

- MAG 4090

ANNALES ECCLESIASTICI

Ab anno 1566.

U B I

ODERICUS RAYNALDUS DESINIT.

A U C T O R E

JACOBUS DE LADERCHIO
FAVENTINO

Congregationis Oratorii Presbytero

TOM. XXII.

~~Siue~~

~~Siue~~

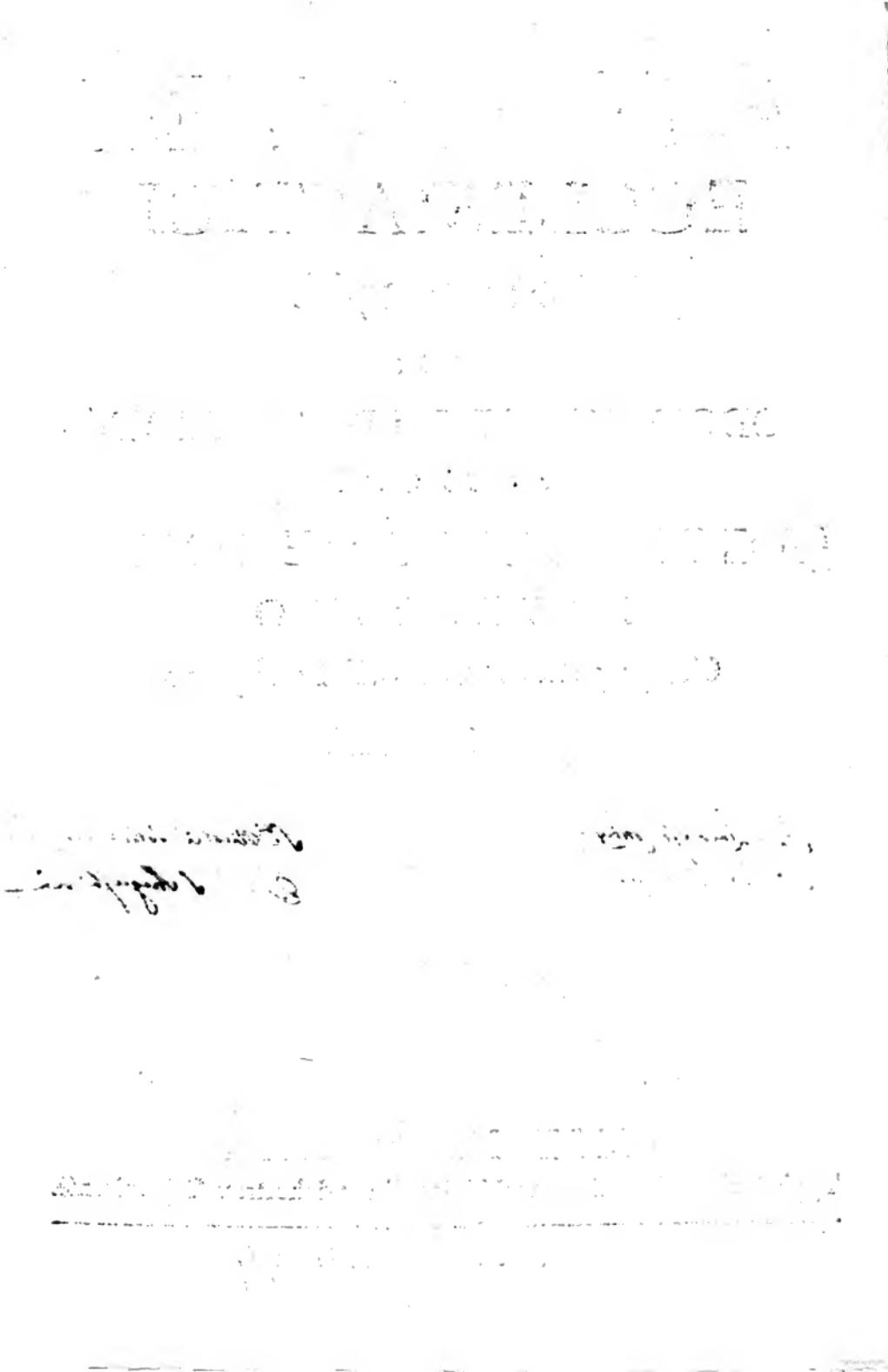

ROMÆ MDCCXXVIII.

Typis, & sumptibus Hieronymi Mainardi, apud theatrum Capranicense.

P R A E S I D U M P E R M I S S U .

S A N C T I S S I M O,
 AC B E A T I S S I M O P A T R I ,
 D O M I N O N O S T R O ,
BENEDICTO XIII.
 PONTIFICI MAXIMO .

J A C O B U S D E L A D E R C H I O ,
 Congregationis Oratorii Præsbyter ,
 perpetuam felicitatem .

Uidquid Romanis Pontificibus, à
 DEO Opt. Max. collatum, toto orbe diffusa,
 Catholica profitetur Ecclesia, quodque Mellifluus Doctor S. Bernardus, Eugenium allo-
 quens, complexus esse visus est, cùm scripsit,
 eum esse: *Pontificem Summum, Sacerdotem Ma-*
gnum, Episcoporum Principem, Apostolorum Ha-
redem, Primatu Abelem, Gubernatu Noemum,
Patriachatu Abraham, Ordine Melchisedech, Di-
gnitate Aaron, Auctoritate Moysen, Judicatu Sa-

De Confide-
rat. Lib. 2.
Cap. VIII.

muelm, Potestate Petrum, Unctione Christum;
 Quique proinde inter alios Cœli janitores,
 gregumque Pastores, tantò glorioſius, quan-
 tò & differentius utrumque nomen præ cœ-
 teris hæreditavit ; quia cùm assignatos ſibi
 greges haberent, singuli singulos; Ipsi planè
 universi crediti eſſent, velut Unus Uni : ne-
 que ovium modò, ſed, & Paſtorum, Vnus
 omnium Paſtor exiſteret. Id, inquam, omne
 in Sanctissimo PIO. Quinto luculenter adeò
 patefactum eſt, ut qualis, & quanta ſit ea
 Divina propemodum Dignitas, vel in hoc
 uno Summo Pontifice oculis quodammodo ſub-
 jecta conſpiciatur.

Conſpectionem iſtam, veluti Visionem
 magnam, Orbi Catholico aperire dixerim vi-
 gesimum ſecundum hunc Ecclesiasticorum
 Annalium Tomum. Exhibit enim eumdem
 PIVM, in ſupremo Apoſtolatus culmine col-
 locatum, & ſe Epifcoporum Epifcopum ge-
 ſiſſe, Paſtorumque Paſtorem; & inſracta co-
 hibuiſſe virtute, fures, ac latrones Hære-
 ticos, oves maſtare, & occidere tentantes; In-
 fidelium quoque luporum feritati ſeſe strenuè
 oppoſuiſſe. Sane, qualeſcumque denique
 ſint, noſtræ hæ lucubrations, perſpicuum ni-
 hilominus ex illis fiet, quam verè, juſtèque,
 in Romano Breviario, nos Ecclesia doceat,

fuisse in eo: (*Religionis propagandæ perpetuum studium, in Ecclesiastica disciplina reflituenda indefessum laborem; in extirpandis erroribus assiduam vigiliam, in sublevandis egentium necessitatibus indeficientem beneficentiam, in Sedis Apostolicæ juribus vindicandis robur invictum.*)

Quæ cùm ita sint, cuinam id Operis meliore jure nuncupandum erat, in quò præclarissima tanti Pontificis gesta proferuntur, nisi uni Sanctitati Vestrae, in sublimi præexcelsoque eodem dignitatis fastigio collocatae? Sed alia sunt præterea, quæ prorsus Tibi uni debitum Annalium hunc Tomum, peculiari quadam ratione manifestant, suntque Tibi, ac PIO communia; illudque, inter cœtera præcipuum, quòd eadem Mater, quæ Sanctitatem Vestram peperit, præclarissima nempè, Prædicatorum Religio, ipsamet etiam Pium toti Catholicæ Ecclesiæ felicissimè enixa est.

His, si, juxtà Ambrofium, addatur, quòd Auctoris, qui minimè displicet, Opus probandum sit; quis unquam existimabit, à Sanctitate Vestra probandum opus non esse; imò non gratanter, perbenignèque suscipiendum, quod Sanctum PHILIPPVM Nerium, cui, singulari adeò clientela, te obstrictum ostendis, Auctorem habet? Enim verò, si, cùm in terris idem ipse PHILIPPVS viveret, Eccle-

- HAG 40%0

ANNALES ECCLESIASTICI

Ab anno 1566.

U B I

ODERICUS RAYNALDUS DESINIT.

A U C T O R E

JACOBO DE LADERCHIO
FAVENTINO

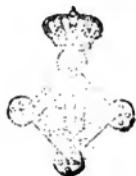
Congregationis Oratorii Presbytero

TOM. XXII.

~~Ubi sunt fratres tuos?~~

~~Si non datur regnum mundi
quod datur regnum celorum.~~

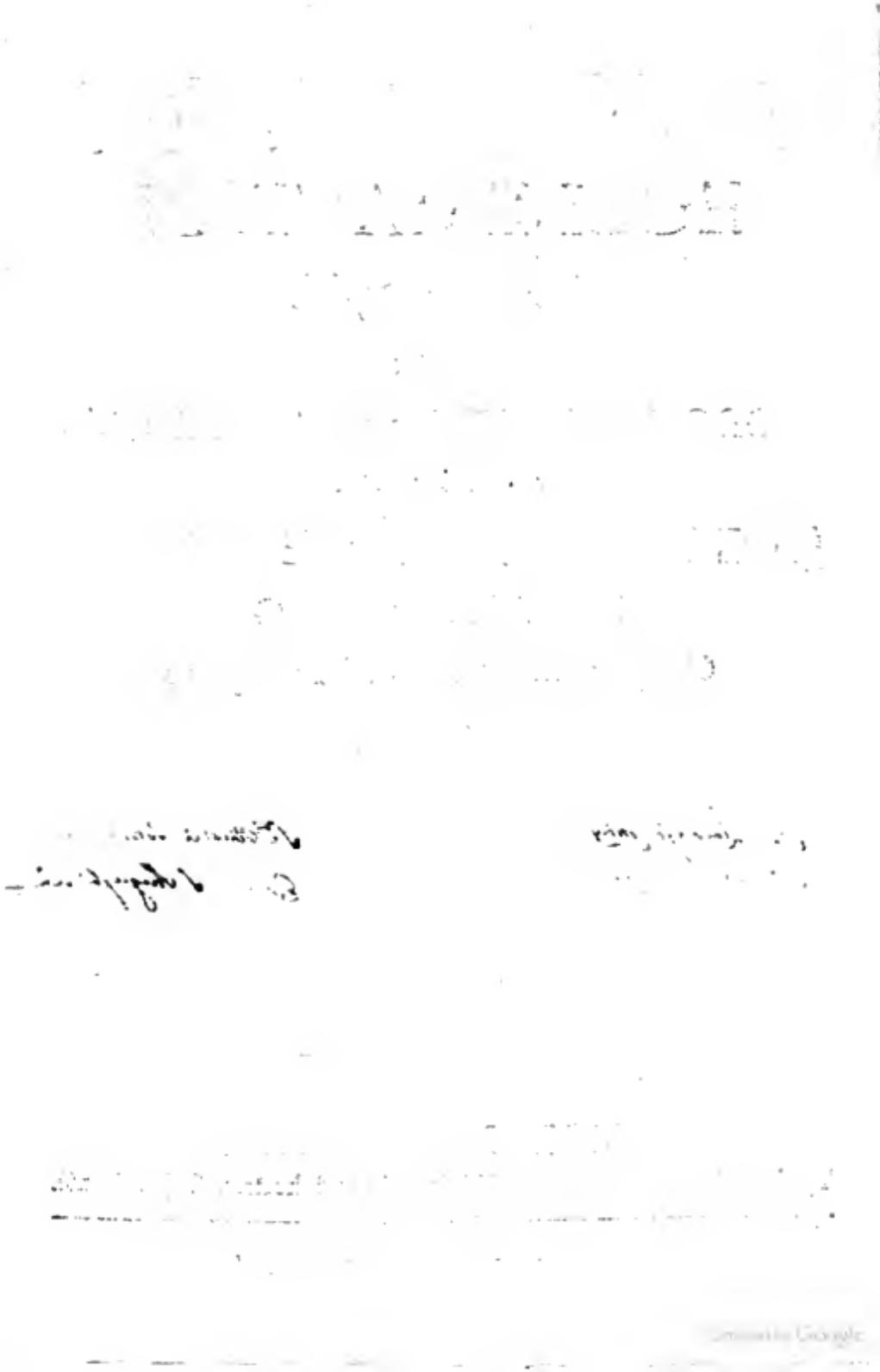

ROMÆ MDCCXXVIII.

Typis, & sumptibus Hieronymi Mainardi, apud theatrum Capranicense.

PRÆSIDUM PERMISSU.

iii

S A N C T I S S I M O,
AC BEATISSIMO PATRI,
DOMINO NOSTRO,
BENEDICTO XIII.
PONTIFICI MAXIMO.

J A C O B U S D E L A D E R C H I O,
Congregationis Oratorii Præsbyter,
perpetuam felicitatem.

Uidquid Romanis Pontificibus, à
DEO Opt. Max. collatum, toto orbe diffusa,
Catholica profitetur Ecclesia, quodque Mellifluus
Doctor S. Bernardus, Eugenium allo-
quens, complexus esse visus est, cùm scripsit,
eum esse: *Pontificem Summum, Sacerdotem Ma-*
gnum, Episcoporum Principem, Apostolorum Ha-
redem, Primatu Abelem, Gubernatu Noenum,
Patriachatu Abramam, Ordine Melchisedech,
Dignitate Aaron, Auctoritate Moysem, Judicatu Sa-
muelm,

DeConfide-
rat. Lib. 2.
Cap. VIII.

muelm , Potestate Petrum , Unctione Christum ;
Quique proinde inter alios Cœli janitores ,
gregumque Pastores , tantò glorioſius , quan-
tò & differentius utrumque nomen præ cœ-
teris hæreditavit ; quia cum assignatos sibi
greges haberent , singuli singulos ; Ipsi planè
universi crediti eſſent , velut Unus Uni : ne-
que ovium modò , ſed , & Paſtorum , Vnus
omnium Paſtor exiſteret . Id , inquam , omne
in Sanctissimo PIO . Quinto luculenter adeò
patefactum eſt , ut qualis , & quanta fit ea
Divina propemodum Dignitas , vel in hoc
uno Summo Pontifice oculis quodammodo ſub-
jecta conſpiciatur .

Conſpectionem iſtam , veluti Visionem
 magnam , Orbi Catholico aperire dixerim vi-
 gesimum ſecundum hunc Ecclesiasticorum
 Annalium Tomum . Exhibit enim eumdem
 PIVM , in ſupremo Apoſtolatus culmine col-
 locatum , & ſe Epifcoporum Epifcopum geſ-
 ſiſſe , Paſtorumque Paſtorem ; & infracta co-
 hibuiſſe virtute , fures , ac latrones Hæreti-
 cos , oves mactare , & occidere tentantes ; In-
 fidelium quoque luporum feritati ſeſe stren-
 uè oppoſuiſſe . Sanè , qualescumque denique
 ſint , noſtræ hæ lucubrations , perſpicuum ni-
 hilominus ex illis fiet , quam verè , juſtèque ,
 in Romano Breviario , nos Ecclesia doceat ,

fuisse in eo: (*Religionis propagandæ perpetuum studium, in Ecclesiastica disciplina restituenda indefessum laborem; in extirpandis erroribus assiduam vigilantiam, in sublevandis egenitum necessitatibus insufficientem beneficentiam, in Sedis Apostolice juribus vindicandis robur invictum.*)

Ex Brev. Ro-
man. sub die
V. Maji.

Quæ cùm ita sint, cuinam id Operis meliore jure nuncupandum erat, in quo præclarissima tanti Pontificis gesta proferuntur, nisi uni Sanctitati Vestrae, in sublimi præexcelsoque eodem dignitatis fastigio collocatae? Sed alia sunt præterea, quæ prorsùs Tibi uni debitum Annalium hunc Tomum, peculiari quadam ratione manifestant, suntque Tibi, ac PIO communia; illudque, inter cœtera præcipuum, quòd eadem Mater, quæ Sanctitatem Vestram peperit, præclarissima nempè, Prædicatorum Religio, ipsamet etiam Pium toti Catholicæ Ecclesiæ felicissimè enixa est.

His, si, juxta Ambrofium, addatur, quòd Auctoris, qui minimè displicet, Opus probandum sit; quis unquam existimabit, à Sanctitate Vestra probandum opus non esse; imò non grataanter, perbenignèque suscipiendum, quod Sanctum PHILIPPVM Nerium, cui, singulari adeò clientela, te obstrictum ostendis, Auctorem habet? Enim verò, si, cùm in terris idem ipse PHILIPPVS viveret, Eccle-

De Virgin.
Lib. 2. post
med.

siæ labantis exæstuans zelo (ut Cardinalis Baronius testatur) instabat jugiter eidem Operi, urgebat præsentia, verborumque stimulus admovebat , durus adeò semper , ac diurnus exactor , ut piaculum putaret , si , vel minimum, Baronius deflechteret, nedùm ab instituto cessaret ; quantò magis , in Cœlestem nunc translatus Civitatem Dei , & ab hac digressus, in illa feliciter degens , quæ est primogenitorum descriptorum in Cœlis, majori charitate fervens , acerbioribusque , quam unquam fuerint, militantis Ecclesiæ ærumnis compatiens, quod, id curandis, idem ipse optimum comparavit , medicamentum , comiter à te suscepit, fotumque gaudebit ? Hoc ille è Cœlo à Sanctitate Vestra exposcere videntur : id in terris à clementissima benignitate Vestra , humillimus ejusdem cliens , & expectat , & sperat , sacrosque pedes devotissime exosculatus , magna enim verò sibi fiducia pollicetur. Dabam Romæ , ex Ædibus Vallicellianis Quart. Non. Februarii 1728.

P R A E F A T I O N E

Lacuit tandem aliquandò Deo Opt. Max. ut Annalium Ecclesiasticorum Opus, à S. Philippo Nerio divinitùs institutum, & à Cæsare Cardinali Baronio primùm executioni mandatum, deindè ab Oderico Raynaldo feliciter proséquutum, per sexaginta, & amplius annos interruptum, à me, licet tantis Scriptoribus longe viribus impari, reassumeretur. Fuerere nonnulli, qui, ubi provinciam hanc mihi demandatam, fuisse acceperunt, non à Pio Quinto, sed altius iniri scriptiōnem oportere, velut ex trypode pronunciarunt: à sarcia, nimurum, ea Annalium parte, quam præfatus Odericus Raynaldus absolvere minimè potuit, morte præventus. Et mihi quidem, fateor, longè satiùs fuisse, Operi, fermè completo, digitum admoveare, quām novum è fundamentis excitare. Is verò, cui primùm placuit id mihi, diù colluctanti, tantum onus imponere, prudentissimè censuit, neque congruum, neque æquum esset, nulloque modo necessarium, in alienam veluti messiē manum immitti meam. Diù quippè antè, nempè sub anno 1677. Opus illud typis traditum fuerat; & certè, Auctoris in primis honore integro, et si omnibus illud numeris, morte tantum inhibente, atque adeò citrā culpam omnem, absolvere non valuerit. Qui autem publica ipsum luce dignum nihilominus putaverant, imò curandæ illius editioni sedulò incubuerant, quorum nonnemo fuerat in eminentissima constitutus dignitate, adhuc in vivis agebat eo tempore: quanam ergo ratione, citra temeritatis notam, additionibus, vel demptionibus illud corrigere, ferulamque propemodùm in ipsum exercere valuerit, quod, & quem innuebam, Cardinalis, & alii benè multi probaverant? Sed & illi demum, qui post editum præfatum Opus, voce, scripto, imò censura quoque eidem apposita, ultrò Lectori pandere innumera propemodùm ejus errata connixi sunt; fateri nihilominus sunt compulsi, Opus idem, qualecumque esset, è publica utilitate haud parum

rum esse posse. En ipso illorum verba. [*Et sanè consilium fuerat, pérpetuis illud tenebrarum damnare carceribus, ni, propter rerum in eo contentarum ubertatem, ea sententia prævaluisset, ut qualcumque tamen, ad explenda studiorum desideria, in publicum denique castigatum prodiret.*] Et aliquot interiectis. [*Ignosce, igitur, & boni consule, benignissime Lector, & si crebrò, in vulgares aliquas, minusque proprias dicendi formulas incidas: utere facilitate tua: cum præsertim idem Author, plures Epistolas, & instructiones, Italico sermone conscriptas, à Romanis Archivis, totidem fere verbis in Latinum convertere, necnon Acta Consistorialia, simplici stylo memorie demandata, in medium fidelissimè producere contentus fuerit.*]

Unum, nempe, quod eo in Operे ritè culpandum, coargendumque Curatores, & Correctores putarunt, fuisse cognoscitur, quod parùm latinè, vel etiam barbara dictione elaboratum fuisse; ob idque perpetuis illud tenebrarum carceribus damnandum nonnulli existimarunt. At prævaluit cœterorum sententia, magis rem [& jure quidem] quam modum spectantium, & istis Grammaticorum nugis longè præponendam, judicantium, rerum ubertatem, maximè verò fidelitatem, in documentis ex Romanis Archivis in medium prolatis; quippe quibus, & sincero studiosorum desiderio, & publico Ecclesiæ bono consultum iri, prudentissime censuere. Quæ cùm ita se habeant, quâ quæso necessitate ductus ei me Operi recoquendo dedissim, quod, & utile, & uberrimum, & fidelissimè exaratum, ab iis ipsis, qui magis illud improbassem visi fuerant intellexeram?

Quod verò spectat Opus hoc meum, erit qui fortè longè illud aberrare ab instituto censeat Baroniano: quodd, cùm ille duodecim ferè secula, duodecim dumtaxat Tomis complexus fuerit; Tomus hic meus unum, & alterum dumtaxat annum complectatur. Verumtamen, si rationem temporum, quorum res utrique nostrum scribendæ fuerunt, benigne Lector, habere dignaberis, agnosces profectō, nec plures, ex duodecim Sæculis, quam duoecim Tomos conflare Baronium potuisse; nec me uno Tomo, nisi biennium comprehendere. Pauca admodūm, & immenso propemodūm labore è latebris eruta, priorum sæculorum gesta, ab eo

eo fuerunt scripto tradita; adeoque pauca; ut non raro, tota unius anni narratio, nil aliud extiterit, quam annum consignasse. At vero in recentiorum temporum rebus, ab innumeris ferè Scriptoribus, diligentissimè adnotatis, vix quidquam seu parvum, seu magnum accidit, quod eos fugerit, monumentisque mandare prætermiserint; unde fit, ut ex his, quæ, sub uno anno consignavere, facilè quis, non unum modò, sed quandocunque vellet, plures condere Tomos posset; quin & plures Baronius haud dubio condidisset, si tanta perinde se illi obtulisset scribendi materies, nec materies Operi desuisset; sed & ego rei compendium facillimè fecisse credo, si in tanta Scriptorum, monumentorumque, scitu maximè dignorum, ubertate, pleraque, ad institutum facientia, prætermittere, ac silentio premere maluissem.

Et hinc profecto effectum est, ut qui Annalium Ecclesiasticorum Historiam, proximè post Baronium prosequutus fuit Raynaldus, Tria dumtaxat sècula, né novem quidem integris Tomis complecti valuerit, licet sècula ipsa, Scriptorum, monumentorumque inopia haud parum laboraverint. Quod æquè aliis evenisse, qui Historiis conscribendis sesē dedere, ut in Ciaconii Opere, compertum est. Centum siquidem, & septuaginta septem Romanorum Pontificum vitam, & gesta, primus Operis ejusdem exhibet Tomus. Secundus vero triginta & octo. Tertius tredecim. Et quartus demum duodecim tantum Pontificum res commemorat; ut, collatis cum priori Tomo posterioribus, illud usurpari posse videatur. (*Fons parvus crevit in fluvium.*) Id porro, non in Ciaconii tantum opere, Historiam nostræ affinem referente, sed & in Ecclesiasticis Historiis aliis usuvenit. Näm Bollandiani, licet nova, & vetera, statim ab initio scriptoris, producere proposuerint; prioresque Menses, uno tantum, & altero Tomo complexi sint; deinde tamen, non nisi paucos cujuslibet Mensis dies singulis Tomis comprehendere valuerunt. Quod etiam in Bullario Romano, aliisque Operibus cerni potest. Quæ quidem dicta velim, ut inconfutatam quorundam objectionem obtundam, qua vitio mihi vertere fortè connitentur, prolixiori stylo, ac Baronius, hanc me historiam concinnavisse.

Plurà nihilominis hoc opere complecti, quæ purgatissimo

simo cuique oculo displicere possint, ultrò fateor, cùm ea, né mihi quidem arrideant. Prolixæ enim singulorum Diplomatū, Monumentorum, Epistolarum, & his similium exhibitiones, eorumque non sensum modò, sed ipsissima verba, prout jacent, quām frequentissimè Operi eidem inserta, uti scribenti mihi negotium plerumque faceſſerunt; sic tibi, benigne Lector, haud parùm molestia, ac tædii al-latura esse, satis novi; statimque, forté menti occurret, Bullarium potiùs quām historiam hos Annales inscriptum iri. Verum non nisi Baronii vestigiis, si rem ritè perpendere volueris, me instituisse deprehendes. Nil antiquius siquidem ille habuit, quām ut Decreta, Pontificumque statuta, omnia Operi suo insereret, eorumque né unum quidem prætermitteret; quod ad Ecclesiæ Historiam maximè pertinere intellexisset, nec ea modò referre, quæ illi gesſerint, verum etiam quid, pro ejusdem Ecclesiæ bono, docuerint, ac decreverint. Et ipse quidem ea paucis retulit, quæ paucis dicta reperit; pluribus certè, uti nos, dicturus, si pluribus adnotata reperisset. Nec ideo pleraque omittenda existimavit, quod in Gratiani Decretis, alibique jam edita essent. Noverat enim aliud esse, Sacrarum Legum volumen, aliud verò earundem Legum historicam narrationem; quippe quæ Legibus iisdem propositis, earundem ferendarum causas; vim quoque, tempus, circumstantias, Legislatorum denique, mentem, animumque mirè detegit.

Ad ea, nihilominus in medium producenda, historicè sibi viam stravisse, iisdem ferè verbis, quibus tandem concepta referuntur, in documentis, per extensum allatis; pari modo animum torquet meum. Veruntamen religio mihi fuit, in utroque quidpiam immutare: neque enim, quæ pollicebar, fidelissimè prænarrare viderer, si verbis uti aliis malissem, quām quæ consignata erant in documentis: verba quippe nihil æquivoca, aut luxata, sed prorsus æquipollentia, labore improbo frustrà quererentur. Ad hæc Doctorum votis, Eruditorumque consiliis acquiescendum mihi fuit, qui nempe magis è re futurum publicâ censuere, si Diplomata, Bullas, & alia, uti sunt, præ oculis ponerentur, quo illis, prout opus cuique foret, uti posset. Illud mihi semper iteratis vicibus ingerentes, ac inculcantes: Historiam

riam hanc non inanum Poetarum, ac Grammaticorum, vel
[ut scribebat Hieronymus] scurrarum, ac parasitorum vo-
luptati, ac oblectationi, sed communi utilitati elaborandam.
Si quem verò Diplomata, & alia, prolixiori stylo explicata,
legere piguerit; eadem præterire posse, & ad ulteriora pro-
cedere. Quo planè fiet, ut productam longius, quàm ipse
cuperet, narrationem, protinus contrafactorem habere queat,
juxta Poetæ illud.

Epist. Lib.
viii. Epist.
51. ad Dom-
nionem.

[*Sinimius videar, seraque coronide longus*
Esse liber, legitio pauca, libellus ero.]

Val. Marti-
al. Lib. x. 1.

Illud etiam, quod, vel easdem sœpè dicendi formulas
adhibere; vel non raro, pro tanta rerum materiarumque
diversitate, stylum immutare, & modò hac, modò illa di-
cendi ratione uti, coactus propemodùm fuerim, equidem
ægrè admodum ipse tuli. Verùm, nec mihi, nec fortè ulli,
cùm eandem sœpiùs rem explicare necesse est, präfinitos
dicendi modos egredi fas erit. Vicissim verò, à Magno il-
lo Cassiodoro memini me didicisse, tria dicendi genera,
non incassum, à prudenti antiquitate definita: quod, licet
ab uno debeat pectore eloquium fluere, diversis tamen opor-
teat alveis emanare: quando nemo eloquentis obtinet no-
men, nisi qui trina ista virtute succinctus, ea uti, causis emer-
gentibus, utiliter est paratus. Et reverà in Ecclesiasticae hi-
storiæ scriptione, innumeras propemodùm mutandi stylum
passim emergere causas, non diffitebitur quisquis non igno-
raverit, modò piorum studia proséquenda esse, nunc im-
piorum scelera insectanda: Jam Ecclesiastica propriis suis for-
mulis recensenda: profana quoque suis, & sic de singu-
lis, quæ vel indicare longum esset, quæque sponte sua in-
telligere valet quisquis Historiam hanc, modò alta, & su-
blimia, modò communia, è medio petita, ac longè, latèque
toto Orbe peracta, complecti debere cogitabit.

In Praefat. in
Duodecim
Lib. Varia-
rum.

Et si verò tam varia istiusmodi rerum genera comple-
tatur Opus; nemo tamen in eo putet profana simul, &
sacra, Ecclesiastica, & sacerdotalia misceri, & coacervari. Quan-
tum enim fas fuit, à sacerdotalibus, profanisque rebus absti-
nui, neque ea attigi, nisi, né Historiæ integritati deessem,
vel ubi meritò desiderari id posse animadvertissem. Verùm, quo
versor tempore, quid quæso per totum Orbem, memoratu

dignum accidit , quod non ad religionem , & Ecclesiam aliqua ratione pertineret ? In Gallia , in Germania , in Anglia , in Scotia , in Pannonia , in Polonia , in Belgio , & si quæ aliis in regionibus , & Regnis , memoranda accidérunt [seditiones , nempè , tumultus , bella , & opiniones præriorum , comitia , peractaque negotia] vel à religione initium sumpsere , vel non sine religionis , aut specie , aut etiam re agitata sunt . Adeò siquidem infelicissimo hoc ævo , humana Divinis , & sacra profanis commixta fuere ; ut nec bellum geri , nec comitia haberi , nec negotia tractari , nec legationes decerni potuisse viderentur , nisi unà simul in certamen quoque religio ipsa vocaretur : eademque una religio scopus quodammodo visa est bellorum omnium , seditionum , ac tumultuum extitisse .

Cum itaque , tam magna , tam multa fuerint , quæ religionis causa , in unaquaque regione acciderunt ; sapientium idcirco sententiam sequutus , non quidem (uti jam Cardinalis Baronius) singularum regionum gesta , per partes enarrare , sed simul ea Lectori exhibere , satius duxi ; nè , videlicet olim dicta , sibi iterare compellerer , cum & ejusdem anni , & ejusdem regionis res gestæ narrandæ forent . Et quidem facile fuit Dissertissimo Baronio , eo res ordine referre , ut non anno tantum , sed etiam ejusdem mensibus , vel etiam diebus , in quibus acciderant , responderent , quod , ut toties diximus , per paucæ admodum ipsæ essent , vel paucis verbis comprehensa , quæ ab antiquis paucisque Auctoribus tradita , Operi suo inserenda erant . Hic autem , contra , & multa , & à multis scripta , & ea sedulitate , & diligentia adnotata , ut singularum rerum originem , progressum , ac tandem exitum perspicue doceant ; quo fit , ut perspè , non hunc , vel alterum tantum , non dicam diem , vel mensem , sed integrum annum occupaverint negotia singula , vel in una regione gesta . Si igitur temporum exactissimam illam Cardinalis Baronii rationem habere studuissem ; necessitas proculdubio incubuisset , millies ejusdem rei narrationem iterandi : dumque nova adderem , iterum ante narrata repetendi , vel saltē commemorandi , nè non intelligi satis possent , quæ deinceps narranda essent . Hoc autem , sicut tibi Lectori minus fore jucundum ; sic tuo studio

studio magis accomodum censui, si tibi præ oculis simul omnia proponerem, idque mihi quoque magis consultum existimavi; nè videlicet methodum aliam sectatus, non tam *Annales conscriptissæ*, quæm, *Mensuarium*, vel *Diarium* videri possem.

Jam verò, cùm Doctissimus Cardinalis Baronius, Annalium Ecclesiasticorum scriptioñi sè daturus, duo sibi proposuerit: commentitiam nempè mendacemque Centuriatorum Magdeburgensium Historiam everttere; eademque ipsa scriptioñe, productis in medium pro re nata documentis, Catholica dogmata confirmare, quibus priorum sacerdorum testimonia, falsò, ac temeré Novatores illi subtrahebant: equidem quod spectat posteriorem hunc finem, tanti Scriptoris vestigijs inhærere supervacaneum jure existimavi. Quamvis enim temporis hujus Historia, innumeras prope modūm contineat Hæreticorum blasphemias; ipsi tamen Historiæ minime innixæ deprehenduntur: nam quæ hoc tempore, sive gesta, sive scripta fuere, non iis fulciuntur testimoniiis, (paucis admodūm exceptis, quæ convellere, pro viribus studiū) quibus ex professō retundendis incumbere debuerim. Primum tamen illud, quod egregiè Baronius præststit, Scriptorum, inquam, præcipue Hæreticorum hujus temporis, deliramenta ac commenta patefacere; id enim verò, quantum exilitati meæ fas fuit, præstare conatus sum, rerum earundem mendaces Scriptores reliiendo, sincerissima in medium producta veritatis luce, quæ falsitatis tenebris disspellentur.

Quam quidem veritatis lucem, ut purissimam exhiberem, non modò à probatissimis eam curavi mutuare Scriptoribus, sed etiam, ex originalibus depromere monumentis, & Vaticānis regestis, ex arcanis Urbis Archivis, & celebrioribus Bibliothecis; præcipue verò. ex conscriptis, ad Sanctissimum Pontificem Pium Quintum, ejusque Pronopatem, Cardinalem Alexandrinum, Epistolis, explicantavi. Né autem circa hæc, & alia, dubitatio injici ulla posset, passim, ut innui, totidemque verbis ea protuli, Tibique, amice Lector, quodammodo fontes exhibui, ex quibus limpidissimas aquas hausi, ut ex iisdem possis ipse quoque, percipiendæ veritatis siti, studioque tuo, cūmuliatis uberiorisque satisfacere.

Quod

Quod tandem ad hujus Operis attinet editionem, miraberis forte innumeris fere undequaque mendis, erroribusque scatere. Verum, si rem benignè perpendes, mecum miraberis potius, etiam corruptiorem non evasisse; uti evadere debuisset, cùm, nec ei ipse incumbere, nec ullum, qui, quia par erat, sedulitate ei incumbēret, habuerim. Quapropter, si Baronio tot subsidiis undequaque suffulto dicere licuit:

Isaia Cap. 63
v. 3, Iohannes
Cap. V. v. 7.

[*Torcular calcavi solus, & de gentibus non est vir tecum.*] Potiori jure illud mihi Evangelici Paralitici usurpare fas fuit, quod Hominem nempé non habuerim, cujas auxilio in hanc piscinam descenderem; unde mirandum multò magis sit, non quod ægrè descenderim, sed quod, quocumque tandem modo, descenderim. Errata non pauca, Typographorum quoque oscitantæ, & imperitiæ tribuenda non difsiteor; & quoad Nomina, & cognomina personarum, locorumque, si modò hac ratione, modò illa, adnotata reperies; scias, non meo, nec Typographorum vitio, sed potius Scriptorum varietati tribendum, qui unum, & idem nomen diversimodè protulerunt; quod ut exemplo palam fiat, *Auriacensis*, *Arau-*
xonen sis, qui ab aliis *Auriacus*, unus dicitur *Orangius*. Sic *Andius*, dictus reperitur *Andegavensis*, & sic de aliis, quæ recensere longum esset. Quæ quidem obiter monenda duxi, ut, si quid boni in hoc Opere offendes, uni Deo, folique omnium largitori tribuas; erratis vero, pro tua benignitate, clementer indulgeas. Vale,

I M P R I M A T U R.

Si videbitur Reverendissimo Patri Sacri Palatii Apostolici Magistro.

N. Baccarius Episcopus Bojanen. Vicegerens.

A P P R O B A T I O N E S.

ANNALES ECCLESIASTICOS, qui, Auctore Jacobo Laderchio Congregationis Oratorii Presbytero, ab anno 1566. ad exitum Anni 1572. procurrunt, cum Ego, iussu Reverendissimi Sac. Pal. Apost. Magistri, sedula lectione excusserim, nihil in eis, quod Orthodoxa doctrina, morumque probitati, ac veritati historiarum obversaretur, offendit: sed Opus laboriosum quidem, & salebrosum, magno ausi suscepimus, & feliciori productum successu, uberrimaque prophana, & Ecclesiastica eruditio affluentia, miro ordine refertum; si publicis incudatur Typis, non solum universo Christianorum Orbis luculentissimum ornamentum, certò duxerim additum, sed locupletiorem Auctori quoque suo probatissimo, indubia spe, eximiam fore paritum laudem. Quippè qui inter se veriora hujus emunet etatis judicia emulatus, eorum gloriam, qui ANNALES ECCLESIASTICOS jamdudum auspiciati fuerant, comparata sibi ingenti veterum monumentorum supellestili, ingestaque impensiiori ingenii sui industria, continuationem Operis interrupti, ceterisque inaccessi enixiori conatu aggressus est, ac faventiori numiae est prosecutus.

Carolus Leopoldus Calcagninus Sac. Rota Auditor.

ECCLESIASTICOS ANNALES, qui præcipue Sanctissimi Pontificis Pii V. erga Christianæ Republica decorem, ac tutamen præclarâ factâ depromunt, à Jacobo de Laderchio Congregationis Oratori Presbytero conscriptos, Reverendissimo P. Fr. Gregorio Selleri Sac. Pal. Apost. Magistro mandante, percurri. Demiratus sum usquemodò, & demirati prosequar, diligentiam, pietatem, ac eruditionem, qua Auctor in lucem profert, quæ oblivionis tenebris poterant adumbrari. Dum ergo præterita, narrationibus suis, veluti præsentia exhibet, ad earum dignitatem pertinere arbitror, si publici juris fiant, quod in futura secula lumen effundant. In Conventu S. Mariae super Minervam 3. Kalend. Augusti 1727.

Fr. Hieronymus Maria Rendina Ord. Predic. Magister, Cleri Romani Apostolicus Examinator, Inquisitor Generalis.

JUSSU Reverendissimi P. Fr. Gregorii Selleri, Sac. Palatii Apost. Magistri, studijsè legi tomos plures manuscripts, quibus Jacobus Laderchius Presbyter Congregationis Oratori S. Philippi, prosequens Ecclesiasticos Annales, quorum Author fuit Eminentissimus Cardinalis Baronius ejusdem Congregationis Alumnus, nunquam satis laudandus, laudabili sanè stylo, diligenti methodo, accurataque gestiarum rerum narratione, historiam memoria dignam luculentissimè enarravit. Sum propterea summoperè delectatus in multa, magnaque rerum varietate, quas refert exactissimè præfatus Auctor, paucos annos, eos scilicet, quibus S. Pius V. Ecclesiam gubernavit, ad historiam redigens Ecclesiasticam; ibi enim inter alia præcipue ob oculos eruditorum ponit vitam Magni Pontificis, studia nempè, labores & follicitudines, plus quam humanas, quibus Sanctissimus Pontifex, multis, magisque tempestatibus Ecclesie, sibi commissa, adeò jaçatam naviculam, Prudentie sua, Pietatis, Fortitudinis, Consilii, ac Sapientiae remis, velisque clavum tenuit, ac rexit, ne Hæreticorum, Gentium, atque Principum fluctibus intumescentibus obrueretur. Miratus itaque sum, atque obslupui, considerans Virum, annis æquè, & vivendi genere religiosissimo fatigatum, tot tantaque potuisse meditari, aggredi, ac perficere, animo in cunctis, & singulis vivacissimo, atque brevi paucorum annorum curriculo, quæ vix alias, vel atestate florentissimus valuerit tentare. Etenim Solis instar, unius Urbis Cœlo affixus —

Omnibus omnino aspergit sua lumina Terris.

Tacebo Italianam, & indicabo Galliam, Belgiam, Angliam, Daniam, cum coeteris Arctois Provinciis Europæis, Germaniam, Poloniæ, necnon Ecclesiæ Africanas, & utriusque Orbis Indici Regna, & Imperia, Legationibus, Missionibus, Epistolis, aliisque id genus aliis ad Orthodoxam fidem, veramque Religionem, ac Pietatem excitata, promota, inflammataque. Indicabo denique totam Aliam Orthomanicam suo nomine repletam, ob ejus immanissimam potentiam, nedum repressam, sed vietam, sed fractam, sed poenè etiam attritam, in ipsomet insolentissima fortunæ culmine, non tam sua, & Hispana, Veneta classe, quam precibus, & apud Deum meritis propriis insignissima victoria, de Turcis ad Echinadas reportata.

Miratus sum, ac obstupui hæc interim Hærefum, & Hæreticorum omnium ingenium, plusquam vipereum, & malitiam sanè dæmoniacam, quæ nedum Sacras res, & Ecclesiasticas pessundare ubique anhelat, sed politicas quoque, ac humanas sus de quæ vertere non desistit, ubi semel coepiter nova moliri in extremum Principum periculum, & Populorum excidium. Hæc quippe omnia monstrorum portenta, S. Pio V. Pontifice Ecclesiæ regente, ex Orco emera, in toto ferè Christiano Orbe debacchari visa sunt. Sed his omnibus unum Pontificem invictum, aut victorem occurgere miratus est Orbis, ad totius S. Ecclesiæ utilitatem, ab ipsis hostibus quoque laude non modica sibi comparata.

Miratus denique sum ; ac obstupui infandam nostrorum temporum diversissimam ab illis conditionem ; tunc enim omnes Principes , Potentesque Catholici , Ecclesie , Filii , ubique Gentium , Romani Pontificis clavibus fasces submittebant ; ejus iusta , sanctionesque verebantur , aut venerabantur , omnes Academiae Sedis Apostolice Oracula , veuti ex ore Dei definitioes prolatas suscipiebant : nunc enim verò nihil minus authoritatis habet , quam Romani Pontificis dignitas , cui Potesas Laica subesse dignatur , multisque in locis , Ecclesiastica se parem facere præsumit , itaut novissima nobis tempora imminere timendum non immerit sit , quippè qui videmus nostris oculis , & auribus nostris audimus initia illius discessiois , quam Apostol . 2. ad Colos . cap . 2. manifestissimum futurum fore dicit signum , cum revelandus erit filius perditionis , homo peccati ; inquit enim deserit Angelicus Doctor in dictum caput lejt . 1. quod discessio , ab Apostolo indicata , debet intelligi à Romano Imperio , scilicet à Fide Catholica Romane Ecclesie . Hanc autem desertam iri ab iis omnibus , qui tamquam membra sub suo Capite , sub Romano Pontifice sese continere detrectant , non est qui ignoret .

Hac de causa , quammaxime cupio , ut typis detur hujusmodi Opus , quo nullum arbitror in presentiarum efficacius , ad inimicorum Sedis Apostolice , & Pontificie authoritatis detractorum inobedientiam , superbiant , & pervicaciam convincendam , confundendam , & retundendam , tot argum-ntis solutione parentibus , quot egregiis factis à nullo negabilibus ; non sic enim fuisse arguitur , & demonstratur . Ita mihi videtur salvo sapientiori Judicio .

*Ego D. Augustinus Romanus de Floribus Lettor Sac. Theologiae emeritus ,
Abbas S. Romualdi de Urbe , ibique Ordinis Camaldulensis Procurator Ge-
neralis , Theologicae Academiae Censor , Sac. Congregationis Iudicis Con-
sultor &c.*

xviii

ATtentio[n]e, ac solertia, majori qua licuit, nec sine peculiari animi mei voluptate, Reverendissimo P. Fr. Gregorio Selleri, S. P. Apost. Magistro præcipiente, percurri, qua Vir præstantissimus & Reverendissimus, P. Jacobus de Laderchio Congregationis Oratori Urbis ECCLESIASTICORUM ANNALIUM Continuator, tredecim integris voluminibus MM. SS. docto, accuratoque exaravit calamo, ea enarrans, qua ab anno sexagesimo sexto, usque ad septuagesimum secundum saeculi decimosextri, toto videlicet Pontificatu S. Pii V. & anno primo Gregorii XIII. memorabilia in Dei Ecclesia acciderunt. Ad ea autem avidius percurrenda, præter alia permulta, me, mirum in modum, extimulabat id, quod in Historia decet esse præcipuum, nempe veritas, & sinceritas, quam certè maximam deprehendebam. Nam gesta ferè omnia, qua ab Auctore describuntur, non tam suis, quam prælatorum Summorum Pontificum, aliorumque Supremorum Principum, aut probatissimorum Auctorum verbis, & quidem ex ipsis Bullarum, Brevium, seu Epistolarum Originalibus fideliter transcriptis, expressa conspicuntur. Curandum propterea censeo, & exopto, ut, servatis aliâs servandis, quantocyùs prædicta volumina, ad communem, & publicam utilitatemque prœolo tradantur. Ex Collegio S. Pauli ad Arenulam Urbis, die 16. Junii 1725.

*Fr. Paulus Lombardini, Ex-Generalis Tertiis Ordinis S. Francisci,
& Theologica Academie Urbis Censor.*

ID ipsum censeo, & exopto, post accuratam, ex mandato Reverendissimi P. Fr. Gre-
gorii Selleri S. P. Apost. Magistri, eorundem voluminum expensionem; Ex Col-
legio S. Bartholomei in Insula, Calendis Augus*t*ri 1725.

*Ego Fr. Antonius à Mazzaria Ord. Min. Lettor Jubilatus, & Sac. Con-
gregationum Rituum, & Indicis Confessor manu propria.*

CUm plerique Viri, doctrina, ac pietate conspicui, & Reverendissimo P. Sacri
Apostolici Palatii Magistro probatissimi, post accuratum examen, promeritis
laudibus prosecuti essent, ac luce publica dignissimam censuerint, ANNALIUM
ECCLESIASTICORUM continuationem, S. Pi V. Pontificatum completem, à
reverendissimo, doctissimoque P. Jacobo Laderchio Congregationis Oratorii Presbytero
concinnatam; in eamdem quoque sententiam, propria subscriptione, anno proximè pre-
terito confignatam, me venisse memini; omnium quidem infimus, sed qui tardita-
tem ingenii mei vigilanteroris, ac forte morosioris examinis diligentia supplere curavi.
Eam quippe, non sive tantum Orthodoxæ, morumque doctrinæ, per omnia consonan-
deprehendi; verum etiam sinceris ubique nixam documentis, ad constabiliendam ve-
ritatem factorum, per Novatores, aliosque illis faventes obtenebratam, omnino
idoneis, & cognitu necessariis. Persto autem in eadem sententia; cum nihil sit adeò,
cur ab ea vel latum unguem discedere ausim, ut gravatè admodum feram diuturnam
istam, undecimque ortam, dormitionem Typographi. Sic censi, iterumque censio,
meliore Judicio salvo. Romæ ex Collegio S. Bartholomei in Insula Nonis Septem-
bris 1726.

Fr. Antonius à Mazzaria Ord. Minorum Revisor Deputatus.

Ecclasiastice Historiae continuationem, à Jacobo de Laderchio, Congregationis Oratorii Presbyt. conscriptam, jubente Reverendissimo P. Fr. Gregorio Selleri S. P. Aplo. Magistro, ex animi voluptate perlegi, qua opus aliquod suis omnibus numeris absolutum, historie cupidus percurrere consuevit. Enim verò, quid in illa non serium, non amazom, non jucundum denique, ac suave? Profectò si materiam aspexero, occurruunt oculis S. Pi V. Pontificis gesta, talibus monumentis referata, ut eminentia doctrinæ, sanctitas virtutum, rerumque gerendarum peritia, ita inter se de primatu contendant, quod tandem simul sociata, optimi Pontificis, ac Principis ideam videantur exhibere. Si scribentis mentem, ac scopum, ita omnia disposita invenio, ut nec plus rquo Ecclesiastice potestatis fines ampliaret, nec iusto minus secularis jurisdictionis terminos contrahat. Sed singula limitibus suis ita servat inclusa, ut inter pietatis, & justitiae tantum confinia permittantur spatiari. Si stylum denique, & elegantiam sermonis, quanta illi dignitas, quanta venustas. Prodeat igitur in lucem Opus istud in nominis auctoris illius, in Orbis universi decus, fulcimentum, emolumentum. Romæ ex Collegio SS. Vincentii, & Anastasii XII. Kal. Junii 1725.

Leo Bartolotti Sacrae Theologiae Lector, & Clericorum Minororum Provincialis.

Marcus Antonius Muretus, vir eloquentia, & multiplici eruditione clarissimus, in funere Pii V. Pontificis Maximi, paucis ante annis, Sanctorum fastis adscripti, Oratlonem habiturus, ita præfandum putavit. *Iam quasi thesaurum quendam rerum pulcherrimarum, ac pretiosissimarum aperiens, spectandumque proponet euoram, & explicabo vera illa, & divina bona, quæ semper illum bonis amabilem, improbis formidabilem, utrisque admirabilem reddiderunt.* At nequit profecto Muretus brevi temporis spatio, concisaque oratione, quæ animo conceperat, verbisque spononderat, ut par erat, differendo, fidem suam liberare, sed capita quædam attigisse, & delibasse contentus, alteri adcurrendum lampada tradidit.

Excepit ergo Jacobus de Laderchio, & improbo labore, acrique judicio, pœnè omni Bibliotheca excussa, pluribusque detectis veterum monumentis, quæ carie, & squalore obsita in tenebris latitabant, & multorum diligentiam eluserant, pulcherriam, omnibusque numeris absolutam, Ecclesiasticam contextuit Historiam, S. Pii Quinti Pontificatum complectentem, rebusque ab illo præclarissimè gestis, suis, quibuique annis accuratè admodum consignatis, Acatolicorum calumniis, & criminationibus detectis, pœnitùsque profligatis; more majorum, qui iussu S. Philippi Nerii, à Christo nato S. Pii Quinti temporibus tenus, magno Orbis bono, & Catholicæ Religionis gloria ANNALES ECCLESIASTICOS conscriperunt.

Hæc porrò Laderchii Ecclesiastica Historia, cœù tabula affabre picta coloribus, & locata bono in lumine, graphicè, luculentaque oratione, descriptum exhibet Pium Pontificem Maximum, modò Principis personam subeuntem, modò, ut summum Ecclesiae Hierarcham deceat, sacra, divinaque impigerimè curantem; utrobiusque eousque politicarum, & christianarum virtutum choro stipatum, ut jure omnibus, & in omnibus admirabilem dixeris. Animi magnitudine, ac vigore omnia Christiani Orbis Regna complexum, negotiis illorum extricandis, maximè Christianam pietatem concorrentibus, se superimpendendo, felicem exitum invenisse, seu bella hostium Ecclesiae repellerent, seu ultrò inferenda putarent. Atque hinc tanta rerum, copia & producendi sermonis orta necessitas, ut non nisi Historiæ eorum temporum magna jactura omitti potuerint.

Propterea, quoniam hos Annales, ex mandato Reverendissimi P. Fr. Gregorii Selleri, Sac. Pal. Apost. Magistri, legenti mihi nihil omnino occurrit expungendum, titulo quod bonis moribus adversetur, aut fidei dogmatibus dissonum sit; ego dignissimos judico, ut prœlo quantocyùs committantur, publicique juris siant. Neque in hoc video ullum agi Laderchii negotium, eti magnos illum labores exhaustisse, in his conscribendis, diffiteri non possim; sed Ecclesiæ potissimum Romanæ interesse sentio, gesta, quæ ignorabantur hujus S. Pontificis publicari, intelligens pios inde plurimum ædificationes capturos; Hetherodoxis verd, & improbis in confusionem cessuros. Ita videbatur sub cenfura &c. Ex Conventu S. Francisci ad Ripam Tyberis, die 25. Julii 1725.

Fr. Hieronymus de Monte Fortino Sac. Theologie Lector Emeritus.

ANNALES ECCLESIASTICOS, de anno 1566. ad annum 1572. à Reverendissimo Jacobo Laderchio Congregationis Oratorii S. Philippi Nerii Romæ, integrati studio elaboratos, ab universo literario Orbe, concupiscenti animo asperatos, ab ipsa Ecclesia diu desideratos, pervadere tandem mihi concessum fuit. Quantam inde mentis jucunditatem, animi hilaritatem & delectationem percepserim, verbi explicare haud valeo. Quamvis siquidem pluribus in Openibus Auctoris ingenio simul cum pietate, eruditione, & doctrina pollens fuerim demiratus; hisce tamen in Annalibus, levatum se supra se conspexi: quandoquidem cum stylis elegantia solertia bonam, rectum ordinem, ac optimam methodum, cum gestorum multitudine, & rerum selectione, claritatem simul, & brevitatem non modicam adauxit: uno verbo dicam, fluorum Prædecessorum vestigia adamassim prosequens, dubio procul fallitatum collegit zizania, & alligavit in fasciculos ad comburendum: Veritatis autem Triticum congregans in Horreum Christi. Quapropter, cùm, Reverendissimo Sac. Palatii Apostolici Magistro mandante, studiosè illos revoluerim, & quidquid, vel bonis moribus, vel Sacris Fidei dogmatibus adverteratur, in illis non deprehenderim, in favoreabile omne repererim; in votis sum, ut publico lumine fruantur. Dabat Romæ, die 36. Februario 1725.

Fr. Leo à S. Felice Carmelita Discalceatus Sacrarum Congregationum Indicit, & Rituum Confutat.

ECCLESIASTICOS ANNALES, Auctore Jacobo Laderchio, Congregationis Oratori Presbytero, Reverendissimo P. Fr. Gregorio Selleri Sac. Palatii Apostolici Magistro mandante, non parva animi oblatione perlegi. Vestigia doctissimorum Prædecessorum ejusdem Congregationis imitatus, diu laboravit Auctor, ut fecerneret pretiosum à vili, verum à falso, & ad Reipublicæ Catholice utilitatem, & Studiorum jucunditatem, Opus, à pluribus exoptatum proferret. In varietate eventuum demonstranda, non varius, & inconstans reperitur, sed firmus in amplexu veritatis. Non multus in verbis; magnus autem in rebus, prolixitatem devitans, dum brevis esse vult, obscurus non sit; sed claritatem brevitiati adjungens, paucis multis complectitur. Quare, cùm nihil bonis moribus, aut nostræ Fidei dogmatibus dissonum contineat Opus, si Lectio non lividis oculis aspicerit, juxta votum, erit delectatio jugiter adhærens veritati. Dabam in Collegio S. Pancratii extrâ, & juxta Urbem. Die 25. Januarii 1725.

Fr. Maurus Ab Annunciatione Carmelita exalceatus Controversiarum Lector.

Diu tandem desideratum, Opus continuationis Historie Ecclesiastice de anno 1566. ad annum 1572. Auctore Jacobo Laderchio Faventino Congregationis Sancti Philippi Nerii de Urbe, ego infra scriptus, præcipiente Reverendissimo P. Fr. Gregorio Selleri, S. P. Apost. Magistro, attente legi, & per volui, atque singulari doctrina, ordine, & methodo elaboratum reperi. In eo enim gesta Summorum Pontificum S. Pii V. ac nonnulla Gregorii XIII. exculta styli elegancia, & compendiosa brevitate, luculenter, ac nervosè referuntur, ut quæ aut in aliis Scriptoribus desint, vel ob defectum notitiarum omisso sint, sive afferantur, quæ Sanctitatem tanti Summi Pontificis Pii V. obnubilant; ab eo, ex certis, ac indubio fontibus eruta habeantur, & respectivè tot monumentorum, rationumque densitate rejiciuntur, ut nullus vix hucusque alius eruditus ita peragere excogitarit. Quamobrem, cùm eidem Operi apprimè congruat (S. Gregorii Nanzianeni elogium ad Nicolaum) *Historiam videlicet hanc conglobatam quendam, & conservatam Sapientiam esse, bonumque multorum mentem in unum collectam;* nihilque in eo sit omnino non pium, nihil alienum à mente Ecclesie Catholice, Apostolie, Romane, ac nihil non redolens insignem ipsius Authoris, eruditione pari, cum pietate conjunctam, dignissimum censeo, quod in lucem prodeat, ut in omnes Christianas regiones vulgetur, ad Dei gloriam, S. Rom: Ecclesiaz exaltationem, publicamque utilitatem. Romæ 7. Aprilia 1572.

Antonius Flavius de Sanctis Advocatus.

I M P R I M A T U R.

Fr. Gregorius Selleri Ordinis Prædicatorum Sacri Palatii Apostolici Magistro.

TE DEIPARAM VIRGINEM, ex sterilibus, annoisque
Parentibus Joachim, & Anna, voto concepto, genitam:
trimulam in Templo præsentatam, ibique usque ad nuptias
cum Joseph Virgine, maturæque ætatis Viro, commoratam.
Quæ ab Angelo annunciatæ, singulari tuo assensu, mundo
succurristi perditæ; Sponsoque tuo comite, ad Elizabetham
visitandam te contulisti: Ac in Bethlem, absque ulla prorsus
naturali sorde genito Salvatore, cum in Præsepio, in me-
dio duorum animalium, Bovis videlicet, & Ajini humili-
ter reclinasti; ac à tribus Magis Regibus, stella duce co-
gnitum, & adoratum conspxisti. A quo, deinde baptizata,
post ipsius Passionem, prima omnium, cum ex morte resurre-
xisset, visitata fuisti. Quæ demum ubi jam ad Patrem ille ascen-
disset, Hierosolymis mortua, & in Valle Getsemane sepulta,
gloriosa resurexisti, & una cum corpore ad Cœlos as-
sumpta, & super Angelorum Chorus exaltata: in utra-
que Ecclesia, Solemnitatibus, præcipuoque cultu, ut decuit,
semper ab initio, usque ad nostra hæc tempora, prosequuta
es. Te (inquam) Matrem misericordiæ, Sedem Sapientiæ,
quæ cunctas hæreses sola interemisti in universo mun-
do, omnium tuorum abiectissimus servus, qui præfata om-
nia de Te sincero corde credit, & voce libera confitetur,
humiliter exorat, & deprecatur, ut in tanto hoc Opere
fusciendo, sis ei adjutrix, præsidium, & virtus, nè one-
ri succumbat, ac quidquid hoc in Tomo editum est, ad ma-
jorem sit Omnipotentis Dei, Tui, & Sanctæ Catholicae Ro-
manæ Ecclesiæ gloriam. In nomine siquidem tuo, sic inci-
pit.

ANNALES ECCLESIASTICI.

JESU CHRISTI PII V. PAP. MAXIMILIANI II. IMP.
ANNO ANNO ANNO
1566. I. 2.

REDEMPTORIS Annus millesimus quingen-
tesimus sexagesimus sextus , Indictione
nona , felicibus , fau-
stisque auspiciis in-
greditur ; nām die
septima Januarii , à vacacione Sedis ,
ob mortem PII Papae IV. (qui juxta
nonnullos quinto , juxta alias verò
quarto Id. Decembri deceperat) non-
dūm elapo mense , S. R. E. Cardinales ,
maximo totius Catholicī Orbis benefi-
cio , Fr. Michaelm Ghislerium , ex Or-
dine Prædicatorum , Tit. S. Maria suprà
Minervam , Præsbyterum Cardinalem ,
Alexandrinum nuncupatum , unanimi
voto , adnitentibus præcipue Carolo
Cardinali Borromæo , Marco Scitico
Cardinaliab Altaemps , ex Sorore Pii IV.
Nepotibus , & Alexandro Cardinali Far-
nèsiō , Divino potius , quām humano
nutu , ad Sacrofanciam Petri Cathedram
evehunt .

Et quidem divinitū factam Cardi-
nalis Alexandrini in Summum Pontifi-
cem promotionem , omnes palam pro-
fessi sunt , quos inter reserue sufficiat ,
qua ex Epistola , à quodam Germano
tunc in Urbe commorante ad Illustrissi-
mum Principem scripta , profert Archangelus
Caraccia : [*Summi laboris* (Epis-
tolæ sunt verba) ac molestia mea ex
itinere , durissimo anni tempore , ac via
derrima suscepto , magna compensatio
illœ fuit , quod Reverendissimum D. Mi-

chaelm Alexandrinum , Pontif. Max-
factum comperi , & ita factum , ut ejus
Pontificatum , Dei opus esse certissimum ,
omni Cardinalium subitus , & sum-
mus consensus , tamquād vebementē
Dei spiritu conflatū , comprobavit . Hic
est ille Cardinalis , cui conscientia optim-
a mentis , sententiæ libertas , specta-
ta virtus , & integritas autoritatem
dedit . Loquebatur in conspectu Regum ,
& non confundebatur : non studebat
placere hominibus , & Servus Servorum
Dei inventus est . Cum enim septem filiis
Isai adducerentur , ut primo Reg. 16.
non respexit Dominus vulsum , neque alti-
tudinem statuarē eorum , sed hunc perin-
dē , ac illum Davidem , in summa pre-
stantis pietatis humilitate jacentem ,
elegit , qui in medio Fratrum ungere-
tur . Et qui semper Catholicæ Fidei cu-
sos , ac tutor fuisset , merito aliquando
esse ejus Princeps ac Summus Antistes] .
Sic apud Caracciam . Tanto enim & tām
repentino omnium consensu , Pontifex
Cardinalis Alexandrinus renunciatus
est , (alius scripsit) ut si cui forte adhuc
dubium fuerat , hominum n̄e iudicio ,
aut Divino numine , Summi Pontifices
crearentur (quod tamen nemini un-
quā bono dubium fuit) , ea tota du-
bitatio , Comitis pro ejusdem in Pon-
tificem assumptione habitis , sublata
esse vīs fuerit .

M. Anton.
Marenum
Orat. 150

Cardinalium igitur , ex more , in-
Saccello , in quod reueniens , ac reluctans
perdactus fuerat , adoratione peracta ,

relicum erat , ut designatus Pontifex propria se assentiri electioni , verbo , *Acceptatum* , profiteretur ; ut id deinde , affluta stipulationis formula , monumentum traduceretur . Institit igitur Cardinalis Farnesius , uti S. R. E. Pro cancellarius , ut extemplo proprium , prolatione verbi præberet consensum . At ille cunctari coepit , responsumque distulit , hinc inde variis , dubiis , multiplicibusque mentis jactatus cogitationibus ; summum siquidem honorem , importabile quoddam onus una secum deferre , meditari coepit , eique gerendo sibi omnimodè vires non esse arbitrabatur . Ex adverso verò occurrebat inscrutabilis illa Dei Providentia , sine cuius nutu nil evenit , quæ ultrò oblatum munus sibi imponere , miro prorsùs modo disposuerat , infirmaque mundi eligere consuevit , ut fortia quæque confundat . Ei igitur tandem innitendum intelligens , gemens tamen , ac tremens verbum emisit , quod lex jubebat , & Pontificiam dignitatem assumpsit .

In suffragiorum verò numero , quibus ad Apostolicam Sedem Alexandrinus electus fuit , qui ea adnotarunt , dissentiant Scriptores : cum ex eis unus scriperit , quinquaginta duobus , alii verò quadraginta novem suffragiis ele-
ctum fuisse . Nihilominus verior comprobatur posterior sententia , ex eo , quod sive in Conclavi Cardinales fuerint quinquaginta , sive plures , nempe quinquaginta unum , vel duo : cum tamen inter hos Alexandrinus quoque D
connumeretur , evidens est hunc in se ipsum , proprium conferre nequivisse suffragium , ut contulisse necesse fuisset , si quinquaginta duobus suffragiis electio illius comprobata diceretur . Ex quo etiam alterius Scriptoris , quadraginta novem tantum Cardinales ejusdem Alexandrini creationi , ipso non dempto , interfuisse aucteris , error convincitur : nam si eodem suffragiorum numero , quo electores recenserunt , electus fuisset , pariter sequeretur proprium in se ipsum , electum eundem contulisse suffragium ; quod afferere omnino absurdissimum est , per se patet .

Ex majorum consuetudine , novus Pontifex nomen novum assumpsit , vocarique voluit , ac dici PIUS ejusdem nominis V. id suadente , ac rogante Cardinali Borrono , Prædecessoris aunculi memoriam in eo relevare exo-

A ptante . In Vaticanam Basilicam deinde delatus , coram Deo , atque universa populi multitudine juges lacrymarum imbræ effudit . Sic enim absuit , ut inanis cujusdam latitiae tumor , ob inspectatum adeptum culmen , ipsum extolleret , quod potius se ad ima deliciens , in ipso honoris apice tantò humiliorem , atque ad serviendum Deo arctius se promptiore fore ex munere agnoverit ; quantò se obligatiorem esse confixit in reddenda supremo Judici ratione . Nullam omnino se temere , effusæque effrentis speciem præbuit ; sed & nihil excelsus ille animus assuetus tranquillitas amisit ; adeòdum , cùm sequenti , post suam assumptionem , nocte , se quieti dedisset , tām gravem , inulstatumque somnum caperit , ut undecim contientes horas , vetante etiam dysuria morbo , placidissime conquieverit .

Idcirco , quæ in improbis , & commentitatis suis Historiis impissimus Hæreticus , statim ad Petri Cathedram eve-
C etum , & ex nostris ipsis Scriptoribus acceptum dixisse Pium refert , nempe : [*Se Religiosum benè sperasse de salute sua , Cardinals factum , capisse timere : Papam creatum penè de ea desperasse*] . Ex quibus , videlicet , verbis perperam conicere studet , supremuni Dignitatis Apostolica apicem , ipsis Pontificibus nostris in laqueum , & in scandalum visum esse , quod tale reverasit : tamquam distortum , atque ineptum eorumdem verborum sensum contemni-
mus . Qui enim istud effutire est ausus ,

Sacrarum Scripturarum , in primis (li-
cet earum uni , ac soli testimonio se pluri-
mum inhærente profitetur) libros ignorasse , fateatur necesse est : in his siquidem legitur , quod David etiam depperaverit ; cùm tamen uno , eodemque tempore protegentis Domini promeruerit auxilium . Alibi insuper se venisse in altitudinem maris , nec ultrà habuisse substantiam ; iudeo se à tempe-
state profitetur demersum ; & nihilominus à Salute Dei se suscepimus fallus est ; ut nosceremus , hac , vel similia desperationis vocabula , uti in Davide , sic etiam in Pio , nil , nisi vehementissimam significasse propriæ salutis formidi-
nem , quæ ritè unicuique incutitur , qui aliis præesse , & præcipue in Ecclesiastica dignitate jubetur . Ex hoc enim non modico fuit terrore Paulus ipse cor-
ruptus ; qui licet , inquit Chrysostomus ,

VI.
*je-Eur-Ha-
ideger Riß.
Papst. Ec-
cles. Rom.
period. 7.
Carol-Sim-
on. abbas.
Abbas 2.
Op. Prelat.
3-pag. 13-
Cornel. a
Lapido. in-
Sicil. 1-14.
Op. Apo. a
Lippe 1-1.*

*Primer Reg.
13. v. 16.
Psalms. 62.
v. 1.*

IV.
*Cicerone
addit. ad
Plat. Vit.
Frontif.
Giacomo, et
Carrie-Cra-
merius. Pseu-
tif.*

*Giac. Elbra-
nus. Pseu-
tif. Pio. V.*

S. Ia. Chry-
sostomus de
Sacerdotiis
tom. 5. pag.
204.

Christum, præ cæteris, vehementius dilexerit, & nemo esset, qui apud Deum, præ ipso gratiosior foret; post tot à Deo accepta privilegia, veritus tamen est, ac tremuit, principatus istius, subditorumque suorum gratia. Quæ igitur, ex animi, non dejectione, sed humilitate, uti Paulus, Chrysostomus, & alii innumeri, qui Ecclesiæ propositi fuere, etiam Pius protulit, ritè compierens, quanta Apostolici regiminis esset moles, & quād ingens negoti illius difficultas; nullatenus ad detrahendum Apostolica dignitatis usurpari queunt; nam ut Chrysostomus ipse subdit (infaniam hujus, vel levissimam declinare volens suspicionem), sicùt, nec ferrum cædis, neque vinum ebrietatis, neque robur contumelie, neque fortitudo inconsiderata audacia; sed eos potius, qui præter quām deceat, à Deo datis abutuntur, hujusmodi criminum, ritè ac jure authores quisque dicet: eodem planè modo, non Ecclesiasticum culmen periculi, & damnationis res, nisi iis efficitur, qui delata dignitate, vel abutuntur, vel tanti muneris partes non expletant; quibus arbitrari satisfacere non posse, ut par est, non desperati, sed potius de se demissè sentientis animi argumentum, esse dignoscitur.

VII. Sextodecimo autem Kal. Februarii, quo die S. Antonii Abbatis solemnitas recolitur, Pontificali corona Pius exornari voluit; cùm enim die ipsa editus in lucem fuisse, nova quadam, felicique etiam quodammodo nativitatè, Ecclesia renasci voluit. Prohibuit tamen celebritatem illam, superiorum temporum usu, solemniter agi, vel festivo convivio, in quo mille aurei quotannis infumebantur, excipiendiisque Cardinalibus, & Regum, Principumque Legatis conquistissimis epulis opiparè apparabatur; vel incondita populi multitudini, in S. Petri aream latitiae causa confluenti, dispersa pecunia. Nam cùm fortuito hujus largitionis commodo pauci potireatur, & ii quidem, qui præ aliis validiores, minus cædere videbantur; incommodum verò plurimi, ætate, aut viribus, vel adversa etiam valetudine debiles, qui ab irruente turba multoties attriti, & sèpe etiam pedibus contusi misere peribant; inconsultam ideo hanc pecuniarum effusione, profanique aliquid redolentis con-

A vivium abstulit Pius, ut consultius piorum egentibus coenobiis, & verè indigentibus pauperum Familias succurreret.

Cæterum Pium, ex hominibus & ab hominibus quidem assumptum, à Deo verò multiplicibus fuisse signorum indiciis ad Apostolicam præsignatum Se- dem, cuncti ferè illius temporis Scriptores testantur; nam & Franciscum Cardinalem Gonzagam, in Conclavi gravi morbo laborantem, ex quo obiit, Pii electionem prefensisse, priusquam eveniret, tradunt; & idem ferè Genesio Lucensi, Fratrum Prædicatorum Coenobii ad Minervam Præfecto accidisse referunt. Ipsam quoque divinitus agnovisse S. Philippum Nerium, narrat Petrus Jacobus Baccius in vita ejusdem, his verbis: *Pio IV. vita fundo, quatuor, vel quinque circiter dies, antequam novus crearetur Christi Vicarius, Philippus, ex improviso, fixis in Calum oculis, atque in extasim propè actus: secunda, inquit, serua Papam habebimus. Interrogat, è suis unus, quemnam? Tibi, subiecti Philippus, rem aperiam. Die Luna sub Vesperam Cardinalis Alexandrinus haud dubiè Pontifex fiet. Qui fuit Sancta, & gloriose mem. Pius V. quem multò ante Pontificem fore prædixerat.* Sic Baccius.

Nè Roma tantum, sed alibi etiam, ad prænotandam divinitus factam Pii assumptionem sunt signa ostensa; ut illud, quod Galliarum Regis Tabellario, novi Pontificis creationem enunciato, & per dispositos equos in Gallias properanti eveniente scribitur. Cùm enim ad Oppidum Boschi pervenisset (erat id Pii Patria, ut mox dicitur) præter consilium, ab ordinaria, & recta, quæ extra loci muros est, via, declinans, ipsum Oppidum est ingressus; quod cum traicere conaretur, quo vehebatur equus, in Foro ante Ecclesiam, tām pertinaciter substitit, ut quibuslibet stimulis, ac calcaribus adhibitis, nullo modo ad cæptum repetendum iter, adduci potuerit. Confluentibus, ex incolis idcirco plurimis, equumque undeqaque, & ipsis, sed fructuæ extimulantibus; tandem Tabellarium percunctantur, unde veniat, quò vadat, quidve novi afferat. Fatur ille novi Pontificis, Cardinalis nempè Alexandrini, creationis nuncium in Gallias deferre; quo dicto, en-

VIII.

Petr. Iacob.
Bacc. in Vi-
ta S. Phi-
lipp. Nerii
lib. 1 cap. 6.
num. 6.

IX.

statim equus, nemine tunc urgente, per se viam legere incipit, subindeque Tabellario iter suum feliciter prosequi licuit; cui obex tantummodo fuerat, miro ferè modo, assumptionem Pii, Patriz ipsius significare debuisse.

Sed præ omnibus, quibus Deus Pii hanc creationem in Pontificem testamat voluit, ea recensenda sunt præculdubio portenta, (quæ tamen in Commentitiis Historiis suis, Hæretici pudore affecti reticuerunt) coelitus in Anglia demonstrata. Dira siquidem Tyrannide Elizabetha Regina in Catholicos saviens, tunc eam insulam premebat; quapropter, ut infrà narrabimus, ad exturbanda innumera Principis hujus, & immania flagitia, Apostolica animadversionis gladio, Pius ipsam confodere coactus fuit. Quod igitur futurum erat, eodem tempore, quo Pius ipse ad Petri Cathedram fuit elevatus, miro ferè modo, Cœlum indicasse visum est; nam Londini crinitus Cometes per eos dies apparuit, ignis que de Coelo terribilis, ac sanguinei coloris; truculentaque insuper magnitudinis manus districtum intentans gladium, minantis primum, ac prouinde percutientis Pontificis indicium fuisse; quæ subsequuta sunt, satis, superque comprobasse noscuntur. De ipsa verò Pii in Pontificem electione, ad Henricum Cardinalem, deinde Lusitanæ Regem, S. Carolus Cardinalis Borromæus scribens, hæc habet.

*Epiſt. S. Ca-
roli Borrom.
ex Proceſſi-
Canonicali.
Pii V. ſuſſa
in Curia de-
mand. Car-
dinale Mil-
lini anno
1616. G
1617 ſuſſa.*

XL

Quia Cardinalis Alexandrini singularis pietas, integritas, solertia, senijsque omnes plenissimæ Sanctitatis mibi jam pridererant cogniti, & probati; putavi ab eodem percommode, & divinitus Christianam Republicam posse administrari, si ad Pontificatum effet proiectus. Quare omnem meam mentem contuli ad eam causam, is ut Pontifex crearetur; nec ita multò post, universi nostri Ordinis incredibili consensu, & letitia, Pontifex Max. est declaratus. Itaque hoc nomine tibi etiam valde gratulor, quod sandissimum, prudentissimum, & omni virtutum genere præstantissimum habemus Pontificem, qui etiā ita flagras studio pietatis, ut nihil Sandius fieri possit, tamen autoritate, & consilio tuis interdum, si non augeri, at certè excitari illius divina virtus poterit. Haec tenus Epistola.

Verum, priusquam ostendamus

quisnam fuerit Pius, cùm Pontificem gessit; opere præmium est, ut quanam ante Pontificatum gesserat, saltem breviter perstringamus. Hæc siquidem de ipso, Urbano VIII. Pontif. Max. tres Sac. Rota Auditores, nempè Joannes Baptista Coccinus, Philippus Pirovanus, & Clemens Merlini, Viri, tūm dignitate tūm scientia præstantissimi, fidelissimè retulerunt. Pius V. anted Michael Ghislerius, natus est Boschi, anno à parte Virginis 1504, die 17. Januariorum, è nobili Ghisleriorum Familia, quæ, relīcta Bononia, natali solo būjus gentis, in varias Italicas partes ſeſe diffudit. Decimoquarto etatis anno, quod ab initio etatis maximè optaverat, Sacro Prædicatorum Ordini nomen dedidit, in quo diuinis rebus maximè additus, affida oratione, piorumque librorum lectione frequenti, ingentes in vita sanctimonio progressus fecit. Literis etiam adeò ſedulam novavit operam, ut Bononia per ſexdecim annos praefertim, atque Ticini, graviiores disciplinas publicè ſit professus. Hinc ad majora gradam faciens, ſeptius ſui Ordinis Cœnobia, ſunma cum auctoritate adminiſtravit, aliquæ præclaræ in Religione munera adeptus est; ab his verò, cùm, propter humilitatem, maximè abborreret, magisq; ad Sac. Inquisitionis labores pienam administrationem propenderet, Comi primum, Inquisitor renunciatur; ubi, cùm plura hereticorum volumina in Italia perniciem definata retinuerat, ac ſuppreffiferet; multorum odium incurrit, & Mediolanum primum, deinde Romam ſeſe conferre coactus est. Plurimas Potentum inimicitias, minas, pericula vita, & capitit dimationes subiit, ob singulare ſtudium ſervanda veræ, ac Catholicæ Religionis, aduersus eos, qui illam, ulla ex parte, labefactare conabantur; quibus, majori cum laude, quām antea, ſuperatis periculis, Bergomum Inquisitor dirigitur, ac poſmodum Rome S. Officii Commiſſarius eligitur: Quo in munere cùm partes optimè impliſſet suas, ad Nepeſinum, & Sutriensem, Episcopatum eveſtus, de anno 1556. tandem Sac. Purpur insignitus, & Alexandrinus Cardinalis dictus, anno 1557. Incredibile dictu est, quantum, in ſanta dignitate, animi moderationem retinuerit, in ſe ipsum severus, erga pauperes liberalis, in domeſticos, totamque Familiam benignus, ac comitis,

*Relatio tria
And. Rotæ
Urbano VIII
ex processu
super Canoni-
cū ſorma-
tio ex Biblio-
Barbaſſi. S.
965.*

XII.

comis, eorum tantum commoda, non propriam voluptatem p̄e oculis habebat. Nihil unquid ille, in dicenda sententia, aut metu, aut gracie dedit; nunguām, ad cuiusquam voluntatem, orationem suam accommodavit; nunguām veritate quidquam prius, aut antiquius habuit. Summi etiam Inquisitor munus, quo decoratus fuerat, diligenter obibat; Montisque regalis Episcopatu postea p̄opositus, illud se contulit, & per aliquot mensē commoratus est, donc corruptor, & depravator in illa Ecclesia mores, quoad fieri potuist, emendavit, atque compofuit. Romane postmodūm reversus, multique, ob Christianam in dicendo libertatem, Aule Romana sc̄ilicet agitatus, graviter a morbo laboravit, ex quo convalescent, non multo poſt in Conclavi, more Majorum, summoque omnium censu in Pontificem eligitur.

XIII. Hactenū Sac. Rom. Rotz Auditores, qui, cum Pium, ex nobili Ghisleriorum, ex Bononia oriundum, licet ex tenui tunc in Oppido Boschi Familia, natum faciant; mendacii profecto arguant subdolas Hereticorum, sed pricipiū Jacobi Augustini Thuani narrationes. Refert hic siquidem, blandientes quodam Pii fortunz, postquam in Pontificem creatus est, adinvenisse, ex Bononia oriundam Ghisleriam Familiam, ob factiones olim cādem in Urbe exortas, tandem fuisse ejectam per portam, quæ ab eo tempore clausa, demum sub hoc Pontifice aperta fuit, & Pia, de ejus nomine, nuncupata; additique alios ejusdem Familiæ illustrandæ rationem adulatoriè commentatos, dum Confiliarios, qui Romæ inter Familias nobiles habebantur, ita ob factiones nomen immutasse somniantur, cum prius Ghislerii vocarentur; Et Pontificem, commentum hoc, autoritate sua confirmando, eosdem non amplius Confiliarios, sed Ghislerios deinceps appellari decreviss. Quæ omnia, licet à veritate non sint aliena, cum eadem ferè retulisse Catena videatur; tamen commenta extitisse, ad assentandum Pio, excogitata, audacter nimis, & absque ullo prorsus fundamento, Thuanus idem, & alii pronunciasse cognoscuntur.

XIV. Cujus rei ea procul dubiò validissima argumenta sint, quæ coevi illius Scriptores duo literis mandarunt, reli-

A Itis aliis poenē innumeris, qui uno ore, ab inani hujus jactantia fumo, omnino expertem Pium profitentur; iūque sīt Laurentius Surius, & Marcus Antonius Muretus; Primus enim hæc babet Vir quidam Illustris Nepotis Pontificis filiam suam, Uxorem obulit, cum dose egregia, ut posset Pontifici, sanguinis affinitate, conjungi; ejus verò ergo se benevolentie Pontifex gratias quidem egit, sed neque Dicit, neque Marchionis, neque Baronis titulit, suam se velle ornari Familiam, ait, quibus ea haecē caruerit. Ex quibus profecto verbis aperie deducitur, non modò nobilitatis generis jactantiam, Pium, nunquām affectasse; verū etiam ab ea, quæ ultrō ei offerebatur, nobilitatis specie constanter abhorruisse. Cui verò magis lieuisset, quām Oratori, qui potest juxta Senecam, quæ parva sunt approbare pro magnis, & rursùm magna attenuare, & ad minima deducere; cuiusque est, Auditori favorem in primis, & gratiam sibi vindicare, si Pio hujusmodi deliramenta placuerint, iūdem uti, ut ei assentaretur?

C Et tamen Marcus Antonius Muretus, in Oratione ad ipsum habita, pro Alphonso II. Ferrarie Duce, coram Pontifice, imò Pontificem ipsum alloquens, ista pronunciare non timuit. Non enim sumoſe majorum imagines, non invi- diosa dīritiarum magnitudo, non eblan- ditæ Principum commendationes viam tibi ad Pontificatum munierunt; eadem illa virtus, quæ te ab ipso incunabulis suscepit perpetuā comitata erat, se- riū omnino, & votis nostris, & meritis tuis, sed tamen in isto tandem cel- lissimo dignitate, inter homines Deo proxime, Solio, suis ipsamē manibus colleverit. Quis temetē hæc, inquam, coram Pio, si stirpis sua ingenuitatem jactitari voluisset, proferre ausus esset? Ejusdem generis quoque ipsiusmet Scrip- toris alia sunt reiicienda commenta, ut, vel ambitionem, vel crimina alia

D E Pio impingat. Ridiculum verò, p̄e ceteris (qua data opera omittimus) illud est, ob rei familiaris, nimurum, tenuitatem, Pium, S. Dominici Ordinem intrasse: nām, cum Sacrum cum Ordinem pauperes æquæ ac divites ingredi conveinerint, nec pauperibus tantummodò pateat in ipsum ingressus: inter inumeros pauperes simul, ac di- vites, qui Sacra in eo militie nomen de-

*Sac. Rom. Rotz
Auditores
sup. Fer. 7.
Incol. ang.
Thuanus*

*Hab. lib. 19.
pt. Lauren.
Sar. Comm.
veretur in.
Ordo galat.
anno 1566.
part. 1220.*

*Senec. ad
Paulin. de
confusi.*

*Marc. Ant.
Muret. Gr.
to pro Du-
ce Ferrarie.*

dedere, ut Diuinis liberiū vacarent; qua ratione Thuanus, ut propria tantum necessitati consuleret, scire potuit, unum Pium in eundem allectum?

Quia verò prefati Sac. Rotæ Auditores silentio prætereunt, à quibus Pontificibus, ad Ecclesiastica onera subienda paulatim Pius perductus fuerit; idē audiendi, qui prolixius ipsius genitiva scriptere; inter quos Archangelus Carac. De
Vit. & gest. Pii V. cap.^{1.}
Caraccia, cui cæteri concordant, tradit, à Julio III. instantे Jo. Petro Cardinali Caraffa primario Congregationis Sac. Inquisitionis Præfecto, Fr. Theophilus in Urbe S. Officii Commisario vita functo, in ejus locum Fr. Michaelm Ghislierum suffectum; A. D. 1551. mensē Junio, inquit Gabutius. Post mortem vero Juliī III. subindeque Marcelli II. qui duos, & viginti tantum dies Pontificatum tenuit, Anno 1555. decim. Kal. Junii, ad Petri Cathedram sublimatus est, quem memoravimus, Carralla Cardinalis, Paulus IV. appellatus, qui Nepete, & Sutri Fr. Michaelm anno 1556. mensē Septembribus, licet invitum, dixi Episcopum; Sequenti verò anno 1557. Idib. Martiis, eumdem in amplissimum S. R. E. Cardinalium Collegium cooptavit. Et tandem anno 1558. generalem, & superium Inquisitorem in universa Christianā Republica creavit; quod, nimirum, munus, sicut anteā, ita post, alteri collatum non fuit, immo ipse ad Apostolatus apicem exaltatus Pius, soli Summo Pontifici id convenire declaravit, & statuit. Mortuo verò Paulo IV. quint. dec. Kal. Septemb. anno à Christo nato 1559. qui subrogatus est, Pius IV. Fr. Michaelm Cardinalem Alexandrinum, à Nepesino, & Sutriño Episcopatu, ad regendum Montis Regalis in Subalpinis Ecclesiam transtulit; è cuius administratione paulò post revocatur, & ad Supremam Sacre Inquisitionis administrationem, Romanam reveritur; quo in munere, ob conservanda veræ, ac Catholicae Religionis singulare studium, multa perpeti coactus est; quod nempe, adversus eos, qui ipsam, ulla ex parte, labefactare conarentur, implacabilem se semper ostenderit: adēdūt in illos, qui ab Ecclesia deservissent, nisi aut ipsos erroribus, aut ipsi orbem purgaret, durum atque inexorabilem se præbuerit.

A sacro Inquisitionis munere fungens, erores odio habuit, illorumque authores persequitus est, visa est in eo natura severior, quam Principi conveniret: quapropter Romanus Populus, Pii gratulatus non est electioni; metu enim interprete, omnia in deteriora vertente, mœror, ac pavore ingens evaferat, nemine ferè sibi non timente, ab hominis asperitate, cum aliud nihil, quod ei idem populus objicere posset, haberet. Verum quām citissimè evanuit fallax ista suspicio, & Pius ostendit, in hominibus non homines, sed virtus tantummodo odisse, nam sicut hæc, implacabili, ut par erat, animadversione insectari nunquam destitit; sic qui eo, bonos, & rectos homines magis honoribus, favoribusque prosequeretur, nemo fuit. Cum persensisset idcirco tam, de se Populi Romani sententiam à Familiaribus suis; ut inconsultam meritò vociferationem reselleret *Confidimus, inquit, Deo, ejus ope nos ita facturos, ut majorē, ac longiorem ex obitu nostro, quam ex hac sucepta dignitate māorem homines capiant.* Ad hoc insuper Pii nomen sumplisse, ut conceptum de severitate timorem, in spem benignitatis verteret, Thuanus & Spondanus scripserunt; sed sine ullo proarsiamento, nām, sicut præfata plebis opinionem, in ipso creationis puncto, quo nimirum hoc nomen assumpsit, a Familiaribus accepisse verisimile non videtur; ita alia potius suadente ratione, nomen illud prælegisse, probabilius adstruitur, ut suprà adnotavimus.

B Tuanus ut
sup. Spon.
Ann. Eccl.
Anno. 1566.
C Ut conceptam igitur Severioris ingenii formidinem, in pietatis & clementiae fiduciam verteret novus Pontifex, populumque à se faustiora expectare induceret, regimen à munificentia inchoavit: habita enim omnium, & singularium pauperum ratione, & numero, per illos, quibus munus hoc mandaverat, eos effusis eleemosynis sublevavit. D Virginum plurimarum, quibus, aut exiguum, aut nullum erat patrimonium, quarumvè idcirco pudicitia periclitabatur, pecuniis, dotis nomine, impensis suppeditatis, pudori cavit; & aureis mille, singulis annis, dividendis Urbis Monasteriis inopia laborantibus, voluntariæ paupertatis sectatorum penuria subvenit. Triginta, & octo tenuioris census Cardinalibus, viginti millia, & nongentos, vel, ut quidam scripsit, octo-

ostoginta millia aureos, inter se viritim tradidit partiendos; & singulis Sac. Rotte Judicibus ducentenos tribuit. Familiaribus vero Cardinalium, qui Comitiatorum Conclavi praefecti, magnos labores, & vigilias sustinuerant, aureorum decem millia dono dari, immunitatesque, & beneficia, ante in eos collata, nihil immunita esse voluit.

XVIII. Præ ceteris vero nobilis illius animi generosis operibus, egregium fane ilud fuit, quod in Comitem Annibalem Altaempsum liberalissime contulit, beneficium. Is paulo ante, quam Pius IV. obiisset, Caroli Cardinalis Borromæi fororem, Uxorem duxerat, eam promissione, ut dotis nomine centum aureorum millia Avunculus ei elargiret. Cum autem, ex Ecclesiastico Aetario pecunia hac promenda esset, defunctus Pontifex hac de re Cardinales in Concistorio in consilium adhibuerat, qui ferè omnes ipsius comprobarent consilium, præter Cardinalem Alexandrinum, qui adeò profusa Ecclesiastici census largitione constanter obstiterat. Super ea re nihilominus diploma scriptum, Pontificio signo munatum, expeditum fuisse, scribit Gabutius. At contrarium tuetur Catena, qui diploma ipsum, duodecim post annos à se visum atque disculsum afferit; & cum in eo verba illa necessaria apponenda. *Donationis causa mortis* defuerint: merito temeritatis arguit Scriptores, qui diplomatis primis, ac veris exemplaribus non perpensis, iustitiae aequali ac generositati Pii, detraxere; excogitantes eum, ex centum millibus aureis, a Pio IV. Altaempsum donatis, quinquaginta millia subtraxisse; cum potius oppositum evidenter appareat, ipsum, nempe, nihil ei omnino debuisse, post Prædecessoris mortem, cuius tantum fato, promissa Avunculi non impleta, omnemque præceptam summam, Altaempsius ipse tribuere debuit.

IX. Quod igitur donationis jure, à pre-mortuo Pontifice facta, se ritè expetere non posse Altaempius cognovit; precibus à Pio obtinuit, enī, cum superioris Pontificis in suos indulgentiae adstipulari non placeret, nec tamen excusum dimittere suppliciter exorantem vellet; in eam tandem sententiam descendit, ut aureorum quinquaginta milia Altaempio eidem numerarentur; Ex quo siquidem munere annotuit, quam

A inani opinione ducerentur, qui eum,

Tiburt. ur.

Pii IV. propinquis minus benignum,

Gabut. ur.

aut præteriorum offensionum vindicem

supra.

fure suscipiantur; Et rursus quām fal-

Campæ.

sò aliquis scripsit, ob in se collatam à

Phil. Philip.

Borromæo, & Altaempio Pontificiam

Hæret.

dignitatem, donum hoc concessisse;

Mitter. lib.

cum non nisi omnium fermè Cardina-

lib.

lium, & Ludovici Requesensii, Catho-

lici Regis, in Aula Pontifica Oratoris

rogatu, ipsum tribuerit. Decem millia

aureorum autem Fabritium Sorbellio-

num Altaempsi Consobrinum, ob egre-

gia merita, & optimè navatam in Ave-

nionensi Praefectura operam, præmio

decoravit; Et, ne aliquid decesset, quo

excelsi illius animi liberalitas, genera-

sitasque comprobaretur, cùm plurimi,

statim ac ille Pontifex renuntiatus est,

qui eum injuriis, ac probris lacestive-

rant, præteriorum ipsum injuriarum vindicem pertimescentes, de conse-

ndo sibi exilio voluntario, consilia-

inter se communicarent; à sententia re-

vocati fuere, non tantum, quia Pium

pro malo malum nunquam redditum,

sed insuper, quia multiplicibus profe-

quaturum beneficiis, qui se conviciis

afficerant, persenserunt: quod exitus

comprobavit: cùm non modò plurimos

in ipso, favores, & gratias contulerit,

sed eas insuper, quas benevolis, & ami-

cis denegaverat, illis ultrò concedere

beneficentissime confueverit.

Sub ipso etiam sibi Pontificatus initio,

xx.

insigne aliud edidit clementia specimen,

quo absolutissime nimis se veritatis no-

tam evicit. Rem narrat Gabutius his

Gabut. P. 111.

verbis: *Nebulo guidam, evulgato ma-*

1566.

ledico, & famoso carmine, Pontificem

1566.

pesulanter incepit: is subinde compre-

1566.

bensus, & in questionem traditus, cri-

1566.

mē est confessus. Quas nobrem, ex le-

1566.

gitibus, ab aliis Pontificibus olim preser-

1566.

ptis, eum universis, quibus abundabat

1566.

fortunis, tamen vero severissimo genere

1566.

mortis plebendus erat. Sed antequād

1566.

lege in eum ageretur, jussit Pius eum ce-

1566.

radū se fisi, & Carmen suum recitare,

1566.

tum exponere, cuius vel consilio, vel vo-

1566.

luntate id confessisset. Dicenti, se,

1566.

non nisi mali Demonis id insinuatu-

1566.

fecisse: Si tu mibi, inquis Pius, ati summo

1566.

Pontifici maledixisses, haud quaquam

1566.

ferres impunit; At vero, quia in Fr. Mi-

1566.

chaelum, in Monachum bumilem, in

1566.

Cardinalem Alexandrinum convicia ja-

1566.

hafti, abi liber, quid velis. Ego vero bu-

1566.

mili-

militatorem generis, vita, & habitus mei semper, & animo retinebo, & libens confitebor, ergoque vili, & abiectus in oculis meis. Demum illum commonefecit, ne ejusmodi se scelere jam amplius obstringeret, iustisque, ut si quid unquam ab ipso minus recte factum ille competrisset, se convenires, atque id sibi renunciassem; nam ad se ipsum emendandum bene paratum esse; atque ita reum dimisit impunem. Hec Gabutius, que quidem non modò præclarum Pii V., de qua loquimur, lenitatem, ac clementiam declarant, sed ex nobilitate generis desumpta inanis jastantia, insignem quoque contemptorem ostendunt.

Sacerdotalem munificentiam simul, ac lenitatem in Pio, reliqua quoque virtutes comitatae sunt: si primùm enim domestica, ac privata spectamus, eamdem in vieti, cultuque parsimoniam retinuit, quibus à principio se, cùm adhuc in Monasterio esset, affusecerat. Eadem Jejunia fuere, eadem preces, eadem statis anni temporibus Adventus, Quadragesimæ, aliorumque dierum, quibus præcipitur, abstinentia; quam, tām exactè in omni vita servavit, ut nulla corporis infirmitate, vel ingraescentis atatis onere, se farcis solutum legibus voluerit; quin potius in gravioribus Ecclesiæ necessitatibus, & publicis ærumnis, graviori se quoque afflatabat inedia, qua, ad Divinam Misericordiam promerendam, corporis sui holiastim se immolari debere, pro sibi commissio Grego, arbitrabatur. Quam ad rem memorabile est illud, quod in vita S. Francisci Borgie An-

*Andreas
Sic. Vita
S. Franc.
Borg. lib. 4.
Cap. m. 6.*

ventricis immodice causæ, dolorumque ventriculi imbecillioris, morbiæ cardiaci, viginti ferè annos, à pectorum ejus abstinere Medicis ('Franciscum') jubebant, quadragenarii jejunii tempore, nisi in discrimen caput, vitamque adducere vellent. Quibus quidem non parere durum videbatur, atque incommodum: evicti tamè precatio, animique colistudine. Audito enim, Plium Quintum Pontificem Max. etate majorrem, annua jejunia religiosè servare, nulla etatisesse, atque decrepitate habita ratione, idem sibi vel capitis discriminis tentandam putauit. Quod, cùm bene, feliciterque evenisset, absque

A valetudinis detimento, diuturna illa verni temporis jejuna, & Quatuor anni partium, atque Adventus servare perexit: mirabilibus, qui corpusculum imbecillitatem nossent; sed à Deo vires, quod res erat, celso animo suppeditari existimabant. Sic ille.

Cùm vero congeminatis jejunio diebus, se reficiendi succedebat voluntas, cibus plerumque obvius, qui mortem arceret, non delicias ministraret; dicere solitus, gula illecebris addicatum B hominem, castum esse non posse; idemque cibum, addebat, tamquam medicamentum, ad instaurandas tantum corporis vires esse capiendum, ut actionibus quisque suis operam dare valeret. Ut negotiis liberius vacaret, ut pluri- mūm non prandebat, sed valde diluculò, sacro peracto, breve jentaculum sumebat, aut forbendo bino ovo, aut juscui parum ebibendo. Quandoque unica etiam conestio, prandium ei erat simul, ac cena; sed sive canaret, sive C pranderet, id publicè facere passim, consuevit, & tunc ad pellendam fistis, terè poccillum bene dilutum exhauriebat, ut refert Gabutius: Verum Hieronymus Catena, qui rerum a Pio gestarum testis, & spectator fuit, in cap. 13. parvo simulo, una tantum vice, pri- mūm bibisse; deinde, monente Medico, qui non parum dysuris, quo labo- rabat, morbo, id obesse animadvertit, bis tantum eodem in simulo vix potum admisisse, assert. Cibos autem, ut pluri- mūm, ex amaris oleribus, & magnâ simplicitate, sale tantum, ac oleo paratis, cùm potissimum jejunaret, nec aromatis, aut saporibus gustum, acutentibus volebat esse conditos; li- cet esculentiori vieti usus, priusquam ad Pontificatum ascenderet. Dum edebat, silentium siebat semper, nec, nisi nutu pincernam monelat, cùm bibe- re vellet; accumbenti vero sibi, cùm magnam rerum omnium munditiam, tūm in primis Sacram perpetuò voluit lectionem adhiberi, quæ præcipue erat librorum de Consideratione, quos S. Bernardus ad Eugenium conscripsit: quorum, Pontificibus per necessaria monita, autibus percipiens, tacitus conse- rebat in corde suo, ut ea pro temporiis, personarumque opportunitate in proximam deduceret.

Quod vestitum, eadem, quæ prius, interioris indumenti asperitas; exterior

Gab. P. 15.
P. lib. 4.
cap. 13.

Cen. Vita

P. pag. 10.

autem amictus , idem fuit , quo anteà Paulus IV. usus fuerat , eoque quidem contentus extirrit; donec honestè eadem exuvie adhiberi potuerunt; neque item per annum totum indumenti quidquam innovavit , præter laneam tuniculam , qua , loco lineaæ subuculae , se semper contexit ; increpuitque ministrum , qui ei ejusmodi tunicam ex subtiliori panno confici curaverat ; quam etiam , ob id prorsùs omnino respuit , priorem , quæ vilior erat , & crassior , repetens . Et eodem pari modo oblatum sibi , ex lana Conchenensi , panni munus , rejecit , quod pretiosius , ac delicatius existimaret , quam sua ferret consuetudo . Dormire non priùs cupiditas , quam necessitas fuit : tantò enim antè lucem exurgebat , ut ad eum consulendum , prælati fabibus accederetur ; jentaculo siquidem valde , ut diximus , manè sumpto , statim se negotiis audiendis dabat : quo in labore , & estate quidem , ad horam usque nonam ; hyeme verò ad solis occasum , sapè etiam ad multam noctem , prorsùs immobilis perseverabat . Confluentibus omnibus benignissimè aures præbebat ; sed præcipue pauperibus : quibus auscultans nunquam se molestia affectum , defatigatumque ostendit ; inconsideratas sè penumbras , & aquo prolixiores ipsorum ratiocinationes , imperturbabilis animo sustinens ; quin & depositis Pontificalibus indumentis , ut ex habitus qualitate , diminuta majestatis formidine , audientiis sibi , quæ dicenda habebant , patefacere possent , monastico tantum habitu induitus eos excipere consuevit . Loquentem neminem unquam interpellabat , & ipse benignè , raro , ac serio loqui consuevit , sapè laborans in verborum , quæ propria & significantia esse sibi viderentur , inventione ; atque in hoc tam accurratam diligentiam adhibuisse fertur , ut nullum propemodo ex ejus ore verbum prodierit , quod non , aut ad Dei laudem , vel ad propriam salutem , vel ad eorum , qui aderant , emendationem pertineret . A Medicis , & Familiaribus commonitus ; ut è tām astudius , diuturnisque laboribus prolixarum adeò audientiarum temperaret , nè , hanc ob causam , citius sibi vitam præscinderet ; respondit , planè dignam Pio sententiam : Se , videlicet , à Deo in eo gradu constitutum , non ut suis , sed alienis ut commodis consideret : Principisque

A esse , conscientia magis , quam corpori satisfacere .

Quotidie ferè sacrificabat ; si id non poterat , omnino tamen Sacrofante Missæ Sacrificio intererat . Orationis verò studio addeò erat additus , ut ante lucem , perfoluto Horarum Canonarum quotidiano Officio , in ea diu immoraretur , & ita defixus , ut ad se interpellandum accedentes , nisi veltis tractu sibi restitutus , vix exaudiret . Ex illa demum sic extrà se ruptus recebat , ut percunctantibus , ad rem sati non responderet : ita , quamquam in terra positus , versari videbatur , in Cœlo . Quæcumque agere ; & aggredi meditabatur , cum Patre luminum conferabat , à quo sancta desideria , recta consilia , & justa procedunt opera : dicere solitus , orationem , unum , verumque Pontificum esse præsidium . Beatisima Virginis Rosarium , licet innumeris præcepitis negotiis , nunquam recitare omisit ; atque Defunctorum , sublevandis animabus , quotidie etiam sacras preces adhibere consuevit . Et hanc quidem vite rationem , à primo suo assumptionis die , ad mortem usque imitam retinuit .

Tota quoque Pii Familia , Domini sui vestigiis inhærens , optimè composta fuit ; id io primis , eo ipso exposcente , qui alios probè regere volenti , se ipsum in primis , domumque suam bene moderari debere , dicere consueverat . Quapropter , licet sibi totius Dominicī gregis curam demandatam agnosceret , peculiari tamen modo , hac ipsa de causa , domesticorum suorum commissari fibimet sollicitudinem existimabat ; quod , nimur , ab una sua Dono , ceteras quoque Urbis , & Orbis Ecclesiasticorum Familias suscepturnas arbitrabatur , quod sectarentur exemplum . Idecirco , hoc sui Pontificatus initio , his acerbitatis , penè quos erat rerum domesticarum cura , se , nonnisi spectare integratatis hominēs , domesticos habere velle , iisdem edixit . Ipsos autem omnes convenire iussos , grayi adhortatione exceptit , qua , præ omnibus , folius Dei honorem , & mandatorum custodiā , aterna vita retributionem , spensis hujus sæculi rebus foctari docuit ; quam ut facilius consequi valerent , præscripta quedam inviolabiliter ab illic servanda proposuit . In his fuere , ut unusquisque nomen suum , & quibus

esset initiatius Ordinibus, quibusve Ecclesiasticis poteretur beneficiis, exponeret; Quod nempē scire voluit, ne suorum quis plura, quam jure posset, beneficia possideret; vel ab Ecclesiis, que residentiam exigunt, longius abfset, vel ut demum compertum haberet, quibus eorum, qua conferenda erant beneficia, ritè, ac jure conferre posset. Cunctos verò sue Familiae Sacerdotes saltēm in hebdomada sacram facere jussit; qui verò Diaconi, aut Subdiaconi essent, quintodecimo saltēm die B sacram communionem percipere indixit; inīd ipsem non raro, tūm Clericis, tūm laicis cunctis Pontificie Familiæ, Dominicum distribuere Corpus, manu propria confuevit. Omnes autem, qui Clericali militiæ nomen dedissent, vel Ecclesiastica bona obtinerent, Clericalem etiam gerere habitum talarem, & tonsurato capite incedere jussit. Lanœa tamen cuncta suorum voluit esse indumenta, nec ex holosericō interiūs, exteriusve ipsis aliquid addi permisit; inīd secularibus suis pennulas, & galeas, præterquam ad arcendam pluviam, & insuper linearum subueniarum elaboratas plicaturas, & turgida femoralia ponitus interdixit. Demùm sic Pius Familiam compositum, ut cum multis in locis, Principum Familiares, quiue in Aula Regum sunt; vel quis molibus vestiuntur, vel arrogantiæ, & ceterorum contemptu, & dicendi, & faciendo quidquid collibuerit, licentia, distingui ab aliis soleant; ipse suos ita insti- D tuerat, ut nulla re magis, quam singularemodi, & præcipuā quadam Sanctimonialitera, a vulgaribus dignoscerentur.

Ter insuper in hebdomada in Apostolico Palatio Sacram Lectionem haberi jussit, cui omnes interestent; librosque ad pietatem animum inflammandes præstò esse mandavit, ut iis legendis aulici sedulò incubentes, otium devitarent; & ne quis lectioni, aut lectionis auditioni sese subduceret, de auditis, lectisve, eos inter se conferre præcepit. Utque vanas, inutiles, perverasque confabulationes eis omnino interdicteret, vel, ex libris, vel aliundè sumpto argumento, de pietate, & iis, que ad religiosè informandam vitam spectabant, inter se etiam disserere jussit. Inīd ut Domi, forisque se ipsos honorum operum exemplum præ-

A berent, non nisi cui Religiosis, gravibusque Viris consuetudinem illos habere permisit. Ne quis verò harum, similiumve, que facienda proposuerat temerator existeret, Nicolaum Ornatum elegit, qui cunctos admonere, singulorumque actiones perlustrare debet; factae etiam prævaricatoris puniendi, atque ejiciendi potestate. Post secundam noctis horam, omnino è Sacro egredi Palatio cuique prohibitum fuit; qui feci faciebat, vel saltēm facere moliebatur, is in schedula, quam Pontifex ipse quotidie legere voluit, notabatur. At, quia publica Ecclesia necessitatibus effusis subvenire concupivit: idcirco non tantum sumptus quodam, quos dignitatis gratia prædecessores Pontifices facere confuerunt imminui, & ad tenuem summam redigi mandavit; verū etiam Fanulorum turbam in paucos, & per maximè nefarios coegit; quos dimisit, muneribus locupletavit: illis verò, quos apud se retinuit, duplcatum stipendum attribuit, ut eo contenti, nullatenus pensionibus, vel Ecclesiastis bonis, nec pro se, nec pro zliis inhibaret. Et ne quicq; Paternæ, & Pastorali ejus sollicitudini erga Domesticos universos deset, Præfecto Custodiz corporis sui indexit, ut ea omnia, que propositum, pro viribus, personarum, temporisque opportunitate, a militibus quoque suis præstari curaret; que ut facilius perageret valerent, ter in hebdomada, quadragesimali præfertim tempore, ab Heluetico Concionatore, vernacula lingua, ipsis concessionem haberi imperavit.

Nec tantum sue Domus homines E probitatem ubique redolere; verū etiam domum ipsum, nil, nisi Sacrum, ac piū intuentibus præferre contendit. Idcirco inaniū Deorum simulacra, Ethnique superstitionis pretiosa quedam fragmenta, quibus à Prædecessoribus, Apostolici Vaticani Palatii Theatrum decoratum fuerat, statim ac Pontifex renunciatus est, alid asportari mandavit; nec ea loco, nec locum eis convenire arbitratus; nam, licet nonniū triumphalem Christianæ fidei gloriam vetusta ea gentilitatis monumenta contestari viderentur; tamen eidem fidei majorem collatura honorem existimat, si eodem in loco, in quo vicerant, se omnium obtutibus vista exhiberent;

captivitatisque Christianæ jugo con-
spicerent subacta , ubi jam tyranice
dominationis jura obtinuerant , in Ro-
mano , videlicet Capitolio ; nám , ut ibi
collocarentur , Romanæ Populo libe-
ralissimè et est clarius . Quod quidem
insigne tūm Religionis , tūm mu-
nificentia munus , Senatus Populusque
Romanus lætus accipiens , die deci-
ma quarta Februarii presentis anni ,
in Ecclesia Sanctæ Mariæ de Ara Coeli
FF. Minorum , ut grati erga Pontificis
animi argumentum expendet , festi-
vā admodum celebritate , à Capranica
Episcopo Sacrum peragi curavit , sacris ,
quibus usus est , valsi eidem dono attri-
butis ; cui solemnitati (præter nonnullos
Cardinales) Senator , & Urbis Con-
servatores interfuerunt .

Domesticis rebus sic probè , san-
ctèque compositis , cœterorum quoque
reformationi ritè Pius animum admoti-
vit ; Cardinalis siquidem Dignitati ,
qua post Pontificalem , prima in Ecclæ-
sia commendatur , novum nitorem , in-
tegritatis exemplis , additum concipi-
vit . Idcirco in Consistorio habitu die
undecima Januarii hujusmet anni , pau-
cis , videlicet , post suam creationem ,
elapsis diebus , gravi Cardinales Ser-
mone bortatus est , ut perfectiori vite
arrepto instituto , cœteris quoque vi-
vendi normam præberent . Id ab ipsis ,
& Ecclesiasticum , in quo constituti
erant , culmen , & temporum acerbissi-
ma exposcebat conditio ; cum enim
ipsis atque Episcopis Dominicum illud D
conveniret : (*Vos es sit lux mundi , &*
Vos es sit sal Terra) perpendere profe-
ctò debabant , se ad aliorum illuminati-
onem , & correctionem positos , do-
crina lumine , & recta operationis sale ,
præ ceteris , esse debere locupletiores ;
nám nullum majus , quam ab ipsis pre-
judicium inferri poterat , si ipsimet ,
qui ad aliorum regulam , & correctio-
nem positi erant , de se exempla praviti-
tis dabant , peccareque ipsi conspi-
ciebantur , qui aliorum peccata compre-
scere debuissent . Ut tanto igitur ex-
cessu dignitatis oneri responderent ,
par erat , ut solius Dei gloriam , anima-
rum profectum , & Christianæ Reipu-
blica bonum præ oculis haberent , nec
ad propria studia vacarent , nec terrena
concupiscerent , neque humanam
gloriam intenta mente captarent ; nec
eo ipso quo cœteris prelati erant , ad

Manib. 5.

Annal. Eccl. Tom. 22.

A agenda quilibet , majorem sibi licen-
tiā vindicarent ; nec suscepit spiritua-
lis honoris fastigium verterent ad am-
bitionis argumentum , Deique causam
relinquentes , ad temporalia se se ne-
gocia converterent , neque demum locum
sanctitatis obtinerent , & terrenis
tantum actibus implicati viderentur :
Sed potius verbo , & opere in integri-
tate , & justitia id ab eis praestandum
esse , quod Ecclesiæ Principes decebat ,
quorum vita , velut lucerna super can-
delabrum posita , omnibus qui in Do-
mo Dei sunt virtutum lumine splende-
re debet . Tamquam igitur super Fa-
miliam Domini divinitus constituti , &
proprio in primis , deinde suarum Fa-
miliarum profectui sedulò incumbe-
rent , nil in eis prophani , nil quod pietatem
non exhiberet , permittentes .
Ad hæc servanda ab ipsis esse Sacrorum
Canonum , Ecclesiasticarumque san-
ctionum decreta , quorum Patroni , &
Defensores se esse scirent . Qua opo-
C tebat fidelitate , & sapientia , Pontificis
Consiliariorum munere fungerentur ,
nil omnia , vel à se , vel ab aliis expe-
tentes , quod sacræ legibus , sed præci-
pue Sacri Tridentini Concilii statutis ,
qua in praxim deducta omnino vole-
bat , contrariebat . Cœterū , se pluri-
mum ipsorum juvandum monitis confi-
dere ; quapropter iis audiendis paratas
semper aures prabiturum ; nec cujusvis
rejectum supplications , & preces ,
dummodo quæ postulari contigisset ju-
sta , & rationabilia , Ecclesiastico ,
Divinoque Juri consentanea reperi-
rentur .

Juxta hæc verba , ea fuere , quæ in
proximè sequentibus Consistoriis , ab
eo decreta sunt ; Nam hæc habentur in
M. S. Diario Cardinalis Farnesii .

Die 23. Januarii 1566.

(*Dixit quodd nolebat Franchitas in do-*
miibus Cardinalium , neque Principum ^{fi}
Oratorum , neque in alio loco .

Et sub die 30. Januarii hujusmet ^{Bi}
anni (*Decretum fuit , quodd amplius im-
posteriorum non admitterentur , neque re-
ferationes domum , neque collationes*
beneficiorum , neque ulla alia in titulis
cooptandis , d Reverendissi. DD. Card.)
Sic ibi , alia plura suis locis dabimus .

Ut opere autem comprobaret ,
quæ verbis promiserat , & ad Ecclesiæ

B 2

st-

xxix.

*Ex Dias.
Coffr. Car-
din. Farne-
si apud nos
1566.*

xxx.

sticam primavam gravitatem cuncta revocaret, morem illum in primis abstulit Pius, quod, quoties Summus Pontifex Cardinalium Collegium cogebat, musicis instrumentis Consistorium personaret; qui, nempe fastus, & prophanum, nescio quid, redolere, nec personarum decori, & maiestati congruere, nec seriam eodem in loco rerum tractandarum honestatem decere, arbitratus est; quare penitus inolitam, eam consuetudinem abrogavit.

XXXI. Ad informandos tamen Cardinallium animos id præ cunctis, quod in proprio Nepote præbuit, exemplum prævaluit: Rem narrat Gabutius his verbis (*Jam enim duo, ab initio Pontificatus menses abierant, cum carni, & sanguini non aquescerent, affidit Cardinalium, in primisque Farneſit, ac Principum virorum precibus, vix adducit potuit, ut Michaelm Bonellum, Sororit suæ Nepotem, Dominicanis Ordinantis Sacerdotem, Perusii Theologis studiis operam novans, legeret Cardinalem: fiasuerat namque, ex propinquitate suis, neminem ad altiorum gradum preverbere; neque bunc, præstanti alioquin virtute, probatissim moribus, ac doctrina preditum, & perfectioris vita cursu, ad aulicas, licet sacras, dignitates avocare. Sed summis Viris id efflagitansibus, ac multa, quibus idem à Christiana Republica esse videretur, obtendentibus, demum annendum exflamavit, eumque in Amplissimum Collegium, statim temporibus, post sacros ceneres rite cooptatum, galero, tituloque suo decoravit, Alexandrinumque noncupari voluit: Max illum negotis agendis sibi adiutorum adhibuit, ut ipsem tamē intelligere, moderarique vellet omnia, graviora praesertim, nē per alios, dejes quiescendo, Pontificatum administraret)*)

XXXII. Haec tenus ille. Accidit autem haec Nepotis in Cardinalem creatio pridiem nonas Martii, ut Cornelius Firmanus in suo Diario adnotavit; qui etiam refert (quod alii quoque Scriptores tradidere), Cardinales omnes in secreto Consistorio prefata die habito, Pium simul aggreffos esse, & enixis precibus, & quadam vi, ut predictum Nepotem in eorum Collegium cooptaret, cœgisse. Obtinere autem ab eo haud potuerunt, ut rubrum birretum novo Cardinali concederet; nam, sicut in eo, quod

*Ex Diario
Firmanni, ut
supra.*

A ad ipsius creationem spectabat, se illorum onerare conscientias professus est, cū nimis suorum neminem Ecclesiasticis honoribus insignire decrevisset; Ita tamen ab hoc sui animi profuso, se recessisse dixit, ut dignitatem, nisi eo ferme modo, quo eam tenuerat, Nepoti quoque conserret; quapropter ut ipse olim, nonnisi monastico induimento, quamvis Cardinalis, incesserat, sic Nepoti omnibz incedendum esse. *Sed ut sup.* pronunciavit.

Cum autem plerique inter novi **XXXIII.** Cardinalis Familiares certatim adscribi conniterentur; significavit Pius, nolle, eum quempiam admittere, quem ipse non designasset; domesticos ejus, non tantum cognitæ probitatis Viros, sed etiam per paucos esse velle declarans; quia cū ipse pauper Cardinalis iam fuisset, eodem propè modo se pauperem inter Cardinales Nepotem habere decebat. Hinc, non nisi moderata, ex Ecclesiasticis Beneficiis, quæ admodum erant necessaria, ei subministravit, spe omni Episcopatus eidem adempta; unde & quedam opulentiora, quæ tunc vacabant, alii contulit, nec, ex Ecclesiæ bonis facturum divitem dixit, opereque recipia complevit.

Cū enim, paulò post, Orator Philippi Hispaniarum Regis, gratias Pio ageret de insigni quodam Beneficio in Regem suum collato, adderetque, ipsum ingratum non futurum, nec Cardinalis Nepotis immemorem; respondit Pontifex, se quidem gaudere, Catholicum Regem perspectan animi sui habuisse benevolentiam. (Ceterum (*subiunxit*) non est, quod Cardinalis Nepotis mei sollicitudinem gerat. Hic siquidem Pauper natus est, in Religionem vero paupertatem devovis: quapropter in Cardinalia etiam dignitate paupertatem haud abijtere debet; nō autem que ad decorum bujusc gradus necessaria sunt, et definit, ad me spectat, qui haud difficulter in opere ejus consulere potero. Quæ igitur regali munificentie beneficia in meum Nepotem conserve Rex tuus decreverat, alii Cardinalibus tribuat (nonnulli ex cit. nomine indicant) qui egestate laborant, nec quemquam habent, & quo coram pauperies sublectur; Et si id prefliteris, tamquam in me, meumque Nepotem liberalitatis collatum munus exflimabo)

XXXIV.

Sic Pius : qui non modò Nepotem hunc, inter Cardinales cooptatum, modicis redditibus locupletavit, sed non dispar etiam ratione cum coeteris quoque suis propinquis se se gefsit, ut ex epistolis patet, à Fr. Archangelo Carraccia sub hoc anno collectis, & ex ea precipue, mense Aprilis scripta, in qua haec leguntur [Cùm bis diebus Vir quidam primarius Pontificis animum laudaret, de compositionibus non admittendis, & de consanguinitate moderatè, ut fecerat, juvandis; idque consolationem maximam bonis omnibus afferre dicere, precareturque Deum, ut eam mentem ei, quandiu viveret, conservaret: grato animo id Pontifex accepit, sequè d' Deo, dixit, vocatum esse ad Pontificatum, ut Ecclesia, non ut Consanguineorum utilitati inservires; Et ita reverè videtur, cum duobus Nepotibus, qui in Collegio Germanico instituuntur, fecisse, quibus exiguae assignavit pensiones, ex quibus pro flatu sui conditione, where possunt: singulis namque 400. annue pensionis aureos dedit] C. In altera verò Epistola, mense Mayo hujusmet anni exarata, dicit: (Nepotes quamdam, Cardinalis Alexandrini sororem, cum aliqui magni, & Illustres Viri Uxorē peterent, ut affinitatem cum Pontifice haberent; nulli corum data est, sed eisdem, conditione mindi dispari, addidit mille numerorum aureorum, vel duorum milliū. Alii etiam Nepotes domum 1500. aureorum assignavol. Cùm autem quidam Vir diceret Summo Pontifici, exiguae esse ejusmodi dones; respondit, je etiam dubitare de his moderatis, an bona cum conscientia data fuerint). Sic illi, qui etiam in reliquis Epistolis, codem hoc anno scriptis, alii plura insignis hujus Pii abdicationis exempla congerit; Näm narrat, à Magno Principe oblatum ei annum trincta millium aureorum proventum, partim in Cardinalem Nepotem, partim in alios, quos ipse voluisset, distribuendum, invicto animo rejecisse. Et insuper Oppidum Boschi, in quo ipse natus fuerat, quodque Hispaniarum Rex, ut potè in Mediolanensis Ducatus ditione positum, ei dono obtulerat, respusisse: quibus addit, quodd cùm Nobilis quidam, Oppidum aliud, Bosco proximum vendere cuperet, illudque honesto pretio Pontifici emendum exhiberet; ipsum, animisum, cuiquam ex consanguini-

Pto. PG V.
Fr. Arcan.
Carac. Ep. 3
ad querendam prou-
rem Romam
fijpi.

Ibid. Ep. 4.

neis suis relicturum: Respondit, Pium, se plurimū admirari, quod id ei in mentem venisset, nám ipse nihil minus in animo habebat, quam potentatus propinquis, consanguineisque parare; ideoque, quod sibi Oppida, aut Dominia mercari necesse esset.

Aded autem constitutum sibi erat, nè suorum opulentia, quavis ratione considereret, ut, non solum ab aliis nihil accipere, quod ipsius libertatem minuere videretur; sed nec de iis quidem, quae alii Pius ipse elargiri debuerat, quidquam à se aliquem proximorum suorum suppliciter efflagitare permitteret. Quapropter, cum è Nepotibus unus, majori, quam coeteri, prædictus apud eum authoritate, cujusdam hortatu, nescio quid à Pontifice postulasset: quæsivit Pius, cujusnam suasionem rem petiisset; atque ubi reficit, severis admodum verbis jussit ei renunciari, propriæ domui regendæ sollicitudini incumbere; in Pontificiæ verò Familia negotiis se amplius non immisceret. Nepotem verò, ad secundam paupertatem enixa verbis hortatus est, & cum repulsa dimisit. Hunc autem, & alterum Nepotem, quibus tenue admodum subfidium suppeditaverat, in Germanico Collegio fuisse commoratum diximus. Verum hoc ipso anno è Collegio unum ex his egredium à Fratre Cardinali in proprias fædes receptum fuisse, ex Epistola quæ legitur apud Caraciam, mense Junio scripta educitur; In ea liquidem hac habentur. (De Nepote qui fuit in Collegio Germanico, nunc autem apud Fratrem suum Cardinalem vivit, & suum habet separatis magistrum, alloquitur est Pontificem Cardinalis ipsius Economus; cum Familiam augeri diceret, aperte, Famulus Domino Antonio, Hieronymo assignandis: Tunc Pontifex, quisnam verò est, inquit, ille Dominus Antonius, Hieronymus? Cùm ille, Cardinalis Nepo sit fratrem, respondisset; subiratus Pontifen: Cur, ait, Dominus Antonius? Antonius est, & erit Antonius, non Dominus Antonius: Eique famulum unum, vel alterum jussit attribui, addens velle se, subimis ipse ministriare, ut antea) Sic Epistola. At ex altera post scripta, nempemense Octobris, educitur, nec ea, quam Pius jussit, moderatione, Nepotem ipsum apud Cardinalem Fratrem diu stare per-

XXXV.

E

permisum; sed, Pontifice ipso precidente, Perusiam ad studia concedere fuisse coactum. Imò in ea legitur, Cardinalis ipsius Patrem, Pii ejusdem mandato, ex Urbe domum redisse; & cunctos etiam, qui eidem sanguine juncti erant, Cardinali, & Nepote altero, qui in Collegio Germanico instituebatur, exceptis, jussos Urbe decedere.

XXXVI.

Apud Corrac. Epist. apud Corrac. sub dies 1. I. 1566.

Neque alia ratione cum omnium coniunctissimo, utpote ex Fratre unico Pronepote, Paulo Ghislerio nuncupato, sese gesse. Fuerat is à Piratis captus, & triremibus adductus; quapropter benignus avunculus, miseratione commotus, ipsum pecuniâ redimi, licet exigua, (ignorantibus certe Piratis, eum Pontificis Summi consanguinitate coniunctum) curaverat. Vinculis igitur solutus, Urbem adivit, quod cum Pius rescivisset, illum videre, & allocqui voluit, non aliter tamèn, quam pannoso eo amictu circumdatum, quo in servitute positus, induitus incesserat. Eum porrò graviter admonuit, ut extot, tantisque creptus calamitatibus, ingentes, omnium Domino, donèc vivet, gratias referre deberet, Deique subinde mandata diligentius custodiare studeret. Hinc iustit ad Confessarii pedes accedere, & anteacta vitz labe, quâ præcipue se inter infideles, Divinis, Ecclesiasticisque experti subfidiis, coquinaverat, sese expurgares. Quod cum Paulus prestitisset, eum Pius equo, officioque donavit equestrì, *S. Petri* D vocato, undè centenos aureos, singulis annis haberet. Mox, quod militie iam pridem nomen deditisset, in qua egregie se gesserat, suburbanæ Regioni custodiæque sua præpositum delegit, atque annuam quingentorum aureorum pensionem, ac Suburbanam Villam, in qua ipse domum extruxerat, & ab eo Pii prædioli nomen sumpsit, eidem attribuit. Verùm, cum ille, juvenili lapsu errore, Pontificis Familia præscriptas leges violasset, ac præterea culpmendacio tegere presumpsisset: non tantum ipsum officiis, & donatis rebus ferè omnibus expoliavit; verùm etiam ab se, & ab universa Romana Ecclesiæ ditione statim ablegavit, ea lege, nè deinceps Urbem repetere auderet, ut suo loco dicetur. Modò interruptum, de Nepote Cardinali Sermonem repeatamus.

A Non tantum Pius, & modico ipso consuluit censu, & perpaucos, inter Ne-
potis Familiares, admitti voluit; sed in-
super, ut cœteris Cardinalibus exem-
pli esset, omnem eidem dominus cultum
poenitius interdixit, ita ut, & Sericis
utensilibus, vel tapetibus uti prohi-
buerit, nec in mensa, aurea, argentea-
que vas, sed fistilia dumtaxat, ut pau-
perem decebat, iusserit adhibere. Ut autem omnimodam sui, in anteacto Car-
dinatus gradu, similitudinem exhibe-
ret, & Alexandrini, quod ipse jam ges-
serat, cognomentum, & S. Mariae su-
præ Mineruam Titulum dedit. Montif-
regalis verò Episcopatum, cui jam ipse
prærerat, quod propinquorum neminem
eo insignire honore decrevisset, inte-
gerrimo, ac doctissimo Viro Vincentio
Laureo Calabro, deinde inter Cardina-
liares adscito, regendum contulit.
Enix autem studio, avunculi vestigia,
novum Cardinalem Alexandrinum le-
gisse, & ex Epistolis Joannis Andreae
Caligarii ad Cardinalem Commendo-
num, & ex aliis, que infra ponenda
erunt, liquidò patebit.

B Hujusmodi traditis & in se, & in
Alexandrino Nepote, cœteris Cardina-
libus, perfectioris vita documentis, re-
stèque vivendi norma, ad eam ample-
tandam, sedulis monitis ipsos extimu-
lare nunquam desstitit. Quapropter exi-
mie abdicationis a Carne, & sanguine

C exemplar, quod in se ipso præbuerat,
non modò, ut imitarentur proposuit,
sed quodammodo sectari etiam compul-
lit & amplecti, severissimo, (ut legitur
in Epistolis apud Caracci, sub hoc an-
no datis) promulgato diplomate, quo
non tantum interdicebatur, nè Eccle-
sie bona distraherentur, sed etiam nè
de cœtero id ulla ratione fieri posset
inhibebatur. At quia difficilis admo-
dum pluribus videbatur hujus sanctio-
nis observantia, Pius, qui corrupta li-
bertatis fines constituere omnino vo-
luit, adegit, ut qui jam Cardinales

E erant, se ipsi decreto, juramento ob-
stringerent; qui verò deinceps crea-
di essent, vel demùm ad Summum
Pontificatum evehendi, eodem sese de-
vincire sacramento cogerentur. Medi-
tatem nihilominus, præsenti anno, fuisse
tantum hanc legem, non verò editam (ut
apud præfatum Caracci refertur), ex
ipsumet diplomate colligitur, quod se-
quenti tantum anno legitur subsignatum.

Ipfa-

Epist. apud Corrac. sub dies 1. I. 1566.

XXIX.

Ipsammet etiam, quam in Familiaribus suis imperaverat vestium moderationem, Cardinalium quoque aulicos, & Domesticos observeare districte jussit, eandemque ab eis morum honestatem servatam voluit, quam ipse à suis exegerat. Quia verò Cardinales ipsos terrenis omnibus cupiditatibus optabat expeditos, quæque fursūn-funt, tantummodo sapientes, non quæ super terram; hinc cum quosdam ex eis, (quod gravissimè legibus vetutum erat) de futuro Pontifice tractantes comperisset; acerrimè in Consistorio in ipsos invectus, comminatus est, qui-cumque essent, se severissimè animadversurum in eos, qui sic posthabitis Ecclesiasticis regulis, effrānato ambitionis instinetu, de his agere imposturum præsumpsissent.

XL.

Vix autem Pius Apostolicam dignitatem assumpsiit, quod Cardinalium etiam titulos adauxit, ut narrat Cornelius Firmanus in suo Diario, sub die sexta Februarii presentis anni. Ex Cardinalibus enim, anno praecedenti 1565. à Pio IV. die duodecima Martii creatis, nonnulli nondūm titulum obtinuerant; quapropter, cùm novi Pontificis esset, illorum singulis titulum conferre, nec tot Cardinalibus decorandis, antiqui à prædecessoribus instituti Tituli sa fuissent; eis quatuor novos addere coactum fuisse Pium, Firmanus præfatus refert. Adiectorum tamen nomina hac extitisse scribit, S. Joannis Baptista, Via Julia : S. Hieronymi Illyricorum, Via Flaminia : S. Euphemie; & S. Triphonis. Verum, licet diei, & temporis, quod recenter, hanc à Pio Titulorum factam institutionem convenire censeamus; tamè verisimilitudine non caret aliorum quoque narratio, qui tres duntaxat titulos Pium constituisse scripseris; nempe S. Hieronymi Illyricorum Via Flaminia. S. Euphemia in Vico Patriotio, & S. Triphonis. S. Joannis enim Via Julia Ecclesiam Cardinalitio Titulo fuisse insignitam, aut aliquem

*Ex Oldano
in addit. ad
Ciccone. in
Higino.*

ex Presbyteris Cardinalibus in Titulum eam obtinuisse; in Ecclesiasticis monumentis, vel apud probatos auctores haud reperiri unquam contigit. At facile cum ea Firmani, aliorum Scriptorum sententia componitur; cùm enim Titulorum distributionem recens electis à Pio IV. Cardinalibus Pius V. fecit, a septem, ex his tantummodo Ro-

mæ aderant, nimirū, Pataviensis, Bobba, Vercellensis, Crassus, Santa-crucius, Cribellus, Castellensis; duo aberant, nempe Crequyus, & Commendonus, qui Germanicā tunc legatione fungebatur, è qua, sub finem tantum hujus anni reversum fuisse, in ejus vita Antonius Maria Gratianus testatur, his verbis. (Germaniæ Venetias, Junio mensis venit, acceptus, cultusq[ue] à Croisate, cùm publicè, tñm privatim omnibus honoribus &c. In eunte Autumno Romanam, vocata Pontificalis proficitur &c.)

Nonis autem Novembbris publicè Urbem ingressum, narrat prefatus Firmanus; qui decim. oct. Kal. Decembbris, ex hac vita decesisse etiam refert Petrum Franciscum Cardinalem Ferri-um. Cùm igitur decim. sept. Kal. Decembbris Commendono Presbyteralis Cardinalitus Titulus tradendus esset; in Consistorio, ea die habito, contigit, Ludouicum Cardinalem Simonettam, dimisso suo S. Cyriaci ad Thermas Titulo, cùm S. Anastasiæ vacante, ob pridiè subsequitam mortem Ferrerii. optasse. Quare Pius vacantem S. Cyriaci Titulum Commendono dedit, & S. Joannis, Via Julia, quem designaverat, alterum, cum necessitas tunc nulla novos Titulos instituendi incumberet, nemini tradidit. Cardinalem verò de Crequy, S. Triphonis Titulum accepisse, authores narrant. Quare utraque sententia, Firmani, videlicet, & aliorum vera comprobatur. Verum siquidem fuit, juxta Firmanum, Pium quatuor Titulos designasse: Et verum itidem, juxta alios, tres tantum constituisse; quia quartum nimirū, quem meditatus fuerat, nemini unquam attribuit.

Quodà eosdem Cardinalitos Titulos, hac insuper à Pio decreta reperimus, in Consistorio, decimaquinta Maii hujusmet anni habito, prout in memorato Cardinalis Farnesii Diario habetur.

(Decrevit Sanctissimus, quod Cardinales presentes in Urbe, & Domi infirmitate detenti, possint optare, ac si essent in Consistorio; derogans decreto, si quod obstant, quo ad hoc)

...Qua itidem die, ad Sac. Collegium spectantia, ista insuper sanxit, ut in eodem Diario legitur:

(Decrevit Sanctissimus, quod gratia impoterum non fierent, nisi per fabas,

*Ant. Maria
Gra. Vis.
Card. Com-
mendib.;
cap. 3. p. 241*

*Firmanus
ibid. ut ju-
pra.*

xli.

bas, & juxta Constitutiones, & quiescumque sit gratia per Sacrum Collègium, intelligatur etiam facta per Reverendissimum Relatorem de propria, & aliter juxta Constitutiones. Sacri Collègiij Insuper.

(Decrevis quod in posterum non fuerint expeditiones, nisi plene, & clarae essent omnes probationes, que in expeditionibus faciendis requiruntur). Sic ibi.

Cœterum, cum sepius fortassis quam opportuerat, vel gei pecuniarie angustia, vel ob nimios sumptus, vel tandem ob OEconomorum incuriam, Cardinales se ære gravare alieno, Pius comperisset; & propter excellam ipsorum dignitatem, simil ac auctoritatem, non solum creditores eos in jus vocare vererentur; sed insuper jus in ipsis dicere Magistratus cunctarentur; vel, si demum dixissent, illud exequi lictores non auderent. Huius male idcirco occurrere volens justissimus Pontifex, ne dignitatem, que ad iustitiae custodiā collata fuerat, contrā justitiam decertare pateretur, edixit, atque gravissime imperavit, ut aliqua in Iudiciis personarum ratio non haberetur, nec quidem Cardinalium, qui, si de ære alieno delati essent, & ipsis universum solvere debitum compelli voluit.

XLIII. Pari autem ratione, qua Cardinales, Episcopos etiam, quos noverat positos regere Ecclesiam Dei, ad perfectè implenda adeò sublimis Ordinis munia, undequaque urgere non desstitut. In primis verò illud summoperè præcavit, nè aliquis, ambitiosus dominandi inflatu, hunc sibi honorem sumere plectenda temeritate auderet; sed quos ad eum evexit, tamquam à Deo vocatos, Ecclesiis preponi curavit. Id testatur, qui Epistolas scripta à Caraccis, ut plurimi diximus, collectas, his verbis:

[Quam confidaret, quam prudenter nunc dentur Episcopatus, qui vident scilicet judicant, longè meliori loco futurum suisse Reipublice statum, si eadem ratio deferendī sacrum illud, & grave munus superioribus temporibus effet adhibita. Ornantur à Pio Pontifice Viris Ecclesiæ, non hominibus, aut pensionibus onerantur] cui addendum quod refert Surius (Ante coronationem (dicens), que celebra est sext. decim. Kal. Februario, babuit Cardinalium Congregationem (Confessorum enim, us vacant, autē co-

ronationem habebit non solet); Ea per alia, quidam ex insigni Familia petili Episcopatum quendam. Respondit Pontifex, se quidem illi cupere summoperè gratificari, nec de futurum, si alia inre prodeesse ei posset, sed Episcopatum item minime collaturum, quod ad tantam functionem parum idoneus esse videtur, non sati literis, & eruditione instrutus. Cum autem ille sua crudelitas teſtimonium proferret: Ego (inquit Pontifex) bac in re, que mihi sati cognita est, teſtimonium minimè requiro. Ita ille in ea positione repulſam passus est. Porro, ad Cardinales adhuc presentes converſus Pontifex, bortus est, nè quidquam ab ipso peterent, quod, vel contra divinum obsequium, vel contra Concilium Tridentinum, vel contra ordinem, & rem Ecclesiæ facere videtur. Addidit etiam, se quidem in rebus licet, & boneſit Christiano Principi juvare constituisse; contra verò, si quid præter fas, & decorum peterent, nulla se ratione illis datum).

Sic Surius. Porro hoc aequitatis pariter, ac verè Sacerdotalis libertatis proposiū, in evehendis ad Episcopalem dignitatem cuiuscumque gradus hominibus, inviolabiliter Pium servasse; que paulo post dicenda erunt, aliaque, que ad sequentem annum sunt rejicienda, profectò patescient.

(Cùm autem in Confitorio (verba XLIV. sunt Diarii Cardinalis Farnesi) die 15. Februario presentis anni 1566, habito, Dic. Cord. Farnesi in ortam effet dubium, an debetet aliquid sap. solvi pro palio Officialibus, scilicet eadē habere certa emolumenta, & San-Hilarius D.N. mandaverit Reverendissimis D.D. Morono, Perusino, & Arcuati, ut super hoc considerarent, & referrent. Ideo, post relationem dd. Reverendissimorum, idem Sanctissimus incipit graviter improbare; & detestari ab usum, qui dūl. invalueraut, & faciat toleratus, ut pro traditione pallit daretur, & exigetur pretium, contrā tot decretū SS. Patrum. Inde vota singularium exquisivit super eo, an novum decretum, & statutum faciendum esse videretur coartè dictum abusum; quod omnibus functionib, & probabile factum vñsum est: Sicque idem Sanctissimus D.N. decrevit, statuit, & ordinavit, sub privationib, officiorum, & bonorum; & indignationib, Sanctitatis sue parnis, nè de cetero, pro postulatione, consecratione,

aut

*Epiſt. apud
Carac. dat
quar. Idus
Nov. 1566.*

*Surius
coronatio
ne Ordo ge
nerali. An
no 1566.*

ant traditione pallii aliquid detur; neque etiam aliquid a sponte efferentibus, vel dantibus accipiantur, & multò minus ab invitis exigunt posse. Insuper decrevit idem Sanctissimus, quod pecuniae ad hunc effectum depositae restituuntur Archiepiscopis, seu eorum Procuratoribus, qui eas deposuerunt) sic ibi: Et hoc quidem acta in Consistorio sub die 3. Aprilis hujus anni habito.

XLVI. Non modò verò se diligenter circumspetione præcavit, ut dicebamus, nè contra Apostoli monitum, citò alicui manus imponeret; & quos tantum scientiam equum, ac probitate preditos noverat, ad Episcopale munus exexit; sed, cùm insuper seiret, eorumdem, postquam Pastores evaluerint, ceterorumque Episcoporum universalem sibi manere sollicitudinem; ut creditum ministerium illi implerent, totis viribus incubuit: quod ut efficere possent, egit serio, ut eos, qui, occasione precipue arreptâ vacationis Sedis, Urbem petierant, ad propria reverterentur, residentie onere, nec quidem levari ipsos Cardinales, qui Episcopatus fungebantur, edicens. Nè autem ejusdem Residentie debito subdole se quisquam subtrahere conaretur, cognoscendis causis, quibus Episcopi Romæ detinerentur, tres Cardinales præposuit, ut si idonea non deprehenderentur, Urbe egredi, eosque ad Episcopatus sibi traditos reverti compellere. Quia de ista in prefato Cardinalis Farnesi Diario leguntur.

(Die 23. Januarii 1566. Sanctissimus dixit, quod omnes Prelati deberent residere in suis Ecclesiis, & quod decreta Concilii Tridentini de Residentia servarentur; & deputatis Reverendissimis DD. Moronum, Perusinum, & Plasmarum, S. Romana Ecclesia Cardinales, qui banc suam voluntatem notificarent omnibus Episcopis, Roma commorantibus, & si quis eorum, aliqua excusatione uteretur, audirent, & Sanctissimi Suo referrent.) Verum, vel quod remissius, quam ipse voluisse, in hoc se gerere prefatos Cardinales conspicere, vel alia de causa; paulò post in hujusmodi pronunciandi causis, easque expendendi, jura Alexandro Riario Apostolica Camere Generali Auditori certum est tradidisse, ut patet ex hic apposito Mot. Prop.

Motu proprio &c. Cùm aliis per felic. record. Pium IV. Prædecessorem nostrum, iuxta formam Concilii Tridentini, & altarum Bullarum emanatarum, tamen ab ipso Pio Prædecessore nostro, quoniam ab aliis Roman. Pontificibus, mos proprio, cujus tenores pro expressis haberem volumus, ex ipsis certa scientia, & de Apostolica potestatis plenitudine fuerit mandatum Dilecto Filio Alexandro Riario, nostro, & Curie Caesarii Camere Apostolica Generali Auditori, ut omnes Episcopos, Archiepiscopos, Patriarchas, & alias Ecclesiasticas personas, curam Animarum babentes, non residentes, panas in dicto Concilio, & Bullis contentas, incurrisse declareret, & ad illarum effectum executioni demandentur, per eundem Alexandrum Auditorem nostrum; nè de ejus Jurisdictione imposterum dubitari contingat: denud eidem Auditori nostro, auctoritate nostra committimus, & mandamus, quatenus statim, tamen contra Episcopos quoniam Archiepiscopos, & alios quo cumque Prelatos, tamen in Urbe, quoniam alibi, & ubique locorum existent., & in propriis Dioces. non resident. Consilio sibi, quantum sufficere videbitur, summarie simpliciter, & de plano, sola veritate inspecta, & manu Regia, de inobedientia propria, usque ad sententiam exclusioñ procedat; & deinde nobis referat, ut nos in Consistorio nostro secreto, de Fratrum nostrorum consilio, ut mortis est, ad sententiam privacionis, & depositionis Prelatorum inobedientium hujusmodi procedere valeamus, prout procedere intendimus. Quod verò ad alios curam Animarum babentes, usquæ ad sententiam inclusivæ procedat, & exequatur, iuxta formam, & tenorem dicti Concilij, & literarum nostrarum prefatarum, cum eisdem facultatibus, ut juprad: & alia faciat, & exequatur, prout in dictis literis, sive Bullis, continetur, cum potestate citandi, inhibendi, excommunicandi, suspendendi a Divinitate, declarandi, interdicendi, aggravandi, reaggravandi, carcerandi, & brachium seculare decernendi, relaxandi, & exequendi; aliaque faciendi, necessaria quomodolibet, & opportuna, contrariis quibuscumque non obstantibus &c. Die 10. Junij 1566.)

Quod autem Riario contrà Ar-A
chiepiscopos, Episcopos, alioisque Pra-
fules procedendi auctoritatem tribue-
rit, usq; ad sententiam exclusivè, se-
cùs cum aliis, in quos, eum, & senten-
tiam proferre, eosque poenis animad-
vertere voluit; ad Parochos præcipue
pertinuit, qui creditum sibi Gregem
deseruerint, . quibusque mensem indi-
xit, quo, vel ad suas Ecclesias sese con-
ferrent, vel se jisdem abdicarent, ut ex
inferius ponendo Edicto constabit. Be-
neficii verò hujusmodi, quibus anima-
rum cura esset annexa, tam Parochos,
quam ceteros, qui quomodocumque
Pastoralem sollicititudinem gerere vide-
rentur, privatos esse voluit, si decre-
to non paruissent.

Nec poenas tamen inobedientia,
Beneficiorum privatione, nec è contra
aliquem sponte sua, nè resideret, ea ab-
jecisse, reperimus; vel, quod Pastores
abnuere se non posse, qua exquissimo ju-
re Pius mandaverat, agnoverint; vel
quod comminataam, Pii nimis benigni-
tate confisi, eorumdem Beneficiorum
jacturam non metuerint: quapropter
eos, ut videbimus, sequenti anno, no-
vis insequi minis compulsus fuit. Quòd
verò ad Episcopos, aliud insuper adie-
cit decretum, ut eorum nempe, qui in
suis Ecclesiis non residerent, Episcopatu-
m proventus, & fructus sequestro
addicerentur.

Nec modò Romæ, præfato Riario
facta facultate, sed alibi etiam Episco-
pos, aliosque ad residentiam singillatim
urgere non desstit. Cujus rei testem
afferre sufficiat mandatum, Pii nomine
factum Andreæ Mocenigo Episcopo Ly-
miseni, qui se illud ab Apostolico, apud
Venetam Rempublicam, Nuncio, Jo: An-
tonio Fachinetto, Episcopo Nicastrensi,
acepisse, his verbis fatetur, prout ab
ipso Originali nos ipsum accepimus.

Ego Andreas Mocenigus Episco-
pus Lymiseni fidem facio, qualiter Re-
verendissimus Episcopus Nicastrensi,
Sanctissimi D. N. Nuncius, mihi legen-
dum prebuit. Episcolle D. Cardinalis
Alexandrini, sub die 24. Augusti 1566.
tenoris hujus, instituisse juxta ea que
in eodem §. continentur.

D. N. iussit me, nomine suo, præ-
cipere Dominationem suæ, ut omnibus
Episcopis istic commorantibus significet,
ut ad Ecclesiæ suas contendere tandem
statuant; nè Sanctitas Sua, ad fructuum

resentionem, & ad ipsarum Ecclesiarum,
aliorumque Beneficiorum privationem,
demum procedat; eodemque officio fun-
gatur cum aliis quoque, qui Canonicatus,
aliasque Beneficia, residentiam exigentia
obtinent. In quorum fidem, hanc mea
manu subscripsi, hac die ultima Augu-
sti 1566. Venetis: Ego Andreas Moce-
nigus Episcopus Lymisen. affirmo, ut su-
præ.) Et ita in Veneta ditione, Sacro-
rum Antistites (ut refert Gabutius, &
nos inferius narrabimus) sunt in sua
quique loca profecti.

Ubi verò, vel timore poenæ, vel
amore Justitiae, plurimos certum est, Pii
imperio obtemperasse, præceptoris, unus
compertus fuit, qui, cum ob publicum
Ecclesia bonum, Pius ipse à resident, &
vinculo solvere vellet, tamè eo mini-
mè voluit expeditiri; fuitque Carolus
Cardinalis Borromeus, qui, cùm à Pon-
tifice, quam summoperè concupierat,
Provincialis Synodi, Mediolanensis,
præterito anno habita, ad componen-
dos Ecclesiæ ejusdem corruptos mores,
approbationem, obtinuissest; expediti-
tusque aliis, quam citissime negotiis, nil
moratus, ad Ecclesiam suam redire
vouluit, ut refert Ripamontius his ver-
bis: [Ante omnia sollicitus, anxiusque
erat, ut Concilii Provincialis decreta
firmarentur Apostolica autoritate, ad-
versus licentiam hominum, semper virtu-
la conspernantem. Id facilè impetrata-
tum: Altero dein mente, postquam Pon-
tificis indulgentia rem eam, aliasque Me-
diolanensis Ecclesiæ negotia, turbata
propter avunculi mortem, ex animi sui
sententia composuerat, Mediolanum re-
dit; multum quoque laetatus cum ipsis
recusatione Pontificis, qui captus, uti
fama fuit, ejus sanctimonia, magnisque
institutis, participem sibi curorum eum,
& socium vitæ desinarat.) sic ille.

Postquam autem, ad custodiendas
cuique committas Dominicæ Oves, Epis-
copos residere Pius coëgit, iporum
coeterorumque Antistitum curam mini-
mè pratermisit, sed traditæ spiritualis
villationis munia, ab unoquoque per-
fectè adimpleri studuit. In illud verò
præcipue incubuit, ut Sacrosancti Con-
ciliij Tridentini decreta ubique gen-
tium evulgarentur, & in mores indu-
cerentur; hoc salutari, & poenè unico
remedio, existimans, hisce temporibus in
primis accommodato, tot depravatis
collapsum moribus Ecclesiæ statum, &
cri-

Joseph. Ri-
panous. His-
tor. Eccles.
medio Ca-
meni Par-
te 2. lib. 2.
pag. 120.
Giulian. G.
alii.

Gab. Vie.
Pii lib. 3.
cap. 13.
pag. 114.

erigi piè , & facile restituī posse . Cum A idcirco sciret , hoc in primis Präfatum curæ , ac laboris esse ; ad omnes Christiani Orbis Antifites , Apostolicas litteras dedit , pastoralis Officii , paternaque charitatis plenas , quibus eos ad ipsius Concilii decreta , piè suscipienda , ritèquè exequenda , summopere cohortatus est . Nos unam hic dabimus , ad Episcopum Palentinum scriptam , cui alia in universum , ad omnes Episcopos datae , concordant , nè repetito ejusdem Epistolæ exemplari , frustra letores in his immorari cogamus .

LIII.

[Ven. Fratri Christophero
Episcopo Palentino .

PIUS PAPA V.

*Ex actis in Re-
g. Epist. Pii V. edit.
Anwerp.
lib. Epist.*

Ven: Frater salutem , & Apostoli-
cam Benedictionem : Posteaquam , ita providente Deo , Apostolica servitu-
tis officium indignit huius nostris im-
positum est , non sine acerbissimo animi
dolor , gemituque , miserabilem , ac fle-
bilem Christiana Reipublica statum at-
tentè considerantes , eos omnes excitare ,
communere , & extimulare cogimur ,
quos Deus in partem sollicitudinis sub
nostra vigilis , ad Ecclesie sua Sanctæ
regimen cœnvocavit ; ut nobiscum omnes
in hac curam incumbant , & ad tam
grave hoc magnumque onus sustinendum
adiuvent , atque corroborent infirmita-
tem nostram : ut dum caput membrorum ,
& membra capitii mutuis falciuntur D
auxiliis , Ecclesia Dei , qua tam afflita ,
ac deformata reperitur , recreata tan-
dém erigatur , & erecta ritè conforme-
tur ; atque in tot , tantisque calamitati-
bus , non solum a domiñicis , sed ab exter-
nis etiam Inimicis defendere se , tutari-
que possit . Non ignorat Fraternitas tua ,
quād longè , laetèque se perniciose dis-
fuderint hereses : neque te fugis , quād
certam , & efficacem hujusmodi malo ,
ad perdendas Dominicæ oves , occasionem
defferit Pastorum negligientia , & quād
mugnam vim , ad hunc morbum augen-
dum habeant , corrupti , ac depravati Ec-
clesiañcorum hominum mores . Nam ve-
rè perspicere potuisti , quād imminentus
inter Laicos sit cultus pietatis ; quād
aucta licentia simul , & impudentis . At
planè intelligis , Frater , quantoperè sint
pertimescenda iræ Divina flagella , ob
nostra , populiique Christians peccata no-

Annal. Eccl. Tom. 22.

bis intenta . Ad has igitur , quibus afflita laborat Ecclesia , tot tanta que plaga uscumque sanandas , & ad iram Dei aliquo modo avertendam arque pla-
candam , unicum nobis remedium sup-
erest , diligens videlicet Sacrosancti Ecumenici Concilii Tridentini Decre-
torum custodia , ac fidelis observatio . Itaque pro eo , quanti facis , Omnipotentis Dei cultum , fraternitatem tuam admo-
nemus , ac rogamus , ut ejus , quam su-
stines persona , memor , & Officii , omnia .
qua in ipsa Synodo , tam pio , prudenti ,
ac maturo iudicio , Deo favente , consti-
tuta ac sancta sunt , deinde Sacrosanctæ
hujus Apostolica Sedis autoritate , &
decreto comprobata , & ut per Universum
Christianum Orbem conservarentur , in usumque inducerentur , promul-
gata , ac mandata fuerunt , plenè pre-
stare , & exequi omnino proores . Et ve-
rò , quoniam Sacri Präfules subditis suis
ad rectè vivendum exemplar effe debent ,
secularisque homines mores suos ad Sa-
cerdotum vitam , & exemplum insituer-
re , & conformare consueverunt ; Da
operam , Frater , atque effice diligenter ,
ut Ecclesie tue Clerum , Populumque uni-
versum , cum salutaribus monitis , ac
præceptis , tum etiam virtutum exemplis ,
& charitatis consiliis , & officiis ,
ad colenda pietatis studia excites , ac im-
pellas ; Cœvens in primis , nè in te quid-
quam offendatur , quod animabus tibi
commisisti peccandi occasionem præbere
possit ; aut malum exemplum . Curabis
que diligenter , opportunè , & importu-
nè , ut Clerici , qui minus honestè vivunt ,
admoniti corrigantur : eos argue , obje-
cta , increpa , ut probè vitam insituant .
ac si opus fuerit , Ecclesiastice disciplina
severitatem in eos exerce . Clericorum
vero Collegium , quod proborum Sacer-
dotum Seminarium , ac fundamentum
esse debet , ex salutari ejusdem Concilii
decreto , ut quamprimum erigatur , eni-
tere ; cœlumque omni ope , & officio pro-
seque . Denique Christi oves , curæ tue
commissas , ab hereticorum fraudibus ,
tamquam à lupis , aut carnificibus , aut
latronibus segregandas , & arcendas ,
summo studio contendere ; dabisque ope-
ram , quād accuratissimè , ut si quispiam
in isto grege hac exercanda peste repe-
riratur infectus , ne in perniciose contagio
alios commaculet . Considera , Frater mi-
diqüenter , ac perpetuò recognita , post
fragilis hujus , & mortalis vis & brevem

C 2

cur-

tursum de Grege tibi commisso , summo, A & eterno Pastori, eidemque tremendo , ac Terribili Judici , rationem reddere oportere : Da igitur operam , ut , cum in ejus divino conspectu fueris constitutus , fidelis Servi merecedem , non autem pigri , & negligenter mercenarii penam , consequi merearis . Ac sciso , quemadmodum , ad Pastorale munus nostrum recte prestandum , auxilium tuum imploramus , ita plene , ad officium tuum strenuus obeundum , operam ac studium nostrum sibi non defuturum . Illud vero te monitum volumus , ut omni officio , ac diligentia , de Civitatis Iesu , Diuinaeque tuae Clericis , indagando , probè cognoscas qui Catholica pietatis laude , morum integritate , probitate vite , ac doctrina præstant , idoneique sint , ut huic Sancte , & Apostolice Sedi fideliter atque utiliter in seruare possint . Ac de isti omnibus censu habito , indicem probab fide conscriptum , & manu , sigilloque tuo obsignatum , cum unius eiusque nomine , ac loco , ubi degat singillatio adnotatis , ad nos cures perferendum . Nos enim qui omnium fidelium Patris personam , licet indigni , sustinemus , eum modo virorum opera , ac industria , prout occasio tulerit , ad eas res , quibus ad honorem Dei , & ad S. hujus Sedis Apostolice obsequia fuerit opus , ut , eosque honesti laboribus , ad communem S. Ecclesie utilitatem applicare constituiimus : Datum Roma apud S. Petrum sub annulo Piscatoris , Kal. Februario MDLXVI . Pontificatus nostro anno primo .)

LIV. Bonorum Episcoporum vicissim , qui Ecclesie Dei , non tam praefesse , quam prodesse serid desiderabant , non modò pii literas , sed unum etiam in Summum Pontificem assumptionis ejus nuncium spem erexisse : ex declarant Epistole , quibus ei Apostolicam dignitatem sunt gratulati ; quarum etsi plures , & quidem , originales , habeamus , unam tantum , & alteram , à præclaro illo Card. Hosio , & ab Episcopo Illirideni scriptas , asserre sat erit .

Et ea quidem Cardinalis Stanislai Hosii hujusmodi est .

BEATISSIME PATER .

LV. BEnedictus Deus , & Pater Dom. Nostrj Iesu Christi , Pater Misericordiarum , & Deus totius consolationis ,

qui , postea quād viam universæ carnis ingressus est Pius IV. Pontifex , cuius memoria fit in benedictione , nos modicum contristator , & borphanos relietos , celestis opinione nostrâ consolari , deque tali Pastore nobis providere dignatus est , qualem presensi hoc seculum requirere videbatur , ut recte possimus illud usurpare , quod est in Proverbio , Deum ex improvviso nobis apparuisse ; nam à Domino factum est istud , cum non ex bonis , neque per homines , verum per Dei spiritum hæc facta sit electio . Quis enim Piorum non vehementer trepidat ? Quis non erat animo cumpromitis ansio , & sollicito à cum , quo tempore magis Pastoris indigebamus , & Imperii , & Regni hujus Comitiis instantibus , eripere nobis eum , & ad se vocare vixum fuit , tere quædam tenebre , tæaque nubes , & procelle impendere videbantur ; Sub quod tempus , cum esset Gubernator sublatus , quid aliud , quād terrible naufragium ab omnibus expectabatur ? cum præfertim non raro factum esse meminissent , ut in longum extraberentur ea Comitia , que fuerunt eligendis Pontificibus instituta . Quid , si nunc etiam accidisset , neque circa moram aliquam longiore , unus ille fuisse à Deo constitutus , per quem ei vixum est unitatem in Ecclesia conservare , quis erat , qui non metueret summam esse verum omnium confusionem secuturam ? Ecce autem in hac tanta piorum omnium trepidatione , subitè discessit caligine , nova lux effulsi , ac de repente nobis apparuit benignitas , & humanitas Salvatoris nostri Domini Iesu Christi , qui , quamvis aliud peccata nostra merebantur , eorum tamen immemor , memor autem infinita misericordia sue , de tali nobis Pontifice prospexit , qualem his tamen perturbatis temporibus optare magis , quād sperare licet : qui ad eum proxime accederet , qui Cœlis excelsior factus est , ut ejus vicem in Terris gereret , ejus exemplum sibi proponeret imitandum , ejusque sanctis vestigis incedere conaretur ; omnia prius , & facere , & pati patras , quam ut quidquam de ea cura , labore , diligentia pretermisteret , qua cupit ejus Gregis incolumentati prospectum , quem , non corruptibile auro , & argento , sed pretioso Sanguine suo Redemptum , Christus ipse fidei sue coneredidit : quem , non doctrina magis , quād exemplo pasceret ; nec illi docendo tan-

tum, verum & vivendo praire promptus, & paratus foret; cum hoc uraque re sic excellat, vix ut statuere quisquam posse, doctior ne sit, aut sanctior.

Ego vero, Dco, cuius hoc solius beneficium est, immortales ago gratias, quod nos oculis misericordiae sue respexit, ac talem nobis Pontificem de Caro misserit. Vestrum vero Sanctorum tam excolsum locum bunc, quo nullus in Terris sublimior est, gratularer, nisi certe sciem, quod cum refugendum semper esse potius, quam appetendum iudicavit; cum non mindi oneris in eo, quam honoris esset, per speculum haberet. Quid enim ex eo S. V. consecuta est, quam curas, sollicitudines, labores, & molestias, quibus nunc multo gravioribus premuntur, quam unquam ante; dum omnia sua, quin & salutem ipsam. Ecclesia, quam gubernandam suscepit saluti, postponendam putat? Quamobrem ipsi postulis gratulabor Ecclesie, cui tam benignus Deus prospicuum esse voluit: quem superplex praeor, ut confirmet hoc, quod est operatur; & quam spem de S.V. p[ro]p[ter]ea concepunt omnes, eam stabilem, & ratam esse velitis; simul conservet, ac virificet S.V. promissaque sui memor, aduersi eum portat Inferi prevalere non permittat; quin illud pretest potius, ut videamus, illa clavum regis tenente, subversum Babylonem, in qua tanta est linguarum, & opinionum confusio; & discessant autem, vel restauratum potius Civitatem Jerusalem, cuius participatio in id ipsum, ut congregatis dispersionibus Israel, unus facti grec, unum sub eo, qui sub aspectum non cadit Christo Pastore, Pastorem, & Episcopum Animarum agnoscentes, uno ore unanimi glorificemus omnes Deum, & Patrem D.N. Iesu Christi, qui nobis tantam hanc dedit felicitatem (Datum Heliopoli 1. Martii 1566.)

Alia Episcopi Illeridensis.

(BEATISSIME PATER.

LVI. **G**ratulator primus, ut debeo, S.V. in locum B. Petri, ut omnes Christi overs pascat, successisti, eique omnium Ecclesiarum Curam esse commissam: tam autem haec ei ista divino munere contigisse, ut vix uni, aut alteri nostra memoria. Quo sit, ut omnes boni, hoc nuncio eritis

A fint, & omnia tibi praetula sponte affilie nimis, & jactate multis procellis Republica Christiana, nunc tandem aliquando subveniri posse. Nostra quidem certe Hispania magnam spem concepti in Pontificatu B.V. multo fore maiore Christiane Religionis conservacione, & virtute splendorib[us]: Nulla impedimenta timemus, Episcopis istib[us] emanatura, vel in delictorum correctione, vel in impunitate calumnatorum, vel in ambientium cupiditate multorum beneficiorum refrananda, vel in reliquit nostris Episcopalis munieris functionibus exercendis. Audita est, & auditetur, atque omnium predicatione laudabitur Curie Romana, non reformatio, ut dicitur, sed renovatio, quam vix aliquibus, sine offensione licuit, superioribus diebus expetere, ac desiderare. Concilii quoque Tridentini, tam in iti, que ad heres extirpandas, quam ad morem emendandos persisterent finitilla variatione exequio. Cum haec igitur ita se habent, non potui me continere, quin S.V. per literas gratularer, eisque letitiam meam, & omnium honorum expellationem significarem. De aliis autem rebut ad eum scripsi, qui has literas dabit, Michaelem Tomassium doctum virum & probum, quem S.V. magnopere commendabo. Deus Opt. Max. Beatis. Vestram in Ecclesie universalis gubernaculo, quam diutissim conseruet. Barcinone Idib. Februario, MDLXVI.

Sanctitatis Vestre.

Humil. Servus.
Ant. August. Episc. Illiriden.)

At Pium, à se minimè desiderari passum esse justitiae, ac Sanctitatis fructus, qui ab illo expectabantur, & quæ innuimus, & quæ suis locis inferius pondera erunt, facile declarant. Quia vero perspicue agnoverat, nullos gravius peccare convinci, quam eos, qui clericali militia adscripti, vel per imperitiam, vel per reprobam vitam, dum indignè facta ministrabant, quantum ad se, & Divinorum Mysteriorum Sacraenta contaminarent, totique Sacro Ordini dedecori essent; idcirco crebris hortationibus, Episcopos comonuit, ut his malis, quæ in necem omnis Christiani populi graffari conspicebantur, occurrerent, vel in primis vite proprie probitate, vel avulsi deinde, pro missibus, sacerdotalis Ordi-

LVII.

Sabat. Vit.
Pii lib. 1.
cap. II.

LVIII,

dinis scandalis Seminariisque institutis, A in quibus honestæ vita rudimenta, qui ad Sacros promovendi erant Ordines, & scientiarum documenta perciperent; quibusque, & se bonorum operum exemplar, & sanæ verba doctrinæ populis promovere possent. Eadem etiam, quæ præfato Palentino mandavit Episcopo (quod nempè de omnibus Clericis sua Civitatis, & Diœcesis, qui Catholicæ pietatis laude, morum integritate, probitate vita, ac doctrina prestanter, indicem, proba fide conscriptum, & manu, sigilloque suo obsignatum, cum uniuscujusque nomine, ad se perferendum curaret), à coeteris quoque Episcopis efflagitasse Pium, testatur insuper Gabutius, qui Pontificem ea mente hæc imperialis afferit, ut præmia, Sacerdotia, aliaque publica munera, cuique, prò meritis deferret; vel, ut ipsem Pius in præfata epistola dicit, ut honestis eos laboribus ad communem S. Ecclesiæ utilitatem transferret. Ex maxima enim bonorum Sacerdotum penuria, qua universum poenè Catholicum Orbem laborare conficiebat, adactus, ubique feligere concupivit, qui coeteris meliores viderentur, ut illis, Ecclesiasticis muneribus tradiditis, eorum opera, poenè collapsus religionis, & pietatis status primævo ubique decori redderetur.

Enim vero, ut, qua alios Episcopos docebat, prior ipse in praxim deducere videretur, in ea potissimum sibi commissa Romana Ecclesia, pro meliori eiudem disciplina, plura hoc anno sanxisse invenimus, Edicto, sub die 30. mensis Octobris, à Jacobo Cardinali Sabello Vicario, promulgato, quod in eisdem Pii Bullario, seorsim impresso habetur, ac talis est; meritòque hic inferendum duximus cum ex eo eximium hac in re Pii studium eniteat.

(Jacobus Miseratione Divina Tit.
S. Mariæ in Cosmedin S. R. E.
Cardinalis Sabellus, SS.D,
N. PP. Vicarius Generalis.

Bullæ, &
Confessio.
Pii V. p. 240

SAcroſancta Tridentina Synodus probatæ eorum vita, & sanctæ conversationis exempla, qui se Divino Miſericio dedicarunt, præter Sancti Instituti necessitatem, ad universam quoque Christiani Populi reformationem in

plurimum prodeſſe intelligentes, ſalutariter ſtatuit, ut, quæ à Summis Pontificibus, & à Sacris Conciliis de honesta Clericorum vita, doctrina, cultaque ratione decreta fuiffent, per eos, ad quos cura pertineret, in uſum revocata, & in mores inducta propagarentur. Nos igitur, ejusdem Sac. Concilii iuſſe exerci qui cupientes, nonnulla, ſine quibus retra vivendi Clericorum disciplina conſtructa non potest, ex Sacris, & Canonibus, & Concilii collegimus, vel ad eorum mentem conformavimus, quæ ex authore SS. Domini nostri Papæ, vive vocis oraculo nobis confeſſa, inviolatè obſervanda, proposuimus.

Ut igitur cum vita, & animi integritate externus etiam habitus, uestitus, omnisque conuerſatio congruat.

Præcipimus omnibus, & singulis Sacris Ordinibus initiatis, aut quæcumque Beneficia Ecclesiastica, etiam simplicia obtinetis, cuiuscumq; gradus, aut dignitatis ſint, ut intrâ quindecim dies, à praefenti literarum publicatione numerandos, Clericalem Tonfuram (quæ eft militia spiritualis insigni) uniuersitatemque Ordini, & gradui convenientem, perpiciu gerant. Presbyteri vero ab superiori labore barbam, ita tondeant, ne salutare Corporis, & Sanguinis Christi Domini Sacramentum fumentibus, impedimentum afferat.

Vestem superiorem, & interiorem simpliciem, & talarem omnes geſtent, non reflexam, ſed compoſitam, & aptam ad collum annexam.

Pallium, quod Ferrajolum dicitur, id habeant, ut Clericali decoro non sit alienum; idque tantum in pluvia, & frigoris neceſſitate, ſemperque cum talaris tunica induant. Quas tamè veftes ad longioris itineris neceſſariam commodatatem, breviores, modò Ordinis honestati convenient, adhiberi permittimus.

Caligis non inflatis, nec difſectis calceis, crepidiſue non inaniter inciſis, E. ſed simplicibus, & integris utantur.

Camifas ad manum, & ad collum crispas, & (ut dicunt) laſtucas, aut arte laboratas ne ſumant.

Pileos ne habeant, niſi valetudinis cauſa, & eos simplices, neque turbinate: quos ingredientes in Eccleſiam, vel uides, maximè publicas, ſemper omittant. Neque reticulum, aut ſubbiretum, niſi valetudinis neceſſitas poſtulet, idque ſint

fus redimiculi. Nec annulos, nisi horum, gradus, aut officii munus requiri.

Præstioribus pellibus, unguentis, & aliis odorum suavitatibus abstineant.

Ab omni mule, & Equi instrumento, & ornamento, aurum, argentum, villatum, & omnino sericum amovant.

Vestium colorem tantummodo nigrum, nisi alium magistratus, aut horum ratio postuleret, adhibeant.

Vestes holosericas, aut serico ornatae, domi, aut foris, ne habeant.

Arma ne ferant, neve personati incedant.

In omni denique Vestitu, novitatem, tam elegantiam, & concinnitatem, quidam negligentes, ac sordidum suspicionem vident.

Qui in aliquo horum deliquerit, præter Vestium, altariumque rerum amissionem, vigintiquinque aureli mulieretur, Locis Pili, arbitrio nostro attribuendis: carcere etiam ac Beneficiorum privatione, majoribusve penit, pro delicti, & personarum genere, arbitrio nostro puniatur.

Quoniam verò, qui habitant in Tabernaculis Domini, non solum omnem impudicitiae causam, sed etiam occasionem, ac suspicionem à se removere debent, id est præter ea, qua de contubernali, & consuetudine mulierum suspectiarum à Sac. Cone. statuta sunt. Eadem autoritate edicimus, nō in cibis ad domicilium, & usum Canonicorum, allorumque Ministrorum Ecclesiæ edificatis, famina, etiam cum illi, quoniam anguis vinculo conjuncte, ullo modo commorantur, in aliis verò, Canonicali, aut Clericali usui non attributis, nisi ex causa tantum, iudicio nostro probata.

Item ne cibis Ecclesiæ, aut carum partem, in quibus ipsi habitant, vel habitate debeant, Laici locent, nisi nobis locationis necessitas comprobetur. Quia verò ab Ecclesiæ sejunctæ, etiam si juris Ecclesiæ sint, eas nemini, nisi it bona estimationis sit, locare audeant.

Clerici, quos propter Christum spectaculum fieri aportet Mondo, Angelis, & hominibus, maximè debent ab illi spectaculi, quia Christum non sapient, absinere. Itaque decernimus, ne Comadias, fabulas, choreas, basitardia, aut ludicrum, & profanum ullum spectaculi genus agant, vel spectent.

Nō collis, tesseris, pagellis pītēs, & omnino alea, aut ullo præterea vītio aut indecoro ludi genere ludante, neve hujusmodi ludi spectatores sint.

Non canet, accipiteret, aut aliud venaticum animal alant, ullumve genus venationis, aduersus Sacerdoti Canones obeant.

Nō comedationibus, aut mindis honestis convivitis inseruant, cauponasque, aut tabernas nō ingrediantur, nisi longioris itineris causa: neve cuiquam propincent, aut provocati adhibendum respondent; sed sobrii, & casti, ex doctrina Apostoli, vivant.

Interdicimus autem eis procurationem, advectionem patrocinium, & omnem actionem eausorum, apud Judicem secularis, exceptis causis iure permisit; quo causa scripta licentia à nobis impetretur, quibus preterea in rebus presudiorum Notariatus, & Tabellionatus officium, nec non artem medendi, maximè chirurgiam, problemus.

Nullius tutelam, curamve, nisi pietatis causa, idque concessione nostra, suscipiant.

Mercaturam nō exerceant, neve in rebus contrabandis, scilicet mediis, vel interpres adhibeant; prædia nō conducant, pro nemine spondent. Principum, & omnino Laicorum negotia ne procurent, aut eis inserviant, nisi causa id postulet, à Sacerdotali officio non aliena, qua in re tamē concessio nostra (quam hoc iure, & aliis à nobis permittendis, gratis semper fieri volumus) intercedat, eaque quotidianis revocetur.

Nō summat nobiles affectentur, neve officii causa stent circa mensam, illis accumbentibus.

In famulatu verò Ecclesiasticarum, personarum, villa officia, aut opera, qua clericali decoro non convenient, minimè faciant.

Quicumque in illis, qua à nobis super probabilita sunt, deliquerint, præter multam viginti quinque aureorum, ob singula delicta exigendam, & quemadmodum diximus, in piis usus erogandam, carcere, privatione Beneficii, & gravidae etiam, pro persona conditione, & facinoris, ac flagitiis modo, arbitratus nostro plectentur.

Mandamus autem omnibus, qui Ordinis, vel Beneficii, aut alia ratione canonicas horas recitare debent, ut eas nullo modo omittant; alioquin penas in

Lateranen. Generali Concilio, sub Leone A
Decimo celebrato, propositas, & alias
arbitrari nostro subiungit.

Inhaerentes præterea ejusdem Tridentini Concilii decretis, per viscera misericordia Jesu Christi Domini Nostri vehementer hortamus Presbyteros, ut singulis Dominicis, & aliis Festis diebus, nisi iustè impediantur, salutare Missæ Sacrificium faciant: Diaconos, & Subdiaconos, ut bis singulis mensibus, & semper cum Missæ Sacrificio inserviunt: Clericos denique, & inferiorum Ordinum gradibus initiatos, ut saltē semel Sacrosanctum Euchærifia Sacramentum sumant.

Divinam Scripturam affidū scrutentur, Sacros Sanctorum Patrum libros in manibus habeant, ex quibus vitalibus, & perennibus fontibus salutaris doctrinae, & viæ præcepta, & exempla hauriant.

Præterea edicimus Clericis, aliisque alio inferiorum ordinum gradu initiatis, si Clericalibus vestibus uti voluerint, ut tonsuram quoque gerant, & reliqua, quæ præscripta sunt, proposito eodem pena periculo, obseruent.

Lascis verò, qui Clericali habitu uti conjuerunt, ut imposterum, bireti saltē formā, à Clericis, sub eadem pœna, internoscantur.

Quod autem difficile est, propter multitudinem eorum, qui Urbem ex diversis Orbis terra partibus convenire solent, Clericos à Lascis internoscere; Ideo jubemus omnes, & singulos Clericos in sacris Ordinibus constitutos, aliosque Beneficia Ecclesiastica, etiam simplicia, obtinentes, qui in Romana Curia comorantur, ad decem dies ab harum literarum promulgatione, eos autem, qui posthac in Urbem venturi sunt à die eorum adventus numerandos, sc̄ in Curia nostra sifere, & nomen, cognomen, Patriam, Ordines, & Beneficia profiteri, & literas (ut vocant) dimissorias ostendere.

Qui autem aliquem eo gradu, & conditione, qua diximus, vel hospitii, vel famulatus, aliave causa domi habent, aut in futurum sint habituri, illo de hac nostra lege premonito, ad praestitum tempus ad Curiam nostram deferre.

Qui contra fecerit, viginti quinque aureis, & carcere, aliave pœna, judicio nostro danda, puniatur.

Volumus autem, & decernimus, ut bis literis, in Locis solitis publicatis, & affixis, ita earum quouscumque arcte executio, perinde acsi personaliter unicuique intimata fuisset &c. Datum Roma die 30. Mensis Octobris 1566. Pontificatus autem SS. D. N. Pii, Divina Providentia, Papæ Quinti, anno primo.)

Præter verò optima decreta, quibus Pontifex Romani Cleri reformatio ni prospexit, plurima alia etiam statu se hoc anno, legitur in Epistola apud Caracciā, quibus, & Ecclesiasticorum licentiam cohibetur, vel eorumdem animos ad perfectioris vita carpendum iter exsuscitaret; ut illud, quod, qui peccatorum sacras confessiones excipiant, omnes à Vicario Urbis examinarentur, ac probarentur: nec quisquam Confessari obire munus permitteretur, nisi qui, tūm facultate, tūm idonea doctrina prædictus fuisset; Et aliud, quod si, præter formulam à Sa-ro Concilio Tridentino constitutam, cuiusvis generis Beneficia collata fuissent, ea onnia, ac si alicui non attributa, & proinde vacantia, essent existimanda. Verū id de collatione Beneficiorum statutum, ad sequentem potius annum videtur referendum, nām Bulla, super hoc expedita, hoc innuit, licet ipsum præsenti anno probabilitè Pius excogitaverit; Ut etiam alia, quæ ad ipsa Beneficia spestant, de quibus in literis, Mense Junio hujus anni datis, apud prefatum Carraciā, ita habentur (Tamen magnis pecunia difficultibus conficitur, nec monitores desint, qui ad januam regres fibus aperiendam (undè ingens vis pecunie conflaretur), impellant; nunquā tamē assensus est. Nonnullas quidem, ab Antecessore concessas, & ob signatas competitiones, jamque taxatas exigi puf- fūt est, easque ad opera pia addicunt; sed ipse integrissimè Statuta Concilii obseruat, & exploratum est mibi, difficillimo eum tempore oblata fibi (dispensationis antea concedi solita gratia) multa au reorum millia recusasse; idque perpetuū servavit; Quin imd nūc etiam statuit, resignationes Beneficiorum simplices, non admittere, quas anted moris erat fieri, ad resignantis arbitrium; nec erat ferē in Curia quicquam, vel planis, vel usitatis. Sed cūm videret, si hæc sacerdotia à cognatis in cognatos, ab avunculis, vel parruis infrastrum, aut sororum

LIX.

Ex Epist.:
dat. 16. No-
vemb. 1566.
apud Carrac.

Ex Epist. V.
apud eundem.

quasi

filiis, resignationis hereditario quodam quaque jure pergerent descendere fore, ut Sacrum Ius profane paulatim miscretur, ac pollueretur; simul cum sci- ret, ad Ecclesiasticis seponumero Bene- ficia personas minimè idoneas promove- ri, dictis resignationes imposturam nullo pacto confirmare constituit; nisi, bandita prout diligent examinatione, qui designantur, oneri non inapare judicen- tur. Cùmque peritus intulisset, nescio quis, hoc esse nimis Curiam destrue- re: minus malum esse, respondit, de- struere Curiam, quod cultum Dei negligere, & Christianam Rempublicam turpiter perdere. Hac ille. Verum, licet ista hoc tempore accidirent, uidi- ximus, tamen qua de Beneficiis fer- vandi inviolabilitè essent, non nisi tertio Pontificatus sui anno, decreto firmasse, ex Bulla super hoc tunc edita apparuit. Constitutionem nihilominus eam, qua incipit. Capientes, ut Beneficia Eccle- siastica &c., quā inhibetur in alma Ur- be, ejusque Districtu, nisi prævio exam- mine Cardinalis Vicarii, Beneficia curam habentia conferri; ut potè, quæ à Tri- dentino Concilio, omni cunctatione abiecta, à cunctis Præfilibus, sed præ- cipiù, ad aliorum exemplum, à Summo Pontifice expedita videtur, licet tem- pus, quo indicta fuerit non constet, tam- men hoc anno prodiisse confendum est. Cujus rei argumentum esse insuper pos- test, quod sequenti alteram promulga- verit, qua cunctis Archiepiscopis, aliisque Aniarum regimen gerentibus, idem faciendum districtissime indixit. Verisimile siquidè non est, quæ prius ipse executioni mandari, in Urbe sua Româ, non curasset, ab aliis tanta seve- ritate equi imperiale. Ea Constitutio incipit (In conferendis Beneficiis Eccle- siasticis &c.) sub die decima sexta Maii anno 1567., qua refertur in Bullar. Rom. tom. 2. in ord.

I.X. Cùm, præter antiquam Ecclesiæ consuetudinem, rem Divinam, horis ve- spertinis fieri, non tam ab Urbis Eccle- siasticis, quin ab aliis extra Urbem, constitutis, præsertim in Paschatis, Na- talisque Domini pervigiliis, compre- ficeret, quorundam privilegiorum causis assimilatis; hanc idcirco potestatem, ut- potè, pro temporum ratione, multo- rum malorum causam, abrogandam, censuit, diplomate super hoc expedito, in quo, inter coetera habentur [quod] Annal. Eccl. Tom. 22.

A cùm ad ejus notitiam peronisset, non nullai Cathedralium etiam forsan, Me- tropolitanarum, Collegiarum, & aliarum Ecclesiarum, antiquum S.R.E. ritum, in statutis Missarum celebra- darum temporibus, pervertere satagen- tes, diversas licentias, & facultates ob- tenderet, quarum virtute, Missas, que media nocte, & scilicet in aurora Nativi- tatis, ac de manu Resurrectionis Domini Nostrí Jesu Christi, & forsan aliarum Festivitatum, juxta predictum ritum celebri consueverant; de serd, etiam forsan, circa Solis occasum vigilia Festi- vitatum carumdem, in suis Ecclesiis, & Cappellis celebrabant, sed celebrare sa- ciebant; easdemque facultates ab Apo- stolica Sede, vel ejus Legatis, vel etiam Majori Penitentiario, pro tempore ex- istente, varili prætextibus impetrasse, illisque jam pridem usos suisse: cùm hoc ab antiquo Catholicæ Ecclesiae Instituto, Sanctorumque Patrum decretis deviare considerasset, ac propter eadē hanc abusum ab Ecclesia Det submovere veller, omnes, ac singulas licentias, & facultates bu- juismodi bañentur, etiam motu proprio, vel quorumvis, etiam Imperatorum, Re- gum, & aliorum Principum contempla- tione, & ex quibusvis causa quemodolibet concessus, ac Apostolicas, & alias li- teras de super concessis, illarum omnium tenore pro sufficienter expressi habent Apostolicæ autoritate, ex certa scientia revocabat, ac omnino cassabat, & an- nullabat &c. Die 29. Martii anno 1566.

D Pontificatus Primo.)

Latinis insupr., nè græco, & Gracis nè latino ritu Sacra consicerent, hoc ipso anno interdixit; cùm enim mos inolevisset, tam in Missarum quam in aliorum Diuinorum Officiorum cele- bratione, nonnullos promiscue, de Apo- stolice tam Sedis licentia, pro libitu utroque ritu uti; hoc tamquam à Ca- tholicæ Ecclesie pervertendo instituto de- vium considerans, poenitius abrogan- dum duxit. Quapropter, Constitutione decim. tert. Kal. Septembris promul- gata, revocatis in primis quomodolibet ab Antecessoribus Pontificibus, vel Apostolicæ Sedis Legatis, aut à Majori pro tempore existente Penitentiario concessis privilegiis, & facultatibus, Re- gum etiam, Imperatorum, aliorumq[ue] Principum intuitu: omnibus tam Latini, quam Gracis Presbyteris, graviter edixit, in virtute Sancte Obedientie, &

Eccles. in
Bull. ap. P.M.
Confit. sub
anno 1566

LX.

Extr. in
Bullar. Con-
fess. sibi.

D

sub

sub indignationis suæ, ac perpetuæ suspensionis à Divinis, poenis, distictiūs inhibuit, nè deinceps Graci, præcipue uxorati, Latino more, & Latini Græco ritu, hujusmodi licentiarum, & facultatum, aut alio quovis prætextu Missas, aut alia Divina Officia celebrare, vel celebrari facere præsumerent. Coetera autem ab eo constituta, quæ ad horarum canonistarum rationem spectant, in sequentes annos sunt rejicienda.

LXII. Subinde, ut refert Gabutius, Patriarchales quinque Urbis Ecclesiæ in visiti, nempè S. Joannis in Laterano, S. Petri in Vaticano, S. Pauli Via Ostiensi, S. Laurentii extra muros in Agro Verano, & S. Mariae Majoris; & ad earum singula Collegia gravem æquæ, ac piam Orationem habuit, omnisque ad sui muneric functionem, & ad vitam suam, ut potè ad quam populi mores soleant conformari, cum præcipue Roniani Cleri præstantior, atque nobilior pars essent, sanctius instituendam, & ad Divinum cultum, antea negligenter curatum, majore studio retinendum, vehementer, est cohortatus. Ac præterea statim Visitatores delegit, præstantes Viros, qui sacras omnes Urbis Aedes obirent, summi cum potestate, & aulicos, & sacratos homines quoilibet, ad meliorem frugem corrigendi. In his suæ Nicolaus Ormanetus Veronensis, & Alphonfus Binarius Bononiensis, Viri spectata probitatis, & eruditioñis, Christianaque disciplina studio flagrantissimi, qui in hoc rerum ordinandarum negotio illi operam narraventur. Ita ex Gabutio: Verum, ex literis apud Caracciām habetur, quod, cum à se inchoatam celeberrimi Vaticani Capituli Visitationem, ut complearent, Visitatores alios Pius instituere vellet; Canonici Ecclesiastici suam superiorum temporum consuetudinem obtruserunt, petieruntque Pontificem, ut per se id munus obiret, periceretque; sed perfidissime nihilominus in sententia Piis, additur, illius Visitationis E negotiis idoneis Viris datis; quo factum est, subiungit, ut illud quoque Collégium, in quo, inter Canonicos primarii Viri recensabantur, Ecclesiastice reformatione se subjecerit.

LXIII. Et ne quis, quovis prætextu, vel Visitationibus, vel decretis, quibus Sacrorum Locorum decori confulere cupiebat, & Clericorum licentiam multi-

A plicitè cohibuerat, se subducere posset; in Consistorio, sub die sexta Septembris hujus anni, habito (Admonuit Reverendissimos, (verba sunt Diarii Cardinalis Farnesii), ut omnes Domesticos, & Familiares suos, Beneficia obtinente, quæ residentiam requirent, ad eorum Ecclesiæ mitterent, curarentque, ut caseri, qui Beneficia simpliciter obtinent, habitu Clericali induantur. Alioquin Vicarium suum habere mandatum de eis panas sumendi. Item monuit, nò quid prætermittatur, quin provideatur de omnibus rebus necessariis, sibi, & Cardinalium Titulis, sùm Ecclesiæ, ipsis Titulis subiectis; quas omnes præcepertas, ut visitentur) sic ibi,

Licit verò innumeris, totius Christiani Orbis oppressus negotiis, Pius per se Visitationum singularum Ecclesiæ onus subire non posset, unde opus id alii deserere cogeretur; tamen quotiescumque occasio tulit, non Romæ modò, sed etiam alibi pastorale C hoc officium implere minime prætermisit; ut hoc eodem anno fecisse legitur, cum Ostia Tiberina pergere (ut inferius dicendum erit) adactus fuit; in ea siquidem Civitate voluit, (ut Romæ frequentè fecerat), Ecclesiastici Visitatoris officium gerere. Cumque nulta, eâ in Ecclesiâ desiderarentur, nescio quot millia, multa nomine, indixit; quibus pecuniis ea omnia reficerentur, & ornarentur, quæ Ecclesiastica disciplina, & decor requiri videbatur.

His autem Visitationibus, cùm inumeros poenè, qui inoleverant abusus, perfidie compreserent, his elevendis plurima sanxit. Est Romæ celeberrima Sanctæ Mariæ ad Martyres nuncupata Ecclesia; quam olim Bonifacius Papa Quartus, expurgato Deorum omnium veteri fano, quod Pantheon vocabatur, in honorem Beatae Mariæ semper Virginis, & omnium Martyrum dedicavit, tempore Phocæ Imperatoris. Hujus dedicationis solemnitatem celebrem, & generalem idem Pontifex instituit agi, quotannis, in Urbe Roma. At, cùm Gregorius item Quartus postmodum decrevisset, eamdem festivitatem, quæ variis modis jam in diversis Ecclesiis celebrabatur, in omnium Sanctorum honore, Kalend. Novembri ab uniuersa Ecclesia perpetuo observaretur; Templumque idem alii Romani Pontifices amplissimum condonationum the-

*Ex Diarii
Card. Far-
nesii apud sup.*

*Ex literis
apud Carac.
sub die 26.
Novembris
apud Carrac.*

LXV.

thesauris cobonestassent, adeout, si quis A fidelium ed, pietatis, ac devotionis gratia, adiret oraturus in pervigilio, & Fe sto omnium Sanctorum, plenariam peccatorum suorum indulgentiam referret; innumera idcirco utriusque sexus fidelium multitudine illuc confluere consuevit. Sed deprehensum est, solemnitatis pervigilli nocte, indulgentiarum occasione, ac pietatis praetextu, innumeras poenae à perversis hominibus flagitia committi. Quapropter, ubi hoc Pio innotuit, imperavit, & tota ea nocte B Templum occlusum esse, omnisque, & singulas indulgentias eidem à Prædecessoribus attributas nullas esse edixit, quas tamè interdiu suam obtinere vim velle declaravit; & ita flagitosorum hominum, ex bonis mala facientium, temeritatem compescuit, & sancti loci venerationi consuluit.

LXVI.

Quod tamen nil esset, quod ad Divinum cultum spectaret, ac primeuo suo, & nativo splendori restituere Pius non contendenter, aliud, quod in altera, S. Martiri Eustachio dicata Ecclesia, fieri prohibuit, facile ostendit. Si quis enim in Judicum Collegium, quos Rotatæ Auditories vocant, præcipuumque est Urbis Tribunal, cooptandus esset, cum publicè de utroque Jure differere debuisse, huic se disputationi in praefata Ecclesia palam exhibere solebat. Morem igitur hunc submovendum esse Pius cœnitus, ideoque, non tantum, ut in ea Ecclesia, verùm nec in altero quovis Templo, hujusmodi disputationes haberi interdixit; Loci Sanctitati indecorum existimans, verborum contentiobus, clamoribusque, quibus se temperare vix possunt, inter se disceptantes, dicatas Deo Ædes destinasse.

LXVII.

Has enim, utpote Regis Regum domos, quas sanctitudo decebat, non tantum amotis, quæ recensuimus, scandalorum offendiculis, vel etiam quod profani aliquid vix redolere videretur, primæva fidelium venerationi reddere studuit; sed ut præcipuo cultu obser vantur, intentatis pœnarum minis, di strictè mandavit; uti ex dato Romæ (extaque in Bullario impressum Constit. 3.) Apostolico Edicto Kalend. Aprilis hujus anni appetet; in quo inter cetera hæc habentur (Ut Deo Opt. Max. Gloriose Virginis, & Sanctis omnibus debitus honor deferatur; Grego Annal. Eccl. Tom. 22.

*Exstat. in
Bullar. Con.
tit. 3.*

rit X. Prædecessoris nostri Constitutionem innovantes, ac Statuta in Tridentino Concilio observari volentes, statuimus, & ordinamus, ut ad Ecclesiæ fit humili, & devotus ingressus, quieta converratio, devotis orationibus insistant, & omnes genibus flexi, Sanctissimum Sacramentum adorent, ad nomen Jesu Christi Domini Nostri, cum exhibitione reverentia, caput inclinent: nullus in diffis Ecclesiæ seditionem faciat, tumultum exciteat, clamores moveat, impetuove committat; cessent vana, fada, & profana colloquia, risus immoderati, & strepitus omnes judiciorum, & alia quæcumque, que Divinum Officium perturbare possunt. Nullus intra Ecclesiæ deambulare audeat, sive presumat, dum celebrantur Sacra Missarum mysteria, & alia Divina Officia. Qui verò predicta petulantia animo contempserint, preter divine ultiōnis acrimoniam, nostræ quoque arbitrii pœnas incurret: que omnia Locorum quoque Ordinarii in suis Ecclesiæ facient observari. Quicunque verò in Ecclesiæ, dum ibi Sacrificium Missæ, & Divina celebrantur Officia, aut verbū Dei præcedatur, deambulare, vociferari, aut verso tergo ad Sanctissimum Sacramentum irreverenter sedere, aut aliiquid, quod scandalum generet, aut Divina perturbet Officia, facere presumperit, pœnam viginti quinque ducatorum incurret, preter alias, arbitrio nostro imponendas, & moderandas pœnas. Et qui non habebit in ore, luet in corpore, aut exilio multabitur. Qui verò in Ecclesiæ cum mulieribus impudicis, sive etiam honestis, colloquium scurrile babuerit, aut alios in honestos actus fecerit, vigintiquinq; ducatorum pœnam incurrat, & Carceris per mensem. Qui in Eccl. sis, ut supra, obsecnatur, & in honestis verbis, aut signis usus fuerit, aut alia feda colloquia cum personis quibuscumque babuerit, decem aureorum pœna multetur; aut aliis corporaliter puniatur. Mandamus præterea omnibus, & singulis Cathedrâlium, Collegiarum, & Parochialium Ecclesiârum Capitulis, Rectoribus, Vicariis, Sacrificis, Oſtiariis, & aliis ipsarum Custodibus, quatenus præfatos omnes in Ecclesia delinquentes, admonemant, & ut in eis vetita fieri non permittant, vel saltem ipsi Ordinariis, vel Officialibus nostris, puniendos deferrant. Quod si facere neglexerint, penam

D 2

nam

nam duorum aurorum, vice qualibet, in current.

Pauperes quoque mendicantes, sed elemosynas petentes per Ecclesias, tempore Missarum, predicationum, allorumque Divinorum Officiorum ire non suant; sed eos ad valvas Ecclesiarum stare faciant, sub pena duorum aurorum Capitulis infligenda, pro qualibet vice, nisi eos ejici curaverint; & Porochis dimidi aurei. Religiosis etiam claustraliibus, sive Regularibus pricipimus in virtute Sancte Obedientie, ut in Ecclesiis suis deputent aliquem, qui tales ejiciat; & si negligentes fuerint, gravissime ab Ordinario corripiantur: quod si illi parere recusaverint, gravissimas penas incurront, & pro qualitate personarum, etiam corporaliter punientur arbitrio nostro, sive Superiorum.

Et ut in Ecclesiis nil indecens relinquatur, idem provideant, ut capse omnes, & deposita, sed alla Cadaverum conditoria super terram existentia omnino amoveantur, prout aliis statutum fuit; & defunditorum corpora in tumbis profundis, infra terram, collocentur.] Ecce.

LXVIII.

Præter Constitutionem hanc, Kal. Aprilis hujus anni, ut diximus, editam, alterum etiam reperimus, à Jacobo Cardinali Sabello, Pii, ut innuimus, Generali in Urbe Vicario, sub die 28. Novembris promulgatum edictum, quo districte prohibet Universis, & singulis Patriarchalium, Collegiarum, Parochialium, & aliarum Urbis, & Suburbiorum Ecclesiarum Archipresbyteris, Canonicis, Præpositis, Rectoribus; nec non quorunvis Monasteriorum, & Conventuum cujuscumque Ordinis, in eadem Urbe, & Suburbis existentium, Abbatibus, Prioribus, & Guardianis, Capitulis, & Præpositis, Hospitaliumque, & Confraternitatum, allorumque priorum locorum Custodibus, Guardiani, Gubernatoribus &c., nè de cetero, sub ducentorum ducatorum auri, toties, quoties contraventum fuisse, per solvendorum mandati executivi; & in iuri subsidium excommunicationis, aliisque Censuris Ecclesiasticis, ejusdem Jacobi Card. Vicarii arbitrio imponendis; nè aliquis, inquam, eorum auderet, sive præsumeret, per se, vel alium, sive alios, in dictis eorum Ecclesiis, & porticis fabricare, vel fabricari facere, etiam ex causa Capellarum, Altarium,

A & Sepulcrorum construendorum, sive aliquid innovare, aut innovari facere, vel permettere: minusque quibusvis personis cuiuscumque status, gradus, & conditionis existentibus. licentiam in dictis eorum Ecclesiis, & porticis fabricandi, sive fabricare faciendi, aut aliquid innovandi, ut supra concedere, sine sua expressa in scriptis licentia obtenta. Neque supra dictas Ecclesiis, & porticus Coemeteria, aliquas stantias, mansiones, vel habitationes construere, B vel construi facere, aut id permettere, vel illas ad usum privatum concedere; minusque mortuos, nisi tantum in Coemeteriis, tumbis siue sepulcris, ad hujusmodi officium fabricatis, sepelire, vel sepeliri facere, vel id permittere. Idcirco praefatos omnes requirit, & monet, quod infra quindecim dierum spatium à publicatione ejusmodi literarum computandum, sub similibus poenis debant, & quilibet eorum debebat qualcumque fenestras vicinarum domorum, & contiguarum Ecclesiis supradictis, etiam ipsorum, introspicientes dd. Ecclesiis removisse, obturasse, remurasse, removerique, & remurari fecisse: ne non infra terminum prædictum, ubi Coemeteria defuissent, tumbas, sive sepulturas communes in dictis eorum Ecclesiis, ad sepeliendum capaces, & sufficientes, locis tamè prius per se, vel per suum Vicegerentem assignandis, construxisse, & construi fecisse; alioquin ad prænominatas, & alias poenas, arbitrio suo reservatas, contra inobedientes, & præmissa non observantes procedendum scirent.

D Nec minus cordi fuit Pio, hoc ipso Pontificatus sui initio, ut jam existentibus in Urbe Ecclesiis debitus honor, nitorque, restitueretur; quam ut ea, que sub Pio Quarto Prædecessore suo edificari, vel potius expurgari ceperant, ex Diocletiani videlicet Thermis exsurgentia, insignis Sancta Maria Angelorum Ecclesia, Monasteriumque, E tandem absolverentur. Cum enim compserisset, magnificum, egregiumque illud opus, quin ad perfectum adduceretur, pecunia inopia præpediri, ea potissimum ex causa, quod aliquid in illud (quod ceteræ Domus Carthusianorum, ad quos tunc ipsa Ecclesia, tum corruptum apud eam Coenobium pertinet, libentissime fecerant), in Hispania existentia Monasteria conferre recusarent:

LXIX.

rent : gravissimum ad Archiepiscopum Rossanensem, suum apud Catholicum Regem Nuncium, scriptis, ut, intentatis Apostolicis minis, eorumdem Monasteriorum Praefules, ad parendum præfati Pii Praedecessoris suis mandatis, quibus id eis præceperat, compelleret. Epistola ad eum scripta, sic se habet :

LXX.
Venerabili Fr. Joanni Baptiste Ar
chiepiscopo Rossanensi, Nostro,
& Sedis Apostolicæ, in
Regnis Hispania
rum Nuncio.

PIVS PAPA V.

Ex. Arch.
Vatic. sign.
num. 1406.

Venerab. Frater &c. Mirati sumus, cur Dilecti Fili Visitatores, & Priores Monasteriorum Ordinis Cartubien. in Hispania, non ea, qua debuerunt reverentia, paruerint literis fel. record. Pii Papa IV. Praedecessoris nostri, super subdito, quod conferre debuerunt ad edificandum Monasterium in hac Alma Urbe in Thermi Diocletiani. Quia verò Ecclesia Sanctæ Marie, & Angelorum in iisdem Thermi, ab eodem Praedecessore nostro adificari, sumptibus Apostolicæ Sediis capta, jam ed perducta est, Deo favente, ut ibi quotidiani Sacra Missarum solemnia, ad Dei laudem celebrentur; nosque eam edificationem, Deo dante, prosequi in animo habemus. Praedecessoris nostri literas, ad Ven. Fr. Episcopum Cariathen: tunc Apostolicæ Sedi, in Hispania Regnis Nuncium, super hac re scriptas, quarum tibi, unde cum his literis, transiunctum authenticum misimus, autoritate Apostolica, tenore praesentium revalidantes, & confirmantes, Fraternitati tue mandamus, ut si dicti Visitatores, & Priores, postquam à te cordam, sed per literas admoniti fuerint, quod non credimus, parere recusaverint; eas, Tu, literas, juxta ipsarum tenorem sedulè exequaris: cum grave nobis videatur, Monasterium illud, quod non sine magna aliorum ejus Ordinis impensa egregiè inchoatum fuit, propter ipsorum contumaciam perfici non posse. Ad quod perficiendum, etiam sine mandato Praedecessoris nostri, ultrè subditudum impendere debuerant, Divini obsequi causa, & cum propter Fratrum suorum comodum, tunc quod ad totius eorum Ordinis decus, tam insignis Ecclesia, & Monasterium redundatura sint. Tu ergo ita

A eas literas exequi stude, ut diligentiam tuam in Domino laudare debeamus. Datum Romæ apud Sanctum Petrum &c. Die xxx. Martii 1566. Pontif. nost. anno primo.)

At, nè corruptæ hominum, & præcipue Sacrorum conditioni, hæc omnia onera, quibus, & cultum rebus, Deo sacris exhiberi, ac augeri, & tamquam verè Dei ministros se gerere, qui Ecclesiastico ordine insigniti erant, adiabantur, gravia, & importabilia vide-

B rentur, ac nè digito quidem ea Pium, movere velle, suspicarentur; veterem (præter supra recentita) ipse consuetudinem, rem divinam in Aede Principis Apostolorum, & in Sacellis, ex Xisti, Paulique Pontificum Praedecessorum nomine nuncupatis faciendi, ita egregiè revocavit, ut eximia ejusdem Pii affinitate, & Cardinales, & reliqui Sacerdotes, ad eam Sacri Officii diligenter incenderit. Præcipuis autem Solemnitatibus, mira ejus pietas, mirumque

C exemplum, quo divinis interessè consueverat, vel invitatos adesse, cogere videbatur, ut ex literis, apud Caraciam, sexto Kalend. Januarii hujus anni datis, educitur; In his siquidem hæc habentur: (Enituit, his Natalitis, singularis Religio, & Sanctitas præstantissimi Pontificis, que nusquam non est eximia; ac primum quidem, his festis diebus, totum se ad orationem, & rerum Divinarum contemplationem composuit, ac dedit; nihil voluit negotiorum tractare; dein ad matusinorum precum celebratatem, hora noctis quinta præstd fuit. Cum Patrum Cardinalium Collegio matutinis precibus, & prime Missæ, que media nocte fit, interfuit; hinc fecerit ad domesticum suum Sacellum, ubi primam, ac secundam Missam devotissimè fecit, ac universæ sue Familiae Sacram Synaxim de manu sua administravit. Postrem ad Divi Petri templum rediit, ac tertiam Missam, solenni Pontificio rito, celebravit. A Prando concioni sacra interfuit, aliorum item Febrorum celebratati non defuit: quod tantæ sedulitate fecit, ut cogentur Cardinales, longè antē lucem surgere, nè tardius, quam decebat, venirent, mira est enim Patrum Cardinalium erga Sanctissimum Pontificem reverentia). Hæc ille, qui eximiam alibi Pii, erga Deo Sacra, venerationem referens, in sollemni supplicatione, qua die Corporis Chri-

1566.

Christi habita fuerat, quamvis aduersa A valetudine laboraret, & forte tunc sub Medicorum cura esset, non tamè deesse voluisse, quominus in publicum prodiret, & Sanctissimum Sacramen-
tum, non ut alii consueverant, in Sede gestatum, nec Regni, ut dicunt, dia-
demate redimitum (licet iustis, secùs, alios fecisse, piisque de causis, creden-
dum sit), sed pedibus humillimè, ac religiosissimè, circumtulisse narrat.

Ex literis
mem: Maij
1566. (Quae res, subiungit, magnam Populo universo devotionem, edificationemque attulit). Hebdomadâ insuper majori, sèu Sanctâ, Pontificem ipsum, pedes, ex Apostolico Palatio, paucissimis sibimet domesticis comitantibus, ad septem Urbis Ecclesias invisfendas egressum fuisse refert; quod ut maturius facere potuisset, antequâ illucesceret, ad Saerum faciendum surrexerat; & licet, tûm etas, tûm valetudo secùs suaderent, totum tamè oblongissimum illud iter pedibus confidere, quâd poterat, annixum esse, & miro prorsùs pietatis, & humiliatis exemplo tandem perfec-
rat. (quod scio addit) jam quemdam Cardinalem imitatum, septem Ecclesias omnes, pedibus adiisse.)

LXXII. Quanti demum fecerit, ut Sancti essent Dei Sacerdotes, ob Sanctâ, quæ ministrare, vel quibus inservire debuerant; illud ostendit, quod in eadem, data Kal. Aprilis, Constitutione sanxit, quâ in Simoniacois invectus, pro viribus, mortiferam eorum tabem ab Ecclesia, ac Ecclesiasticis Viris, poenitentia convellere, aggressus est: dicit enim.

Bullar. Con-
stit. 4. circa
medium. (Ut Simoniacois pravitatis labes prorsus aboleatur, Constitutiones Ante-
cessorum nostrorum contra simoniacois editas; & praesertim Pauli II., inviolabilitè observari mandamus, & delinquentes, tâm in Sacrorum Ordinum receptione, quâm in Beneficiorum asec-
tione, statutis etiâm inferiùs penit no-
stra autoritate affici volumus. Quicumque igitur detestabile crimen simoniacois pravitatis commisisse, convictus fuerit, in consequendis Ordinibus, eo ipso sit ab illorum executione per decennium, sine spe dispensationis suspensus; & per annum carceribus mancipetur. Qui dignitates Ecclesiasticas simoniacois acquise-
rit, illis sit, ipso jure, privatus, & in futurum inhabilis ad eas, & quicunque alias obtainendas: Qui Beneficium, aut Officium Ecclesiasticum simoniacois

adeptus fuerit, illis similiter sit ipso jure privatus, & ad fructuum omnium, quos perceperit, restitutionem teneatur, & perpetuò sit inhabilis ad ea, & quicunque alia Beneficia Ecclesiastica obtainenda. Si quis autem tale crimen plurîs commisisse convictus fuerit, preter supradictas penas, etiam corporaliè puniatur, & ab Ordinibus Ecclesiasticis degradatus, & Fidelium consortio ejicatur. Qui verò Ordines, & Beneficia simoniaco contulerint, penis à Iure sta-
tutis puniantur, cuiuscumque gradus, conditionis, & dignitatis, etiam si Episcopi, vel Archiepiscopi, aut majores fuerint.

Caveant præterea quicunque, nô in Sacramentorum exhibitione, simoniaco aliiquid faciant, alioquin gravissimè puniantur per Locorum Ordinarios, qui hujusmodi criminis reos, cum maxima severitate coercere procurent, juxta Concilii Tridentini Statuta].

Ista Pius, qui ejusmodi simoniaco ice-
lus aded execratus est, ut vel levissimè ipsiusmet suspicioni subesse noluerit; nâm præter ea, quæ in Pallii traditione, Archiepiscopis facienda, suprà sanxisse vidimus, cùm Philippus II. Hispaniarum Rex, (ut iam à Pontificibus prædecessoribus obtainuerat), impetrare quoque à Pio eniteretur indulgentiarum quasdam concessiones, vt ea pecuniæ, quæ in elemosynam, atque opus pium præstabatur, ad indulgentias easdem consequendas, uteretur in subsi-
diis belli, quod contrâ Christiani no-
minis hostes, vel Turcas, vel Saracenos semper agitare consueverat; sua fuit Pio ipsi, ut partem saltè immen-
se pecunia, quæ ex eo Indulgentiarum indultu, ex Fidelium oblationibus cogenda erat, propriis sublevandis ne-
cessitatibus, retineret. Verùm hujusmodi consilium statim Pius rejecit, & ad quinquennium Catholicó Regi indulgentis concessis, se nolle, palam professus est, aliquem suspicari posse, vel calumniari, propter compendium, indulgentias se fuisse elargitum. At de his quidem Indulgentiis, pro quibus consequendis manus adiutrices porri-
genda erant, & quæ quaestuandi facultatem quomodolibet continebant, quæ sanctissimè constituit, ad sequentem,

E annum sunt rejicienda. Ut autem turpis lucri gratia ali-
quid sacram, aut quod sacri redoleret,
vel

LXXXIII.

vel impetrari poenitū interdixit, vel A
tribui ab aliquo omnino noluit; sic è
contra Sacrorum Locorum, non minùs
venerationi, ut vidimus, ac decori,
quām indemniti, quantum valuit,
authoritate, & gratia consuluit. Quapropter
motu proprio, iste sanxisse reperimus (*Considerantes* (ipsius sunt
verba) varia dispensia, & incommoda,

*Exstat. in
Bull. Pii V.
ferv. im-
que Ecclesij, Monasterij, & aliis Pii
pref. pag. 49.
& incipit
Esi Domini
nus gregis.*

*Loci, illorumque Reclitoribus, Abbati-
bus, Archipresbyteris, Prioribus &c., &
aliis Beneficiatis, in Alma Urbe con-
sistentibus, inferuntur, si ad diversa
Tribunalia Urbis evocari, & proprium
Vicarii nostri in d. Urbe Tribunal de-
serere cogantur, & ob id se p̄t̄ jura, &
instrumenta, monumenta, & scripture
bonorum eisdem Ecclesias, Monasterij,
& Loci Pii deperduntur, in detrimento
corum; Idcirco indemnitatē eorum
consulere, prout tenemur, & oc-
currere volentes, per facultatem, & po-
testatē Dilectio filio Alexandre Rario,
Causarum Camera Apostolice Auditori,
per felis. record. Pii IV. Predecessorem
nostrum, sub variis concessionibus conces-
sam, & attributam, quarum omnium
tenores hic pro sufficienter expressis,
etiam cum illarum Dat. baberi, sed in-
seri posse, volumus, & decernimus, po-
testati, & jurisdictioni Dilecti. Filiī no-
stri Jacobi Tit. Sancte Maria in Cos-
medin Praesbyt. Cardinal. nostri in Alma
Urbe, ejusque Districtu Vicarii Genera-
lis, circa personas Ecclesiasticas, Loca
Pia, illorumque Bona, que jurisdictioni
præfati Vicarii sub sunt, etiam si inter
eos contrahitus cum solita obligatione in
forma Camera, sed Ripa, & Ripetta
intervenerint, aliquod prejudicium fa-
ctum non fuisse; sed quodd idem Vicarius
Cardinalis, in omnibus, & per omnia,
procedere possit, quod persona, & Bo-
na præfata, prout ante eum ceteri Vi-
carii, tempore, quo Franciscus Alberti-
eus, & alii ejusdem Camera Apostolica
Auditorei predecessores in dicto Auditio-
riatus Officio, tunc fungebantur, proce-
debant, tenore præsentium, autoritate
Apostolica declaramus &c. Datum
Romæ apud Sanctum Marcum prid. Id.
Septemb. Ann. Primo.)*

LXXXIV.

Ex eo tamē quod sacerularis Cle-
ri reformationi, Divinoque Cultui restitu-
tuendo, in iis potissimum, quæ ad ipsum
Clerum spectare videbantur, plurimi-
mū insisterit Pius; Religiosorum fa-

familias neglexisse, nequaquam putan-
dum est, sed potius, tam temporalia
commoda, & utilitatem, quam spiri-
tualem profectum utriusque sexus Re-
gularium quæsiſſe credendum: Imò,
cum Sacro huic Ordini ipse priuū no-
men dedisset, peculiari idcirco quadam
ei sollicitudine providere, cumque fo-
vere vius est. Amplissimo igitur di-
plomate (cui causam dedisse diffidim
quoddam, inter Mendicantes Religio-
nos, & Civitatem Bononiz appetet)
Dato apud Sanctum Marcum, sub die
vigesima nona Julii hujus anni, Mendic-
cantium Ordinum utriusque sexus per-
sonas ubilibet, per totum Christianum
Orbem diffusas, & constitutas, illorumque
Monasteria, Cœnobia, Domus,
Conventus, Ecclesiæ, Cappellas, Ora-
toria, ac alia Loca, etiam unita, ac
membra, & dependentia: necnon Ter-
ras cultas, & incultas, possessiones,
prædia, agros, & alia omnia, & singu-
la, mobilia, & immobilia, ac semoven-
tia, & ubilibet, ac in quibuscumque
rebus consistenta bona; nec non eorum
in dictis bonis laboratores, Colonos,

*Exstat. in
Bull. i. ii. V.
pag. 13.*

Arrendatarios, & Assiduários, nego-
tiorumque suorum gestores universos,
quomodolibet nuncupatos, nunc, &
pro tempore existentes, in perpetuum,
ab omnibus, & singulis publicis mun-
eribus vacantes reddidit, tam Urbanis,
quam rusticis; necnon immunes fecit,
datiis, gabellis, pedagiis, vettigalibus,
collectis, impositionibus, & oneribus
ordinaris, & extraordinariis, ac tam
realibus, quam personalibus, meritis, &
mixtis, etiam subsidio triennali, & aug-
mento, ac focalribus, equorum taxâ,
militumque hospitiis, ac alijs quibus-
cumque nominibus nuncupatis, quavis
authoritate quomodolibet impositis, &
imponendis. In eodem mandat prete-
ræ Apostolica Camera Camerario,
Presidentibus Clericis, & Commissariis,
Agentibus, & Officialibus quibus-
cumque, ut omnibus, & singulis tam

E Virorum, quam Mulierum Monasteriis
hujusmodi Mendicantium Ordinum, sub
temporali sua Ecclesia ditione existen-
tibus, & mediatè, vel immediatè con-
stitutis, ut tantum Salis, quantum pro
eorum usu sufficeret, singulis annis,
omni dilatione postposita, iisdem tra-
dant, ac eis, qui secūs fecerint, &
indignationem suam, & excommunicatio-
nis majoris latè sententia, ac duorum
mil-

millium aureorum, (quorum pars Sancti Petri Vaticanæ Basilicæ, altera verò prefatis Monasteriis, & Locis persolvenda esset) penas, totiès quotiès hoc mandatum violaverint, communatur. Patriarchis, deinde, Archiepiscopis Episcopis, sive eorum in spiritualibus Generalibus Vicariis, aliisque hujusmodi quarumcumque Ecclesiarum Praelatis, ubilibet, & in quibuscumque Regionibus, Terris, & Locis existentibus, ac aliis, ad quos quomodolibet spectabat, jubet, quatenus ipsi, & quandò opus fuerit, ac quotiès pro parte Fratrum, Monachorum, Monialium, aliarumve Religiosarum personarum requisiti fuerint, præsentes exemptionis literas solemniter evulgent, illisque in præmissis efficacis defensionis præsidio assistentes, efficiant, ut ipso præmissis, à se impertitis privilegiis pacifice perfruantur, & gaudent. Contradictores quoilibet, & rebelles, per prædictas, alias que opportunas Censuras, & poenas, appellatione omni postposita, compescendo, ac legitimis super his habendis servatis processibus, censuras, & poenas hujusmodi incurrisse declarando, Interdictum Ecclesiasticum, apponendo, invocato etiàm ad hoc, si opus esset, brachii secularis auxilio. Idque, non obstante Bonifacii Papæ Octavi Prædecessoris sui, de una, & Concilii Generalis de duabus dietis, decreto, dummodo ultrà tres dietas aliquis, præsentium autoritate literarum, non extraheretur: omnia illa, quæ in contrarium, per quoscumque Officialies, ac quovis alias, ac præsertim per illos Civitatis suæ Bononiae adducta haec tenus fuerant, vel imposterum deducenda essent: neconon quascumque, de his litteris, & Causas, tam in Romana Curia, quam extra, ac coram quibuscumque Judicibus, etiàm Apostolici Palati Causarum Auditoribus, ac S.R.E.Cardinalibus, inter quoscumque quomodolibet pendentes, ac etiam instructas, & ad sententiam deductas, imò etiàm sententia terminatas, nisi hæc in favorem Ecclesia fuisset, abrogat, & irrita reddit. Litem verò, quam inter hujusmodi Regulares, ac Cives, & Communitatem Bononiae pendente dixerat, omnèque processus, & scripturas productas, ac producendas, ac registra, & sententias, ubivis comparandi, tūm ferendas, tūm latas ad se avocat, imò

A poenitè extinguit, annullat, & delet, eique perpetuum desuper silentium imponit. Demùm hoc ipso diplomate, se inscire declarat, quibusvis Apostolicis, ac Provincialibus, & Synodalibus Conciliis, editas generales, vel speciales Constitutiones, & ordinationes, etiàm contra exemptos quomodolibet prolatas, vel proferendas, ac etiàm jumento, Apostolici confirmatione, vel quavis firmitate alia roborata statuta, & consuetudines, privilegia, quamvis iteratis vicibus concessa, approbata, & innovata; plenissimoque jure exemptionum huiusmodi Mendicantium Ordinibus concessis privilegiis, eos pacificè perfrui se omnimodè velle proficitur. Quod autem, paucis demptis, iisdem serè gratis. quas modò Ordinibus Mendicantium clargitns est, cœteras quoque Religiosorum Familias prosequutus fuerit, quæ inferiùs ponenda erunt, ostendent.

B Hæc autem, quæ tūm ad decorum, LXXV. tūm ad utilitatem Regularium Pius contulit beneficia, eo animo impertitus est, ut his commoti (ut innuimus) Monastica observantia distictum iter, fermentiori studio Regulares ipsi capesserent. Indè verò exorsus est, ut severissimo feriret anathemate Religiose Minoritæ desertores Apostatas. Quod, cùm Ex Epist. apud Carac. primum Paulus IV. aggressus fuisset, sub die 9. Nov. 1565. obtinere tamèn ex sententia, quæ de- creverat, haud potuerat, cùm vagas, profugas, & perspè morbidas oves istas ad arctius istud Ovile revocare, non levis negotii res semper fuerit. Pius igitur, quæ Prædecessor cuperat, fine complere voluit, errantesque pecudes in Religiosas intrare Domini caulas, non tam monitis curavit, quam etiàm intentatis compulit poenis. Nè tamèn, ex desperatione, miseri desertores, durius aliquid de se statuerent, Religiosorum Ordinum Generales, omnes commonuit, ut eorum singuli suarum Familiarum Apostatas, omni conatu ad vocare contendenter, redeuntesque paterna charitate exciperent, atq; foverent

C At, cùm abufus inolevisset, quid. LXXVI. mulieres, virorum passim, sed præcipue Carthusianorum Coenobia, assimulatrum quarundam facultatum specie, ingredierentur; nè deinceps, quovis prætextu, per Monasteriorum septa discurrerent, cujusvis status, gradus, & conditionis fœminis distictè interdi- xit;

1566.

*Exstat. in
Bull. Conr.
fili. xx.*

Axit; evulgata ad hoc Constitutione, in qua dicit, quod Regularium Personarum, quae, reliquo saeculo, se Dei obsequio dedicaverant, pro commisso sibi officio, quieti consulere cupiens, & ad ea removenda, quae religiosum eorum propositum impedit poterant. curam suam libenter intendens; cum accepisset, & Carthusiensem Ordinis, & aliorum Regularis vita professorum quietem, non parum perturbari, eo quod mulieres, modestiae matronalis oblita, Domos, ac Monasteria eorum, contra ipsorum instituta, Confessionalium, aut aliarum Apostolicarum Literarum praetextu, ingredi auderent, ipsis etiam Abbatibus, Praepositis. Prioribus, & aliis Præsidentibus aliquando recusantibus, & renientibus, non sine magna eorum molestia, nec sine gravi etiam Laicorum offensione, ac scandalo, si quandam admitti nimis facilè videbantur; Huic rei idcirco providere volens, de Apostolica plenitude potestatis, omnes, & singulas facultates, ac licentias ingrediendi Monasteria, ac Domos Carthusiensem, ac aliorum quorundamque Regularium Ordinum, etiam Mendicantium, mulieribus, cuiuscumque status, gradus, ordinis, conditionis, ac quacumque dignitate, ac præminentia præditis, etiam Comitissis, Marchionissis, Duciis, sub quibuscumque verborum tenoribus, & formis concessas revocat, irritat, & inane esse decernit. Distinctè prohibens mulieribus iisdem, prædictas facultates prætentibus, sub excommunicacionis latè sententiæ poena, à qua, postquam suarum Literarum notitiam habuissent, absolvit non possent, nisi à se, aut pro tempore existente Romano Pontifice, præterquam in mortis articulo, nè dictas domus, ac Monasteria ingredi audeant. Ipsi vero Monasteriorum, & Conventuum Abbatibus, Praepositis, Prioribus, & aliis Præsidentibus, eorumque Monachis, Canonicis, & Fratribus, sive Mendicantibus, sive non Mendicantibus, sub privationis officiorum, quae in præsentia obtinuerint, & inhabilitatis imposteriorum ad illa, & alia omnia obtinenda, & suspensionis à Divinis ipso facto, sine alia declaracione, poenis, nè eas introducere, vel admittere præsumant, gravissime edicit; Quam quidem Constitutionem, quæ data Roma legitur, sub die vigesima

Annal. Eccl. Tom. 22.

quarta Octobris hujus anni, qui post Pium fuere Summi Pontifices Gregorius XIII. Paulus V., & Urbanus VIII. confirmarunt. Ipsum vero eamdem declarare coactum fuisse, ob quasdam ex ea, & propter eam, obortas dubitationes, alibi dicendum erit; uti etiam cœtera, quæ ad Religioforum reformationem optima edidit decreta, suis locis ponenda erunt. Silentio tamè prætereundum non videtur, quod in Epistola apud Caracci, sub die secunda Novembrii adnotata, habetur; ex quo eximium Pii studium. nè Sanctæ Religionis Statutis minimum quid adimeretur, evidenter eluet. (*Vestimenta fuit* (ibi dicitur), *Religiosissimus Pontifex adversus Generalem Monachorum S. Petri ad Vincula, sive* j. *sint Regulares Canonici, commotus, quod seriò postulare esset ausus, sibi, sui que per Summum Pontificem, ut licet jola alba stola, quam Rochetum vocant, contentis, parvula vestem deponere, quæ Monachorum videtur esse propria, quo nomine fortassis patientiam vocant. Sciebat enim doctissimus Pontifex, etiam si Monachum habitus non faciat, nec bis vestibus, vel ceremoniis constet Religiosum viræ institutum, ac statu, indicum tamen, illam fuisse petitionem debilitatem Religionis, ac pietatis internæ, ac contemptum quidam obedientiæ, atque obseruantæ Religionis, quæ bis vestibus, his ceremoniis, etiam si non constet; juvatur tamè, ac quasi externis administrulis sustentatur. Itaque exemplum malum gravi pœna notavit, & illi Generali magistratum abrogavit: idem interminatus alteri, qui idem dicebatur esse postulatus.) Hac ille:*

Quod Moniales, juxta Tridentini Concilii decreta, & Constitutionem Bonifacii Pape VIII., quæ incipit *Periculoso*, in eodem Concilio approbatam, & innovatam, autoritate Apostolica statuit, atque decretit, universas, & singulas Moniales præsentes, atque futuras, cujuscumque Religionis, Ordinis, vel Militiarum, etiam Hierosolymitanæ, quæ jam receptæ fuissent, vel imposteriorum in quibusvis Monasteriis recipienda essent, & tacite, vel expresse religionem professæ fuisser, etiam si Conversæ, aut quocumque alio nomine appellarentur: quamvis, ex institutis, vel fundationibus earum regulæ ad clausuram non tene-

*Epist. apud
Caracc. sub
die 2. No-
vemb. 1566.*

LXXVII.

*Exstat. in
Bull. Conr.
fili. xx.*

E

ren-

rentur, nec ipsa unquam, in ipsarum A Monasteriis, sive Domibus, etiam ab immemorabili tempore servata, suisset: imposterum (inquam) decrevit, sub perpetua in suis Monasteriis, sive domibus debere permanere clausura.. Quod si aliquas forsitan reperiri contigisset, quae, obstinato animo, huic sanctio[n]i restituerent, aut quoquo modo reluctat[er] suisserent, ab Ordinariis Locorum, atque earum superioribus, omnibus Juris, & facti remedii compelli jussit, easdemque tanquam rebelles, & incorrigibiles, ad subeundas, & perpetuas obsecrandas Claustræ angustias, eogi præcepit.

LXXVIII. Mulieres eas quoque, quæ Tertiariæ, sive de poenitentia nuncupantur, in Congregationibus viventes, si tamèn solemne Religionis votum emisissent, ad eamdem clausuram tenerimandavit: quod si voto hujusmodi non se obstrinxissent, ab iisdem Ordinariis, & Superioribus suis moneri voluit, ut illud emitterent, ac post professionem se Claustræ subjicerent; quod si recusassent, & aliqua ex eis scandalosam vitam ducere suissent deprehensæ, severissime punientur.

LXXXIX. Coeteris autem omnibus, sive absque emissione professionis, & Claustræ vivere omnino volentibus, interdixit, & perpetuas prohibuit, nè in futurum, ullam aliam prouersus in suum Ordinero, Religionem, Congregationem recipierent: Quod si contra hanc suam prohibitionem alias receperissent, eas ad sic vivendum omnino inhabiles reddidit, ac illarum quaslibet profesiones, & receptiones nullas, atque irritas fecit.

LXXX. Nè verò Moniales, sive Tertiariæ prædictæ propter hanc Claustram detrimentum, aut incommodum aliquod, in suis necessitatibus, ad victum præcipue pertinentibus paterentur, ut eis opportune consuleretur, Ordinariis, & Superioribus illarum præcepit. His verò curare imperavit, fidelium elemosynas colligi per Conversas, quæ professæ non suisserent, vel si professæ, tamen quadragesimum atatis annum attingerent, & in contiguis domibus, extra tamen Monasterium, degerent, nec aliarum Monialium Claustram ingredi possent, preterquam in Casibus à Constitutionibus permisis. Ex prefatis tamen, Monasteriis adiacentibus

B Domibus, pro hujusmodi eleemosinis colligendis, nee ipsis Conversis egredi, finè Ordinarii, vel Superiorum suorum licentia permitti voluit; & de cœtero alias hujusmodi Conversas profetas, consentientibus licet Superioribus, vel Prelatis, amplius recipi prohibuit; Et si secùs factum suisset, illarummet receptionem, inanem, & irritam dixit. Si verò præfato modo Monialium, & Mulierum Tertiariarum necessitatibus succurri sufficienter non potuisset; Ordinariis, & earum Superioribus mandavit, alio quocumque uti medio, ut ipsorum inopia consulerent, prout eis visum suisserent, & nè deinceps, ob excessivum Monialium numerum clausuræ observatio violaretur, districte inhibuit illarummet Ordinariis, & Superioribus, nè plures in earum Monasteriis recipierent, vel recipi permettarent, quam ex propriis ipsorum Monasteriorum redditibus, vel ex consuetis eleemosinis commodè sustentari posuissent.

C Hanc Pius edidit Constitutionem quart. Kal. Junii hujus anni, apud Sanctum Petrum. Verùm, eum circa ipsius interpretationem, in variis sensu[s], à Pii vera sententia, ut plurimū aberantes, nonnulli rarerentur; idcirco eamdem ipsummet explanasse oportuit, ut fecit Kalen. Februario anno 1570. *Exsic. ins. Pii Confess. pref. pag. 57*
Præstant autem anto Prid. Kalen. Aprilis, per Jacobum Cardinalem Sabellum, suum, ut diximus, in Urbe Vicarium, gravissime etiam edixisse reperimus quibuslibet, cuiusvis gradus, & conditionis, utriusque sexus personis, cuiusvis causæ specie, nè die, vel noctu ad Monialium claustra accederent, earum quilibet, etiam Abbatissas, vel Adolescentulas, nondum Religioni addictas, allocuturi; vel ad eamdem literas dare, quamvis ipsius Ordinis, ac Monialium Religio[n]i extitissent, præter approbatum Confessarium, vel Provincialem, nisi facta iisdem in scriptis, vel ab eodem Jacobo Cardinale Sabello, vel à Protectoriis Monasteriorum ipsa adeundi, vel ad Moniales scribendi potestate; legem hanc violentibus severissimis intentatis poenis. Nè verò, absque clementiz temperamento, reformationis asperitatem universè omnino Monialibus porrexisse Pius videtur; præter exemptionum, & alia, quæ Mendicantium, aliorumque Ordinum Re-

Religiosorum hominibus contulit, pri-
vilegia, quoniam, foeminas quoque
ipsorum Ordinum sectatrices, voluit
esse particeps; cum à singulorum Car-
dinalium mortuorum hereditibus qui-
genti aurei, annulorum nomine, exige-
rentur; eam pecuniam, ac præterea
auseorum decem millia, erigendo Sa-
cram Virginum, Dominicani Ordini-
nis, Cenobio, quod in Quirinali Col-
le magnificè constructum est, attribui
voluit.

LXXXII.

Sed, cum propemodum abjectam,
Ecclesiastice vita censuram, in sacro
Ordine quibuscumque constitutis, re-
levare Pius contendit; ad totius certe
plebis, & præcipue Romanæ, corru-
ptos reformandos mores prospexit;
quippè qui seiret, ruinam populi, ma-
xime ex culpa Sacerdotum, Ecclesia-
sticorumque scandalis fieri; ut igitur,
pro viribus, his convellendis incubuit;
sic etiam, ut ferè desperitas Laicorum
turbas, à perditione averteret, san-
ctissimis, quæ edidit monitis, & statu-
tis totus fuit; Deo, in primis, rebus
que Divinis, ut diximus, debito cultu,
in sacris præsertim Templis, & Aedi-
bus, restituì. Fefellis insuper diebus,
nè mercatum fieret, nec alii profanis;
servilibusque operibus vacaretur; sed
omnes, qua par erat, pietate, Ecclesiæ,
sacraque Loca frquentarent, rebus
divinis, aliisque religionis, ac pietatis
officiis intenti, præcepit. (Cum verò
(Constitutionis sunt verba) dierum Fe-
storum obseruatione ad Dei Cultum maxi-
mè pertineat, & in lege divina præci-
piatur, cupiente, abusus pravoi, qui ex
eorum inobservantia invaluerunt, omni-
nō corrigere, antiquorum Canonum Sta-
tuta renovantes, mandamus, ut omnes
dies Dominicæ, & præcipue in honorem
Dei, Beatae Mariae Virginis, Sanctorum
Apostolorum seriatim, eam omni venera-
tione obseruentur, & omnes in diebus
præfatis Ecclesiæ frquentent, Divinis
Officiis deoꝝ intendant, ab omni illite-
ta, & servili opere abslineant, mereau-
tus non siant, profana negotiatione, &
Judiciorum librepitus conquefecant. Qui
verò, In diebus præfatis, opus aliquod
illieſtam facieſe deprehensus fuerit, pre-
ter divinam ultionem, & amissionem
animalium, quibus ad vetturam utetur,
etiam graver panas incurrit, arbitrio
noſtro, ſed Vicarii noſtri in Urbe. In
alii autem Locis, arbitrio Ordinario-

rum, vel aliorum Magistratuam, itaſt
preventioni locus fit. Quibus omnibus
districtis præcipimus, ut bec diligenter
obſervari procurent. Illas etiam Festi-
vates, quæ iuxta consuetudinem Locorum
solemniter celebrari conſueverunt,
iuxta laudabilem consuetudinem, debita
cum reverentia obſervari faciant, ſub
panis, arbitrio ipsorum imponendis, &
moderandis.) Hac ille, qui ad abolen-
dum, Divino contrarium honori, nefari-
um, & execrabilis blasphemia ſcelus,

B adhuc majores exeruisse vires viſus eſt;
dūm crimen, quod in antiqua Lege, mor-
te Deus puniri mandavit, & Imperiali-
bus quoque legibus vetitum erat; tune
autem, propter nimiam Judicum in pu-
niendo fegnitiem, ſeū potius defuetu-
dinem, ſuprà modum inoleverat; feve-
riffimè plebi voluit. Novissimi igitur
Lateranensis Concilii, sub Leone Deci-
mo, statuta innovans, decrevit, ut
quicumque Laicus Deum, & Dominum
Nostrum Iesum Christum, vel Glorio-
fam Virginem Mariam ejus Genitri-
cem exprefſe blaſphemasset, pro prima
vice, poenam vigintiquinque ducatorum
incurreret; pro ſecunda, poena dupli-
caretur, pro tertia autem ducatos centu-
rum ſolveret, & ignominia notatus, exilio
multaretur. Qui verò plebejus, nec
ſolvendo fuſſet, pro prima vice, ma-
nibus poſt tergum ligatis, ante Eccle-
ſie fores per diem integrum conſi-
tuerit; pro ſecunda, per Urbem fuſti-
garerit; pro tertia, lingua ei perforare-
tur, & ad Tritemes mitteretur. Cleri-
cis quoque, ſi in id ſcelus prolapsi fuſſent,
preflitibus poenas decretivit.

C Non impari zelo, ut iſtud blaſ-
phemie, cetera quoque vitia eſt infe-
cetus; præcipue verò nefandum contra
naturam crimen, propter quod ira Dei
venit ſuper filios diſidentia. Curie
ſiquidem ſeculari, quicumq; hoc crimi-
ne reus deprehensus fuſſet, puniendum
eum tradi jufſit; quod si Clericus exti-
tiffet, omnibus degradatus Ordinibus,
E simili etiam poenæ ſubjici voluit. Om-
nes autem Locorum Ordinarios mo-
nuit, imò eis, in virtute Sancte Obe-
dientie, præcepit, ut Concilii Tridenti
Statuta contra Concupiſarios, tam
Clericos, quam Laicos edita, diſtrictè
obſervari ſacerdent; utque præfata faci-
nora facilis noscerent, & agnita, iusta
animadversione multarent, non per
accuſationem, & inquisitionem tantum,
E 2 ſed

F. D. Greg.
H. M. 359.

Quoꝝ. 1. 1. 1.
K. M. 2. 1. 1.
1566. xxv.
in Bolla.

sed etiam ad simplicem, & secretam, in singulis casibus, denunciationem, quocumque præcepit procedere Judices, alias tamen de Jure competentes. Nè autem aliquando sic continget, prava nonnullos affectione ductos, non culpabiles deferre, sed innocentes vexare; quicumque, ex calumnia, aliquem denunciasse deprehensi fuissent, eos talionis debita puniri poena impetravit.

LXXXIV. Ad hoc verò, ut ea, quæ præceperat, executioni mandarentur, non modò Episcopos, aliosque Ecclesiasticos Viros, sed Laicos quoque Principes monendos duxit, ut, inter alia, ad Alphonsum Ferraria Ducem scripta sequens testatur Epistola.

(Dilecto Filio, Nobili Viro
Alphonso Ferrarie
Duci.

*Ex Archiv.
Varic. sign.
ut sup.*

Dilecte Fili &c. Commovit nos zelus honoris Dei, ac Sanctorum ejus, & Zelus salutis animarum, quibus rebus, pro commisso nobis officio, tota mente studere, & invigilare debemus: ut ederemus Literas, sub plumbo, quarum exemplum authenticum ad te misimus, per quas homines à gravissimis quibusdam, nsfandisque peccatis, Divinam, præter cetera, iram provocare solitis, deterrentur, & ad tribuendum debitum Deo cultum, Ecclesiæisque devotione, ac reverentia, qua convenient, adeundas, compellentur. Eas literas ubique servari cuipiente, universis Locorum Ordinariis, ut illas exequendas curent, mandavimus, atque præcipimus. Quam ad rem, Principe illis opem, & auxilium satis scimus, plerisque in Loci, necessarium implorandum fore. Considerebamus, auxilium tuum sanx, ut pili Principi, & hujus S. Sedis devoti, atque obsequentes filii, & Vassalli, etiam sine horatione, Venerabilibus Fratribus Civitatum Dictionis Tua Episcopis paratum fore. Sed tamen quod tua sponte facturus essem, nostris etiam paternis vocibus admonitum, non dubitamus te facturum esse propensis. Proinde Nobilitatem tuam horramur in Domino, & summo studio petimus, ut tecum cogitans, quanto per tamen gravis, & deterranda via Divinamentis oculos offendant, quantasque populi calamites, iusto Dei iudicio invenient soleant: consideransque, quanto-

A perde deceat, Christianos Principes, bonoris, & potestatis suæ Authorem Deum, & honorare ipsos, & populos sibi subiectos, ad Deum timendum, & colendum, cum exemplo, tūm estiam ponarum severitate inducere: ad ipsas nostras literas promulgandas, & exequendas, Episcopos, eorumque Vicarios, & auctoritate Tua juves ipse, & earum Civitatum, ac ceterorum Locorum tuorum Gubernatoribus, reliquisque Magistratibus mandes, atque precipias, ut B eis suum auxilium, quotuscumque opus fuerit, fidelièr, ac diligenter subministrarent. Illud pro certo habeto, Dilecte Fili, quanto tu studiosiss, quanto acris, & diligenter populos Tuc fidei commissos, ob eis vitiss arceri, & suum Deo, ac Sanctis ejus honorem tribui curaveris; tanto majus Te pietatis tuae premium ab eo consecuturum esse; non solum id Animæ tuae profuturum, sed ad famam gloriosum fore, & ad Status sui incolumentem, & firmitatem vehementer utile. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris. Die 16. Aprilis MDLXVI. Pontif. nost. anno Primo]

C Inter hec, etiam gravissimum de expellendis ab Urbe, atque omni Ditione Pontificia, Meretricibus, Editum Pius evulgavit. Rem narrat Gabutius his verbis [Ed namque meretricum, & numerus, & petulantia jam Gabut. in excreverat, ut egregiae Urbis domos, ac Vir. Pii V. lib. 1. cap. 10 vias publicas habitantes, piorum, & praesertim exterorum gravissè offendarent oculos. At verò, Triumviris Urbis Conservatoribus huic legi acriter obstantibus, idque à Republica non esse, maximè ob locandarum Edium detrimenta, contendentibus; Pius illis silentium imposuit, scilicet, Romani Senatus officium non esse, impudicarum muliercularum causam tueri; ob idque Principis sui auribus obstrepere, ac pudicitie leges tollendas curare. Ad hæc indignatus adiecit: Nisi ille Romæ cederent, secundum cum universæ Curia ex Urbe migraturum. Excessere tandem; illaque praesertim, que præ ceteris offensioni incauti hominibus fore, Divinæ Majestatis offendenda majores occasiones prebitur & videntur, nominatim sunt relegatae. Nonnullas verò, ut pejora sceleris videntur, remanere permisit. Quas in unum Urbis angulum rejetas, ac remoto, ignobilique loco conclusas esse constituit;

tuit; ede lego, nō indē egredentur, que
scēs facēt, virgīs cāsē, in exilium
pellerentur. Illis vēd, duo, vel tria
Templa, quād, ad rem Dīvinam, &
cāsēs Concessōes convenient, designavit:
Hāc lego fuere statim salutares; nām,
ex iis multā, Viris in matrimonium tra-
ditæ; alia vēd complares studiosæ, ac
diligentēr conditionem exquirere, qua
ex illa turpitudine, & contumeliam cri-
perent se, laudabilem vitam, ac
piam instituerent. Adiecit etiā, vēd
Pius Pater eleemosinam suam non defu-
turam, uti non defūti, prāserit sibi,
qua prop̄r paupertatem segniōres ad
pietatem fieri viderentur. Illud prā-
terea multas & flagitiosa illa vita deter-
ruit; quidēas Pius decrevīset sacra ca-
ritas Sepultura, aō in s̄erquilinio
sepultum iri, qua in ea vīta fēditatē,
absque Sacramentorum communionē, ē
vīvis excessissent:). Hac Gabutiūs:
quibus confona certē quācumque co-
teri illius temporis Scriptores scriptis
tradidere, deprehenduntur. Rem ni-
hilominus aliter, virolorent (ut assuevit)
calamo monumentis mandavit Thua-
nus, cōeterique, ei similes, impīissimi
obrectatores, qui nem̄p fālissimis
narrationib⁹, veri aliiquid immīscen-
tes, hujus specie, improvidis, menda-
ciorum, omni amariōrem felle, calicem
propinare solent. Refert siquidē al-
latus Thuanus, frequens, ac publicum,
ā multo tempore, mercimonium Mer-
etricum Romā fuisse: hac ratione fādissi-
mum corruptelē crimen, prā omni-
bus, Urbi impingere intendens. Et
quidē mercimonium id impurissimum
quodque scortum exercuisse Rome,
non dissitetur; at cū fateri necessē
sit, Meretrices, sic dictas fuisse à meren-
do, quod corporis abusu, mercedem,
quāstumvē fecerint, de quo Ovi-
dius:

Stat Meretrix cōrō cuīs merca-
bilis arc,
Et meritas jussō corpore querit
oper;

aut in sua, cōeterisque in Regionibus
aliis, scortum nullum extitisse asserere
cogetur Thuanus; aut fuisse: Si pri-
mum, utporē à veritate alienum, men-
daciū procul dubiō redargutum, sua-
spontē corruīt; si vēd alia quoque in
Regionibus Meretrices fuisse, diffiteri

A non poterit, cū earum fuerit, quā-
stum, mercaturamvē publicam corpo-
ris facere; imperitē idcircō id merca-
tūrē genus foli Urbi attribuit, si ta-
mē, ed effrenis impudentiæ scelus
ideni, fuisse debacchatum, in locis, in
quibus natus Thuanus, vel versatus
est, dicendum non sit, ut in eis impu-
dicissima scorta, sola expletā infatiabi-
lis libidinis mercede contenta, (ut ali-
quando evenisse legitur), quāstū omni
postposito, ultroneam sui corporis co-
piam fecerint, crimenque patraue-
rint.

Decretum deindē Pii refert Thua-

nus, quo jussit, vel Meretrices quam-
primum Urbe excedere, vel nubere,
& si non obtemperasent, publicis fla-

gellis cādi: deindē [Cūm vēd monere-
tur, (inquit), inter tot calibes, subla-

tis fēminis, majoris vīti, quod Romanis
jam olim B. Paulus exprobavit, pericu-
lum sabēscē; itā eas tulit, ut lūpanari

includerentur, nec, ut prius liberē per
totam Urbem interdiū, noctuē vagar-
rentur; ratus, pudore utrinque incusso,

et illas priori vīta renunciatas, &
vīros infamiam veritos ad ea loca non iſu-
ros &c.]. Vide execrabilē Scriptoris

impudentiam simūl, atque ignorantiam.
Scorta enim permittere, non prius vo-

luntas, quām necessitas fuit, verū
hac contricta necessitate ea dumtaxat

loca fuisse, in quibus cōilibes plurimi
morarentur, somniavit ipse, qui cū

mores solum noverit, & leges sūe ipsius
regionis, sēū illarum, ē quibus hāreses

cōlibatum eliminarunt, ut effrenem
luxuriandi licentiam inducerent; im-

provide idcircō cōlibum frequentia
Roma Meretricum necessitatem educere
prāsumpsit. Quidē autem Apostolus,

jam olim nefandum Romanis exprobra-
vit crimen; à Paulo, qua ratione id

Thuanus didicerit, haud percipi valet:
Interpretum certē neminem, prāter

Thuanum ipsum, in hanc sententiam,
Apostoli verba deflexisse, reperire con-

tigit; nec ex eo, quidē de prefato sce-
lere ad Romanos scriptis Paulus, ritē

eduici potest, eidem eos fuisse passim
obnoxios; nām, cū huic similia cri-
mina in his, ad quos Epistolas dedit,

exprobare consuevit Apostolus, alā
certē scribendi ratione ab eā, quā ad

Romanos scriptis, usus est; cū enim
Evangelium non erubesceret, nec ali-

cujuſ vultum pertinēceret, palām, ut

plu-

*Vide in vīt.
S. Maria
Egyptiac.
inter vīt.
PP.*

1566.

P. ad Corinthus. f. 5. 1. 1. 1.

plurimum semper vita coaguit, uti [aliis omis] ex epistola prima ad Corinthios appetet, in qua horrendum fornicationis, & talis fornicationis crimen, ut Uxorem Patris sui quis haberet, licet forsitan occultum, publice tamē objurgavit. Quos autem Paulus infectatus est, ad Romanos Catholicos scribens, non ad alios Romanos, adhuc Idololatras tantum, sed ad cunctos Idolorum cultores pertinuerat, ex ipso (ut diximus) dicendi, aut scribendi modo, evidentē elicitur; cum eos minimē de scelere increpaverit, sed scelerum, dumtaxat barathrum, in quod Ethnici corruiſſent, ostenderit: cum justo siquidem Dei iudicio hoc agatur, ut culpis culpa feriantur; quantum supplicia fiant peccantium ipsa incrementa vitiorum; meritō, post Idololatrię, quam retulerat, culpam Gentilium cunctis, communem, Idololatrię ejusdem retulit poenam, que videlicet fuit, ut in desideria cordis eorum tradarentur, & contumeliis afficerent corpora sua in semetipsis. Si verò hujus sceleris poenam, ob Idololatrię crimen, qui Idola venerati sunt, subiere; non Romanos tantum, sed alios quoque, qui Idololatrię fuere, illam dedisse tandem erit. Si igitur dedere, 'quaratione, speciale crimen Romanis Thuanus impingit, quod universis poenae Nationibus deprehenditur fuisse communne? Imò, cum inter ceteras Europe Naīnes, vera Fidei Romanam, Italicamque primum nomen dedisse perspēctum sit; ceteras segniūs, & tardius, seclus quoque, quod Idololatrię pena erat, Romanam, Italicamque citius abieciſſe dicendum erit, prx aliis, quz, cum serius veritatis lumen recepissent, Idolorumq; cultum sprevissent; nefando idcirco obnoxias criminis, longè post Romanam imp̄z incredulitatis luisse poenas, meritō pronunciandū agnosciuntur.

LXXXVII.

Nec ex eo, quod proposuimus, à Pio vulgato contra Sodomitas Edicto, quo non Roma tantum, sed in toto Etiā Catholico Orbe (ut ex ipsius verbis evidenter percipitur) detestabile seclus evellere studui; idēo illud edidisse dicendum erit, quod expulsis Meretricibus, plurimi in illud misérè corruiſſent; nam, cum longè antē hanc impudicarum mulierum expulsionem, ipsum promulgaverit, nempe Kalen. Apri. hujus anni, sū primū, (ut

A elici posse cognoscitur, ex Epistolis apud Caracciām] mense Februario hujusmet anni exaratis; Edictum verò aliud in Meretrices, mense Octobris, aut circiter tantum, prolatum fuerit; ineptum procul dubio esset, id censuſſe. Quod autem ita Meretrices Pius permiserit, ut tamen Lupanari includeantur, hoc egit, quod olim Ethnici, & postmodum apud cunctas ferē Christianas Nationes, ob Reipublicz bonum, usū receptum fuit, ut Antonius Beyerlinck fusē ostendit; si tamen dicendum non sit, easdem gentes, qui primō Pii legem non probavere, postmodum, ejusdem cognitā utilitate, illam proprias quoque in regiones invexisse. Ceterū, non procaci actos libidine, sed, nē dumtaxat pecuniarū detrimenti aliquid paterentur, Romanos regasse Pium, ut impudica ſcorta non ablegarer; Scriptores cuncti, & jī fide dignissimi, testantur. Illud etiam, quōd, ea de re, votis Senatus Pontificis deprecatus fuerit, clām à Sac. Ordine, qui palam non est ausus, instigatus; cū unicus tantum Thuanus ſomniaverit, procul dubio fabulosum cenfendum erit. Si enim vera fuissent, quæ scripto Thuanus tradidit, facilius ea Pio, quam Thuanus ip̄s, homini extero, longèque ab Urbe constituto, innotescere debuſſe, meritō putandum est. Si verò innoverunt, quis adeò Pii ingenium ignorare valet, ut censeat, & tam graviter in Urbis Senatum, quōd pro Meretricibus intercessisset, fuisse inventum; & impunem, deinde, qui, execrabiliori piaculo, eo intercessore uſus fuerat, Sacrum Ordinem reliquise? Adiiciens demū mendaciis mendacia, addit Thuanus idem, ipsum Urbis Senatum Pio dictatissime, periculum imminentem, nē non Matronarum pudicitia [Meretricibus sublatissim] inter tot Coelibes integrā esset; & inconcussam aliter servari non posse, niſi pristina libertas restitueretur. Antea, nefandi sceleris metu. Romanos à ſententiā revocare Pium curasse dixerat, nūc verò afferit, Matronarum deterruisse periculogut ex his intelligas; virūm, animo duplīcum, [ut Scriptura verbis utamur] inconstantem fuisse in cunctis, quæ

scriptis. Cum accepisset insuper Pius, im LXXXVIII probos homines, non modò iis, quas recessuimus, fecitatisbus, Christiane vīte

vita mores de honestate non veritos; verum etiam in magno ipso, in Christo, & Ecclesia, Matrimonii Sacramento, iniqua commoliri auctoritate esse; uti evidenter ea sclera, eorumque causas, pro viribus, evellere studuit, sic constructos in eodem Sacramento dolos, dejicere elaboravit. Constitutionem igitur, sub die 5. Decembris hoc anno editit, in qua primùm conquestus, nonnullos sua conscientiae prodigos, ac propriæ salutis immemores, ut facilius à se, & Apostolica Sede dispensationes Matrimoniales, & alias gratias, & concessiones obtinerent, gradus consanguinitatis, & affinitatis, aut cognitionis spiritualis, ac scientiam illorum occultare, vel aliter, quam eis à principio ab ipsis partibus significatum, vel narratum fuerat, exponere præsumpsisse; imò, si matrimonia hujusmodi adhuc contracta non fuissent, pro contractis narrare, ac alias diversimodè veram facti speciem, tam in ipsis dispensationibus matrimonialibus, quam in aliis quibuscumque gratiis, & concessionibus obtinendis imminuere auctos fuisse; quapropter, non solum in hujusmodi impetrationibus falsitatem narrasse, verum etiam in partibus, plerumque, pro ipsarum verificatione gratiarum, immutatam veritatem, & falsitatem fuisse commissam. His, & similibus abusibus, & fallaciis se obviare velle obnuncians, singulos, tam Sacra Pœnitentiaria Procuratores, quam Contradictarum, seu alios quoscumque Sollicitatores, & Scriptores, quos Copistas vocant, quievē facti veritatem, à narratione, quam ab ipsis partibus habuissent, quid ad essentialia, & qualitates necessariò exprimendas, diversam fecissent, seu quo modo invertissent, aut immutassent, depravarent, & per subreptionem, & obreptionem, gratias à se extorquent, poenam falsi incurrisse, & ea puniri omnino debere decrevit, & declaravit.

LXXXIX. Duas alias quoque edidisse Constitutiones reperimus, quibus totidem Concilii Tridentini decreta explanavit, de impedimento affinitatis, ex fornicatione provenientis unum, de cognatione spirituali alterum, inter Maritum, vel Uxorem Suscipientis, & Baptizatum, Baptizatique Patrem, & Matrem, & quoscumque personas alias, tam Baptizantis, & Baptizati, quam ex parte

Suscipientis. Haec tamen quarto Kalen. Decembris hujus anni, apud S. Petrum edita recententur, ipsisque, & timoratarum conscientiarum quieti providere, & inolite, effrenisque libidinis, quæ Sacras Dei, Ecclesiarque leges labefactare videbatur. impetus cohibere, non tam Romæ, quam alibi Pius contendit. Cetera, qua de matrimonii clandestinis, juxta ipsum Concilii Tridentini Statuta, fancivit, suis locis ponenda erunt.

B At, cum sciret, quod escis refectus venter seminaria luxuria parit, nec prævalere mentem discretionum gubernacula moderari, ciborum pondere præfocata; ut luxuria inquinamenta idcirco pœnitùs ablegaret, ipsius fomenta evellenda duxit, quæ ex Hospitaliorum publicorum, & Cauponarum fræquentatione potissimum prodire cognovit. Graviter igitur, severèque interdixit. nè quis eorum, qui Romæ degenerent, convivandi, aut compotandi gratiæ, illas adirent; & quamvis complura nummorum aureorum millia, vetigali nomine, pro ipsis Cauponarum vino, Æario publico accederent, quæ pecunia, sumptus, & Reipublicæ onera sustentabant; ad hæc tamen detrimenta, ut refert Gabutius, & alii, quam ad tot flagitia, qua cum Divini honoris contumelia, & animarum, & privatuarumque domorum perniciose perpetrabantur, Pius connivere maluit. Hospitia igitur, jam antiquo liberæ vestigali, & tamquam ipsa libi redditæ, à peregrinis tantum, & advenis, quorum causa instituta fuerant, fræquentari, ipsorumque commoditati inservire jussit. Luxum insuper Conviviorum, & Vestium, ut præfati tradunt Scriptores, tota Ecclesia Ditione repressit.

C Sab.
Pius. VII.
cap. lib. 1.
10.

Qui verò, juxta illud [*Sedit Populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere*], ex commissationibus, & ebrietatibus, & libidinis incitamenta, & ludorum fatuitas initia sumere cognoscuntur; ideò Pius, uti allata crima, ita etiam ludorum nequitiam districte, ubique locorum, præcipue verò in cauponis prohibuit. Qua de re audiendus est Natalis Comes [*Et quoniam ludi omnes (inquit), & alia præcipue, sunt res humanae vita perniciose, in quibus nemo vir bonus tempus inutiliter consumserit; non minùs in aleatores, & lufiores omnis generis animadver-*

xc.

Natal. Com.
in His. Jui.
temp.

vertendum duxit, quām in injuriosos, & sibi ipsi perniciosos homines, quos exiliis condemnavit. Neque id solum, quia nemo sibi debet facere injuriam, sed multo magis, quia Blasphemia, & iniuriae, & satrocinia, & familiarum eversiones solent aleæ, pistorumque chartarum, & omnium horum ludorum, necessaria esse affecta; inter quæ lenocinia lascivæ, ocii, intemperantiae, qui vitam degat, is planè vir bonus esse non potest.] Hæc ille:

XCII.

Exstat. in
Bullar. Con.
Bull. 3.

His, qua hoc anno salubriter Pius constituit, addendum est quoque, quod Medicis servandum proposuit. Renovata igitur Innocentii Tertiæ Constitutione, qua Medicis præcipiebatur, ut, cum ad aegrotos vocari contigisset, ipsos antè omnia monerent, ut animarum Medicos vocarent, nè, cum eis hoc, in extrema ægritudine constitutis, suaderetur, in desperationis articulum incidenter; statut insuper, & decrevit, quæ sequuntur (Quid omnes Medici, cum ad Infirmos, in lecto jacentes, vocati fuerint, ipsos antè omnia moneant, ut idoneo Confessori omnia peccata sua, juxta ritum S.R.E. confiteantur, neque tertio die ulterius eos visitent, nisi longius tempus infirmo Confessor, ob aliquam rationabilem causam, super quo ejus conscientiam oneramus, concederit, & eis per fidem Confessoris, in foris factam, confiterit, quod infirmi, ut præmititur, peccata sua confessi fuerint. Conjunctio verd, ac omnes Familiares, ac Domesticos Infirmi, in Domino rogamus, & monemus, ut de infirmitate Parochum certiore faciant, ac tam Parochus, quām conjuncti, & familiares præfati, infirmum ad confessionem peccatorum suadeant, & inducant. Quid si quis Medicorum, præmissa non observaverit, ultra pénas in d. (Innocentii Tertiæ) Constitutione contentas, quas incurre declaramus, perpetuò sint infames, & gradu Medicina, quo insigniti erant, omnino priventur, & à Collegio, seu Universitate Medicorum ejiciantur, ac pænitentiam pecuniaria, arbitrio Ordinariorum, ubi deliquerint, multo lenientur. Et ut hæc omnia inviolabiliter observentur, volumus, & eadem autoritate præcipimus, & mandamus, ut nullus postbæ, ubique locorum, in Medicina doceatur, aut ei quomodolibet medendi facultas à quovis Collegio, & Universitate concedatur, nisi omnia in præsenti

nostra Constitutione contenta, medio eorum juramento, cordam Notario Publico, & testibus, observare, in eorum manibus, vel Ordinarii juraverint, & de hujusmodi juramento, in privilegio, seu licentia medendi, specialis mentio fiat. Quid si Collegia, & Universitates præfatae, non recepto à promovendis juramento hujusmodi, eisdem ad gradum prædictum promoverint, aut eisdem medendi licentiam præstiterint, pñnam privationis facultatis, alios ulteriorū doceorandi, incurvant. Mandantes in virtute Sancte Obedientie &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub anulo Piscatoris, die octava Martii, anno millesimo quingentesimo sexagesimo sexto, Pontificatus nostri anno primo.)

His autem, atque aliis ejusmodi institutis, & exemplis, effectum est (inquit Gabutius, cui coeteri concordant), ut non modò, ut innuimus, Pontificis Aula, sed, & Urbs ipsa tota novam quamdam, ac planè piam induisse faciem videretur. Nam ludos, commissiones, fabulas, ludicra certamina, ac coeteras scelerum occasiones obfolescere; Divina verò diligentius Officia coli, frequentari conciones sacras; visitari Hospitales, pauperum domos, Sacrosanctam, tñm Confessionem, tñm Communione, tota Urbe, majori frequenta celebrari. Vestigalia, ac portoria partim sublata, partim remissa; omnemque ejectam esse in rebus sacris pecuniae conditionem. Nullum fermè potentia, aut gratiae locum relictum, spectatae Religioni, ac virtuti omnia tribui.

Præ coeteris tamè, in quibus Pii religio, pietas, ac pastoralis vigilancia enituit, vehemens, ac ferventissimus servande Fidei zelus, procul dubio fuit. Amplissimis idcirco Sacrosanctæ Inquisitionis munus gerentes, decretis, & privilegiis communivit; & anathematis executionem, & alias gravissimas penas constituisse in eos, qui salutaris illius Officii Ministros, vel impedirent, vel offendherent, vel bona diriperent, aut carceres effringerent, aut ejus denique jura quodammodo violarent; quæ suis locis dicenda erunt, aperiè monstrabunt. Hoc verò anno, sub die tertia Aprilis, ut habetur in Diario Cardinalis Farneſii, habito Consistorio, in eo (Sanctissimus D. N. fecit verbum de

XCIII.

Gabut. P. 11.
Pii V. lib. 1.
cap. 40.

XCIV.

Diar. Card.
Farneſ. pa-
gina. 120.

con-

concepcionē Prebit Conche, Sacre Romane Inquisitionis, & fuit dismembratum ab Monasterio Cryptae Ferratae.] Et insuper Pium eam edidisse Constitutionem, quæ, inter hujus Pontificis statuta, prima ponitur (licet tempus, quo lata fuerit, ex ipsa educi minimè queat) verisimiliter tamē censendum est. Statimae enim Pontifex est renunciatus, communire munus illud voluisse, novis ipsi attributis gratiis, & autoritate, (qua ipse plenissimo jure, maxima totius Christianæ Rēpublica utilitate, functus fuerat,) existimari merito potest. In hac igitur Constitutione negotia Fidei, ceteris cunctis præferri jubet, ac præcipit, ex quod Fides (inquit) substantia, & fundamentum totius Christianæ Religionis existat. Omnibus idem, & singulis Almæ Urbis, ejusque distritus Gubernatori, Senatori, Vicario, Cameræ Apostolicae Auditori, & qui buscumque aliis Legatis, Vice-Legatis, Gubernatoribus Provinciarum, & Terrarum, sibi, ac Sanctæ Romanae Ecclesiæ, mediatis, ac immediatis subiectarum, ac earum Locatenen., necnon Locorum Ordinariis, ceterisque Magistratibus, & Officialibus, ac cuiusvis conditionis, & status hominibus, in omnibus, & singulis Oppidis, & Civitatibus, ac in tota Christiana Republica existentibus, sub excommunicationis latz sententia, suæque indignationis, & aliis, suo, & Cardinalium Inquisitorum Generalium arbitrio imponendis, & exequendis poenis, præcipit, ut eidem Cardinalibus Inquisitoribus, ac eorum mandatis, & præceptis, in qui buscumque Officium Sanctæ Inquisitionis concernentibus, pareant, & obedient. Reges verò, Dukes, Comites, Barones, & quosvis alios seculares Principes, in Dei nomine rogat, ut iisdem, eorumque Officialibus prelato sint, auxiliumque præbeant, & à suis Magistratibus, in negotiis ad dictum Officium spectantibus, auxilium præberi faciant. In carcerebus autem detentos quoscumque, pro quibusvis delictis, & debitis, etiam atrocibus, apud præfatum Inquisitionis Officium quomodolibet delatos, & denuntiatos; aliorum inferiorum criminum cognitione suspensi, ad eosdem Cardinales, & Inquisitionis Careeres, ibidemque ad criminis heræsis totalem cognitionem, & expeditionem, retinendos, & postea ad ipsorum Officiales,

A pro aliorum criminum expeditione, remittendos, sine mora transmitti deprecatur, & jubet.

Duodecimo insuper Kal. Iunii præsentis anni, alteram certum est edidisse Constitutionem, qua sententias in favorem Reorum, de Hæresi inquisitorum, à quibuscumque judicibus, contra tamē dispositionem, vel stylum Jurisdictionis Officii Sanctissimæ Inquisitionis, vel ferendas, vel latae, irritas, & nullas habendas esse, declaravit; idēque Cardinalium Inquisitorum iudicio, iterum esse subiiciendas. Quid verò fuerit, quod eamdem Constitutionem sancire Pontificem compulerit, ipsem explicat: [Cdm nos in minoribus constitutæ, Sanctissimi Officii Romane, & universali contra hereticam pravitatem Inquisitionis negotia per traflaremus; tandem, ex longo usu, atque experientia, rerum magistra cognoverimus, quod multi rei delati, & in predicto Sanctissimo Officio, sed alibi cordim Locorum Ordinariis, & hereticæ pravitatis Inquisitoribus processati, ac de heretica pravitate inquisiti, falsi testes ad eorum defensionem examinari faciendo, ac compurgatorum, de eorum vita, & doctrina minimè informatorum, opera, & testimonio se juvantibus, ac diversi alii illicitis modis, excogitatisque dolosis excusationibus, & malitias, predictum Sacrum Officium Sanctissima Inquisitionis, ceteroque Judices, & etiam Romanos Pontifices deludendo, & decipiendo, plures etiam veluti innocentem, disfinitivos, & predictis processibus, & inquisitionibus absouitorias, & precedente canonico purgatione, eorum assertæ bone, & Catholicæ fidei, vite, & doctrina declaratorias sententias, sed decreta; ab eodem Sanctissimo Officio, aliisque Locorum Ordinariis, sive delegatis, & Inquisitoribus, ac etiam Romanis Pontificibus Prædecessoribus nostris obtinuerunt, sed extorserunt; quas sententias, & decreta prefati Romani Pontifices, etiam cum perpetui silenti impositione, ac inhibitione, nè dictum Sanctissimum Officium, aut alii Inquisitores ad ulteriora procedere possent, sed debarent; nec non etiam cum Cauſarum avocatione ad solum Romanum Pontificem, sub cuius protectione submittebantur. aliisque derogatariarum, derogatoriis, & efficacissimis clausulis, ac etiam irritantibus, ac alii decretis, etiam in for-

XCV.
Exeat. in
Bull. Co-
misi. xxiiij.

ma gratioſa ampliando, per varios, & varias eorum mot. prop., ac etiam sub plumbo, vel annulo Piscatoris expeditas literas, etiam in Confessorio, seu Confessorialiter emanatas, confirmarunt; Unde eveniebat, quod prædicti Rei inquisiti, sub velamine, & tamamine prædictarum sententiarum declaratoriarum, & literarum Apostolicarum, & præfertim vigore clauſule inhibitorio, contra Inquisitores factæ, confidentes, etiam, & etiam aliquando palmæ, in antiquis eorum erroribus, contrâ Fidem Catholicam perſuerando, nunquam ad gremium Ecclesie verè redibant; imò cum aliis ſecurè, & tamquam Catholici converſando, eorumdem aliorum animos corrumpere, & inficere, ac in suas hæreticas opiniones trahere de facili potuerunt, in totius Reipublicæ Christianæ non modicum scandalum, & in præjudicium, prædictorumque delatorum Animarum perniciem, & jacturam.

Nos huic scandalu adeò periculoſo, & contagioso obviare, dictarumque Animarum ſalutis conſulere, & providere, omnemque Jurisperitorum dubietatem, & altercationem, ac quacumque impedimenta, & obſcula, propter que Sancta Inquisitio hæretice pravitatis quomodocumque, & qualitercumque impideſetur, vel retardaretur, tollere volentes; Motu ſimili, & ex certa noſtra Scientia, ac de Apoſtolice potefatatis plenitudine, in primis, omnes, & ſingulas, ac quacumque literas Apoſtoliſas, ſub quacumque verborum forma, etiā in prædictis, ac quibusvis aliis Caufis, etiam motu proprio &c. penitus & perpetuū revocantes, hac noſtra perpetua, perpetuāq[ue] valitura universali Conſtitutione, omnes, & ſingulas, & quacumque, etiam ex capite aſſerte innocentie, abſolutorias, vel etiam præcedente canonica purgatione, ſub quacumque verborum forma declaratoriaſententias, etiam diffinitivas, & decreta, in eorumdem reorum inquisitorum, & delatorum favore, per prædictum Sanctissimum Officium, alioque Judices Ordinarios, & Delegatos, ac etiam Romanos Pontifices latas, & lata, aut in futurum per Nos etiam, & ſucceſſores noſtrorum Romanos Pontifices, pro tempore exiſtentes, ferendas, & ferenda, nunquam feciſſe, nec in futurum poſſe facere tranſiſtum in rem iudicatam, Apoſtolica autoritate declaramus, decernimus,

A statuimus, & ordinamus: Præfatisque ſententiis, & decretis, & quantumcumque per literas Apoſtolicas, etiam in forma gratioſa, etiam iteratis vicibus &c. per prædictum Sanctum Officium, Sanctæ Inquisitionis, ac dilectorum filios modera‐nos, & pro tempore exiſtentes, S. R.E. Cardinales, heretice pravitatis Inquisitores, & super diſcio Officio nunc, & pro tempore deputatos, contra eosdem, & reos delatos, & inquisitos, etiamſi fuerint, & fint Epifcopi, Archiepifcopi, Patriarchæ, Primates, ejusdem S. R.E. Cardinales, Legati etiam de latere, Comites, Barones, Marchiones, Duci, Reges, & Imperatores; tam d[e] antiquis, quam novi[er], etiam ſuper eiusdem arti- culis, receptis, vel recipiendis teſtibus, aliisque argumentis, probationibus, & indiciis, juxta facultates eiusdem Cardinalibus Inquisitoribus per nos, & quoſcumque prædeceſſores noſtrorum Romanos Pontifices pro tempore exiſtentes, ac ſedem Apoſtolicam, quomodolibet conceſſas, & dataſ, ac in futurum reſpectivo dan- das, & concedendas; denud inquiri, & procedi poſſe, & debere, etiam in omnibus, & per omnia, perinde ac ſi prædi- cte ſententia, decreta, & Literæ Apoſtolicæ, ac etiam Canonice purgationes, in prædictorum reorum delatorum, & inquisitorum, etiam Epifcoporum, Archiepifcoporum favorem, non emanaffent: novis præſertim ſupervenientibus indi- ciis, ejusdem, vel alterius ſpeciei hæretis, tempus præteritum etiam respiciuntis; vel ubi appareret per aliena indicia, quod illiciis modis prius ipſe delatus, vel inquisitus, fuſſet abſolutus, eadem Apoſtolica autoritate volumus pariter, & mandamus. Concedentes iij. dem Cardinalibus Inquisitoribus, & ſuper dicto Sanctissime Inquisitionis officio nunc, & pro tempore deputatis, plenam, liberam, amplam, & omnimodam facultatem, potestatem, & auſtoritatem, Caufas ejusmodi, etiam auſtoritate OEcumenici Univerſalis Concilii Tridentini deciſas, revidendi, ac in ſatu, & termini, in quibus ante prædictas ſententias, & decretis, ac etiam Canonicas purgationes quomodolibet reperiebantur, reaſſumen- di, fineque debito terminandi, prout in aliis Caufis pendentiibus indeciſis per eosdem Cardinales Inquisitores juxta eorum facultates fit, fierique poſt, & conſuevit.)

Ista equissimè Pius, quæ tamè perperam plurimi interpretantes, nè tempus, quo hac sancivit, nec sensum, & nec quidem Constitutionis verba, se intellexisse, satis superque cognoscuntur: nam licet, quæ Pius, ex longo usu, atque experientia, rerum magistra se agnovisse aliter, citrè omnem dubitationem vera probanda sint; quod, nempe, multi rei delati, & Inquisitionis Officio, sùi alibi coram Locorum Ordinariis, & hereticae pravitatis Inquisitoribus processati, ac de hereticae pravitate inquisiti; falsos testes, ad eorum defensam examinari faciendo, ac diversis aliis illicitis modis, excogitatisque dolosis excusationibus, prædictum Inquisitionis Officium, ceteroque Judices, & etiam Romanos Pontifices deludendo, & decipiendo, veluti innocentes disinfinitivas à prædictis processibus, & inquisitionibus absolucionis sententias, ab eodem Inquisitionis Officio, aliiisque Locorum Ordinariis, sive Delegatis, & Inquisitoribus, ac etiam Romanis Pontificibus obtinuerint. Licet hæc, inquam, & cetera, quæ subjungit, absque temeritate in dubium vocari minimè possint; tamen, et si hæc omnia deessent, tot Hæretici, qui in vestimentis Ovium incedebant, intrinsecus autem erant Lupi rapaces, & absolucionis hujusmodi sententias, callida malignitate obtinuerant; quique (vel post editam à Pontifice legem ipsam, vel antequam ederet, in proxim tamen induci manderat, ut scriptura loquitur, in operibus manuum suarum comprehensi sunt, & heresis Sectatores, & Hereticorum fautores; imò sepè hæresum magistri, & auctores, ut inferius suis locis dicendum erit: uti Sanctissimam, & equissimam, hanc latam à Pio legem, omnimodi commendant. Ut enim de ceteris, data opera missum faciamus, nonnè hujusmodi absolucionis sententiam, versutissimè sub Paullo III. primùm, deinde sub Pio IV. extorserat Petrus Carnesecchia; qui tamè, & heretica imbutus pravitate, & insuper in Cathedra pestilentiale sedens, suo nequitæ veneno catholicas oves inficer deprehensus fuit? Eo igitur tempore, quo plurimi hereticorum, occulsi fraudibus, inter Orthodoxos versabantur, & absolucionis allatis sententiis, ad sua vita, morum, doctrinæque defensam sumplicè videbantur scutum.

Annal. Eccl. Tom. 22.

A inexpugnabile equitatis; scutum hujusmodi igni comburere, sanum suisse consilium, quis neget? Vinci illi, vel facile possunt. vel facile vitari, quorum prima propositione, omne consilium peccatoris proditur: at non alii, quibus multa Catholicis paria sunt, ac innocias mentes, & soli Deo deditas, fraudulenta societate percutere facile possunt; dum malorum suorum virus, per bona nostra, (quæ, & ipsi simulatè agunt) defendunt. Nihil enim periculosius iis Hereticis esse valet, inquit Ambrosius, qui, cum integrè per omnia decurrant, vel faltem decurrere simulent; uno tamen verbo, ac si veneni gutta, meram illam, ac simplicem. Fidem Dominicæ, & exinde Apostolicæ Traditionis inficiunt. Quia ergo Catholicorum plurimi cogebantur in mortem, quod Hæretici plurimi, tamquam intermerata, quam profiterentur Fidei, irrefragabiles testes, absolucionis sententias, & coetera, quæ Pius commemorat, producentes, occultè Fidem violarent, ac proderent; prudentis fane Medici fuit, unde morbi origo processerat, ibi severissimè, sublati ejusmodi absolucionis sententiis, medicamentum admoveare.

B Pace deinde tantorum Virorum, qui nempe ante Pium, vel Sacra Inquisitionis munus exercuerunt, vel quoquo alio modo ejusmodi reddidere iudicia; quenam privilegiorum ratio ea fuit, quam de heretica iniunctate inquisiti affequebantur? Præter silenti perpetuam impositionem in inquisitorum cauis, aderat insuper inhibitio, nè Inquisitionis Officium, aut Inquisidores ad ulteriora procederent, seu procedere deberent; ac si post in se collatas gratiam, atque ejusmodi absolucionem, criminibus, de quibus verè, vel falso prius insimulati fuerant, imposteriorum obnoxii esse amplius nequirent. Posito siquidem, quod innocentes fuissent, cum nempe delati, atque inquisiti fuerer; quis tamen in his, in quibus falsò accusati olim spondere poterat, aliquando culpabiles non futuros? Unde igitur rationabiliter Inquisitoribus veritum, nè eorum imposteriorum cauas inquirere possent; qui licet non lapsi tamen cadere poterant, & lapsi omnimodi iporum judicio sistendi erant? Hac porrò ratione potius, quam innocentem factius erat, in suspicionem falem cri-

*De Ambras.
de filii Di-
vidis. cont.
annales
p. 16. 4.*

minis antea fuisse vocatum; nam Inquisitionis Judicio haud liberi innocentes erant, & apud Tribunal illud falso licet delati, ei si si cogebantur. Culpabiles autem qui existimati jam fuerant, indeq; absoluti, eo redebantur prorsus immunes. Si autem qui inquisiti fuerant, verè deliquerant, quo jure tamquam innocentes absoluti fuerant? Abiecisse post absolutionem errores, quibus adhaerent, cognita veritate, forte censendum? Verum id incertum, ac dubium; immò, ut plurimum non obtigisse perspectum: nam Hæreticorum illud est proprium, quod nec volunt vieti facile succumbere; quamvis scient, id quod faciunt, & sentiunt, non lique.

xcviii. His igitur de causis, non modò præteritas, sed, & futuras absolucionarias sententias ritè Pium prohibuisse dicendum est; non quòd innocentia testimoniū reddi vetaverit, sed quòd prudens, nè dimitterentur impunè impii præcavere voluerit. Innocentia autem in Inquisitionis Officio evidens semper testis accedit, cum Judgeus damnandum in Inquisito reperit: cumque cunctis in Judiciis poena, culpa respondere debat, ubi nulla à Sanctissimo Inquisitionis Officio infligitur poena, nullam certè fuisse culpam aperte perhibetur. Quòd verò decreta eadem absolucionaria, vel hujusmodi, in favorem reorum prolatā, non efficent, ut eorum Causa in reni judicata transirent, non Judicii prolatio, sed suspensiō potius censenda est; D nec ex ipso Innocentes gravantur, cùm quod in iudicatum remanet, & indamnatum, expers potius criminis interea quodammodo supponatur. At, ex ea dilatione judicij, reverè rei, & inquisiti, qui callida versutiā innocentes videri contendunt, meritarum metu paenarum, cùm eorum crima pateri contingit, in officio continentur, & formidine perstringuntur; Alii verò, qui nil sibi consciū, & licet justificati verborum testimonio non sint, tamen operibus declarantur, carente judicij majori metu, nè quando rei in his deprehendantur, in quibus se modò innocentes intelligunt; & sic ut scriptura teste [Sunt justi, atque sapientes, & opera manuum eorum in manu Dei: Et tamen nesci homo, utrum amore, an odio dignus sit; sed omnia in futurum servantur incerta:] Sic justis istis in-

A futurum incertum servatur judicium, ut tantò humiliores caveant, nè cadant; quantò ex Dei munere se firmiores stetisse agnoverint, nè caderent. Eo autem pari modo, quòd nemo ritè inter reprobos putandus, conjiciendusque est, dūm vivit, eò quòd in futurum, incertum ipsius judicium servetur; ità alicui, ejusque generi, reatus, sceleris, & damnationis non inuritur nota, ex eo, quòd in incertum ipsius remanserit Causa; nam cùm semper exeat condemnatus, qui reus fuit deprehensus; qui poenam, ut diximus, non subiit, procul dubiò culpam omnem evasisse censetur; unde immerito etiam aliquā notatus infamia, qua certo crimini obnoxii afficiuntur, existimat. Quibus addas, quòd, sicut tam vesana mentis homines reperiri non contigerit, ut cunctos ad Inquisitionis Sacrum Tribunal delatos, semper reos existimaverit: ita, juxta ejusdem consuetudinem, omnibus notam, non absolutos, semper noxios, & culpabiles credere quisquam non poterit; licet, ut innuimus, quos poenis animadvertisse viderit, reos semper duxerit.

E hac ad illos, qui hanc Pii Constitutionem, plus æquo, severiorem conclamantes, improbè etiam interpretari, in ipsamque in vehi convincuntur. Coeterū, nec Constitutioni ipsi defessa, quæ judicij severitatem moderantur, evidentissimè patet; sublati, atque irritis declaratis siquidem absolucionis sententiis, & potestate data denuò inquirendi contra olim delatos hæresis reos: id tamen fieri potissimum in eos jussit Pius, contra quos nova supervenientia indicia, quodvè in præterit, de qua accusati fuerant, vel alterius hæresis errores, prolapsi fuissent; vel ubi per aliqua indicia, illicitis modis, illum priùs, qui delatus, vel inquisitus fuerat; absolucionem nihilominus subdolè impetrasse appareret. Quo certè nihil æquius excogitare, nihilque consultius Pius decernere potuit, ut plures hæresis sectatores, qui ejusdem absolucionis, sententiis renunciati innocentes, & tamè, ut anteà, hæresum laqueis irretiti tenebantur, detegret, debitisque poenis afficeret, ut infra dicetur; ac sic modicum fermentum, quo tota massa corrumpebatur, secesseret, & debita animadversione abjeceret, nè aliis, reisque ipsi deinceps damno effet.

1566.

set. Demùm, postquam Cardinalibus A Inquisitoribus, plenam, liberam, amplam, & omnimodam facultatem concessit, Causas ejusmodi reaſumendi &c., tamen omnia ista his verbis concludit. [*fineque debito terminandi, propterea in aliis Causis pendentibus indecisis per eosdem Cardinales Inquisidores, luxuriam eorum facultates sit, fierique potest, & confuerit*], quibus, nempè verbis ostendit, quo sensu, qua mente sententias disputationis, atque decreta in reorum inquisitorum, & delatorum fauorem quomodocumque proliata, nec fecisse, nec in futurum facere transiit in remjudicatam posse, præcepit.

In ipsius insuper Constitutionis calce, Apostolicā rursū comprobavit authoritate Pauli IV. Prædecessoris sui in Hæreticos, & Schismatiscos Decreta, Romæ apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ 1558. quint: decim. Kal. Martii, Pontificatus anno quarto jam data. Et n̄ quis, unde hæresis cancer serpere posset, aditus patet, quartodecimo Kal. Februario hujusmet anni, per Fratrem Thomam Manriquez, ex suo Prædicatorum Ordine. Sacri Apostolici Palatii Magistrum, cuiusvis generis hæreticorum, aut prohibiti libros, apud se quemquam retinere, aut vendere, aut alicui commondare, vel quocumque modo legere gravissimè vetuit, omnibus, ac singulis Artificibus, sub statis penis, severissimè prohibens, Bibliopolis exceptis, D n̄e eorum aliquis cuiusvis generis libros, aut venderet, aut vendendos haberet. Bibliopolas verò, vetitos eosdem libros eis tantum vendere, donare, & mutuo tradere posse voluit, quibus in scriptis, ab eodem Sacri Apostolici Palatii Magistro facta sibi potestas fuisset; fine qua etiam Judæi quocumque libros, nec comparare, nec diffringere licet. Nè cuiusvis item generis libros, qui ab exteris, Romanum appulissent, Regionibus, nisi eodem Sacri Palatii permitente Magistro, cuiquam tradere præsumerent, Vectigalium etiam Præpositis gravissimè interdixit. Et tandem Bibliopolas monuit, ut librorum, quos ad Urbem adduci curarent, indicem, proba fide digestum, ipsi Apostolici Palatii Magistro exhibendum haberent; eorumdem librorum interminato iis dam-

no, qui secus fecisse deprehensu fuissent.

Cùm verò inter Pii Constitutio- CL nes, quæ ad præsumum Inquisitionis munus, ac Tribunal spectant, illa etiam recensatur, quæ ordine vigesima ter- tia est, decernitque, ut quid quid, vel pauci Inquisitores Cardinales, in Causis ad ipsum pertinentibus, statuerint, à ceteris etiam ejusdem Congregationis Cardinalibus absentibus, ratum tamen, ac validum habendum esset; licet quo anno Pius ipse eam ediderit, non appar- eat, præsentí tamen fuisse latam, ea potissimum suadent, quod processibus Inquisitorum (ut Sanctæ hujus, ac universalis Inquisitionis Archivo observa- re licut) tres, vel duo tantum Inqui- sitores Cardinales passim hoc tempore subscripti occurrant, quamvis tunc nu- mero plures extitire, qui eo officio fungerentur, ex ipsam Constitutione colligatur, in qua singuli adnotantur. Reverà autem hæc, non nisi renovatio dicendi fuit Constitutionis alterius Pii Papæ IV., qui quinto sui Pontificatus anno quarto non. Augusti, datis, apud Sanctum Marcum Apostolici Literis, eadem ferè decreverat. At quoniā illa, vel in usum miniorum deducta fuerat, vel obsoleverat, vel tamquā am- bigua ab aliquibus impugnari contige- rat; idèo ipsam Pius instaurare contendit. In hoc nihilominus Pii V., & Pii Quarti, inter se Constitutiones differre videntur, quodd, cum is statuerit, ut quidquid per majorem partem Cardi- naliū Inquisitorum præsentium, di- stum, ord natum, diffinitumque fuisset; sic ratum tamè, ac validum esset habendum, ut nullo modo impugnari posset, perinde ac si omnes, & singuli Inquisitores Cardinales Congregationi judicari interfuissent, majorque ipso- rum pars iis consenserent, quæ decreta fuissent: tamen Pius V., ferventior erga Inquisitos, & delatos misericordia connotus, per duos tantummodi Car- dinales id impleri posse tanxit. Ejus- modi siquidem Constitutionis sunt verba. (*Et insuper, pro facilitori earum (nempè Causarum) expeditione, statuimus, decernimus, & ordinamus, ut quidquid per majorem partem præsen- tium, vel, aliquibus absentibus, per duos ex predictis Cardinalibus deputa- tis, qui in Congregatione pro d. Officio intervenient, seu convenerint, dicitur, gestum,*)

*Extr. in
Conf. Pii IV.
secundum in-
script. pag. 1.*

*Extr. in
Bull. Con-
stit. 73.*

*Extr. in
Bull. Con-
stit. 1.*

gestum, statutum, ordinatum, decre-
tum, terminatum, sed sententiam exte-
titerit, sit validum, & firmum, ita,
& taliter, quod nullo modo impugnari
possit, perinde ac si omnes, & singuli
Cardinales praedicti in dicta Congrega-
tione intervenientes, & convenientes, &
major pars eorum consenserit; cum ple-
na, & omnimodo jurisdictione, au-
toritate, & potestate). Ex cujus nimi-
rūm verbis pariter elicetur, quānam
misericordia viscera erga reos habue-
rit, cùm, dilatione judicii, eos diutiū
fatigari passus non sit; & quo animo
alteram, de qua supra differuimus, Con-
stitutionem ediderit.

CII. Prater ista, qua retulimus, alia
insuper, de Inquisitionis Officio hoc
anno decrevisse habemus, ex M.S.Cod.
Vallicellano, cui Titulus Decreta Ge-
neralia Sancti Officii, & nonnullæ Lite-
ræ Apostolica non impressæ. In eo siqui-
dem ista leguntur.

(Die xxxij. Januarii MDLXVI.

M.S. Cod.
Vallicellano.
pag. 31. &
seq.

Sanctissimus Dominus Noster, Domi-
nus Plus Papa Quintus præcepit, &
mandavit, quod omnes processus Sancti
Officii recuperentur, & reponantur in
Sancti Officio, & ulterius ad aliquem
non deferantur, sed quod omnes Proces-
sus de cetero legantur in Congrega-
tione.

Eadem Sanctoritas Sua præcepit om-
nibus, & singulis de Congregatione San-
cti Officii S. Rom., & Universali Con-
gregationis, nō revelent secreta dicti Of-
ficii, & ea, que sunt, & dicentur in
Congregationibus ejusdem Officii, ultra
panem excommunicationis majoris late-
sentientia, quam incurrit, & incurre-
re voluit ipso facto: sed decrevit, quod
punitur ita, & taliter, ac magis,
quād si offendissent personam propriam
Sue Sanctoritatis.

Die Jovis xiv. Martii MDLXVI.

Sanctissimus D. N. D. Plus Papa V. in
Congregatione statuit, atque decre-
vit, quod quacumque preficationes, &
servationes terminorum; ac omnes. &
quicunque alii abus, decreta, quacumque,
etiam prolationes sententiæ
etiam diffinitivorum, etiam quod d' San-
ctitate Sua in Congregatione fierent;
solen, rationabilibus ex causis, mota,

A quod per me Notarium annotentur, sub
nomine Illusterrimorum, & Reverendissi-
morum Dominorum Cardinalium In-
quisitorum Generalium per Univer-
Remp. Christianam contra hereticam
prævalitatem deputatorum: Ita quod bu-
jusmodi preficationes, & servationes ter-
minorum decreta, & quicunque alii
abus, sententiae etiam diffinitivæ, sub
nominibus prefatorum Reverendissimo-
rum Dominorum Cardinalium, ponan-
tur; & sententiae Diffinitivæ, etiam
B quod per Sanctitatem Suan proferan-
tur, tamē concipientur, & formentur,
sub nominibus prefatorum Reverendissi-
morum, & per eosdem subscripti de-
beant. Exceptis tamē Causis Episcoporum,
& aliorum superiorum Prelato-
rum, in quibus Sanctoritas Sua declarabit
mentem suam. Et ita statuit, & ordi-
navit, atque decrevit, omni meliori
modo.

Die Jovis quarta Julii MDLXVI.

Sanctissimus D. N. decrevit, quod, in
Causa Religionis, & Inquisitionis,
nullus Iudex Ordinarius Romane Cu-
riæ nec Officialis, nec Officium Plumbi,
præterquam Illusterrimis, & Reverendissi-
morum Domini Cardinales Inquisitorum
Generales concedant excommunicatio-
nes, etiam sub Plumbo, pro examine te-
stium, & cocandis testibus ad Urbem,
ad Officium Sac. Inquisitionis, & eisdem
intimatur.] Ita ibi.

Cœterum non Statutis tantum, ac
Legibus, sed efficaciis etiam moribus,
& exemplis; heresies profligasse vius
est Pius; nam hereticorum plurimi
(ut refert Gabutius), tam Sancti Pon-
tificis pietate exciti, ad sanitatem re-
diere, veramque pietatem amplecti,
magna cum piorum exultatione, capi-
runt: Quod per id tempus, prater cœ-
teros, Olica Principem fecisse narrat.

Hic squidem Romanus prosector, ac Pii
Sanctoritatem, ejusque optimam admini-
stranda Reipublica rationem demira-
tus, heresies, quibus erat imbutus, sta-
time execratus est, & post suum in Polon-
iam reditum, se ad Catholicam verita-
tem lucem, restamque salutis viam, de
qua fuerat, malo hereticorum dolo,
deductus, duce Pio, secundum Deum
rediisse, per literas est testatus, spera-
reque addidit, se illud ope Divina es-
sacturum, ut sua ipsius opera, vel
exem-

CHIL.

Gabut. "P. II.
Pii lib. 6.
cap. 3.

exemplo, Uxor quoque sua ad eamdem A
Fidem perduceretur.

civ.

Nec modò verba , & exempla, sed ipsa insuper corporis Pii species , simulacrum mentis , figura probitatis à Fide devios accersivit ; ut int̄r̄ aliis Anglo cūdām hāretico , Primario Viro , qui Roman venerat ; ibique Sacros Ritus, piorumque cārenonias tacitus irridebat, dicitur contigisse. Magna hic siquidēm , quæ increfēbat in dies Pontificis Sanctitatis , & Religionis percitus fama, solemni , & Anniversariis (cuius supra meminimus) Sanctissimi Christi Corporis supplicationi interesse decrevit ; in qua singulari humilitate , & reverentia, aperto capite, pedibus incidentem, prater ceterorum Pontificum morem, qui alioqui recte , pro sua dignitate , sella gestari consueverant , cum Sacro-sanctum illud Sacramentum , Pium circumferre conspexit ; tanta religionis obsequium sic est demiratus , ut ad vere Religionis capiendum lumen , quos usque adhuc averterat , oculos , apererit ; nec multò post ad Pontificis pedes provolutus , præteritos errores confessus , eosque catholico ritu execratus , & abjiciens , vera Ecclesiæ reconciliari meruerit .

cv.

Talem igitur, hoc sui etiam Pontificatus initio , se exhibuit Pius , ut ejus unius vita, non Catholicorum modò, sed eorum insupèr , qui à Fide defecerant, existaret disciplina. Sed nec ip̄sī Judai tantam virtutem non admirari potuere . Uti vicissim Pius eorum sollicitudinem , minimè negligere potuisse , ea , quæ subsecuta sunt , satis superque declararunt .

cvii.

Quia verdūros corde , & auribus incircumcisos, plerumque lenitè invitantis voces aspernari , consideravit ; id ī ipsos compellendos duxit , ut saltēm id caveretur , nē Christifidelibus , inter quos versabantur , detrimenti aliquid , dolos negotiationibus , & pessima consuetudine inferrent , qui ab adultera superstitione nullo modo abduci , divelli-que posse judicabantur . Jam pridē Paulus Papa IV. datis Romæ apud Sanctum Marcum , anno Domini millesimo quingentesimo quinquagésimo quinto Prid. Id. Julii, Pontificatus sui anno primo, Apostolicis literis , ad coērcendam Judæorum insolentiam , plura sanciverat ; ea siquidem adeo excreverat , uti Paulus ip̄sē fatetur , quod non solum

mixtim cum Christianis , & prop̄ eorum Ecclesiam , nulla intercedente ha-bitus distinctione , cohabitarent ; verū etiam domos in nobilioribus Civitatibus , Terrarum , & Locorum , quibus degerent , vicis , & plateis conducere ; nec non stabila bona comparare , ac pos-sidere , & insuper nutrices , & ancillas , aliosque servientes Christianos merce-narios habere , diversaque alia , in igno-miniam , & contemptum Christiani no-minis perpetrare præsumerent . Hanc B verò , qui proximè Paulo succedit Pius Quartus , Constitutionem pœnè sustulerat , eò quod , ipsius prætextu , per calumnam , & cavillationes nonnullorum , Habræorum facultibus inhiantum , eamdemque Constitutionem , in multis , præter ipsius Pauli Quarti intentionem , perperā interpretantium , diversimodè Hebræi ipsi vexati , fuerant , & inquietati . Quapropter amplissime di-
plomate , Romæ dato apud Sanctum Petrum , die vigesima septima Februarii C anno 1562. Pontificatus sui tertio , præ-fatam Prædecessoris Constitutionem de-claravit , certisque limitibus circum-scriptit . Verū , qui Pio IV. subrogatus est , Pius V. re melius perspecta , & innumeris Hæbreorum nocendi ar-tes , inolitumque pravae Nationis in-Christifideles livorem , & odium fortè exploratum habens , Pauli IV. Constitu-tionem renovandam censuit , uti hoc anno , altera edita Constitutione fecit , in qua , inter cetera hæc apposuit . (Non obstantibus omnibus , quæ idem Paulus Prædecessor in supradictis literis voluit non obflare ; priuilegiis quoque indultis , & literis Apostolicis per recol. me. Pium Quartum Romanum Pontificem pre-decessorem nostrum , & Sedem Apostolicam , etiam forsitan consistorialiter , ac per viam generalis Legis , ac Statuti , ac in vim stipulati contrahit , ex quavis etiam ur-gentissima , & onerosa , ac Mot. proprio & ex certa scientia , & de Apostolicæ potestatis plenitudine , etiam cum quibusvis derogatoriis derogatoriis &c. etiam si in eis disponeretur , & caveretur exp̄ res , quoad declationem birret glau-ci coloris bujusmodi in istinam , ac quod non ut præmittitur , in loco clauso habi-tare tenerentur , & quod Bona stabilla usque ad certam summam acquirere , ac societatem cum Christianis super rebus ad annonam , spectantibus , inire , ac con-versationem cum iisdem Christifidelibus habe-

Exstat. in
Bull. Con-
stit. 43.Exist. in
Bull. Con-
stit. 6.

Ibid. 55.

ad annonam , spectantibus , inire , ac con-versationem cum iisdem Christifidelibus habe-

babere, ac pignora alijs, quam pre-
scripto modo distractabere, ac plures Syna-
gogas retinere possent, indulserit, aut
alijs quomodolibet eis dictis literas Pauli
predecessoris, in favorem Hæbrorum
preditorum limitaverit. Quibus omnibus,
etiam si, pro illorum sufficienti de-
rogatione, de illis, ceterisque totis tenoribus,
specialiter, specifica, expressa, &
individua, ac de verbo ad verbum, non
autem per clausulas generales idem im-
portantes, mentio, sed quevis alia ex-
quisita forma servanda foret, & in eis
caveatur, quod nullatenus derogari pos-
sit, illorum omnium tenoribus presentibus,
pro sufficienter expressis, ac de ver-
bo ad verbum insertis habentes, neenon
modos, & formas ad id servandas pro
individuo servatos habentes, harum serib
specialiter, & expressè derogamus: Et
Literas ejusdem Pauli Predecessoris, &
omnia in eis contenta ob servari in omnibus,
& per omnia mandamus, perinde
ac si Literæ Pil, similiter predcessoris
nostrí, non emanassent, aut si aliquibus
communitatibus, vel diuīsiim ab eadem sit Se-
de induitum, quod interdiel, suspendi,
vel excommunicari non possint per Lite-
ras Apostolicas, non facientes plenam,
& expressam, ac de verbo ad verbum
de induito bujusmodi mentionem. Vo-
lumus autem, quod præsentes lite-
rae &c.)

CVII.

Incassum autem his, quæ statuit,
scieles gentis perfidiam Pontificem
cohibere contendisse, quæ subsecuta-
sunt, facile declararunt: nam, ob hæc
nihilo meliores Judei effecti, imò in de-
teriora, in Fidelium etiam periculum,
& perniciem probalentes, tandem è
tota Ecclesiæ Ditione, ut se exturbaret,
(prout inferius videbitur), Pium im-
pulerunt. Nè vero, ob ea, quæ in illos
decreverat, & præcipue ob glauci colo-
ris signum, quod tum fœminz, tum
viri, tum etiam Hæbrai Infantes, in
Statu Ecclesiastico, ex Pauli IV. Constitu-
tione, à Pio, ut diximus, renovata,
deserre debuerant, Romanz præsertim
plebi, & populo opprobrio, atque ludi-
brio essent; paulò post renovatam Con-
stitutionem, quam edidit, ejusdem Pauli IV., ut diximus, alteram; tamquam
misericors Pater, qui confusione, vel
mortem peccatorum nollet, sed potius,
ut converterentur, & viverent, præcon-
nis voce, ab Alexandro Pallanterio,
Apostolico Prothonotario, & Urbis Ge-

nerali Gubernatore, quarto Id. Aprilis
hujusmet anni; cujusvis generis, & di-
gnitatis hominibus districtè prohiberi
jussit, nè quis, utriusque sexus, Hæ-
braorum aliquem, vel irridere, vel
quovis modo, aut clam scilicet, aut pa-
lam, die, vel noctu, conviciis, aut fa-
ctis impetere auderet: Christianis ho-
minibus, qui id patrassent, præter eam,
qua, ex more, debuissent, si Fidelium
laſſissent aliquem, trium fidicularium
ictuum, pueris verò, ac mulieribus fla-
gorum imposta pena; idemque sup-
plicium infupèr, pro filiis Parentes, pro
discipulis Magistros, pro servis Domi-
nos subituros declaravit; ad hoc, ut
isti, infamia cruciatusque formidine,
enixiùs eorum, vel audaciam, vel leviti-
atem cohære studerent. Cùm autem
Edictum hoc promulgatum legatur, ut
diximus, quinto Id. Aprilis, in coque
jam lata Pii Constitutio perhibetur,
imò ipsius intuitu, ipsum editum asse-
ratur; erroris procu dubiò coarguendi
C sunt, qui ipsam, sub tertio decimo Kalen.
Maji adnotarunt; vel è contrà, non
quinto Id. Aprilis, sed posteà, Edictum
præsumum produisse, & impressorum,
vel aliorum incuriā, sub ea die subsi-
gnatum fuisse, dicendum erit.

Sic Pius contra Hæbraos, ita di-
sciplinz jura exercuit, ut pietatis tamen
vilebra non amiserit, & misericos Sæ-
maritanus, oleum simul, ac vinum eu-
rum vulneribus adhibuit; quatenus per
vinum mundarentur putrida, per
oleum soverentur sananda; & hac plan-
e ratione eorum plurimos ad Chri-
stianam Religionem conuertisse nar-
rant Scriptores, quorum unum ex eo
proferre sàt erit, qui Epistolas apud
Caracciā, ut toties diximus, exara-
vit, & dicit: (Pontifex, cum adhuc Car-
dinalis esset, notus erat Elias quidam
Hebreus, & doctrina, & rerum ufa,
& dñitiss inter suos faciliter princeps, hoc
autem tempore Sinagoga Prepositus, Sa-
cerdotio maximo fungebatur. Hunc Pon-
tifex, multis ante simulis ad Christia-
nam Fidem suscipiendam incitaverat;
sed cùm ille recusasset omnino, nunc il-
lum denou est aggressus, & in memoriam
illius revocavit, quod esset pollicitus, se
Baptismum suscepturn, ubi ille Sum-
mus Pontifex renunciaretur. En, inquit,
sum Pontifex Summus, Dei benignitate,
quod fortassis tununquam futurum cre-
didisti; præsta quod promisisti: simul
plo-

*Ex Epist. apud Carac.
lib. 3. cap. 11. 66.*

CVIII.

piorum precibus illius salutem commen-
dandum curavit. Discessit Hebreus, sed
paulò post, Divinā gratiā permotus, ad
Pontificem redit, & velle se Christianum
fieri professus est. Cui Pontifex dies
insuper aliquot ad maturiūs consideran-
dum, & deliberandum dedit, ut, si vo-
cationem sinceram, & verū divinam in-
telligeret, tūm denique sibi renunciaret,
atque ita hominem dimisit. Qui, paulò
post, fecit certiorēm Pontificem, se veri-
tati, divinoque spiritui diutius nequa-
quam posse resistere; proinde velle se unda
cum tribus filiis, ac nepote fieri Chris-
tianum. Quare usque adeō Pontifex la-
tatus est, ut vocatum ad se hominem
surgens amicissimē complectetur, agens
Deo Domino nostro gratias, & suis ma-
nibus Baptismū Sacramentum se datu-
rum esse promittens. Itaque tertio Pen-
tecostes die, adstantibus universis pāne
Cardinalibus (quorum nonnullos Ne-
ophytorum esse Patrinos Pontifex voluit)
baptizavit eos sua manu, tanta celebri-
tate, & frequentia populi, tantāque
omnium gratulatione, ut miraculo di-
gna resieret. Aderat etiam in angulo
Basilica D. Petri, magna Hebreorum,
jussi Pontificis, multitudine. Bapti me
autem peracto, detegi Satrofaniam
vultus Christi imaginem, quæ Veronica
dicitur, imperavit, cum illi miseri po-
pulum universum, ipsūque Pontificem,
& Cardinales, ceteramque nobilitatem,
magnā cum veneratione, flexis bumi gen-
ibus, ad sacram illud spectaculum pro-
volutus viderent. Porro Neophyti Pon-
tifex multa privilegia, donaque conces-
vit, Eliam (qui nunc, mutato nomine,
Michael dicitur) ad D. Petri milites ag-
gregavit; & Filiis autem unum, septi-
mum circiter agentem annum, novo no-
mine Paulum, filii loco adoptavit, cum
que, per Cubicularium suum, Generali
Societatis Iesu magnopere commendava-
vit, cum duobus nepotibus suis in Colle-
gio Germznico educandum, addens illos
fibi Neophytes, hunc autem esse filium);
Sic ille: Huic autem Eliæ cognomen-
tum fuisse Carconsii, refert Gabutius,
Genebrardus verò in Cronich: filium
fuisse dicit Eliæ Levita (qui Methur-
ghemam, Tisbi, Bagur, Zicronoth,
Masoreth, & multa alia scriptit); &
pridie Id. Junii, quo die hoc anno ter-
tium Pentecostes Festum accidit, Ba-
ptismū suscepisse asserit; additque
hoc identidem anno, Eliæ commotos

Annal. Eccl. Tom. 22.

Gabut. Vit.
Pii ib. 6.
cap. 3.

Genebrard.
Chronograp.
lib. 4. pa-
gin. 755.

A exemplo, plusquam trecentos Hebreos
Christianæ fidei nomen dedidit; quibus
opposita minimè censenda sunt, quæ
Spondanus, & Surius literis tradidere;
quod, nempe post Eliæ Baptismū, tri-
ginta tantum Judæi salutari aqua per-
fusi fuerint; nam eas tantum conver-
siones retulisse, quæ paulò post illam
Eliæ evenerunt, tūm ex ipsorum
verbis, tūm ex Epistolis apud Carac-
ciām, in quibus, suis distinctè tempo-
ribus, res recensentur, manifestè de-
prehenditur; In Epistola siquidēm
sexta, sub non. Kal. Augosti, hæc ha-
bentur (Scripti, Domine Clarissime,
Superioribus literis, de Baptismū cujus-
dam primarij Judæi. Alii deinde Ju-
dæi, plus triginta, ad Catechismū
venerunt, qui simul universi baptiza-
buntur prop̄ diem &c. In his, qui Ju-
dæismū de seruere, fuit etiam Vxor pri-
marij illius Hebrei, de quo dixi, cùm
antea pertinacissimē repugnaret; Quym
Pontifex, postquam est conversa, verbis,
atque muneribus admodum accepit beni-
gnè &c.). In altera verò sub undecim.
Kal. Octobris (Mira quotidie, inquit fit
multorum impura vitæ commutatio, ne-
fida. Epis-
que id tam metu suppliciorum, cùm nibil
Pontifice lenius; quam ejus exemplo vir-
tutis, & firma opinione egregia cujus-
dam sanctitatis. Arbitor, hoc Pontifice,
amplius centum Judæos homines Iesu
Cristo nomen dedisse, & ex illis ditissi-
mum, & doctissimum quemque. Tran-
seunt ad Christianam Religionem Viri,
cum conjugibus, & liberis, neque Ur-
bani modū, sed Provinciales, & exter-
ni) Ita ille: Praefatum autem Eliam,
post Baptismū Michaelē dictum, ut
innuimus, unā cum filiis, Pontificem in
suam Ghisleriorum gentem retulisse,
Scriptorum nemo disfitetur. Firmanus
verò, qui celebritatis Baptismi testis
oculatus extitit, Cardinales, qui in
Baptismate praefatum Eliam, & alios
suscepere, hos fuisse dicit; Cardinalis
Crispus ipsum Eliam, Cardinalis Vitel-
lius Moyfen, Cardinalis Farneſius Leo-
nem, Cardinalis Pacechus Abacuch, &
Cardinalis demum Gefualdus, Eliam
alterum, prioris Nepotem suscep-
pit.

In ipsa etiam Epistola sexta apud
Caraciām hæc occurunt: (Domum,
in qua Catechumeni instituuntur, anted
negligentius habitam, Pontifex omnibus
rebus instaurandam curavit, ejusque

G

spi-

Spon dan.
Annot. sub
anno 1566.
Sur. ai sup.

Epist. apud
Carac. Epi-
stola.

Firm. in
Diarie sub
die 4. Junii.

Ibid. ut sup.

GABRIEL LIB. &
CAP. 4.

spiritualium procurationem, sodalibus
Jesuitis demandavit. Hujus domus diffi-
culturibus rei familiaritatem Pontifex milles-
bus aliquot aureorum subvenit.) Qua-
verd ratione eidem succurrerit, Gabu-
tius explicasse visus est, nam dicit (Catechumenis, & Neophyti commodas
eades coemit, quibus non mediocre velli-
gal attributis; Cum enim plurimi Iudei,
ejus & opera, & exemplo, Christianam
Religionem suscepissent, eorum numerus
usque adeo creverat, ut jam domicilium,
quod Paulus III., apud Edem S. Joa-
nis de Mercato in Urbe, pro excipiendis,
& in Catholicâ Religione instituendis
Catechumenis, ac Neophyti creverat,
ferè completeretur: parumque inde remo-
tum Neophytorum, ac Virginum, Domi-
nicanî Ordinî Monasterium Beatae Ma-
rie Annucliae, augustum nimis redderetur. Itaque tam copioso Christi
Gregi, iudies succrescenti, cum amplio-
ra paranda essent hospitia, Templum,
& vetusta Edificia S. Basili, que ju-
rit erant Hospiti S. Joannis Hierosolymita-
ni, ipsi, & Neophyti assignavitis,
ac perpetuo jure possidenda cibis, cum
aunis reditibus centum aureorum, pre-
ter alia eleemosynarum subsidia, que
passim illis benignè suppeditabat.) Ex-
stat adhuc tam insignis munificentia
sum, ac Religionis monumentum, quod
nos ex Archivo ipso Catechumenorum
Domini accepimus, & hic duximus ap-
ponendum.

PIUS EPISCOPOS

CX.

Servus Servorum
Dei &c.

Sacrofandâ Catholicâ Ecclesiâ, extra
quam constitutis nulla eterna salutis
ipsi ostenditur, Divino consilio pre-
sidentes, inter ceteras gentes, quas, cum
maximo animi nostri dolore, à vera Reli-
gione alienas, & in erroribus suis obsti-
natas, in eternum exitium precipites
ferri videmus, Hebreorum genti, &
acerbisimum nobis dolorem iuris, &
misericordiam commoveret singularem,
dum recolimur, populum huic, quem sibi
Dominus, præ ceteris omnibus elegerat,
nunc d' Domino persinacissime dissidere,
& in erroribus suis obfirmatum, sibi
damnationem perpetuam, incredulitatis
merito, comparasse: neque sane quid-
quam prætermittimus, quantum quidem

A in nobis situm est, quod ad eos ab erroris
semita in regiam eternæ salutis viam
reducendo pertinere arbitramur: Ita-
que, & aliis, & maximè postegnam
ad summum Apostolatus Officium promo-
ciuiimus, nunquam desistimus, docen-
do, horando, & menendo conniti, ut
eorum quamplurimos ad Christifidem
adduceremus, ueque omnino irriti, Dei
benignitate, labores nostrâ fuerunt,
quando, & satis multi utriusque sexus
sacro fonte regenerati, nonnulli etiam
B ex primariis & uobis ipsis salutari aqua
perfusi, Christianam Religionem suscep-
perunt; & alii quamplures eorum exem-
plum sequuntur ad tantam multitudinem
percuerunt, ut jam amplissimum Hospi-
tale, quod selle record. Paulus PP. III.,
Prædecessor noster, apud Ecclesiam San-
cti Joannis de Mercato, Regionis Cam-
pitelli de Urbe, pro excipiendis, & in
Catholicâ Religione instituendis Cate-
chumenis, & Neophyti erexit, ferè com-
pletant, parumque inde remotum Neo-
phitorum Virginum Monasterium Beatae
Marie Annunciate, Ordinis Fratrum
Predicatorum, sub regula Sancti Augu-
stini, jam pridem angustum nimis redda-
tur. Quare nos, postquam in hac cogi-
tationem incubuimus, qua ratione, &
Sanctimonialibus ipsis, & aliis Virginis
bus, que, anuente Deo, ex eo genere
concurrentur, Religionemque hujusmodi
profrebuntur, quād magnum in dies
numerum confluxurum speramus, de
idoneo loco, ubi omnes habitarē valent,
D provideri posse; tandem diversarum
ediū capacitate, atque positione uobis
proposita, quādā, sed manū idoneat,
etiam per nos ipsos iuvūsimus, deinde
Ven. Fr. Nostro Joanni Michaeli Epi-
scopo Sabinen, Saraceno, Hospitali, &
Monasteri prædictorum, nec non Arebi-
coufrateriū ibidem instituta Protec-
tori, & Dilecto filio nostro Joanni Ti-
tul. Sancte Marie Transfyberim Pref-
bytero de Montepoliiano nuncupatis
Cardinalibus, & aliis, rerum usu peritis
hanc curam delegavimus, omnibusque
Urbis Partibus, magna cura perlunga-
tris, nobis denique relatum est, Eccle-
siam, & vetusta edificia Praeceptorie
Sancti Basili, Regionis Montium, Ho-
spitalis Sancti Joannis Hierosolymitanis
etiam de Urbe inuenisse, que in dicta-
rum Sanctimonialium usus commode
apari possint. Hac igitur nobis oppor-
tund oblata occasione, motu, & ex certa
scien-

Scientia nostra, deque Apostolice potestatis plenitudine unionem, annexionem, & incorporationem, sed quacumque aliam appropriationem, vel concessionem de dicta Praeceptoria, & Ecclesia Sancti Basili Prioratus ejusdem Urbis, Hospitalis predicitæ Sancti Joannis Hierosolymitani, etiam vigore stabilimentorum ejusdem Hospitalis, ac privilegiorum, & indultorum Apostolicorum illi concessorum, vel aliis, ac quacumque autoritate, & ex quavis causa perpetud, vel ad tempus factis, dilecti Filii nostri Bernardi Tit. S. Præfæcæ Praesbyteri Cardinalis de Salviatis nuncupati, qui dictum Prioratum in Titulum, vel Commendam, ex dispensatione Apostolica, obtinet, expresso ad hoc accidente confessu, barum serie dissoluimus, ac eamdem Praeceptoriam, sive illa magistralis, sive alia Camera, sive membrum dicti Prioratus, sive etiam ut principale cum d. Prioratu conjunctam, ac per Priorem hujusmodi pro tempore existentem, obtineri, & possideri solitam, cum Ecclesia sive Sacello ejusdem Sancti Basili, nec non Palatio, ædibus, viridariis, portis, tabernis, & domunculis circumpositis, nec non granariis, & empibutericis Apothecis, ceterisque officiis, juribus etiam litigiosis, devolutis jurisditionibus, actionibus, & pertinentiis suis, ab ipsi Prioratu, & Hospitali S. Joannis Hierosolymitani dismembramus, dividimus, & separamus, ac in eadem Praeceptoria, sed Camera, necnon Ecclesia Sancti Basilii Ordinem, statum, & essentiam, ceteraque insignia d. Hospitalis Sancti Joannis Hierosolymitani, nomenque titulum, & denominationem Praeceptorie, ac magistralis, sed alterius Camera, vel membra perpetud supprimimus, extinguimus, & abolemus: eamdemque Praeceptoriam, cuius, & illi forsitan annexorum fructus, redditus, & proventus centum ducatorum auri de camera secundum communem estimationem, valorem annum, ut acceperimus, non excedunt; sive per dissolutionem hujusmodi, sive alio quovis modo, & ex cujuscumque persona vacet, und cum dicta Ecclesia Sancti Basili, necnon Palatio, ædibus, portis, viridariis, tabernis, domunculis, granariis, jurisditionibus, actionibus, rebus, & bonis, ac omnibus juribus, adhærentiis, usibus, & pertinentiis suis, Archiconfraternitati predicitæ ad dictarum Virginum usum, & commodum per-

A petuò concedimus, & assignamus; Ita quod liceat, ex nunc, Joanni Michaeli Episcopo, ac Protectori predicitæ, necnon Administratibus d. Archiconfraternitatis corporalem possessionem Ecclesie Sancti Basili, nec non Palatii, Edium Hortorum, Viridiorum, aliarumque proprietatum, bonorum, rerum, & juriū prædictorum per se, vel alium, sed alios, propriâ autoritate, liberè ap-prebendere, & perpetuò retinere, illo-rumque fructus, redditus, & proventus in prædicti Monasterii usus, & utilita-tem convertere, cujusvis licentia minimè requisita; & nihilominus in dd. Palatio, & Edibus aliud Monasterium buju-smodi Virginum; sub dicta invocatione Beatæ Mariae Annuntiatae, & ejusdem Ordinis Prædicatorum, cum omnibus ad id requisitis perpetuò erigimus, & in-stituimus, & ad illud Moniales primodi ci Monasterii, cum sacra, & profana suppelletili, ceterisque rebus, & bonis, necnon privilegiis, indulgentiis, gratiis, concessionibus, & indultis Apostolicis eis, & earum singulis quomodolibet concessis, ita ut eadem illa habcant, illis que ipsi potantur, qua in primodi ci Monasterio obtinebant, dicta autorita-te transferimus, illisque dictam Ecclesiam Sancti Basili pro Ecclesia secunda dicti Monasterii concedimus, & assignamus; distribuimus in habitantes, in virtute Sancte Obedientie Dilictis filiis Magistro, & Conventui dicti Hospitalis Sancti Joannis Hierosolymitani, & pro tempore existenti Priori Prioratus Urbis, ne etiam quorumeumque statutorum, sta-bilimentorum, ac privilegiorum pre-textu, vel aliis quomodocumque divisionem, & alia premissa directe, vel indi-rete, quovis queficio colore, audeant impugnare, seu corum effectum aliis quoque modis impeditre; ac decernentes, singula premissa, nullo tempore, de surreptionis, seu nullitatis vitio, aut intentionis nostræ, vel alio quopiam de-fectu, argui, vel notari, nec sub ullis revocationibus, restitutionibus, aut aliis contrariis dispositionibus, etiam ad Magistri, & Conventus, seu Prioris præ-dictorum instantiam, aut etiam motu, scientia, & potestatis plenitudine simili-bus, ac consistorialiter, & ex quibusvis causis, pro tempore factis comprehendis, sed semper ab illis excepti, & quoties emanabunt, totidē in pristinum statum restituta, & plenariè reintegrata esse,

B in prædicti Monasterii usus, & utilita-tem convertere, cujusvis licentia minimè requisita; & nihilominus in dd. Palatio, & Edibus aliud Monasterium buju-smodi Virginum; sub dicta invocatione Beatæ Mariae Annuntiatae, & ejusdem Ordinis Prædicatorum, cum omnibus ad id requisitis perpetuò erigimus, & in-stituimus, & ad illud Moniales primodi ci Monasterii, cum sacra, & profana suppelletili, ceterisque rebus, & bonis, necnon privilegiis, indulgentiis, gratiis, concessionibus, & indultis Apostolicis eis, & earum singulis quomodolibet concessis, ita ut eadem illa habcant, illis que ipsi potantur, qua in primodi ci Monasterio obtinebant, dicta autorita-te transferimus, illisque dictam Ecclesiam Sancti Basili pro Ecclesia secunda dicti Monasterii concedimus, & assignamus;

C distribuimus in habitantes, in virtute Sancte Obedientie Dilictis filiis Magistro, & Conventui dicti Hospitalis Sancti Joannis Hierosolymitani, & pro tempore existenti Priori Prioratus Urbis, ne etiam quorumeumque statutorum, sta-bilimentorum, ac privilegiorum pre-textu, vel aliis quomodocumque divisionem, & alia premissa directe, vel indi-rete, quovis queficio colore, audeant impugnare, seu corum effectum aliis quoque modis impeditre; ac decernentes, singula premissa, nullo tempore, de surreptionis, seu nullitatis vitio, aut intentionis nostræ, vel alio quopiam de-fectu, argui, vel notari, nec sub ullis revocationibus, restitutionibus, aut aliis contrariis dispositionibus, etiam ad Magistri, & Conventus, seu Prioris præ-dictorum instantiam, aut etiam motu, scientia, & potestatis plenitudine simili-bus, ac consistorialiter, & ex quibusvis causis, pro tempore factis comprehendis, sed semper ab illis excepti, & quoties emanabunt, totidē in pristinum statum restituta, & plenariè reintegrata esse,

D in virtute Sancte Obedientie Dilictis filiis Magistro, & Conventui dicti Hospitalis Sancti Joannis Hierosolymitani, & pro tempore existenti Priori Prioratus Urbis, ne etiam quorumeumque statutorum, sta-bilimentorum, ac privilegiorum pre-textu, vel aliis quomodocumque divisionem, & alia premissa directe, vel indi-rete, quovis queficio colore, audeant impugnare, seu corum effectum aliis quoque modis impeditre; ac decernentes, singula premissa, nullo tempore, de surreptionis, seu nullitatis vitio, aut intentionis nostræ, vel alio quopiam de-fectu, argui, vel notari, nec sub ullis revocationibus, restitutionibus, aut aliis contrariis dispositionibus, etiam ad Magistri, & Conventus, seu Prioris præ-dictorum instantiam, aut etiam motu, scientia, & potestatis plenitudine simili-bus, ac consistorialiter, & ex quibusvis causis, pro tempore factis comprehendis, sed semper ab illis excepti, & quoties emanabunt, totidē in pristinum statum restituta, & plenariè reintegrata esse,

E in virtute Sancte Obedientie Dilictis filiis Magistro, & Conventui dicti Hospitalis Sancti Joannis Hierosolymitani, & pro tempore existenti Priori Prioratus Urbis, ne etiam quorumeumque statutorum, sta-bilimentorum, ac privilegiorum pre-textu, vel aliis quomodocumque divisionem, & alia premissa directe, vel indi-rete, quovis queficio colore, audeant impugnare, seu corum effectum aliis quoque modis impeditre; ac decernentes, singula premissa, nullo tempore, de surreptionis, seu nullitatis vitio, aut intentionis nostræ, vel alio quopiam de-fectu, argui, vel notari, nec sub ullis revocationibus, restitutionibus, aut aliis contrariis dispositionibus, etiam ad Magistri, & Conventus, seu Prioris præ-dictorum instantiam, aut etiam motu, scientia, & potestatis plenitudine simili-bus, ac consistorialiter, & ex quibusvis causis, pro tempore factis comprehendis, sed semper ab illis excepti, & quoties emanabunt, totidē in pristinum statum restituta, & plenariè reintegrata esse,

etiam censeri , nec ipsos Magistrum , Conventum , aut Priorem , etiam pre-textu enormissima lesionis , aut damni , & incommodi sui Hospitalis , & Prioratus rescissionem præmissorum , aut resti-tutionem in integrum , vel reductionem ad terminos juris , seu quocumque aliud juris , vel gratia remedium , contra illa impetrare , seu etiam ab alio , vel alii impetratis , vel etiam motu , & scientia similibus , concessis , uti posse , sicutque in eisdem præmissis omnibus , & singulis per quoquaque Judices Ordinarios , & Delegatos , etiam Causarum Palatii Apostolici Auditores , ac Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales , in quavis Causa , & Instantia , sublata eis , & eorum cui-libet , quavis alter judicandi , & inter-pretandi facultate , & autoritate , ubi-que judicari , & definiri debere , nec non irritum , & inane , si secutus super his à quoquam , quavis autoritate , scienter , vel ignoranter contigerit attentari . Quo circa Venerabilibus Fratribus no-stris Archiepiscopo Theatino , & Petro Donato Narnien. Episcopo , per Aposto-lica scripta , motu simili mandamus , qua-tendis Ipsi , vel duo , aut unus eorum , per se , vel alium , seu alios , præsentes lite-ras , & in eisdem contenta , quacumque , ubi , & quandò opus fuerit , ac quoties pro parte Joannis Michaelis Episcopi , ac Prosectoris , necnon Administratorum , & Archiconfraternitatis præditorum , vel aliquuj eorum fuerint requisiti , so-lemniter publicantes , eisque in præmissis efficacis defensionis præsidio affi-stentes , faciant , autoritate nostra , præmissa omnia , & singula firmiter observari , ipsoque omnes , quos exdem literæ con-cernunt , & concernent in futurum , illis pacifice frui , & gaudere : non permis-tentes eorum quempiam per quoquaque , quavis autoritate fungentes , desuper quomodolibet indebet molestatari , Con-tradictores quoslibet , & rebelles , per censuras , & penas Ecclesiasticas , ac etiam pecuniarias , eorum arbitrio mo-derandas , aliaque opportuna Juris re-media , appellatione postposita , compe-scendo , legitimisque super his habendis , servatis Processibus , Censuram , & Penas ipsas , etiam iteratis vicibus aggravando , invocato etiam ad hoc , si opus fuerit , auxilio brachii fœcularis . Non obstantibus nostra , per quam dudum , inter alia , voluimus , quod semper in Unionibus commissis , fieret ad partes vocatis , quo-

A rum interefset , ac Lateranensis Concilii , novissimè celebrati , Uniones perpetuas , nisi in casibus à Jure permitti fieri prohibente , nec non piæ memoria Bonifacii PP. VIII. etiam Prædecessoris nostri , qui-bus cavitur , ne Mendicantes ad nova loca transire , aut illa recipere præsumant , quoquomodo , sine speciali d. Sedit licen-tia de prohibitione bujusmodi mentionem faciente , & nō quis , extra suam Cro-tatem , vel Diæcessim , nisi in certis exce-ptis casibus , & in illis ulterò unam Die-tam à fine sua Diæcessim ad Judicium evocetur , seu nō Judices , à Sede prædi-sta deputati , contra quoquaque proce-dere , aut alii , vel alii vices suas com-mittere præsumant ; & in Concilio Ge-nerali edita de duabus Dietis , dummodò ultrà trei dietas , aliquis , autoritate præsentium ad Judicium non trabatur , alijsque Apostolicis Constitutionibus , ac Hospitalis Sancti Joannis Hierosolymitan , & Prioratus præditorum , jura-mento , confirmatione Apostolica , vel quavis firmitate alia roboratis , statusis , consuetudinibus stabilitatis , usibus , & naturis : Privilégis quoque , Indultis , & Literis Apostolicis , illis , necnon præ-di-sto Magistro , Conventu , & Priori , ac quibusvis aliis Superioribus Personis , & Loci per quoquaque Romanos Pon-tifices Prædecessores nostros , qui ab ipsis Hospitalis institutione huc usque ju-rrunt , ac nos , & Sedem Apostolicam contra bujusmodi alienationes , & dis-membersiones , etiam cum decreto , quid ille , ex quavis causa facta , nullis tem-poribus subsistere possunt , sed res , & bona semper unita , ut prius censeantur , & suam pristinam naturam fortiantur , nec unquid alii consolidari , aut in alios usus converti , sed ad jus , & proprieta-tem quoquaque tempore revocari va-leant , & aliis , sub quibuscumque te-noribus , & formis , ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis , alijsque efficiacioribus , efficacissimis , & insolitis clausulis , necnon irrisantibus , & aliis decretis etiam motu , scientia , & potestatis plenitudine similibus . nec non Consistorialiter , ac consideratione , intuitu , contemplatione , vel ad instan-tiam , Imperatoris , Regum , Ducum , & aliorum Principum , aut etiam nullius instantiam , ac pro conservatione Reli-gionis Christianæ quoquaque conce-sis , confirmatis , & innovatis , "etiam si eis , ac prædictis stabilitatis caveatur expre-

expressione, quod illis, etiam per quas-
cumque literas Apostolicas, etiam qua-
vis clausulas generales, vel speciales,
etiam derogatoriarum derogatorias di-
stributiores, & insolitas, & etiam irri-
tantia decreta, sub quacumque verbo-
rum expressione, in se continentes, nu-
latenui derogari posse, nec derogatum
censi, nisi tempe illarum de verbo ad
verbum, nihil omisso, insertus, ac hu-
iusmodi derogatione consistorialiter fa-
cile, & per trias distinctorum literarum,
cumdem tenorem continentem, tribus
similiter distinctorum vicibus Magistro, &
Conventui predibitis legitimè intimate,
& insinuate suerint, ac ipsorum Magis-
tri, & Conventus ad id expressum ac-
cesserit assensu, & aliter facte minime
suffragentur; nec Magister, & Conven-
tus predibit ad parendum Literis deroga-
toriis bujusmodi, & decretis, super
illis processibus, ac illorum Executoribus,
& Subexecutortibus, cumque mandatis,
& monitionibus teneantur, sed Litera-
rum bujusmodi executionem omnino im-
pedire, nec ratione resistente bujusmo-
di Cenjuris Ecclesiasticis per eisdem Exe-
cutores, & Subexecutores latissimodam
possint. Quibus omnibus, etiam si pro
illorum sufficienter derogatione, de ipsis
corumque totis tenoribus specialis speci-
fica, expressa, & individua, ac de verbo
ad verbum, non autem per clausulas ge-
nerales, idem importantes, mentio, scilicet
quavis alia expressio habenda, aut alii-
qua alia exquisita forma ad hoc servan-
da foret, tenores bujusmodi, ac si de ver-
bo ad verbum infererentur presentibus,
pro sufficienter expressis, habentes, illas
aliis in suo robore permanentes, hoc vice
dunstaxat, barum serle, specialiter, &
expressi derogamus, ceterisque contra-
riis quibuscumque, aut si aliquis, super
provisionibus sibi facientis de Preceptor-
iis bujusmodi, speciales, vel alii Benefi-
ciis Ecclesiasticis in dicta Urbe genera-
lis dictis Sedi, vel Legatorum ejus Litera-
tis impetrant, etiam per eas ad
inhibitionem, reservationem, & decre-
tum, vel aliis quicunque sit processus;
quas quidem Literas, & processus
habitos per eisdem, & inde secuta que-
cumque ad dictam Preceptoriam volu-
mus non extendi, sed nullam per hoc eis
quo ad affectionem Beneficiorum alto-
rum prejudicium generari; sed, si Ma-
gistro, & Conventus prefatis, vel qui-
buscumque aliis communiter, vel droitim, ab

A eadem sit Sede indultum, quod interdicti,
suspensi, vel excommunicati non possint
per Literas Apostolicas, non facientes
plenum, & expressam, ac de verbo ad
verbum de Indulito bujusmodi menio-
nem, & quibuslibet aliis Privilegiis,
Induliti, & Literis Apostolicis genera-
libus, vel specialibus quorumcumque te-
norum existant, per que presentibus
non expressa, vel totaliter non inserta
efficiunt carum impediri valeat quomo-
dolibet, vel differri, & de quibus quorum-
que totis tenoribus de verbo habenda sit
in nostris Literis mentio specialis. Nulli
ergo omnino hominum licet banc pagi-
nam nostram dissolutioni, dismembratio-
ni, divisioni, separationi, suppressioni,
extinctioni, abolitioni, concessioni,
assignationi, erectioni, institutioni, translationi,
inhibitioni, decretri, mandati, derogationi, & voluntatis in-
fringere, vel ei ausu temerario con-
trarie. Si quis autem hoc attentre
presumperit, indignationem Omnipot-
tentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli
Apostolorum ejus, se noverit incursum.
Datum Roma apud Sanctum
Petrum anno Incarnationis Dominice
millesimo quingentesimo sexagesimo
sesto tertio Kal. Decembris Pontificatus
nostris anno Primo.

Cæsar Glotterius.)

D Præter hec autem subsidia, qui-
bus Catechumenorum Domus inopiam,
hoc anno, levavit, ejusdem insuper
necessitatibus subvenisse, potestate fa-
ctæ Joanni Michaeli Cardinali Sarace-
no, Loci, ut auditu, Protectori, He-
breos qui, callida tergiversatione,
posthabita Constitutione, qua cautum
erat, nè bona stabilia possidere possent,
ea tamen retinuerint, multstanti poe-
na, qua eorumdem bonorum stabilium
dimidia pars eidem domui adiudicatur;
ex his, quæ sequenti anno dicen-
da erunt, apparebit. Quod vero, etiam
sic addita, & ades, & Templum Sancti
Basilii Catechumenorum eidem Domui,
hæc tamè multitudinem eorum, qui
Judaicis superstitionibus abdicatis,
Christianam Religionem amplexati
sunt, capere nequierit, quapropter
ampliorem domum comparare compul-
sus fuerit: ex alia apud præsum Ca-
racciam Epistola colligitur: In ea siqui-
dem, Pium magnificissimas eas ^{Ex Epist. Carac.}
^{apud Corin.}
^{Epist. Jam.}
^{dec. Kalem.}
^{Offic. 1566.}

rat,

rat, in quo est Templum Sanctissimæ A
Trinitatis, coemisse, ad Catechumenorum Hospitium, eisque non medio-
cre vestigia assignasse, narratur.

CXII. Hoc, demum, anno, Hebræos Urbanos in Regionem ad Marcelli Theatrum illis attributam, concludi jussisse, in qua noctu foribus obseratis demorarentur, præcepisseque in eos animadverti, qui foris eo tempore deprehensi fuissent; colligi ritè videtur ex ejusdem Pii, loco ipsi apposito, itemmate, eique adiecta inscriptione, anno B Primo Pontificatus prænotata, cohæretque renovata ab eo Constitutioni Pauli IV., qua tām in Urbe, quām in quibusvis aliis Romanæ Ecclesiæ Civitatibus, Terris, & Locis Judæi omnes in uno, & eodem loco, ut commorari cogerentur, mandavit, ut suprā diximus.

CXIII. Ex his tamen sanctissimis operibus, & editis à Pio legibus varios sermones jaētatos fuisse refert Thuanus; aliis, eximium Religionis à seftaria pravitate vindicanda, & vita emendationis studium in eo laudantibus, aliis moderationem, & majorem prudentiam in eo requirentibus; sicutque judicabant, (subjungit), optimi quique: Nām, si Pontificalia Dignitas Pastorali Officio solo contineretur, in Pio V. nihil ferè desiderari potuisse; sed quād ei Dignitati annexa est Principalis potestas, pleraque virtutes in Principe ad publicam administrationem sunt necessariae, quas longo rerum usu comparari, & excoli necesse est, nec in umbra, & inter Monachorum greges eadem acquiri possunt, nām aliter in coenobiis, aliter in Aula degitur; præterea aliud est Monachis imperare, aliud regnare. Hæc Thuanus, & falsò quidem, ut consuevit; nām non tantūm eas, quæ ad Sacerdotiale Officium pertinent, partes perfectè Pius implevit; sed in supèr, quæ optimum decebat Principem, munia exercuit, ut mox dicenda perspicuè demonstrabunt. Cūm enim tot, E tantorumque bonorum, quæ Deus hominibus largitur, nullus sit fructus, aut usus rectus sine Lege, Jure, & Principe; Jus verb̄ finis sit Legis, sicut Principis opus, est Lex; Princeps autem imago Dei, cuncta administrantis; ita innumera propè beneficia Reipublicæ contulit Pius, eō quād in eo, & ab eo Pontificem, tūm temporalia, tūm spi-

*Plutarcb.
ad imperit.
Princip.*

ritualia cuncta optimè administrantem, Respublica eadem naēta fuerit; nec tantum Leges operantem, sed finem præcipuè Legis, Jus, totis viribus requirentem, in illo, Principem obtinebit. Vix enim Pontificatum ascenderat, cūm Magistratus, & Judices omnes Urbanos, exhibitis etiam Cardinalibus, qui aliquam publicæ Jurisdictionis, vel administrationis partem attingerent, advocari jussit; iisque hujusmodi, & rationem cognoscendi, & explicandi Causas, legem præscriptis, ut divino instinctu (inquit Gabutius) illam habuisse orationem plerique testarentur. Inter alia autem admonitos voluit, quād, si quem extra Justitia formam eis commendatum fuisse contigisset; illum malam Causam habere existimarent, idèque Justitia rectum iter tenebant, ē cujus tramite nemo ex Pontificia Familia auctor, aut suos futurus erat, ut aberrarent. Districtè siquidem Familiaribus suis prohibuerat, nè in eis, quā ad Jus dicendum pertinebant, ullo modo se se interponerent, aut Judicibus Causas commendarent. Nè autem Justitia præscripta, his, aliisque modis transgressionibus paterent, probos, & integros Juris Administristros deligit, quibus ad Rempublicam capessendam, non pecunia, sed virtus aditum aperiuisset; hosque rebus gerendis, Causisque expediens præfici curavit, memor sententia illius, quād, qui Justitia ministerium emit, necesse est, ut vendat: idèque qui Dignitates, & Officia, quibus Jurisdictionis administratio esset adiuncta, vel pecunia, vel aliis malis artibus ambient, sūt etiam assequerentur; in eos, jam ciuili jure propositas, gravissimas poenas innovavit, & auxit, quibus poenis obnoxios fore quoque voluit, qui ob id premium, vel promissionem accepissent, vel operam suam huic rei utcumque præstissem; usque adeò videlicet, restam Juris Administrorum electionem, justitiæque ministerium, quām integerimum esse studuit: sed de his suo loco agendum erit.

Licet verò, morum integritate, & probitate, selectissimos Viros, Judices diceret, qui Jus suum unicuique præstarent; tamen, & ipsos injudicatos haud remanere voluit; imò, sicut scriptum est, eorum quoque Justicias judicio subesse jussit, ad hoc renovato Pii

Secun-

CXIV.

*Gabut. Vit.
Pii lib. 1.
cap. 10.*

Secundi Prædecessoris sui diplomate, A auroe nuncupato, quo præcipitur, ut qui Magistratus defuncti essent, gesti Magistratus rationem reddere compellerentur; ideoque gravissimo etiam subegit judicio Pii IV. Quæstorem, de quo, cum multa ad eum, à Gubernatore delata essent, quod nempè riè sibi commiso munere perfusus non esset, Judicio sisti voluit; facta tamen ei potestate, quemcumque vellet sibi Judicem deligendi.

cxv.

At, sicut avaritiam leges sèpè sèpiùs perimere, Judicesque sciebat corrumpi à dìvitibus; ità pauperes, dùm, quod offerrent non haberent, non sòlùm non audiri, & contemni, sed etiam contra veritatem opprimi optimè neverat; unde huic malo occurrere volens, nè cuiquam, propter imbecilitatem, & inopiam injuria fieret, statuit, statis feriis, publicam, pauperibus tantùm, audientiam concedere: quibus porrò diebus, nemo, vel publicus, vel privatus nobilis admittebatur. Ibi federe (ut diximus) ad intelligentias confluentiam pauperum. Causas promptus sempè, & immobilis, ad horas decem plerisque consuevit.

Natalis Comes
Hister.Plano in Re-
licit.

Et hæc causa fuit (ut refert Natalis Comes), quod omnes injuriae, tamquam nubes ab Aquilone dispergenter, dûmeas, videlicet, quisque, ad aures Pontificis deferendas metuebat; & quod Judices, nil contra Jus, & Justitiam, vel agere, vel auderent pronunciare; cùm quidquid ab eis actum, D decretumque fuisset, Pontificem minime latere posse cognoscerent. Prudentum verò Principum mores, cum non tantùm cautos, justos, & fùbres esse oporteat, sed acrimonia etiam cuidam, efficacique pertinacia junctos esse necessè fit: Pius, & caute, & justa, & salubria mandabat; &, ut exequenter, acrimonia, efficacique pertinacia uebatur, tùm enim in ratione mandandi, tùm in cura, mandata exigendi, nequaquam verbis, vel rescriptis tantummodo contentum se fore, edicens: imò, quoad res ad exitum perducere, minimè quiescebat; & licet flexibili admodum, & clementi esset natura, nihilominus in his, quæ ad Religionem, Justitiamque pertinebant, planè integer erat, nec ullius summi, aut infimi gratiâ, de vera dimovebatur sententia, serioque imperata, fieri vo-

lebat; quod multi sua ipsorum mercede didicerunt.

Quoad pauperes insuper, qui ad Judicia trahebantur, statuit etiam, quæ sequuntur (Acceptimus, inquit, multos pauperes, & personas miserabiles rep̄iri, qui, cum alicuius sint creditoris, de eorum credito volentes sibi satisfici, comparent in Causis discussionum bonorum eorum debitoris, iura sua producentes; verùm ipsi, aut quia non priores, postoresque, aut quia ut priores, nec priores sunt, propter ead evenit, quod, dum eorum creditum in maximum ipsorum præjudicium consequi non valent, seipsum fiat, quod eorum pauperrima Familia, in non modicum ipsorum, eorumque dedecus, mendicare cogantur. Nos hujusmodi personarum miseriis compatiens, eisdemque in premisis subvenire volentes, motu simili, & non ad aliquius nobis super hoc oblate petitionis instantiam, sed ex mera voluntate, & deliberatione, & ex certa scientia nostra, ac de Apostolice potestatis plenitudine, Apostolica autoritate, volumus, ac perpetuo statuimus, & ordinamus, quod, si in Causis hujusmodi, in Tribunalis Dilectionis Filiis Alexandri Riarii, nostri, & Cameræ Apostolice Auditoris, tam motis, quād movendis in futurum, comparuerint, creditores usque ad summam scutorum quinquaginta inclusivè pro quolibet, qui verè sint miserabiles persone, illi de eorum credito, etiam quod non sint priores, aut postores, satisfici possint, & debeant &c.) Ita Pius, quæ licet, quandò edita fuerint, perspicue haud appareat, tamen ad præsentem annum pertinere, suadere videntur huic similia, hoc ipso tempore, de iisdem serè rebus vulgata decreta; nam præter ea, quæ pro Cardinalium Creditoribus, ut suprà retulimus, statuit; nè Causarum dilatione litigantes fatigantur, ut in integrum litigantes eosdem restituere possent, adversus impedimentum Sedis Vacantis Pii IV. prædecessoris sui, usque in crastinum suæ Coronationis, quo nempè temporis intervallo, *Justitium* eà in Curia indictum fuerat) Capitolinis etiam Judicis indulsit. Quod quidem se insuper statuisse fatetur, ut de lapsu, & cursu instantiarum, & fatalium quæstionum dubia, exoriri solita, omnino dirimeret.

Pauperum tamen, in Justitiae administratione, nè putari possit sola negocia

cxvi.

Extat. in
Bull. Con-
silio. 27.Extat. int.
Pii Conflit-
tus. pagi.

cxvii.

Exstat. in
Bull. Con-
stitut.

gocia spectatiss., ea vetant, quæ octavo A
Id. Septembris hujusmet anni in S.R.E.
Cardinalium, aliorumque Romanz Cu-
ritæ Prelatorum Familiares constituisse
reperimus. Hi siquidem, iisdem defun-
ctis Cardinalibus, eorum Dominis, con-
suetudinis, privilegi, sù quocumque
alio prætextu, eorumdem bona mobilia
mortuorum, etiam invitatis heredibus,
sù teſtamentorum exequitoribus, sive
pro heredibus ab intestato, per Ponti-
ficias Constitutiones deputatis, argen-
tea etiam, & pretiosa quæque ſibi ar-
ripere, & usurpare conſueverunt. Ne-
que id tantum, ſed Parafræniorum,
& Caudatariorum Universitates, ſeū
Collegia, tum in novorum Cardinalium creatione, tum in obitu, ab eisdem
novis Cardinalibus, aut defunctorum
heredibus, certum pecuniarium nume-
rum, aut alia, magna cum importuni-
tate, & temeritate exigere, ſeū potius
extorquere videbantur.

Hunc igitur detestabilem morem,
ſublatum Pius voluit, ac de cœtero
Cardinalium prefatis Familiaribus, tam
singulariter, quam communiter, &
collegialiter, ſub quovis prætextu,
nullum jus, nullamque poenitentia actionem,
aut Juris remedium competere,
neque eis, ex Bonis Cardinalium, præ-
ter eorum ſtipendia, deberi aliquid,
declaravit.

Præfata die, qua Constitutionem,
quam diximus, edidit, de his cum
Cardinalibus in Consistorio etiam egif-
fe, in totiès memorato Cardinalis Far-
nelii Diario, hi verbi narratur (*San-
ctissimus D. N. accepto*, ut afferunt,
quod nonnulli Familiarii Reverendissi-
morum Dominorum Sanctæ Romanae
Ecclesiæ Cardinalium, veluti Parafræ-
narii, Credentiarii, Coqui Magistri
Stabuli, ita vulgariter nuncupati, &
forian aliis, cujuscumque fuit ordinis, &
Ministerii defunctis Cardinalibus eorum
Dominis, consuetudinis, privilegi, ſeū
allo quocumque prætextu, in non modi-
cam ipſorum memoria defunctorum Car-
dinalium ignominiam, Parafrænarii, ut
mulas cum instrumentis, & pbaleris fuit,
& aliis aliis ipſorum Cardinalium instru-
mentis, & bona, per ipſos Familiareſ
reſpettivè in eorum Ministeriis teneri,
& exerceri ſolita; etiam invitatis ipſorum
Defunctorum heredibus, & Car-
dinalibus, ſicut Teſtamentorum exequitoribus,
ab ipſo Teſtatore, ſed pro be-

redibus ab intestato, per Constitutiones
Pontificias deputatis, etiam argentea,
& pretiosa ſibi arripere, & uſurpare,
ac pro illis plerumque etiam inter ſe ri-
xari, & digladiari conſueverunt, cum
magnō totius Curia ſcandalō, & Car-
dinalium dignitatis opprobrio; & uni-
versi etiam S. E. Rom. Cardinalium Parafrænarii, Caudetarii, Univerſitati-
tes, & Collegia inter ſe facientes, in
novorum Cardinalium creatione, & obi-
tu, & forian aliis certis temporibus,
ab Hſdem novis Cardinalibus, & De-
functorum heredibus reſpettivè, certas
pecuniarium ſummas, aut rei alias, ma-
gna cum importunitate, & temeritate
exigere, & quodammodo extorquere
ſunt ſoliti. Volens tām ſcandalorum
abuſuum occaſionem tollere, omnes, &
ſingulareſ conſuetudines, & uſus, per
prædictos, & alios quoſcumque ipſorum
Cardinalium Familiares, & Ministroſ,
tām singulariter, quād communiter, &
collegialiter, ut præfertur, ſed aliis
quoniam dolibet petendi, & exinde acli-
nit, & iuri quocumque remedia alle-
gari, & exerceri ſolita, paenitenti abro-
gavit, & ſuſtituit; At de cœtero Familiariis
ipſis, prædictorum occaſione, nullum
Jus, nullamque poenitentia actionem,
aut Juris remedium competere,
neque eis aliqua ex bonis, & pecuniis
prefati deberi, ſed eos debere eſſe con-
tentos ſuis ſalarioriis, ſi que eis promissa
ſuerunt, & eo ampliis, ſi Defunctorum
heredibus, aut Cardinalibus prædictis
reſpettivè aliquid Familiariis ipſis,
ſiue ut ſingulis, ſiue ut univerſi, aut
aliis, ex mera ipſorum heredum, &
Cardinalium liberalitate dare place-
bit, irruſumque decrevit. Non obſtan-
tibus prædictis Constitutionibus); Ita
ibi:

Ad hanc, diſſicilioribus aliis litigiorum anſtrictibus, qui poſt obitum
eorumdem Cardinalium, & quorum-
cumque Prelatorum, in Romana Cu-
ria decedentium, inter eorum Creditores
oriebantur, occurrere volens (qui nempè unusquisque, vel altero
ſe potiorem eſſe contendebat; vel mer-
cedis, & regaliarum obtentu, alios
Creditores precedere conabatur: quo
plerumque hebat, ut pauperimi, qui
bona fide ſuam ſubſtantiam credide-
rant, non tantum debita ſatisfactione
defraudarentur, ſed etiam longis, &
periculofis liibus defatigarentur) per-
petuo

*Exst. in
Bull. post
dicta. Con-
stitut. 57.*
petuò validura altera Constitutione, A neminem super defunctorum Cardinalium, aut Prælatorum bonis mercedem posse depositare, ubi creditorum aliorum præjudicium existeret, sancivit; nisi, sub eadem certa constituta mercede conductum fuisse, evidenter apparet; quin etiam formam Constitutionis Pauli III. super hoc concessam, quatenus opus fuisse, innovavit.

Porrè autem in creditorum satisfactione ordinem servandum hunc mandavit; quod annulo, nimirum, B dempto, & Cappellæ ornamenti, Apostolicæ Camerae Commissario, respectu defunctorum Cardinalium, in primis consignandis; prior deinde causa eorum esset, qui prefatis Cardinalibus ipsorumque Familii cibaria suppeditassent; deinde illorum, qui res vestiaris, aliaque hujusmodi generis ad corporis usum, non autem ad ornatum, seu ad pompa, necessaria, subministrassent; & tertia demum præfatorum mercenariorum, quibus tamen certa, constituta merces constaret. Quoad alias verò, Jus commune teneri voluit, Constitutionemque hanc, non tantum in futuris, sed etiam in tunc pendentibus causis vim obtinere, imperavit. Editam autem fuisse hoc anno, post supra allatam, colligi posse cognoscitur ex his in ea insertis verbis (*Similliter coramdem Cardinalium, & Prælatorum Familiares abhincant à petitione regularum, enjucumque &c. juxta formam Decreti, de Fratribus confilio, de mensi Septembribus proximè præteriti, super hoc editi &c.*) Sed, quia Constitutionis hujus occasione, (ex eo potissimum, quod cibariorum creditores ceteris etiam anterioribus, & hypothecam habentibus præferebantur) dubitatum est, an ea lex Aromaticarios etiam comprehendenderet, ita ut ceteris creditoribus ipsi etiam preponi deberent; idèd dubitationem hanc, alio edito Motu proprio, paulò post, ut verisimiliter censi posse videtur, sustulit Pius:

*Exst. in
Bull. post
dicta. Con-
stitut. 57.*
declarans, quod, cum Aromaticiorum mercem, ad quotidianum victum minimè necessariam, sed potius, aut medicamentum esse, aut delicis inservire animadvertisset; mercede eadē sua Aromaticarios ipsos magnam sibi lucram consuevisse parare, & insuper speciali privilegio extitisse munitos, coi⁹ vi- gors, cum obligatione in forma Game-

Annal. Eccl. Tom. 22.

re, concurrerent; propterea illos à dispositione prefata, quoad medicinalia, & funerum expensas, non comprehensos edixit; & eos, qui fuerant de eorum credito satisfacti, juramentum de restitutione prioribus, & potioribus præstitum facienda eorundem Aromaticiorum intuitu servare, nullatenus tenerentur.

Reperimus autem Cardinales plures hoc anno defunctos: Franciscum nempe Crassum, Mediolanensem, primò quidem Diaconum Cardinalem Sancte Lucie in Septisolio, postmodum Presbyterum Tit. Sancte Ceciliæ, Kalend. Septembribus. Simonem Pasquam, Genuensem, Presbyterum Cardinalem Tit. Sancte Sabine, Prid. non. Septembribus. Joannem Suavium Reumanum Gallum, Presbyt. Cardinslem Tit. S. Joannis ante portam Latinam; tunc Sancte Prisci, tert. Kalend. Octobr. Annibalem Bozzutum Neapolitanum, Presbyt. Card. Tit. S. Silvestri in Montibus prid. non. Octobris. Tibérium Crispum Romanum, Diaconum primò, tunc Presbyt. Cardinalem Sancte Agathæ, Sancte Marie Transtiberim, & Episcopum Sabinensem, prid. Idus Octobris. Petrum Franciscum Ferrerium Pedemontanum, Presbyt. Cardin. Sancti Cesarii, deinde S. Agnetis in Agone, postmodum Sancte Anastasie, prid. Id. Novembribus; & demum Franciscum de Mendoza Hispanum, Presbyt. Card. Sancte Marie de Aracoli, deinde Sancti Joannis ante Portam Latinam, tunc S. Eusebii, tert. non. Decembribus. Ex his verò cum quatuor Romæ decesserint, nempe. Crassus, Pasqua, Suavius, & Ferrerius; idèd mirum non est, hoc tempore in defunctorum Cardinalium familiares, ipsorumque Creditores, prefati potissimum Pium satixisse.

Cum verò Notiorum, sive eorum heredum incuria, aut malitia, publicis instrumentis decedentium, Testamenta, & Scripturas, non sine maximo plurimorum damno, ad Romanæ Curia Tabularium, ut lex imperabat, non deferri Pontifex comporisset; omnes, & singulos eosdem Notarios, in eodem Tabulario descriptos, & ut dicitur, matriculatos; necnon quascumque personas eorumdem Notiorum defunctorum, seu etiam a Romana Curia absentium, illorum notas, & Scripturas, retinientes, infra octo dierum spatiū,

cxx.

cxx.

H spatiū,

*Extat inter
Confit. Pii
forū impre-
sūgōe.*

tium, sub Excommunicationis, falsitatis, ac perjurii, & quingentorum scutorum, Apostolicæ Cameræ applicandorum, poenit., juxta formam Bullæ electionis eorum Collegii, & juramenti ab illis in sua creatione, & descriptione praestiti; ad prædictum Tabularium Scripturas easdem, per Alexandrum Riarium, Apostolicæ Cameræ Generalem Auditorem, compulsos reportare imperavit, prid. Idus Februarii vulgato Edicto.

Sed, cùm summum bonum in his, qui præfunt, sit quidem iustitiam coleare, in eo, quod unicuique sua jura tribuunt, aut servant, præstantius tamen esse deprehendatur, cùm subiectos non sinunt, quod potestatis est facere, sed quod æquum est custodiare; quia, sicut bene agentibus in nullo se præferunt, ita, cùm pravorum culpa exigit, potestatem protinus sui Prioratus agnoscunt, & erga perversos restitutinis jura exercere non formidant, cùm præcipue, eos toti obesse Reipublicæ animadvertunt: Pius id implere fatagens, ut Homicidas, Latrones, Sicarios, facinorosique homines, eorumque complices, ab Urbe, & ex tota Ecclesiastica ditione exturbaret, Romanæque Ecclesiæ Subditorum pacem, & concordiam confoveret, nil penè intentatum reliquit. In primis igitur, Prædecessorum Pontificum Pii II., Sixti IV., Julii II., Leonis X., Clémentis VII., ac Pii IV. Constitutiones innovavit, & ampliavit, contra hujusmodi hominum pestes, eosque receptantes, vel protegentes, vel eorum confortes, Tert. non. Julii hujus anni, sua altera edita. Deinde, cùm accepisset, nec harum intermissione poenarum, mala, que inoleverant, sublata esse; decimo octavo Kalend. Septembri hujusmet anni, aliam vulgavit, in qua primò conquestus, quod nonnulli Constitutionibus, & Mandatis, tam à se, quam etiam ab aliis, ante ipsum, Pontificibus emanatis, posthabitatis, & neglectis, homicidas, rebelles, publicos Latrones, viarum grastatores, ac in poenam capitis Banditos, aliosque sacrilegos, nefariosque viros in suis Locis receptare, ac teneare, eisque diversimodè favere, consiliumque, & auxilium præstare, in non modicum Apostolicorum mandatorum contemptum, plurimamque Subditorum Ecclesiæ perturbationem, & of-

fensionem, haud reformidassent: in talia deinceps perpetrantes, cuiuscumque conditionis, & gradus existenter, bonorum confiscatione, domorum demolitione, & exilii perpetui, aliisque poenit. iussit animadvertisse. Nè verò ignorantiae contra Apostolicam hanc Iussionem, assimulatam speciem obtendere quisquam posset; omnibus Communitatibus, Universitatibus, & Populorum, quarumcumque Civitatum, Oppidorum, Terrarum, Castrorum, & Locorum S. R. E. mediætè, vel immediate subiectis hominibus, districtè præcepit, ut statim, ac præfata Literæ, aut earum transumptum, typis impressum ad eos pervenisset; convocato eorum publico Consilio, coram Officialibus, Sindicis, curamque maleficiorum habentibus, eas ibi altè, & intelligibiliè, vulgari sermone, ut melius, & facilius ab omnibus intelligi possent, legere facerent; deinde, ut in eorum publico Archivo diligenter illas custodire deberent; ac demum, quod successivis singulis annis, in cuiuslibet anni principio, perpetuis futuris temporibus, easdem Literas rursus, in eorum item publico Consilio, legendo reiterarent. Et hæc quidem hoc ipso anno, Prid. non. Septembri sancivit.

Quam districtè verò exequi curaverit hæc, quæ mandaverat, ex iis facile colligi posse cognoscitur, quæ apud Caraciam leguntur, atque hujusmodi sunt: (*Exiles, qui forè Romanam confugiebant, homines facinorosos accerrimè persecutur, nec illis patet suffugium aliquod, nè apud Patres quidem Cardinales. His igitur diebus, cùm delatum ad ipsum fuisse, exulem latere apud primarium quemdam Cardinalem, miseri. Literis, comprehendendi illam, ac duci in carcerem imperavit: quod imperium, tantum absuit, ut Cardinalem offendoret, ut idem ipse studium omne, & scolasticam addibuerit, ad invictigandum exulem. It igitur, cùm nesciūdum reperiatur, fugit tamen vitavit periculum Dapifer Cardinalis, apud quem cerebatur latuisse, timens videlicet justam Pontificis indignationem*) Ita ibi.

Apostolicas idcirco Literas Julii II., & Leonis X., contra Locorum Dominos, & Communitates, S. R. E. mediætè, vel immediate subiectas, eorum Territoria non custodientes, nè

CXXIV.

CXXIII.

*Epiſt. apud
Caracc. sub
die 26. Octo-
bris huius
anni.*

*Exstat inter
Confit. Pii
seorsim im-
pref. pag. 31.
G. seq.*

ad Urbem venientes , vel ex Urbe re- A cedentes prædarentur , hoc anno , quart. decim. Kalen. Julii confirmavit , & ampliavit ; Apostolicis itèm suis editis Literis , in quibus Prædecessorum Pontificum statutis , ista adiecta deprehenduntur . [*Ei insuper , (ipsis sunt verba) cum ejusmodi furtæ , delicta , & derobationes fiant in sylvis , nemoribus , latebris , & in locis occultis , & secretis , non adhibitis , nec presentibus testibus , adeò quod , sine magna difficultate per ipsos spoliatos , & derobatos , furtæ , & valor rerum subtraharum , & ablaturum probari non possint ; statuimus , & ordinamus , quod , quoad probationem honorum subtrahorum , & eorum valorem , stetur declarationi Præsidentium , & Clericorum Cameræ Apostolicae , qui diligenter considerata qualitate personarum spoliatarum , & derobatarum , exposita quantitate furtorum , & aliis circumstantiis , & conjecturis , recepto iuramento ipsarum personarum derobatarum , seu Mercatorum , quorum bona ablata existebant , (super quibus præfatorum Præsidentium , & Clericorum conscientiam oneramus) furtum , & ejus valorem declarare debeant ; & quod derobatio , seu furtum in Confinitibus diversorum Territoriorum , diver- sarum Communitatium , seu dominiorum , vel juxta ejusmodi confines derobatus , contra Dominum Territoriorum prædi- torum , aut Communitatum , quam , & quem elegerit ad recuperationem rerum sibi ablatarum , agere posse , & valeat , ab actione , quam ipse derobatus intentaverit discedere , si ei placuerit , & contra alium agere licet posse (cum Do- mini confinium prædictorum , illos non custodiendo , in præmissa culpa non ca- reant) reservato tamen solventi jure agendi contra conterrinos . Et , ut , quantum fieri potest , occasio crassandi , & derobandi sublata esse videatur &c. præcipimus , & mandamus , sub duorum millium ducatorum , Cameræ Apostolicae applican. pœnis , similibus omnibus , & singulis antedictis , nè Fures , Latrones , & Crassatores in sylvis , & sepibus lati- bula faciant , nec ibi se abscondere pos- sent , ut propè Vias publicas , utrinque ad medium milliare , arbores , & sepes , & quecumque latibula incidere , seu incidi , ac amovere , seu amoveri , & extirpari facere , infra duos menses , à die publicationis præsentium , compu-*

tandos , & sic incisas conservare , & manuteneri omnino teneantur , & de- beant &c.)

Sic ille , justissimo studio , ità incubuit , ne viatoribus , à Crassatoribus , & Latronibus præfatis vis aliqua , aut injuria inferretur ; quod non tan- tūm acres , quas prædictimus , poenas in eos statut , & in Principes viros , ac populos , qui fines suos à Latronibus non custodissent : quin insuper decreverit , quod , si quis in Via spoliatus exinde fuisset , Locorum , in quibus la- trocinium commissum esset , vel Domini- ni , vel incolæ damna omnino resarcire cogerentur ; quod quidem in Piceno , ut refert Gabutius , contigit . Cujusdam enim ibi Castelli homines , cum , ad sarcina patrati , apud se , latroci- nii , detrimenta , compellerentur , Pon- tificisque , ut decreti severitatem remi- teret , submisæ supplicassent ; non modò nihil impetrarunt , sed illud etiam responsum retulere ; nisi majore dili- gentia , ac studio fines suos tuerentur , fore , ut majore quoque pecunia , jactu- ras hominum imposterum compensa- rent . Hanc autem Constitutionem , qui Pio successerunt Pontifices , innovasse , & confirmasse , sed præcipue Xistum Quintum , suo loco dicendum erit .

In cassum tamèn operam dedisset Pontifex , ut hujusmodi hominum spi- nas , ac tribulos , uti optaverat , omni- nō convelleret , nisi finitimorum Principum studia in suam eamdem senten- tiā convertisset . Non modò igitur , nefarios , ac sceleratos homines è Regno Neapolitanó extorres , nulla ratione in Ecclesiastica Ditione posse consistere passus est ; verum etiam cum Catholico Rege , & Etruria Duce , inito pacto , ut ji , cujusvis essent juris , & sive in Pontificio , sive in Neapolitano , seu in Etruria caperentur , sibi invicem in vin- culis puniendi traderentur ; perditissimi hominibus , ipsis ubique locorum subsidendi , aditum omnem præclusit . Exstat adhuc Apostolicum Pii diploma , quod pactum hujusmodi cum Prorege Neapolitanó foedus recenset , & in eo , que Pontificem ad ipsum ineundum impulere , his verbis referuntur . (Ro- manus Pontifex , in supremo Justitie Throno , Divina disponente Clemencia , constitutus , inter multiplices sollicitu- dines , & curas , quibus assiduè premi- tur , sue vigilantis studium circa ea

*Gabut. VII.
Pii sib. 1.
cap. 14.*

cxxxv.

*Exstat. int.
Pii Confit.
pag. 4.*

adhibere possestimum debet, per quae Statum, ac Ditionem Ecclesiasticam facinorosum, ac celestis hominibus purgatum reddat; subditisque sui, ac S. R. E. devoti, ac peculiares Filii, ceterique omnes Christifidiles, in eo, pro tempore degente, pacificè, & quietè vivere possint. Idcirco animadvertere, quod si Malefactores, Scelsti, Sicarii, aliquie diversorum capitalium criminum rei, tam Vassalli, ac Subditi nostri, & dictæ Sedis Apostolicae, quam Serenissimi Regis Catholici, jure Regni Neapolis, tutum aliquid refugium non habuerint, neque spem aliquam, salvos conductus, fidantias, aut assurancees ab aliquo consequendi, aut se ipsos in aliquem locum tuud recipiendi, prout in presentiarum (sic ut accepimus) habent, tot, ac tam immania sceleris, & delicta non perpetrarentur, nec tam magna esset sceleratorum hominum multitudine: Volentes propterea Nos, pro nostri Pastoralis Officii munere, & Dilectus Filius, Nobilis Vir Perafrannus, Alcalæ Dux, ac Prorex, & Locumtenens Generalis, sue Catholicae Majestatis, in Regno Neapolis, opportunè prouidere, ne adeò frequentia delicta, tam à nostris, quam dicti Regni hominibus, & incolis committantur, ac pro tempore commissa puniantur, debitissime panis eorum Autbores afficiantur, neque spem aliquam iustitiae laqueos effugiendi, aut ad aliquem locum tutum se recipiendi habeant &c. per has nostras, in forma Brevis, Literas spectatius, & enixius, autoritate Apostolica probibemus omnibus, & singulis nostris, & Apostolicae Sedis Legatis, Vicelegatis, Gubernatoribus &c., & praesertim moderno, & pro tempore existenti Gabernatori Civitatis nostræ Beneventane, ut ab eis, vel eorum aliquo, postbac, in Civitatibus Terris, & Locis nostris, & dictæ Sedis Apostolicae, aliqui Hæretici, Rebelles, Sacrilegi, Falsarii, Monetarii, Raptores, pacis violatores, Latrones, Assassinii, aut Homicidiæ Regno Neapolitano Banniti, & exiles, modo aliquo, tacite, vel expressè recipiantur, affercentur, vel tute siant. Quinim, si talia, ut premittitur, crimina in dicto Regno Neapolis, & illius Locis, & Terris pa- trantes, ad nostra, & dictæ Sedis Apostolicae Loca, & praesertim ad dictam Civitatem nostram Beneventi, & ejus Comitatum pervenire contigerit, aut

A ibi eos reperiri; ab iisdem Legatis, Vicelegatis, Gubernatoribus &c. capi, detineri, & carceribus mancipari volunt, & mandamus, ac eisdem Proregi, vel Officialibus, & Ministris, seu ad omnem ipsius, vel eorumdem Ministrorum suorum requisitionem captivos factos, liberè, & simplicitè remitti, non captos, capi, detineri, & remitti, quicunque illi fuerint, aut qualitercumque graduati, Nobiles, vel Barones. Mandantes eisdem Legatis, Vicelegatis &c. ut, si quas fidantias, salvos conductus, aut securitates habent, fecerint, illos, & illas revocent, & annullent, prout Nos, praesentium tenore, quas post decimum, à die publicationis earumdem, diem, suum effectum sortiri volumus, revocamus, & annullamus, nulliusque effectus roboris, vel momenti esse volumus, & mandamus. Decernentes insuper, quod, si contigerit, aliquem ex Terris, & Locis nostris, & Apostolicae Sedis oriundum, vel incolam, in prefato Regno Neapolis, vel illius Terris, & Locis delictum aliquod committere, illum ab Officialibus, & Ministris nostris puniri, & plœti posse, non feciù, ac si delictum ipsum in nostris. & ejusdem Romana Ecclesiæ Terris, & Locis immediate subjici committisset. Et n̄ talia patrantes crimina, Iustitiae laqueos effugere possint, volumus, & decernimus, quod Officialis, & Ministri ejusdem Proregis criminosos, & delinquentes praefatos, ut praefertur, buntitos, & exiles insequentes, & persequentes intra fines, & Territorium Status nostri Ecclesiastici, per spatium decem milliarium, in Villis, Casalibus, & Terris, qua tamen muris circumdatæ non sint, & alii Loci campellribus, non tamen Civitatibus, insequi, querere capere, & captivis captos secum ducre, liberè, & securè valeant. Mandantes propterea omnibus, & singulis Magistris, Officialibus, ac Populis, & particularibus personis, Nobis, & dictæ Ecclesiæ subjici, ut Ministris, & Officialibus ipsius Proregis, circa præmissa exequenda, omnem favorem, & auxilium prebeat.

Hec autem omnia è libertiis fecimus, & decrevimus, quia idem Prorex per suas literas, Nobis, per dilectum Filium Ferdinandum de Törre, Secretarium nostrum de numero participantium, & cui ipsius Regni negotiorum spe-

specialis cura imminet, significari fecit, cuncta superius expressa viceversa in dicto Regno a suis Ministris, & Officilibus pariter observari statuerat, & decernet. Quae cum statuta, & decreta fuerint, hæc illa inviolabilitate ab omnibus Legatis, Vicelegatis, Gubernatoribus &c. observari volumus, & mandamus sub nostra indignationis pena. Non obstantibus præmissis &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, sub anulo Piscatoris, die prima Februarii, Pontificatus nostri anno Primo.

In calce autem Constitutionis, vernaculo Sermone hæc apposita leguntur [*Et quia præfatus Prorex Neapolis jam Decretum, nostro huius Brevi consonum, soto eodem Regno vulgavit; id est quilibet Ministrorum, & Officilium nostrorum, & Sanctæ Romanae Ecclesie, quod in eodem Brevi præceptum est, statim exequi non prætermittat*] Promulgatione vero latam hanc legem, quarto Id. Martii ibidem dicitur.

Quam necessariò verò has leges Pius tulerit, omniaque studia adhibuerit, ut hujusmodi sceleratorum hominum auctoritas comprimeret; ex his facile agnoscerit, qua Natalis Comes hoc tempore accidisse his verbis narrat:

Roma nunciasur, exiles, qui multa damna Aſculo insulerant, ad eis creuſſe, adēque autam esse illorum audaciam, propter impunitatem, ut multa Caſtella occupaverint, que cædibut, & directionibus populati essent, nam multi malefici homines, vel non exiles, spe prede, in exulum Caſtra quotidie accedebant. Illud malum, nè diutius serpet latius, Vir strenuus, & rerum bellicarum peritissimus, Torquatus Comes, Civi Romanus missus est, cum summo imperio illius expeditionis, ad eam pensem convellendam. Torquatus, collectis 1500. peditibus, & non parva ala leviorum Equitum, contendit ad fraternandam exulum temeritatem, Regionemque liberandam. Et cum copiis profectis, incredibili celeritate res exulum affligit, minutis præliis pugnatur, in angustum reduci; commissis cum his prælio, partim trucidat, partim cogit salutem sibi fuga procurare, & in longinquas regiones confugere: si non modò metu regionem liberat, verum etiam omnem spem reditus exilibus intercludit: omnem incolarum molestiam. dele-

A *vir*). Sic ille: Ad hujusmodi insuper facinorosos homines, è Samnitum finibus exturbando, Neapolis Prorege, Petrum Antonium Panam, Virum, Campana, Philippi, *videlicet*, *tom. 2. lib. 18.* absque dubio hortatu, misse, tradit Campana.

His omnibus, quibus de medio tritici pestilentissima hominum zizania optimus Paterfamilias evellere studuit, addendum est, ut refert Gabutius, quod exulum patrocinia, nisi prius ji se in carcere constituerint, in Judicio suscipi prohibetur. Verum, tempus, quo id statuerit, silentio præterit, licet ad præfus, jure adscribi posse, non irrationabiliter existimetur.

Nec sic tamen, in perfidos homines adeo severa jura Pius exercuit, ut misericordiae oblivisceretur, ut Thuanus, aliquis, commentitiis suis in historiis, retulere; sed potius ita lenitatem cum severitate miscuisse, ut neque multa asperitate ipsi perversi exulcerarentur, neque nimia benignitate in deterius solverentur, quæ hoc ipso tempore sanxit manifestè declarant. Cum enim Pius IV, ad excessus, & crimina, quæ in dies patrari contigerat, compescenda, per quasdam suas, in forma Motus proprii editas Litteras, inter alia statuisset, quod in Causa treguarum, & Pacis fractarum, fractores ipsi, vel eorum Fideiſſores allegare requirent, quod ex nova causa eadem fractio processisset, ita ut recens allegata offensa cuique minimè suffragaretur: & insuper quod in Causis mixtis, inter Judicem Ecclesiasticum, & Laicum, preventioni locus esset; ita tamen quod Ecclesiasticus Iudex, in preventionis casu contra Laicum procedere nequit, sed illum ad Laicum Judicem remittere tenetur: hanc, & alteram Prædecessoris Legem Pius abrogandam duxit, quod præventionem, edicens, inter Ecclesiasticum, & Laicum Judicem, illum habere tantummodo locum velle, quæ ante præfatum Motum proprium obtinuerat; ipsamque inter primos Juris terminos, juxta ejusdem Juris, & Sacrorum Concilii Tridentini decretorum formam coercuit. Quoad aliud verò (*Considerantes, inquit, à ratione, & jure debito alienum esse, eos, qui criminis innoxii fuerint*), coramque fideiſſores, si tregua, pax, sed fideiſſiones de non offendendo, postea ex nova emer-

emergente occasione frable fuerint, A carum occasione gravari debere; cum præcipue paces, treguae, seu fideiunctiones bujusmodi de non offendendo, non ad offensionem de futuris causis, sed ex præteritis tantum orientur; Literas prefatas, quodam præmissa revocantes, cassantes etc. novam causam in pacis; treguarum, seu fideiunctionum de non offendendo bujusmodi factarum, seu faciendarum præstiarum, seu præstansdarum, si ipsi aliquo modo, seu aliquis eorum in dictis fractionibus intervenirent, seu intervererit; videlicet, si aliquis ex dictis Principalibus, aliquem ex comprehensis in pace, et tregua, seu fideiunctione de non offendendo, offendenter, vel ipse ab aliquo ex ipsis comprehensis offendatur, non excusare; Si vero supradicti Principales, seu aliquis eorum in fractione pacis, tregua, seu fideiunctione bujusmodi, ut supra non intervererint, seu intervererit, ipsos, eorumque consanguineos, et fideiunctiones, certosque in pace, et tregua, seu fideiunctione de non offendendo comprehensos; et quemlibet eorum novam causam bujusmodi allegare posse, et ea probata excusari debere, et quo modo gravari, perturbari, aut inquietari non posse, neque debere; idque tam in Causa motis, & indecisis pendentibus, quam etiam finitis, & in quibus etiam pronunciatum fuit (dummodi sententia desuper late totaliter non sint executioni demandatae) locum sibi vindicare posse, & debere declaramus) Sed quod addit, D miram prorsus ejus in criminosos misericordiam, & pietatem ostendit, subdit squidem (Cumque etiam sepe contingat partes ipsas, contra quas in contumaciam procedi consuevit, vel ita negotiorum mole gravari, vel ita longe abesse, ut ipsorum contumaciam, sex mensum spatio bujusmodi, expurgare minimè queant; terminum sex mensum bujusmodi ad annum prorogamus, ac Contumacibus bujusmodi defensiones, non nisi post anni elapsi terminum denerari debere; ac quæcumque aliter, quam, ut prædictimus, ferendas sententias, nullas, irritas, nulliusque roboris, & momenti fore, & esse, prout Nos eas, ex nunc, tamquam contra Juris debitum, & de facto, latae, annullamus, cassamus, & irritamus.]

Sed, quia Constitutionem hanc, duodecimo Kal. Julii hujus anni vul-

gatam, perperam nonnulli interpretari ausi sunt; ideo Pius, ut videbimus, anno millesimo quingentesimo septuagesimo primo, aliis Literis, sub die decima septima Septembribus datis, Pontificatus sui anno sexto, ipsam declarare coactus fuit. Præsenti vero anno, eas etiam edidisse, quibus alteram ejusdem Pii IV. Constitutionem mitigavit (qua appellations admittendas non esse in criminalibus Causis, Fiscum quomodolibet concernentibus, in qui B bus reos fuisse contigerat, nisi prius actuali deposito poenarium facto, in quibus ex delicto delinquentes ipsi, aut illi, qui pro eisdem fideiunctionibus, vel ex contractu quoquo modo condemnandi venirent, aut eatenus condemnati fuissent, districte præcipiebatur): præcipua suadet ea sollicitudo, quæ hot potissimum tempore, omnem moveare lapidem virus est, vel, ut delinquentium audaciam, congrua severitate comprimeret, vel, è contra legum rigorem in reos, pia miseratione mitigaret; Cum enim, ex præfato Pii IV. Decreto animadvertisset, quod plurimi optimus Ius foventes, ob nimiam interdum paupertatum, modum depositi faciendi, non haberent, & ea de causa, remedio etiam appellations privarentur; quapropter eorum idem bonum jus, quod in appellacione deducere potuissent, incognitum, & deperditum, quod præsertim ad illos, qui crimen confessi minimè fuissent, remaneret. (Nos, (inquit), more Pii Pastoris, præmissis omnibus obviare volentes, nè appellations remedium, ejusque prosecutio pauperibus tolli uidetur, Motu simili &c. dictas Literas mitigantes, & reformatas, tenore præsentium statuimus, decernimus, & ordinamus, ac perpetuud observari mandamus, quod in similibus Causis Fiscalibus, & aliis, de quibus in Literis, & Motu proprio bujusmodi mentionio; omnes, & singula appellaciones, ac quæcumque de super tempore præsentatae, ac præsentanda Commis siones, per Alexandrum Riarium moderatorum, & pro tempore existentem Curia Causarum Cameræ Apostolicae Auditorum, tamquam Judicem talium Appellacionum, nec non per quemcumque alium Judicem bujusmodi iurisdictionem habentem, admittant, ac recipiant, & admetti, ac recipi liberè, & licet pos sint, valeant, at debeat, illarumque vigo-

*Exstat. in
Bullar. Con-
stit. 52. Pii
Quarti li-
cer. Grc.*

*Exstat. in
Bullar. Con-
stit. 54. Pii
Quinti.*

vigore quaecumque inhibitiones, cito-
siones, seu monitoria decernentes, &
alia facientes, in præmissis necessaria,
eisdem Auditori nostro, & Judicibus
præfatis, ad id jurisdictionem habenti-
bus, auctoritatem damus, ac licentiam
impartimur; præfita tamen præscau-
tione idonea per partem, seu partes ap-
pellantes, non tamem confessos, in forma
depositis, pro pœna, in qua condemnatus
exitit, & seu responsum de se restituendo
in carcere, & ibidem remanendo, in
quacumque parte Judicij, & quatenus
paræ esset divers, facto prius actuali de-
posito, arbitrio Judicis ad quem. Quod
verò ad confessos, liceat Judicis a quo,
non obstantibus bujusmodi appellacioni-
bus, & inhibitionibus, & abhinc al-
guarum pœnarum incursu, ad ulterio-
rem executionam, pro pœna bujusmodi
consecutione procedere &c.] Ista Pius,
ad ritè coaguenta Thuani, aliorumque
commentis, quibus, ita cum justitiam
amplexatum fuisse retulerunt, ut exa-
cta Juris obseruantia, plerumque inju-
riose peccaret; & à Clementia abhor-
ruisse scripsere, ita tamen, ut feram,
& implacabilem naturam dissimularet:
nam, cùm multa de clementia honori-
ficè præfatus esset, postrem illam,
exacta nocentum castigatione, contineri
diceret. Nam, si feri aded ingenii Pius
exitisset, uti isti somniarunt, non erat
certè, cur Prædecessorum Pontificum
severiora statuta temperaret, cùm, ut
eisdem suo ingenio indulgeret, & insi-
mul crudelitatis notam evaderet, fer-
vari, que anteà sancta fuerant præce-
pisse, & incorrecta, ac inemendata di-
misisse, que ferventiori ipse studio in-
sequi meditabatur, sat erat. Qyo pactò
siquidem exactè demùm Juris obser-
vantia deliquisse dicendum est, qui Ju-
ris severitatem mitigasse apprehenditur?
Clementiam verò, exactà nocen-
tum castigatione, contineri, Pium di-
xisse, nullibi, præterquam apud Thua-
num legimus, qui rudem fortè Cle-
mentie notitiam descriptionemque
hanc, Pio, præcipuâ doctrinâ predito,
se adscripsisse putavit, quod, quid
Clementia esset, ipse ignoraverit; No-
centes siquidem, uti ipse dicit, debitissi
affecisse supplicium, (cùm præsertim
agnoscitur, benignitatem, & iis ipsiis,
quibus videbitur benignè fieri, & co-
teris obesse) Inclémentia non est; nam,
cùm in ira, vel eum qui plus justo, vel

A qui minùs irascitur, æquè errare fate-
mur; Clementia, inter hujusmodi ex-
rema, nil aliud, quam quadam ira
mediocritas meritò nuncupatur. Et
quidem, si ille, qui, quibus de rebus,
quibusque hominibus decet, irascitur.
quique, quemadmodum, quandò, &
quandiu decet, id facit, laudibus meri-
tò afficit, eundemque, & clemen-
tem, & mansuetum appellare licet; cùm
hujusmodi exitisse Pium, Thuanus ipse
non diffiseri coactus fuerit, dūm, non
præter, nec ultra Juris præscripta, ex-
actum judicium in nocentes exerceri
voluisse narrat; quis non videt, imme-
ritò eum, inclementer ostendere vo-
luisse? Peccasse enim in eam partem
significare videtur, quæ modum non
servat: verum, qui exactè, intrà Ju-
stitiae limites se continuuit, nullatenus
modum non servasse dicendum fuit.
Paratus quidem erat, Vir justus, &
pius, patienter malorum pravitatem
sustine, quos fieri bonos quærebant,
& lati lenitatis, & mansuetudinis Le-
gibus, ut numerus bonorum cresceret,
studuit: verum tamè, ut pari malitia,
se quisquam, pravorum eorumdem
numero non adiungeret, aliis etiam
legibus præcavit: nec castigare voluit,
ut præteriti causa criminis poenas su-
meret, neque, ut, quod factum fue-
rat, infectum reddere existimaret; sed
futuri gratia, nè denuò delinqueret,
vel hic ipse, vel alii, qui debitas ipsum
subiisse poenas vidissent. Qui igitur,
& lenitatis, & severitatis Leges dedit,
& inter utraque extrema, innocentè
incepsit; quomodo Clemens non fuit,
si, nonnihil Clementiæ medium servavit?

Nec tantum verbis, severioris
judicij temperasse Pium acerbitatem,
& Clementiam commendasse, sed etiam
facto; quæ Thuanus ipse aded non
ignoravit, ut nè silentio præterire
ausus fuerit, manifestè declarant. Rem,
paucis comprehendere duximus, eo
quod innumerari penè Scriptores proli-
xiori jam stylo sint prosequuti; nec
aliis quam Gabutii, fide dignissimi
Scriptoris, verbis [A Caraffis (dicit
igitur) rogatus Pius, ut Causam suorum,
in quos tamquam de Republica male meri-
tos, Pius IV. animadverterat, ad Ju-
ris cognitionem revocaret, atque repe-
rito Judicio, qui superstites essent, in
præsulum statum restitueret; non recu-
serit.

*Adiudic.
lib. 4. Ethic.
ibid. 4. Ethic.*

cxxx.

*Gabut. Pius.
Pii lib. 6.
cap. 6.*

Cariss. Frat. Pii pag. 130

savit. De his igitur *Judicio constituto, A Virisque Jurisprudentia, & integritate præstantibus in consilium addibitis, rerum omnium momenta, nè falleretur, ipsorum inspicere, Causamque in Sacro Senatu referri, decernique voluit; In quo, rebus singulis ritè circumspicit, gravissima Pontifici Patrumque sententia, Carafæ sunt in pri- stinam dignitatem, & locum legitimè restituti: non quod corum, qui male se gessissent abla probare, aut legitimam superioris Pontificis Judicium reprobare, vel rejecllare cogitaret; sed quod, pro varietate probacionum, ac temporum, ut sep̄ accidit, variè quandoque judicare, clarissimæque Gentis honoris, salvi Legibus, consulere, aquum esse arbitraretur.] Hec ille, quibus ad-*

denda, quæ Hieronymus Catena adnotavit; quod nempe, priusquam Pius pergratum Carafas faceret, ut denud iporum Causa, uti postulaverant, judiciali examini subderetur; ipsos illū serio admonuisse, quod rem bene perspectam habent, antequam judicium ipsum subirent; nam, si minimè innocentes, uti se esse confidebant, deprehensi suisent, distritti sibi in eos, iuxta Leges, animadversurum scirent. Et hæc, ad refellenda, quorundam Scriptorum, commenta, qui, cum plerosque Judices, qui Carafarum condemnationi interfuerere, mutata sententia, eorumdem postmodum absolutioni absintios suis, referant; venali propemodiū judicio in gratiam Pii V., eos absolyisse, quos, ut Pio IV. gratificarent, damnaverant, putarunt. Näm ex allatis sanè constare arbitramur, quod, cum novo Judicio Carafas, subdidit Pius, non gratiam, quam sine quorundamque Judicium mediò, solus eis præstare, poterat, sed innocentiorum duntaxat, & veritatem præ oculis habuisse; et magis, quod Judicibus, qui anteā judicaverant, & in Carafas pronunciaverant, alios, qui eadem authoritate, sibi etiam ampliori, innocentes renuncient, sufficere potuisset, si, non quod justum, & rectum, sed quod uni sibi arrisisset, ipsos decernere voluisset. Verum nil horum à Pii ingenio, ac integritate, magis alienum. Ab ipsomet Judicibus, qui causam eam judicaverant, judicari denud voluit, ut rursus damnarent, quos anteā damnaverant, si eos damnationi obnoxios judicasent; re me-

liùs explorata, sapienter consilium mutarunt, undè ipsorum integritas comprobatur. Ut Pontifici absenterent, in quam potissimum partem deflectere oporteret, ipsius ignorarunt; nam, cùm Pius, ubi rursus judicium istud aggressi sunt, nil nisi justitiam, & veritatem spectatam habuerit, & quæ ad misericordiam, & justitiam pronun se ostenderit; ineptum est procul dubio, ad earum alteram, ut ejus genio, qui eos latebat, absenterent, sententiam Judices applicuisse, existimasse.

Natalis Comes de his agens (Condemnationem, (dicit enim) Caraforum rescindit; revocat, quæ adversus illos à Pio IV. facta fuerant. Jubet Carafica insignia erigi, ubi fuerant devastata, imperat revocationem fieri sententie, & condemnationis, sed ex ea parte tantum, qua videbatur infamia in innocentem, aut pojeros redundare, quam suam sententiam habeat in marmore incisam, publicè exponi. Quod quidem recte fieri vixim est, à tamen pio Pontifice præsertim; Non enim fieri posset, ut in ampla quamvis, & nobilissima Familia, omnes sint Viri boni, neque tamè convenit, seculorum errore, in viris bonis Carafas immortitos redundare; cùm fieri posse, in unaquaque Familia, ut multi sint viri illaſtres, quorum splendor, & gloriam unas impuras non posset obscurare]. Hactenū ille.

Cœterū, nō tam erga innocentis se justum pribuīsse, ut à falso illatis criminibus eos absolveret, vel inflatis immertiō penas temperaret; sed insuper gratum, ed quod à Paulo IV. eis idem gentis Pontifice, ad honores perdactus fuisset, nec Thuanus, nec obrectatores, alii, ei similes silentio dissimilare potuerunt. In hoc verò, nec precipiti se consilio gesit, nec incaute; sed collata in se à Carafas beneficia, in Carafarum duntaxat eos repeatit, quos illis dignos censuit, ut prefatus Gabutius his verbis refert: (At licet ex ea Gente, non decessit alii, sibi Paulo Pontifici conjuncti sanguine; ex omnibus tamē unum elegit Antonium Carafam, Reginaldi filium, ut postea Virorum spectatæ virtutis, ac multipliciter crudelitatis laudibus insignem; quem pri-

CXXXI.

*Natalis Comes de his agens.**Hijus.*

CXXXII.

Gabutius.

primò intimum sibi Cubicularium, mox A
in amplissimum Cardinalium Ordinem adscivit. Quo factō, & ab Hispaniarum Rege Philippo, & a ceteris bo-
nis omnibus, magnam Pius gratiam ini-
vit. Eum porrò, nec ita multò post
signandorum supplicum libellorum mu-
neri, (Gratiæ Signaturam appellant) suo spōnd̄ precepsit. Quod ille munus,
et si pro modeſta sua recusabat, eo ta-
mèn, ut fungeretur Pius imperavit.]

Ita Gabutius.

CXXXIII.

Carafis igitur fama, tituli, ho-
nores, bona restituta; & quidem sine
cujusvis alterius noxa, ut Thuanus cal-
umniari voluisse vius est: Cum enim
(scribit) Balnei Comes antiquas poſſeſſiones, Antonio Carafis olim Montiſbelli Marchioni, à Paulo IV. attri-
butas, tempore interregni recuperaraf-
ſet; ob idque a Pio IV. moleſta liē diu
vexatus, ac poſtremò Romam citatus,
& in carcere coniectus, rursus, tem-
pore ultimi interregni evalisſet; veritus
modò, nè, ob id, contra ſe, tamquam
contumacem ſententia ferretur, & An-
tonius Carafa in poſſeſſionem contro-
verſorum locorum reſtitueretur; cum
eo tranſigere coaſtus eſt, interventu
Cardinalis Columnæ, & decem milli-
bus aureorum eam moleſtiam redemit.
Sic Thuanus. Verū Hadrianus, hujus
narrationis aliquid immutare videtur,
nam optimam pii mentem erga Balnei
Comitem ostendens, dicit, modum
non potuisse excogitari, quo Pontifex
Oppida eidem, ut forte optahat, reſti-
tueret, niſi in carcere, ex quo auſu-
gerat, ſe denud constituiſſet, ſequi
ſceleribus, que ei adſcribebantur,
purgariſſet; cujuſvis interceſſione, aut
precibus poſthabitis, eum iuſtitia li-
mites nullatenus Pius ipſe præterge-
di vellet: additque, corā Camera Apostolice Auditore, intentata tan-
dem civiliter lite, pro Carafa ſententia
lata, controverſorum Oppidorum poſſeſſionem hunc obtinuſſe; cui tamen
ceſſit, decem milium aureorum ſumptu, quo tantum à Balnei Comite, Carafa
idem contentus fuit. Ex quibus edu-
citur; vim nullam prorsus Pium adhi-
buſſe, cum Comite ipſo, ut Carafis
gratificareſur, ſed potius, Juris ordine
ſervato, cuncta procedere ſtudiuiſſe;
nam, cùm, completo tantum iudicio,
Carafa, & Comes inter ſe contraxerint;
hinc procul dubio ſequitur, in ipſo ju-

dicio moleſtiam, decem milibus aureo-
rum, Comitem minime redimere fuſſe
compulſum, ut falso Thuanus viſus eſt
aſſerere voluſſe.

Et reverè optimam pii mentem CXXXIV.
erga illum, præ aliis, ipſius Pontificis
oſtendunt Literæ, ſub hujus anni ini-
tium, ad Maximilianum Imperato-
rem ſcripta. Is enī obſcrauerat
Pium, pro Comite Polidoro Caſtello,
& prafato Balnei Comite, ut eorum
alteri Capranic Oppidum, in Bononiensi
agro ſitum, quod Apoſtolice Camere
devolutum erat, reſtitueret;
alterum verò, ut in gratiam reci-
peret, & ab adverſariis oppreſſum iri-
non permitteret, liberumque domum
abire vellet. Primum enim, quod de
Sedis Apoſtolice feudali Jure ageretur,
Pius penitus facere detrefactavit; in al-
tero verò, ut Maximiliano gratificare-
tur, ſalva iuſtitia, promptum, para-
tumque ſe exhibuit, factoque, quod
potuit, perfecit. Cœſaris epiftolæ, ab
ipſo originali excerptæ ad Pium, hu-
jusmodi fuerunt.

[Beatissime in Christo Pater Domine CXXXV.
Reverendissime.

In Bapt.
Hadrian.
Lib. 12. Hi-
ſtor. ab au-
to 1566.

Poff officioſiſſimam commendationem,
ſiſialis obedientie continuum incre-
mentum. Cum preclaræ virtutes Comi-
tis Polidori Caſtelli Bononiæ, à quibus
baud vulgariter Nobis commendatus eſt,
& fidelia, atque promptiſſima obſequia,
que exhibet Serenissime, & Charif-
fimæ Sorori noſtra Principi Florentiæ,
eum benigno favore, & Cœſare a gratia
noſtro, cum primis, dignum reddant:
non potuimus equidem omittere, quin
illum Sanctitatis Veſtre, biſte literis,
de meliori nota commendaremus, prout
ſummo per commendatum eſſe cupimus;
Sanctitatem Veſtram enīc orantes, ut
illi, hujus noſtre ſtudioſiſſime interceſſionis
cauſa, ad teſtificandam paternam
ſuam erga nos voluntatem, mandet, in-
tegræ, & quamprimum reſtitutum Comi-
tatum de Caprara, in agro Bononiensi
ſitum, cuius poſſeſſione paulo ante obi-
tum felic. record. Pii IV. Pontificis Ma-
ximi privatut eſſe dicitur: cum afferat,
niſi ſe commerauerit, quamobrem tdm
graviter puniri, & fortunæ multari
debuerit. Qua in re, ſi S.V. Nobis pa-
ternæ gratificabitur, ſicut nobis de
Sanctitatis Veſtre pietate, & ſummo in

Ez archiv.
Card. No-
vum.

1566.

*nos amore pland pollicemur, experietur: A
nos quoque vicissim nullam occasionem
prætermissores, Sanctitatem Vestram
mutuis filialis obsequii nostri studiis de-
merendi. Datum in nostra Imperiali
Civitate Augusta Vindelicorum, die decima
octava Februarii. Anno Domini 1566.
Regnum nostrorum, Romani quarti,
Hungarici tertio, Bohemiæ verò
decimo octavo.*

E. S. V.

Obsequens Filius.
Maximilianus.] B

cxxxvi.

Alia pro Comite Balnei.

*Ex eodem
Arch. ut su-
pro.*

[Beatissime in Christo Pater Domine
Reverendissime.

*Post officiosissimam commendationem
filialis obedientia continuum incre-
mentum. Singulari equidem benigni-
tate prosequimur Comitem Joannem
Franciscum de Bagno, propter eximiam
eius erga nos observantiam, & cultum, C
& præclaras animi dotes, quem, cum
intelleximus istib[us] Rome, à suis adver-
sariis omni persecutionis, & injuria,
ac violentiarum generc oppugnari, atque
in extremum fortunarum, & salutis
discrimen adduci; magnam profectò
molestiam inde capimus, neque inter-
mittendum duximus, quin mox, datis
qd Sanctitatem Vestram literis, homi-
nis illius, quem, ut virum honestum, &
probum, nostri studiofissimum, fauore,
& gratia nostra cum primi dignum ju-
dicamus, benignum patrocinium susci-
peremus. Atque idcirco Sanctitati Ve-
stra illum summopere commendamus,
enix orantes, ut ne patiatur illum ab
inimicis suis prorsus opprimi; neque
etiam S. V. quicquam gravius, aut
inclemens in illum statuat, sed potius
paterna sua gratia complectatur, sal-
vumque, & incolumem cum bona S. V.
venia, ad suos, domum redire permit-
tat, quid in futurum, ex benignitate, &
clementia S. V. quiete, pacificè, &
absque molestia vivere posse; atque hanc
nostram, non vulgarem intercessionem
sibi magno usui fuisse intelligat. In quo
Sanctitas Vestra facies rem paterno suo
in Nos amori valde consentaneam, quam
erga Sanctitatem Vestram mutuis filia-
lis observantie officiis promereri stude-
bimus, Deum orantes, ut Sanctitatem
Vestram, pro beneficio Ecclesie sue,*

*quād diutissim conservet incolumem.
Datum in nostra Imperiali Civitate
Augusta Vindelicorum, die decima
octava Februarii. Anno Domini 1566.
Regnum nostrorum, Romani quar-
to, Hungarici tertio, Bohemiæ verò
decimo octavo.*

E. S. V.

Obsequens Filius.
Maximilianus)

His Literis, hujusmodi Pontifex
responsum dedit.

(Charissimo in Christo Filio nostro cxxxvii.
Maximiliano Vngariae, & Bo-
hemiarum Regi, in Roma-
norum Imperato-
rem electo.

*Ex Archiv.
Vaticano.
Pii V. Col.
1506. fig.*

Charissime in Christo Fili oster.

*Binas M. T. Literas accepimus, ambas
decimo octavo Februarii datas, unis
commendavit Polidorum Castellum Ci-
vem Bononiensem, alteris Franciscum de
Bagno. Perjuasum hoc M. T. esse cupi-
mus, Charissime fili, ea Nos benignitate
satisfacere cupiamus, si modò nostra,
& hujus Sanctæ Sedis dignitas, &
equitas patientur. Certum autem babe-
mus, nè M. quidem Tuam quicquam,
aliorum causâ, à nobis impetrare velle,
nisi quod equum, & honestum fuerit;
hoc est, & Ipsa, & Nobis dignum.
Quod ad Polidori Castelli negotium at-
tinget, si Comitatus ille in nostro patri-
monio esset, libenter, & sine ulla cun-
stitutione M. Tua gratificaremur; sed
cum agatur de Jure Sedis Apostolicae,
cujus Patrimonium, & Jura tueri, ac
conservare debemus, non possumus,
salvo fide, & conscientia nostra, quid-
quam de ipsis Sedis Jure alteri remit-
tere. Illud confirmamus, eam Causam,
prout justum fuerit, decimus iri. Ita
enim S. R. E. Jura tueri volumus, &
debemus, ut nemini injuriam fieri pa-
tiamur. De altera Causa, quam M. T.
commendavit, ea quoque res nunc à Ju-
dicibus, quibus mandata fuit, recogno-
scitur, maturè, & Juris ordine serva-
to, in ea procedetur. Quidquid propo-
nendum Franciscus à Bagno curabit,
diligenter audietur, cum verò ea res co-
gnita fuerit, & quid veritas, & Juris
ratio postulet apparuerit, tūm operam
dabi-*

dabimus, ut Franciscus quantum M. T. A
commendatio sibi profuerit, intelligat.
Datum Romæ apud Sanctum Petrum
sub anno Piscatoris die 16. Mar-
tii 1566. Pontificatus nostri anno pri-
mo.)

cxxxviii. Nec defuit, ut innuimus, his, quæ
pollicitus est optimus Pontifex; Cùm
enim Comiti à Balneo duo illata essent;
aliud, quo plurimorum facinorum reus
insimulabatur; aliud verò, quo ejus
bona, Jure à quibusdam repeatebantur:
horum in primo gratificatus est Comi-
ti, quem falso forte accusatum depre-
hendit; nàm de illo poenam aliquam
sumpissime, apud Scriptores reperire non
est; in altero verò, in quo de re aliena
agebatur, ut unicuique Jus suum tri-
bueretur, quod justum fuit decerni vo-
luit. Antonio Carafa igitur, ut dixi-
mus, adiudicata sunt Comitis de Bal-
neo bona; à quo tamen Cardinalis Co-
lumna, ejusdem Comitis consobrinus,
decem millium scutorum pretio, quæ
Florentia Princeps subministravit, illa
redemit; è tamen lege, ut Hadrianus
narrat, quòd bona ipsa cuicunque li-
buisset, tradere posset, exceptis tamen
magnis Principibus, id præcipiente
Pontifice, sine cuius voluntate id fieri
nequierat; nè, videlicet, vel Urbini
Dux, qui eisdem bonis inhiabat, nec
alius ei similis, sibi vindicare illa-
posset.

cxxxix. Sed, quod præ omnibus compro-
bat æquitatis, & Juris Pontificem limi-
tes non excessisse, ut gratum se Carafis D
præberet; & quod in cunctis misericor-
dem unà, ac justum se exhibuit, pro-
cul dubiò est Apostolicum Diploma il-
lud, quod inter Constitutiones habe-
tur, in quo sic loquitur.

(Motu proprio &c.

*Exstat inter
Pii Codific.
seorum im-
pres. pag. 20*

*N*Upèr volentes indemnitatí Credito-
rum quondam Caroli Carafa, Al-
phonse Neapolitaní Cardinalum, &
Joannis Duci Palianí, de opportuno
Juris remedio providere. Dilectio Filio
Alexandro Riaro, nostro, & Camerae
Apostolice Generali Auditori dedimus
in mandatis, ut omnia, & singula bona,
ad prefatos quondam Cardinales, &
Ducem speßantia, colligeret, depone-
ret, & mox de illorum pretio, veris,
& legitimis creditoribus, juxta eorum
prioritatem satisfaceret. Cùm autem

Annal. Eccl. Tom. 22.

dicitus Auditor in exequitione bujusmodi
voluntatis nostræ, publicè proclamate
dixerit, ut infra certum præfixum ter-
minum omnia, & singula bona prefata,
penes quoscumque, à die detentionis co-
rumdem Cardinalium, & Duci exi-
stentia, certis modo, & forma penes
dilectum Filium Joannem Baptistam
Alcovitum Depositarium, ad hoc ab eo,
etiam de consensu nostro, deputatum,
consignarentur. Cui Edicto, licet aliqui
paruerint, tamen multè plures habentis
parere neglexerunt, sub frætextu,
quòd bona bujusmodi penè eos, vel
vigue mandatorum, tunc existent. Alma
Urbis Gubernatoris, occasione regalia-
rum, honoriariarum, vel mercedis pro
custodiendis, & curandis eisdem bontis,
vel exemptionis, vigore subbastrationis, tunc
de illis factæ; alii etiam titulo subrogationis
in Juribus Cameræ Apostolice, &
donationis eorumdem bonorum, vel alii
diversis de causis pendit se esse, & pro-
pter eadē minimè ad illorum exhibitionem
se teneri pretendant; & propter eadē
idem dilecti Filii creditores, se facile
deludi posse conquesisti fuerint; Nos, qui-
bus suspecta satis sempè subbastrationes
illa fuerunt, & propter eadē nominem &
dictorum bonorum consignatione excusa-
ri posse, & justum pretium inferri,
denum creditoribus veris, & legitimis
satisfieri volentes, Edicti prefati teno-
rem pro sufficienter expreſſo habentes,
illuque, quædā bona Caroli Cardinalis,
& Joannis Duci approban., & confir-
man. Causam verò super bonis Alphonſi
Cardinalis Neapolitanis, ad dilectos Filios
Scipionem Sanctæ Anastasie, & Joannem
Sanctæ Prije Presbyteros Cardinales,
quibus jam autem illam commis-
seramus, remittentes, & priorem nostrum.
motum proprium ad dictos Carolum, &
Joannem tantum reducentes. Motu
simili &c. eidem Dilectio Filio Alexandre
Auditori præcipimus, & mandamus,
quatentis omnes cujuscumque status or-
dinis, & conditionis personas, etiam
Cardinalatus honore fungentes, ad
actualiter, ipso facto, consignanda bona
prædicta, etiam quovis titulo honorarii,
meredit, subbastrationis, donationis,
aut alio quovis colorato titulo, à die de-
tentioñis Cardinalis, & Duci habita,
& non extantium, veram valorem, seu,
illius loco, idoneam cautionem, arbitrio
ejusdem Auditoris, per censuras Eccle-
siasticas, & penas pecuniarias, ac
etiam

etiam sub indignationis nostrae pena, cogat, & compellat, etiam per viam inquisitionis, denunciationis, & ex mero Officio summarie, & velo levato, ac manu regia procedendo. Et quia verisimilitate multa in publicis subbastationibus distracta, modici valoris existentia, vel usu conjuncta, vel licet detinari possent, concedimus eidem Auditori per presentes, liberam, & absolutum arbitrium in hoc tantum capite excusandi a configuratione rei, vel pretiis eis, qui titulo prefato habuisse dicuntur. Et ut præmissa, & alia usque ad satisfactionem necessaria, & opportuna, efficacius adimpleri possint, plenariam eidem Auditori tribuimus potestatem, omnes, & quoscumque, quavis dignitate, etiam Cardinalatus honore fungentes, tam in Romana Curia, quam extra, citandi, monendi, etiam per Editum publicum, & non tamen Cardinali, ad personaliter, si res ita exegerit, vel aliis legitime comparendum, & si opus fuerit in quocumque statu Causa hujusmodi Fiscum pro suo interesse admittent, terminos, & dilationes etiam peremptorias ad exhibendum, & consignandum, vel alia opportuna faciendum, præfigen. prorogandum, Creditores preditos, adversus quamcumque sententiam, seu lapsum fatalium ex generali clausula, citato tamen Commissario Camere, in integrum restituendum, subbastationes, & deliberationes, quoscumque mindis legitimo pretio factas rescindend, & ad justum, & verum premium reducend, etiam si laeso esset circa dimidiā, bona prefata Creditoriis præfatis legitimis in solutum dando, aut de illorum redigen. eisdem satisfaciens, nec non quascumque donationes, & subrogationes de eisdem bonis, etiam motu proprio, ad favorem cuiusvis etiam S. R. E. Cardinalis emanatas irritantes, & annulantes, quoscumque contumaces, inobedientes, & rebeller, penas in Edito suo contentas, incidisse, & incurrisse declarantes, illasque aggravandi &c.).

CXL. Vulgatum etiam, unà cum hoc Motu proprio, Editum Auditoris Camere legitur, quintodecimo Kalend. Maji; perspicueque ex utroque, ut innuimus, colligitur, Pium cum Caraforum causam recenseri denud justit, grati id animi quidem ingenio fecisse, ut obtrectatores ipsi negare haud au- dent; sed insuper præ oculis justitiam

A habuisse, qua, non tantum eis ex ea parte, qua innocentes se comprobarent, honores, tituli, & dignitates restituerentur; verum etiam, res, & bona, ubi tamen ea aliis non debuissent: nam tunc unicuique, quod suum esset, attribui voluit. Quapropter undeque tam æquè librata à Pio justitia lance, ut inceptum est censere, Judices pro Carafis pronunciassent, ut ei assentarentur, ita, ex præfatis, ut Carafis consulseret, quod aliquem concusserit, nullatenus educi posse reprehenditur.

B Justitiae, & pietatis legibus sat tamen non habuit Pontifex, sic Rempublicam instituisse; sed eò insuper manum admovit, ut mari etiam scelerum hominum crimina, debita animadversione comprimeret, mitique, ut confuevit, severitate coerceret. Sui igitur considerans esse munera, providere, nè inopia commeatus, & Annonæ Urbs laboraret, nè pauperes extrema pateretur, nè Mercatores mercium suarum jactura deterriti, & Piratarum metu permoti, sua mercimonia deserenter, vel aliò potius quovis, quam ad Urbem, quæ ad victum attinent, & vestitum comportarent; Romanum Portum munire statuit. Ed igitur, hoc ipso anno, profectus, iusfit, in eodem Porto, jam olim à Trajano munificentissime extructo, sed modò, temporum injuria collapsò, Arcem edificari, ex qua naves ab hostium injuria defendi possent. Ibi enim cum necessariò subsisterent, sapenumero illæ, quæ Romam adverso Tiberi navigabant, à Piratis observari solebant, ac diripi. Arce igitur, quam prædictimus, extructa, his malis cautum est, naveisque ibi tutò confistere imposterrum potuere. Hac ipsa de causa ad inde non longè constituta Ostia Tiberina Pontifex demigravit, ibique etiam aliisque maritimis locis, quorum singula lustrare haud potuit, Turres extriu mandavit, & speculas, quibus facultas omnis Piratis adimeretur ea loca vandexi, iisque, nostri, contra eos, tutis perfugii uterentur; & finitimos præterea Principes graviter adhortatus est, ut triremes per mare dispositas haberent, quarum prædiis littora, oraque Italiz à prædonibus, & Piratis defenderentur. Quod salutare monitum omnes libenti animo excipisse, quæ unde-

undeque adhuc conspicuntur, per Italiz littora extorta Turres, testantur. Ad hæ verò Pium impulisse sivam illam maritimarum Italiae orarum à Lusitania classis Turcarum Duce, factam hoc ipso anno, Augusto mensis, depopularem; quæ inferius dicenda erunt, facile suadere videntur. Illud autem fuit (ut apud Caracciam legitur) [*quod singularem modestiam summi, & Pon-*
P. Ep. tificis, & Principis commendavat, ut sub die prefatam Romanam Portum, aliquæ Nov. 1566.
itatem simplicissimo adierat comitatu, suamque voluntate duxerat Familiam, itineris comitem, & duodecim preterea equites, ex paucis, quos, Pontificatus initio, reliquis dimisisti, retinuerat]

cxxii. Ei id quidem, ad avertenda Piratarum flagitia. Ceterum, quia cum præterire minime poterat sollicitudo quoruncunque Nautarum, quorum naves, furentis maris, & fluctuum vi- jaçatæ, naufragium tandem perpessæ essent; dum non raro acciderat, ipso turbato pelago crudeliores, immanoresque infidelibus ipsis peccatis, Christianos littorum incolas, infelicissimos naufragos reperisse; tanto sceleri id circè occurrere volens, grave pariter, & amplius, hoc anno, decretum edidit de nautis, & naufragis, eorumque rebus non occupandis, aut impediendis, sed ab his, qui possent, benignè juvandis: nam licet generalem Sanctionem in Christianorum bona, ubique naufragata furripietes, quotannis, in Bulla, in die Coenæ Domini legi solita adesse sciret; immo ille ipse, ex Prædecessorum more, eam innovasset; cum tamen compreisset, ipsius observantiam ab Ecclesiastice ditionis subditis præcipue negligi, uti jam Honorius secundus specialem

Honor. II-
Conf. Chro-
nicon.

*Extract. in
Bull. Conf.
Chro. Chron.
anno 1566.*

cxxiii. In ea igitur, non sine gravi animi sui miseroe se accepisse testatur, retroactis temporibus, maximo cum damno, & periculo miseriorum nastarum, & mercium conductarum, naves, & navilia, diversis onusta mercibus, propter maris infortunium, sanguisque forte ab Infidelibus, & aliis inimicis arreptam, aliosque inopinatos casus, ob quos nonnulli, naves, & navilia de-

A seruerant, & ab eorumdem inimicorum conatibus evaserant, usque personas, navibus, & mercibus in eis conductis in terra dimissis, aliis in mare projectis, salvæ effecerant: cum hujusmodi naufragium passi ad Portus, littora, & oras ditionis S. R. E. occurseret accidisset, pro propria, nec non navium, & mercium nanciscenda salute, ubi se securos esse existimaverant, (nam inter Christianos, & Amicos fratrum opem, & amicabilem favorem, prout ratio, & aquitas postulabant, & prout aliis in locis, in similibus infortuniis agi consuevit, expectabant): non solum penes eos auxilium non repererant, quin immo majus impedimentum; dum contra omne divinum jus, & humanum, addendo naufragium patientibus, damnum damno, & afflictionem afflitis, cum maxima Dei, sui, & proximi offensa, ab habitatoribus, & Officialibus prædictarum Terrarum, Portuum, ac littorum male haberi solebant; nam animo perverso, & diabolico, bonis, & mercibus (ac si Insidelium essent) privati erant, assimulata directi cuiusdam Juris specie, qua Barones, Dominique temporales, & Ecclesiastici hujusmodi Locorum Officiales, ad se ea spectare, & pertinere assertere non verebantur.

C D E Tamen scandaloso, per verso, & iniquo exemplo, quod non solum Religioni Christianæ repugnat, in Terris præcipue S. R. E., quæ omnes ad se venientes benignè recipit, & amplectitur, sed contra etiam humanum omnem, & divinum Jus esse deprehenditur; Prædecessorum inherendo vestigiis, & præmissis damnis, & scandalis obviare volens, statuere se dicit, firmiterque, & inviolabilitate obseruantum mandat, in virtute sanctæ obedientie, & sub excommunicationis, nec non decem milium ducatorum auri largorum, Apostolica Cameræ applicandorum, poenis, quatenus in Urbe Roma, usque Portibus, & Littoribus, ac Civitate Anconitanæ, aliisque omnibus, & singulis Civitatibus, Terris, Castris, & tamen orarum Adriatici, quæna Mediterraneani Maris, S. R. E. mediatae, vel immediate subjectis, & etiam Prelatis, & Dominis temporalibus earumdem terrarum, in quibus maritimum est commercium; ne persona aliqua cujuscumque gradus, Ecclesiastici, vel secularis, com-

communitè, vel divisiō, Officialis, & præfertim Ostiensis, & Portuenis Episcoporum, & quorūcumque aliorum, Cardinalatus honore fulgentium, audiat, præsumat, aut permittat impedimentum præbere, aut aliquid molestia genū præfatis nautis præstare, & mercium conductoriis, vel Regis Catholici subditis, vel aliis quibuscumque, & cuiusvis Nationis, qui quavis de causa, sive ea fuerit necessaria, sive voluntaria, aut fortuita, ad præfata eorum littora applicare contigerit. B Quin imò favore, & ope eos gratiosè recipere jubet, benignèque tractari, restituendo, ac restituere faciendo eorumdem tūm res, tūm bona, in iisdem navibus conducta, si ea ab aliquibus detineri, & occupari deprehendent; & liberè, absque eo quod eos ad aliquid persolvendum compellant, dimittant.

Approbat, & auget deinde Pauli III., & Julii item III. Prædecessorum suorum diplomata, quibus præfato Martino de Ayala Hispano Consuli potestatem fecerant, recuperandi, & liberè recipiendi naves, mercesque naufragium passas. Et, ut Christifideles à præmissis non tantum formidine poenæ abstinerent, quin imò ad charitatis officia, amore justitiae, allicerentur, & ab eis naufragium patientibus promptiora subsidia præberentur; omnibus, & singulis utriusque sexus Christifidelibus, qui auxilium, consilium, & favorem iisdem, in reparatione, & conservatione suorum bonorum præstiterint, decem annos, & totidem quadragesas, de injunctis eis poenitentiis, Apostolica liberalitate misericorditer in Domino relaxat.

Subditis postmodùm suis, ac habitatoribus omnium Terrarum, Portuum, & Litorum, nec non patronis, & nautis navium, naviliorum triremiū, biremumque, Capitanis, & barcarum Conductoriis, & Pilicato-ribus, & aliis quibuscumque personis, & habitantibus in, aut propè, vel ubi talia naufragia accidere contigerit; imperat, sub pena solutionis tanti, quanti bona naufragata valuerint, & quæ ob defectum adiutorii amitterentur) quatenus illico, postquam à Patrono, Consule, aut Deputatis vocati fuerint, excurrant, & festinantè accedant, cum eorum navibus, ac triremibus, & peri-

A clitanti navi succurrant, enixò eo studio, ac labore, ac si eorum propria existent; mercium tamen salvatarum, & conductarum expensis, justi laboris, Consulis arbitrio, eis pretio persoluto; præter quod tamè, nil omnini exigere, aut petere possint, nec quartum videlicet, nec partem, nec jus aliquod salvatarum rerum; huic Sanctioni contrarii concessionibus, statutis, consuetudinibus, ordinationibus, & quibusvis aliis usibus abrogatis. In Territoriis verò, sive locis, in quibus naufragia evenerint, Dominum, seu Dominos, aut ejusdem loci Communities, Romanæ Curiæ Ministris, latrones, usurpatores, seu rerum hujusmodi naufragatarum detentores, teneri tradere edixit; quod si secùs fecissent, damnum ipsi, & expensas proprio ore sarcire tenerentur. Vitellotto tandem Cardinali Vitello Camerario, amplissimam in hujusmodi causis facultatem, & jurisdictionem impertitur; quem idèo ejusmodi Pii Literas, apud Sanctum Petrum datas, octavo Kalen. Maji sexto Idus Maji hujusmet anni promulgasce reperimus.

Charitas verò Pii, non tantum ad nautas, qui conciti maris furore, vel alia de causa, ad Ecclesiastica ditionis littora appulissent, scè extendit; sed ad eos quoque Christifideles diffusa est, qui in piratarum siveissimas manus incidissent, uti ea ostendunt, quæ Gabutius narrat his verbis: [Accidit per idem tempus, ut Navis longa nobilis Archypirata à Comite Altemire, ad Montem Argentarium caperetur, in qua Christiani homines ferè centum, è Turcarum manibus crepsi erant, qui per decem propè annos servierant acerbissima servitute. Hos seminudos, & affilios, Romam missos, perbenignè, & liberaliter Pius accepit, ac vestibus, pecunis, sacris etiam, & salutaribus muniberibus ornatos dimisit]. Piratam

E hunc, propter firmitatem, & celeritatem, Falconem appellatum fuisse, apud Caracciam legitur, ibidemque eodem fermè stylo, quo est usus Gabutius, eximia Pii charitas commendatur. Qua verò occasione, à præfato Altemire Comite comprehensus insignis Prado censi posse, inferius dicendum erit. Sed quia in eadem navi, in qua captivi fideles detinebantur, Turcarum quoque plurimos exitisse necessariò existi-

CXLIV.

*Gabutius. Vis.
Pii lib. 6.
cap. 4.*

*Epist. apud
Caracci. Epis.
fol. 8. sub xij
Kal. Sep.
temp. 1566.*

existimandum videtur, qui versa vice, Christianorum captivi evaserint; hinc, vel, ut eos, & alios, qui eodem tempore, ut dicetur, sunt capti, ad Christianam fidem suscipiendam alliceret, vel si jam deinde suscepissent, ipsos in ea magis roboraret, gratiis, & privilegiis prosequi voluisse, Constitutione, quam, paucos post dies, ab adventu eorum, quos recensuimus, captivorum, Pium edidisse invenimus; meritò putandum cognoscitur. Decreverat quidem jam pridem Paulus III. mancipia, qua sacro Baptismatis fonte expiarentur, si ad Almæ Urbis Conservatores confugissent, non solum libertatem consequerentur, sed etiam Romani Civives efficerentur; ignotis tamen quibusdam de causis, ille idem, qui optimam legem tulerat, aboleverat. Visum est ergo Pio, eam esse denud revocandam, ed magis, quod ejusdem Pauli decretum, nova minime amplissimo olim Senatus privilegia contulisse, sed potius ablata reddidisse videretur. Constitutio sic se habet.

XLV. [PIUS PAPA V.

Exstat. in Bullar. Conflit. xvij. **D**ignum, & rationi congruum esse videtur, ut ea, qua ex veteri instituto Officium Senatus Camerae Urbis, & ipsius Conservatores consueverunt, vel alias illis concessa existunt, munimine Apostolicæ superioritatis in posterum roborentur, & in usum, si adhuc non existunt, reducantur.

Nos siquidem, qui etiam in minoribus constituti, semper, & continuè Populum Romanum paterno dilectionis amore prosequuti sumus, & ipsius privilegia, & maximè, que Christiano populo necessaria, & utilia esse videntur confirmare desideramus, felic. record. Pauli Papæ III. Prædecessoris nostri, qui per suas, in forma Brevis Literas, ipsos Conservatores, & Populum in facultate, & privilegio mancipia quæque, sclavos vulgariter nuncupata, qui baptizati, & Christiani prius facti fuerint, ad Senatus, Cameræ ipsius Urbis Officium, ac illius Conservatores, pro illorum libertate, confugientia, prout ex veteri consuetudine habentur, ut ipse Prædecessor noster narraverat, Conservatores prefati, tūm ex speciali privilegio Pontificali, tūm Imperiali potestate, ab aspero servitutis jugo liberandi facultatem

A babuerant, etiam si lapsu temporis desperita fuissent, reintegrandi, vestigiis inherendo: Motu simili, ac de certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, eodem Conservatores pro tempore existentes, speciali favore prosequentes, ac Literas Apostolicas Pauli Prædecessoris, ac si de verbo, ad verbum infererentur, pro expressis habentes, illasque in totum, juxta illarum tenorem, confirmantes, ipsos Conservatores, ac Officium Senatus Cameræ Urbis, in Jurisdictionem, facultatem, & potestatem mancipia quæcumque sub jugo servitutis quomodolibet alligata, ad hujusmodi Senatus Cameræ Officium pro tempore existens, ac ipsius Urbis Conservatores confugientia, ac libertatem acclamantia, per eosdem Conservatores libertate donari, & Romani Civiles, liberique homines effici possint, prout ipse Paulus Prædecessor noster reintegrauerat, reintegramus, ac pro posteriori cautela de novo damus, concedimus, & gratiozim impartimur. Itaque mancipia, seu sclavos, eadem, qua ab eisdem impostherum liberabuntur, pro liberis hominibus, & Romanis Ciuiibus in omnibus, & per omnia ubique baberi, teneri, & deputari debere: Dantes, & concedentes eisdem mancipiis, sic, ut præfertur, ab eisdem Conservatoribus liberatis, facultatem in Judicis, contra quascumque personas blandi, contrabendi, testandi, & alia faciendi, que ceteri Civiles Romani liberi homines facere consueverunt, & faciunt, & ea in omnibus, & per omnia babere, & libera esse decernimus, volumus, & mandamus, ac ex nunc, prout ex tunc, & contra omni iuris cuiuslibet Statutorum, Consuetudinum, & aliorum contrariorum rigore penitus rejeclis, liberamus. Et sic in premisis omnibus, per quo scilicet tandem ordinarios, quam delegatos, etiam quacumque Jurisdictione fungentes, Judices, & personas, sublata eis, & corum cuiilibet quavis aliter judicandi, sententiandi, & definitandi facultate, potestate, & autoritate, judicari, sententiari, & definiti debere; ac quidquid secundus scienter, vel ignoranter, contra presentium tenorem fieri, & attentari contigerit, irritum, & inane decernentes.

Non obstantibus Motu proprio, seu Literis forsitan de super per viam decreti, vel aliis per dictum Paulum Prædecessorem sub Dat. Romæ apud Sanctum Petrum

trum quinque. Id. Novembbris Anno Pontificatus sui quintodecimo, supradictorum suarum Literarum in forma Brevis, etiam forsan ad instantiam d. Populi Romani, decretis, derogatoriori, ac quibusvis Constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, nee non dilecto Urbi, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmatae alia roboretur, Statutis, & Consuetudinibus, Reformatiobus, & Decretis, ac quibusvis Privilegiis, Indulsiis, & Literis Apostolicis, in genere, vel in specie, per quoescumque alios Romanos Pontifices. Prædecessores nostros, tam sub plumbio, quam in forma Brevi, sub quibuscumque tenoriis, & formis, ac cum quibusvis clausulis, & decretis, etiam irritantibus, & aliis in contrarium quomodolibet concessis, approbatis, & innovatis. Quibus omnibus, tenores illorum, ac si de verbo ad verbum, nihil penitus omisso, infererentur, presentibus pro sufficiente expressis, habentes, illis aliis in suo labore permanuntis, hac vice dumtaxat, specialiter, & expressè derogamus, ac omnibus illis, que dictis Prædecessor voluit, non obflare, ceterisque contrariis quibuscumque.

Volumus autem, quod sola signatura presentium sufficiat, & ubique in Judicio, & extra, fidem faciat, regula contraria non obstante, sed si videbitur, Literæ desuper per Breve nostrum, seu sub Plumbo, aut aliis, prout melius videbitur, expediti possint.

Et quoad illos servos dumtaxat, qui anted, ut prefertur, Sacro Baptismatis lavato mediante, Christiani facti fuerint, & non ex alto. Datum Roma, apud Sanctum Marcum. Quinto Id. Septembris anno primo.]

CXLVI.

Ex hucusque recensitatis Pii optimis Institutionibus, & Legibus, satis superque falsitatis coargui videntur Thuanus, & alii, qui cum in Civili administratione, severè quideam, sed minus prudenter multa constituisse, retulerunt, quibus potius terrorem sui, quam Legum amorem, & obsequium, subditorum animis insinuaverit. Sed alia ius superè quibus, hoc eodem tempore, Republica bono consuluit, perspectam, magis obrectorum impudentiam reddit, & mendacia revelat. Nec est quod nimiam latarum à Pio Legum severitatem ab iis, qui, earum terrore pereculi, Urbem deseruere, compro-

batum iri contendant: nam quinam ji fuerint, qui potius Urbe decidere, quam rectis Pii sanctionibus parere maluerint, docet insignis ille Marcus Antonius Muretus, in Oratione, in Pii funere habita, Sacrum Cardinalium Senatum, his verbis alloquens: [Ut ^{M. Am. Muretus.} ausem Divino consilio, vestris suffrageatione, scilicet in Pii V. locum sufficiens est, tanta subiecto exitit honorum alacritas, & exultatio, tanta improborum fuga, & trepidatio, ut neque illi quidquam sibi optatius potuisse consingere, neque bis uspiam se jam raro posse confidere arbitrarentur. Cernere erat bones bilares, & cretulos; tristes improbos, & abjectos; illos gaudio triumphantes, hos de consolando sibi voluntario exilio consilia inter se communicante: Illi gratulatum ad Templa convolabant; hi aspergunt humum, lucemque vitabant; Illos sublatos in Cœlum, hos amandatos infra terram putaret. Neque verò multis Editiis, aut Pragmaticis opus fuit, ad peccates quasdam hominum ex Urbe pellenandas. Ut sol exortensi nebulas difficit, ut ventus aream purgat, ita nomen ipsum novi Pontificis dissipavit improbos, & Urbem tetradrum illæ impurorum hominum colluvione purgavit.] Et infra, [Iudiciorum severitatem, quam jam improbissimus quisque, aut cludere, aut per rumpere solebat, renovavit; Cuidque acroribus remedii egere hoc sæculum judicaret; propositis etiam acerbioribus suppliciis, hominum libidinem, audaciem frenavolt. In quo, si qui sunt, qui eum, ut nimium severum, ac rigidum culpare audeant, & ut molles egredi de medicamentorum amaritudine conquerantur, facere id non possunt, quin edem opera de sua nequitia, & levitate faciantur. Nam, si adversus extraneos tantum, severitatem addibuit, in se autem, & in suis, remissus, atque indulgens fuit; tum sicut hos reprobatores audiamus: si, & domi, & foris, & in suis, & in alienis, sui se similem prebeat, neque quemquam usque ad charum habuit, ut ad ejus peccata condendum duxerit; fateamur id, quod res est, severitatem illam, ab eximio quodam Justitiae studio profectam, his temporibus necessariam, ac salutarem fuisse.] Ita ille; verum, præ his validiora suppedant argumenta, tunc leges, tunc Pii gesta, quibus, fortius unà, ac suaviter dispositis, omnia ad-

^{M. Am. Muretus.}
Fun. Pii V.

B C E verterentur. Cernere erat bones bilares, & cretulos; tristes improbos, & abjectos; illos gaudio triumphantes, hos de consolando sibi voluntario exilio consilia inter se communicante: Illi gratulatum ad Templa convolabant; hi aspergunt humum, lucemque vitabant; Illos sublatos in Cœlum, hos amandatos infra terram putaret. Neque verò multis Editiis, aut Pragmaticis opus fuit, ad peccates quasdam hominum ex Urbe pellenandas. Ut sol exortensi nebulas difficit, ut ventus aream purgat, ita nomen ipsum novi Pontificis dissipavit improbos, & Urbem tetradrum illæ impurorum hominum colluvione purgavit.] Et infra, [Iudiciorum severitatem, quam jam improbissimus quisque, aut cludere, aut per rumpere solebat, renovavit; Cuidque acroribus remedii egere hoc sæculum judicaret; propositis etiam acerbioribus suppliciis, hominum libidinem, audaciem frenavolt. In quo, si qui sunt, qui eum, ut nimium severum, ac rigidum culpare audeant, & ut molles egredi de medicamentorum amaritudine conquerantur, facere id non possunt, quin edem opera de sua nequitia, & levitate faciantur. Nam, si adversus extraneos tantum, severitatem addibuit, in se autem, & in suis, remissus, atque indulgens fuit; tum sicut hos reprobatores audiamus: si, & domi, & foris, & in suis, & in alienis, sui se similem prebeat, neque quemquam usque ad charum habuit, ut ad ejus peccata condendum duxerit; fateamur id, quod res est, severitatem illam, ab eximio quodam Justitiae studio profectam, his temporibus necessariam, ac salutarem fuisse.] Ita ille; verum, præ his validiora suppedant argumenta, tunc leges, tunc Pii gesta, quibus, fortius unà, ac suaviter dispositis, omnia ad-

ver-

CXLVII.

*Catena. Vitis.
Pii V. pa-
gina.54.*

versiorum tela contunduntur : nam A & justè quidem , & prudenter , & clementissimè Rēpublicam , Pium ipsum administrasse , tām superius al-lata , quām mox subjicienda demon-strant.

Occupavit , extremo Augusto , hujus anni , & deinceps , periculosus morbus , pestiferæ luis instar , eam Ur-bis partem , in qua jam Domitiani Im-peratoris Naumachia extiterat , sub Colle antiquitūs Hortulorum nuncupato , modò Sanctissimæ Trinitatis in Pincio , sēu in Montibus , in ea regione , quæ ab Columna Antonini , ad Portam Flaminiam (*Populi vocant*) extenditur ; vitio , ut creditum est , aquæ in lacunis adiacentium hortorum corrupta , quæ , & aerem , & sensim permanans puteo-rum aquas inficerit ; vel , ut aliis sua-sum est , ex penè totius Urbis illuvie illuc defluente , & sistente ; vel , ut de-mum ali excoigitarunt , ex Aquæ Vir-ginis eruptione . Cūm enim nondūm , vi-tium facientes veteres Aquaductus re-fecti essent , quibus , prædecessoris Pon-tificis jussu , eadem aqua in Urbem rur-sūs reducebatur , accedit , fluentem prædicto in loco fissi , stagnumque quoddam efficere , quod postea cor-ruptum , aërem simul , ac proximè adiacentes puteos inficerit . Locus hic magna Populi frequentia incolebatur , præcipuè verò pauperum , qui labore , & manu victum queritarent ; quos adeò morbus invasit , ut totæ , niultis in locis , Familiæ , quæ , ut Scribit Ga-butius , ad quatuor millia fuere , jace-rent in lestulis gravitè laborantes . Unde ergo morbum processissime asti-matum est , remedum adhibere solerti diligenti Pontifex curavit , duoco milium , & quatuorcentum scutorum sumptu , diruptos Aquaductus sarciri voluit ; quo effecit , uti narrat Catena , quod nil aquæ deperiret , & corruptus ex corrupta aqua aëris , pristina salubri-tati redderetur . Quinque millia verò , & sexcenta scutorum insumpsiit , ut in-firmis pauperibus subveniret ; nām om-nium curam gerens , singulis agrotis pecuniam suppeditavit , & qui cuncto-rum saluti studebant , decem Medi-cos delegit - Joannem Franciscum Car-dinalem Gambaram , ac duodecim pri-marios Viros præposuit , qui , ut rectè omnia præstarentur , diligentè cura-rent . Lanienas etiam , & Tabernas

Annal. Eccl. Tom. 22.

cibariis , & medicamentis instructas , illis assignavit : dato negotio cùm piis Viris , ut semper agrotantium admini-stri essent , tūm Sacerdotibus , ut ani-marum salutis consilentes , eos visita-rent ; in quo quidem pietatis Officio ,

cum aliorum piorum hominum , tūm egregia religiosorum Patrum Societa-tis Iesu , ferventissimo præcipue zelo Sacchi. Hi-flor. Societ. par. 3. lib. 26. Sancti Francisci Borgiae , tūc ejusdem pag. 519.

Præpositi Generalis , inflammata Char-itatis , in primis eniuit ; nām , ut nar-rat Sacchinus , Parecia Sancti Andreae , cognomento à Phraetis , morbi calamitatē , ut prima sensit , Pauli quoque Bubali , Viri in ea vicinia , nobilitate , & pietate præstantis , domus , inopi turbæ , quæ potissimum sternebatur , perfugium fuit . Is verò , ingravescen-te malo , Cardinalem Amulium Pareciæ ejusdem Patronum admonuit : Cardi-nalis autem , atque ipsem Paulus , quod Parochus administrandis decum-bentium multitudini sacramentis , haud sufficeret , auxilium à Generali Socie-tatis Præposito petiere . Et hæc qui-dem sodalibus ei calamitati succurrendi prima fuit occasio , cui postmodùm , Pontificis , ut diximus , accedente man-dato , omni prorsus pietatis officio ju-vandis agrotis incubueret . Primarias quoque Urbis Matronas , miram lan-guidis assiduitatem , & utilitatem præ-buisse , apud Caracciā narratur . Tan-dem Pii vigilantia , ac studio , lathalīs morbus , qui toti Urbi cædem intenta-bat , cobitus est , ac omnino subla-tus .

Ut autem Magni Gregorii ævo , inundationem Tiberis fluvii , alveo suo egressi , secura est è vestigio clades in-guinaria , quæ Romanam Urbem , adeò vehementi pestilentia laniavit , ut etiam corporali visu sagittæ cœlitus venire , & singulos quoque percutere videren-tur ; perculsoque , & sine mora extincto , ipso Pelagio Papa , ita in reliquum vul-gus desavit , ut subtrahit habitatori-bus , plurimas , uti narrat Joannes Dia-conus , in Urbe , domos vacuas omnino reliquerit ; sic ex Tiberis inundatione quæ hoc anno accidit Prid. Kalend. Ja-nuarii , & ut narrat Firmanus in suo Diario , inter plurima illata damna , ambulacrum , quod ab Arce Sancti An-geli ad Vaticanum pertingit , magna ex parte dejectit , veterisque Ecclesiæ San-ctæ Mariæ Transpontinæ muros ever-thibon.

*Epiſt. apud
Caracc. Epi-
ſtol. 9. unde-
cimi Kalen.
Oſtob. 1566.*

CXLVIII.

*Ioan: Diac.
in Vit. San-
cti Gregorii
cap. 34. 36.*

*Pirman.
Diar. sub die
31. Decem-
bris 1566.
MS. apud
Eminen. Or-
thodox.*

K

tit ,

tit, Romanis contagiosi morbi gravius A pavor accessit; cum lutulenta, præcipue ejusdem fluminis, ubi remansissent, vestigia, aërem corrumpere, exitialesque gignere morbos confuerint. Verum eadem ipsa Pii sollicitudo, quæ exortam primò pestiferam penè luem extinxit, nè hinc nova germina emittebat, solerter præcavit; ipsiusque mandato, ubique locorum, ad quæ pervernerant, coenosis fluminis effossis, abiecitque reliquias, non tam contagione, quam etiam morbi suspicione Urbs libera evasit.

CXLIX. Incolumentati tamen Civium animum applicuisse, Pontifici sàt non fuit, sed ipsius sublevandis, nec sublevandis tantum, sed insuper ditandis, atque exornandis, omnem conatum adhibuit. Quod enim ad eos sublevandos pertinet, audiendus Natalis Comes, qui profert, de Pio loquens: (*Primùm igitur omnium, Romanis minuit sumptus, & vestigalia; Universas leviorum Equitum custodias Corporis dimittit, nè illis alendis, non necessarii tributis, populos gravare cogeretur. Vestigial Vi-ni quadraginta affium in singulos cados gravissimum, quod à Pio IV. fuerat ex-cogitatum, & impositum, perpetua lege sustulit; atque, non ek ipsi solum rebus, sed etiam ex optimis responsis, qualis ejus animus fuerit, licet cognoscere; cum responsa sint præclara animorum iudicia, non minus, quam res gestæ. Nam Episcopum proponentem quamdam rationem colligenda pecunia, bortatus est ad probitatem; cum diceret, Ecclesiam Dei magis viris bonis, & moderatis egeret, quam auro. Rursus carpentis eidam ejus frugalitatem, & parsimoniæ (cum omnem exuberantiam, ut di-ximus, sibi amputasset, atque ademis-set) respondit, pompam, splendoremque, & epularum magnificentiam esse communem viris bonis, & malis: Esse virorum bonorum, magis animi magnificientiam, his contempnendis exercere, quam parandis; cum præsentim natura paucis sit contenta:]* Hac ille, quæ quidem, Pium effatum esse existimandum est, tūm ob animi moderationem, tūm quid voluntati, proprio usui subtrahendum censuerit, quod in communione Reipublicæ commodum transferre statuit.

CL. Jurisdictionem idcirco Consulum Artis Agriculturae Urbis, Causas rerum

cognoscendi, ad eam artem spectantium, eorumdemque statuta, apostolica authoritate confirmavit; eò quid (ut ipfem dicit) illorum operâ, diligentia, cursus, & expensis, Deo Optimo Max. favente, factum esset, ut Urbs Roma, quæ retroq[ue] temporibus, mari investita, & undique perquisito frumento indigebat, suo felicissimo hoc tempore, non solum frumento abundaret, sed insuper vicinis, & exteris, terrâ, marique, jam agri Romani frumentum subministrari potuisset; & etiam, quid ex assidua agrorum cultura silvarum, & nemorum extirpatione, palustriumque locorum exsiccatione, aliae ipsius Urbis aer tutior clementior, & salubrior redditus esset. Data autem leguntur hæ Literæ apud Sanctum Marcum quint. Idus Septembres. Verum, licet his, tūm plurimorum utilitatis, tūm totius populi affluentia prospexisse visus sit; tamen aliis postmodum editis, ac vulgatis, quinto Idus Octobris hujusmet anni Apostolicis Literis, dum paucorum infatiabilem cupiditatem coercuit, publicam libertatem firmavit. Hi siquidem, non modò propria ipsorum frumenta, quæ ex praediis suis, propriâque agricultura colligebant, in horreis recondere, ac conclusa supprimere, & donec illorum premium pro eorum avaritia adactum consiperent, ab omni prorsus venditione abstinerere consuerant; verum etiam ab Operariis suis, & Agricolis, ac etiam subditis (si Barones exitissent) illud vili pretio mos eis comparare erat, donec tantam undique tritici copiam cumulasset, ut pauperes, qui aliundè venale frumentum non reperissent, necessitate ducti, ab eisdem deditibus, & Baronibus eo pretio emere cogerentur, quod ipsorum vendorum avaritia affectasset. Quinimò eos etiam, qui ad Urbem, quid undique ex omnibus mundi partibus Christifideles confluent, frumenta eadem importare cupiebant, omni via, ac ratione impeditre, ac retardare, contra Summorum decreta, & ordinaciones Pontificum, plectenda, temeritate præsumerent.

Opportunum igitur remedium his adhibere omnino Pius volens, nè juxta illud Apostoli ad Corinthios, quodammodo contingere, quid aliud quidem esoriret, alius verò ebrius esset; Divites præfatos, ac Barones, ejusmodi tur-

*Extat. in
Bullar. Con-
firat. xvij.
Ibid. 6.2.*

*Extat. in
Bullar. Con-
firat. 19.*

pia mercimonia exercentes , in primis admonuit , ut Dei in seipso largitatem agnoscentes , pauperibus impoferūm. sese benigniores exhiberent , atque ab eo detestabili frumentario quæstu prorsus abstinerent , memores , scriptum esse , quod qui abscondit frumenta , maledicetur in populis , benedictio autem super caput vendentium . Quod si propria frumenta , qua ipsi ultra- eorum usum supererant , debitis temporibus , prout certe debuerant , vendere detrectabant ; ab alienorum saltē emptione , & illicita negotiatione abstinerent , & quam Dei benignitas populi anni fertilitatem impertiri dignabatur , eam ipsi invidiosè intercipere non presumerent . Si verò tūm à prædictis frumentorum emptionibus , tūm ab im-pediendis subditis suis , aliisque ad Urbem frumenta deferentibus sese minimè temperassent , in Romanorum Pontificium Prædecessorum suorum , præcipue que Clementis VII. pro abundantia rei frumentariae , & Agriculturæ exercenda , Anno Domini 1523. dec. Kalend. Martii Constitutionibus , in eisque contentas poenas se incursum scirent . Quas quidem Constitutiones , sua , in hac parte , perpetuò mansura sanctione instaurabat , decernens insuper omnes cuiuscumque generis ; qualitatibus , & conditionibus suffident , qui frumenta ultra usum familiae suæ emissent , animo , & intentione illa carius vendendi , sine licencia in scriptis , ab Ordinario Anno ne pro tempore , obtenta (quā tamē D rationabilē de causa tantum , & gratis omnino concedi voluit) non modò poenas amissionis ipsius frumenti , & pecuniarias alias , ab ipso Ordinario pro tempore , impositas , incursum , sed etiam Omnipotentis Dei majestatem summoper læsuros , & in eo peccatu- scirent . Barones verò , & alios Dominos , Terrarumque Universitates , qui idem crimen patrassent , quique , accedentes ad Urbem cum frumentis , aliisque rebus ad viatum necessariis , direc-tè impedissent , vel remorarentur ; in præfata Clementis VII. Constitutione interminata supplicia subituros edixit . Ut verò facilius , commodiisque omnes , ad Urbem frumenta aliaque vi-tualia convehere possent ; quo scumque , hac de Causa , ad Urbem accessi-fent , ab omni pedagio , gabella , aut onere exemptos esse , ac fore perpetuò

Annal. Eccl. Tom. 22.

A declaravit ; & insuper ab omnibus ci-vilibus executionibus , tām ratione deniti- bi ab eis forsā contracti , quā Camer-alium exactionum , liberos esse voluit ; irritumque , & inane dixit , quidquid contra eos , sēcū illorum animalia , & res , quas secum , prædicta de causa detulif-sent , tām ad Urbem accedendo , quām ibi per biduum commorando , quām etiam ad solitam suam habitationem redeundo , executum , & attentatum fuisset .

B Eos etiam , qui ipsam pro communi- ni bono Agriculturam laudabilitè intra quadraginta ad Urbem milliaria exercebant , dignis favoribus , & pri- vilegiis prosequi volens , tām messium , quām seminum tempore , (dum scilicet colligendo , vel tritico seminando veri-similitè occuparentur) ab omnibus etiam præfatis executionibus , etiam si ex obligatione in forma Cameræ pro-cessissent , dummodò aliunde , quām ex Agriculture fructibus solvere nequi-rent , immunes , ac liberos reddidit .

C Boves verò aratorios , omniaque instru- menta ad Agriculturam necessaria , non supradictis tantū temporibus , sed perpetuò , pro quavis civili obligatione auferri , aut alia ratione impeditri prohibuit : Edicens insuper , in tacitis qui- buscumque hypothecis , à quocumque , quavis de caufa , inductis , præfatos Bo- ves , aliaque prædicta instrumenta mi-mimè fore comprehensa . Immodò rebus ipsis , quoquomodo Agriculturæ inser-ventibus , tamquā communitatibus , imò publica necessitatis instrumentis , omnia privilegia , que dotalibus bonis , à jure concessa reperiuntur , omnimodè impertitus est . Demūm , ut hæc omnia ab omnibus observarentur , Ludovicum Simonetam , Marcum Antonium Amu-lium , & Vitellotum Vitellium Camerarium , S. R. E. Cardinales delegit , qui ea , qua ipsorum gravitatem , & virtutem diligentia decebat , præfata omnia custodiri curarent , plenissima , & omnimoda eis ad ipsa executioni mandanda tradita facultate , potestate que facta declarandi , & decidendi quidquid in præsenti hac sua Constitutione , declaratione , sēcū egere definitione agnovissent .

E At , licet his optimè statutis , An-nona copiam talem evasuram sperasset , quod Populi , ac subditī facile , com-modèque se suasque familiās vili pretio agnoscerent .

CLII.

CLIII.

sustentare potuissent : tamèn, ut adhuc publicæ eidem populorum affluentæ, atque utilitatì consuleret, ac nè nimia plurimorum lucri cupiditas, hujusmodi fūz pia providentia conatus irritos redderet, Constitutionem etiam alteram Prædecessoris sui Pii IV. confirmaverat, & innovaverat; qua extrahendi Exstat. in Bullar. Pii seors. edit. pag. 28. frumenta, aliaque victu necessaria, ex ditionis Ecclesiastica finibus, assimulatas quasdam facultates, præterquam ex causa verè onerosa, revocavit : quam quidem Legem Pius distictè admodum custodiri, & nè ullum lateret, denud vulgari, sext. Idus Junii istiusmet anni mandavit : ex quibus intelligas omnia Pium circumspexisse, quibus commodum, Reipublicæque utilitas, atque felicitas pararetur.

CLIV. Quod si reperiri contingat, omnes exemptiones, concessiones, immunitates, & gratias, super solutione subsidii triennalis *Quatreni*, ut ajunt, Carnis, Taxarum equorum, ac aliarum exactiōnum, & impositionum Cameralium, quibusvis à Prædecessoribus concessas, nimia quadam distictione revocasse : Id in primis summa ejus Integritati, & Justitiae adscribendum, qua, ut ipsem dicit, cavere voluit, nè alter alterius onera (quod minimè aequum esse videbatur) perferre cogeretur, sed cùm omnes ea simul subirent, onus quisque suum facilius, & commodiū sustinere valeret. Deindē temporum id acerbitali tribuendum, qua importabili quadam expensarum sarcina, pro Catholica Religione, ubique tuenda gravatus, ut illam ferre posset, in subditos onus partiri coactus fuit. Quod quidem ægro admodum animo fecit, ut ipsem his verbis significat. [Et si ea sit mentis Ibidem sup. noſtre erga subditos noſtros pietas, ut eos ab oneribus omnibus liberos videre cupiamus : tamèn, & propter temporum difficultates, & multiplices de preventiōibus Camerae Apostolice, per Prædeceſſores noſtros factas alienationes, exhaustumque ararium, ea premimur neceſſitate, ad ſuſtinentia Sediti Apostolica onera, ut sine Subditorum auxilio, ea omnīnd ſufferre nequeamus. Cùmque firmissimum Nobis sit propositum, ab omnibus impositionibus abſtinere, cogimur, ſaletē usquequā Divinā favente Clementia, ab imminentibus, gravifimisq; neceſſariis ſublevemur, curare, ut hactenū imposta fideliter, diligē-

terque exigantur). Hac ille, quæ quidem manifestè declarant, invitum à populis ea ipsa expertiſſe ſubſidia, vel qua haſtenus tantum imposta fuiffent, vel quibus omnīnd carere non posset; quæque non cupiditas ſeva extorqueſret, ſed ſola neceſſitas poſtularet: qua etiam repugnante, veſtigalia nonnulla abſtulit, decori proprio ſubtraſtis, quæ in commune Reipublicæ bonum traducret, ut ſupra diximus.

B CLV. Quād benignus verò, & misericors exactor fuerit, videre eft ex iis, que in eadem Constitutione, ſexto Idus Junii hujus anni edita, Vitellotio Cardinali Vitellio Camerario in mandatis deſtituit; nām traditā ei ſuper hoc omnimoda poſteſtate, haſtenus debita veſtigalia, vel tota, vel ex parte debtoribus remittere poſſe conceiſſit: quam præſertim liberalitatem in eos voluit exerceri, qui præ aliis ſe in ſolutione diligenterioſes præſtitiffent; quia, licet ſubditorum ſolum amore egeſtati propriae ſuffragari minimè poſſe cognofceret; plus tamèn eorum penſabat affectionem, quād censum. Nec ſupra vires quemquam impositum veſtigal ſolvere paſſus, ipsum minuendi eidem Cardinali ampliſſimam facultatem attribuit: tantā ſiquidem in pauperes, ſibi que ſubjectos misericordia, & pietate afficiebat, ut ſua neceſſitatis penè obliviſci viſus ſit, eo ipſo tempore, quo ipſi neceſſitati confluere coaetus fuit.

C CLVI. Ac huic quoque prospexit ſe cognofcitur, cùm Curatorum Viarum, Pontium, Fontium, & hujusmodi officium, & cuncta Diplomata, quibus ad Id muneris delecti fuiffent, per ipſum in Vitellotio Cardinalem Vitelliū, tertio Id. Octobris præſentis anni, peñitus abrogavit; cùm enim hi ejusmodi abuterent ministerio, ejusdemque assimulatā ſpecie, Universitates, & Loca exagitat, impostaque poenis premerem minimè vererentur; tam deteſtabili ſceleri occurrere, vulgato per præſatum Cardinalem Edicto, ſublatiſque ejusmodi Curatoribus, Pius voluit. Nè verò amotis, qui Viis, Pontibus, & Fontibus, & hujus generis alii præter, earundem Viarum, Fontium, & Pontium, qui publice commoditatì plurimū deſervire deprehendebantur, jura negligerentur; iisdem Communitatibus, & Locis diſtriictè ſtudium hoc demandatum; & ſic unde-

Exstat. in
Bullar. Pii
ed. Bullar.
pag. 37.

CLVI.

Exstat. in
Pii Conſil. ſeorsim in
pref. pag. 47

undeaqueque, que populis prodeissent, servare; que verò obessent, solertia simus indagator studuit removere.

CCLVII. Cùm tamen inter ea, que summan Reipublicæ utilitatem, ac decorum conferunt, Literarum studia esse cognosceret; & hæc penè abjecta, hoc apud Caracciam legitur, his verbis: [Est Rome Academia, quam Sapientiam vocant vulgo. Hanc Alexander [ut arbitror] Sextus liberaliter donavit præsentibus annuis, unde excellentes doctriνa Viri disciplinas omnes cum laude proficeri possent. Hæc erat collapsa Academia, propter eaque prouentus illos certi homines occupaverant: hoc cùm comperisset doctissimus Pontifex, illos præcepit prouentus restituī, ut præstantes Doctores evocatos, instituat publicos scientiarum Professores.] Hæc ibi, qui-
bus addit Gabutius, docentium numerum pariter, & stipendium Pium adau-
xisse. Adduntur autem in præfata ea-

Gabut. Vit.
Pii lib. 6.
cap. 5.

Caracc. ut sup. dem apud Caracciam Epistola, que sequuntur: [Gerit quidem omnem Rem publicam prudentissimus Pontifex, omnia negotia gubernata, omnem curam, ac pondus administrationis susinet, agnoscit tamē præstantiorem partem, ac potiorem esse illam Reipublicæ, que ad rerum Ecclesiasticarum curam attinet, & spiritualium, quād externaliarum, & laicarum. Hinc sit, ut intentior sit ejus animus ad illas res gerendas, cūm ad omnes tamē sit intentissimus. Spirituales igitur res ferd per se gerit, alia, que ad ditionem temporalem, vel ad Principium negotia pertinent, aliis committit cognoscenda, atque tractanda; de quibus videlicet ad se referant. Huic negotio præposuit primarios Cardinales quinque, Moronum, Farnesium, Granvellanum, Amulium, & Commendatum.] Haec est Epistola, qua nimis rūm non tantum Thuani, aliorumque inventa, ea in parte, qua Pium optimum quidem Pontificem, nimis vero bonum referunt evallis Principem, haud comprobat; sed insuper providentiā, prudentia, vigilantia, coeterisque virtutibus, que Principem decent, eximiē prædictum exhibet. Quod si primas spiritualibus, & diuinis rebus detulit, id non modò Pontificis, sed etiam Principis fuit, qui primò, que sunt Dei, deinde, que Cæsaris, & ipse curare debet; nam in reliquo, si ea est

imperandi ars, ut ejus ope, quantum est bonorum agrorum, sive montanorum, sive campestrium colatur; totum sine periculo (ob commercia, quibus diversissimæ terræ sua bona communicant indigentibus, & vicissim illarum copia suam sublevant inopiam) mare navigetur; quæcumque noxæ prius in mediis Urbibus versabantur, ad extremas tartari latebras pulsarunt; & pro his commoda ab ultimis Terræ Marisque finibus inducta; nec aliundè magis,

*Phil. de le-
pat. ad Ca-
racci. fub
sum pag. 834*

quām è subditis, per se aliquo beneficio adiectis, sit voluptatem capisse: Cuinam benè imperandi laus potissimum est tribuenda, quām Pio, qui cuncta hæc optimi Principis perfectè adimplevisse munia deprehenditur? Qua igitur ratione, in umbra, & inter Monachorum greges educato Pontifici, virtutes desuisse, quæ Principem decent, atque imprudentè egisse, impudentissimè Thuanus audet asserere? Qua fronte simulasse refert Principis

C virtutes, justitiam, magnitudinem animi, magnanimitatem, prudentiam, & gratitudinem, si virtutes ipsas eximiè adeo latis legibus, & amplissimis operibus exercuit? His enim fundamentis innixi, quibus minimè contradici potest, quæcumque in medium afferimus, suadens; ac impia, & excogitata Thuani ejusdem mendacia, unde sint hausta, non invenimus. Difficile, Principis insignitus virtutibus, Pius apparuerit, si virtutes ista non ei naturales, sed ad tempus fuisse sumptæ. Nemo enim personam diu ferre potest, nām facta citò in naturam suam recidunt, ubi è contra quibus veritas subest, quæque (ut ita dicamus) ex solido enancuntur, tempore ipso in majus, meliusque procedunt, ut ex dicendis patet. Nec demum simulatorias artes, ut virtutes fingeret, Pium adhibuisse censerri valet, cūm adeo simplicem tantummodo veritatem factatus fuisse agnoscatur, ut apud eudem Caracciam hæc habeantur, ubi de Litibus, Judiciis, & Judicibus agit.

D [Non extrabuntur lites, sed mato judicio dirimuntur. Ipse vult audire, videre, cognoscere omnia Pius Pontifex, quin etiam omnem eorum relationem, quibus usitare actionum Ministris, repellit, ita qua, vel minima nota sit odii, amoris, cupiditatis: simplicem tantummodo veritatem requirit:] Hæc ibi, quibus plurima addi possent, vel superius

*Ex Caracc.
xj. Kalend.
Oktob. 1566.*

riùs allata , vel inferius ponenda , si res A postularet .

CXVIII. Reipublica igitur statum sub Pio minimè reprehendere aliquis presumperit , quo omnibus securitas alta , asthūs , parata fuit , & Ius supra omnem injuriam positum extitit ; cùm obversata apparuit oculis cunctorum ipsius letitissima forma , cui ad summam subditorum libertatem nihil desuit , nisi per eundi licentia . Cunctas autem Pii ad rem hanc pertinentes , hoc anno editas , Sanctiones , ac gesta hic una coacervare vīsum est : nē ad majora propterantes , ad hæc , qua minorā censenda sunt , iter deflectere cogeremur .

CXIX. Turcica Clāsis , vel octoginta tantum , vel centum , & decem , ut dicit Catena , vel , ut Maurocenus , centum quadraginta circiter Třiremū numero , appetente vere hujus anni , sub Pialis Purpurati imperio , Chium in Aegeo mari , ut vult Maurocenus ipse , & alii pafsin ; sc̄i in Jonio , ut scribit ab Iselt , sitam Insulam aggreditur , & occupat . Causa prætendebantur , quod ejusdem incole , exploratis Turcarum consiliis , quæ ob vicinum , & liberum

Cœf. Campan. commercium illis patebant , ea , superiore anno , Melitenibus nunciassent ; at passim de iis , quæ Turce ipsi meditabantur , Hispaniarum Regem , aliosque Christianos Principes admonere , confuevissent . Deinde quod biennii tributum non solvissent ; quod avaritia Legati , res ipsorum Bizantii apud Per-

Thaur. gnat. tam procurantis , factum esse , Campana , Thuanus , aliique narrant ; quem etiam donanda Machmeti purpuratorum Principi , & alii munera , in suos ipse usus convertisse referunt . His addebatur , quod Christianorum mancipiis , è Bizantio perfugis , receptis , eadem ad suos remitteret ; quod quidem paulò antè in Machmetis ipsius nobili quodam mancipio acciderat , qui è manibus illius elapsus , in Chium contulerat . Näm , cùm ille id rescivisset , ipsius , vel restitutionem , vel pretium , ab eis petiit . Cùm igitur per Legatum id Chieni Senatui renunciatum esset , animadverteretque ipse , quanti sua intercesset , primarium virum placatum habere ; è vestigio pecuniam misit , quæ Mechmeti per solveretur ; verum Legatus ille , eadem avaritia corruptus , eam quoque sibi retinuit : cuius fraudis Mechmetes ignarus , universum

odium in Cives convertit , atque in eos Solymanum inflammat , ut Piali Insulam occupare imperaverit . Cùm igitur hic è Paschalibus feriis , (quæ hoc anno in decimum octavum Kalend. Maji inciderunt) appulisset , in Prætoriam , Insule Præfecto , callide cum duodecim Magistratum gerentibus accer- sito , ac comiter in speciem accepto , interim suos publicè Civitatis ædes , unā cum Arce invadere jussit , & ita fine cede , sine armis , astu tantum , eam B sibi vindicavit . A direptione tamen , præterquam Ecclesiarum , abstinuit , Christiana siquidem Templū omnia solo æquata voluit , præter unum Di- vo Dominico Sacrum , quod Maomettiis superstitionibus destinavit .

Accidit autem , (quod etiam Thuanus silentio non præterit , & Turcis ipsiis , hujus Saculi hæreticos dete- res ostendit) ut , cùm in Beati Petri Templo Urbis primario , Turcarum unus Ciborium , in quo Sacrofæcta Ha- stia condita erat prosfanis manibus con- trectans , Loci Præsulem rogaret : Num hic ipsius Dei , & illa suæ fidei Mysteria essent ? Et ille ita esse respon- disset : Barbarus Ciborium in Ter- ram proiecit : Quo viso , Præsul , incre- dibili dolore percusus , statim flexis genibus projecta colligens : [Me pos- sit , inquit , oro , interfice , quidam hæc Sacrofæcta Mysteria pedibus concules- ri videam]. Quo motu ille , ultrò ab injuria temperavit .

Sed quia apud Chienes nobilis æquè , ac pia Justinianorum Familia , ab anno 1346. , quo Constantinopolitanum Imperium Andronicus Paleologus re- gebat , rerum potissimum erat ; id est ibi eam remanere Pialis haud pafsus est , sed Caffam , olim Theodosiam , in Thaurica Chersoneso deportari jussit . Ex ea viginti , (scribit Brietus) , viginti , & unus (Spondanus , & Ciacconius) pueri , circiter decennies , ex alacrioribus , & magis vividis , Constantinopolim in- ter Solymani Ephæbos enutriendi , ad- ducti , ut ibi per vim circumcidenterentur . Neminem tamè eorum , in tam tenera etate , fidem ejusrasse , Scriptores tra- dunt ; imò penè omnes , virgines casos interiisse referunt . Ex viginti , decem , & octo , formentorum vario genere cru- ciatos , pro Fide Christiana , vitam , & pro , & ali- sanguinem profundisse , narrat Bosius ; & tres incaute deceptos , Turcicæ se- ctae

CLX.

CLXL

*Briet. At-
nat. fab. be-
nn. Spon-
dan. fab. be-*

*Sponde-
ur. In pro-
pri. Briet. at-
nat. fab. be-*

B. Hist.
Hierosolym.
par. 3 lib. 36

Ciaccon.
10-3. Histor.
Pontificis
Card. pa-
gin. 1019.
Octavian.
Sauli. select.
lib. 2.

etæ dedisse nomen , qui , cùm postea A adolevissent , facti pœnitentes , eâ ejuratæ , & fugâ arreptæ , in Italiam transiwerunt . Nonnullorum , ex iis , qui pro Christi fide passi sunt , nomina recenset Ciacconius , ex libro secundo Selectorum Octaviani Saulii accepta , & his carminibus comprehensa .

[Ante alias celebres Divino numine Divi
Scipio , & Hyppolitus , Cornelius , Herculæ junctio , (Quos cernit Fratres) fera post tormenta , cruentum Martyrum passi , immanis quo Thracia tellus Savit in mites agitata furore Fil. deles]

Ibid. ut sup. Decem , ex variis Archivis Abbas Michael Justinianus , eodem Ciacconio teste , collegit nomina , suntque hujusmodi : Antonium , Bartolomeum , Britium , Philippinum , Franciscum , Joannem Paulum , Paschalem , Paschalem alternum , Raphaelem . Reliquorum nomina , subdit Ciacconius ipse , nondum innotuere ; nota sunt tamen Deo , illius libro vitæ descripta .

CLXII. Præter hæc , in totiès memoratis Cardinalis Farnesii Consistorialibus Actis , sub die 6. Septembris hujus anni ista habentur .

[Sanctissimus Dominus Noster dixit , Adolescentem , tres , & decem annos natum , Justiniana Familia ex Scio Doriundum , cùm captus à Turcis Constantinopolim delatus esset , vel præmio , vel metu , nequaquam potuisse duci , ut Turcico ritu iniuraretur . Quinimò , cùm ei mortem Bassa comminaretur , & de ipsum ex fenestra præcipitem dando , vel ferro confodiendo , non solum non expavisse , sed martyrii ingens prætulisse defiderium , dicendo , nullum sibi majus manus fieri posse , quidam , pro Christi fide , vitam cum morte commutare ; tandem in carcерem injectus , cùm ante Deum orationes suas fuditisset , ut sibi martiris coronam donare dignaretur , tutacius , ac sine labe , post triduum mortuus est inventus . Cuius quidem rei Sanctissima Sua Reverendissimos particeps facere voluerat , ut Deo gratias haberemus , quod nostris quoque temporibus hujusmodi gratias impartiretur :]

Iisdem ferè verbis , ex notabilibus Actorum Consistorialium , à Cardinali Gambara collectis , quæque M. S. in præclara Barberina Bibliotheca affervantur , eadem Ciacconius refert , additique , ex Bosio acceptum : (Nequo sine admiratione legi debet , quod de uno (ex præfatis Justinianis pueris) narrat Bosius ; nempe , cùm impavidis atrocissimis verberibus jam expiraret ; Custodes tentasse , digitum illius indicem erigere , apud Turcas ejurata Christiana fiducia , & Mabometijmi recepti signum ; sed inani labore ; Id enim cùm præsentisset Adolescentem , complicatos , complexosque in pugnum digitos , in extremitate aded validè constrinxit , ut neque eo vivo , neque demortuo , licet id sepius Turcæ conarentur , & variis modis pertentarent , digitum explicare , nec manum aperire unquidam potuerint)

Sic ille , quod etiam Spondanus confirmat ; additique , quod è Justinianis nonnulli , priusquam deportarentur , libertatem à Piali mercati , in Italiam abjerunt . Inter quos , (inquit) exitit

Josephus , Pater Benedicti , qui postea à Sexto Quinto Cardinalis renunciatus est . Ceteri , adnitente Pio , ut Catena , Gabutius , Campana , aliique scribunt , ac Carolo Nono Galliarum Rege interveniente , sequenti anno , ut vult Thuanus , patriæ sunt restituти , cum Principatus umbra , nè Insula nobilis , aliò demigrantibus incolis , deserta relinquenter . Quibus , & impetratum est , ne indè pueri Constantinopolim abducerentur , ut Janizzeri fierent . Quod etiam nunc , inquit Brietus , accuratè servatur , Chiis sub Ottomanico jugo placidè , sed prudentè viventibus , & pietate magis sua , quam Principum suorum potentia testis .

Post ea verò , quæ Pium dixisse in Consistorio , die sexta Septembris hujus anni habito , de pretiosa videlicet morte unius ex pueris Justinianis , supra retulimus ; in præfatis Actis , tūm Cardinalis Farnesii , tūm Gambaræ , ista pariter ab eodem Pontifice dicta adnotantur .

(Dixit , afferri nuncium , Bizantii homines esse agricoli ac confernati animi , ob nonnulla , quæ ibi evenerant , quæ ipsi , ut portenta ducebant . Inter cetera , extintos ignes , quos in Moschea eternos habebant ; & Lunam delapsam , quam primus Ottomanici nominis Impera-

perator Moschæ pinnaculo fixerat). A Sic ibi. At, cùm passim in Sanctorum Martyrum gestis, ad impios infideles deterrendos, hujusmodi portenta, à Deo patrata legantur, à veritate absconum censeri idcirco non potest, si, quo tempore Justiniani pueri, tam fortè pro Christi nomine dimicantes gloriose martyrio coronati sunt, ob eamdem causam ea divinitùs facta existimantur, si tamè, sub initio Pontificatus Pii hæc accidisse excogitandum non sit, ad memorabilem eam prænotandam cladem, quæ, eo agente, Ottomanico Imperio inferenda erat, quâque ipse, sanguinem Sanctorum, qui effusus à Barbaris fuerat, vindicavit.

CLXV. Chio (ut Natalis Comes, ab Isfelt, aliique narrant) Epidaurum navigans Pialis, eam quoque Insulam fraude, ac dolo occupare tentavit; sed Epidauri, Chiorum exemplo docti, vincti tantum Turcas, eosque inermes, ad res necessarias coemendas admiserunt. Illa igitur spe deceptus, ad Tenum Insulam navigat, ubi Insulanorum rejetis munieribus, Delum, Apollinis olim Templo celebrem, delatus, postridie Tenum repetuit, quæ una est Cycladum. Quo viso Tenii se ad pugnam accingunt; At ille, nullâ re tentata, inde recessit, opulentiorique præde inhians, maritimis quasque oras, tūm Apuliae, tūm Lucaniae, sed præcipue Samnitum depopulatus est; nām ibi colonos abducit, exposito milite, & obvia quæque ferro, atque igne diripit, omnemque defensorum industriam, mira navigationis celeritate antevertit. Barbarorum sævitiam, præ coeteris Samnites fuisse expertos, ex eo proceſſisse narrat Campana, quod qui eidem præterat Provincia Joannes Blanes curram omnem, ac diligentiam neglexerit, qua hostium impetus propulsarentur; qua de causa in vinculis conjectum longom. lib. 18 pag. 172.

**caſor Cam-
pan. in Vit.
Philip. II.
tom. 2. lib. 18
pag. 172.** Eadem autem pericula, Ecclesiastice quoque ditionis Loca, in iisdem Adriatici, & Tyrreni maris littoribus constituta, subiissent, ni ea Pii vigilantia avertisset. Centumcellis igitur præſidiarios in primis duxit: deinde in Piceno Classem instituit, cui Paulum Jordanem Ursinum, Brachianii Principem præfecit, quem Pontificium

Triremium Ducem dixit, eoque subſidio misit; ac protinus quatuor militum millia, suis ducta ſtipendiis, in eam expeditionem dedit; tūm à Philippii Catholici Regis Classe auxilia procuravit, firmatique ditionis ſuæ præſidiis, aliarum etiam Christianarum orarum ſollicitus, Regem ipsum admo- nuit, ut in Salentinos, Brutios, Samnites, Dauniam, milites mitteret, qui ea Loca communirent, ab hostilibusque armis vindicarent. Quo factum est, ut Pialis, paulò post, nullo alio præterea operæ pretio facta, Classem reduxerit; post cuius diſcessum, ex præteritis, Pontifex edocitus, periculis, ut futura caveret, & Nautarum ſecuritati conſuleret, Romanum Portum ipse adire voluit, & communiri, & alia egit, ſanxitque, qua ſuo loco protulimus.

CLXVI. Interē dūm Piale Classis pavot invaserat, & Pius tutis maritimis oras munimentis prosequi conabatur, ſingularē id munificentia ſpecimen dediſſe, hoc modo tradit Gabutius. [*Sub idem tempus, centum, & amplius Equites Galli primaria nobilitatis, quoſ in- genſ ſue gentiſ hominum numerus comi- tabatur, ex Inſula Melita, & Turcarum obſidione liberanda profeſſi, in Patriam revertentes, Pii ſacros pedes oſculandi cauſa, Romam diverterunt. Quoſ ipſe, ſingulare pietate à limine Aulæ Sancti Marci, ubi tūm reſidebat, genibus pro- ſerpentes, ad ſacri pedi oſcula benignè excepit, ſingulique benedixit. Mox Gulielmo Sangaletto, initimo Quæſtori, ut ex arario Pontificio decem aureorum millia illis diſtribueret, imperavit: ratuſ, exteroſ homineſ, è ſalutari expe- ditione profeſſoſ, longoq[ue] itinere affi- thoſ, pecuniariuſ egere ſubſidio. Horum Princeſpeſ erant Comes Brisacetus, & Philippus Strotius, qui und cum aliis egregiam Pontificis liberalitatē admira- ri, ad eumque calendūm impenſuſ propensi, pecuniām, qua ſe non indige- ro profeſſebantur, pro ſua modeſtia re- ceuſarunt: ſed immortales Pio gratias agentes, ac magno ſe illi beneficio devin- thoſ agnoſcentes, ad Anconam Urbem præſidio communideam, cui à Turcarum Classe periculum imminebat, ſpon- ſe profeſſi, indè, doncē tuta re eſſet, diſcedere noluerunt]*

CLXVIII. Finitimos vero Princeſpeſ, quoſ in barbaram Pius classem concitaverat, ejuſdem dicto paruiſſe, Scriptores re- ferunt;

*Gabut. Vi.
Pii Lib. 1.
cap. 2.*

*Hadrīſ.
Lib. 19. ſe-
gin. 1366.*

*M. Marini.
Rer. It.
Hist. Neapo-
lit. pars. 1.
lib. 1. cap. 1.*

*Maurocenus.
Hist. Venet.
lib. 8. pagi-
na 134.*

*Maurocenus.
ibid.*

*Habrius.
ibid.*

ferunt ; qui octoginta quinque tri- A mes (iis comprehensis, quæ Pontifex, & Etrurie Dux, necnon Januensium Respublica miserant) Garziam, universitate Classis Hispaniarum Regis Imperatorem, cogisse, & Brundusium contendisse, ut non tam maritimas oras ab hostibus custodiret, quam etiam, ut eos ultrè aggredieretur, tradunt. Id ipsum etiam curasse Venetorum Rempublicam, Maurocenus asserit ; nam narrat Pialis ad Aulonem appulsi, comitum Senatum, ut insolentis barbari conatus, si quos experti in Reipublice ipsius ditionibus meditaretur, reprimere, quam celerrime triremes triginta è navalibus deduci imperasse, quibus Triarchos, rerum maritimorum usu præstantes, Gubernatorum titulo præfecit; atque tribus, ac quadragesinta, quibus Antonius Canalis Legatus præterat, in Illyrico, se adjungere jussisse; Classis Imperatore, Hieronymo Zanio Equite, majoribus Comitiis renunciato, & Philippo Bragadeno Collega, Canali adiecto. Verum, ut innatus, Pialis, è Salentinis, Calabris, ac Samnitibus, ingenti præda abacta, nec aggredi ulterius, nec expectare aggressores est ausus; sed Aeterno in Brutis, Pisaria in Samnitibus, & Diomedis Insulis, inani conatu, invasis, Adriatico finu, cum classe egressus, rectè Bizantium contendit. Tradit insuper Maurocenus, neminem fuisse, qui Venetorum apparatu, Pialis eversa, ac perturbata consilia non existimaverit; quod etiam confirmasse videtur Natisilis Comes. Addit nihilominus Hadrianus, initio quidem, suadente Veneto Oratore, Pium, quam prædictimus octoginta quinque triremium classem Garziam cogere impulisse, spe adductum, Venetam Rempublicam vires, & triremes suas ei addituram, quibus Turcarum classem, non modo rejicerent, sed insuper adorirentur; sed cum spe frustratum, subiungit, tunc quia classis eadem, Diomedis Insulis, ut diximus, inani conatu, provocatis, recesserat, tunc etiam quia Veneta classis immobiliteter, imò hostium sublato pericolo, Respublica, copiis dimissis, Ducem revocaverat; quod Maurocenus idem minimè difficitur. Quæ quidem protulimus, non ut tante Reipublica gloria, plectenda temeritate detrahamus, sed ut cuique debitus egregiorum Annal. Eccl. Tom. 22.

faciolorum honor tribuatur; nam licet ex sola Venetorum apparatus cognitio ne, Pialis perturbata esse potuerint consilia, ipseque Adriatico emigrare, quodammodo compulsus videri queat; cùm tamè nil in ipsum attentaverint Veneti, & viceversa Pontificis, Hispanicæ, Januensium, & Etrurie triremes, ad eundem aggrediendum tetenderint; his potius, quam illis rationabiliter recessus Pialis, cognoscitur adscribendus. Eo igitur sic effugato, Garzias totius classis Imperator, triremes dimisit, quæ ad propria redeuntes, plures Piratarum naves cooperunt, ex quibus quamplurimi Christifideles è barbarorum servitate redempti : non pauci etiam barbari, servi Christianorum facti, Pium, quam pro manciis proposuimus, Constitutionem edere impulisse probabilitè existimavimus; nam tunc insuper coepit fuisse, quem supra diximus, ab Altemira Comite nefarium Prædonem, Falconem dictum, minimè à veritate alienum cognoscitur.

Potissima verò causa, ob quamidem Pialis, & Neapolitanis Regni oras diri- CLXIX. puit, & depopulatus est, & Chium Insulam, magno Christianorum damno, subjecit; præter illas, quas suprà recensuimus, aliam, quam etiam inuenimus, nempe fuisse tradunt Scriptores, quid furorem suum explore voluerit, hacque ratione vindicandam ignominiam censuerit, quam ex inani, præterito anno, Melite incæpta oppugnatione subjerat. Cùm enim constet, Lybici mari hanc insulam, non modò Siciliæ, cui adjacet, LX. millia passuum ab ea distans, sed etiam omnis ferè Italiz, contrà barbarorum impetus, tutum propugnaculum, sacra Militia Sancti Joannis Hierosolymitani hospitio inclytum, ad Romanæ Ecclesiæ præsidium maximè pertinere: id (inquit Gabutius) Solimanus, Turcarum Imperator, Christians nominis hostis acerrimus, non ignorans, atque in Italiam sibi aditum aperire cupiens, paulò antè hunc Pontificatum, ingenti classe, ducentis, ac sexaginta ferè instruta navigiis, Melitem expugnare, ac per quatuor menses gravi obliudione divexare instituit. Et cùm magna Melitenibus damnatione intulisset, jamque Arcem, cui à S. Erasmo cognomen est, per vim in potestate redigisset; propugnantium militum virtuti demum cedere coactus, gravi suo

*Gabutius, PG.
Pii lib. 2.
cap. 2.*

E

suo dedecore , parique detimento , & A
indignatione , inde recesserat ; è suis
triginta millibus , è nostris verò fermè
novem millibus , in ea obsidione desi-
deratis . Sed nè , recuperatis viribus ,
majore impetu , ac furore è reverti-
reter , nemo non timebat ; maximè enim
ob id , bellicos apparatus Constantino-
Mauracu.
bill. Venet.
poli fieri nuntiabatur , de quibus Mau-
rocenus hæc habet : [*A Victore Brega-
deno , Legato Bizantino literæ affere-
bantur , ingentes terræ , marique appa-
ratus a Solimano fieri , quibus permotus
Senatus , nè Classe Turcica , ex Helle-
sponto emissæ , imparatus offendetur ,
(licet ei pax , & amicitia cum Solimano
intercederet) , ut in Illyricō triremes
otto , in Creta decem armarentur , san-
xit .*

CLXX. Joannes Valleta , igitur , Hierosolymitani Ordinis Magister , ut barbarorum rabiem , ac mentem præverte-
ret , unum id optimum excogitaverat ,
ut Arx , videlicet , nova adificaretur , C
qua hostium conatus frangerentur . Con-
silium probaverat Pius , ideoque ,
ut , quam Valleta idem designaverat ,
novam Urbem condere , omnique ge-
nere præsidii communire quamprimum
aggrederetur , graviter cohortari , atque
impellere non desstit ; triaque (vel ,
ut scribit Catena quatuor) millia mili-
tum , quos in eam daret expeditionem ,
stipendijs affectis : & quæ Pius Quartus
desponderat , aliaque longè majora sub-
sidia , libertè se præbiturum ostendit ;
ac protinus aureorum quindecim milli-
bus , Melitenses milites donavit , & alia
præterea duo millia , ut aliquis scriptit ,
vel quinque , ut Gabutius adnotavit ,
vel quindecim , ut Thuanus creditit ,
in mensis singulos in eam fabricam , per
septimestre contulit . Sed quoniā , &
tanta molis adficiū , & grave à po-
tentissimo hoste imminentis periculum ,
majora postulare videbantur auxilia ,
qua ab aliis Principibus tributum iri ,
spes erat exigua , & quæ ab Hispanis
expectabantur , præcipue à proximo Si-
cilia Regno , ab illius Prorege , ut nar-
rat Bosius , longius protrahebantur :
hinc tūm Pius , tām Melitenses mili-
tes , in magnas undique conjecti vide-
bantur angustias : è quibus , ut evade-
ret Pontifex , amplissima in primis Apo-
stolicæ Indulgencie munera cunctis
fidelibus proposuit , eosque , ut erratis
expiatis , Divinam opem Melitensis

implorarent , ac pro suis quisque facul-
tatibus eis succurrerent , paternâ chari-
tate provocavit . Ex quo Pontificie
Indulgencie piorumque liberalitatis
beneficio , per Italianam , Galliamque
præstito , haud modican pecunia vim
collectam esse , testatur Gabutius .
Quod , nè in Hispania quoque fieret ,
ut idem scribit , Regionum Admini-
strorum , indè cogendæ pecunia bonam
partem in Guletanam munitionem con-
ferendam esse prætentendum , fecit
exemptio . At verò , cùm præter hæc ,
in Indiis quoque , ut edixerat , Ju-
bileum ipsum minimè vulgatum fuisse
Pius intellexisset ; id aggr̄ ferens , eo
mox abrogato , per exhortatorium Di-
ploma , Sacrum , Apostolicae Benedic-
tionis munus iis tantum obtulit , qui
ejusmodi subsidium benignè deinceps
contulissent . Praefatum Jubilæum , uti
illud ex exemplari Vaticano accepi-
mus , hic damus .

PIUS PAPA V.

CLXXI.

Ex M.S.S.
Cod. Vatic.
Signat. 106
pag. 223-248.

V *Niversis Christifidelibus præsentes
literæ inspecturis , salutem , &
Apostolicam Benedictionem . Cùm gravis-
simæ , & asperrime tempora populi
Christiani , in qua Pontificatus noſter
incident , consideramus ; perturbatur , in-
timi dolore , cor noſtrum , & summo
merore conficitur , tūm ex damnis , ca-
lamitatibusque præsentibus , tūm ex
magnitude periculorum instantiū .
Namquæ , & in multis Provinciis , pro-
pt̄ hereses introducendas , non sīne miser-
abilis animarum pernicie , Christiani
populi unitas , concordiaque diremp-
ta est ; & dām reliquæ nationes Catholicam
fidem , verbo quidem profiteruntur , fatis
autem , & morib⁹ nequaquam tali præ-
fessioni congruentibus , Deum gravior
offendunt ; aut̄a eis , mirum in modum ,
impiorum hostium potentia , & adeo
crevit , ut jam Christianæ Reipublicæ
Salus in extrellum discriben adducta
sit . Quotidiē enim ad Nos , & literæ , &
nuncij afferuntur , de Clasibus , de Co-
piis , de pedestribus , & equestribus , de
reliquis rebus , ad bellorum , & terre-
strium , & maritimorum usus necessa-
riis , quas potentissimus , & immanis-
simus Turcarum Tyrannus , incredibili
studio , diligentia , ac sumpta comparat ,
ad bellum , terræ , marique , Christiano
populo , primo quoque tempore , inferen-
dum ,*

Caten. Viti.
Pii pag. 48.
Fevillet.
vit. Pilib. cap. 10.
Gabut. ut sup.
Thuan. lib. 39. pa-
gn. 368.

dum, & Christianorum non religionem modò, sed etiòm nomen penitus, si posset, abolendum, atque delendum. Hinc tanta, tamque horribili, qua impenet, tempestati, pro commissio nobis Officio Pastorali, salutis populi Christiani occurrere cupimus, pro qua etiam sanguinem, & vitam ipsam libentissime profundere parati essemus. Sed, ut propter iniquitates, & peccata, ira Divina merito extimescenda est ultio, ita, si populus Christianus se ad Deum converserit, & penitentiam egerit, sperandum est, Deum, ut est benignus, & misericors, & praestabilis super malitia: nec vult peccatorum mortem, sed, ut convertantur, & vivant; quique nos invitat, dicens: Convertimini ad me, & ego convertar ad vos, suis Fidelibus auxilio futurum, nec passurum hereditatem suam, ab Infidelibus occupari. Et si enim vires hostium maxime sint stamen major est, qui in nobis est, quam qui contra nos; potensque est Dominus, sám in paucis salvare, quam in multis. Quocirca, ex parte Omnipotentis Dei, & per Vicera Misericordie illius, omnes, & singulos utriusque Iesus Christifideles hortamur, & manemus, ut hoc acceptabili tempore, ad Dominum, & Redemptorem nostrum humili corde converxi, conscientiam suam diligenter studeant examinatione discutere, atque orationibus, & eleemosynarum erogationibus vacare, juxta ipsorum conscientiam, sive Sacerdotum, quibus peccata sua confitebuntur, salvare consilium. Ut verò eò libertius faciant dignos penitentia fructus, quod talium operum maiorem sunt fructum, & præmium percepturi: Nos de Omnipotentis Dei misericordia, & BB. ejus Apostolorum Petri, & Pauli auctoritate confisi, & pro illa, quam Nobis, licet insufficientibus meritis, Deus dedit ligandi, & solvendi, & Thebauros Ecclesie aperiendi potestate: omnibus, & singulis utriusque Iesus Christifidelibus, qui hoc quadragesimali Jejunii tempore, postquam barum Literarum notitiam habuerint, in sequentis hebdomada quarta, & sexta feria, ac Sabato, pro defensione Republice Christianæ contra hostes, & pro unione Christifidelium, pias ad Deum precer effuderint, & pro sue devotionis effectu eleemosynas erogarint, sacramque Eucharistiam postea, die Dominico, devotè suscepserint: post diem vero Sar-

cratissimum Resurrectionis Dominicam, si priùs barum Literarum notitiam non habuerint, & post ipsas Literas promulgatas in sequentis hebdomadis, quarta itidem, & sexta feria, & Sabato jejunaverunt, & orando, ut prefertur Sac. Communionem die Dominicino proximo percepient, plenissimam peccatorum suorum Indulgentiam, qua Christifidelibus, Ecclesias Alma Urbis, & extra Urbem, ad id deputatas anno Jubilei visitantibus concessa est, misericorditer in Domino elargimur. Dantes eis potestatem eligendi, quem voluerint Confessorem, cuiusvis Ordinis Regularem, seu Secularem Presbyterum, qui, confessione eorum auditâ, ipsos à quibusvis peccatis, quamois gravibus, & enoribus, etiam Sedi Apostolica reservatis, & in Bulla, que in die Cœna Domini legi consuevit, contentis, & à Censuris, in quas incidentur, injuncta eis, pro modo culpa penitentia salutari, absolvere; & quævis vota, ab eis emissa (votis dumtaxat Casitatis, & Religionis exceptis) in alia pietatis opera commutare possit. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis &c. Datum Roma apud Sanctum Petrum sub anulo Piscatoris. Die VIII. Martii 1566. Pontific. nost. anno primo).

Ex Apostolica hac spiritualium thesaurorum pii liberalitate, ingenitem pecunia vim coactam, scribit quoque Jacobus Bosius, qui addit, agente Hierosolymitani Ordinis Oratore Cambiano, ab eodem Pontifice, altero Diplomate vetitum, nè Feria sexta in Parasceve, ac Sabato Sancto hujus anni indulgentiam, vel Jubileum aliud, præter illud, quod in Melite sub fidium ipsomet proposuerat, vulgari posset.

Biduo ante ejusdem publicatio- CLXXXIII.
nem, à Melitensi Ordine Romanam mis-
sus Petrus de Monte, Capua Prior, ut,
ejusdem Religionis nomine, novo Pon-
tifici obedientiam profiteretur, omni
officiorum genere, à Pio, sexta die Mar-
tii, coram Cardinalibus in publico Con-
sistorio exceptus fuerat; Orationemque
pro eo ad Pontificem habuerat celebre-
rimus ille, & omnimoda eruditione in-
signis, Achilles Statius Lusitanus. Eam ex
latino conversam, refert Bosius, simulq;
illud, quod Pontificis nomine, Antonius
Florellus Avellensis Episcopus, à
secretis Brevium, dedit responsum.

CLXXIV.

Privatim deinde Petrus de Monte Pontificem allocutus, de cunctis admonuit, qua ad Melitam, & Hierosolymitanam Religionis statum pertinebant; & ad quæque pro utriusque salute facienda, ac subeunda Pium paratiissimum invenisse, Bosius idem tradit; subdit tamen se, admiratione motum ostendisse Pontificem, quod Magnus Melita Magister, statim à Turcicæ classis discessu, totis nervis novæ Urbis adificationi animum non intendisset; alia que dixisse, ex quibus elici poterat, B

Pio renunciatum esse, non in hoc tantum, sed quod in sarcendi quoque aliis Melitæ arcibus, segnior, quam oportuerat, idem Magister extiterat. Quam sententiam, Pontificis animo falso injectam, diluens Petrum de Monte, & Cambianum, Melitensem Oratores, totis viribus contendisse scribit.

CLXXV.

Verum, ubi Joanni Vallettæ delatum est, de his sparsis in vulgus rumbris, falsaque de se concepta à Pio opinione; valde commotus, Epistolas satis aculeatas ad Pontificem dedit, quibus, & præteritam segnitatem in admovenda nova Urbis fabrica manu, purgare studuit, & novo excogitato dolo solerti que commento, quæ perperam de vociferabantur, abolere connexus, se suosque Melitenses milites (quod minimè tamen in animo habebat) nisi Christiani Principes open ei opportuno tempore ferrent, Melitam reliqua, (quod Pontifex, & Hispani maximè verebantur) in Siciliam recepturum, interminatus est. Quod quidem, aded ex sententia successit, ut de ejusmodi stragamente loquens, fructuofum suum:

Finxit se longius ire, illud nuncupare deinde confueverit. Hispani enim, ubi id illis innotuit, veluti è somno excitati, suppetias, quas usque adhuc imperfari distulerant, suppeditarunt, & Pius, non modò præterita commemorare desitit, quinimò de variis, quibus Valletta premebatur, angustiis edoctus, ut mœrentem hominem sublevaret, & in officio contineret, non solum, quanta posset maxima, illi subsidia tribuere, sed vitam etiam, ac sanguinem pro honore Dei, Melitensemque salute profundere paratum esse respondit, ut à sequenti, ad ipsum scripta, epistola apparet, quam, & Gabau, inter Pii epistles edidit, & Bosius quoque, è Latino conversam, in sua Hierosolymita-

ne Religionis Historia inseruit, & nos ex Vaticano Regesto accepimus, estque hujusmodi.

(Dilecto Filio Jo: de Valletta,
Magistro Hospitalis Sancti
Joannis Hierosolymitani.

Dilecta Fili salutem, & Apostolicam Benedictionem.

Litteris Literis tuis, die 24. Februario Epist. apud

datus, & iis, quæ, mandato tuo, Gaub. F. V.

Nobis Cambianus Orator tuus exposuit, lib. 1. Ep. 1.

auditiss; cognovimus te certiore factum fuisse, conceptam à Nobis esse quamdam minus commodam de te opinionem, quod non ea, qua opus fuerit, diligentia, ea, qua ad istius Insula defensionem necessaria sunt, paraveris. Moleste ferimus, hoc de Nobis te suspicari, qui de te non possumus non honorificissime, & sentire semper, & loqui, & tua merita in Christianam Rempublicam prædicare, qui viderimus, quanta virtute, quanta que constantia superiore anno, & potentissimorum hostium, affidis tot mensum oppugnationibus, Insulam istam defendenteris; & quanta cum laude, & gloria tua eos ad extremum, multis, & maximis acceptis detrimentis, recedere coegeris; ac Siciliam, & Italianam tuis laboribus, & periculis, ac plurimo tuorum sanguinis, ex tanti belli periculo eripueris. Illud tamen fatetur, non desuisse, qui diligentiam tuam nonnullis in rebus, & in ea maximè desideraverint, quod non statim post discessum hostium, novum Oppidum condere aggressus sis, sicut Praedecessori nostro promissum fuerat, qui eo promissu inductus, illam pecunie summatam ad Urbem novam condendam pollicitus fuit, cuius etiam partem solvit, ut ea Urbs, quam primum inchoaretur. Nos tamen, quo minus inchoata fuerit, culpa tua factam non esse putamus, sed rerum necessariarum inopiam, quam in tuis literis excusat. Neque enim adduci possumus, ut credamus, te, cum tantam gloriam tibi, illo obſidionis atrocissimo tempore, compararis, indiligentia posse à quadam eam immutui passum fuisse, & in re tam necessaria officio tuo desuisse. Non possemus tamen non improbare, & reprehendere consilium tuum, si id faceres, quod tibi in animo esse scripsisti, ut, reliqua Insula Meli-

Ibid. pagi.
nra 714

Gaub. Ep. i.
fol. Pii lli. 3
Ep. 3.

Melita, te cum tuo Ordine in Siciliam reciperes, praefidio illis duabus Arcibus tantum imposito, quod bac ratione putes, Ordinem tuum faciliter à Classe Turcica defensum iri. Etenim pro tua prudentia cogitare debes, si tu inde discederes, hostes facile, cùm reliquias Insulae partes statim, tūm illas duas Artes, brevem, in potestatem suam redacturas fore: atque ita illa Insula, quæ Sicilia imminet, quod Deus avertas, amissā, Siciliam, & Italiam deinceps, & totam Christianam Rēpublicam in maximum periculum adducētūm iri; atque ita futurum, ut laus, & gloria tibi, & Ordini tuo, superiore anno parta, non modò evanescat, sed in maximum decus converterat. Neque verò existimat vestra tantum agitur, sed ipsius Ordinis vestri salus. Neque enim Principem ullum reperturi essetis, qui vobis sue ditionis loco reciperes, cùm ascenderet, vobis recipiendis, & aliquo Vobis Oppido tribuendo, futurum, ut bellum Turcarum ad se astraberet. Quid si disiecti, & segregati sibi quisque vestrum consilium caperet, & Praceptoris frui suis se posse spectaret, cogitare debet, non defuturos, quibus occasio huius minime prætermittende videatur, ipsa Praceptoris vestras occupandi, & de his, quidquid sibi libitum fuisse, faciendi. Hæc pro tua prudentia cogitata, statuere, & deliberare debes, desistendum tibi esse consilio tuo Insula relinquenda; sed in ea permanendum, unde cum ipso tuo Ordine. Urgebit maiorem in modum presentis tuae; & cùm animos Christianorum militum, tūm hostes ipsos deterrebis, & quo se, superiore anno, victor fuisse memineris, majorisque momenti tui unius erit presentia, quam, si tu abefferis, magna militum manus. Quid si, superiore anno, tam parva manu potuisti, Deo juvante, hostes repellere, quanto magis confidere debes, Hispaniarum Regis Catholicæ auxiliis, & nostris adiutum, præter illa, quæ ipse condonatur, te illos repulsum, cum quibus etiam aie ipsū, si necesse fuerit, poteris dimicare, nedium pausa adversari eis praefidia tueri? Quid verò animi futurum ipsi hostibus dimicaturis cum tanto majore Christianorum militum numero, quam fuit, & quo, superiore anno, devicti fuerunt, & ipsorum copiis futurum, ut verisimile est, minoribus, propter quod Turcorum

A Tyrannum bellum, alla ex parte Christianis terra illaturum esse pro certo habetur. Mane igitur, Dilectè fili, in praefidio tuo, mane in possessione laudis, & glorie, quam tibi apud omnes gentes immortaliter peperisti. Non defutura sunt tibi auxilia Regis Catholicæ, cuius ipsius gloria, & Regnum salutis agitur: Non deerunt nostra, qui sanguinem ipsum parati sumus pro Det Redemptoris nostri bonore, & pro Christiane Rēpublica salute profundere. Aderit verò in primis tibi Deus ipse, qui priori anno, tam manifestè etiam juvit. Non deerrit supernum ejus auxilium militibus suis. Quod, quod certiudi adit, Nos, omnes pia, & religiosas personas, & universos Christianos ad invocandum, apertis Ecclesiæ thesauris, auctoritate invitavimus. Regem autem, & si non dubitamus parari jam iussisse auxilla, & reliquias res, quas pollicitus fuit, tamen ad eum Nos hoc tempore scribimus, admittenda vobis primo quoque tempore auxil'ia promissa, nostris literis vehementer urgente. Seribimus etiam ad Proreget Neapolis, atque Siciliæ, eos extimulantes, ut eas res, de quibus mandatum d Rege acceperunt, sine mora vobis subministrarent. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris. Die 22. Martii 1566. &c.)

B At, cùm eâ mente, quas innuimus literas, ad Pium Valletta dedisset, ut non modò ipse auxilia subministraret, verùm etiam ad endem suppeditanda Christianos alios Principes sua, autoritate urgeret; id libentissime Pontifex, & præstiterum, ut audisti, ad ipsum scripti, & revera præstiti, ut educitur ex sequenti Epistola, sub eodem die, ad Philippum Hispaniarum Regem scripta.

(Charissimo in Christo Filio nostro
Philippo Hispaniarum
Regi Catholico.

E Charissime &c.

var. 1566.
Multissimus, und cum his literis ad Ex. actio.
ratur, quas dilectus filius Magister Hospitalis Sancti Joannis Hierosolymitanus scriptis ad Brocardum Comitem, & ejus Ordinis Militem Cremonensem, ex quibus M. T. agnoscet querelas ejus, & cogitationem, de se, cum sui Ordinis corporo-

corpore in Siciliam recipiendo , propterea quod imparatus sit ab eis rebus , que ad tucendam Insulam Melitam sint necessariae . Ad eum Nos rescripsimus , adhortantes , ut manendum sibi esse statuat in ea Insula ; & quād diligentissimē potuimus , ad eam defendendam confirmantes , de M. Tua pollicentes , non defutura ei auxilia militum , & ceterarum rerum necessariarum , quas M. T. promisit , sicut Nos quoque , & pecunia cum juvare capimus , & auxilio etiam militum , ac quibuscumque rebus posterimus , enī ex ei subvenire decrevimus . Nunc etiam , tacentibus Nobis , sati ipsius periculi magnitudi loquitur , tām appropinquare adventu hostilis Clavis , & ipso Magistro , ab omnibus rebus tanto perē imparato , quād necessarium sit , & militum auxilia , & aliarum rerum copiam illi subministrare , nō negligentiā nostrā Republičia Cbrīstiana maximum , aliquod detrimentum , quod sarciri possea minime posse , accipiat (id quod Deus avertat) . Quocircū M. T. portamur , & rogamus , ut tanti periculi magnitudinem attendeni , curet , efficiatque , ut nē qua mora amplius interponatur , ad auxilia militum , quae promisit , & ad ceteras res necessarias , quibus indiget , ipsi Magistro subministrandas , & defendendam in Insula confirmet , provideatque , nē qua illi justa querendi causa detur , sed omnibus opibus suis ipsum , & totum illum Ordinem , itā de Cbrīstiana Republica meritum , adjuvandum , & defendendum sibi esse statuat . Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die 22. Martii 1566. Pontificis nost. ann. primo)

CLXXVII.

Ibid. vii. sup.

Neapolis quoque , & Siciliæ Proreges per Literas , ac Nuncios ad promissas Melitenisibus suppetias , quād celerrimē ferendas , ardentius Pium extimulasse , Gabutius scribit . Verū , inter hec , tantū abest , ut Valletta aliò , cum Ordine suo , commigrare cogitaret , quin novæ Urbi condendæ jam manum admoverat : nām quint. Kalen. Aprilis hujus anni , Feriā quinta post quartam Dominicam Quadragesimæ ; quo die in Introitu Millæ Ecclesia canit : (Letetur cor quārentium Dominum : querite Dominum , & confirmamini , querite faciem ejus semper) , & legitur Evangelium de Puerō filio Vi- diuē à Christo Domino resuscitato , so-

A lemni pompa Urbs nova ædificari coepit , serventique opere deinceps , Deo in primis , deinde Pio , atque aliis benē juvantibus , extracta fuit , ac communia , eique Valletta nomen , à Gentili Conditoris Magni Magistri Cognomine , majorum more inditum fuit . Ad hoc verò , ut novum ædificium celerius , pro necessitate , absolveretur , nē festis diebus opus facere impeditarentur , fabros , & operarios cœteros Pontifex legibus absolvit : edicens , vel necessitatis , vel pietatis , vel publicæ utilitatis ; quæ genus quoddam pietatis est , id aliquando fas esse ; quas videlicet rationes omnes , ad rem præsentem pertinere compertum . De hoc extat Apostolicum , ejusdem Diploma , ad præfatum Magistrum Vallettam scriptum in hunc modum .

[Dilecto Filio Jo: de Valletta Magistro Hospitalis Sancti Joannis Hierosolymitani &c.

Dilecte Fili , salutem &c.

C Um optimo prudentissimo consilio Ex Vat. Ar. statueris , novum Oppidum in Insula ^{chievo. Agn. 2906.} Melita , loco opportunitissimo in Colle , in quo posita est Arx Sancti Elmi , abs te condì cæptum , muris , propugnaculisque munire , conducendo ejus operis causâ ex scilicet strucitorum , lapicidarum , & Operariorū numerum ; supplicandum Nobis curasti , quoniam celeritate magna opus est , ad occurrentem periculū , quod ab impiis , & potentissimis Christiani nominis hostiis Turcis , Maurisque prædonibus illi Insula imminent , superiore ab eis anno , tām pertinaci oppugnatione tentata , permettere velimus , ut quod citius id opus absoluī possit , etiam diebus fœtis structores , & alii , quorum operi usus est , ei ædificationi , ac munitioni , absque peccato vacare possint . Quibus nos supplicationibus inclinati , & considerantes , licet dies Festos , tām nova , quād veteri lege , Divini cultus causa servandos esse præceptum sit , & ab operibus seruilibus absinendum ; tamen etiam propter homines institutos fuisse , & Sacris Canonibus excipi duas causas : unam necessitatis , alteram pietatis , sive publicæ utilitatis , quæ pars pietatis esse censetur ; quarum utraque in hac re concurrat , scientes etiam , quansam cladem olim Mackabæi accep- runt ,

runt, propererat quod in die Sabbati pugnare noluerint; qui Divino afflatis spiritu posset de reverentia, venientibus hostiis etiam die Sabborum pugnare. His de causis, Apostolica autoritate, tenore praesentium permittimus, & indulgemus, ut structores, Operarii, lapicidae, & omnes alii, quorum opera ad ejus Oppidi edificationem, & ipsius Insulae munitionem, uti volueris, etiam diebus Festis omnibus, exceptis illis diebus, qui discretioni tuae excipiendi videbuntur, si modo temporis ad muniendum concessi spaciū patietur, edificationi, & Arcium, atque aliorum locorum, Insulae munitioni, sed instauracioni possint, sine conscientia scrupulo, incumberere. Datum Roma apud Sanctum Marcum sub annulo Piscatoris. Die 19. Augusti 1566. Pontific. nostr. ann. primo]

CLXXVIII. Præter Hispaniarum Regem aliosque Principes, qui in nova Urbis constructionem subsidia plura contulerunt: magnam pecuniarum dedisse summam (quod tamen Scriptores silentio præreunt) Sebastianum quoque Lusitanum Regem; ex epistola educitur, ad eum à Pio scripta, qua ingentem illius Principis in Melitensem Ordinem liberalitatem, his verbis commendandam duxit.

[Charissimo in Christo Filio nostro
Sebastiano Portugallia, &
Algarbiorum Regi
Illustri,

Charissime in Christo Fili
noster.

Ex Archiv. Ex Cambiano Oratore Di-
vers. fig. 2906. **C**ognovimus ex Cambiano Oratore Di-
lecti Filii Magistri Hospitalis San-
cti Joannis Hierosolymitani, & ab aliis,
Majestatem tuam, commotam meritissimam
illius Ordinis, erga Rempublicam Chris-
tianam, misericordiam magnam pecuniam,
ad Oppidum novum in Insula Melita
condendum, eamque Insulam, tamquam
Arcem, adversus immanissimos hostes
Christiani nominis muniendam. Ma-
gnam fane ex ista liberalitate tua, &
a toto illo præstantissimo Ordine, &
reliquis omnibus laudem adeptus es, &
fecisti, quod pium Regem decuit. Ordo
enim adest de Christiana Republica be-
nemerentissimus, omnium Christianorum
Principum auxilio dignus est; & Insula

A illa, adest Sicilia imminent, ut cavere ne-
cesset sit, ne in hostium potestate veniat,
in qua id Oppidum, cum edificatum, &
diligenter munitum fuerit, erit oppor-
tunissimum adversus Turcas, & prædo-
nes alios totius Christiani populi propug-
naculum. Laudantes igitur Nos quoque
eo nomine M. T. bortamur, ut quandam
tam benevolum animum erga hunc Ordinem
indicasti, illum perpetuā com-
mendatō habeas, cui nos quoque non
desfumus adhuc, nec desfuturi sumus.
Datum Romæ apud Sanctum Marcum
sub annulo Piscatoris. Die vii. Augu-
sti MDLXVI. Pontificat. nostr. anno
primo)

Perspectum igitur undique hoc CLXXXIX.

Pii erga se tam eximium studium Meli-
tensis Ordo habens, ut grati animi mo-
numentum aliquod ei præberet, simula-
que digna cum Cardinali Alexandrino
officia persolveret, a quo beneficia plu-
ra referebat accepta; hoc ipso fer-
mè tempore eum sibi in Protec-
torem elegit, sequenti diplomate. Nos
illud ex ipso Originali hinc exscripti-
mus.

(Fr. Jo: de Valletta D.G. Sacrae Do-
mini Hospitalis Sancti Joannis Hiero-
solymitani Magister humilis, Pau-
perumque Jesu Christi Custos. Et
Nos Conventus Domini ejusdem:
Universis, & singulis praesentes
nostras literas visuris, lecturis,
& audituris, salutem in Domi-
no, & prosperos ad Vota succes-
sus.

Consuevit Ordo noster, ex Reverendissimis, atque Colendissimis Patri-
bus, & DD. Sanctis Romanæ Ecclesiæ Card. nonnullos habere Protectores, eosq;
tamquam Patronos, & principios fauto-
res, observare, colere, & venerari, ut
prælibati Ordinis iura tueantur, pro-
tegant, & defendant. Qua de causa
solet, per literas suas speciales in Pro-
tektiores suos eligere, optare, & nomina-
re, qui singulari benevolentia, intimo-
que affectu Ordinem ipsum prosequantur.
Circumspectius itaque animadver-
tentis, quam solerti studio, cura, indu-
stria, atque sedulitate Reverendissimus
atque Illusterrimus in Christo Pater, &
Dominus Alexandrinus Sacrosancta Ro-
manæ Ecclesiæ Tit. Sanctæ Mariæ supra
Minervam Praesbyt. Card. res nostras in-
cepit

cessanter procuret apud Sanctissimum A
Dominum nostrum Pium Quintum Pon-
tificem max., quo insuper amore, at pie-
tate nostri Ordinis statum prosequatur;
serio primū invicem maturo, & deli-
berato consilio, de nostra certa scientia,
& omnibus melioribus, via, modo, jure,
& forma, quibus melius, & validius
facere possumus, & debemus, eundem
Reverendissimum, & Illustrissimum in
Christo Patrem, & Dominum Alexan-
drinum, Sacrosanctæ Romane Ecclesiæ
Tit. Sanctæ Marie supra Mineruam
Card. Ordinis, ac Fratrum, Subditorum,
ac Vassallorum nostrorum, nego-
tiorum agendorum, statisque eorumdem
Protectorum, & Defensionem eligimus,
creamus, facimus, & constituimus; C
Intra tamen revocationem aliorum nostri
Ordinis Protectorum in Urbe, & diver-
sis Mundi partibus constitutorum; ut
multiplicatis intercessoribus, negotia no-
stra feliciter suum fortiantur effectum.
Præfatum igitur Illustrissimum D. Car-
dinalem humilièr, & obnoxie supplica-
mus, ut grato animo dicti Ordinis pro-
tectionem, & defensionem pro sua erga
nos humanitate, summâque dilectione sus-
cipere dignetur, ipsiusque Ordinem,
Fratres, Subditos, & Vassallos, omni
favore, autoritate, saluberrimoque
consilio juvare, tam coram Sanctissimo
Domino Nostro Summo Pontifice, quam
Reverendissimis Cardinalibus, & eorum
Sacro Collegio, aut alibi, ubi opportu-
num ei visum fuerit, & conducibile, bo-
noremque, decus, atque commodum no-
strum, dictique, Ordinis præcipue com-
mendatum habere, ne detrimentum,
damnum, dedecusque suscipiat. Mones-
mus igitur venerandos Bajulios Ordinis
nostræ, & hortamur omnes, & singulos
Priores, Faſtores, Procuratores, Fra-
tres, & Subditos nostros, cujuscumque
conditionis, gradus, & qualitatibus fue-
rint, eisque in virtute Sanctæ Obedien-
tiae discribilius præcipiendo mandamus,
& in virtute fidelitatis injungimus, ut
supradictum Reverendissimum, & Illu-
strissimum Dominum Cardinalem, uti
Ordinis nostri Protectorem, & Defen-
sorem teneant, colant, & venerentur;
ad ejus quoque protectionem, favorem,
& patrocinium, pro casuum exigentia,
in eorum necessitatibus configant, &
recurrant. In cuius rei testimonium
Bulla nostra communis plumbea preſen-
tibus est appensa. Datum Melita in

Conventu nostro. Die viij. mensis Au-
gusti MDLXVI.)

Ut autem operibus Pontifex com- CLXXX.
probaret, quod scripto vidimus spo-
pondisse, cùm, quæ proposuimus sub-
ministrata ab ipso, ad novi Oppidi fa-
brica perfectionem subsidia minimè suf-
ficere conperisset; majora præstare stu-
duit: & licet per idem tempus, maxi-
mos, præcipue contra hereticos, ut in-
frā dicetur, sumptus faceret, neque
aliunde suppetteret, ex quo largiora, pro
sua eximia pietate, Melitæ conferre pos-
set, auxilia; Pontificii cuiusdam Admi-
nistri, officio suo male functi, rebus Fi-
scœ addictis; (exitit is forsà, qui Que-
stor sub Pio IV. fuerat, quemque dixi-
mus judicio sisti voluisse, facta tamen
ei potestate, quemcumque vellet sibi
Judicem diligendi) ex his quatuor, &
quadraginta millia nummorum aureo-
rum, ac variis ejus præterea gemmas,
quæ tredecim ferme aureorum milibus
æstimabantur, ipsi fabricæ (ut Gabu-
tius scribit) statim attribuit, sacrificque
militibus Melitensibus in eam rem, ut
aureorum centum quinquaginta millia
legitimè contrahere quoque modo pos-
sent, Ordinis sui fundis in Italia, Gal-
lia, Hispaniaque oppigneratis, (ut in-
ferius etiam dicetur) indulxit. Neapo-
litanis porrò Clericis ob id tres deci-
mas imposuit, unde mox triginta ferme
aureorum nullia congesta sunt. Ob id
tamen, quod pecunia inopia constringeretur, vchementique studio ad tuen-
dam, vel hic Melitam, vel alibi Reli-
gionem, & Rempublicam, eam
colligere laboraret; id nequaquam
ulla minus recta ratione, ac modo
curasse cenfundum est: uti Natalis
Comes, aliquæ ritè observant: ac
nos, de aliis agentes, non semel ali-
bi animadversione dignum existimavi-
mus.

E E Pi præsertim diligentia, ac stu-
dio optimè instructam Melitam igitur
Turcæ intelligentes, ipsam ag-
gredi non sunt ausi, sed conceptum
rabici virus in Insulam Chium, alia-
que Tyrreni, & Adriatici maris littora,
ut diximus, acerbissimè evo-
muere.

Cùm verò, & verbo, & opere, CLXXXII.
tam pervigili sollicitudine, à barbaro-
rum sevitia, tam Melitam, quam ma-
ritimas quafq; Italæ oras, præcipue ta-
men Neapolitani Regni, utpote Melite
eidem

1566.

I.

2.

eidem proximiores, quæque Turcarum A incursibus, idcirco magis patebant, custodire Pius studeret; in eodem nihilominus Regno, ab iis ipsis, qui, benesiciis, adeo insignibus, eo ipso tempore affecti, eum propensiùs colere, eique præ coeteris obedire debuissent, duriora forsitan sunt objecta certamina. Näm, inter coetera, cùm juxta Sacri Tridentini Concilii Decreta, quorum executionem, præ cunctis ille urgebat, ut diximus, Salernitanus Archiepiscopus Provinciale Concilium cogere statuisset; assimilatis quibusdam causis, illud cunctori, atque in dies differente Suffraganei Episcopi connixi sunt; vel quod ipsi sanctioribus ejusdem Legibus constringi metuerent, vel quod laicorum depravatos mores coercere vere-rentur, & ipsorum favorem, & gratiam amittere dubitarent: de quibus omnibus Salernitanus idem Præf. certiori reddere Pontificem, sequenti, quam ex ipso Originali exscriptissimus, Epistolâ, duxit.

(Tota quidem mels viribus, Bea-
Card. A. 1566. ac Sanctissime Pater, conatus
xand. 10-70 semper sum, ea, quæ tam sanctè, tam
piè apud Tridentinum Concilium decreta sunt, ut disposita reperiuntur, diligenter exequi; & propter eā, ut primùm potui, post generalem hujus Diœcesis visitationem, Diœcesanæque Synodi celebrationem, Provinciale indixi: Concilium, illudque omnibus Ecclesiæ meæ Suffraganeis, ad Sanctissimum Trinitatis diem proximè preteritum insinuavi; maximâ in Domino spe motus, plura ad Animarum salutem, prævosque mores reformatos, hac in Provincia vi-gentes, spectantia, in eo decernenda fore, quibus frui minimè licuit. Nam, cùm dies advenisset, Provinciales quidem coram me convenerunt, sed post multa ultra, etròque inter nos habita colloquia, Con-cilium priusquam incæptum esset dissol-verunt, unanimiter dicentes, videri sibi, illud ad Idus Octobris differri. Istud me gravi molestia affectit, cernens his quidem fructibus nos esse privatos, quos ex Congregatione ipsa consequi sperabamus, si omnes in ea essemus sententia, pridè que ad salutem Gregis pertinebant, statuere, & nos ipsos, ubi, & uti res exigebat, reformatre, quodam à levioribus in-choare. Cùm omnes hinc discessissent, & postea dies ab eis præstituta adestet, evenit tunc, Mediolani indicium esse

Annal. Eccl. Tom. 22.

Conclitum, cuius eventum expectandum duxi; scđ antequam terminaretur, Pius Quartus Sanctitatis Tuæ Prædecessor, è vita discessit, & aliqui ex meis Comprovincialibus hinc abesse reperiebantur; Acernensis verò mortuus. Hæc omnia, nè illud convocarem, nibi impedimento fuerit. Nunc verò rursus indicare plura me perturbant, & idè priusquam ad aliud deveniam, visum est mibi de omnibus Sanctitatem tuam certiore facere, & emni veneratione de his, ut facio, eamdem consulere. Sanctissime Pater, illud primum valde me debortatur. Suspicor, Provincialium mentes in rebus præcipuis decernendis, à concordia forte alienos fore; deinde, quod pro certo habemus, supremos sæculares Judices agredire hujus Concilii celebrationem; quippe quia sicut credunt, multa in eo pro hujus Provincia prævorum morum reformatione statuenda esse, quibus adversari, & ut ea executioni nequaquam demandentur, ne dum, ut vereor, conabuntur, sed re ipsa à nobis abdicare studebunt. Quibus ex causis facile mibi persuadeo, parum utilitaris in his partibus perverturn, & propterea salubrioris erit, nisi fallor, malis, quæ his instant, vel instabant, Sanctitate Tuæ consulta, secundum prudentissimum illius consilium mederi. Dignabitur igitur Sanctitas tua, his omnibus prudenter, ut assulet, consideret, mandare quid agendum, & ego interim necquidquam innovavero, donec à Sanctitate tua responsum habuero: Quem Deus Opt. Max. diu conservet incolunem. Salerni Kalen. Aprilis 1566. Beatissimæ Pater. Servus humilis, & Orator vestra Sanctitatis, quia Beatissimos pedes tuos deosculatur. Archiepiscopus Salernitanus.) His literis Pius hujusmodi responsum dedit.

[Venerab. Fratri Archiepiscopo
Salernitano.]

PIUS PAPA V.

Ven: Frater.

Accepimus literas tuas, in quibus Ex Archiv. scribis, cum ex Decreto Sac. Conscribis, cum ex Decreto Sac. Consilio Tridentini Provinciale Synodus anno proximo ad diem Festum Trinitatis indixisset; & cum Suffraganei ad constitutam diem convenissent, eorum omnium consensu, ejus celebranda tempus ad

Vatic. pa-gin. 2906.

M

^{1565.} ad Id. Octobris dilatatum fuisse; cuius dilationis nullam causam abs te allatum fuisse mirati sumus. Addis, cùm dies venisset, ad quam Synodus prorogata fuerat, quibusdam de causis, nè tūm quidem fuisse à Vobis celebratam: Oportuit te, Frater, quo primū tempore congregaveras, pro loco, quem in eo tenebas, cobortari diligenter, & urgere ipsos Suffraganeos, ad exequendum, tām salubre Decretum Concilii, & dissidentes admonere ipsorum Officii. Tu verò non modò id tūm non egisti, sed cùm iterum Synodus congregasset, eam, nullā re penitus abdā, passus es iterum disfoluī. Ita secundus error fuit gravior priore: bis coacta Synodus fuit, bis sine ulla causa probabili dissoluta, nulla re omnino carum, qua tractari debuerant, atq[ue] atque decretā. Quorsum igitur expectatus fuit exitus Provincialis Synodi Mediolanensis, si nè tūm quidem cùm ea peracta fuit, vestra fuit Synodus celebrata? Quid verò impedimenti attulit obitus Prædecessoris nostri, quomodo nūs eam celebraveris, atque nonnullorum Suffraganeorum tuorum absentia? Quā erant tuis literis evocandi, et si non venissent, Synodus fuerat nihilominus prosequenda. Illud verò probare non possumus, quod scribis, deterriteret, nè Synodus rursus indicas, quād suspicaris, Suffraganeos minime confusuros, ad ea, quāc effētū p̄cipue decernenda. Tuum enim officium erit, eos ad concordiam diligenter bortari, & prius, an verò inter se dissidentes experiri. Quid si putas Iudicibus sc̄ularibus non placere Synodum celebrari, debebitis vos honorem, & obsequium Dei rebus aliis omnibus præponentes, que decernenda fuerint, decernere, & postea Proregis, aut Catholicī Regis, aut, si ita vobis visum fuerit, Sedit Apostolice auxilium implorare, quod vobis minime defuturum est. Quia verò Nos consulendos putatis, Nos cum Venerabilibus Fratribus nostris Sacrae Congregationis Concilii re communicaata, volentes pro loco, in quo Nos Dominus constituit, id agere, & curare, ut que tām p̄iè, & tām providè in tanto Concilio, post tot labores suscepimus, post tot, & tām graves difficultates, Dei auxilio, superatas, tantā, & tām diuturna Christiani populi expectatione decreta fuerunt, ubique seruantur; neque eorum, qui ea exequi debent, negligentia eludantur, Fraternitatem tuam horta-

A mur in Domino, & distilit̄ p̄cipiendo mandamus, ut memor officii tui, ac zeli, quem in ipso Concilio Tridentino, sicut acceperimus, prætulisti, Synodum indicas, camque primo quoque tempore, juxta Decretum Concilii Tridentini celebres, neque in ea celebranda respicias quidquam aliud, nisi Dei honorem, & Animarum salutem. Quod si qui Suffraganeorum tuorum ad eam ventre recusa verint, adversus eos Decretum exequi debebis, & si opus fuerit, eorum apud

B Nos contumaciam accusare, qui ei rei medium, quod opportunum fuerit, addibebimus. Si quid verò à sc̄ularibus Iudicibus impedimenti, ut suspicaris, allatum fuerit, id quoque removendum curabimus, minime dubitantes, quin charissimus Filius Noster, Rex Catholicus, ut tanto, & tām Catholico Rege dignum est, ad rem tām Deo gratam, & tām populis salutarem propensè auxilium suum latus sit. Datum Roma, apud Sanctum Petrum die XXIV. Maii 1566. Pontificatus nostri anno primo.)

Sic Epistola: Fuit autem, ad quem CLXXXIII. eam scriptis Pius, Archiepiscopus Salernitanus, Gaspar Cervantes de Gaete, Natione Hispanus, Theologus, & Juris eruditio p̄cipuus, qui jam, in sub Paulo IV. Hispalensis Archiepiscopi vices præclarè gerens, Tridentino Concilio, ut etiam Pius innuit, interfuerat, & Patribus, sapientia, ac do-

Ugbel. Ital.
Sac. tom. 7.
in Archiep.
Salernit.
Giaccon. in
Pio V. co. 3.
Gaspar Mu-
scæ de Epis.
Archiep.
Salernit. sub
anno 1565.
pag. 59.

Messanensis primū, mox Salernitanus Archiepiscopus renuntiatus; ab ea rursus Ecclesia, ad Tarraconensem translatus, tandem, ob egregia merita, ab eodem Pio V., precibus Catholicī Regis, in Sacrum Cardinalium Collegium cooptatus fuit, anno 1570. Repugnante licet, vel Suffraganeorum Episcoporum dissidio, vel laicorum potestate, nihilominus Provinciale Concilium, hoc ipso anno, sic eum impellente Pontifice, coëgitisse; educi posse cognoscitur, ex his, quæ Gaspar Musca monumentis tradidit: nām eum sub Pio IV., Diœcesanam Synodum an-
^{sup.} no 1565. 22. Maij; & Provinciale, primam, anno 1566., ex Tridentini Concilii decreto, celebrasse refert; cui subsequenti anno 1567. Diœcesanam alteram narrat addidisse.

At, cùm præfata Epistola exarata CLXXXIV. legatur, vigesima quarta Maji, & ex altera apud Caracciam, tert. decim. Kālend.
<sup>Epis. apud
Caracc.</sup>

lend. Augusti scripta , hac habeantur A
 (Illud est præterea à Santissimo intellectum , quod velit In omnes Itale Episcopatus , suos Visitatores inflittere , ac misterio , ut ratio gubernationis exigatur , & à Collegiis Canonicorum , & ab Episcopis) à veritate minimè alienum esse videtur , ex his , qua à Salernitano Archiepiscopo audierat , Pium eamdem Episcoporum visitationem meditari cœpisse; imò ipsam in Neapolitano Regno , ubi ejusdem major necessitas esset , duxisse exordiendā . Verū ex hac , amiora dissidia initium sumpserit ; Pontifex enim Thomam Ursinum , spectatorem ^{Gebur. Pto. Pii lib. 3. t. 10. cap. 1. aliis utr.} integratiss. Visitatorem Apostolicum , eum cōd. cum potestate misit , qui idcirco Strongolensis ab eo factus Episcopus , obeundis Ecclesiis , & corruptelis tollendis , & salutaribus præscribendis Legibus , Neapolim profectus est . Ei igitur statim Prorex edixit , ut exequendi Pontificii Decreti , Regiam facultatem (quam Exequatur vocant) acciperet . Quod , cū , vel accipere , vel petere constanti animo recusaret Ursinus , se namque missum edicens à Christi Vicario , cui haudquām hujusmodi laicorum potestate opus esset , minūsque etiam in ditionibus , (uti Regnum Neapolitanum est ,) Apostolicā Sedi tributariis . Monuit Prorex , ut falem commendatias , ad Regios Ministros acciperet , suas Epistolās , ut ipsi obsequium suum , & opem in Visitatione conferre possent : Cui Strongolensis , iis nec indigere , nec uti velle , respondit , quippe que perinde , ac ipsa Regia facultas , & exequatur valerent , & amplam , qua opus erat , ad munus exequendum , jam à Summo Pontifice potestatem accepisset .

CCLXXV.

Hinc utrinque diutius decertatum est , contendente Pio , dissidi ab Urzino admonito , Apostolicas Literas , & Diplomata , absque ullo Regio assensu , liberè promulgari , & executioni mandari posse : & afferente Prorege , id in primis è Republica sua esse , ut quocumque in ea sanciri , aut agi deberent , eum minimè laterent ; deinde etiam è Summi Pontificis dignitate , nè videlicet falsatoribus , atque impostoribus , qui Apostolica ejusmodi diplomata , & facultates non raro effingeret consueverant , horrendè nequitia aditus aliquis patere posset . His enim de causis , in Principum ditionibus , Regium , quod

Annal. Eccl. Tom. 22.

vocant , Exequatur , primò introductum fuisse videtur ; cū ante ubique locorum , absque ulla prorsus Principum , nè dum probatione , sed etiam scientia , Apostolice Litera liberè vim suam obtinerent ; vel , cū nimis rūm , diro schismate scissa Ecclesia , & plura fortè Diplomata Pseudopontifices , ad suam malè partam dignitatem , ac autoritatem asserdam , in alienas regiones undeque immitterent , quibus non parum res Ecclesiastica turbabatur : visum est fortè veris , & legitimis Pontificibus , ad hinc exoriri solita , tollenda scandala , earundem regionum Principes exorare , ut quocumque in eas delatae Apostolice Literæ fuissent , priusquam executioni mandarentur ; ab Administris eorum , an verè , & legitime , & insuper legitimorum Pontificum essent , cognoscerentur , ac probarentur . Vel , cū , ob temporalia Jura , cum Pontificibus Summis , Principes desertantes , hi undeque ab eorum autoritate sibi pericula , damnaque metuentes , verentesque , nè spiritualis potestatis specie , contra sua temporalia aliquid molirentur ; quidquid egissent , ac scripissent , districte explorare , compertrumque habere voluerunt , nihilque , se insciis , ac conniventibus , Apostolicarum Literarum executioni mandarentur , imperarunt . Quæ , nempe consuetudo , opportunè fortè , vel ad delendas Pseudopontificum , & sectatorum eorum fraudes , olim introducta ; vel dissidiorum inter Pontifices , ac Principes tempore , etiā improbanda , fortè tamen aliquandiu dissimulanda ; celsitudibus tamè causis hujusmodi , ipsa quoque cessasse debuisset . Verū , horum vitio effectum est , ut maximo animarum detimento , aliquibus in regionibus vim nihilominus habere non desisterit ; ex quo certè innumera processere damnata , maxima populorum perditio , sacrarum Legum everio , cùm illa nempe , quibus subesse deberent , laici , Sacerdotalia Jura , atque nianda , laicali eidem voluntati , atque Judicio turpiter substrata cernantur ; arbitrioque sedeat illorum , qui earum , plerumque vim ignorant , vel disciplinam oderunt , & tantum , quæ terrena sunt , (uti terreni Principis Administri ,) sapiunt ; nec Animarum , sed maris superiorum , & corporum perspèctiva , dumtaxat lucra sectantur ,

M 2

tur,

tur ; ea vel comprobasse , vel abje-
cisse .

CLXXXVI. *Sciens igitur Pius, consuetudinem
Diff. 8. C. quilibet, veritati, & rationi esse post-
veritate C. ponendam ; cum consuetudo sine veri-
tate, & justitia, nil aliud, quam vetu-
itas erroris sit ; & Principum Constitu-
tiones, Ecclesiasticis Constitutionibus,
Diff. 10. non preemine, sed obsequi oportere ;
consuetudinem eam omnino abrogatam
voluit : nam sicut, qui animabus prae-
sunt, ut munus suum perfecte impleant,
quæcumque merè temporalia sunt, mi-
nimè comperta habere, necesse habent;
sic multò minus, qui corporibus domi-
nantur, & temporalia tantum gerunt,
quæcumque ad spirituale animarum
regimen spectant, cognoscere, neque
indigent, neque debent : cum, certis
suis contenta limitibus, unaqueque po-
testas, absque alterius offensa, munia
sua exercere valeat. Quanto autem
sublimior est anima corpore, & illi
corporum, præstat regimen animarum ;
si iis, qui præsunt, cuncta explorata ha-
bere, quæ geruntur, ut munere suo di-
gnè perfungi possent, necesse foret; cur
non magis necessitas hæc incumbere iis
deberet, qui multò difficiliorem, mul-
tòque quavis temporali graviorem,
spiritualium rerum curam administrant?
Et tamen, ex sanctis iis Præpositis no-
stris, qui nobis loquuntur sunt verbum
Dei, nullum reperire est, qui ad ritè
spiritualia moderanda, temporalia cun-
cta sibi comperta esse debuisse putaver-
it. Si in difficiliori, igitur, præstantio-
riique regimine id minimè necessarium;
cur in faciliori, adēd necessarium censem-
tur, ut ordine inverso, spiritualia, ob
id, temporalibus subdantur, & dege-
neri servitute, corpori anima, carna-
libus spiritualia subjiciantur? Quo verò
ad falsitates; probavit quidem Pius non
malum in specie Proregis animum ; ve-
rū non astimavit, (ut apud Carac-
ciam legitur) illam idoneam esse cau-
sam, quapropter suam authoritatem, &
usum per se Apostolicæ Literæ non ob-
tinenter; quod enim falsa aliquandò
Apostolica quedam Literæ irrepererint,
non propterea falsæ omnes, ac de omni-
num falsitate ritè ambi potest. Fue-
runt, (& utinam etiam nunc non exta-
rent) plures homines raptiores, injusti,
adulteri, ob hujusmodi scelerā, debita
animadversione, secularibus etiam Le-
gibus puniti. An, quoniā his crimi-*

nibus plures, quos, diximus, homines
obnoxii, meritò Judicūm Tribunalibus
sistī debuerunt, ae ritè in eos, Judices
ipſi ſententiam dixerūt, innumerā idcir-
cō hominum multitudo, qui eorumdem
scelerum, nec nomina novit, in qua-
ſtione vocanda eſt, ac diſtriſtē exami-
nanda, an crimina admiserit, quæ, ut
dixi, perſpē, nec nomine intelligit? Quis hoc aſſerere audens, totius hu-
mani generis perturbatorem, ac inquisi-
ſum se hostem non conſtituit? Fue-
rint igitur aliquandò Apostolica Diplo-
mata falsata; ergo ob id, innumerā ea,
qua falsitate omni carent, laicorum ju-
dicio ſistenda? ergo, ad avertenda è
Republica mala eadem, optimi Juris
rejicienda erunt bona, ac, ut fortuita
iniquitas propulſetur, certa erunt jura
calcanda? Non eſt quidem ea medicina
laudabilis, qua ſic putrida reſecat, ut
ſimil etiam ſana corrumpat, & noxius
ille eſt ignis, qui ſi nititur vepres exu-
rere, ut inſiliat etiam domos, globis
furentibus conflagrare. Sed eſto, quod
falsa hujusmodi Epistolæ deprehendē-
rentur, qua lege, quo jure, ob id, lai-
cali ſubdendā eſſent judicio? qua cano-
nica, & legitima ſanctiōne decretum
eſt, ut quoties in Ecclesiasticis rebus,
alicuius ſcelesti hominis vitio, dolus,
& fictio deprehensa fuerit, ad laicale
Judicium ſcelus id pertineat judicare;
& Ecclesia innoxia, & à crimine omni
libera; in dō, qua vim, atque injuriā
patitur, iniquitatē tamē, quam non
patravit, & quam potius accepit, of-
fensa, poenias luere, legitimoque ſuo
jure cadere debeat? Quod ſi futilibus
aſſimilatis hifce rationib⁹, quibus tem-
rē Ecclesiastica Jura pefſundantur,
addas, quod non ſolū falsa Apostoli-
ca Literæ, verū legitimā etiam, ac
veræ, proque talibus agnitiæ, pro lai-
corum libito, paſſim deſpiciantur; quam
iuste, quam ritè, deteſtandam ejus-
modi consuetudinem, Pium evelle-
re ſtudiuſſe, perſpicuè magis cogno-
ſces,

Ut igitur emendata falso illius CLXXXVII
zeli species, cuius obtinet Ecclesiasti-
ca Jurisdictioni vis inferbatur, corre-
ret, præter alia, contra falſarios edita
jam ab Ecclesia Statuta; diligentissimè
(ut apud Caracciam habetur) à Ponti-
fice, hoc ipso tempore, proviſum, ac
cautum eſt, nè impoſtura aliqua, vel
falsatio in Apostolicis Literis irrepere,
vel

Gabut. Vit. vel eis nocere posset. Verum, ut Gabutus, & Catena narrant, ex Neapolitanis Magistratibus duo, qui pro Regio Executatur, Visitatori audaciis obſtare veriti non sunt, haud multo post, viā defuncti, terrifico coeteris fuerunt exemplo. Suppliciter tamen à Pio Proregem impetrasse referunt, ut super hac re ad Regem perſcriberetur, & interim negotio ſuperfederetur, & ita preſtitum aſſerunt. Coeteri, qua ad rem hanc ſpectant ſequenti anno ponenda erunt. Cū autem, remotioribus quibusdam in locis ejusdem Neapolitani Regni, nonnullos, jamdiu damnatam Waldenſium, alio nomine Pauperum de Lugduno, hærefim, feſtantes, ſuperēſſe Pius intelligeret; eō Christophorum Rodericum, Societatis Iefu Sacerdotem, ampli cum potestate ipsum, miſiſſe, qui eos, ſanctitate vita, ſolidaque doctriña, quibus ille præſidii probè erat inſtructus, ſapienter coargueret, errantesque oves ad Catholice Ecclesiæ gregem, uti fecit, ope diuina, revocaret, narrat Gabutius. Verum id à Sacchino in præteritum annum, & ab aliis ad alia tempora rejicitur, & non Pio Quinto, ſed Pio Quarto tribuitur.

In altera verò, qua ultrà Pharam Sicilia dicitur, Archiepiscopum Panormitanum, qui diu Ecclesiæ ſua reformationi incumbens, fruſtrâ aliorum, qui præſidio ſibi eſſe poterant, ac debuerant, opem imploraverat, ſequenti Epistolâ, Pii auxilium ſuppliciter eſt. D flagitasse, hoc anno invenimus.

(PIO QVINTO

Pontifici Maximo

Longitudinem dierum, & quidquid potest peccatoris
Oratio.

IN omni genere rerum, (Beatissime Pater), ut optimè novit Veftra Sanctitas neceſſum eſt, devenire ad unum, primum, ſupremumque Principium, quod poffit, & a quo dependeant omnia illius generis, nè in moventibus, & motis detur processus in infinitum: cuius rei gratia ſcriptum eſt: Caput omnis Ecclesiæ Christus, ſicut caput omnis Principatus. Cū igitur in Terris ipſiſimus idem ſit Christi Vicarius, Cepha-

que ſucceſſor indubitatus, nec Sanctitati Tuæ, nec alteri cuiquam mirum eſſe debet, ſi, (ultrà ea, qua intrinſecis latent) follicitudo omnium Eccleſiarum Tuam comprimat Beatitudinem, cùmque Panormitana Eccleſia, (etſi modica) una fit illarum omnium, cui, tua benignitate parvitas ſervul tui preeſt, eam quoque ad fontem follicitudinum, atque gratiarum conſugere oportet. Levavi (Pater ampliſſime) oculos meos ad montes, undè veniat auxilium mibi, ad sanctos, [inquam] quos praepositos audivi, ut quaे peritent ad Sacrum Tridentinum Concilium curarent, iijdemque Eccleſia preſate necessitudines multoties proposui. Verum nec in uno tantum exauditum me conſpicio, quoniam auxilium meum a Domino eſt, qui quod folliuet in Terris, ſolutum erit, & in Cælo. Selegi propter ead, ex multis potiora, quibus ratus sum providendum fore, qua cum his ad Patrem Patrum transmitto, obſerans, [beatiss prostratus pedibus] ut Sanctorum alicui videnda referenda que committere dignerur, utque quantocius noſtris vulneribus innata tanti Patri pietas, atque benignitas misericordiæ compatiatur, compatiensque vinum infundat, & oleum. Vale Pater piissime, & ſoſpes Petri pertranscas annos. Meſlanæ, [ubi non ab re] id. Juili 1566. à partu Virginis.

Veftra Sanctitatis parvulus

Fr. Octavianus Lesinæ Comes, vocatus Archiepiscopus Panormitanus humilis, & immemitus)

Deeſt index rerum, quem, una cum his literis, ad Pium transmisſe dicit; deeſt ſimul Pii reſponſum, quod tamen hujusmodi ſuiſſe cenſendum eſt, quia ſemper, operibus juncta, illius verba fuerunt.

Et, ut omnia ad Siciliam hoc anno CLXXXIX. ſpectantia hic demus, in ea terribile illud accidit, quod, tūm Scriptores omnes, tūm præcipue Natalis Comes his verbiſ refert. [Etna, fabulosus quondam mons Sicilia, propter antiquam Cycloporum officinam, in qua fiebant fulmina Jovis, ingenti, maximè horrendo, motu Terræ concutitur, tantoque cum ſtrepitū ignem eructat, ut ab universis Siciliæ populis trepidatum sit. In Tricocla Urbe, cum ſita ſit ad radices ipsius

ipsius Etnæ, illa nocte, quæ antecep-
fit Kal. Decembr., factus est permagnus
motus Terræ, qui in sequentem usq[ue]
diem perduravit. Deinde post meridiem
in supra[m]a parte Montis apud vocatum
Frontispicium, quod abest circiter decem
millia passuum ab Urbe, aperti sunt
duo hiatus, und[ic]t[er] altissimi fumi, ad mo-
rem maximarum Turrum, in Calum
extollebantur, qui postmodum, ita sunt
dissipati, ut aë[re] ubique tegeretur, dies-
que fieret tam densus, tamque ob-
scurus, ut media ferè nox appare-
ret.

Sequenti postea nobis quinque aliis
patuerunt hiatus, unde non fumus solus,
velut antea, sed ignis plurimus, maxi-
mèque formidabilis securuit. Erat mate-
ria illa prorsū ignito, & liquefacto
metallo persimilis, quæ ad aliam Urbem,
illi monti finitiu[m], defluit, Lingua-
grossam vocatam, in morem duorum flu-
viorum ignis, cum ejus Urbis ager circi-
ter duoderim millia possum in longitu-
dinem tegreetur, ac per tantundem spa-
tium, horrenda illa ignita materia ad
mille passus, ad minutis, dilataretur.
Erat profunditas ejus fluminis ignis, cir-
citer duorum palmarum, qua Jane[n], nisi
altissima extitisset, ad tantum agri spa-
tium non potuisset defluere. Ubi mate-
ria illa constituit, cessavitque vis ignis,
atque impellentis fluminis, cognitum est
petram fuisse ignitam, que cum tanto
strepitu, tantoque impetu ad imum Mon-
tis devolveretur, per eam planieti. D
Universus itaque ager ab illa petra oc-
cupatus, factus est omnino inutilis cultu-
ræ. Effluerunt postea duo alii fluvi[i],
in morem prioris materie, qui omnes
Triocle vineas concremarunt, occupa-
runtque amplum quoddam spatium, at-
que horum cursus non fuit, tamquam
fluviorum, & aquarum, sed potius
tamquam tumidarum undarum, que
magna vi ventorum effent elata, atque
alicubi depresso, qui rursus ad Catanan
usque Urbem decucurrit. Sie igitur,
variis diebus, ingens terror, hoc anno,
universi Siciliae populis injectus est, sed
Etna accolis praesertim &c.) Ita-
comes.

CXC. Ut autem intèr Pium, & Neapolis
Proregem, ea, qua recensuimus, pro-
diere dissidia; sic alia inter Pontificem
ipsum, Venetamque Rempublicam
oboriri posse nonnulli pertinuerent; si
tamen Bzovio credatur, qui rem nar-

A rat hoc modo: [Venetorum legationem
primitus destinatam (ut Pio de assump-
tione ad Pontificatum, eorum Reipubli-
ca, ex more, gratularetur) nonnihil
conturbavit repulsa Nicolai de Ponte,
inter Oratores Reipublica Viri clarissimi,
qui postea Venetiarum Dux crea-
tus est: Causa erat, cur Pontifex admittere
recusavit; olim, dum in minoribus
esset Pius, missus fuerat Bergomum, ut
in Georgium Medolacum, qui ante eum
Inquisitioni praepositus fuerat, necnon
in Vicinorum Superantium, Urbis Episco-
pum inquireret; ejus iurisdictionem;
Senatus nomine, elucriat Nicolaus Pon-
tanus, Urbis Praefectus, Fr. Michael
Urbe facessere, non sine contumelia jus-
so. Itaque, cum ad eum, jam Pontificem
facilius, Senatus Venetus solemnem lega-
tionem, gratulationis, obsequi, &
obedientie testande, promore decrevis-
set, & legationis Principem Pontanum,
doctrina, ac rerum usu præstantissimum,
cum tribus aliis Patriis constituisset;
Pontanum nunquam admittere in con-
spectum voluit, causatus, cum parum
dignè, & honorificè de Sancta Sedi di-
gnitate solitum loqui; & verò sibi de
Religione suspectum, olim visum fuisse.
Quapropter eo rejeclio, reliqui tres Of-
ficio defuncti sunt) Ista Bzovius, omnia
haec proculdubio mutuatus à Thua-
no, qui perperam, ut consuevit, omnia
Pii opera interpretans, ut es singularem,
privataque, sibi Bergomi illataam à
Pontano, injuriam rependeret, ipsius
memorem, ac ultorem, eumdem reje-
cisse, ut dictum est, refert, causatum,
illum parum dignè, & honorificè de
Sancta Sedi dignitate solitum loqui;
addensque fabulam fabulis, nunquam
Pium in conspectum, Pontanum ipsum
admittere voluisse, scribit; ac si Pon-
tanus idem, jam legatione functurus,
Romam petisset, quem tamèn Vene-
tiis nunquam discessisse, & Romanum
iter, nec quidem aggressum esse, evi-
dentiissime constat.

Hadrianus verò narrat, quod sta-
tim, ac Pius inter Legatos ad se mittendos,
Rempublicam, Pontanum etiam
decrevisse perfensit, eamdem exorafse,
nè id muneris ei demandaret, quod eum
Sancta Sedi auctoritatem spennentem
existimasset, nihilque addit de injuria,
qua Pontificem, dum in minoribus esset,
afficerat. Quod idem confirmat Mau-
rocenus, qui insuper, qua occasione,
quo

Bzov. Ann.
Pii num. 31

Thua. Hi-
stor. lib. 19.
sub an. 1567

CXCI.

Hadrian.
bif. lib. 19.

*Maurocius
Hist. Venet.
lib. 3.*

quo loco , quibusve Pontanus verbis , Pontificiam Majestatem lassisse , viuis est Pio , his verbis significat : (*Nuntio de Pii electione Venetas perlato, quatuor, offici causa, ad eum Legati & Senatus designati, Nicolaus Pontius, Marinus Caballus, Hieronymus Grimanus Marciens Procurator, Hieronymus Zanius, equestris singuli dignitate insigniti. Pontius, quod, ejus in Tridentina Synodo dicendi libertate, suboffensus Pii animus diceretur, ob idque minus in illum propensus esset, a legatione abstinuit.*) Hactenus Maurocenus : cuius quidem narrationem, ceterorum culibet alteri ducimus preponendam , tūm quia explicat signanter , & ubi , (nempe Tridenti) & ea indicat , quibus suboffensus Pii animus est , quod alii , nisi generatim , compertum habere nequiventur , vel pro libito , nullo veritatis certo adhibito teste , speciatim subdolè excogitarunt . Tūm etiam quod, citrā ullam prorsū Reipublicæ offensam , Pio; dumtaxat monente , Pontium à legatione abstinuisse referat , ut etiam inauit Hadrianus . Et certè injuriosè rejectum ab eo non fuisse , ut injuriam rependeret , sed modestè tantum non admissum , pricipiu[m] amor , & pietas inclita ejusdem Reipublicæ in Pium , Piuque in Rempublicam , ultrò suadent . Quidquid tamen fuerit , rem citè , facileque compositam , ex Epistola elicitor , quam fidei vocant , Pio , à Venetis Oratoribus , tradita , & sub die 16. Aprilis hujus anni scripta , quamque nos , ex ipso Originali exscriptam , hic duximus inferendam .

(*Sanctissimo , & Beatissimo in Christo Patri , & Domino , Domino Pio Quinto , Divinâ Providentia Sacrosancta Romanæ , & Universalis Ecclesiæ Summo Pontifici .*)

*Et Ante,
Gard. Ad-
xand.*

Hieronymus Priolus , Dei gratia , Dux Venetiarum &c. Pedum oculata beatorum . Mittimus ad S. V. Oretores nostros Hieronymus Grimanum Equitem , & D. Marci Procuratorem , Hieronymum Zane , & Marinum de Caballis , Equites , viros nobis , propter eorum virtutem , & probitatem charissimos ; quibus in mandatis dedimus , ut una cum Paulo Theupulo Equite , Oratore istic

A nostro , cam , nostro nomine , Sanctitatem Vestram obedientiam praesent , ac declarant , quam Pontificibus Maximis , Sanctissimeque tibi Sedis , Majores nostri semper declarandam , & praesulandam censorunt . Quamobrem , ut camdem illis fidem habeat , quam nobis ipsi , si eam praesentes alloqueremur Sanctitatem Vestram etiam rogamus . Datum in nostro Ducali Palatio die 16. Aprilis , Indict. nona 1566.]

Ab ipso etiam inito Pontificatu , cxxv.

B Venetos summa benignitate comple- xum , egregiam in illos voluntatem , per Ordinarium Reipublicæ Legatum , Pium Senatui significasse , negotiaque Religionis commendasse , in qua tuenda , atque augenda par Venetorum studium extitit , Maurocenus ipse testatur . Cùmque ex corrupto , ac prolapso Ecclesiasticorum genere vivendi , pravos homines Sacroianæ Religionis instituta pervertendi heresque inducendi , animos sumpsisse ipse intellexisset ; omnes curas idcirco , cogitationesque , ad eorum vita , morumque disciplinam restituendam , contulit . Ad id Joannem Antonium Fachinetum , (qui deinde ad Summum Pontificatum assumptus , Innocentius Nonus nuncupatus est) virum summo rerum usu , & integritate , & eximia Juris prudentia præditum , apud ipsam Rempublicam , toto Pontificatus sui tempore , Apostolicum Internuncium , ut suprà innuimus , decrevit ; cuius opera , ac labore , adnitente pricipue egregii , ac piiissimi Senatus labore , plura ad Religionem tuendam , & inolita vitorum evellenda , peracta sunt . In his fuere , quod Episcopi , & alii animarum curam habentes , ut suprà vidimus , Ecclesiæ sibi creditas peterent , ibique , juxta Sacri Tridentini Concilii decreta , & id quod Romæ edixerat , residere tenerentur . Qui Ecclesiasticis Beneficiis Abbatiarum , & Prioratum potiebantur , castè , arque calibes viverent , & Clericali habitu incederent . Omnes , cuilibet Religioso Ordini addictos , tota Reipublicæ dictione lustrari mandavit , singulorumque nomina describi , pernicioseque , & malos ejici voluit . Statuit , ut , quod olim sacris Legibus cautum erat , nè cùm mulieribus habitarent Sacerdotes , ac nè ita multi sacris iniarentur Ordinibus , in eaque re major , & morum , & rueditionis ratio haberetur : satius existimans ,

*Maurocius
Hist.*

*Circum la-
vata Pii .*

E

stimans, in Sacerdotum præsternit oratione, paucos bonos, quam multos malos habere Ministros. Edixit, præterea, ut adversus execranda in Deum sanctosque maledicta publicè constituti viri, in eos etiam animadverterent, qui in Sacrosanctam Romani Pontificis, Ecclesiæque, vel authoritatem, vel dignitatem obloquerentur; quod obtrectationes ejusmodi, argumenta quædam, & initia quondam fuisse, immuinuendæ Religionis, ac rerum status evertendi, ipsenem animadvertisset.

Hec, & id genus alia, (ut Gabutius, Catena, aliisque referunt) Venetis servanda propositi; qua magno, & sacrissimis, & profanis rebus piè compendiis, aut constituendis, adiumento fuerit; nam, & Præfules sunt in sua quicunque loca profecti; Abbates, & alii Ecclesiastarum Administris, coeterique præterea sacri Ordinis Viri, Ecclesiasticae servare disciplinam, moreisque compонere omnes iusti, alii quidem paruerunt, alii vero, qui contumaces, coeteris offensionem præbeant, per illam ditionem omnem, vel ad saniora consilia revocati, vel expulsi, vel aliis propositis penas subire coacti sunt.

Uti Pius, ad eadē Rempublicam hanc, utpote Italiz decus, dilexit, ut universis illius, vel Decretis, vel Legibus tuendis, paratum semper se se præbuit: sic præ cunctis, in quibus Respublica ipsa amori illius vicem rependit, illud profecto exitit, quod Pontifici, hoc eodem anno, Iulium D. Zoannetum Fanensem, insignem haereticum, haereticorumque fauorem, Patavii tunc commorantem, puniendum eidem tradiderit. Initio tamen, illius Caufam Venetiis cognosci Senatus optavit: sed, cum Pius ad se tantum, utpote Ecclesiasticam, eamdem pertinere ostendisset, nihilque in ea, nisi sententia executionem, ad laicum Tribunal spectare monstrasset; nil mortatus, pro consueta pietate, Fideique zelo, criminofus virum Senatus ipse Pii judicio commisit. Epistola, hac de re, à Venetis ad Pium scripta, ab ipso originali accepta, hujusmodi fuit.

(Sanctissimo, & Beatissimo in Christo Patri, & Domino, Domino Pio Quinto, divina Dei providentia Sacrosancta Romana, ac Universalis Ecclesie Summo Pontifici. Hieronymus Priolus D. G. Dux Venetiarum &c. Pedum oscula beatorum.

Tiburt. Epif.
lib. 2. cap. 1. v.
ali. 1. v.

Cum a Reverendo Sanctissatis Vestre apud Nos Nuncio, & ab Oratore nostro, apud Sanctissatem Vestram, ejusdem S.V. nomine postulatum a Nobis fuerit, ut Guidum Zoannetum Fanensem carceri mancipari imperaremus, ut post hominem, cui heresi nota adscribatur; Nisi, uti tunc Sanctissatam Vestram significandum curavimus, eximis zelo, qui in nobis fuit, eritque semper bonoris Domini Dei, ac conservationis Sanctæ Casaboticæ Fidelis, & a devotione, & obsequio erga Sanctissatam Vestram, sanctamque illam Sedem commoti, statim eundem Guidum carceri tradidimus, et tamen firma spe, quod etiam tunc quodammodo nobis pollicitum fuit, ut ob maximis momenti nostras rationes, quas postrem ab Oratore nostro Sanctissatam Vestram declarari imperavimus, & hic pariter Reverendo B. V. Nuncio declaravimus, causa, & imputatio Guidi ejusdem, ab hoc hujus Crivitatis Inquisitionis Tribunalis, quod Sanctissatam Vestram Tribunal est, cognoscetur, ac judicaretur, quod quidem nobis gravissimum fuisse, ob Caujam ipsam, que plurimum Nobis corda esse debet, sicut reverd est. Verum, vix, propria manu Sanctissatam Vestram exaratis Literis, & Reverendo suo Nuncio exhibitis, & a nobis ea, qua decuit, reverentia, que propria nostra Respublica est, erga S. V. accepitis; pariterque cum per suas Literas Orator noster apud Illam, & predictus Reverendus Nuncius Nobis significaverint, ingens Sanctissatam Vestram desiderium, ut vincias ille, ob gravissimam causam, ad S.V. mitteretur, cum principiis istius Sanctæ Sedis subditis sit; Nos, qui in cunctis, que valemus, ut post devoti, ac obsequentes Sanctissatam Vestram, & Sanctæ Sedis Filii, vehementer satisfacere desideramus, in Vestra Beatitudinis gratiam decernere indulsumus, ut prefatus, sub tua custodia Ravennam usque mittatur, ibique Ministeris S. V. tradatur, et perducendus, ubi Sanctissatam Vestram libucrit. Et licet decre-

1566.

*decretem hoc nostrum Reu. S. V. Nuncio A
significaverimus, illudque executioni
mandari, quotiescumque voluerit, im-
perabimus; tamen nostrum etiam duxi-
mus, ut Epistola S.V. responderemus, ac
obsequiosè de illo eamdem Sanctitatem
Vestram, his nostris literis admoneremus,
quas ei Oratorem nostrum exhibere man-
davimus. Et Sanctissimos Sanctitatis
Vestrae podes desculpamus, Dominum
Deum precamur, ut dist felicissimè ser-
vet. Data in nostro Duciiali Palatio
die 8. Augus. Indict. nona 1566.]*
sic Epistola ab ipso Originali. Quam
falsò autem, Roma damnatum
Zoannetum, crudeli ignis supplicio
affectum, jussu Pii, fuisse, scripserint
Thuanus, & alii, suo loco dicendum
erit.

cxciv.

Cùm verò inter Venetos, & Fer-
rariæ Ducem dissidium quoddam, ob
Vicecomitatum Trecentæ, esset exor-
tum, jamque, reconciliationis omni spe
abiecta, rem armis agere statuissent; ubi Pius suum esse, caufam hujusmodi
illustrare, ac definire edixisset, statim.
disceptatio omnis ablata est, compo-
sitisque omnibus, inter utrumque pax
conciliata. Inter ipsum etiam Ferrarie.
Ducem, Lucensium Rempublicam, &
Florentie item Ducem Cosmum, ob
confinia in Caferoniana, scù Grafiniana
conflictari, hoc ipso tempore, ceptum
erat; sed Pius, ad quem causa rejecta
est, dissidium omne diremit. Indictas
nihilominus perseverasse in Etruria,
inter Pitigliani Comitem, & filios,
inimicitiæ, narrat Hadrianus; quorum
primogenitum, Nicolaum nomine, à
Pio Romam advocatione resert; quod
Nicolaus idem in iis, quæ ad res divi-
nas, & religionem spectabant, se mi-
nus pium, minusque fidem exhibui-
set. Et quidem mandato parere com-
pulsum esse, inferius dicetur. Egregiam
certè probitatem, & zelum Florentie
præfati Duci, majoribus gratiis in dies
Pius prosequi voluit, confirmato, quem
prædecessor Pontifex miserat, apud E
ipsum Apostolico Nuntio; licet alii
Principes id agre ferrent, & quamplu-
rimi, Mediceæ domus gloriae inviden-
tes, specie assimulatâ gravium, ac inuti-
lium Apostolica Camera sumptuun,
secus ei suadere contendenter. At eo-
rum ipse confilia rejicit, quod tanti
Principis decorum se summoperè cordi
habere pronunciareret.

Hadrian.
bib. lib. 19.

Annal. Eccl. Tom. 22.

Pii siquidem animum maxime sibi
devinxerat idem Florentie Dux Cos-
mus, cum hoc anno Petrum Carnesiccam
Protonotarium, Civem Florenti-
num, unâ literarum significatione, ei
tradidit. Per annos viginti septem is
hæreticâ infectus labe, sacrî proventi-
bus clâm hæreticos impie sustentave-
rat, aliaque facinora admiserat, de-
quibus alibi agetur. Florentiam igitur,
hoc anno, millo Sacri Palatii Apoltolici
Magistro, per eum Pius Carnesiccam
obtinuit. Epistolæ, quas vocant fidei,
ab illo ad Cosmum scriptæ, hujusmodi
fuerunt.

[Dilecto filio Nobili Viro Cosmo
Mediceo Reipublice Floren-
tiæ, & Senarum
Duci.

*Ex Archiv.
occulto ve-
teri Reg.
Celsi. Ma-
gni Duci
Etrurie.*

PIUS PAPA V.

Dilecte fili, Nobilis Vir, salutem, &
Apostolicam Benedictionem.

O Brem, quæ maximoperè ad Divina
Majestatis obsequium, & ad Catho-
licam Religionem spectat, mittimus, qui
nostram banc tibi exhibebit, nostrâ Sacri
Apostolici Palatii Magistrum; & nisi
ferventissimi calores exitissent, ad eò cardi
Nobis est res ipsa, tantique eam duci-
mus, ut banc provinciam ipsi Cardinali
Paceco mandavissimus. Eamdem ergò
præfato Magistro fidem habebis, quam
Nobis ipsi haberes, si cordam colloque-
remur. Sic Deus te, und cum filio, ac
Nuru Principibus, ac Cardinales bene-
dicat, uti Nos ex corde Apostolicam Be-
nedictionem impertimur. Datum Romæ
die xx. Junii MDLXVI.)

Ubi igitur causam, ob quam mis-
sus fuerit, Sacri Palatii Magister Cos-
mo aperuit, statim is, qua semper fuit
in Deum fide, & in Apostolicam Sedem,
præsertim in Pontificem Pium, bedien-
tia, ac pietate, summo studio, quod
postulabat, præstandum curavit, ac
Carnesiccam vinctum præfato Magistro
tradi jussit, adiecitque memorandum
illud: quod si ob ejusmodi causam
(quod ab illo Deus omen averteret),
Principem ejus filium sibi tradi Pius
voluisset; eum ab se in vinculis mis-
sum iri. Quod non solùm verbis, sed
scripta etiam ad eundem Pontificem
Epistola testatus est.

*Gabut. Vit.
Pii lib. 3.
cap. 12. pa-
gin. 112.*

N

Ingen-

ext VI.

Ingentem ergo, ex benè acta re, & optima Cosmi mente, voluptatem cùm Pius coepisset, literas omni officio referatas, à Cardinali Alexandrino ad eum scribi jussit; quas nos, ex originali, quod in veteri occulto Archivo Serenissimi Magni Ducis Etrurie, Cosmi Tertii, servatur, acceptas, hic dandas duximus.

[Illustrissime, & Excellentissime
Domine Observan-
dissime.

*Ex Archiv.
etiam.
Eidem sap.*

IN hoc negotio Excellensia Tua Sanctissimo Domino Nostro plenè placuit; nam, licet ab ea, prèter illud, quod fecit, nil aliud preterea efficeretur extimaret; & a bonitate, ac prudenter tua id semper sibi pollicitus es: nibilominus, tūm quod ret optatum finem obtinuerit, quod illi gratissimum fuit, tūm precipue ob circumstantias, que ab eo ipso, qui Sanctitati sue literas, sub die vigesima secunda datas, illi narrate fuerunt, summis laudibus, uti ritè debet, Excellentiam Vestram astollere non cessas. Quare, sicut hoc nomine Apostolicam Juan et Benedictionem impetratur, & facti memorem se futurum pollicitur; ita, si alii Christiani Principes in hac parte ei similes essent, suumque sollecentur exemplum, Religionis rei in posterum secundiori cursu, majorit quoque Del obsequio, & bine felicitori totius Christianitatis beneficio dicti successuras. Quod quidem Deus Opt. Max., nostris hinc temporibus, ad laudem, & gloriam Sanctissimi nominis sui imperiori dignetur &c. Roma die prima Iuli MDLXVI.

Excellentiae Vestrae.

Servus.

Cardinalis Alexandrinus)

Circumstantiz illz, ob quas Pio maximè placuit Cosmus, eas fuisse arbitramur, quod, cùm inter prandendum, unà cum eodem Carnesicca de Pontificis voluntate, Cosmus idem admonitus fuisse; statim eum à mensa surgere jussit, ac præfato Pii Nuncio tradi imperaverit. Reliqua, quæ ad ipsum Carnesiccam pertinent, in sequentem annum sunt rejicienda.

Hoc autem anno inter Gugliel-
mum Mantuz Ducem, ac Pium, ob Episcopatus Mantuanus nominationem, haud

A levis concertatio intercessit; è vivis enim, ut diximus, Cardinali Gonzaga, Episcopo Mantuano sublato, cùm à Pio Quarto Guglielmus, speciali Diplomate Juspatronatum Ecclesiaz ejusdem obtinuerit, non alium, quām quem ipse nominasset, eidem debere præfici contendebat. Contra verò Pius, hujusmodi concessionem, nullam, ac irritam esse affirmabat; quare idem ipse Causam aliis cognoscendam tradidit, nè autoritate magis, quām ratione, ac justitia,

B adversarium viciisse videretur. In actis Consistorialibus, idcirco, aliás recensitis, Cardinalis Gambaræ ista leguntur.

(Die 19. Julii 1566.

Sanctissimus dixit, quod intendebat *Acta Cons.
ff. Card.
Gambaræ
pag. vi-* providore Ecclesie Mantuane va- canti, per obitum Cardinalis Mantua- ni; sed quia, ut acciperat, *Dux Man-* tuæ pretendit babere certam Juspatro- natus, & presentandi, sed nominandi ad dictam Ecclesiam, & desuper ad nonnullos alios dictam processisse, licet nulliter, ut creditar; licet Sanctitas sua credat, liberò posse procedere ad provi- sionem dictæ Ecclesie, prefatis non ob- stanib; nibilominus, volens urbanis ager, mandavit Reverendissimis multis Cardinalibus, Sancti Clementi, Capisuc- co, S. Crucio, si aderit, Bobbe, Sancti Sifisti, & milbi Cardinali de Gambara, ut summarit, & etiam extrajudiciali- ter audiamus præsentacionem dicti Ducis, præfigendo terminum illi, vel ejus Pro- curatori, ad presentandum, ut asserti- tur, Constitutionem, ad dicendum, al- legandum, & probandum quidquid vult, & postea elapsò, Sanctitatis sue refera- mas, ut circa provisionem dictæ Ecclesie deliberare possem, cum potestate etiam citandi, & inbibendi, in Curia, & extra, etiam per Editum, constituo sum- marit de non tuto accessu. Item quod aliquibus impeditis, major pars eorum, similiter facultate, procedere pos- sit.]

Quinque, & amplius mensium **excviii.** spatio Causa cognita est, ac demum Judicium latum, quod hujusmodi, ex iisdem Actis Consistorialibus, fuit.

[Die

[Die 23. Decembris 1566.]

*nihil ad sup.
pag 15.* **P**rocurator Fiscalis comparuit in Consistorio coram Sanctissimo, insitanterque petiit, ut declararet Sanctitas sua, nullum Ius competere Duci Mantuae, super praetento Jurepatronatus in Ecclesia Mantuanana. Sanctitas sua mandavit vocari Procuratorem dicti Ducis, & nemo comparuit. Idecirò Sanctitas sua, accepta schedula pronunciavit, prout in ea, tenoris sequentis, videlicet.

Nos Pius Divina Providentia Papa Quintus, invocato Omnipotenti Dei suffragio, à quo bona cuncta procedunt, ut de ejus vultu Judicium nostrum prodeat, pro Tribunalis sedentes, & solum Deum pre oculis habentes, per hanc nostram diffinitivam Sententiam, quam in his scriptis ferimus, in Causa, & Causis verten. coram Nobis, inter dilectos filios Joannem Baptis̄am Birorum Fisci nostri, & Cameræ Apostolicæ Procuratorem generalem ex una, & Nobilium Virum Gulielmum Gonzagam, Mantuae Ducem, reum conventum, de, & super nullitate, & invaliditate praetense confessionis asserti Juris patronatus, seu presentandi, vel nominandi Episcopum ad Ecclesiam Mantuanam, cùm pro tempore vacaret, per fel. record. Plium IV. Praedecessorem nostrum, sibi, ut praetenditur, factæ, & assertarum Literarum ejusdem Praedecessoris de super expeditarum, sub dat. Romæ decim. Kalen. Decembris, Pontificis sui anno VI. rebusque aliis in Aëlis Causa, & Causarum hujusmodi latiis deductis, & illarum occasione, partibus, ex altera: auditæ prius, in Consistorio nostro secreto, relatione dictorum nostrorum filiorum, Joannis Baptis̄ae, Sanctæ Agathæ, aliis S. Clementis Cicada, Joannis Antonii S. Clementis Capisucchi Joannis Francisci Sanctæ Potentianæ de Gambara, Prosperi S. Hieronymi in Via Flaminia, de S. Cruce, & M. Antonii S. Silvestri Bobbe nuncupati, S. R.E. Presbyt. Cardinali, quibus Causam, & Causas hujusmodi intuendas, & cognoscendas, ac Nobis referendas committeramus, ut postmodum processu, & aliis dictis Causæ per Nos vissis, & diligenter inspectis, ac omnibus, & singulis Causam hujusmodi concernentibus, tām in Jure, quād in factō per Nos maturè discussis, & examinatis, ex nostra propria visione, in-

A spectione, cognitione, ac discussione, & mox ex prædictorum Cardinalium relatione, dicimus, sententiamus, pronunciamus, decernimus, & declaramus, concessionem Jurispatronatus, seu nominandi, & presentandi, ac Literas de super confessis hujusmodi, & omnibus, & singulis indutis privilegiis, & gratiis, & aliis quibuscumque in eis contentis, & inde forsitan sequentes, nullas, & invalidas, ac nullius roboris, vel momenti fuisse, & esse; & propterea uti tales declarandas fore, prout declaramus; & nihilominus tamquam defacto factas, revocandas, cassandas, & irritandas, prout per præsentes cassamus revocamus, & irritamus, ac revocari, cassari, irritari, ac in registro deleri, ac lacerari mandamus. Eidemque Duci, successoribusque suis aliquod Juspatronatus nominandi, vel presentandi ad dictam Ecclesiam non competere, nec congruere; Quinimò ad Nos, & Successores nostros Romanos Pontifices, libram dictæ Ecclesiæ collationem, & provisionem, abfque alicuius præsentatione, aut nominatione pertinere: Molestationes, oppositiones, contradictiones, & impedimenta quomodolibet facta, fuisse, & esse nulla, & invalida, & illicita, & injusta, illaque dicto Ducis, & ipsius Procuratori, vel Agentibus minime licuisse facere, neque licere. Ipsique Duci, & ejus Successoribus super asserta concessione hujusmodi, ac aliis promisitis perpetuum silentium imponendum fore, prout imponimus. Iūd pronunciavi M.)

Putat Bzovius, ista à Pio in Mantuanum Ducem sancta, sub anno 1568. sed erroris coarguitur, tūm ab allatis Consistorialibus Actis; tūm ab Epistola apud Caracciam, cuius mox narrationem dabimus, tūm tandem ex eo, quod paulò post, nempe septima Februarii sequentis anni, Fr. Gregorium Boldrinum ex ordine Prædicatorum, Mantuanum Episcopum Pius renunciarerit. Qua etiam die, ut dicetur, omnes, & singulas concessiones nominatio-num, presentationum Jurispatronatum quibuscumque à Prædecessore Pio IV. factas, abrogavit, nullasque declaravit. Coeterum Guglielmum Mantue Ducem, mortuo Pio, à successore Gregorio obtinere connixum fuisse, quod ritè ei sublatum fuerat privilegium, sed irrito conatu, narrat Massejus.

cc.

Sed jam ponamus, quæ apud Carraciam habentur (*Obtinuerat Dux Mantuanus* inquit Epistola) à Pio IV. Pontific. Max.; ut quod fuerat Ecclesiæ Romanae *Juspatronatus in Episcopatu Mantuano*, ad se, suoque Successores transferretur: de ea translatione voluit cognoscere Summus Pontifex; solent enim Pontifices, Maximi gesta superiorum Pontificum, non examinare solum, & excutere, sed etiam in *Judicium vocare*: de hac igitur translatione *judicium omnne viris integerrimi* permisserat, superioribus mensibus. Intercesserunt autem multæ in hac Causa difficultates, multæ offensiones animorum, intercessiones crebrae pro Duce, & principales, in quibus omnibus nihil de sententia dimotus fuit Sanctissimus Pater, sed egregia quadam semper est usus animi moderatione, non nunquam etiam patientia, ac longanimitate. Acta est Causa, cum diligentissime, tum integerrime: tandem factum est *Judicium secundum Romanam Ecclesiam*. Excidit *Jure prætenso* Dux.) Sic ibi. Ne autem, ob prolatam, ex Ju- sententiam, subiratus remaneret Ducis animus, summa lenitatis, & magnitudinis pignora eidem Pontificem dedisse, ibidem his verbis additur, (Sed vide, obsecro, Viri Sanctissimi, tum paternam in Duxem Charitatem, tum humanitatem singularem. Provinciato *Judicio*, misit ad Duxem Legatum, Virum primarium, qui ejus nomine illum inviseret, ac solaretur, *Judicium equitatem*, ac *iusitiam illi probaret*, zelo aqui, ac iusti duclum *Summum Pontificem*, *Judicium illud dedisse*, eo certè animo, ut legibus se prorsus submittaret, & esset boni consilurus, si contra quam putaret, & crederet, esset lata *Judicium sententia*; nihil esse, quod præterea commoveretur: sibi illius dignitatem, & commoda fore de cæstro charto- ra, cum semper fuerint charissima) Hactenus Epistola.

cc.

Non eadem tamè facilitate, qua vsque adhuc recensita dissidia in Italia, opera Pii potissimum, sublata sunt, composta quoque fuere ea, quæ inter Finalis incolas, & ejusdem Loci Marchionem, eodem tempore, versabantur: omnem licet movisse lapidem visi essent, ad conciliandos animos, ab Imperatore, qui causam cognoscendam suscepérat, expediti Commissarii. Durissima namque custodia, in Arce ipsius

met Loci, rebelles Dominum suum ob-sidebant, ex qua tandem vix liberari potuit, paratis ad arma rursùs confugere semper hostibus, cum quibus lis, in Imperiale forum translata, diu protracta fuit.

Nec ad res Italæ turbandas, parvum contulissent, à Birago, in Salutarium Marchionatu, pro Galliarum Rege Gubernatore, paratae insidie, ut per fraudem, Savonæ, quæ Civitas est Di- tione Reipublicæ Januensis, potiretur. Verum, quod commilitum ille erat detexto dolo, infectum remansit facinus, debitaque poena affecto Octaviano Ferriero, Savonæ civi, qui cum Birago de proditione egerat, pax reddita est.

Ad opus hoc perficiendum, quatuordecim in Massiliensi Portu dispositas quoque fuisse triremes, Hadrianus putat; at Pius, qui Christianissimi Regis ar- ma, conatusque, non in Catholicos, sed in Fidei, religionisque hostes de- ferri optabat, hoc ipso tempore, cum

Catharina Galliaæ Regina, de Genevensi expeditione aggredienda, egit, existi- mans ad id opportunam occasionem dari, Albano Duce in Belgas Catholicos Regis exercitum (ut dicetur) trajicien- te. Est Geneva, inquit Gabutius, ad Lemanum Lacum in Allobrogibus Oppi- dum, insignis hereticorum, & aposto- tarum nidos, atque perfugium, quod veluti ad hæreticæ pravitatis gymna- sium, asylumque tutissimum, undique confluentissimi quique, Catholicæ veritatis defortores. Hoc igitur, tam infame, tamque nefarium domicilium impietatis, vel capere, vel excidere. Christianique nominis opprobrium tol- lere, Pius omnino decreverat; atque

expeditionem hanc continentè versa- vit animo, adeo ut eam, (quam modò memoravimus, occasione elapsa,) post Turicum, de quo dicemus, bellum, si illi vitam Deus suppeditasset, haud du- biè concessisset.

E Ab ipsis vero hæreticæ pravitatis spectatoribus, debitâ affectum poenâ, hoc anno, & capitali supplicio punitur, Berna in Helvetiis, Joannem Valentini- num Gentilem, Consentinum, narrat Thuanus, quint. Idus Septembres. Tuan. lib. 38. Hic enim in eadem errorum latrina, Geneva, ante ostantium, ob sparsas de Sanctissima Trinitate pravas, inter Italos, opiniones comprehensus, & ex Senatus sententia, ad ignominiosam poenam

Gebur. Vit.
Pii lib. 2.
cap. 4.
Caten., &
alii &c.

pœnam damnatus, ob idque per compita Urbis traductus, & errorem suum publicè detestari, iussus fuerat; sed, cum, contra fidem datam, inde aufugisset, & festarium idem virus denudò spargere, ac disseminare convictus es-
set; dilatam priori sceleri pœnam, quam retulerat, tandem non effugit. At de ipso Gentili plura inferius.

cciv. Catholici autem Helvetii, conservanda Religionis studiosissimi, inter haec Pium deprecati sunt, ut in Seminariis, quæ ex Sacri Tridentini Concilii decreto, vel jam instituta, vel in Italia ab Episcopis essent instituenda, suæ quoque Nationis reciperentur pueri, qui doctrinâ, bonis moribus, ac Ecclesiastica disciplina imbuti, Fidelibus, in patriam reversi, subsidio, & exemplo, & contra hæreticam pravitatem praesidio, esse possent. Quorum votis, ex animo annuens Pius, decem, & novem pueros, quos ipsi elegissent, in Seminariis Mediolanensi, Papiensi, Cremonensi, Parmensi, Mutinensi, recipi jussit, juxta ea, qua tunc ad ipsos Helvetios, tunc ad præfatorum Locorum Episcopos scripsit, quos inter, de hoc suo consilio Carolum Cardinalem Borromæum Mediolanensem Archiepiscopum, his literis admonendum duxit.

(Dilecto Filio Carolo Tit. Sanctæ
Praxedis Presbyt. Card.
Borromæo.

Dilecte Fili &c.

*Ex Archiv.
Vatic. sign.
1905.*

Quarto studio Helvetiorum Catholicorum desideriis satisfacere debemus, propter ipsum in Catholicæ Fide, & bujus Sanctæ Sedis devotione constantiam, præsertim cum uitro ea petunt, quæ, ut peterent à Nobis bortandi fuissent, Fraternitas Tua novit. Nupr̄ si Nos rogando curarunt, ut certum eorum filiorum numerum in Seminariis Italicis, ex decreto Tridentini Concilij instituendis alendos, & bonis moribus, & doctrina Catholicæ, ac disciplina Ecclesiastica imbuedos recipi, guberremus. Cui tamen pia eorum cogitationi, Nos tantò propensius annuendum duximus, quantò maiorem ex ea re utilitatē peruenturam esse videmus, non solum ad Helvetios ipsum Catholicos, in Catholicæ Religionis cultu continendos;

A sed ad illos etiam ejusdem Nationis, quos à vera Fide hæreticorum fraus abduxit, ad eam, Deo juvante, reducendos, cùm præsertim spes nobis allata sit fore, ut aliquot etiam talium parentum filii, in ea Seminaria mittantur. Cùm igitur partem jam quandam puerorum Helvetiorum per aliquot Civitatum Provincias Seminaria dissipertierimus, qui libenter admodum ab iis, quibus eos attribuendos duximus, suscepimus fuerunt: vi- sum est Nobis sex tibi ejusdem Nationis C pueros attribuere, quos volumus abs te in Seminarium tuum, jam nunc adscribi, & recipi, & cum venerint, diligenter mandato tuo ali, atque ad pietatem, & divinum culum informari: minimè dubiantes, quin tam gratum Deo, & Nobis obsequium libentissime sis, pro tuo, Nobis nota, Zelo, præstiturus. Curæ autem erit Nobis, ut qui mittendi erunt, deligantur tali ingenio, & indele prædicti, ut sperandum sit in eis alen- dis, & instituendis operam, & impensam bene collatam iri. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub anno Piscatoris. Die ix. Maii MDLXVI. Pontificat. nostr. ann. primo)

Egisse Pium, ut Helvetici pueri in aliquibus Seminariis Mediolanensis Provinciae reciperentur, priusquam cum Carolo Cardinali Borromæo hac de re verba faceret; ideo arbitramur, quod eum mandatis suis, præ aliis, futurum obsequentiorem, dictoque pariturum, cognovisset. Et revera non modò id præstitit Carolus, quod Pontifex jussit, sed infusper Helvetica Nationi, in Mediolanensi sua Ecclesia, proprium à fundamentis Seminarium attribui curavit, magnificentissimè construxit, ut suo loco dicendum erit. Onus verò alendorum Helvetiorum puerorum, non uni Mediolanensi Provinciae à Pio impositum fuisse, id demonstrat, quod, non ad Mediolanensem Metropolim, sed ad Ravennatem, Parmensis, & Mutinensis Ecclesiaz, tunc pertinerent.

E Ubi igitur ista sic Pius ritè disponuit, sequentem Epistolam ad Helvetios scripsit, qua eorum preces, se exaudiisse fatetur, & loca connotans, ad quæ pueri mittendi essent, illorum Episcopis, seu Generalibus Vicariis tradendas quoque Literas unâ misit.

(Dile-

ccv.

(Dilectis filiis Lucernae, Urania, Svetit, Intersilvanie, & Tugii Helvetiorum Catholicorum Cantionibus, libertatis Ecclasiasticæ Defensoribus.

[Dilecti Filii salutem &c.

*F. Archiv.
Venit. Ibid.
ad iug.*

Pla pessulationi vestre memores, eique satisfacere cupientes, curavimus, ut xix. pueri vestre Nationis in Seminaristi, que ex decreto Concilii Tridentini in Longobardie Civitatibus instituta fuerunt, recipientur; ibique ipsorum Seminariorum redditibus enuntiantur. Disperdiendi autem jì pueri ita erunt. Cum primum delecti fuerint, sex erunt Mediolanum mittendæ, quatuor Cremonam, tres Papiam, totidem Parmam, reliqui tres Mutinam; & Ven. Fratr. Archiepiscopo Mediolanensi, & illarum Civitatum Episcopis, sed eorum Vicariis, unde cum Literis nostris commendatissimis tradendæ. Admonemus Vos autem, ut hujusmodi pueros deligatis, qui ingenio dociles sint, & bona ad virtutem, & divinum cultum indole prædicti, quales denique ipsum Concilium eligendos esse decrevist. Datum Romæ apud S. Marcum sub annulo Piscatoris. Die xii. Julii MDLXVI. Pontificis nostr. ann. primo]

CCVIL.

Literarum commendatitarum ad Archiepiscopum Mediolanensem, & ad Episcopos Papensem, Cremonensem, Parmensem, & Mutinensem, seu ad eorum Generales Vicarios exemplar, hujusmodi fuit.

[Ven. Fratr. Archiepiscopo Mediolanensi, sed ejus Vicario in spiritibus Generali. Adduci ad te iussimus sex (ad Papensem tres, ad Cremonensem quatuor; ad Parmensem tres, ad Mutinensem tres) bosce pueros ex Natione Helveticorum Catholicorum, Nobis, & huic Sanctæ Sedi, propter ipsorum pietatem, ac devotionem singulari, eximiū dilectorum. Eos, sicuti ante ad te scripsimus, tuque plè admodum te facturum esse promisisti Nobis, recipi, aliisque in Seminario, tuò Curia, in instituto, ac bonis moribus, ac disciplinis Ecclesiasticis, juxta Sanctissimum Concilium Tridentini decreatum, ad pietatem cultumque divinum, qudm diligentissime informari. Commendamus eos maiorem in modum Fraternitati Tua, que talis

cure, & studii sui mercedem non parvam d' Deo consequetur. Datum Romæ apud S. Marcum sub annulo Piscatoris die xii. Junii MDLXVI. Pontificatus nost. ann. primo]

Præter hæc, ad idem opus, cohortandum quoque duxit Episcopum Constantiensem Marcum Scitium Cardinalem ab Altaemps, sequenti ad eum scripta Epistola.

(Dilecto Filio nostro Marco, Tit. S. Georgii in Velabro Pref. byt. Card. ab Altaemps vocato.

Dilecte Fili &c.

Intra catena, que in Sacro Tridentino Ex red. Ar-
chiv. Venit. Ibid. iug.

Concilio provide admodum constituta fuerunt, confusat; utilissimum fuisse, ut nosli, decretum illud de instituendis Seminaristi in unaquaque Ecclesia Cathedrali: quod cum alii Locis servari maximè expediat, tdm verò necessarium est in illis locis, in quibus propter harcitate pessis disseminata, & multiplicata zizania, major est Catholicorum, & idoneorum Sacerdotum, argue aliorum Clericorum penuria, ac magis providere necesse est, ut in posterum corum copia suspetat. Et si autem confidimus, ut maxime prætermisurum, quin Ecclesie Tuæ in re tam necessaria provideat, tam paterna bortationis, tamquam calcar admovendum duximus, ut tale Seminarium, si nondum instituisti, primo quoque tempore instituas, cureisque, ut ejus Regimini, qudm maxime idoneos, probatosque Ministros præficiatis, qui pueros in ea alendos bonis moribus, & doctrina Catholicæ, ac pietate imbuan.

C

Illud quoque admonemus, ut ex Natione Helveticorum aliquos pueros, bonâ indole præditos, in eo recipi jubeas, sicuti Nos eurovimus, ut in Mediolanensi, & alii quibusdam Longobardie Seminaristi, ex eadem Natione certus puerorum numerus recipiatur. Expediet autem, non solù recipere filios Helveticorum Catholicorum, sed etiam aliquos ex illis, quorum parentes à Fide Catholicæ aberrant; cum non desperandum sit, si diligenter instituti fuerint, fore aliquando eorum operam opportunam, ad Patres suos, & alios convertendos &c. Datum Romæ apud S. Petruin &c. Die xvij. Maij 1566. Pontificis nost. ann. primo)

Quid

Ciacconius,
fol. 116.
pag. 934+

Quid apud Altempium hac epi-
pila in praesens profecerit Pius , Nobis
incompertum . Apud Ciacconium ta-
men legimus , quod ubi , quod prædi-
ximus , Sanctus Carolus Boromeus Me-
diolanus Helvetiorum Seminarium insti-
tuit ; Marcus idem Cardinalis Altaempi-
pius , de Apostolice Sedis licentia ,
Sacerdotium , de Mirasole dictum , pro-
pè eamdem Mediolanensem Urbem ,
Seminario eidem cessit .

eccl. **Interēt , ut innuimus , Carolus**
Cardinalis Boromatus , de quo loqueba-
mur , ad Mediolanensem suam Ecclesiā
redierat nonis Aprilis , non minūs pa-
storali zejo , quam Pontificiis munitus
literis ad Principes , in quorum diocio-
ne Mediolanensis Provincia Ecclesiā
constitutæ erant , ut rerum pro refor-
matione , præterito anno , in Provincia-
li Concilio decretarum , usum , & to-
tum conformanda Ecclesiā negotium
adiuvarent . Ejusdem Concilii genera-
lium Statutorum , Apostolicam , ut di-
ximus , confirmationem ipse obtinuerat ,
antequām Romā discederat , licet Con-
stitutio ejusmodi , octavo Idus Junii da-
ta , tantum recentefatur ; quo , nimisrum ,
tempore jam Mediolani morabatur .
Sed ex inferiū adnotandis causis , tri-
bus aliis Constitutionibus etiam ejusdem
Concilii statuta aliqua , ad Regula-
res speciatim spectantia , fuerunt à
Pontifice comprobata ; quarum primæ ,
pridiè Idus Aprilis , & tertio decim.
Kalend. Maji data recoluntur ; & nono
Kalen. Junii altera , quibus demùm ad-
dita est alia , sub quinto Kal. Julii hu-
jusmet anni , qua à Pio data est Carolo
facultas , ut ad præfati Concilii decre-
torum observantiam , quoscumque vel-
let , obstringere posset .

ccx. **Carolus autem , commotus exem-**
plu Pii , qui primū à Domo , & Famili-
lia sua reformationem inchoaverat , &
ipse familiares , ac domesticos suos ,
cum ab Urbe discessit , reformativit ; &
talem sibi familiam de legit , qualēm ,
accommodatam in primis credidit Eccle-
siaisticæ , quam sibi propofuerat , disci-
plinæ . Ut perfecte Episcopalis vite ra-
tionem consequeretur , Ecclesiasticos
deinde proventus , quibus ab Avunculo
fuerat copiosè cumulatus , dimisit ,
lis tantum retentis , quibus ad proprios
usus , & pauperum necessitates utere-
tur . Constituta hinc familia , ministe-
rioque forensi , in eam formam , easque

A Leges , quæ propriis descriptæ volumi-
nibus habentur , & Carolus à Basilica
Petri , Joannes Petrus Giuffianus , &
Ripamontius prolixè non minūs , quam
eruditè scripto tradidere : cuncta in
primis , Urbis suæ Tempa in visere ,
inspicere , ac lustrare , est aggressus , ut
dispositis apud Cives , quæ ad divinum
cultum spectabant , facilius deinde
Dioecesis , imò quotquot Mediolanensi
Metropoli Ecclesiæ suberant , eamdem
disciplinam obirent . In hac autem Vi-

B sitatione , ubi plurimi passim invenit ,
quæ extremo viderentur egere auxilio ,
tum ad Clerum , tum ad populum per-
tinentia , eamdemque necessitatem in-
lustranda Dioecesi , vel hoc anno , ut ali-
quis scripsit , vel sequenti , ut alii di-
xerunt , perspectam haberet ; Ecclesiasti-
cis , ubique subvenire rebus , easque
in antiquum statum restituere studuit :
quod , ut efficaret , accersitis undequa-
què optimis Sacerdotibus , plebis suæ
eis curam demandavit , eisque quantum
sât esset , ad vitam munusque creditum
rè ferendum , facultates attribuit .
Magno siquidem auxilio , & præsidio
sibi fore credidit , in partem Pastoralis
sollicitudinis idoneos , tum doctrina ,
tum vite probitate , administratos as-
sumpsisse , quos , non gratia , vel aliena
utilitas obulsiest , sed ipiusmet pru-
dentia , & vigilantia delegisset .

Cum verò , & editis , quas dixi-
mus Provincialis Concilii Constitutio-
nibus , & verbo , & opere tam eximiè
Domini Vineam Carolus incæpisset ex-
colere , Clericorumque omnium vitam ,
& mores componere , nec non Ecclesiasti-
colico foro sua jura restituere , & ob-
quedam crimina , ac corruptelas , in-
laicos quoque animadvertere inchoaf-
set ; id ègè ferentes , qui usque ed impunè
flagitiolam vitam egerant , ut optimum
eximii Pastoris studium omne
everterent , nunc regis Jurisdictionis
violata assimilatæ specie , nunc aliis
præterea emendicatis rationibus , omni
conatu incubuerunt . Multi enim , ut
Giuffianus , & à Basilica Petri narrant ,
Caroli in rebus agendis ardorem ni-
mium esse dicebant , severius punire ,
graviora passim imponere , quād equi-
tati conveniret , sibi minūs etiam , quam
aliis parcere . Erant insuper qui fieri
pleraque affirmarent , ad captandum
nomen , famamque Sanctitatis , occul-
torum scilicet vitiorum etiam suspicio-
nem

ccxi.

Carolus Bo-
nius. S. Card.
G. Vir.
S. Card.
U. S. cap. 7.

nem moventes: quibus sermonibus alios ad imitandum, alios ad obsequendum tardiores reddebat: ad contradicendum etiam paratores eos, qui sibi id usui fore putarent.

ccxii. Sed inter ea, quæ graviorem in Carolum tempestatem, hoc tempore, excitarunt, illud fuit, quod, Pio monente, Virginum visitare Cœnobia, omniaque ad Sacri Concilii Tridentini Canones, Mediolanensisque Synodi præscripta, tūm verò ad ejus Constitutionis normam, quam de Cœnobiorum Claustris Pontifex ipse, ut vidimus, edixerat, sanctè conformare conaretur, quibus omnibus multi sē adversarii Borromæo intenderunt, & Regulares in primis viri, pro sibi creditis Monasteriis, qua decem, & octo numerabantur, reclamarunt; & ex ipsis Virginibus multæ, quæ præsertim, Ministris Regiis, quos minime omnium decebat, sualibet, resistere, & per propinquos suos Cardinalis comatus impedire curarunt; ut re, ad ipsum quoque Civitatis Concilium relatâ, de Legato, vel saltem literis ad Pontificem mittendis, consultaretur. Addit tamè à Basilica Petri, Moniales easdem, partim piis Caroli cohortationibus, partim animadversione cessisse, & mandatis obtemperasse, Metropolitana verò demptâ, ejusque Collegio, alia Mediolani Ecclesia, earumque Clerus, Hospitalis insuper domus, & Ecclesiastici Notarii iis obdiren, quæ de ipsorum Officio statuta erant, recusantes, ad Pium contra Caroli decreta appellarent, ut ex Epistola apud Caracci Romanæ scripta, septimo Kalen. Novembri, colliguntur; nam in ea hac habentur: (*Est inter Patres Cardinales integrerrimus Senator, ac pius admodum Archiepiscopus Borromæus, Pii IV. ex Sorore Neps. Hic, cùm primùm licuit, post renunciatum Pium V. Pontificem (licuit autem non multò post) venit ad Archiepiscopatum suum, & Ecclesiam Mediolanensem, ubi nil fuit illi antiquius, quād ut, juxta Sac. OEcumenici Concilii Tridentini decreta, Synodus Metropolitanam ageret (loquitur de Concilio Provinciali, præcedenti anno, ut diximus habito). In hac multa prudentissimè, ac sanctissimè decreta, atque edita sunt, quæ ad Concilii Tridentini executionem, morumque reformationem attinent. Quibus rebus offendit nonnullæ Ecclesiæ, Hospi-*

A tales item aliquæ domus, ac Tabelliones nonnulli Mediolanenses, imperio Synodi detrectato, ad Sanctissimum Pontificem appellarunt; quam appellationem tamen justissimus Pontifex, & tulit agerrimè, & pro imperio rejecit, ac districte præcepit, esse omnes in Officio, atque decretorum Synodi obedientia.] sic ibi: Ex quo apparuit, Mediolanensis Cleri appellationem contra Caroli decreta, hoc anno factam, hoc ipso anno fuisse rejetam. Verùm, cum Senatu, ut scribit à

B Basilica Petri, plus negotii fuit, cā videlicet in parte, qua ad laicam spectare Jurisdictionem videbatur; Cùm enim laicos homines nonnullos, ut innuimus, ex criminibus, ad forum suum pertinentibus, vocari; aliquos etiam in custodiam dari per suos Lictores Carolus jussisset; minimè jus Episcopo esse, quidam dixerunt, laicos, absque Magistratum auctoritate, vinciri debere, qui faceret, ab eo regium Jus occupari; imò verò, neque licere, contendebant, lictoribus suis multis uti; neque ullis omnino, armorum genere quodam instructis, quæ coeteris erant prohibita. Ac, cùm publicè tamè, aut scriptura nō inimè resistendum existimatetur; ipsis privatum sacri Tribunalis hominibus verbo interdictum est, ne laicum quemquam auderent comprehendere, neque arma, coeteris prohibita, gestare. Imò, ex quo Cardinalis, Synodi sua Constitutiones edere curaverat, in quibus multa reperire erat ad laicos spectantia; id minime ferendum esse palam dicebatur. Praterè, (ex his forsitan, quæ Neapolit eodem tempore evenerant, commoti) nescio quid à se priùs petenduni Magistratus contendebant, quād Apostolicis literis, jussisse quis uteretur, aut promulgaret. Quarum omnium rerum facultatem ad se pertinere, consilio Jurisperitorum adhibito, Carolus judicabat, tūm Ecclesiasticorum Canonum autoritate, tūm quia sine ea, Potestas Ecclesiastica minime libera videretur; neque planè poterat vitiorum licentia coērceri, aut Episcopale munus administrari.

E Ut igitur omnem perturbationem, quæ publicè posset emergere, quod fieri posset, Cardinalis impedit, privatis amicisque tantum officiis, Jus suum demonstrare, tuerique studebit; ac Mediolanensis Gubernatoris in primis pietate perfecerat, ut neque

1566.

Apostolicis mandatis quidquam impe-
dimenti afferretur; neque synodalium
Constitutionum editioni , promulga-
tionique quisquam resisteret. Verum,
cum tam Juris, quam facti controvergia
esset, ob ipsas Constitutiones , & alia-
qua sui munera, ac potestatis esse Ca-
rolus contendebat; inde, cum utraque
pars , quod pro ea faciebat, id prete-
ritis temporibus consuetum esse dice-
ret ; sibique testimoniorum subsidio
controversi Juris possessionem vindica-
re conaretur : quidquid tandem Juris;
factivè pro Ecclesia suppetere, ad Pon-
tificem Cardinalis referri curavit; ut
quid agendum esset, Apostolicè statue-
retur auctoritate, quod facile, pro sua
pietate , servaturum quoque Senatum
considereret . Ex altera verò parte ad
Catholicum Regem Hispaniarum Phi-
lippum per ejus Ministros cum res de-
lata esset; Carolus quoque , nè quid
temerè attentasse videretur , per lite-
ras , & per Apostolicum Internuncium,
apud eumdem Regem commorantem ,
consilium in eo genere suum aperuit ,
& qua pro Ecclesia Jure fidem facerent,
indicavit . Respondit religiosissimus.
Rex , totum negotium ad Summum
Pontificem deferendum; interim verò
suis præcepit , ut , salva Regia potesta-
te , Ecclesia Jura omnino conservaren-
tur . Quæ , post hac , Senatus fecit , in
sequentem annum sunt rejicienda .

CCXIV.

Præsentì verò anno, inter cetera,
quibus Carolus in Mediolanensi sua
Ecclesia , Divinum cultum , Ecclesiasti-
coque ritus relevare connixus est , il-
lud fuit primæva fidelium pietati , Tri-
duanas ante Ascensionem Domini Li-
tanias, Minores dietas, reddidisse; cùm
enim (inqui Ripamontius) ea res , &
mixtum nocturno sacro diurnum , con-
fusaque mulierum , & virorum turba ,
similior lascivia bacchanalium , quām
ulli coelestium irarum placamini esset;
tamè severè eam Carolus emendavit, ut
supplicantis populi noxestum , ac lugubre
spectaculum , verè lacrymas excute-
re posset cuiuslibet alterius Urbis
populo , si spectator adsuisset .

CCXV.

Dum Mediolanensis Ecclesia , sub
Carolo , in iis , quæ ad Religionem , &
pietatem spectabant , in dies crescere
cœpit ; suo se viduatam Pastore Alba
Pompeja ad Tanarum indoluit . Exitit
is Marcus Hieronymus Vida , patria
Cremonensis , qui ante annos trintata

Ripamontius
Hist. Eccles.
mediolan.
pbr.3. lib.2.

Annal. Eccl. Tom. 22.

quinque , à Clemente VII. eidem Ec-
clesia præpositus fuerat . Primus hic
inter Italos , ut Genebrardus in Chro-
nico , & Thuanus scribunt ; post Jaco-
bum Sannazarium , poëticam ad res fa-
cias transtulit , & versibus elegantissi-
mis , ac purissimis provinciam suam
excoluit ; & in eadem , qua vixerat ,
pietate , placide ad Deum hoc anno mi-
gravit quinto Kalen. Octobris , Albæ
in Ecclesia sua sepultus . Cui postea à
civibus suis , de quibus tamè benè me-
ritus fuerat , exequiis in majore Ur-
bis Templo , magna frequentia cele-
bratis , & publicis elogiis honorificè
parentatum est .

Sed , qua hoc anno evenere , cu-
ræque , & sollicitudinis plurimum , in-
ter alia , Pio attulerunt ; ea proculdu-
bit fuerunt , quæ in Germania acta sunt;
cùm summo in ea discrimini , & ab ha-
reticis Religio , & Fides , & à Turcis
Pannoniæ pars potior objecta sit . Sat
siquidem non habuit Solimanus , eorum-
dem Turcarum Imperator , illâ , quam
prædictimus , Classe , Christiani Orbis
cervicibus insultasse ; si , uti mari , terra
etiam , in eum , novis instrutis insidiis
deservire , minimè contendisset . His ob-
sistere cùm se viribus imparem Maxi-
milianus Cœsar agnosceret , undequa-
que opem efflagitare , & subsidia expo-
scere cœpit ; à Veneta Republica nem-
pè , per Franciscum Tursum Norimber-
gensē , suum apud eam Oratorem ; à
Summo Pontifice , & à cunctis demum
Imperi in Germania Ordinibus , quo-
rum Augusta Vindelicorum Comitia
indixit . Ex his , Veneta Republica ,
licet multis honorificis promissis à Cœ-
fare , ad societatem belli allici non po-
teruerit ; tamè ut Maurocenus scribit ,
assiduis Turcarum in Pannoniam inci-
tati impressionibus , qui eam constituunt
Patres , frequentiora de Carniorum di-
tionibus munidis consilia habuerunt ,
cùm per eas regiones superioribus sa-
culis barbaros , fe ad Italianam invaden-
dam aditum aperuisse , colluvioneque
effératarum Gentium ea loca inundasse
intelligerent ; avorumque , ac Patrum
estate , incursius à Turcis factos memo-
rarent , quibus Provinciam incendiis ,
direptionibus , captivitatibus miserri-
mè , ac foedè vastaverant . Ideoque ,
subjungit , Sfortiam Pallavicinum sum-
mum militiæ Praefectum , aliosque ar-
morum Ductores , quorum insignis bel-

Genebrard.
in Chronic.
lib.4.
Thuan. bi-
for. lib.3.8.

Maurocen.
Hist. Veneti.
lib.8.

O lo

lo virtus enitusset , in consilium adhibuisse , de Utino , celebri , ac præcipuo Forijulli Oppido muniendo acturos . Sed antequam manus operi admoveantur , tres Senatorii Ordinis , ad situm loci inspicendum mittere placuit , lectorum Thomas Contarenus , Melchior Contarenus , Aloysius Mocenicus , Sancti Marci Procuratores ; iisque injunctum , ut Utini formam , solum , situm , quibus è locis aqua , ligna , aliaque ad munitionem erigendam , ac tuendam , adjumenta suppetenter , solerter inspicerent , atque ad Senatum referrent , ut , quid Republice , Imperiique Veneti ditionibus expediret , consultiūs , ac matriūs decerneretur , nè immensa in ingenti opere perficiendo vis auri , irrito conatu insumeretur .

Romanum interea Maximilianus misit , non Comitem Gasparem de Lodrone , ut Campana , aliqui volunt , sed Joannem Keveniller ab Aichilberg liberum Baronem in Landseron , & Wernberg Cubicularium suum (ut ex inferius ponendis ejusdem Maximiliani litteris colligitur) quo , Pio Pontificiam gratularetur dignitatem ; unaque cum Comite Prospero Archi , ordinario apud Apostolicam Sedem Coesareo suo Oratore , ad ipso auxilium , & opem contra Turcas deprecaretur . Verum Pontifex subdidum aliquod præbere renuit , ed quod accepisset , in Imperii Comitiis , Augustæ Vindelicorum , ut diximus , cogendis , (sive hereticis postulantibus , sive minus piis viris conniventibus ,) per speciem nonnullas de Religione sedandi turbas , resque Civiles compendi , inter cetera , proponendam , ejusmodi definiendamque questionem : (qua ratione , ac via , Christiana Religio , ad meliorum , ac rectiorem intelligentiam , seu formam reduci posset) Quod sane consilium haud foret omnino fatum , inò sacris Legibus repugnaret , prorsusque Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ authoritati derogaret . Cùm enim ad ipsam tantum , utpote Ecclesiarum omnium Magistrum , ac Judicem sacre Religionis proponere dogmata , declarare , ac constitueri pertineret ; erat planè graviter pertimescendum , nè gravis Pontificis potestati inferretur injuria ; & præterea , nè quidpiam ibi , contra Catholicam veritatem decernere tur . Et quidem hac spe adducti , valde lætabantur heretici , novarumque se-

Gabin. Für.
Pap. 6. 2.
cap. 1.

A etarum cupidi ; quippè qui Coesari animum in sui iplorum studia propensum fore valde considerent .

Cùm vero Pontifici Interregni tempore , quo nimis , nemine obstante , omnia se obtentos hæretici confidebant , technas has struxissent , ob id frequentissima futura erant Comitia , que quam citissime haberi Maximilianus optaverat , ut suppeditatis subsidiis , Turcos conatus anteverttere posset . Ea autem , ut præstarent Coesari auxilia , à Coesare vicissim , in re Religionis sibi præstandum , quidquid postulasset , hæretici arbitrabantur . Sed fallacis providentia artes , Divinum sane felix consilium ; nam indicita ad ultimum Januarii Comitia , ob Daniz , & Svetie bellum , dissimilumque Joannis Friderici , & Wilemi Fratrum Saxonum , usque ad Aprilium prolata fuerunt : quo temporis intermedio , ad Apostolicam Sedem , ut vidiimus , evectus Pius , Ecclesiae hostium conatus irritos reddidit .

Coesareis igitur Oratoribus opem contra Turcas efflagitantibus , se illam præbiturum negavit Pontifex , ut innui-
mus , ob hæc , que Augustæ Vindelicorum persenserat pertractanda ; isdemque Oratoribus respondit , qui Comitiis pro tuaenda Religione præferset , se quamprimum missurum , à quo intelligeret , qua sane mens esset , quæ consilia in corde Maximiliani versarentur ; nam pari pietate , qua ille res Re-

D ligionis curasset , eadem etiam liberalitate , ac munificentia pro certo haberet , se ei subidia collaturum : nihilque moratus , decimo Kalend. Februarii hujus anni , ut habet in suo Diario Firmanus , in Consistorio secreto , Joannem Franciscum Cardinalem Commendonum , Vi-
rum summæ virtute , singularique prudenteria præditum , atque optimè de Christiana Republica meritum , ut Comitiis interestet , Pontificium suum Legatum , elegit . Ad eum , qui ex Polonia (ubi fuerat apud Sigismundum Regem à superiori Pontifice Legatus) ad Urbem redeuntem , literas , ac Diplomatæ misisse Rium , quibus ille commoneficeret , ut ubivis gentium literæ ipsæ redderentur , Inibi subfisteret , intelligeretque , se ad Coesarea Comitia de conservanda Apostolicæ Sedis autoritate , ac de Catholica Fide in Germania , tūm restituenda , tūm protegenda , Lega-

Melij. 1566.
k. par. 4.
Compan. 15
ali.

IV.

Firmanus.
Diari. sub
anno 1566.

Gabin. ms
sup.

Legatum Pontificium destinari, scribit A Gabutius. Verum longè ante, quām in Consistorio eadem ei Legatio decerneretur, ac per consequens Legationis diplomata expedirentur, subsistere jussū, & alias fuisse literas, quibus à Pontifice Legatum se designari Commendonus intellexit, alias, quibus revera Legatio ipsa ei demandata fuit, Episcopus Amerinus Gratianus, qui ipsi Commendono in eadem legatione comes adhæsit, in ejusdem vita testatur his verbis (*Cæterū, vix tridui iter*

*Ant. Mar-
ria Grat-
Vit. Cardin-
Commend.
lib. 3. cap. 2.*

*progreſſo (Commendono) ad OENipon-
tem nuncius à novo Pontifice missus cum
literis occurrit, Germanicam ei Lega-
tionem decernentibus; nam Pius, ante-
quām è Comitiorum Conclavibus egredie-
retur, cū omnia ſtrepitu, concurratio-
ne, turbāque miſercentur, nihil illo ſu-
premae potestatis honore ullam in par-
tem animo exeffus (tantum illi inrat-
rboris) jam tūm curam in Rēpubli-
cam intendit, literasque extemplo ad
Commendonum dari jussit, quibus often-
dit, ſibi placere, ut Germanorum con-
ventui interefſet Legatus.] additque
ſtation: [Quinquaginta Cardinales ea
Comitia habuerunt, in quibus erant
ſumma dignitatis, & omnium virtutum
excellentes viri, quorum nemo non cum
honore Legationis, munusque ſibi de-
mandari cupivisset, ſingulorumque tan-
tum, ac tam recens in Pium extabat me-
ritum: tamē confenſu, & approbatione
omnium, ad Commendonum ea delata
provincia eſt, tūm opinione induſtria, D
prudentiaque, quæ ſumma de illo erat,
tūm quodd unius maximum Gentis ejus ha-
bere uſum exiftimabatur].*

V. Reversus igitur Augustam Com-
mendonus, ibique, cum nova Lega-
tionis literis, & insignibus, quæ, præ-
cipiente Pontifice, Joannes Andreas
Caligarius ei detulit, purpureum quo-
que galerum accepit, quod de Othonis
Truxii, qui idem Augustæ Epifcopus
erat, manibus, ſolemnia inter ſacra, de
more ſuſcepit, Alberto Bavaro cun-
Uxore, ac Liberis, multisque præterea
Principibus viris, adſtantibus, qui ho-
nestandi Commendoni, & celebrandis
rei cauſa convenerant.

Priusquam autem, quæ Augustæ in Comitiis acta ſunt, prosequamur, haud incongruum duximus, quæ Com-
mendono ex Polonia redeunti evenere, ex prafato Gratianq defumpta, hic ap-

Annal. Eccl. Tom. 22.

ponere; cū ad ea, quæ inſcriūs nar-
randā erunt, perspicue intelligenda,
plurimū conſerre agnoſcantur: dicit
igitur: [Sexto poſt Cardinalatum men-
ſe, jussus à Pontifice Germanorum obire
Concilium, quod Auguſtæ apud Vindeli-
cos, à Cæſare iudicium erat, è Polonia
diſceſſit, Rege, ac Principibus Gentis
certatim, officiis, atque honore abuentem
prosequentiib⁹. Pragam (Bohemie cap-
put eſt) advenienti obviam progreſſus
Archiepiſcopus Pragensis, Pium IV. Pon-
tific. Max: ad V. Idus Dec. diem ſuum obi-
ſe, nunciavit, & mos Tabellarius ab Ur-
be, magna celeritate, miſſus à Carolo Bor-
romeo, & Marco Altacampio Cardina-
libus, Pontificis fororum filiis, cum li-
teris affuit, quibus magnoperd illi à
Commendono petebant, ut omnibus re-
bus poſthabitis, Romam ad Comitia ad-
curreret. Cenſentibus omnibus eundum,
protinusque eadē noſte, iter cum paue-
ci expeditis arripiendum; ipſe quidem
utrumque cupivisset, & intereffe Comi-
tiis, & per studiōs vocanti parere Bor-
romao: ſed, & Germanos ex occasione
moltiſtis adverſis Jura ſacrorum ali-
quid in eo Conventu rebatur, & Cæſa-
rem, niſi cuſtos ei aliquis, ac monitor
eſſet appoſitus, haud ſatis per ſe impe-
tum eorum propulſaturum exiftimabat;
& antea diſimulationis, & negligencie
in ea re ſuſpectum, & tūm etiam obno-
xiūm Germanis, quorum opem implora-
bat, ad arcendam Turcarum vim, à qui-
bus ſævo bello in Hungaria petebatur.
Deliberanti, priuatis rationibus, of-
ficioque, Reſpublica antiquior, poſtor-
que fit; ſtatuitque non ante redire in
Italiā, quām Cæſarem conveniſſet, &
priuati, quando Logati authoritas,
Pontificis morte intercederat, cum, &
muneris ſui defendendæ Religionis, &
confiliorum, quæ heretici haberent,
admonere. Triduum Praga, agendi,
coledique cauſa diem Natalem Christi
commoratur; inđe profeſsus, ſuperatis
Hircinī ſaltibus, quibus Boemia omnis
ambit, nivoibus, quibus oppletæ, im-
pediteaque per ſylvam via erant, Agre-
ſium opera, amotis, in Germaniam in-
greditur, Bavariamque petit, ſperans
ibi occurſuram ſe Cæſari, iter Viennæ.
Augustam, ad Coroventum habenti. Atque
ita accidit, ut eō, pauld ante Cæſar veni-
ret. Regnum in Bavaria tenebat Alber-
tus, vir dignitate opibusque, & affini-
tate Cæſaris, cuius ſororem in matrimonio

*Campan. in
Jup.
Gratian. ut
Jup.*

accidit, ut eō, pauld ante Cæſar veni-
ret. Regnum in Bavaria tenebat Alber-
tus, vir dignitate opibusque, & affini-
tate Cæſaris, cuius ſororem in matrimonio

no habebas, & Cesaree familiæ bonore, inter reliquæ Germanie Proceres eminentes, & studio avite pietatis, & fidelis Romanam Ecclesiam, & Catholicam Religionem longè eminentior. Cum hoc Commendonus, inde ab superiori Legatione, qua Germanorum gentem obtivit, institutam benevolentiam habebat, quam, & coluerat absens omnibus officiis; & Albertus ipse huic amicitia plurimam semper tribuerat, & cum nova dignitate, ob virtutem auctum, ad se venientem, quidam potuit comiter, atque splendide hospitio accepit; ipsa quoque opportunitate adventus ejus Cesari, cum domum suam initurus Caesar adventaret. Cum igitur Commendonus cum Alberto, de Republica consilia consultasset, & ab eo vehementer collaudaretur, quod non statim neglebat, ac possiblitas Religionis causa, cupidè Romanum ad Comitia properasset, Caesar advenit, magnificissimo hospitio ab Alberto acceptus, qui quidem equo descendens, cum opparentem se in vestibulo Regie Commendonum aspexit, usq[ue] ad amplectendum eum accurrens, & perquam familiariter appellans: Tu verò, ingulus, hic frigido in Cœlo nobiscum moraris, at Romæ intered magno æstu Comitia calent; apprehensaque ejus dextera, per gradus, und in ædes, atque in cubiculum ascendit, nec desistit eum, quādūd ibi manit, palam magno in honore habere, cum eodem telo uterque, iisdem quoque epulis, mensaque quotidie utebantur, cui, præter ipsum, & hospitem Albertum, nemo adhibebatur: cum und, & uxor Caesaris, & soror, & fille due nubiles occumberent, quarum paulo post altera Philippo, altera Carolo Hispaniarum, & Gallic Regibus nupseræ. Peracto convivio, & amotis arbitris, in Conclavo idem Caesar, Commendonus, & Albertus ad colloquium secedebant, multaque horas und quotidianæ erant, cum multa de Polonicis rebus, de fororis sue cum Rege dissidio, quereret Caesar, deque eo, quod ipse debere se Commendono proficeretur, memoraret, cuius studio, curisque effectum esset, nō quid, impotentia cupiditate rapido videbatur, precepit. Ires. Multa quoque de Turco invanti bello communicavit, rationemque cum eo inquit, qua, salvi fæderibus, que Regi Polonicæ essent cum Turco, aliquæ ex ea gente Turmæ equitum ad id bellum conducent possent. Ante omnia, Illum

A Commendonus de confillis hereticorum, que compererat, docuit, & commoda oratione, muneris cum sui admonuit, tansd sum intensius suscipiendum avite Religionis patrocinium, cuendaque Sacerdotis Tura illi esse differens, quando incommodiiori tempore aggressuris ad versari essent, cum Pontifice Maximiliano morte, Preſidio suo, ac Rectore Ecclesia, & Christiana Republica carereret, atque in eo maximè Concilio, quod ipse primum, post adeptum Imperium haberet, dandum suis specimen, ac documentum, quantumque in eo speci bonis esset ponendum, indicandum. Per hæc, confirmata Cesare, coque non passurum abse desiderari officium suum prolixè politcente, quarta post adventum ejus die, cum ea die Commendonus esset post convivium discessurus, lavaventibus manus, ut accumerent, celeriter plenus Tabellarius Cesarem adiit, literaque à Coſmo Medice, Florentinorum Duce reddidit, quibus, Michaelem Ghitterium Alexandrinum Cardinalem, Pontificem Maximum, ad VIII. Idus Januarii esse renuntiatum, & Pium V. appellatum scribentem. Caesar, iusta epistola, quamquid ipse, & alium ex iis, quibus studiis favebat, & quamvis aliis, quidam Alexandrinum fieri Pontificem maluerat, cuius acri spiritus in sua dignitate tuenda, vindicandaque Religionis maiestate, antea rumore, atque fama accepto, minimè oportunos consiliis, & cogitationis suis existimabat; quem questionibus adversari hereticos præpositum, eas severè, atque integrè exercuisse cognoverat; tamen diffimulato animi sensu, Commendono creationem Pontificis late vultu enuntiat, literaque legendas tradit. Cum discubulsiunt, sermoneque de novo Pontifice esset institutus, Commendonus (senjerat enim, illum eo nuntiis Cesarem) à primordiis ejus vite exorsus, de maximis ejus sanctitatis, atque innocentiae laudibus, quibus nullos ipsius, nos soldam ambitu, sed ne studio quidem, per omnes honores ad summum rerum humanarum fastigium proverbius esset, sed copiosè, aptèque disseruit, ut omnes in admirationem, & veneracionem ejus adduceret, omniumque animos magna ejus spes, ac expectatione repletus: Quo facte, ipse flatim eum ascensit, Romanam magnis itineribus, ut Pitti initii adficeret, contendens.)

Vix tamè tridui iter progressus fuerat, cum à novo Pontifice sublisteret, ut

ut diximus, iussus est, & Augustam petere, ut Comitiis Sedis Apostolicę Legatus ad esset; ad quod peragendum munus, ed aptior fuit, quod priusquam etiam ei collatum fuisset, ipso, ut mox audisti, optimè, & idoneè perfunctus viuis esset. Ulteriora tamen ad res Religionis curandas, ac tuendas, ei Pontifex subsidia constituit, nam, ut ei Consiliarii astant, selectissimos Viros delegit, Scipionem Lancellottum, Nicolaum Sanderum, Theologum Anglum; & Hieronymum Natalem, Petrum Canisium, Jacobum Ledesimam, Societatis Iesu Praesbyteros, quos Romā Augustam misit. Postquam verò publicè Commendonum Legatum suum dixit, ad Catholicos Germaniæ Principes, tūm Ecclesiasticos, tūm laicos, sequentes quoque, quas ex Vaticano Archivo acceptimus, literas dedit.

AD MAXIMILIANUM CÆSAREM

[Charissimo in Christo Filio nostro Maximiliano Imperatori Romanorum electo.

Charissime in Christo Fili noster salutem, & Apostolicam Benedictionem.

Ex Archiv. Vatic. sign. 1505. Posteaquidem Domino placuit, Nobis, licet immerentibus, in hac Apostolicę Sedis specula collocatis, Gregem suum pascendum, ac regendum committere; statim convertimus oculos mentis nostræ ad inclitam istam Nationem, & nullam pastoralis sollicitudinis operam, nullum paternæ charitatis officium prætermittere decrevimus, ad conservandas tamquam ex maximo naufragio Catholicorum reliquias; ipsos etiam, qui amissi fuerunt, servare, & in portum eternæ salutis adducere cipientes. Sed illud, non sine magna animi molestia audiimus, quod tamen Nos quoque hæreticorum mos suspicari cogebat; verendum esse, nd in Conventu Augustano de iis rebus agatur, de quibus in tali Conventu agi minimè debeat, quæque Apostolicę Sedis sint iudicio reservande. Quia verò hoc non est animalium salutis consilere, sed hæreses altera, & schismata sovera, & scandala scandalis addere; Te, Charissime Fili, ut Catholicum Principem, & Ecclesiæ advocationem, & De-

A fensorem, paterno animo horrandum duximus, ac per Omnipotentem Deum, obtestandum, ut memor officiū tui, memor famæ, atque existimationis tuæ, si qui fuerint, qui de bujusmodi rebus agi postulent, eos à tali consilio, ac potius temeritate deterreas. Cùm enim Sacro-Sancta Synodus Generalis, omnia, quæ ex ritu Ecclesiæ fuerunt, adeo maturè, ac providè tractaverit, definierit, atque statuerit; indignum nimis, ac minimè ferendum sit, si quis ea tractare audeat,

B que à tanto Concilio decreta, & constituta fuerunt, & auctoritate Sanctæ Sedis Apostolicæ comprobata; cùm jam à pīs omnibus, & suscipienda devotè sint, & fideliter observanda. Illud potius in tali Principum Germaniæ Conventu agendum fuerit, quod, cùm Christiani populi universi, tūm præcipue ipsius Germanicæ Nationis periculum ante oculos positum monent, ut fædus ineatur aduersus communes Christiani nominis hostes, quibus ista disensiones, & schismata nimis opportuna sunt. Hec fuerit actio, virtute, pietate, & sapientia Majestatis Tuæ dignissima; hæc ratio, qua præter laudem, & gloriam immortalem, quam ab omnibus conjectura est, imperium suum firmare, ac stabilitate possit, & ut speramus, etiam augere, & propagare. Tām sancti, & necessarii fœderis, profitemur, Noi paratos fore principes; & quæcumque poterimus auxilia, Majestati Tua, ac reliqui fœderatis subministratores, atque, ut reliqui Christiani Reges, & Principes eodem fœdere vobis cum jungantur, auctoritatem nostram enixè interposituros. Quo tandem de re, & de exteriori, de quibus cum Majestate Tuæ agendum hoc tempore putavimus, de Veterabilium Fratrum nostrorum consilio, & assensu, Nostrum, & Sedis Apostolicæ de latere Legatum, in Dei nomine, istuc venire jussimus, Dilectum Filium nostrum Joannem Franciscum S. R. E. Cardinalem, Commendonum appellatum, Virum spætæ integritas, ac fidei, quem, ut pro Sedis Apostolicæ reverentia benignè, & honorificè excipiatis, & ut omnibus de rebus, de quibus tecum, nostro nomine, egerit, fidem ejus orationi habeas, atque, ad obeundem commissia sibi Legationis officium, consilium, favorem, & auxilium tuum ei præstes, Majestatem Tuam rogamus. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub apnulo Piscatoris, die xxiiij.

C

D

E

Januarii MDLXVI. Pontificis nostri anno primo]

Ad Archiepiscopum
Moguntinum,

[Ven. Fratri , Danieli Archiepiscopo
Moguntino S. R. I. Principi
Electori .

Ven. Frater , salutem , & Aposto-
licam Benedictionem .

*Ex Archivo
Parisiensi
Ibidem sup.*

Quandoquidem Altissimo placuit , in-
firmitatem nostram in hac tam affe-
ctaestate tantum , & tam ingens
onus Apostolice servitutis imponere ; ita
ministerium nostrum ad Dei laudem exequi ,
ipsius misericordie freti , decrevimus , ut , cum Nos ad se vocaverit , vili-
cationis nostra rationem reddere possi-
mus . Et si autem Fraternitatem Tuam ,
pro sua probitate , & Catholicae Religio-
nis studio , cuiusmodi testimonia ha-
buiimus , que jucunda Nobis admodum ,
& opasa fuerunt , paratam esse confidi-
mus ad ea , que ad Dei honorem , &
ipsius officium spectant ; tamen precepit
Dominus non immores , confirmandos ,
& cohortationibus , & monitis nostris
excitandos te , & reliquos fratres inclytae
Nationis Prelatos , ac Fratres nostros
duximus , ut eos , qui in sollicitudinitate
nostra partem , a Domino vocati , Nobis
fideliter , ac devotè adesse , & pia , ac
salutaria nostra consilia , prompto animo
adjuvare debetis . Precipuum fand ha-
refibis causam deditis constat , in ista
olim , tam Catholicae Natione , Pastorum
incuriam , ac negligenciam , & Cleri
mores depravatos , atque corruptos . Ir-
reverentiam enim Lups , & oves Dominicana
lanierunt , dum illi , qui ad eorum custo-
diam vigilare debuerant , dormiunt , &
laicorum mores , sacerdotum vita depra-
vata corrupit . Illud igitur primum Te ,
Frater , hortamur , & obsecramus , ut
memor officii tui , memor illius tremendæ
Iudicij , oibus fidei tua commissi , pa-
storalem curam , & vigilantiam pre-
stes ; & cum eas , que in oīl Dominico
remanerunt , vita , & morum tuorum
exemplo , & verbo , saltē per Catholicos ,
& Religiosos viros , fideliter , ac dilige-
nter pacas ; sum eas , que aberran-
tum , ad salutaria Ecclesie pacem redu-
cere concerit . Clerum vero tuum , affidis
cohortationibus , ac monitis extimulare

A debes , ut sagitantes vitam suam laicos
ad imitandum esse propositam , sobrietate ,
cautele , & religiositate obuant . Et quia , que
ad Catholicæ Religionis veritatem , que
quo ad correctionem morum , & conmo-
diis Ecclesiastiarum regimen pertinent , in
sacro Tridentino Concilio , Deo auctore ,
suerunt providentissimè definita , statu-
ta , decreta ; ipsum Concilium , quod
auctoritate fulli Sedis Apostolicae confir-
matum , devotè suscipere te , & fideliter
obseruare , atque ut d Suffraganei tuis
B itidem , & suscipiatur , & observe-
tur , sedulè , & enīcè curare necisit
est .

Ad Comitia Augustana jam prof-
elūm esse Te credebamus ; si nondum iu-
sti , ut illud , non Procuratorem missas ,
sed ut ipse te conferat , velementer hor-
tamur , ac monemus . Permagni interest ,
Te , & reliquos Catholicos Antifides illis
Comitiis interest , & ea , que decet ,
concordia , virtute , atque constantia voc
paratos esse ad obsecrandum hereticis ,
hereticorumque fautoribus , si de rebus
ad Religionem Catholicam persicentibus
agere voluerint . Quidquidem si tenta-
rint , sicut timendum est , Fraternitatem
tuam velementer monemus , & per Om-
nipotentem Deum obtestamur , ut quan-
tum in te erit , nihil ejusmodi in eo Con-
ventu agi , nec quicquam de antiquis in-
stitutiis , & ritibus Ecclesie inmutari
patiaris ; cum tractari nefas sit , que in
Veneranda Synodo Universali , tam ma-
tarum de cunctis , & constituta fuerunt : nō
Iacri Canones , nec Imperatorum Leges ,
ne mos perpetuus Ecclesie patiatur , de
rebus bujusmodi , in laicorum Conventi-
bus disputari .

Illud propeered cavendum devotioni
Tunc , & ceteris Fratribus fuerit , nō
quid ibi decerni , agique patiamenti , quo
vel hujus Sanctæ Sedi , omnium Christi-
fidelium Matris auctoritas , aut dignitas
violetur , vel vestrum , & vestrarum Ec-
clesiarum fui imminuat . Quin insta-
re apud Charissimum in Christo Filium
nostrum , Romanorum Imperatorem ele-
ctum , & postulare debebitis , ut , que
Ecclesias nonnullis , contra ipsa Imperia-
lia Edicta , sacrilegō quorundam cupiditi-
tate , fuerunt ablata , reddantur . Vestra
enīcè interest , bujusmodi laicorum cupi-
ditatisibus obtutam ire , & nō restām per-
nicioſi , & impli exempli longiſſim serpat ,
occurrere , ac providere . Cetera , de
quibus hortandum Te , & admonendu-
mē

esse duximus, referri tibi voluimus à Di-
lecto Filio nostro Jo: Francisco Cardinali,
Commendono appellato, Viro integrerri-
mo, & Nobis probatissimo, quem no-
strum, & Sedis Apostolica Legatum
ipſis Comitiis interesse, Tibique, ac ca-
teris Fratribus adeſſe, & fraternalm
charitatem nostram repræsentare volu-
imus. Cujus orationis fidem, ut habeat,
utque nostra per eum confilia, & bor-
rations admittas, perinde ac si Nos ipſos
de iſdem rebus audires, ab te perimus.
Illud Fraternitatē tuae persuasum esse
cupimus, nullum tibi quod quidem, pro
loco, in quo sumus, proficiēti à Nobis in
Te possit, officium defuturum, Nosque
propensissimos fore ad omnia concedenda,
que, vel ad commissi Gregis salutem, vel
ad Tui ipſius honorem, & commodum
pertinebunt, quantum quidem nostra,
& hujus Sanctæ Sedis dignitas patie-
tur. Datum Romæ apud Sanctum Pe-
trum sub annulo Piscatoris die 25. Ja-
nuarii MDLXVI. Pontificis nostri, an-
no primo)

VIII.

Eodem exemplo missas insuper
literas ad Joannem Archiepiscopum
Trevirensim, Principem Electorem,
adnotatur in MS. Registro Vaticano,
in quo insuper legitur ad coeteros quo-
que Germania Episcopos eadem scrip-
pta, quæ in sequenti, ad Herbipoli-
ensem Episcopum data, Epistola ha-
bentur.

[Ven. Fratri Friderico Episcopo
Herbipolensi.]

PIUS PAPA V.

Ven. Frater salutem &c.

Ex Archivo
Variae
Historia sup.

Fraternitatem tuam jam ex aliorum
literis, de nostra ad Apostolica Se-
dis regimen assumptione cognovisse non
dubitamus. Suscepimus, ut Domino pla-
cuit, onus viribus nostris longè impar,
sed, cum Nobis consili simus, id à nobis
appetitum non fuisse, Dei ope, & mis-
ericordia freti, iugo ejus cervices nostras,
in spiritu humilitate subjecimus. Quia
verò, etiam antequād in hunc locum
ascenderemus, maximo animi dolore af-
fici soliti fuimus, ex pestiferis hereticis,
que tam præclaras, & nobilem Natio-
nem ferè omnem, à Catholicæ Ecclesiæ
corpore, miserrandum in modum segregata-
runt, totque, ac tantas ejus calamitates

invexerunt; quantum officium nostrum
nupèr auctum est, tantum crevit, &
desiderium, & conservandi Catholico-
rum reliquias, qui ad hoc tempus in Ec-
clesia unitate manjerunt, & iis, qui
ab Ecclesia déceiverunt, opitulandi, si
nostra, & Fratrum nostrorum feduli-
tate ad Matris Ecclesiæ gremium reduci
possint, ut memor Pastoralis sollicitudi-
ni, in cuius partem vocatus es, tantum
onus, pro tua parte subleves. Id verò af-
sequitur, tām pascendo diligenter similes

B. fidei tuae commissas, & virtutum exem-
pli, ac salubri doctrina pabulo per te,
sed per Catholicos, & Religiosos Viros
præbendo, tām Cleri moribus, sine per-
sonarum acceptione corrīgēndis, ut omis-
si vitiis pristinis, quibus se, & Sacer-
dotiale nomen dedecorarunt, & in sum-
mam infamiam adduxerunt, ac laicos

ipſos corrupserunt, officii sui, ac salutis
memores, sobriæ casæ, ac religiosè vi-
vant. Cū autem in Sacro Concilio Tri-
dentino omnia, que, vel ad patescien-
dam, & illuſtrandam Catholicam veri-
tatem, vel ad reformatos mores, &
Ecclesiarum regimen pertinent, sanctissimè,
ac diligentissimè instituta, atque
decreta sint, Fraternitatem tuam hor-
tamur, monemus atque distribuē prece-
pimus, ut ipsum Concilium, eā, qua con-
venit, devotione suscipias, ac diligenter
oberves, ac præter cetera, illud de Se-
minario, in unaquaque Ecclesia insti-
tuendo saluberrimum, laudatissimum
que decretum, primo quoque tempore
exequarī.

D. Magnoper illud quoque abi te pe-
timus, & obtemperamur, ut ad Augustana
Comitia, si nondūm profectus fueris, ire
nē differas, sicuti reliquias quoque Fra-
tres literis nostris hortati sumus: Maxi-
mè necessarium est, illi Te Conventui, ac
reliquias Catholicæ Religionis defensores
interesse, ad impediendo hereticorum
conatus, si more suo de iis rebus agere
tentarint, que vel ad Fidem, & Reli-
gionem Catholicam oppugnandam perti-
neant, vel ad violandum, & imminuen-
dum fūs tuum, & reliquorū Germanicā
Episcoporum, atque hujus Sanctæ Sedis
potestatem. Quorum pernicioſis impisi-
que consiliis, officiis, & loci tui memor,
undū cum reliquis Fratribus tuis fortiter,
& audaciter obſtare, adversarique de-
bebis. Habebis autem illuc Dilectū. Filium
nostrum Jo: Franciscum Cardinalem,
Commendonum vocatum, Sedis Apostoli-

ca Legatum, qui Fraternitati Tua, ac ceteris Catholicis aderit: cuius oratione ceteris de rebus, quas bisicitatis causa omisimus, fidem, ut habeat, & ut ea, que mandato nostro tibi suadebit, prompto animo execuaris, a Fraternitate Tua petimus. Ex eodem cognoscet, quoniam parati simus Tibi, ac ceteris Fratribus gratificari, omnibus in rebus, quantum nostra, & hujus Sanctae Sedi dignitas patietur. Illud quoque diligenter, ac sedulo curare te volumus, ut notitias habeas Clericorum, non solum Civitatis, sed etiam Diocesis Tua, quos constet esse Catholicos, quicunque vita, & morum honestate, & doctrina, ad servendum Deo, & huic Sanctae Sedi sint idonei; ac delebit quodam eorum cum fide, & sine acceptione personarum habito, Nobis indicem, figillo suo ob signatum, & manu tua subscriptum, cum eorum nominibus, & locis, ubi habitant, mittas. Nos enim, ut communis omnium Parentis, proborum virorum, ubicumque sint, rationem habere decrevimus, & eorum operes uti, cum occasio oblati fuerit, ad eas res, quae ad Dei, & hujus Sanctae Sedi obsequium pertinebunt. Datum Romae apud Sanctum Petrum, sub anulo Piscatoris. Die XXIII. Januarii MDLXVI. Pontificis nostris anno primo)

Illi exceptis, quae ad Augustana Comitia, & ad Cardinalis Commendoni Legionem pertinebant, in his Pii Epistolis nil aliud propterea reperi est, quam ea ipsa praecepta, & monita, que omnibus quoque Episcopis, ubique gentium constitutis, ut supra vidimus, tradidit. Verum, haud multo post, reformationi Ecclesiasticorum Germanorum vehementius Pontificem incubuisse, videbimus. Interim dedisse hac ipsa occasione, ut ad coeteros hujus Provinciae Episcopos, ad Electum quoque Colonensem literas, ea demonstrant, quae inferius dicenda erunt. Cum vero suo muneri, adhuc satisfecisse non censisset, his, quae ad Cæfarem, & ad Ecclesiasticos Praesules scripsit, alios quoque Catholicos Principes officii admonuit, ut hic posite ad eos Epistole ostendunt.

Dilecto Filio Nobili Viro Carolo Archiduci Austriae,

PIUS PAPA V.

Dilecte Fili, Nobilis Vir,
salutem &c.

Veneri nos cogunt multorum sermones, ac literæ, ac mos ipse perpetuu hereticorum, nō quid in Comitiis Augustanis agatur, quod Apostolica Sedis dignitate alienum sit, quodque ad corrumpendum valeat quidquid ab heretico pravitate istic ad hoc tempus, Dei beneficio integrum permaneat. Cui rei occurrere, pro Pastorale sollicitudinis officio cupientes, & Ven. Fratres nostros Episcopos officii sui admonuimus, & Catholicorum Principum auxilium implrandum duximus. Quia igitur exploratam, & bene cognitam habemus sinceram devotionis Tua constantiam erga Sedem Apostolicam, & singulare studium erga Fidem, ac Religionem Catholicam; bortamur Nobilitatem tuam, & per Omnipotentem Deum rogamus, ut si heretici talia tentare ausi fuerint, tam necessario tempore egregiam pietatem tuam, & dignum Te, & Majoribus tuis animum, & virtutem ostendas, eorumque conatibus obfistas. Quid si studio concordie, & unitatis eas res ab se tentari dixerint, debebunt, si verè, & ex animo ipsi veritati student, non hujusmodi turbas commovere, sed S. Generalis Tridentina Synodi Decreta reverenter suscipere, quibus sanctè, maturè, provide omnia, quæ, vel ad patefactiendum, & declarandam Catholicorum Dogmatum veritatem, vel ad reformatos mores, & corrigendos abusus, & turrandam animaram salutem pertinebant, declarata, definita, ac statuta fuerint. Tempus tandem esset, Dilecte Fili, hereticos pertinaciam sua finem facere, Deum vereri, ac ad Apostolica Sedis devotionem, depositis oditiis, erroribusque, reverti. Quād graviter Deus eos ueluti soleat, qui ab Ecclesia Catholicæ unitate recesserint, postquam eos, satis diu, dum resipiscant, expeditaverit;

Græcorum, & alias Nationum, quæ se ab Ecclesia separarunt, exempla luctuissima declarant. Non ipsis de rebus in tali Corventu agendum esset: illud agi expediret, atque adeo necessarium esset, ut Principes Germanie, cogitantes

tes periculum, quod ab hostibus nostris potentissimis, sibi finitimi, imminet, ad id depellendum, sanctissimum inter se fudus iniret. Quod quidem si fieret, parati Nos essemus, quantumcumque possemus, auxilia illis, adversis communes hostes, subministrare, & reliquo Christiano Reges, ac Principes, ut eos itidem omnibus viribus fuit iuravimus, cohortari. Sed bac de re, ac de aliis, mandato nostro, tecum aget Cardinalis, Commendonus vocatus, Legatus noster, Vir Nobis probatissimus, cuius orationi fidem, ut habeas, & ad mandata nostra exequenda, pro tua insigni erga Sediem Apostolicam pietate, ac reverentia, omnium studium, & auxilium tuum impendas, à Nobilitate tuo petimus, & rogamus. Datum Romae apud Sanctum Petrum, sub anno Piscatoris, die xxvij. Januarii MDLXVI. Pontificis nostri anno primo.

Ad Ferdinandum Austriæ
Archiducem.

[Dilecto Filio, Nobili Viro Fer-
dinando Archiduci
Austriæ.

PIUS PAPA V.

Dilecte Fili, salutem &c.

*Ex codice
Archiv. Pa-
pa. 1566.
Bibliot. sup.*

Sicut atque Apostolica seruitatis onus, Nobis à Domino injunctum suscepimus, statim convertimus mentis nostræ oculos ad istam nobilitissimam Nationem, cuius ex calamitatibus ingentem animi dolorem semper hauisimus, nec soli Catholice Religionis cultores, in ea, tuendos esse Nobis statuimus, sed omni etiam cura, studio, ac diligentia, & caritate, & pietate paternâ eniten- dam, ut, si poterimus, etiam eos, qui hereticae pravitatis labe infecti fuerunt, sanemus, & ad Matris Ecclesie gremium revocemus; Charissimi in Christo Fili in nostri Romanorum Imperatoris ele- tis, Fratribus suis, & taum nobis auxilium non defuturum esse confisi. Multorum autem sermonibus, & literis admoniti sumus, verendum esse, ne in Conventu Augustano, aliqua tententur ab hereticis, quibus majoris tenebre isti Provin- ciae offundantur, & de his rebus agatur, de quibus in tali Conventu agl minimè debeat, neque animalium saluti expe-

dit. Huic nos periculo occurrere cupien- tes, ut debemus, Nobilitatem tuam, ut Catholicum Principem, & ut devotum, & sincerum Ecclesie Filium, & nostrum, bortamur in Domino, & vehementer rogamus, ut, pro tua parte, ipsis heretico- corum conatis enixe resiles, atque omni studio, ac auxilio, Catholicæ Fidei, & Catholicorum causas defendas, atque hujus Sanctæ Sedis, omnium Christianorum Matri, honorem, jus, dignitatemque tuearis, sicut te facturum esse con- fidimus. Reliqua Nobilitati tue referet dilecti. Filius noster Iohannes Franciscus Car- dinalis, Commendonus vocatus, Sedis Apostolicae Legatus; cui, ut pro Sedis Apostolicae reverentia, adsit, ad manda- ta, quæ à Nobis habuit, exequenda, & ut omnibus de rebus, fidem ejus orationi habeas, perinde ac si Noi ipsos audires, Nobilitatem tuam rogamus. Datum. Romæ apud Sanctum Petrum, sub anno Piscatoris, die XXVI. Janua- rii 1566. Pontificatus nostri anno pri- mo.

Ad Albertum Bavariæ
Ducem.

[Dilecto Filio, Nobili Viro Al-
berto Duci Bavariæ.

PIUS PAPA V.

Dilecte Fili, Nobilis Vir
salutem &c.

*Ex codice
Archiv. Pa-
pa. 1566.
Bibliot. sup.*

In plurimis, & gravissimis curis, quibus, hoc nostro Pontificatus initio, angimur, illa in primis Nos premit, nostrum cor torquet, & affidat cruciat, ne heretici, hereticorumque fautores in Conventu Augustano, de eis etiam rebus agendum carent, quæ non ad ejusmodi Conventum, sed ad Sanctæ Sedis Apostolicae Judicium, & Episcoporum Concilia pertinent; & ea obtinere co- nentur, quibus (quod Deus avertat) expressis augentur hereses, & con- firmentur; & antiqui, & Sanctæ Ecclesie ritus, ac instituta salubria abrogentur, & quidquid ad hoc tempus in Germania, à pravitatis heretica labe, Dei beneficio, integrum remansit, cor- rumpatur. Hæc non timere cogit solus illorum audacia. Quibus eorum conatis occurtere, sicut Pastoralis officii sollicitudo postulas, cupimus: tamen quia

Dei Omnipotentis honorem, & animarum salutem, vitâ nostrâ semper chariorem habuimus; tûm etiam, quia tantam bellî tempestatem, hoc anno, Christianæ Reipublicæ ab immanissimis, & potentissimis hostiis imminere cernimus, ut vehementer verendum sit, nè Dei in talibus factis vehementius ira provocetur, & per eos Ecclesie suæ injurias, & Sedi Apostolice contumelias ulceriscatur. Confidimus tamen, Charissimum in Christo Filium nostrum, Romanorum Imperatorem electum, Comitiis ipsis præfaturum, memorem fore officiis sui, Majorumque suorum; ac pro sua pietate, ac sapientia, non permisurum agi de talibus rebus; & cum in aliis Catholicis Viris ei Conventui interfuturis magnam spem habeamus, tûm in te, Dilecti Fili, præcipuum, & maximam. Etenim scimus, te Catholicæ Religionis acerrimum defensorem, & propugnatorum fuisse, sicut fuerunt omnes Majores tu; scimus te, & Deum timere, & Sedem Apostolicam revereri, & tuam ipsius salutem, tuamque, & Nationis tuae honorem, existimationemque diligere. Et si autem tali tempore non dubitamus, te tua sponte funtûrum officio pii, & Catholici Principis; tamen præterire noluimus, pro nostri munericis officio, quin pietatem tuam bortaremur, & rogaremus, ut perniciose hereticorum consilia, summa ope obſtas, atque obviāmeas; ac nè quid adversus Sanctam Catholicam Fidem agatur, nè quid de probatissimis, ac vetustissimis Ecclesiæ Institutis commutetur, nè quid de Jure, & potestate Episcoporum, ac Ecclesiastica libertate detrahatur, omne studium, atque autoritatem tuam interponas: nullâ re denique violari permittas Sanctæ Sedi Apostolicae autoritatem, ac dignitatem. Quæ cum facies, constabis tuæ, ac Majorum tuorum eximia pietati, ac Deo Omnipotenti gratissimum facies, cuius favore, grataque protekti, talium meritorum premium, non in altera modâ vita, sed in hoc quoque seculo consequeris; Nosque, & Sanctam hanc Sedem, quam piam, & benignam erga te Matrem, tu, & Majores tui semper experti sunt, tibi obligabis. Reliqua Nobilitati tuae exponet Dilectus Filius N. I. Franciscus Cardinalis, Commandonus appellatus, Sedi Apostolice Legatus, vir Nobis probatissimus, cuius orationi fidem, ut habeas, & ut

A cum consilio, studio, gratia, & auctoritate tua, pro Sedi Apostolice reverentia juves, abs te vehementer petimus, & rogamus. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris, die 23. Januarii 1566. Pontific. nostri anno primo.]

B Et iisdem fermè verbis, quibus ad Archiducem Austriæ, Maximilianii fratrem, scribens usus fuerat, ad Gulielmum, Clivensem Ducem, literas quoque exaravit, & eadem promens, de quibus

C coeteros admonuerat [Sicùr verò (dicit) ab bujusmodi rerum tractatione archiv. Va. finiter decet, ita sua serimus, ut Principe Ibid. ut sup. pes quicunque illis Comitiis interfuturi sunt, secum cogitent, quantum Germania ab immanissimis, & potentissimis hostiis periculum immineat, & quantoper ad eam, quod Deus avertat, bello vexandam, atque vastandam, intestinae dissensiones, atque discordia illis opprimente sint; nec solum vires, & potentiam hostium secum reputent, sed Divinum multò magis numen horreant; cum sciant, quid Græcis, & aliis Nationibus acciderit, quæcumque unquid à Sedi Apostolice devotione, & Catholicæ Ecclesie unitate defecerunt. Quod si fædus inter se inierint, ei Nos quoque adscribi volumus, parati pro salute Germaniae, non modò quæcumque poterimus auxilia subministrare, sed sanguinem ipsum fundere, auctoritatemque, apud reliquos Christianos Principes diligenter interponemus, ut adversus communem hostem, commune fædus vobiscum incant. Qua de re, & de ceteris, de quibus tecum agendum duximus, Nobilitatem tuam alloquetur dilectus Filius Noster I. Franciscus Cardinalis Commandonus &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris, die 26. Januarii 1566. Pontific. nostri anno primo)

E Præter istas, ad singulos Episcopos, ac Principes missas literas, in eodem Vaticano Registro, sequentes, etiam Epistolam reperimus, ad omnem Augustanum Conventum scriptam.

*Ex eodem
Archiv. Va.
Ibid. ut sup.*

x.

{ Charissimo in Christo Filio nostro, Maximiliano Hungariae, & Bohemiae Regi Illustri, electo Romanorum Imperatori, & Universis S. R. I. Principibus, tam secularibus, quam Ecclesiasticis, & Comitibus, & Baronibus, in Augustanis Comitiis congregatis.

PIUS PAPA V.

Charissime in Christo Filii, Ven. Fratres, Dilecti Filii, Nobiles Viri, salutem, & Apostolicam Benedictionem.

Init. sup. Cum dolere antea solebamus, tam pernicioſis de Religione discordiis, atque diffidiis, quibus humani generis hostiis, Christiani populi antiquam unitatem, divisi, concordiamque diremit: tum verò, postquam Nos Dominus, licet tanto loco, & munere indignos, ad hujus Sanctae Sedis regimē vocare dignatus es, crevit maiorem in modum angor, luctus, & dolor noſter; tantum scilicet, quantum suscepta à Nobis, communis omnium Christianorum Patris persona postulat: nec possumus, contemplando miserabilem statum populi Christiani, sine maximo gemitu, hac tempora cum Majorum nostrorum temporibus comparare. Tunc enim inter Christianos omnes, vigerat summa de Religione consensio; nunc verò populus Christianus in varias, & diverſas ſectas diſceptus, ac ſcīſſas certinuit. Tunc ab immunitissimis hostibus, ſua illam concordia faciliter tueri poterat; nunc, propter iſtas diſſentiones, & ſcīſſataj illis ad ſe opprimendum opportunus effectus eſt. Tunc in Omnipotentis Dei auxilio maxima illi meritā ſpes ſalutis ſue reposita erat: nunc Divina multo magis flagella, quam potentissimorum, & crudelissimorum hostium arma, imēda ſunt. Quibus verò lacrimis, quo luctu, ſatis digne quisquam deplorefare queat, animarum jacturam, qua pretiosissimo Christi Sanguine redempta, propter hac peſiſera ſcīſſata perierunt? Conſiderate quoſo Vos quoque, quant magis inclita veſtra Germania, illi Avorum veſtrorum temporibus fluisse ſolebat: memineritis, quantis, propter iſtas de Religione diſſentiones, calamitatibus afflita ſuerit, quantum de veteri ſua gloria, & dignitate amiseris. Quid verò aliis Nationibus, propter iſtas diſſentiones,

A Dei iudicio, evenerit, diligenter cogitate. Quidenim aliud Grecorum Imperium evertit, ac tot florentissima Regna, tot Provincias Christianas, non ita multis ab hinc ſeculis, eripuit, niſi illarum Nationum ab Eccleſiae unitate defectio? permittente nimis Deo, eos, qui ſe ab Eccleſiae corpore separarunt, tētrimum jugum ſubire barbaricæ ſervitutis. Earum Nationum caſus horribiles monent, atque ideo clamitant, & denunciant, quid timendum fit de iſtarum diſſectionum exitu.

B Illud verò etiam, pro veſtra prudenter diligenter attendere debetis, ſi hostes tunc, cum nequaquam tantis opibus praediti erant, nec tantum terra, marique poterant, tantas clades, & calamitates inferre Christianis, tot Regna, & Imperia adimere potuerunt; quād magis, hoc tempore, timendi ſint, quo Imperium ſuum, alias, ex aliis Europæ Nationes, & Provincias subigendo, tam longe, laſque propagarunt; & res noſtra adeo immunita, atque atrita ſunt. Proutnde, cum in iſto Conventu ad eſtit, utimini, per viſcera Mifericordie Dei noſtri Ieſu Christi, utimini iſta temporis opportunitate; & omiſſi illis, qua corroborare, & augere ſcīſſata poſſent, ac pravis ſua foribus, atque Doctribus repudiatib, humiliiter acquiſcere Universalium Concilliorum decretis, & Sanctorum Patrum doctrinis, quibus ad Scripturas Divinas reſtē intelligendas, Spiritus Sancti lux, & gratia haud dubie affuit, ſicuti omnes, qui Catholici eſſe, & dīci voluerunt, ab Apoftolorum temporibus usque ad hac tempora acqüievērunt. Flebile tandem mentes veſtræ, ad pacem, ad concordiam, ad unitatem. Consulite, dum poſteſtis, ſaluti Patriæ communis, & totius Christianæ Reipublicæ; nè patiamini, vos diuitiis ab hominibus decipi, qui, maligno ſpiritu acti, & oditi, & cupiditatibus obcācati, turbas, rixas, & diſſidia iſta concitarunt; & in quam ipſi ſovecam cediderunt, alios trahere conantur: a quibus vos diuitiis falli, nimis indignum, nimis alienum prudenter veſtra eſt.

C Ut enim emittamus ſalutem Patriæ, pro qua ſcitis, tot fortissimos viros, ex Gentilibus ipſis, ſanguinem, & vitam non dubitate profundere: ut racheamus, quantum quiſque veſtrum ſalutem anime ſue facere debeat, cuius detrimen- tum, nè Universi quidem mundi lucro

compensari possit : certè inclita vestra Natio, laudis, & gloria, præter exteras appetens semper fuit. Annon igitur intelligitis, quantam, & quam turpem notam quidam vestrum (Vos hoc loco alloquimur, qui Protestantes vocamini) vestris avit, & majoribus, viris clarissimis, quos vestrum sententia damnatis, dum illorū hereticos suisse videri facitis? Atqui negare non potestis, quin illi viri, quod ac vos prudentes, ac sapientes fuerunt, ac multi eorum etiam longe religiosissimi; id quod declarant tot, & tam magnifica ab eis per Germaniam extrusa, ad Dei honorem Templū, & alia opera pia, quæ vos ab hereticis inducili, dirui, & solo æquari passi fuistis. Eos ne turpisissimi criminis ipsiusmet arguere susinebitis, quorum famam, & existimationem, vel vestrum ipsorum sanguine tueri, ac defendere debetis? Quis verò, qui modò mediocri prudenter preditus sit, ex ipsorum hereticorum tot, & tantis inter se dissensionibus, mutabilibus que doctrinis non intelligat, eos à veritate excidisse, & more eorum, qui à recto itinere aberraverint, in diversa diverticula abiisse? Indicet Vobis omnibus Deus, quam puro corde, quam sincero animo, quam fide non fita, Vos ad unitatem, & concordiam huncemur. Non egemus rebus vestris; nihil à Vobis querimus: Vos, Vos ipsos, qui à Matre vestra Ecclesia separati, propter hereticorum fraudes, fulsis, desideramus: Vos querimus, veluti Bonus Pastor oves errantes queritis, & ad ovile reducere sudet: Vestra famæ, vestra saluti, paternæ Charitate consutum volumus. Utinam intimum animi nostri sensum, & ardens cor nostrum penitus inspicere possit! Reducere vos in gratiam cum Deo, reddere sanctæ Matri Ecclesie, restituere unitati Corporis Christiani cùpimus, & optamus; atque utinam vestram salutem redimere nostro sanguine possumus!

Nosti, Serenissime Cæsar, ut vos omnes, quantas Turearum tyrannus Clas- ses hoc anno, quantas terresires, at navales Copias paret, quantum opere immineat exitio nominis Christiani. Non ille opibus, ac viribus suis, licet maxime sint, tantum fidit, quantum istis populi Christiani dissidiis, atque discordiis: his illis unius augeatur, has sibi opportunissimas, ad reliquias Christianæ Reipublicæ opprimendas esse intelligit. In ex-

tremum res est adducta discrimen: finit tandem istarum discordiarum fiat, & sicut presentis periculi magnitudo monet, sanctissimum inter vos fædus, ad tantum depellendum, periculum inceatur. Quod, si factum fuerit, ejus fæderis, pro loco, in quo sumus participes Nos facturos profitemur; Tecum und, Serenissime Fili Cæsar, non modò nostris vos auxiliis enixa adiuturi, sed autoritatem etiam nostram apud reliquos Christianos Principes interposituri, ut ad communem salutem, & libertatem ab impio, & nefando hoste defendandam, vobiscum conspirent, atque consentiant; quod quidem pulcherrimum fædus, si Deo dante, & Te Cæsar, ut pro tua sapientia Te fæderum esse speramus, bortante, & vobis aliis consentientibus, factum fuerit; sperare possumus, Deo juvante, vos, & reliquos Principes, non modò res vestras ab hostibus esse defensuras, sed eas etiam, quas illi jam pridem, discordiarum nostrarum occasione usi, Christianis ademerunt, summa cum gloria recuperatos. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris, die xiiij. Februarii MDLXVI. Pontificis nostri anno primo)

In eodem verbo M. S. Cod. Vaticano, in quo hæc Epistola legitur, annotata hæc verba reperimus. (Hæc epistola non fuit tradita) quod quidem evenisse censemus, ob ea, quæ inferius dicenda erunt. Sed ad ipsa jam Augusta na Comitia veniamus.

Post Albertum Bavariae Ducem, primus qui ad ea venturus in viam se dedisse legatur, Joachimus Elector Brandenburgicus exxit, sed morbo in itinere correptus, retrò domum abire coactus fuit; Augustam tamen misso, Georgio filio, ac Nepotibus, nobilissimo stipatis comitatu. Post hunc Electores tres Ecclesiastici, Moguntinus, videlicet, Coloniensis, & Trevirensis, Archiepiscopus Salisburgensis, Willelmus Clivensis, & Holsati Duces Dani; paucisque interjectis diebus, Saxonum Elektor Augustus, & Gulielmus Saxo Viniariensis, cui cum Joanne Friderico Fratre de ditionis divisione lis erat, convenere; & postmodum Georgius Fredericus Marchio Onoslabachii, Philippus Rheni Comes, Otho Truschelius, & Altaëmpius, S.R.E. Cardinales, alter Augustus, Constantius alter Episcopus, & Imperii Principes; reliqui autem Pro-

Proceres, qui adesse non potuerunt, & Civitates, quæ mittere debabant, qui adesserent, legatos cum plenis mandatis miserant, qui suo nomine in Comitiis agerent. Dum verò hi omnes cogerentur, in Cesarea Aula, alia privata negotia tractata fuisse, scribit Thuanus; nempe de Elisabetha Cæsaris filia cum Galliarum Rege Carolo, matrimonio jungenda; ejusmodi nuptias Bernardino Bucatello Redonum Episcopo curante: De controversiis Sabaudia Ducis contra Mantua Principem, ob Montisferati Principatum: De Germanicis legionibus Philippo Hispaniarum Regi tradendis, quibus tūm Guletam in Africā faucibus fitam, tūm Cisalpine Gallie præsidia communirentur: quævè Neapolim mitterentur, ut, si quid rursus Turcæ in Melita, & vicinis locis molirentur, præstò essent. Quod facilè impetratum, Thuanus ipse afferit. Langravio etiam Cavorum Duci, & Purpurato Harudo, per Procuratores, Principatum suorum; necnon Abbatii Ehemptensi, qui coram accepit, ditio- nis sue investituram, Cæsarem concessisse, Natalis Comes, & Tracagnotta, scripsere. Hastiludia quoque, carnispri- vii tempore, instinta fuere, & spectacula, ut ex lata rerum facie cuncti de lato rerum successu bene sperarent. Multa etiam viciis convivia; tanquam (inquit præfatus Natalis Comes) ad ludicra quadam, & non ad resistendum ingentibus copiis potentissimi, & infestissimi Christiano nomine Solimani, & ad libertatem Principatus, salutem suam, omniumque suorum defensionem, quæ non poculorum provocationibus, sed consilio, & armis fuerant protegen- da, conveniissent.

xiii. Cùm omnes igitur, qui ad Comi- tia expectabantur, vel ipsi, vel per Legatos advenissent, tandem Comitorum eorumdem factum initium, vel VIII., ut aliquis dixit, vel VII., ut alii tradunt, Kalend. Aprilis. Ibi Cæsar, auxiliorum contra Turcas necessitate proposita, Imperii Ordines, ac Principes enixè roga- vit, nè ea, quæ Carolo V., & Ferdinandō, ab eodem Solimano lacefisis, tam valida, promptaque subsidia detulerant, sibi eadem adacto necessitate, & ab ipso hoste impetito, minimè subducere vellent; cùm præcipue immanis- simas ipse hostis, Vietnam, Germanie propugnaculum, rursus aggredi decre-

A viisse diceretur; qua superata, haud dubiè, non Germaniam tantum, sed totum etiam Christianum ferè Orbem, tyran- nidi ejus expotum remansurum. Id igitur, quod, & periculo futurum erat, & unā Germanicæ Nationi dedecori, avertere curarent, necessariā ope, op- portuno tempore adhibita; quam pari studio, quo erga Majores suos se semper ostenderant, ab eis quoque expe- stare faciebat, & servandæ amplitudinis Imperii amor, & in tanti hostis retun- dendis conatus parata gloria. Et licet hoc ad communem Germanie dignita- tem, & utilitatem spectare videretur; tamen tamquam in se solum præstigi beneficii, ejusdem memoriam, nunquam ex animo deleterum. Quibus dictis, Cæsaris nomine Bavaria Dux capita- proposuit, de quibus in Comitiis decer- neretur; fueruntque ejusmodi, ut à Thuano, Natali Comite, & aliis adno- tata reperiuntur.

C I. Ut ratio iniretur, qua hæreses in pace Religionis non comprehensæ, ex Imperio eliminarentur.

II. Ut octo millia equitum, & quadragesima millia peditum contra Tur- cas describerentur, quibus in tres annos stipendia per octo menses solveren- tur; eaque collatio in signata pecunia fieret, que tota, prout occasio urgeret, in bellum impenderetur.

III. Imperialis item Cameræ emendandæ ratio iniretur, & quod in ea sanctum esset, locum habet.

IV. Decreta, de publica tranquillitate, & moneta servarentur.

V. Diffidia inter Principes, de precedendi ordine, componerentur.

VI. De Finalio in Liguria con- troversia, jamdiu in Comitiis agitata, terminaretur; & subditis ditionis illius, editio Cæsareo mandaretur, ut quampliū arma deponerent.

E Secundum hæc, ut refert Thuanus, ante omnia, decreta auxilia adversus Turcas: majora, quam usquam cuiquam Cæsarem, & majori animi alacritate; cùm plerique, præter promissa auxilia, Imperii nomine, etiam privatas opes, & operam suam, in eam militiam ultrò deferent. Misum quoquè afferit, Finalium *Partibuum*, qui Cæsari à Con- filiis erat, cum Praefecto Tridentino-*ca-ju*s autoritate, & interventu, ea, quam diximus lis, inter Dominum, & Loci subditos componeretur. Plures insuper Prin-

Principum proposito controversie, & inter coeteras illas, quae, ut innuimus, inter Sabaudie, & Mantuae Duces versabantur, quique disceptaturi de Monteferratensi Principatu, Comitia cum haberentur, & ipsi venerunt; sed haec, & alia, ut etiam caput de Religione, ut mox dicetur, in aliud tempus dilata sunt, quod nimirum Turcarum, quamcelerrima expeditio urgeret, nec illi animo, tunc intendere sineret.

xiv. At de iis, que Commendono In-

*Thuanus, w.
sup.*

Comitiis evenere audiendi sunt, que profert Thuanus. [Cum Pontifex novus, tempore Pius, (inquit) ex Oratoriis, quem in Aula Cesarea habebat, & allorum literis didicisset, in Comitiis Augustantis, inter alia capita, que proponi debebant, de ratione componendorum Religionis dissidiorum aëlum trit; id ad suum, atque aedem Romana Sedis, omnium altiarum Matritiis autoritatem persinere ratus, Commendono eniçz injunxit, ut, si Religionis negotium in Comitiis deduceretur, ipse, suo nomine, publicè protestaretur, & Pontificem in eis, qui aderant, tam seculares, quos vocans, quam Ecclesiasticos Principes, Divina Censura gladium dirigiturum, interminaretur; & contra Cesarem in primis, quem, & Imperio, ac Regni, & dictioribus, successionibus, & Iuribus, que in Hispanie Regnis ei competitabant, priuatarum effet. Bend autem evenit, quod viro moderationi, ac summa prudentia negotium commissum est; qui veritus, ne ea protestatione, magis animi exasperarentur, quodam idoneum remedium molo, quod timebatur pro tempore addiberetur, oiam rationem deliberationis illius impedienda fibi incundam existimat, regue cum Cesare communicata, & spe ab eo facta, negotii in aliud tempus rejetendi, ad Pontificem scriptis, & protestatione ea nibil opus fuisse, monuit. Verum, homo imperialis, & qui nullas rationes voluntati sue contrarias admisteret, alteris mandatis, eniçz magis, quodam pridie injunxit, ut si mentio ulla, de Religionis negotio in Comitiis fieret, publicè protestaretur, & Cesarem, atque alios Principes, Pontificis nomine, & Communione Christiana excluderet. Sed neque secundis mandatis Minister, hero prudensior, paruit; & commodum accidit, ut cum secunda mandata venerant, iam illud caput in aliud tempus dilatum esset.]

Ista Thuanus, que etiam inconsiderate, ab eo forsitan accepta, & ipsiusmet narrationem, ut opus fuerat, non satis exploratam habentes, Spondanus, aliqui scripto tradidere. Dicit siquidem, (ut auditum) ex Apostolico apud Cesarem Oratore, aliisque literis Pium accepisse, inter capita, in Comitiis propinenda, illud quoque futurum de componendo Religionis dissidio; ideoque Commendono (si id in medium proferri accidisset) quam ponit protestationem

B facere imperasse; additique à Commendono eodem, re cum Cesare communicata, & spe ab isto facta, in aliud tempus negotium illud rejiciendi, protestationem minimè esse necessariam, ab eodem Legato admonitum Pium; & illicet subiungit, quod homo imperiosus, qui nullas voluntati sua contrarias rationes admiraret, aliis mandatis eniçz magis, quam pridie, protestationem fieri injunxit: sic, & tempora, & temporum confundens rationes, ut mendacijs circumvolutam veritatem exponat; dolosè, nimirum, causas reticens, cur secunda mandata dederit; (si tamen dedit, quod falsum esse inferiù monstrabitur) imò primis ea permiscens, ut neutrorum caput agnoscat, & imperiosum, & duræ cervicis, & omnino regimini ineptum, Pium representet. Cum enim protestationem facere Commendono Pontifex primò mandavit; hoc procul dubio (ut ipsomet vult) ea apposita conditione imperavit, si Religionis negotium in Comitiis deduceretur. Ex suspitione tantum, quod in Comitiis res Fidei in medium proferri posset, (suspitione tamen, non ex levibus quibusdam, sed ex validissimis indiciis potius prudenter educta) conditionale mandatum Legato Pius dedit. Conditione igitur sublatâ, cum Fidei, & Religionis negotium jam in Comitiis deductum fuisset (cum nimirum de Religionis pace cum hereticis, heresisbusque nonnullis tolerandis, vel non; itaque dijudicandis primo loco jam ageretur: que res, quanti esset momenti, quantumque ad Fidem, Religionemque spectaret, cum de Polonicis rebus sermo erit, luce clarius apparabit) absoluto alio mandato incongruum procul dubio non fuit, protestationem fieri, Pontificem iussisse, ut malo occurriret, quod in Religionis perniciem majora incrementa sumere posset; imò absolutum de protestatione facienda mandatum

datum dare debuit, quod spe à Cesare A datâ, rem in aliud tempus rejiciendi, Legatum suum frustratum agnoverit. Postquam enim à Maximiliano spes ista facta est Commendona, & de spe ipsa Pium admonuerat, ut se protestatione abstineret; contra spem ipsam datam, cum res in Comitiis, & omnium prima, ut dicebamus, proposita esset; cur manda ta alia, nova hac, & gravissima causa, & ratione superveniente, Pio facere opus non fuit? Non parva negotio accessio facta erat, ex criminis dumtaxat suspicio ne, ad crimen ipsum; nam crimen fuit, nec levis momenti, hujusmodi causam in Comitiis, quorum pars potior vali diorque laicorum erat, nec laicorum tantum, sed Fidei profutorum, componendam, aut cognoscendam suscepisse: id certè nihil ad eos, si tamen Ambrosio Augustum Valentinianum allo quente sit hedes, nam scriptis. [Si tra tandum est, traxisse in Ecclesiâ didici, quod Majorer fecerunt mei. Si confere rendum de Fide, Sacerdotum debet esse ista collatio, sicut scilicet est sub Constantino Augusti memorie Princeps qui nullas leges ante præmisit, sed liberum dedit *Judicium Sacerdotibus*.] Ista Ambrosius: cujus constantiam animique robur imitatus Pius, si vera essent, quæ narrat Thuanus, ab ipsomet Thuano dicendus esset, si recta, ac vera eloqui vellet, cùm protestationem fieri iterum, atque iterum imperavit; nè laicis vide licet jura sacerdotalia prosterneret; nec jam Maximiliani verbis fidere esset, cuius D se, suumque Legatum jampridem illum sum compererat. Postquam verò, nè secundis Pontificis mandatis Commendonum obtinerasse idem Thuanus re tulit; cur tandem retinet, Pium laudas se Villicum iniquitas, eò quod prudenter egisset? licet id cuncti ferè Scriptores, & Spondanus ipse, qui ipsius commenta sequutus (ut dictum est) agnoscitur, diffiteri vereatur.

Spondanus.
Anno 1566.
XV.

Verò his, alisque, quæ ad rem, & ex ipsomet Thuano contra Thuanum adduci possent, rationibus, penitus post habitis; ex simplici narratione veritas prodeat, & dolosè permixta series rerum, hic debito suo restituta loco, exco gitata mendacia diluat. Accepimus autem preclara tantæ rei monumenta, ab insigni Bibliotheca clar. mem. Fabricii Cardinalis Spadæ, cuius diligentia, & studio haec, & aliae, quæ suis locis pro-

feremus, à temporum injuria servata, Ecclesiastice memorie debeat. Has autem, quas hic damus, & injustè illatas prudentissimo, sanctissimoque Pontifici criminationes penitus expungunt; ipso agente, divinitus potius acceptas cor datus quisque censembit; nam hujusmodi memorie in bibula, necnon corrosa pa pyro scriptæ erant, barbaro quoque, scilicet Gothicō, obscuraque charactere obumbratæ verius, quam expressæ: cùm que propterea Urbe tota, antiquorum, difficilliorumque scriptorum peritis mos quosque studiosissime consuluisse, nè unum quidem repertire potui, qui vel apiculum operosi scripti percipere valeret. Animum idecò jam desponderam, projeceramque thesaurum, quo uti non poteram, cùm ecce exemplò nil amplius ea de re cogitanti, qui recens Romam se contulerat peregrinus, & exterus exhibetur juvenis, quo, amanuense uti possem. Statim verò menti occurrit, imperceptibile scriptum, illud ei legendum præbere, quod si forte minus ille placeret, ea velut occasione, rite à me dimissum ostenderem. Verum ille, ut scriptum vidi, ea facilitate percurtere cepit, ac peritissimi allii, optimo, quaque, charactere exarata, legere conふeverunt. Me ergo jubente, ejusdem deinde exscriptio se dedit, ac tridui spatio, totum absolvit. Biduo post, ex condito, scriptoris merc edem receptum expectabam; cum en desertur jam Româ discessisse; quod ad id tantum se contulisse, ut id opus perficeret, videri nimis posset. Quam quidem rei gestæ narrationem sapientium consilio acquiescens, silentio prætereundam non duxi, ut his, quæ hic inferimus, eò majoris auctoritatis pondus accedat, ac nescio quid, præter ordinem evenisse, ut hoc loco exhiberentur, prudentem Lectorem non lateat. Quem etiam minimè latere æquum est, quisnam fuerit Joannes Andreas Caligarius ille, quem paulo ante memoravimus, quove potissimum vsus est Commendonus, ut de his, quæ in Augustanis Comitiis agebantur, Pontificem certiore redderet. Exitit hic siquidem, Ughellio teste, patria Brasighellensis, & utriusque Signaturæ Referendarius, qui deinde ob existiam virtutem, atque in agendis soler tam, Apostolicæ Sedis Nuncius in Poloniam missus; cùm ibi eo munere fun geretur, apud Regem Stephanum Battorium,

Poggiali Ital.
Sac. tom. 1.
pag. 64. 10
Episcop. Po-
ropolis
Bibl. O. Ber-
tini.

rium,

rium, à Gregorio XIII. Foropompilien-
sis, & Bertinori, Episcopus creatus, sub
anno 1579. die 14. mensis Octobris; ab
Stanislao Vvladislavie Episcopo, Rege,
ac Regina celebratam sua præsentia
cohonestibus, die 10. Januarii 1580.
in D. Joannis Collegiali Ecclesia in Va-
roviana Diœcesi Pontificalibus initiatus
est; ac deinde ad Ecclesiam, in qua di-
gnus minister fuerat constitutus, cum se
contulisset, eam, quoad vixit, optimè re-
xit. Ex epistola igitur, ab ipso Calig-
ario, quem Româ Augustam missum à B
Pontifice diximus, ad insignia Legatio-
nis Commendono deferenda, quemque
Augustâ Romam denud Commendonus
misi, ut Pontificem de iis, que in Au-
gustanis Comitiis tractabantur, admone-
neret, ad eundem Commendonum
scripta haec habentur.

[Ubi ad Pontificis Max: conspe-
cillum pervenii, Tibi, Illustrissime Do-
mine, necessarium vijsum fuisse dixi, me
mittere, ut non tam literis, quodm' vro
alicuius voce ea cognosceret, que usque
ad hunc in Comitiis peracta fuerant; qua-
propter, ni Sanctitas Sua gravaretur,
negotium omne, ordine pandem. Annuit
perbenigne Pontifex, & se cunctis liben-
ter audiitorum professis est. Iuxta igitur
mandatum tuum rem expendere ca-
pi, dicens, Germanos hereticos, utilita-
tis plurimum, & profectus se capitulo
sperasse, ex bissex Comitiis, tam in con-
cordia, & commissione sectarum, tam
in eo, quid capita duo abroganda statutis-
sent, ex pace inita anno millesimo quin-
gentesimo quinquefimo quinto; & ulte-
rius, quod sibi cogere Provinciale Conci-
lium permisiteretur; immo, quod ipse Max-
imilianus se palam bareium sectato-
rem proficeretur. Quae nemp' omnia Ca-
tholicis omnibus, magno terrori, ac for-
midini fuerunt. Hui verò non obstanti-
bus, cum præter morem, Maximilianus
pietatem, ac Religionem exhibuisset, Sa-
crofam̄lo Missæ Sacrificio interfuisset,
sacraque frequentasse conciones, opti-
mo, & enixo præfertim tui studio, dum
preter ea, que secum babuerat privatim
Cambolduni colloquia, singulis quoque
hebdomadibus, ipsum Auguste convenie-
rat, atque cum eo diutissime egeras, ut
verum se Catholica Religionis custodem,
ac protectorem præberet; factum fuerat,
ut ejusmodi omnia enarrata pericula
evaderentur, & insuper, ut ex oculo capi-
tibus, in Comitiis propositis, de tribus

suntummodo ageretur; quorū primum
exitlerat suppetiorum Cesari præstan-
darum, frementibus licet hereticis, qui
Religionis aliud, omnibus præponi ma-
luissent: quod idem deinde, se eodem cu-
rante, ad alia Comitia rejectum fuerat;
ndm caput illud de quo modò agebatur,
de publico erat Religionis pace, & con-
cordia: Et hic Pontificem edocui, Catbo-
licos, utpote audacia, & viribus hereti-
ciscis impares, confirmationem pacis ex-
petere, que anno millesimo quingente-
simō quinto inita fuerat: quod eorum
consilium cum incredibili tuo ingenii acu-
mine, prævaluisse, literis tuis, sexto non.
Martii exaratis, clar. mem. Cardinalem
Reomanum deprecatus fuerat, ut Ponti-
fici ipsius mentem exploraret, immo in
mandatis ab eo acciperet, quid agendum
fuisse, si forte eveniret à Catholicis
præstatam fieri petitionem: Et quod, co-
dem Cardinali interprete, Sanctitas
Sua mandatum ea lege acceperas, quod
si pace huiusmodi prejudicium infrebe-
tur Tridentino Concilio, quo ad Dogma-
ta, protestationem faceres, ac statim dis-
cederes. Hie me loquentem Pontifex in-
terpellavisse, & mandatum id dedisse fa-
sus est. Deinde sermonem prosequutus,
ut ipsius mandato, qua oportebat dilig-
gentia obtemperaret, Te in primis Deum,
Misericordiam Spiritus Sancto celebrata, eniçè
exorasse narravi: & postmodum, quod
bac de re, non solùna Theologos, quos
ipse Pontifex ad Comitia misserat; sed
alioz insuper, in consilium adhibuerat,
ad hoc, omnibus plurim congregatis,
atque singulis de sententia, non tantum
voce, sed etiam scripto tradita, roga-
verat; quorum omnium consilia, atque op-
piniones Sanctitas Sua, parsim à me partim
verb à Societas Jesu Generali, iam ac-
cepertas. Interim tamen laborem nullum,
ac studium te neglexisse dixi, quo efficie-
res, ut tam Caesar, tam Catholicorum
aliis in officio continerentur, nullumque
penitus Tridentino Concilio prejudicium
infireretur; Catholici Regis etiam
Oratore, Viro prudenti predico, sum-
moque Religionis zelo exornato, Cardi-
nali Augustano, Apostolico Nuncio, &
Prefule Lanckelotto in consilium adhibi-
tis; & quod tandem una omnium, eodem
Lanckelotto dempto, opinio fuerit, ejus-
modi pace, nil prioris Dogmatibus Tri-
dentini Concilii detractum iri. Quo verò
ad publicam protestationem coram No-
tario, & Testib; omnium opinio tule-
rat,

rat, rem tām ingentis periculi esse, ut nulla ratione fieri debere contenderent, ob innumera, quæ, ex ea, adamina poterant exoriri; & hic singula enumeravi incommoda, quæ ex exasperato, ob bujusmodi rem, Cæsar's animo procedere poterant, tenues Catholicorum vires expofui. Nationalis Concilii consilium, quod hæretici moliebantur, detexi, schismatis pericula patefecit, & demum rem, quantum potui, magnificavi, utpotè eam, quæ in omnimodam esse videbatur Catholicæ Religionis in Germania perniciem, addidisse, rem ipsam talis, ac tanti periculi esse, ut ex hoc, animo anxius, & fueras, & adhuc esses; neque in ea labori, aut sollicititudini peperceras, ut ipse ex additis scripturis agnoscere poteras; Idemque ad prudentem Sanctitatis Suae decretum, quidquid agendum erat, te rejicere dixi, paratum quacumque mandata fecisset, libenterne exequi.

Pontifex cuncta hac, adeò pacato animo, & benigno vultu audiroit, ut quid ultraius concupiscerem, non habebam; bine responderem exorius, primū quidem in hac Legatione, tām in re, de qua agebatur, quām in reliquis, opera, ac studia tua summis laudibus extulit; & ea quidem, de quibus certiore eum feceram, omnia jam, magna ex parte, se comperta babuisse, ex scriptis à te literis ostendit. Quo verò ad caput illud, de quo quæfio erat, aliud se non sentire monstrarvit ab eo, quod primum censuerat; nām ad tuendam Catholicam Fidem, quæ tunc nil aliud esse videbatur, quād ipsum Tridentinum Concilium; paratum se esse dixit, & mortem subire, & sanguinem fundere: nām corde, inquit, credebatur ad justitiam, confessio autem siebat ad salutem; quia audacter, & ubique Fidem nostram profiteri oportebat, quavis periculi postposita formidine; cum antiqui Patres, qui Fidem hanc proprio sanguine plantaverant, ejusmodi nobis confessionis reliquissent exempla. Quapropter, et si incommoda offendarentur, tamen quod injunctum munus exigere, minime prætermittere aequum erat, quia si, qui Catholicæ nomine censebantur, verè Catholicæ non fuissent, ut Catholicæ habendi non erant; posito enim, quid Tridentino Concilio præjudicium aliquod inferret, melius certè fuisset; ad Auguftana Comitia, nec Legatum, nec Apostolicum Nuncium missi; periculum ejusmodi se maximope-

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

rē timere, & ab eo vehementer se angst demonstrans.

Ad hæc ego respondi, quod quotiescumque Tridentini Concilii dogmata in discrimen vocari evidenter tibi patuisset; tu, ex injunctio sibi munere, certè protestationem facturus eras, & illicid discessurus: sed quia periculum istud haud apparebat, imd quia communis omnium Theologorum sententia tulerat, prefatam pacem, Tridentini nequaquam dogmata lēdere; idē tu à protestatione abstineras, nec aliud à te ipso statuere, abque ipsius mandato volueras. Quapropter, pensatis eorumdem Theologorum opinionibus, & auditis de hac re, si et visum esset, Granuellano Cardinali, & Francisco Borgia, Societatis Jesu Generali Præposito, quid faciendum erat ipse decerneret, judicaretque, an confirmatio pacis, anno millefimo quingente fimo quinquagesimo quinto firmata, prefatis dogmatibus præjudicium inferret: dum tu conatus omnes facturus eras, & cum Cæsare, & cum Catholicis omnibus, nō Tridentino Concilio, minimum quid detraheretur. Hinc narravi, qua ratione turare excogitaveras, ut Tridentini Concilii professio, quam ipsi fecerant, scripto etiam firmarent; & quod tandem, si præter opinionem protestatio jubebatur, tu eam facturus eras, sed clām, & screderis; & priusquam Comitiis finit imponebatur, Augusti discessurus. Respondit Pontifex eā, quād prædixerat distinctione; & Theologorum pensatis sententiis, quid fieri voluisset, se demum dixit decreturum. Quibus dictis, me dimisit. Roma quarto Idus Maji 1566.

Veritati rerum, quæ hac in Epistola referuntur, ea quoque adstipulantur, quæ, in Vita Cardinalis Commendoni, paulò antè memoratus Gratianus habet: nām ubi de iis, quæ ipsi Commendono in hac Legatione eveneunt, sermo recurrat, ita narrat, [At

P. Card. Commend. Gratian. us. sup.

bæretici in omnem semp̄ occasionem intenti, more suo multa moliebantur: ante omnia Maximilianum ipsum magnis pollicitationibus sollicitabant, ut tandem sententiam proferret, palamque in partes transfret. Nām paucis antè annis, bæreticorum, partim spe, partim consuetudine corruptus, alienati à Catholicæ pietatis Fidei animi, haud ambigua signa dederat; qui, & sacris eorum interfuerat, & quemdam profligata dostringe Magistrum domi aluerat, baberat-

ratque in honore; & Vienna in templis, A de divinis rebus concionantem frequenter audierat; nec, nisi magno studio, ac cura Ferdinandi Patrii, in primis pii, ac religiose hominis, denunciantis, eo abdicato, ad alium se Filium, natu minorem, Imperium, atque nomen Cæsaris delaturum, à nefaria opinionis professione est revocatus. Post mortem inde Patrii, asecutus Imperium, ita vixit, ut dum spem sui utrique parti facere studeat, omnibus aequaliter suscepitus, neutrorum gratiam tenuerit. Tum quidem heretici, promissa exigentes, vehementer urgebant, ut jungeret se illis, & mentem aliquando nudaret, ac properet extorque-re ab eo conabantur, ut fædera concordia, pacisque, anno 1555. inter ipsos, & Catholicos Passavit constituta, violata sepè ab iis, tamen penitus rescinderentur: eo enim anno, quemadmodum à Ferdinandō Cæsare ab simili periculo Turcicū belli, copiarum, ac pecunia indigo, expresserant, ut quibus libuisset, sacrorum ceremonias, ex Augustana formula cole-re, atque habere jus esset; ita additum fæderi fuerat, ut qui à præfæca sacrorum ratione, & Catholicæ Ecclesiæ sensu deficerent, aut omnino dissidentire, ji ne vettigalia quidem ulla, aut honores Ecclesiasticos obtinerent, aut potiri possent. Id, ut antiquaretur, summis studiis heretici contendebant; item illud, ut qui discipline eorum seculatores, Catholicorum Imperio, ac ditioni subiecti essent, paterna bona venum exponere, & excedere patria, atque exulare cogerentur. Quibus heretici stare jam ab insita ammis arrogancia, atque contumacia detestabant, & impie pariter, atque impudenter postulabant, ut potestas omnibus foret, quam quisque probaret, opinionem, habendi, & pro sua cuique Religione Deum colendi; vel, si hæc non placebent, Concilium (Nationale, quod appellant) haberetur, ad quod coactum, omne Germanicum nomen, de universo jure sa-erorum, inter se constitueret. Harum rerum utram tenuissent, amittenda Germania erat, & cuncta predæ hereticis futura, cuncta, confuso omni humano, ac Divino Jure, pessum itura videbantur.] Ista Gratianus: Quinam verò fuissent, qui impie pariter, atque impudenter postulabant, ut potestas omnibus fieret, quam quisque probaret, opinionem habendi, & pro sua cuique Religione Deum colendi; vel si hæc non-

placuerint, Nationale Concilium totius Germaniae petebant; elici posse cognoscitur ex Spondano, qui, recens exortas, & in Imperio propagatas, hæreses Sacramentariorum, Zuvingiano rum, & Calvinistarum extitisse tradit. Sectæ siquidem hujusmodi, in pace anni 1555. firmata, comprehensa minimè fuerant; nam præter Catholicam Religionem, & Augustanam Confessionem, in Imperio cœteræ prohibita fuerunt. Et nè in pace hujusmodi comprehendenderentur, in Comitiis his Catholici contendebant; & alio certè consilio ab eo, quo in Polonia Regno, Religionis bono, ac securitate, Catholicos Polonus prospe-xisse videbimus. Nefarios autem, quos ex Caligario, & Gratiano produximus, hæreticorum ausus, dubiam Maximiliani Religionem, & hujus generis alia, (qua merito Pio sollicitudinem ingerebant, & ab eo, vel invito, ritè extorquere videbant protestationis mandatum) subdolè reticent Thuanus, & alii, quod Pontifici præcipitis ingeni, ac imprudentiæ notam impingere studeant, sed inopportunè, tantum repetitum protestationis facienda præceptum recinunt, ut in eo crimen deprehendant, quod minimè commissus cognoscitur. Nam, licet ex iis, que vel ab Apostolico suo apud Cæsarem Nun-
cio, vel à Cæsareo apud se Oratore, vel ab aliorum literis Pius acceperat, aliiquid in Augustanis Comitiis in re Religionis, hæreticos molitus audisset; hisque permotus ad eadem Comitia Legatum Commendonum decrevisset; tunc tamen ei protestationem ullam faciendi mandatum aliquid dedisse (ut Thuanus, & alii somniantur) haud reperimus. Quod quidem etiam confirmare videntur superius à nobis recita-ta, ad Cæsarem, & ad Ecclesiasticos, & laicos Germaniae Principes, pii literæ, in quibus certè nullum protestatio-nis, & multo minus minarum, quas Thuanus ipse à Pontifice factas recolit, est inventire vestigium. Et revera mandatum hujusmodi, non modò non debuit, sed nec eo tempore dare potuit Pius; cum nil certi, vel infidiarum, que in Religionis perniciem hæretici exco-gitassem, vel artis, qua Catholici easdem propulsare meditarentur, comper-tum haberet; nam ex præfata Caligarij Epistola, non tam hæreticorum fraudes, quam etiam Catholicorum consilia, non modò

modò Pium, Romæ commorantem, sed A
Commandonum ipsum, licet Comitiis
præsentem, diù latuisse, evidentissimè
colligitur. Ubi autem, ingenti sua so-
lertia Commandonus præfensit, Catho-
licos, ut potè audacia, & viribus, ha-
reticis impares, pacis anni 1555. con-
firmationem expetere velle; tunc tan-
tum Cardinalem Reomanum depreca-
tus est, ut Pontificis mentem explora-
ret, à quo responsum est illi, quod, si
pace hujusmodi præjudicium infereba-
tur, quoad dogmata, Tridentino Con-
cilio, protestationem Commandonus
faceret, & statim discederet. Et hoc
quidem fuit protestationis facienda pri-
mum, quod à Pio prodiit, mandatum.
At, cùm tandem ab Alberto Bavaria
Duce caput illud, ut vidimus, propo-
situm fuit, tunc à Commandono dubi-
tatum est, an ea pacis confirmatione præ-
judicium aliquod Tridentini Concilii
dogmatibus inferret, & hinc, an ex
Pontificis iussu, protestationem facere
deberet. Quare, Theologis auditis, rem
omnem ad Pium rejecit, à quo certè
mentandum aliud factum minimè reperi-
mus; undè jure miramur, quod ista,
ignorantes Scriptores omnes, non con-
ditionatum, sed absolutum Pii manda-
tum dixerint, & unâ tantum vice fa-
ctum, pluries repetitum tradiderint;
cùm semel tantum, & interrogatis, id
Pius præcepit, & ea lege, si dogmati-
bus Tridentini detraictum esset: Ideoq;
præter allata, contra Thuanum, ex
ipsius Thuani narratione desumpta, ul-
terius eum etiam, ex his, mendacii ritè
coaguere non veremur; quod, nempè,
injustè simul, ac perperam Pinm id fe-
cisse reprehenderit, quod nunquam fec-
tit; nām licet, ex præjudicio, quod
Religioni timuit, ad protestationem
propensus fuisse agnoscatur; non tamen
hinc ritè educitur protestationem cam-
dem fieri iterum, atque iterum præce-
pisse, ut ipse, & alii excoigitarunt; inđ
oppositum, ut ex ipsius Caligarii infe-
xiis ponendis Epistolis, evidentissimè
cognoscetur. Que autem fuerunt Pon-
tifici, hac de re, exhibit Theologorum
sententia, ejusmodi sunt. Et prima-
quidem, quia in medium afferatur, sit
ea Scipionis Lancellotti, qui postmo-
dum, ob egregia merita, à Gregorio
Decimo tertio, inter Sancta Romanæ
Ecclesiaz Cardinales adscriptus fuit.
Dicit igitur.

Annal. Eccl. Tom. 22.

DUBIUM PRIMUM.

xvii.

An per confirmationem recessus an-
ni 1555. prejudicetur in uni-
versali toti Concilio Tri-
dentino, & consequen-
tēr particularibus
dogmatibus
ejusdem?

Dilectum existimarem, in omnibus Ex M.S.S.
præjudicari. Siquidem, licet ex ^{Card. Spa-}
^{da ms. 134.} simplici lectura recessus ejusdem confir-
mationis facienda, nulla inspicitur sa-
bia mensio de dogmatibus contrariis Fi-
dei nostra Catholicæ, illustrata à Con-
cilio Tridentino; tamen recessus ipse
fundatus est super re probibita, & ab
ipso etiam Concilio damnata; nām, cùm
inter Confessionistas, & Catholicos pro-
pter Religionem orta essent dissidia, &
controversie, ut dicitur in principio re-
cessus, deventum fuit ad pacem faciendam
hanc, cum nonnullis decretis, que Concilio
contradicunt.

Es primò dicitur, & sepius in eodem
recessu replicatur, quod Principes, &
Status non debent abstrahere, vel cogere
aliquem Statum ejusdem Imperii à Re-
ligione, Fide, & Ceremoniis confessionis
Angustianæ, sed sinere illum debent quie-
ti, & pacifice vivere in sua religione.
Verum de reperitur prohibitum in Con-
cilio Tridentino in ses. 25. cap. 5. de reci-
piendis, & obseruandis Decretis Conci-
lii, ubi dicitur fuisse ab eodem Concilio
damnatos, & anathematizatos principios
hereticorum errores nostræ temporis, &
fuisse etiam traditam veram, & Catholicam
doctrinam; & quod idem menteantur
Principes omnes, ad operam suam, ita
preferrandam, ut que ab eodem Concilio
decreta sunt, non permittant ab hereti-
cis depravari, aut violari, sed ab his, &
omnibus devotè recipiantur, & obser-
ventur. Cùm itaque in recessu dicatur,
Confessionistas non molestandos in eorum
heresi, sed permistendos, ut quietè vi-
vant in eorum Fide, & in Concilio dicau-
tur, quod Catholicæ doctrina observari
mandetur à Principibus; utique recessus
contradicit Concilio, quod fuit absolutum
post ipsum recessum conditum; cùm non
sint simul, quod quis permittatur quiete-
ti vivere, & quod compellatur secundum
aliam legem vivere.

Secundò dicitur in eodem recessu,
quod Christiana Religio debet ad concor-
diam,

diam, Christianaque intelligentiam, A & unionem non aliter adduci, nisi per Christianam, amicam, & pacificam media. Verum, si per hujusmodi media non intelligendum est de Concilio universalis, legitimè congregato, & cum tunc illud excludatur; illi, ac congregantis potestatis manifestè derogatur; verba enim illa, non aliter, nisi per amica media &c. excludunt omnem viam etiam Concilii, præter ipsam concordiam. Sit vero per media intelligendum est de Concilio, cum illud sit jam ab solutum, & perfectum, de consensu omnium Patrum, & Principum, & ab eis subscriptum, & autoritate Sedis Apostolice confirmatum; expiravit recessus, dum ibi dicitur, pacem hanc durare debere, usque ad amicam, & propriam concordiam, vel compositionem rerum Fidei, & Religionis; & quod, si ejusmodi compositione per viam Generalis Concilii, vel Synodi Nationalis colloquiorum &c. non habeat suum effectum; quod nihilominus pacem maneat, usque ad finalē concordiam. Sed, cum idem Concilium fuerit congregatum in Civitate Tridentina, ad tollendam hanc eadem Catholicam Religionis dissidio, que in Germania vivebant, & abduc hodiè vigent; & efflagitantibus Carolo V., & Ferdinandio Imperatoribus ad illud fuerunt ipsi heretici Germania vocati, proposito eis salvoconductu accedendi liberè ad illud, & in ea manendi; & viginti tribus fere annis expeditati, per quod tempus duravit Concilium, & corum inique cause consci, contumaces non comparuerint; propter eorum opiniones, & heres, & doctissimis Theologis, ex omnibus Mundis partibus deletis, discussæ, & a Partibus maturè, & prudentè extirpatæ, ac anathematizatae fuerunt; non debet nunc Catholici aliter affirmare, nisi quod vero compositione, & concordia Fidei subsecuta sit à Concilio, quia conciliata sunt opiniones utriusque Religionis, ac veritates Catholicæ ab hereticis assertionebus distinctæ, & illas amplectendas, has rejeciendas esse declaratum fuit; hereticus vero nunquam fatebitur, aliquam concordiam subsecutam fuisse, nisi eorum damnatis opinionibus assentiamur.

DUBIUM II.

An sit necessaria acceptatio Concilii Tridentini?

Si obtineri posset, ut Concilium acceptaretur, a Catholicis in hac confirmatione, satis bene consilium esset; nobis vero, si Concilio præjudicaretur ob confirmationem, frustratoria esset acceptatio, si in continentis subsequetur derogatio; id est non existimo necessariam, B si illi derogatur, sed necesse est, ut illi non derogetur.

DUBIUM III.

An sufficiat Concilii mentionem fieri, & ubi illa, & quomodo, & quibus verbis facienda?

Rententa eadem opinione, quod Concilio præjudicetur, sola Concilii mentio non sufficit, nisi in fine ipsius confirmationis, vel alia congruentiori parte, bīs, vel similibus verbis a Catholicis exprimendis, mentio fiat. Sic consentimus confirmationi, salvis semper dogmatibus, ac ceteris decretis Concilii Tridentini, cuius Fidem, & doctrinam profitemur, ac observaturos nos jurejurando promittimus, nec illi, minima etiam in parte, præjudicatum esse volumus, & declaramus, ob confirmationem hanc, quam non alia ratione probamus, nisi pro nostra, nostrarumque Ecclesiarum, & Subditorum quiete, & tranquillo, ac pacifico statu.

ESi vero verior sit opinio, quod Concilio non præjudicetur, Concilii mentio etiam simplex, & absoluta sufficeret; nam cum Religionem Catholicam hereticis, falsis eorum argumentationibus, & authoritatibus oppugnaverint, plurimis etiam editis Libris, & Centuriis, sic quandam mentionem de Religione facimus, debemus illam ad Concilium Tridentinum referre, in quo nō dum illustrata, & expurgata Fides nostra repertitur, sed in eodem etiam licet intueri anathemata aduersariis inficta, & reprobationes eorum. Accedit, quod hereticis nova daretur contra illud argumentandi occasio, quod in Confirmatione, ubi mentio de Religione habetur, Catholici de illo non meminerint, tamquam non legitimo, nec libero, quod ipsi semper clamant.

An censetur per hunc recessum
confirmata Confessio Au-
gustana?

EX lectione recessus non video confr-
mari banc Confessionem, sed per-
mitti utrinque Religionis professores
quæcunq; vivere, donèc finalis religionum
concordia subsequatur.

DUBIUM V.

An censentur heretici, qui consenser-
tunt recessui, & consentiunt,
præsertim post Concilium
Tridentinum?

Si confessio Augustana, quæ hereticam
continet Religionem, non fuit ap-
probata, & confirmata in recessu, ut
supra dixi; mindus existimò hereticos
rensendos, qui recessu illi tunc conser-
ferunt. Qui verò Catholicæ eidem rece-
ssu post Concilium consentient, non puto
esse etiam hereticos, quia non negant
contentia in Concilio Tridentino, sed illi
non parent.

DUBIUM VI.

An protestatio videatur necessa-
ria propter officium
Legati?

Si quidem constaret, Concilio præju-
dicari, deberet Illusterrimus Lega-
tus, absque aliqua expressa commissione
protestari, & admonere Cesarem, nè
quid committeret, quo prejudicaretur
Concilio, cum ipse sit Advocatus Ecclesiæ
Romane, & Defensor, & omnibus vir-
tibus uti debeat, ut Concilium obser-
vetur, prout Concilium illi, & alii Prin-
cipibus præcepit: & ad faciendum utilia
Sedi Apollonica, nè dum Legatus de-
Latere, sed Episcopi etiam, ex pro-
prio corum jurnamento tenentur; quod, E
si non fecerint, est quod illi imputari
possit.

An sit necessaria protestatio Legato,
quoniam Pontifex, ita mandavit, si
veniretur ad recessum, vel con-
clusionem aliquam, qua
præjudicet Concilio
Tridentino, quod
ad dogmata?

Resolutio oritur, ex iis dilectis; quia,
si præjudicatur Concilio, prote-
standum est, præsertim cum ita pre-
ceperit Summus Pontifex, cui paren-
dum est.

DUBIUM VIII.

An sit utilis protestatio?

Protestatio conservat ius protestantis,
videlicet, Catholicæ Ecclesiæ, de
eius modi observantia agitur; &
monet, siue incitas, nè quid fiat, quod fieri
non debet.

DUBIUM IX.

An, stante mandato Pontificis, quod
deveniatur ad protestationem, quan-
dò præjudicetur Concilio circa dog-
mata, & affirmantibus expreßè Theo-
logis, quod per confirmationem
pacis anni 1555. non præjudicetur
Concilio, quoad dogmata, si ni-
hilominus deveniendum ad prote-
stationem?

Non existimo hoc in controversias
adduci posse, quia si Theologi ex-
preßè consentiunt, non adesse præjudi-
cium; et si protestandi facultas, quia si
non est præjudicium, potius præjudica-
retur Pape mandanti, eujus mandatum
non esset obseruatum, quia mandatum
sub certa qualitate, illa cessante, cessat
etiam ipsum.

DUBIUM X.

De qua protestatione intelligit Ponti-
fex per ea verba – Factis debitibus,
qua in tali casu convenienter,
protestationibus?

Si quidem præjudicatur Concilio, pro-
testatio fieri debet illi, qui contra
debitam iustitiam, quid facit, veluti Ca-
sari,

A fari, qui Comitia congregavit, & pro-
posuit, hae de confirmatione tractandum
esse. Item fieri posset Catholici Prælatis,
& Principibus, qui votum habent in Co-
mitiis, si Legato tutus daretur accessus
ad protestandum Catholicis, quando simul
conveniunt, ut hæc de differant. Sed
quoniam id nix securè fieri posset, quia
in Conventu Catholicorum adhuc etiam,
& heretici, & daretur occasio scandalis,
prosperet ab hac secunda specie pro-
testationis abstineri posset, quia presup-
ponitur in hoc dubio, quod Pontifex usus
fuerit illis verbis debitis protestationibus
factis, que in tali casu convenienter. Et pro-
speret, si timeretur de scandali, etiam si
fieret protestatio Cæsari, posset illi fieri
admonitio, ut perpetuis futuri temporibus
constaret, hoc illi fuisse pre-
monitum; & si de hac etiam admoni-
tione, scandali suspicio oriri posset, fieri
posset clam, coram testibus, & No-
tarioro.

DUBIUM XI.

Quæ sint necessaria ad protestatio-
nem solemnem coram
Cæsare?

*C*oncepi formulam protestationis fa-
cienda, tam coram Cæsare, quam
clam, coram honestis Viris, in praesentia
Notariorum, ad quam formulam me re-
mittio.

DUBIUM XII.

An sit timendum, ne det schismati
occasione?

*S*i misericordiis verbis conciperetur pro-
testationis formula, absque commi-
natione schismatis, bellii, & Excom-
municationis, & aliorum bujusmodi;
non exsistare, in hoc periculum nos
incuriosos; sed, in hoc eorum opinionem
sequerer, qui Provincia bujus more, &
Cæsaris naturam neverunt.

DUBIUM XIII.

*A*n Cardinali Augustano, & Oratore
Regis Catholicorum, & Theologis mo-
nentibus, ne protestatio fiat,
sit nihilominus prote-
standum?

*T*am nobilissimis Viris, & rerum
militarum experientia pollentibus
crederem, si hoc attestensur, & intelligant
de rigoro protestandi generi. Sin
verò protestatio conceperetur sub ea for-
ma, ut Cæsar admoneatur, ne permit-
tat banc fieri Confirmationem, cum ce-
saret timor scandali, & Concilii præju-
dicium abesse parorem mandatis Papæ,
& in omnem eventum clam protestari
expidiret.

DUBIUM XIV.

& ultimum.

C An possit fieri etiam post Comitia? an
verò necessaria ante conclusionem
horum Comitiorum, cum neque
interveniat aliquis nomine
Pontificis, neque petatur hu-
ius approbatio, aut
consensus?

*S*il facienda sit Cæsari, fieri debet an-
tē resolutionem, sed conclusionem
bujus articuli de confirmatione, quia est
inhibition, ne fiat, & sic presupponit
prohibitionem ante factum; si verò fieri
clam, tunc etiam post factum fieri potest,
quia est declaratio disiensus, & quod non
consensit protestanti.

Et ita dicendum arbitror super
præmissis dubitationibus, salvo sem-
per seniori iudicio, cui me submitto.
S. Lanceillottus.

Contra autem hanc Lanceillotti
opinionem, Theologorum, qui item
Comitiis interfuerere, sententias hic
etiam ponere curavimus, & inter eas
prima sit illa insignis Theologi Nicolai
Sanderi Angli, quæ dicit.

C An per confirmationem Recessus an-
ni 1555. præjudicetur in univer-
sali, toti Concilio, & conse-
quentè particularibus
dogmatibus?

C Um Papa nominatum dixerit — Si ve-
niatur ad conclusionem, que præ-
judi-

1566.

judicet Concilio, quoad dogmata &c. A non videtur sive hoc animo, ut etiam si praejudicaret in universalis, & per consequentem dogmatibus, eam praejudicationem attendi vellet, alioquin non exprefſiſſerit ſpeciatim, quoad dogmata — per quam clauſulam oſtendit, ſe particulae. Judicium in dogmatibus tantum respiceret; nam bene videbat, ex qualibet concluſione in universalis, praejudicium aliud quod toti Concilio fieri poſſe, ſed non ex qualibet, dogmatibus particularibus fieri, quod ſolum ille reſpexit.

An particulae praejudicium dogmatibus fiat?

*N*ullum particulae praejudicium fit ex parte Catholicorum, qui hoc genus, propter ipſarum rerum magnam difficultatem, que necessarii par habebat, admifſiſſe praejumi poſſunt; in quo genere, non tam decernunt aliquid, & definient circa Fidem, quād ſibi, & ſuis carent, ut maius malum evidentur; hæretici autem, & ſi præfumant velle dogmatibus Concilii in particulae praejudicare, tamen neque id exprimunt, & magis eſt respiciendus Catholicorum favor, quād illorum odium.

An ſit necessaria expreſſa acceptatio Concilii Tridentini?

*I*n hac recessus confirmatione non eſt neceſſaria, quia eſt adē difficultis ejus rei expreſſio, ſi pacem in Germania ſervare volumus ut pro impossibili bienda videatur; porro cum infirmior sit Catholicorum pars, pax negligenda adhuc non eſt.

An ſufficeret mentio Concilii? & ubi, & quomodo, & quibus verbis?

*E*xtra recessum, non tantum mentio, ſed & acceptatio expreſſa petenda eſt ab illis, qui Catholicam Fidem profiteruntur; que ſigillatim ſive in separato Catholicorum Conventu; ita ut promittant Illuſtrissimo Legato, ſe id Concilium premoturos, & exequuturos, quatenus id bona fide poſſint.

An ceneſatur per hunc recessum confirmata Confefſio Augustana?

*N*on magis à Catholicis illa confirmita ceneſetur, quād Religio veſtis ab hæretici; nam de utraque utrinque transfigitur, abſque eo, quod hæc, vel illa præferatur.

B An ceneſatur hæretici, qui conſenſunt, vel conſentiant confirmationi recessus, præſertim post Concilium?

*V*bi potius transfigitur pro pace publica, quād aliquid, vel docetur, vel defenditur in negotio Fidei; ibi hæretis crimen bærere non ceneſetur.

C An protestatio ſit neceſſaria propter mandatum Papæ, iis verbis, ſi veniatur ad recessum, vel concluſionem aliquam, que praejudicet Concilio Tridentino, quoad dogmata?

*P*otius videtur neceſſarum eam omittere; nam, cum bic recessus non prejudicet Concilio, quoad dogmata, ſind mandati authoritate protestatio fieret.

An protestatio ſit neceſſaria propter officium Legati?

*C*um officium ejus a mandato potiſſum pendeat, & præter mandatum protestatio foret; etiam præter officium foret.

An ſit utilis protestatio?

*A*dmonitio quædam eſt utilis, ut tam Cœfarea Majestas, quād reliquā intelligent ejusmodi recessus, non tam approbari, quād tolerari; ſed protestatio quilibet videtur animos utriusque E partii irritatura; deinde timendum eſt, nd interpoſitā protestatione, vel Confefſionis ſe occaſionem arriperent diſcedendi ab omni fædere, & opprimendī Catholicos, ſicut ante fecerant; vel Catholicos, reliquias ſe à Pontifice putantes, artiore fædere cum Confefſionis ſe jungentur.

Nicolaus Sanderus
Doctor Theol. Anglus.
Quæ

166

Quæ sequuntur sententia, à Hieronymo Natali, Petro Canisio, & Jacobo Ledesma Societatis Jesu Theologis subscriptæ simul leguntur: earumque prima in fronte hac verba præmittuntur: Proposita hæc est Questio:

Si pax, ejusque conditiones annexæ, quemadmodum in recessu Imperiali anno 1555. Augusta sanctæ; deinde anno 1557., & 1559. in Imperio confirmatae fuerunt, in hoc ipso Recessu rursùs confirmarentur: an idcirco, quoad Catholicos attinet, dogmatibus Concilii Tridentini præjudicaret?

Contra hujus Concilii dogmata, quæ Fidelis esse intelligimus, fieri, vel præjudicari non videtur, si pax in superioribus receffibus constituta, iterum confirmetur, dum Germania Status, in his tantis diffidit graviter sanè laborat.

Deinde si adiecit huius paci conditiones expendantur, videntur illæ emnes confabare cum dñli dogmatibus Concilii; cum earum nulla contra Catholicum dogma in eodem Concilio definitum, facere videatur, in quibus quidem conditionibus aliud esse nibil intelligimus, præterquam permissionem, disimulatione Ecclesiastice Jurisdictionis, ac Juris etiam Imperialis debitis suspensionem, qua media ab adversariis obversa, idcirco à Catholicis acceptata videntur, ut dura, & invictabilis necessitatè temporum, & sectariorum perveritati, ad tempus cedatur, utque majora mala eventur, cum gravissimum metus, qui in viris constantibus cadere poterat, ipsi videatur, consiliis melioribus locum non relinqueat.

Quoniam verò nonnullæ suspicio[n]es, & præsumptiones male hujusmodi pati, ejusque conditionibus possint opponi; nō præterea Concilium Tridentino, ratione illa, præjudicare videatur; valde optandum, & omnino curandum videatur, ut in hoc postremo recessu, cum Catholicis dictam faciem confirmare voluerint, expressionem mentionem, & professionem faciant dogmatum Concilii Tridentini.

Negat parvum refert illud, ut quæ statuensur de pace, affirmatio[n]es; reliqua verò de conditionibus, quibus Catholici gravari videbuntur, non nisi enuntiati

A enuntiantur, ut factum permitti, non Ius, vel potentia statui videatur. Sic enim rectè dicetur: pacem servabitur, Augustana Confessionis homines non molestabimus, iurisdictionem non exercebimus, stante pace &c.

Ceterum, ut Catholicæ Status in hoc negotio rectius instruantur, illud etiam, asque etiam Catholicæ iisdem inculcandum videtur, Sanctam Sedem Apostolicam ferre quidem dolentè banc Catholicorum in Germania injuriam, & necessitatem, ut qui, ob ingentes numeri heresi, executioni Juris ad tempus cedere, multaque à sectariis indigna ferre cogatur; donde nimis um Cribrius Jesus illorum vires augent, quibus Ius suum præ dignitate posint persequi; nec tamen idcirco ab eadem Romana Ecclesia probari, quidquid in his necessitatibus alium est, nec pacem banc publicè constitutam laudari, permittit interim, nec impedet pro materna sua in Filios tutulgentia, quod Principes Catholicæ hujusmodi pacis conditiones admittant, confirmant, & observent, quando illi rebus Germania, tam afflitti, & presenti necessitati, hoc ratione consulendum esse arbicularunt.

Postremo, neque cum dñli Principibus, neque cum N. in hac causa durior videatur agendum, donec a Sanctissimo Domino Nostro, primo quoque tempore, conjulatur, eoque maximè consilia dirigenda, ut interim Tridentini Concilii mentionem, & professionem in ipso recessu diserte illi interponant, sicut est supra dictum; at si hoc forte nequeat obtineri, ut Idem in Congregatione Principis, bacipio de rem, mentem suam declarant, publicèque testentur, quod eorum testimonium in Acta referri, & apud posteriores valere poterit aliquando, Christo auxiliante.

Hec à nobis dicta sunt, & subiecta reverenti Sanctissimo Domino Nostro, & S. Sedi Apostolicae, omniisque rectius sentientium judicio.

Hieronymus Natalis. Petrus Canisius. Jacobus Ledesma.

Ab iisdem verò suis disputatani hanc ipsam rem, in eodem M. SS. Cod. reperimus; idèque omnia, ut de ceteris fecimus, quæ in ipso adinvenire contigit, hic ponere duximus. Scripto autem hic est titulus (Responsiones breves sine argumentis ad questiones aliquot subsequentes). Dictas sic verò suis sc

se sine argumentis, ejusmodi responsiones existimamus, quod questionibus scholasticō more minimē responderint; ita enim se habent.

PRIMA QUÆSTIO.

An per confirmationem recessus anni 1555, in universalī prejudicetur toti Concilio Tridentino, & ex consequenti particulariter dogmatibus ejusdem?

Resp. Quoniam de Catholicis queritur, bi, etiam si recessus ille Imperialis anni 1555. nunc iterum confirmarent, nego in universalī, nego in particulari, dogmatibus Concilii Tridentini, ad Fidem, scilicet, pertinentibus, aperte prejudicare viderentur; verum, si nulla hujus Concilii mentio, vel professo a Catholicis Statibus modò fiat, certè in universum Concilii prejudicium fieri magna est suspicio, atque presumptio, quod per consequens fiat particularibus etiam dogmatibus.

SECUNDA QUÆSTIO.

An acceptatio Concilii Tridentini sit necessaria?

Expressa hujus Concilii acceptatio, sive in ipso recessu exprimatur, sive alibi, infinges utilitates afferret, ut necessaria quoque videretur, ad suspicionem, & presumptionem illam, de qua dictum est, evitandam, utque nullum Concilio prejudicium fieri videatur.

TERTIA QUÆSTIO.

An sufficeret Concilii mentionem fieri? & ubi illa, quomodo, & quibus verbis facienda?

Resp. Quandō a Statibus Catholicis hoc, quod optimum, & maximē urgendum est, obtineri non posset, ut in ipso recessu liberam professionem facians de acceptatis dogmatibus Concilii Tridentini; saltē ed inducendi videntur, ut verbis non obscuris dicti Concilii dogmata se profiteri, & confirmare declarant. Id autem fieri poterit inter Principes publicē, vel in aliqua Congre-

Annal. Eccl. Tom. 22.

A gatione Statuum Catholicorum, vel certè si aliter fieri nulla ratione potest, inter paucos, vel apud Illustissimum Dominum Legatum. Modus vero adhiberi poterit, quo, & minimē offendantur heretici, & Catholicī suam Fidem profiteri non omittant. Et forte satis esse videbitur, si dicent, se profiteri, ac velle Tridentini Concilii dogmata manere per omnia salua, atque integra, neque se ab illius Fide, & doctrina esse discessuros. Eaque professo, vel per Instrumentum publicum, vel per scriptum, presentium

Principum Ecclesiasticorum manibus firmatum, vel per Epistolam, ab iisdem ad Summum Pontificem datam, constare posset. Quod si Catholicī nullam omnino hujus Concilii mentionem interponerent, non videmus quomodo excusari, & a gravi suspicione liberari possent, quandō neque in recessu ipso, neque in Conventu Principum, neque apud paucos quidem, dogmata Concilii profiteri volunt, ut Religionis sue testimonium, hoc tempore, & loco, in foro exteriori proferant, præsertim, cum aliceter Pontifici Maximo, & Ecclesia satisfacere, & suspicionem eluere non possint. Neque tamen propter, etiam si nullam mentionem interponerent, ad publicam protestationem deveniendum suademus, sine Pontificis novo, & espresso mandato.

QUARTA QUÆSTIO.

An Confessio Augustana per hunc recessum confirmata videatur?

Revera non confirmatur aperte a Catholicis illa Confessio, que ab hereticis, sicut per vim intrusa, sic habentis sceleratē defensa est, & ob Seclariorum potentiam, a Catholicis non potuit prohiberi, quominus a multis recuperetur. Illud quidē verum est, presumptionem, & suspicionem esse gravem, si Catholicī nullo pacto Tridentini Concilii mentionem facere vellent.

1555.
QUINTA QUÆSTIO.

An heretici censendi, qui consenserunt recessui, scilicet supradicto, vel consentiunt, praesertim post Concilium Tridentinum jam editum?

REsp. Heretici censendi bujusmodi non videntur, qui ante recessui consenserunt, vel nunc forte consentient, etiam post editum Concilium. Quandoquidem nihil confirmari videntur in recessu, quod aperte cum Fidei dogmatis pugnet, & si quid in hoc recessu recepto, vel recipiendo peccatum esset, licet peccantes suspecti forent, non tamen heretici plane essent existimandi, nisi recte explorata.

SEXTA QUÆSTIO.

An necessaria videatur Protestatio, propter officium Legati?

REsp. Multa quidem requiri videntur, priusquam ad protestationem necessarij veniatur, qua illi sunt gravandi, & consiliandi non essent, qui Catholicæ Religionis bofeti, vel defensores se esse, non aperte declarant. Deinde non necessaria videtur protestatio, si Legati officium spectent, modò amica quadam, aut etiam seria commonitione, vel paterno conqueßione, fleti poscent animi, ad professionem Concilii Tridentini sufficientem exhibendam. Tum vero necessaria videri posset hec protestatio, si Catholicæ Confessionis Augustanam palam acceptarent, aut dictum Concilium reprobarent, vel saltē nulla ratione comprobarent.

SEPTIMA QUÆSTIO.

An fit protestatio Legato necessaria, quoniam Pontifex ita mandavit — Si veniet ad recessum, vel conclusionem aliquam, que præjudicet Concilio Tridentino, quod dogmata?

Mandatum hoc Pontificis nullam recessitatem, vel obligationem afferre videntur, ad protestationem hoc tem-

A pore faciendam; imò potest impeditare, cum recessum Concilio Tridentino præjudicare, quantum ad dogmata, non confit, ex recessu anni 1555, sed de futuro recessu nullum potest nunc certum judicium fieri.

OCTAVA QUÆSTIO.

An sit utilis hæc protestatio?

REsp. Utili est posset, si ex necessaria causa legitimè fieret, nullaque supererent alia media, Principes Catholicæ ad Tridentini Concilii Fidem, & professionem adducendi. Nunc vero res in eo statu versari videntur, ut multa incommoda, & gravia pericula ex hac protestatione consequentia eis facile sit propicere; nimisrum N., & omnium Statuum insanabilem desicionem, Catholicorum Auguſtanae Confessionis confirmationem; breviter, Germanicarum Ecclesiæ miserabilem eversionem, ut reliqua incommoda prætereamus.

Ex quibus omnibus intelligi facile potest, quid in rem præsentem, tum consulendum, tum desiderandum, & elaborandum maximè videatur. Primum quidem, nō ad ultima remedia statim veniatur, si recessum 1555. anni confirment Status Catholicæ. Deinde, ut Status iidem ad liberam, & apertam professionem Concilii Tridentini permoneantur constantissime, atque efficacissime; quacumque demum id ratione faciant, modò ipsorum Fides Pontificis Maximo constate possit; sic enim iuspicione se ipsos liberare, sic officium suum Catholicum probare, & Pontificis Maximo animum sibi, suisque Ecclesiæ conciliare videbuntur.

Ceterum, si, quod volumus, hoc ab illis non possimus consequi, quod tam tentandum modis omnibus, & contendendum est; illud superesse videntur, ut Illustrissimus Dominus Legatus apud illos edat non obscuram significationem animi sui, qua testatum faciat, suspectam banc illorum, in re salutari, ac necessaria, tergiversationem, sibi, & Pontificis Maximo non posse, non admodum displace. Præterea minas interponere, & terrorre illis injicere poserit, propositi, ex hac dissimulatione, & tergiversatione, incommodis, & periculis, que secundum sapientum judicia, consequentia videntur. Addi posset, nullam reliquam

quam esse spem, prudentissime, & in his rebus exercitatisimo Pontifici persuadendi, Status hoc, ab hæc eos sufficiere libertor esse, nisi Tridentini Concilii Filidem profiteantur: & apud N. precipue curandam videtur, ut Ecclesiæ Advocatus, & in re tam bonaest, & ad statutum Religionis in Imperio commodum publicum necessaria, Legatum juvet, ac totius Germanie utilitat, atque necessitatibus consulat.

Quibus rationibus, si nibil proficiatur, significari poterit, de protestatione interponenda; sed eam tamen differre licet, usque ad responsum Pontificis ex Urbe afferendum. Mox verò scribendum, & celerrime quidem ad Pontificem Maximum mittendum videtur, ut in intelligat diligentia ballenüs adhibitis rationem, & causas dilatae protestationis, & statum totius negotii, & incidentes hic Doctorum dubitationes, ac difficultates, ob quas Legatus ipse non potuerit certi aliquid in re tanti momenti constituisse; praesertim, cum videret apertum id non esse, quod recessus anni 1555. Concilio Tridentino, quoad dogmata præjudicaret. Interim quidquid Pontifex Maximus decreverit, id, cum allatum buc ex Urbe fuerit, executioni statim demandandum esse promittatur, salvum enim, ac integrum Pontifici jus manet, ut quod ipse volauerit in hoc negotio statim efficiatur. Legatus verò, etiam si non protestetur, tamen diserte testari potest, se nibil istorum acta probare. Precautum, ut Domini voluntas in omnibus fiat, ad Ecclesiæ Catholicæ edificationem, & Germanie salutem.

Hæc à nobis dicta sunt, & subiecta reverenter, judicio S.D.N., & Sanctæ Sedis Apostolicæ, omniumque rectius sententium.

Hieronymus Natalis. Petrus Canisius. Jacobus Ledesma.

XII. Ipse fermæ quæstiones, ab iisdem Theologis compendiosè disputatae sic se habent, huncque præferunt titulum.

Quæstiones cum brevibus respondionibus?

P R I M O .

An flante mandato Pontificis, ut ad protestationem deveniat, cum præjudicaretur Concilio Tridentino, quoad dogmata: & affirmantibus interim expressè Theologis, huic Concilio, per confirmationem pacis, quoad dogmata, non præjudicari, sit nihilominus ad protestationem deveniendum?

REsp. donec Pontifex Max. certi ali- quid respondeat, non videtur ad protestationem publicam, & sollemnem, vel ob quam metuitur periculum, esse deveniendum.

S E C U N D O .

An protestatio Cesari cum Notario, & testibus facta, probabilitè creditur molesta, & cum offensione Cesari, ac Religionis futura esse?

REsp. Videtur illa Cesari molesta, & cum ejus offensione futura, & verendum, nè cum iactura etiam Religionis in multis fias, hoc tempore.

T E R T I O .

An timendum, nè protestatio de schismati occasionem?

REsp. Videtur simendum, nè inde sumatur occasio schismatis, aut falso, nè minor sit unio Statuum Catholicorum cum Capite suo, Pontifice Maximu, unde initium schismatis consequitur posuit.

Q U A R T O .

E An Cardinali Augustano, & Oratore Regis Catholicæ, & Theologis omnibus monentibus, nè protestatio fiat, sit nihilominus protestandum?

REsp. Non videtur, nisi allata clariorre Pontificis Maximi sententia, ut dictum est.

QUINTO.

An possit hæc fieri protestatio etiam post Comitia?

REsp. Videtur fieri posse, per quæcumque madmodum voluerit Summus Pontifex, modò interim constet non confessisse Illustrissimum Dominum Legatum.

Hæc à nobis dicta sint, & subjecta reverenter judicio Sanctissimi Domini Nostri, & Sedis Apostolicae, omniumque rectius sententium.

Hieronymus Natalis, Petrus Canisius, Jacobus Ledesma.

xx. Cum autem ex Caligario constet, has Theologorum sententias, partim à se, partim verò à Francisco Borgia Pontifici exhibitas fuisse, ut supra dictum est; quæstiones has, breviter disputatas, eorumque fusiorem explicationem, inferius ponendam, ad ipsum Borgiam, à Natali, Ledesma, & Canisio missas fuisse, ex ipsorum ad eum epistola, quarto non. Maij, Auguste datâ evidenter appetat, nam in ea hæc habentur. (Propositæ quæstiones videbitur, quas una cum Epistola hac, & responsionibus accipies; & ut plenè de his omnibus edoceris, quæ in eis continentur, earumdem explicationem, distincto scripto exarata, ad te quoque mittimus.) Hac igitur explicatio hunc Titulum profert.

*Ex codem
M. S.*

[Declaratio rerum precipuarum, pertinentium ad recessum Imperiale, Auguste habitum anno 1555.]

REcessus anni 1555. cum suis conditionibus, simpliciter ex Catholicorum parte prejudicare non videtur Concilii Tridentini dogmatibus; nam pacem inter Catholicos, & hereticos esse convenit; qui Catholici omne id, quod in ejusdem Concilii dogmatibus continetur, credant. Verum quidem est, quod diligenter nonnullis recessus ejusdem, in modo eo recessu inspecto, suspicari facilè aliquis posset prejudicium aliquid Tridentino Concilio, quod dogmata inferri; at suspicio ejusmodi averteretur, si Catholicæ legitimè, & publicè Concilium

A idem acceptasie profiterentur; & tandem vixum est nobis, quod scđe acceptatione, banc palam faciant Catholici, scđe non, ut ad protestationem omnino procedatur, donec Summus Pontifex de omnibus admonitus, quid agendum ipsem decernat.

Ad hoc statuendum, inter conditores reeßus anni 1555. quæ confirmante sunt, nil videtur concedi, quod hereticis dogmati concessio rite dici possit; dum sola Catholicis necessitas fuit, (ut nimirum servarentur reliquæ Statuum, Dominiorum, Ecclesiæ, Bonorum, atque personarum Catholicam Religionem in Germania profiterentur) ut debitum pœnas in Protestantes se minimè animadverferos Catholici pollicerentur, quas nempe pœnas nulla prorsus ratione infligere possunt; ita ut nihil aliud agant, quam suspendant authoritatis Ecclesiasticae, & brachii secularis adversus hereticos executionem, que jam ex se, ob virium imbecillitatem, suspensa est.

Præterea considerandum est, quæ quotiescumque in hoc recessu dicitur, non debet hoc fieri, juxta loquendi modum apud Germanos, nil aliud significatur, nisi, quod id, vel aliud, baud fuit; ita ut quando dicitur, non posse, minimè legitima, & ordinaria potestas denegetur, sed ipsius dumtaxat executio prohibetur, quod evidenter apparet ex pœna impoſita in Articul. 3. 4., & 11.

Principia item Catholicorum in hoc recessu intentio minimè fuit, nec modò est, de rebus ad Religionem spectantibus agere, nec hereticorum Religioni assentiendi; sed pax Religionis vocatur, quæ nempe pax si inter eos, qui duas Religiones proficiunt, quoad personas, bona, & ut quiete, & pacificè juxta exteriorem politionem, vitam ducant; nec ideo Catholici articulo alicui, vel Fidei dogmati se cœsiſſe arbitrati sunt.

Ubi Ecclesiastica, & Civilis Jurisdictio suspensa pronuntiatur, non ita concordium noscitur, quod idcirco Catholicæ, in Locis, in quibus merum Imperium habent, executionem; ut prius habere prohibeantur: sed tantum quod in eos, qui professionem Augustanam professi fuisse, ad pejora scandala evitanda, non animadverteretur per viam plenæ Juris, donec Catholicæ Status validioribus sumptis viribus, ad suum jus integrè exequendum resurgerent.

Con-

Comit. Tri-
den. 1566.
T. 25.

Conciliis autem dogmata, ea dum taxat dicimus, que sunt eirca Fidem, non reliqua, que ad reformationem, & disciplinam Ecclesiasticam pertinent; nam bis certum est, quod in recessu praejudicium insertur, ut de ipsis questione non est, sed de aliis, que ad Fidei dogmata spectant.

Quia vero in allibus recessus capitibus, quod ad libertatem, & Ecclesiasticam Jurisdictionem, ejusque executionem, Catholici nimis concedere videntur: id est nosandum est, (ut supra dictum est) omnem concessionem banc fieri, ad devitanda non tam magna, quam estiam extrema, que hinc sequentur incommoda, pace politica sic deturbata, quam Catholici, se recipere, sustinere, ac tueri cogi afferunt, quia adversarii plusquam anteā, modò apparenz viribus valdiores; nec Catholici excogitare sciunt, quaratione, quod humano praefidio, à quibus undequaque circumventur adiacentibus, & infestissimis hostibus, fluctuantur.

His presuppositis, si ad Articulos recessus anni 1555. deveniantur, (nam de ipsis tantummodo confirmatione usque adhuc nullum esse, compertum est, quia Catholicis consilium aliud baud superest) breviter Articulos eosdem, quodammodo expliqueare contendemus, ut appareat, corum neminem aperte contra aliquod Tridentini Concilii dogma confusere, data opera ramen omisiū primo, ac secundo capite, in quibus difficultas aliqua minima prospicitur.

In tertio igitur Articulo, nil aliud statuitur, nisi, quod secularē Catholicorum brachium, Protestantium Status baud vexet; quod nimurūm nil aliud esse convincit, quād Jurisdictioni exercitium suspendere, quod ad nullum dogma spectare cognoscitur.

Quartus, & quintus evidenter Catholicis favent; imo in quarto id commodi percipiuntur, quod Protestantē Catholicos quieter, ac pacificè vivere sinant, & ab occupandis Monasteriis, Ecclesiis &c. se abstineant. In quinto etiam illud commodi habetur, quod Calvinista, Anabaptista, aliquique sectarī, nibilomini debitis penitētū offici possint.

Sextus Ecclesiastico nemini permittit, ut à Fide deficiat, & in universum, Religionis libertas nulla ratione confundatur; que, nempe, libertas, impudentissimè, & furenter ab adversariis po-

blulosa, constantissimè à Catholicis infesta fuit, tūm in aliis, tūm in his precipue Comitiis; ita ut quislibet Catholicorum, qui à Fide defeccerit puniri possit, ac impediri in Statibus Catholicis saltē per exilium, quod ad omnes astinet; & in Ecclesiasticis, etiam per amissionem honorum, ut nimisrdm facere consueverunt Principes, qui sic se gerere volunt, & audent; ita ut ex hoc articulo ea utilitas emergat, quod, quosiescumque de factō Ecclesiasticus aliquid, vel plures à Fide deficerent; tamen, ex ipso adversariorum consensu, in Ecclesia Dei Ecclesiastica bona remaneant, neque ad adversarios transeant, quod terribilibus conatis obtinere ipsi semper connixi sunt.

Septimum nil aliud est, quād Catholicos pati, corumque suspēndi actionem in ea bona, que vi, & furio Ecclesiastis subducta sunt, que nempe bona nulla ratione recuperari valent, donec Deus Opt. Max. ad ea recuperanda vires suppeditare dignetur, & in eodem nil aliud continetur, quād Judicibus prohibere executionem Juris eorumdem Catholicorum, super recuperatione prefatorum honorum.

In octavo exp̄residū vldetur, quod ad tempus suspenditur, magna ex parte, executio Ecclesiastice Jurisdictionis contra Protestantes, & tamen aliqua retinetur, ut dictum est sexto Articulo.

Nono illud caustum est, nē atriusque Religionis quis Seclator, à contraria, modis seditionis, & coactiōis compellatur (ita siquidem accipienda est Germanica dicit̄, practicis) & contra Magistratus subfido aliquo suffultus &c. ita ut exequatio prohibeat, Protestantibus opem ferendi, & ad Fidem duendis, vīis coactiōis, ac seditionis; reliquis omnibus liberis remonstribui, ut cognoscatur ex tertio articulo, dempto nempe exilio, & quod Ecclesiasticos, privatione omnium honorum, ut supra dictum est.

In decimo sola hec libertas Catholicis, vel Confessionis Augustanae seclatoribus tribuitur, quod corum quilibet subsistere cogi non posset, inter eos opposita Religionis; sed cum familla unu quisque sua, propriis bonis distractis, liberè abiire valeat. Quod, nempe, in magnum Catholicorum comodum versitar, qui inter hereticos commorari cogebantur, & gravissima, ab iisdem illata mala pa-

tiebantur, nec modico periculo expositi erant. Idedque non simpliciter Religio-nis libertas in Locis praecipuis Catholico-rum Principum tribuitur, neque his po-testas adimitur in exiliumpellendi eos, qui deficiunt, vel a Catholica Religione defecerunt, ut in proxim deductum, post initiam pacem, conspicitur.

Undecimus Articulus, aliquas dif-ficultates in se continere videri potest, nam dicit [quod si talis pacificatio, & concordia, per viam Generalis Concilii non sequeretur &c.] praecepit post Tri-dentini Concilii confirmationem, ac si de Jure facta non esset concordia; & tamen videntur, quod aliter factum sit; nam illud (consequenter) Germanice aliud non denotat, nisi factum rei non Ius, uti aperter deducitur, ex ipsis articuli ver-bis. Et revera res ita fere habet; nam ex Tridentino Concilio pax, & Religionis concordia subsequuta non est, in per-tinacia sua perseverantibus hereticis.

In duodecimo de Civitatis Libe-ris, atque Imperialibus agitur, in quibus tunc, scilicet anno 1555. utraque Religio, Catholica nempe, & altera, jam ex aliquo tempore in usu erant, ut utriusque sectatores pacem inter se ha-berent: & id, non modicum auxilium Catholicis confert, qui inter innumeros penè Protestantes, agentes, (ut hic Au-gustus) securè Religionem suam profite-ri valent; & quod additur (debet post-hac ira manere), accipendum est, ut supra diximus, quod de facto, sub inten-tatis a recessu paenit, adversa partiis aseclas oppugnare, nec ab illis viceverfa oppugnari possint. In reliquis Arti-culis nisi aliud, quam confirmatio pacis comprehenditur, sub pena &c.

Hæc à nobis dicta sint, & subiecta reverenter judicio Sanctissimi Domini Nostri, & Sanctæ Sedis Apostolicae, omniumque rectius sentientium &c.

Hieronymus Natalis. Petrus Ca-nius. Jacobus Ledesma.

Pontifici igitur exhibitis, tūm à Præposito Societatis Iefu, Franciscō Borgia, tūm à Caligario, his Theologorum sententiis, uti Commendono acciderat, inter diversas nempe, interque se pu-gnantes opiniones, & in pleno periculi negotio, quid potissimum faciendum es-set, minimè percipere, nec decernere

A audere; sic Pio evenit, inter innumerā dubitationum hinc inde angī, jaetariaque procellas, & anticipi hæfitatione di-straecto, quid statuendum haud cognoscere. Verū, ut ex altera ejusdem Caligarii ad Commendonum Epistola, tertio Idus Maji scripta, colligitur; postquam Borgia super præpositas quæ-stiones, aliorum quoque Theologorum sensus audisset, omnesque in Natalis, Canisii, & Ledesmæ sententiam descen-disse cognovisset; Pontificem, unā cum Pollancho, ipsius suæ societatis Theolo-go adiit, & de negotio diutissimè egit. At Pius in dubitationum, unde quaque angustias conjectus, ad orationis tan-dem præsidium se confugere velle edi-xit; & quod interim menti occurrebat, consilium explicans, Commendoni Le-gati eximia prudentia, causam se com-mittere cogitasse, fassus est. Ex alia autem ipiusmet Caligarii, ad eundem Commendonum Epistola, data Idibus Maji, Caligarium ipsum à præfato Fran-cisco Borgia accepisse habemus, Ponti-ficem, in Inquisitionis Congregatione, coram se habita, ejusdem Congregatio-nis Cardinales, quid decernendum, de-sententia rogasse; & quod omnium sen-tentia tulerat, protestationem nullaten-nus faciendam esse. Inquisitioni verò Cardinales, tūc præpositi, erant Pace-cus, Trani, Pisanus, & Gambara; ad-diditque ipse Borgia, ad rem hanc ritè decernendam, aliam Cardinalium Con-gregationem Pium instituere voluisse, & ut ex eadem Epistola patet, id poti-simū curante Cardinali Granuelano; qui, ut Moronus, Paceus, Farne-sius, à se primū instructi, in hac Congrega-tione in consilium à Pontifice adhiber-entur, Cardinali Alexandrino inter-prete, efficerat.

Horum igitur intellectis opinioni-bus, statim Pius decretiv, nullaten-nus à Cardinali Commendono Legato pro-testationem faciendam esse, sed omnia, quæ ad Religionem spectabant, ejusdem Legati prudentia committend; ut ex altera ipiusmet Caligarii epistola, de-cimo septimo Kal. Junii data, patet; nam in ea de Apostolico hoc decreto Commendonum ipsum ille certiore- fecit. Consilium verò, quod primò oc-currerat, ut videlicet idem Caligarius, uti venerat, Augustam, mutatis ad ce-leritatem equis rediret, de ipso Decre-to Legatum commonefacturus, abje-crum

etum fuit; nè quacumque ratione recessus anni 1555. comprobari existimaretur; dum ille, eti pro dura temporum, & Catholicorum necessitate, & angustia simulandus, minimè tamè commendandus videretur; per consuetum, idcirò Tabellarium, res significata est Commendono.

xxiii. Hæc dum Rome agebantur, jam Augustanis Comitlis finis impositus fuerat, in quibus, (ut scribit Gratianus) conatus, tantoque ad exitium, atque ultimum impietatis gradum ruentis, hæreticorum furori, una opposita fuit Commendoni prudentia, atque industria; nam ipse, rei gravissimæ, nec defuit, aut sui dissimilis fuit, admirabilis solertia indagando, investigandoque omnia; & authores cuiusque consilio, fautoresque, & quod eorum rationes cogitataque spectarent, ac si eorum cœtibus interesset, exploratum, cognitumque habebat, & summa cum cura, atque studio, omnibus eorum machinamentis, nunc hortando, monendoque Catholicos, & adversariorum dolos, fraudesque enudando, nunc deterrendo, continentendoque occurrebat: tantumque, oratione, atque autoritate, cum apud alios, tūm apud Cæsarem, ipsum valuit, ut & Catholici, nunquam se commodiore, aut Causæ & quiore, Maximiliano usos esse prædicarent; & ille negaret, unquam ante firmiores, vehementiusque inter se consociatos, Catholicos expertum esse.

xxiv. Cùm verò pari studio, quo protestationem à Legato minimè faciendam existimaverant ferè omnes Theologi (nè èadem, tūm Cæsar, tūm Catholicorum animi exasperarentur) legitimam, ac publicam, à Catholicis ipsis, Tridentini Concilii professionem faciendam, esse contendissent; ut suprà vidimus: hinc, ut ipsam efficerent, summi etiam, & ingentes Commendoni labores, vehementissimum conatus; quos, cùm, inter alios, egregiè retulerit Petrus Canisius, unus ex Societatis Jesu Theologis, quos Româ Augustam ad Comitia Pium misisse diximus, in Epistola ad Franciscum Borgiam ejusdem Societatis, ut totiès innuimus, tunc Generalem Præpositum; idè amdem Epistolam, in qua insuper plura, ad ipsa Comitia spectantes recitantur, nostramque hucusq; factam narrationem confirmant; ponendam hic duximus. Dicit igitur.

A [De statu rerum, quæ nunc Augustæ geruntur, sèpè antebæc, multumque præscripsimus, hic verò Divina voluntati visum fuit, ut morbis Germania probè curandis, fidus, ac peritus medicus non decesset, Illusterrimus Cardinalis Legatus Apostolicus, Commendonus. Is pergraves hoc loco sibi objectas habuit, similique vicit molestias, ac difficultates.

B Ex M. S. Card. Spadaro. Ibidem in sp.

Deo Jamma sit gloria. Ad Concilium Nationale, multorum animi propendebant, alis subdolam, & insidiis plenam, de concilianda utraque Religione, tractationem in medium afferebant. Nonnulli seriam inter Principes collationem, de toto Religionis negotio perlubenter urserent. Communis, & ingens Protestantum ardor hoc flagitabat, ut Ecclesiasticis ea daretur potestas, ac profana libertas, ut qui vellent, ad Lutheranam Scélam deficerent, & bonis interim Ecclesiasticis, minimè fraudarentur. Verum, aduersus has omnes artes, & fraudes hoc sàm pugnatum est, & vicit Christus, Christique Vicarius in Legato suo, ut discessit tenebris, lux Catholicae veritatis clarius effulgeret, nihilque nobis admiserit potestas tenebrarum. Quod preclarum D. Cardinalis certamen, ed spectabilius etiam fuit, quod celebriorem videmus, hunc Principum hæreticorum esse Conventum, qui undequaque plurimos, & audacissimos, & obstinatissimos novæ perfidie proulgatores tenebant; nunc hoc tandem effectum est, ut de Religione tractatio, quam Scélaris postulabant, penitus rejecta sit, ut nullum inde periculum metui queat. Ceterum nova, & singularis illa difficultas emerit, ut Sacrum Concilium Tridentinum in hoc ipso Conventu, suum habeat locum, & aperta confessione Catholicorum cohonestetur. Quia in re difficile dicitur est, quales, quantosque labores exbauriat Dominus Cardinalis, qui omnem hunc lapidem mouet, ut opportund, & importund commendet Synodum, ejusque Fidem, & autoritatem Germanis comprobet, quod ad ejus fieri potest. Precamur Deum Optimum Max., quod bene cæptum est, virtutis ejus, ut dexterè promoveatur, ac feliciter conficiatur; partim nè Sanæ Sedi Apostolice, & vera Religioni præjudicium ullum afferatur, partim, ut Catholica veritas, & dignitas, quæ cum premitur, illustratur, ex hac lutea suum etiam capiat incrementum. Ora pro nobis, & Germania, Rever-

C ren-

D

E

^{1566.}
rende Pater : Augustæ 4. Maii 1566. A
Servus in Christo v. Canisius .

^{xv.} Ceterum cum omni prossus studio, ac conatu, Germanis Catholicis Tridentinum Concilium commendare studuisse Commendonus referatur, ac opportunè, & importunè, ad Catholicos eosdem in officio continendos, elaborasse legatur: minime à veritate alienum esse cognoscitur, si ad facilius avertenda, que Fidei damnam pertinuit, & obtinendam Tridentini Concilii, quam concupierat, acceptationem, pluriè, & serio protestationem, Pii nomine, à se faciendam, Commendonum interminatum esse credatur; cum id, negotio, quod præmanibus habebat plurimum prodesse, potuerit: imo ex hoc derivasse censemus, ut Scriptores ferè cuncti verè repetita Pii mandata perperam existimaverint, ac scripferint, quod ex industria, id credi suspicarique Commendonus siverit, vel ut animos deterret, vel ut sibi magis devinciret, eoque ad sibi obtemperandum promptiores, alkrioresque efficeret, quibz interminati vulneris ictum avertisse. Legati tantum benevolentia, ac officiis tribuendum esset. Nam sicut in dubium vocari minime potest, semel tantum protestationem fieri Pontificem præcepisse, & tunc etiam, ea apposita conditione, si dogmata Tridentini Concilii in aliquo lœdi contingere; sic ejusdem facienda mandato Commendonum pluriè perterrecessisse, non incongruum existimatibus ab iis, qui tunc inanem ejusmodi conatum forte non fuisse, optimo jure judicabant.

^{xxvi.} Nec irrite prudentissimi Legati artes, ac studia fuere; nam postquam seorsim Catholicorum Procerum linguos, ad Tridentini Concilii acceptationem premonuit, tandem domi sui Catholicorum Concionem habere decrevit, missis, qui singulos Principes convocarent: nec illi gravatè paruere (ut narrat Gratianus) quod erat ejus apud Germanos magnum nomen, magna ab superiori Legatione, integratatis, Religionis, eloquentie fama. Primo dignitatis, (ut idem refert) in iis Cardinales duo exitere, nempè Otho Truxes, & Marcus Altempsius, alter Augustæ, alter Constantia Episcopus, & tres septemvirali honore præfulgentes, quos Electores appellant, Moguntinorum, Colonensium, & Trevirorum Archie-

piscopi, & præter hos, magnæ nobilitatis, & potentie Viri, Albertus Bavaro-rum, & Gulielmus Clivensis, & Henricus Bransuicensium Reguli, multique præterea Liberarum Civitatum, & absentium Episcoporum, ac Principum legati. Ad hos orationem habuit, qua primum eos, ad tutandam priorem Religionis integratatem, propulsandoque impios hereticorum conatus magnopere est adhortatus. Id autem fore iis haud difficile, si consentientibus studiis, constantibusque animis se se adversariis opposuerint, quos hactenùs, tam socioria, atque inertia nostra, & dissociata consilia, quam vires eorum firmiores, validioresque adversus nos fecerint. Hanc vero voluntatem animorumque confessionem, & mutuam de salute, atque incolumitate alterius curam, cum presentibus rebus salutarem fore, tum esse laudem Christianorum hominum propriam, & veram, solidamque virtutum omnium radicem, ac fontem, ignotum coeteris gentibus, nobis ab ipso Christo Deo, indito chartatis vocabulo, proditum, cuius vim, nec veteres assecutos esse humanae sapientiae Doctores, nec nisi ab iis intelligi, qui eadem in Deum Fide, eodem sensu, eodem studio, atque mente conjuncti, veluti corpus unum, uni presenti Capiti, parentis Ecclesie Catholicæ gremio continerentur. Maximè autem, ejus esse virtutis expertes, hereticorum omnes factiones, qui nomen modò charitatis, suis immanibus flagitiis prætententes, rem ipsam exploderent, rectè faciendi necessitate sublata, & ab illo Capite, quod Vicarium sua potestatis constituit inter homines Deus, se præcedentes, omnia societatis, & mutuae necessitudinis vincula refringerent, concordiam, pacemque illam abrumperent, quam terras relinquent, in Coelum abiens Christus, tantoperè nobis commendavit.

^E Cùm multa in hanc sententiam, (inquit idem Gratianus) magno animo, communibusque consiliis oblitendum, atque obviā cundum audacitatem hereticorum esset, & maiestas Religionis, & sua ipsorum libertas, dignitasque, pie, fortiterque defendenda, dixisset; Orationem ad Concilium Tridentinum flexit: In eo, cùm sacrorum, & Fidei rationem egregie explicatam, atque institutam esse, tum morum, ac vite disci-

plinam ad prisca sanctitatis consuetudinem revocatam, acerrimumque tellum adversariorum manibus erectum, atque in ipsos per summam omnium flagitorum, ac turpitudinum licentiam degentes retortum, pariterque, & impie dicta in Deum, & improbe jaetatas in bonos obsecrationes repulsas, ac refutatas esse. Susciperent ergo salutares Leges, & quod sananda maximè Germanorum genti, tot per annos, tantis sumpitibus, tanto ab ultimis quoque terris, Patrum, doctorumque virorum concurso, habitum Concilium esset; ejus decretis Principes ipsi parerent, ex eorum Jure rem Ecclesiasticam regerent, sancirentque, consensum cum bonis ostenderent; impios, & haeticos contumacis, ac discordis suis relinquenter, donec aut tadio disfendisi, in novasque, & contrarias quotidie festas transeundi, resipiscerent, aut in illa pravitate perseverantes, justas pervicacis animi poenias Deo penderent.

CGermani, cum paulò inter se consultassent, Moguntinus Archiepiscopus, qui dignitate coeteros anteibat, de reliquorum sententia, gratias Pontifici Maximo, atque ipsi Commendono egit, quòd de Germania salute, deque eorum rebus tantam curam gereret, easque studio, opera, consiliis juvaret: Quæ apud ipsos de animis, voluntatibusque jungendis, item qua de Concilii Tridentini Legibus gravitè, copiosèque dissenseruerint, sciri vera esse, & se admixuros, ut vulneribus suis ea maximè remedia adhiberent, quæ ipse commemorasset. Scita Concilii accipere eos, sanctèque omnia polliceri, ejus se jussis obtemperatuos, in iis, quæ Fidem, & Sacrorum cultum respicerent, sine exceptione ulla, aut dubitatione: in disciplina ratione quedam esse capita, quibus excipi cuperent; quòd in tam depravatis hominum moribus, tantaque licentia, ac perturbatione Germanicæ, nec utile foret, tūn revocari, nec tumultus; ad id pacatius, magisque tranquillum esse tempus opperiendum. Quæ apud ipsum eò libentius proflerentur, quòd sibi cum prudentissimo Germanicarum rerum esse sermonem sciarent, quo etiam ab eo peterent, ut suscepimus erga Germanos studium retineret, postulatisque eorum publicis, privatisque, apud Pontificem Maximum, autoritate sua, gratiâque adesset, atque in pre-

A sentia, ut capisset, tegeret, tuereturque, tantorum ejus in gentem suam officiorum, perpetuam apud Germanos mansuram esse memoriam. Ista ex Gratiano, quæ iis cohærent, quæ ab aliis recitantur, cùm nempe referunt plenis votis, nullo penitus contradicente, Catholicos Germanicæ Principes, Tridentini Concilii dogmata suscepisse. Ita, haeticorum spe, consiliique frustatis, nullum ex Comitiis vera Religioni incommode fuit, sed potius utilitas plurimum emersisse visum est, cum in Fide, Orthodoxi confirmati sunt, & hæresis cancer, nè ulterius, sive viusque serperet, prohibitus fuit.

Hac verò, cum ulterius confirmata videri possint ab eodem Archiepiscopo Moguntino, in Epistola, ad ipsum Pontificem datâ; illam idcirco, ex proprio originali desumptam, hic duximus inserendam.

[Beatissimo in Christo Patri, & Domino, Domino Pio, ejus nominis Quinto, Sancte Romana, & Universali Ecclesiae Pontifici Maximo, Domino suo Clementissimo. Post debitam obedientiam, & devota semper saecorum pedum oscula. Beatusse Pater, & Domine, Domine Clementissime.]

Ex Archiv.
Card. Al-
xand. Ge-
rard. Thuan. ut
sup.

DBreve S. V. secundâ præteriti mensis Maji Roma ad me missum, proximis diebus, ex manibus ejusdem Vestre Sanctitatis Legati de Latero, Reverendissimi, & Illusterrissimi Domini Cardinalis Commendoni, Domini, & Amici mei charissimi, nomine Sanctitatis Vestre, ea, quæ par fuit, devotissima reverentia accepi. Ex quo equidem baud vulgarem Apostolatus sui suscepit munoris prosequitionem, affectuoso animo libenter cognovi. In Domino, omnium bonorum auctore, & opitulatore fiduciam repositam habens futurum, ut non modo magno certe Ecclesia sue fatis (prob dolor!) afflita, commodo, cùm eidem Sanctitati Vestre onus impositum leve fiat, tum etiam ipsa quoque Respublica Christiana, recessis calamitatibus, quibus miserè premitur, pristino nitori restituatur, & resplendeat.

EAd me quod attinet, supervacaneum effect, majoribus verbis meam in iuvandis, & provebendis piis S. V. institutis, erga se propensam voluntatem, & observan-

tiā testatam facere; eum dubio procul
predictū Reverendissimus, & Illustrissi-
mus Dominus Cardinalis Legatus, quo
eum amore, & familiariter colloquutus,
& conversatus sum, de bīsc̄ plenissimē
referre poterit; ipsius namque dilectio,
qua ea, qua est singulari ornatus, &
preditus virtute, gravitate, & prae-
dencia, commissum munus Legationis,
non minus graviter, quād fortior, ac
extimā quoque laude, p̄cipue in habi-
to proxime Conventu Imperiali, exequi-
tus est, at fūcū ante magnam, vel
nunc uberdorem rerum nostrarum cogni-
tionem habet; singula p̄serit, que
ad Orthodoxę, & Catholicę Religionis
nostrę, ejusdemque assertorum persecu-
tiones, & afflictiones pertinent, Sanctissi-
mā Vestra ſeſt̄ expofitum recipiſ.
Quo in re, tamēfi Catholicorum animi
valde turbentur, non tamē eo fuere
dejetō, quin priſtinam constantiam, &
professionem avita hujusmodi noſtre Ca-
tholicę Religionis, & privatim, & pu-
blici in dīcto Conventu Imperiali, teſſi-
ficantur. Neque imposterū, fūcū
mibi pollicor, a debito cessaſunt of-
ficio &c. Thilingz 2. Junii 1566.

E. S. V.

Devotissimus, & Obsequen-
tissimus Filius.Daniel Archiep. Elect. Mo-
guntinus)

Verū Thuanus, postquam retu-
lit, repetitis protestationis facienda
mandatis, Commendonum ministrum,
hero suo Pontifice prudentiū, mini-
mē parere voluisse, & commodum ac-
cidisse, ut, cum secunda mandata vene-
rant, jam caput illud in aliud tempus
dilatum esset; illid subiungit [Non
cessabat tamē Pontifex Cesarem impe-
riō, per Commendonum monere, nō
quid tale in deliberationem, in Comitiis
deducit in posterū patuerit; in eo per-
niciōe peccasse Carolus V., qui dūm se
negociis sacris immisit, Confessionem
Augustanam, & Philippo Melanchtonē
conscriptam, in Comitiis proponi p̄fuit
eſſet, & alio poſte remedio, autorita-
te Cesarea, in tempeſtivō uſui, dum ita
Religioni consulū putat, Religionem
in diſcretū revocaverit. Id rerum con-
fusione, & turbis, que poſted in Germa-
nia incrementum ſumpferint, caſsam
dedilſe; ſateturque mellidi, maximum
aliogui Imperatorem fruſſe, ſi venienti
malo, cuius principia ſemper inſirma-

A junct, maturē, ac validis remedīis occur-
rifſet. Nunc, libertate pefſima, in Im-
perio permitta, ſpiritu vertiginis inter
Germanos regnare, & quoſ homines à
vera Romana Religione diſſident, tot
ſectas eſſe, ſtaſtuanib⁹, in incerto op-
nioneſ ſalo ingeniſ, & cum locorum
mutatiōne p̄q̄r̄ mutantibus eam. Opportunam occaſionem d' Deo oblatam
videri, ut malo tempeſtivū remedium
adhibeatur, diſſidentib⁹ partibus, que
bene conuenientes, diſſiſtūt ad officium
reduci poſſent. In primis procurandum
eſſe, ut Concilium nuper Tridenti cele-
bratum, ubique in Germania publicetur,
&, ſi per univerſam Germaniam non
poſſit, ſaſtem in Civitatib⁹, que Majo-
rum Religionem retinent, promulgetur,
Salzburgi, Conſtantie, Eſſeti, Augu-
ſte, Frifingbe, Paſſau, Brixine, ac
Tridenti. Et quoniam Epifcopti, quoniam
Diuſcendas Synodos celebrari poſſint,
eo impediuntur, quod Metropolitani,
ā quib⁹ initium fieri debuit, non-
dūm ſuas celebraverint; agendum cum
Moguntino, ac ceteris Archiefcopti,
ut Concilium Tridentinum in Synodis
ſuſ recipiant, ut eorum exemplo, Suſ-
fraganei, in Diuſcē ſuſtigare juſo, illis
publicandam eurent. Monendum ve-
Coloniensem, ut confeſſionē, juxta Con-
cilium Tridentinum promulgari, & in
eū verba per Galliam, Italiā, Hi-
spaniam, Sarmatiā, Pannoniā paſtim
Epifcopti, etiam in Germania plerique
juſaverunt, & ipſe ſubſcribat; ſi ſacerdo-
tis triclet, censurę Eccleſiaſtice ſubjicitur,
& Septemtrionali dignitate abdi-
etur. Proviſendam item Cesarī, quando-
cumque contigerit, Magdeburgicam
Prefulem, nuper electū, ſatis concede-
re, nē Septemtrionali Saxo in eam Matricem
totius Germania Eccleſiam, uti jam in
tres vicinos Epifcopatus fecerat, manus
inſiciat. Eamēde Argentinensi Epif-
copatu ſollicitudinem eſſe debere. Li-
broſ ſeſtardorum, & improbabileſ leti-
tia, quantum fieri poterit, prohibendos
eſſe; pio ubique, & publicando cun-
cure, & diſſemindatos. Præmia viri
dottiſ d' Preſulib⁹ opulentis proponen-
da, ſy Seminaria, ubique in Civitatib⁹,
juxta Concilii Tridentini preceptum,
inſtituenda. Poſtrem agendum cum Ce-
ſare, ac reliquis Imperii Principib⁹, ut
quampridem Palatini Septemtrionali auda-
cia, qui aliam d' Confeſſione, in Comitiis
recepta, amplectatur, & Prefule vici-
nos,

nos, & in ditione sua, & ubique diversis A vexationibus oppugnet, autoritate Imperiali coercedatur. Quod de Palatino addit, non frustra fuit: nam Commendonus, captata occasione, cum videret Christophorum Vitembergicum, & Wolfgangum Bajoarum Bipontinum infelis animis in Palatinum ferri, qui præter duas, Catholicam, & Augustanam Confessionem comprehensam doctrinam, nullas alias in Imperio admittendas contendeant, ita enim in Comitiis decretum esse; Cæsarem adit, & ut tam pulchram occasionem sectariorum virus ex Imperio expellendi, minimè prætermitteret, monuit; quod ille non segniter fecit, habitoque super ea re Principum consilio, Palatino denuntiatum est, ut Septenviratu cederet, quem Cæsar in ejus filium libenter collatus esset, aut Calviniane se & Paiores ditione sua excluderet. Sed cum ille, nisi, causa cognita, Calvinianam Religionem damnari minimè aquam esse diceret, & id communis hostis, atque ad eum Pontificis astu fieri, ut commixtis inter se Imperii Principibus, publicam Germanie pacem turbaret: Augustus Saxo septenvir, jam totus in bellum contra Gentiles suos intentus, & qui vereatur, nè turbata Imperii quiete, illi maiores animos, simul, ac vires sumarent, intercessit, & cum aliis Principibus, qui Palatinum oppugnabant, consilia, ac vires conjungere recusavit; & ita conatus Commendoni, & aliorum Principium irritus evasit.]

xxxi.

Ista Thuanus, qua inconsideratè credidisse primò, deinde transcripsisse fusiori, & prolixiori stylo visus est Bzovius, qui pluribus hac ratione Pii zelum commendandum putavit. Verò nos, ad deferenda Pio laudis insignia, à falso, & mendace Historico respuimus narrationum emendicare commenta, quòd nobis in primis illud sit cordi, ut veritati per omnia consulanus. Nè verò temerè, & immeritò Thuanus rejecisse narrationem insinuilem, breviter ipsam discutere non pigeat, ut iniqui testis os obstruantur, & ut Scriptura loquitur, mentiatur iniquitas sibi.

Postquam igitur multimode, ut audisti Commendoni prudentiam, ac summam moderationem, summis etiam laudibus extulit, in eo, quòd protestationem facere renuit, narravitque claram re Religionis in Comitiis deduc-

cenda, cum Cæsare communicata, & spe ab eo facta negotii in tempus aliud rejiciendi, ad Pontificem scripsisse, protestatione ea nihil opus esse, quam magis animi exasperarentur, & reliqua, que proposuimus, quibus nil aliud quam Piùm duri capitibus hominem, imprudentem, præcipitem, imperiosum exhibere contendit. Ubi omnia deinde ex Catholicorum sententia evenisse descripsit, cum videlicet Religionis caput in aliud tempus rejectum fuit; addit Commendonum ipsum Pontificis nomine Cæsarem imperiosè commonuisse, nè quid tale in deliberationem in Comitiis deduci imposterum pateretur &c. Quo nihil certè imprudentius. Si enim famum consilium fuit Commendono, non paruisse Pontifici, & cum Religionis necessitas id exigere videbatur, de illa tamen, vel parvam, vel nullam mentionem publicè injicere, nè videlicet animi exasperarentur: que sanè infania fuisset, exasperare voluisse, inopportuniis, quas assert, commonitionibus, vel cum jam in Comitiis omnia ex sententia Religioni cessissent, vel cum illato in Comitiis iisdem Religioni præjudicio (si tamen præjudicium aliud fuit) nullum tunc supereffet remedium? Quæ amentia, Cæsaris animum exulcerare, ob periculum Religionis negotii, in futuris Comitiis deducendi; Comitiis, inquam, vel quæ nunquam deinceps à Maximiliano cogenda essent, vel in quibus fortè negotium illud deducendum non fore, cum ipsa Comitia, nè quidem animo ficta, vel cogitatione, & mente, ab aliquo complexa essent? Decebat quidem, juxta Apostoli monitum, summum Ecclesiæ Pastorem, per Legatum suum arguere cum omni imperio; quapropter ex hoc etiam non sit, quòd Thuanus ei detrahatur, cum imperiosè commonuisse Cæsarem narrat; tamecum Piùm id fecisse, nullatenus constet, & iis, quæ de Commendoni prudentia edixit, ista, quæ addit Thuanus, nullo modo cohærent; ritè mendacii ipsum coargendum putamus, quòd non tantum vera non dixerit, sed inverisimilia quoque, iisque contraria, quæ dixerat, plectenda temeritate protulerit.

Pari modo fabulosum etiam dgnoscitur, Commendono impellente, Palatino denuntiatum fuisse, ut Septenviratu cederet, quòd præter duas, Ca-

tholicam, & Augustanam Confessionem, comprehensam doctrinam, contraque confirmationem recessus anni 1555. Calvinianum nomen dedit, habitoque, super ea re à Cesare, Principum consilio: nam hec, vel in Comitiis ipsis acta sunt, vel postea; si primum, quomodo afferere Thuanus potuit, Religionis caput in aliud tempus dilatum fuisse, si tanta severitate, ex ipso eo tunc capite, animadversus fuisset in Principem, cuius potestas ipsi Cesari fuerat metuenda? vel qua ratione, id permettere potuisse haereticos Principes, censendum est, qui impudenter, ut vidi-
mus, hoc ipsum postulabant, ut, videlicet, potestas omnibus foret, quam quisque probaret, opinionem habendi; nihilque aliud exoptabant, quam ut occasione captarent, unde Religionis negotium, & quidem quoad caput istud, in medium adduceretur, cum, audaciā, numero, & viribus Catholicis superiores, eos in negocio ipso facile superare posse certissime comperissent? Si autem depositionis hujus periculum, dicatur post Comitia factum fuisse, ut verè significare voluisse Thuanus videtur, & hoc pariter commentitium cognoscitur.

(Habito super ea re Cesare, inquit Thuanus, Principum consilio, Palatino denuntiatum est, ut Septemviratus cederet &c.) Illicè post Comitia Principum multi abierant, quibus absentibus, & insciis, rem tanti momenti agere, nec licitum Cesari omnino, nec tutum. In consilium idcirco eos adhibere, qua ratione potuit? Super ea re à Cesare insuper Principum consilium habitum, cum omnes pariter adessent, haud verisimile agnoscerit, quia, cum eorum pars potior haereticorum esset, coram ipsis rem in medium adducere auctum esse Maximilianum, existimandum omnino non est, cum ob adversariorum, præpotentiam, ex sententia evenire, minimè posse deprehenderet. Quapropter ex eorum etiam consilio, ut Septemviratus cederet, Palatino fuisse denuntiatum, haud probabiliter cogitari valet. Si verò, ex Principum Catholicorum sententia tantum, denuntiatio hujusmodi Palatino facta afferatur, & hoc in primis falsitatis arguitur, cum Saxonem Septemvirum Palatini depositioni obstitisse, ipsomet referat Thuanus; (quo ostendat, non cum Catholicis tantum, sed cum haereticis

A etiam habitum super ea re fuisse consilium) deinde hoc Maximiliani esse nequit, qui medius inter Catholicos, & haereticos semper exhibere se studuit, nec in tanti momenti negotio, Catholicis tantum adscitis, sectariorum consilia respuisse credendum est; & eò magis quod, nisi Imperii cunctis Ordinibus consentientibus, vel sältē parte potiori adhinet, ut diximus, unā suā, vel Catholicorum tantum auctoritate, id efficerem minimè potuerit.

Si igitur, inter tot coacervata Thuanī mendacia, veritatis aliquid immixtum esse fortè existimandum est; & Palatino, ex Principum consilio, depositionem denuntiatam, censendum sit; id ob nefaria alia scelera, quibus Princeps ille obnoxius esset, & ob quæ non à Catholicis modò, sed ab haereticis quoque depositionem demereri judicaretur, ejusmodi in eum prolatam fuisse sententiam, putandum videtur. Cūn autem ille, justè sibi illata crimina propulsare nequirit, (hujusmodi hominum more, qui, cum ex propriis actibus se defendere, tuerique minimè possint, alios insimulando, propria pravitati defensionem parare arbitrantur) Pontificis astu hæc in ipsum agitata fuisse consilia, perperam dixisse credimus; qua assimulata specie, erga se illos mitigescere faceret, quos ad evertenda omnia Pontificis studia, semper agnoverat paratores: non quod verè hoc in negotio, vel Religionis Causa, vel Pontificis, vel Commeadoni consilium aliquid intercesserit.

Quam denique falsum sit, ob Religionis caput, depositionem Palatino fuisse denuntiatam, ea evidentissimè testari videntur, que in Comitorum actibus recensentur; nam, ubi de totiès memorata confirmatione recessus anni 1555. actum fuit, hæc leguntur, sub hoc titulo:

[Actum 27. Aprilis anno 1566. In Se-
natū Electorum, & à Cancellario
Moguntino toti Principum Sena-
tui propositum, & exceptum
à quodam Ecclesiastico Le-
gato, dicto Cancel-
lario.]

*E*lectores, aliorumque Consiliariorum
presentes, Articulum de Religione,
& pace publica in deliberationem voca-
verunt,

verunt, atque consilia sua, ea, quo Col-
fitudines vestre intellecture sunt, modo,
formaverunt.

Cofitudines autem vestre in me-
moriam revocare debent, quod Caesarum
Majestas ante hoc, in omnibus celebratis
Comitiis sumpturne, maximè vero,
quemadmodum Articulus ille servari,
& quomodo servandum conveniri debe-
ret, proposuerit, neque certe Electores,
quidquam videre malent, quamvis ita,
quemadmodum anno 1555. constitutum
fuit, omnes vixissent. Et ut ea demum
via inventari posset, qua bunc Articulum
contentiosum dirimere licet. Cum
autem ea ratio inventari non posset, &
media, hactenus que sita, non suspectant;
cumque sit metuendum, quod etiam si,
& colloquia, & consilia Nationalia in-
fluerentur, frustra laboraretur, unde
necessa est, rem banc Omnipotenti Deo,
quod alla via inveniantur, commit-
tere.

Et cum anno 1555. pax Religionis
instituta, atque illa eò directa fuerit, C
ut omnes, usque ad Christianam concor-
diam, in pace manerent; & cum eadem
pax anno 1557., & demum 1559. pru-
dentibus additionibus meliorata fuerit;
Electores pro eo tenens, quemadmodum
etiam Caesarum Majestas in propositione
sua judeicavit, ut ea Religionis pax,
quemadmodum decisio, premissa, & con-
clusa fuit, ita maneat Articulum samem
bunc ita examinarunt, ut ipsorum Cel-
fitudines, si quis contra eam interea
temporis gravaretur, ut ad illius in- D
flansiam agatur. Et ut hac Religionis
pax, iuxta literam, quemadmodum su-
perius dictum est, semel constituta, pro-
missa, & concordata fuit, ita maneat;
quamquam Majestati sua consultum vi-
deatur, ut, si placeat, de isti viis, & me-
diis, quibus discessit Religio ad concor-
diam reduci poset, cogitetur.

Et cum Majestas Sua in proposizio-
ne sua etiam mentionem fecerit de se-
ciliis, que irrepserunt, & uti quomodo
illa tolli posint, ab Electoribus Princi-
pibus, & reliquis Statibus consultetur:
deliberatio vero ipsorum Majestati Sua
intimetur: super eo Electores inter se
consultuerunt, neque quidquam pro se
recordari potest, quod eius generis scilicet,
que antique, vel Augustane Confessio-
ni contraria esse debeant, in illorum
distionibus irrepserint, vel inventari pos-
int. Quod cum ita sit, Celfitudines ipse-

A rum ne scimus, qualis informatio, ea de
re, Majestati sua dari possit. Quod si
vero Majestas sua in specie, & distincte
judicaverit, que illae sententiae sunt, tunc
sententias suas, ea de re, obedienter
imperitri non gravabuntur. Et quam-
quam à Brandenburgensi introductum
sit, quod ad libertatis concessionem at-
tinget, ac Ecclesiasticis viris non con-
gruat, in eo introniteret se, cum hoc ad
illlos solos non pertinet, cogitarunt Elec-
tores de eo ad Majestatem Caesarum
referre.]

Hucusque acta, ex quibus innu-
mera Thuani mendacia liquidò depre-
henduntur; & primum quidem, post
secundum, facienda, quod ipse exco-
givat, protestationis mandatum, Com-
mendono à Pio factum, hæc apud Caes-
arem aggredi, Pontificem ipsum Legato
suo imperasse; nam cum quinto Kalen.
Maji, quæ proposuimus, acta fuerint
in Augustanis Comitiis; & è contra-

quarto Idus Maji ad Urbem pervenerit
Joannes Andreas Caligarius, Augustæ,
ut diximus Romanus missus, Pontificem
percunctorus, an primo protestationis
facienda mandato obtemperandum es-
set, vel non? evidens est, post secun-
dum Pii mandatum, quod nunquam
fuit, posito etiam quod fuisse, nec
Pium ea Commendono imperare qui-
ville, nec Commendonum, ex mandato
Pii ea efficeri. Deinde in eadem actio-
ne, in qua Religionis pax, confirmatione
recessus anni 1555. dicta fuit; in
eadem de sectis, quæ irreperant habitum
Principum fuisse consilium; quo
inepta Thuani calliditas diluitur, qui
generatim, & quidem fraudulentè in
Comitiis recessum anni 1555. (in quo
ut toties dictum est, Catholica tantum
Fides, & Augustana confessionis secta,
coeteris rejectis, permittebantur) con-
firmari curasse Catholicos, ostendere
videtur; ut postmodum in aliarum se-
ctarum assecias, speciatim in prefato
recessu non comprehensos, animad-
vertire possent: nam ex allata actione
evidentissime deprehenditur, simul, ac
semel omnia hæc acta fuisse, palamque,
& sine fraude, Principum Senatus pro-
posita. Et demum, cum una, & ipsa es-
ter, de qua tractabatur, idque causa, sua
spontè ferret; non quidem de Palatino,
sed de Brandenburgensi tractatum fuisse
apparet, ea tamè ratione, ut nill penitus
in Comitiis contra eum decretum fuerit.

Quæ

XXXV.

^{166.} Quia Thuanus addit, de Tridentini Concilii publicatione; & alia ejusmodi, quæ brevitatis studio praterimus; uti superiora, pariter caute legenda agnoscuntur, nām ex Iis, que suprā proposūtum, līquid apparet, qua ratione Tridentini Concilii publicationem in Germania Pius edixerit, & Pii nomine à Germanis Commendonus illam expetierit primū, ac deinde obtinuerit: quique illorum temporum historias legit, an illa omnes, quas Thuanus recitat Civitates, in quibus Tridentini publicatio, pra aliis facienda erat, (ut ipse dicit) inter Germanie cœteras, Majorum tunc Religionem retinerent; satis superque exploratum habebit.

XXVII.

Verū, cū inter graviora Germanie mala, gravissimum illud esse, quod è pessima Ecclesiasticorum vita, ac exemplo oriatur, Commendonus ipse animadvertisit; hinc, cum Joannem Andream Caligarium, Romanam, ut diximus, misit, inter alia, quæ ei in mandatis dedit, illud insipere fuit, (quod etiam Maximilianus desiderare vīsus erat, ut ex mox dicendis colligitur) ut Pontifex, prater eas, quas antea scriperat, nosque suprā retulimus, datas hac de re ad omnes ferè quarumcumque gentium Episcopos literas, alias etiam ad Germanie Præfules daret, quibus eos, ad corruptos Cleri mores reformatos, vehementius incitaret: quod certe nil aliud fuit, quam Pio currenti calcaria addere, qui idcirco statim Legati sui consilium sequutus, ad Maximilianum ipsum in primis sic scriptit.

[Charissimo In Christo Filio nostro Maximiano, Ungariz, & Boemiz Regi Illustri, Electo Romanorum Imperator.

PIUS PAPA V.

Charissime &c.

<sup>Ex Archiv.
Paric. sign.
2905.</sup>

Cum Sacerdotes ante Dominum, pre delictis populi intercessores, & deprecatores esse debeant, necesse est, eos castos, & mundos esse, ut eorum precēt, Dcum populo propitiū reddere possint. Deus enim vasa, & tomquam canales puro, & mundos requirit, per quos sus

beneficia derivet. Sicut ad hujus Mundi Principes, cum placandi sunt, homines, qui illis placeant, ablegantur; ita Deo, pro salute populi supplicantur, ea cordis munditia esse debent, ut alienorum peccatorum impetrare veniam mereantur: scriptum est enim: Mandamini, qui fertis vasa Domini. Et sancti, ut B. Gregorius antecessor noster dixit: Cūm it, qui dispietos ad intercedendum militent, tristi ad deteriora animus provocantur. Cogitantesq; Nobis, & Virorum, qui rerum Germanie periti sunt, sensim exquirere soliti, que causa fuerint, cur bis miserrimis temporibus nostris, Nobilissima Germanie Provincia, in qua adeò Catholica Religionis cultus vigore solebat, tot populi, ac gentes, à Catholicæ Religione defecerint; illa in primis causa tantarum heresim extitisse videtur, quod Sacerdotum, & aliorum Ecclesiasticorum vita, ac moret, nimis corrupti, ac depravati, populos ipsos maxime offendierunt. Quid enim lu-men illis preferre debuerant, ad honestam, castam, pliè vocationem: jū, sicut accepimus, (quod tamen sine bonorum contumeliam dictum volumus) vita sue surpitudine, atque infamia, turbulentia, ac novarum rerum studiosi hominibus, dissimilandarum, propagandarumque heresim materialiam prebuerunt. Adeò enim plerosque Ecclesiasticos, (id quod dolentes rescriimus) oblitos jampridem suisse audivimus offici, ac professionis sue, ut nō posset tot, ac tantas quidem exortos heres, mores suos correrint, sed imbueant, ac nequitur vivere perseverent, & palam Concubinas habeam, easque perinde, ac si eorum legitima uxores essent, sine ulla verecundia circumducant; ac multi eorum, nō Clericales quidem vestes deferre dignarentur. Cui ergo mirum videri debet, ruine populi, easum tales Sacerdotes extitisse; nec suisse eos, ad placandum populo Deum, Idoneos, cum ipsi quis exorari debuerant, cum gravidi irraretur? Quia igitur in eo loco, in quo constituti sumus, omnium salutis euram habere debemus, nec eam, sine salutis nostra periculo, negligere possumus; & quia, tamquam ea, que oculi cernuntur, videmus, nisi hoc destabilite Concubinatus vitium in Clero Germanico extirpetur, brevē tempore Catholicam illit Religionem penitus defelluram: ad conservandas Catholicorum reliquias, & eos, qui Ecclesiam deserte-

ruerunt ad ejus gremium reducendos; putavimus excitandoi, & sub divini obtestatione Iudicii monendos esse Episcopos Germanie, Fratres nostros, ut in sua quisque eorum Civitate, atque Diocesi, Ecclesiasticorum vitam, & mores diligenter inquirat, & cum alia, que emendanda repererit, emendet, tunc in primis eos, qui Concubinas habent, illas, & sua, & nostra auctoritate, dimittere, & possib[ile]t, honeste, & castè vivere cogat; ac si qui eas ab se segregare, & ejicere recusaverint, eorum contumaciam, secundum Canonicas puniat sanctiones. Si enim Ecclesiastici, ea, que debent laicis exempla praebuerint, sperari poterit, ipsi los honestissimi esse vieluros; Catholicis porr[ad] honeste viventibus, eos quoque, quos Catholicorum vita offenderunt, & a Catholicis Religioni deduxerunt, ad Ecclesie gremium reversuros. Sed quia ipsi Episcopis, ad tale officium efficaciter exequendum, sciimus opus fore auxilio Majestatis Tuae; rogamus te charissime Eilli, & pervisceris a Misericordia Dei obtestamur, ut, sicut dignum est pietate tua, favorem eius, & auxilium tuum propensi impen das. Nihil est, quod Deo gratius facere posse, nihil, in quo melius de ista tua inclita Natione mereri. Auxilia tu quidem maxima, adversus impios Christiani nominis hostes, pro salute Germanie, & tutius Christiani populi, diceris comparasse; sed tale officium tam opportuno tempore, ipsius Dei Omnipotentis auxilium Majestati tuae, ad frangendum hostium superbiam comparabit. Et tunc tibi Sacerdotum preces proderunt, cum mores eorum, pio tuo studio emendati, gratias eas Deo, & dignas, que exaudiantur, effecerint. Cupimus Germanicae Nationis salutem, pro nostro Pastorali officio consulere; sed tua quoque apud Deum merita crescere cupimus. Datum Rome apud Sanctum Petrum &c. Die 12. Junii 1566. Pontificis nostri anno primo]

XXXVIII. Circularis vero Epistola, quam ad omnes Germaniae Episcopos Pius scripsit, hujusmodi fuit.

[Venerabili Fratri &c.

Ven. Frater &c.

Ex Archiv. Vatic. Libr. sap. **P**ro loco, in quo visum fuit Domino Nas consituere, paterno animo de salute Germanicae Nationis cogitantes, non

A desfistimus, nec dies, nec noctes meditari, quibusnam remediis tantas heres, que inde ortae, tamquam ex fonte quodam, in alias Provincias dimanarunt, queque, preter miserabilem animarum jaculum, tot, & iam graves illi Nationi calamitates invexerunt, extinguere possumus. Sed cum nobiscum cogitamus, & cum viris, rerum Germanie peritis, de tanti mali remedis consultamus; tantis heresibus causam in primis dedisse intelligimus, turpem, in honestam, & pudendam Ecclesiasticorum vitam. Qui enim lucem laicis preferre debuerant, ad recte, honeste, plique vivendum; si, (sicut acceperimus, quod tamen sine bonorum consumelia dictum volimus) Concubinas, domi babentes, sine ullo Dei timore, sine ulla hominum verecundia, easque secum circumducere soliti, & in Ecclesiis, ac convivis, perinde, ac si legitima uxores essent, (quod sine pudore referri non potest) etiam Ordinis, & Dignitatis sue nominibus appellatas, ostenderet: tam impudenti vita nequitia populos adeo offendunt, ut propter eorum infamiam, & contemptum, faciliter potuerint hereticis suas frequentare sectas, & heresum venena diffundere. Itaque hujus tanti mali, illud in primis aptum, & necessarium existimatur esse remedium, ut Sacerdotes, & alli Clerici, Concubinas dimittere, & vitam, professione sua dignam, degere cogantur. Quod, nisi ita fiat, propediem (quod Deus avertat) nulla supererunt in Germania Catholicorum reliqua, & omnis prorsus lux Catholica Religionis extinguitur. Quocirca, cum, pro commissione Nobis Officio, praetermittere nolimus, quin faciamus quidquid possumus, ut Catholicorum reliquias in Germania conservemus, eoque etiam, qui a recta Fide deducti sunt, ad unitatem Ecclesie reducamus: Fraternitatem tuam, sub Divini Iudicii obtestatione hortamur, ac monemus, ut officii tui memor, nec quicquam aliud, praeterquam Dei honorem, & animarum salutem respiciens, Diacestum tuum visites, & mores, atque actus Ecclesiasticorum diligenter inquiras; cum alia, que correctione egurint, corrigas, sum quo scumque repereris Clericos, Concubinas habere, illas ab se segregare, eas, & expellere compellas; consumacisque, & in nequitia perseverantes, juxta canonicas sanctiones, in subjectos tibi, ordinaria tua, adversus exemptos auem

1566.

autem Apostolica, quam tibi, quatenus A ea opus sit, concedimus, auctoritate procedas. Memento, Frater, ejus quod B. Gregorius antecessor noster dixit; Cum in subiecto peccatum non corrigitur, in eos, qui præsunt, sententia restringatur. Cogita, quād hec vita sit brevis, quād sunt huius Mundi honores fluxi, & momentanei. Cogita, reddendum fore ab unoquoque nostrum rationem officii sūt, in illo tremendo Iudicio: Væ, Væ, Væ illi, qui tanta scandala, quæ removere poterit, negligentiā confirmaverit, & dissimulatione approbarerit. Dum igitur potes, enītere, cura, & labora, nè criminum tantorum, & quibus eo, quibus præs, revocare neglexeris, abs te pœna, quod abſit, luendā sit. Quod fidentiis autem in Clero tuo, que corrīgenda fuerint, corrīgere aggradiari, scito, Nos cum Charissimo in Christo Filio nostro, Romanorum Imperatore electo, cui ipsi quoque hanc Cleri correctionem, maxime necessariam vide ri intelleximus, vobementer egisse, ut ad officium, tām necessarium, exequendum tibi, reliquaque Episcopis, & Fratribus nostris, Cesarei sūi favoris auxilium efficaciter velit impendere. Datum Roma apud Sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris. Die xiii. Junii 1566. Pontificis noſt. ann. primo]

Prater ista ad omnes Germaniæ Antistites scripta, prout occasio tulit, singulos etiam commonefacere Pius studuit, ut huic tanto malo, pro viribus occurrere conniterentur. Quapropter ad quasdam Archiepiscopi Trevirensis Epistolas respondens, sic dicit :

[Venerab. Fratri Joanni Archiepiscopo Trevirensi.

PIUS PAPA V.

Ven. Frater &c.

*Ex Archiv.
Varic.
ibid. ut sup.*

Cum cetera, que in literis tuis, pri diē non. Junii datis, scribis, libenter cognovimus; tūm ex eis, adēd perspīxisse videmur dignam bono, ac diligēti Pastore voluntatem, erga commiſſum tibi Gregem, ut laudandum te potius à Nobis, quid isto animo sis, quād ad ea, que officium tuum poſtulat, bortatione noſtra incitandum eſſe ducamus; preſertim cūm ita ab te illam bortatio-

nem noſtrām, qua incitandi sua cauſa uſi fueramus, acceptam eſſe videamus, ut indicare ſatis ſit, quo remedio, Dominicarum ovium ſaluti propici poffe putemus. A nonnullis viris, ſide dignis, & rerum Germaniæ periti agnōvimus, tanta, ac tam luxuſe in Germaniæ animalium pefli, atque jaſtura, cauſam in primis dediffe, impuram, ac turpem Ecclesiasticorum hominum vitam; adēd enim plorosque Dei timorem, ac pudorem ſimil hominum abjeciſſe, ut Concubinas palam babere, ac ſecum circumducere, minimè vereantur, perindē, acſi legitima uxores eſſent, & quidem iſſdem officiorum, & dignitatū Ecclesiasticarum, quibus illi vocantur, nominibus appellatas. Tam nefandam Cleri nequitiam, tamque detestandam vita turpitudinem, quis non intelligat, hæreſum in primis ſemen, & materiam extitisse? populi enim, non quid Ecclesiastici doceant, ſed quemadmodū vivant, intueri ſolent, & quorum vitam improbam eſſe vident, nè meliorem quidem eſſe doctri nam putant: morum turpitudine omnem orationi fidem abrogat. Creverunt igitur, & corroborata ſunt hæreſes, quia Sacerdotes malū, ſuis eas moribus aluerunt: quibus enim piè, caſtè, sobrieque vivendi exempla præbere debuerant, eos ipsi, & flagitiis ſuis offenduerunt, & ita offenſos, hereticis facile corrumpendos, & omnibus imbuendos erroribus tradi derunt. Quapropter huic tanto ſcandalo obvlam, Frater, ire neceſſe eſt. Diligen ter inquirendum eſt, quemadmodū in quicquid eorum, qui curationi animalium, vel alio Officio Ecclesiastico præſet, vi vat, ac fine ullius perſone respectu, Dei tantum honore, præ oculis habito, extir pandum eſt, ſacerdotali zelo, tam nefarium Concubinatus vitium. In quibus, ſi ita inveterasse compertum fuerit, ut corrigi non poſſent; ji, ſicut ſacris ſan cutioni eſt Canonibus, privandi ſunt loco, & Officio, quod tantoper polluant, atque dedecorant, & in eorum locum alijs, quorū, & Fides ſpectat, & vita probata ſit, ſubrogandi. Tuc quidem Fraternitatis curæ eſſe confidebamus, ut, & hoc, & quidquid aliud in Clero tuo corrīgendum ſit, corrīgas: ſed ſamē cūm ceteros Fratres noſtri, Germaniæ Episcopos, ad fungendum, tam necessarium, & debitum officium excitaremus, ab te quoque, ut in hanc curam in cumbar, fraternal duximus admonen dum

dum &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris. Die xvij. Julii MDLXVI. Pontific. nostr. ann. primo]

XL. Eadem fermè, qua ad Trevirensim, ad Joannem Jacobum quoque Archiepiscopum Salisburensem scripsit, ad quem data Epistola, sub die xvij. Iulii hujus anni, studio prætermittimus, quod inter editas à Gabau habeatur. Quod verò ad Salisburensem Metropolim plura loca pertinerent, qua Ducis Bavariae ditionis essent; idcirco ad hunc quoque Principem, ut potè pietate, ac Religione præclarissimum, scribendum Pius censuit, ut ipse etiam evelendis ab Ecclesiastico Ordine, tām impīis, nefariisque sceleribus, eidem Archiepiscopo, & Suffraganeis ejus, auxilio esset. Epistola hujusmodi fuit.

(Dilecto Filio, Nobili Viro, Alberto Bavariae Duci &c.

Dilecte Fili &c.

*Ex Archivo.
Vatic.
Illiad sup.* Non sine maximo dolore cognovimus, a Viris Catholicis Religionis zelo præditis, & rerum Germanicarum peritis, quād turpiter, & inbonefle in Germania plerique Ecclesiastici vivant, se, & Sacerdotalem Ordinem nequitia sua decorantes, atque in maximam apud laicos contemptionem adducentes; quo nimirum factū est, ut tantoper treverint, & multiplicatæ sint hæreses. Audimus enim, eos adēd, & Dei timorem, & hominum verecundiam abjecisse, ut palam concubinas habeant, easque in Ecclesijs, & convivis conspici patientur; iisdemque, quibus illi vocantur Beneficiis, & Dignitatibus nominibus, appellatas. Quia verò, nisi tantum scandalum tollatur, verendum est, (quod Deus avertat) nè ulla brevi tempore superfint in Germania Catholicorum reliquias, sed omnis prorsus Catholicæ Religionis extinguitur; idcirco Ven. Fratrem nostrum Archiepiscopum Salisburensem bortandum diligenter, & incitandum duximus, ut Clerum suum viset, qua in eo corrigenda repererit, corrigit, atque hoc in primis detestandum concubinatus vitium extirpare conetur. Quid facilis autem id tollere posset, Nobilitatem tuam, cui disciplice certum habemus, Ecclesiasticos, adēd licenter, & inbonefle vivere, bortandam in Do-

Annal. Eccl. Tom. 22.

mino duximus, & rogandam, ut ad hoc, & alia Cleri vitia corrigenda, auxilium suum ipsi Archiepiscopo, & Suffraganeis ejus, quorum Ecclesiæ in tua junt temporali ditione, & ipse propensè, quoiescumque eo opus fuerit, impendas, & a Magistris, ac Ministris tuis impendi jubeas. Quo quidem officio pietas tua, nec Deo gratiore, nec Nobis acceptiore ullo fungi poserit. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris. Die xvij. Junii 1566. Pontific. nostr. ann. primo]

B At quād arduam provinciam Pius suscepit, cum Germanicorum morum reformationi animum intendit, præter ea, qua eb̄ eo in præfatis literis recitantur, illud etiam ostendere videtur, quod à Cardinale Hosio, anno superiori, ad Cardinalem Amulium scriptum, in hæc verba legimus [Cilmuissem Tri-
denti, memini, quendam ad me venire,
qui diceret: non aliam ob causam ad
Concilium se venisse, quād ut ratio pos-
sit inveniri, qua corrupti mores Ecclesiæ
emendarentur, nām de revocandis in
viam hæreticis, nullam sibi spem subef-
fe: cui respondi: Mibi non minus dif-
ficile prius illud, quād posterius hoc vi-
deri, præsertim in Germania; ac exem-
pla protuli, quibus demonstrasse sum co-
natus, nibil difficultius præstari posse,
quād ut collapsi mores isti restitueren-
tur; quid metuendum sit, nè reperian-
tur etiam inter Catholicos, qui cisis ad
castra, Christi perduellium, defecitari
sunt, quād ut quādam in suis moribus
emendarunt patiantur. Ita nunc est homi-
num vita dissoluta, vix ut ulla discipli-
na ferri posse videatur.] Sic ille.

D E reverà, hoc anno (ut Thuanus, ab Isselt, aliique scribunt) cùm Monasteriensis Episcopus, Bernardus Rae-
suel, quod prædiximus, mandatum à Pontifice Maximo accepisset de concubinis removendis, illudque in Diœcesi sua recitari jussisset; id immanem quād obrectationem, ac tumultum ex-
citavit, quem Collegii Sodales, antè, aliis ex causis exacerbati, tūm præcipue, ex concubinarum instinctu, promove-
runt. Quorum pertitus vir bonus, ultrò Episcopatu cessit, octav. Kalen. Novem-
bris. In ejus locum Joannes ab Hoja, jam Osnabrunensis Episcopus, & anteā Camera Imperialis Præses, suffectus est. Vir, inquit, Thuanus, illustri generis splendore, eruditione, munificentia

xli.

Hofj. Card.
Opus. 10. 2.
Epist. 94.
tag. 138.

LXII.

tia cum paucis comparandus , & omni denique commendatione dignus , nisi ex Sodalium contagiosis societate, prioris vita exercitii intermissione, statum mutasset, ac pristinam famam, & praclaras animi dotes , dispari vita exitu obsecrasset .

XLIII. Inventi etiam sunt, hoc anno, Episcopi , qui potius, quam corruptos mores corrigerent, (ut Hosius prædixerat) ad Castra Christi perduellium emigrarunt. Ex his unus fuit (ut ab Iselt, Thuanus , aliisque referunt) Sigismundus Brandenburgicus, vel potius, qui ei successit Joachimus Fridericus , pariter Brandenburgicus. Sigismundus Joachimi II. Electoris frater, per quatuor, & decem annos, Magdeburgensem Archiepiscopatum cùm administrasset, ad Protestantium doctrinam inclinare ceperat; sed cùm, exploratis plurimorum sectarum sententiis, juxta eas, impium, quod meditatus fuerat, consilium ope-re implere molitur, sceleris pugnas luit, & morte præoccupatus, extrellum diem objit, in quo, juxta Prophetam , peccatoris perit desiderium. Eiusdem verò Ecclesiæ sodales, Sigismundi molitionem, ac criminis participes , in ipsius locum statim suffici curarunt, quem diximus, Joachimum Fridericum Joannis Georgii Electoris Brandenburgensis, eo tempore unicum filium, qui statim, inchoatum à Patruo seclus, perficiendum curavit, proposito que (inquit ab Iselt) optimo illo semine, quod Albertus primus, Archiepiscopus , è Cœnobio Sancti Maximi ad Treverim, Imperatoris Othonis primi iussu , evocatus , in hoc Wandalico agro seminarerat, zizania superseminans, Religionem Catholicam in Lutheranam commutavit , Sacco quodam, vel, ut alii scribunt, Sigifrido. Monthusano, in ea Ecclesia, primò in pestilentia Cathedra constituto . Idem, pravitatis exemplum fecutus est Christophorus, ex Ducibus Magapolitanis, qui, cùm Sedem Racemburgensem obtineret , lutheranico eodem flagitio, E ipsum , hoc eodem anno, contaminare præsumpsit. Nihilominus irritos penitus non sussit Pii labores, in reformatio-ne Germanicorum Ecclesiasticorum, susceptos , præter alia, Provinciale offendit, paulò post coactum , ab eodem Salisburgensi , ipso Pontifice suadente , Concilium; quo tūm populi, tūm verò in primis Cleri sui reformatio-ni pro-

A spexit : cæptumque hoc anno , agente Comendono, ejusdem reformationis opus , cùm rursus , ut dicetur , apud Cesareni Legatione functus est in Germania, feliciter prosequutum fuit, prout suo loco narrabitur .

At, nè quis arbitretur, sacerulare dumtaxat Clerum in Germania reformatione eguisse , ea prohibent , quæ, hoc ipso anno , eidem Pontifici accidérunt. Ipso enim fermè tempore , quo , suadente Legato Comendono , quas proposuimus, literas dederat , delatum est illi , in Oppido Dieceesis Polenfis , annua mercede conductum , in quodam Augustiniiani Ordinis Cœnobio , hæticum quendam , ut nonnullos pueros nobiles doceret literas , domicilium habere . Quo auditio exarsit Pius , &, more suo, Fidei zelo refectas, ad Carolum Austriae Archiducem , ad quem , Oppidum pertinebat , has literas de-dit .

C [Dilecto Filio Nobili Viro Carolo Archiduci Austriae .

PIUS PAPA V.

Dilecte Fili , Nobilis Vir salutem &c.

[In notitiam nostram nuper perlatum Ex Archivo.
est, in Oppido quodam ditionis tue, Vatic.
Flumne vocato, Dieceesis Polenfis, Com-iid. sup.
ventum esse Sancti Hieronymi, Ordinis
Fratrum Sancti Augustini: Ibi ali, certa
annua mercede , tamquam in ludo quo-
dam licentia , ac potius impietatis , osto
pueros, nobili genere natos , quorum pa-
tres omnes, Magistratus gerunt, ac Mi-
nistri sunt Nobilitatis tue; habere eos
Magistrorum Grammaticos, & Linguarum,
Italicæ , atque Illyricæ , quemdam hære-
ticum , à quo docentur, non illis quidem,
ut Catholicorum filios institui deceret ,
Deum timere, & Sanctæ Matris Eccle-
sie precepta servare; sed omnibus ferè
Ecclesiæ preceptis , & Catholicæ Reli-
gionis institutis neglegitis , licenter vive-
re, & pland impietate imbununtur . Sanè
doluitus majorem in modum , & miser-
ari sumus vicem illorum, nec potius illorum
patrum implam incuriam non
accusare . Cùm enim cæteri patres , ut
eorum liberi , sanctè , honestè , plèque
instituantur , diligenter curare soleant;
eorum patres id verè curare , & studere
viden-

videntur, ut pland illi corrumpantur. A
 Quodque perniciens est, ut in Magi-
 strisibus, & innumeris publicis, ita
 corrupti, & heretica pravitate imbuti,
 populis ditionis tuae ipsi aliquando sue-
 cedant, quod, quoniam ipsi populis perni-
 ciens futurum esset, Nobilitas tua, pro
 sua prudentia intellige. Ut acceptimus
 autem, tam pestifer e scolae author fuit
 quidam Franciscus Barbus a Castro
 Corlavo, illius Oppidi Gubernator, cuius
 duo filii in eo ludo atulantur; qui, &
 ipse, & cuncta ejus familia, atque co-
 gnatio, heretica pravitate labe infecti
 esse dicuntur. Id Nobilitatem tuum
 ignorare certum habemus; cum enim
 Catholicus Princeps sis, & cum Dei bo-
 norem, tam etiam exultationem tuam,
 ut debes, diligas, eaque pia voluntatis
 non obscura signa dederis; id, si ante
 recesseris, profecto mihi passus fuisti.
 Quia vero res est pessimus, ac detestabilis
 exempli, pueros in tali loco, tam
 quam in media Saxonia, specie, atque
 pretextu discendarum Linguarum, be-
 retes, impietatemque doceri, & tam
 quoniam Seminarii hereticorum, insi-
 tutum esse in Oppido ditionis tuae; No-
 bilitatem tuam bortumur, & paternam
 monemus, ut, sicut ipsius pietate dignum
 est, tanto scandalo ocurrat, provideat-
 que, ne illius Loci Gubernator, & Scho-
 le, ut diximus, author, potestib[us] sibi
 abs te concessa, ad alendas ibi heretica,
 & latius diffundendas, abuti, ne finis
 modi, sed alienos etiam liberes illa vi-
 vendi licentia corrumpere possit; & de
 hamine statutus, prout exultatione sua,
 tam graviter leja, ab eo postulare vi-
 debitur; ut puerorum illorum patres,
 & alii discant, diligenter, imposteriorum
 filios suos educare, eosque bonis, Catbo-
 licisque Magistris, in disciplinam tra-
 dant. Magistrorum autem illum, tam im-
 probum comprehendendi, & Ordinaria
 Loci tradit jubeat, ut saltem ex Pro-
 vincia illa, & Locis omnibus ditionis
 sue ejiciat, & propriae gravissimu-
 pano redire prohibeat. Que cum facies,
 Deo admodum grato, & te digno fungen-
 tis officio, teges Catholicæ Religionis ze-
 lo, Majorumque tuorum, pia memoria
 Principum, pland imitatore esse affer-
 des. Iea ergo fac, dilectæ Fili, ut, sicut
 confidimus, tuam bac in re diligentiam,
 & pium zelum collandise in Domina
 debemus. Datum Roma apud San-
 ctum Petrum, sub annulo Piscatoris.

Dic V. Junii 1566. Pontific. nostr. an-
 no primo)

XLV.

Carolus autem, & se rei conscientum,
 & malo pro viribus occurrisse ingenuè
 fassus est. Verum undè morbi origo
 procedebat, ibi in primis adhibendum
 esse medicamentum docens, ad Ponti-
 ficem sic rescripsit. Epistolam, ex pro-
 prio originali acceptam, hic damus.

[Beatissimo in Christo Patri, ac Domi-
 no, Domino Pio V. Sancte, & Uni-
 versalis Ecclesiæ Summo Pontifici,
 Domino meo Observandissimo.

Beatissime in Christo Pa-
 ter, Domine mi
 Observandis-
 simus.

A AD Literas Sanctitatis Vestrae, quin-
 ta Junii nuper ad me datas, quibus
 mihi significat, in noscum suum
 perlatum fuisse, in Oppido meo ad San-
 ctum Vitum, fluminis, in Conventu Au-
 gustini, esse Ludimoderatorem quem-
 dam, qui octo pueros nobiles, annua mer-
 cede conductum, Sanctæ Matris Ecclesiæ
 praecipit neglegit, omni labore hereticum
 institutum; ita Sanctitati Vestrae humili-
 ter respondeo. Cum superiori mense tale
 quidpiam etiam mibi demonstratum fulsi-
 jet, statim commissi me Episcopo Ter-
 gesino, necnon Locumtenentib[us] ibidem ad
 Sanctum Vitum, fluminis, ut ea de re di-
 ligentem inquisitionem haberent, megue
 postea statutus ejus prollam edocerent. Cum
 igitur condenisset, previa sufficienti in-
 dagine, invenerunt esse in dicto Cenobio
 dictum Ludimoderatorem, cumque, an-
 nos jam quatuor, & eo amplius, aliquos
 adolescentes docere, dominum quidem de
 Catholicæ nostra Religione minus ben-
 sentientem, qui tamen nullum scandala-
 lum Oppidanis praberet, sed tantum
 domi, cum pueros suis ageret, atque eos
 præscriptim in addiscenda lingua Selavo-
 nica, & Italica eruditet. Quoniam quidem
 rem certe eò molestiis percepit, quod in
 dicto Monasterio fieret, ubi potius conve-
 nit, ejusmodi pelest omnibus modis pro-
 pulsare: vel saltem, si quid Conventus
 impedimenti obvenisset, auxiliari meum,
 & adiutorium implorare. Ceterum,
 cum id neglectum fuerit, Sanctitas Ve-
 stra facile videre potest, quoniam inutile sit
 hoc genus hominum, & quanta animad-
 versione hæc coram negligentia opus hu-
 beat. Itu quo, tam ego Priorem ibidem

Ex Archiv.
 Cord. Ac-
 ces. M. S.
 Cod. Apa-
 num. 66.

B
 T 2
 serid

^{1566.}
Jeriò admonuerim, ut dictum Ludimode-
ratori statim domo ejiceret, Sanctitas
Vestra curare poterit, ut Conventus ipse,
qui non ied bene audit, quoque debite re-
formetur, & corrigatur: Et bis Santitatis
Vestrae, quam bene valere precor,
accurate me commendo: Ex Civitate
mea Graz. Die secunda Augusti. An-
no MDLXVI.

E. S. V.

Obsequens Filius
Carolus D.G. Archidux Au-
striæ, Dux Burgundie, ac Comes Tiroli &c.

LXVI.

Licet nobis compertum haud sit,
quid, his auditis, egerit Pius; tamèn,
prout ex cœteris illius gestis, verbisque,
elici potest, nec absque debita
reformatione, Conobium illud præter-
missum fuisse, nèc hæreticum illum;
tum ab ipso Pio, tum à Carolo, Catho-
licæ Religionis studiosissimo, diutius
eo loco consistere passum esse, censem-
dum est; nam, sicut reformandis cor-
ruptis Ecclesiasticorum moribus enixè
semper Pontifex incubuit, sic insectan-
dis hujusmodi hominum pestibus, ubi-
cumque essent, totis etiam nervis sem-
per intendit; quod quidem comproba-
re videtur sequens ad Pataviensem Epi-
scopum, hoc ipso fermè tempore, ab eo
scripta Epistola.

[Ven: Fratri Episcopo Pata-
viensi.

PIUS PAPA V.

Ven. Frater salutem &c.

*Ex Archivo.
Paris.
Ibid. ad sup.* **P**Ervenit ad aures nostras, satis certa
relatione quorundam, dilectos Fi-
lios, Austria regimē appellatos, uti
Commissario, ad jecularia negotia, Cibri-
stophoro quodam Illingher, Ecclesie tua
Canonico, qui manifestus esse fertur her-
eticus: quod nos, non sine molestia, au-
ditivimus. Quo circè Fraternitatem tuam
monemus, ac districte precipimus, &
mandamus, ut veritate diligenter inqui-
sita, si tanti criminis infamia cum ver-
laborare sibi compertum fuerit; tanto
scandalō obviam eas, ac nihil, nisi Deum
respiciens, ea illum Prebenda, atque Ca-
nonicatu, seuentia tua, juxta sacros
Canones, privatum fuisse declares; ne
infamia, ac labe sua diutius Ecclesie tua

A Capitulum, ac reliquum Clerum polluat;
atque dedecores. Hoc tu guidem, non ex-
petata admonitione nostra, tua ipsa
spontē probibere debueras; sed præteri-
tam negligentiam, hoc mandato nostro
diligenter exequendo, corrigerem debabis.
In ejus autem locum, aliquem volumus
subrogari, quem, & Catholicum esse con-
set, & cœteris rebus idoneum, atque
illo loco dignum. Datum Romæ apud
Sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris.
Die XII. Julii MDLXVI. Pon-
tificis nostr. ann. primo]

Pius igitur, qui, ad exequenda, XLVIII.
qua sui essent munera, tanta solertia,
non modò simul, sed speciatim Germa-
nia Episcopos impellere consuevit;
cùm ji ab eo opem, auxiliumque depre-
carentur, illis defuisse minimè censem-
endum est. Hos inter, hoc anno, extitit
Beatus Curiensis Episcopus, de quo,
anno superiori, ista ad Pium IV. Pon-
tificem maximum Helvetici Cantones
Catholici scripserant, prout ex ipso ori-
ginali.

[Nulla sane privatè commodi spt, Ex Archivo.
Card. Al-
aut alia similia affectione, sed pios, eru-
xandritos, & idoneos viros, ad omnium, ma- M. SS. Cod.
tom. 68.
ximè autem Cathedralium Ecclesiarum
regimina, quantum in nobis est, promove-
ndi desiderio, & maxima rei indignitate,
qua Reverendo Domino Beato de
Porta, pio, & docto Viro, ad Episcopatu-
m Curiensem electo, præter suum de-
meritum contigit, commoti, non possu-
mus intermittere, quin intercessorum of-
ficium assumentes Sanctitati tue, sepius
pro codem supplices fiamus. Quis enim
tam durus, & inhumanus est, qut, cùm
tantum vim, & violentiam, tamèque
ærocem injuriam, qua vir illi bonus, &
probus affectus fuit, & quotidie afficitur,
audit, ejus non commiseretur? Quis virum,
multis nominibus hoc Episcopatu dignissimum, canoniceque, &
legitimè electum ejici, & hominem simo-
nacum, ineligibilem, & nullo modo idoneum,
in pessimum totius Germania exemplum,
violentè intrudi, atque ta-
lior intrusum, in bonis Ecclesiasticis, sa-
crilegis manibus, cum tanto bujus vene-
randia, & vetustissime Ecclesie tabula
versari, eaque tam profusa, & inutili-
ter dilapidare quo animo ferat? Rogam-
us itaque, & obsecramus Sanctitatem
tuam summis affectibus, ut, pro sua in-
nata pietate, & clementia, hunc virum,
ritè videlicet electum, tamquid rau-
rum,

rum, & verum Christi Sacerdotem, in gratiam nostram, sibi commendatum habebat, atque decreto electionis sue; uti vere bistorie, & in toto fere Germania jam notorie, fidem iudicabam addibebat, & proinde electionis confirmationem, quantum eidem possibile fuerit, accelerari, decernatque, & concedat. Sanctitas namque tua, pro sua prudenter, probò considerare poterit, quantum periculi, & irrecuperabilis damna Ecclesiæ Curienſi ex bujusmodi confirmationis dilatione immineat, & præterea quanto confusio, non tantum in nostris partibus, sed apud omnes alias Ecclesiæ Germania sequentia eſſet, si subditorum aliquius Ecclesiæ electio laica, sed potius intrusio, rata, & grata baberetur; quod tamen minime futurum speramus. Ex Badena die 15. mensis Iulii 1565.

Ista (ut dicebamus) Catholici Helvetii ad Pium IV. At, quamvis is, quam optaverant, Beato de Porta confirmationem dedisse, accessissetque, ex more, ad illum exornandum etiam Maximiliani Imperatoris placitum, quo tempore quoddam jus ei tribuebatur, tamen adhuc gravissimi anguliis ab temulis, cum eum premi contingere, atque in Episcopalem possessionem minime admitti; id est illi ad Pium V. confundendum fuit, quo authore turbas contra se concitatas, nullo propè negotio sedandas speravit; ideoque post gratulatorias, quas ad eum miserat, de aucto Pontificatus apice, literas; sequentes dedit, quibus suas, Ecclesiæ que fuit, lugendas arumnas pandit.

[Beatissime Pater.

Tua Sanctitati debitam obedientiam, & observantiam, ultra beatorum pedum oculuſa offerimus. Nuper, cum Curiæ eſſem, humillimas ad tuam Sanctitatem dederam literas, in quibus tue Sanctitati, communī Ecclesiæ nostra gratulabam nomine, quod Divina ordinatio ne hanc consecuti eſſemus summum Patrem, nosque in his tue Sanctitati humiliiter commiseramus. Verum, quia belittere, eaſi quoq[ue] intercipi poenitent, denud tue Sanctitati gratulamus, Deinque precorū, ut clavis Ecclesiæ gubernando dii inculcum tueri dignetur.

Ceterum, cùm à Sanctissimo Dominō Papa Pio Quarto, sancti recordat, tdm confirmationem, quam consecrationem fuisse conjectus; etiam à Cesarea Majestate, temporalem Jurisdictionem, quam Regalia vocant, quo Episcopi per Germanium, uti solent, haud gravatim impetrav. Verum conferderat Domus Dei, nostri in temporalibus subditis, Sallentum insinuauit, perjuasi, hac omnia, nulla, vel Sanctissimi Domini Papæ, vel etiā Cesarea Majestatis, ratione habita, spernunt, neque noi in Episcopalem possessionem admittere battenti voluerunt, omnemque, ut dicunt, movent lapidem, quo, omnium excusso jugo, ipsi liberari, suo arbitrio vivere possint. Ego tamen interea nibilominus, pro mea, omnia, que episcopali sunt muneris exequor; & cùm per Antecessorum nostrorum negligentiam plurimi in Diocesis nostra pullularint abusus, cùm apud hereticos, quam etiam Catholicos retinendos nomine, bisex corrigendis non mediorēm berelē adhibebamus operam, atque Confirmandi usum, quod longo tempore fuit intermissus, ac prop̄d in desuetudinem venit. Verum, quoniam haud leuis in hoc negotio pertulerim sumptus, neque Episcopaliu[m] prouentuum, vel minima ex parte, battenti parte, ipsi facili potuerim; & juxta D. Pauli sententiam, dignum sit, ut qui Altari servolit, de Altari etiam vicit; humillimē obsecratur, ut tua Sanctorum nobis auxilio esse velit, & sunt cobortationibus causam nostram tutari non definat. Et quoniā, adversariorum consumaciam; omnium prouentuum usum percipere sit difficile; saltem tua Sanctissimus illustrissimum Principem Ferdinandum, Archiducem Austriae, Apostolica autoritate commonere velit, ut illi census, qui, in Tirolensi Comitatu, nostro Episcopatu[m] debentur, nobis dependent, donec tandem, finit is his tragitis turbis, omnium prouentuum compotem fieri possimus. Nos battenti moderatione Causam hanc egimus, ne cruentos aliquos tumultus excitaremus, neque hereticis cobortationibus occasione offerremus, licet illi in flagitatione Sanctorum incitati, omnes catullitorum, & technarum numeros compleant, & veloci, ut Propheta ait, ad effundendum sanguinem gressus habeant. Adversarii menti, personatus ille Episcopus, nullis battenti, vel cobortationibus, vel aliis etiam mediis, & perstinaci suo proposito adi-

1566.

adduci potuit; verum Epicurea quadam A
ingluvio omnia prodigit, nulla ratione
afflīcte nostræ Ecclesiæ considerata: quæ
bujuſmodi infana prodigalitate, vulgum
ſibi favorabilem facere posſit, pleraque
Episcopalia prædia jā oppignoravit,
ac nibil, ad summam profusionem, ſibi
reliquum fecit. Sed speramus, si T. S.,
ut̄ etiam Sanctissimus Dominus Papa
Pius Quatuorſan. record. ſummus amo-
tor iuſtitie, & pollicitus eſt, & præſi-
tit, adiutoricem parrexerit manum, bat
turbas brevi ſopiri poſſe: nam ſoli fæde-
rati Domus Dei, noſtri tamen ſubdit, B
nobis refractoriè colluctans, reliquæ
autem totius Diocesis Catholici, quorum
longè major eſt numerus, fideliem nobis,
ac ſpontaneam præſtant obedientiam.
Quare, Sanctissime Pater, ue cum com-
missa mibi Eccleſia tua Sanctitatem bu-
millimè committit, ſubmiſiō obteſtando,
ut noſtri etiam, tamquam supremus Pa-
ſtor rationem habere velis; nos etiam
Deum Opt. Max. enixè depreceabimur,
ut tuam Sanctitatem Universali Eccle-
ſia ſummuſ Antilitem, diu ſuperſitem
conſervare dignetur. Datum Veldirchii,
ultima Februario anno à Virginis par-
tu MDLXVI.

Sanct. Veſtri.

Humillimus Sacellanus
Beatus Episcopus Curiensis]

L. Verum, ſi authoritate, & præſidio
Pii, recens hic creatus Episcopus, ut
tum jura, resque obtineret, tum onera
ſibi commissa, Curiensis Eccleſia, ferre D
poſſet, opus habuit: moleſtum ē contra,
hoc ipſo fermè tempore, eidem Ponti-
fici accidit, à fe Frisingensem Episcopum,
Pastorali munere levari poſtulaf-
fe. Perturbationem auxerat, & iſpum
Episcopum, & Albertum Bavariae Du-
cem, Ernestum filium, in illius Cathe-
dra ſuccesſorem petiſſe; nam, cùm
admodum ille juvenis eſſet, juxta no-
vifima Sacri Tridentini Concilii de-
creta; ad illam eum evehere dignita-
tem nefas erat; & vicissim adeò præcla-
rā, in Catholicam Religionem, & Apo-
ſtolicam Sedem, ejusdem Alberti erant
merita, ut vix, quod ab illa quoquo-
modo proficiſci poſſet, gratia, ac favo-
ris, ei denegari poſſe videtur. Ad
præſtandam Pontifici obedientiam,,
agendumque cum eo, hac de re, Al-
bertus Joannem Pisteruni Frisingensem
Canonicum, virum probitate, & eru-

ditione, præcipuum, & Martinum Ei-
ſenbrein, Oratores ſuos legaverat, qui,
cūm longum sermonem cum Pio ha-
buerint, tandem ab eo nil aliud elice-
re valuerunt, quām, quod ipſemet, ad
præſatos, Frisingensem Episcopum, &
Albertum Ducem, reſcribens, hiſ verbiſ
ſignificavit.

[Ven. Fratri Mauritio Episcopo
Frisingensi.

PIUS PAPA V.

Ven. Frater ſalutem &c.

E X Literis tuis, quas Nobis dilectus Ex Archivio
Filius Magiſter Joannes Piferus, ^{Vatic.} ibid. ſup.
Canonicus Frisingensis reddidit, cognovi-
mus, quas ob cauſas in animo habeas
Eccleſiam iſlam in noſtris manibus reſi-
gnare. Doleamus admodum vicem ipius
Eccleſia, & eis laboreſ fruſtrā d te, ut
ſcribit, iſceptos fuſſe agrè ferimus; ſed
de perſona, quam nominas ad ſucceſ-
dum tibi, in eis Eccleſia regimine, vix
ulla deliberatio Nobis incide, potuit
diſſicillior. Cūm enim reputam nobis ſum
merita dilecti filii, Nobilis viri Ducis
Bavariae; nemo eſt omnium Principum,
cuius ſincera Fidei, pietati, devotioni,
obſervantia erga Sedem Apoſtolicam,
plus a Nobis deberi putemus. Rurid
cūm attendimus etatem ad ipsam Eccleſia-
m promovendi, et ſi de bona ejus indole,
& educatione, omnia Nobis preclaras
polliceri poſſe videamur, tamen videmus,
quanto, & quād graviſ ſcandalis omnes,
& Catholicos, & hereticos offendit
ſimus, ſi in ea re derogemus, tān re-
centi Sacri Tridentini Concilii decreto,
de ætate eorum, qui ad Eccleſias, &
Sacros Ordines fuſt promouendi. Itaque
verſamur in magnis anguſtis, & pro reſ
magnitudine decrevimus attentiū cogi-
tare, ac cum Venerabilibus Fratribus
noſtriſ consultare, id capturi conſilium,
quod Deus nobis inspirare dignabitur.
Datum Romæ apud Sanctum Petrum
ſub annulo Piftatoris. Die decima ter-
tia Mājī MDLXVI. Pontific. noſtr. an-
no primo)

Ad Bavariæ Ducem

[Dilecto Filio Nobili Viro Alberto
Bavariæ Duci .

PIUS PAPA V.

Dilecte Fili , Nobilis Vir , salutem ,
& Apostolicam Benedi-
ctionem &c.*Ex archivis
Archivio
Bavariae
Bavariae sup.*
Dilectos Filios Magistros Joannem Pt-
serum, & Martinum Eisenbein,

B

Oraturos tuos , & , qui decult , benigni-
tate exceperimus . Obedientiam , quam tuo
nomine reverenter admodum Nobis , &
Sedi Apostolice prefliserunt , paternè
aceperimus . Id sane officium , dignum fuit
Principe Catholico , & devoto Sedi Apo-
stolice Filio , qualis ipse semper extit-
it ; de qua sincera Fidei , & devotionis
tua constantia te magnoper in Domino
laudamus . Adierunt Nos postea illeum

Oratores tui , & de Frisingensis Ecclesie

negotio nobiscum loquuti sunt . Cupi- C

mus admodum , eam rem primum à nobis

petilless , in qua Nobilitati tua statim ,

fine ulla cunctatione gratificari potuisse-
mus . Non majorē tu ex ea re letitiam

cepissem , quād non ipsi capturi sufficeremus .

Nunc valde angimur , & in magnis ver-
jamur angustiis ; nam , & durum adno-
dūm vides ut , quidquam abnuere deside-
rio tdm Catolici , tamque d Nobis dile-
cti Principi ; & ruris id concedere ,quod petitur , alienum est valde , his tem-
poribus , ab existimatione nostra , & hu-

ius Sancte Sedis dignitate ; culm , præter

alia , que nuper in Sacro Tridentino

Concilio providentissime statuta fue-
runt , adeò diligenter sancitum fuerit ,

de estate corum , qui ad Sacros Ordines ,

& ad Ecclesiæ Cathedrales promovendi

sint ; ejusque Concilii decreta , Nos , simul

ac Pontificatum initium , servare insis-
tuerimus , & de illis observandis , liste-
ris per univeras Christiani nominis

Provincias misericorimus . Hinc ergo Nos ,

tua , majorumque tuorum perpetuo er-
ga Sedem Apostolicam Fides , observan-
tia , atque devotio , & singulare studium

ergo Religionem Catholicam urget ; inde

magnitudo scandali , & hereticorum ,

Catholicorumque simili offendit Noi de-
terret . Quia Noi in difficultate ver san-
tes , nihil magis consolatur , quād quid

eam animi tui equitatem , modestiam ,

ac prudentiam novimus , ut nihil te ab

A hoc Sancta Sede impetrare cupere per-
suasum habemus , nisi quod rectum sit ,
quodque expedit , & tuum ipsius con-
scientiam minimè leſurum sit . Volumus
tamen de ea re diligenter , & nobiscum
cogitare , & cum Venerabilibus etiam
Fratribus nostris consultare . Quam de-
liberationem nostram petimus ab te ,
Dilecte Fili , ut in bonam partem acci-
pias . Datum Roma apud Sanctum Pe-
trum sub annulo Piscatoris . Die XIV.
Maij MDLXVI . Pontific. nostr. ann.
primo)Et quoniam pro negotiū expeditione ,
enix Pontificem urgere Albertus vo-
luit ; ab illo tamen obtinere non valuit ,
quod præcipiti , seu minùs considerato
consilio , rem ageret . Id testatur Epis-
tola , quam , ejus literis respondens , ad
cum dedit .(Dilecto Filio Nobili Viro , Alberto
Bavariæ Duci .

PIUS PAPA V.

Dilecte Fili &c.

*Nobilitatis tua literas , die septi-
ma Junii datas , super negotio Fri-
singensi Ecclesie accepimus . Credimus**autem , te jum ab Oratore suo certiorem**factum esse , quanto per cuplamus inven-
ire aliquem modum , quo , sine offenditione**homini , desiderio tuo in ea re satisficeri**possit . Per tua sum illud sibi verè habere**potest Nobilitas tua , nullum esse in ter-
riti Principem , quem plusquam te dili-
gamus , & cuius preci propensius Nobis**exaudiendas esse putemus ; sed hoc ipsa**amoris nostri erga te magnitudo facit ,**ut diligenter Nobis cavendum esse sen-
tiamus , nō quid minus considerate aga-
mus quo , non solum nostra , sed tua etiam ,**quam æqu , ac nostram diligimus , ex-
istimatio violetur . Proinde bane cuncta-**tionem in optimam partem se accipere**volumus , atque etiam sperare , Domino**inspirante , Nos aliquam ejusmodi ra-
tionem inituros , qua , salvo nostra , &**bujus Sancte Sedis dignitate , & absque**Dei offenditione , voti tui compotis effectoris)**Quod & fecit , ut suo loco dicendum**erit ; cùm videlicet , re mature , ac di-
ligenter perpensa , rationem tandem**injicit , qua Frisingensis Episcopi , & Ba-
varia Ducis desiderio obsecundare pos-
set , & Deus in primis , quem semper*

præ

^{1165.}
præ oculis habuit, deinde Aposto-
licæ Sedis dignitas, inoffensa man-
tent.

LII. Per molestem autem illi accidisse,
hoc fermè tempore, Alberstadensem
Ecclesiam, mortuo, quem paulò ante
memoravimus, Episcopo suo, Sigismundo
Brandenburgensi, quod sibi ab hereti-
corum contagione caveret, Henricum
Julium, & ipsum puerum, Henrici Julii
Ducis Brunsvicensis acerrimi Catholi-
cæ Religionis propugnatoris nepotem,
in Episcopum suum elegisse; sequenti
anno scriptæ ab ipso Epistola demon-
strabunt. Et revera, quod Pius, ex
hujusmodi electionibus, verebatur, in
Henrico accidit, cum impiè, videlicet,
Alberstadensem Catholicorum spe fru-
strata, in Protestantium errores, ubi
adolevit, dilapsus sit. Comprobat autem
verè ex animo, non ex curiali dumta-
xat, ut dicitur, urbanitate, ea amoris,
ac officii plenissima, verba, Pium Alber-
to, Bavarо dedisse, non Frisingense
modò negotium, quod juxta votum,
ut innuimus, Alberti ejusdem, Pontifex
ad optatum demum finem perduxit; sed
aliud etiam, pro quo, apud illum
Albertus idem, Cardinalem Alexandrum
Farnelium intercessorem duxerat
adhibendum; ut ex sequenti epi-
stola appareat, ab ipso originali de-
sumpta.

(Beatissime in Christo Pater,
ac Domine, Domine
Clementissime .

*Ex Archivio
Card. Alber-
stan. MSS.
Col. nro 3.*
Post pedum beatorum oculu[m] devotissi-
ma, Reverendissimum, Illustrissi-
mumque Dominum Cardinalem Farne-
siūm rogavi, ut apud Santitatem Ve-
stram in meum favorem, certa de re,
intercederet, ut ex ipso intelliget. Quapropter
eamdem humillimè ore, ut præ-
dictum Dominum Cardinalem elementer
audire, ac intercessionis sue benignam
rationem habere, institutumque meum
sua liberalitate juvare dignetur. Pro
quo, me, non solum ad quævis obsequen-
tissimæ, gratique filii officia promptissimè
offerò, sed, & quidquid à Santitate Ve-
stra proficietur in perpetuam ejusdem
memoriam afferuari euraturum esse pol-
licor. Quibus Santitatem Vestram Ec-
clesia diu incolu[m], felicissime præ-
fere opto, meque eidem humillimè com-

A mendō. Datum Monaci, die IV. Ju-
nii 1566.

E. S. V.

Obsequenterissimus Filius
Albertus Dux Bavariæ)

Pontifex igitur, ubi has literas
acepit, desideriumque Alberti co-
gnovit, haud expectatis Cardinalis
Farnesi officiis, in calce ejus, quam
propositum Epistolæ, ista addidit.

(De illa re, de qua alteris literis *nihil sap.*
tuis pridè datit, Venerabilem Fratrem
nostrum Cardinalem Farnesum, tuo no-
mine nobiscum allorum esse scripti, &
nondum it loquutus fuerat, etenim ab
Urbe aberat; sed desiderio tuo, ex
ejus familiari cognito, libentissime sati-
ficeremus. Datum Romæ apud Sanctum
Marcum sub annulo &c. die XII. Ju-
nii MDLXVI. Pontificatus nostri an-
no primo)

Et eximia hæc quidem Pii comi-
tas, atque clementia verum ostendit,

C quod de illo quidam scripsit; nimirum :
Nihil in ejus moribus asperum, nihil *Gebur. Pfr.*
cernere fuisse in ejus imperio super- *Pil. Farn. S.*
pum, & quod difficilimum est, ita man- *cap. 7. pe-*
suetudinem cum gravitate temperasse, *gina-15.*
ut neque de authoritate facilitas, neque
severitas quidquam de suavitate detra-
heret. Quapropter immerito cum mor-
dere aggressum esse Thuanum, ex eo,
etiam quod Comitiorum Augustano-
rum occasione, (ut audisti) per Legatum
suum, Electum Colonensem, ad

D Fidei professionem emitendam urgere
non defiterit; omnibus rem verè ex-
ploratam habentibus, in confessu esse
debet. Neque enim ea ratione, quam
refert Thuanus idem, ad inconsultum
Pontificis zelum amplificandum, Pium
ipsum causam eamdem curasse; illius ad
Maximilianum Cæsarem datus literæ
docent, in quibus ab ovo (ut dicitur)
exorsus, rem omnem exponit. Nos hic
eas ponendas censuimus, ut illam mi-
nimè à Pio, vel dissimulandam, vel se-
rendam fuisse, ac eximia prudentia
simul, ac mansuetudine esse actam, om-
nibus in aperto sit; dicit enim :

(Cha-

(Charissimo in Christo Filio nostro,
Maximiliano, Hungariae, &
Boemia Regi Illustri, ele-
cto Romanorum Im-
ratori.

PIUS PAPA V.

Charissime in Christo Filio noster,
salutem &c.

Ex Archivo. **Q**uanti momenti sit negotium, de quo
Varic.
Ibidem sup. ad M. T. scribendum esse duxerimus, & quantæ curæ Nobis esse
debeat; M. T. pro sua sapientia facile intelliget. Colonensis electus ab hinc
triennium, & ed amplius, cum ad eam
Ecclesiam electus fuit, et si initio, confirma-
tionem suam ab Apostolica Sede, præ-
decessorum suorum, & aliorum Catholicorum more,
petiti: tamen quominus
eam obtineret, duo impedimenta, ac dif-
ficultates ipsam obiecit, quarum altera,
qua ad Iura Cardinalium, & alio-
rum Curie Romanae Officialium perti-
nit, que levisor fuit, fel. record. Pii Pa-
pa IV. Prædecessoris nostri bortatu, &
ipsorum Cardinalium equitate, ac beni-
gnitate, minui facilè potuisset, sicut ipse
significatum fuit. Altera ejusmodi fuit,
ut eam nemo Catholicus, nè dum Prae-
latas objicere debuerit. Cùm enim debe-
ret, juxta Sac. Tridentini Concilii de-
cretum sanctissimum, & his temporibus
maxime necessarium, Fidei sue con-
fessionem facere, priusquam confirmare-
tur; & de ea facienda, non semel admo-
nitus fuisset, eam facere recusavit, ta-
met si ea suscepta, & usu recepta fuerit,

juxta formam ab ipso Prædecessore no-
stro approbatam, non in Italia solum,
& Francia, Hispania, ac Polonia Re-
gnis, sed in ipsa etiam Germania. Qua
in re ejus recusatio, & tam diurna
contumacia, Fidem ejus non parvam in
suspicionem adduxit, & maximum Co-
loniensibus, & omnibus Catholicis scan-
dalum peperit: quod Nos scandalum,
pro Pastorali offici munere removere
compellimus. Sed quia inviti ad acriora
remedia essemus descensuri; tentandum
prius duximus, sicut hujus Sanctæ Sedi,
ac nostra manu factudo, ac moderatio po-
stulat, si ipsum lenibus remedii addu-
cere possumus, ut errorem suum agno-
scat, ac Catholicæ viri, ac Praelati of-
ficio fungatur. Quocirca Majestatem
Tuam, cuius autoritate magnopere eum

Annal. Eccl. Tom. 22.

A commotum tristiter speramus, bortandam in
Domino duximus, & rogandam, ut cum
benevolè officii sui admoneat, & ad hu-
jusmodi confessionem faciendam, ac pa-
rendum Apostolica Sedis, tam æquis, &
salutaribus monitis abortetur, & illis
cum rationibus, quas Majestati Tua sua
sapientia suggesterit, inducat; ac, si de
hac re in Comitiis agere tentarit, alicuius
Principiis favore nixus, sicuti cum in
animo habere certiores facti fuimus; ab
bac eum temeritate deserreat. Erit hoc
pietas Majestatis Tua dignum officium,
& illi gratissimum esse debet. Nobis
cerè erit, qui nollemus ullam necessita-
tem Nobis imponi, cum eo severius agen-
di; ac parati sumus, si ille officio, quo
debet, functus fuerit, & debitam huic
Sanctæ Sedi obedientiam prestat, pa-
terna illum charitate complecti. Sed, si
in contumacia per severaverit, nec Apo-
stolica monita, nec Cæsarea Tua Majes-
tatis autoritas satius apud eum value-
rit; non poterimus officium nostrum
prætermittere, & juxta Canonicas San-
ctiones, necessitatib[us] tam nobilit[us] Ecclesiæ,
qua tamdiu Pastore caret, tame[m] si se
pro Archiepiscopo gerere minimè verba-
tur, providere; & nè id malum propter
exemplum latius serpat, occurrere, Deo
juvante, curabimus: Majestatis Tua, &
omnium Catholicorum favorem Nobis
justi, quod justum fuerit facientibus,
ipsiusque in primis Omnipotentis Dei
auxilium non defuturum esse consi-
 Datum Roma apud Sanctum Petrum,
sub annulo Piscatoris. Die XXIII.
Martii MDLXVI. Pontific. nostr. ann.
primo]

LV.
Rite in suspicionem, nedum unius
Pontificis, sed Catholicorum omnium
hominem venisse, qui tam æqua tamdiu
facere recusaverat, nemo inficiabitur.
Quem siquidem non latet, hoc ipso
tempore, plures, ac non ignobiles Ger-
mania Ecclesias, ut inferius dicetur,
pluribus annis, Pastoribus extitit vi-
duatas, quod ad id munus destinati,
hæresis labore infecti, à Pontificibus Sum-
mis deprehensi, ut potè eo munere in-
digni, rejecti fuerint; (cum satius illis
nimis viis fuerit, oves sine Pasto-
re esse, quam, ut Christi ovile latroni-
bus, furibusque committerent.) Quem
(inquam) ista non latent, reprehende-
re qua ratione Pii sollicititudinem va-
leat, haud mente concipi potest. Au-
gurari autem, virum, qui obfirmato
ad e[st]

aded, ac pertinaci animo, Fidei suæ rationem reddere detrectabat, iniquum aliquid commoliri, ad suam perfidiam tuendam in Comitiis potuisse; à ratione alienum minimè censendum est; ideoque laudandi Pii conatus, qui impia consilia hujusmodi antevertere studuit. In hanc tamè curam (ut ex alata ad Maximilianum Epistola apparet) nè vulnus exasperaretur, lenioribus remediis incubuit, ideoque etiam, cum ad Augustana Comitia Cardinalem Commendonum misit, ut vel levissima offensionis umbram devitaret, sicut ad Catholicos cunctos Principes, tam Ecclesiasticos, quam seculares scripsit, hujusmodi quoque officio cum Coloniensi perfundens est; cuius quidem, non Pii, consilium fuit, ut suum negotium in Comitorum tempus rejiceretur. En litera, quas Apostolicis Epistolis sibi à Cardinali Commandeno exhibitis, electus ipse Colonensis respondit.

(Beatissime Pater, ac Domine Clementissime.

*Ex ipso ori-
ginali ex
Archivio
Card. Ale-
xander M.
SS. Cod. 53.*

Post beatorum pedum oscula, & de-
bitam, promptissimamque erga
Sanctam Sedem Apostolicam reveren-
tiam, obedientiam, & observantiam.
Quandoquidem Omnipotens, & Misericor-
deus, post obstatum felic. record. Pii
Quartii Pontificis Max. S. V. ut excellen-
ti doctrina præditam, & vita innocen-
tia insigniter ornata, ita Summo D
Pontificatu maximè dignam, ad regi-
men Ecclesie sua vocavit; non possum
nisi, & Divina ejus Majestati, ac boni-
tati ex animo gratias agere, & S. V.
eo nomine reverenter, & humilitè gra-
tulari, faulaque, & felicia omnia illi
precari. Quamvis autem maturius ali-
quando hoc ipsum facere, & pro impe-
tranda confirmatione, devotè, humili-
tè, & diligenter instare constitueram;
cum tamen intelligerem Sanctitatis Ve-
stre, Sancteque Sedis Apostolica Lega-
tum, bisce Augustanis Comitiis interfus-
turum, non inconveniens existimavi, hanc
rem in hac Comitia rejici: humilitèque
hinc petens, ut S. V. illud quidquid est
more, atque dilationis, patientè ferat,
mibique pù ignoscat. Porro Sanctitatis
Vestre clementissimas literas, per eiüs-
dem Legatum, Reverendissimum, & Il-
lustrium Dominum Joannem Fran-

A cijcum Cardinalem Commendonum, in
hjce Comitis mibi presentatas, ea, qua
debet, reverentia, & humilitate accer-
pi. Ex quibus Sanctitatis Vestre, Summo Pontifice dignam, curam, solli-
citudinem, & verè paternum affectum,
erga gregem sibi commissum, & me
(cui, & Filii nomen clementer tribuit,
& paternis abortionibus, ad prestant-
dum id, quod officii suscepit ratio exigit,
non leve calcar addidit, & promptissi-
mum animum suum gratiosissime signi-
ficavit,) facilè intellexi. Quo nomine
Sanctitati Vestre summas merita gra-
tias ago, humilitèque, ac reverenter
pollicor, me, & bisce, tam salutari-
bus, piis, ac paternis abortionibus,
quantum in me erit, ea, qua debet, obe-
dientia paritum, & Deo volente, usque
ad extreum vitæ spiritum in obedien-
tia Sancte Romane, & Catholica Ec-
clesia, Sedisque Apostolica constantè
permansurum, & nihil quod ad ejus au-
thoritatem, ac dignitatem conservan-
dam, & gregis mibi concreti salutem,

B Ecclesieque commissæ utilitatem perti-
nebit, & in mea potestate erit, intermis-
surum. Ceterum, cum ad hanc tantas res,
quas officium meum postulat, ritè per-
agendas, electionis meæ confirmatione
summoperè opus habeam; non potui non
cum præfato Reverendissimo Domino Le-
gato, de hujusmodi confirmationis nego-
cio diligenter conferre, illique omnes dif-
ficultates, quæ hac tenus circa idem ne-
gotium intercederunt, & causas, propter
quas nihil insoliti, & inusitati à me exi-
gendum existimem, plenè, & confidenter
recensere. Quamvis autem idem Reve-
rendissimus Dominus Legatus, vir inte-
gerrimus, ad hanc rem promovendam
seje per quād benignè, amanter, & fra-
ternè obtulerit; nè tamen mandati sui
fines excedere videretur, ad Sanctitati-
Vestre me remisit, promisitque, se
hac in re facturam, quæ posset, omnia.
Cum igitur, Sanctissime Pater, omnibus
alitis difficultatibus superatis, hæc sola
superstet, quod non tantum vetus jura-
mentum, ad quod præstandum me sem-
per obtuli, nec ea tantum obedientia,
quam Predecessores mei hac tenus pre-
stare consueverunt, (cujus in Brevi San-
ctitatis Vestre sit mentio) sed preterea
insolita quedam, atque jurata Fidei
professio à me exigitur: ea autem, vel
hanc ob causam, quod elec̄io de me fa-
cta, & negotii confirmationis plena in-
stru-

1566.

x.

z.

*strutio, ab ejusdem impetracione, (quam A
nihil, quod in mea potestate fuit, impe-
divit) benigna juris interpretatione non
differens, & existimationis, ac Fidei
meæ sufficiens defensio, & professio,
Summi etiam Pontificis calculo approba-
ta, dudum ipsius Concilii Tridentini con-
clusione, & confirmationem præcesser-
vit, in hoc casu, nec necessaria sit, nee
infelicit, ac turbolenta hoc tempore, sine
summo Catholicæ Religionis, & Ecclesiæ
afflittiſſime mibi commissæ detimento, a
me præstari posse: ut hæc omnia præ-
dictus Dominus Legatus ex me, meisque
pleniœ intellectu, & Sanctitati Veſtrae
procul dubio fidelièr relatares eſt. Id
circè quanta possum, & debeo, humili-
tate, & reverentia peto, ut tandem
Sanctitas Veſtra ſolito juramento, à Pro-
curatore meo, Romæ excolente, recepto,
omniq[ue] difficultate, & mora submota,
confirmationem, tantoper desideratam,
& periculofißimis bijsce temporibus, Ec-
clesiæ Coloniensi, aded neceſſariam, gra-
tiosè mibi concedere, & benigna legis C
ſequentiis interpretatione, torque relevan-
tium causarum ratione habita, bac-
vise Inſoliti, & inuſtati juramenti præ-
flationem clementer remittere dignetur.
Quod si, ut spero, fiat, non poterunt illi,
qui poſtib[us] eligendi, & confirmandi
ſunt, quorū par, ſimiſque cauſa non
erit, hoc ipsum in exemplum trahere.
Ego certè, non ed minùs Catholicæ Fi-
dei, & Religionis, quam rotiæ, & ver-
bi, & scriptis, & re ipſa profeſſus sum,
ſectator, & propugnator ero, & ab eo, D
Deo me favore ſuo prosequente, nun-
quām recedam. Spiritus Domini noſtri
Iesu Christi animam, & omnes conatus
Sanctitatis Veſtrae, ad Dei gloriam, &
ſalutem Christiani Orbis diriger, &
Sanctitatem Veſtram diu nobis incola-
mem ſervare dignetur. Datum Auguſtæ
Vindelicorum 6. Aprilis 1566.*

S. V.

Devotissimus Filius

Fridericus Electus Coloniensis

LVI.

At Pontifici haud tanti ponderis
hujusmodi à Coloniensi allata rationes
viſe ſunt, ut propterea ab exigenda ab
illo Fidei profeſſione ſe temperandum
putaret: nám, licet, qua in ſui excuſationem in medium ille proferebat, ne-
mini ſufragari poſſe viderentur; ta-
men pefſimo, ac pernicioſiſſimo exem-

Annal. Eccl. Tom. 22.

A polo, cauſis aliis aſſimulatis, (qua nunc-
quām deſuſſent) ut Concilii decre-
tum paſſum eluderetur, via aperieba-
tur: nec facile etiam fuſſet, illos, qui
prætextu omni expertes, ab ejus ſe ob-
ſervantia ſubtrahere nequiviſſent, ad
ipſius decreti obedientiam compellere;
ex uno eo faltem, quod alius alio ſe de-
teriore velle, minimè paſſurus
eſſet, detracturusque idcirco onus, quo
alius levabatur. Perſtitit proindè in-
ſententia Pius, & ſingulas diluens ra-
tionum species, à Coloniensi, in allata
Epiftola propositas, in hunc modum illi
reſpondit:

[Dilecto Filio Friderico, electo
Coloniensi, Sacri Romani
Imperii Principi
Electori.]

PIUS PAPA V.

Dilecte Fili &c.

C Uperemus admodum, te Fratris nomi-
ne poſſe honorare, ſicut moſ eſt
Pontificum Romanorum, eos, qui confe-
rationis munus jam uſcepereint, Ar-
chiepiscopos, & Episcopos apellare; ſed
te, donc id uſcipias, Filium, ad paternæ
noſtre erga te benevolentia indicium,
appellamus, confiſi fore, ut utrumque
erga te, & Patri, & Fratris affectum
conſervantes, uſtatione te nomine appelle-
mus. Accepimus literas tuas, quibus
primum Nobis gratularis, quod ad Apo-
ſtolatus officium aſſumpti fuerimus.
Gratum fuit Nobis, perindè ac debuit,
iſtud tua erga Nos pietatis indicium.
Hoc autem Dei de Nobis iudicio, ita de-
mum Nobis quoque letabimur, ſi quid di-
gnum hoc loco, in quo ſine meritis noſtris
conſtituti fuimus, ad Divina Majestatis
bonorem, & Ecclesiæ Catholicæ utilita-
tem agere, Divina gratia favente, ac
te, ac ceteris, qui Nobis adiutori debent,
juvantibus, poterimus; omnes libores,
ac moleſtias, quas tecum tanta ſervitu-
tis officium offert patientiſſimo, ac liben-
tiffimo animo excepturi. Cūm dilectione
nem tuam de aſſumptione noſtra certio-
res per literas feciſſemus, grato quoque
animō acceptum ab te fuſſe horatio-
nem noſtram, libenter cognovimus; cuſ
cobortationi noſtræ, quod ea, qua decet
obedientia, obtemperaturum te eſſe polli-
ceris; laudamus admodum in Domino
iſtud

V 2

Ex Archivo.
Valic.
Ibid. iii. ſig.

1566.

6.

Istud pium propositum tuum, & magnum in specie venimus, fore, ut nostris salutaribus monitis acquiescas. De professione Fidei, secundum Tridentini Concilii decretum facienda, intelleximus, quæ tu, excusandi tui causa, attulisti; sed in ea exigenda perseverare compellit Nos, commissum Nobis officium. Etenim curare debemus, ut, cum omnia, quæ tam salubriter, & sapienter, non sine Spiritu Sancti instinctu in eo fuerunt Concilio statuta, atque decreta, ab omnibus, & ubique suscipiantur, tum ea maximè, quæ ad Fidem pertinent, inviolata serventur, nec quicquam in eis gratia concedat, nec ullam tibi in eo injuriam facimus. Etsi enim electio tua illud Concilij decretum praecessit; tamen, cum non fueris adhuc confirmatus, non tempus, quo electus fuisti, sed quo confirmandus es, spectari debet. Neque est, quod verearisi, nè Fides tua, ob eam causam in dubium vocari videatur; non enim laetetur fama tua, non estimatio violabitur; laederes eam tu ipse potius, & quadam nomen tuum labore commaculares, si quod omnibus electis in universum praescriptum est, ipse exequi pertinaciter recusares. A Nobis quidem, si quis nostra Fidei professionem exigeret; eam juxta Apostoli preceptum, reddere sine mora, & cunctatione ulla parati essemus. Quod circa te, etiam, atque etiam hortamur, & admonemus, ut bac in re Nos audias, qui te sincerè in Domino diligimus, & id tibi suademus; quod, si feceris, ut speramus, omnes rectè, pīd, D sapienterque abi te fūbitum judicaturi sunt. Consules honoris tuo, consules conscientia, consules Ecclesia, tam nobili, cui officium Pontificale praestare non potes, sicut à Predecessore nostro monitus fueras, nisi confirmationem obtinueris, ut Consecrationis munus postea susciperre, atque ita Ecclesiam, sicut decet, administrare possis. Sed de bac re tecum pluribus ager Legatus noster, cuius orationi fidem habebitis. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris. Die xiii. Junii 1566. Pontific. nost. ann. primo]

LVII.

Sed neque Cardinalis Commendoni adhortationibus, neque verè paternis Pontificis monitis, Fridericus acquiescens, iterum datis ad illum literis, ejus animum expugnare tentavit; at irrito conatu; cum Pius nullius, sive gratia, sive metu, rectè fixum sibi, pro-

positumque haberet, nè quidquam in tanti momenti re remitteret. Quapropter ad illum his verbis rescripsit:

[Dilecto Filio Friderico, electo Colonensi, Sacri Romani Imperii Principi Eleotori.

PIUS PAPA V.

Dilekte Fili &c.

Cum literas illas ad te dabamus, ad Ex Archiv. Valic. quas tuis tu proximis literis responderemus, sperabamus, dilectionem tuam propenso, ac pio animo admissuram esse paternam hortationem nostram; sed, cum eam in sententia sua adhuc persistere perspicerimus, nè, quæ superioribus literis scripsimus, iteremus, hortamur eam iterum, ut diligentius de ea re considerans, inducat in animum suum id facere, quod ab ea petimus, quod honestissime potest, quodvè, ut tum scripsimus, si quis à Nobis peteret, facere Nos quidem minimè recusaremus. Cedit paternis adhortationibus nostris; det hoc Apostolica. Sedis reverentia. Si bac in re desiderio nostro obsecuta fuerit, stat fore, ut omnes, qui verè, & ex animo ejus existimationem, ac dignitatem diligunt, & rectè, & sapienter fecisse eam judicabunt: de Nobis verè omnia sibi polliceri poterit, quæ ab amantissimo bujus Sanctæ Sedis Praefule expectari aquam erit. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris. Die 2. Junii 1566. Pontific. nostri anno primo]

LVIII.

Has Pii literas, amoris, & charitatis sensibus refertas, quia non legit Thuanus, idè, ex ingenio ea excogitavit, quæ scripto tradidit. Coeterum Fridericus, licet Augustæ Vindelicorum, ut diximus ex Gratiano, inter Catholicos alios Praefules, ac Principes concionis interfuerit, quam Cardinalis Commendonus domi suæ habuit, quaque Germanos omnes Proceres, Ecclesiasticos pariter, ac laicos, ad Tridentinum Concilium suscipiendum hortatus est; quavè per moti, simul Scita Concilii ejusdem accipere, sanctèque ejus se jussis in his, quæ ad Fidem spectabant, obtemperaturos polliciti sunt; tamen quæ immobilitè, ac irrationaliter in suo defixus proposito, nec mi-

Gratian.
Pii. Card.
Commend.
lib.3. cap.2.
pag.234-

minis flexus, (si quæ fuerunt) nec A blanditiis illectus, ad cor redire recusavit; maluitque tandem potius, quam Fidei professionem emittere, se Episcopatu abdicare, ut sequenti anno dicendum erit.

LIX.
Ex iisdem Augustanis Comitiis, præclarum testimonium summa integritati, sapientiae, aliisque virtutibus Othonis Cardinalis de Trusches, ipsius Augustæ Vindelicorum, ut diximus, Episcopi, egregius ille reddidit Catholicæ veritatis assertor, Albertus Bavariae Dux, datis ad Pontificem literis, quas, ex proprio originali acceptas, studio hic ponendas duximus; nè qui Germania Ecclesiasticorum vitia (id historicæ veritate exigente) recensere coacti fuimus, virtutes præterisse videamus; scripsit enim :

[Beatissime in Christo Pater, & Domine, Domine Clementissime .

Humilitatis, & devotionis
perpetua studia, beatissimorumque pe-
dum oscula .

Ex Archivo
Card. Ale-
xandri. M.
SS. Cod.
num. 53.

ET si multa sunt, & propemodùm infinita, summae virtutis exempla; imò quod versus etiam est, et si omnium virtutum, quæ divinitus contingere homini possunt, merita, & ornamenta in Sanctitate Vestra, ad miraculum vñque, confluisse videntur, quibus, cum summo illo Christiani Orbis fastigio, justissima ab omnibus veneratio optimo jure debetur: tamen, uti sunt hominum res comparata, suum ex his quisque sibi gratulatur, charumque præ ceteris habet; ita Sanctitatis Vestra incomparabilem prudentiam, & sapientiam Ecclesiæ Catholice merito ex animo gratulor: ita manifestam ejus bonitatem, integratem, ac mansuetudinem unice veneror, ita Judicis rectitudinem, sincertaque animi insfractam constantiam, perverissimis hinc temporibus, summo Dei beneficio concessam, devotissime exoscular ego cum bonis, & piis omnibus. Quis enim aliam admittet cogitationem? quis non talem statuat tripidantem animo modum, qui perspectum habet, quām opportund, & salubriter contingat inclinat Ecclesiæ, ac Religionis rebus, prudentissimus, & sapientissimus Moderator, fervens, servansque oibus, optimus, & mansuefatisimus Pastor, ac sanandis, restituens-

disque collapsis, praesentissimus opitulator? At verò, ubi communibus Ecclesiæ rebus, non absque ingenti mea letitia hæc longè commodissima accidunt, ita quod privatim mibi gratuler, quod certissimi beneficii loco ducam, in primis est, Sanctitatis Vestra in Reverendissimum, & Illusterrimum Dominum, Othonem Cardinalem Augustanum, & Albanensem, compatrem, & amicum mibi honorandum, & charissimum, diu jam perspecta benevolentia, notusque favor. Cum enim illum ipsum Dominum Cardinalem, propter virtutes, & merita plurimam amem, cum illi eo nomine optimè cupiam, fieri non posse, quin ex animo nunc læter, cum præsidere rebus Christianis Pontificem, ex quo summa illi speranda est pietas, certissimaque liberalitas, & beneficentia complectendum sibi desumpserat; baud obscurè eundem data jam amplissima occasione, præ ceteris evectum; ornatumque procul dubio cupiet. Quam sand utriusque nostrum opinionem non mediocriter confirmat præ saga ingentis boni lexitista, quam ex Sanctitatis Vestra electio Cardinalis conceperat, mibi communicarat, statim ex itinere, ubi de ea certior fuisse factus. Mirum dictu, quanta animi affectione gratulatus fuerit Ecclesiæ, ac Religioni, quām optimè publicæ Orbis tranquillitat consulfum scripsit. Et quæ non effundat latissime mentis indicia, qui virtuti, integratique sue benignissimum Patronum, sanctissimis studiis auxiliatore liberallissimum repenit est natus? Quamobrem, ita mihi perjuadeo, cum maxima sint bujus Cardinalis in Ecclesiam, & Rempubli- canam Christianam, merita; hoc demum sub Sanctitatis Vestra idoneum venisse tempus, quo ejus justa habeatur ratio, quo premia virtuti concernantur, quo laboribus, atque periculis grata mercede satissiat. Ut enim pietate in Deum, studio, ac devotione in Sacrosanctam Sædem Apostolicam, animi sinceritate, & candore erga omnes, à nemine sui Ordinis facile supereretur; hoc certè sibi peculiare, & quasi proprium habet, quod nemo est Antistitutum in Germania, qui tantum in Religionem contulerit, tantaque pro eadem perpessus sit, ac etiamnū subsistat fortiter; nam si cultus Divini amoris, & observantiam spelet S.V. nihil desiderabit in eo, quod priscorum Ecclesiæ Procerum pietati, & devotioni addi queat:

queat: si zelus fervens, si animus pro Religione intrepidus, si negligēta præsentissima pericula in considerationem veniant, heroicæ appareant istæ virtutes, omnesque in sui admirationem, atque amorem rapiant, necesse est; si denique tam Episcopatus, quām priorum bonorum effusissima largitio, in usus Ecclesiæ optimos, & saluberrimos facta, suo pondere discutatur; dignissimus profectus judicabitur, cui ab eo loco, in cuius honorem, & dignitatem ista omnia collata sunt, gratias efficaces sepius habentur. Ac pietatis quidem studia, easque Cardinalis virtutes, que Romæ in admirationem veniunt, ipsa Sanctitas Vestra luculentèr mecum testabatur. Ego nihil hic addam aliud, nisi quoddam periclitanti Germanie tales Episcopos plures optarem libenter, qui precibus ad Deum ardentissimis, quodque plurimum habet ad docendum, & edificandum momenti, ipsa vita integritate, & mansuetudine, vivoque exemplo idem agerent, quod ipse, idemque sibi propositum haberent. Catholicæ autem Religionis, quām fervide, & sincerè sit amans, ipsa posteritati semper loquentur pericula, testabuntur damna, injuria, afflictiones, & persecutions ejus, quibus affectus quidem gravissime, & sepiissimè fuit, at nunquam expugnatus, nunquam ita oppressus, ut officium deponeret, ut pacem cum hereticis, manifesti periculis preferret. Cessit aliquando Augsburgæ Reipublicæ furiis, dum ea à pessimo, & seditionisfissimo quoque invadetur, ejctumque Clerum in Bavaria mea, & alibi continere maluit, quām hæresis, & rebellionis spectaculare Augsburgæ agere. At nihil interim omnino remisit de generosi animi constantia, nihil inquisissimi temporis pravitati tribuit, cuius paucitudine rebus melioribus duci potuisset; sed quod crescent magis injuria, quòd insultaret impudentius fortuna, cōcordatiis se se opponebat. Neque satis illi erat, pro Dei gloria, pro Ecclesia, & Religione, jacturam passum esse bonorum, & possessionum, nisi vitam quoque in discriben adduceret, & sanguinem, qui solus superesse videbatur, instrudissimis Ecclesiæ hostibus subjeceret. Quām opportunam autem, in belli isto Germanico, Imperatori Carolo V. pietatis mem. navarit operam, quām promptissimè, in ejus bellī usum, sua omnia contulerit. Testes sunt multi, quorum vita

A etiamnum superstes manet, Italicarum cohortium duces, qui, sub Pauli III. Summi Pontificis auspiciis, Cesari tūm militabant, & rei eventus ipse invicti Cardinalis virtutem illastri testimonio exornavit, cām subjectis hostibus, triumphanti Cesari comes adhæreret, suaque colligeret, magna cum dignitate. Eius tūm maximè moderatissimi ejus animi mansuetudo, qua, & hostibus ignoratis facile, & suis clementer pepercit, sequac Patrem, & benefactorem exhibere omnibus maluit, quād durius cum Cesare videria ut. Esi autem gravissima, isto bello tempore, oppida, & bona Episcopatus sui, miseris modis dilacerata, & afflita fuerint, ac propter illas calamitatem, multis adhuc annis, ad se redire vix queant; studia tamen liberalitatis, & munificentia, tām impigre exercuit Reverendissimus, & Illusterrimus Cardinalis, ut undē suscipterent, ista omnia miraretur quidem aliquis, nemo autem esset, qui vel Episcopatum, vel paterna Cardinalis bona tantis impensis respondere putaret. Nam universalis Dilingensis Studii nova constructio, & institutio, amplissima Professorum salario, pauperum scholarium stipendia, Edificia, & Collegia, sit rebus idonea, & necessaria, quanti considerint, quād exbaumum reddiderint Authorem, & facilē conjecturam facient, qui talium rerum experientia sunt edocēti. Addita quoque novæ Scholæ Libraria Officina, suos requirit peculiares sumptus, ac dignum est illud opus ingenii beneficio: siquidem ex eo subindūt prodeunt, elegantissimis typis excusi, optimi, & utilissimi libri, qui per Germaniam, ac Gallias etiam binc in dīspersi, plurimos in Fide Catholica confirmant, nutantes erigunt, perversos resistunt, eos maximè, quibus per Magistratus suos, non est integrum vivas habere, & audire recta docentium voces. Hæc novæ Scholæ fundatio, quæ tūm propter se ipsam, eternitati gloria dignissima est, utpote quæ instructissimi promptuarii instar, omnis generis, ac ordinis idoneos homines Reipublicæ largitur; tūm etiam Authoris pietate, ac virtute commendabilis existit, omnibus satisfacere, omnibus placere atque grata esse meritū potuit, ipsi autem Fundatori non satisfecit soli. Florebant ibi studia publica, privata docebantur, discabantur; quec ingenuæ artes magna alacritate; Verum

Verum, qui nihil magis in vobis habebat, quod ut ea, que docerentur, discerenturque, ad Omnipotens Des laudem, ac gloriam simul unicè confluenter; utque benefficiis morum præceptis, vobis quedam Janitioria egregiè responderet, desiderabas in magistris laicis disciplina rigorem, in discipulis, & auditoribus, vobis, ac morum continentiam. Quibus ut mederetur, ex æquo, ut tam professori in ordinem redigeret, quodm scoliarium petulansam cobibet, maximis impensis jam erexit Dilingue novum Societatis Iesu Collatum, dominum Janitissorum, & doctissimorum contubernium, qui formandorum ingeniorum, ac morum, soli deinceps magistris maneant, solique in ceteros imperium habeant. Quo ex re, quantum ad Ecclesiam Catholicam, quantum ad Rempublicam, & conservandas in Germania, sincera, avitaque Religionis reliquias, accedere queat; ipsa Sanctitas Vestra estimabit commodissime. Ego certè tam publico Ecclesiæ, quam meo nomine, privatum tantum mibi pollicor ex isto Catholicis Cleri Seminario, ex hac nobilium, & ingenuorum adolescentium castissima educatione, & informastione, quantum ex omnium aliorum Germaniae Episcoporum scholis, studiis, & imponsi, cum inde non crudisi solam, sed, & sanctissimis moribus imbuti bonitatem expeditent. Quæ omnia, cum ita se habeant, cum Reverendissimus, & Illusissimus Cardinalis, non modò omnes suas, & Episcopatus facultates, bis rationibus, in usus, tam sanctos, & utilis optime collocari, sed etiam temporis Iniquitate, belli, & seditionis incommodo, sumptuumque magnitudine obrutus, ac grande alienum conflaverit; unius, ac solius certè Pontificia liberalitas erit, auxiliare addibere manus, tam præclarissimas virtutes, ne sub pondere concidant, & langescant, sive; tot erga Sanctissimam Sedem Apostolicam, in Religionem, in Rempublicam merita agnoscere, frequentissimas proficationes, itinerumque, cum valerudini discrimine, varia pericula ponderare, & bis omnibus dignissima munera decernere. De vestra quidem Sanctitate, minimè mibi dubium est, eam bujus optimi Cardinatis rationem habituram, inque illum, & Pontificale benignitas rhesauros, & benevolentiam prissimi amoris effusum. Sed quod idem bucusque non pre-

A fitterint superiori Pontifices, quibus, & suis meritis, & multorum commendatione notus existit, miror equidem vehementer, asque ita mecum flatuo, quemque tandem adversa fortuna illi obliterit, eo in loco, ubi honorari, premisque offici maximè debebat, nihil ejus sua accidisse culpa. Quamobrem, Beatusissime Pater, Domine mi colendissime, & clementissime, devotissimo studio, oro, & obtempero Sanctitatem Vestram, ut hunc nobilissimum, & amplissimum Cardinalem, quo nemo est Sanctitati Vestre observans, nemo tot nominibus de Sacrafanta Sede, de Religione, de Republica magis meritus; nemo pro iisdem tam gravibus injuriis, damnis, & persecutionibus, etiam ad sanguinem usque affectus, certi amplioribus redditibus, ac utili aliqua in dictioribus Ecclesiasticali Legatione augeat, quo, & ferendo esse posuit, exhortandoque eum alieno, & virtutibus suis necessarios nervos addere. Eris hoc Sanctitati Vestra, asque Deo Optimo Maximo gratum, Ecclesiæ, Religioni, ac Rempublica saluberrimum, & dignum immortalitate, sequenturumque posteritatis gratitudine. Ego sane quidquid illud erit beneficium, tam gratum habeo, tanta animi devotione osculabor, ac si mibi ipsi contigisset; Vestreque Sanctitati vicissime studia, atque officia paratissimi, & obedientissimi filii perpetuo, & constanti fide offero, dedoque. Deus misericordissimus camdem Sanctitatem Vestram ad sui laudem, & gloriam, Ecclesiæ, ac Rempublica Christiana consolationem, & tutelam diu servet incolunem. Datum, Augusti Vindelicæ, ex Comitiis Imperialibus, ipsa die Purificationis Sanctissimæ Virginis, & Matris Marie. Anno Christi MDLXVI.

E. Sanctitatis Vestra.

Obsequientissimus Filius
Albertus Dux Bavariae &c.]

Pium autem, & insignibus tanti Cardinalis meritis id exigentibus, & tam Catholicæ Principis officiorum, quam debebat, ratione habita, singularibus beneficiis, illum prosequutum esse; ejusdem Alberti literæ ostendunt, quibus plurimas eo nomine Pontifici gratias agit.

In his ipsis etiam Augustanis Comitiis proscriptum fuisse rursùm tertio Idus Maji Vvilemum Grumbacchium, qui

Nichel. ab
Iffelt hoc
anno pag. 1
Belcher pag.
174. 175.
Tracognat
bella libri
Thuan. lib.
bar. ut sup.

qui jam sub Ferdinando Cæsare novissimè damnatus fuerat, quique Heribopolitanum Episcopatum, antè triennium insidiosè occupatum, diripuerat; nunc verò una cum sociis, apud Joannem, Fridericum Saxonum Ducem, in Gotha-

na Arce morabatur; tradunt Iffelt, Belcharius, Tracognata, & alii, licet, & quidem minus probabilitè, id non. Augustæ, sed Viennz, post Augustana Comitia statutum afferat Thuanus; qui cum Grumbachio, proscriptos quoque fuisse afferit Ernestum Mundecolum,

Gulielmum Steinum, & socios, Grumbachii scelerum particeps, & publice pacis perturbatores. Augustæ verò in Conitiis, decretum absque dubio fuit, quod præ omnibus Maximilianus exceptaverat, prævalidum, nempe, ab Imperio contra Turcas subsidium; nam prætèr illud, quod plurimi Principes se ipsos ultrò venturos ad Turcicam expeditionem exhibuerint; cuncti Principes, & Ordines Imperii (quod nullus unquam Cæsarum, ante Maximilium obtinere potuerat) hoc anno tres Romanas expeditiones Cæsari polliciti sunt. Singula autem Romanae expeditiones, ut observant Scriptores, priusquam divisum, diminutumque fuisse Imperium, ex triginta sex millibus peditum, & octo millibus equitum constitabant; nunc verò infirmatis Imperii viribus, tertia pars detracta est. Eiusmodi verò expeditiones, Romanarum nomen fortia antiquitus fuere, quod Romam adeuntibus Imperatoribus, imperiale Diadema à Summis Pontificibus suscepturis, is peditum, equitumque numerus, honoris gratia, ab universo Imperio, pro comitatu designaretur: prætereaque Maximiliano in triennium una expeditio, & in sex menses dimidia concessa est, quibus subsidiis, haud majora certè ab ipsis hæreticis obtinuisse, si, ad illorum sibi benevolentiam captandam, in Religionis, ac Fidei re indulgendum aliquid illis, putasset; quo Evangelicum illud impletum videretur: iis nimis omnia adjicienda, qui primùm Dei Regnum, ac justitiam ejus quaesiissent.

At, si in Augustanis Comitiis spiritualia à Maximiliano exigere Pontifex toto conatu studuit; temporalia, vicissim, contra eosdem Turcas præsidia, & eo tempore, & posteà expetere à Pio Maximiliano non cessavit; cùm

A enim, & scripto, & voce, tūm iis quas propofuimus Epistolis, tūm Cæsare Oratori, ac cubiculario, à Maximiliano ad Pontificem, ut diximus, misso, ut Apostolicam ei gratularetur dignitatem, Pius ipse presentissimas, se Cæsari subministraturum, suppetias pollicitas esset, si tamen nil contra Catholicam Religionem, Sedemque Apostolicam, in Augustanis Comitiis actum fuisse; cum jam, ea in re, omnia, ex Pii sententia eventura prævideret, acrior, conditione propemodum impleta, Maximilianus, ad exigenda ejusdem Pontificis promissa insurrexit, ac ad ipsius Epistolam, in qua de cubiculari legatione agebat, respondens, ea occasione arrepta, auxilia sollicitat, & promissis stare Pontificem moneret. Dabimus hic literas utrinque scriptas, & eas quidem Maximiliani ad Pium ex proprio originali, Pii verò ad Maximilium, ex Archivo Vaticano acceptas.

C [Beatissimo in Christo Patri, Domino Pio Quinto, Dei Providentia Sancte Romanæ, ac Universali Ecclesiæ Summo Pontifici, Domino Reverendissimo.

Beatissime in Christo Patre, Domine Reverendissime.

D Post effectionis meam commendationem filialis obedientie continuum incrementum. Quod Sanctissima Vestra officium illud congratulationis, quod Sanctissima Vestra, ob adeptam, præteritis mensibus, apostolici munera dignitatem, sum per literas, tūm etiam per cubicularium nostrum, nobilem fidem nobis dilectum Joannem Kevenbiller ab Altenberge, prout debuimus, secundum filiam nostram, erga Sanctissatatem Vestram, observantiam impendimus, tām paterno animo suscepimus, sicut ex literis Sanctissimæ Vestrae, die prima versatis mensis datis, cognovimus, diffusaque cubicularius noster, unde cum Oratore nostro magnifice fidele nobis, dilecto Prospero Comite Archibos latens, quoque informauit; id nobis sanè, & merito, maximam voluptatem attulit, quandoquidem in eo luculentissimè perspexit paternum Sanctissimam Vestram in nos amorem, quem nobis tantoper integrum, & perpetuum conservare, ac filiali obsequio souere jugiter cupimus.

Ex Archivo
Card. Alber-
tini. No-
SS. Cod. 43.

*misi. Quapropter Sanctitatis Vestrae pro
hoc sua paterna voluntate, maxima ha-
bemus gratias, eamque in futurum, per
omnem occasionem, filialis nostra obser-
vantie officii uberioris, etiam promoveret
studiebitur. Præterea reddiderunt etiam
nos certiores antedicti nostri Orator, &
cubicularius, quid Sanctitas Vestra ad
fillalem, & officiosam requisitionem no-
stram, subfidi nomine, nobis, ad instantem
expeditionem bellicam, contra per-
petuos Christiani nominis hostes decreve-
rit, quod, & ipsum Sanctitatis Vestrae
optimum, & paternum erga nos anti-
num, ac pluia, & preclarum ipsius in
Rempublicam Christianam studium de-
clarat, & contestatur: quo nomine
agnoscimus, & profitemur nos istidem
Sanctitati Vestrae quæcumque grati, &
obsequenter Filii officia debere, que
esiam, ubi rei postulaverit, ut in nobis
desiderari queant, non committemus.
Sed quoniam contra tam invenitam ho-
bit potentiam, & in hac communio-
tus Christiana Reipublica necessitate,
validissimis auxiliis opus est, & Sancti-
tas Vestra spem facit, hostili classe in
maris ista non vendente, se ad ista sub-
fida tantum insuper addiscram, ut ad
interventionem quater mille peditum
sufficient: injunxitus proinde dicio
Oratori nostro, ut cum Sanctitate Ve-
stra hac de re amplius agat, quem San-
ctitas Vestra dignabitur benignè audi-
re, atque id decernere, quod Christiana
Reipublica necessitas maxime postularat,
& Sanctitatis Vestra pietas, ac summa
erga nos benevolentia nobis pollicetur;
factura in eo rem, sua, & Apostolice
Sedis amplitudine dignissimam, & non
nostris tantum Regnis, atque Provinciis,
sed toti quoque Christiano Orbi utilem,
& necessarium, cuius memoriam perpe-
tuam conservabimus, & ejus promeren-
de nullam unquam occasionem præter-
mittemus. Deus Opt. Max. Sanctitatem
Vestram pro beneficio Ecclesie sue,
quamdiutissime servet incolamem. Da-
tum in nostra Imperiali Civitate Au-
gusta Vindelicorum. Die XXIII. Apri-
lis Anno Domini MDLXVI. Regnum
nostrorum Romani quarto, Hunga-
rici tertio, Boemie vero decimo
octavo.*

Obsequens Filius
Maximilianus &c.]

Annal. Eccl. Tom. 22.

A Non abnuit promissis manere Pius;
verum non quatuor, (ut ex ipsius Ma-
ximiliani mox in medium proferendis
Epistolis elicitor) sed tribus millibus
militibus se stipendia, tantum numerat-
rum, Pontifex dixerat. A Classis
etiam turcicæ periculo, tantum abest,
ut tunc Mediterraneanum Adriaticum
que maria experitæ essent, quod illis
ferme diebus, quibus ista Maximilia-
nus scribebat, sextodecimo videlicet
Kalend. Maji, ut diximus, Chium Tur-
cæ occupaverint; quod facinus, è vesti-
gio maritimorum Regni Neapolitanii
orarum populatio subsecuta est. Ad
hac, præter alia, Scotici tumultus ac-
cesserant, qui Mariam Reginam, ut di-
cetur, in gravissimas angustias conge-
cerant, quibus, ut eam levaret, sibi
omni studio connitendum, ex Pastora-
lis officii munere, ritè Pius arbitrabat-
tur; qui ad prefatas idcirco Maximi-
lianii literas, non nisi in hunc modum
respondendum censuit.

B (Charissimo in Christo Filio nostro,
Maximiliano electo Romano-
rum Imperatori.

Charissime in Christo Fili nostro.
salutem &c.

C Ex literis suis, die 23. Aprilis datis, Ex Archiv.
& ex Oratore suo, M. sue desig-
derium de augendo subfido pecunia, ea
benignitate cognovimus, ut si facultates
nostræ ipsi animi nostri propensiones pa-
res essent, ejus postulationi cumulati-
simæ satisfacti fuerimus. Adeò enim
in tantâ belli necessitate, dignam illam
omni à nobis auxilio putamus, ut non
pecuniâ modò, sed sanguine ipso, si pos-
semus, ei subvenire, à Nobis equum fore
censemus. Verum, post illud tempus,
quo majoritati subfidi spem sibi à Nobis fa-
dam fuisse Majestas tua scribit, accidit,
præter opinionem nostram, ut Reginam
Scotie ab hereticis vexatam, & in ma-
ximum Regni, ac vltæ ipsius periculum
adductam, pecunia juvare coadi fueri-
mus; cum nefas fuerit, Reginam, tam
Catholicam, in tanta necessitate desere-
re. Accidit præterea, ut magnis pre-
fidiis munire cogamus Oppida maritima
utriusque maris, nostra, & Sancta
Romana Ecclesie ditionis, ad qua tuer-
da multo majore pecunia est opus, quam
fuerit mittenda dilecta Filio Magistro
X Hospi-

Hospitalis Sancti Joannis Hierosolymitanus, Insulae Melite tuenda causa : tamē si quoque non multo majorem pecuniam subministrare cogamur ad ipsam Insulam muniendam : atque has impensas facere cogimur, cum tamen nullum ipsi subsidium à populis Ecclesiasticis distinctionis exigere possimus, propter gravissima onera, quae superioribus annis illis injuncta fuerunt, eis parcere coacti. Quae cùm ita sint, Majestati tuae promissum à Nobis pecunia subisdium, ad conducenda tria peditum millia, omnino B prestatibimus; sed si in presenti majorem pecuniam Majestati tuae non promistimus, Majestas tua certum habeat, non voluntatem Nobis deesse, sed facultatem; ac tamen, si poterimus, plus etiam, quād polliciti sumus prestatibimus. Datum Rome apud S. Petrum sub annulo Piscatoris. Die XV. Maii MDLXVI. Pontificis nostr. ann. primo)

LXXXIII. Onera autem gravia, & importabilia, ut subisdia Germanis subministraret, super subditorum suorum humeros imponere Pius recusavit, nè ut istis (ut Apostolus loquitur) remissio, illis fieret tribulatio: inhiabitusque cuncta absorbere, providus, communisque Pater plura subtrahere debebat, quibus, egentibus aliis filii subveniret. Iniquo autem animo ferebant Germani, auxilia à Pio, Scotie Regine suppeditari, quod omnem Pontificis pecuniam exhaustire ipsi, cunctaque ejusdem beneficia, in se tantum collata voluissent, detractumque sibi, quod aliis D tributum esset, existimatim; effutientes, (ut Caligarius in Epistola ad Cardinalem Commendenonum, sub die xx. Maji hujus anni scripta narrat) Pontificio hoc presidio, Scotie Reginae præstito, perduellibus hæreticis Scotis, & Anglis, ulterius indignatis, eiusdem Reginae res in dexterū prolapsuras. Verum his, ut videbimus, nihil commotus est Pius, qui licet illam, quam iteratis vicibus, pollicitus fuerat Maximiliano persolvendam pecuniam, ad E Cardinalem Commendenonum jam missit; Commendenus tamen minimè eam eidem Cæsari duxerat numerandam, donec nimirum, Comitiis sine imposito, Sedis Apostolicae, ac Religio- nis res in tuto essent; nam tunc, inquit Gratianus, (Pius Pontifex quinquaginta milia nummorum aureorum tribus pensionibus solvenda, Maximiliano, ejus

A belli causa, dono dedit; quam pecuniam Commendenus Augustam ad se missem, ad Conciliū finem, eo dimisso, omnem simul, consueto tamen prius Pontifice, Cæsari representavit.) Sic ille :

Verum Maximilianus, neque accepta pecunia, neque allatis Pii literis acquievit, sed haud multo post, ubi Augusta Vindelicorum, Comitiis absolutis, se Viennam contulit, assimulatas species, quibus majora ei præstare subisdia Pontifex detrectaverat, jam è medio sublatas contendens, aliis ipsum literis, & per Oratorem suum urgere duxit: Epistola sic se habuit:

[Beatissimo in Christo Patri, Domino Pio Quinto, Divina Providentia, Sancta Romanæ, ac Universalis Ecclesie Summo Pontifici, Domino Reverendissimo.
Beatissime in Christo Pater,
Domine Reverendissime.

Post officiosissimum commendationem, Ex ipso
filialis obbedientia continuum incrementum in originali.
Sanctissimæ Vestrae desiderium, quo Sanctissimæ Vestra sece teneri ostendit in lietitia suis, decima quinta præteriti mensis Maji datis, nos in presenti nostra bellitia difficultate, maiore subisdio pecuniario juvandi, si facultates propensioni animi sui pares essent, nobis sanè longè gratissimum accidit. Etsi enim Sanctissimæ Vestra de petito augmento nobis nihil certi pollicetur; cum tamen interred, nibilominus nos certos faciat in praestando illo, quod nobis ad conducenda tria millia peditum promisit, nullam difficultatem fore, & sperandum sit, impedimenta illa, que Sanctissimæ Vestra ostendit benigne voluntati sue obstat, partim jam sublata esse, reliqua verò similiter faciliter de medio sublatum iri; in magnam profecti spem erexit sumus, Sanctissimam Vestram, ubi intellexerit, Principe Turicum jam ad fines Regni nostri Ungaria accessisse, & nos quoque propediem, simul atque copia nostra omnes convenerint, in expeditionem esse extituros; pro paterno suo in nos amore, ac pio, & præclaro in rem Christianam studio, adhuc omnes rationes, & vias institutam, per quas in presenti summa, & publica necessitate, ampliore aliquo subisdio, coequo celerrimo, à Sanctitate Vestra

Ex M. SS. Card. Spad. Ibd. s. jup. dinalem Commendenonum, sub die xx.

Majus hujus anni scripta narrat) Pontificio hoc presidio, Scotie Reginae præstito, perduellibus hæreticis Scotis, & Anglis, ulterius indignatis, eiusdem Reginae res in dexterū prolapsuras. Verum his, ut videbimus, nihil commotus est Pius, qui licet illam, quam iteratis vicibus, pollicitus fuerat Maximiliano persolvendam pecuniam, ad E Cardinalem Commendenonum jam missit; Commendenus tamen minimè eam eidem Cæsari duxerat numerandam, donec nimirum, Comitiis sine imposito, Sedis Apostolicae, ac Religio- nis res in tuto essent; nam tunc, inquit Gratianus, (Pius Pontifex quinquaginta milia nummorum aureorum tribus pensionibus solvenda, Maximiliano, ejus

Gratianus.
Vit. Commen-
dan. lib. 3.
cap. 1. pa-
gin. 140.

Vestra adiuvari queamus: quo nomine Sanctitatem Vestram enixa rogamus: & quoniam mandavimus Oratori nostro magnifico, fidelis, nobis dilecto, Prospero, Comiti Archie, ut Sanctitatem Vestram subinde hac de re reverenter admoneat; supervacaneum duximus Sanctitatem Vestram prolixioribus literis teedium afferre, & causas, ac rationes hujusc filialis petitionis nostra diffusis commemorare; cum, & Sanctitati Vestrae, & omnibus hominibus sint notissima. Ceterum Sanctitatem Vestram in eo faciet rem, non modò utilè Regni, ac Dominiis nostris, sed, & pietate sua, & amplitudine Sedis Apostolica dignissimam. Nos certè hoc tam praeclarum paternæ suæ in nos benevolentia studium, mutuis filialis nostra observantia officiis, per omnem occasionem, erga Sanctitatem Vestram promereri connitemur. Quam Deus misericors, ad beneficium, & commodum Ecclesie sue plurimos in annos salvam, & sospitem conservare dignetur. Datum in Civitate nostra Vienna, die prima Julii. Anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo sexto, Regnum nostrorum, Romani quarto, Ungarici tertio, Boemiarum vero decimo octavo &c.

Eiusdem Sanctitatis Vestrae.

Obsequens Filius
Maximilianus.]

LXIV.

At Pius, qui minimè assimilatus causis, sed veris, majora subsidia se Cæsari præbere non potuisse, ingenuè denuntiaverat; iis exceptis, quæ superioribus literis ad eundem Maximilianum scriperat, nil præterea habuit, quod ei responderet. Leniter corrigendum tamen putavit, quod ad omnes rationes, viaisque ineundas cogenda pecunia hortatus esset; cum ipse in proposito, suscepisse consilio permaneret, nullo modo, quo, vel institutum suum, vel conscientia lade-retur, à se pecuniam corradendam; nam parum æqua ratione conflata, & sibi damno, nec ipsi profutura esset, in cuius commodum cessisset, Maximiliano. En Epistola ab eo ad ipsum Cæsarem, scripta.

A [Charissimo in Christo Filio, Maximiliano, Hungariae, & Boemie Regi Illustri, in Romanorum Imperatorem electo.

PIUS PAPA V.

Charissime in Christo Fili Noster, salutem, & Apostolicam Benedictionem.

B **E**x literis tuis, datis die prima Iunii, & ex Oratoris tui accurato sermone, cupere te intellectimus, augeri a Nobis illud pecunia auxilium, quod hoc bello tibi subministraturos Nos esse promisimus. Id tua Majestas, videlicet, postular, quia minoris Nos hoc tempore sumptus facere putat, quam tunc faciendo Nobis esse putabamus, cum illum Majestati tua pecunia summam promisimus. Utinam autem Majestatis tua desiderio satisfacere possemus; non id ei esset, quodam Nobis ipsis jucundius; quaenam in re honestiis, pecuniam erogare possemus, quam in te, charissimo, & piissimo Filio nostro, in tanti Infidelium belli discrimine largiter adiuvando? Sed illam ipsam pecuniam, quam singulis mensibus Nos soluturos esse polliciti fuimus, non sine difficultate confidere possumus. Etenim in maximis Erarii Apostolici angustiis, plurimos, ut anted scriptissimus, sumptus facere cogimur, nam, & ora nostra oppida, superi, atque inferi maris, non parvis praesidiis tuenda Nobis sunt, adversus ingentem Turcarum Classem, ac prædones Mauros, quibus hac maria redundant; & ad munidam Insulam Melitam, Magistroque Ordinis Militum Sancti Joannis Hierosolymitani, aded de Christiana Republica optimè merito, non potuimus auxilium menstruum satis magna pecunia denegare. Misimus præterea nuper pecuniam satis magnam charissima in Christo Filio nostro, Scotie Reginae Illustri, ad salutem ipsius, & Regni illius, contra nefaria hereticorum infidias, defendendam. Itaque tantum abest, ut summa sumptuum nostrorum imminuta fuerit, sicut Majestas tua putat, ut etiam creverit in dies, & crescat. Cogendo vero pecunia nullam rationem inire volumus, quæ instituto nostro adveretur, & conscientie repugnet; tali enim modo confessam pecuniam, illis, quibus mitteremus nocitu-

Ex Archiv. Patric.
Ibid. ut sup.

C **E**ntra nos, ut ante, sumptus facere cogimur, nam, & ora nostra oppida, superi, atque inferi maris, non parvis praesidiis tuenda Nobis sunt, adversus ingentem Turcarum Classem, ac prædones Mauros, quibus hac maria redundant; & ad munidam Insulam Melitam, Magistroque Ordinis Militum Sancti Joannis Hierosolymitani, aded de Christiana Republica optimè merito, non potuimus auxilium menstruum satis magna pecunia denegare. Misimus præterea nuper pecuniam satis magnam charissima in Christo Filio nostro, Scotie Reginae Illustri, ad salutem ipsius, & Regni illius, contra nefaria hereticorum infidias, defendendam. Itaque tantum abest, ut summa sumptuum nostrorum imminuta fuerit, sicut Majestas tua putat, ut etiam creverit in dies, & crescat. Cogendo vero pecunia nullam rationem inire volumus, quæ instituto nostro adveretur, & conscientie repugnet; tali enim modo confessam pecuniam, illis, quibus mitteremus nocitu-

X 2

ram

ram postulū, quād profuturam esse vere-
runtur. Quapropter rogamus Majestati-
tem tuam, ut excusationem nostram, ea,
qua decet animi equitatem, & quod ejus
desiderio non satisfaciamus, id non voluntati,
ad cuius propensionem nihil accede-
re potest, affinet, sed nostris difficultatibus tribuat. Datum Romae apud
Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris.
Die xii. Julii MDLXVI. Pontificis nost.
ann. primo.]

LXV. Nihilominus præter ea, quæ pol-
licitus fuerat, jamque præstiterat Ma-
ximiliano, nulla in re, quam ex quæ po-
tuit, ei Pium defuisse, ea demonstrant,
quæ his verbis narrat Gabutius. [At
verò Pius, Cæsaris rerum angustia per-
speccta, ad eam rem sexaginta millia
nummorum aureorum ei decrevit, polli-
citus alla præterea quinquaginta millia
in annos singulos, donec bellum confe-
retur, ac paulo post eidem persistenti, alia
iuxta triginta millia, ad oppidum Ca-
vifiam, aliaque loca contra Turcam in
Pannonia communienda, Venetis nume-
xari jussit; aliam porr̄ grandem pecu-
niarum vim, ad id poffim elargitus.] Sic ille, qui alibi referens, quād lon-
gè abesse Pontificis ipius animus ab
omni avaritia, ac ab omni, vel in spe-
cim, minus recta cogenda pecunie
ratione abhorrebet. [In sociali, inquit,
bello, de quo inferius suo loco, contra
sureas, cum pecuniarum magna pre-
meretur inopia, atque ei complures sup-
plies libelli, de Beneficiis, quæ ve-
cans, regressibus, offerrentur, ac de
solvendis legibus, atque aliis abunde col-
ligende pecunie artibus, multa refer-
rentur; auditi illi quidem omnia, quasi
oblatam vellet occasionem arripere, sed
mox: avertat, inquit, hoc à me Deut, ut,
pietatis causa, quidam agam, aut per-
mittam, quod vel minuti pium, vel avar-
itie speciem præferre videatur. Inter
haec verò libellos ipsos omnes in ignem
conjectat &c. Quidam, capitisi damnata-
tur, quod sub alio Pontifice eadem feci-
set, nummum aureum decem millia, pro
sui redemptione, vel supplici com-
mutatione, cum se depensurum offerret;
eam pecuniam accipere Pius, non solam
recusavit, sed, ut legi in eum ageretur,
imperavit, atque ideo in alios plerosque
reis se gefit.] Et post nonnulla [Hispa-
niæ viri quidam Principes, conjugi causa,
sabvi se legibus postulantes, ut voti com-
poter fierent, sc̄ nummum aureorum

Gabut. Vir.
Pii lib. 2.
cap. 1. pa-
gina 53.

videlicet
cap. 4. 52.
p. 207.

A quindecim millia Pontifici pensuoso ob-
tulerunt: quod, cùm ille intelligeret,
postulorum momenta diligentissime reco-
gnoscens, eaque videnti, ejusmodi esse,
ut id fieri licet, illis indulgit, nulla
recepit pecunia. Objicenti Datario, eam summam, sibi legibus accipi pos-
se, atque in pior usus impendi: subiecit
Pius; verba Concilii sunt: raro, ex
causa, & gratis. Quemdam, exquisiti,
callidiisque artibus instructum, conditio-
nes multas, atque exigende pecunie mo-
dos, absque populorum danno, uti di-
cebat ipse, proponentem; non modò non
audiendum Pius putavit, sed etiam Ro-
ma quād primū jussit abſcedere, im-
probabile videri, poffe Principem id sine
populorum detrimento præstare. Verum
id illi solemne fuit; nē tamē quid pos-
set, ex re qualibet obvenire compendi,
quād quid iustitia, quid equitas postu-
laret, poffare conuerterat. Intelligebas
enim, nullam vītiū esse terribilis avari-
tia, præserit in Principibus, ac Rem-
publicam gubernantibus.] Ista, ex Ga-
butio, occasione eorum, quæ ad Ma-
ximilianum Pius scriptis: ad propo-
situm redeamus.

Eodem tempore, quo Maximilia-
nus Augustana Comitis habebat ipsius
met frater Carolus, Hungarorum alia-
Polonii, Pannoniæ oppido celebravit,
in quibus ejusdem Regni Procerum, ad
auxilia suppeditanda sic paratos, prom-
prosque reperit animos, ut non solum
cunctis, quæ petiit annuerint; sed in-
super ultrò, non sua modò, sed scipios
etiam periculo, pro tām iusta cauſa
objecturos professi fuerint. Eadem par-
riter, nec dispari animo, in Viennensis-
bus Comitiis (qua Carolus idem post
Hungarica Poloniæ, ea in Urbe cuēgit)
ab Auſtriacis, contra Turcas sunt de-
creta subſidia; nām ex ipſorum conſen-
ſu collationes pecuniarum, & alia, ad
ejusdem Viennæ præcipue munitiones
inſtaurandas, facte sunt; & ad impiis-
fimi tyranni impetus conſtringendos,
cuncta diſpōta; quapropter Canis, Giula,
TocKayum, aliaque Ungariz
Loca, firmis propugnaculis, prædiſ-
que muniuntur; undeque, in Au-
gustanis, Poloniensiſbus, & Viennensis-
bus Comitiis promissis auxiliis, sum-
mo studio à Cæſare adficitis, qui etiam
præcepit præcipuis Germania Duci-
bus, ut militem paſſim conſcriberent,
ut Natalis Comes, inter alios refert,

LXVI.

bel-

Natal. Com.
Hijlor. bellicos Maximiliani apparatus sic de-
scribens : [Jubet, Philippum Badensem
Marchionem trecentos equites collige-
re, Ludouicum Ugnotium mille, Buchar-
dum Comitem Oradiensem, Jacobum
Caicum, Christophorum Schellendu-
sum, Georgium Praunensem, mille equi-
tes singulatim jubet colligere. Gunte-
rum Comitem Seborzpurensem mille
ducentos, & quinquaginta, Christopho-
rum Liechtensteinum trecentos, Zacha-
riam Grumbergum mille, & alios præ-
terea Duces, ac Tribunos alios numeros
equitum &c. Dux Ferrariensis obtulit
triamillia peditum per Gasparem Lodro-
nium, seque ad illud bellum ipsum etiam
venturum. Promisit accedere, & Volfan-
gus Dux, & Richardus cum multa ala
equitum Filius item secundus Bavariae
cum magno equitum armatorum glo-
bo, multijq; etiam Germanorum peditum
regimentis. Promisit, & Andrianus
Balleonus, Prosper Columna, Aurelius
Fregosius, Nicolaus Pitilianensis regulus
cum multis Italii. Episcopus Bregetien-
sis triginta bellica tormenta Cæsari do-
no mittit; Arrobrigenes trecentos cados
plenos pulveris tormentarii; sic fiebat,
ut per varia Principum Civitatumq; mu-
nera, mi intrium ad pontes, annone, ma-
cbinarum bellicarum, tormentorum,
omnium bellicorum apparatum satis
abundans copia suppeteret; nam reliqui
serd omnes Christiani Principes auxilia
pro viribus subministrarunt; ita ut ad
Solimanus adventum, serd centum millia
armatorum effent in Cæsarianis castris.
Cæsar cum magnis armatorum copiis,
Julibona exit, & ad Bregetium ca-
stratur in planicie, fatis vallis,
& aggeribus, ac fossis militaribus, &
castrenibus. Imperata sunt instrui, &
multa navigia, que per Danubium na-
vigarent, quinque phaselli, scilicet, olio
Triremes, ac trecenta Nasades, que
navigia sunt triginta remts impulsa,
grande tormentum bellicum gestans.
His singulis gubernandis Grati homines
præfetti sunt, ut rerum maritimarum
periti &c.) Hac ille:

Dum verò Maximilianus tanto
studio copias, aliaque ad bellum ge-
rendum cogebat, paci etiam, omni co-
natu, operam dabant; ad hoc Constanti-
nopolim ad Solimanum missio legato,
quem tamen tyrannus, pro innata ar-
rogantia, neque conspectum, neque
auditum in vincula conjici jussit; & li-

cet morbis, & annis, & tate graviter af-
fectus, ad bellum nihilominus Cesari
inferendum, per seipsum paratus. Ad
hoc gerendum, studium eluendæ igno-
minie Melitenis clavis præteriti anni,
superbi hominis animum impulsu-
trum tradunt; qui cum concepti furoris
consilia intelligi compreserit, atque
vulgari ab Albertaccio Alberto, soler-
tis ingenii viro, ac Florentini Ducis
providio Oratore, Constantinopoli tunc
commorant; intra mensem alterum,
humaniter quidem, præter barbaricam
conscientinem, è toto Imperio eum
excedere imperavit. Quæ autem, ad
explendam iræ, & vindictæ famem in
Christianos Solimanus paravit, sic re-
cit præfatus Natalis Comes :

(Solimanus Bizantis apparatus Natal. Com.
ut. sup.
bellicos singulare diligentia procurare;
omnes quotquot commode posset, non so-
lum terrestres copias, sed etiam ingen-
tem Classem instruere; undique remiges
Bizantium, & in minorem Asiam acciri
jubere; supremæ autoritatis purpu-
ratus inflare artificibus, in navali cum
purpurato rebus maritimis Praefecto.
(nam Solimanus non erat, nisi instru-
cta Classe, Bizantio exiturus) navem
actuariam, & duas mabonas campestribus
tormentis currubus, & multo ferro
laborato, ad multa artificia, & globis
ferreis, & aliis bellicis apparatus oner-
ari, que per Danubium ad castra
conveherentur. Jubetur omnia Turci-
ca navigia bellica, per Danubium navi-
gantia, Taurumnum convenire: conde-
nitur licentia Jannizeris de more, per has
opportunitates, ut equos capiant, ubi cum
que invenerint. Solimanus jubet proponi
suspendii supplicium, nisi omnes copia
conveniantur Bizantium ad sept. Kalend.
Maji. Jubet, quantum scrii posset, co-
piarum Georgianorum convenire, quæ
sunt populi agrestes, sanè ferocios, Ar-
menie finitimi. Jubetur Ferratus Pur-
puratus Curtenis, castra cum Transyl-
vano conjungere. Schander Purpuratus
præficitur Bizantio. Selimus, simulato
metu, & trepidatione, ob bellicos motus
Regis Persarum, in his finibus cum qua-
draginta millibus equitum relinquunt pro-
curat, cum imperio rerum bellicarum
ad illos fines tutando. Mahometus, vir
callidus, & gnarus, qui essent domesti-
ci, & particeps consuetudinis Impera-
toris, cum omnia propè sint venalia apud
Turcas, quamvis putabatur fore priva-
tus

tus à Prefectura Nicomedie, tamè per largitiones purpuratis, & Solimano sibi conciliatis, sufficitur in Memphiticane Prefecturam: qui, ut studere rebus Imperatoris videretur, Deoſque ipſi Imperatori conciliare propitios, cùm jubeat lex, Turcas omnes à vino abſinere: ut dictum eſt, curavit ibi, ut omnia vaſa vinaria infringerentur, præter illa, que erant in cornu Bizantii, ſi qua reliqua erant inventa; atque, nō quid contra leges suas ſacras commiſſum, diuinam indignationem provocaret in Turcas, proponit capitale supplicium denuo vinum bibentibus, ubique, præterquād in cornu Bizantii) Et poſt alia nonnulla (Aſciscit quadraginta Scytarum millia ad illam expeditionem. Maritimi quoque apparatus fūnt singulari industria, quippe cùm jam triremes omnes, & remiges erant parati in Cilicia, & Bi- zantii, & pauis nautes in uſum Claf- fis, tūm Bizantii, tūm in Calcede Eu- bec ſicret magno ſtudio &c.) ſic Co- mes:

LXVIII. Cūm autem dicat; Solimanum Ferrato purpurato Curtensi caſtra cum Transylvano jungere præcepile; ſcendūt id à Solimano, ea de cauſa imperatum, quod Transylvanus, Joannes nomine, eumdem turcarum ty- rannum, (qui ut diximus, ob Melitæ infauſtum facinus, mala jam, & vindictam in Christianos furenter commo- liebatur) ad Pannoniam aggredieandam impulerit. Erat is, (ut Michael ab Iſſelt tradit) Joannis Zapolie filius, D potentiſſimi Cepuſiensis Comitis Ste- phani Palatini Transylvaniae nepos, cuius patrem, Ungaria poffeſſione de- jectum, Solimanus Regno reſtituit. Quo mortuo, cùm Ferdinandus Caſar jure ſucceſſionis regnum repeteret, Budamque obſideret; Joannes hic infans, Buda obſidione liberata, cum matre in Transylvaniam alegatur, Ungariamque per ſuos Praefectos Solimanus de- fendit, atque iſpum deinde Ungariae, Dalmatiae, Croatiaeque regali titulo inſignivit. Maximilianus verò ad Imperii apicem evectus, non modò Solimano tributum, à Ferdinandō Patre, ob Pannonia Regnum, concedi ſolitum, perſolvore respuerat; ſed in ſupr̄ prefatū Transylvanum bonis expoliolle, & præter alia, ejusdem Oppido, Rispia contra Danubium, & Tatta occupatis, Strigoniā etiam aggredi, ejusque

B potiri, meditatum fuiffe tradit Natalis Comes. Verū Michael ab Iſſelt pro- babilius aſſerit, Maximilianum munitiones Transylvano, ToKum, vide- licet, Zerenticum, Satmaram, Ordo- dum, Bathorum, aliasque tunc tantum præripuiſſe, cùm jam certò Pannoniam petiſſum Solimanum intellexiſſet; quo enim ad Tattam, & Rispiam, vi- & armis, cùm jam bellum inter Ceſa- rianos, ac Turcas committeretur, captas à Ceſare, duntaxat eſſe, cuncti fere Scriptores teſtantur, & infra dice- tur. Joannes igitur, cùm ſe Maximilia- no imparem agnoſceret, nec ad eum propulsandum vires ē Pannonia ſuppe- tere; ad illum confugit, ut firmaretur in Regno, à quo fuerat conſtitutus in folio, certoque percepto nuncio, Soli- manum ſibi opitulaturum, petiſſum que Ungariam, & Maximilianum, ut iſpī obliuſteret, Auguſta Viennæ, & Poſſonii, qua diximus Comitia con- gregalle; non modò ingentes bellicos apparatus, copiasque cogere ſtuduit, ac iſpē etiam ſuorum Comitia habere voluit; verū etiam editis ſuis literis, Pannonum animos, ut in ſuas partes tranſiſſent, provocavit. Ejusmodi fue- runt ex litteræ.

(Joannes II. Dei gratia electus Hun- garia, Dalmatia, Croatia &c. Rex.

Praſtabiles, Magnifici, egregii, nobiles, nobis ſincere dilecti ſalutem, & gratiæ noſtræ erga vos benevo- lam oblatio- nem.

*Apud Na-
tol. Comit.
lib. 6. pa-
gi. 346.*

Potentiſſimus Imperator Turcarum, Benefactor noſter clementiſſimus, per literas, per praeflantem Guiſum, & Legatum ſuum proximè ſerio nobis man- davit, ut univerſos Status, & Ordines Regni Hungariae, ad fidem, & obſe- quentiam nobis praeflantam beuevolē bortemur. Pergratumenim ſibi viderit, ſi mutuam inter ſe Hungari concor- diam amplectentur, & eam conſtan- ter foſerent, ac obſequentiam in nos paribus votis confeſſarentur. Inde enim affiſſi Regni Hungariae publica con- ſervatio, & ſtatuum, & omnium ordi- num quies, & tuta cuique in ſuis ſedi- bus permanſio continget, neque ma- gnitudo illius totiſſe inſtruere copias mi- litum, phalanges conſcribere, ad bellum, expe-

expeditionem tancis sumptibus movere, nec tam laboriosa, tamque longa itinera suscipere cogeretur. Mandat autem magnitudo illius, recipientiam maturè fieri oportere, antequam ipsa in persona sua, citrè fines Hungariae cum suis copiis penetraret, nè dum Caesaris persona moverit, & vires illius intra vicera Regni cursitabant, frustra salutem mediteretur. Nos igitur pro functione nostra, & propensa benevolentia, qua in publicum bonum afficimur, & Hungaros nostros tueri, ac ruinam publicam propulsare nitimus, de mandato benigno ipsius Imperatoris potentissimi respondere videntes, hortamus clementer, & officiosè universos, & singulos Ordines, & Status, ac universitatē quoque nobilium ipsius Comitatus vestri, ut tanta Dei benignitate, ut per est, perspensa, quam per summum Menarcham, toto Orbe potentissimum, vobis offere dignamur; simul etiam bonum publicum, & conservationem Regni, personarum vestiarum, liberorum, familie, & cunctorum ad vos pertinientium; tutam item, & securam in sedibus vestris quietem ob oculos habentes, jam tandem resipiscite, capessite tempestivè nobiscum Rempublicam, & dum licet, liberis vestris, factisque rebus communis patriæ succurrere; eam ab imminentibus potentissimi Principiis copiis, obsequientia, & fide vestra erga nos propagnare, hostilia bellorum molimina, & injurias barbaricas evitare satagite. Quantum ad nos, solitamque clementiam nostram erga vos attinet, dabitur opera, nè vel hoc tempore nostri diffimilius judicemur: imò quoque apud potentissimum Imperatorem nostrum Patriæ nostrum, & afflictum Regni nostri Hungariae salutem, totis viribus promovere, firmareque studebimus, nihil prætermittentes, quod ad concordiam Christianorum, & Patriæ subditorum suorum amatoris Principis munus attinere censemus. Cùm autem certæ, ac arduæ causæ insint, de quibus vos cum fidelibus nostris dominis regnicalis conferre, & decernere oporteat, è hoc, communicatis consiliis cum dominis consiliariis, alilisque præstantibus viris, nobiscum existentibus, statuimus fidelibus nostris dominis regnicalis Hungariae, & Universitati trilium Nationum Transylvanicarum ad Dominicam Reminiscere, nunc venturam in Oppido nostro Thorda partialia Comitia indice-

re, & ex usu publico de cunctis negotiis imminentibus deliberare; ac ut sumptibus parceretur, de singulis Comitatibus, quatuor præstantes viros, cum plena informatione è transmittendos esse. Proinde vos baruna serie, benevolè hortamur, ut, visis presentibus, statim potiores personas fratresque vestros ex illo Comitatu diligere, & eos ad praescriptam Dominicam Reminiscere, cum plena instructione, & auctoritate concludendi, ad ipsa Comitia Thordam mittere de beatis, cum quibus præsentibus ibidem, alilisque nostris fidelibus regnicalis de instantibus, & necessariis Regni nostri rebus, & negotiis, pro dignitate nostra, & conservatione Regni nostri utiliter conferre, & decernere queamus. Secùs igitur, patriæ conservationi consulere volentes, non feceritis. Data in Civitate nostra Alba Juliæ anno 1566.

Sic, dum propriæ ambitioni Transylvanus studet, barbarica servitutis jugo Pannoniam subjecere non veretur; Christianitatemque totam discrimini offerre non dubitat. Non defuisse, qui ad saniora consilia ipsum hortati fuerint, ut scilicet, deserto Turcico foedere, cum Christianis Principibus se conjungeret; asserit Raemundus; sed contrarium totum ei Petrovitum hæreticum facile persuasissime, tradit. Mirum tamè haud est, ita Christianorum parvipendisse salutem, Principem, qui turpiter à Christo defecrat, turcarumque tyrannidi fideles tradere contendisse, qui Christo eidem Divinitatem eripere conatus fuerat. Eodem siquidem propè tempore, quo ipse Thordæ suorum, ut diximus, Comitia cogi imperavit, ut Solimano auxilia, ad subiiciendam sibi Pannoniam pararet: Varadini in Transylvania etiam disputatio habita est, in qua coram ipso Joanne Transylvaniæ Principe, ex Calviniano, Arriano facto, litisque Judice constituto, inter Georgium Blandratianum, (ut scribit Spondanus) & Franciscum Davidis Arianos, ejusdem in Ecclesia totiès damnatae impudentissimæ hæresis, (cujus præcipuum Auctorem Joannem Gentilem, Valentinius Consentinum Italum faciunt: quem hoc ipso anno Bernæ scelerum luisse poenas retulimus) sectatores: & Petrum Caroli, Petrum Milium, nonnullosque alios Luteranos simul, ac Calvinianos, oppositam unà sententiam tuentes,

tes, acriter de hac re auctum est. Cujus impudentissimi jurgii fuit exitus, qui ab hujusmodi colloquio, cui tamquam arbitre, ac Judex Princeps praeerat (qui auctoritate terneret, in suamque sententiam dissidentes timore, ac minis adduceret; stolidus insuper, funditusque omnis scientia expers, quique obstinato jam animo Arianismu nomen dedecit) expectari poterat; ut plerique, nemp Calvinianorum, in gratiam Principis, cum Blandata sentire, aut simularient, aut serio afferuerint, Calvinismum ad Arrianismum, & Mahometismum gradum exstere. Calvinistarum tam nonnulli se, suamque causam melioribus temporibus reservare maluerunt. Blandata vero, & Franciscus Davidis, miris de Calvinistis triumphis actis, nefarii colloquii, ut libuit, acta conscripsero; additique Spondanus, duos libros, contra Sanctissimam Trinitatem edidisse; juvenisque, praeteris, ingenio pollentes, selec-
gisse, quos in Italiam miserunt, ut cum Iudeis consuetudinem, Venetiis praeferint, ac Patavii inirent; ac ab eis, artem omnem, ac modum, Christum maledictis omnibus, ac blasphemias proscindendi, perdisserent. Jacobo insuper Paleologo, homini graco, corrigende Biblio potestate facta; ex Germania Homerum quendam, loquacem, ac perversum hereticum, & grecę lingue non ignarum; & ex Polonia Matthiam in hebreę peritum evocarunt; ut nil intentatum relinquerent, quo D virus suum in Christum evomerent. At quendam Gregorium Pauli, qui omnium primus, eo perversa doctrina genere Polonię corruptis, pietas tabellas in lucem edidisse, refert Spondanus idem, Tempi effigiem representantes, cuius testum Lutherus dejiciebat, parietes Calvinus diruebat; ipse vero cum ligone fundamenta subruebat; cum scilicet doctrinam de Sanctissima Trinitate everteret: non omnia revelata fuisse Luthero dicens, sed plura Deum dedisse Zwinglio, plura adhuc Calvinus, sed majora sibi; addebatque sperare plura etiam Dominum revelaturum. Ita apud Spondanum: verum haec omnino haud veritati consona videntur, nam si pietas tabellis, perversa mentis consilia patefecisset Gregorius, ut refert; non ad errores amplectendos, ut exoptabat, homines allicuisse visus

A esset, sed potius ab erroribus abhor-
tere, ipsorum ostensa seditate, docu-
set; cum, è contrà, licet perspè ad sumnam impudentiam perveniant ha-
retici, ut plurimū tamē, quò melius
decipient, non mala ostendunt, sed
bona pīcte jastant: & ut dicit Grego-
rius (*quamvis contra veritatem intulit*
^{D Gregorius.}
superbiant, exteriō tamē in verbis
^{in Casu.}
bumilitatem per simulationem sellantur) Alicius igitur Catholicorum, ne-
fandissimarum haeresis effectum exprimere volentis, ut odio haberentur, pi-
etas ejusmodi tabellas opus fuisse, cen-
sendum melius videtur; si tamen ver-
rum exitit, quod ea prodierint.

Tot in Pannoniam irruentibus malis,
ex Pastorali sollicitudine occurrere vo-
lens Pontifex, unicum, quod superefse
tunc poterat, medicamentum, languido
Regno, vix ad Petri Cathedram even-
etus, adhibuerat, operam dando, ut in
eo, Sacrosancti Tridentini Concilii de-
creta in mores inducerentur, scriptis
ad hoc Apostolicis Literis Archiepisco-
po Strigonensi, Regni ejusdem Pri-
mati, & Suffraganeis ejus; quos etiam
de hoc, & de aliis ad Ecclesiarum Hun-
garicarum securitatem, ac utilitatem
pertinentibus, à Fratre Antonio de
Grofupto, Ordinis Prædicatorum alum-
no, viro, tūm eruditione, tūm probi-
tate vita clarissimo coomoneri voluit.
Literæ Pii ejusmodi fuerunt:

[PIUS PAPA V.]

Venerab. Fratri, Archiepiscopo Strigo-
nensi, Hungariae Primati, &
Suffraganeis ejus.

Venerabiles Fratres salutem,
& Apostolicam Bene-
ditionem.

AD exequendum Apostolicę servitutis Inter Ep. officium, quod non sine timore, ac tremore in spiritu humilitate, Divine vocacioni obediens suscepimus, oportet Nos, omnium, qui in sollicitudinis nostra partem vocati sunt, auxilio, tanto studioſius sublevari, quanto infirmiores vires nostræ, & Ecclesiæ graviora, ac turbulentiora sunt tempora. Nullum enim occurrit Nobis, mentem nostram būc, & illuc versantibus, aliud remedium, ad Ecclesiam ipsam in commodiorem, & tranquilliore statum redigen-

dam, quām us Sac. Generale Concilium A Tridentinum, quod sub fel. record. Pio Papa IV. Prædecessore nostro, Deo au-
flore, tandem feliciter peralatum fuit,
ubique servetur. Nullum certe est altud
remedium, quod tot, satisque malis Ec-
clesia addibert posse: nullum restat au-
xiliū, quo possit Religioni Catholice,
& saluti gregis Domini subveniri.
Hoc bonorum omnium votis optatum, hoc
precibus a Deo semper expeditum fuit.
Proinde vos h. Domino salutantes obte-
stamur, ut officii vestri memorie, cum B
alia, que tam pīe, tam maturè, tam
providè in ipso Concilio statuta fuerunt;
debita obedientia observare curetis,
etiam illud, de Clericorum Seminario
in unaquaque Ecclesiæ insituendo, quo
nihil utilius, nihil bis temporibus Eccle-
siæ opportunius, neque accommodatus
statu potuit. Aclam de eare fuisse vo-
biscum audimus, dñm idem Prædecessor
noster ueret, & dilecto Filio nostro Zaccaria
Cardinale Delfino, & duobus
alii Sedis Apostolicae Nunciis, & vos
responsum, dignum vestra pietate, di-
gnum vestra erga hanc Sedem devotio-
ne, & reverentia dedisse, & speramus
vñ id, quod promissis prestiti. Sed
quia rebementer optamus, Decretam,
quod tantoper Ecclesiæ utilē esse con-
stat, atque adeo necessarium, sine lon-
giore mora ad effectum ubique, quam-
que rastone fieri poterit, adduci; man-
davimus dilecto Filio Antonio de Gro-
supto, Ordinis Prædicatorum professori,
tiro nobis probatissimo, ut vos ad id, D
quod tūm politici fūstis, sine longiore
mora præstandum, nostro nomine mo-
neat, & bortetur. Cuius orationi fidem,
ut habeatis, & ut præclarum testimoni-
num, quod de vobis ab eodem Cardinale
habuimus, recomprobetis, pestis. Si
quid autem ipsi a Nobis requiritis, quod
vobis, ac vestris Ecclesiæ opportunum
sit, desideratis vestris, quatenus cum Deo
poterimus, satisfacere, & vos, ut eximios
Fratres, iurare, atque honorare cura-
bitis. Datum Romæ apud S. Petruin
sub annulo Piscatoris. Die undecima
Februarii MDLXVI. Pontific. nostr. anno primo.)

Nec impari vigilantia in his, quæ
Cæsarî erant, Transilvanie dolos, ac
artes subvertere nîsus est Lazarus
Svendius, consilio vigilantia, celerita-
te, ac fortitudine præstantissimus, qui
Maximiliani nomine, Hungariz tunc

Annal. Eccl. Tom. 22.

prærat; nām cūm Transilvani litera-
rum exemplaria in ejus manus perve-
nissent, etiam ipse, literis in omnes
Hungariz fines missis, Cæsarî nomi-
ne districtè prohibuit, nē quis ad de-
nunciata Thordz Comitia pergeret, vel
alium suo loco mittere, aut aliud quid-
quam commercium cum Transilvano
habere auderet, ea poena, ut qui pri-
mus in hoc delicto comprehensus fuis-
set, lexa Majestatis crimen incurrisse
censendus esset; utque mendacia dei-
ceret, atque deleret, quorum assi-
mulatione dolos Transilvanus rebellio-
nem excitat, atque fovere conabatur;
in iisdem addidit, falsum, atque à ve-
ritate alienum omnino esse de Hunga-
rorum salute sollicitum Turcam exti-
tisse, aut de his, quæ ad ipsorum inclo-
lumitatem pertinebant, curam gesuisse;
cūm insidiis, dolo, atque aperta tyran-
nide, ducentis ab hinc annis, & am-
plius, & Solymanus, & majores ejus
nihil magis in votis habuissent, ac omni
laborē, & studio curassent, quām,
ut florentissimum hoc olim Regnum,
vi, & armis, seū, cum aliter non val-
erent, dolis, & excitatis inter pro-
ceres dissensionibus everterent, sibi que
subjicerent. De his autem se eos com-
monefacere voluisse, non quod de ipso-
rum fide, ac prudentia dubitassem; sed
quod offici sui esset, ut nil de studio
erga Cæsarem, aut patriam remitte-
rent, bortaretur, & ad bellum non
modò justum, sed necessarium fese para-
rent; quod quidem contra Christiani
nominis præcipuum hostem jure suscep-
tum, Dei opem, ac protectionem de-
mereri censendum erat.

Sic verbis certatum est, sed ta- E lxxii.
men aerius paulò post ad arma ventum,
incertoque exitu belli utrinque pugnat-
um. Transilvanus, ac Turca Ainafum,
Oppidum haud longè ab Agria, præ-
cipuo milite nudatum, per absentiam
Præfecti, scalis admotis, inopinatò ag-
gressi, non. Kal. Maji, qui superfuer-
rant, paucis trucidatis defensoribus,
vi coepérunt; quo inflati successu castra
ad Zighetum promoverunt, sed à Co-
mite Nicolas Zerino Urbis Præfecto,
post acrem quatuor horarum pugnam,
in fugam acti, Quinqueecclesiæ se re-
ceperunt. Palotam quoque Oppidum,
quod octavo lapide aberat à Javarino,
haud longè ab Alba Regali, purpuratus
Budensis obsidere coepit; sed post
octi-

octiduanam pulsationem , licet Praefetus loci, Georgius Thurius, graviter ex saxe fragmenti iictu vulneratus esset, & defensores auxiliorum spe abjecta , jam de ditione cogitarent ; obsidio tamèn soluta est , Turcis de auxiliariis bus Cæsarîs à tergo venientibus falso injecto metu . Præsidium verò Leventi , quod Oppidum est in ea parte Hungariae , quæ ad montes pergit , dum prædatum egressum fuerat , in ipsum purpuratum Budensem incidit , à cuius copiis partim cœsum , partim autem in servitutem redactum fuit .

LXXIII. Officio suo tamèn , ac strenuitate alibi Christianæ copiæ haud defuere , nam Hustum Oppidum , ultra Danubium Svendius obsecrit , in quem idcirco Transilvaniam Praefectus viginti armatorum milia misit , tumultuarie raptæ , undè atrox prælium commissum est ; sed decem tandem casis sunt hostium millia , capti Praefectus ipse , & Sangiachus unus , præter tormenta , & vexilla plurima , abrepta à victore exercitu Sven-dii , qui mox Urbe potitus , Fileco Opido , & plerisque arcibus captis , Vinnundriam obsidione cinxit .

LXXIV. Liberata quoque abea , qua premebatur (ut diximus) obsidione Palotta , cùm , captis Turcarum exploratoribus , intellexissent Christiani , Vesprini Praefectum , ut nostris damna inferret , egressum , & locum meliori præsidii parte expoliassent ; Egon Salmen-sis Comes suas cum Helfsteino , & Nicolao Hatestadio conjungens copias , urbeni iisdem circumdedit , ac mirâ celeritate postridiè expugnavit . Omnes , (annum quintum non excedentibus , duntaxat exceptis) in ea existentes , trucidati sunt barbari , quòd non ità pridè captivos ipsi , magno numero , Christianos immaniter trucidassent . Rispiam eriam , per amplam civitatem , decem millia circiter passuum à Palotta distantem , magna præsidiorum Turcarum strage , Salmensis occupavit , cuius metu Gesterenses , Ucolaimenses , Ischochiani , aliorumvè finitimorum oppidorum incolæ , flamma munitionibus injecta , iisdem desertis , Strigonium se receperunt . Id obsidere vietricibus armis Salmensis insuper statuerat ; sed à concepto consilio , alia Maximiliani mandata revocarunt ; cùm priùs tamen Tattam , sive Theodatam , quod inter Javarinum , & Commatam est

A Oppidum , ex quo Christianis ab hostiis multa damna infrebarunt , in Cæsarîs potestatem redegisset .

Maximilianus interea , non tam armis , quād precibus à Deo exercitum , opem , ac auxilium contra hostes suppliciter jussit efflagitari ; cùm enim , (ut narrant Thuanus , & alii) vires humanas citra Divini Numinis gratiam , debiles , ac fluxas esse sciret ; ante omnia instituit , ut Viennæ , & in castris , ad tintinnabuli sonitum , omnes in genua procumbentes , publicis precatiōnibus , pro communi salute quotidie desungerentur ; ità ut passim videbatur in Urbe per vicos , & extra per vias , cunctos ad signum statim genua flectere , & si in equis essent , mox ex equo ad preces facientes descendere . Quod confirmat Raemundus his verbis :

[Ecclesiastici interim precibus , & applicationibus , Cælestis Numinis tram placare studebant ; tūmque institutum Flos. Re-muad.lib.4c. cap. 7. 147. fuit , ut ad campanæ sonitum , certis diei horis , omnes , ubicumque essent , se prosternerent , & flexis genibus Deum , pro felici bello exitu comprearentur ; sic , ut in exercitu Principes , & Mag-nates ex eguis descendere , & flexis genibus , ac complicatis manibus precari , ac terram oculari visi sint .] Additumque , ad ostendendam hereticorum perfidiam , nè nullo pietatis affectu , ob publica calamitatis periculum movebatur : (Cùm verò Imperator , quodam dte , Vienne è fenestra prospectans , Lutheranos quodam vidisset , campana sonante , nibil se moventes , hæc verba effatus esse dicitur : Bone Deus ! Vereor equidem , nè hominum istorum societas nobis damnosa sit , & infelix &c.) Hæc ille ; Et utinam facta res comprobata non fuisset . Imperatorio insuper Editio , spectacula item omnia , lusus , tri-pudia , & hujusmodi lenocinia , quibus homines ad voluptates alliciuntur , di-stricte prohibita fuere .

E At Pius , ferventiori Religionis , ac pietatis zelo , divinam opem Christianis copiis , contra Turcas agentibus , demererit conatus est , ut illius temporis Auctores tradunt , & legitur in epistolis apud Caracciam ; nám in his hæc habentur . Nec satis ei fuit , Cæsar Maximiliano , quæ ad bellum contra Turcam gerendi subfida pertinent , liberaliter polliceri , & pecunie vim in gentem donare , qua aliquot equitum mil-

LXXV.

*Thuan. hist.
Nat. Com.
Tracag. &c.*

Floren. Re-muad.lib.4c. cap. 7. 147. gis. 347.

Epist. 1.
mensi. Iu-
ni 1566.

millia (ut audituimus) sufficiuntur posse dicuntur; de spiritualibus etiam subfidiis, in summo discernimine, Cesari portrigendit, bonus Pater, & Pastor sollicitus fuit. Itaque supplicationes publicas, & solemnies indixit, que non Romae solum, sed per totum etiam Christianum Orbem insisterentur. Quare, ut veterum Petrum mos fuit, ad arma illa, quibus tra Divina avertitur, confugendum putavit, ad penitentiam excitavit omnes, triduana Irenia praescripsit, Stationes, & collectus haberi voluit, ad communem precacionem, tribus diebus instituendam, populum convocavit, Apostolicam gracionem, benedictionem sumit, & Indulgenciam amplissimam omnibus conferens, qui jejunis, elemosynis, & orationibus pli intensi, & ad Confessionis, atque Communionis Sacraenta accedentes, adversus Christiane Fidei hostes, victoriam Cesari Max., & ejus copiis militantisibus, a Deo precarentur &c.) Ita apud Caracciam.

LXXVII.

Ex Archivo vero Vaticano exemplar habuimus Jubilei ejusdem, quod, ad auxilium Divinum implorandum, Romae primum, ac ubique gentium deinde, Apostolica liberalitate Pius concessit, vulgarique impetravit, ut sequitur.

(PIUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei.

Universis Christifidelibus, presentes
Literas inspecturis,Salutem, & Apostolicam
Benedictionem.

*Ex Archivo
Vaticano
Pape Pii
1566-1567.* Speculatori super Dominicum gregem constituti, & imminentium periculorum magnitudinem reputantes, pastorali sollicitudine excitamus, ut ad ipsius salutem invigilemus, & ab eo Divina ire flagella conueniam avertere. Veb enim Nobis, svententem gladium, sicut Dominus communatur, videntes, non insonemus buccina; & tamen aude omnibus notam, & ante oculos positum ipsum periculum, ut non tam ad id propiscendum vocem nostram exalteare nesse sit, quam, quemadmodum vitandum sit, populo precipere, & admonere. Misericors est enim Dominus, & ipse affirmit, nolle se mortem impii,

Annal. Eccl. Tom. 22.

A sed, ut convertatur d' via sua, & vivat. Quantoper iratus fuerit Deus Nostri, & illis Patrie inslani excidium, per Jonam Prophetam prenunciaverit, nemo est, qui nesciat; quibus tamen ad Deum converxit, & penitentiam agentibus pepercit. Cdm igitur Dominum sciamus, quod unius precibus noncessurus fuerit, multiplicatis solere aliquando intercessoribus elargiri; ad pericula, que Christiana Reipublica imminent, repellenda, necessarium esse duimus, universi Christifidelibus, sicut gravioribus Christianae Reipublica temporibus fieri mos est, publicas Litanias, & supplicationes indicere, & omnes ad eas p'le, & religios' celebrandas abortari. Quocirca universi, & singulis Locorum Ordinariis, Apostolicae auctoritate mandamus, ut postquam barum Literarum notitiam habuerint, non die quidem Dominica proxima, sed altera, que illam sequetur, ut plurimum dierum spatium ad eas habeant promulgandas; illas in sua cujusque Civitate, & singulis Diocesis sua Oppidis, Castris, & pagis, per Parochos diligenter current promulgandas, atque in tertians Dominicam, Clero universo, & Populi, supplicationem, ac Procesiones publicas, & solemnies indicant; nec soldati Religionis Ordines, sed etiam omnes Confraternitates laicorum, ad eas religiosim' celebrandas invitent, & cunctos Christifideles, ut humili, pio, & contrito corde Omnipotenti Deo precet, pro salute, & incolumente Reipublica Christiana fundant, abortentur; tandemque Litanias, & Procesiones, die ipsa Dominicana, & quarta ejusdem hebdomade, ac sexta feria icidem celebrent. Præter ipsas autem Procesiones publicas, omnes, & singulos Christifideles, præter eos, qui aduersa fuerint valitudine præpediti, quibus pli propositum, & preces, unde canit elemosynis, ad consequendam, his Literis propositam Indulgenciam sufficiunt volumus; bortular, ut quod gratiores eorum Deo sint preces, jejunio eas trium dierum, quartie videlicet, & sexta ferie, & Sabathi ejusdem hebdomade, ac præter eleemosynis, pro tuusque arbitrio, qui quidem eorum potuerint, condiant, suaque peccata, aliquo ejusdem hebdomade die, ea, qua decet, cordis humilitate, & contritione, Sacerdotibus confiteantur; atque ita contriti, & confessi, postea die

Y 2

pro-

1565.

proxima Dominica, devotè Sacram Eucaristiam sumant. Omnibus autem, qui ita fecerint, de Omnipotentis Dei misericordia, ac Beatorum ejus Apostolorum Petri, & Pauli autoritate confisi, plenam omnium peccatorum Indulgentiam, & veniam, cum remissione penæ, quovis modo debitæ, misericorditer clavigimus, atque concedimus. Nè quis autem, propter alicujus peccati magnitudinem, ab his piti, & salutaribus operibus, & à participando tanto spirituali munere retardetur; omnibus, qui bæc devotè fecerint, utriusque sexus Jesus Christifidelibus, auctoritate Apostolica, eligendi sibi Confessorem seculariem, vel alicujus Ordinis Regularem, qui audita eorum confessione, ab omnibus eos, quamlibet gravibus, etiam Sedi Apostolica reservatis, & in Bulla, qua in die Cœna Domini publicè recitari consuevit, casibus, & peccatis, injuncta pænitentia salutari, possit absolvere; cum potestate etiam vota, in alia pietatis opera commutandi, (Votis Castitatis, & Religionis dumtaxat exceptis) facultatem damus, atque concedimus. Volamus autem, ut presentium transcriptis, manu alicujus publici Notarii scriptis, subscriptisque, vel in hac alma Urbe, aut alijs impressis, sigillo, & subscriptione munitis Personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ, fides sine ulla dubitatione habeatur. Datum Romæ apud Sanctum Marcum, sub anno Piscatoris, die xx. Julii MDLXVI. Pontificis nostr. ann. primo)

LXXVIII.

*Firmanus vero, præfatas à Pontifice habitas supplications sic describit
Diar. Fir-
man. mens.
Iulii 1565.*
Die Dominicæ 14. Julii, Pontifex summo mane celebravit in Cappella Palatii Sancti Marci; deinde cum Stola descendit ad Ecclesiam Sancti Marci, ubi, ipso absente, cantavit primam Missam Episcopus Januensis, praesentibus duodecim Cardinalibus cum Mantellestis. Dum celebraretur Missa, Religiose omnes cuperunt ire processionaliter versus Basilicam Lateranensem, cum crucibus, absque ornamentis, & cum Pontifex illuc pervenisset, Cantores cuperunt dicere Litaniæ, quas per viam Processionis cantaverant, & aliquot psalmos in voce flebili. In porta Ecclesie Lateranensis Reverendissimus Dominus Cardinals Columna dedit aspergitorum. Papa oravit ante Capita Apostolorum, que fuerunt ostensa, & ante Sanctissimum

A *Sacramentum, & Altare majus. Interm Cantores dixerunt psalmum: Ad Dominum cum tribularer &c., quo completo, Pontifex surgens dixit: Pater noster &c. cum versiculis, & Orationibus, ut infra, in tertia supplicatione; & vix potuit complere propter lachrimas &c. Dicte Procescio, cum sequentibus, fuit ordinata, ad orandum Deum, & petendum Divinum auxilium, pro liberatione populi Christiani à persecutio Turcarum, qui tunc pugnabant contra Imperatorem, & ea de causa Papa concessi magnum Jubileum.*

B *Dicte Mercurii, ultima Julii, Archiepiscopus Maffeus, in Ecclesia Sancti Marci celebravit Missam de Beata Virgine, cum commemoratione contra Paganos. Interfuere viginti duo Cardinales cum mantellestis. Sanctissimus Dominus descendit, ipsa completa, & fuit facta secunda supplicatio, pro causa de qua supra, & simili modo itum fuit ad Ecclesiam S. Maria Majoris &c.*

C *Die Veneris, secunda Augusti hora octava, Archiepiscopus Vitellius celebravit Missam de Angelis, cum Collecta contra Paganos, in Ecclesia Sancti Marci, cui interfuere viginti sex Cardinales. Pontifex celebravit, & descendit ad Ecclesiam, ut fecerat aliis vicibus, & itum fuit processionaliter ad Ecclesiam de Araceli. Oravit ante Sanctissimum Sacramentum, & Altare majus, & dixit psalmum à Cantoribus cantatum, preces, & Orationem, ut infra, videlicet. Pater noster &c. ¶ Et nò nos inducas in temptationem &c., & R. Sed libera nos &c. ¶ Exaudi quæsumus Domine supplicum preces, R. Et confessantium tibi parce peccatis. ¶ Judica Domine noentes nobis R. Et expugna impugnantes nos. ¶ Apprehende arma, & scutum. R. Et exurge in adiutorium nostrum. ¶ Eripe nos de manu inimicorum. R. Et de persequentiis nos. ¶ Confundantur, & revereantur, qui querunt animas nostras. R. Ut auferant eas. ¶ Convertantur, & revereantur. R. Qui volunt nobis mala. ¶ Effunde trah tuam in gentes, quæ te non noverunt. R. Et in Regna, quæ nomen tuum non invocaverunt. ¶ Disperde illos in virtute tua. R. Et depone eos Proter noster Domine. ¶ Fiant tamquam pulvis ante faciem venti. R. Et Angelus Domini persequens eos. ¶ Irruat super eos formido, & pavor. R. In magnitudine bra-*

D *E*

brae illi tui. ¶ Hostium nominis tul A
elide superbiā. ¶ Et eorum pertinaciam, dexterā tue virtute proferne. ¶ Non nobis Domine, non nobis. ¶ Sed nomini tuo da gloriam. ¶ Domine exaudi Orationem meam. ¶ Et Clamor meus ad te veniat. ¶ Dominus Vobiscum. ¶ Et cum spiritu suo.

OREMUS.

Plentissime Deus, qui iniuritatum ad te conversorum non recordaris, sed eorum gemitus clementer exaudi, respice Templa tua, Infidelium manib[us] profanata, & tui electi gregi afflictionem; reminiscere hereditatis tue, effusione pretiosissimi Sanguinis tui Unigeniti acquifite; Vineam, tua dextera plantatam, quam feru[er] exterminare co[n]atur, ferventer visita, ac illius cultores, adversus devastantium rabiem, tuā virtute corroborata, vultores effice, in eaque bene operantes, facti Regni professores: Per Christum Dominum nostrum. Amen.) Hæc Firmanus in Dia-

rio: be, ob effatos calores recesserant) præter alios Prelatos, quorum hoc tempore pauci Rome commorantur. Sed nobilium, ac plebis, utriusque sexus, ad supplicationes, tanta confluerat multitudo, ut cundo, ac redeundo, per vias omnes, maiorem me frequens, multis ab hinc annis, Rome vidisse non meminem. Tdm in ipso Templo, tota veluti collectio Roma nobis adeisse vix est, ut etiam vix ad Templum ulli pateret ingressus. Sodalitates piorum, quas, & Fraternitates vocant, suum tenebant locum. Clerci universi ad eadem D. Marci, ordine procedebat, indeque ad Templum constitutum, hoc est ad Basilicam Sancti Joannis Lateranensis, Beate Mariae Majoris, & in Aram Cali se conferebant. Hora sexta ferd, vel paulo amplius, prima, secundaque supplicatio celebrari cepta est. Interea verò, dum Sacerdotes procedunt, Pontifex sacris est operatus. Absoluto sacrificio, in Templum inferius descendit, & cum præterissent Sacerdotes, est eos Pontifex subsecutus. Fuit hoc instar miraculi babilum, quod cum tanta ad D. Joannis. Edem, prima supplicatione, conflueret bonum multitudine, ut major convenire minimè posse videatur; frequenter tamē in secunda apparuerit, quodque deum in tertia, longè, quod ante numerosior ad p[er]iculum turbam undique collecta, rebusque Divinis intenta conspiceretur. Prima supplicatione, sive pietatis ergo, sive casu quodum id fallum sive famina obfesa à Demone intervenit, que cum ingentes strepitū excitaret, vel novitate commotus Pontifex, quid esset hoc relqueb[us], cùmque causam recivisset, & mulier ad illum suis adducta, incredibilis ea clamores, ac mugitus edebat. Hanc ille Sancta Cruce ter p[er] insignivit. Mox que à pluribus teneri non potuit, benedictione Pontificis tertio accepta, velut exanimis, in terram concidit, nec solum rumore, sed etiam rei novitate compertum est, eamdem convalescevit.

Ob hanc causam, cūm præclarum factum diu latere non posset, ad secundam supplicationem tres alii, molo spiritu correpti, femine adducte fuerunt, quibus omnibus benedictionem triplicem Pontifex impetravit, easque singulariter sanitati restitutas, certum est. De harum una narrant, non prorsus ignobilem eam fuisse, & à fratribus quidem ad varia

quam singularis autem Pontificis, in prefatis supplicationibus pietas, ac religio extiterit, quam Deus ipse signis testari voluerit: in aliis Epistolis, apud Caracciā dicitur, & in ea pricipue, mense Augusto hujus anni scripta, hac leguntur: (Vidimus, ac letissimis quidem animis adsumus, eum se nobis contemplandū offerre illa singularis, verisque laudanda humilitas, religio, & sanctimonia, quam Pius V. Pontifex Max. mirum in modum omnibus hoc loco demonstravit. Hic, tres supplicationes a se prius decretas, coram cobone statis, nimirum, Divinam ut gratiam cum Romanis omnibus imploraret, Cesareque Majestati, & ejus exercitu vitoriam adversus Turcas, Christiani nominis infenissimos hostes, vere pietatis studio conciliaret. Vidisse hic Pontificem, absque omni pompa, licti & etate senili, & imbecillis corpore fractum, iter uniuscum pedibus conficeret, aperto ire capite, parvo solu[m] pileolo coniectum, junctas tenere manus, & qui in medio vulgi cum solo Deo sua misericors colloquia, populique sui fatigem precibus ardentes, Domino fidè commendaret. Hujus Capituli, & Pontificis exemplo, Cardinales in unaquaque supplicatione non defuerunt, nimirum 16. aut 20. (nam multe Ur-

1566.

varia loca duclam, ac diversi Exorcistis commendatam, nibilo tamen reliquias haberi potuisse: nunc res ipsa docet, quod, post operam Pontificis, non solum ad se misera redierit, verum etiam, quasi nihil adversi experta esset antea, mentem sanam obtineat.

In eadem secunda supplicatione, aliud etiam admiratione dignum accidit. Mulier quendam, sane quidem mentis, sed simplex, magnis clamoribus petebat, ut Pontifex opem ferret. Hanc ille jussit accersiri, & offerri sibi, quod existinaret, eam Judicium, iurisque sententiam in adversarium postulaturam esse. Illa verò, de perpetuo sui capitì dolore conqueri, quo multis annis laborasset, ac praesens remedium dumtaxat ab eo desiderare. Hic subrisit Pontifex, singularem muliercula simplicitatem contemplatus, neque tamè recusavit, quominus ejus capitì stolam suam de collo dependentem imponeret, eamque sua benedictione est prosequutus. Nunc intelligimus agrotam illam reliquias valere.

Nec multò aliter in tertia supplicatione usuvenit: nam quedam alie à demonibus obseſſa, Pontifici oblate sunt, quarum una, cùm Pontifex templum ingrederetur, horrifico omnia strepitu complevit. Vidi ego tūm Pontificem paululum confitere, & benedictionem suam miser eimpertiri. Sed, ut ex iis, qui propius adstante, accepi, Pontifex in hac ipsa liberanda plus negotii, quād cum reliquis fuit. Inscrutis ejus capitì stolam, & in os digitos immisit, ac demum jussit, dæmonem abscedere, sive discessus significationem expressam dare. Saliti, nescio quidēs, fæmina, sic impellente dæmone, qui ad extrellum leviflatu facem extinxit, ut fædi discessus extaret testimonium. Fæmina verò, & hæc juvencula, tunc in terram corruit, ut mortua potius, quam vive vultum ostenderet. Rediit porrò non multò post ad respirationem, sequæ dæmone, hospite pessimo liberatam esse cognovit.)

Ista apud Caracciam, qui in altera demum Epistola, sub die decimaquinta Maji, de iisdem agens ante scriperat. (Cùm de turcio, inquit, exercitu audisset, tām numeroſo, tām inſtruſto, ut minaci, vebementer timuit, nō detrimen- tum aliquod Hungaria acciperet; neque verò se, tām hoc timere dixit; quam̄ peccata, quibus iram Dei in nos

A provocamus in dies; ad auxilium Dei esse accurrendum. Itaque edixit per suum Vicarium omnibus Sacerdotibus, Monachis omnibus, ut sacrum facerent, prius item orationes ad Deum haberent, quibus veniam Christiana Reipublica pre- carentur, ut iracundia Dei à nobis averteretur. Idem voluit per Concionatores populo commendari. Illud præterea addidit, preter hunc dolorem, ac soliditudinem de Turci conceptum, infinita se animi molestia affici, quod multi sint Principes, multi Episcopi, qui zelum Dei non sentiant, diſcriben, in quo Christianismus versatur, non percipient; & cum rerum spiritualium, cultus Divini, reformationis morum, primi ratio- nem habere deberent, atque adeo unicū toti tamen in conservandis rebus tempo- ralibus sint intenti, ac dediti; quare mirum non esse, si populum suum in op- probrium det Deus hostibus suis.) &c.

Nec inanis ejusmodi Pii fuit dolor, ac timor; nam licet Maximiliani Christianus exercitus, amplius viginti-quinque, vel, ut alii scribunt, triginta millibus equitum, & octoginta millibus peditum constaret; adeòt multorum judicio, acies nostrorum, ferè numero par hostibus esset, quos virtute superabat; tamen nec aliquid memorabile gesit, & ab infirmitate inimico, summo Christiani nominis dedecore, se superari permisit. Die decimaquinta Auguſti, Assumptioni Beatae Virginis fa- cra, queaque Hungarorum Rex primus, Sanctus Stephanus, jam felici morte à Deipara in Cœlum evocatus fuerat, Maximilianus Vienna Austria egressus, cum Ferdinandino Fratre, quem exercitu præficerat, Javarinum se contulit, quòd exercitum cogi jusserat, quòdque, tūm ex Germania, Boemia, Hungaria, in Comitiis promissæ, tūm aliundè in- ſtructissimæ copia confluxerant. Italiz enim Principes, aut ipsi valida subsidia duxerant, ut Dux Ferrariensis, qui cum regali, & imperatoria magnificen- tia duo millia fermè armatorum in Caſariana castra adduxit; aut miserant, ut Allobrogum Dux, qui Cameranensem Comitem cum 400. sclopetaris equiti- bus illuc impulit; Dux Mantuanus, qui centum quinquaginta loricas equi- tes; & Cosinus Etruriæ Dux, qui libe- rali, magnifico anime, semper ad Christiani nominis defensionem, Ita- liaque gloriæ intento, tria leſtissimo- rum,

LXXX.

rum, egregièque instructorum peditum millia, quibus stipendia, per totum bellum tempus, promissa fuere, ab Aurelio Fulgoso, illuc traduci imperaverat. Adrianus item Balleonus, cum quibusdam cohortibus, & Alfonsus Caftalius cum aliis, ex eadem Italia, illuc conveniebant. Ex Gallia insuper Henricus Lotharingius, Dux Guiisi, in Aurelianis obsidione interfecit filius, adhuc puer, innata genti animi magnitudine, gloria cupidus, cum delecta Gallica juventutis manu, in castra venerat; ipsumque mox subsequiti fuerant Timoleon Cosseus, Philippus Strozzius, Vidus Sangelasius, Lansacius, qui priore anno, cum Melitan defensuri serius venissent, perlungatis Italia, & ut Pontifici gratum animum exhiberent, Ancona, donec ab irruenti classis Turcicæ metu liberaretur, munita, in Pannoniam tandem concesserant. Multi etiam ex Anglia; & ex Polonia, Albertus Lascus, illustris Sarmatia Regulus, qui cum in Pannonia, multa Oppida obtineret, nè inducias inter Polonus, ac Turcas violare insimularetur, non ut Polonus, sed tamquam unus è Pannonia Proceribus, cum suis, hungarico habitu indutis, qui tria millia equitum numerum complebant, Maximiliani exercitu fese addiderat. Florentissimo, igitur, hoc apud Javarinum coacto exercitu, cum ad eum, ut dictum est pervenisset Cæsar, de sententia Duces rogarvit, ut quid faciendum esset, statueret; nam præter eas, quas prædiximus, equitum, ac peditum instructissimas copias, classis quoque in Danubio duodecim triremium, ac triginta onerariarum navium constructa fuerat, qua tria millia sclopetariorum, ferè Italorum gerebat, quibus Flachus Germanus præterat, Militia Melitensis eques, vir strenuus: unde Christiani, non tam se, suaque tueri, sed etiam vltro hostem impetrere, atque aggredi undequaque posse viderentur.

Initio, de Strigonio obsidendo actum fuit, nam eo capto magnum opere pretium fieri, & Turcas à Jula, & Zigheti oppugnatione, hac ratione abducendos fore plurimi contendebant. Contrarium alii tuebantur, obfesso nempe Strigonio necessitatem aleg prelii subeundae imponi, tam vicino Solymano; quod, cùm vitandum esset, nè uno certamine, cuius exitus anceps

A futurus erat, totius Christiani Orbis vires in discrimen vocarentur, eam obsidionem in aliud magis opportunum tempus rejiciendam esse censebant; in quam sententiam Maximilianus descendit, & sustinere potius, quam inferre bellum decrevit.

Solymanus intereà, initio Junii, LXXXIII.

Constantinopoli egressus, Belgradum, sè Taurumnum petiit, ubi Joannem Sigismundum Transilvania Principem, quem Pannonia Regem dixisse suprà retulimus, frustra Regnum ambientem (quod barbara avaritia Solymanus ipse jam spe devoraverat, ac propriæ destinaverat libidini) ad se venientem benignècepisse, ac splendidis muneribus etiam prosequutum esse, scribit Spondanus: at contrarium, & quidem probabilius, alii referunt, nempe Barbari gratiam sibi promereri, magnifica munerum largitione, Transilvanum contendisse; verum paulò post Solymanum, Cibinum urbem, jam Hermestadum vocatam, ab eo petiisse, scribit ab Ifelt, ubi Bassam cum quadraginta millibus collocaret; pro Cibino, Temisvario ei promisso, quod, cùm negare, inquit, esset periculofumi, in potestate tyranni præsertim existenti concedere difficile, ac miserum, hostem, nimirum, intra septa admittere; nullo tamen mæroris dato indicio, petitioni necessariò Transilvanus ipse assentitur, & deinde ad Julæ, quam coepit, obsidionem, eodem Solymano annuente, reversus est.

Est Zighetum ad Pannonia, & LXXXIV. Croatia confinia, in Lacu spatioſitum, atque undique circumfusis paludibus eincutum, ab una tantum parte continentis conjunctum; & totius denique Pannonia firmissimum Oppidum. In duas partes, duplimente arcem distinguitur, quarum unaquaque mirè munita, omnes usque dudum barbarorum conatus eluderat. Alias siquidem ab illicis oppugnatus locus, minimè expugnari potuerat. Igitur cùm ipsum iam secundò obsidere Solymanus hac vice decrevisset, ideoque Dravius fluvius superandus esset, admirandi penè pontis opus aggredi voluit, ab Hamsano Quinquecclesiarum Praefecto. Sed, cùm re variis locis tentata, ob aquarum impetum sè operam perdere Hamsanus agnovisset, de hoc, per nuncium Solymanum monendum duxit, qui ad rogatum

gatum respondit, linteo, seu mantili ad A eum missò, in cuius extremitate, aureo charâtere scriptum erat, ut pontem, quocumque loco, & quacumque ratione statim supra Dravam construi curaret; quem, nisi, cum ipse pervenisset, complessebat, se, ipso linteo in fluminis ripa suspendendum sciret. Quapropter timore perculsus Hamisanus, imperata, licet maxima difficultate, labore, ac sumptu, perfecit, ac duodecim, seu quindecim, aut decem duntaxat diecum spatio, ultra milliare porrectum, B quatuordecim cubitorum latitudinem pontem, miro prorsus modo, viginti-quinque hominum millibus opera, inchoavit, & absolvit.

LXXXV. Ità Solymanus Dravum superavit, & trajectis copiis, sexto Augusti ad Zighetum castrametatus est. Quæ autem in hac obsidione acciderunt, habes à Michaelae at Iffelt, his verbis. (Præcerat (nempd Oppido) Nicolaus Comes Serinius, Hungarus, rare fortitudinis, & experientia bellicæ cum 1200. pedibus, qui, cùm hostem obfitionem moliri videret, insigni oratione praefidarios ad fortitudinem, & fidelitatem, Patriæ, uxoris, liberis, Cesari, & in primis Deo debitam, exhortatus est, utque majori Religionis vinculo inter se constringerentur, ipse prior solemnijurando, per Sanctissimam Trinitatem juravit, se nunguam salutem, aut defensionem cujusquam pro viribus, deserterum, atque eandem fortunam cum omnibus subitum. Simile juramentum elevatis digitis omnes præsterunt, seipso Deo, & Cesari devote. Post multas alias salutares admonitiones, ad alia se convertit. Habebat in vinculis Turcas trecentos, quos produci, ac securi feriri præcepit: utque nulli spes in Turcarum esset clementia, capita in membris spectanda, exponi jussit. Solymanus, maximo terrore muros convelli, & munitionem oppugnari jussit, sed ea fuit propugnancium dexteritas, ut Turcae semper maxima clade repulsi fuerint. Solymanus, cùm videret viribus se parvum prodeesse, maximis, & honorificentissimis promissionibus animum Serini, ad faciendam deditiōnēm sollicitavit, sed frustra; cum ille constantēr affereret, se munitionem sue fidei commissam, ad extremum usque spiritalē defensurum, nec unquam hosti proditurum; neminem enim facere posse legitimam deditiōnēm

rei alienæ; petendam esse ejusmodi deditiōnē ab ipso Cæsare, non ab eo, qui nullum Ius habeat sine proditiōis turpitudine, & infamia. Cùm illud quoque consilium Sultano non succederet, iterum ad arma, oppugnationes, irruptiones, omniaque stratagematum genera reversus est. Ignis tandem, vi tormentorum in edificia immisus, retem arcem, in qua omnis penè anno, omnia tormenta erant, & apparatus bellicus absimus, itaut à Turcis occuparetur. Serinius in arcem novam, commeatu minimū in scrubam, & invadidam se se recepit; sed, cùm non ignorarent Turca, Christianos in ea arce diu continere se non posse, à prælii aliquando se abstinuerunt, deinde reparatis viribus, arcem denud gravissimo impletu oppognarunt. Sexto deinde Septembri, tanto furore obfessi aggressi sunt, ut miserandum spectaculum fuerit, vide re tot fortissimos viros in repellendis hostibus vulnerari, & occidi. Eo tamen die munitionem expugnare non potuerunt, sed irrito conatu receptui cattatum est. Postridiæ auctis viribus, & animis, cùm multo majori impetu Zigheturum hostes invadunt, pugnatum est tanta contentione, ut nostrī de defensione, hostes de victoria desperarent. Castorū, cum Serinius hostium se viribus imparem, & Locum diutius defendi non posse videret, brevi, sed nervosa oratione, socio exhortatus est, nō se immanni barbaro dederent, sed potius secum, fortiè pugnando, occumberent. In quam sententiam, cum itum esset, vexillum dat Laurentio Turaniso, tormenta omnia ad portam jubet promoveri; deinde aperta porta, in currentes, expellantesque Turcas, omnia uno fulmine impelli. Quibus dispositis, recentem fumum, & cædes statim Serinius, cum en se strieto, testis seculo erumpit, quem milites omnes, qui erant circuitr ducenti, alacriter fortiterque pugnando, sequebantur. Cæptum est certamen in ipso arcis ponte; cùmque ita pugnando longius processum esset, Serinius, glande ad caput adacta, vulneratus cecidit. Milites tam strenu Ducis morte territi, etiā animum non remitterent, à multitudine tamè Turcarum circumfusa, fessi, tandem, sub ipsum pend castrorum aggerem trucidantur. Serini caput absconditum, affixa inscriptiōne, clam per noctem intra Cæsarianos aggeres est deportatum:

sum: Hoc modo Zighetum, munitissimum contra Turearum expugnationem pro-
pugnaculum, die 7. mensis Septembri,
cum magno Christianorum luctu, in potes-
tatem Barbarorum venit:) Hucusque ab Islet de Zigheti oppugnatione, quibus ex Thuanus addendum videtur,
quod inclitus Nicolaus Comes Seri-
nius, in novissimo, quod recensuimus
vitæ discrimine, cui tam admiranda se-
se objiciens animi fortitudine, ea,
quam diximus, ad suos est usushorta-
tionem, ut fortiter dimicarent, ac glo-
riosè occumberent, peculiariis etiam
pietatis specimen prabuit; nomine
siquidem JESU ter exclamato, portas
arcis aperiri jussit, & ipsius Divini no-
minis (quod sanctum est, ac terribilè
virtute, in hostes strenuissimè irruere
quorum non modò in ea obsidione ad
triginta millia interfecti sunt, sed ipse
quoque Solymanus, ut mox dicetur,
interjet.

LXXXVI.

Plures quoque è Turcis, & Tar-
taris, quorum exercitu ad quadraginta
millia prætererat Perthus purpuratus,
desiderati fuerunt. Hic enim, adjunctis
præterea Joannis Transilvani, & Te-
mesvariensis purpurati copiis, Julam,
ut diximus, in Sarcadio lacu ad Pan-
noniæ, & Dacie fines, munitissimum
arcem, obsidione cinxerat. Ladislaus
Keretschenius Oppido præterat, illud-
que diù acriter à Turcarum impetu de-
fendit; nam sexaginta dierum oppugna-
tionem sustinuit, & impressionibus fa-
ctis, multos ex hostibus interfecit; sed
cum Georgio Berbeco, ultimi belli, ut
tradit Thuanus, inter Maximilianum,
& Transilvanum incentore, consulta-
tionem cùm habuisset; eo suadente,
quarto nonas Septembri, certis legi-
bus, Julæ deditiōnem fecit, cùm ipsius
obſidio sexto nonas Julii coepisset. Sed
qui turpitè à Serini fortitudine defe-
cerat Ladislaus, ut Barbarorum fidei
se committeret, debitas citò prodicio-
nis poenas luit; nam cùm inter dedi-
tionis leges illa esset, quod præfidiarii
rebus salvis incolumes dimitterentur;
Ladislaus ad Perthavi prætorium ad-
ductus, primò humaniter exceptus est;
sed cum præfidiarii suis vix mille pas-
sus ab Oppido est progressus, cùm ab
armatis Turcarum copiis præcinctus, &
licet initio acriter se Christiani de-
fenderent, tamen ab irruenti hostium
multitudine obruti sunt, & noctis tan-

A tummodò beneficio superstites pauci
evasere. Ladislaus verò hostium capti-
vus, sive ignaviz, sive perfidia, quām
citissime poenas dedit; nam sequenti
anno, (ut Thuanus, & alii referunt)
cū sub idem tempus, in tumultuaria
inter Cæsarianos, qui Javarini erant,
& Turcas, qui ad Albam regalem ca-
stra habebant, pugna, Maumetus ipius
Alba præfectus à Georgio Trurio cap-
tus esset, & Ladislaus cum eo, (qui
se postea quinquaginta aureorum mil-
libus redemit) permutari speraret;
re tamen, nescio ob quas causas prote-
cta, Taurumno Bizantium deductus est
ibique, conquerentibus quamplurimis,
de acceptis, præter bellī jura ab eo in-
jurias; à Selimo, novo Turcarum Prin-
cipi, ipsum impetrarunt; qui statim
traditum hominem dolio, clavis acutis
perforato, incluserunt, & sic è montis
fastigio per decliviora præcipitatum,
crudelissime mortis genere intercre-
runt. Addunt Scriptores, nec filium
ejus paternæ exercitationis fuisse exper-
tem, quia nullis liberis relictis, non ita
multò post, obijit, Castellis, pagis, &
aliis amplissimis facultatibus, ad alienos
devolutis.

C Sic Solymani exercitus Zigheto, LXXXVII.

ac Jula, validissimis Hungariz munitionibus, eodem ferè tempore potitus est;
gloriz tamen Serini suit, non tam
splendidè in Zigheti expugnatione ce-
cidisse, quām animi constantia, ac for-
titudine, Solymani ejusdem, sic su-
perbiā impetiis; ut una eum-
jam laboribus, ac ætate confectum,
ipsius Serini strenuitas, omnino ster-
neret, ac dejiceret. Cū enim, à per-
paucis Christianis præfidiariis, innu-
meras penè sui exercitus copias, quo-
dammodo elusas; & ab Oppidanis Im-
peratorium suum captiuum vexillum; &
à solo demùm Serinio vires suas, ac po-
tentiam sparsi animadvertisset; dirè
aded infremuit, ac excanduit, (ex nun-
cio etiam percepto, quod Medorū
Rex in regionem Georgianam hosti-
tè ingressus, ad 12000. Turcarum
trucidasset, multaque Castella, ac Ur-
bes coepisset, autæ indignatione) ut
pridiè non. Septembri apoplexia ene-
ctus fuerit; sive, ut alii habent, ad vi-
tiae tibiæ dolores, superveniente alvi
profluvio; vel denique, ut alii conjun-
gunt, è sanguinis profluvio supervenien-
te apoplexia, è vivis excederit: cùm

quadraginta, & sex; vel, ut alii scribunt, octo annos, Turicum tenuisset Imperium; cuius, & Pannonia in Europa, & Armenia in Asia eidem additis, fines magnificè amplificaverat. Princeps sanè inter suos, animi magnitudine, continentia, ac justitia insignis; cui ad summam felicitatem nil, nisi veri Dei notitiam, ac animi temperantiam, quam Christi lex docet, quavè mutius, & in se ipsum, & in alios egisset, defuisse visum est. De illo hæc scribit Gabutius: (*In obsidione Zigelana, atrocissima sanguine, ac diurna, non tam universa Christianorum arma, quam efficaces apud Deum Pii Pontificis deprecationes, se pertinacè scire Solymanus dilectabat, nec impilis tyranni timor inanis, nec Pii Pontificis, quam pro ea re fundebat, irrita omnino precasto fuit; nam triduo, antequam Zigelum caperetur, acerrimus ille Christiani nominis hostis, cum per annos sex, & quadraginta, variis cladibus Christianam Rem publicam affixisset, tandem repentino morbo corruptus, justo Dei Iudicio, infelicem vitam cum eterna morte commutauit.*) Sic ille; at id, si rescivisse Serinius, insigni, quod prediximus facinore, triduo post, extremum non subiisset periculum, sed neque ulterius Ottomanicæ copie, adeò diurna fatigata obcidione, ipsam prosequi, equi, bonique fecissent. Verum eam summa calliditas, ac prudentia, Meometis, purpuratorum Principis, diu occultavit, noctu defuncti Medico clam necato, nè per eum res innotesceret; veritus, nè si Praetoriani milites, ac exercitus reliquos, Imperatoris mortem comperissent; tumultu excitato, tenoria, gazamque regiam cum Christianorum, & Hebraeorum rebus, pro more diripiuerint, ac minùs Ducecum dicti audientes, nullius auctoritate se amplius in officio continerati passi; ulterius etiam Zigheti obcidioni insisterem contempserint; ad quam vehementius propulsandam, acriores, Christiani hostes, vires, ex Solymani morte, abfice dubio sumpserint.

LXXXVIII. Immò callidum hostem, ex Solymani obitu, qui Turcicis rebus summo periculo, ac damno esse poterat, ingens commodum retulisse, his verbis narrat Thuanus, (*Cdm autem reliqui purparati, Centuriones, ac Praetoriani principes summi, sui Principis videndi*

cupidine tenerentur, nec parva suspicio eorum animis haberet, cum è visa m̄grasse, jamque ret ad occultos motus spectare videre, Mecmetes astu, eorum desiderium clusit; nam mox cadaver solito cultu ornari jussit, illudque in sublimi sella collocatum cupido procul ostendit; ita callide re aptata, ut omnes cum reverard in humanis adbuc esse crederent; quo factò, cùm tentorio egressus, tamquam accepto à Sultano mandato, Praetorianos vocasset, & gravi oratione ad urgandam oppugnationem bortaretur, accidit, ut recent beri mortui sensus animo succurreret, & lacrimas ab imprudente, vel etiam invito excuteret; verum animadverso ex secretis milicium susurrit, hinc nonnullos ex ejus vultu, & qualibet, adbuc rubentibus colligeret, ac planè sibi persuadere, Imperatorem è vita excessisse, mox ad se rediens, & ex casu occasionem capient, vobementi animi dolore caute dissimulato, non se deflere Imperatoris mortem, qui valeat, & penè agitudine omni liberatus sit, sed omnium adstantium, ac sui ipsius vicem deplorare, quibus necesse erat, (sic enim Solymanum interminatum esse,) intra tridui spatum, aut vincere, aut crudeli supplici genere perire; quibus verbis Jerib, ac compposito ad gravitatem vultu, prolatis, non solum suspicionem mortis Solymani purgavit, sed milites ita inflammavit, ut capta obcidione, cuius prosperum exitum fortuna illi bucusque inviderat, supremum conatum imponere deceruerint, impetu ad utramque arcem facto, quas postrem bac oratione, sed territi, sed persuasi expugnaverunt.)

Solymani mortem ostensa in sere LXXXIX. signa prænotasse, Scriptores tradunt; nam in Hungaria, præsertim Posidoni, circa meridiem, Stellam lucidam per aliquot dies apparuisse Solem in sequentem, narrant, que ab Oriente in Occidentem progrediens, mox evanuit; eamque Veneris stellam extitisse, & Solymani, tum in Hungariam adventum, deinde mortem portendisse, Astrologorum nonnulli existimarent, seu potius ex eventu judicarunt; ut etiam fecisse Franciscum Giuntinum, quem Natalis Comes Astromanicarum rerum peritissimum jaetat, jure censendum est. Crescentis quoque Lune effigiem, è Regis Turris fastigio Constantinopoli delapsam, ignemque, qui ibi

^{166.}
ibi perpetuò sovetur , extinctum , ean-
dem mortem , præsignasse , dicit Belcar-
tius ; qui cum aliis addit , in castris
apud Zighetum , horrendam adēd tem-
pestatem Solymani obitum subsecutam
fuisse , ut omnia ipsius Imperatoris , suo-
rumque Purpuratorum tentoria ever-
terit , ac dejecerit : & Danubium ad
Tulniām , itā limo turbidum evasile , ut
neque ad potum , neque ad carnes co-
quendas usui esse potuerit , vixque
triduo post , purgata aqua apparue-
rit .

^{xc.} Solymani tamen obitum , quem
maximis , ingentibusque signis Cœlum
ipsum evulgasse visum est , cuiusque
vel sola notitia , commodi plurimum .
Christianis rebus adferre poterat , unum
Maximilianum latuisse , Scriptor idem
asserit ; adēdūt hæc scripserit : (*Pridie*
non. Septembri Solymanus è vita exces-
serat , cuius mortem Mecmetes Bajis
suum Dux militibus ita celavit , ut
non nisi Odoibri mense , ejus certiores fa-
eli sint , cum jam Selimus Patris heret ,
ac successor , Turcici Imperii possessorum ,
Constantinopolim ingressus , sub finem
Septembri adisset ; & Maximilianus
Imperator , post mensem , & alterum di-
midiatum , Venetis renunciatibus , tam-
dem intellectissime fertar .) Nec tantum
versutia , ac Barbarorum solertia supe-
ratum Maximilianum Scriptores refe-
runt ; sed etiam ignavie , ac impruden-
tiae ipsum , ejusque bellī Consiliarios
coarguant , quod nempè nihil aggredi ,
sed castris se continere decreverit , D
& ex tam numeroſo exercitu , majora-
ſalem prædia utriq[ue] Arci , Zigheti
nempè , & Jula non imposuerit , que
utriusque Loci expugnations reno-
vare potuissent : quo futurum erat , (ut
credit Thuanus) quod , si post Soly-
mani mortem magis negotium in oppu-
gnando superfuisset ; ut milites , ac præ-
toriani Turcæ citra perniciem , quam
ante oculos propositam habebant , am-
bigua inter vitam , ac mortem de Soly-
mano fama jaeta , tumultum in castris
excitaturi essent , ideoque , nec Mec-
metis astum , tam feliciter fore proceſ-
surum . Nam ejusdem Solymani morte
in id ferè tempus incidente , quo , aut
jam capta Jula , aut Zighetum facilè
captu erat ; proum fuit homini sag-
aci , & summa potentia fredo , eam occul-
tare , lascivientibus victoria recenti Tur-
cis , & ad predas jam liberè sursum , ac

A deorsum discurrentibus ; quam licen-
tiam illis libertè indulgebat Mecme-
tes ipse , alioqui disciplina retinenteſ-
simus , ut tantisper occupatis in iis di-
ſcurſionibus militibus , animi eorum à
præſentis rerum status cogitatione avo-
carentur , donèc certior factus de mor-
te Patrii Selimus , Constantinopolim
proficiſci , ibique conſtitutis rebus , in
caſtra quamprimum etiam conſerre ſe
poſſet .

B Alii nihilominus , & int̄ eos Mi-
chael ab Iſſel , Cœſaris cauſam deſen-
dere conantur ex eo , quod ipſi cum ho-
ſte manum conſerere , periculōſum ni-
mis futurum erat : in iis præcipue fini-
bus , in quibus Turcæ parūm amittere
poterant , cùm paucis , illis in partibus ,

munitiones haberent , illisque iter fugæ
latum pateret : ubi è contrâ Cœſar cun-
cta effet amissurus , si ad Turcas victo-
ria inclinaset ; quibus addunt , hoſti-
lem exercitum , noſtro , duplo majorem

C extiſſe : quapropter illum aggredi , te-
merarium , noſtrumque item in re mi-
litari parūm peritum . Verū , cùm abſ-
que eo , quod univerſum exercitum di-
ſcribimini Maximilianus objiceret , vexa-
to tantummodò , aliqualiter hoſte , ipsum

à Zigheti oppugnatione facile abduce-
re potuiffe videatur ; & Turcas munitiones
non modicas , quas , & ipſi amittere
poterant , in Pannonia habuisse , fateri ne-
cessè ſit ; Christianorumque exercitum ,

licet numero (ſi tamen exitit) inferio-
rem dicant , ac parūm in militari di-
ſiplina verſatum , tamen Turcico , strenui-
tate ſemper præstantiorem fuiffe , nega-
ri haud poſſit ; idcirco ſutilibus cunctis
hiſce rationibus , ad Maximilianum ex-
cusandum allatis , potior ea eſſe cognor-
ſetur , quia ex Christianorum militum ,

inter ſe mutuis concordationibus edu-
citur : nam , ut praefatus Iſſel refert ,
Hungarorum , & Italorum præſentiam
adēd ègrè Germani tulerunt , ut ſemel

E atque iterū inter has nationes ad ar-
ma ventum fuerit ; resque ad manifeſ-
tam feditionem ſpectatſet , niſi Cœſaris ,
ac Ferrariensis Ducis prudentia inter-
veniſſet . Quapropter , uii conſentien-
tes noſtrorum vires , ac animi , gravif-
ſimum , & omni ex parte metuendū
barbaris , bellum inferre potuiffent ; ſic domēſtas noſtrās con-
certationes , eos reddidiſſe victores , fateri

xcl.

Digitized by Google

- A** Utcumque sit, Zigheti expugnatio, merito summo dolore Pium affecit, quod hinc, & Christianorum periculum, & communis hostis audaciam novas sumpturam vires consideraret: quapropter ejusdem, sub die 26. Septembris percepto nuncio, ut in Epistolis apud Caracciām refertur, ad Palatium Capitolii fecerit, quod Ara Cœli appellatur, atque ibi à negotiis segregatus, grave illud incommodum piiissimus Pontifex deploravit, Dominum precatus, ut nostri per Christum miseratus, suæ iracundia flagella, quæ Christianorum peccata merebantur, averteret.
- B** Nec omnino summi Pastoris irritas esse preces, ac lachrymas passus est Misericors Deus; nam, ut præfatus Iselt, aliquie referunt, eodem ferè tempore Carolus Archidux, Maximiliani Fratrum minor, non solum probitate, ut supra diximus, ac magnanimitate clarus Princeps, verum etiam fortitudine, & rei bellicæ peritia insignis, collectis circiter triginta armatorum millibus, superiorem Myssiam, multis Turcarum cæsis millibus, egregie defendit; & superiorem Hungariam Ferdinandus, alter Casaris Frater, una cum Suendio, strenue à barbarorum incursionibus afferuavit; itaut hi, nisi magno cum vita periculo, regionis ejus ines ingredi possent. Cimmerii quoque populi, non parum, letas Turcarum viatorias infirmarunt; nam, cum annum tributum, Turcarum eorumdem tyranno persolvere distulissent, & hoc nomine à Piale Balsa, hoc fermè tempore essent lacestii; illi sua Provinciae Præfecto, helvi delato imperio, decem armatorum millibus, osto Turcarum millibus occurrerunt, illisque fusis, atque in fugam actis, tumultuarie in naves rejecerunt. Incolas deinde reliquos, montanos licet, & agrestes (his qui non paruerint capititis supplicio proposito) ad communem patriæ libertatem evocarunt; & Vivizza, Turcarum oppido obfesso, & hinc oppugnato, præsidariis Turcis trucidatis, diripuerunt. Respolio quoque, quod iis in finibus Barbari obtinebant, expugnato, Turcicam omnino tyrannidem à cervicibus excusserunt.
- C** Intercà Solymano in Imperio Selimus Filius, 42. annos agens, suspectus est. Hic in Magnesia, Sultanorum Principum Provincia, de patris obitu à Mecmete, ut diximus, certior factus, summa celeritate Iscodaram, è Bizantii regione sitam, pervenit, ubi triremi ab hortorum præfecto de more exceptus, insigni pompa Constantinopolim ingressus, Othomanici habenas Imperii sumpsit. Postridiè verò, cùm se populo, prodiens per Urbem, spectandum exhibuisset, parentalibus magnifico cultu Genitori persolutis, indè magnis itineribus Albam graciam contendit, Priusquam verò ad exercitum pervenisset, Babozam capturi, Turcæ quodam sive miserant, qui arcem dedi juherent: quod, licet facturos se nostri negarent, quod tamen eam defendere haud posse, impares viribus comperirent, incensam deseruerunt: quorum exemplum Sachani, & Gorgenses secuti sunt.
- D** Quam verò moribus, ac animi præstantia Solymano dissimilis fuerit, qui eidem subrogatus fuit, Selimus ipse; ea ostendunt, que de eo passim tradunt Scriptores: nempe virum fuisse obesum, totum voluptatibus deditum, & contra Mahometicæ legis jura, vinolementum. Indò non Solymani, sed cuiusdam potius hebrei filium dixerat, quem ve Roselinda (quam præcunctis scemnis, ex immenso eo, quem ex barbaro more fovebat, mulierum grege, Solymanus impensis diligebat) simulata prægnatione supposuerit. Sed, cùm post Selimum, Solymano hæc mulier plures filios alios genuerit, profectò commenitium fuisse, quod scripto Scriptores, ipsi mandarunt, probabilius asseritur. Apud Taurunum igitur, Patris morte evulgata, consueto munere militibus facto, à toto exercitu, communī plausu Imperator dicitur, & indè magno apparatu Constantinopolim contendit, præmisso tamen Solymani corpore, quod in Mausoleo, magnifico cultu à Solymano ipso, dum viveret, sibi constructo, conditum fuit: tamdiu nihilominus remoratus, donec Christianorum exercitum, hyemis asperitate urgente, recessisse comperisset. Maximilianus siquidem ipsa hyemis impellente inclemencia, magno procerum comitatu, cum Ferdinandō Fratre, qui postmodum Boemiam contendit, Vietnam petierat, & mox exercitum dimiserat, ante discessum à castris, tribus dumtata Germanorum signis selectis, & Co-
- E** xciv.
- xcv.

manæ Insula præsidio impositis, atque in finitimiis aliis hostibus Oppidis, qui ea tuerentur, & barbarorum excursiones coercent, locatis militibus. Seimus è contra, quamvis, ut diximus, hebes, & qui à Patris strenuitate, & ingenio non parum abesse videretur; tamen sat non habuit sc̄. suaque à Christianorum copiis protegere, sed licet remotus, atque hyemis tempore contradicente, ulterius eos aggredi, atque urgere non destitut; nām Purpurato Perthavo cum plurimis Turcarum Valachiorum, ac Tartarorum turmis Joanni Transilvano auxilio esse imperavit. Nuper amissum Tokajum tunc Transilvanus obſidione premebat; quapropter, ad facinus absolventum, haud parum prodeſſe posse viderentur subſidia à Selimo ſuppeditata. Verū iniquissimi Principis, qui tot ſceleribus foedissimè à Deo defecrāt, Deum ipsum ſpenſi eritam reddidisse narrat Thuanus, his verbiſ (Nam admotis decem tormentis, & capta verberatione, To Kajum in maximas anguſtias redigerat Joannes, cùm trepidus nuncius ad eum venit, decem milia Tartarorum, quos Selimus, defendendū eum cauſa, cum Turci, ac Valacbi reliquerat; totam Daciam per ſeditionem populi, & inaudita crudeltate paſſim in fortunas, ac corpora hominum, nullo lexū, ac etatis diſcrimine, graffari: quapropter obſidionem ſolvere poſt oſtiduum coactus eſt, nē, dūm iſtic pertinaciū baret, ſuo ad internectionem decreti ſineret; nūm p̄tēr incendium, ac direptiones, horrida memoraabantur, infantes videlicet diſfēcatoſ, & verubus transfixos, ad ignem torri, & toſtos ab illis devorari: p̄tēr Christianorum hoſiū carnēt quotidiū edere, & quod exquifiti eibī loco dueunt, mulierum manūmilliū deſci.)

Igitur Joannes, ubi in Transilvaniā venit, primū eos per Legatos amicū hortatus eſt, ut illinc diſcederent, & ab injuria, & malicio abſiſſerent: quod cū illi facere recufarent, ipſe cum suis palantes, & incautos adorſus, ad ſex mille trucidavit, & deinde Varadinum rediit, quod illum, ultionis rable incenſi Scyba, circumſident: iſ verò qui videbant locum, neque naturā, neque operibus ſatis munitum eſſe, ut eum aduersus totū dominum turbam, admotis tormentis tueri poſſet; clam noctiū egressus, in tuitiore loca ſe recepit, ubi collectis viribus

A rursus populabundos aggressus, multa millia ex illis cedit, & innumerous capti⁹, quos barbari in miseram ſervitatem adduecebant, & in iis complures nobiles Matronas, & Virgines in Oppido Beregaro captas, recepit, lamentabili ubique: erum facie, p̄cipu⁹ circa Caſſoviam, unde quadringtoni circiter Praetoriani, omni licentia, ac ſeruitiæ genere uſurpati, 900. ferè captivos ſecum avehebant, ingenti ſui terrore paſſim incuſo, p̄ſertim circa Danubium, Vagum, & Arabonem degentibus &c. Tandem Scyba illi, poſt unam, & alteram à Joanne acceptas clade, Getis aliquot, & Praetorianis, ſpe p̄cada ad illos ſe adjungentibus, aquitores, Russiam, & Polodiam, qua Provinciæ Regi Poloniæ parent, converſo impetu deſlexerunt, ubi omni ſeruitiæ genere graffati, poſtremd Provinciæ Palatinum, in quodam Oppido obſident, adductis ſecum duodecim muralibus machinis. Verū ille, non minùs vetullate familiæ, quām bellica virtute nobilis, cum delectis, quos habebat, crebrè crumpens, ad extremitum mačinas p̄adonibus eripuit, & iis ademptis, immanes crudelium bellatorum reliquias ad internectionem delevit.) Sic Thuanus: quibus addunt alii, eudem Transilvanum, aliis nihilominus accep̄tis auxiliis, rem cum Schuendio Maximiliani Legato, vario marte, licet majori ſuo danno egille, quoque ad infequentis anni finem, octennales inducunt, .int̄ ſelimum, & Maximiliani num concluſe ſunt, iſdem conditionibus, quibus inter Solymanum, & Ferdinandum inita fuerant; ut, videlicet quiquis ea poſſideret, qua ſibi poſtremo bello acqūiſerat; quod magno celiſſe Maximiliani commodo dicunt, quia per Schuendium, plurima loca occupaverat. Fuisse autem, & in ea, unā cum Venetis, comprehenſum Transilvanum afferunt, faciliori ad hec redditio Selimo, tūm Maximiliani ingentis pretiū muneribus, tūm verò maximè ob Arabum defecitionem, quos ad officium reducere (ſicuti per Sinanum Bassani fecit), in animo habuit. Sed de his anno ſequenti: hoc verò, ab ipſo Selimo rejetus ſui Horſutonus, Cæſaris Legatus, qui Bizantium, ad pacis conditiones cum Solymano ineundas, jam pridem miſſus fuerat, & ipſius Soymani morte intellecta, in viam ſe dederat, ut Vienam reverteretur; nām, cū juxta Tau- runum

rum obviam habuisset Selimum, ei-
que conceptas scederis, ac pacis leges
proponere optaret; à Mecmete pro-
hibitus fuit, quod illum ad Solymanum
missum diceret, quo mortuo nihil erat,
quod ageret cum Selimo, à quo, si Cæ-
sar aliquid impetrare vellet, alium
destinaret, aut ipse cum mandatis no-
vis rursus accederet; quapropter Hor-
suto videns quidem Selimum, non
verò alloquendi facultas fuit.

Dùm à Maximiliano sic, haud ad-
modum gnaviter, bellum administra-
tur, & parùm decorat paci studetur,
sollicitè Pontifex animo meditabatur,
qua ratione labentibus ejus, ac Christia-
nianæ Reipublicæ rebus consulere pos-
set; ac tandem in eam sententiam de-
scendit, quod omnem moveret lapi-
dem, ut in societatem belli contra In-
fideles, secum undā Galliarum, ac Hispani-
arum Reges adduceret; quod quidem
antedū, ut vidimus, Maximiliano ipsi
pollitus fuerat. Innumeris certè dif-
ficultatibus facinus hoc obsitum Pius
animadvertis; verum celo aded, &
erecto animo aggressus est illud, tanta-
que ipsum efficacia peregit, ut quoni-
mūs ad optatum finem perducetur,
vel hominum malitia, vel temporum
acerbitati, dumtaxat ritè tribuendum
censeatur. Cujus rei luculentissimum,
scriptz hac de re ab eo Epistola, perhi-
bent testimonium.

Ad Galliarum Regem.

[Charissimo in Christo Filio, Ca-
rolo, Francorum Regi
Christianissimo.

Charissime in Christo Fili nostro,
salutem, & Apostolicam
Benedictionem.

*Ex Archiv. Paris.
Sic. ad. sup.* Post suscepsum Apostolatus Officium,
statim considerantes, quanto in di-
scrimine verisaretur sancta nostra Reli-
gio, & Italia, & finitimarum Regno-
rum salut, sevisimus, & longè potentissi-
mus boſſibus Turcis, totius Christiani
nomini exstis imminentibus; in animo
babuimus, pro sollicitudine pastorali,
admonere Majestatem tuam, & reliquos
Reges, & Principes Christianos de tan-
to, & sám manifesto periculo, vosque
hortari, & excitare ad fidem, & socie-
tatem belli inter nos, adversi, tam po-

lentes, tamque minimes boſſes ineun-
dam. In qua cogitatione deterruti No-
quidem ille metus, quod propter peccata
populi Christiani, & tot scelos eorum,
qui à Religione Catholicæ defacto sunt,
veriti fuimus, nō Deus iratus iusto judi-
cio, nos ab Infidelibus vexari, affligique
permitteret. Itaque, ad ejus iram pla-
candas, omnes Christianos, ut respon-
sant, sc̄que ad Deum convertant, hortari
fuiimus, & ipsi quidquid adhuc potuerunt,
fecimus, ut qua Divina Majestatis ocu-
los offendebant, corrigerentur. Cum
autem sperandum sit Divina Misericordia,
auxiliū nobis minime defun-
trum esse, modò nō defuntrū ipsi nobis, &
saluti nostræ; nec patitur periculi, ante
oculos posset, magnitudo, diffiri diutini
communis salutis auxilla; in hac eu-
ram, & cogitationem incumbere capi-
mus, & te, atque alios Christianos Princeps,
qui dignitate, opibusque antecel-
litatis, paterna charitate, & libertate, ad
subveniendum Reipublica Christiana,
sám necessario tempore, & vobis ipsi,
& Regni vestri consilendum, excitans
esse statuimus.

Oportuerat sānd Patres vestros,
tantam tempestatem prospicere, nec fine-
re, propter intestinas discordias suas;
Turcarum vices, Imperiumque tantope-
rè augeri. Ut enim de veteribus cladi bus
taceamus, non amissimus nostris tempo-
ribus Rhodium Islam, adēd distinendit
boſſibus oportuanis, non posset Regnum
Hungarie, quod etiam fuerat Italia; atque Germania firmissimum propugna-
culum, non ros allis locis munitissima
Urbes in boſſium potestate venissent,
nec sám facili, eorum Imperium in
Orientis partibus auctum, ac propaga-
tum suisset. Evenit igitur nobis in hī
Occidentalibus partibus, prepter ilias
discordias, quod Greci antea accide-
rāt, ut enim intestina illorum dissensi-
ones animum boſſibus auferunt, ad tra-
jetendum Helleponum, aditumque pa-
tescere ad Græciam, Macedoniam, &
Tbraciā invadendam, caputque, &
Sedem Imperii, Constantinopolim expu-
gnandam, similesque Provincias, delin-
cept subigendas; ita Patres vestri, Princeps illi quidem, maxima virtute pra-
dicti, sed nimis inter se pertinaciter
dissidentes, dùm arma, qua aduersi
communes boſſes trahere debuerant, in
mutuam perniciem converterunt, occa-
sionem, & facultatem illi præbuerunt,
maxi-

maximarum calamitatum, & cladium Christiano populo inferendarum.

Creuit igitur incendium, quod reprimi per illos, & forsitan extingui patuit, & adeò nobis appropinquauit, ut jam, non de recuperandis rebus, qua amissae fuerunt, sed de his miseriis Christiane Republice reliquis, de vita, libertate, de fortunis nostris defendendis agendum sit. Jam terra, marique cingimur. Majores nostri, terra quidem hostium viribus inferiores erant, sed mari aliquandiu superiores fuerunt. Postea imperium maris amissum est, hostes potiti sunt. Sed antea superi maris oram depopulari solebant, atque autem nostra inferum etiam mare quotannis liberat, & sine ullo metu, adjunctis sibi Piratorum omnium navibus per vagari, oppida maritima diripere, incendere, & ipsis portibus naues capere, & maximum captivorum numerum (d' miserrima tempora, d' Christiani nominis ingens dedecus!) in servitatem abducere caperant. Quin etiam superiore anno in maximum periculum venimus, Insulae Molitae amittenda, que si amissa fuisset, osium apertum esset hostibus, ad Siciliam & Italiam oppugnandum, & ad omnes mari nostris Insulas subigendas. Hoc autem anno, illa Hungaria pars, que nobis restiterat, ab hostibus ferro, & igne fuit devastata, & aliquot Oppida munitissima, cum praesidiis amissa fuerunt. Germania finejam hostes attinquent, patet in Italiani illis via, sed terram illi invadere voluerint per Istrum, & forum Julii, sed mari aggredi, unius noctis navigatione Hydruntum possent.

Quousquid igitur, tu, charissime Filiu, & alii, qui tanto periculo occurrere potestis, ac debetis, cessabitis? Quousquid communes hostes, communi consilio, & auxiliis vestris repellere negligetis? In extremam jam discrimen venimus; undique circumcidemur, nec adduc pro communi Religione, pro Templo, & Arito, pro Christiani nominis salute, ullam d' nobis consilium capitur, nullum fædus percutitur, nulla societas initur? Videmus hostes potentissimos, & immunitissimos, eos de nobis, & majoribus nostris, partis victoris exultantes, imminere exitio nostro, Christiane Religionis interitum moliri, Templis ruinam, Urbibus incendia, Provinciis vastitatem, Populis cruciatus, cædem, ac morte kon-

A gè miseriorem, servitutem minari, nec adhuc expurgiscimur, nec saluti nostræ prospiciimus?

At verò illi non cessant, nec ceſſaturi sunt, quoddam reliqua hæc Occidentis Regna ad Imperium suum adjunixerint. Infinita quadam dominandi libidine, nec minore auri, & divitiarum cupiditate ardent. Nullum est in Occidentis partibus Regnum, quod non jam spe, & cogitatione invaserint, atque subegerint. Nunquam consensuros, inter se Christianos Reges putant, nunquam communis consilio arma esse capturos, sed Italiam, sed Germaniam aggressi fuerint; nec charissimum Filium nostrum Maximilianum Cæsarem solum, parem sibi viribus esse in Germania futurum vident, nec in Italia Regem Philippum, & alios Italicos Principes. Et sicut tanta eorum potentia nullum est Christianorum Regum, ac Principum, qui sine aliorum auxiliis resistere possit. Res ipsa docuit, maiores hostium vires esse, quam, quas ullius, quamvis magnus, & potens Princeps possit sustinere. Non sustinuit eas Egypti, Syriæque Sultanus, non tot Asia, non tot Europa opulentissima, & maximæ Regna, que subverserunt, dum cum singulis bella gesserunt. Sed si arma junxeritis tu, & charissimus Filius Maximilianus Cæsar, & Rex Hispanie Catholicus, tres maximi Christianæ Republicæ Principes, & fortissimarum nationum Reges; spes est, Deo juvante, vos, non modò eorum esse impetum terra, marique propulsatores, sed multa etiam, que amissa fuerant, summa vestra cum gloria, recuperatores.

Multis ab hinc seculis, nunquam tanta fuit, inter Christianos Principes concordia; nunquam tanta consensio. Omnes inter vos estis cognationibus, affinitatibusque conjuncti. Ab intessinis bellis, singulari Des beneficio, tandem vestra Regna Provinciæque conquireverunt. Sunt quidem multæ hereditorum scita, sed eorum quoque interest, hostes reprimi, & ad ipsos d' novis consiliis deterrendos, nihil vestra inter vos consensione, & fædere utilius esse potest. Nunquam igitur opportunius tempus oblatum est, ineundi inter vos adversus communem hostem sanctissimum fædus.

Noli enim putare, charissime Fili, non cum tuum quoque hostem esse. Simulat ille quidem, se Francorum Regibus amicum esse; sed commodi sui causa astu-

^{1166.} *afflūre simulat, quōd facilius reliquos Reges opprimere posset. Novit quanta Francorum in bello sit gloria: seit quantas rei, majores olim tui, adversis Turcos in Asia gesserint, & Asia penè totam vineendo peragrarunt. Eam ob causam, dñm reliquos opprimit, te quiescere, & spectare cupit; at, si illorū (quod Deus avertat) oppresserit, te quoque ipsum invaderet. Nec verò ulla magis vitoria exultaverit, quād si Francos, Turcarum olim in Asia viatores, devincere potuerit, praeferunt cum Francie Regnum omnium Orbis Terrarum Regnorum opulentissimum esse, per suos amicos futuros habebat. Agnoende, & cōveniente sunt hostis artes: ilisdem artibus Græciae Princeps majores ejus decepterunt, singulis bella inferentes, cum aliis interim amicitiam simulantibus, dum illos opprimerent. Nullum illis Barbarijs usurandum, nulla fædera sancta sunt, nunquam ulla natio magis perfida fuit, nulla magis fædificra. Documentum recente Turcarum perfidie capi potuit ex Solymano, qui nupèr est mortuus, qui Transylvanicæ Regulum, patre orbatum infanscum cum abe in fidem accepit esse simulasset; per summam perfidiam Regno Hungariæ, quod ad eum pertinere dicebas. Spoliavit, & ex Rege servorum miserrimum effectit. Augendū Imperii, & propaganda nefanda superstitionis ea cauē, omnia illi genti aqua, omnia honesta videntur; nec verò perfidiosa ea tantum genti est, atque fædificra, sed omnis penitus humanitati experta, omnem Scythia barbariem, unde illi origo est, immanitate superans. Peſtis quædam, & pernicie humani generis, omnibus illa quidem infesta nationib⁹, sed Christiani. ni præcipue sanguinis aolda, quem cūm fundit, Deo se gratissimum sacrificium offerre existimat. Ea eum Christianis eternum bellum, & inexpiabile gerit, nunquam conqüetura, quodd, vel cunctos Christianos Princeps susularit, vel ipsa, inter se conspirantibus, oppressa fuerit. Et Turcarum tyranni fidem ullas Christianos Princeps habere poterit, quos sciat, dominandi causa, omnibus infideli solere? Non fratrem, fratri, non patrem filio, non filios patri parceret, non illi sociū, non amicis non suis, non alienis, non Macometis sui cultoribus, non aliam Religionem professis, non profici, non juxta suis parcunt. Omnes in hostium numero habent, & maximè Re-*

ges, Regum verò, ut quisque opulentissimus est, ita illum maximè opprimere cupiunt.

An, cūm bello Italia, Germaniæ flagrabat, res tuæ charissime Fili, in tueto futuras esse credit? si id putas, longè falleris, similiter enim id existimas, ut si quis, ardente vicini domo, non esse domum sua incendium id timendum pateret. Non est Majestatis tua expeditandum, dñm ad te flammis pervenient; tua refere vicinit, nè domus eorum conflagret, properet, & naviter subvenire. Sed detur hoc, & concedatur, implobo hostes tibi perpetuū amicos futuros esse; in communī excidio, & vastitate, tuas unius res incolueret, intocatas, inviolatas fore. At cœendum est, nè propter amicitiam impiorum, Divinam iram in te provoces, sicut provocavit Aja Rex Iuda, quia fiduciam habuerat in Basja Rege Syriæ, eum quo amicitia, & federe junctus erat. Turce non magis hostes nostri sunt, quād Domini, & Dei, ac Redemptoris nostri, cuius cultum, Religionem, & Fidem student abolere, extingueret, atque delere. Nam Domini iram effugere posset, si in hostiis ejus fiduciam haberes? abis hoc ab te, charissime Fili, abfis, ut Illud tibi objecit posset, quod Regi illi Aja objecit fuit à Propb̄eta. Care committas, ut illud alterius Propb̄eta in te dici posset: his qui oderunt Dominum amicitia jungerit. Prava verò, & indigna genero Rege calliditas, abstinere se bello, & velle alterius laboribus tutum esse. Pravum, & pernicioſum confilium quiescere, & dñm hostis ad te percoventias, expellare, quem positis, antequā appropinet, & majores vires habeat, sociorum Regum ope, auxiliisque faciliter arcere, ac repellere. Rerum belliarum peritis Duce, multò utilius, & tuisti esse duxerunt, longè à domo, quād intra fines suos bellum gerere.

Quicquid Majestatem tuam, quanto maximo possumus animi studio horramur, monemus, & rogamus, & coram Deo obediamur, ebarissime Fili, ut hic diligenter consideratis, tam pium, tam sanctum, tam salutare, ac necessarium fudus ineat. Turcarum tyrannum, ut Immanem quemdam serpentem, nè pernicioſissimum virüs suum in te exhalare posse, omnibus viribus tuis crendum tibi, & repellendum esse statuas. Subveni Religioni, subveni Republica Christianæ; hoc à te obsequium, hoc

boe auxilium Jesus Christus, per Nos Vicarium suum, liet indignum, pro tot, tantisque in te beneficiis sunt, exigit, ac requirit. Ille tibi carpus, ille tibi animam dedit, ille te pretiosissimo suo sanguine redemit, ille te ex maximis periculis eripuit; ab illo Regnum, ab illo bona onus, que habes, accepisti. Memoremur majorum tuorum, inchytorum Francie Regum, qui pro Dei honore, pro Fide, pro Religione Christiana, tantas res in Europa, Asiaque gesserunt. Illorū fuc, ad imitandas, tibi proponas: propria hoc Francie Regum latus est, bellare cum infidelibus, nullum pro Dei honore certamen, nullum periculum effugere, & recusare. Taliū illi bellorum exitu semper felices, prosperi, & glorijs fuerunt: bujusmodi bellis immortaliis gloria comparatur. His meritis, ex temporali Regno, ad Celorum Regnum pervenitur. Nec verū decurrunt vobis allorum quoque Principij auxilia. Nos quidem paraterrimus, non modo quād maxima poterimus, auxilia vobis missere, sed, si opus fuerit, sanguinem, & vitam ipsam in tam pio bello, vobissem una, libensissime profundemus. Quis enim in eo bello mortem appetere dubitet, in quo certè sciat, se pro vita mortali, & caduca, eterna, & beatæ vite statim esse premium acceptarum? Illi impii, pro lege nefando Pseudoprophetæ ful, mori pulchrum fibi, & glorie sum putant: quo tandem studio Christiani, qua alacritate debent, pro Lege Dei veri, pro honore, pro Fide, & Religione Redemptoris, & Salvatoris Jesu Christi decertare, & sanguinem jundere? O felices, quibus datum fuerit, ut pro Dei honore moriantur!

Postrem illud cogita, etiam si diutissimo vixeris, tamen moriendum es, omnibus autem ad eterni Regis, & Iudicis Tribunal veniendum es, qui unicuique reddet secundum opera sua; cui te excusare non posset, si eius honor, & populi sui salutem, tam necessario tempore decesset. Tu verò id enire, charissime Fili, sicut Christianissimo Rege dignum es, ut pro defensione Fidei, ac totius in Christianam Rempublicam meritis, in hoc sculo feliciter regnare, & in altero eterno perfrui beatitudine merearis. Benedic te Deus Omnipotens, Fili charissime, suaque actiones ad suam gloriam, ac commune bonum Regni tuis dirigat. Datum Romæ apud Sanctum

A Petrum sub annulo Piscatoris. Die iv. Novembris MDLXVI. Pontificat. nost. ann. primo]

B Præ aliis cum Galliarum Rege, tunc de foedere inter Christianos Principes ineundo, prolixius agendum, Pium existimasse censemus, quod à Turcarum metu remotiorem ipsum sciens; ad arma contra eos capessenda se non facile impulsurum sputaret. Tam affabre vero hanc epistolam scriptam observare est, ut nil protrsus in ea desiderandum appareat, quo, vel in primis, à colenda Christiani nominis hostium amicitia, Carolum abducere posset, deinde ad eos ultrò aggrediendos incitaret. Spiritualia vero, vel monita, vel exempla, ita in medium profert, ut temporales tamē, eo ipso tempore, rationes, quibus in suam eum fenteatiam pertrahere facilis queat, minimè prætermitat. Cum aliis autem, quos intererat, ut ratio aliqua iniretur, qua Turcarum potentia, aususque comprimerentur, brevioribus literis, quas hic inferimus, rem curandam existimavit.

C [Charissimo in Christo Filio nostro,
Philippo Hispaniarum Regi
Catholico.]

D Charissime in Christo Fili noster,
salutem, & Apostolicam
Benedictionem.

E M *axima cura, & sollicitudine angl. 2. Archiv.
mūr, videnter, tamquam ea, que
oculis ternuntur, periculum imminentibus
Sancte Fidei, & universo Christiano
nomini, nisi ea incautus confilla, quibus
implorum hostium impetus ab his misericordiis Christianae Reipublicae reliquias pro-
pulsetur. Consideramus enim, quomodo sa-
cile, bina Italiam aggredi possint, inde
Germaniam: quarum Provinciarum alterius
finis iam attingunt, ab altera angusto admodum mari, ac freto positis
disiuncti sunt. Autem illis animi sunt, rebus
bœ atque in Hungaria prospere ge-
fisis. Irritatis vero, majorem in modum,
& acercenti fuerunt, ut verisimile est,
ignominia, quam superiori anno in In-
gula Belito accepissent. Habent paratas
terrestres copias equitum, & pedibus
ingentes. Habent classes maximas, atque
infructuosissimas, præter noves omnium ex
Africæ piratarum, que semper ad eorum
nutum præsidunt. Principes porro
A a C bri-*

^{1566.}
Christianis, nulla inter se belli societate junctis esse sciunt, nec quemquam vestrum posse jolum sine aliorum auxiliis sibi resistere. Proinde necessarium esse videmus, occurrere tantis periculis; ea vero propulsare non posse videmus, nisi tu, charissime Fili, & Serenissimus Caesar. Frater tuus patrulus, & Rex Francorum Christianissimus, Regine uxoris tue Frater, qui estis tres Christianorum Principum maximorum, inter nos conspireatis, ac salutare, & sanctum sedis, primò quoque tempore, meatis, ad Religionem Christianam, & res vestras ab humi novi Turcarum Tyranni impetu defendetis. Esi quidem Rex Francorum ab hoc periculo aliquando, ut videatur, quam Majestas tua, & ipse Caesar, adducitur; sed serius confuturis esset, si vos prius opprimi pateretur. Hortati igitur ipsum diligentissime sumus, ad hanc Societatem vobisum incundam, sicut Majestas tua intelligere poterit, ex literarum, quas ad eum misimus, exemplo: Hortam verò Majestatem tuam, ut de hac re ipsa quoque cum eodem Rege, & cum Cesare, agat &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub anulo Piscatoris. Die quarta Novembris MDLXVI. Pontificatus nostri anno primo.)

Ad Hispaniarum Reginam.

(Charissime in Christo Filia, Isabellæ, Hispaniarum Reginæ Catholicae.

Charissima in Christo Filia nostra, salutem, & Apostolicam Benedictionem.

^{Ex Archiv. Vatic.}
^{Ibid. ut sup.}
Pro pastorali Officio, & paterno amore nostro, admonendum esse duximus Serenissimum Regem Catholicum, conjugem suum, periculi, quod Sanctæ Fidei, & rebus ejus, atque omnium Christianorum impedit, ab immensissimis Christiani nominis hostibus. Hortati etsi sumus ad incundam societatem belli, adversus tam potentes, & tam infestos hostes, und cum charissimis in Christo Filii nostris, Maximiliano Cesare, & Carolo Francorum Rege Christianissimo. Negue enim ullo alio auxilio, Religioni, & Christianæ Republicæ subveniri posse videmus. Decet autem tam sanctam, & tam necessariam, ac salutarem actionem,

A nem, ebarissima Filla, pro suo quoque studio adjuvarti. Proinde hortamur in Domino Majestatem tuam, ut ipsum Serenissimum Regem, & Catholicum, quem optimè animatum esse non dubitamus, ipsa incendas, & ut Serenissimo Cesari, quod sustinere in sequenti anno hostium impetus possit, firmissima auxilia mittat, horteris; tantis enim impiorum hostium viribus non est dubium, quin nullius Principi Christiani vires, sine aliorum auxiliis, pares futura sint. B At, si tres tanti Principes societatem, hanc inter se fecerint, Deo juvante, sperandum est, rem, & Fidem Christianam defensum tri &c. Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, sub anno Piscatoris die 4. Novembris 1566. Pontificis nostri anno primo.]

Ad Catharinam

Galliarum Reginam.

C (Charissime in Christo Filia, Catharina, Francorum Reginæ Christianissime
Vidue.

Charissima in Christo Filia nostra, salutem, & Apostolicam Benedictionem.

P Afstrolli offici cura Nos cogit, peri-
cilians Fidei Christianæ, & Do-
minico Gregi, maximè necessario tempo-
re, opportunis remeditis subvenire. In

D eum enim locum rem adductam videmus, ut nisi ji, qui possunt, ac debent, ad pro-
pulsandum periculum, arma contra im-
pios Christiani nominis hostes, societate interse inlata, sumptuaria; religioni simili, & his Christiani Populi reliquiis exitium imminent. Amisit Respublica Christiana, Christianis Principibus te-
pentibus, Hungarie Regnum, quod fuerat firmissimum ejus propugnaculum.
Hostes, unius nobis navigatione, trajice-
re in Italiam possunt. Non definiunt bel-
la ei bellis ferre, quodd totum terrarum Orbem imperio suo, & nefanda
Mahometis legi subjectant. Quid igitur
restat jam, nisi ut Germaniam, aut
Italiam, vel scilicet libuerit, utramque,
eodem tempore aggrediantur? Tantas
enim classes, tantas equitum, & pedi-
tum copias habent, ut facile attingue
bellum nobis inferre possint. Ad hoc tem-
pus,

pus, omnia in Asia, & Europa Regna subverterunt. Dalm singulor Reges aggrediuntur, finitimi Regibus, quasi periculum nibil ad se pertineret, quiescentibus, atque spectantibus, & plerisque fortassis, aliorum excidium, etiam cuplantibus; ipsi ignoravie, & prava mentis sue, eas, quas meriti fuerunt, deinceps penas dederunt, petiti ab hostibus ipsi quoque, ex justo Dei iudicio oppressi. Hoc igitur ne evenerat, necesse esse videamus, Christianissimam in Christo Filium nostrum, Natum suum, cum Serenissimi, Romanorum Imperatore electo, & Hispaniarum Rege Catholicō, fudus, & societatem, adversus communem hostem int̄. Si j̄ tres, maximi Christiane Républice Principes, inter se juncti fuerint; spes est, vires eorum partes Turcarum viribus esse futuras, & has Christiane Républice reliquias defensum int̄. Non potest, tam necessario tempore, Christianissimus Rex, Dei honore, & Christiane Républice salutē desse. Ad suscipienda arma excitare cum debent majorum suorum exempla, quorum propria, & perpetua bæ laus fuit, Christiane Religionis, & Ecclesiæ propagandæ causa, bellare, qua ex re immortalē sunt gloriam consecuti. Movere etiam cum debent, & excitare, rerum suarum evidens periculum; ipsis enim interest non expectare, dum tantum incendium ad cum peroeniat, sed ab Italia, Germania, Provinciis Regno suo finitimi, hostium impetus arcere. Serd enim, eis Provinciis (quod Deus avertat) amissis, Regno suo esset consalvatur. Neque est, quod minus ipse Turcarum arma pertimescat, quod reliqui duo Principes: Tarea enim omnia Regna hostilia putant, nemini, oblatā facultate, partant, nulla in illis canibus est fides, nulla religio: augendi imperii, & impietatis sue propagandæ causa omnia illis aqua, honesta, & religiosa videntur. Et si autem de ipso Rege omnia Nobis preclara, & genere isto nato digna pollicemur; tamen Majestatem tuam in Domino hortamur, rogamus, & obtestamur, ut siuit ipso quoque maternis hortationibus, illius animum, ad ineundum, tam pium, tam necessarium, tam salutare fudus, incendas. Erunt talia officia, pietate, & sapientia tua digna. Consules Dei Omnipotens honoris, consules salutis istius Regni, & socii Christiane Républice, pro quibus meritis, & ab ho-

mib⁹ laudem, & à Deo Omnipotente, honorum omnium remuneratore, Majestas tua eternum premium consequetur. Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris, die 4. Novembris MDLXVI. Pontificat. nost. ann. primo]

Debuisset sanè Maximilianus Caesar enīcē rogare, deprecareque Pontificem, ut ad obsistendum Turcis, à quibus adeò premebatur, huicmodi sibi coeterorum Christianorum Principum auxilia pararet. At tantum absuit, quod id à Pio Maximiliano peteret, quin potius ista non curarentem, ac aequè Christianæ Républicæ, & propria sua quoque negligenter, ad id hoītari commonebere Pontifex idem necesse habuerit, scriptis ad eum literis, & apud illum, Imperatricis conjugis interposita etiam auctoritate. En Epistolæ ad utrumque datus.

(Charissimo in Christo Filio nostro, Maximiliano in Romano-rum Imperatorem electo.

PIUS PAPA V.

Charissime &c.

Cum videamus, tamquam ea, quæ occupantur, discernimus, quod à nomine Turcarum Tyranno Christiane Républicæ, ac tuis primis rebus impedit; Pastorali officiū sollicitudo, & paterna rerum tuarum cura Nos cogit, ut fudus, & societas, inter Majestatem tuam, & charissimot Filios nostros, Francorum, & Hispania Reges inveniatur, ad tamen potenter hostem communibus viribus repellendum. Itaque bac de re cum eis Regibus accuratè agere capimus. Namquid tam evidens est, & ante oculos possum periculum, sicut diximus, ut ipsa necessitas eis, & omnes alios Principes Christianos movere, & excitare debat, ad tale fudus faciendum, & Majestati tue, adversus novum Turcarum Tyrannum firmissima auxilia mittenda, ad quod nos hortari eos non desistemus. Si Apostolicæ Sedit ea vires essent, que ante hoc perniciustum schisma esse solebant, majora tibi auxilia polliceri, adversus hostes possemus; mitemus tamquam posterimus, atque etiam vires nostras superare conabimur. Hortamur

Ex Archiv.
Vatic.
Ibidem sup.

autem Majestatem tuam, ut ipsa quoque per Oratores suos, eadē de re agere, & instare nē definat, ut in sequenti anno ea habeat copias, quibus, Deo juvante, adversus tām infestum, & potentem hostem res suas tueri possit. Datum Roma apud Sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris, die iv. Novemb. MDLXVI. Pontific. nostr. apno primo]

Ad Mariam Imperatricem.

[Charissim⁹ in Christo Filia nostra, B
Mariæ Romanorum Imperatrici Electa.

PIUS PAPA V.

Charissima in Christo Filia nostra,
salutem, & Apostolicam
Benedictionem.

*Ex Archivo.
Vatis.
Ibid. ad sup.* Quia Uia prospicimus, & tanquam ea, que oculis cernantur, videmus periculum, quod populo Christiano impendet in sequenti anno ab impiis hostibus; necessarium est statuimus, pro Pastoralis officii sollicitudine, & paterna cura rerum charissimi Filii nostri, Cæsaris conjugis tuū pricipiū pericitantium monere, & excitare charissimos in Christo Filios nostros, Serenissimum Cæsarem conjugem tuum, & Francorum, & Hispaniarum Reges, ad incundam bellī societatem inter se, adversus tām potentes hostes: qua una, & sola ratio est, qua subveniri possit tandem periclitanti Germaniæ, ac Reipublica Christiana. Itaque illos bac de re vehementer bortari cōpimus. Nunc partes Majestatis tua sunt, charissima Filia, cuius pricipiū intercessi, hanc societatem iniri, ipsum Cæsarem, & Regem Catholicum Fratrem tuum, de ea re extimulare, & tām salutarem actionem, quanto maximo potes, studio juvare. Quod est si te tua sponte facere paratum fore certum habemus: tamen id ipsum Nos quoque Majestatis tua, in remissionem peccatorum suorum injungimus. Datum Roma &c. Die quarta Novembris MDLXVI. Pontific. nostr. ann. primo.)

XCVI. Haud multò post, ad Andegavensem Ducem, sequentem etiam Epistolam Pium scripsisse, in Registro Vaticano reperimus, ex qua apparet, quām sedulò huic inter Christianos Principes

A jungendo foederi, animum Pontifex applicuerit, & quod ab eo, quod coepérat, opere, manum nunquā amoverit:

(Dilecto Filio, Nobili Viro, Henrico,
Duci Andegavia, Francorum
Regis Christianissimi
Fratri.

PIUS PAPA V.

Dilecte Fili &c.

Considerantes, quanto in periculo veretur Christiana Respublica, impiis hostibus, addid Italia, Germaniæque propinquis, Fidei, & Religionis interitem anbelantibus, & totius Christianitatis exitio imminentibus; necessarium putavimus bortari charissimum in Christo Filium nostrum Regem, Fratrem tuum, ad incundam societatem cum Serenissimis, Romanorum Imperatore electo, & Rege Hispaniarum Catholicō, ad commune periculum, juntis eorum viribus, & mutuis auxiliis propagandam. Confidimus quidem, tanta pietate, & tam alto, atque excelso animo prædictum Regem, paternis excitacionibus nostris excitatum iri, & paratum fore, defensionem Divini honoris, & Reipublica Christiana, tam necessario tempore suscipere; tamè non parùm quoque illum movebunt preces, & bortationes tue fraternæ. Quocirca Nobilitatem tuam D bortamur in Domino, ut ad tam pium, & salutare fædus incundum, tu quoque eum excites, atque extimes. Omnia quidem Christianorum Regum officium est, ut pro Lege Dei, & populi Christiani salute, adversus infideles armas capiant, et si opus fuerit, sanguinem, & vitam ipsam profundant; sed incliti Majores vestri, ex his rebus præcipuum semper laudem, & gloriam consequi studuerunt: quorum vos, ut sanguine orti estis, ita hac virtute, & animi magnitudine E simili, esse debetis. Quod quidem, ita fore in Domino confidimus. Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris, die xiii. Novemb. MDLXVI. Pontific. nostr. ann. primo]

In mandatis, per Epistolas, occultis notis conscriptas, Commendono Legato datum à Pio, ut cum Cæsare, Germanisque Principibus, in Augustanis Comitiis, de hoc sociali foedere, in commu-

VII. Piis
lib. 1. cap. 3. 2.

munem hostem Turcam , ageret , Gabutius scribit . Verum hæc , neque superius relatis , neque his , quas modò atulumis , ejusdem Pontificis literis cohædere agnoscantur . Ea siquidem lege foedus id curaturum , Pius ad Cæsarem , aliosque Germaniaæ Principes scribens , primum pollicitus fuerat , si in Comitiis nil contra Fidem , Sedemque Apostolicam commissum fuisset ; cuius quidem rei , nū post ipsa Comitia , certior fieri potuit , ut ex supra dictis colligitur . In posterioribus verò Literis , nec verbum legere est , ex quo educi queat , antehac rei hujus , vel mentionem injectamique idcirco ad finem hujus anni esse reji ciendam fateri necesse est , cùm , videlicet , capto , ut diximus , Zigheto , Selimoque eius nominis II. indemortui Parentis Solymani , folio collocato , infaustiora Christianæ Reipublica pertinencenda videbantur ; ad quæ avertenda sociale bellum Piùm cogitasse arbitramur . Verum egregiuu opus infestum remansisse censemus , Maximiliani præsertim culpa , qui , cùm à bello abhorret , pacisque cum hoste consilia coqueret ; studia idcirco Pontificis , vel abruptit , vel neglexit .

Ipse verò Maximilianus , non tām barbarorum contemptum , ac sævitiam , quām etiam elementorum vim ferre compulsus fuit ; nām tert. Kal. Octobr. cùm in cujusdam militis contubernio , Javarini , ex coqui incuria , ignis accensus esset , continuò , ex vento , qui vehementius tunc flabat , incensa flamma , cuncta ferè loci ædificia , ex lignis • potissimum elaborata , consumpsit , palatio dumtaxat , ac primario templo exceptis , in quibus bellicus omnis apparatus depositus erat ; quævè muro , duro extructa lapide , inviolata permanserit . Hec verò , si ignem conceperint , totum à fundamentis Oppidum , procul dubio evertebatur . Vix dici potest , inquit Thuanus , quanti ea clades , non Oppidanis tantum , sed universæ quoque Provinciæ constiterit , cùm ed , tamquam in tutissimum profugium , negotiatores plurimi , & qui finitima incolebant loca , merces , supellestilem , & omnia pretiosa sua asportarent , quæ omnia pariter , cum ædificiis igne absumpta sunt . Verum milites , ut civium bona raperent , plerisque domibus ignem injecisse , incendiumque auxisse , scribit Belarius . Ecco igitur , Salmeni Comiti , ut quæ

A ab incendio , illata fuerant , damna sarcirentur , ad hoc attributa pecunia , Maximilianus imperavit ; partim misericordia motus (ut dicit Comes) partim , quod firmissimum propugnaculum adversus hostes , locum illum putaverit .

Ex aëris etiam pernicie graviora incommoda inducta ; nova siquidem exorta est lues , quæ ex ipsomet corrupto aëre , & cadaverum , per vias pañim jacentium , foetore , multos contagione sua serpens invasit , & Hungaricum , ab eo tempore , dictum fuisse morbum (eo quod primum in Hungaria prodierit , & non multò post , alibi pullulaverit) tradit Thuanus his verbis : (Viginti octo post annos , in Comitiis Ratisbonensis violentior recrudiuit , & vulgo tritus , antea formidolosus , proceres etiam multos , aut abumpsis , aut periculose afflixit . Ex popularium is genere febrium , statim corruptus , lenticulari incendio vexabatur , pustulis , & maculis maligna

C ebullitione , toto corpore pullulantibus , qui morsus , quasi puliculum , & exilientium , ac manu occurrentium scintillarum sensum referabant : Diliterium etiam habitum est , quod pestilentia sua venenositate , plerosque , quantumvis natura robustissimos , interimeret . Cor ita , qui inconstanti , juxta , & anticipi lue laborabant , languebat , viribus mox coincidentibus , languoremque illum proxime dolor capitii securus , coma parapbrænit , & spasmus sequebatur , cum inæqualitate febris , quæ nunc tertiana simplex , nunc notba apparebat , cùm , & vera continua esset ; quod de morbo , ejusque causis , signis , & curatione posse Martinus Rulandus , Cæsareus Medicus scriptit .) Hactenus ille .

Tot malis atritum , & calamitatibus undique confectum , tandem intellectissime Maximilianum , Divinam iram contra se provocasse , eo quia segnius , quām debuerat , Fidei Catholicae negotium egisset , hæreticorumque coluisset amicitiam , quorum ope , communatas sibi hostium ærumnas , feliciter evasum , malè speraverat : ex his facile intelliges , quæ in Comitiis Austriae Ordinum , quorum initium factum est , Vienna , quarto Kal. Decembr. hujus anni , acta sunt . In illis siquidem Maximilianus , constanti Orthodoxyæ Religionis zelo , hæreticorum ausibus restitisse , narrat Natalis Comes , hoc modo :

[Cæsar

cii.

ciii.

[Cæsar, convocatis ad Comitia omnibus A
Austriæ statibus, ubi Principes illarum
Nationum convenissent, hæc postulavit;
ut subsidia præteriti anni conserventur,
cum defuerint trecenta ferè florenorum
millia. Ut quoniam, si exiret ad bellum,
nobilitatem Austriae secum exire nolo-
bat, pro ea darentur mille equites, &
quinq[ue] pedum cohortes: ut omnes In-
coleæ fæ dies quotannis, in sex annos pro-
ximos Julibonam accederent, ad eam
muniendam. Illis petitionibus Principes
eius Provincia diu relutabantur, progra-
miantur, comperdinant, devitant his
petitionibus ullum dare responsum, at-
que id in multis dies differtur. Demum
palam, ac libera oratione profiteruntur,
se nihil horum esse facturos, nisi Augus-
tana confessio concederetur. Cæsar id
agrè ferens, se nihil, inquit, ad Reli-
gionem, aut credulitatem speclans pro-
posuisse; quare petit, ut iis respondeatur,
nisi malent sui Principis indignationem
experiari. Res ita denique concluditur:
ut centum, & triginta, atque octo flore-
norum millia, in singulos annos traderen-
tur, & triginta millia, ad Bregeſſi (vi-
delicet Javarini) Inſtaurationem. Ut
qui prouentum haberet centum floreno-
rum, in tres menses, quotannis, equam
aleret Cæſari, qui plura, plures: ut, si
ipſe ad Austriae fines accederet, decimus
quintus quisque iret in caſtra: si exiret
ex iis finibus, trigesimus quisque, quod
effet pro Nobilitate. Quod ad Augustanum
responsum, ruris id renovatur, sed
silentio involuitur, ubi auditum est, vel D
Cæſaris ritu vivendum, v. abeundum:
sic soluta sunt Comitia:] Hæc Co-
mes.

civ. Praeclarissimum hoc verò, ineunte
anno, tūm erga Catholicam Religio-
nem, ac Apostolicam Sedem, tūm erga
Pii Pontificis virtutes, ac merita, devo-
tionis, atque obedientiæ argumentum,
ejusdem Maximiliani Cæſaris Sorores,
Magdalena, Margarita, Elena præſite-
rant, in Epistola ad ipsum Pium scripta,
qua Apostolicum collatum ei munus
gratulata sunt. Eximiis adeò pietatis
ſensibus ea referta nobis vīa est, ut
absque injuria haud illam posse silentio
obtegere arbitrai simus. Ex proprio
idcirco Originali acceptam, hic da-
mus.

[Sanctissimo Patri
PIO QUINTO
Pontifici Summo.
BEATISSIME PATER.

Post oscula Beatissimorum Pedum,
offerimus tuae Sanctitati, &
S. Sedi Apostolicę debitam
obſervantiam, atque
obedientiam per-
petuam.

Non possumus non optimo jure San-
ctitati Vestre gratulari (licet in-
dignissima Sorores Augusti Cæſaris Ma-
ximiliani, subditissime, tamè in Chri-
ſio Filia Sacra Romana Ecclesiæ) quod
singulari Dei munere, ac Spiritus San-
cti dulci, ad summum Ecclesiastice Di-
gnitatis fastigium fit sublimata. Juſtiſi-
sum effe existimamus, omnes Chriſli
Servatoris nostri nomine initiatos, inſi-
gnitosque, tuae Sanctitati debere meritò
congratulari, partim proper preſentis
ſeculi neceſſitatem, partim & ob Ca-
tholicorum omnium diu desideratam
consolationem. Nos ſimul etiam toti Ec-
clesie Chriſti ex animo gratulamur, ta-
lem effe, ſupremo munere, datum Paſto-
rem, cuius virtus omnium calculo proba-
tur, enjus doctrina ab omnibus iuſpici-
tur, cuius prudentia apud omnes in con-
feſſo eſt, cuius denique vita & sanctimonia
ſingularem Christianis attulit laetitiam,
& verd' ovile Chriſti moderandi expe-
ditionem. Precamur Deum Opt. Max.
ut ſua Divina Clementia continuo pre-
ſidio, atque gratiarum omnium aquis
tuam Sanctitatem ita irriget, ut Vineæ
Domini fructus increſcant tales, quales,
non ſolùm praefens hæc rerum noſtrarum
calamitas defiderat, ſed etiam jure ſuo
expoficit. Nobis ſummè cordi eſt Reſpu-
blica Chriſtiane ſalus, quam, plerisque
in locis, maximi doloris ſenſu, periclitari
videmus, tūm propter diverſas hæreſium
ſectas, tūm etiam vita noſtræ, ubique
pravitatem. Neutiquam dubitamus,
Pater Sanctissime, tuam Sanctitatem,
omnem commoturam lapidem, totisque
nervis enixuram, (quod omnes verd' Chriſ-
tiani certa ſpe conceperunt) ut priſti-
nus Ecclesiæ ſplendor nobis affulgeat,
Chriſtiana cohors justi babenis diriga-
tur, ſalus proximorum provehatur, ma-
lorum

Ex Archiv.
Card. Ale-
xand. M.
SS. Codic.
num. 63. 1

orum lerna , & infinita præpemodum scandalia (quæ nimis ingratescunt) à medio tollantur, innumeræ heres, quæ (prob dolor!) biſe in locis nimis radices egerunt, extirpetur . Hoc summis votis expetunt homines cordati, qui penituli in Vestre Sanctitatis zelo requiescent . Hæc nos ed dicimus, Pater Beatusime, quia omnium relatione certum habemus, tuam Sanctitatem insigni pietatis, & Divini fervoris ardore inflammatam, ac Christiana caritatib[us] igne accensum, (quod nos singulari perfundit gaudio) & quanumvis omnium infimæ, tue Sanctitatis nostram erga eam peculariēm in Christo amorem declarare voluimus. Nihil potius in optatis habemus, quād Christo nostro servire, Sedi Romane perpetuū adhærere, Fidem Catholicam, & Romanam conservare, tue Sanctitatis justam obedientiam consecrare: proinde, ut vota nostracum plenissimo tua Sanctitatis zelo conjungamus, summo, quo possumus, studio oramus, ut tua Sanctitas, sicut felicissime capta, (quod plant futurum speramus) ita constanter auſt conceptus suos, conatusque, felicitrib[us] auctoribus producat, promoveatque. Singularis nobis accrescit fiducia, fore, ut tua Sanctitas omnium sit complectura expectationem. Nobis simul per suaſſimum habemus, tuam Sanctitatem paterno, quo submisit scribimus, amore, & agnitione, & que sua est congenita bonitas, benignè suscepimus. Novit tua Sanctitas, Pater Beatusime, quantum, & quād irreconcilabile calamitatum pelagus totum orbem obduxerit, ut sc̄d nulla sit niedendi maloſpes relīcta, niſi singulariter Christus fit manus porrectiorum auxillatrice; unde ſi, qui pro aris, & foci (quod ejant) Sedem Apostolicam, defrinximique Catholicam intercedit tuerit, maxima adversariorum, & multorum aliarum perſecutionum tela, tam concionando, quād proximos quoq[ue] q[ui]am ſalutis docendo, juvandoque perpeti coguntur. Facile Itaque Sanctitas tua paternæ, quod eos fo- vendos ſuſcipit, ſuſcepit omni amore prosequitur, protegitque. Tales autem ſunt Paſtres, & alumni de Societate Iesu, tue Sanctitatis, multas ob causas, jam dilecti, aequo devinelli. Hi ferè unici sunt, qui labent Ecclesiæ, suis laboribus, vigilis, & indeſſo ſudio ſuccurrunt, qui juuentuēm educant, ut Christo lu- crificiant, qui dubitantes ad certum

A tramitem perducunt, overſos redacunt, omnesque, quos poſſant, die, noſtuque juvent, erigunt, solantur, confirmant. Eapropter hanc Iesu Societatem, Romana Sedi penitus addidram, cuæ Sanctitatis, maximo, quo poſſimus, ſudio commendatam eupimus, non aliter, ac fi nos ipſi commendaremus. Summam bonitatem ſedulō preccabimur, (ſed minitſſima ſunt era noſtra, nulliusque pondoris) ut tuam Sanctitatem, nobis in Christo Iesu verè dilectam, in multos conseruer annos, quo deſolata Eccleſia mederi, Christianis animis ſubvenire, eſurientem populum pafcre, toſique Christi vinea utiliſſimè pafce, ſemperque prodeſſe queat. Cui Sanctitatis tua, aequo Sedi Romane Apoſtolicæ nos, & merito, perpetuū dedicamus, tradi- mus, conſecramus. Data Oſiponti 10. Februario Anno Domini MDLXVI.

B Tuz Sanctitatis, & Sedis Apo- ſtolicæ

C Deditissimæ in Christo Filiz Magdalena, Margarita, Helena.]

D Quidad Societatis Iesu alumnos, eam ſibi promeruisse laudem, quæ, hac in Epiftola, eis tribuitur, innumeræ pro- pè, pro Catholica Religione, exantati ab illis labores, ac ubique terrarum, pro illâ patrata facinora oſtendunt; de quibus, & nos sermonem inſicere, prout occasio feret, vel ipſa historica veritate compellente, cogemur.

E Atrocissimam autem Danis, hoc pariter anno, cladem intulit inopportuna (inquit mellifici historici Scriptor) Jo: Laurentiani officiositas. Inter Suecos, & Danos, ad fatus, per quas Holmiam itur, juxta Gothlandiam, a quo diu marte pugnatum, ſed poſta victoria Sueciſ, ſine pugna, delata; nam, cum Danicus praefectus matris, quem memoravimus, Jo: Laurentianus nobilem, quemdam, in ambiguo illo certamine interfectum, Viſbonæ, Gothlandie Oppido, ſepelire ſolemni pompa decreviſſet, & fruſtrâ præmonente Inſula Praefecto, nè naues in vadoſo portu figurentur, Danica, ac Lubencenses classem conjunctæ ad Oppidum appulissent; ora repente tempeſtas utramque classem, horribili procellarum vi quassatam, ac diſiectam, in qua circiter novem hominum millia erant, cum ipſo Thalaffario Jo: Laurentiano, & Bartholomeo Tu- napel-

cv.

cv.

1566.

napello, Lubecensi Consule, miserabi- A

li, ac luctuoso naufragio absumpit.

At in Poloniæ Regno, hoc anno, Catholica Religio, ab hæreticorum fraudibus, excitatis procellis, penè, & ipsa obruta vîsa est. Anno superiore, Parcoviæ ejusdem Regni Comitia habita fuerant, in quibus Lutherani, ac Calvinista, quamvis in multis, ad credulitatem pertinentibus, inter se dissidentes, quod facilius tamè, majoreque vi, numero, ac impetu vera Fidei Catholica obesse possent, eamque everte-re valerent, consilium injerant, ut hæreticorum partem alteram, quæ Tridei-stas, ac Anabaptistas complectebatur, si omnino non possent, saltem ex Poloniæ Regni finibus exterminandam cu-rarent; quamobrem, & à Rege, & ab universi Regni Senatu pestilentissimas duas eas sectas proscripsi, publico Senatus consulto, importunitissimis precibus, & animi contentione postulaverant.

Verum versutum ipsorum consilium, agnoverant, conatusque irritos reddiderant Catholici, impiam præcipue cal-liditatem aperiente Cardinali Stanislao Hosio, Viro, vite sanctitate, doctrina, ac prudentia toto Orbe celeberrimo, qui nefariam Calvinistarum, ac Luthe-ranorum everterat perfidiam, sapienter dicens:

[Comedant potius ad invicem, ut consumantur ab invicem; bellum enim hæreticorum, pax est Ecclesia. Aut simul omnes, qui ab Ecclesia disce-ferunt, proscribantur, aut, si hoc potestias tenebrarum non permittit, simul D

omnes tolerentur, veritas enim, dicebat, falsitatem, non falsitas pellere debet ve-ritatem; solo enim Trideistæ, & Ana-baptistas ejicere, sibi Lutheristas, & Cal-vinistas canonizare, & eorum poten-tiam augere, & audaciam nutritre, &c.]

E

Ind expedire potius existimaverat, ut Trideistarum perfidia recipereretur, si, quod absit, Fide Catholica reprobata, ejus loco nova aliqua secta sufficienda fuisset; quod ejusdem turpititudine, à reliqua omni doctrina amplectenda, qua cum Ecclesia Catholica non conveniret, deterritos ituros homines prudenti- sumè judicaverat. Quapropter, licet in Episcoporum quoque Ordine, qui ad Comitia convenerant, non defuerint, quibus expedire visum fuerat, ut, si non omnes simul, aliquæ tamen hæretico-rum sectæ è Regni finibus pellerentur, quod sectariorum numero diminuto, de-

Lutheranis, ac Calvinistis statuendi, decernendique facilior ratio ineunda esset; nihilominus & ipsi tandem in-Hosio Cardinalis sententiam descendere-runt. Ea in re, cùm Joannes Franciscus Cardinalis Commandonius, Apostolice Sedis Legatus, qui iisdem interfuit Comitiis, multum laborasset, & tamè, ut publico Senatus consulto, omnibus pe-nis, & infortuniis, Regni Statutis, comprehensis, omnes in universum adiudi-carentur, qui cum Ecclesia Catholica Romana in Fidei doctrina non concor-darent, obtinerè non potuisset; hoc summo tamè Catholicorum conatu, perfectum fuerat, ut externi ministri, cuiuscumque sectæ essent, veluti belli faces, seditionum flabella, & audaci-simorum hominum nutricula, qui se se, vel duces, vel seditionis ministros, ubiq-ue præberent, omnium sententiis, in-trâ certum tempus, è totius Regni di-tione, finibusve excedere juberentur.

C

Id Comitorum decretum, indi-gnissimè tulerant Calvinista, ac Lutherani, vel quod eorum machinationes evertisset, vel quod eodem planè à Catholicis, quo Trideistæ, & Anabaptistæ, loco haberet, & iisdem digni poenis, imò etiam gravioribus, quam illi, infortuniis obnoxii existimati fuissent; ob id, videlicè, quod ipsi Ecclesiam Catholicam universam, auctoritate, antiquitate, confessione roboratam, primi om-nium commovisse, ac deseruisse insimula-arentur: illi verò, non nisi Lutheranos nupèr natos, qui suum, ut vocabant, Evangelium non ita pridem de sub-secam eruerant, reliquisten. Depo-nendas igitur esse mutuas istas conten-tiones, ac de ineunda inter utramque partem concordia, rationes potius ad-inveniendas cogitarunt, quod, alternis hujusmodi odiis, causam Catholicorum meliorem, suam verò deteriorem red-de-re nollent. Novis idcirco consiliis, & artibus armati, ad futura Regni Co-mitia, Petricoviam, hoc anno venire, cùm molirentur, interim, ad compo-nendas mutuas inter se concertationes, conventiculum coegerunt, cuius acta sic à Stanislao Rescio monumentis tra-dita fuere.

[Deletti erant quatuor viri nobis-
les, totius disputationis testes, duu ex De Achelis,
majore, & ex minore Polonia duo; quin-
tus erat scriba: omnes Calvinicole. To-
tum
tidem III.
III.
De Achelis,
Ex Phaber.
Evangelic.
Reli. par-
tia. 146.

tidem fuerunt Trideistarum, & testes, & Ministri. Lutbenius, Packius, Hofmannus, Gregorius, & Joannes Casanovus, Scriba. His ab utraque parte delectis questio erat de Praefide, an unus esset, & quisnam eum locum sustinere deberet. Vixum erat alteri parti, ut alterius diebus, ex utraque parte unus aliquis praesesset: sed cum id quoque disperceret, duo perpetui Praefides electi sunt, alter Calvinista, alter Trideista. Eo vero constituto, qui tum erat Regni Poloniae Marcaleus Calvinista, (is erat unus ex testibus) pro more patrie, paucos praefatus ad studium pacis, atque ad resolucionem adversarios abdortatus est. Hec ad extremum verba subjungemus: (Constituta colloqui, disputationisque ratione, in Del, Sandaque Trinitatis nomine, excordimini:) que verba Trideista quidam, truci vultu excipiunt, exclamavit: (Nos vero hic non dicimus Amen: neque enim istum Deum, Trinitatem novimus, nec ab eo quidquam praediti, vel speramus, vel expectamus:) hic alii responderunt: (Nulla jam alia disputationis propositione opus est, cum ipsa sepe in ipso cursu sermonis obtulerit. De hoc agatur.) Trideista igitur, quatuor primis sessionibus, Scriptura Sacra loca proferebant in medium, ex quibus probare contendebant, Christum, qui vocatur Filius Dei, non fuisse ab eterno Deum, nec Patri, qui dicitur Ieboe consubstantiale: sed in tempore natum, & Divinitate donatum. Vixim Calvinistae scriptum quoddam protulerunt, in quo ostendebant, illud Genesis primus. Faciemus hominem &c. non de sola Dei Patris, sed etiam de Filii persona intelligi. Addebat illud Joannis: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & alia hujus generis, Catholicis omnibus notissima. Huic scripto in secunda sessione responderunt Trideista, non quidem directe, difficile enim erat manifestam veritatem de vera Fili dividintate oppugnare; sed effugili quibusdam utentes, & quasdam figuratas, & equipollentes enunciations affectantes, qualiter est ista: In principio erat Verbum, non significare initium creationis rerum, sed innovationis, qua facta est per Christum: ita enim ajunt: In principio renovationis Ecclesie, Verbum, hoc est, Christus homo, erat quidem in mundo, quia jam natus erat ex Maria, sed erat apud Deum, quia erat occultus

Annal. Eccl. Tom. 22.

A dominibus, & soli Deo notus, donec a Joanne manifestatus est. In secundo conflitu, consencionem primitive Ecclesie, de doctrina Trinitatis, ad hanc uigil nostram tempora perductam, opponebant Calvinistae: & eam Sanctorum Patrum, & Doctorum testimoniis confirmabant. Trideista quoque, ex hisdem Patribus, erroris sui praesidia afferabant. At eum ex aliis, atque aliis eorumdem Patrum locis, in quibus sepe clarissim explicabant, conuincerentur; rejicerunt ad extremum B Trideista Patrum testimonia, tamquam sibi ipsis contraria, & in solo verbo Dei acquiescere velle protestabantur. In tertio conflitu, ex historiis petita sunt argumenta. Protulerunt scriptum Trideista, in quo eonabantur ostendere, Fidem Santissime Trinitatis in Concilio prima Nicenae fabricatam esse, deinde a Cesare Constantino, vi, & armis propagatam; Concilium vero Arianorum Syrnii celebratum, & Constantium Arii fautorum approbabant. Hunc scripto, scriptum aliud opposuerunt Calvinistae, dolentes, quod fesse, projecto pudore, Arii fautori, & discipulis prouferentur, homini, universi Orbis iudicio, & Doctorum testimonia reprobati, & damnati. Attamen, ecce nobis scriptum, ajunt, quo ostendimus, non ex mutilatis, sed ex certis, & probatae fidei historiis verbum omnia, atque a Deo doctrinam de Deo uno, & Trino, ante Concilium Nicenae fuisse, illosque 318. Episcopos nulli aliad, quam antiquam, & a Majoribus acceptam, Fidem, decretis suis clariorem reddisse. Vos vero, ajunt, cum omnia perperam interpretemini, gravem aliquando Dei vindictam experiemini: nobis agere vobis quem non libet; videmus enim, nullam vos prorsus forte habere in universa Domini hereditate. His auditis Trideista, & verbis, & scriptis valde dixerunt Calvinistae. Unus vero a surgent, & Deum illis propitium, & mentem precatus est meliorem, veramque unius veri Dei agnitonem. Calvinista vero perulgatum illum Ecclesie hymnam clara voce cecinerunt:

Deo Patri sit gloria,
Eiusque soli Filio,
Cum Spiritu Paraclyto
In seculorum secula.

Quae verba rabidi Trideista non ferentes, simul omnes e confessu abiacerunt, ne-

B b

gan-

^{1566.} gantes se ferre, sine stomacho posse summi Dei injuriam, nec valentes dicere: Amen. Ita colloquium illud, malo consilio institutum, pejorem exitum accepit.) Hucusque nefarii Conventiculi acta; ex quibus satis appareat, Calvinistas, ut Trideistarum argumenta diluerent, ad Ecclesiae Catholicae arma, SS. videlicet PP. authoritatem, Conciliorum scita, nec non Ecclesiastice historie monumenta confugere; siisque fuerit; telis coactos fuisse, quibus Catholicam fidem persaepe haud propugnatam contendunt; dum eadem ab ipsis allata rejiciuntur, cum ab Orthodoxis contra illos adhibentur; ita ut aliqualiter de Calvinistis sic in Trideistarum agentibus, usurpare liceat id,

<sup>Augst. 10. 3
in Psal. 156.</sup> quod de Hebreis ajebat Augustinus: [Quando ostenderemus volumus prophetatum Christum, proferimus Paginis istas (nempe sacras Literas) & ne forte dicant, duri ad fidem, quia nos illas Christiani composuitus, & cum Evangelio, quod predicamus, finxerimus Prophetas, per quos predictum videbatur quod predicamus; hinc eos convincimus, quia omnes istae Literae, quibus Christus propheta est, apud Iudeos sunt, omnes istae literas habent Iudei. Proferimus Codices ab inimicis, ut confundamus alios inimicos: in quali ergo opprobrio sunt Iudei? Codicem portat Iudeus, unde creditur Christianus: librarii nostri facti sunt; quomodo solene servi post dominos, Codices ferre, ut illi portando deficiant, isti legendo proficiant. In D tale opprobrium dati sunt Iudei, & impletum est, quod paulo ante predictum est: dedit in opprobrium concubantes me &c.)

(Mendaces igitur à se, veraces contra se) [ut alibi scriptit idem Augustinus.] Calvinistas Trideistarum impugnarunt, & [de inimicis nostris, alii confusi sunt inimici] in nefandissimo eo colloquio; ex quo magis aversis, inquit Rescius, & à concordia, & ab invicem, animis, & studiis, cum utraque pars heresios alteram condemnaret, discesserunt. Longè tamen aliud, libris, de hoc ipso colloquio suo, editis, commentos fuisse, ut suorum animos confirmarent, & Catholicorum animos retardarent, idem tradit.

Hujusmodi verò perditorum hereticorum insidiae, uti laterè haud potuerent Pontificem, qui tam magna vigi-

lantia universo gregi Dominico præterat; sic, ut eas deturbareret, nil, quod sui esset munerus, prætermisit, Admornendos officii sui in primis igitur duxit Episcopos, qui iis, qua memoravimus, Comitiis Petricoviensibus interfuturi erant, ut hereticorum ausibus obfisterent; quod quidem, scriptis ad eos sequentibus literis, egit.

(Venerabili Fratri Jacobo, Episcopo Gnesnensi, Regni Polonie Primati,

PIUS PAPA V.

Ven. Frater, salutem, & Apostolicam Benedictionem.

Cum magnopere suspicemur, quam plures ex Laicis, qui Comitiis istius Regni interfuturi sunt, heretica prævatis labe polluto, & Ecclesiastici Ordinis adversarios, hac oblate occasione, aliquid, ut solent, molituros aduersus Religionem Catholicam; cogite nos commissi nobis officii sollicitudo, & Divini bonorum zelus, Fraternitatem tuam, & ceteros bujus Regni Episcopos bortari, & monere, ut tam necessario tempore vestrum officium præstetis. Agetur enim Dei Omnipotenti honor, & Fidei Orthodoxae causa, pro quibus SS. Patres nostri sanguinem suum profuderunt. Agetur orium Dominicarum salus, pro qua à bonis, fidelibusque Pastoribus, si opus sit, anima ipsa ponenda est. Primum, si quid heretici, hereticorumque fautores tentare conabuntur, quod ad confirmandas heresies pertineat; te, & reliquo Fratres perniciois eorum conatus, una mente, constant, & fortiter obviam ire, & obfistere oportebit, nè videamini canes muti, non valentes latrare. Id quod, nè in vos dici posse, tuc maximè partes erunt, qui, ut dignitate alii istius Regni Prelatis ecclesiis, ita bortator, & dux eris, & reliquis Catholicis, ad resistendum hereticis esse debes. Speramus autem, si inter vos, ut debetis, consentienter, illis sacerdotali vigore vos opponetis, (Deo favente) vos corum consilia esse fracturos. Turpe admodum, & indignum fuerit, pariores illos esse ad Fidem Catholicam oppugnandam, quam vos ad defendendam. Memineris, Frater, officii tui, Deo reddendam abs te rationem fore, quam, quia ipsi quoque de nostro redditu Nos

Ex Archiv.
Paic.
ibidem sup.

Nos esse meminimus, idcirco præterire noluimus, nec debuimus, quin te fraterna charitate moneremus; quid tali tempore facere debeas; ut, qua te, protuta sponte salutum esse speramus, nostro admonitu facias diligentius, acris, studijs. Datum Roma, apud Sanctum Petrum, sub anno Piscatoris, die 27. Martii MDLXVI. Pontificat. nostr. anno primo.)

Ad Episcopum Cracoviensem.

(Venerab. Fratri. Philippo, Episcopo Cracoviensi.

PIUS PAPA V.

Ven. Frater, salutem, & Apostolicam Benedictionem.

*Ex Archivio
Varie.
Ibid. sup.* **C**um sciamus, istius Regni Conventui interfuturos esse complures ex Laiis, hereticorum fautores, & Ordini Ecclesiastico infensos; pro certo habemus, id eis, more suo, actures, ut aliquid decretem extorquent, quo heresum per His in ipso Regno confirmetur, atque augeatur. Quia sollicitudo, cum animum nostrum non mediocriter angat, Fraternitatem tuam, sicut ceteros quoque Fratres, iisdem Comitiis interfuturos, hortandum duximus, & admonendum, ut tam pernicioſis eorum conatibus, sali tempore, pro tua parte, fortiter, & constanter obſtolas, nec pro Dei honore, & oviū tuarum salute, ullam contentionem subterfugias. Si enim heresici, ad oppugnandam Religionem Catholicam, & perendas Dominicā oves, tam attenti sunt; quamvis attentiores, & paratiōes esse Dei Sacerdotes debent, ad Dei honorem, & Orthodoxæ Fidei veritatem, unā cum salute commissarum sibi oviū defendendam? Cogitare unumquemque vestrum, & repudare secum oportet, quanto Sanctorum Patrum nostrorum sanguine fuerit Catholica Religio constituta; quod sic veri, ac boni Pastoris officium inplebitis. Capiendus est vobis in eo Convento dignus Dei Sacerdotibus animis, & pro salute oviū vestiarum, mors, si ita opus sit, appetenda est. Sed non eris, ut speramus, difficultate hereticorum impediare conatus, si modis illis vos, una mente, & ea, qua debetis concordia, resistetis. Absit a vobis, ut illo, aut metu, aut ignavia sacerdos-

A tale officium de seratis. Meminisse te quidem, Frater, offici tui credimus, nec commisurum putamus, ut illud in te dicti possit: canis mutus non valens latrare: sed nostrum ipsi prætermittere noluimus, ut tibi de tuo, ita nobis de nostro ratione Deo reddandam fore. Datum Roma apud Sanctum Petrum &c. Die 27. Martii 1566. Pontificat. nostr. ann. primo)

Ad Petrum Miscovium,

Episcopi Plocensis

Coadiutorem.

(Dilecto Filio Petro
Miscovio.

Venerab. Fratris Episcopi Plocensis
Coadiutori, Regni Poloniae
Vice-Cancellario.

PIUS PAPA V.

Dilecte Fili &c.

Ibid. sup. **S**icut heresici, ad pestiferas hereses suas confirmandas, semper intenti sunt; ita Catholicos oportet ad Sanctam Catholicam Fidem defendendam esse prompros, atque paratos, coramque impiis, & pernicioſis conatibus, & Diuinī honoris, & salutis animalium causa fortiter, & constanter obſtare, & pro his rebus non dubitare, si ita necesse sit, sanguinem ipsum profundere. Quia igitur non possumus non magnoperè vereri, ne hereticorum fautores, in Comitiis Regni, aliquod decretum extorquere conentur, adversus Fidem Orthodoxam: dilectionem tuam hortamur in Domino, & admonemus, ut offici sui memor, tali tempore, Religionis causam, unā cum Episcopis, & aliis Ecclesiasticis viris constantissimè, pro sua parte, fortiter, atque defendat, iisque officiis fungatur omnibus, qua ipsius prudentia, & devotione sunt digna. Quia in re, & saluti sue Nationis inserviet, & pro tali studio sibi Omnipotens Dei gratiam acquireret. Omnimē putabamus, te tua sponte officio tuo diligenter esse funbulorum, cum tuum erga Catholicam Religionem studium nobis non sit incognitum; sed samen pro nostri muneric officio, piam voluntatem tuam paterna

^{1566.}
bortatione nostra duximus incitandum. A
Datum Romæ, apud Sanctum Petrum,
sub annulo Piscatoris, die xxviiiij. Martii
1566. Pontificat. nostri anno pri-
mo.)

At nullus erat, vel inter Laicos,
vel inter Ecclesiasticos viros, cui
aptius provincia haec committenda fo-
ret, quam Hosio Cardinali, qui in-
numeris certaminibus, pro Catholica
Fide susceptis, gloriosus, hostium im-
petus, vel solo nomine, unus repellere
posse videbatur. Ad ipsum igitur ista
Pius scriptus:

Stanislae Cardinali Hosio &c.

PIUS PAPA V.

Dilecte Fili &c.

Quia hereticorum mores novimus,
& odium quo Ecclesiam Cathol-
icam, & Ecclesiasticum Ordinem
infestantur; dubitamus, eorum fautores,
in Comitiis istius Regni, molitus quid-
quid poterunt, aduersus Religionem Ca-
tholicam. Itaque, pro officiis nostri mu-
nere, cobortandos, & admonendos duxi-
mus Venerabiles Fratres, Archiepisco-
pum Gnesnen, & singulos Regni Epi-
scopos, ut tali tempore, officiis ful memo-
ret, una mente adverferent se se oppo-
nant, eorumque pernicioſis conatis,
constantē obſtant. Hac te bortatione
non egere scimus. Novimus enim perpe-
tuum, & singularē suum zelum Divi-
ni honoris. In memoria habemus maxi-
ma tua, erga Religionem Catholiceam,
merita. Itaque confidimus non modū, non
expeditaturum te bortationem nostram,
sed tui ipsius cobortationibus excitatu-
rum eosdem Episcopos, ad preſtandum
fideliter Deo, & Patri, & gregibus
ſibi commissis officium ſuum; & Laicis
Catholicis, ille Comitiis de more in-
terfuturis, causam Religionis diligen-
tissime commendaturum; omnibus deni-
que officiis cum Serenissimo Rege, &
alii funeturum, que pietate erga Deum
tua, & fide, ac devotione erga Sedem
Apostoliceam, cuius inſigne, atque hono-
rabile membrum ei, digna fuit. Interēd
verò Nos, non sine maxima animi ſollici-
tudine exitum Comitiorum iſtorum ex-
peſtabimus: que Nos ſollicitudo cogit,
licet bortatione te non egere, Nos ſcire
diximus; tamen, non modū bortari te,

sed etiam obteſtari, ut omni ſudio, cura,
ac diligentia hereticum confiſchi ocul-
rat, & ad Religionem Catholicam turn-
dam, ita incumbas, ut exemplo tuo Ca-
tholicis omnibus antiues avegas. Datum
Romæ, sub annulo Piscatoris, apud San-
ctum Petrum, die xxvij. Martii 1566.
Pontificis nostr. ann. primo.)

Hoc accepto Apostolico mandato,
ad Petricoviensia Comitia fe contulit
Hosius, cuius præſentiam Catholici
omnes ſumma gratulatione, heretici
autem invito prorsus, & repugnantis
animo exceperunt, quibus eō gravior
erat ad videndum, quod magis viis eo-
rum, via illius contraria erant, atque
ipſius sanctitatis, & doctrinæ lumina,
excucientes eorumdem oculi, sustinere
non valebant. Conſilium igitur omnes
ſimil injere; ut eum perderent, Reli-
gionem universam oppreſſam, & ever-
ſam exiſtiantes, ſi unum Hosium op-
primerent, & è medio tollerent. E Re-
gni finibus idcirco turbandum cu-
tarunt; idque in Nunciorum confefſi, Vit. Card.
Hosii lib. 2.
cap. 22.
qui, ex ſingulis Polonie Provinciis,
quas Palatinatus vocant, à Nobilitate
deputati, ad Regni generalia Comitia
veniunt, in deliberationem vocari stu-
duerunt; clamitantes, ut tradit Rescius
idem) necessarios non eſſe in Polonia
Cardinales, ubi exploratorium officia
tantum obibant, utpote qui ad exte-
nos Principes, atque in Urbem omnia
Regni ſtudia, & confilia diligenter
perſcriberent; & Regem in ea, qui
Romano Pontifici nuncium remiſſient,
affiduis ſtimulis, & ſuſtrationibus in-
cendebant. Tum etiam, periculum eſſe,
dicabant, ne tempore interregni, Re-
gnū Hosius occuparet, aut arbitratu
ſuo aliquem superinduceret, ob id, vi-
delicet, quod in Cardinalium creatio-
ne, eorum Creator: Eris similiſ Regi-
bus, pronunciare ſoleret. Regni quoque
Statutum quoddam proſcrebant, quo,
nè quis Cardinalatus dignitatem pete-
ret, aut quovis modo impetraret, cau-
tum erat: demū in hoc erant, ut vel
Regno exterminarent, vel ut, Car-
dinatū Dignitatē abjecta, in Var-
mienſem Epifcopatum Hosium relega-
rent.

Hęc autem omnia à perſequen-
dx, ac proſligandz hærefis ſtudio mini-
mè Hosium abducere poterunt; tan-
tum enim abeft, ut, alicujus periculi,
tempeſtatiſque metu, à propoſito revo-
care-

caretur, quin aperte propteretur, si A quo casu contingeret, ut ex patria ejiceretur, se non in aliam partem id accepturum esse, quam, quod sibi singulari quadam misericordia prospectum. Deus voluisse, ut eò potius demigraret, ubi pestilentissimum hominum, nec nomen audiret, nec facta videret, nec oculis suis patria sua cineres, ac excidium prospiceret. Quod ad statu-
nem attinet, in qua Deus invitum, ac repugnantem colloquere voluerat; uti olim Ambrosius, eam se nunquam esse sponte sua desertum assenseret; quod si ad id compulsus fuisset; hoc quoque non infortunio, sed felicitati tributurum. De Cardinalitia verò in se collata dignitate, cuiusvis Regni Statuti severitati ultrò fere subditum offerebat, ubi ipsani quæsiisse compertum-
esset: ceterum neminem penè latere posse, non tantum eam non quæsiisse, sed insuper à Paulo Quarto exhibitam, constantissimè recusasse, & demùm à Pio, item Quarto oblatam, in virtute C Sanctæ obedientia coactum, urgente-
que Imperatore Ferdinandō, tantummodo suscepisse. Vicissim non desuisse tamen Catholicos Senatores, qui pro salute, & dignitate eximiī Cardinalis, extrema quoque pericula se subire paratos ostenderunt, tradit Rescius; qui inter alios commemorat Stanislau-
Barzium, Cracoviensem Palatinum, ad-
dictum, hæc omnia hæreticorum consilia in spongiam incubuisse, cum in sua ipso-
rum viscera infesta arma convertissent; D nām orta inter Trinitarios, & Sacra-
mentarios gravi, & acerba disputatio-
ne, de opinionum veritate, quorū-
utraque pars suam doctrinam, Christi
doctrinam, suas opiniones, Christi vo-
ces, & purum Dei verbum jactitabat,
nec possebant inter se convenire; conten-
tionum pertulī, ad Hosii tandem iudicium, utriusque sententiam referen-
dam, eisque esse standum decretis pro-
fessi sunt; licet id minimè postea p̄-
fiterint, quod Hosius nullum finem fecerit omnibus ostendendi, Lutheri-
stas, Calvinistas, Trideistas, Anabapti-
stas, &c, si qua fuissent hujus generis hominum pestes, simul omnes Christum negasse, omnes ab Ecclesia ute-
ro, omnes à vero aberrasse, licet ipso-
rum pars una de Sanctissima Trinitate,
recte cum Ecclesia sentire vide-
retur.

[Cupiebat nibilominus Rex (præ-
fati Resci sunt verba) his tantis blas-
phemis, & immortalibus oditis finem In Vñ Card.
H. si cap. 22. tandem aliquem in Regno suo ponere,
ac, si quæ int̄ri constituenda unitatis rationes, Episcoporum sententias per-
quirebat; nec debeat qui in amplissimo Regni confessu, Senatorum sententias de unitatis, & concordiae ratione inter Ca-
tholicos, & hæreticos ineunda, perqui-
rendas esse censuerunt, nisi Hosius in-
tercessisset; qui rogatus sententiam, re-
spondit: [Quid cum animo suo dilig-
issimè reputaverit vias, & rationes om-
nes, quibus posset inter dissidentes de Religione pax, & concordia stabiliti;
nullum reperire potuisse magis salutare consilium, quād quod in simili causa,
cū idem, qui nunc, olim esset rerum status, à sanctissimis, & doctissimis Epi-
scopis Athanasio, & Augustino, ante 1200. ferè anno datum esse legerat.
Volunt, ait Augustinus, unam habere linguam, veniant ad Ecclesiam, ubi etiam in diversitate linguarum carnis, una est lingua cordis. Excipient ab il-
la, non minus alacriter, & benignè, quād prodigus ille filius à Patre suo fue-
rat exceptus. Tūm etiam, ut dicant, &
faciant, quod suadet Athanasius: surgite, abeamus ad Patres nostros, & dicamus illis, anathemate detestissimū Lu-
therum, Calvinum, & omnem aliam hæ-
resim; agnoscimus autem S. OEcumeni-
cam Tridentinam Synodum, eique dicto volumus esse audientes. Præter hanc se nullam altam concordiae rationem, inter Ch̄ristianos, & hæreticos, vel legisse, vel
excogitare potuisse &c. Quid autem hu-
jus divisionis, & dissentionis culpa omnis in Episcoporum negligentiam à quibusdam conferatur, quid errantes non do-
ceant; culpam corum potius esse ostende-
bat, qui nec doceri, nec moneri volunt,
sibique Scripturarum intelligentiam ar-
rogant, sibi veritatem revelatam com-
miniscuntur, ceteros omnes truncos,
stupidos, bardos reputant. Quid igitur facerent Orthodoxi Episcopi, in tanta
hominum, tamque obstinata cecitate?
Nullius salus potest esse magis deplora-
ta, quād, qui se agrotum, & infirmum
ignorant. Tenere se preterea dicebat
memoria, quem fructum olim in Ger-
mania peperisset illa concordia, quæ in libello, Interim, vocato, constituta vide-
batur; qui motus, qui bellorum strepi-
tus, que clades sint subitè constitutæ,
quād

quād milongē māiores progressus universa A
seclorum colluvies fecerit. Sed & in
Gallia, quis sit rerum status, post tot
symbleas, sive collationes, sive concilia-
bula, in quibus de pace, deque concordia
tractabatur, consecutus, quis est, qui
non videat? &c. Non pacem heretici eu-
piant, non concordiam appetunt, sed
sib⁹ pacis, & concordie pallio, sceleri-
bus suis, & audacie impunitatem qua-
runt &c. Quād mobrem iterdm, atque ite-
rām clara voce se pronunciare, quod
concordia aliter coire inter Christum, B
& hereticos non posset nisi, ut eō rever-
tantur heretici, unde per summam au-
daciā discesserunt: ad unam Sanctam,
Catholicam, Apostolicam, Romanam Ec-
clesiam. Absit autem, ut eorum quoque
voces audiantur, qui putant, concordiam
non difficulter esse inter dissidentes soi-
turam, si decreta omnia Sacri Concilii
Tridentini legentur in Comitiis, coram
omnibus ordinibus Regni, & expende-
rentur, an recte se habeant. Quidquid C
communi omnium consensu receptum, &
approbatum esse, id sequerentur om-
nes, nec fas esset euīquam ab eo discedere.
Sicut enim fas non est in Comitiis parti-
cularibus alterius Palatinatus, Decreta
generalia Regni Comitorum rescinde-
re, ac nō disputare quidem, nūm recte se
habeant: ita, ac multè minus fas est, de
Concilii OEcumenici decretis, nūm recte
se habeant, in unius Regni Comitiis di-
spatare. Multò sanctor̄ effe debet Con-
ciliorum, quād Comitorum authoritas,
cum hoc sit, ac mindū etiam, Regnum D
Polonicum cum Orbe toto Christiano colla-
tum, quod est Palatinatus Cracoviensis,
vel Posnaniensis cum toto Regno compa-
ratim. Executione, [addebat] non
disputatione opus esse, de qua, quod non
nulli supplicandum esse Reg. Mj. censem-
per; se in ea opinione esse, quod non
omnis executio ad Regiam potestatem
pertineret. Nām Regis munus non aliud
erat, quād ut eam doctrinam, quā tra-
dita est à Patribus in Concilio congrega-
tis, ab omnibus firmiter, & inviola-
bilitate observari præcipere; sicut olim
ab Imperatore Constantino, Theodosio,
Valentiniano, & aliis factum esse legi-
mus, cum subditis libi populis præci-
perent, paenit etiam interpolatis, ut
cessaret omnī profana contentio. In-
juriam enim fieri religiosissima Syno-
do putabant, si quis senēt judicata, &
recte disposita revolvere, & publicē di-

sputare contendere; inīò verò impius,
& sacrilegus est, ajunt, qui post Sacer-
dotum sententias, opinioni sui aliquid
tractandum reliquit. Extremā quippe
dementia est, in medio, & perpicuo
die, commentitium lumen inquirere.
Quisquis enim, post veritatem reper-
tā, quid ulterius discutit, mendacium
querit. Ceterū, quod ad reformatio-
nis executionem in Concilio constituta
attineret, eam ad Regiam potestatem
nequaquam pertinere; sed ad Synodus,
ut in ea ratio inveniretur, quemadmo-
dum adduci Clerus omnis posset, ut
vitam moresque suos ad prescriptum
Concilii componeret. Neque enim ex-
pediebat de moribus Ecclesiasticorum
reformandis, in Principum secularium
presentia deliberare, cūm nec Impera-
tor Constantinus legere voluerit, que
illi de corruptis quorundam Episcoporum
moribus oblatā fuerunt, in Con-
cilio Niceno; & Scriptura velare patris
verenda præcipiat, non manifestare.
Quod autem ad disciplinam attinebat,
de qua etiam in Comitiis agendum esse
quidam existimabant; esse dicebat discipli-
nā militarem, esse disciplinā poli-
ticā, quā in Regni Constitutionibus
continetur; de his duobus in Comitiis
generalibus agi recte posse. Esse postea
disciplinā Ecclesiasticā, de qua absit,
ut in Comitiis tractaretur, cūm in Sy-
nodo, ea de re agendi locus esset, mul-
tò commodiōr, & magis etiam pro-
prius.

x.

His, & aliis multis rationibus cor-
rām Rege, & Senatu, cūm publicē, tūm
privatum oppositis, juxta illud Apostoli
verbum, Hōfius prædicavit, instituitque
opportūnū, importunā, arguit, increpa-
vit, obsecravitque in omni patientia,
& doctrina; audiavitque eum Rex, tam-
quād de Coelis delapsum Angelum, vel
si Sanctum illum Stanislaum, Craco-
viensem Episcopum corām aspiceret,
in lacrymas erupit, atque ad loquen-
tis genua provolutus, cum fletum re-
pressisset: (Seio, inquit, quād nemini
unquād adulari consuefisi, & pro sa-
lute mea tantū loqueris. Ago tibi gra-
tias, quād me, qui præcipue indigeo,
santa libertate, ad ea, que sunt mei mu-
neris, adhortari non desīs. Talem to-
semper cognovi, & salutis, & honoris
mei cupidissimum, talem nunc experior.
Perge, ut hactenū fecisti, Dei mihi an-
nunciare voluntatem, & tō Regni no-
stri

*ſit quiete Domino supplicare nunquid
intermitte] novum Ambrosium (inquit
Rescius,) & alterum Theodoreum di-
ceret .*

xii. Nihilominus, quod magis Rex fuit contra hereticos inflammatuſ, eò audaciū, & impudentiū perfidiam ſum hereticī ipſi propagare auiſ ſunt; dūm in iſdem Comitiis, contra Calviniftas Trideiftas in diſceptationem vocare præſumpferunt nefarium illud, de quo privatim, in ſuo conuenticulo Satanz jam pridem egerant, nūm Christus fit Deus? quam ſurentur infaniā, ac horridam blaſphemiam, cūm Holiſ piz aures ferre haud poſſent, nec eſſe proſpiceret, qui meritas tanti ſceleris, quas merebantur, poenias expeteret; poſtquam officiū ſui Regem, Epifcopos, coeteroſque Regni Senatores iterū, atque iterū monuifet, ac per viſcera Mifericordia Dei obteſtatus eſſet, ut tantam hanc audaciam repremerent, injuriāque Iefu Christi Filii Dei vi- ventiſ vindicarent; ſeparare ſe à ta- bernaculis impiorum conſtituit, nē peccatiſ eorum involueretur; ac ſta- tū ex Comitiis recedens, in Pruſſiam ſe recepit; quo in itinere, multis cum lachrymis, Polycarpi illud memorasse ferunt (Bone Deus! in que tempora me ſervasti?) & Hieremie aliud: [Mi- fericordie Domini, quia non ſumus con- ſumpti, quia non defecerunt miferacioneſ ejus.]

xiii. Absens verò, nec ſui muneriſ eſt oblitus, nec cum Catholice Fidei ho- ſtibus manus conſerere prætermiſit; nam Regem per literas horatū fuſfe, ut jurisjrandi ſuimemor, quod inau- guraturo in Regnum, &c., cūm corona- retur praefliterat, Christi injuriā vin- dicare pergeret, teſtatur Rescius; & adhuc inter ejuſ Epiftolas ea legitur, quam hoc ipſo tempore ad Archiepifco- pum Gneſnenſem, Jacobum VchansKii ſcripſit: ex qua etiam habetur, in hujus anni Comitiis, (quod incallum in aliis præteriti anni petierant,) Lutheranos, ac Calviniftas, fraudibus, ac iſidiis (quibus etiam, qui contra, ipſos ſtarare proſitebanter, Catholici deciperentur) obtinere ſtudiſſe, ut nempè Trideiftarum abjecta hærefi, ipſorum tantummodi ſecta conſirmaretur, ac inter Regni fines ſtarare permetteretur: revoca- returque hac ratione, quod contra omnes utriusque ſecta exteros miniftriſ,

A anno præterito ſancitum fulle vidimus. Ejusmoſi eſt Epiftola.

[Quod Confeſſionis tanto studio ſuam bæſiſim conſiramatam cupiunt, niſi miror; ſed ſi qui junt, qui ſtudium hoę corum adluuant, & bi Catholici viderè volunt, mirari ſatis non poſſum. Itand Trideifta potius, & Anabaptiſtae ju- di- cabuntur heretici, reliquo verò nibil- omniſi Lutheriſtas, & Calviniftas, (hoę enim nomine Confeſſionistarum ceneri puo) tamquid aſſertores, & Juſtices Evangelii, puriſque Dei verbi propa- gatores habebeimur? Ego verò non dubitan- ter dixerō, magis eſſe laborandum de proſtiligandi duabus iſliſ ſcliti, que pri- me fuerunt, quād de poſterioribus reli- guis, quas nobis ille procrearunt. Nam unde nobis iſli Trideifta, & Anabaptiſta? an non ex Luteriſtas, & Calvi- niſtas? Ita nō ſobolem, tantum extincitam, parentes autem ſuperflites eſſe volumus? quād verò non poſſent hi parentes ead malam, & deteriorem etiam ſobolem procreare? Eſt Grecorum proverbiuſ, ſtultum eſſe qui patre eſſe liberiſ pepe- rit; fortaſſis autē mīnd ſtultum dici poſſit, quād qui liberis eafis, patrī pe- percit. Primum docuerunt hi, Deum negare, poſte aquām & Sacerdotiuſ, & Sacrificiuſ ſuſtulerunt, quod ubi non eſt, certum eſt ibi nullum Deum eſſe, nām pro- prii Dītinitati debita ſerviſus, (quem admodum ab Auguſtino legimus adnotatum) ſacrificiuſ eſt: & in Lege na- turae, & in Lege scripta, ſemper piis ho- mines Deum ſacrificio agnouiffe, coluiſ ſequi legimus; & bic erat unus cultus, qui diſcrimen, in tēr Deum, & homines faciebat: nām alli cultus hominibus exhiberi ſine reprobatione poterant; ſacrifi- cium autem nemo preſiliuit, niſi vel vero Deo, vel quem falſo Deum ipſe judica- rat. Quod, cūm ſublatum ſit ab iſli Confeſſioniſta, (hoc namque nomine ſigni- ficare vult Lutheriſtas, & Calviniftas) quid aliud, quād Deus nobis eſt ab illis ablatuſ? Et hoc nos omnis impatiſt ma- gistrorū ferendos, ſolos autē eorum di- ſcipulos exterminandoſ eſſe putabimus? Sed jam eos majores radiceſ egiffi dicunt, quād, ut extirpari poſſint. Si rei ita ſe habet, aut auferantur omnes, aut tolerantur omnes. Meliūt eſt, quād iſli mordaces, & comedentes inuicem, conſu- mantur ab invicem, quād ut, alteris proſtiligatis adverſariſ, contra Chri- ſtum, ejuſque corpus, Eccleſiam, tanq- majo-

Epift. 18.
inter ejus
oper.

B C D E

ſtultum eſſe qui patre eſſe liberiſ pepe- rit; fortaſſis autē mīnd ſtultum dici poſſit, quād qui liberis eafis, patrī pe- percit. Primum docuerunt hi, Deum negare, poſte aquām & Sacerdotiuſ, & Sacrificiuſ ſuſtulerunt, quod ubi non eſt, certum eſt ibi nullum Deum eſſe, nām pro- prii Dītinitati debita ſerviſus, (quem adnotatum) ſacrificiuſ eſt: & in Lege na- turae, & in Lege scripta, ſemper piis ho- mines Deum ſacrificio agnouiffe, coluiſ ſequi legimus; & bic erat unus cultus, qui diſcrimen, in tēr Deum, & homines faciebat: nām alli cultus hominibus exhiberi ſine reprobatione poterant; ſacrifi- cium autem nemo preſiliuit, niſi vel vero Deo, vel quem falſo Deum ipſe judica- rat. Quod, cūm ſublatum ſit ab iſli Confeſſioniſta, (hoc namque nomine ſigni- ficare vult Lutheriſtas, & Calviniftas) quid aliud, quād Deus nobis eſt ab illis ablatuſ? Et hoc nos omnis impatiſt ma- gistrorū ferendos, ſolos autē eorum di- ſcipulos exterminandoſ eſſe putabimus? Sed jam eos majores radiceſ egiffi dicunt, quād, ut extirpari poſſint. Si rei ita ſe habet, aut auferantur omnes, aut tolerantur omnes. Meliūt eſt, quād iſli mordaces, & comedentes inuicem, conſu- mantur ab invicem, quād ut, alteris proſtiligatis adverſariſ, contra Chri- ſtum, ejuſque corpus, Eccleſiam, tanq- majo-

majoribus viribus insurgant. Audio A quod propter has hereticorum contentiones, & in majori, & in minori Polonia, multi jam ad Christum, & ad ejus corpus, Ecclesiam, jam sunt reversi, & hoc est, quod male habet Sathanas: sic enim faciliter oppressum Christum existimat, si nulla fuerit inter hereticos, qui membra sunt sua, dissensio. Sed fallitur; nunquam enim hoc inter illos bellum conquiesceret. Legi nuper colloquium, quod habitum est Maulbruni, praesidentibus doctissimis, scilicet Sacrae Theologie Magistris, Palatino Rheni Principe Elebore, & Christophoro Duce Virtembergensi. Tot invicem hereses, tam feras objecerunt, ut horror me quidem legentem corripuerit. Ad extremum, de Cœlo disputatione inita, etiam ipsum perdidérunt, neque præter Infernum, quidquam reliquum fecerunt. Inter alia, sic ibi Calvinistam quemdam dicentem legi. Licuit, inquit, vobis ab universa Papa doctrina discedere, & eam erroris condemnare: cur & nobis à Lutheri diversum sentire non licet? Eodem autem argumenti genere Tridecista quoque contra Calvinistas utuntur, & rebile meo quidem iudicio. Cur enim non licet & illis, quod licuit Lutheri, quod licuit Calvinio, & Zwinglio, cum plus aliquid sibi Deum revelasse glorientur? Deum, inquam, hujus saeculi, per quem, sicut Lutheri, & Calvini, sic eorum quoque mentes excavatas videmus. Quare, nulla ratione probare possum, ut hereticorum unum tantum, vel duo genera profigentur. Aut omnes profigentur, aut omnes tolerentur. Volunt habere linguam unam, veniant ad Ecclesiam, sicut mones Augustinus, ubi in diversitate linguarum carnis, una est lingua in fide cordis. Hæc inculcat quæso Regie Majestati, & ei reducat in memoriam qua traditavi cum illa, de ratione concordiae, juxta consilium Athanasii, & Augustini, quod illi de scriptum obtuli. Formam utramque vidi. Sed quale est hoc, quod heretici bi, & priuati homines, apud quos nulla de re judicium pertinet, proponunt formulas Catholicis, idque præsente Rege Catholicæ, & Orthodoxæ: Malè de illo existimare videntur, quem nos nostrum, hoc est Christianum, & Catholicum esse, certò per persuasum habemus. Video, quod habet locum apud vos illud, quod est in proverbio, sursum, deorsum. Et hoc est fides Luterana, si quis eam

duobus verbis describere velit. Sed nec illa Catholicorum formula mibi satisfacit. Si non potest aliud obtineri, magis mibi satisficeret tale quid, quale scriptum est in Conventu Parcoviensi. Propterente putant, solo Tridecistas, & Anabaptistas existuendos, quod quidam ex Tridecistas, & Anabaptistas dixisse fertur, Regem unum duximus habemus, & hunc crucifixum. Lutheri doctrina hoc est, qui docuit, nullum esse Pontificem, neque Sacerdotem, nisi Christum, qui semetipsum obtulit pro nobis hostiam in ara Crucis. Sicut autem Sacerdos, sic Rex est Christus; quare si nullus est Pontifex, aut Sacerdos, nisi Christus, certè neque Rex est ulla nisi Christus, pro nobis crucifixus. Cur igitur non damnantur qui Lutheri doctrinam profitentur, cum illius auctor pro Deo colatur, & ejus verbum, Dei verbum vocetur? Illum prius condemnari oportebat, deinde in discipulos ejus Tridecistas animadverti. Periculorum esse video, cum Reges Terræ tanti faciunt Majestatem suam, ut Majestatem Divinam negligant; & eam impunè blasphemari, non magis per Tridecistas, quidam per Lutheristas permittant; & absque illa, Majestatem suam conservari posse persuasum habent. Prius Dei, deinde suam quoque Majestatem intactam conservare conentur. Nam illæ sublata, nulla terreni Regis erit Majestas: quemadmodum ferè videmus, ubi ferunt Principes, impunè Christum negari; quod ibi sursum, deorsum feruntur omnia. Non Tridecista, nec Anabaptista fuerunt, qui primum nobilitatem in Germania, deinde pientissimum Cæsarem Carolum, extinctum cupabant; & qui contra Regem suum in Gallia parricidialia arma jumperunt; Lutheristi fuerunt, & Calvinisti. Si posset hoc impetrari, ut exterminarentur omnes ministri, per quos hereses cuiuscumque generis inducuntur, etiam si nulla fieret in illos, qui corrupti sunt ab eis, animadversio, multum nos precepsit putarem: sed non dubito, quin jam ibi sit Nuntius Apostolicus. Is præsens multè melius consilium dare poterit, quoniam à me absente scribi queat. Heilspiegel 21. Junii 1566.

Ex hac profecto Hosii Epistola, innumeris, ut ita loquamur, & diximus, Calvinistarum, & Lutheranorum fraudes, iniquissimas ad inventiones, ac fludia deprehendere licet, quibus nempe, ad propriam statuendam heresim, Trideci-

deistarum, Anabaptistarumque alteras convellere nisi sunt; & ad fallendos Catholicos, audaci temeritate, Fidei proponere formulas non erubuere; & ad ipsum demum Regem decipiendum, ut scilicet in eorum partes transiret, adversarios verutē Regiani Majestatem offendisse insimularunt; quod, non tam Dei (cujus certè honoris, ac gloriae nil curæ ad eos) quam propriam, hostes extirpando, caufam agerent.

xiv.

Verumtamen, & insita Regio peccatori religio quedam, & procerum B Catholicorum zelus, ac demum Hocis fervens sollicitudo, omnes in Comitiis ejusmodi hæreticorum conatus, irritos reddidit: non modò illis, quas diximus literis ad Regem, aliosque scriptis, sed etiam edito libro, de cuius scriptione, quod monumentis mandavit Rescius, hic ponere haud piguit.

Vit. Card.
Hocis lib. 2.
cap. 25.

[In Episcopatum (inquit) veniens, ad scribendum, se contulit, eum libellum, quem iudicium, & censuram de iudicio, & censura Heildebergensum, Tigurinorumque Ministerorum vocavit, in quo omnibus ostendere conatus est, non minus Lutheristas, & Calvinistas, quam Trideistas, & Anabaptistas Deum negasse; nec magis illos à Christianis Principibus, quam illos tolerandos esse; cum illi nullam ab Ecclesia, isti magnam ab illis discedendi, separandique se causam, & occasionem babuerint; nec unquam defuturos esse filios, quandiu parentes fuerint superstites. De concordia quoque ratione multa ibidem differit, quod nos letorem remittimus. In hoc autem libro conscribendo, orationum maximè præsidio usum esse vidimus, & accuratissimam rerum omnium considerationem adhibuimus. Post orationem autem matutinam, ad meditationem se conferebat, in qua tam fixo animo cernebatur, ut quandoque raptus esse videretur, & cum aliquandò indusum, quo erat induitus, ab ardenti lucerna, quæ legenti lumen ministrabat, ignem conceperisset; non prius sensit periculum, quam ad corpus ipsum incendium percosisset, ut minimè profecto insiguum aliquam in corpore suo plagam evasisset, nisi qui scriptus hæc, casu quodam in conclave ingressus, è media flamma, detrahlis vestibus, virum Dei liberasset.

Vidimus aliquandò corporis pellem in humeris ejus multis frictionibus, quibus ad tuendam valetudinem, ex prescri-

Annal. Eccl. Tom. 22.

A pto medicorum utebatur, usque ad sanguinem laceratam, cum interim toto animo, & cogitatione, lectioni, studioque deitus, nullam ipse molestiam, aut dolorem, nisi cum in se reversus esset, sentire videbatur. Sepè etiam accedit, cum aliquid amanuensi dictaret, quod facere ambulando consueverat, ut in parietem, aut in posles, aut in repagula fencistrorum frontem, aut bumeros meditabundus, tam gravitè impingeret, ut in multis dies lesionis indicia apparerent. Solebat autem eos quoque, qui dictantis sermonem excipiebant, interrogare, num quæ scribebantur, omnia intelligerent; & si quid durius dictum videbatur, ita moderari, ut sensum scriptoris sine multo labore consequi quisque possit; seque animis, non auribus hominum scribere memorabat; & hoc unum ante omnia labore, ut quæ scribuntur, legentes intelligerent, & proficerent: ornatus, & delelationis postremam ducere rationem. Qui enim novit, negat id quod sentit, explicat, perinde est, atque si nesciret. Satis est mutum esse, quam quod nemo intelligat dicere.

Fuit autem hic liber exceptus maxima Catholicorum gratulatione, multorumque judicia, de solis Trideistis, & Anabaptistis ejclendi, tunc etiam de rationibus concordie constituende, ad potiorem sententiam revocavit. Vicissim autem hereticorum animos, & maximè Genevensis illius Mercurii, Theodori Bezae, Gallie turbatoris, quem, si viveres Athanasius, ipsissimum Christicidam, & legitrapam diceret, non leviter conturbavist. Is enim, & libris editis, & missis in Poloniam Synagonistis, ut vocat, hanc a suo grege notam amovere conatus est, ut nè eodem loco, & ordine Trideistæ cum Calvinistis censerentur, nevè scilicet sue, & impietatis administri, ex illius Regni finibus ullo pacto pellerentur. Hoc si quoque censuram, & consilium boni, ut ait, Cardinalis, (hanc enim vocem ex illis impurissimis fauibus vis veritatis extorste, & nescio cuius ominis causa, Hossum vocatum in sua, in obscenissimum illum, aut loquacem suu dignissimum Martialis Epigrammatum libellum, Praefatione, ad Dodecum Shadellatum Apostamat, scripta afferit) mirabiliter exagitat, quod cursum Evangelii sui impediverit: quod æquè Calvinistas, scilicet Trideistas Christum negasse dixerit; quod Synagonistas, faces bellorum, & rerum publi-

Cc

publicarum turbatores vocaverit.) Et A
hæc de Hosii libro.

xv.
Coeterū, præter recensita studia, ad exagitandos hæreticos, ab eo adinventa, & præcipuè Lutheranos, & Calvinistas, quos, (ut ex aliis ejusdem epistolis, præcipuè ad Carolum Cardinalem Borromæum, multò ante datis, apparet) præcipuos semper totius mali, & profigata fidei authores perspicue cognoverat, alia etiam media excogitasse, quibus tandem in Comitiis contra eos decerneretur; Rescio idem his verbis asserit.

(Hosius autem memor illius, quod scriptum est: ejice derisorum, & cessabunt jurgia, omni viciissim adhibita diligentia laborabat, ut in ipsis præcipue Bezanis Synagonistis Porcovienis decreti executio fieret, & ex omni Regis dictione excedere, primo quoque tempore, juberentur. At, ut nō quid intentatum relinqueret, Magnatum, & Herorum filiis, & necessariis, quos in Fide Catholica, pietatisque studiis domi suæ educandos curabat, litteras dictare non verundabatur, quibus parentes suos, fratres, affines, amicos, & quoquecumque in aula, & in tota Republica Polonorum, gratia, & autoritate valere sciebat, bortabantur, & obrestabantur, ut istos Helveticos Synagonistis, tot jam funeribus Reipublicæ Christianæ exultantes, qui semper versantur in sp̄d rerum novandarum, olio, & tranquillitate Reipublicæ consenserunt, facies bellorum cibilium notissimas, Regiisque dominatus, & universæ Nobilitati capitales inimicos, homines plandit uox invisa, ex Regni Poloniae finibus exterminandos curarent, & in hoc præcipuè studium incumberent, ut quam à majoribus suis, tam Religiosis, quam Reipublicæ formam accepissent, eam filiis posterisque suis inviolatam relinquerent. Ac tantum certè ista sua vigilantia per ora infantium Hosius proferunt, ut, aut statim ex Regno excederent ipsis Bezanis Synagonistæ, aut certè cum sibi frānos furoris injectos sentirent, in aliquibus tenebris, & obscuritate latitarent. Nil enim postea certi, aut comperti de conatus eorum accepteramus.)

xvi.
Sic tandem frustra inumeros se labores suscepisse, ac sustinuisse Calvinistas, ac Lutheranos, ut è Poloniis finibus Trideistas, ac Anabaptistas exturbarent, licet ferò, agnoverunt; imò in

foveam, quam eis paraverant, cediderunt, dum frustra etiam, de externis ipsorum Ministris toto è Regno eliminandis, decretum, in primis sanctum Comitiis, in his infirmare se contendisse intellexerunt; nam omnes simul, cùjuscumque secta extitissent, Senatus Regisque præcepto, Regno excedere jussi sunt. Obtinuisse studio suo, ac labore Commendonum, ut in superioribus Petracoviensis Comitiis, ex Senatus consulto exteri hæretici omnes à Regno abire cogerentur, & ita Bernardinum Ochinum, inter alios, Polonia, excedere compulsum esse, scribit Gratianus. Verū non omnes tunc decreto eidem paruisse, vel ei parere distulisse, Calvinistas præcipuè, ac Lutheranos, quod in Petracoviensis his Comitiis illud, ut diximus, se antiquatuos sperarent; ea quæ retulimus satis ostendunt. At cùm irriti eorum evasissent conatus, tandem, vel latibilis se abscondere, vel aliò sunt demigrare adacti. Inter hos hæreticos, ac hæresum factores, qui Polonia egredi compulsi fuere, exitit idem, quem alibi memoravimus, Hæresiarca Gentilis, qui tamen, priusquam inde discederet, plementa temeritate, Regi librum dicare, in Sanctissimam Trinitatem, ac Dei Filium, horrendis confertum blasphemis, ac maledictis, ausus fuit. In libri præfatione profanas, ac monstruosas voces, in Ecclesiam invectas esse conqueritur, ut sunt οὐούσιον, PERSONA, ESSENTIA, UNITAS, TRINITAS, quibus omnia Divina Mysteria perverterentur, atq; sempiterminus ille Deus cum suo Filio, & Spiritu Sancto prorsus ignoraretur. Reliqua doctrina capita, eodem libello comprehensa, à Rescio si adnotata reperiuntur.

Primi. Trinitas est merum humanum commentum, Catholicis Symbolis incognitum, cum Evangelica veritate ex diametro pugnans.

Secundi. Solus Pater unus ille Deus est, qui in Scripturis unus, & solus Deus dicitur.

Terti. Filius à seipso non est, sed à Patre, cui ut Essentiatori subordinatus est.

Quart. Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, non solum, quod ad personas attinet, sed etiam quoad quoia divisi sunt.

Quin-

Gratian.
Vit. Com-
mendibz.
cap. 9. pa-
gin. 134.
Reflo. de
Arbifam.
et Phalo-
rif. Centur.
Genitilis.
pag. 145.

Quintò. Filius à Patre genitus est, secundum *euāias*, ut subordinatus spiritus, differens à Patre.

Sextò. Tres sunt eterni spiritus, quorum quilibet per sé Deus est.

Septimò. Hos tres spiritus distinctos esse ordine, gradu, & proprietate *euāias*. In primis verò, in eam inducit distinctionem essentie, ut tres eternos numeret, & gradu distinctos constitutus spiritus. Et cùm nos dicimus, Pater Domini Iesu Christi est persona in una individua Trinitate; Gentilis falsam hanc esse contendit, & dicendum esse: Pater Domini nostri Iesu Christi, unus est ille Deus. Item cùm dicitur, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, unus sunt Deus eternus; ipse de heresi Catholicoes accusat, & inquit: solus Pater est *āvōðos*, *āvōðos*, & Essentiator. Filius autem essentialem, & quidem Deus, sed non *āvōðos*. Sic etiam Spiritus Sanctus; ideoque non unus, sed tres eterni. Item quod dicimus, unum Deum in Trinitate, & Trinitatem in Unitate venerandum esse; hanc piam, & simplicem sententiam dicit esse sophisticam: & tres spiritus realiter subsistentes affirmat. Sic loquitur Antidot. 3.; & fol. 70. sese aperit. Tres, inquit, eterni spiritus, congruo ordine, & gradu distincti. Et quamquam concedat, Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum tres esse personas ejusdem naturæ; tamen addit distinctas esse ordine, gradu, & proprietate: quia dū illi explicanda sunt, dicit, proprium Patris esse, ut appelletur unus, & solus Deus: qua explicatione manifestè excluditur Filius, & Spiritus Sanctus ab unitate Deitatis. Fingit autem quamdam *āvōðos*, quæ in solo Patre constitutæ, ac Filii non sit. Hinc Patrem *āvōðos* nominat: ut per excellentiam verè, & propriè Deus sit; Filius autem non *āvōðos*, sed *āvōðos*, aut *āvōðos*. Hinc illud, Filius à seipso non est, sed à Patre Deo, qui est *āvōðos*. Item quod Pater in Scripturis dicitur unus, & solus Deus, invisibilis, altissimus, & Deus Christi, sive Verbi Incarnati. Item Filius subordinatus essentiator; sic Patrem essentiatorem constituit, Filium autem essentialem ab illo, ut Pater propriè Deus sit, Filius autem subordinatus Deus.

Afferere etiam blasphemus minime dubitavit, nemine adhuc, quod Annal. Eccl. Tom. 22.

A quidem ipse sciret, pro gloria, & eminentia Patris mortuum esse: Prophetas, Apostolos, piosque Martyres pro Filii gloria persecutiones, mortem, & extrema quæque passos esse: eminentiam autem Dei Patris nullos adhuc Martyres habuisse.

B Sanctam demum, ac individuam Trinitatem horrendis conviciis incessare sacrilego ore præsumit, dū eam novum Idolum vocat, Deum Tripersonatum, Deum Sophisticum, Diabolicam personam, & fictitiam, personam fantasticam, personam sophisticam, in novo Deo execrabile mixturam, horrendam confusionem, quartum Idolum, in orcum detrudendum, primam personam magicam in uno Deo, qua verè larva, & inane spectaculum sit, monstruosum nomen, Deum Trinoninium, tergeminum Christum, Christum transformatum in eum, qui filius Dei non sit; Deum hunc, nimis versipellel nuncupat, cùm se interdum in uno occultet, interdum verò in tribus personis dilatet. Nihil cum differre dicit à Deo Baal, Moloch, Byto, Turcico, & Judaico. Non esse unum Deum Patrem Christi in essentia, & personis quazrem. Sub titulo Essentia Dei, Satanam coli: esse larvam triformem, & fictitium Deum, & alias hujusmodi execrables, atque horrendas blasphemias, quas hic omnes recensere longum esset.

C Hunc autem foedissimum librum, unà cum auctore, eternis tenebris, ac incendo merito damnandum, cùm Regi obtulisse Gentilem, priusquam Polonia excederet, supra dictum sit, sciendum est, maledictorum, in eo comprehensorum horrore perculsum Cardinalem ^{Fidei Cr. Regi f. 1. 2. 27.} Hosium, adactum fuisse, ut Regem palam argueret, quod cum, ac huic similes alios hereticorum libros sibi dicari permisisset. Quod quidem educi posse videtur ab his, quæ Rescius in ejusdem Hosii vita refert; narrat siquidem, Regem ipsum rogasse Hosium, ut Hispanicum iter suscipere nè gravaretur, ut cum Catholicis Rege Philippo, de materna sua hæreditate, Barense, & Rosanensi Ducatis, deq; ceteris ad causam eamdem pertinentibus sageret. Verum Cardinalis oblatum munus constantissime accipere detrectavit, donèc, inter alia, aliquam prius Rex ipse palam significationem daret, se quoque ab omnibus hæreticis, & animo, & voluntate esse

alienum, & saltem hæretorum Ministros, Bezanosque Synagonistas, qui non men, & existimationem Majestatis ejus, in Orbe toto Christiano, insigui macula polluebant: (dum illi fidelissimos, & hæreticissimos libellos dicare non vrebantur, & Regnum ejus, asylum hæretorum vocare non dubitabant) ex Regno suo omnino excedere juberet. Idecirò, licet Legationis illius onus, ex eo Hosius non obseruit, quod à suscepto consilio, sua Rex sponte di scelerit; tamè ex ipsius falutari bus monitis, Regem eundem, undique è Regni finibus pestilentissimis hominibus excedere jussis, haud parum proscile censendum cognoscitur, cum fortè in exequendis, que contra eos in Comitiis sancta fuerant, segnior quam oportuisset, se gereret. Tantum igitur absuit, ut à dикato iniquissimo libro utilitatis aliquid, ac remissionis, impius Gentilis (ut forte speraverat) obtineret; quin potius eamdem, cum aliis exterroris errorum Ministris, perpetui exili sententiam subire compulsus fuit; nec ita multò post, meritas blasphemiarum poenarum luit; nam, ubi Polonia egredius, Helvetios petuit; cum ibi articulos quosdam disputandos in publicis locis affigi fecisset; primùm in carcerem conjectus, deinde, hoc ipso anno, Berna, supplicio capitis plexus fuit; ut supra retulimus.

Catholice tamen Religioni in Polonia hoc tempore haud minor, quam ab hostibus manifestis, ab insidiatore occulto periculum impendit; qui siquidem, ovina pelle testus, Dominicum, in eo Regno, gregem occidere, mactare, ac perdere moliebatur. Fuit is Archiepiscopus Gnesensis, Jacobus Ukan gius, Regni Primas, ad quem paulò ante datas à Pontifice, & ab Hocis literas retulimus. De illo ista scribit in vita Cardinalis Commendoni, Gratianus (UKangio inbererant novæ optiones, quibus inquæstabantur animis, suo sponte variis, & inconclavis, & noctis usque student rebus, ut si perturbata Republica, invicta nuper discipline, religioque prevalueret, exclusa Romani Pontificis autoritate, summum se Antisistem, & Princeps sacrorum, in Polonia fore, ad summoque opes perventurum, ut suæ quisque cupiditatib; blanditur, sibi persuaferat: ne quo ex hereticis decrant, qui assentando, spē illius alimenta subjice-

A rent. Apud Commendonum is priſce Religionis studium simulans, deplorabat perditas Catholicorum res, diffidia Episcoporum, ceterorum languentes animos incusabat, Regemque deditum adversariis, omnia illis indulgere querebatur. Hunc inde coercendum minis, ac denuntiationibus terrendum esse differebat. Catholicos infensoi ei esse omnes, ob crebras in Magistratibus, publicisque muneribus repulsa, & favorem in adversarios, nec eorum defutura studia, si se ipse Romanū Pontificis nomen, aut horum statemque preferens, Duecum prebuisset, ac Regem ipsum, ingenio timidum, atque audienti opportunum metu subactum, sibi obnoxium fecisset, scilicet, his consiliis, averti Augustum à Pontifice, tradique hereticis, aequo ita sua procedere ratione, cogitataque cupiebat.) Et inse- riūs.

(Unum erat, quod summè optare, summoque moliri ope videbantur (Hæretici) ut Gentili Concilium, quod vocant

B C D E

Nationale, cogeretur, in quo sine ulla autoritate Pontificis Maximi, de universa Religione inter se, prout ex ipsorum aju, atque Republica vijum esset, consiluerent; & nati Archiepiscopum, cogitatis eorum opportunitate, cajut dignatis pariter in sacerdotum ordine, atque in Senatu eminenter, ipsius intimas spes pollicitationibus fovebant, incitabantque rati, maximi per eum effici posse, ut tale Concilium haberetur. Eodem intenta cupido UKangii Archiepiscopi rapiebatur, ob eas, quas suprad assignamus causas. Id ergo unum, dies, atque noctes, secum valuebat, id claram cum Fri siro quodam intimo amicorum coquebat, nomine obscuro quidem genere, sed Catholicæ Ecclesiæ, ac prijsa pietatis inflatione, nomen adeptus, aduersus quam scripta à se multis volumina fordi dedecrat. Neque hæc quidem consilia UKangi, & machinamenta hereticorum Commendonum fugiebant; sed quemadmodum intentissimo studio id agebat, ut nè illi quidquam procederet, ita dissimulanda, que ad se de UKangio deferebantur, statuerat, quod in tali tempore, in tantis hereticorum opibus, tantam vim boniuit, dixilit, amplitudine honorit, amicitias adversariorum pollentis, minimè exagitandam, irritandamque, nè in apertam turbam crumperet, rebatur; et minus, quod nè Rex quidem à talibus cogitationibus abhorrebat, cui multe incom-

*lib. 1. cap. 5.
pag. 45.*

incommoda opiniones, ab hereticis, atque A
ipso UKangio inculcate, in animo infes-
derant, in quibus evelendi magnum inde-
negotium Commendono fuit. Et.] : &
paulo post.

*Ibid. ad sup.
pag. 137.*

[Cùm Tridentinorum decreto Pa-
trum, iussi Archiepiscopi omnes essent,
sue quisque Provincia Conventus agere,
ad res Ecclesiasticas, ex scitis eorum or-
dinandas: UKangius, aptam cogitatis
suis occasionem arripuit, & studium pa-
rendi Patrum autoritati preseferens,
confilium convocandi Synodum cum Com-
mendono habuit, & reliqui Episcopi, &
ferè optimus quisque Synodum expete-
bant. Idem Commendono maximè omni-
um probasset, nisi suspectum UKangi
ingenium habuisset; verum nè salutari
rei, & in eam consentienti bonorum stu-
dio unus adversari, qui pro officiis sui mu-
nere favere maximè debebat, videretur,
Petricoriam, sic enim convenerat, indici
patitur Synodum. Interca observat
UKangium, ejusque confilia, quām potest
diligentissime explorat, à quo, ut occulit
invitatos hereticos, capitaque eorum se
comparare, ut Concilio interessent, com-
perit per Nicolaum Volscium, Episcopum
Chivonensem, unum eorum, quos maximè
deditos sibi habebat, Regem, quæ clām
agitarentur certiorē fecit, caverique
initia civilium discordiarum monuit.
Itaque ex autoritate Regis, per literas
ab UKangio pariter, & à Commendono
petentia, ut ea Synodi coactio in pacatus
tempus differretur, rejecta res, & UKan-
gi machinationibus sine motu ullo oc-
cursum, & magni negotii discrimen,
Commendoni solertia vitatum:) Ista
Gratianus,

Ex literis etiam, præterito anno,
sub sexto Kalend. Januarii, à Carolo
Cardinali Borromæo, ad Cardinalem
Hosium scriptis, quas ex præclara Am-
brosiana Bibliotheca accepimus, intel-
ligimus, Roma studiosè agitatum, an
Concilii præfati coactio permittenda,
sue promovenda, vel, è contri potius
prohibenda esset; ac post multas ea de
re consultationes, tandem rem ad Ho-
sium ipsum, & Apostolicum Internun-
cium, qui tunc præfatus Commendonus
erat, fuisse rejectam; quorum consilio,
ac prudentia, quidquid agendum esset
committebatur. Visum est nonnulla ex
illis, ad Gratiani narrationem confir-
mandam, & illustrandam, hic inferere:
dicit igitur.

(Variè sum affectus ex tuis literis;
multa enim ad me scripseras, quæ istic
geſta erant; multa item, quæ certorum
hominum confilia informarunt, quorum
exitum non tam optare videbaris, quād
metuere. Sed tamen postrema tua Epi-
ſtola laetiora omnia nunciabat. Ego,
quantum opinione duce augurari possum,
fore confido, ut, sūm minora iſtius Regni
Comitia optimum eventum babuerint,
quæ vel in majoribus Comitiis, vel in ipſa
Synodo statuerint, ex nostra sententia
procendant. Utrum verò babere Synodum
expediat, Sanctissimo Domino Nostro non
erat plānè exploratum: nam hujus rei
deliberatio, & moderatio ferè posita est
in opportunitate, & quadam ratione
temporū, que, & tuo, & Nuncii judi-
cio optimè gubernabitur. Etenim plura
in conspectu vestro exposita sunt, quæ
minus perspicere possunt qui longè ab-
sunt. Quamobrem Archiepiscopo Epis-
tolas tres dedi, quarum una habenda Sy-
nodis potestatem ei facit; altera adimit:
tertia id comprobat, quidquid suo nomi-
ne Nuncius cum illo acturus est, quas
Nuncio misimus, ut quamcumque res exi-
get, statim reddat. Si tibi, atque illi
aliquid perturbationis, & incommodi
Synodus videbitur allatura, Archiepi-
scopo eas literas reddere opus erit, quæ,
decreto interposito, Synodum peti vetant.
Qui, si in sua sententia perseveraverit,
& Synodum cogere maluerit; tunc in
hanc cognitionem, & curam, quæ so in-
cumbit, ut omnes Episcopos ab ista pro-
fessione, atque obsequio avocetis, &
derreatis quid nè nobis quidem adendum
erit. At, si ad Synodum Episcopi nihil
ominus proficierentur; vestre erunt
partes, ut ipsi, & preſo ſitis, nè quid
forte de Religionis splendore, ac cultu
detrabatur; tuque in primis, quæ tua,
vel gravitate prohibere, vel virtute cor-
rigere, vel autoritate consulere multa
potes. Sin commoddè Synodum congregari
poſſe exſtimabitis, tu unā cum Nun-
cio adeſſi potius poteris, quād ab eſſe,
cum præſertim id Summus Pontifex
pervelet, teque Archiepiscopus liberali-
ſimè invitari. Nec mibi dubium eſt,
quia tu, ſi animum tuum, ad Tridentini
Concilii memoriam revocabis; quid in
cœtu sapientissimorum virorum ſuscipe-
ris, curaveris, contendenis, perfeceris,
cogitans, iſtius Provincia munus li-
benter obeat.] Sic ad Hosium Borro-
mæus.

Ex Bibliis.
Ambr. ſigil.
E. nu. 384.

At navis , quæ sub tantis Gubernatoribus, in scopulos, anno preterito, non offendit , hoc tempore illis allis , ferè obruta est. Monuerat, ut vidimus, Pius, tūm alias Polonia Episcopos, tūm præcipuum inter illos Jacobum Ukanium, Gnesnensem Archiepiscopum, ut in Comitiis Regni , hoc anno cogendis, hæreticorum ausibus , ac dolis, pro sua virili, sc̄e strenue opponenter. Ille verò, ex more simulare recinens , cūm ad Pium rescriptis, quæ Commandonco corām differere confueverat , nempè deperditas Catholica Religionis res; enīx Pontificem ipsum deprecatus fuerat, ut tanto malo occurrēt, porcilitantis Fidei , authoritate sua , quam posset , opem conferret. Quæ quidem UKangii Epistola eam Pii animo curam, ac sollicitudinem ingesserat, ut quavis ratione labantibus Polonicis rebus consulendum existimaverit , nihilque eorum prætermittendum, quibus illis subveniri posset. Quapropter , ubi primum UKangi ipsius literas legit, illis in hunc modum respondit.

[Ven. Fratri, Jacobo Archiepiscopo
Gnesnensi , Regni Poloniae ,

Primati .

PIUS PAPA V.

Ven. Frater, salutem, & Apostolicam
Benedictionem .

*Ex Archiv.
Varie.
Ibid. us sup.*

Literas tuas , non sine dolore legimus , quibus , exposito Ecclesiis , & Religionis Catholicae periculo , te quid facere debeas planè ignorare fateris, & à Nobis auxilium expetis , & requiris. Non sunt ista Nobis , Frater, incognita, nec deest Nobis , sibi , & reliquis istius Regni Episcopis , & Fratribus nostris opitulandi voluntas ; sed de tantorum malorum remedio cogitantibus, nullum Nobis in mente venit , quod salubrissit , & magis necessarium, quām, ut omnes , qui Ecclesiastici sunt Ordinis , officio quisque suo fungi tandem incipiunt diligentius . Tantis enim hæresibus , & in isto Regno, & in aliis Provinciis, nulla res haud dubio majorem causam dedit, quām corrupti Ecclesiasticorum mares , & nimia in pascendis Gregibus Dominici negligētia ; Sacerdotes enim (bonos semper exceptos volumus) dum

A ipsi indignam Ordine suo vitam degunt, populos ipsos quoque corruerunt , & apud eos in summam contemptuēm versus. Populi, ita corrupti, ac de Sacerdotibus mala sentientes, facile per hæreticos à Fide Catholica deduci fuerunt. Quo circā, si quo remedio spes est , tantam , & tam corroboratam pelest hæresim reprimi , & sedari posse , danda opera est, ut Ecclesiasticorum mores corriganter, & qui Ecclesiis præfunt, proficie studeant, carentque, ut in suo quisque B Clero, eorum corrigat, & emendet quemque laicos , ad hoc tempus tantoper offendente. Si populus Sacerdotes suos castiūs , & honestius vivere viderit , ad eorum normam, vitam suam in dies magis, ut sperandum est, conformabit, atque ita hæreticis diffundendi veneni sui materia subtrahetur. Cleri porr̄ visitandi , & corrigendi à te possimum, Frater, initium fieri oportet . Tuā ista præcipua partes sunt, tuum munus . Tu iusti, tam salutaris operis Princeps, Auctor , & Orator esse debet . Plurimum quoque profuerit alere bonorum sobolem Sacerdotum, instituendo Seminaria, sicut Sacrum Tridentinum Concilium præcepit , cuius saluberrimum decretum debet ipse primus exequi , & ceteros Fratres , ad id exequendum tuis monitis , &hortationibus excitare : quod ut facias, non solum autoritate tua , sed etiam nostro nomine, Fraternitati tue magnopere injungimus , ac mandamus . Illud etiam Nobis valde placet, institui in isto Regno aliquot Societatis Jesu Collegia , quod te quoque cupere intelleximus , sed ad Domos , & redditus Monasteriorum quorundam eis attribuendos, accedere neceſſe esset Serenissimi Regis consensum, qui, sicut nos, in eis Ius obtinet patronatus ; qua de re voluntate eius, per Nuncium nostrum, explorare curabimus . Cathechismus absolutus fuit, & Deo juvante, propediem edetur . Cura erit Nobis, ut in sermonem etiam Polonicum transferatur , si bominis, ad eum transferendum idoneos , hic reperiemus . Libros quoque Missales, & Brevitaria nova absolvī , & simul , ac absoluta fuerint, sicut te desiderare cognovimus, imprimi , atque istuc mitti curabimus . Te vehementer bortamur , nē, propter tantas hæresim sc̄las , animo concidas , neque defatigaris , quin , quibuscumque potes , rationibus , pro loco , quem obtines , Catholicam Religionem defendas , pro qua etiam

etiam sanguinem, si opus sit, profundere debes. Poterior est is, qui pro nobis est, quoniam qui adversari nos. Si ipsi quidquid possumus, fecerimus, si recte honestaque viuentes, Cleram in officio contineamus, debimus, si, quae tam pli, & provide in Tridentino fuerunt statuta Concilio, servabimus, non erit desperandum fore, ut qui ab hereticis decepti fuere, ad Ecclesiam redeant; præsertim, cum inter ipsos hereticos tot alios, ex aliis exortas, sectas, tot dissidia, & dissensiones extitisse videantur. Quia verba ta, qui istius Regni statum cernis, faciliter displatere potes, quanam in re tibi, & ceteris Fratribus subvenire possimus; do eo, si Not per literas, vel per Nuncium nostrum admonueris, gratissimum Nobis feceris. Nos enim, quacumque re poterimus, pro loco, & officio nostro, & pro fraterna, quam vobis debemus, charitate, vobis subvenire parati sumus. Reliqua, ex Nuncio nostro, postquam cognoveris, ut desiderio nostro, pro Sediti Apostolice reverentia, fasili facias, abs te petimus, & vehementer bortamur. Datum Romæ apud S. Petrum, sub annulo &c. die 1. Julii 1566. Pontificis nostri ann. primo.]

xxii. Non eò prospexerant UKangii ad Pontificem, vel delata ob Fidei Catholicae, & Religionis pericula, querelæ, vel ostentata pietatis studia, ut sanctissimi Pii hujusmodi monitis eruditiri vellet. Unum erat medicamentum, quod, ipso Pontifice authore, vulneri (cujus ille acerbitatem, ad hoc, tanto studio amplificaverat) adhiberi cupiebat; Provinciale, videlicet, Concilium, quo unico, ac salutari remedio, & haeresum cancerum, nè ulterius serperet coherceri posse, & in ordinem corruptos Ecclesiasticorum mores redigi, ut Pius intelligeret contendebat; & sicut ex Tridentini Concilii decreto, ut vidimus occasionem arripiens, studiumque parendi Patrum authoritati præferens, convocandi Synodus consilium injecerat, ut in eo tandem, quæ impie commolebatur, ad optatum finem perduceret; sic, ea spe, menteque tunc frustratus, nihil deinde aptius accidere posse existimavit, quām si ab ipso Pontifice sibi illud agere præcipere tur, quod, tam acti conatu, nè fieret, Com mendoni solertia prudentissime averteret.

xxiii. Et revera, versuto, ac calido homini, nullo propè negotio facile fuit à

A Pio elicere, quod sua sponte Pius ipse, ut vidimus, ab universis ferè totius Orbis Episcopis expetere solemne habuit; quod quidem etiam UKangium non ignorasse, & ad missipulas suas struendas audentiore reddidisse, verisimile appareret. Fraudem aliquam nichilominus Pium suspicatum, ex eo fateri necesse videatur, quod Synodus UKangio cogere, non absolutè (ut aliis Metropolitis) sed ea tantum lege mandaverit, quod Synodo eidem, non Apostolicus modò Nuncius, sed Stanislaus quoque Cardinalis Hosius interesserent.

B Opportunissima verò Synodi ipsius congregandæ occasio ea Comitiorum Regni Poloniz, qua Petricoviz cogehantur, visa est Pio; nam cùm eò, ex totius Regni partibus, præter laicos, Episcopi quoque confluenter; iis expletis, quæ ad Regnum spectabant, seorsim deinde, ab ipsis Episcopis, de illis, quæ ad Fidem, & mores pertinebant, facilisagi posse existimavit, qui, ea elapsa occasione, difficilius inter se postea coire, cogique potuissent. Quod etiam callidè Pontifici significatum credimus ab UKangio, & ea quidem mente, ut facilis ad Synodus hereticos, qui Comitiorum specie Petricoviam se contulerant, accerseret. Epistola, quas de his ad ipsum Archiepiscopum Gnesnensem, ad Apostolicum Nuncium, & ad Cardinalem Hosium Pontifex scripsit, hujusmodi fuerunt.

D Ad Archiepiscopum Gnesensem.

C [Vener. Fratri, Jacobo, Archiepiscopo Gnesnensi Regni Poloniz

Primi.

PIUS PAPA V.

Ven. Frater &c.

E Q Uum vehementer optemus, Sacri Tri. Ex Archiv. Provinclibus Synodis habendis, pacis. pidiæ sup. ubique ad effectum perduci, magnam ex eis utilitatem ad Ecclesiæ perennitatem esse sperantes; idcirco bortamur Fraternitatem tuam, ut Synodi sue, juxta idem Concilium celebrande, occasionem nè pretermittat, quam istius Regni Comitisa offerunt. Volumus autem, ut ei Synodo, utrique Dilicili Filii, Cardina-

1145.
A

dinalis Varmienjus, & Nuncius noster A
interfint, sine quibus, si qui, quod absit,
celebrare voluerint, eos Fraternitas tua,
& tali consilio pro Sedis Apostolicae reu-
rentia, dvertere, nec finere illis eam
congregare, debebit; ut ea in Synodo de
iis dumtaxd rebus agatur, quarum
causa hujusmodi Synodus Sacrum Conci-
lium Tridentinum celebrandas esse con-
stituit, que scilicet ad Omnipotentis Dei
honorem, & ad salutem animarum per-
cineant, sicut te, pro tua prudentia,
aque virtute, curaturum esse confidi-
mus. Datum Romae, apud Sanctum
Marcum, sub annulo &c. die ultima Au-
gusti MDLXVI. Pontificis nostri anno
primo.)

Ad Julianum Rogerium

Apostolicum Nuncium.

(Venerab. Fratri, Julio Rogerio,
in Regno Poloniae nostro,
& Sedis Apostolicae
Nuncia.

PIUS PAPA V.

Ven. Frater &c.

Ex eadem Archivio-Pap. **Q**uia tempus opportunum Nobis obla-
sum esse videtur, quo Comitia
ibidemque Regni futura sunt, celebrando
Synodi Provincialis quoque, juxta Dec-
retum Concilii Tridentini; bortati ad
eam celebrandam sumus Venerabilis
Fratre, Archiepiscopum Gnesnensem,
eui etiam scripsimus Nos, ei Synodo velle
interesse te, & dilectum Filium nostrum
Cardinalem Varmensem, precipientes,
ne sine nobis congeres. Proinde cura,
ut illi interfis, & ut illi tantum de re-
bus in ea agatur, de quibus dico in ob-
sequi, & Ecclesiarum utilitas causa
Concilium Tridentinum tales Synodos
habendas esse decrevit. Datum Rome
apud Sanctum Marcum, sub annulo Pi-
tectoris, die ultima Augusti MDLXVI.
Pontificis nostri anno primo.)

Ad Cardinalem Hosium.

[Dilecto Filio nostro, Stanislao, Tit.
Sancti Theodori Presbytero
Cardinali, Varmienti
appellato,

PIUS PAPA V.

Dilecte Fili poster,
salutem &c.

BHortati sumus Ven. Fratrem, Ar-
chiepiscopum Gnesnensem ad cele-
brandam Synodum suam Provincialem,
juxta Tridentini Concilii decretar; neque
enim videatur Nobis ejus celebrazione diu-
tius esse differenda, praesertim cum tem-
pus idoneum ad eam congregandom of-
feratur, hoc tempore, quo Prelati ad
illius Regni Comitio conventuri sunt.
Scripsimus autem ei, Nos utique velle,
ut ipsi Synodo tu, unde cum nostro Num-
cio interfis; neque enim aliter eam cele-
brari volumus. Quacireb hortamur te,
& mandamus, ut te ad eam conferas,
ilisque ibi officiis fungare, que res posse-
latis, quaque insignis tuo in Catholicam
Religionem studio, & erga Sedem Apo-
stolicam fide, & pietate digna erunt,
sicut te fablurum esse confidimus. Da-
tum Rome, apud S. Marcum &c. die ul-
tima Augusti MDLXVI. Pontificis nostri.
anno primo.)

Ea erat Pil in unius Hosii zelo, ac
virtute fides, ut eo presente, obisten-
teque, incassum perfidorum quorum-
cumque hominum conatus iutros exi-
stinet, ac Religionis res à tota simul
haereticorum verutia incolumes, sal-
vasque censeret. Arrepto tamén (licet,
non ex ratione, quam voluisse). ab
UKangio, cogende Synodi, Pii manda-
to, ad eam anxië, sollicitèque [nè forte,
ut præterito anno acciderat, consilia-
ejus quis anteverteret] illud executio-
ni mandandum curavit, ut nec quidem
Hosii, qui è Comitiis, ut diximus, in pro-
pria se receperat, adventum præstolari
videretur. Quæ res cum Pontificis
animo maiorem meritò suspicionem in-
gesisset; hinc Hosio augendam autho-
ritatem duxit, qua UKangii, ac fecta-
torum ejus, si suissent, ausus compri-
mere, coercereque posset; similique
ipsum Hosium, ut quamprimum Petri-
coviam, ad ea mala avertenda, se se con-
serret, sequenti Epistola, hortatus est.

[Dile-

[Dilecto Filio nostro, Stanislao, Tit.
Sancti Theodori Presbytero
Cardin. Varmiensi
appellato.]

PIUS PAPA V.

Dilecte Fili noster,
salutem &c.

IN Provinciali Synodo, quam Venerabilis Frater, Archiepiscopus Gnesnensis, ex decreto Sacri Concilii Tridentini, propediem celebraturus est, praesentiam suam maximè opportunam, & utili fore censemus, pro tua spectatissima fide, doctrina, prudentia, Divini honoris, & Catholicæ Religionis zelo. Proinde te ad eam Synodus, quoad peracta fuerit, nosrum, & Sedis Apostolice de Latero Legatum, tenore praesentiam constituiimus, facimus, & deputamus. Volentes, Dilectum Filium Magistrum Iulium Rogerium, Notarium, ac Nuncium nostrum tibi ad omnia assistere. Quocirca mandamus tibi, ut te ad ipsam Synodon, sine mora ulla conferas, operam daturus, & diligenter provisurus, ut recte, & ordine celebretur, neque quid in ea agatur, decernaturve contra ritus, & instituta Ecclesia Catholica, vel bujus Sanctæ Sedis, cuius honorabile membrum es, autoritatem, & dignitatem. Venerabiles verò Fratres, Archiepiscopum Gnesnensem, & reliquos quoscumque Prelatos, in ipsa Synodo congregandos, hortamus in Domino, atque etiam in virtute Sanctæ Obedientie mandamus, ut adventum tuum expellent, nec sine te eam celebrent, aut, si antequam barum literarum notitiam habuerint, eam celebrare cesperunt, eam, nisi dum tu affueris, prosequantur; non obstantibus quibuscumque in contrarium facientibus. Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, sub anno Piscatoris, die XI. Decembris MDLXVI. Pontifici nostri anno primo)

xxiv.

De hoc Legati munere in Hosium collato, ista habet in illius vita Rescius:
Resc. Vir.
Hos. lib. 2. cap. 3. p. 200.
Cum Pius de Hosio præstantia omnia summa cognovisset, nil tale cogitantem, suum, & Sanctæ Sedis Apostolice ad Synodus Provincialem, & in universa Diœcesi Varmensi Legatum pronunciavit, amplissimo, & pieatis, & eruditioris, & animi zelantisimi testimonio, in universo Fratrum suorum Sanctæ Ro-

Annal. Eccl. Tom. 22.

A manæ Ecclesie Cardinalium consessu, attributo: quem etiam, & publicè, & privatim Columnam Religionis vocare non dubitavit.] Sic ille. Cœtera, quæ ad prefatam Synodum spectant, in sequentes annos sunt rejicienda.

Hoc autem anno, cum jam absolutus typisque editus, eodem Pio mandante, Romanus Cathechismus fuisset; illum statim Pontifex idem, ad prefatum Cardinalem Hosium mitti voluit, ut ipso curante, (quod alijs districte prohibuerat) & in Polonicam linguam transferretur, & totius Regni Parochis, aliquique traderetur. En Pii Epistola ad Hosium scriptæ.

[Dilecto Filio nostro, Stanislao, Tit.
Sancti Theodori Presbytero
Cardinali, Varmiensi
appellato.]

PIUS PAPA V.

Dilecte Fili &c.

Cathechismum, jussu nostro, nuper impressum, ad te mittimus, qui, ubi ab ipsis Nationis hominibus, Parochis, & aliis, qui lingua latine minus periti sunt, intelligi possit, ejus in sermonem Polonicum vertendi negotium, à te dari volumus unius, pluribusque Polonis, quos ipse delegeris. Quod enim prohibuimus, nè cui, præter Manutium, licet, cum, intra certum tempus, conversum in vulgarem sermonem, imprimere, id eo consilio fecimus, quod veriti sumus, nè quis eum, aut parum fideliciter conversurus, aut indiligenter impressurus esset. Tuam verò circumpositionem confidimus, pro suo Catholicæ Religionis studio, curaturam, ut in manum hominum Nationis sue, diligenter simus, fidelissimeque conversus, impressusque perveniat. Illud admonemus, ut librum cures, in totidem partes, quo sunt res, que ejus initio explicanda ponuntur, dividendum, & unamquamque earum partium, suis capitibus aptè distinguendam, quod in prima ejus editione, quorundam incuria, parum diligenter factum fuisse, molestè tulimus. Datum Romæ, apud Sanctum Marcum, die 28. Septembris ann. 1566. Pontifici nostri anno primo)

Captans verò undequaque occasionem Pius, unde labantibus Religionis rebus, in Poloniæ codem Regno, pro-
D d desse

^{1566.}
deinde posset, cùm hoc fermè tempore, A Dialinii Palatini Columiensis filius adolescens, Romam se contulisset, sequenti ad ipsum data Epistola, & in Fide roborare, & ad qualibet, pro Religione tuenda, excitandum, animandumque censuit.

(Dilecto Filio, Nobili Viro,
Dialinio, Palatino
Columien.

Dilecte Fili &c.

*Ex eadem
Archie.* Cum in Regno isto, quod Catholicæ Religionis cultu ante maximè floruit, his autem miserrimis temporibus plurimum illius antique laudis amissus, plerisque à vera, & Catholicæ Religione, hereticorum fraude, deductis, audierimus tamen superesse non paucos, etiam de Regni proceribus, viris bonis, grave, & prudentes, qui Sanctam Matrem Ecclesiam non deseruerint; egimus Deo Omnipotenti gratias, qui reliqueris sibi aliquot, qui genua sua non flexerunt, ante Baal, quorum è numero te esse libenter admoddum cognovimus. Habet, Dilecte Fili, quod Deo gratias agas: nullum enim à Deo maius beneficium, quād in bac Fide Catholicæ perseverare. Quid enim prodest homini, si mundum universum lucresur, anima vero sue detrimentum patiatur? Perdit verò animam suam, & damnationi se eterne addicte, qui quis à Fide Catholicæ excidit, & ab Ecclesiæ unitate recedit. Gaudet igitur tanto Dei munere, & quanto maximo potest studio, tueri in Regni Conventibus, atque ubicumque potest, Catholicam Religionem conare; & fac paratus sit, si opus sit pro ea sanguinem etiam profundere: quod maximum Dei donum foret; ita enim Dei gratiam tenebis, atque augebis, cuius auxilio, præter externe remunerationis præmium, omnia quæ agis, tibi prospere cedent, & hoc Sancta Sede, cui Nos, licet indignè præsumui, te, tamquidem eximium Filium suum amplectetur. Nos quidem tamen præclaro de te testimonio commoti, singularem erga te benevolentiam suscepimus, cajus, cùm aliud in presentia signum tibi impetriri non possumus, has literas nostræ paternæ indices erga te voluntatis, tibi scribendas duximus. Filium verò tuum, optimam, ut Nobis visus est, inde prædictum adolescentem, cùm ad nos venisset, libenter viduimus, & re-

diturum ad te, cum nostra benedictione dimisimus. Datum Roma, apud S. Mar-
cum, die xv. Septemb. 1566. Pontific.
nost. ann. primo]

Sigismundo autem Rege, vel pre-
cipiente, vel consentiente, in maximum
Poloniz Ecclesiæ incommodum ca-
fuerunt, quæ de Sambiensi, ac Pome-
saniensi, in Borussia Ducali, Episcopati-
bus, qui jamdudum ab hereticis direc-
pti fuerant, atque Ecclesiastico Juri
abrogati, hoc anno decreta sunt. Illa-
rum Ecclesiastica jacturam agerrimè
tulerant universi Polonici Ecclesiæ or-
dines, qui discrptorum membrorum
dolore amarissimè angebantur, ut patet
ex Synodalibus Constitutionibus Pro-
vinciæ Gnesensis, in quibus hæc le-
guntur (Petendum est à Sacra Regia
Majestate per Reverendissimos DD. suo,
& totius Cleri nomine, ut Episcopatus
Pomesanensis, & Sambiensis in Borussia,
contra Iura Ecclesiastica occupatoris, co-
rumque Ecclesiæ profanatai, & spolia-
tati, in pristinum statum vindicet, &
restituat; præsentim verò Pomesanien-
cujus magna pars est in ditione Sacre
Regie Majestatis, fine ullo Episcopo, &
Pastore legitimo; supplicandumque est
Sanctissimo D. N., ut de consenju Ser-
nissimi Regis, eam portionem Episcopatu-
m Pomesanum ditionis Regie, si integer
Episcopatus restitutus non poscerit, Episco-
po Calmen. uti viciniori adiungat.)
Veruntamen non modò, nullis preci-
bus Episcopatus restituti, & Pome-
saniensi, nec quidem ea in parte consul-
tum fuit, quæ ad Regem pertinebat;
qui ab Ecclesiæ Catholicæ corpore,
hoc tempore, penitus avulsa hæc mem-
bra, abscessaque sunt.

Borussia, quæ Ducalis dicitur, dominabatur Albertus Brandenburgi-
cus, qui, cùm Theuthonici Ordinis Princeps esset, post longum, & damno-
sum cum Sigismundo Polonia Regem
bellum, illud tandem transegerat, his
legibus, ut abolito Theuthonico Ordi-
ne, qui se Imperii Germanici majesta-
te, adversus Polonia Reges tuebatur,
ducta Uxore, Borussiam, Principatus
nomine, tamquam Polonici Regni be-
neficiarius, acciperet. Homo, (ut dicit
Thuanus) novarum rerum cupidus, qui
turpiter, & ab Ordine suo, & à Fide
defecrat, Ecclesiasticarum simul; &
Germanicarum rerum nefandissimus
prædo; nullius penè Religionis, cùm
in

Ibidem sup. in aliqua nunquam subsistere visus fuerit. (Hic, ut narrat Salomon Neubavarus in sua rerum Polonicarum historia) ingraescente jam atate, judicioque decrescente, cum multa, quae Borussis Ordinibus exitiosa videbantur, permitteret, (utpote, qui, aliquot jam annis, regeretur consiliis versuti hominis, Pauli Scalichii, quem à Veronensis Scaligeris originem repetuisse, quibus, nefcio, fundamentis innixus Thuanus asserit, quem, & præmils ob id ante donarat) mira extitere turbaz. Nam veterator ille, quid eventurum, esset mature praefagiens, veteres Consiliarios indigenas, Christophorum Kreuzium aulae Praefectum, Eliam Canarium, Antonium Borckium, & alios, qui molitionibus ejus obviam intrrepidè ibant, ad Principem, jam, ut proverbio dicitur, iterum puerum, perfidiz insimulatos, loco movit; complices suos, homines novos, Joannem Snellium., Joannem Funcium, qui ex concionatore aulico, ambitione præpostera, ad politica munia obeunda se contulit, & Matthiam Hurstium, scurrilitate sua, in aliquo Principum aulis, gratum, subrogavit. Istor Principi à consiliis constituit. At ipse, imminentem tempestatem praefagiens, quasi in Galliam profectus, ut ibi novo Principi Regiam sponsum obtineret, Borussia disculpsit. Paulus enim ante Joannes Albertus, Megalopolitanus Dux, sub invisiendi specie foecrum suum, Albertum Ducem in Borussiam se contulerat, in qua, contradicentibus Ordinibus, novorum Consiliariorum impulsu, nova etiam tributa à fato sene imposita fuerant, qui Paulo Volissero, ducentorum Joachimicorum millium stipendio promisso, mille equites in Borussiam adducere imperaverat, ea lege, quod, si stato tempore recens imposita vestigialia, quis persolvere respuisset, vi, censu extorqueretur. Dux verò Megalopolitanus, præfatis Snelliis, & Horstio authoribus, apud eundem Albertum effectit, ut factum antea testamentum, & Regis Poloniae autoritate confirmatum, ipsi met rescinderet, novumque condiceret, quo sibi Filiis tutela, Provincie administratio, aliaque, toto Coelo à priori testamento aberrantia, committerentur; & tamen infectum vetus, quæ conditum novum à Socru suo, propriè coneredi fidei curavit.

Annal. Eccl. Tom. 22.

A At his omnibus, Poloniæ Rex, Sigismundus Augustus admonitus, ex Lublinensis Comitiis, amplissima, cum potestate, Commissarios miserat, qui omnia diligentè explotarent, atque imminentibus naliis, pro opportunitate occurrerent; &, ut paucis plura, perstringamus, hi, nupèr confecto, opera Megapolitani Duci, testamento deleto, totius Provinciæ nomine criminalem accusationem, contra Horstium, Snelliū, Steinbachium, ac Funcium; tamquam novarum rerum molitores, pacisque, tamen Ecclesiastice, tamen Politice turbatores, instituerunt; quorum tres quidem ad mortem damnati, licet deinde Steinbachio vita gratia facta fuerit; Paulus item Schalichius è Borussia, totaque Polonia eliminatus est, factis ei donationibus, irritis, nullis que declaratis.

B C D E At his omnibus, Poloniæ Rex, Sigismundus Augustus admonitus, ex Lublinensis Comitiis, amplissima, cum potestate, Commissarios miserat, qui omnia diligentè explotarent, atque imminentibus naliis, pro opportunitate occurrerent; &, ut paucis plura, perstringamus, hi, nupèr confecto, opera Megapolitani Duci, testamento deleto, totius Provinciæ nomine criminalem accusationem, contra Horstium, Snelliū, Steinbachium, ac Funcium; tamquam novarum rerum molitores, pacisque, tamen Ecclesiastice, tamen Politice turbatores, instituerunt; quorum tres quidem ad mortem damnati, licet deinde Steinbachio vita gratia facta fuerit; Paulus item Schalichius è Borussia, totaque Polonia eliminatus est, factis ei donationibus, irritis, nullis que declaratis.

Dùm hoc verò acta sunt, transactio pariter, sè unio, inter Albertum Ducem, ac Borussis Ordines inita fuit, quæ tandem per Regios Delegatos V. Non. Octobris confirmata est. Inter illius autem præcipua capita illud extitit, quod Episcopatus Sambiensis, ac Pomeraniensis, ante Pascha instaurarentur, duoque eis, idonei, heretici dogmatis, Præsules præficerentur, qui una cum octo, ex equestri Ordine delestis Principis Consiliariis, ac totidem ex Civitatibus, jurisdictionem Ecclesiasticanam integrum obtinerent; & quotannis, visitandi copiam, ac Synodos particulares instituendi (consensum in Religione alendi, fovendique gratia) haberent. Episcoporum verò delicta civilia Princeps cognoscet; Ecclesiastica, in doctrina, vel ritibus, ad generalem Synodus revocarentur.

Scholz, atque Ecclesia, resque matrimoniales juris Episcoporum effent.

Intra annum, cum eruditis consilio inito, Ecclesiasticam ordinationem conserverent.

Exulantes ministros, Osiandrici dogmatis causa, revocarent.

Hac privilegii novi, sive interpolati, recentaque Ecclesiastice pseudohierarchie Canonum præcipua capita fuere, quæ cum à communis Ecclesiasticarum Legum jure penitus aberaserentur; plus tamen Catholicæ Religioni obfuere, quod, Negebavaro *Ibidem sup.* teste, haud multò post, quos diximus,

D d 2 Sam-

xxviii.

xxx.

Sambiensis, ac Pomesaniensis Episcopus, non modò malè sic restituti, sed etiam proventibus aucti fuerint, quibus impiissimi hæresum Ministri impinguati, ac incrassati, turpius contra veram fidem recalcitrarent. Pomesaniensi autem, ut decretum fuerat, Georgius, Venetus nobilis, indigena Colbergæ in Pomerania, ubi exulabat; Sambiensi vero Joachimus Merlinus, Brunsuico revocatus, præfecti fuerunt, perfidissimi hæresis Ministri; quorum alter, nempè Merlinus, quām Catholicæ Religioni infensus evaserit, suis locis dicetur.

xxx. Tām impium facinus, undē adulteris Christi Ecclesia prostituta visa est, cūm ipsius potius reparationi, ac restitutioni consilendum putabatur, ubi Hosius innotuit, ex animo abominatus est; ex eo præcipue, quod id corā Regiis Commissariis actum fuisset; ut ipsem deinde, ad Episcopum Cujavensem scribens, his verbis significavit. (*Sed nec illud latere volo Dominationem Vestram, quod, cūm anno superiore, fuissent missi Regiomonten Commissarii Regia Majestatis, ubi Conventus quidam babebatur; necio qua potestate, præsentibus illis, duo creati sunt, qui præcessent Sambiensi, ac Pomesaniensi Ecclesiæ, qui jam non superintendentes, verū Episcopi vocarentur: quod, cūm ad aures meat pervenisset, magnam animo meo molestiam attulit. Quamvis autem dībī Commissarii, nihil mecum ea de re communicarent; scripsi tamē ad D. D. Soli Kouu's Kii, ut provideret, nō consentientibus Regie Majestatis Commissariis, tale quid fieret.* Scripsi etiam in aulan semel, atque iterum; sed electi sunt nibilominus duo, nomenque sibi vindicant Episcoporum: Negant, id suo consensu factum esse, Commissarii; sed factum est nibilominus. Nunc alter ex illis, Joachimus Merle, qui, propter seditionem Regiomonti, pulsi erat, ante annos plus minus 14. Brunsuiga vocatus venit, ac Evangelicas quādām veritates attulit, quæ mibi non parūm invide confilarunt, de quibus, corā, plura Dominus Valentinus KuczKor Kii referet; nō eo contentus, virulentum quēdam libellum edidit Regiomonti, quo suis interdictis, nō quam cum Christianis, quæ Papistas vocat, consuetudinem habeant, D. Johannis exemplo, qui cum Cerinto, nihil commune habere voluit &c. Vide-

A tur ad seditionem hic homo natus, & est Illyricana factionis unus ex rigidis Lutheranus, quos jam nec ipsi ferre posse, in suis ditionibus, moliores Lutherani. *Quantum hic homo incendium sit concitaturus in his terris, quandoquidem, in primo statim ingressu, virus hoc suum effudit, facilè D. Vesta pro sua prudentia conjicere potest.*) Ista Hosius de Pseudo-Episcopo Merle, de quo plura inferius. Quod verò Epistola hac, scripta recenseatur die 24. Februario 1568. ac anno superiori, nempe 1567. factus, in eo, quem memorat, Conventus, dicatur; sic accipendum putamus, vel quod circiter anno antē, coactum innuere voluerit; vel quod, licet anno hoc, millesimo quingentesimo sexagesimo sexto coepit; initio tamen sequentis, nempè sexagesimi septimi supra millesimum, dumtaxat fuerit absolutus. Illud pariter, quod exulanates, Osiandrici dogmatis causa, Ministros, in Borussiam revocandos esse, tunc statutum fuerit; scias id factum, in gratiam Alberti Ducis, cui Andreas Osiander Lutherista, carissimus exitit, docuitque, hominem non fide, sed essentiali iustitia Christi, in nobis habitante, justificari; ita nō sit gratia in credentibus, sed natura. Quem autem supra memoravimus, Funicum, ipsius Alberti Consiliarium, eundem Funicum fuisse, qui, ut Alberto ipsi assentaretur, Osiandricum præfatum dogma sectatus est, Thuanus scribit.

Elisabetham verò, quæ, insana æmulatione, usurpatum Anglia Regnum retinens, neque, qui secum ejusdem habendas regeret, vel unum hominem sustinere volebat; & insuper ex se lignere (ut dicetur) abhorrebat, qui vice sui ejusdem aliquando potiretur; mirum non est, hoc eodem tempore, innumeræ artes excogitasse, quibus Scotorum Reginam, Mariam, legitimam, Anglia hæredem perderet. Cūm enim hæc, Catholicæ Religionis legibus instructa, nihil antiquius haberet, quām ut ei omnia facili, ac mundi negotia postponeret: illa, è contra, quavis religione abdicata, terreno tuendo Regno tantum studeret; perditissimorum hæreticorum ope, qui divina humanaque omnia commiscere consueverunt, sacrilegas impiasque commotiones in ipsam perficiendas curavit; secundâ fortunâ, ei male opinato consilio, obin-

Ref. in
Evangelic.
Centur. pa-
gin. 375.

gente, id Divina fortè permittente, Providentia, cuius incomprehensibilia sunt iudicia, & investigabiles viæ; ut in optima Principe Maria, novum patientia exemplar præberet, quod ipsam in hac vita, quam dilexerat, corripuerit, castigaveritque; atque in Elisabetha inexplorables ambitionis conatus, atque excessus, ab eo tandem, qui, superbiā despiciunt, & se temerē extollentes humiliat, inanis redditos, atque infelici fine absolutos monstraret. Ut autem innumeris hæreticorum fraudibus, ac insidiis, ipsi Elisabetha agente, Maria obnoxia facta est; sic pestilentissimis scriptis, ejusdem famæ, ac honori, omni poena plectenda audacia, detrahere conati sunt; quos, cum repellere Catholicæ Scriptores voluerent, immodicis laudibus, ejusdem Marie defectus contegero voluisse, siveque aliquando à veritate, & ipsi vīs sunt declinasse. Et ideo opera pretium erit, rem longiori sermone protrahere; nè, ex eo aliquorū narrationem respuisse, quod hæretici exiterint, vel receperint, quod Catholicam Fidem professi fuerint videamus: sed ob id tantum, quod quemlibet veritati consentanea, livè is ex adversariis fuerit, sive ex nostris, editissime reprehenderimus: quod una hac ratione, honori, ac famæ Principis, de Christiana Reipublica optimè merite, justo prorsus modo consultum puteamus; non vero ex eorum, qui scripserunt moti genio, moribus, patria, & qualitate, quorum haud parva ab eis D conscripta mendacia, à nobis, Deo suffragante, erunt detegenda. Thuanus igitur, de his, quæ hoc anno in Scotia acciderunt, hæc scribit:

(In Scotia, amoto Rege, ex obscuritati juc latebris Rizium statim produxit, cumq[ue], Regina, ut etiam domes tico bonore, magis ornaret, mense convictorem quotidianum adhibuit, antē aliquot mensis popularitatit specie, more introducto, ut plures fecerint ad mensam assiderent, auctiōne corrum numero, ut in multitudine convictorum, locus Rizii mindi invidiōsus esset. Sed mox numerus contrahens est, & jam assuetis insolentie spectaculi cunctis, ille, cum uno, & altero, quotidianus convictor adhibebatur. Angustia etiam loci, cum consultum invidie existimat, quippe in celula, quis etiam apud ipsum Rizium pleniusque epulabatur, suspicione auxit, & jam non

A belli sermones inter proceres spargebantur, cultu, suppellebile, comitatu hominem externum, & nullo loco, supra fortunam, & Regem ipsum apparere, passim frementes, cum ipsa, mulierib[us] impatientia, in animum induxit, etiam clavis suffragili in Concilio attribuere; quod, si faceret, illud deinceps se ad nutum circumstatorum confidebat. Ad id opibus, ac titulis opus erat, nè inops, & mercenarius Senator, è soldatis ad sanctum honorem proceritus videretur. Sed cum nec precibus, multoque minus minis adhibitis, ab antiquis possessoribus impetrare potuisses, ad egenum advenam ditandum, & ornandum, predihi, & dignitatis cederent; et magis ipsa inflammari, populus contra indignari ceperit, plerique & Senioribus memoria semper illud repetenteribus, quo Cocheranus, Regis fratre per summum scelus occiso, & lasomo Marræ Comet fatus, bellum civilis ea excitavit incendia, quæ non nisi mortis Regis, ac penitentiæ Regis interstitu sunt restituta.) Addit deinde.

[Res, qui ad Uxorem redierat, quamquam illi rumoribus offendetur, tamen certus, nisi re explorata nemini credere, accepto, Rizium cubiculum Reginae ingressum, ipse ad ostiolum, cuius clavem penes se semper habebat, accessit, ac præter morem, intus appressatum cum offendisset, & pulsanti nemo responderet; ex eo magnam irarum molem animo coquens, totam eam noctem pendens insomnem egit, ac postridie cum fidit, de Rizo tollendo clam consilium inicit; nec tamen in celo omnino Regina, que cum aliquoties, cum areanorum consilis deprehensum, acerbè increpuit, domestica ejus graviter interminata, frustra eos consultare, se omnes illorum machinationes scire, & remedium in temporibus adhibeturam: quibus verbis, non tam Regem terruit, quam ad consilium accelerandum impulsit.

Igitur, re cum Matthæo parente, Levinie Comite communicata, unus eis malorum exitus visus est, si ea pars nobilitatis, que aderat, reconciliari, que aberat, revocari posset, quam utramque, temerè Rex uxori obsecutus, & se alienaverat. Sed cum festinatione opus esset, jam instante Comitorum die, quibus Regina proceres absentes proscribere decreverat, & Rizius singulos circumibat, animosque pertinabat, quid de his quisque decreturus esset, si Princeps sen-

^{1166.} *Sententiam rogaretur, promissis minas admiscens, ut quemque meta, vel spē ducti intelligebat. Quod magis sibi matrūdum ratus Rex, ex parentis consilio, Jacobum Duglassium, Mortonit Comitem, & Patricium Lindeſium, utrumque ex utroque latere sibi propinquum accepit, qui rem cum Patricio Ruveno, homine manu prompto, sed ex diurno morbo, adhuc infirmo conserunt. Ab his Rex admonitus, quantum temporibus proximis errasset, qui præcipuum Nobilitatem, in nequissimi nebulonis gratiam, expulisset, illamque terræ filium in tantum extulisset, ut ipse jam ab eo contemneretur, & eulam suam agnoscit, & nisi de conſenſu nobilitatis impoſeret, feſtigatum affiravit.*

Verum illi, adolescenti uxori in genium veritatis blanditiis deceptus, cum certa ipsorum perniciē poſta infilaretur, capita, in qua conſenserat, scripta ei exhibent. Ea erant de Religione conſtituenda, ſicuti cautum erat in redditu Regiae in Scotiam. De reducendis exilibus nuper pulſit. De cede Davidis Rizil, quo ſalvo, neque Rex dignitatem, negat Nobilitas Incolumentem tueri posset. Quibus omnibus libenter, ac cupidè Rex iubcriptis, cedis ſe autorem profeſſus, & poſt eum ceteri Chirographe quisque ſuum appofuerunt, fiaſtique, ut procerum abſentium condenmationi preverterent, ac nō mora conſilium evulgaretur, facinus aggredi plauſit.) Deinde (Dum Regna in cellula anguſia canabat, adbitto pro more Davide, & Argatelia Comitis uxore, Rex d' ſuo cubiculo, quod inſra ipsam Reginam erat per ſealas anguſias, qua ſolli patebant, accendit, ſequente cum Patrio Ruveno, cum quinque ad ſummum Comitibus, dum interea Mortonius cum magno familiarium numero, in extimo cubiculo ambularet, diſpoſitī in ſubdali area fidiliſſimis, qui, ſi motus intervenirent, preſtū eſſent.

Ad ingressum Regis, & Ruveni, ſqualidi, atque diurno ex morbo malitii, & tamen armati, quem adſtan-tes ex febre delirare credebant, conſpetuum, commota Regina, cum quid rei novi eſſet percutiſſarecur. Ruvenus ad Rizilum sermonē converſo, eum ſurge-re, ac prodire juſſit, indignumque eſſe, qui co loco ſederet. Qui audito, Regina, quod erat, animo conjettant, fiaſtine-ſurgit, & corporis obiectu, aduersi ve-

nientes eum protegit. Sed Rex eam complexus, bono animo eſſe jubet, nām nihil eſſe, quod metuere deberet; tantum ceterum unius nebulonis decretam eſſe. Tūm David a conjuvatis primū in proximum, deinde in extimum cubiculum pertraſtus, ab illis, qui cum Moronio erant, multis vulneribus confuditur; præter Ducum voluntatem, qui eum publicè strangulari, & gracifimum populo ſpecaculum exhiberi malebant. Primum vulnus a Georgio Duglassio, Angusie Comitis noto filio, inſlitum fuit; veram Mathemaciel prädictiōnem approbavit, qui Davudem monuerat, periculum illi a Noſbo imminere; quod de Moravio ille interpretans, notum illum, ſe vivo, eum potentiam, ut ſibi metuendus eſſet, minimū habilitum respondit. Secundum Georgium, ut quisque proximè ſeterat, Princeps feriebat, vel dolori ſuo indulgens, vel in publica injuria ultionem, quaſi ſolum adſcribi cupiens. Hunſileus, Atholius, & Burrelius Comites, qui in diverſa parte Palatii canabant, auditio tumultu, cum erumpere vellent, fine noxa ſunt cobiſſiti.

Patrato facinore, & Regina ecula in cubiculum progressa, Ruvenus horrida libertatis homo, & ſatio recenti auditor, in cubiculum & ipſe ingressus, ſatim reſedit, & bibere petiſit. Quod Regina in eum, ut per fidum, ac prodiſorem, recenti dolore invelta, ad injuriam ſuam pertinere exiſtimans, int̄ alla exprobavit, quod ſe ſtantem ſedenti alloqueretur. Verum ille, nulla id superbita, ſed oīriū inſirmitate ſaculum eum excuſaſet, poſtrem eam bortata eſt, ut in Regno adminiſtrando, Nobilitatem potius, cuius intererat ſalva omnia eſſe, conſuleret, quād nebulones vagos, qui nullum ſuę fidei pignus dare poſſent, quippe qui, nec in re, nec in fama quidquam baberent, quod perderent. Legitimum Scotorum eſſe Imperium, non unius Hibernie, ſed ad legum preſcriptum, & conſenſu Nobilitatis oīriū regi ſolitum. Qui contra attentaſſent, merita temeritatis panas ſemper laiſſe: neque nunc ita Seotos & Majorum instituti degeneraſſe, ut exterū dominis, quem vix boneſtē ſervare eſſent habituri, non modū Imperium, ſed ſervitutem a quo animo perferre poſſent. Quibus diſtit, cum irritaretur ultra modum Regina, nō major aliquis metus oriretur, diſpoſiti, loci idonei, euſtodiibus, ſocij dīſceſſere.

sere. Cum verò ad tumultum populus undique accurrisset, Rex per senesstram populum allocutus, sc̄e, ac Reginam in eolum eis affirmavit, nullamque tumultuandi causam habuisse: quidquid actum fuisse, suo iusū factum, id quale sit, suo tempore resicuros; proinde quisque domum abeat.

Postridie proceres ex Anglia reversi, sicuti à Rege moniti fuerant, ad dicendam causam in Praetorio Urbis se ficerunt, ubi, cùm nemo exaduerso appareret, publicè testati, quid non per ipsos statueret, quominus se publico Juicio committerent, in hospitia sua discesserunt.

Regina verò, ut Custodes appositos falleret, Moravia Fratre accersito, qui post patratam Rizii cēdem, quasi ab exilio revocatus, in Scotiam redierat, & cum eo aliquantum collocuta, spem facit, se post id in procerum potestate futuram. Inde laxiore custodia habita, per posticam nobis egressa, cum Gergio Settonio, qui ducentos equites secum adduxerat, in ejus Arcem, argue inde Dumborū profecta est, adducto secum Rege, mortis injecto metu, ni paruisse. Ibi se reconciliatam cum exilibus simulans, in percussione Rizii impetum vertit, in quos, ut liberius legibus animadverteatur, per præconem ante, non sine multorum rīfū edixerat, nē quis diceret Regem consciū, aut participem eadis Riziane fuisse. Magna severitate quaestio excitata fuit; nam multi varia pāna affecti, etiam plerique infantes, atque ideò securi, capite luerunt. Auxit publicam indignationem, quid Regina, non contenta, hominē nullis natalibus, aut honestis studiis, & opera, in publicum infignem, ad tam invidiosos honores evexitse, ad extremum, superante post periculum impotentia, vel, ut jam rebus pacatis, demortui cadaver, quod ante fortes Templi propinquū sepultum fuerat, de nocte transferendum, ac in sepulcro Regis Parentis, ejusque liberorum, juxta Magdalena Francisci filie, paulò ante Reginae corpus, collocandum curavit.

Rebus utcumque compatis, & Argatelic, & Moravia Comitibus in gratiam receptis, post Id. Aprilis, Regina in Arcem Edimburgensem redit, appropinquante puerperii tempore, ubi dec. tert. Kal. Julii, paulò post horam nonam equinoctialem, filium peperit. Id per Jacobum Melvinum Maria flō-

A tim Elisabetha significandum curat. Et bēc in Scotiam icissim Enricum Kilēgrām misit, qui sorori, partu felicitē levata, & nato puero gratularetur, eademque opera moneret, nē Shan-Oncal in Hibernia, tunc rebellanti, clandestinis auxiliis animos ultra faceret, aut Christopherum RoKesbejum transfigam, contra fœderis leges, & foveret, & in predones, per limites discursantes, severè animadverteret.

B Intered in Scotia amoto Rege, unus omnia poterat Jacobus Heburnus, Bosbuelle Comes, unus negotia administrabat, adeoque ipsa, sui erga eum animi propensionem, ab omnibus intelligit volebat; ut, si quid ab ea petendum foret, nemo quidquam, nisi per illum impetraret. Rex verò, tamquam molestus otii interpellator, procul ablegabatur; &, si quando contigerat, cum visendi causa adesse; ipsa, & Comites, sic vultum sermonemque componebant, ut nihil magis timere viderentur, quam nē Rex non intelligeret, se Regine fastidio, adventum, conpetuumque suum omnibus ingratum esse. Igitur, cum miram circa se solitudinem videret, contumeliarum, quæ illi à Botuelio, quotidie, sibant, pertefus, Sterlinum concessit.

C Inter hæc, paulò ante brumam, venere ex Anglia, & Anglia Legati, qui in filii sacro lustrico, pro eo filebūrent. Cæremonia Sterlini peracta 18. Decemb. Sponsores fuere Carolus Rex, Emanuel Philibertus, Sabaudie Dux, Anglorum Regina Elisabetha, & Infans, Carolus, Jacobus, dicitur, sed pr̄t num non men posse omisit. Officio pro Elisabetha defensus est Belfordius Comes, allato Baptisterio ex solidō auro, quod honorarii muneri in instar infantī obtulit. Huic in mandatis datum, apud Mariam inflaret, ut fœdus Edimburgense ratum haberet. Quod illa in præsens abnuit, causata, in fœdere illo inesse quedam, quæ suo ipsius, & liberorum in Anglicani Regni successiōnem juri derogarent, missuram tamen se propediem ad foro rem Legatos, qui de illo confirmando, quibusdam immutatis, agerent. In hac verò jam tūlū conditiones conventum est; ut Maria, liberique ejus, quamdiu Elisabetha in viris esset, titulis, & insigniis Anglicanis abstinerent; vicissim Anglia promisit, nibil se facturam, quod Maria juri in successione prejudicaret. Cūm præterea Belfordius, here jussu,

de componendo domestico, inter ipsam, ac virum diffidio verba injecisset, idque summoperè cupere Elisabetbam ostenderet: illo pro grata benevoli animi significatione gratias egit, & diffidii culpam in turbulentos quosdam proceres rejecit, quid ingenua Mariti, plus justo facilis, credulitate abutentes, ipsum insigni, nec ferenda injuria affectarent, & cum affilia valetudine tunc esset, filiolum, recentem natum, Elisabetbam fidet, ac tutela per literas commendauit &c.)

IV. Ita Thuanus, qui spuriissimi corvi instar, cum suas narrationes, ex aliorum narrationibus contexerit, bonis, ac probatis rejectis, calumniatorum putida commenta scelagisse, licet passim in cunctis serè visus sit; in his, que mox diximus tamè, non nisi Georgii Buchananani exscriptissime mendacia deprehenditur. Quisnam verò fuerit Buchananus, quantique habenda sint, qua scriptis, habes ex Ruberto Turnero Barnestopolio, in Epistola Apologetica, in qua ipius, tunc vita, tunc mores describuntur; à Genebrardo in Chronico, sub hoc anno, & ab aliis Catholicis Scriptoribus; quibus, si hac in re fides minime adhibenda videatur, accedat Gulielmus hæreticus Camdenus, Annalium Elisabethæ scriptor, qui de Scoticis, de quibus nunc agimus, rebus, tractatus, hac duxit præponenda.

Quid Georgius Buchananus (inquit) *bac de re, cum in historia, sum in libello, cui Detectio titulata fecit, prodidit, ex libris impressis nemo non novit.* Cùm autem ille, partium studio, & Moravii munificentia abreptus, ita scripsit, ut libri illi falsitatis damnatio suerint ab Ordinibus Regni Scotie, querum fidei plus tribuendum; & ipse ingeniosus coram, cui fuit Pedagogus, jnbindè se reprobenderit, (ut accepti) quid tam virulentum calumnum in Regnum bene meritam strinxisset; mortis que optaverat, ut tantisper supereret, donec maculas, quas maledicentia sedis asperserat, revocata veritate, vel sanguine clueret; nisi (quod ipse dixit) hoc vanum esset, cùm pre etate delirare videretur: licet mihi (ut altera etiam Pars audiatur) rem omnem, sum ex aliorum scriptis, quia eo tempore prodierunt, sed in Moravi gratiam, & Regine odium in Anglia suppressio, sum ex Legatorum, atque fide dignissimorum

A literis, quantum intelligere possum, sine emni amoris, aut odii suo, paucis explicare &c.) Hec ille, qui cùm dicat, Buchananani libros falsitatis damnatos fuisse ab Ordinibus Regni Scotie; sciendum est, ob innumera illata, damnata, eosdem, tota Britannia, iterum, atque iterum, sed præcipue anno 1683. publico decreto Academie Oxoniensis prohibitos, ac publicè concrematos, ut in suo Theatro historico hæreticus alter testatur Matthias.

B Præter igitur recensitas, ac fabulosè à Thuano, Buchananano, & aliis, his similibus, mendacissimis Scriptoribus commentas rationes, ob quas, hoc anno, decreta primum, & mox inaudito scelere, mors Davidis Rizii executioni mandata fuit; quæ ad tantum patrandum facinus impulere, multò veriores illa censendæ sunt, quas Scriptores aliqui tradiderunt; inter quos Georgius Conarus, egregiam à Regina Maria Catholica Religionis professionem publicè factam, uti Catholicorum Principum, benevolentiam; ita Sectariorum, (Scriptoribus) Anglieque potissimum invidiam in eam accendi; in eam (inquam) quam sceleribus olim suis offensam, ultricem etiam aliquando impietas futuram, verebantur; hinc barbaras (dicit) in eam Prædicantium invectivas, & clandestina exorta esse Sectariorum odia: quibus cùm nihil praesentis, ad majestatem, vitamque Principis ladedam, quam Rizii, à secretis, cedes occurreret, eam, nusquam, nisi apud hæreticos, auditio facinore, aggressi sunt.

V.

*Contra in
Marti.
Scriptoribus
anno 1683.*

C Camdenus rem altius repetens, scribit, quid, postquam Jacobus frater nothus Mariz, vulgo dictus, Prior Sancti Andreæ, (Religioso enim in Metropolitana Ecclesia Andreopolitanæ Prepositus fuerat) posteà Mariz, & postrem Moravie Comes, defuncto Franciso secundo, Galliarum Rege, ejusdem Mariz Conjugé; hinc Imperatorem pro fratre, inde Hispanum pro filio, ipsam ambire compumperit, utpotè qui jam omni prorsus conatu ejusdem è Gallia in Scotiam transitum impedire conniux fuerat, quid Regnum ipse occupare contendere; & post Reginæ redditum, antè omnia anxie sollicitus, nè de nuptiis cogitaret, ab oblatis, tunc ab Imperatore, tunc ab Hispaniarum Rege penitus dissuadere studuit, libertatem Scoti-

VI.

*Camden.
Anno 1683.
obit. ann.
1683.*

Scoticam, edicens callidus Nothus, Principem externum, nec posse, nec velle ferre; & quandocumque Sceturum ad femellas devolutum fuerat; illas, non alios, quam ex Scotica gente maritos assumpsisse. Verum, [subiungit] postquam omnibus; omnium Scotorum votis expeti videret, ut illa nubaret, & persentiseret, Comitis Lenoxia providentia effectum esse, ut in nuptias Darlzi propenderet; Nothus idem, eum etiam in Maritum commendavit, sperans, Juvenem facillimo ingenio, ad ejus nutum futurum. Ut tamè sensit, Reginam Darleum unicè amare, & suam gratiam apud illam elanguefcere; consilii penitus, monuitque Elisabetham, ut qualcumque posset ratione, nuptias impeditret.

Sed his jam confessis, & Darlzo Rege declarato, cùm Reginam donaciones, prefato Nothro, & aliis, contra legem, in minori ètate factas revocasset, arma cum aliis in Reges induit: cau-satus, uoxum Regem, Protestantum religioni adversari, & nuptias sine assensu Reginæ Angliae fuisse contractas. Sed, nè tentata quidem Martis alea, in Angliam fugit, omniq[ue] auxiliū spe ibi frustratus, per literas tamen cum Mortonio, profundè versutis homine, egit, ut, cùm nuptias dissolvi non possent, saltem amor inter Conjuges occultis artibus dissolveretur: quod accendens offensionibus aptissimum Mortonius artifex præstít, qui idcirco in Regis juvenis animum blanditiis influit, per- D fuisque, "ut Regni Scotie coronam, vel invita Reginam, sibi imponeret, nec foeminæ dominatiū se emanciparet, quodd foeminarum parere, virorum si imperare. Quo nempè consilio, ille, non solum Reginam, sed etiam proceres, & plebem à Rege omnino se abalienatum speravit. Ut Regem abalienaret, primū variis calumniis ipsum in Davidis Rizii Pedemontani cædem inflammatus, nè ille sagax, ipsorum consilia anteverteret; indè, ut Reginam infestius offendiceret, persuaderet Regi, ut ipse ejusdem Rizii cadi præfens cum Ruveno, & percussoribus interestet. Sic Camdenus, cui passim omnes concordant, confitit in Scotiæ Reginam, adulterini criminis veram causam detegentes. At in his omnibus, consilium, & operam vaferimz Elisabethæ, cum qua una impiissimi homines sceleratis-

A simas molitiones suas struere semper confuerunt, haud desuisse, Scriptores fide digni passim testantur; licet id subdolè silentio. præterea præfatus Camdenus, ut potè qui, in Annalibus suis, Elisabethæ potius gesta, virtutis speciem præferentia, quam vera, ac detestanda crimina monumentis mandare maluerit. Quapropter Andreas Philopatrus, in responsione ad Edictum ejusdem Elisabethæ, cùm eam egerri- Andr. Philopat. in re-sponsi. ad edit. Eliza-bethæ. secundum. pars. 1. 6.

B nuptias, narravit; (quia nempe noblebat, ex Maria prolem extare) subiungit: Comitis Lenoxiam, Darlzi matrem, [quod certè Camdenum haud latere potuit] licet sanguine sibi conjunctissimam, carceri tradidit in Arcem Londonensem, vigesimo secundo die Aprilis anni sexagesimi quinti; ex qua non nisi post filii cædem dimitti potuit.] Additque, curasse etiam in Scotia, ut hæretici, sine mora, arma caperent, Reginam apud plebem traducerent, &, ut nullum scelus intentatum relinquerent, Darleum ipsum aggredierentur, ut à Reginæ uxore, mendaciis quibusdam concretis, abalienarent, affirmantes, Davidem secretarium, nimia apud illam in gratia esse; quibus calumniis levissimum juvenis animum eò permoverunt, ut ipso consentiente, Reginæ verò inspectante, David à sicarii immanis- simè trucidaretur.

Quisnam verò fuerit David iste, quem turpi adèd amore prosecutam fuisse Mariam, Thuanus, & alii, ut audisti, scripserunt; breviter inquirendum videtur, ut hinc magis ridicula ejusmodi Scriptorum commenta agnoscantur. Fuisse enim patria Taurinensem, professione musicum, religione Catholicum, navum, industrium, altius, quam hæretici, & factiosi voluerint; ut potè qui, eorum contra Reginam penetrando consilia, præverteret; passim omnes uno ore testantur. Paulatim hanc inter aulica ministeria, ad non mediocres opes, & Secretariatus munus pervenisse, scribit Spondanus. At Camdenus, qui anno dumtaxat superiori in Scotiam, cum Muretto Legato, Rizium venisse refert, & tunc tantum à Reginæ in familiam, & gratiam, Secre-tario absente, ob solertia, ad Gallicas Epistolas scribendas adhibuit, & ad intima consilia receptum, fuisse narrat; patenter ostendit, non modò, brevi eo

Remund.

temporis intervallo, immensas eas opes colligere, ac dignitatum culmina, ut consequeretur, optare non potuisse; quæ, nisi imprudentissimus, & hebes quisquam statim obtinere desiderasset, sed neque propriè ipsum Secretarius munus fuisse adeptum, ut somnianto, præfati Scriptores scripserent. Septuagelimum insuper ætatis annum afferunt excessisse, suisque, scribunt, vultu deformem; ex quo etiam impudentissimorum diluantur calumnæ, qui nefandum crimen in castissimam Reginam, quæ ut pote nata anno 1542. vix tunc vigesimum quartum ætatis annum attingere poterat, impingere, temeritate omni poena plectenda, præsumperunt.

Ea idcirco, quæ ad mendacium astruendum Thuanus, aliique addant, de ostiolo, nempe, cubiculi Reginæ, à Darlæto intus oppessulato reperto, & alia ejusmodi, ex quibus in scelere quodammodo reprehensam, ostendere Reginam conati sunt; non modò falsa, sed etiam ineptissima cognoscuntur. Ad cuiusvis siquidem ingressus, innumeris ex causis, ostium oppessulatum habere ipsa poterat, absque eo quod adulterinæ culpa obnoxia esset, vel tantum de illa facinus meritò suspicari valeret. Perspectam insuper habens Maria Mariti levitatem, quacumque in secreto cubiculo cum sibi fidissimis agebatur, ex improviso, superveniente eo, maximo Reipublicæ damno vulgari ritè pertinuit; quod, ut averteret, munire cubiculi ostium forsitan necessarium duxit. Quod verò Reginæ Rizium quotidianus conviva assideret; falsitatis arguitur ab his, quæ refert Camdenus, ubi de Rizii morte. (*Conjurati*, una cum illo, nempe Darlæto, inquit) in Reginæ conclave, inter cœnandum irrumperent, dum illa cum Comitissâ Argatelia mensa assideret; hominem, ad repositorium, & sublati è Regia mensa cibis delibantem, (ut Ministeri interioris admissionis solent,) strictis gladiis aggressi, coram ipsa &c.) Sic Camdenus, ex quo cognoscitur, qua ratione Rizius regis dapi bus vesceretur; Reginæ scilicet, non tamquam conviva assidens, ut hæc ipsa refert, mentitus est Thuanus; sed ex Regia mensa reliquis dumtaxat ederas. Quam injustè demum, Marianæ coarguerint, quæ vili genere natum hominem, ad secretiora consilia admi-

A serit, agnoscere ex his, quæ Michael ab Isselt scriptis, his verbis: (*Hoc usitatum est Principibus, non semper nobilitatem, sed interdum ingenium respicere, & consilia plebeiorum, sapientia consilia Procerum anteponere.* Id statim, initio Regni sui fecerat Elisabetha Anglia, quæ Bacconum, & Cæcilium intimis suis consiliis adhibuit; ita omnia, eorum arbitratu in Anglia gererentur, eorum consiliis maximè res Anglica intereret, & nullo penè numero Nobilitas antiqua haberetur; qui tamen, quales (de generis tantum loquo obscuritate) fuerint, legat, qui velit, initium libri Andrea Philopatri, adversus Editum Anglicanum, anno MDXCI. editum. Quod in his tulerunt Angli, Scotti in Davide minimè ferre voluerunt; quarà in ejus mortem conspirarunt.] Sic ille: non defuere Scriptores tamè, qui Rizium nobilem etiam dixerunt.

B Quanvis verò omnino falsa hæc, & alia de Rizio, ab adversariis scripta senteamus; nihilominus à veritate etiam alienum non putamus, quod aliquis scripsit: nempe in Rizium, omnium hæreticorum fuisse odium, ut Catholicum; Catholicorum, ut potentem; conjuratorum, ut fidum; faventium, ut superbum Reipublicæ Rectorem, & sua voluntate solum; & quod hæreticis non satis fuerit, odiisse Catholicum, nisi etiam insidias tenderent capiti, quod habebat, ut oculos videndis, sic mentem, illorum machinationibus excluderent; & idem omni contentione studeisse, ut hos oculos, mentem hanc, Reipublicæ eruerent; hujusque rei litet astutè, inter Davidem, & Darlæum feminasse, existimantes, & à Darlæ Davidem, & Darlæum à Regina, & à Calvinistis demum seditionis, Reginam hac face deleri posse; & tandem (quod præ omnibus Elisabetha cordi erat) ut sic etiam hæres, Regnorumque Scotiæ, & Anglia legitimus successor, quem adhuc in utero Regina Scotiæ gestabat, deleteret.

C Robert. Tor. nter. in Vin- dic. Maria Stuart.

D Hujus tamen consilii, quod impia Elisabetha commolita erat, quodque perfidissimi Sicarii, qui Davidem trucidarunt, executioni mandare conatu omni studuerunt, aded hæreticos ipsos Scriptores puduit, ut studio omni, illud contegeret contendenter; & quia facinus omnino negare hard ausi sunt, illud tamen, pro viribus, occultare, atque immi-

x.

Robert. Tor.
ntr. in Vin-
dic. Maria
Stuart.

xi.

1566.

imminuere sunt connixi. Ubi enim Rex cum conjuratis in secretum Reginae cubiculum est ingressus, & Ruvenus quidem Davide surgere, ac prodite iussit: Reginam statim assurrexisse, & corporis objectu, adversus venientes protexisse, Thuanus, ac Buchananus scribut; sed à Rege complexam bono esse animo fuisse iussam, addunt, quod nihil esset, quod ipsa timeret. At Scriptores reliqui, qui nefarium conjuratorum scelus dicere non horruerunt, ac de perfida Elisabetha mente, palam differere potuerunt; intentato Reginae pectori sclopo, sè, ut aliquis scripsit, pugione, à defendenti Davidis proposito deterruisse asserunt; eunque in ipsis oculis immanissimum trucidasse, ut prægnans, intempestivo partu, ex metu, & horrore factum perderet. Quod etiam his verbis evidentissime testatus est hæreticus ipse Camdenus. (*Strictis gladiis aggressi, (Davide nemp.) coram ipso graviata, trepidante, sclopeto in petitus intentato, ut parvum absuerit, quin abortum fecerit; in anticalamum rapuerunt, crudelissime trucidarunt: ipsamque Reginam in conclave concluserunt, Mortuonio amnes aditus interim obsidient.*)

Sed notandum est valde, quod illuc subdit, ut agnoscas mendaciis tantum confita, quæ Thuanus, ac Buchananus scripsere: (*Hæc cædes (dicit) perpetrata est, pridiè ejus dicti, qui Moravia dictus, ut in Ordinum Conventu, judicio, de rebellione se sistaret, qui postridid se stetit, cum nemo expectaret, & in tanta rerum perturbatione nemo ex adverso appareret; ut cædes Davidis, composite maturata, in Moravia salutem, & securitatem videtur erat.*) Et quidem immanissimum scelus, consulto patratum fuisse, ut Moravia consuleretur, quem cum perduellibus certeris, ad res Scoticas turbandas, iterum illuc reverti Elisabetha optaverat; quæ subsecuta sunt abunde satis manifestant. Nam, ex sententia accidit, ut eo statim tempore, in Ordinum Conventu, de rebellione judicandos Rebelles se sistarent, quo, ob Rizii cædem, nec essent, qui judicarent, & ipsi simulata obedientia specie, vel tamquam innocentes, vel tamquam à reatibus absoluti, incaute plebis oculis apparerent; cùm in judicati tamen à Prætorio discederent. Cùm autem scribat Thuanus,

A Huntileum, Asholium, & Butuelium Comites, à conjuratis, qui Davide occiderunt, in diversa parte Palatii, sine noxa cohibitos fuisse; scias, & ipsos utpote Reginas fidos, & amicos in pari Rizii periculo fuisse constitutos; quapropter, ut conseclatorum manus effugerent, sese funibus è fenestra dimitentes, (ut Natalis Comes scribit) periculum evaserunt.

Mendaces infuper Scriptores putuit, post toties dictam Rizii cædem, quām impie habita fuerit Reginam, recensere; conjuratorum temeritatem, ac perfidiam, paucis his tantum verbis [*Dispositis, locis idoneis, custodibus*] complextus Thuanus. At alii rem abunde patefecerunt; inter quos præfatus Comes hæc habet.

[*At Reginam in cubiculum intridunt, octoginta armatos, ad ejus custodiām, gradunt, biduum clausam tenent. Nihil esculentum admitti jubent, prius quām perscrutarentur, an in iis occultaretur, quid infidarum adversus illos ēc.*] Verū in Ordinum, deinde, haud multò post, habitis Comitiis, in quibus Judices assiderunt, qui judicandi, ac milliès dannandi fuerant, quæ impia, & in ipsam Reginam, & in Catholicam Religionem decreta fuerunt, narrat Conatus his verbis: [*Vocato ex Anglia ad Comitia Norbo, inter perduelles de Principe, omnibus Papistis, (sic genus illud hominum, Catholicos, per contemptum vocat.) interficiendis consulitur.*] Quod plerique Scriptores alii confirmant, deque Reginam, ac Catholicis omnibus tollendis ē medio, in ea Satana Sinagoga [*ad quam, non tunc accessitus, sed ex industria antea in Scotiam veniens, interfuit nothus*] tractatum fuisse, asserunt. Comes nihilominus, de Regina dumtaxat, in exiliū pellenda, actum fuisse dicit; quod tamē fieri commodè non posse. Conjuratos demonstrasse narrat, nisi Darlæi nomine, nova indicentur Comitia, in quibus Regina authoritas adimeretur, atque ei certus, pro exilio, locus assignaretur. Quod factum reverà asserit, Regio Darlæi nomine, exclusa Reginam, voce Praeonis, & Tibicinis, novis Comitiis indictis. In his (inquit) rescinduntur vetera Instituta, ad Religionem spectantia; antiquantur, & evertuntur Catholicæ Religionis studiosi, & omnes Regii familiares, proposito capitis sup-

xiii.

plicio, toto Regno excedere jubentur. Ob quæ, tam nova, tam atrocia, tam inmania facinora, & instituta, studentes Regiis partibus Senatores paulatim abierunt, Curiam vacuam reliquerunt: affirmantes, quod Regina soemina vide-ret digna, non quæ abdicaretur à Re-gia administratione, sed quæ, si non ad-e esset, ad rerum publicarum gubernacula scisceretur; quæque, pro singulari virtute, immortalitati consecraretur. Ex quibus tantas (scribit) coortas esse, pluribus in locis, disceptationes, rixas, atque in ea Insula contentiones; ut omnia controversiarum plena essent, atque insignium calamitatum semina, quæ, non minus in Principes, quam in privatos homines etiam redundatura certè cen-ferentur. Ita Comes: verumtamen, cum novorum Comitiorum, à Darlæo inditorum, mentio, apud coeteros Au-tores, minimè reperiatur; hinc propo-sita in Religionem, & Reginam capita, in primis poniùs, quæ diximus, Comitiis, vel inter conjuratos tantum, videntur suisse fancita.

XIV.
Verum, inter coeteros, qui Regi-næ paricidio adversati sunt, præcipiuus extitit: quis creder? quem memoravi-mus Nothus, Jacobus, Comes Moravia; non quod Mariam diligenter, cui proditor insidiabatur, sed sub pietatis specie, quia, nondum, nimirum, rebus suis con-ducere videbat, ut integra [inquit Co-natus] Hamiltoniorum, ad quos succe-sio proximè spéctabat, famlia, nec fra-ctis aliorum procerum, qui a Maria stabant, viribus, ipsi è medio tollerentur. Quapropter Reginam eamdem clam adiit, & superioris cedis, ac prodic-tionis se ignarus simulans, ad amici-tiam, cum Darlæo marito redintegrando, boreatur, à qua, cùm non abhor-reter Regina, cum vocari jussit, non mi-nori facilitate reliquis, si deprecarentur, veniam datura. Ipsum igitur in-gressum, manque in secretiorem lo-cum deductum, primò, gravi admodum sermone increpavit, deinde sic allocu-tam suisse, idem scribit Cunæus. (Omnes, qui te ad Regnum hoc invadendum, & multiebre jugum excusendum incitan-t, mibi, nè ulla ratione id dimitsam, gravissimis, & efficacissimis iuident ar-gumentis: nullâ in alterutrum charita-te, aut observantia, sed utrumque, mu-tuit vulneribus, perdendi studio induci;

A blato, Scotia rebellibus, aut hostibus in prædam ceder, habebuntque scelerati, paricidio duplice, duplex pietatis ve-lum. Sed finge, se Regem esse, omnemque, quam ego in te transferre possum, exerceare auctoritatem; nullus, famili-ares si demperis, editi tuis, aut manda-tis obtemperabit, nec illi, qui te Regem cupere, te dicunt, pro Rege agnoscant.

B Nam verò, quādū apud me, legitimam baredem, Regni potestas manet, tu omni-bus ejus commodis frueris, nec ego quid-quam de jure meo amitto, ad quod de-fendendum, optimus quisque ciuium, & exseri Principes parati erunt. Verum, si hec minus movent, animo revolve ma-xima à me in Patrem tuum, quem, ab exilio revocatum, pristini honoribus de-coravì, majora in te, ad Regnū, thalo-mique societatem assumptum, collata beneficia. Nullus erat in Scoria, ante redditum meum, cui salutis estra cura fessit; jam cuncti de Regno vobis parando solli-citi, quod facilius in exilium, ut Injustos invasores, remittant. De fine, quo se, in posterū talia moliri, que tibi certum existim, mibi dubium in subditos impe-rium allatura sunt, & potius egregios istos amicos bortare, ad commune nobilit auxilium, contra Dei, & Ecclesie bo-plet ferendum; quod si in Numinis ob-squito viderit constante, tu quoque aliquid ab ipso in pari necessitate spera: fin mi-nus, quomodo, precor, in bonum pauci-fabi conferre valentem, pauciora volen-tem, grati eruns, qui in omnium largi-torem, Deum, tam manifesta ingratia animi indicant? cujus, nisi me honor, apud Scotos, Inflaurandus detine-re obstrictam, omnibus bisce angustissi exutam, in tranquillo memet, securoque brevi locarem:] Hæc Maria Darlæo, qui laudata (subiungit idem Cunæus) conjugis pietate, sapientiaque, sero li-cet, ob patrum homicidium, Regnumque affectatum, penitentie indices ef-fudit lachrymas; & Regina simul totum

C conjurationis ordinem, Authoresque retexens, suam jurejurando operam, ad omnia, quæ ipsa vellet, sponte obtulit. Animo deinde, vultuque composto, ad Proceres divertens, ab iisdem impe-trasse, ut Maria suz committeretur cu-flodiz idem Scriptor, aliquis referunt; sed id obtinuisse dicendum est, vel simulata specie obsequendi Uxori, quæ tunc quadam infirmitate detinebatur, vel quod conjurati Darlaum urgentes,

D ut

E

ut iphus subscriptione conditions confirmarentur, quibus, inter alia, Sacrosanctum Missæ Sacrificium, ubique interdiceretur, ut aliquis scripsit; ipse responderit, se id curaturum, dummodò sibi, ac Reginæ, forma quadam libertatis concederetur, nè infirmari posset, quod, annuens ipsorum votis, ipse fecisset, utpote per metum illorum, quorum esset in potestate, vi extortum. Quod quidem Conjurati, quò Regem facilius in suam sententiam adducerent, minimè ei denegandum censuerunt.

Darlæo igitur Uxoris custodia tradita, cum ea simul facile fugam parare potuit, atque per coecas noctis tebebras, citatis equis, prima luce ad Arceum munitissimum, Dimbarcum pervenit. Perridiculum autem, ac ineptum esse cognoscitur, quod Thuanus scripsit; nempe, ad capessandam secum fugam, Mariam, Regem coegerisse, mortis injecto metu, ni paruisse. Näm, qua ratione, quo tempore, quibus viribus, quo in loco, vim hanc inferre ei potuerit, minimè excogitari potest; cum inermis non modò foemina, sed arcta propemodùm custodia mācipata, in loco, ab hostiis circumobfesso, noctis tempore, quo facile, vel minimus nutus, silentii communis damno audiri poterat, pricipue à vigiliarum Custodibus, vim viro adhibuisse, quis omnino fabulosum non crederet? Nec est, quo idem ritè car- D pere insuper possit, quod in Rizii per- cussores, & conjuratorum plurimos deinde Regina severè animadverterit: id siquidem illa debuit legibus, debuit Deo, debuit hominibus, sibique ipsimet tandem debuit, qua tūn innocentiaz, tūn Regia Majestatis dignitati hac ratione consulere, Divino, humanoque jure compulsa fuit. Coetera, quæ idem Scriptor addit, utpote fabulosa, nec à probatis, fideque dignis Authoribus comprobata, indigna prorsus sunt, quibus respondeatur. Quid verò, post felicem fugæ exitum acciderit, habes ex Conæo his verbis.

[Regina, missis ad diversas Regni partes literis, quos faventiores noscebant, de fuga sua monitos, ut in armis pressò essent, antequād aduersariis, militem conscribendi, aut sub fidium ex Anglia vocandi, tempus concederetur, depre- cans, intra paucos dies aliquot hominum millia sub signis habuit. In-

A opinata hæc Reginæ cum Marito concordia, diligentiaque, territi rebelles, in Angliam, securum valde, regnante spuriā, impietas perfugium, mira celeritate evadunt. Atque hic omnium misericordiarum finis extitisset in Scotia, nisi Maria inaudita prius in Apostaram, rebellionque clementiā, Notum ab exilio, quo ipse se dignum judicaverat, revocatum (cum coeteris perduellibus, ex his cognoscitur, Notum ipsum, auditæ Reginæ fuga, in Angliam se recepisse.) in pristinam gratiam suscepisset, sicque iterum facies rerum mutata. Näm Regina, dum se, beneficio singulari, ad perpetuam fidem Notum pertraxisse autem, incautius ab eo, qui hostiis aliquando fuisset, quād par erat, confilia admittens, exemplo docuit, cui illata est injuria, cum cito oblitivisi, qui interfecit, nunquam. Indignatus Darlæo, Notum, sociisque tanta apud Reginam autoritate pollere, ut cuncta eorum administrarentur arbitrio, quos Patriæ, Principiique salutis sciebat esse infensissimos, rationes primiū, de eo interficiendo, excogitat, mox eas Reginæ aperit; ostendens, quale monstrum, universæ Reipublicæ exitio natum, ipsa alat. Hæc crudelitatem aversata, Maritum ab incepto deterret, magno utriusque dispendio; Notus enim, eorum, quæ à Darlæo agitabantur, certior per exploratorem factus, juvenem, sceleribus suis contrarium, coque sibi nomine iniquum, perdere statuit, nè perderetur. Verum, cùm bacchanalis, virum probum simulando, multis virtutum fama præconibus ministris imposuisset, veritus hac vulgi opinione, si tam insignis homicidii solus author haberetur, excidere, Bothuellium Comitem, hominem ad pessima natum, crudellem, vanum, gloriæque, quovis etiam facinore appetentem, in ejusdem secum criminis societatem adduxit: facta ipsi spe, Regine nuptiis, Marito sublato, potundi; Et, quod fidem superat, eas publicis tabulis, inscia Maria, obsignavit; quam, ut in patrata cedit, suspicione alienquando inducere posset, Bothuellio propitiam, Et Darlæo iniquam efficere totis viribus est conatus, illum, ab egregiis virtutibus, modestia, temperantia, ac fortitudine commendans: hunc verò affectat Regni, adulterii, allorumque flagitorum insimulans. Sed Regina, cùm probè nosset, quo animo in Darleum Notus esset, nunquam induci potuit, ut quid-

quidquam de eo gratus suspicaretur.) A
 Hucusque Conatus. Nihilominus, quamvis vaferimas Nothi artes, nihil apud Mariam profecisse, ut se à Marito alienaret, censendum sit; ex eo tamèn, quod singularem, agente Notho p. gato, apud ipsam benevolentiam obtinuerit Bothuelius, incommoda plurima ei contingit; qua sequenti anno dicenda erunt, manifestè monstrabunt; eò enim proposita tendunt mendacia. Thuani, sub hoc anno scripta, cùm, amoto Rege, unum omnia in Scotia portuisse Bothuellum vafre affirmat, ut castissimam nempè Reginam, & cædis Mariti, & nefandissimorum scelerum, authorem faciat; subdolè, videlicet, pessimis Nothi dolis pretermisssis, quibus, & ipsam simul, ac Darlæum perdere studuit; quos tamèn hereticus Camdenus his verbis detegit: [Cùm ex juvenili ardore, (Darleui) nec cogitationes celare posset, nec, quo fuit in Regiam conjugem obseruantia, exequi auderet; illam edocet, in Republice usum, Regieque familla securitatem futurum, si Morovius è medio tolleretur. Illa rem detestata ab ejusmodi consilistis etiòm minando deterruit: spe injecla gratiam inter ipsoe compendi. Ille tamen, cùm potentiam Nothi, apud Reginam, egriœ oculis intueretur, præ impatientia idem consilium cum aliis agit. Quid, ubi Moravio innestuit, ut prævereret, simulatione officii, occultiore; infideliæ juveni opposit, Mortonio consultore, licet absente, usit. His usum, ante omnia, Regine animu, à Rege, amore nondum redintegrato, prioris avertere, & Bothuellum, nupè Moravio reconciliatum, atque apud Reginam gratia pollementem, in societatem pellicere: proposita spe divortii ab uxore, & nuptiarum cum Reginâ, simul ac esset vidua; & ad bac prestanta, cumque contra omnes descendendum, obsignatis tabulis, se obligarunt, perfici, si res sucederet, se pessima opera Regem tollere, Reginæ existimationem apud Praeere, & plebem labefactare, Bothuellum pessundare, & ad se summan rerum attrahere.) Sic Camdenus, de impiis Nothi molitionibus.

xvi. Verilim, sicut has optimi Historici partes agens, aperuit, ita eas Elisabetha, ex cuius nutu, & consilio cunctis hæc agebantur, silentio præterire non debuisset. Decima quinta die Junii hu-

jus anni, peperit Maria Darlæjo filium, Dunbaro Edimburgum reversa; quem etiam deinde Catholico ritu sacris undis, ab Archiepiscopo Glasqueensi ablui voluit; facta ei hujus rei potestate in Comitatu, que pariter Edimburgi coegerit, Natalis hujus Principis, legitimi, tūm Angliæ, tūm Scotiæ heredis, natio, Elisabetha multò gravius, quā ante, Maris matrimonio perculta, statuit omnino securum ad arboris radicum ponere. Et quia Rizii cede, infante, adhuc in utero positum, ac una matrem, manifesta barbarie, perdere non potuerat; occulte fraude amicitias simulat, ut sic conceptum scelus tandem perficiat, ultròque se offert, ut Andreas Philopatrus narrat, ad hoc in Scotiam missus Bedfordius Comite, ut Infantem de fonte suscipiat: [Ceremonia verò peracta, (inquit Camdenus) Bedfordius Comes, qui in mandatis habuit, cum Scotorum Regina agit, feliciter ut domesticè inter eam, & Maritum lites componerentur, (jucundissimam enim inter ipsos vitæ, & amoris societatem, malevoli quidam, jurati utrique hostes subdoli direverant) & prefatus Edimburgensis.] Sic ille; & quidem specie, de his, Elisabetha nomine, cum Maria astum à Bedfordio, ut ipsam falleret, pro certo habemus; verum claram perfidissimam, quam tunc in Reginam, ac Regem Nothus conimolebatur conjurationem, non modò fovisse, sed etiam ad exitum perduxisse, qua subsecuta sunt, facile declararunt; tunc enim tantum Legationis suæ munus complevit Bedfordius, cùm cunctis ad facinus patrandum dispositis, conjurationis tandem incendium erupit; quo nimurum tempore, vix Angliam ingressus, & Scotia, ut facinus simularet, discesserat, ut prefatus Philopatrus narrat. Cui, si addas, quæ ex Camdeno habes, nempè Hurtonium Ruvenum, & alios, ob Davidis cædem in Angliam profugos, tamquam ad tutissimum perfugium, à Moravio ad Bedfordium, cum commendantissimis literis directos fuisse; ex his certò educes, & in Scotia à perduellibus Bedfordiorum fletisse, & ad hoc in Scotiam ab Elisabetha missum, ut sacrilegos eorumdem, ac Moravii præcipue ausus foret. Neque enim, ut falsò idem Camdenus afferuit, [Elisabetham eamdem rogavit Maria, ut è Sacro Fonte filium susciperet; sed potius, ut nuper ex Philopatrus

lopato diximus, & ex Mariæ literis, in-
seriūs apponendis, constabit, ultrò Eli-
sabeta ad id munus se obtulit, ut hac,
videlicet, pietatis specie, callidissima
fœmina præfatum Bedfordium in Sco-
tiam mitteret, & per eum conjurato-
rum (inquam) detestandum crimen per-
ficeret.

Tot calamitatibus, & visque flagi-
tiosorum hominum insidiis impedita
Maria, non modò Fidei Catholice, B
quam constantissimè profitebatur, obli-
visci non potuit; quin nil magis cordi
habuit, quām, ut Apostolica Sedis, ac
Rom, Eccles. palam se devinctissimam
demonstraret. Quapropter, ubi de Pii
ad Summum Pontificatum electione
certior est facta, nè quid à se desiderari
pateretur offici, quod coeteri Catho-
lici Principes Pio præstiterent, statim ad
eum, Legatum direxit, Gulielmum, Epis-
copum Dumblacensem, qui illi Ponti-
ficiam dignitatem gratularetur, & filia-
lem, suo nomine, obedientiam exhibe-
ret, tidei literis etiam traditis, quibus,
de rerum etiam suarum statu, euodem
Pium monitum voluit. Illas, ex proprio
originali acceptas, hic inserendas cura-
vimus.

[Sanctissimo Domino
Nostro

PIO PAPÆ V.

Felicis, eternæque memoria Pius IV.
Pontif. Max., qui proximè Sancti-
tatem tuam, in gubernatione Sedis Apo-
stolice præcessit, pro ferventi zelo, quo
bonus, ac vigilans Pastor, tūm erga Uni-
versum Gregem sibi commissum fuerat,
accensus, tūm præcipue erga eai oves,
quaē in Regno nostro Scotie dispersas, ac
lupit prædam factas, dolebat, ut illas
tandem ad unum Ovile, Pastoremque re-
duceret, literas, Nunciosque suos, non se-
mel, ad Nos mittere dignatus est. Et
quamvis eum, uti confidimus, in nobis
semper animum, propensionemque co-
gnoverit, quem, & speraret ipse, cuiusque
Nos pánitere non deberet, nibilo ta-
mè feciis res hujus nostri Regni, om-
nemque hostem, quod nemo nescit, per-
turbationem passa, tūm hostes Religionis
nostræ, qui (prob dolor!) plurimi sunt,
ac suæ potentiae confisi, atque ea de cau-

A sa Nobis formidabiles, conatus nostros
hostem remorati sunt, cur minus plen-
tissimis illius, sanctissimisque postulatis
factum fuerit satis. Illo autem ad cæle-
stem Patriam translato, postquam Divina
Providentia Sanctitatem tuam, &
gubernaculi Sedi Apostolice, & zeli
animarum successorem elegerit, in tantis
acerbitatibus, certam Nobis spem reli-
ctam esse cernimus, brevi futurum, ut,
quod ille feliciter cæperit, feliciter etiam
tua Sanctitas ad optatum finem perdu-
cat. Cujus rei gratia, Dilectum Nobis
fidem, ac de Religione Christiana optimè
meritum, Reverendum in Christo Pat-
rem, Gulielmum, Episcopum Dumblacen-
sem, Legatum, Oratorem, ac Procurato-
rem nostrum, cum mandatis, ad Sanctitatem
tuam mittendum curavimus, tūm, ut
illius electioni, atque ad Summum Pon-
tificatus culmen promotioni, nostro nomi-
ne congratularetur; tūm etiam, ut post
humillima oscula sanctorum pedum, ac
bitum nostrum obsequium, ac cum prom-
pto voluntate obedientiam ei presenta-
ret; obnoxie que rogareret, ut in tuis san-
ctis sacrificiis, orationibus, confisiis, au-
xiliis spiritualibus simul, & temporali-
bus, nisi serum quidem adhuc, & infeli-
cem Regni nostri statum juvet. Non dum
enim eō adhuc res devenerunt, quin ab
hīcse tuae Sanctitatis fortibus confisiis,
& auxiliis, optima quoque sperare, &
possimus, & debeamus. Nam enim spem
piæ mem. Pius IV. Sanctitatis tuae Pre-
decessor Nobis præbuit, quam à tua San-
ctitate augendam, & implendum fore,
certò Nobis persuadeamus, cùm jam ho-
stes nostri, partim exulent, partim in
nostri manibus positi sint. Sed furor,
& extrema necessitas eos extrema ten-
tare cogit: ac, si Deus, & T.S. nobis
aderit [quorum causam agimus] murum
hunc fortè transpredicimur. Cetera do-
cebit merito nobis dilectus, & fidelis
Orator noster, quem si T.S. clementer
admiscerit, illiusque verbis fidem adhi-
buerit, non secūs, ac si Nos loquentes
rām audiret, ac ejus, imò verius, nostris
votis benignè annuerit, erit, cur devin-
ctiores postibac Nos Sedi Apostolice pro-
siteamur, cùi tamen semper hostem fui-
mus devictissima. Deus Optim. Max.
Sanctitatem tuam Nobis, atque ad eō uni-
versæ Reipublicæ Christianæ, quām dia-
tissimè servet incolumem]. - Datum
Edimburgi, ex Palatio nostro Sanctæ
Crucis, ultimo die Januarii, Anno ab
Incar-

D

E

Incarnato Christo Salvatore, & spe no^{ta} A
stra 1566.

Eiusdem Vestrae Sanctitatis.

De votissima Filia

Maria R.]

XVIII.

De hoc à Regina Scotie, ad Pium missio Oratore, deque illius in Urbem adventu, ista leguntur apud Caracciām in Epistola, mense Mayo anni hujus scripta. (His diebus ad Urbem venit à Scotia quidam Episcopus, gratulandi causa de Pontificatu, & prestante obedientie, Regiae, ac Regis nomine. Dūm is in itinere esset, heretici circumventam dolit Reginam, sex jammenses prægnantem, in eam locum adduxerant, ut, maximo Dei beneficio, vita periculosa vix evaserit, qua, si de medio sublata esset, actum erat in eo Regno, de Religione Catholica. Cum legeret Pontifex literas, quibus res gesta continebatur, & alia, cordā, à Regine Procuratoribus audiret, de ipsius inopia, & discrime, & quanto studio egerit, contra hereticos rebeller, opibus Regine Angliae frētos; ajunt, fūspōsse Pontificem, nec lacrimas cobibuisse, & consolari cupienti, nescio cui, dixisse: (Qui possum non dolere, cū Regnum illud, in eo statu possum, nulla ratione videam posse à me sublevari?) Verum velle se dixit habere Contentum Cardinalium, ut aliqua ratio im̄ri posset confiende pecunie, & optife-re Regi, & Regine.) Sic ibi.

In Epistola autem alias memorati Jo: Andreae Calligarii, suo die XV. Maij, ad Cardinalem Commendonum, Romā scripta, inter coetera ista habentur. Cum bōdi Pontifer Max. in Consistorio de auxiliis Regiae Scotie suppeditandis ageret, illam, ut virilis animi fāminam commendavit: addiditque, illius fide, ac animi celsitudine, plurim Germanicē Prinelpum segnissime exprobaram iei; quod ipsi audierū, & palam, Catholicae Religionem confiteri non au-deant.)

XIX.

Sed prēter ea, de quibus cum Cardinalibus egit, ut confiande pecunie, ad subveniendum Regie Scotie rationem iniret, ut in prefata Epistola apud Carracciā legitur: (Domesticae Familiæ numerum valde imminuit, quod minus privatim in suos usus impendent, et plus

babeat, quod in rem Ecclesie possit int̄sumere.) Et in altera, mense Junio scripta, dicitur.

(Scripti jam alii litteris, ad prestantam Pontifici obedientiam, Regi, ac Regine Scotie nomine, Romam venisse Dumblacensem Episcopum, & quād rebemētē doleret Pontifex, scutulatam ē subveniendi minimē fībū suppetere. Sed interim, dūm Episcopū hic Romā moratur, Deo placitum est, conscriptos ad Melitense prefidū Milites, designatamque pecuniam, jubilato Turcice Classis metu, non esse necessarium; quo facilis tñiri potuit rasio, ejus Regni miseras sublevandi; itaque decrevit, ei Nuncium mittere, Montis Regii in Subalpinis Episcopum, qui, & spiritualibut, & secularibut subfidiis, Christiane Regine optulerit, quando ad Castolicanam Religionem tuendam, nihil ea, nisi pares voluntati vires desideras. Scutum prēterē nobilem, atque ipsum paulo post, Episcopum Dumblanensem, antē discessum Nuncit, ad Reginam premisit. Ad quem Episcopum, cum adesset Pontificis refectio, (quemadmodum sane frugalis solet esse,) amota mensa, Pontifex accepit: [En video (inquit) quantum in meam mensam insumitur. Verū scito, quod plus ad opem Regine ferendam superfit, me postibac etiam frugalorem futurum. Deinde vocatum statim Economam coram Episcopo, missam facere jussit magnam partem familiæ: & hoc ipsum, addit: (Quod facilis vestre Regiae possim succurrere, ut sciat, me rem, salutemque suam propriis meis, ac familiae mee necessitatibus anteferre. Itaque pro certo babeat, ipsius causa, me plus etiam, quād possum, effe facturum.) Hactenū Epistola.

Nec modō pro viribus Pontifex suspectias Mariæ ferre conniūx est, sed etiam, Cardinali à Lotharingia ejusdem Avunculo monente, ab aliis Catholicis Principibus, præcipueque à Catholicō Hispaniarum Rege, opem ei, auxiliique comparare studuit; scriptis ad eum, & Galliarum Regem, sequentibus Epistolis.

Ep. V.
apud Carr.
Mense Ju-
ne 1566.

[Charissimo in Christo
Filio Nostro

Philippe, Hispaniarum Regi
Catholico .

PIUS PAPA V.

Charissime &c.

*Ex Archiv.
Paris.
Biblio. sup.*

Incredibili fulm dolore perculsi, & coborruimus, postquam ad Nos allatum fuit, de nefariis infidili, que ab hereticis, exuliis Regni Scotie compate fuerunt nuper charissima in Christo Fille nostra, Marie, Scote Regine Illustri. Concusit penitus viscera nostra tantum periculum, in quo illius optimæ, piissimæque Regine salut, & concepta simul in ejus uero proles versata fuit: ex quo cum periculo Dei Omnipotens manus manifestè eripuit, ac liberavit. Quanrum id, & quād nefarium scelus fuerit; cū Nobiscum reputamus, aded Nobis atroc videtur, ut judicemus id commovere debere omnium Christianorum Principum animos, & communis eorum ultione vindicandum esse, perinde ac si cujusque eorum vita illis, rebellium suorum, & hereticorum infidili, & ferro appetita fuisset: sed quemadmodum Tragedia illa alta, ac pend perata fuerit, Majestatem tuam non dubitamus ex aliorum literis cognovisse. Quia verò tam detectandi facinoris auctor, & hortatrix fuisse creditur illa, que se pro Anglie Regina gerit, que Scote illis hereticis, ac Regine hostibus, velut a sylo apud se pasefecit, & quibuscumque fieri posset modis, illam optimam Reginam de medio sublatam cupit; Majestatem tuam, charissime Fili, ejus autoritatem plurimùm valitaram scimus apud ipsam, vocatam Anglie Reginam, hortandam in Domino duximus, & rogandam, ut per Oratorem tuum, & per literas, super hac re accuratissimè scriptas, acri-
ter eam monas, atque deterreas, ne quid direllē, indirellē, adversus Scotie Reginam molliatur, testificerisque ea, que contra illam tentata fuerunt, tibi disperciisse, nec te Regine Scotie defesse posse, si quis ejus rebellibus ulla, palam, occulte subministraverit auxilia, ul- lumque consilium, aut favorem impende- rit. Facies verò rem, & Christiane chari-
tati convenientem, & tans Regis pie-
tate, atque humanitatem dignissimam,

Annal. Eccl. Tom. 22.

A Deoque, & Nobis gratissimam, si Regi-
nam ipsam Scote, per literas quoque
tuas confirmaveris, eique auxilium tuum
non defuturum esse sponderis. Si et
opes effent nostre, ut id ipsi preflare
possemus, exemplum alii Principibus
primi preberemus, quanto studio sit sub-
veniendum Regine, tanta pietate pre-
dictæ, aduersus rebelles suos hereticos:
sed, præterquamquod longissime ab illis
paribus absunt, ut non commode illi
opitulari possimus; cogimur auxilia mit-
tere, bini Melisensium Militum Ordini,
indu Serenissimo Caesar, tuo Patrue, in
in tanto bello, quod à Christiani nominis
hoste potentissimo jam imminet, atque
instat; & maximos preterea sumpus
facere ad oppida maritima ditionis no-
stre, & S. R. E. ab hostili Classe tuen-
do, totque, & tam varias impensis fa-
cere cogimur, cum tamen magno cre-
alieno oppressam Sedem Apostolicam in-
venerimus. Itaque ad te confugimus,
charissime Fili, Reginam Scote, & res
ejus tanto tibi studio commendantes, ut
studiois eos commendare minime pos-
sumus. Quocumque talis ejus tempore in
eum officia contuleris, illi, non minus Nos,
quād ipsam tibi obstrinxeris. Incredibili
nos letitia afficeris, si has literas et
tanto, quanto speramus, usū fuisse in-
tellecerimus. Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, die 2. Maii MDLXV
Pontificis nostri anno primo)

D

Ad Galliarum Regem.

(Charissimo in Christo Filio nostro,
Carolo Francorum Regi
Christianissimo.

PIUS PAPA V.

Charissime &c.

N On facile verbis consequi possumus, *Ex Archiv.
Paris.
Biblio. sup.*
quanto animum nostrum dolore
perulerit, quantoque misericordia com-
moverit miserabilis casus charissime in
Christo Filiæ nostræ, Scote Regine Il-
lustris, & periculum, in quo tam pia,
Catholicæ Regina, und cum concepta,
sicut accepimus, prole versata est. Ex
quo cum periculo, et si Omnipotens Deus
eripuit, tamen non possumus non summa
solicitudine offici; satis scient ei, non
cessitatem illam, que se pro Anglie
Regina gerit, quam plurimi suscipiantur
E F tam

tam nefaril sceleris borsatricem, & au-
torem fuisse: & quoniam bac non juc-
cesserit, quibuscumque potuerit artibus
quietem, & pacem illius Regni esse tur-
baturam. Si eas ipsi haberemus faculta-
tes, ut ipsi Regiae Scotie auxilia submi-
nistrae possemus, exemplum alii Principi-
bus praeberemus; sed in maximis Et-
atis nostris angustiis, prae ter magnum at
alienum, quo gravati sumus, & quod in
dies multiplicatur, prae terque sumptus
necessarii faciendo, ad tuenda presi-
diis, aduersis Turcorum tyranum, &
Classem, Oppida nostra maritima, coacti
sumus, mittere auxilia uno tempore, &
Serenissimo Cesari, & Ordini Militum
Sancti Joannis Hierosolymitanis, tam,
& sancta horribili belli tempestate, ter-
ra, marique ab hoste potentissimo Christi-
anorum nominis, inde Austria, hinc Meli-
ta Insula, & Italia imminentis. Te igitur,
charissime Fili, qui commode potes,
oporet cogitantem, quid furor, & auda-
cia barbaricorum progesia sit, illius opti-
ma Regiae, qua Fratri tuo clar. mem.,
Regi nupta fuit, tam atrocis injurias,
perinde, ac tuas ipsas vindicare, & Re-
gnum Scotie, quo Regno Francie per-
petuo quodam, & firmissimo federe jun-
ctum est, opibus, & auxiliis tuis a com-
munitibus bofibus tueri, atque defendere.
Illud est, non solum Christianissimi
Regis officium, sed cuiuscumque alterius
Regis, casus aliorum Regum & se non
alienos putare, & periclitantibus, pro-
prie subditorum audaciam, alii Principi-
bus, auxilia ferre, sicuti simili suo
sibi subvenire ab aliis ipse cuperet. Ni-
bil est, quod te, & majoribus tuis di-
gnius, nibil, quod Deo gratius facere pos-
su. Id quidem te, sua sponte facturum
esse confidebamus, sed temen paternam
exhortationem nostram accedere volui-
mus, ut, & acruis ad propulsandum il-
lius charissime Filie nostre, & Regni,
Religionique Catholicae periculum in-
cumbas. Quod, ut facias, te ita, & bor-
tamur, & rogamus, ut majore de te stu-
dio quicquam petere non possumus. Da-
tum Romae, apud Sanctum Petrum, sub
annulo Piscatoris, die 4. Maii MDLXVI
Pontificis, nostr. ann. primo)

xxi.

Scriptis praeterea Pius ad Cathari-
nam, Caroli Galliarum Regis Matrem,
cujus prop̄ nutu cuncta, tunc in Gal-
lia geri sciebat, ut ex Vaticano Re-
gesto dilucide appetet. Post disces-
sum vero Romā Dumblacensis Epis-

copi, certiore eum cum reddidisse
Scotia Regina de iis, que sibi nu-
per acciderant; hujusmodi tulit ab eo-
dem Pio responsum.

(Charissim in Christo Filie nostra,
Marie, Regie Scotie
Illustri,

PIUS PAPA V.

Charissima in Christo Filia nostra,
salutem &c.

Ex Archiv.
Vatic.
Cognitis illi, que tibi occiderunt, post
discessum Venerab. Fratris Episcopi ibid. ac sup.
Dumblacensis, Oratoriis tuis ad Nos
missi, dolamus simul, & letati sumus.
Horruiimus, & summo dolore affecti su-
mus, ut audiavimus de summo periculo, in
quo verata fuisti, propter nefarias be-
rericorum, tuorum, Deique rebellium,
inuidias; letitiam verò multa maiorem
attulisti, tua in tanto discrimine perspe-
cta virtus, & animi magnitudo, admirabilisque in pio tuo tuende Religionis Ca-
tholice proposito, nullius periculi metu
concuſſus constans. Cujus nimis rūm cau-
ſa, te, Dei omnipotentis gratia, ex mani-
bus implorum eripuit. Gratulamur igitur
pietati tue, que tali constans non
modò ingentem, & perpetuam laudem
tibi ab hominibus peperisti, sed alteram
multa splendidiorem coronam, quam
eam, quam in temporali Regno gefas, &
Domino consecuta es, eam scilicet, quam
Confessoribus fuit Christus in Calo pro-
populisti, & paravit. Quia vero non ceſſa-
turam putavimus, tali tempore, illam,
eius opera, tdm nefarias inuidias, viles,
& Regno tuo comparata, fuisse plurimi
suspicantur; statim scripimus, sedis di-
letici. Filius noster Carolus Cardinalis à
Lotharingia, avunculus tuus, a Nobis pe-
tierat, ad charissimum in Christo Filium
nostrum, Regem Catholicum, enixè ro-
gantes, ut illam in tam nefandis captis,
authoritate sua, deterreat. Horsati
etiam sumus Regem, & Reginam Cbril-
ianissimos, ut opem tibi ferrent, ut
quod facturos esse sua sponte confideba-
mus, nostra etiam hortatione, & preci-
bus facerent studioſius. Eſſi autem ma-
ximo cre aleno preſſi, mittere coacti
fueris auxilia Seren. Rom, Imperatori
electi, & Ordini Militum S. Jo. Hiero-
solymitanis, propter bella, bac exta-
te, terra quidem Austriae, mari autem
Inſu-

Insula Melita imminentia à potentissimo Christiani nominis boſte; magnisque præter sumptus facere cogimur, suendit ab boſtib; clafe noſtri, & Santa Sedi Apostolice Oppidit Maritimis: ſamen ſtauiuit, Nobis ipſis poſiū, & Familia noſtra, quād tibi tali tempore deſſe. Itaque propediem tibi pecuniam emitemus, non quidem, quantum cupe-remus, ſed quantum poterimus. Mite-mus etiam Nuncium Apoſtolicum, ut Se-renitati tuo in tuis laboribus vico noſtra adiſt, & quecumque poteris, tibi, tuique officia preſtes. Te, eharifimia Filia, bortamur, ut conforteris in Domino, & robuſta ſit, & confidat, non modū Di-num preſidium ſibi, ſed nō humana quidem auxilia defutara. Reliqua cognosces ex literis ipſius Epifcopi Dumbacenſis, viri non minuti Nobis, quād tibi probati. Datum Rome, apud S. Petrum, sub an-nulo &c. die xij. Maii MDLXVI. Pon-tificis noſtri anno primo]

Nec multò poſt, quem prediximus, Vincentium Laureum, quem ſibi, poſt initum Summum Pontificatum, Eccleſia Montifregalis in Subalpinis Epifcopum ſufficerat, ut superioribus literis Reginæ pollicitus fuerat, Apo-stolica authoritate, ſuum in Scotiam Nuncium decrevit; quem viginti mil-libus aureorum, (ut narrat Gabutius), plura ſine dubio, ſi tuliferet occasio, deinceps erogaturus, ac ſalutaribus consiliis instruxit; quibus ille rebus, ad protegandam Religionis cauſam, Ma-riamque, & Regnum periculis eximen-dum uteretur. Quin etiam ad illam, manu ſua conſcriptas, ſtudii ſui, & ar-dentis pietatis indices, à Laureo deſ-rendas, ejusmodi literas dedit.

(Charifimia in Christo Filia noſtra, Mariæ, Scotorum Reginæ Illustri.)

PIUS PAPA V.

Charifimia in Christo Filia noſtra, ſalutem &c.

*Apud
Bz. 1. cap. 2.
Gebut. &c.*
Ex quo tumulus à perduellibus tuis, iijdemque ſincere, & Catholica Religioni boſtib; excitator intellectus, non prætermisimus, quo minus ex animo, omnique paterno affelu, ſicut par era, ad Dominum Deum conſuge-reremus, timentesque, nō ob peccata noſtra

Annal. Eccl. Tom. 22.

A exaudiri non mereremur, plurimorum Religiosorum, & ſummi Dei Miniftro-rum interceſſione, & orationibus uſi fu-mus. Optaſſemus quoque vita noſtra, ac ſanguine tibi ſuccurrere, ſicuti non omni-ſimus cum eharifimia Filii noſtri Ca-tholici Principib; agere, ut auxilium tibi ferrent. Placuit demum Miſericor-die, & Clementie Divine lenire ali-quantulum gravem noſtrum dolorem, accepto nuncio, te tam ingenti periculo ereptam eſſe; quam ob rem egimus Deo, non quas debuimus, ſed quas pro tenuibus noſtri viribus, & remiſſa pietate, potuimus, gratias. Nunc, quoniam ob in-graveſcentem janu noſtram etatem, ac tot immenſas occupationes, quibus pro univerſa Republica Christiana diſtinc-mur, in Scotiam te non poſſumus, mi-tendum duximus Ven. Fratrem noſtrum Montifregalis Epifcopum, latorem preſentium, virum rara virtute, probitate, doctriña, ac prudentia præditum, Nun-cium noſtrum, qui tibi ſingulis quibusque occaſionibus inſerviat, quemadmo-dum ab ipſo, cui plena fides habenda eſt, expoñetur. Tibi interim perſuadeas, Noſ, nec poſſe, nec velle, illa in re, commodis tuis deſſe. Ad extreum, cum precamur, qui Noſ, providentia ſua, non autem noſtri meritis, Vicarium ſuum fecit, ut perſeverantiam, animunque invictum regali uestra perſone imprefiatvr. Da-tum Rome &c. die vi. Junii 1566. Pon-tificis noſtri anno primo)

Scriptas à Pio ad Mariam has li-teras, unaque miſum Laureum, poſtquam morte Darlei haec iterum vidua, in aſſiduo vitæ discriminē, innumeris-que, qua ſuo loco recenſendæ erunt, etrumnis verſaretur, Gabutius censuit; verū, cùm, & Darlei mors, & alia ce-terā, non ad preſentem, ſed ad ſequen-tes annos pertincent, & sub die 6. Junii hujus anni preſata litera obſignata le-gantur; qua in eis idcirco commemo-rat Pius, accipienda eſſe de conjuratio-ne, nuper in eam facta, ex qua mors Ri-zii ſubsequuta eſt, & reliquis, qua ſu-pra recitavimus, evidentissimè cognoſeſtur. Graviori, & dupli ci laſpu, ſub hoc anno ſcribit Bzovius, & Nuncium Laureum Scotiam ingressum eſſe, & Mariam uſſe allocutum, ipſius cum eo, fabulosum planè, colloquium reci-tans. (Coram eo (inquiens) Apoſtoliſca ſedis Nuncio, cum Maria in primis pa-*Bz. 1. cap. 2.
Sub 6. Jun.
Circa 1566
Pap. pri-mo ff. 139
pag. 139*

E ſub sequente eſt, & reliquis, qua ſu-pra recitavimus, evidentissimè cognoſeſtur. Graviori, & dupli ci laſpu, ſub hoc anno ſcribit Bzovius, & Nuncium Laureum Scotiam ingressum eſſe, & Mariam uſſe allocutum, ipſius cum eo, fabulosum planè, colloquium reci-tans. (Coram eo (inquiens) Apoſtoliſca ſedis Nuncio, cum Maria in primis pa-*Bz. 1. cap. 2.
Sub 6. Jun.
Circa 1566
Pap. pri-mo ff. 139
pag. 139*

gnus, in officio erga Deum, & Romanam Ecclesiam continentum, laboreaverit, laboreaque, deinde excusares lenitatem in pacis publice violatores, heretisque ministros, quam, partim necessitate, partim studio pacis, admittora consilia descendens, ostendisset, & ad extremum ista constantiae verba proferret: (Ad me verò quod attinet, Ecclesia Catholica Romane filium esse, in maximis laudibus pono, à cuius unitate, nec sceptra, nec corona, nec ulte dulcedo, nec mortis terror umquid me, vel latum unguem, Divino proprio auxilio separabit. Regno ejcl., sollo deturbari, quacunque demum miseria vexari potero, à Catholica, Apostolica, & Romana veritate, ut discedam, præmis induci, aut supplicis cogi non posero.) Sic ille: cui non modò euneti Scriptores adversantur, sed ipsemet sibi contrarius agnoscitur, dum sequenti anno, disertis verbis narrat,

*Idem sub
anno 1567.
ff. 10. pa-
gia. 381.*

Vincentium Laureum, Scotie ingressu prohibuit. Haud enim multò post scri-
ptas, quas retulimus Pii epistolas, in viam, Scotiam versus, se Laureus dedit, ut testatur Ciacconius, qui de ipso agens sic scribit: (Sub ipso ferventis canicule astu longum illud iter ingressus est Vincentius: Lutetiae ab Archiepiscopo Glasguensi, Regina Scotie ad Gallum Regem Oratore, literas accepit, quibus mirum in modum optare præferebat Regna, ut quamprimum Nuncius Apostolicus in Scotiam trajiceret; neque enim dubitabat, quin prudentissimi ejus consilli, authoritateque nota, tūm Religio-
nem Catholicam protegesset, tūm Regni incolumentati, securitatisque præficeret, & consilere, aliquando posset: efflagi-
tabat tamen, ut tantisper profectiōnem suam in Scotiam dfferret, dum alteras ab ea literas acciperet; nām si interim curarāram, ut quoad fieri posset, recentis seditionis reliquiis è medio sublati, tuor ipsi postmodum, ac debita cum di-
gnitate, illuc patueret aditus. Ab incerto itinere deflitis Vincentius; Edmundum tamen Hojum, & Societate Iesu, natione E-

A Vicario in primis cura futurum, ut singulis quibusque temporib⁹, sanctum, vereque regium studium suum amplexe-
retur, summoque favore prosequeretur. Elaps⁹ tertio mense, ex quo Latetiam Nuncius Apostolicus pervenerat, cūm nullas adhuc de trajectione in Scotiam, & Regina Nuncius advenisset, Dumblacensem Episcopum, integrum, pruden-
tissimumq; virum cobortatus, in Scotiam expedire decrevit, ut Regina quedam admodum salutaria, ejus nomine enun-
ciaret. Inter hæc Scotie rei mutata. Regina transfuga intra Anglie fines. Desperatis igitur rebus, ad Religionem Catholicam in Scotiam pertinenterib⁹, cūm jam Legationis sua manus se non posse exequi videret Vincentius, nihilque magis care sue esse volute, quād, an-
nuente Summo Pontifice, ad regendantam Ecclesiam suam Montis Regalis advo-
re;) Hæc Ciacconius, quæ Gabutius confirmat, & alii pasim.

Causa, ob quam adēd dilata est in Scotiam Laurei emigratio, ac demum penitus prohibita, ea fuit, quod pūf-
fissima Regina, tūm spes, tūm conatus irriti evaserint, quibus à Regni Ordini-
bus obtinere curaverat, ut eo, quo par-
erat, honore Sedis Apostolice Nuncius in Scotiam admitteretur; imd quid
heretici, contra id, quod ipsi Mariae polliciti fuerant in Comitiis, ingressui illius deinde in Scotiam palam obsti-
terint. Edimburgi siquidem, Regina, que Urbs primaria totius Regni est, (ut narrat Gabutius) omnium Ordini-
num Conventum habuit, (ut innui-
mus) ubi duo vix tantum obtinere potuit; alterum, ut quem diximus, filii sui, paulo antē nati, baptismus publicè, Catholicorum ritu, ut factum est, cele-
braretur; alterum verò, ut Apostolicus Nuncius in Scotiam admitteretur: quod quidem, licet promissum, heretici ta-
men præstare noluerunt.

Vñ. PL
lib. 1. cap. 4.
pag. 101.

Nondum in apertum eruperat ista hereticorum eorumdem perfidia, cūm Maria, acceptis (ut arbitramur) ab eo, quem paulo antē memoravimus, Ed-
mundo Hajo, (cum quo forte, si tamen factum excoigitatumque non sit; Maria ipsa colloquium habuit, quod coram Laureo perperam eam fecisse Brovius scribit) in Scotiam à Montis Regalis Episcopo, missio, tūm Pii literis, tūm pecunia subfidiis, ab ipso Pontifice sub-
ministratis, ut illi, pro tot; tantisque be-
ne-

neficiis dignas, quas posset, rependeret A grates, nunciarerique filii natalem, demumque de se, suarumque rerum statu admoneret; Stephanum Vvilsonum, familiarem suum, Romam legavit, qui Pontifici, ipsius Regine sequentem Epistolam exhibuit.

(Beatisime Pater .

Post humillima pedum oscula .

B. in Ap.
pred. Catec.
ad P. M.
nica Sinuari

In genere cura, vigilique sollicitudo, quam de Religionis Catholice conservatio ne B. V. suscepit, cum omnibus ubique locorum, justa nota, atque perspectiva est, tam vero clarissime mibi, ut uni ex filiis vestris, & Sancte Matris Ecclesie. Nam, non solum a B. V. bisce meis ad versissimis, atque turbulentissimis temporibus, literas consolationis, atque speci plenissimata acceperi; verum etiam hauis de dulcissimo fonte liberalitatis, munificientiaque vestre, missa intimo B. V. Nuncio, qui me consolaretur, confirmaret, atque paterna erga me benevolentia vestre, gravissimum daret testimonium. Id quo equidem iudicio proficeret a summo, atque incredibili studio vestro, instaurande, ubi collapsa est, Religionis, confirmandi omnes, consolationis indigentes, revocandique, & restituendi omnia in pristinum statum; denique efficiendi, ut Deus ubique laudetur, & celebretur, Fidei Catholicae per universum Mundum florente. Enim vero Christiani omnes iustissimam causam Deo gratias agendi habent, quod tales, tam vigilantes, ac dextrum Pastorem, ac velut navem, in maximis tempestatibus periclitanti, sic Ecclesia sua Gubernatorem praefecerit. Fit ergo, ut ego, inter reliquos Catholice Fidei filios, ac filias libentissime, atque humillimè accipiam, atque ampliarum Divinarum basice vestras, atque speci optima plenissimatas administrantes, atque consolationes, nec eis ullo modo defutare sum, sed omnibus viribus connixura, ad restituendam, propagandamque Catholicam Religionem. Ac, quod plura, certioraque de Beat. Vestre voluntate cognoscere possem, curvoi adiungendum Beat. Vestre Nuncium, nunc in Gallia subsistentem, ut huc in Regnum nostrum, quanta commode pereat celeritate se conferat. Recipicnr profecto, trahabitusque omni, quo decet, honore,

habiturus me, in propaganda Dei honore, & Regni tranquillitate constituenda, consiliorum non impigram, sive comitem, sed Duxem. Dupliciter certe me felicem existimo, quoniam duplice me solatio cumulare Dei Misericordiae dignata est; altero, Beneditiōnis, & Nunciū mibi gratissimi, ac consolationis plenissimi a B. V. misiti, receptione; altero, domo filii, a Dei benignitate mibi concessi, de quo B. V. certiore faciliā putavi, non solum, quod mibinatus esset, sed etiam, quod

B proposuerim, ac enī consensu meorum Precoerum, non sine magna difficultate elicito, decreverim, cum baptismate initium curare, more Ecclesie Catholice noto, atque usitato, publicitus. Principium Orthodoxorum Legatis praesentibus: sperant, ac Deo confidens, quod, quemadmodum, post maximam, gravissimamque Religionis demutacionem, Sacramentorum Ecclesiasticorum usus jamdiu interceptus, atque expletus, proponendum incipiet in baptismatione filii mei instaurari, ac renovari; sic Deus Opt. Max. gratiam illi suam largietur, perseverandi ab Incembibili in eodem Sacramentorum usu Catholico, & Orthodoxo, atque meos omnes ad eundem pertrahendi. Evidem pro materno officio, atque pietate, dabo operam, ut ejus educatio in Catholica Fide, initio bend posita, feliciter respondeat: cuius rei rotius, adventienti Nuncio Beatitudinis Vestre certum documentum dabo. Porro mīsimus familiarem nostrum Stephanum Vwilsonum, qui hanc preferret, circa consilio delecto, ad Beatitudinem Vestram, ex quo plura de Voluntate nostra, in hisce, atque aliis rebus cognoscet: cui volumus, & expoundemus fiducia nostra potestatem det, ac fidem etiam habeat. Deus Opt. Max. diutissime te seruos Ecclesie sua incolument, ac per Santitatem tuam, Religionem Catholicam citò instauratos, atque propaget. Edimburgi vii. Idus Octobris 1566.

Sanctitatis Vestrae,

Humil, ac Devotiss. Filia
Maria R.)

Quod hisce literis responsum derit Pius, dicetur anno sequenti. Illud male, sub hoc anno recitat Brzovius; nam, cum sub die XXII. Januarii, data ab ipso Pontifice Epistola recensatur, illam idcirco, non ad Januarium, jam preteritum, anni hujus, sed ad alium futuri pertinere nemo non videt.

xxvi.

Recens. An-
nat.

Ex

XVIL

Ex allata verò Mariæ ad Pium Epistola evidentissimè educitur , quo animo ipsa fuerit , cùm de Fili baptis- mate cogitavit: cui nempè Orthodoxorum Principum Legatos interesset , signanèt yoluisse dicit , ut in eo ostenderet , se ibi nil hæreticorum profani- tatis commisceri exoptasse ; quantumque abfuerit , ut Elizabetham depreca- ta fuerit , ut per Bedfordium ab ea filius sacro è fonte levaretur , ut Camdenum , nos suprà monuimus , perperam scrip- sissemus. Ultrò tamen oblatum , in speciem pietatis officium , non respuisse cenfemus , nè Elizabethæ ejusdem benevolentiam aspernari videretur ; dandumque id temporum acerbitatū , ut à re- situdinis semita , quam sibi tenendam immobilitè proposuerat , politici sensibus , malo omniè , nimis indulgens , declinandū putaverit ; unde , justo Dei iudicio , effectum sit , ut hujusmodi confilio , Deo ipso improbante , maximo suo damno , sub ovis pelle , Bedfordium , venientem lupum exciperit . Irrita infupèr , piissima Regina vota , in filii educatione , impias hæreticorum fraudes reddidisse , ex hoc inferas , [inquit Ge- nebrardus in Chronic.] quodd ipsi Georgius Buchananus , [de quo nos suprà] Minorita excucullatus , Bacchicus Histrio , & Atheus poëta , pro precepto- re tributus sit .

Dum , hæreticorum ope , Elizabetha Scotia Reginam , funestissima exagit tempestate ; in Anglia hæresim ipsam firmare niagis , constabilire quo contendit . Ita dixerat illa Londini , ad Kalendas Novembbris , Comitia Regni : de quibus in ejus Vitâ , Gulielmo quidem Camde- no attributâ , non tamen ante ann. 1614 . sub Rego Jacobo I . Presbyterianos op- primere fatagente , publici juris factâ , ita legitur - (In hoc Orditum Conven- tu (preter alia in usum Reipublice) declaratum est , unanimi omnium con- sensu : Archiepiscoporum , & Episcoporum Anglie electionem , consecrationem , confirmationem , & investituram (que nonnulli calumniando in questionem ve- carant) legitima esse ; eosdemque ritè , & ex actis , Statusque Regni electos , & consecratoris fuisse . Eos , & jam inde ita- dem consecratoris , recte , & ritè esse , & fore consecratoris , quamcumque lege , & Canone non obstante . Pontificis enim , illis (ea nempè ratione ordinatis Episco- pis) obtrectarunt , forsitan , eo quod unctio ,

A annulus , pedum pastorale , cum benedictioribus , non adhibita , & quasi à tributis Episcopis non essent ritè ordinatis , que suam , ascendendo , ordinationem , ad Apostolicam autoritatem , à Christo acceptam referre passent . Quod tamen , ut ex regestis patet , verisime potenter , nisi precatiōnibus , devota Spiritus Sancti invocatiōne , manuum trium ejusmodi Episcoporum appositione , concione habita , & Eucharistiā celebrata , conser- crari)

Sic , inquam , ibi legitur , satisque se prodit , vel ex incepta iyntaxi , affecta interpolatio , præter narrationis ipsius absurditatem . Neque enim Catholici , propterea clamabant , veros Episcopos nequam esse , quotquot Episcopales tunc Sedes , insignia , & nomen , extrinsecumque Episcopale munus usurpare conspiciebat , quod unctio , quod annulus , quod Pastorale pedum , consimilesque solemnitates , in eorum ordina- tionē defūscent . Noverant , ut in Baptismo , sic & in Ordinis Sacramento , ce- remonias multas adhiberi , quæ , non ad sacramenti validitatē , sed ad solemnitatem , ab Ecclesia præscriptam , solū pertineant . Neque ignorabant , salvâ rei summa , non easdem istiusmodi ceremonias , apud Græcos , quæ apud Latinos , locum habere , cùm in Baptismo tū in Episcopali Ordine conferendo . Jure nihilominus potenter , adversus no- vos istos Episcopos Anglos , Tridentinum illum Canonem Catholici admone- vere : Si quis dixerit , receptos , & appro- batos Ecclesie Catholice ritus , in fo- lemnis Sacramentorum administratione adhiberi consuetos , aut contemni , aut fine peccato à ministris pro libito omit- ti , aut in novos alios , per quemcunque Ecclesiarum Pastorem , mutari posse , Anathema sit : & hinc sacrilegos , excom- municatos , illicitèque ordinatos habe- re : validè tamen eos ordinatos , ha- buissent , nisi etiam essentialia de- fūscent . Certum quippe in Ecclesia semper fuit , (etiam apud Orientales , identidem in schismate diurno ver- fatos , versantesque adhuc , magnâ ex parte , state nostrâ) quod Episcopalis Ordinatio , ut & Presbyterialis , non illicita solū , sed etiam nulla , & inva- lida omnino sit , si peragatur à Ministro , qui Episcopalem ordinationem suam , referre , ascendendo , non potest ad Apo- stolicam , à Christo acceptam , authorita- tem ;

Huius est
Traditio fidei
de Sacram.
Cap. 1. 3.

tem; sēu qui manus, verē Episcopales, personæ ordinandas non imponeret; vel qui sic imponeret, ut Episcopalem, ac respectivè Presbyteralem, sacramenta, & sacrificia confidendi potestatem, sensibili verborum forma, non sufficienter exprimeret; maximè, si positivè, contra quām semper intendit Ecclesia, potestates illas nequaquam conferre intenderet. Jam verò in Anglia, ante annos undeviginti, anno scilicet 1547. rejecto Pontificali Romano, ab hereticis Zuinglianis, penes quos erat, eo tempore, sub Eduardo VI. ejusque Reptoribus, Sommerseto Duce, & Apo-
statis Cranmero, gubernium Regni, rerumque omnium summa, primum Rituale Anglicanum, procusum fuit. Huic autem operi tenebrarum deputati fuisse dicuntur, præter Thomam Cranmerum, Cantuariensem Archiepiscopum;

Georgius Day Episc. Cicestræ.
Thom. Gooarios Episc. Elyen.
Joan. Gkip. Herefordien,
Henric. Holbeach Episc. Lincol-
nien,
Nicolaus Ridley Rocheſterien.
Thom. Thirleby Vvestminſte-
rien,
Maycus, Decanus S. Pauli Lon-
din.
Taylordus Decan. Lincolnien.
Haines Decan. d'Exeter.
Robertson Decan. Durhamen.
Joan. Redman, Praeses Collegii
SS. Trinit. Cambridgen.
Ricardus Cox Regius eleemosy-
nar.

m. Hi quidem omnes (quos inter præ-
fatus Dajus Ciceſtrenſis Episcopus, in-
teriori affectu Catholicus) Anglicano illi Rituali dicuntur subſcripsiſſe. Idque non nihil consonat narrationi Nicolai Sanderi, anno 1581. regnante Elisabe-
thā, vitā ſuncti, atque adeò ſincere ad-
modūm ſcribentis, de Comitiis iſtis, Londini habitis, labente anno 1547.
lib.2. De Schismate Anglicano, Roma-
næ edit. 1586, pag. 281. In fine - Argue-
tingemuerunt quidem, & his novitati-
bus utcunque ſe oppoſuerunt, Stephanus Vintonenſis, Edmundus Londinien-
ſis, Cuthbertus Dunelmensis, Nicolaus Vigornienſis, & Dajus (hic eſt Georgius Day Ciceſtrenſis.) Ciceſtrenſis, Epis-
copi: omnes doctrinā, & gravitate preſtantibus Viri, qui etiam, in Ordinum Conventu, ſuffragia habebant, Religio-

A nisque ſententiā, ac interiori affectu Catholicis erant. Sed facti Episcopi, in Schismate Henriciano, extra Eccleſiam, vel potius contra Eccleſiam, regio, non Pontificio mandato, aut affenſu, & pro regia libidine, Eccleſiaſticoque ejus pri-
matu ſtabiliendo, non habebant illum veritatis, & fortitudinis ſpiritum, qui in unitate Eccleſia Catholicæ, ritu or-
dinatis, & in unitate tribui ſoleat. Timidè ergo reſtiterunt pueri Regis primatum ſpirituall, imd simpliciter ſubſcripſerunt; & in omnes ceteras innovatio-
nes, que non videbantur ipſis conſi-
rc apertam hærefim, ne Episcopatus, ac
honores perderent, vel ultr̄d, vel contra conſcientiam coaſti, conſenſerunt. Cujus criminis gravifimæ, paud post,
pænas, primum, ſub hoc ipſo Edo-
wardo, quia in reliquias omnes hærefes,
ſeu (ut tunc loquebantur) Regis Ma-
jeſtatis, in reformanda Religione, pro-
grefſiones non ſunt affenſi, nec blaſphem-
ia quædam, illis proposita, dogmata,
pro concione, ut jubebantur, explicare,
& comprobare voluerunt; deinde mul-
tò magis, ſub Elizabetha, omnes lue-
runt; depositionem, &c, ut poſted dicemus,
diuturnos carceres, uſque ad
mortem patientiſſimè tolerantes, mi-
ſericordiamque ſimul, & juſtissima
Dei in ſe judicia collaudantes. His er-
gō, metu, ſuperiora edicta ſchismati-
ca approbantibus, ac reliquis, recens,
Regio nomine, creatis Pſeudo-epi-
ſcopis, ad ea ſtabilienda, ſeſtamque
per totum regnum propagandam, di-
ligenſiſimè invigilantibus, ſecundūm
tempus, lege Comitiorum designatum,
tremendum Sacrificium, ceteraque
omnia officia, & sacramenta, Catholicis
ritu, publicè fieri, omnino defuerunt.
Hactenū ille.

E Quidquid autem ſit de ſubſcri-
ptionibus, quippe que non immerit apud Burnetum, aliosque Protestantes Anglos, Episcoporum ſuorum, quæ ſtati-
onē ordinatorum, propugnatores,
admodūm alteratæ ceneantur; audiendus iterum Sanderus, de summa rei, in iſdem Comitiis, primoque illo Rituali conſtabilitate. Sic autem ille habet ibi-
dem à pag. 276., & deinceps - Quibus ſit conſtitutis, ad commoda temporalia,
quorum prima ipſi cogitatio, ac cura
uit; tranſierunt deinde ad Religionis
capita: ac primo loco ſanxerunt, ut, cum
Episcoli, ac Presbyteri Anglicani, ritu
ferē

ferè Catholicis, (excepta Romani Pontificis obediencia, quam omnes abnegabant) ad illud usque tempus, ordinati fuisse; in posterum alia omnino forma, ab ipsis prescripta, ordinationes fierent, auctoritate, à pueri Rege, ad id accepta. Hinc novum ritum modum sacramenta administrandi adiunxerunt, & de re librum publicum, Comitiorum auctoritate confirmatum, ediderunt. Deinde, cum non paucæ adhuc Sanctorum imagines, ac statua, alicuius etiam preclis, ac momenti, per Angliam visarentur; eas, primo quoque tempore, tollendo judicarunt. Nec bin mollis contenti Zuinglianis, remedium etiam Corporis, & Sanguinis Domini Sacrificium, quod à Cathebumenorum prima, & fidellum sequente dimissione, Missarum nomen jam olim accepérat, in publicis Comitiis abrogarunt. Quarto autem loco sancitum est, ut Eucharistie utraque speciei cuilibet, & mysticis participantib; necessariò traduceretur. Quinto loco decreverunt, ut sacra Officia recitarentur in vulgari lingue. . . Administranda autem Eucharistie ritus, in illis primis Regni Comitiis prescripti, parvum à Catholicorum Missa distabat: ut videlicet populus non putaret, quicquam sibi ablatum, sed ea, que latine priùs legebantur, tantum in vulgarem linguam crederet esse translata.

V. Nonnulla itaque, in stipulo Rituall, adhuc erant, Romanam Fidem redolentia: quare Zuinglianorum, & Calvinistarum corundem operâ, adversus Romani Rituallis reliquias, mota tempestate, ed res devenit, decernente Rege, scū verius Regente Somerseto Duce Calviniano, de Liturgia iteratò reformatanda, consilio inito, ut quod ante confirmaverant, tanquam Opus Spiritus Sancti, decreto Parlamento, Rituale, ejusdem Parlamenti decreto, post annum circiter, tanquam opus superstitionibus, ac fabulis plenum, superprimeretur. Idque Sandrus ipse confirmat, ibidem subdens pag. 279. - Itaque Canon Missarum, pendit totus ab inicio, ad verbum, transcriptus fuit. Signa etiam benedicta. Crucis resenta sunt, illa inquam, que manu tantum Sacerdotis expressa erant. Ceterum, non omnes Protestantes codicem spiritu agebantur: qui enim nihil, nisi opes Ecclesiasticas querebant, parvum curabant,

A si Crucis imagines in aere solo designarentur. Qui verò non poterant ferre, ut vel ita saltus mortis Christi figura, & imago in honore, aut usu aliquo haberetur, brevi posse obstinuerunt, ut, sublatis ejusmodi ceremoniis, rotisque Canone remoto, nova Liturgie forma proponeretur. Quæ Protestantum inconfessant, multum retardavit rudem populum, nè corum doctrina assentiretur; dicebat enim, videamus pridi, quid evadent, ubi confissent, & quiccent.

B Huc etiam pertinent, que narrat Burnetus de Congressu, pro Reformatione habitu 1547. Tom. I. Historia sua, Anglicanā lingua conscripta, pag. 201. Narrat enim, duodecimo loco quæstum fuisse: (Utrum in novo Testamento necessaria sit consecratio, ut quis Episcopus verè sit, an sufficiat electio tantum, ac destinatio? quodque Cranmerus, & Episcopus Menevensis responderint: solum sufficeret destinacionem. Rursus ad Questiones XIII. & XIV., que erant: Utrum Princeps secularis, si forte Presbyteris, & Episcopis carcat, in antiquo, vel noviter parte, ditione sua, possit, quo vellet, Episcopos, ac Presbyteros instituere, & eos illos aliosque multos respondisse: Utique id posse) Porro idem Cranmerus, necnon Petrus Martyr, & Martinus Bucerius, aliisque Zuinglianis, & Calvinistis pejus istud secundum Rituale concinnavere. Quin, & Calvinus ipse fertur, literis suis, & agenda suggestis, & acta probasse, prater Parliamentariam approbationem, de anno 1550. & 1551.

C VII. Que cum ita sint, licet olim Angli, iam in transversum acti, tria Sacramenta, reliqua fecerint, Baptismum, Eucharistiam, ac Punctionem, teste Joanne Stoffio Protestante (apud Harduinum in refutatione Dissertationis Le Courayer, Parisiis edita diebus nostris 1724.) nunc tamen, per secundum istud Rituale, in pejus ruentes, Articulo 26. declaraverunt, Duo tantum esse Sacra menta, divinitutis infinita, Baptismum, & Canum. Quodque proprius ad rem nostram pertinet, Articulo 30. negaverunt, ullum esse in lege Gratia Sacrificium, præter truentum, in Crucis operatum. Item Sacerdotium, ad unum Christum cohaerenter dixerunt pertinere, & Altaria omnia subversum inventur. Hac de causa, Catholici Angli

(s)

(ait Sanderus ibid. pag. 281.) & pre-
servit doctiores, qui scisma Henrici
Octavi, saltet post mortem ejus repre-
mendum sperabant, ubi adeo id non
evenire per spicerent, ut postea in mul-
titudine pestilentiorum haeresim erumperet;
partim scipios accusarunt, quod primis
initiis fortius non obstatissent, partim
marore, ac squalore confecti, miserrima-
vitam vitam traduebant. Qui enim le-
gerant apud Sanctorum Joannem Chrysostomum,
contra paganos divinitatem
Christi propugnantem, veterem, & an-
tiquam patrie sue Fidei, ob hoc ipsum
commendatam, quod Altaria, jam olim
in Britannis, ecclesia Christi fuissent,
(sunt etiam, inquit Chrysostomus, in
Britanicis Insulis extra hoc mare sitis,
fundatae Ecclesiae, & erecta Altaria) cum
illi tamen jam post mille, & penè ducen-
tos annos a Chrysostomi morte, eadem
Altaria, non à paganis, verum ab his,
qui scipios vocans Christianos, dirui, &
everti conspergissent: quo animo par-
est eos hoc spectasse? quas fudisse lacry-
mas? quos gemitus edidisse? Nam si Alt-
aria Christi, olim fuerant in Anglia,
affirmante Chrysostomo, Christianae Fi-
dei signa; utique eodem modo Altarium
dejetto, jam signum est perfidia Anti-
christiane. Hæc Sanderus.

VIII.
Eversa itaque fuere cum Sanctis
Altariis, novaque legis iugi Sacri-
ficio, & Sacraenta ferè omnia, & ma-
xime Ordinis Sacramentum, Diaconoru-
m, seù Ministrantium, Presbytero-
rum, & Episcoporum, Hierarchiam In-
stitutione Divina, & Apostolica tradi-
tione complectens. In quem proinde
scopum impii Ritualis recoatores Pres-
byteratum pariter, & Episcopatum, no-
mine tenus, fallenda plebis gratia, reti-
nentes, ad simplex officium annuncia-
ndi verbi Dei, quæ pluribus, quæ paucio-
ribus, & sive in parvis Oppidis Paro-
chialisque, sive in Urbibus, ac Provinciis
amandaverunt. Nihil eis, cohærenter ad
haeresim ipsorum suam, curæ fuit qualitas
Ministri, Presbyteros, & Episcopos
deinceps ordinaturi; cum Episcopalem,
animæque impressum characterem, nè
in illis quidem agnoscerent, qui olim
sub Henrico VIII. valide ordinati, &
consecrati fuissent: nihilque adeo proinde
curæ fuit intentio faciendi, quod in
ordinando Presbytero, vel Episcopo
Ecclesia facit, ut contrarium publicè
notorièque inculcatum vellent; nullam

Annal. Eccl. Tom. 22.

scilicet conferri spiritualem, atque indelebilem potestatem, seù Millæ sacri-
ficium celebrandi, seù veros Sacerdo-
tes in Altari sacrificatores constituen-
di. Sed & adeo verborum formam de-
formaverunt in iisdem Regni Comitiis
 anni predicti 1549. quibus nomen Sy-
 nodi tribuere non sunt veriti, ut præ-
valente deinde paulatim, contra Pres-
byterianos, seù Puritanos, Episcopan-
tium istorum factione, deprehenderint
 ipsimet, aliquando tandem, formæ illius
 insufficientiam; eamque tardè admou-
dum, atque inutiliter, post annos vide-
licet amplius centum, qualitercumque
 instaurare conati sint. His enim verbis
 Personatus Episcopus Anglicanus, juxta
 Rituale Eduardi VI. Londini impres-
 sum 1552. pseudopresbyterum ordi-
nare jubebatur - Accipe Spiritum San-
ctorum: quorum peccata remittis, remit-
tuntur; & quorum peccata retinet, re-
tinentur. Ego fidelis dispensator verbi
 Dei, & ejus Sanctorum Sacramen-
 torum.) Pseudoepiscopum vero hisce-
 aliis: Cate Spiritum Sanctorum, & me-
 mineris, ut resuscites gratiam Dei, que
 in te est, per impositionem manuum.
 Non enim dedit nobis Deus Spiritum
 timoris, sed virtutis, & dilectionis, &
 sobrietatis.] Significabatur ergo, Pres-
bytero quidem potestatem dari pecca-
ta remittendi, vel retinendi, necon-
predicandi, & Sacraenta omnia inde-
finitè dispensandi: quæ tamen ad duo
 tantum redacta fuerant, ut innuimus;
 nec sensus unquam esset Sacramentum
 ullum conficiendi, sed merè, quasi con-
 fectum, dispensandi, hoc est, annun-
 ciandi hæc, vel illa Scriptura verba, ad
 Baptismum, Eucharistiam, vel etiam ad
 Peccantiam, seù peccatorum remis-
 sionem, in predicta forma Presbyteralis
 Ordinationis expressè commemorata, spe-
 ciantia; ut omnis demum potestas,
 quemadmodum etiam suprà diceba-
 mus, ad verbi Dei predicationem re-
 duceretur. At vero nulla potestas Epis-
 copo conferri significabatur, sed exci-
 tabatur tantum mens ejus ad rememo-
 randum ejusdem illius potestatis, quam
 supponebatur accepisse, cum per ma-
num impositionem declaratus fuerat
 pseudopresbyter. Hac de causa, Pres-
byterianis urgentibus, impudenter ad-
 modum contendere Episcopantes, ma-
jorem nullam se habere in Anglicana Se-
 cta potestatem, hoc denique ipsi capere

Gg

con-

consilii , viribusque tandem adactis A
perfecere, ut, ferè nudius tertius, anno
sicilicet 1662. sub Rege Anglie Caro-
lo II. post verba, *Spiritum Sanctum*, ad-
deretur pro Presbytero, *ad opus Pres-
byteri*; pro Episcopo autem, *ad opus
Episcopi*. Quasi verò spiritualem ullam,
ad mentem Ecclesie , potestatem additionibus istis significatam vellent, quam
anteā significatam noluissent! Neque
enim intendunt, id significare per ea
verba nuper adjecta , quod Ecclesia
Greca, cùm dicit - *Divina Gratia, que* B
*semper infirma curat, & ea, que desunt
adimpler, promovet N. devotissimum
Diaconum in Presbyterum: vel respe-
ctivè: devotissimum Presbyterum in Epi-
scopum.*) Sed & quando totum illud
jam vellent significari , quod nomine
Presbyteri, & Episcopi, cùm Orientalis
Ecclesia intendere constanter pergit ,
tum verò maximè Occidentalis , ad
quam Angli citrè controversiam perti-
nebant ; numquid anteactas , per integ-
rum seculum , ordinationes suas illas
propterea validas redderent, vel reddi-
dissent? Aut quem denique valorem.
habebit, qualiscumque, etiam optima ,
verborum forma, in ore Ministri, secundum
Eduardi Rituale, nè in verum qui-
dem Presbyterum ordinati? Itaque nec
ab an. 1662. veros ullos Episcopos, atq;
adeò Presbyteros (nisi ad mentem Pu-
ritanorum) habent, ad hanc usq; diem,
neq; ullos per integrum, & ultra secu-
lum præhabuere . Näm, quod apostatae
Angli sub Eduardo, moxque iterum sub D
Elisabetha contendebant , novas illas
ordinationum formas sufficietes esse ,
ideòque Matthæum Parkerum Can-
tuariensem , & quos ille deinceps Epi-
scopos, sèu Presbyteros esse jussit, quod
formam specat , validè ordinatos exti-
tis; id quidem sub Carolo II. vel Angli
ipsi falso esse prouiderunt, qui for-
mas illas tantè publicitate restaurari
oportere censuerunt. Notorium quoque
erat, Elisabetha regnante, tam Joannem
Scory, quam Gulielmum Barlovu, quos E
Parkeri Ordinatores fuisse dicunt (sive
in Diversorio Londoniensi, sive in Pa-
lacio Lambethensi , aut , si malunt, in
utroque) & Apostatas , & Puritanos ,
& merè Presbyteros in Catholica pra-
institutos extitisse, quemadmodum Lu-
therus, & Calvinus, quos illi jam sesta-
bantur : invalida ergo fuit , Ministri
etiam defectu, Ordinatio Matthæi Par-

Keri in Episcopum , sive Archiepisco-
pum Cantuariensem , Angliaeque Pri-
matem, & si quod est aliud magnificum
nomen, quo illum Anglis libitum fuerit
appellare . Quod enim tempore proce-
deat, maximeque post Elisabethæ obi-
tum , incredibili astu , ac præsidentiâ
moliti fuerint Massonius , Burnetus ,
Larreus , Bramhallius , aliique Prote-
stantes Angli, rem videlicet sole clario-
rem , congetis velut nubibus obtene-
brare ; id profectò nihil est aliud, quam
oleum , & operam perdidisse . Neque
enim evincere unquam potuere, vel
erit quispiam imposterum evicturus ,
veros Episcopos , Apostolorum succe-
sores, antecedenter extitisse, sive binos
illos Apostatas , quos dicebamus , sive
quos fingere velint, alios, qui sacrilegas
manus imposuerent Parkerum, ex quo , ve-
lut ex fonte, quotquot in Anglia dicun-
tur Episcopi , derivant ordinationes
iporum suas. Fac tamen, illos fuisse
veros Episcopos; numquid evincetur, vali-
dam eos formam cum intentione debita
protulisse, qui non antiquum, sed no-
vum adhibuerent Rituale; qui Ordinem
negabant Sacramentum esse; qui Pres-
byteratum pariter, & Episcopatum in-
simplex officium annuncianti Evangelii
jampridem transformaverant?

Hæc summatis hoc loco enarrari
magis, quam pro rei dignitate tractari,
censuimus oportere: cùm ex eo , quod
horum pleraque ad annos antegressos
pertineant; ad Pontificatum, inquam ,
Pauli III. Julii III. Marcelli II. Pauli
quoque, ac Pii IV. tum verò, quod mox
ad annum 1570, ostensuri sumus, abiisse
negocium istud in rem judicatam: re-
cepits videlicet oculatis juratisque
testibus fide dignissimis , & sanctissimi
nostrí hujus Pontificis Pii V. Aposto-
licâ deliberatione , judicioque tali
super Anglicanarum Ordinationum
istiarum nullitate , ut inde constans ,
& perpetuus emanaverit S. Romanæ
Ecclesie stylus , quo semper consuevit,
resipientes istiusmodi homines , si
quando Presbyteratu , vel Episcopatu ,
alias digni censeantur , tum priuilegium
ordinare magis, (idque absoluè, nullâ-
que adjectâ conditione) quidm propriè
recordinare. Quod equidem siccirce præ-
maturè monitum volo, quia, nostris hi-
sce diebus , nonnulli Pseudo - Critici
(quibusdam aliis ejusdem furfuris, quâ
fomentum in antecessum sumministran-
tibus,

tibus, quæ post enorme facios plau-
dentibus, & faventibus) auti fuerunt,
evulgatis in ipso Ecclesiæ finu liberatu-
lis, alle verare, Romanæ Ecclesiæ stylum,
quem dicebamus, ex fabula quadam
originem habuisse, quæ à Puritanis hæ-
reticis, nescio quandò, conficta sit, &
cum fabulis plerisque aliis Roma cre-
dita. Nec adjicere veriti sunt, jure suo
potuisse, Anglicana illa Comitia sub
Eduardo, novum Rituale, novasque
Preces, tanquam ordinationum formæ,
procudere; easque sufficientiam, & vali-
ditatem suam nancisci ex prætensa
eiusdem nationalis Conventus in sacris
iis rebus omnibus autoritate, quæ
fundamentalia pauca Dogmata de Deo,
& Christo non convellunt, sed per-
tinent, ut aijunt, ad disciplinam: ad quam
unam disciplinam videlicet, pertinere
nobis narrant, tum pleraque omnia,
Catholicos inter, & Anglos, aliosque
novatores controversa, rectamque ar-
ticulorum fundamentalium intelligentia,
in Tridentino, aliiisque dogmati-
cis definitionibus firmatam concerne-
tia; tum verè hanc ipsam, de qua lo-
quimur, validitatem forma Sacramenti
Ordinis; ipsamque adeò qualitatem.
Characteris, potestatisque Presbyteri-
alis, & Episcopalis; proprietatem quo-
que, vel impro prietatem Sacerdotii, &
Sacrificii Nova Legis, & quicquid est
aliud, ad explicationem pertinens istius-
modi, sùm verè propriè dicti, sùm
dicis, & pacis causa Sacramenti Ordinis.
Nam dummodo paulatim Angli (& cu-
jusvis generis hæretici) per eruditos
istos viros adduci possent, ad nomina
tantum hæc, in sensu, quem ipsi hæretici
verum putaverint amplectenda: Sacer-
dos, Sacrificium, Sacramentum Ordinis,
septem Sacra menta, Diaconus, Presbyter,
Episcopus, liberum arbitrium quoque,
Gratia sufficiens; possibiles nobis man-
datorum observantia, & id genus reli-
qua; jam benè se haberent omnia scili-
cer, & Ecclesiarum (ut vocant) optata
diu firmaretur unio, quam ab increditis
Theologis, tam multis additamentis in
dogma erexit, abruptam fuisse blate-
rant, & nè ab eruditissimis, si Deo pla-
cket, hisce viris instauretur, impediti
conqueruntur. O præclarum eruditio nis
istius fructum, qua se magis, & nullius
publicæ authoritatis manus cripta, quam
Ecclesiæ definitio nes, ipsamque vivam
eius vocem audire volens, Immacula-

A tam Christi Sponsam in heretum on-
nium sentinam, & colluviem, specioso
pacis, & unionis prætextu, transformare,
ac deformare contendunt!

B Porro, ad præsentem, in quo versa-
mur, annum omnino pertinet impium
illud simulq; ridiculum decretum Parla-
menti Anglicani, quod summatum Cam-
deni verbis ante retulimus, super validi-
tate ordinationum earum, quæ ab anno
primo Regni Elisabethæ peractis in An-
gлиa fuerant, neque à legitimis verisque
ministris, Episcopali charactere insigni-
tis, qui que, ascendendo, possent ordina-
tionem suam ad Apostolicam, à Christo
acceptam, autoritatem referre; neque
per eam sensibilem verborum formam,
in essentialibus saltē invariata, quæ
necessaria quoque est ad validitatem, ut
superius dictum est. Est autem decre-
tum illud hujus continentia, tenoris, ac
seriei, ut apud Courayer, To. 2. pag. xx.

C Decretum Parlamenti Anglicani,
editum anno 1566. circa va-
liditatem ordinationum
post annum 1559.

D C um licentiora temeritate discursuum
ignorantis populi diversa surrexe-
rint dubia, circa Consecrationem Ar-
chiepiscoporum, & Episcoporum Re-
gni: scilicet, an fuerint secundum leges
ordinati, an non? quales discursus validè
injuriosi sunt Clero; uni nimisrum ex
principalibus Statibus Regni: ad pre-
cavendos discursus, adeò calumniosos,
& in id finis, ut quicunque se velit de
veritate instruere, clared videat, nullum
legitimum eorum esse fundamentum:
judeicatum est necessarium, pro stabili-
lenda prædictorum Episcoporum au-
toritate, & ut notum fiat, eorumdem
consecrationem factam esse juxta leges
Regni, atque, ut securitati bujusmodi
ordinationum abundè prouideatur: de-
clarare, & prescribere, que sequuntur.

E Ut cesseret à præv. discursibus,
usque nunc dispersis, adversus Clerum,
& ut subditis Anglicæ Majestatis meliori
instruantur, circa id omne, quod actum
est, & quod est relatum: præcipitur,
præsenti Parliamenti auctoritate, ut
prædictum actum, & statutum factum,
primo prædictæ Majestatis anno, quib
memoratus liber Communium precum,
& de administratione Sacramentorum
cum coeren tio nis, que in eo contineuntur,

^{1565.} auctoritate donatus, & prescriptus est: A maneat undique in suo robore, & vi-
gore. Item, ut ordo, & forma conse-
crandi Archiepiscopos, & Episcopos, ac
ordinandi Presbyteros, & Diaconos,
qui promulgatus fuit, Regnante Eduar-
do VI., & adjunctus libro Communium
precum auctoritate Parliamenti habiti
quinto, & ex anno praedicti Regis
Eduardi, maneat in eodem robore, &
vigore; eodemque deinceps utantur in
omnibus Regni locis, in omnibusque
territoriis praedictae Majestatis dominio B
subjectis.

Similiter decernitur, quod omnia
acta, & facta per qualibet personas, vir-
tute patentium literarum, aut expedi-
tarum commissionum, post initium Re-
gni praedictae Majestatis, pro consecra-
tione, confirmatione, & investitura per-
sonarum, eleitarum ad Archiepiscopatu-
m, vel Episcopalem dignitatem, aut
in Regno hoc, aut in aliis quocumque
territorio ex dictioribus praedictae Ma-
jestatis, est, & erts declaratum unde-
cumque bonum, & validum auctorita-
te huius presentis Parliamenti; non
obstantibus quibuscumque in contrari-
tium.

Pariter etiam, quod omnes illi,
qui fuerunt, & erunt ordinati, & con-
secrati Archiepiscopi, Episcopi, Presby-
teri, Ministri verbi Dei, & Sacra-
mentorum, aut Diaconiⁱ, juxta dictum pre-
scriptum ordinem, & formam, pro ordi-
natione, & consecratione Archiepisco-
porum, Episcoporum, Presbyterorum,
Diaconorum, & Ministrorum, sunt ve-
raciter, & erunt declarati, auctoritate
hujus presentis Parliamenti, legitimè
ordinati, & consecrati Archiepiscopi,
Episcopi, Presbyteri, Ministri, & Dia-
coni, non obstante quocumque statuto,
lege, & canone in contrarium.

xii. Impium sancitum decretum, cum in
materia Sacramentorum, divinitus insi-
lititorum, non solum ausi fuerint secula-
res homines manum sacrilegam exten-
dere, & quidem in iis, quæ ad illorum
substantiam, atque essentiam pertinent;
verum etiam clausulas illas audacter
adficere: non obstantibus quibuscumque
in contrarium: non obstante quocunque
Statuto, Lege, & Canone in contrarium.
Ridiculum vero, non una de causa.
Nam supponunt, Catholicorum (quos
temeritatis temerarii ipsi redargunt)
contra Pseudo-Episcopos, aliosque

nulliter ordinatos argumentum, in eo
situm esse, quod affererent, ordinatos
non fuisse juxta leges novas, vel etiam
antiquas Anglicani Regni; cum tamen,
agendo de mera validitate, ne in eo
quidem situm esset argumentum robur,
quod ordinati illi non fuerint juxta le-
ges Ecclesie, sed quod ordinati fuerint
contra Divinam Institutionem Christi
Domini, perpetuam traditionem Ecclesie,
etiam Orientalis, compertissimam. Non
quod illi in Ecclesiasticas quoque leges,
ordinationis solemnitatem præcipue
præscribentes, minimè peccaverint; aut
quod servaverint saltem novas leges
Anglicanas, vel sub Henrico jam schis-
matico, vel ad minus sub Eduardo, con-
stabilitate jam heresi, super ordinationi-
bus editas (hoc enim quoque falsum
erat, eaque de causa non illud Catholici
objectare prætermittebant, ut mox
audituri sumus ex relatione Sanderi:)
sed quod istiusmodi prævaricationes,
per se inspectæ, illegitimas quidem,
non tamen invalidas ostendissent seinas
illas ordinatorias. Deinde, nonne ridi-
cendum est, ex mera declaratoria Parlia-
menti (ut loquuntur) validas reddi re-
trodatas qualitercumque ordinationes,
dummodo omnia acta, & facta per qua-
libet personas, (atque adeo per perso-
nas, quæ non possint, ascendendo, ordi-
nationem suam referre ad Apostolicam
a Christo acceptam auctoritatem) acta,
& facta sint, virtute patentium litera-
rum feminis regnantis, aut expeditiarum
ab ea commissionum, non obstantibus in
contrarium quibuscumque? Quid verò
novus ille ordo, & forma consecrandi
Episcopos, novæque illæ cærimonie,
nunquam conficiendorum Sacramen-
torum, sed mera administrandorum, aut
liber Communium Precum? Nunquid
Parlamento, sibi auctoritatē inesse
dicente, mutandi quicquid velit in Sa-
cramentis, & formas imperativas, vel
indicativas (quales sunt, Te baptizo,
Ecc. Accipe potestatem &c. effectum ex ope-
re operato significantes) in formulas
merè deprecatoria transformandi; tardioris
ad eos sunt ingenii, ut existimant
Catholicorum argumentis jam factum
satis; quodque propterea validè ordi-
natatos fateri debeant, quotquot juxta
dictum prescriptum ordinem, & formam,
fuerunt, & erunt Archiepiscopi,
vel Episcopi nuncupati? Sed Sanderum
audiamus.

Ait

Ait ergo Sanderus, rem hanc exorsus ab ejus initio -- (Henricus Sander, De Ostatu, radix peccati, cum ab Ecclesiastico. 20. pag. 1. & 2.) sed mandatum Apostolicum de consecratione requireret; sed Regium tantum Diploma afferret, secundum quod, à tribus Episcopis cum consensu Metropolite ordinatus, jubebatur, legi Comiteturum facta, ad imitationem antiquiorum Canonum, esse verius Episcopus; nec alio modo ordinatum, pro Episcopo agnoscere oportere. Ceremoniam autem, & solemnem unitiōnem, more Ecclesiastico, addūe in consecratione illa addiberti voluit; quam postea, proficiens in prius Eduardus VI. sustulit, & pro ea Calvinicas aliquot deprecationes substituit; servata tamen semper priori, de numero presentium Episcoporum, qui manus ordinando imponerent, lege. Has leges novas sustulit Maria. Elisabetha integrum restituit, ac renovavit; ut proinde oportuerit (juxta illas ipsas leges) eos Regiales Prelatos, ita quoque ordinari, ut, consentiente Metropolitano, duo, vel tres Episcopi affiant, ipsiisque manus imponant.

Sed hoc perridiculum atcidit, ut, cùm isti Superintendentes creandi essent, nec a Catholicis Episcopis impetrare posuerint, ut ipsi manus admoveant; nec inter se, aut tres, duosve Episcopos, aut ullum omnino sui perdidit Metropolitanum, ab aliis Episcopis prius ordinatum, haberent, cuius del manu, vel consenſu conferari possent; nec etiam ad vicinos Lutberanorum, aut Calvinistarum Ecclesiias conferre sese commode posseant, ut inde mutua Episcoporum (qui fortè nec ibi erant) operas peterent; instabant reverentē apud quemdam Archiepiscopum Hibernum, (quem tunc Londini in vinculis habebant) ut in hac illis necessitate succurreret, & libertate, & premiis propositis, si vellet istorum ordinationi preesse. Sed vir bonus nullo modo adduci potuit, ut hereticis sacras manus imponeret, vel alieno peccato communicaret. Atque ita, cùm omni legitima ordinatione destituti, vulgo differentur, & ipsi legibus Anglicanis verē probarentur non esse Episcopos; brachium saeculare invocare coacti sunt, ut in iuri Magistratus confirmationem, in suis Comitiis acciperent, cuius autho-

A ritate, si quid mindis recte, nec ad prescriptum Legum, in priori inaugurateone gestum esset, aut omisssum, ipsi condonaretur; sive postquam Episcopali Officio, & Caſbedra, absque ultra consecratione Episcopali, aliquot annis, ita funē fulsissent. Hinc nomen illis impoſsum, ut Parliamentarii Episcopi dicarentur.)

Taliter ergo sacrilegē ordinatos

xvi.

Episcopos, & illegitimē, & invalidē, & nullo modo Episcopos, ex his quæ Sanderus refert, deprehensor fuisse; non modò ex Catholicorum regulis, sed & ex ipsis Anglicanis Legibus evidenter cognoscitur, ut potè qui non tantum, (ut monuimus) ascendendo, ordinacionem suam ad Apostolicam, à Christo acceptam, autoritatem referre non potuerunt; sed impiissimē, ac nefaria prorsus ratione, descendendo, à Parlamento eam accepere; idēque digni, qui ab omnibus Pseudoepiscopis rite conferrentur. At de hoc fuisus suo loco, cùm videlicet de his, quæ Pius jure in Elisabetham egit, sermo erit. Hoc autem anno, eandem Elisabetham, tamquam valde de Religione sollicitam, inter Catholicos, ac hereticos disputationem quoque Londini instituisse, Spondanus, Brovius, aliquique tradidit, verū à Genebrardo in Chronicō sequiū ad annum 1572. rejectam legimus.

In his verbis, quæ proposuimus, Londinensis Comitis, coitione primū secreta, mox pallam ab Ordinibus de Regni successore actum est, scilicet ob Religionem studiis, dum quisque, non modò rebus suis, ac securitati, sed etiam Fidei, ac quam profiteatur, Religioni, consulere optaret. Norfolcius, & Penbrochus, ac Lincestrig Comites, aut Regina maritum imponendum, aut Regni successorem, vel ipsā invitā, Parliamentaria autoritate designandum esse existimauit: in quorum sententiam alii plurimi descendentes, effreni dominandi Elisabetha libidini non parū modestie intulere; neque enim a quo animo ferre poterat, de successore agi, quæ successorem nunquam voluisse. Totum jam ostennit transigerat, nec sine marito virgo, nec nupta, licet multos maritos coluisse: sterilitatem siquidem in conjugio dilexerat, quæ non conjugii finem, sed delicias tantum concupierat, &, cùm gemino arderet incendio, luxuriaz

xv.

E

xuria nempè , & ambitionis , utriusque A
pabulum præbere studuerat , viris plu-
ribus facta sui copia , nullique maritali
potestate donata , ut haud esset , vel cui
subjiceretur homo , vel ex qua homo
gigneretur , cui Anglia Regnum foret
olim subjiciendum . Iisdem igitur arti-
bus , quibus nefaria mulier , transacto
eo tempore , spe Matrimonii pluribus
facta , plures Maritos habuerat , quibus
præerat , nullumque voluerat , sub cuius
potestate esset ; importunas suorum
petitiones elusit , etiam hac vice ; pro-
lixè eis pollicita , non solum Principis
sollicitudinem , sed & Matris affectum :
quod ut operibus comprobaret , obla-
tam à Regni Ordinibus , magnam pecu-
niā viu ultrò respuit dicens , malle se
animos suorum , quām res possidere .

Tum ab horrendis his turbis An-
glie Scotiæque Regna jaçantur , à fu-
rente hæreticorum procœlla non parum
Galliarum quoque Regnum contigit
agitari . Hoc anno siquidem ineunte ,
cūm Rex Carolus Nonus Moliniis Bo-
jorum , totius Regni Ordinum Conven-
tum habuisset , atque , inter coetera in
eo acta , inter se dissidentes Colini-
rum , ac Guisanorum familias conciliare
studuisse ; ipso urgente , ac jubente
Rege , specie quidem , solida inter se
pace coaluerunt , in veteratas tamen ob
Religionem , aliasque causas , simulta-
tes , ac odia nullatenus deposuisse , paulò
post manifestissimè declararunt . Na-
varra quoque Regina Joanna , multa
animo volvens , Regalem Galliarum , D.
aulam deserit , atque in Bearniam se
recepit , causata , quod , cūm domi suæ
Lutetia Parisiorum , à quadam Ugo-
to Ministro concessionem haberet fecisset ,
pluribus ad eam audiendam concurren-
tibus , Rex hac de re ab Apostolico
Nuncio , aliisque admonitione , cūm pro-
pietate Parisiensem populum rem indi-
gnissimè ferre compriisset , Ostelli
quem nuncupant , Præpositum miserat ,
qui Ministrum in vincula coniceret . Et
licet id non efficerit , cūm , antè Minis-
tro re significata , sibi ipse fuga consu-
lisset ; hoc nihilominus sibi gravissimè
impositum , summoque fuisse sui dede-
cori Joanna conquesta fuerat , ob idque
ab aula se discessum ex cogitatione evul-
gaverat .

Potissimum tamen causam , quæ
ipsam ad aulam deserendam impulit ,
eam fuisse scribit Catherinus de Avila ,

quod in Franciscam Roanam sententia
prolata fuerit . Inter eam enim , & Ja-
cobum Sabaudum Nemoursium lis agi-
tata de Nuptiis , cum eo contractis ; quæ
nempè lis , (inquit Thuanus) superflite
Navarro , qui Roana cognata patroci-
nabatur , intermissa , denum renovata ,
& prævalente hinc Nemoursii gratia ,
indè odio Protestantium sectę , cui Roa-
na addicta erat , prægravante , inter-
ventu Pontificis decisa est , schedula de
Nemoursii matrimonio , præsentibus
verbis contracto , irrita pronunciata .
Sic Thuanus : & quidem ejusmodi men-
daciis causam suam tueri , ac defendere
Roanam , ac Navarram Reginam , quæ
post mariti mortem , Roanam ipsam totis
viribus protegebat , connixas fuisse ,
haud à veritate alienum censendum est ;
cūm è mulierum insania pervenerit ,
ut , cūm Nemoursius non multò post
Annam Atestinam , Ducis Guisii vi-
duam , uxorem duceret , nuptiæque in
Sancti Mauri Fossarensis templo , haud
longè à Lutetia celebrarentur , eisque
Rex , & Regina , ut majorem rei auto-
ritatem conciliarent , interessent ; pecu-
nia hominem corruptum impulerint ,
qui temerè , Franciscā nomine , contra
novum Nemoursii conjugium protesta-
retur ; sed captus ille , atque in vincula
conjectus , muliebres omnes conatus ir-
riti penitus evasere . Qua de causa indi-
gnata Navarra Regina , sequē spre-
tam , ac offensam dolens , (quem diximus) suum ab aula Regia discessum de-
crevit .

A duabus autem hæreticæ pravi-
tatis Ministris , qui ei inserviebant , so-
lemnis admodum disputatio cum Ca-
tholicis hoc anno instituta est Lutetia ;
de qua Thuanus hac habet : [Monpen-
serius , qui doleret , Franciscam Borbo-
niam filiam Henrici Roberti Mariae-
ni Bullionis Ducis uxorem , Protestan-
tium religionem , à qua ille admodum
alienus erat , amplecti ; quod utrumque ad
majorum sacra retraheret , disputatio-
nem instituit inter Simonem Vigoreum ,
& Claudium Sanctum , magni nominis
Theologos , quorum ille Archiepiscopus
Narbonensis , hic Ebroicensis Episcopus
postea fuit ; & Joannem Spinam , ac Ca-
rolum Barbastrem Benearnensem , olim
Carmelitam , utrosque protestantes :
cumque is interesse non potuisset , Hugo
Torellus Rozerius ejus vicem supplevit ;
ob idque , cūm , ob libellum quendam , de

*de potestate Magistratus, editum, in carcere conjectus fuisse, custodia emis-
sus est. Collatio Lutetiae celebrata in eisdem Nivernianis, coram duobus Notariis, & Acta colloqui postea Lutetiae publicata sunt, cuius is eventus fuit, ut post longam, & animosam disceptationem, ex quo nusquam convenientium profecto, eorum praecepit, quorum causa collatio habita fuerat, utringue discessum:] Sic Thuanus, qui, sicut Orthodoxorum Theologorum laudes ritè non reticuit, sic hæreticorum Ministrorum qualitates, & præcipue Rozerii, præterire minimè debuisset. Uti enim apostata Carmelita Carolus Barbastros fuerat, sic Dominicanus apostata fuit Spina: Rozerius verò omnium Reipublicæ infensissimus extitit, quod librum ediderit, [cuius non ignorasse perniciem, dum de eo mentionem facere cogitur, aperte Thuanus cognoscitur] Non quidem de potestate Magistratus, ut ipse afferit, & verè libri titulus præferebat; sed contra Magistratum protestatem, cùm in eo Regem, Principemque sua contrarium Religioni, cuique occidere licitum esse contendenter. Ea de causa, in carcere conjectus fuerat, cùm tamè perfida doctrina lues, jam in nonnullorum animos diffusa, ad scelus patrandum excitasset; ex eo enim quidam Simon Majus, seu propria sponte, seu, ut afferuit, ab aliis incitatus, audacior factus, Regem, Reginamque occidere decreverat. At captus, examinatusque, totius gerendi sceleris seriem aperuit, suasoresque nominavit. Verè, seu ob accusationis incertitudinem, seu ob eorum, qui accusabantur, dignitatem, [à Majo enim Admiralius Colinius hæretica perfidia in Galliis facile princeps delatus fuit] nè nova tumultuandi daretur occasio, re dissimulata, Majum latrocini, & homicidii convictum, rota supplicio affectum fuisse, narrat Spondanus. Thuanus autem, qui semper hæreticorum facta, & sclera, confictis narrationibus contegere studuit, præfatum Simonem referit mercimonium in via publica, haud longè ab Oppido Castillione, quod Admirali Colinius juris erat, exercentem, in suspicionem venisse, quasi vita Colini, subornatus, insidiaretur; ob idque cura, & mandato illius comprehensum, crimen conficto, verum tege-re, & Colini accusatione se levare spe-*

A rasse: idèque interrogatum respondi-f-se, se à Colinio tentatum, etiam pecunia oblata, an Regina, Regis parenti insidias struere vellet: sed addit Judices, probationibus diligentè expensis, non tam verbis hominis vita supplicio ex-menda, aut prorogandæ cupido, fidem adhibendam censem, quam rem, ex flagitiolis ipsius moribus estimandam judicantes, reum ad mortem damnasse. At primam narrationem prolixiori stylo Catherinus de Avila confirmat, qui primò quidem, nullam propè fidem verbis Maji adhibuisse Judices scribit; verùm eorum suspicionem deinde au-tam, ex illorum examine, quos sceleris consciens reus significaverat, afferit; nam ex improviso eos ipsem coram inter rogans, illos obmutescere fecerat. Quidquid fuerit, certum est, ex nefarii hæretici libri semine, hos fructus ena-tos. Ex eadem etiam radice prodidisse Epistolam, in quam Regina Paren's, manè quodam, cubiculo egrediens, circa id tempus (ut ipse Catherinus scribit) offendit, quæ in ea continebantur, demonstrant. Vitæ siquidem ei interminabatur periculum, nisi plena conscientiæ libertas reformatam profiten-tibus Religionem permitteretur. Sic ex spreta sacrilegè primùm Sacerdotali autoritate, ad Regiam quoque impie pessundandam, impudentissima hæresis gradum sibi facere consuevit.

Divino igitur, humanoque jure damnatâ doctrinâ instructus Theolo-gus, è carcere eductus, colloquio interfuit, cuius puriora acta, quam ex Thuano, ex Rescio petita, meritò hic duximus apponenda: dicit ergò in Atheismis, ac phalerismis: (*Extant acta colloqui, sed disputationis Parisiensis, in gratiam D. de Monpenster instituta, inter Vigoreum, & Sanctum doctissimos Theologos, & postea vigilissimos Episcopos, & inter primæ nocte Ministros, Regina Navarre præcones, Barbas, Ovibras, Espina, & Ressiero, anno 1566, in domo Illustrissimi, & Catholicissimi Principis Ducis Niver-nensis. Post unum, & alterum Congresum, in quo nil aliud, quam de capitibus, deque modo, & tempore inchoanda disputationis actum erat, Vigoreus Theo-logus acri valde, & periculoso morbo corruptus est. Ministri verò, ad omnes calumniarum occasiones vigilantissimi, pro perpetua sui mentiendi libidine,*

nimis, illo quoque tempore, impotenter ingenio suo indulserunt; statim enim Espina aëla colloquii in lucem edidit, quod nondum cœperat, triumphumque ante victoriam cecinist, qua prorsus nulla erat: sed Vigoreus, recuperata valitudine, tantò validior ad certamen accessit, quantò sagitta volare celerius sollet, que retrorsum reducta, impetum diutius distulit. Quærebant in primo congressu 9. Iulii 1566. Orthodoxi Doctores à Cacodoxis Pseudo prophetis, quos vocarent libros Canonicos. Responderunt illi 24. Libros veteris Testamenti, qui sunt in Hebreo Canone, & omnes libros novi Testamenti, sine ulla exceptione, (cum tamen eorum Doctores Lutherus, Bucerus, Calvinus &c. multos excepterint:) quærebant postridi Doctoris sensum ejus Scriptura, quam Canonicanam profitebantur, unde petendum putarent, aut in cuius interpretatione Religionem suam fundarent. Responderunt illi miseri, amore suo obsecrati: in revelatione interiori privata verbi Dei. Cum autem offendetur, reprehendi in Scripturis visiones cordis sui, similiter, & eos, qui quarunt, qua sua sunt, & id genus alia, planè quod responderent, non inveniebant, sed evasionibus, & illusionibus utebantur, favente Madama de Baylon. In responso porro, quod Ministeri scriptum porrexerunt, maluerunt negare Omnipotentiam Dei, quām in Eucharistia presentem concedere carnis Christi. Ostendebatur illis, quod Deus potuerit stabilire corpus suum in Sacramento. Illi dicebant, non esse quæstionem, utrum potuerit, sed utrum voluerit. Cum vicissim docerentur, quod volunt; vanam esse voluntatem respondebant in eo tentando, quod, ut fiat impossibile est. Tandem vero, vi Catholicæ veritatis pressi omnipotentiam Dei circumscribere cœperant, dicentes, eam esse mutabilem; inchoari, augmentari minui, idque videre est in ultima Doctorum objectione contra ultimum scriptum Missionariorum.)

Sic Rescius, qui licet hic, non nisi de Eucharistie Sacramento in hoc Parisiensi colloquio actum fuisse referat; alibi tamè, tūm de aliis Sacramentis in genere, tūm de Baptismate in specie, habitam fuisse quæstionem narrat, & 32. errores (Anglorum & quos dicebamus erroribus oppidò consentaneos), ex paucorum dierum

A disputatione collectos affert, suntque hujusmodi.

1. *Quod sola Fides nos unit,* & *conjugit Deo.*
2. *Quod Sacraenta nos Deo non uniuert.*

Resc. art. De Sacram.
pag. 47.

3. *Quod nobis non conferant, nec per ea conferatur ulla spiritualis gratia, siue considerentur in toto, hoc est cum omnibus partibus, quibus sunt conjuncta signa, & verba sacramentalia simul; siue considerentur in partibus diversis.*

4. *Quod verba sacramentalia sunt instruclio, & quod non habent aliud officium, quam, ut audiantur.*

5. *Quod verba, quæ pronunciantur in Baptismi Sacramento: Ego te baptizo &c. omnino sunt inutilia, at tanto quod sunt verba instruclio, & non significantia aliquam operationem.*

6. *Quod in Sacramento Baptismi, & penitentia, non alio modo remittit peccata Minister Ecclesie, quām per enunciationem verbi Dei, & quod in virtute verborum Sacramenti peccata nunquam dimittuntur à Ministeriis.*

7. *Quod est necessarium, ut Sacraenta ministrentur in lingue vulgari, aliis non erunt Sacraenta.*

8. *Quod Deus non donat aliquam virtutem spiritualem in animas fideliuum, elementis, & signis.*

9. *Quod aqua Baptismi tangit tantum corpus, & nil omnino proficit in anima.*

10. *Quod Sacraenta non habent aliud officium, quām aliquid representare.*

11. *Quod imago serpentis in Veteri testamento plus utilitatis attulerit, quam Sacraenta novi Testamenti.*

12. *Quod Sacraenta nil sunt aliud, quam signa, & imagines; & quod panis, & vinum in Cana, nil aliud sunt, quam signa, & imagines.*

13. *Quod Sacramentum Baptismi planè est infantibus inutile, nihilque potest illis representare, propter eorum incapacitatem, dum perveniant ad annos discretionis.*

14. *Si infantes baptizati decedunt ante annos discretionis, Baptismus nihil illis proficit.*

15. *Quod opinio Anabaptistarum est bene fundata, si opinio Calvinistarum est vera; quod officium Sacra-*

men-

mentorum non est aliud, quād repre- A sentare.

16. Quid non est necessē baptiza- re, qui sunt naturaliter infensati, nec agroti, qui ob aegritudinem sensum am- serunt; etiam si antea protestati fuerint, quid vellent baptizari.

17. Quid Sacraenta, non ad alium finem nobis representant benedi- ctiōnē, & gratiam Dei, quād, ut nos confirmant, & securos faciant magis, ac magis de verbo, & promissi Di- vinis.

18. Quid sunt tantū testimonia verbi, & promissi Divini: & quid Abram est in illis confirmatus per Circumcisōnē.

19. Quid nos confirmant in secu- ritate, quam habemus, quid per Fidem sumit uniti, & conjuncti Deo.

20. Quid sunt ordinata, ut nobis reddant testimonium de veritate.

21. Quid Personā quāque est justi- ficiata per Fidem, antequād recipiat Sa- cramenta.

22. Quid in virtute Fidei prae- dentis remittuntur peccata, & non in virtute Sacramēti.

23. Quid infantes parvuli sunt purgati a peccato originali, antequād sint baptizati.

24. Quid Sacraenta non sunt necessaria ad salutem.

25. Quid laici, & fœminæ non possunt in necessitate baptizare.

26. Quid si laicus, & fœmina in casu necessitatis baptizat; baptismus D est nullus, & sic baptizati debent reba- ptizari.

27. Quid homo non debet se pre- sentare ad recipienda Sacraenta, nisi sit certus, quid jam per Fidem conju- nctus, & unitus sit Deo.

28. Quid nemo debet recipere Sa- cramenta, nisi jam sit certus, quid est ex numero prædestinatōrum, & elec- torum Dei.

29. Quid omnes fideles habent certam cognitionem, quid sunt præde- finiti.

30. Quid Sacraenta non possunt prodeſſe, quād prædefiniti.

31. Quid reprobati, quidquid tandem faciant, non amplius erunt in gratia Dei; & quid in quocumque statu sunt, non possunt recipere fructum Sa- cramentorum.

32. Quid Baptismus non omnibus infantibus prodest, propterea quid ali- qui sunt ex numero reprobatorum.)

His verò impiissimis blasphemis, cùm longè plures, ac deteriores fuerint (ut innuimus) quæ in hoc colloquio contra Eucharistia Sacramēta impii pravitatis Ministri pronunciarunt; hinc passim signanter de eo actum, coeteris omissis Scriptores retulere. Catholici autem Doctores, ex omni ipſorum sermone, octoginta novem errores colle- gerunt, quos, vel aperte veritatis ini- mici professi sunt, vel consequi neces- sariò oportuit; extantque in actis Di- sputationis, gallicè editis, & apud pra- fatum Recium hoc modo :

[1. Licet habeatur conjunctio Sa- cramentalis inter signa, & significata; Rer. de Sa- cram. Eu- char. pag. 53
tamen in hoc Sacramento Corporis, & Sanguinis, per signa repreſentata, tanta est diſtantia ipſorum, quanta Cœli, & Terra.

2. Recipitur in hoc Sacramento C substantia abſtractiva.

3. Aliud Corpus recipitur in Cœna, quād sit in Cœlo.

4. Substantia Corporis Christi di- versa est, pars habitat in Cœlo, pars defluit inferiis in Cœnam.

5. Corpus Christi est consumpti- bile.

6. Hoc Sacramētum non est extra- usum.

7. Si Apostoli nolissent mandu- care id, quod Christus illis dabat, per hoc verba: hoc est corpus meum, non fuissent verò dicta verba, & Christus esset mentitus, & fraudem fecisset.

8. Expositio horum verborum: hoc est corpus meum, vera, est talis: hoc erit signum corporis mei, quando vos illud manducabitis.

9. Non afferuandum Sacra- mentum in Templis.

10. Non debet adorari.

11. Non debet portari ad agra- tos.

12. Indigni non recipiunt Corpus Christi.

13. Veritas verborum Christi pen- det à voluntate hominis.

14. Si Apostoli non credidissent verbis Christi, quod illis dabat non fu- set Corpus ejus, nec signum Corporis.

15. Hoc verba: hoc est Corpus meum, tantum valent, ac si dixisset: hoc erit signum Corporis mei, si vos creditis.

H h 16. Hoc

16. Hæc propositiæ fuit vera in Apostolis ; quatenus crediderunt, falsa in Iuda, quia non creditis.
17. Corpus Christi non recipitur per os hominis corporale.
18. Nulla est manducatio, nisi per Fidem.
19. Fideles quotidie manducant Corpus Christi, antequam accedant ad Cenam.
20. Non plus recipiunt in Cenam, quam reperunt ante Cenam.
21. Nil prorsus habet de manducatione Sacramentali.
22. Est tantum confirmatio Fidei per Cenam, nec alia quæcumque res accipitur in Cenam.
23. Cum dixit Christus : hoc est Corpus meum: aliud non dixit, quam recordamini, quod comeditis Corpus meum per Fidem.
24. Magis verum Corpus Christi recipitur in lectio, vel concione, quam in Sacramento.
25. Dicit homo magis se ipsum probare, quandò vadit ad concionem, quam ad Cenam.
26. Corpus Christi est in nostra anima, sine omni qualitate, & dimensione.
27. Es, quæ faciunt Cenam, realiter sunt in Cælo.
28. Non recipitur substantia Corporis, sed qualitas dimans ex substantia ejus.
29. Qui manducat carnem meam, hoc est dicere qualitatem defluentem ex substantia carnis meæ.
30. Nos non sumus cum Christo, nec unimur illi, nisi per Fidem.
31. Deus Pater, & filius non sunt unum in substantia.
32. Nos non sumus aliter una caro cum Christo, quam vir, & mulier separati unus ab altero.
33. Distinctia corporis impedit, quod fideles non verè, & realiter comedunt carnem Christi.
34. Patres, & quæ manducaverunt carnem Christi, ante Incarnationem, ac Apostoli in Cenam.
35. Christus verè fuit incarnatus, antequam fuisset incarnatus.
36. Res futura, & absentes fiunt verè praesentes per Fidem.
37. Virgo Maria fuit ante suum Patrem, & Matrem.
38. Nos sumus verè resuscitati, antequam moreremur.
39. Nihil est futurum fidelibus, sed omnia sunt illis presentia.
40. Fidelis non habet virtutem spei.
41. Non est alia differentia inter manducationem Patrum, & nostram, nisi quod nobis Christus magis particulariter suam voluntatem declaravit, quam Patribus.
42. Vetus, & novum Testamentum sunt junt eiusdem autoritatis in substantia, & veritate.
43. Sacraenta Evangelica non sunt plus excellentia, quantum ad res, quibus continentur, & quantum ad eorum effectum, quam Sacraenta Legis.
44. Baptismus est Sacramentum Corporis, & quæ, ut Eucaristia.
45. Sacramentum Eucaristiae non est necessarium.
46. Non debet fieri difficultas in danda Eucaristia infantibus.
47. Infantes parvuli manducant corpus, & quæ, ut adulti, non tamen recipient Sacramentum.
48. Manducant corpus per verbum, & Baptismus, sicut per Sacramenta.
49. Antiqui erraverunt, in hoc diffidentes, non debere dari hoc Sacramentum aliis, quam Baptizatis.
50. Consecrare nihil aliud est, quam deputare elementum ad Sacramentum usum.
51. Certa verba non sunt necessaria ad faciendam consecrationem bujus Sacramenti.
52. Ea debent simplicitè proferri.
53. Non debent pronunciari super materiam.
54. Hæc verba : hoc est corpus meum, non sunt verba Sacramentalia.
55. Verba Sacramentalia non habent ullam virtutem.
56. Est magna superstitione pronunciare aliqua verba benedictionis super materiam Sacramenti.
57. Est species sortilegii uti benedictione super panem, & vinum ad illa consecranda.
58. Verba Sacramentalia in hoc Sacramento, non sunt verba prædicationis.
59. Hæc

59. Hæc verba : Ego te Baptizo, & non sunt verba Sacramentalia Baptis-
mi.

60. Usque ad tempora Calvini non
fuit Baptismus in Ecclesia, [nec fuit
ministratum Sacramentum Eucharis-
tia.

61. Non est Sacramentum, si non
administratur in lingua materna.

62. Si auditor habet veram Fi-
dem, jam recepit Sacramentum.

63. Qui se offert ad Sacramentum
hoc recipiendum, ipse facit, & non Mi-
nister, ut verba sint signa.

64. Nullum est prorsus Sacra-
mentum, nisi in Ecclesia Calvinista-
rum.

65. Verba recepta per Fidem ab
auditore, sunt verba Sacramentalia.

66. Si panis deest in Cœna, non
aliud opus est facere, quād accipere pa-
nem apud Pistorum, qui sine aliis verbis
pronunciat super ipsum, tām bēne po-
test representare Corpus Christi, quād
alias panis, etiam in Cœna benedictus.

67. Accidentia, per omnem Dei
Omnipotentiā, non possunt subsistere
separata ab illorum naturali subiecto.

68. Accidentia panis, & vini non
possunt nutrire corpus, neque hæc virtus
potest illis dari à tota Dei Omnipoten-
tia.

69. Accidentia non possunt in ulla
ratione representare Corpus, & San-
guinem Christi.

70. Panis, & Vinum per Confe-
crationem prorsus non commutantur,
quantum ad illorum substantiam; &
accidentia, & remanent post consecra-
tionem talia, qualia fuerunt, & ante
consecrationem.

71. Doctrinæ de transubstantia-
tione, non mutantur, nisi quod repre-
sentant Corpus, & Sanguinem ita ut
representabant ante.

73. Quandocumque est sermo de
Sacramentis, nomen rerum significata-
rum attribuitur signis, quæ eas repre-
sentant, & significant.

74. Non potest ostendī per Scriptu-
ras, quid, qui recipiunt signa, sint
participes rei per illa representata.

75. Hæc verba : Hoc est corpus
meum, tantum valent, ut, hic panis est
Corpus meum.

76. Per nomina, corpus, & vi-
num in Scriptura, quando loquitur
de Sacramento Eucharistie, facit nos

intelligere panem, & vinum esse signa
ejus.

77. Vinum in Sacramento est
signum conjunctionis, & parentelæ.

78. Coniunctio, quam Deus fe-
cit nobiscum, est sigillata per vinum.

79. Hæc verba : Hic calix est no-
rum testamentum in meo sanguine, sunt
expositiva illorum, hoc est corpus meum,
quaæ deberent ita interpretari : Hoc
est novum testamentum in meo Corpore.

80. Sacramento Eucharistie,
B nibili est excellentius illo pane, & vi-
ne, quod Melchisedech dedit Abrahamo,
& sociis.

81. Veritas Evangelii de Sacra-
mento Eucharistie, non habet plus in se,
quād figura in Lege.

82. Sacraenta Legis antique
melius figurabant, & repræsentabant
Corpus, & Sanguinem Christi, quād fa-
ciunt signa Sacramenti Eucharistie.

83. Agnus repræsentabat melius
Corpus Christi, quād signa Sacramenti,
C & propterea Christus non debebat mu-
tare signa, & figuræ in rem.

84. Nos sumus adibūc in umbris,
& figuris Legi.

85. Christus non dixit verum, pro-
mittens nobis dare ad manducandum
meliorem cibum, quād manna.

86. Patres sub Moysi erant felicio-
res, comedendo Manna, quād Christiani,
sumendo Sacramento Eucha-
ristie.

87. Deus dans manna à Cœlo, fe-
cit majus miraculum, quād Christus,
dando Sacramento suis Apostolis.

88. Christus non dedit suo Eccle-
sia quod promisit, nām promiserat illi
dare carnem ad manducandum, & san-
guinem ad bibendum, & non dedit, nisi
panem, & vinum, signa ipsorum.

89. Apostoli nil excellentius in se-
unda Cœna sumpserunt, quād in pri-
ma.

Hactenùs in Parisiensi colloquio,
ab impudentissimis Satanae Ministris
E prolatis blasphemias; quibus relatis
addit illiciō Rescius hæc verba (Ego
verò per tuam, te quoq; conscientiam,
Reſcius ſup
d' Lettor, nonn̄ borruſſi cum legeres?
nonn̄ tibi verum illud Nazianzeni, &
ad hunc locum diſtum videtur :

[Clamante Porco, namque
porcorum illico
Horreficit agmen?]

Nanziene.
in Iambicis.

Statim, ut auditus est ille Rex infelix A lultulent Lutheri grunitus, receptum toto Orbe Christiano unius speciei usum reprobantis; agmen illius porcorum ac currit, qui omnem de Eucaristia Sa- cramento doctrinam in mille minutissimas partes lacerarunt, atque disperserunt.) Sic ille: qui pluribus in de testanda dogmata invehitur; ex quorum tamè turpitudine illi, quorum causa collatio habita fuit, ut refert Thuanus, ab eis abhorseret, ut debuerant, non didicerunt. Maximo verò B (quod ille negare, vel dissimulare videtur) cessit, & Catholicæ Religionis prosecutui, & Sectariorum damno, cùm in eas isti, cum suo Theodooro Beza, Calvinistis tunc Pseudo-patriarcha, sint redacti angustias, ut, assertam olim, obstinatissimè tuerentur blasphemiam: quod Dei Omnipotentiam negare, aut, nonnisi circumscriptam agnosceré, quād Corporis Christi præsentiam in Sacra Eucharistia, fideli ore fateri, potius maluerint.

VIII.
Ref. In Con-
venienti,
Evangelio.
Porrd, (ut præfatus Rescius alibi narrat) tam discordes illorum, & dis sentientes de verbis Cœnæ sententias, conatus est miser quidam Sambucus simul conjungere: de methodo eas conciliandi, gallico libro edito. Fuit autem anno 1571. impressus, in eoque amarissimè de Catholicis questus est, tamquam qui impossibilitatis vocem, ac si ipsa in rebus sacris, sine blasphemia usurpari nequiret, & quasi, hac ratione, sua Deus spoliaret Omnipotens, nullo modo audire sustinerent. Deinde, quod de rebus naturalibus, earumque proprietatibus, in explicandis Scripturis, & Fidei rebus examinando, rationes duci nihil magis patentur. Hinc impossibilitatis tria genera, ex Plinio, Deo attributa posuit; quorum primum est illud, quod Deus sibi mortem consicere nequit. Secundum, quo, nec mortales aternitate dpare, aut defunctos ad vitam revocare possit. Et tertium demum, ut facta redantur infecta, ut qui, exempli gratia, vixit, non vixerit, nullumque jus in præterita, præterquam oblivionis, Deum habere contendit; ut etiam, ut bis dena, viginti non sint, efficere nequit. Vocibus deinde illis, prius, ac posterioribus, quibus Divina Scriptura utitur, vult ea, quæ Deo sunt impossibilia, significari; ex quibus, prius, in Deo Om-

nipotentiam circumscribat circa id, cuius capax ipse non est. Posterioris vero, quod non quidem Dei omnipotentiam, sed impossibilitatem in natura existentem indicet. De secundo genere, mentiri Plinius concessit; sed interea ex ea impossibilitate, in natura residente, contra Scripturas, citrè Omnipotentia divina jacturam, injuriam, & blasphemiam, præscribere, & agere, licitum esse tuerit; eoque in genere ponit Christi corpus esse in Eucharistia, & in Cœlo; nam sine dimensionibus illis, nimurum, esse non posse, cum quibus semel in Cœlo fedit, blasphemando asserit. Alterum, suprà Plinium, genus, liberum Deo condonat; nè si hoc quoque spoliasset cum Plinio, non pluris Deum, quam natu ram fecisse vius esset.

At, quid huic misero acciderit, in tot blasphemiarum, contra Dei Omnipotentiam, conciliatione, impossibilias contendenti, audi à Claudio Sanctio, qui, ut diximus unus è Theologis fuit,

C qui contra hereticos Ministros, in colloquio disputarunt; ex quo Rescius quoque quæ proposuimus accepit. (Ab hac egregia (dicit) novata opera Sambucus ille, quasi cum Lucifero, & Angelis ejus Calo perturbatus, quia capitum suum Omnipotentia adæquarit; quasi non plus ista valeret operari, quam ille sua solertia concipere, amentia percuti, cuj se Religioni, vel scilicet postea addicret, vel ubi acquiesceret, non invenit. Sed novus Eccebolius, Religione, tamquam foro, uititur. At tempore impie illius scriptorius, quæ pomum discordie, pro concordia in medium projicit, in miras animi angustias se reditum fatetur; nec quod fugeret, nec quid crederet, apud se discernere potuisse: donec, miserante Deo, & suam in ipso ostendente potentiam, cùm non quereretur, ac nè quidem de ipso cogitaretur, & esset liberum fugere, quandò de publicis in Regem conjurat, Lutetia, tumultuaria, circa Bartholomæi Apostoli Feltum, haberetur quæsto, & sumeretur pena; ultro se in manus nostrorum dedit, ejusavitque, non soldum illam Blasphemiam contra Omnipotentiam, sed totum Calvinismum, & liberam, & ne quidem expeditatam ab illo, vel requi- sitam confessionem edidit, in qua carni- ficiam animi, quam patiebatur, prodit; cùmque ad modum explicandum, quo Corpus Christi in Eucaristia confitit, ejus

ejus delabitur oratio, pro natura impossibilitate, omnibus subtilitatibus renuncandum esse, & captivandum intellectum in obsequium Christi dixit, quoniam longè difficiliora, ac magis in natura impossibilitas Fide amplectemur, de Trinitate, & Incarnatione Filii Dei. Rogatus verò de auctore scriptoris illius, de concordia dissidentium circa Cenam Domini, fassus est, ex se natum, ac deinceps se impotem animi evadisse: quod, ut re ipsa palam faceret, iterum, nullo per sequente, Ecclesiam in cuius gremium se paenitentem recipit, multe cum lacrymis supplex oraverat, deferuit: Et ad quos transfigerit incertum, nec admundetur, eum, Dei, ac proprio Iudicio condemnatum, pro confessione Fidei, nūl preter confusione moliri posse.) Hac Sanctius.

x. Quid simile verò de Ruzerio accidisse, quem è carcere eductum diximus, ut colloquio intercesset, testatur Genebrardus in Cronic. hac siquidem disputatione percussus, nec deinceps animo quietus, anno tandem 1572. factus Catholicus, pro Catholica Fide libellum, Calvinistis exitiosum, vulgavit. Sequent autem, propèr minas, infidisque, in Germaniam evadens, Luteranisimū professus est; & paulò post, nec Catholicus, nec Calvinista è vivis sublatus, cum tamen non parva, sua ea desectione, Calvinismo dannata intulisset; cuius ceteri Ministri, cùm jacturam metuerent, & ex his, qui in prædicto Parisiensi colloquio ipis evenerant, edicti in proxima, quam coegerunt Pseudo-Synodo decreverunt, nullas deinceps cum Catholicis collationes esse habendas, nè ob frigida, & manca suorum responsa, plurimum sui Evangelii incrementi decideret; ut idem Genebrardus scribit, post Laudnum, tunc Ministrum, postea Catholicum, qui Pseudo-Synodo eidem interfuit.

Nec Catholicorum dumtaxat doctrinā, ac veritate, voluit Omnipotens Deus sacrilega maledicta in Sacrofaniam Eucharistiam, ab impiis hereticis, hoc anno prolata, deturbari; sed etiam miraculo, cuius historia per totam Galliam celeberrima fuit, grandi volume postea circumstantias omnes diligenter exprimente, coconfignata. Prodigii acta coram decem hominum milibus, Notariis publicis excipientibus,

A qui rem supposititiam quoquomodo videri exoptabant, id procurantibus Calvinianis, quos inter fuit etiam celebrans ille Burdigalenus Senator, Floremundus Raemundus, qui tanti obstupescitione miraculi, à faucibus hæresis se liberatum profiteretur, illudque in libro de ortu hæresum, his verbis narrat.

[Quoniam verò Sacramentario-
rum erroris confutandi studium, etiam
ad ea miracula, que nostro tempore ac-
ciderunt, nos deduxit; hoc loco non pos-
sum non illud ponere, quod meis ipse occu-
lit vidi, & cuius beneficio d profundo
hæresis luto fuli extrahim. Et licet illud,
meo de Anticristo libro inseruerim;
nihil tamen prohibet, quominus idem
quoque hoc loco, alia veluti inducta for-
ma, proponam. Miraculum hoc, inter-
paucia celeberrimum, factum est Laodu-
ci anno 1566. in Juvenula quadam,
Vervini, non procul Laodico, nata, Ni-
cholaus Obris nomine. Quamvis autem
in initio illa d pluribus Diabolis obessa
fuerit, omnes tamè, ante meum, & socio-
rum, qui comitati me fuerant, adventum,
ab ea expulsi fuerant, præter eorum
Principem Belzebub. Misera bac, &
iustornata fœmina, infinita spēllante
bonum multitudine, in Templum dedu-
cta, sám misericordi modi d Diabolo habitu,
actorta fuit, ut ossium fragor, ac den-
tium stridor audiretur, totumque ejus
corpus nullam ferè humanam speciem
preserferret. Inflabatur ei ventre, ud
instar dolii, ingluviem ita aperiebat, ut
Stomachus fundus a propè adstantibus
posset inspicere, linguaq; pedi longitudi-
ne exerebat, oculisq; crassis, & rusti-
lanis dæ scintillabat, ut ejus aspectum
vix quisquam ferre posset: sumque
ita se in aërem effrebat, at d duodecim,
aut quindecim hominibus non posset resi-
neri. Laudumens Episcopo super caput
ejus Hostiam tenente, & iijdem, quibus
Sanctus Bernardus olim in simili casu
usus legitar, armis, malignum spiritum
oppugnante, ac dicente: [Ecce infelix
spiritus, Iudicem tuum: eccl̄ Calorum
virtutem, refixa, si poter, ei qui dicit:
nunc Princeps hujus mundi ejicitur for-
di. Hoc corpus est, natum ex Maria
Virgine, quod in arbore Crucis expan-
sum fuit; quod in sepulcro quievit, &
resuscitatum in Cœlos ascendit. Adju-
ro te, ut in virtute Cœlestis hujus Majestatis,
ex ejus Ancilla corpore egreduris.]

Flori. Re-
mund. de
err. hæres.
lib. a cap. 11.
num. 1-112.
GIG. 112.

B His, qui
rem supposititiam quoquomodo videri exoptabant, id procurantibus Calvinianis, quos inter fuit etiam celebrans ille Burdigalenus Senator, Floremundus Raemundus, qui tanti obstupescitione miraculi, à faucibus hæresis se liberatum profiteretur, illudque in libro de ortu hæresum, his verbis narrat.

[Quoniam verò Sacramentario-
rum erroris confutandi studium, etiam
ad ea miracula, que nostro tempore ac-
ciderunt, nos deduxit; hoc loco non pos-
sum non illud ponere, quod meis ipse occu-
lit vidi, & cuius beneficio d profundo
hæresis luto fuli extrahim. Et licet illud,
meo de Anticristo libro inseruerim;
nihil tamen prohibet, quominus idem
quoque hoc loco, alia veluti inducta for-
ma, proponam. Miraculum hoc, inter-
paucia celeberrimum, factum est Laodu-
ci anno 1566. in Juvenula quadam,
Vervini, non procul Laodico, nata, Ni-
cholaus Obris nomine. Quamvis autem
in initio illa d pluribus Diabolis obessa
fuerit, omnes tamè, ante meum, & socio-
rum, qui comitati me fuerant, adventum,
ab ea expulsi fuerant, præter eorum
Principem Belzebub. Misera bac, &
iustornata fœmina, infinita spēllante
bonum multitudine, in Templum dedu-
cta, sám misericordi modi d Diabolo habitu,
actorta fuit, ut ossium fragor, ac den-
tium stridor audiretur, totumque ejus
corpus nullam ferè humanam speciem
preserferret. Inflabatur ei ventre, ud
instar dolii, ingluviem ita aperiebat, ut
Stomachus fundus a propè adstantibus
posset inspicere, linguaq; pedi longitudi-
ne exerebat, oculisq; crassis, & rusti-
lanis dæ scintillabat, ut ejus aspectum
vix quisquam ferre posset: sumque
ita se in aërem effrebat, at d duodecim,
aut quindecim hominibus non posset resi-
neri. Laudumens Episcopo super caput
ejus Hostiam tenente, & iijdem, quibus
Sanctus Bernardus olim in simili casu
usus legitar, armis, malignum spiritum
oppugnante, ac dicente: [Ecce infelix
spiritus, Iudicem tuum: eccl̄ Calorum
virtutem, refixa, si poter, ei qui dicit:
nunc Princeps hujus mundi ejicitur for-
di. Hoc corpus est, natum ex Maria
Virgine, quod in arbore Crucis expan-
sum fuit; quod in sepulcro quievit, &
resuscitatum in Cœlos ascendit. Adju-
ro te, ut in virtute Cœlestis hujus Majestatis,
ex ejus Ancilla corpore egreduris.]

*Hic, inquam, & similibus exorcismis A
Episcopo malignum spiritum oppugnante,
Demoniac illa horrendum in modum
se elevabat, & aversus a sacra Hostia
oculis , mille blasphemias evinebat .
Deinde, defixis in Templi fornacem tru-
culentib[us], & minacibus oculi, ventum,
tamquam fumum ex ore , & naribus
emittebat. Tum tremens, ac pavens con-
cidebat, ac magna totius corporis desor-
mitate, velut erinaceus in se convolueba-
tur . Cùm rogaretur , car ad sacre Hos-
tiae conspectum tanto horrore correpi-
retur; Diabolus respondit , ob illud;
Hoc est, Hoc est, vim Sacramentorum
horum verborum, Hoc est corpus meum,
eo innueni.*

*Omiso plura stuporit plena verba, per Diabolum ex ore bujus Demoniacae prolata. Tandem ultius presentia Sacratissimi Iesu Christi corporis; Belzebub, ex bo pisto suo detegit, edito prius, veluti ingenti sumo , quem horribiles fragores, sed tonitra sua infusa sunt; addebat totum Templum unde cum adjun-
ctis Turribus insouuerit, cum magno omniū adstantium stupore . Et sibi mi-
raculum hoc maximis, ac celeberrimis, que unquam visa sunt, annumerandum, quod nec ipsi Diaboli supprimere, aut obsecrare potuerunt.) Ita Floremundus Raemundus. Ejusdem rei etiam Genebrardus meninuit, post longè sua-
viorem modum pellendi Demones, ex Fojo in suo Energiumento, enarratum: quo, scilicet, ut ait, anno superiore, Manejanus Minister Chaloniensis D[omi]nicum sibi oblatum, culeo insutum, in Isara annis profunda, faxis aggra-
vantibus, demersit.*

*xii. Regina vero Navarre, nec mira-
culis territa, nec veritate victa, cuius-
vim ipsius Ministri, ut diximus, haud ferre in Pariseni colloquio potue-
rant, in Calviniana perfidia obstinatione, immaniori rabie, contra Catholicam
Religionem, hoc ipso tempore, defe-
vire visa est. Hoc liquide anno, mense
Julio, juxta Campiglani, seu vero-
similius, praecedenti, preconi voce in
Bearnensi dictione Edictum promulga-
re fecerat, quo audacia foeminea, juxta
leges, sacraque Scriptura mandata, omniem, cui dominabatur, regionem
se moderari velle jactans, Romanæ Ecclesie ritus delebantur, & publicas
omnes supplicationes, & fidelium in
Ecclesiis sepulturam districte prohi-*

*buerat. Pueros etiam, qui literis per-
cipiendis apud noscerentur, cogi jusserat,
ut hi, nimirum, Ecclesiasticorum expen-
sis in publico constituto eis loco, sci-
entiae imbuerentur, ac ita in Reipublice
usum (ut ipsa dicebat) aliquando esse
possent; sed revera, ut hoc pacto la-
thale hæresis virus sibi subjectis, ab in-
fanta propinandum proponeret. Ca-
tholicis omnibus, qui Sanctorum Eccle-
siæ Patrum autoritatem venerabantur,
Conciliorumque, ac Summi Romani
Pontificis decreta, ac sententias obser-
vabant, Ecclesiastica conferre imposte-
rum Beneficia veterat; immo Ecclesiasticorum cunctorum, tam secularium,
quam Regularium bona , violenter
usurparerat, vel hæresis Ministris at-
tribuerat.*

*Ut savam igitur immanissime
persecutionis procellam Catholici , ac
principiæ Ecclesiastici evaderent, atque
impiæ Edicti executionem quoquo mo-
dò impidirent, Regina, ejusque Filio,
C tunc longè constitutis, [ex quo agno-
scas Edictum, non hoc anno, quo ipsa
cum Filio Bearnæ commorata est, sed
superiori vulgatum.] tumultuosè coa-
cti, arma sumperant, atque ad Catholicos
quosdam Proceres confugerant, ut
eis auxilio esse vellent; sed ab his à
proposito deterriti, quod contra legit-
time Reginæ reverentiam, hac teme-
ritate Catholicos insurgere non lice-
ret, eorum aliqui confilio acquiescen-
tes, arma deposuerant, verum pars
potior, coniurationem fovente Eccle-
siastico Viro, in priori sententia per-
manerat.*

*His auditis, Regina , quam in sui
contemptum rem edere creditit, eger-
rimè tuli, & severa admodum animad-
versione rebellantes coercere decre-
vit. Quapropter, præmisso cum Nobili-
bus plurimis armato Duce, è gallica-
aula discedens, & ipsa tandem Bear-
niam venit; ubi, & editum olim con-
firmavit Edictum, & curatoribus unde-
que missis, sacras abradere imagines
arafique destruere jussit. Verum hæ-
c muliebris per vicacia tantum absuit, ut
excitatos tumultus comprimeret, quin
maiores potius conmovisse visa est;
nam Catholicæ, Pentecostes die , quo
nimirum Calvinistæ diabolicam Co-
nam suam, (cui etiam Regina cum Fi-
lio interesse debebat) celebrandam in-
stituerant; cum ea simul & Filium , &
cun-*

xiii.

xiv.

cunctos hæretice pravitatis sectatores A
trucidare decreverunt. At facinus no-
bilis detexit Catholicus; nam à conju-
ratis rogatus, ut paratis Reginæ insidiis
assentiri vellet, à parricidio, quod Ca-
tholica Religio detestabatur, abhor-
ruit, de coeque insuper Reginam admo-
nuit, quæ sic furentium commotiones
evalet.

xv. Ab his nihilominus edocta matu-
rius se gerere quamvis has sibi struntas
insidias compiseret, earumque explo-
ratos habuisset autores, eos tamèn ple-
ctere noluit, vel quod ad id sibi ipsi vi-
res non suppetere cognosceret, vel
quod eà ratione potius, quam restin-
gui, vehementius tumultuum ignem
accendi formidaret; quapropter cùm
præcipiuus quidam Abbas, qui cùm
classico caneretur Lugduni, quemdam
ejusdem Urbis Ducem occidere volue-
rat, & inter primos contra Reginam,
conjuraverat, ab ejusdem Reginæ nili-
tibus comprehensus fuisset; eum Joa-
nna ipsa sequacibus suis in columem red-
di jussit: licet is insigni hoc beneficio
nihilomelior effectus, reassumpsis dein.
de armis, contra illam infurixerit,
occupatoque Lugduni Suburbio, biduo
illud detinuerit, atque contra Calvinisti-
tas in eo repertos crudelissime animad-
verterit. Haud multò post tamèn, in
maximum Reginæ commodum copias
dimisit, & ab inceptis abstinuit; nam
è montanis regionibus infinita prope-
modum Sicariorum exulum, facinoro-
sumque hominum multitudo, die ex die D
expectabatur, quæ illi præstò esset, &
unà cum eo certè totam Bearniam va-
flascent. Hac seditione sedata, paucis
interjectis diebus, in Franciscanorum
Conobio Comitatus Bigorienlis alia
tursùs excitata fuit; sed iisdem etiam
artibus ipsi finis impositus; & licet hac
omnia coaguerre viderentur Reginam,
ob injustum ab ea evulgatum Edictum,
quo revocato, pristine tranquillitati
cuncta citò reddenda esse censebantur;
proprio tamèn, ac Filii, omniumque
subditorum, hæretis propagationi,
posthabito discrimine, illud ipsa, nec
immutare, nec revocare, unquam
voluit.

xvi. His Pius permotus, ad Galliarum
Reginam literas dedit, quibus gravif-
finc hortatus est, ut omnino curaret,
nec jam amplius Joanna Navarra Regi-
na apud suos, adversus Catholicam

Fidem, ac Ecclesiasticam libertatem,
adèd insoleseret; alioquin pro Fidei,
Ecclesiarumque in columitate, præpo-
tentis Hispanos Episcopos, Bearnæ
Ecclesiæ, ac Dioceſibus præpositurum,
qui gregem Dominicum potenti manu
tuerentur, aliaque se molitorum, quæ
ipſi Galliarum Reginæ minus grata fu-
tura erant, interminatus est. Cogitare se
etenim scriptis, de sceptri jure spolianda
eadem Navarræ Reginæ, ipsa; ut hæ-
retica condemnata, idem jus in Hispania-
rum Regem traducturum; quem quam-
primum deinde ad occupandum, viri-
bus, & armis, quod tradiderat, impulsi-
set. Et quia Navarra, ut diximus, in
dies majori pervicacia Ecclesiæ, ac sacra
persequi, ac delere haud destitit; id-
cirè Pontifex, ut quæ comminatus ver-
bis fuerat, opere comprobaret, & sic à
malo proposito obscuratam fœminam
deterret, unâque Catholicæ Fidei
consulere; Vipuscoam, quæ Cantabriæ
pars est, à Bajonensis Episcopi jurisdi-
ctione exemit, quod è Galliis sectario
veneno insectis metus esset, nè si populi
illi in Ecclesiasticis causis à Gallico, cui
süberant, Episcopo, licet Catholicæ, jus
petere cogerentur; ultrò citròque com-
meando, pestem, contagione concepta,
secum in Hispaniam, ab eo malo adhuc
puram, attraherent. Itaque in diplo-
mate ad Hispaniarum Regem dato, his
de causis se persuasum dixit, ut Philippi
ejusdem, tamquam aquum petentis, pro
justo, ac laudabili desiderio, satisfa-
ciendum censuerit, & Bajonensi Epis-
copo, ac Auscitano Praefuli, cui Bajon-
ensis subjicitur, mandavit, ut in Pan-
pilonensi, seu Calaguritanæ Dioceſi,
intra sex menses, inculpatæ vita, ac
doctrina excellentes viros, ex Hispani-
arum Regnis oriundos, tamquam Vi-
carios, ac Officiales suos constituerent,
qui de Vipuscentium causis cognoce-
rent; ni intrà definitum tempus feciſ-
ſent, tam Pamplonenſi Archiepiscopo,
quam Calaguritano, de jis causis per Vi-
carios, & Officiales suos cognoscendi
eodem diplomate potestatem fecit: cen-
ſuræ adiecta sanctione, tam in Bajon-
ensi, quam Auscitani, si suas deinceps
in Vipuscentium causis partes po-
suissent. Quod tamèn locum se habere
voluisse explicavit, quamdiu dumtaxat
sectarii errores in Galliarum Regno
perseverassent.

Hoc

Hoc diplomate insigne præjudicium à Pontifice, & Hispanorum astu, ex Gallorum calamitate occasionem auctiūtum, gallico nomini factum, ægerimè dolet Thuanus; nec minore eorum, qui cùm in gallica aula rerum potirentur, fuisse dissimulatum, flagitio queritur. Sed cùm diploma ipsum pridie Kal. Majas datum ipse recenscat, & mense Julio iniquum Regina Navarræ, quod prædictimus, Edictum, juxta Campiliam, contra Catholicam Religionem ediderit; vel potius anno præcedenti vulgatum, in Bearniam, ut diximus, reversa, confirmans, impiis iussionibus, impiora, deterioraque facta addiderit: ipsius, aliorumque hereticorum consilia prævertere, hæresisque dilatationem coercere consultissimè hoc diplomate Pium studuisse cognoscitur; quidquid fuerit, quod, suadentibus Hispanis, periculum, & ipsi Religioni mententibus, effectum id fuerit. Gallico insuper nomini, & juri immerito præjudicium factum dicuntur, cùm potius commodi plurimum ægro eidem Regno allatum fuerit; nè hæresum videlicet ille, quo corruptum fuerat, morbus, in adiacentes alias regiones inventus, novis, aceribusque viribus sumptis, ipsum deinde penè insanabile redderet. Dissimulatum idcirco præjudicium id ab illis, qui in gallica aula rerum potiebantur, existimandum videtur, quod, pro summo, à Pontifice accepto beneficio, ipsum habuerunt; ut potè qui cum Hispanis, ad profugandam hæresim manus conserere, viresque conjugente decrevissent; ut inferius dicendum erit.

Ex eo insuper, quod præsumtum ad Hispaniarum Regem diploma concessisse Pontifex dicitur, pridie Kal. Majas: hujus anni, & hoc ipso anno à Joanna, quod superiori mense Julio vulgatum diximus, virulentum Edictum, rursus confirmatum habeamus; id ab ea factum, ab eodem diplomate exacerbata, censeri meritò potest. Vicissim verò, quæ hoc anno in Reginam Pium fecisse narravimus, ejusdem impiissimi Edicti, acerbissimæque ex eo in Catholicam Religionem excitata persecutio intuitu, gesta fuisse, asserere non venumur.

Contra nihilominus Reginam ipsam adhuc Apostolicæ animadversio- nis gladium Pontifex suspendit, spe ei-

A facta, quod mulier ab hæretica pravitate revocaretur, & hac etiam ratione, Henricus Princeps filius ad Catholicam veritatem rediret; extractumque est, nè, jure Joanna, Hispaniarum Regi tradito, intermissa inter Hispanos, & Gallos, ob idque majori objecta discrimini religione, bella renovarentur. Quod, ut etiam evaderetur periculum, minimè effectum à Pio censemus id, de quo plures Galliarum Reginam, Pium ipsum admonuisse scribit Catena, ut nempe eam Navarræ ditionis partem, quam Joanna possidebat, sibi vindicandi occasionem caperet; vel, ut Apostolica authoritate eidem, è Valesiorum Domo aliquem, ut ipse præficeret, saltem pateretur.

B Nec his minis territa, nec suo filiique periculo edocta Navarræ Reginam tamen, ut diximus, à propaganda, tuendæque hæreticorum perfidia proposito (quod nunquam, nisi coactè, ac simulacrum abiecisse deprehenditur, cùm videlicet in rebellantes Catholicos mitiùs se gerere visu est) se temperavit; inòd tantum absuit, ut ab eo abstineret, qui potius in Comitatus Fuxensis præcipua Urbe, Apamea, cui non, ut Bearnæ, absoluto, sed pari tantum cum Episcopo jure, domina erat, deteriores tumultus commovere studevit; ingentes, deplorandoque siquidem motus, qui hoc ipso tempore in Civitate ipsa exorti leguntur, à fide dignis Scriptoribus ei tribuuntur; id licet reticerit Thuanus, quod hæreticorum fraudes (ut toties monuimus) studio omni, semper contegere contendenter. Rationabilem nihilominus (specie faltem) tumultuandi ansam hæreticis præbuisse Episcopum, ex iis, quæ ipsi Authores narrant, cognoscitur, quos inter Bulengerius ista habet: [In Fuxensi Comitatu plus negotii fuit; Robertus enim Pellevoe, Nicolai, qui postea Cardinalis fuit, frater, Apamea Episcopus, subreptitus à Rege literis, scismatici usum in Urbe Concilabili eripuerat; eosque aditu consulatus, præter morem, excluserat, ut soli Catholicæ Consules crearentur. Scismatici offensi, cùm per Fessos Pentecostes dies, à meridie, ut fit, choræ per vicos à Catholicis agerentur, & per speciem supplicationum personatim homines, argenteis signillis in foro propositis, cum lascivia discurrerent, ad arma eunt, obvios quoque trucidant, incen-

incendia per edes Catholicorum spar-
gunt, quorum plerique in Arcem fuga
evasere: Consul Brussei obtruncatus,
ejus edes conflagravunt. Carmelitarum,
Franciscanorum, Dominicanorum, &
Augustinianorum Canonia expilata,
Imagines eversae, Urbis Valeritudinarium
direptum nonis Junii 1566. Catholici
omnes cœsi, aut Urbe pulsi. Fama re-
vulsa Fuxii, quod Oppidum est Arce
munita in signe, Catholicis ex Sceleris
triginta quinque necarunt, ceteri, por-
tis Urbis effractis, fuga elapsi. Apa-
meenses Solanum & propinqua nobilitate
summa re pœficiunt.) Ita Bulengerius,
quibus certè concordant, que re-
fert Thuanus, nempè id turbis occasio-
nem dedile, quod obtentum Catholicorum
Regium decretum urgerent, Prote-
stantes verò non auditos se, & ex falsis
probationibus, Episcopi dolo, illud fa-
ctum contendenterint. Quod quidem pro-
babilitate minime carere centemus, id
licet apud Scriptores Catholicos alios,
uno Bulengerio excepto, memoratum
non reperiatur, cum ad illicita patran-
da, boni species assimulata, indiscre-
to zelo, optimos quoque viros fallere,
ac impellere perspè consueverit. Ubi
Protestantibus Regium innotuit de-
cretum, misse protinus Simonem Se-
verium, qui apud Regem intercederet,
nihilque impetrare potuisse, prævalen-
te Cardinalis Lotharingii potentia,
eius gratia Episcopus sublevabatur,
scribit Thuanus, qui addit, irritas quo-
que suis Reginaz Navarræ preces, pro D
Protestantibus ipsi fusas; ut ex his fa-
cile etiam educas illam, & hanc passim
repulsam, ad vindicandam injuriam, in
Catholicos, Apameenses Protestantes
excitasse, ut supra diximus. Coetera
autem, que subjungit Thuanus, vide-
licet Catholicorum præcipuos Duxes
Mauleonum, Drubanum Collegii So-
dalem, & Brusiam Consulem, Augustini-
anorum Templum munivisse, & con-
portatis armis firmasse; & inter suppli-
cationes, Peñoste tempore habitas,
personatos discurrisse homines, qui
argenteis in foro sigillis ad Protestan-
tiam offensionem propositi essent; alia-
que ejusmodi, omnino probabilitate
care agnoscuntur: nam si ex industria
in Protestantess, tantoque munitionum
apparatu, tumultum Catholicorum commo-
liti fuissent, & è contra adversarii ab-
his, ex Improviso fuissent aggressi; re-

rum exitus sese aliter habuisset, nec
tanta facilitate Catholicos desurbare,
eorumque domos, ac Templa incende-
re, ac eventre Protestantes iidem po-
tuissent; imò ex ipso hoc rerum exitu
educendum potius videtur, cum Ca-
tholici supplicationibus intenti nil malis
cogitarent, sibique ex adversariorum
intidis nil metuerent, inertes prorsùs,
lascivisque dediti, ac commissationibus
essent; (quas certè Catholicorum non
erat supplicationibus commis-
sione) tunc in eos Protestantes, ex indu-
stria insurrexisse, ipsisque, quæ prefati
sumus, mala intulisse. Id autem non
Pentecostes die, sed festo Corporis
Christi, ejusque supplicatione evenisse,
refert De A vila; at quartodecimo Kal.
Junii exortum primò tumultum, mox-
que compressum, denud Pentecostes
tempore repullulasse scribit Thuanus.
Quid verò post hac acciderit, audi ex
eodem Bulengerio.

(Re comperta, (inquit)) Yousa. xxl

C Joanni Nequar Valeta negotium dat,
ut turbas componat, in capita factiosi
vindicit. Valeta, ut erat moderatione,
& animi equitate conspicuus, condicio-
nes proponit, ut vintili Fuxii, & Apa-
mei utrimque sobercentur, externus
miles dimitteretur, dissida sarcirentur,
res in integro fierent.

D Lutetia omnia finistrâ famâ in
majus accepta: agri passim à Salabroso
Yousa missu rafflati, donde Jacobus An-
gevius Rambuletus d' Rego cum am-
plissim mandatis in Septimaniam mis-
sus, admittentibus Robato, & Caumontio
scelle studioſi, ret compoſuit. De iis,
qui sacrilegio Templa, & sacras effigies
scelerunt, cognitio penitit Senatum To-
lofanum fuit. Autores sceleris ad sur-
cam damnati, fugam expedivere, bona
Fisco addicta, detraictis ad Temporum
scella tella quadraginta librarum mil-
libus. Fugitivis aqua, & igne interdi-
ctum est. Catholici damnatis injuriam,
advocationemque commodabant, &
va-
pulansibus facebant. Illi in Pirenei la-
tebras refugere, undè egressi, cum ta-
trocina agitarent, manu vindicatum,
nè apud illos sceleris multa manerent.
Tacharius pœdo, ex Angronia Vaile,
qui ad illos se aggregarat, Tolosam du-
lus est, ubi Senatus debitum supplicit
modum ei reddidit, & hominem egit.]
Sic Bulengerius.

Fuisse autem Tacharium Subalpi- A
nz regionis olim Ministrum , scribit Thuanus , quem suppicio etiam affectum, non hoc , sed sequenti dumtaxat anno , narrat . Hujus verò anni mense Septembri , sceleris auctores captos , & sub custodia Tolosam duxtos, tamen ferè carcere fuisse elapsos,dicit: postea , sive quodd suspectum Senatum Tolosanum haberent , sive quodd innocentiz sua haud satis fiderent, propositis apud Regem suspicionis causis , ut cognitio ad alios Judices remitteretur , & de causa Senatus Parisiensis cognosceret , impetrasse refert : sed mox Lotharingii Cardinalis interventu, (inquit) Decretum Regium , super ea factum , revocatum fuit , & cognitio rursus Senatui Tolosano commissa , qui in eos , ut dictum est , animadvertisit . Qua quidem haud improbabilia censenda sunt . In eptum verò prorsus esse cognoscitur , quod scribit Campiglia , nempè Navarre Reginam , Galliarum Regis Ministris omnem contulisse opem , ut pristinæ cunctæ redderentur tranquillitati ; ac si turbarum in Comitatu Fuxensi excitatrix ipsa non fuisset . Id tamen in speciem efficere potuisse , quodd male parata insidie , optatum ab ea finem non obtinuerint , minimè diffitentur . In Fuxensi Comitatu nihilominus , & Bearne , quæ utraque loca Principatus Joannæ (ut diximus) ac ditionis erant , res sunt ita compositæ , ut in illo quidem Protestantes , numero vincerent , Catholicici tamen antiquam possessionem in D sacris majorum colendis retinerent , si Thuano sit fides , in altero verò , Catholicis , qui pauci non erant , ut sacrum etiam ad tintinnabulorum pulsuum celebretur , facta fuerit potestas .

In Catholicos insuper Sectarii aliud aggressi sunt Lugduniqnam eam Urbem in suam potestatem redigere tentarunt . Cùm enim in ea , inque adibus Arci vicinis specus subterraneus , cunicula forma repertus esset ; id Sectariis impunitum , quod illum effoderint , ut excitato tumultu , cuniculo ejusdem Arcis menia dejicerent , itaque ipsius potirentur . Quapropter Arx eadem majori praedium , & commeatu , ac machinis firmata est , præpositusque ei Petrobuferius , vir primaria in Lemovicibus Familia , ut scribit Thuanus . Ugonottorum verò coniurationem detexisse , ac compres- sisse Renatum Præsulem de Birago , qui

postmodum Cancellarius , & hinc Cardinalis fuit ; scribit De Avila , qui etiam eò temeritatis ibi devenisse Sectarios refert , quod undique , ex viciniis aliorum Principum regionibus , & è Sabaudia præcipue , illuc plures confluxissent . Quod quidem à Petro Gillo in sua Ecclesiastica historia confirmari videtur , dum cap. 35. eo tempore Valdensium plurimos , dominibus suis decepsisse tradit , aliisque demigrasse .

Hoc ferè tempore detectæ sunt quoque insidie , (ut prefatus De Avila refert) quibus heretici ipsi Avenionensem Civitatem , que Apostolicæ Sedis juris est , occupare reverterent . Ab ea squidem , iussu Pii eliminati omnes , qui à Catholica Religione defec- rant , cùm se in vicinijs loca Gallie Narbonensis , & Provincie receperint , secretis machinationibus ipsam invadere meditabantur ; atque eò res pro- cesserat , ut Urbis januæ , per clandestinam coniurationem jam potiri posse considererent . At revelato negotio à Ci- vium vigilantia , qui ei tunc solus præ- erat , Cardinalis Armignacius , (Carolo Cardinale Borbonio ejus Collega ab- fente) coniurationis consiliis aliquibus captis , Scipionem Vimercatum , per ex- peditos equos ad Regem misit , ut de periculo Civitatis admoneret . Quo Rex andito , Tenderensi Comiti , Pro- vincie Proregi , & Narbonensi Gallie Gubernatori , Gulielmo Jojoſe , alisque proximis adiacentibus Provinciis Praefectis , periclitanti Urbi statim auxilia suppeditari imperavit .

At , quamvis providè hostium astus elubet , perpetua nihilominus sollicitudine premebatur , quem prædi- ximus , Cardinalis Arminiacus : [Quod (ut ipse ad Pliom , sub die 24. Julii hujus anni scripsit) Auriacum cuncti Sancti- satis Vestre rebelleret , ac exules se reci- piant : quapropter magno levaremur timore , si Sanctitas Vestre ad Catholi- cum Regem scriberet , ab eoque obti- ret , ut distributi Principi Auriatio sub- subjecto præcipere , nō hereset , vel Tuæ Sanctitatis rebelleret in ditione sua pate- retur . Quod quidem diligentissime licet à me curarum , obtinere tamen non pos- sit , Ministris illius non modò promissi- store renuentibus , sed in super spiritua- lium rerum cognitionem , que ad San- ctitatem Vestram , vel ab ea delegatos spe-

*Hister. de s.
Egl. Refor.*

*Ex origi-
nali.*

[petit, usurpare contendentibus.] Sic A

Epistola.

At Pi^I vigilantia Armeniaci con-filium prævenerat, cùm, missio ad Mar-garitam Austriacam, Parma Ducissam, Belgique, pro Catholico Rege, Guber-natricem, Julio Archiepiscopo Surren-tino, Apostolico Nuncio, per eum ipsum Auriacum Principem de his, ac aliis, qua ad avita Religionis conservatio-nem spectabant, admonendum cura-ter. Verùm ille, licet intrinsecus lupus rapax esset, cui hæresum, ac rebellionis facinora fovere conducebat impiissimis, qua meditabatur consiliis: extrinsecus tamè ovis vestimentum gerens, hu-jusmodi ad Pium [quod ex proprio originali accepimus] responsum de-dit.

(Beatissime Pater,

Ex Arch. Cor. Ali-zon. 1656. Post pedum oscula. Plurimum gavias sum ex his, que Reu. Archiepisco-pus Surrensinus, S.V., & Sedis Aposto-licae Nancius, juxta literas fiducie sibi datae, mihi expo suis nis enim neque gra-tius, neque delectabilius audire potui, quam S.V. benevolo, & propitio erga me, & subditos meos esse animo, pro eu-jus favore, & bona grata emergenda, & retinenda quidam laboris jubirem. Et quod ad veteres Ecclesie ritus, & ovi-tam Religionem conservandam, & reti-nendam astinet; satis intelligere potuit S.V. quanto per studuerim in hoc tur-bulento seculo, ut apud Auriacum (pro temporis, & motuum ratione) antiqua, & Catholica Religio conseruaretur, nec ea in parte, unquam meo officio deero, nec committam, ut quidquam in me de-fiderari posse; quemadmodum latius Reverendo Domino Surrensino declara-vi, & plenius ex ipsis relatu S.V. co-gnosco, quem oravi, ut humillimum meum obsequium, & servitatem V.S. in omnibus offerret, quemadmodum offero per praesentes. Deum Opt. Max. precor, ut S.V. sue Ecclesie did seruos incola-mem, & ipsi omnia prospera concedat. Et V.S. oro, ut me paterno amore pro-seguì perget. Bruxelle octava Ju-nii 1566.

S.V.

Humil., & Addictif. Servitor
Gulielmus de Nassau
Princeps Auriacensis.

Annal. Eccl. Tom. 22.

Quamvis verò, ut diximus, qui Avenionensem ditionem moderabatur, Cardinalis Arminiacus, nihil, quod sui esset munera, ad avertenda cuncta hæ-reticorum molimina desiderari patere-tur: nihilominus (Hæreticorum eo-rumdem fraude, vel aliorum malitia, ac invidia) apud Pium delatus est, vel quodd, ipso Pontifice inscio, Gallie Re-gis auxilium, per collegam Borbonum implorasset; vel quod segniter officio in Sestarios defungeneretur. Quam qui-dem virulentam calumniam, cùm dele-re optimus Cardinalis tentasset, adeò obrectatorum accusationes apud Pium, invaluisse reperit, ut nec audiri obti-nuerit. Digna est, qua hic Pauli Sado-leti Carpentatensis Episcopi inferatur. Epistola ad Pium scripta, & proprio ori-ginali excerpta, & latinizati donata., quod in ea, & de his, & de aliis ad eamdem Avenionensem ditionem per-tinentibus disertè agatur, estque hu-jusmodi.

(Beatissime Pater.

Ex Arch. Cor. Ali-zon. 1656. **L**icit gradus, in quo Deus Dominus in hac regione me constituit, ejusdem publicas rei curare compellat, easque si moderari exoptem, ut in pace, ac ju-sititia, in Dei servitio, ejusque Sancta Religione quiete incedi possit; nihilominus litibus, ac turbis, quae in bujus Legationis rebus commotæ fuerunt, me nullatenus immiscere volui, nec officio ullo sum functus, quod parvitatem meam baud decere inter tantorum Magnorum iurgia me ingenerere, arbitratu-sim, cum precipue S.T. pro sua singulari probitate, ac prudentia, ea habita con sideratione, que non modò dignè, sed omnino necessariò habenda est, præclarissimarum qualitatum Illusterrimi Cardinalis Borboni, & ditionis bujus utili-tatis, ex se ipsa cuncta rebæ dispositu-ram, pro certo habuerim. Dito figura-dem bac, ratione loci, in quo est consti-tuta, nec felix, neque à quotidianis, gaibus impetratur, malis penitus tuta esse valet, si una, & ab Apostolice Sedis pro-tectione, (principum nostrum firma-mentum, ac virtus) & à Galliarum Regno non soveastur, auxiliumque recipiat. At hoc portissimum tempore, nos hoc egere compertum est, quo, nostraris pecca-tis facientibus; Deoque permittente, undique ab hæreticis circumvallamur,

ii a quid

qui non modò res nostras, sed janguinem A
etiam sitiunt; quibusvd nil magis optan-
dum esset, nisi ut Rex nos dereliqueris-
monstraret, ut statim irruerent, rego-
nisque, omni prorsus praesidio, subsido-
que desitute, potirentur. Ad foven-
dum, alendumque verò benevolum hunc
Regis, Reginæque erga nos animum,
quantum Illustissimi Cardinalis Borbo-
nii authoritas valeat, adèd manifestum
est, ut in hoc explicando non sit, quod
immorari debeam, cùm precipue id non
fuerit, ob quod ad Sanctitatem Tuam
has literas dederim. Est illud verò quodd
cùm Avenionem, invisiendi gratia Illu-
stissimum Cardinalem Arminiacum, me
contulerim, tūm quia ditionem nostram
ipse moderatur, tūm etiam quodd à tri-
ginta, & amplius annis ei amicitia jun-
ctus sim, reperi eum dolentem, mārore-
que penè confectum, ob falsa quedam de
se, ges̄tisque suis, ad S.V. delata. Ipse qui-
dem nibil sibi conficius, ea apud S.T. re-
clum animum baud prevalitaria formi-
dat, quodd innocentia sua veritatem, ubi
S. T., quæ in sui purgationem afferet,
audire dignabitur, locum suum obtin-
turam confidat. Sed quia, preter mole-
stiam, quam bujusmodi gravitatis, &
auctoritatis viro infert, ut, vel in suspi-
cionem, quavis ratione sit, apud suum
Principem, utl S.V. est, tanta bonitate
judicio, & auctoritate prædictum traducatur;
ex nonnullis, quæ sibi acciderunt,
intelligere visus est, ad S.V. delata, jam
aliquid sibi præjudicium intulisse, cùm
quæ rationes absens, uti petitiones,
instantieque præsentium receptæ non
fuerint. Quæ de re, Beatisime Pater,
præsumptionem, quæ ritè videri potest,
in eo, videlicet, quodd calamum, osque
ponere in re tam gravi ausus sim, ultrò
fateor. Nibilomindis, cùm de dignitate
præstantissimi viri agatur, bonifica,
ac digna ratione, tūm in naturalium
suorum Principum, tūm in Sancte bujus
Sedis famulitio adepta semper, &
aucto; quæque semper beneficio, ac Sancte
Fidei Catholice conservationi cessit; hoc
S. T. eximiorum suorum meritorum te-
stimonium reddere cogor. Testor siquidem,
& in præteriti, quæ ges̄it, mul-
tisque magis in præsentibus, quæ gerit,
quæque ipsem intelligere, & propriis
videre valco, in viro hoc nibil esse, quod
ritè redargui queat; imò è contra innu-
mera in eo esse, quæ summis laudibus
prosequi mercantur: cùm siquidem, nec

integritas, aut probitas major, neque in
regimine benignior lenitas, neque San-
cta Religionis ferventior zelus, neque
contra ejusdem persecutores, & hostes
odium ardenter, in altero quovis, ac in
eo, reperiri posse. Quare, ut impensis
in dies eum S. T. colat, magni faciat, ac
veneretur, dignus præscind cognoscitur.
Ad dignitatem siquidem, ac Sancte Se-
dis amplitudinem afferandam, magni,
præclarique bujusmodi Viri, firmaque
ejusdem columnæ per Orbem diffusæ,
baud minus, ac aliis, qui semper Romæ
commorantur, valent: imò quanto plus
in prioribus illis pletaris, virtutisque
emicat; tantò apud exteris, erga San-
ctam Sedem veneratio augetur, & qua
ad supremos honoris apices, nonnisi exi-
mios bujusmodi viros elevatos consipient.
C Sed quia præfuti Illustissimi Domini
merita, quidquid de ipso testari valeo,
longè superant; & quidquid de ipso à
quovis dici posset, Sanctitatis Tuæ mens,
sapientia latè comprehendit. Idcirco
plura non afferam, sed post sacrorum
oscula pedum, Dominum quotidie de-
precabor, ut ad Ecclesias sue utilitatem
Sanctitatem Tuam diu servet incolu-
mem.

Avenionæ die IX. Augusti 1566.
S. T.

Humil., & Devotis Servus
Paul. Sadoletus Episc. Carpent.)

Fuit hic Paulus præclari illius Ja-
cobi Cardinalis Sadoleti nepos, qui
præcipua eruditio, sub Leone X. re-
fusil, quique eidem Paulo, quam ipse
obtinebat, vivens, Carpentratensem
cessit Ecclesiam. A Patrio haud dege-
ner Paulus, ingenii sui nonnulla monu-
menta reliquit, ut Sammartani, aliisque
referunt. Quodd autem Pius non pro-
basse fortè visus sit, Arminiacum, misso,
ut diximus, Vimercato, & per Carolum
Cardinalem Borbonium Collegam,
Gallorum Regis ad tuendam Avenio-
nensem ditionem, præsidium implora-
se, (hanc enim cum Gallis necessitudi-
nem in primis justificandam censuit
Sadoletus) id ex eo processisse scias -
quodd Pontifex Gallicanæ aulæ, ac præ-
cipue Reginae parentis ingenium, &
erga hæreticos animum, ut mox dice-
tur, meritò haberet suspectum; quapro-
pter, nec ritè, & fortè imprudenter ab
ea auxiliū, opemque deprecari, con-
tra hæreticos censuit, à qua ipsorum
po-

1566.

potius soveri ausus viderentur . Re autem melius explorata , optimum extitisse Ariminiaci , ac College consilium , cum cognovisset , non modò illud affuisse , sed conatu omni stabilire , coadjuvareque curasse , que suis locis dande erunt , ad Tendrensem Comitem , ac alios scripta Epistolæ , manifestè testantur .

xxix. Illud etiam , in quo segnius , quam par esset , Arminiacum in hæreticos se gessisse apud Plium delatus est ; ex ejusdem Arminiaci ad Pontificem ipsum , jam superius prenotata Epistola cognoscitur , estque hujusmodi .

(Beatissime Pater .

Proximis præteritis diebus ad S. V. scripsi , ut eam de bujus sue Provincia statu , tūm de illis , que ad hæresim , tūm de aliis , que ad iustitiam pertinent , tertiorum redderem . Quod ad hæresim , Divinò favente Numinis , quantum cognoscere valeo , omni prorsus pestis bujus labi expers est . Breve deinde S. V. accepti , quo denunciabat , prout sibi relatum fuerat , bac in Civitate ad triginta hypocritas commorari , qui licet Ugonotti essent , se tamen uti Catholicos gerebant . Ut muneri meo , ac debito obediendi , famulandique S. T. satisfacerem , omni diligentia Archiepiscopi Vicarium , Parochos omnes , Cænobiorum Piores , Societas Jesu Reclorem ; neconon Consules , & Judices Temporales scisicitatus sum , ac per eos de vita , & mortibus populi bujus inquisitor , ut præcipue intelligerem , an vera essent , que ad S. V. delata fuerant ; at , uti transalii temporibus , cum videlicet Ugonotti ipsi magis viribus valerent , Deo opitulante , nē eorum aliquis , ea in loca , que Rex Christianissimus cura mea demandaverat , pedem inferret , sedulò cœvi ; Ita , Deo ipso bēnē juvante , Civitatem hanc , ac ejusdem Comitatum , ab omni ejusmodi malo custoditur confido . Quare S. T. humilliter deprecor , ut nulla in re muneri meo defutetur , pro sua benignitate arbitratur .) & post nonnulla , de Auriaco Principatu paulò antè relata , [Ad ærumnas nostras (subjunxit) illa additur , que à Vajonsenensi Episcopo venit . Hic siquidem , nec apud Ecclesiastam suam , que una ex tribus est , que bujus Civitatis Metropoli subjacet , refidet : nec ibi Vicarium aptum , ac idoneum habet .

A Quare populus ille quotidiè clamat , iminetque alicuius scandali periculum . Deprecor Sanctitatem Tuam , ad quam unam malis his occurvere spectat , ut pro eximia sua prudentia huic consulat . Avenio XXIV. Julii 1566.

V. S.

Humil. , & Obedient . Servus
G. Card. Arminiacus .]

B Dubitari non potest , nullo negotio , ex Pii mente facilè deleta , quæ contra optimum Cardinalem deprehendit fuisse sibi falsò relata , cum non modò concreditum munus , Avenionensem ditionem regendi , ei confirmavit ; sed insuper ad arcendos hæreticos , qui proximè sequuntis temporibus acriores insurrexerunt , & verbo , & opere , ut suis locis dicetur , ipsum studiosissimè adjuvit . De Vaisonensi verò Episcopo , quid statuerit , incompertum : at ex ingenio Pii facile elicere est , quid cum ipso potissimum egerit .

C Iisdem etiam fraudibus , quibus Lugduni , & Avenione , Narbonæ quoque potiri posse , hæretici excogitarunt ; incassum licet & hic insidias struxerint . At Rex non minus his , quām aliis , ab hæreticis illatis injuriis , quotidiè commotus animo , quod nec clām , nec palam unquam quiescerent , justa eos animadversione , vi , & armis coērcere jam meditabatur , in haec sententia deficit solemnis admodum legatio , ad ipsum , hoc tempore , missa à Comite Palatino Rheni , à Duce Vitembergeni , à Duce Bipontino , ab uno ex Saxonie Ducibus , à Pomerania Duce , & Badensi Marchione ; qui omnes , per Legatos suos , conquesti primum , quod libera minime in Galliarum Regno , Protestantium religionem profertibus , quocumque loco , coetus suos cogendi tribueretur facultas ; ipsam imposturam , eorumdem Principum nomine , illis deprecati sunt à Carolo ; qui rem indigissimè ferens , & Legatorum postulationem vix sustinens , tandem respondit : se eos Principes assueta prosequiturum benevolentia , donèc & ipsi sui Regni se immiscere negotiis abstinent : & paulò post , manifesta indignatione subjunxit : oportere , se quoque ab iisdem Principibus petere , ut liberum Catholica Religionis usum , suis quoque in ditionibus , Catholicis potestatem facerent ; quibus eos verbis dimisit .

E Ejus-

xxx.

xxxi.

XXXII.

Ejusdem, propagandæ, tuendaque hæresi astu, Rheni Palatinum, ad Sabauidæ Ducem Legatos, hoc ipso tempore, misisse, narrat prefatus Gillo. At Pontificis, Catholicorumque Principum exemplo, qui undique Legatis missis, Tridentini ubique Concilii decreta recipi curaverant, Protestantes commotos, has ipsi quoque Legationes instituisse, De Avila creditit. Quidquid fuerit, apud Regem nil ex ea utilitatis retulere, vel Legati, vel qui una cum illis à Rege eadem deprecati sunt, Princeps Condæus, Admiralius Colinius, aliquæ Sectariorum proceres; quos deinde, tamquam sui, Deique teterimos hostes habere, ipsosque perseguiri Rex magis statuit.

XXXIII.

Regina parens verò, quamvis in Filiis sententiam, tanta Sectariorum audacia, vel invitam pertraxissent; quod tamen cum videret, juvenili actum ardore, extrâ se raptum, nimis animi sensus explicare confuevisse, quos liberioribus, quam par fuisse, verbis Legatos, vel Sectariorum Proceres exarcebasse compererat, sermonibus, ac officiis delinire studuit; cùm à simulatione potius, quam à aperta, & manifesta indignatione, ac odio, felicem rerum exitum præstolandum censeret. Sicque illa, simulando, ed pervernit, ut Pontifex ipse (ut infra dicetur) non levem de ipsa suspicionem conciperet, ac si illa Ugonottorum potius, quam Catholicorum partes gerere videbatur. Apollolicum ad eam, & Regem, suum Internuncium, Comitem Michaelem Turrianum, Cenetenium Episcopum legaverat Pius, cui (ut refert Gabutius) multa Religionis, & Christianæ prudentie plena dederat mandata. Atque illud in primis is, Pii nomine, Regios in animos revocaret, nè humanis consiliis iusta divina posthaberent; sed mille Regna, ac vitam, ipsam projiciendam potius, quam officium suum deferendum, in negotio præcipue Catholicæ Religionis, putarent. Eam siquidem haud quamquam fatis fuerat, si Principes ipsi complexi essent; cùm illis etiam, ut sui Provinciales, & subditi eamdem proficerentur; hæreticam verò impietatem festantes graviter plecterentur, efficiendum eset; hoc enim Regii muneris esse, hoc præcipue Galliarum Reges præstare, debuisse, si Christiani, adeoque Chri-

Gabut. Vt.
Pii lib. 2.
cap. 4. p. 4.
glossa.

ftianissimi, & esse, & appellari; si Maiores suos, Carolos, Pipinos, aliosque strenuos Romanas Ecclesias, & Catholicæ Fidei defensores imitari, si denique, ut par fuerat, servire Domino voluisserent. Hoc namque cunctis Regibus, Principibus, atque Judicibus præceptum divinitus datum, quod Rex ille, Prophetaque Sanctissimus, his verbis edixit: (*Et nunc Reget intelligite, era- Psal. 2. dimini, qui judicatis Terram, servite Domino in timore.*) Id verò Sanctorum Patrum testimonio, tūm ab Regibus cumulatè fieri constabat, cùm & ipsi quatenus homines essent, rectè vivearent; & quatenus Reges, in Regno suo bona juberent, malaque prohiberent, non solum, quæ ad humanam societatem, verum etiam, quæ ad Divinam pertinent Religionem, exemplo piorum Regum Ezechia, atque Josue, qui Domino egregiè servierant, lucos, & Idolorum templæ, & excelsi illi, quæ contra præcepta Dei fuerant extorta, destruendo. Ista ex Gabutio. Ad omnes præterea Galliarum Episcopos eidem Nuncio Turriano, perferendas suas epistolas, quibus, & Tridentini Concilii decretis obedientiam, & morum correctionem, & Ecclesiasticorum reformationem, & eorumdem Episcoporum residentiam urgebat, Pium tradidisse, ex mox ponendis ipsius Epistolis apparabit. Peculiari modo verò Reginam Parentem, quam nimis suis artibus affectata simulationis, dissimulationis que cum hæreticis, ut diximus, fidem compererat, monendam duxisse, prefatus Gabutius asserit; cùmque opportunum accidisset, ut ipsi, Regique gratias referendas duceret, ob benignè exceptum Turrianum, & executioni mandata nonnulla, que ipsi imperaverat, quo tempore in Apameensi Urbe, quam retulimus Catholicorum exdem hæretici patraverant; ea arrepta occasione, hujusmodi ad eos Literas dedit.

Charissime in Christo Filio nostro,
Carolo, Francorum Regi
Christianissimo.

PIUS PAPA V.

Charissime in Christo Filio nostro,
salutem &c.

*Ex Archiv.
Vatic.
Bibliot. pap.*

EX licetis Venerab. Fratribus nostri Episcopis Cenetenis, Nuncilis nostri cognovimus, quantum, in eo benignè excipiendo, honoris Nobis habueris. Laudamus vehementer in Domino tuam erga Sanctam banc Sedem obseruantiam, & pieatem: quod enim Nobis, in nostri Nuncili persona, tributis, id ita accepimus, ut Sedi Apostolice à te tribussum fuisse interpretati sumus. Pergratum id etiam Nobis fuit, de quo idem Nuncius Nos certiores fecit, cùm is Majestatis tuae exposuisset, quas à Nobis Literas ad Ven. Fratres Episcopos Regni sui attulisset, placuisse eas ad illos mitti: qua ex re quoque optimam mentem tuam, & Christianissimo Rege dignum animum perspermat, & in spem ingressi sumas ad ea, ad quae illis, pro commissione nobis officio, borsari finimus, exequenda, paratum eis auxilium tunu fore. Sed cùm superioribus diebus, de ea ipsi re ad te multis verbis scriptissimus, nuper tristissimum, & acerbissimum nuncium accepimus, de miserabilis Catholicorum eade, que ad Apameas, Oppidum Regni tui, in Provincia Narbonensi, facta fuit. Incredibilem sanc dolorem capimus, audienter, quād crudeliter, quād impie hereticī choc suos Catholicos, & in eis Sacerdotes, aliasque Ecclesiasticas personas, atque etiam aliquor Magistratus Regios occiderint, trucidaverint, laniorint. Habet, charissime Fili, recent exemplum sceleris, furoris, audacie hereticorum. Vides, quantum nocet cum iis molliter agere, quibus impunitas auget audaciam, patientia fuorem, clementia feritatem. Intelligere potes, quād inutile sit corum consilium, qui suadent, ut differant, & procrastinas, ac nescio quam temporis maturitatem expellent; quod nihil aliud est, quād differre mali remedium in id tempus, cùm ipsum malum creverit, ac turbulentis, novarumque rerum studiofisi hominibus prestatre pacem, cùm ipse bellum poscarit. Nos verò ita sentimus, charissime Fili, nihil esse tibi, ac Regno tuo pernici-

Aciosus ista, quam ipse probant, lenitudo. Itaque paterno animo borsamur, ut Officii Regi, ac Christiansissimorum Majorum Tuorum memor incumbas, antequād malum violentiū ingravescat, ad hereticām pravitatem, & tumultuum, turbarum, ac seditionum, sicut expertus es, causam, & somitem modis omnibus extirpandam: Dei omnipotens auxilio tibi minimè defuturo, si honorem ejus, & Sanctam Religionem, tu quoque aperte, & liberè, & fine ulla cunctatione defendeleris. Quod, si signis egeris, vide etiam, atque etiam, nō Divinum postea auxillium nō quicquid imploret; & hujus paternæ admonitionis nostre serd memineris. Datum Romæ apud S. Marcum, sub annulo Piscatoris, die XVI Junii MDLXVI. Pontificis nost. ann. primo.)

Ad Catharinam Galliarum
Reginam.

C(charissimæ in Christo Filia nostra,
Catharinæ, Francorum Re-
ginae Christianissi-
me).

PIUS PAPA V.

Charissima in Christo Filia nostra,
salutem, & Apostolicam
Benedictionem.

DNosam Nobis Majestatis Tuae devo-
tionem erga Sedem Apostolicam,
in persona Ven. Fratris Episcopi Cene-
teni, Nuncili nostri libenter recognovi-
mus. Certiore entim is fecit, quād be-
nignè tu, & charissimus in Christo Filius
noster Rex Christianissimus, natus tuus,
illum advenientem exceperisti. Id perinde-
dè, ac debuit, Nobis gratum fuit. Illud
quoque vestra erga banc Sanctam Se-
dem reverentia dignum vos fecisse gau-
demus, quod, eum is vobis restulisset de
Literis, quas à Nobis ad Vener. Fratres
Episcopos Regni vestri attuleras: Illud
officium nostrum nobis placuisse ostendisti. Eo nos sanc funelli fuitus, sum
qua Ecclesiarum omnium cura Nobis in-
Juncta postulabas; sum quia Regnum
vestrum eximia charitate prosequimur,
& ad id à tanta heresum peste purgan-
dum nō quād necessarium esse scimas,
asque, ut Episcopi commissori fabi greges
diligenter paſcant, & salutaris Sacra
Tri-

*Ex Archiv.
Vatic.
Bibliot. pap.*

Tri dentini Concilii decreta, *ibidem* fa-
ventibus, exequantur. *Quod* verò nuper
fecimus, ut M. T., & Regem bortare-
mar, ad vestrum illis favorem, & auxi-
lium liberè impendendum; id rursus in-
genti sollicitudine extimulati facere co-
gimur. Cor nostrum enim intimum
acerbissimus nuncius perculit, ac gemi-
tus, ac propè lacrymas Nobis excusit,
de iis, quæ nuper in Tolosatium finibus
estæ sunt; et enim prorupisse audivimus
hæreticorum rabiem, & furorem, ut
quamplurimos Catholicos, & in eis Sa-
cerdotes omnes, atque etiam Magistra-
tus aliquot Regios crudelissime interfe-
cerint, & trucidarint. *Quæ*, si vera
sunt, non jam vos à Nobis moneri, &
excitari necesse est, ut omissa cunctatione
nefandam istam pestem eradicetis: Ve-
stre jam vos injurie, vestiarum rerum
periculum mouere debent, ut aperiè tan-
ta audacia obviam eatis. Ex eo enim,
quod ibi actum fuit, quid in reliquis
partibus Regni, in quibus ea pestis in-
valuit, timendum sit, id est. In illorum
hæreticorum audacia, & rabie, aliorum
hæreticorum furoris, & immanitatis
effigiem cernitis. Non est, quod quisquam
istos Dei, & vestros rebelles, atque ho-
stes, patiendo, tolerando, dissimulando,
ad sanitatem redituros esse speret, &
necio quam temporis maturitatem ex-
peccandam censeat; & illo pacificatio-
nis, ut appellatur, Edicio, paci Regni
consuli existimat. Crescit eorum in dies
furor, augetur animus: quid lenius cum
illis agitur, et magis eorum corroborata
tur audacia. Non solum Matris Ecclesiæ
obedientiam abjecerunt, sed in primis
Regia potestatis jugum excutere, &
Legum, ac Judiciorum metu abjecto,
se in libertatem afferere, & rapina-
rum, sacrilegiorum, scelerum, & flagi-
tiorum omnium licentiam assequi flu-
ent. Quocirca Majestatem Tuam, charis-
simissima Filia, bortamur, monemus, &
per Omnipotentem Deum obtestamur,
ut, cùm videat, jam nihil, cunctando, &
patiendo perfici, tantum incendium, an-
tequād latius serpat, extinguere con-
etur; si enim hæreticorum scélēs alias ex
aliis, in isto Regno in dies exoriri, &
multiplicari permiserit, tūm volet illud
extinguere, cùm minimè poterit. Inspi-
ret animo tuo Deus, quantum hec cum
charitate scribamus: Utinam non even-
iant hæc, quæ eventura prædicimus.
Sed ex his, quæ jam ista, & aliis Pro-

A vincīs accidere, quivis facilè, quantum
malorum impendat, nisi occursum fuerit,
prospicere potest. Datum Romæ apud
S. Marcum, sub annulo Piscatoris,
die XXVII. Junii MDLXVI. Pontificis
nostrī anno primo.)

B Quæ paulò post in Gallia, ab her-
eticorum furore excitatae sunt turbæ,
vera Pontificem vaticinatum esse com-
probarunt. Ut autem Regi, ac Reginæ,
exemplō suo ostenderet, quid non se-
gniter, vel cunctanter, sed aperiè, ac
palam cum hæreticis agendum esset,
sub finem hujus anni, anathemate, aliis-
que Ecclesiasticis poenis quosdam Gal-
lia Episcopos, hæresis insimulatos, per-
cusisti; ubi, ex processibus contra illos,
Juris ordine in omnibus servato, se-
quentem relationem (quām nos ex pro-
prio originali transcriptis) hanc
sibi factam judicialem relationem au-
disset.

C (Beatissime Pater.

D S' Eptem Episcopi ex Gallia citati fue-
runt pro hac die, ad audiendam
sententiam, in hoc sacro loco, servatis
terminis de jure servandis, servi i con-
suetis.

E Episcopi autem hi sunt.
Antonius Caracciolum, alias af-
fertus Episcopus Trecensis.
Episcopus Valentinus.
Episcopus Uticensis.
Episcopus Carnotensis.
Episcopus Lascurensis.
Episcopus Olorensis.
Archiepiscopus Aquensis.

Contra præfatum Antonium Ca-
racciolum examinati sunt testes quinde-
cim, per quos probatur, ipsum fuisse, &
esse notorium hæreticum, & Ugonot-
tum; quodque deposuerit habitum Epis-
copi, & à duabus, aut tribus testibus
visus fuit in habitu laicali, & etiam
aliquād armatus incedere, & à plu-
ribus attestatur, de publica voce, & fa-
ma, quid Fidem abnegaverit Catholicam,
& Cærimonias Ecclesiasticas, co-
rām Ministro Ugonotto, & quo manus
illi imposita fuere, more Calviniano.
Depositum quoque estiam, aliis eundem.
Antonium in celebri Cœnobio Sancti Vi-
ctoris, Canonigorū Regularium Sancti

Aug-

*Augustini prop̄ Lutetiam profissum A
 fuisset, ac postmodum apostataisse, militiamque exercuisse. Verum recolen-
 mem. Franciscus, bujus nominis Primus,
 Francorum Rex Christianissimus, in Pa-
 tri gratiam, cupiens istum ad Religionem
 reducere, in prefati Canobii Ab-
 batem, magno fane cum mōre Cano-
 bitarum, nominavit. Qui Abbatic pos-
 sessionem adeptus, Ugonotiam labem
 clanculam, ac pedetentim cordibus Reli-
 giosorum, quibus praeerat, instillare
 cepit, jamque seduxerat quosdam, longe B
 etiam progressuris, mi Prior ipsius Cano-
 bii, zelo Fidei accensus, nefariis illius
 conatibus, animo intrepido, magnoper
 restitisset. Mittam nunc referre, que
 testes, de istius impura, secessaque vita
 pluribus verbis attestantur. Permutata
 deinde Abbatia in Episcopatum Trecen-
 sem, oculatas sibi commissas, qua veri-
 tatis cibo atere debebas, omni studio, ac
 conatu pessimo doctrina sua peste conse-
 cit; nam suis concionibus, quotidianis-
 que colloquitis Calvinam sectam propa-
 gare conabatur. Quamobrem scilicet, recor.
 Henricus Rex Christianissimus, illi imbi-
 buit, (us ferunt) ne concionaretur. Ni-
 mis in longum sermo prostraberetur, si
 vellerm omnia, que in actis sive Proces-
 sione continentur, enarrare. Sed, ut in summa
 concludam, atque de hoc homine
 finem dicendi faciam, Dei timore con-
 tempto, Fide postergata, neglegloque
 jurejurando, in sua Episcopali consecra-
 tione prestito, perjuratus, nefandus, im-
 plus, se tandem Calvinianum publicè D
 profissus est, ac etiam nunc profite-
 tur.*

Contra Episcopum Va-
 lentinum.

*Videtur sup-
 pag. 157. In
 ead. relata.
 Nota 1. Unus de viginti testes in informatione
 deponunt; quibus probatur publica
 fama, & etiam per consiles convincitur,
 ipsum Imaginum negasse veneracionem,
 & quod Sanctissimum Eucharistia Sac-
 ramentum non sit Sacrificium propitia-
 tionis, sed tantum laudis. Testibus vero
 etiam singularibus, ac etiam, ex scri-
 pis, que ipsius nomine, idiomatico gallico
 circumferuntur. Quod scilicet, verita-
 tem Sacramentum confidere in usu tantum;
 Quodque dimissa culpa, nihil remanet ex-
 plandum. Communicandum sub utraque
 specie. Testis unus deponit, se per Ta-
 bellarium transmisso quemdam Proces-
 sionem. Eccl. Tom. 22,*

sum, habitum a bon. mem. qu. Reverendissimo Cardinale a Turnone, sed quod Tabellarius apud Taurinum expoliatus fuit a Regis Ministeris scriptis omnibus, que ad S.V. transmiscebantur.

*De anno quoque 1558. habentur
 Informationes ex partibus, quod in sua
 Diocesi subdola admodum satagebat in- Nua. 6.
 troducere ritum baptizandi pueros, &
 orandi modum, prout Calvinus, & Ge- Nua. 7.
 benescit servant.*

*Quod Catholici adversabatur Con- Nua. 8.
 cionarioibus. Quod instituerat, ut ser-
 monem gallico Psalmi decantarentur; at Nua. 9.
 ut conclaudam, non hereticus modò, vo-
 rum & inter hereticos Dogmatista ba- Nua. 10.
 betur.*

Contra Episcopum Uticensem,
 sive ut Gallica Lingua,
 Usit.

*NOVEM testes de publica voce, & fa- videtur sup-
 ma deponunt, & inter alia de cer- pag. 158. ead.
 ta scientia, quod in Comitiis, Poisciact
 habitis, Reverendissimi Cardinale, qui
 tunc aderant, scripsierunt quamdam
 confessionem Fidei, quam ipsi primi, ore
 confessi sunt, aliquique Episcopi: & eadem
 devenient effecit id illam articulum: firmu
 Fide credimus, & confitemur in
 Augustissimo Eucharistia Sacramento
 esse realiter verum Corpus, & verum
 Sanguinem D. N. Iesu Christi: Ipse
 Episcopus Uticensis, ore id fateri noluit,
 neque subscribere, excusando se, quod
 tempus vellit ad deliberandum, & huc
 uigilij distulit subscribere, idque con-
 fiteri; neque cum ceteris, Sacramenti
 Communionem sumere voluit, sed seorsum,
 unde cum aliis Prelatis suspectis
 laicali communione, sub utraque specie
 communicavit.*

Contra Episcopum Car-
 notensem.

*E Xaminati testes tresdecim deponunt, videtur sup-
 quod in Comitiis Poisciacti confidetis pag. 158.
 noluit Articulum de realitate Sacra-
 menti; prout neque Odetus a Caflillo-
 ne, sive Cardinali, neque praefatus Utien-
 sis fateri, ac subscribere voluerunt.
 Testis de auditu, & motu proprio: quod,
 cum Senatus consulto Parisiensi editum
 esset, ut omnes, qui nolent proficer se
 credere iusta formulam Catholicæ Fidei
 & facultate Theologica editam Par-
 isiensi,*

1565.

ſenſi, ab Urbibus expellerentur. (Que formula cum delata eſſet ad Capitulum Carnotense, quod Galliarum celeberrimum ferè eſt) admonitus Episcopus à Canonico Capitulo, ut omnes ſuos Canonicos admoneret, ut eam facerent confeſſionem, quod quidem facile fuſiſet, ſi primus ipſe id recipi exequutus eſt. At Episcopus eam ſibi formiam deſterenti, inquit; lege; cumque ad articulum perveniſſet, de autoritate Pontiſtis, hoc modo ſe habente.

Quicumque non dixerit Episcopum Romanum Chriſti eſſe Vicarium, & Petri ſuccelforem, ac universalis Eccleſie caput &c. Epifcopi ipſe ſubintulit, Omnia in reſiſtatur.

Contra Epifcopum Lascurenſem.

TEſt quatuor. Habetur copia à Nuncio Apoſtolico transmiſſa de anno 1557. prolixa protestationis, miſeraude profefſo, ac ſcibilis Cleri Lajcurenſi, ipſi Epifcopo exponenti, que ſint veri, bonique Paſtori parti, ac quantum gaudii Catholicis, illius ad Epifcopum promoto primū attulerit, tan- tū poſtea lidem meroſis conceperint, quod li non Paſtori, ſed ludi potiſt officio fungi uideretur: providing populi, de Paſchoribz religionis apoflatis, ab aliisque Provinciis rejeclis, & exiliis, quoſ per uniuersam Diocesim diſtribuit, ut mentes fidellum à Fide Catholica auerterent. Quodque in Cathedrali Eccleſia, appellata, Gallica lin- gua, di Pau, mandaverat, nř Fr. Petrus D Semi di Baran, Diocesis Auxerana, apoflata Dominicanus, adulter, item & hereticus, atque nř talis condemnatus, & à ſeto Regno Francie relegatus, quem, reclamante Capitulo, nř dum domi retinebat, ſed heretici eſtiam, ac errore, contra Fidem Catholicam, ſe preſente, conionari tolerabat; cum tamen Canonici ipſi condenationem, & banum prædictum ipſi Epifcopo ostendifſent. Longo etiam diſcurſu nominant plures apoflatas hereticos, quoſ diuersis Eccleſiis conionatores proposuit. Et idem Nuncius Apoſtolicus mihi ſcrip- rat, ſe, in alio licet habita, interuiſſe predicationi ejusdem Fraſerii Petri in loco Pau, docentis heretici, Epifcopo preſente, quem etiam modeſt redargnit, uitius de populo, non autem, ut Nuncius, neque ut Eccleſiasticus, ſcribendo ad me in ſpecie errore, & heretici, quoſ popu-

A lum docuerat, preſato Epifcopo preſente, de quibus in Actis.

Contra Epifcopum Olorenſem.

TEſt quatuor deponunt, quod eſt Concionator, & Gubernator Regne Novarre, poveriſſime heretici, & is notoriè eſt diffamatus de hereti; nec defert Tonſuram, nec habitum Epifcopalem.

Contra Archiepifcopum Aquenſem.

TEſt quatuor deponunt; quod faciebat conionari apoflatas hereticos, quodque declinaverat ad Ugonotos Lugduni. Et ſeſtit unicus de andito proprio, quod negabat Purgatorium.]

Hucusque relatio-

Jam pridem contra omnes hos Epifcopes processum conſecravit Pius IV. nequè (ut ex iphis originalibus conſtat in Cod. altero inſcripto, *Sententia laicorum & Eccl. de anno 1563. & 1564. Claudio de Valle Notario*) existentibus) contra Antonium Caracciolum sub die 22. Octobris preſati anni 1563. pag. 48. contra Epifcopum Uticensem, eodem die & anno pag. 49. contra Epifcopum Lascurenſem pag. 50. contra Monlucum pag. 51. contra Archiep. Aquen. pag. 52. contra Oloronensem pag. 53. contra Carnotensem pag. 54. ipſisque reſpectivè diebus & anno Pius preſatus damnationem protulerat: cum eodem inſuper 1564. ſub die 7. Septembriſ (ut in endem Cod. pag. 75.) Odetum Caſtilionem, tamquam nefarium hereticum, Cardinalatu, aliisque Eccleſiasticis benefiциis, officiisque privaſet. Verū Pius V. has Prædeceſſoris ſententias, contra preſatos Epifcopes quidem latas, ſed non promulgatas, evul- gandas tandem cefuit, ut à fidelibus cunctis internosci, ac evitari poſſent lu- pi, qui Paſtorum loca, ſed neque nefariè occupabant. Latz palam in illos ſententiae exemplum accepimus à Conciſorialibus Actis Cardinalis Farneſii, fuitque hujusmodi.

[Die XI. Decembriſ MDLXVI.

FATTA Sue Sanſilitati, per Chriſtianum de Monte, Sue Beatitudini Cnſorem, relatione ſituationis per eum contra Dominos Joannem Chiaremont, alijs

xxxv.

M. S. Cod.
fig. num.

pag. 50.

pag. 51.

pag. 52.

pag. 53.

pag. 54.

pag. 55.

pag. 56.

pag. 57.

pag. 58.

pag. 59.

pag. 60.

pag. 61.

pag. 62.

pag. 63.

pag. 64.

pag. 65.

pag. 66.

pag. 67.

pag. 68.

pag. 69.

pag. 70.

pag. 71.

pag. 72.

pag. 73.

pag. 74.

pag. 75.

pag. 76.

pag. 77.

pag. 78.

pag. 79.

pag. 80.

pag. 81.

pag. 82.

pag. 83.

pag. 84.

pag. 85.

pag. 86.

pag. 87.

pag. 88.

pag. 89.

pag. 90.

pag. 91.

pag. 92.

pag. 93.

pag. 94.

pag. 95.

pag. 96.

pag. 97.

pag. 98.

pag. 99.

pag. 100.

pag. 101.

pag. 102.

pag. 103.

pag. 104.

pag. 105.

pag. 106.

pag. 107.

pag. 108.

pag. 109.

pag. 110.

pag. 111.

pag. 112.

pag. 113.

pag. 114.

pag. 115.

pag. 116.

pag. 117.

pag. 118.

pag. 119.

pag. 120.

pag. 121.

pag. 122.

pag. 123.

pag. 124.

pag. 125.

pag. 126.

pag. 127.

pag. 128.

pag. 129.

pag. 130.

pag. 131.

pag. 132.

pag. 133.

pag. 134.

pag. 135.

pag. 136.

pag. 137.

pag. 138.

pag. 139.

pag. 140.

pag. 141.

pag. 142.

pag. 143.

pag. 144.

pag. 145.

pag. 146.

pag. 147.

pag. 148.

pag. 149.

pag. 150.

pag. 151.

pag. 152.

pag. 153.

pag. 154.

pag. 155.

pag. 156.

pag. 157.

pag. 158.

pag. 159.

pag. 160.

pag. 161.

pag. 162.

pag. 163.

pag. 164.

pag. 165.

pag. 166.

pag. 167.

pag. 168.

pag. 169.

pag. 170.

pag. 171.

pag. 172.

pag. 173.

pag. 174.

pag. 175.

pag. 176.

pag. 177.

pag. 178.

pag. 179.

pag. 180.

pag. 181.

pag. 182.

pag. 183.

pag. 184.

pag. 185.

pag. 186.

pag. 187.

pag. 188.

pag. 189.

pag. 190.

pag. 191.

pag. 192.

pag. 193.

pag. 194.

pag. 195.

pag. 196.

pag. 197.

pag. 198.

pag. 199.

pag. 200.

pag. 201.

pag. 202.

pag. 203.

pag. 204.

pag. 205.

pag. 206.

pag. 207.

pag. 208.

pag. 209.

pag. 210.

pag. 211.

pag. 212.

pag. 213.

pag. 214.

pag. 215.

pag. 216.

pag. 217.

pag. 218.

pag. 219.

pag. 220.

pag. 221.

pag. 222.

pag. 223.

pag. 224.

pag. 225.

pag. 226.

pag. 227.

pag. 228.

pag. 229.

pag. 230.

pag. 231.

pag. 232.

pag. 233.

pag. 234.

pag. 235.

pag. 236.

pag. 237.

pag. 238.

pag. 239.

pag. 240.

pag. 241.

pag. 242.

pag. 243.

pag. 244.

pag. 245.

pag. 246.

pag. 247.

pag. 248.

pag. 249.

pag. 250.

pag. 251.

pag. 252.

pag. 253.

pag. 254.

pag. 255.

pag. 256.

pag. 257.

pag. 258.

pag. 259.

pag. 260.

pag. 261.

pag. 262.

pag. 263.

pag. 264.

pag. 265.

pag. 266.

pag. 267.

pag. 268.

pag. 269.

pag. 270.

pag. 271.

pag. 272.

pag. 273.

pag. 274.

pag. 275.

pag. 276.

pag. 277.

pag. 278.

pag. 279.

pag. 280.

pag. 281.

pag. 282.

pag. 283.

pag. 284.

pag. 285.

pag. 286.

pag. 287.

pag. 288.

pag. 289.

pag. 290.

pag. 291.

pag. 292.

pag. 293.

pag. 294.

pag. 295.

pag. 296.

pag. 297.

alii de Calido monte, Archiepiscopum Aquensem, Joannem Monlucium Episcopum Valentini, Ludovicum Albertum Episcopum Lascurensem, Carolum Guiliart Episcopum Carnotensem, Joannem de S. Gelasio Episcopum Usteensem, & Claudium Reginum Episcopum Oloronensem, pro praesenti infra scripta die, per affixionem in locis solitum execute, ad concludendum, & videndum conclidi in Causa, & audiendam sententiam definitivam; & per magnificum D. Petrum Belum dictorum citatorum, & non comparentium contumacia accusata: idem D. Petrus Procurator petiit, per eundem Sanctissimum Dominum nostrum in causa contra predictos citatos, & non comparentes concludi, & sententiam definitivam pronunciari. Et Sanctissimus Dominus noster dictos citatos non comparentes, contumaces reputavit, & sententiam protulit, prout in cedula, que ibidem letita fuit, tenoris sequentur.

[PIUS PAPA V.

Christi Nomine Invocato.

IN excelso Throno Nostrae Majestatis sedentes, in Consistorio nostro secreto, & Deum solum pre oculis habentes, per hanc nostram definitivam sententiam, quam de consilio Venerabilium Fratrum nostrorum S.R.E. Cardinalium ferimus, in his scriptis, dicimus, statuimus, pronunciamus, declaramus, & definimus in causa, & causis, que inter Dilectum nostrum Petrum Belum Procuratorem Fiscalem S. Rom. Universitatis Inquisitionis, adversus hereticam pravitatem Agentem, seu Promotorem, ex una; & Joannem de Chiaramonti, aliis de Calido Monte, Archiepiscopum Aquensem, Joannem Monlucium Episcopum Valentini, Ludovicum Albertum Episcopum Lascurensem, Carolum Guiliart Episcopum Carnotensem Joannem de S. Gelasio Episcopum Usteensem, & Claudium Reginum Episcopum Oloronensem, reos inquisitorum, & super heretica pravitate, partibus, ex altera, quod Joanne de Chiaramonti, & alii prenominati, relati, & inquisiti in officio ejusdem S. Rom. Inquisitionis de heretica pravitate, & de anno 1563. die 13. mensis Aprilis, aut alia veriore tempore moniti, & citati, sub excommunicationis; & alii censu-

A ris, & penit, ad personaliter comparendum, Rome in eodem officio Sacre Inquisitionis predicte, & de Fide respondentum, ac se ab objectis heretibus expurgandum, & alii, prout in literis monstrialibus legitimè executis, & in actis ejusdem Officii reproductis, comparere, ac se expurgare contemnentes, & propriae consummatis reputati, excommunicationis sententiam, & alias censuras, & penas incurrisse declarati, non modò per annum, verum etiam per triennium eamdem excommunicationis sententiam, animo subtiliter obstinato, & personaliter comparere contempserunt. Idcirco eundem de Chiaramonti, aliis de Calido Monte, Archiepiscopam, & alios prefatos Episcopos, ob lapsum anni, in modis trienniis, veluti hereticos, consumaces, & excommunicatos fore, & esse condemnatos, prout condemnatus, ipsoque omnes, & singulos, sententias, censurat Ecclesiasticas, & penas, similibus consumacibus hereticis, & excommunicatis, & in excommunicatione pertinaciter persistentibus, ex causa heretici post annum, a Jure, & sacris Constitutionibus inflexi, damnantur, incidisse, & incurrisse; & proinde eisdem ab Archiepiscopatu, & Episcopatibus predictis respetuose, ipsarumque Ecclesiarum administratione, omnibusque privilegiis, honoribus, dignitatibus, Prelaturis, Commenditis, Beneficiis. Officiis, pensionibus, juribus, feudis, actionibus, iuri iudicioribus, tam Ecclesiastici, quam Secularibus, ipso factio depositos, & privatos, & ad illa perpetuè inhabiles, & incapaces effatos, coramque bona quocumque, & qualiacumque mobilia, & immobilia, ac se semper fore, & esse publicata; ac eos, quatenus opus sit, deponimus, privamus, & inhabiles factimus, eorumque bona omnia, feuda, jura, actiones, Jurisdictiones publicamus, ipsorumque statutas, in tanta contumacia detestacionem, brachio seculari Alma Urbis nostra Gubernatoris, in ipsis, juxta modum debitum animadvertere tradimus, & relaxamus, omni meliori modo &c.

D E Ita pronunciamus.
Nos PIUS Catholicæ Ecclesiæ Episcopus.)
At sceleribus suis seipso adeo xxxvi. damnati hi Episcopi prodiderant, ut à nullo, alii ab eo, quod essent, censi potuerint, communique idcirco Scriptorum omnium sententia, quam per-

1566.

Gall. Chriſt. ſo. 1. Epif. Aquen. pag. 191. 15. ſo. 14.

Ibid. uſu po- gini. 6. 16. pag. 6. 16.

Ibid. pa- gini. 45. 10. num. 10.

Ibid. tom. 3. Epif. Vu- tien. pag. 1148. num. 5.

Tom. eodem pag. 813. num. 38.

Tom. eodem pag. 1120. num. 69.

Verum quām falsō iſta protule- rint, ex ea, quam inſeruimus facta Pon-

ſidia ſua meruerunt, damnationem ac- cipient. Quapropter silentio ritē pre- reunt, in Catalogo Archiepiscoporum Aquenſium, Fratres Sammarthani, in Gallia Christiana, Joannem de Clara- mont; nām poſt Gastonem de la Mar- thonix, qui mense Octobri inuenit, anno 1555. oīiū, Franciſcum de Noailles, qui Aquenſem Cathedram, dumtaxāt anno 1580. adeptus eſt, ponunt; quōd p̄fatus Joannes turpiter in hæreſim lapsus, à Pio, Pontificali honore, ut au- diſti, expoliari, & hinc ex Epifcoporum albo deleri meruerit. Inter Epifcopos verò Lascurenſes recenſent quidem Ludovicum de Albret; verū, inſtitutum ab Antonio Rege Navarræ, & Joanna de Albreto narrant; quo oſten- dant, nonniſi hæreſi addicturn, ab hære- ſis dilatanda ſtudiosis Principibus, Lu- doviſum eo honore decoratum fuiffe. Inter Epifcopos etiam Carnotenes Ca- rolum de Guillard dinumerant, ſed abſque ullo honore; adepti culminis dumtaxāt, & mortis illius die præno- tata. De Joanne autem de Sancto Ge- laſio [Hic Gasparis de Coloniaco, (in- quunt) Admirali Castiliensi tempore, à Fide Catholica deviis, ad ſegregum partem defecit, & uxorem duxit Abba- tiſſam, quem Præpoſitus illiē excommuni- cavit &c.] Scriptiſſe demūn de Clau- dio Regin inter Epifcopos Oloronenes ſat habuerunt: eum, ex ſupplicium libellorum Magiſtro, & ſanctiore Con- filario Regina Navarra, ab ann. 1561. ad 1580., graſſante in Bearnia hæreſi, Oloronensem Epifcopum extiſſe: ex quo ſine negotio intelligitur, qui tanta, apud Navarræ Reginam, gratia potiebat, illum non niſi hæreſiticum eſſe potuiffe. Unus eſt Joannes Monlucius, Valentinius Epifcopus, quem Sammar- thani iidem, omni propè conatu, contra ipſorum Gallorum Scriptorum, non- Catholicorum modis, ſed etiam hære- corum conſtantem aſertione, ab hæ- reſis nota vindicare contendunt, ſcri- bere auſi, ex unius Decani Valentinen- ſis aſtu, & relatione, (quem deinde ca- lumniꝝ palinodiam canere in Regio Consilio coactum fuile dicunt) & Ro- manorum Palatinorum rumore, iuſtē in eum, primò ſub Pio IV. latam, deinde ſub Pio V. promulgatam fuiffe dam- nationis ſententiam.

Verū quām falsō iſta protule- rint, ex ea, quam inſeruimus facta Pon-

A tifici Maximo relatione, diluciđe cun- etis patere arbitramur; cūm, ex ipſa, non modò inter Epifcopos alios hæreſis inſimulatoſ, Monlucius hæreſiticus; ſed inſuper inter ipſos hæreſicos Hæreſian- cha, Monlucius idem appareat; ac inſu- per nullius coeterorum Epifcoporum, ſicut Monlucii, tot teſtibus iniquitatem comprobataj, jureque fuiffe aſſertam. Ex iis deinde, quæ egit, & a nobis ſuo loco dicenda erunt, facilē quis exiſti- mare poterit, an rejectis Franciſci Bel- carii, Pequillo, Scipionis Dupleixis, Spondani, Bulengerii, Hieronymi Ca- tenæ, & Gabutii narrationibus, Sam- marthanorum, qui cujuſdam Columbi Apologetiſ Dissertationi tantum ini- nituntur, ſententia potius ſequenda ſit.

Septem fuiffe Gallia Epifcopos à **XXXVIII.** Pio damnatos, ſcribit Gabutius; ex qui- bus Uticensim, Valentiniū, Carnoten- ſem Oloronensem, & Lascurenſem no- *Pi. Pa- lib. 3. cap. 4.* tat, duorum autem nomina silentio te- git.

C Totidem extiſſe juridica, quam protulimus, Pio facta, & ex actis publi- cis confecta, relatio teſtatur. In ſex ta- men dumtaxāt Epifcopos, ab eodem Pontifice exprefſe prolatam damnatio- nis ſententiam idē credimus, quōd Antonius Caracciolus, non modò cum coeteris, ex Pii IV. ſententia, paſtorali omni munere deturbatus eſſet, ſed temporali etiam potestate, ab Urbe cui p̄tuerat, ob immania ſcelera ejectus jam fuifſet; ex qua in Caſtrinovi pater- na hereditatis Oppidulum ſe recepe- rat, omni honore dignitate, ac authori- tate exutus, ubi tunc erat, ac ſi non eſſet. Quapropter, cūm vel profano exemplo, vel viptera doctriña, ut alii, quos memoravimus, niſi ſibi, ulteriū nocere poſſet; ſatiū ab illius damnatione, utpote qui iſdamnationis jam- poenas ſubjerat, temperare Pius di- judicavit; nē, videlicet, in mortuum pro- modūm ſavire videretur. Haud diū autem reverā vixit; nām (Thuano te- ſte) in eo, quem diximus, Oppido, ſub anno 1569. infeliciem animam, Deo, & hominibus execrabilis emiſiſ. Repertos quoque alios in Gallia Præſules, qui eodem morbo laborarent, in quos nihilominus Pontifax jure non egit, iñnuere videtur, in Gallia purpurata, Petrus Frizon. Apostolicis tamē eos increpa- tionibus, ac monitis perſtrigere non p̄termiſſe, ea oſtendunt, quæ ad

Friſon.
Gall. paru- rat. pag. 51.

Gra-

1564.
Gratianopolitanum Episcopum, ob non nulla, que in illius Civitate, ipso an-
nuntiatur, agebantur, in hunc modum.
Scriptum.

(Venerabili Fratri, Francisco,
Episcopo Gratianopo-
litano.

PIUS PAPA V.

Ven. Frater, salutem, & Apostolicam
Benedictionem.

*Ex Archiv.
Paris.
Bibl. ap. sup.*

Non sine magna animi molestia co-
gnovimus, hereticos, qui in Civ-
itate tua sunt, suos habere concionatores
fesse snt. Te vero, qui, ad continentiam
in Fide Orthodoxa populi partem Ca-
tholicae curare debueras, ut heretico-
rum concionatoribus opponeres dnos Con-
cionatores, vise, & Fidei probacissime,
usum esse ad hoc tempus opera quorun-
dam, qui, Ordine, in quo religiosam vi-
tam profestis fuerant, deserto, ad Iesu-
tariorum vita babitum, & licentiam redi-
erunt, quorum doctrina nihil serè ab her-
eticorum doctrina differt, sicut accepti-
mus, præterquam quodd, que hereticis
aperte, ipsi, paulo tertiis, & arte, &
simulatione quadam adhibita, docent.
Mirati sumus validè, tam grave officium
apostoli ab te commissum fuisse, cum
noverit, quantoper hoc hominum gennis,
Deo dominibusque displaceat, quibus,
etiam si Catholici essent, infamia, quam,
fracto voto, & deserto Ordine, consra-
derunt, omnem fidem, autoritatemque
contrahit; quorum ex numero fuerunt
pend omnes, qui etate nostra tot, & san-
ctoriarum, & pernicioſarum heresum
autores; ac principes extiterunt. Cum
vero sancta Sabina, etiam heretice, suspi-
cione laborent, quamgrave pntas esse
scardalum, se eorum videri approbare
doctrinam? Proinde admonendum te du-
ximus, ut animalium salutis, sicut of-
ficium tuum posilat, diligenteri consu-
los, & cogitans, reddendam ab te ratio-
nem fore de animabns, que culpa sua
perierint, illis apostoli statim ab te se-
gregatis, & expulsi, quorum familiaria-
tis ipsi non potest non magnam tibi in-
famiam conflare, & Fidem tuam in su-
spicionem adducere, magna diligentia
conquisitis, idoneis, & probatis Concio-
natoribus, Religiosis, vel Secularibus,
corum fidelis, astiduaque opera utari, ad

A extirpanda heretice pravitatis ziza-
nia, que in Civitate tua crevisse, & mul-
tiplicata fulsis audiomis: & quod illi
Apostate destruxerunt, sarcire, atque
edificare coneris. Illud quoque, etiam
socensibus Nobis, ipsa te rei monet, ut,
quoniam scilicet præceptum talem, quo her-
etici Fidem Catholicam oppugnant, esse
corruptos Ecclesiasticorum mores, det
operam, ut vita tue exemplo gregem ti-
bi commissum pascas, & si quid in ali-
quibus de Clero tuo corrugendum esse
B cognoveris; corrigas. Datum Rome
apud Sanctum Marcum, sub annulo &c.
die XXIX. Augusti Pontificis nostri an-
no primo)

Franciscus d'Avancon vocabatur
Gratianopolitanus hic Episcopus, qui
cum sciens, ac volens, in illius Ecclesie
perniciem tantum scelus admitteret, in
suspicionem idcirco venit Pio, non fa-
cile ad sanam mentem posse revocari.
Egit nibilominus mitius, quam pareſ-
ſet, cum eo, ne forte exasperatus in de-
teriora palam prolaberetur, parereque
contemneret. Veruntamen eiipsa die,
qua ad ipsum prefatam Epistolam scrip-
tit, ad Internunciū quoque suum,
Turrianum literas dedit, quibus iusit
ut rem totam Carolo Regi explicatiū
exponeret, ut, regia quoque authori-
tate interposita, Episcopus ad sanio-
ra consilia, vel invitū, redire compel-
leretur.

(Venerab. Fratri, Michaeli, Episcopo
Cænetensi, Notro, & Sedis Apo-
stolice Nuncio, apud Caro-
lum Francorum Re-
gem Christianis-
sum.

Ven. Frater &c.

Certiores facti sumus ab viris, quibus
fides habeatur, dignissimis, in Urbe
Gratianopoli, Provincia Delphiniatis,
majorem quidem ciuitatum partem esse Ca-
tholicae, sed (quod sine gemitu referri
non potest) Episcopum ejus Civitatis sa-
vere Ugonotti, ut enim, qui magna ejus
peſſis infamia laborat. Itaque, cum illi
habeant duos Concionatores hereticos,
uti illum ad eam partem populi, que
Catholicā est, duobus alii Concionatori-
bus, qui Religiosam Vitam aliquando
professi, Ordine suo deserto, ad secula-
rem vitam redierunt, quorum doctrina,
nihil

XXXII.
Gall. Christ.
tom. 1. p. 10.
gia. 601.
num. 47.

nibil ferè ab Ugonottorum doctrina dif-
fert, nisi quid eadem, que illi dogmata,
paulò tectili, & arte quadam adhibita,
docent; nec pasti cum, ut quisque Catholicus
conclaves habeat ad Catholicos, preter illos suos apostolatos. Cùm hanc
Catholicorum, qui Gratianopolis sunt,
necessitatem nosset Dilectus filius nobilis
Vir, Dux Montis Penitentis, illius Pro-
vincie Gubernator, fecit. sicut accep-
imus, quod Catholicum Princeps, & Regio
nem Francorum genere orto, dignum
fuit. Rogavit, anno superiore, de mense
Februario per literas, Dilectum Filium
Ludovicum de Caudreto, Societatis Iesu
professorem, ut Gratianopolim se confer-
ret, atque ibi sacro Quadragestimis je-
junii tempore, Dei verbum Catholicis
prædicaret, ipso Episcopo seripst, ut
eum prædicare permetteret. At ille mi-
nimè id passus est; quin etiam affirmasse
dicitur, neminem unquidem ea Societa-
te, quoad ipso vivens, ibi verbum Dei
esse prædicaturum. Accidit postea, ut
Ludovicus, in loco quodam propè Gratia-
nopoli, concionandi causa, se conferret:
ibi, cùm audisset, Episcopum Gratiano-
poli tunc abesse, viuum illi fuit, Ven. Fra-
trem, Archiepiscopum Ebred, vocatum,
qui tunc foris Gratianopolis erat, invise-
re. Ed cùm venisset, bortante ipso Ar-
chiepiscopo, summò Cleri ejus Ecclesie,
& Consili Regii voluntate, paraverat
conclavem habere ad Catholicos, jamque
maxima multitudo Catholicorum, Ca-
tholicum Concionatorem, audiendi studio
incensa convenerat, cùm quidam de Mi-
nistris Episcopi, qui istidem heretica
prævatis laborare dicitur, obstante, &
impedire caput, quomodo si concionare-
tur, & Ugonotus advertitus cum adeo
conclavisti, ut is, qui Dux Penitentis lo-
cum in ea Civitate obtinebat, cùm for-
tasse vereretur, nè ea res tumultum ali-
quam exalatet, interdixerit, ac vete-
rit, nè si concionem haberet, non sine ma-
ximo fremitu, & querela Catholicorum
omnium. Quæ Nos, cùm audivimus, ve-
bementer, pro eo ac debuimus, commoti
sumus: nimis enim grave, nimisque indi-
gnum est, non modò Ugonotus habere
Concionatorem suos, sed eos etiam tantum
apud quosdam gratia valere, ut Cat-
holicus priuens Concionatorem Catholicum.
Nec verò dubitamus, quin id Dux Mon-
ti penitentis molestissimum tulerit; cùm non
modò ea in re Catholicis, & Orthodoxæ
Fidei, sed ipsi quoque, qui illum Concio-

A natorem Catholicum ed miseras, injuria,
& contumelia illata sit. Quia igitur, nisi
tantæ Catholicorum, qui Gratianopolis
sunt, necessitatibus subveniantur, verendum
est, nè magis, magisque in dies, propter
Catholicorum Concionatorum inopiam,
heretico pestis in ea Civitate augeatur:
Fraternitas tua mandamus, ut haec
sicuti gesta sunt, charissimo in Christo
Filio nostro Regi Christianissimo narret,
qua illi non dubitamus, ut sunt, sic gra-
vissima, & indignissima vi sum iri, cui
hoc etiam abs te dici volumus, si talia
scratur, & si permittatur Episcopi,
Apostolica Sede contempta, pro Catholicis
concionatoribus tales, quales illi apo-
stolate sunt, Concionatores populis inge-
nere, fieri non posse, ut in illo Regno Ca-
tholica Religio conservetur diuini. Proin-
dè bortaberis, ut ejus Civitas sit
necessitatis provideat, sicuti pro sua pie-
tate, & Catholicæ Religionis studio fa-
tum cum esse confidimus. Id verò, quod
propensius faciat, eum abs te nostris
verbis leniter, & amanter admoneri vo-
lamus, eò illum jam estate esse, ut an-
num virilem, ac Regium, scye, & Ma-
joribus suis Christianissimi Regibus obe-
dientiam, ac debitum obsequium exigere
debeat. Si talem animum, ac spiritus
Regis sumpergit, fore, ut nemo illius
etatem contemnere audeat, & majori
te dici cum auctoritate regnaturum.
Datum Romæ, apud Sanctum Petrum;
sub annulo &c. die XXIX. Augu-
sti MDLXVI. Pontif. nostr. ann. pri-
mo).

E Acriori verò conatu curavit Pius,
nè Odetus Castilioneus, Calvinianæ her-
esis labi infectus, & ob id olim à Pio
Quarto, sacræ purpuræ dignitate spo-
liatus, in Regis consilium deinceps ad-
mitteretur; quippè qui, & hereticus
palam esset, & à piorum communione
juri sejunctus. Neque permetteretur,
ut ia Cardinalatus purpuram, qua anè
anathematis in se latam sententiam fu-
perbè à se abdicaverat, ac postea in
Apostolica Sedis contemptum real-
sumperferat, cum eaque uxorem duxerat,
ulterius gestaret: Denuncians, nisi que
decreta de illo poenæ sumerentur, se
Cardinalatus dignitatem in Gallica
nationis quemquam alium aequaliter
amplius collaturum. Quid actum fuerit
mox dicetur.

xii.

Didicimus.

Coeterum, cum ad heres evel-lendas, Fidemque Catholicam consta-biliendam, nil magis conducere existi-enaret, quam ut Tridentini Concilii Decreta custodirentur, quibus depravati in primis Episcoporum, coeterorumque Ecclesiastico-mores refor-marentur; id est in hanc curiam totis ner-vis intendens, praeterea ea, que scripe-rat, in literis, quas, ut diximus, perfer-endas Turriano dederat; rem acrius urgere decrevit, & cum hoc segnius cu-tari videret, nihil tale Rege, aut Regi-na postulante, ad omnes Gallicanos Epi-scopos literas dedisse, quibus eis man-dabat, ut, vel Concilium ipsum servandum curarent, vel graves neglecti of-ficii poenas subirent, Gabutius scribit. Verum, sicuti fateri necesse est, ratio-nem, ac modum, quo cunctando, dis-simulando, ac beneficiis perspè cumu-lando hereticos, Rex, vel potius Regi-na, sibi, Regnique tranquillitati con-sulendum arbitrabantur, semper Pium improbase; ita in eo, quod ad Con-cilium Tridentinum pertinet, temporum acerbitate perpensa, medicinam hanc quidem egroto Regno, & omni quidem studio, Pium porrexisse invenimus; non tamè absque temperamento. En Epis-tola, quam, de his agens, ad præfatum Carolum Regem dedit.

(Charissimo in Christo Filio nostro,
Carolo, Francorum Regi
Christianissimo.

PIUS PAPA V.

Charissime in Christo Fili noster,
salutem &c.

*Ex Archiv.
Vatic.*

In plurimas Officij nostri curas, illa principiū in corde nostri o infides, & animum nostrum indefinienter extimulas, ut nobilissimum Regnum tuum, su-blatis, extirpatisque heresis, concor-dia, pace, quiete, & pristina tranquilli-tate fruatur. Cupimus id, & Divini honoris, & animarum salutis causa; cupimus verò etiam tua: etenim populi Regni tui, de Religione inter se diffide-bunt, & non modò in Urbibus, sed in singulis ferè domibus, i.e. divisiones ma-nebunt; nunquam decurrunt turbaram, motuum, seditionum cause, nunquam decurrunt ambitiosi, & rerum novarum cupidio dominici, qui per speciem tuenda

A *sue religionis novæ, quo illi nomine ha-
res suas vocant; scilicet hereticorum
foverant, & cum externis jam consilia
con sociare non dubitant, ut aditum sibi
emanant ad eos, que affectant, consequen-
ta. Id res tuae in assiduo discrimine
versabuntur. Et tuum quidem pium
animum, Majoribus tuis, Christianis-
finit Regibus dignum novimus: te sci-
mus, & odisse ne bementer heres, &
id studere, ut, qui à Catholicis Fide de-
duci fuerunt, ad Ecclesie gremium re-
vertantur; sed illud quoque scimus, non
desse, qui sibi suadent, ut tolerando,
patiendo, dissimulando, paulatim heres
extinguere conerit, idque tutius esse exi-
stent. Nō nobis quidem, temere quic-
quam agi placeat: dexteritatem, patien-
tiam, moderationem à te adhiberi volu-
mus. Non ignoramus, quād difficile sit,
subiit eos, qui à Fide Catholicæ receper-
runt, à suis erroribus revocare; que fer-
ri, temporis causa, necesse est, ferenda
esse censemur; sed, us à præcipitibus
consilii abstinendum esse putamus; ita ad
id remedium, quod sibi adhiberi potest,
quodque, ad sanandum malum magnum,
in primis vim habitum est, sine ulla
mora, & cunctatione descendit, dilectus
eportere. Queris, quodnam hoc reme-
diū sit? Illud, charissime Fili, ut, si
cogere non vis omnino omnes, Regno tuo
subjectos, Sacri Tridentini Concilii de-
creta suscipe, saltē ea jubeas ab
ipsis Catholicis observari, præsertim ex
ea parte, que ad Ecclesiarum regimen,*

B *& correctionem Ecclesiasticorum per-
tinent. Non modò enim ea res illorum ani-
mos, qui deflexerunt à Religione Cat-
olica non offendit, sed talēm correctionem
ipsi quoque magnoperè probobunt. Cor-
rupsi enim, & depravati Clerici mores,
adē dissident omnibus, ut Sacerdotum,
& aliorum Ecclesiasticorum virtutis, cau-
sam in primis dedisse constet tantis ha-
resibus. Nec vero hereticorum Concio-
natores ulla re magis doctrine sue vene-
num diffuderunt, quād reprehendunt,
& exagitant Sacerdotum virtutis, eisque
in summum odium simul, & contemptio-
nem adducendis: hoc illi telo, ad impu-
gnandam veritatem Catholicæ Fidei
principiū usi sunt. Et sām imperitum
vulgus, non tamè quod Sacerdotes do-
ceant, quād quemadmodum vivant, spe-
llat plus exempli, quād verbis moveantur.
Malis morem omnem fidem orationi abro-
gant. Quid verò indignius dici potest,
quād*

quod eo, qui castè, honestè, pī vivendi
exempla præbēre populo debant : tur-
piter, in honeste, nequiter vivere ? Si igit-
ter heres in Regno suo extinguitur
cupsit, charissime fili, Ecclesiasticorum
resecanda sunt vitia. Excitandi sunt
diligenter bortacionibus suis Episcopi,
ut in Ecclesiis suis residant, atque ad
animarum salutem diligenter invigilant
quod anteò solebant ; ac suum quisque
eorum Clerum reformat, & corrigit.
Qui Concubinas habent, eas ejicere, &
expellere compellant, qui alii visiti po-
pulum offendit, coercant, & vitam Sa-
cerdotibus dignam degere cogant. Si, que
in Ecclesiastico corrienda sunt Ordine,
correpta fuerint, [quod sine ullo seditione-
num, & tumultuum mesu fieri poterit,
dummodo Episcopi officio suo, te etiam
bortante, fungi tandem incipiunt, suum-
que illis Regium auxilium, ut debet, pa-
ratum sit] ipsi quoque laici meliore e-
ficiantur. Subtrahetur hereticorum
fautoribus materia novarum rerum ;
quoniam etiam magis, magisque in dies re-
sponsione jis, quos à recta Fide, non minus
Ecclesiasticorum vitia, quodam hereticorum
fraude detraherunt. Quod si men-
tionem Concilii in presentia fieri non
plaerit, ob aliquas causas : Majestas tua,
omissa mentione Concilii, jubeat, que in
eo statuta fuerunt, ad reformationem
persistentia, servari nihilominus, & in
usum adduci: velut de Seminariorum in una-
quaque Ecclesia instituenda, quoemque
ea nomine placeat appellari ; dummodo
enim ea, que tam providi statuta fue-
runt, atque adeo necessaria sunt, seruen-
tur; non magnopere erit de nomine la-
borandum. Hæc illa ratio est, qua Ma-
jestas tua faciliter, Deo Juvente, heres
extinguet, & regnum suum pacabit,
atque stabilit. Nec verò ei deerit Dei
Omnipotenti auxilium, dummodo ipsa
liberisti agas, & paternum nostrum con-
silium exequatur. Quod, ut faciat, per
viscera Misericordie Dei eam regamus,
& obseruamus. Dat. Romæ, apud San-
ctum Petrum, sub anno &c. die xx. Ju-
nii MDLXVI. Pontif. nost. ann. primo)

XLIII.

Ipsius Gabutio teste, certum est,
Regem his Pontificis monitis commo-
tum, Episcopos omnes, per id tempus
in Aula Regia commorantes, ad suam
quemque Dioecesum procurandam,
quamprimum sese conferre imperasse,
ipsumque ad Archiepiscopos literas
bujuscemodi dedit.

(Quia hoc tempore calamitates
experimus, ecce sancte Dei in nos traxit
exerceeri, justis offendunt. Ut autem ille
placeatur, opus est, ut Antistites sancti,
pro officio suo, & ratione, spes & uti-
te, & doctrina munere, plusque jejunis,
& obsecrationibus, populis ritus edocen-
dit operam navent diligenter, atque ad
cultum Dei, ejusque Celestium manda-
torum observationem, quos debent, om-
nes instituant. Hoe autem ad agendum
inducti Nostri, ac pī cohortatur Pius V.
Pontifex Maximus. Itaque Praefates
omnes obsecrantur in Domino, ut ad re-
sidendum in suam singuli Provinciam,
primo quoque tempore proficiantur.)

XLIII.

Epitole hujus autoritate com-
motos Gallicanos Episcopos, Pī man-
dato paruisse, Gabutius idem asserit.
At in reliquis, quibus ad Concilii Tri-
dentini decreta in mores inducenda,
prospiciebatur, Rege, aut Reginæ mi-
nimè postulantibus, Episcopis ipsis
Pium mandasse, (sicut ipsem Gabu-
tius dicit,) vel, ut ipsum Concilium
servandum curarent, vel graves ne-
glecti officii penas subirent, ambigen-
dum non est; nam, licet ad Regem scri-
bens, ipsius Concilii nomen reticeri
Pontifex, ut vidimus, pro nihilo ha-
buerit, dummodo qua ipsum sanxisset,
executioni, saltem aliqua ex parte, —,
mandare vellent : tamen cum ipsis
agens, auctoritate usum esse, prae-
pisque palam, quæ omnino compleri
vellet; nisi quem Pī ingenium lateat,
dubitare poterit.

XLIV. I

Et reverè hujusmodi in Gallia,
Episcopis, reperimus districtè admō-
dum Pium præcepisse, ut Tridentini
Concilii Decreta suscipient: nam sub
vix suscepti Pontificatus initium, uni-
versè Episcopis omnibus, cum his
mandatis Literas dedit. En misa ab
ipso ad Archiepiscopum Bisuntinum
Epistola.

(Ven. Fratri Claudio, Archiepiscopo
Bisuntino.)

PIUS PAPA V.

Ven. Frater salutem &c.

Allatum jam esse ad se non dubita-
mus, de Sedi Apostolice regimine, Ex Archiv.
quod, sicut Altissimo placuit, Nobis, li-
bis. Ibidem sup.

et

ceter tanto loco indignis, delatum fuit. A Sand à tanto onere subeundo deterrebat Nos virium nostrarum infirmitas; sed Divina gratia ope, auxilioque confisi, id suscepimus. Quia verò ad aures nostras pervenit, nondum susceptum à te fuisse Sacrum Generale Tridentinum Concilium; sand mirati sumus, cur id suscipere distuleris, quod scias Apostolica Sedis auctoritate comprobatum fuisse, & ab omnibus, & ubique iussum suscipia, atque servari. Quocirca Fraternitatem tuam monemus, & districte praecipiendo mandamus, ut id sine recusatione, & mora, & deo & fideliter observes, & a Suffraganeis tuis pari devotione, ac diligentia suscipiendo, atque observandum cures. Nihil facere potes, quod ad officium tuum magis pertineat, non mediocriter Nos, & Catholicos omnes offendurus, si (quod absit) cunctatus diutius fuerit, nec verò Nos id ferre, aut disimulare possemus. Illud quoque Fraternitatem tuam hor tamur, & monemus, ut quoniā tantis hæresibus causam præcipuum constat Pastorum incuriam, & negligentiam prebuisse, & Cleri vitia, moreisque corrupti, memor officii tui, & cogitans reddendam ab te rationem fore in iudicio distrito, aeterno illi, summoque Pastori; commissum tibi gregem debita diligentia pascas, atque custodias, hereticorum, tamquam luporum infidias ab eis per vigili cura arceas. Clerum, ut honestè, sobriè, castè, piè vivat, & exemplo vita tua excite, & arguendo, obsecrando, increpando, & si opus fuerit, severius agendo, cures. Correlatis enim Cleri vitiis, sperari poteris, laicos quoque honestius, & religiosius esse viuistros. Cùm reliqua verò omnia Concilii Decreta tibi exequenda sunt, sùm illud, primo quoque tempore, de Seminario instituendo, ex quo mirifica utilitas ad unamquamque Ecclesiam perventura esse speratur. Illud quoque diligenter, & sedulò curare te volumus, ut nottiā habeas Clericorum, non solùm Civitatis, sed etiam Diocesis tua, quos constet esse Catholicos, quique vita, & morum honestate, & doctrina, ad seruendum Deo, & huic Sanctae Sedi sint idonei, ac delectu quodam eorum cum fide, & fine personarum acceptatione habito, Nobis indicem, sigillo tuo ob signatum, & manu tua subscriptum, cum eorum nominibus, & locis, ubi habitant, missas. Nos enim,

ut communis omnium Paren's, proborum virorum, ubicumque sint, rationem habere decrevimus, & eorum opera uti, cùm occasio oblatâ fuerit, ad eas res, quae ad Dei, & hujus Sanctæ Sedi obsequium pertinebunt. Te ipsum verò à Nobis expectare volumus quidquid, pro loco, in quo Dominus Nos constituit, opis, & auxiliis tibi, ad munus tuum laudabiliter obendum, ferre poterimus: & si vigilare te ad salutem commissarum tibi ovium, & eam, quam debes Sancte huic Sedi devotionem praestare viderimus, habebis Nos propensos ad omnia, quantum cum Deo licuerit, que ad commodum, & honorem tuum pertinebunt. Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris, die XXII. Januarii MDLXVI. Pontificis nostri anno primo.)

Et quia comperit Pius, Bisuntinum Praefulem hunc, & Tridentinum Conclitum suscipere detrectantem, & quem oportebat, ut potè ad aliorum correctionem positum, exemplar sese virtutum exhibere, pravitatis, ac licentia commissis sibi ovibus scandalum dare, ad ulteriora progressus, misso qui in eum inquireret, praefato Julio, Archiepiscopo Surrentino, aciores ad ipsum sequentes literas dedit.

(Ven. Fratri Claudio, Archiepiscopo Bisuntino.

PIUS PAPA V.

Ven. Frater &c.

Ex Archiv. Varic.
AD aures nostras jamdudum, multo-
rum fide dignorum literis, & rela-
tione, non sine magno dolore pervenit, se,
multis in rebus, diligentis, & boni Pa-
storis erga commissum tibi gregem of-
ficia pretermittere, & vita, & moribus
tuis Clerum, ac populum graviter offen-
dere, quibus, si salutis, & officii tui me-
minisses, pid, honestè vivendi exempla
præbere deberes; nec suscepisse abduc-
Concilium Tridentinum, tametsi non-
ignores, ejus decreta Apostolica Sedis
auctoritate confirmata, & ab omnibus
suscipi, & ob servari iussa fuisse, se pla-
nè ita te gerere, at hæreses, quas sedulò
extirpare deberes, incuria, & negligen-
tia tua, vitæque licentia, potius alas,
atque confirmes: que vehementer cupe-
remus, falsid te vulgata fuisse. Sed, cùm

tua & profectionis initia recordamur, reverum, nō nimis vera sint. Et si autem alii litoris nostri, te officiū tui diligenter admonuimus, tamē dīvīni honoris, & Catholicæ Religionis zelus, & sollicitudo, atque angor, qui cordi nostro infidet; propter salutis tuae, & commissarum fidei tuae animarum periculum, impulit Nos, ut illo officio non contenti, mitteremus iſtū Ven. Fratrem, Iulium, Archiepiscopum Surrentinum, virum fidei, integratissime sp̄ecula, Nostrum, & Sedis Apostolicae Nuncium, & Commissarium, ut harum rerum veritatem diligenter inquirat, & qua corrigenda, & emendanda in te compererit, corrigat, & emendet, &, preter cetera, curet, ut ipsius Tridentini Concilii decreta suscipiat, exequaris, & serves. Proinde Fraternitatem tuam in virtute Sanctæ obedientie monemus, atque præcipimus, ut ei super omnibus rebus, de quibus, nostro nomine, te monueris, pareas, atque obediias: alioquin sententiam, quam in te tulerit, suspensionis interdicti, sive etiam excommunicationis, ratam habebimus, & faciemus, Deo auctore, inviolabilitatem observari. Datuni Roma, apud Sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris, die xvij. Martii MDLXVI. Pontif. nostri anno primo)

XLVI. At unum erat, præ coeteris, quod Pontificis animum, in Galliarum Regno torquebat; cognovisse, nimurum, ut non semel admonuimus, hæreticos à Regina, non modò minimè, ut per erat, coercitos, sed impensius potius ab ipsa gratiis, beneficisque fuisse cumulatos. Et revera, licet in eum, quem supra memoravimus, Odetum Castilioneum, non semel tantum, sed iteratè perstrepuit Pius, tamen contra illum actum, & Apostolicorum in eum mandatorum executionem, quotidie, diversarum causarum assimulata specie, Regina protelaverat. Oblatis siquidem Odeto laicis bonis, ac juribus, obtinere ab eo ipsa nitebatur, ut Ecclesiasticis cederet; & à volente impetrare studebat, quod minimè ab invito extorquere voluisset. Quæ quidem protelatio Pium meritò in suspicionem induxit, ut ea quoque hæreticos adhæreret. Hæretici pariter duo Episcopi, quos memoravimus, Valentinus, & Uticensis, Catholicis (ut diximus) Episcopis, ad proprias re dire Dioceses compulsi, cùm non modò in aula Regia subsisterent, sed specialibus

A etiam favoribus ipsa illos cohonestaret, conceptam de ea malam opinionem auxere; quam, deteriore penitus deinde reddidit malevolorum quorundam vociferatio, qua, nempe, Reginam ipsam ad incundam cum Turcis societatem, (ut hi, videlicet, armata classe Christianos aggredierentur) Constantinopolim misisse vulgarunt.

Quanto igitur ob hæc in dies magis suspicionibus, ac sollicitudinibus angebatur Pii animus, tantò vicissim undique angustiis premebatur Regina, cùm, & simulationem, qua cum hereticis agebat, ut felici concluderetur sine conceptum quoddam animo propositum, pandere nollet; nec è contrâ Pontificis benevolentiam, ac gratiam amittere, sanum consilium putaret, cuius auxilio freta, aliquandò hostium suorum ausus comprimere sperabat: ideoque, ut ea, quæ contra istos commoliebatur, ex tententia succederent, misso ad Pium, & Rempublicam Venetam (quæ, & ipsa de Regina querebatur, quæ cum Turcis agere, ut eos ad inferenda Christianis damna traheret, diceretur) nobili viro, Equite de Seura, apud utrumque se purgare contendit; & ad præscriptum, tali, tantâque efficacia is egit, ut ex utriusque animis [si tamen Scriptoribus rea narrantibus sit fides] omnem prorsus suspicionem, dubitationemque ablegaverit.

B Hoc anno Lutetia Parisiorum obiit Carolus Molinæus, in quo Deus verè patientia, & misericordia sua dignitas ostendisse fatendum est; si tamen ipse verè respuerit. Hic pestilens ille homo fuit, qui virulentis scriptis pluribus Catholicam Fidem, ac Apostolicam Sedem, sed præcipue Sacrosancti Concilii Tridentini acta innumeris calumniis läsit; quas, jussi Pii, Andraas Vega Minorita, & Petrus Fontidonus. Theologus postmodum cruditissime diluerunt. De eo hæc habet Bulengerius: (Lutetia, Carolus Molinæus, Februario mense, libellum suplicem Senatu obtulit, qui petebat, ut in Sebulariis antiquaretur, & legibus ageretur. Præcipua libelli capita fuere, quod, specie Religionis, rebelles cætus haberent, pecunias sedis concilii propria autoritate indicerent, Confistoria celebrarent, Ministros privatorum sumptibus alerent, stipendia erogarent. Quod in Confistoriis Ministri de omnibus causis, spreta Regi magis

magistratus Jurisdictione, cognoscerent, A plebeculam, & Fide Catholica ad novas opiniones tradidit, licentia, & libertate imbucent; ipsi vero peregrini, & hospites, nullaque legitima vocatione ministerium arriperent, & Sacramenta, propriâ autoritate administrarent, Sacerdotum munera interpellarent, deinde omnia facerent, quibus subditorum fides in Regem infringeretur. Eo animo tamen erat, ut si vita suppeteret, secta opiniones scripti sunt everteret, sed in ea cogitatione, antequam opus attingeret, excessit.) Ista ille, at Thuanus, privati illius odii in Sectarios has attulisse causas scribit: quod nempè, Confessionem Augustanam, quæ in Germania obtinebat, Genevensi, & Helvética tolerabiliorem dixisset; & in Commentariis, in consuetudines Parisienses, fanaticos eos, & seditiones vocasset; & ea propter, illos in concionibus, Synodus, & ubique, palam ipsum traducere, domesticos, qui eum observabant, corrumpere, & amanuenses, nè eorum opera uti posset, minis, pretio, blanditiis seducere consuevit. Verum, si sic res sepe habuisset, non contra Sectarios cunctos, sed in eos dumtaxat, qui Genevensis, & Helvetiorum secta erant, invectum esse, & scripsisse, dicendum esset, non contra omnes, quorum partem ab eo alteri praeposita, pro ipso stetisse censemur fore. Cum vero contra omnes scriperit sectas, sectarum omnium evidens est agnoscere perniciem, iisque se abdicasse, ut Catholicam D Fidem profite retur: quod nempè aperte referre, aquivo suo scribendi modo, Thuanus noluit, quod forte laudibus, impiaissimis Molinai scriptis, ab eo superius datis, hac illius resipiscit, ultima monumenta, nullatenus convenire confixerit.

Obit quoque Saloni in Provincia, nugax ille, toto Orbe famosus, Michael Nonstradus, qui futurorum et eventuum præscium se, & præfigum, per astrorum influxum venditavit; sub cuius deinceps nomine, ejusmodi suas cogitationes plurimi alii ediderunt, veribus, recens conditis, quasi ab eo conscriptis, typis traditis, ut plebecula imponerent, cique Prophetæ nomina attribuerent; quod tamen (ut scribit Britius) huic merito concepsum non nulli putant, virumque bonum fuisse scribunt, & hoc coelesti munere, pro

Annal. Eccl. Tom. 22.

ingenuitate, & virtute probitate non indignum asserunt. Albinum quoque, nobilis Valzergorum, & Seresciorum, familia ortum, Tholosanum, Ecclesiasticum, & Archidiaconum, fidei defensor, & voce, & scriptis toti Aquitanie clarum, hoc eadem anno mortuum esse, tradit Genebrardus in Chronic.

At inter coetera, quæ memorata digna, hoc anno acciderunt, illud proucul dubio fuit, hæresim, ejusque fodales, tumultus, rebelliones, bella, unâque cum eis innumeræ calamitates, in Belgio, primò erupisse, secumque exexistere. Superiori anno, ut Surius, Thuanus, aliqui narrant, mense Octobri, ut vult Surius, vel Decembri, ut scribit Belcarius, Philippus Secundus, Hispaniarum Rex, & Belgii Princeps, ad ejusdem Belgii Gubernatricem, Margaritam Pamensem literas dederat, quibus, ad Fidem Catholicam conservandam, denud vulgari, & hinc executioni mandari Edicta omnia jussicerat, qua adversus hæreticos, tunc ipse, tunc Pater ipsius, Carolus V. Imperator sanxerant; & insuper Sacrosancti Tridentini Concilii Decreta, uti jam coetera Hispanicæ dictationis loca fecerant, recipi, & observari præcepérat. In illis vero Edictis, Sedis Apostolicæ authoritate, ut Bentivolins narrat, forma præscribatur, quam Inquisidores sequi deberent, ut ab hæresi peste regiones illæ servarentur incolumes, & mandatorum quidem Regis hæc præcipua quædam fuisse capita, Surius refert.

[Ut Parochi suorum Parochianorum nomina, totamque familiam deseribant, & qua quisque in platea degat, & cuius sit condicione. In illi, si qui sint, qui non ita pridem in ipsorum Parochi habitare cuperint, petant ab illo Parochi vite illorum testimonium, sub quo proximè morati sint: id, si non suppetat, intra certum tempus exhibere jubeant. Ab ignotis quoque conjugatis, ejus Sacerdotis, qui illos conjunxit, reperiant testimonium, ut appareat, num in contrabendo matrimonio, Catholicæ Romanae Ecclesie morem fecuti sint; atque tunc horum, tunc aliorum omnium, qui in illorum presentia matrimonio juncti fuerint, nomina in scripta redigant.

Ut non Parochi dumtaxat, sed etiam Confessarii omnes, ipsorum confitentium

L 1 z tium

tium nomina, cognomina, baptisationem adnotent.

Ut idem faciant Parochi, & eorum Vicarii erga conscribenda nomina, & cognomina baptizandorum infantium, & eorum Parentum, & Susceptorum.

Ut utriusque sexus Didascalis omnes se sisstant cordam Episcopis, exposituri conditionem patriam, religionem suam, & quos libros pueris prelegant. Porro Episcopi, de iis facti certiores, vel admittant, vel rejiciant, aut certè differant illos, & suspendant. Si qui verò non se sisstant, aut non velint respondere Episcopis; illis fas non sit juventutem instituere.

Ut Parochi accuratè perquirant, num illi, qui publicis visitant eleemosinis, Catholici sint, suaque peccata confiteantur, & communicent. Si qui tales non sint, iis à Praefectis pauperum negatur eleemosina.

Ista decretorum capita, & à Parmensi, Regis iussu, edita fuisse, & à Provincialibus Synodis, tunc passim, juxta Concilii Tridentini mandatum, coactis, prodiisse narrat Thuanus. Superiori siquidem anno Maximilianus à Berge, Archiepiscopus Cameracensis Synodus habuerat, cuius acta descripta habentur, ac Antuerpiæ hoc anno in Officina Gulielmi Silvii Typographi Regii, cum ejusdem Regis privilegio, ut etiam in Commentario novotum

*Arnol. Ha-
vensis, Com-
ment. lib. 1.
cap. xl. pa-
gina 40.*

Belcarius insuper, & D

alii confirmant, Regiarum literarum exempla, quæ hoc anno 1566. mense Januario publicata fuerunt, Parmensem ad Provincias misisse, mandatis suis additis, quibus, universis, & singulis præcipiebat, ut Regiae voluntati omnes parerent, utque id commodiùs perficeretur, jubebat, ut unum ex suis Senatoribus, semper, semestri hoc munere functurum, deligerent Civitates, qui Inquisitoribus, jurisdictionem suam exercentibus, adsidderet, in cujus locum, sexto quoque mense alium sufficerent; qui, & Tridentini Concilii decreta exactè servari curaret, sedulq[ue] quid in eo negotio ageretur, indicaret; ut tertio quoque mense saltē, quo in statu Religio esset cognosceretur; & si quæ difficultates subortæ fuissent, eis per Delegatos à Parmensi prospicere tur. Et hæc quidem prima tumultuandi

A in Belgio occasio, ex odio videlicet in severum Hispanicæ Inquisitionis jugum processit, quod novarum rerum amatores, quām potuerunt, immanissimum, iniquissimumq[ue] depinxere, ut indē animos concitarent. Erant quidem (inquit Haræus) in instructione hic denuo renovata, jamque Inquisitoribus in Belgio anno 1555. & alias data, nefrō cur, nonnulla (ut ipse afferit) dura; & hæc inter coetera (Si aliqui (Regis sunt verba) apud Inquisitores compareant, volentes alium deferre super heres, ea tamē conditio, quād nomen delatoris celabitur, & informationi non inscreatur, ut sepius contingit) illos tamquam testes non recipient, neque corum delationem informationi inferent, neque ex ejusmodi delatione contra aliquem procedent.) Et rursū. [Si Inquisitores Commissarii comperiant aliquos, qui per invidiam, aut alia occasione alios injurie detulerint, hoc Judici, & Magistratus Loci, aut Concilio Provinciali indica bunt, ut ipsi contra tales calumniatores procedi current.] Ista apud Haræum,

B At, priusquam Edictum publicaretur, nobilitatem foedus inter se in ijsse anno superiori, idem scribit. Verū, utrum tempore nuptiarum inter Alexandrum Farnesium & Mariam Emanuelis Regis Portugallie, ex filio Eduardo Neptem, sub finem scilicet Novembri: vel nonnisi paulò post, se non posse affirmare dicit; tametsi parūm referat, si tunc inita ea societas fuerit, ante Idus Decembris, quibus de Regiis literis publicandis statutum fuit, an aliarum nuptiarum occasione, nempe Montignæ, Hornani Comitis fratri, ut tradit Campana. Quidquid fuerit, certum sibi etiam non innotuisse fate tur Haræus supradicti foederis primarium Inventorem, licet ex gravi authore hac exscriptisse affirmet: [Inter nobiles erant adolescentes nonnulli, qui, vel Gene-
ve, vel in Germania peregrinantes Religiones didicerant, de seriq[ue] Galliarum exemplo, quam sequerentur Religionem non debere affirmabant. Ab his paucis coniunctio primò suscipitur, ita incerta initio, ut quid, aut qua ratione aggredi oportet, constitutre secum difficulter posset. Verū, cum hæc, verbis concepta, conjuratio, inanis futura diceretur, Philippo Marnixio, Domino Sanctæ Alde gundæ distante, sex und secum nobiles fædus sanxerunt &c.) Horum verò nomi-

nomina hęc sunt, Dandeloius Vilerius, A Hamehus, Tholouius, Bouxtelius, & Dolbainus; quibus deinde Orangius, Egmondanus, Bergenius, Hornanus, Montigneus, Hoochstratanus se addiderat, qui foedus inter se scripto firmarunt; cui, ut Bentivolius narrat, compromissi nomen dederunt. Hi igitur, cùm alii simulatione rem agere equius judicarent, Provincias atque Urbes, in quibus turbas concitarent partiti, apud amicos, & notos, suam societatem suscipiendam curarunt, magnaque voluntatum, studiorumque consensione effectum est, ut passim multi nobiles se conjurantibus adderent, tabulaque consignarent: imd nonnulli, inaudita animi levitate, quid essent, quidve continebant percipere negligentes, ceterorum, qui illas subscriptissime dicerentur, profientes se stare judicio, eas pariter subsignarunt, & inter hos, Catholicos etiam extitisse aliquos, scribit Surius; qui tamen, prava deinde confederatum mente comperta, ab eis se separarunt.

IV. Ubi igitur, quod praefati sumus, Edictum vulgatum fuit, sese à Zelandia, Ollandia, atque Ultrajecti Praefatura abdicandi facultatem à Gouvernatrice Orangius obtinere connixus est; quod, ex quorundam Edicti ejusdem capitibus, imminentibus, certèque exorituris motibus, obstare non posse, se intelligere diceret. Vigesima quoque secunda die Januarii, quatuor supremarum Brabantia Provinciarum Urbium Delegati, unà cum Brabantia Cancellariae delegatis Gubernatricem adiere, sibi que impositam Inquisitionis jurisdictiō nem sustinere non posse, quorundam privilegiorum suorum exhibitione, ostenderunt. Varii etiam contra Edictum ipsum, ac Inquisitionem, per Urbem, seditionis libelli sparsi fuerunt: Inquisitione ipsi, magna militum manu, Brusvicensium Ducem, brevi, auxilio venturum, subdolè, seditioneque vulgarium, dū interim novis Edictis, de officio Parmensis subditos commonefaceret, secretò licet, ad turbas sedandas, de mitigandis Regiis in haeresim, ac pro Inquisitione mandatis, continua consilia haberet.

V. At foederati, qui ursus Breda, mense Martio, apud Orangium convernerant, quarto nonas Aprilis primū Bruxellam ingrediuntur, inter quos

Henrico Bredenrodio ab iisdem delata provincia, ut pro toto Conventu verba faceret, libellumque Parmensi exhiberet. Eamdem quoque Urbem paulò post, nempē tert̄-non. Aprilis, ingresus est etiam Ludovicus Nassovius, tam frequenti nobilium comitatu, ut jam, Bruxellæ centum quinquaginta censem̄tentur, quorum omnium nomine Bredenrodius, ex sibi imposito, ut diximus, munere, nonis Aprilis in amplissimo Equitum, Togatorumque Senatu, quem Parmensis eo die coegerat, post multa ad sui sociorumque excusationem prolata, libellum supplicem ei obtulit, cujus summam Franciscus Harraus hanc fuisse scribit,

(Esse ita sane, ut causas non improbables Rex haberet, quibus, cùm an-

stante sapientia, sum postremis literis, patris Cœ-
jaris exemplo, retinendam veterum de-
Religione Edictorum severitatem impe-
raret. Verum, cùm non unis, neque iſdem consiliis, administrari Rēpubli-

cam perpetuā oporteat, fuerintque ea
Edicta jam olim, (cùm ferre ea posse ho-
mines crederentur, cùmque minus exabito
ex eorum prescripto ius diceretur) ma-
ximorum malorum, gravissimorumque
motuum causa, vereri se modo, non tam
veteres animorum offendentes, atque eos
rerum motus, seditionesque, quibus con-
cussa, gravissima ruina Rēpublica col-
labatur. Nam pridē se sperasse futu-
rum, uti vel Proceres, vel Provinciarum
Ordines hanc in se curam suscepserint.
Verum, cùm certi, quas ignorarent, de
causis, hoc illi Rēpublica officium non
præstiterint, facere se necessariò, pro ea,
qua Regi, Patriaque necessitudine tene-
rentur, usi de rebus tantis, Parmensem
commonefacerent, ceterisque, hoc suo
officio, idcirco præterent, tūm quod agros
habitarent, in quorum vastitatem com-
motorum se se hominum rabies, ut plu-
ritum converteret, tūm quod sibi, ceteri
que per Belgium hominibus, nullam
contra calumniam sufficiatram innocen-
tiam intelligerent. Postulare itaque se
uti, ex legatione, Regi Parmensi expo-
nunt, retineri (nisi, veteribus Edictis ab-
rogatis, novisque, ex sententia Ordinum
generalium, promulgatis) Rēpublicam
diutius non posse; tūm quoad de hac le-
gatione sententiam Rex rescripturus,
differri omnem Inquisitionis, Edictorumque executionem Parmensis patia-
tur; atque hac esse postulata, que No-

biles,

^{1162.} biles, jam pridè Regi fide probati, bu-
millimè flagitarent, extrà omnem sedi-
tionem, & diuimusculpam futuri (quod
Deum, Regem, Parmensem, Senatores,
omnes omnino homines, atque suam con-
scientiam testarentur) si fide optima,
præclarissimumque in Rempublicam flu-
dio monentibus non pareatur.]

VII. libellum hunc, licet in eo libe-
rius, quam par esset, fœderati loqueren-
tur; tamen in lenius verborum genus
fuisse ab Orangio commutatum, tradit
idem Harzus, quod jam, sumpsis viri-
bus, conjurati in apertam exiliret auda-
ciam, quæ quidem erupit, cum libello
eodem à Parmensi retulere responsum,
quod paucis complexum, ejusmodi fuit:
[facturam se, quod de Hispanica Lega-
tione proponeret; jamque anteā, se
eam novam Edicti formulam concep-
se, qua Regio decori, subditorumque
simil genio, ac utilitati prospiceretur.
Ferre nihilominus imperii sui rationem
haud posse, quod interim, omni metu
Edictorum sublato, Religio, ac Fides
pravis, ac impiorum commolumentum insi-
diis objecta remaneret; leniter tamèn,
ac circa omnem severitatem, se impe-
rante, Inquisidores suo munere perfun-
sturos.] Hi, enim, temerè vicissim
responsum reddiderunt, se optasse, ut
clarioribus dilucidioribusque verbis
animi sui sententiam Parmensis aperi-
ret; quapropter, si quid eorum, quæ
metuebantur, accidisset, sciret ipsa pro-
fecto, cuiusvis criminis se esse inno-
xios, quod ipsorum consiliis, oportuno
tempore, aures adhibere contempsif-
set.

VIII. Hinc dicti facta addiderunt: cùm
enim commota tempestatis periculum
non minus agnovisset, quam formida-
set Parmensis, conceptum timorem ita
in corde pressum retinere non potuit,
ut inter loquendum, cuidam proceri
Barlaimontio illum non aperiret. At
eam ut consolaretur Barlaimontius, his
verbis usus est: (Nequaquam Domina,
nè metuas hos, sed mendicos, sed nebu-
lones.) Quæ quidem verba, cùm ver-
naculo protulisset sermone, juxta hujus
prolationem observata, conjurata Geus-
iiorum nomen impositum est. Geusii
siquidem vocem, quam gallicam aliqui
faciunt, modò scurrum, modò mendi-
cum, modò facetum nepotem significa-
re nonnulli existimant; licet alii teu-
gonicam credant, & pro Geusen usur-
pet.

pant, quam maiores, vel Gothis, genti
barbaræ tribuisserint, vel Gothicis no-
minis odio convicium fecissent.

Apud I. f.
IX. Quidquid sit, cùm, eodem Aprili
mense, quos diximus, fœderati, qui jam
trecenti numerabantur, in Comitis Cu-
lenburgii ædibus pranderent, proque
magnitudine, multiplicitateque pocu-
lorum, publicarum rerum curæ con-
silia, ac verba multiplicarent; inter alia
accidit etiam recitari dieterium, quo à
Barlaimontio tota ea optimorum, nobis
lissimorumque hominum multitudo in
contemptum dieta fuerat; quo audio
omnes verbo perculsi, & a vino simul,
non modò exhilarati, sed extrà se rapti,
uno ore, unâque voce, libenter in Re-
gis, patriaque gratiam se Geusios fu-
turos clamare coepérunt, & dicen-
tes: vivat Rex, vivant Geusii, immuni-
bus, ad Regis Geusiorumque salutem
se se poulis profuderunt. Hinc Breden-
rodius, quem, omnium nomine, libellum
Gubernatrix obtulisse diximus, fœdera-
torumque ferè Princeps videbatur, vas

ligneum postulat, manticam è trabe
suspendit; sub trabe faustum Regi Geu-
sique potationem indicit, jurisjurandi
eam formulam potanti prescribit: uti
usque ad panem, salem, atque mantici-
am, non discessurum se ab instituto
quisque prosteretur. Crescit bacchan-
tium furor, galeri permuntantur, inverti
capitibus imponuntur, ad singula quaque
momenta: vivat Rex, vivant Geusii,
inclamatur. In aream procedunt, &
idem quoque symbolum per insequen-
tes dies repentunt, & mox è cinericio
panno sibi vestes assunt, minutisque
mendicantium è ligno scutellas, pocu-
laque è gale ro suspendunt, numismata
cudi in eam formant procurant, ut uno
latere Regis effigies, his circumscripta
verbis; Fideles Regi, altero, duabus
fœderatis manibus implicata mantica,
conspiceretur, his verbis adiectis: usque
ad Manticam. Radi sibi postremò, præ-
ter superioris labrum, barbam reliquam
E jubent. Hinc, sicuti Protestantes in
Germania, Hugonotti in Galliis, sic
in Belgio Geusii deinceps, qui à Fi-
de Catholica defecissent, auncupati fue-
runt.

x.
Qui in Hispaniam legati Regem
adirent, Marchio Bergensis, & Monti-
gneus eliguntur, à fœderatis Geusis
probati, qui donèc Regis animum per
eos non intellexissent, tranquillè se-
domi

domi Rempublicam habitueros promiscunt; sed, quām probē fidem datam præstiterint, subsequentes mox coitiores, ut obseruat ab Isselt, & aliz ab iis excitata turbæ luculenter ostenderunt. Interim Parmensis, dimissis in suas quoque Provincias Praefectis, eorum singulos earumdem Provinciarum Conventus cogere, mense Mayo hujus anni voluit, in quibus, ipsa mandante, hæc capita proposita fuerunt, à præfato Harao, quem præ omnibus fidelem, ac exactum Belgicorum tumultuum Scriptorem reperimus, & quæcumque scriptis, ut ab Isselt observat, ex ipsiis autographis decerpit, sic adnotata leguntur.

(Qui aliam à Catholicis Religiem, publici, privatimve doceret, munus gereret, libros scriberet, domum, sciens, dolo malo preberet, turbam concitaret, Catholicos offendaret; in eos homines, pénitentes gladio, non pénitentes laqueo animadverteretur: bona ita demum Fisco cederent, si non iis Provinciis atque Urbibus existarent, quibus ob crimini in commissum cadere bona damnatorum non consueverunt.

Qui crimen bæresis animo contrariasset, res factio non admisisset, huius pénitenti, & coram Episcopo bæresim renunciante, pæna est terror non existaret.

Qui delatus, bæresi non renunciaret, ita proscriptus bonis useteret; alienandi, testandique de iis bonis potestatem non haberet; mortuo bæredes Catholici ab intestato succederent: bona ita tamè amitteret, si contra Religionem, quietemque Provinciarum absens moliri quid convinceretur.

Anabaptistæ pénitentes, nullius gravioris facti rei, extra ordinem, arbitrio Judicis coercerentur, pæna mortis non tenerentur: sed non pénitentes, definito exilio; bonisque multatatur.

Hæretici relapsi, inde denud pénitentes, exilio, atque bonis; non pénitentes morte punirentur.

Anabaptistæ relapsi, nullo discrimine, laqueo suspenderentur.

Qui libros, vel hæreticos, vel sedis, sciens, dolo malo sepius excudisset, distraxisset, ita pæna Ministerorum Doctorumque teneretur.

Qui rarius fecisset, ita proscriptus, arbitrio Judicis, vel ære, vel corpore pænas daret.

Qui lucro, non bæresi adductus, res eas fecisset, extra ordinem, arbitrio Judicis coerceretur.

Qui, quid quis seduceretur frequenter disputaret, pæna mortis; qui raro, nec seducendi animo, sed curiositate id faceret, in eum, arbitrio Judicis amadverteatur.

Quis libros improbatæ letationis gereret, legendos alteri exhiberet, imagines, signa, Statuas, religioni contumeliosas pingere, sculperet, pictas, sculptas haberet, illicitis novarum religionum collegiis interfusisset: in eum, pro crimini per sonae, atque rei diversitate, arbitrio Judicis statueretur. E contra quæ bæretorum illicita collegia denuntiasset, huic si collega extitisset, pæna condonaretur, fin collega non fuisset, vel dimidium honorum, si sexcentos florinos non excederent, vel quarsam, si excederent, è bonis damnatorum acciperet.

C Peregrini intra Urbes, atque pagos ita demum futuri inquiliini admitterentur, si idoneas ab eo, exi postremo paruisserint, Parochio, atque Judice literas afferrent. Ad Peregrinos tamen Mercatores, ita ea cautio non pertinere, si modesti, sine Catholicorum offensa, permanerent.

Quibus reis ob pénitentiam fuisset condonatum, ji Magistratum imposterum nullum gereret; quois tamè suspectos de bæresi Judices pronunciassent, ji, recognita, impetrata in integrum restituzione, à Magistratu non prohiberentur.)

His (inquit Hargus) de Ludimistis, & Typographis, & alia pauca capita etiam addita erant, quaè forsitan de iis, quæ suprà ex Thuano, & Surio proposuimus, decretis, egisse censendum est.

Variè igitur Ordines responderunt; & quidem Artesii, ut idem Hargus narrat, si calumniatoribus poena statueretur, universa sibi placitura capita fassi sunt. Flandri etiam ita absentiis sunt, ut contra ea multa nihilominus de certis suis Privilegiis, de Judicium præventione objicerent; cum Jus nullum in laicos dicere, permitti Clericis vellent; de libris non solos Theologos, sed coeterarum quoque disciplinarum professores cognoscere optarent. Attributes autem, Hannionis, & Namurenses capitibus subscriv-

scripsisse, scribit Thuanus, qui ex instituto hæreticorum partes tueri contendens, postquam diffiteri minimè potuit, capitum formulam singulis Provinciarum Ordinibus à Curia propositam fuisse, ut eam ratam haberent; Attrebatesque, Hannonios, ac Namurcenses ei subscriptissime addit, & in Flandria, & Brabantia promulgatam fuisse, non vocatis Batavis, Zelandiis, Frisiis, & aliis, quod ji. privilegiis, & immunitatibus suis fulti, minimè assentirentur. Quod enim Batavi, Zelandi, Frisi voeundi fuerint, minimè intelligitur, cùm separatim singularum Provinciarum Ordines cogendi essent, nec promulgationi in Brabantia, vel facienda, vel facta commune aliquid ipsi haberent. Nec privilegia, ac immunitates, quibus fulti, capitibus minimè assentirentur, ipsarum Provinciarum Ordines cogere vetaret, cùm alias quoque Provinciae similibus, ac illæ, privilegiis, ac immunitatibus exornatae, & à novo Edicto, ut diximus, aversæ, illud non receperint; nec ex hoc tamè suos singulæ Ordines convocate respuerint.

xii. Ex eo autem Edicto, nullum, ut tradit Haræus, Respublica fructum est consecuta; nec mirandum est, promulgatam hanc temporariam, ac fiduciam placitorum moderationis formulam, multis indignationem, universis risum movisse, idque adnotasse Thuanum, eo quod in ea, (ut ipse dicit,) loco summi beneficii decretum esset, ut Protestantes, Ministri, eorum hospites, & qui offensioni causam darent, non flamma, sed suspedio necarentur; qui animum sententiamque mutarent, gladio; vulgus in errorem labens, exilio castigaretur. Mirandum, inquam, non est, cùm jam in apertum profiliere hæretica insaniam, furorque decrevisset. Etenim, mox ubi de mitioribus his legibus Parmensis agere coepisset, & in Lubrico ita rem constitutam nonnulli federati animadvertisserint, ut, si persuaderi hoc, quod proponebatur, Edictum contingeret, nulla imposteriorum stabienda nova sectæ spes existeret; astutissimis quibusdam suadentibus, novarum rerum amatores, Gubernatrix, omni prorsus sublatto Edicto, eorum votis cessisse, subdolè, etiam scripto, vulgarunt. Quo factum est, ut Cardinalis Bentivolius tradit, quod torrentis instar, vox hæc, ultrò, citrò-

A que cursus, vi. um ic concitaverit, ut, paucis ante Kalend. Maji diebus, virchm majores Flandriæ vicos, per agros, diur. i etiam haberentur Calvinistarum conventus; nocturnos enim diù ante celebrarant. Tum siquidem publicè, effrenatèque, ex industria prodire hæresim federati curarunt, ut sic facilius impiis eorum petitionibus, necessitate ferè cogente, Rex annueret: Imò ad plebem incendendam, crebros sparso rumores de Legatorum infasto in Hispaniam adventu, de Regis contra Sectarios, eorumque fautorum indignatione, de Clasis, ad cum in Belgium nortandum, apparatu, de Henrici Brunsvici, qui sub Philippo merebat, cum delectis milibus, ut Inquisitoribus, (sicut innuimus,) sovisque Episcopis, armata manu prestò esset, ex Germania adventu, Thuanus ipse diffiteri minimè potuit; effectumque id afferit, ut in dies crescentis, numeri ostentatione adversarii, metus incutetur: additique impiorum conventicularum factò initio, in Flandria, Brabantia, Gheldria, ac Frisia conciones publicè, deinde in patentibus campis, aliisque opportunitis locis habitas; passim ad eas primùm inerme, sed postmodum, ad corporis tutelam, armata confluentे plebe.

B C D E Si factò impetu, impunè ubique Calvinistarum, Lutheranorum, Anabaptistarum diffemnabantur errores, summisque laudibus unusquisque falsum, cui se addixerat, dogma extollebat; nec doctior quisquam, aut peritor predicationis munus assumebat, sed qui impudentior, iniquaque innixus quisque opinioni, eam, non tam proacriter proferre, quæc alias etiam, uti Dei verbum, docere posse arbitrabatur. Foemina etiam, quibus ab Apostolo præceptum erat, ut silenter, & si non aliis prædicare, colloquiis saltē interesse, horrenda prorsus temeritate contendebant. Nullæ tamen per Lutzeburgum, Artesiam, Hannoniam, Namurcum, neque per Insulas, Duacum, & Orchum hæretica coitiones habitis sunt.

XIV. His idcirco compertis, mitioribus remediis omnino posthabitatis, severiora adhibenda censuit Gubernatrix; ac mense Junio, in impios conventus graves penas decrevit: quod tamè Edictum inefficax fuit, si Thuano crederatur;

Bentivoli
super
Haræus, 1566
sup.

datur; nam alii, eo, in Urbibus coētā-
citatim plebem asserunt, & insuper hunc
fructum perceptum, ut quibus locis
conclaves nondūm haberentur, in iis
nō suscipiēruntur, Magistratus operā,
cātūm esse scribunt. At contrā, (ut
refert Hattus,) quibus locis jam facta
erant, majore etiam hominum concus-
tu, armatorumque multitudine, Min-
istri conventus suos ad loca Urbibus
viciniora transludere, Psalmos ad nu-
meros Marotanos, Bezanofisque, instar
Sirenum, decantarunt; in Papam, ut
Antichristum, in Sanctorum imagines,
ut Idola, in Monachos, ceteroisque
Sacerdotes, ut Pharisios, (exemplo
Ducis Iose, Eliae, Machabeorum, imd
ipsius Christi, ut jaftabant,) conclaves
acerbas perpetuā habuerunt. Quin &
Legatos in Gallias, Angliam, Germaniam
varios miserunt, ut undique
accitis viribus, coēptis rebellionis ausus
teruerent. Foederati etiam, assimilata
specie, quōd Hispanicis Legationibus
non responderetur, sexto decim. Kal.
Augusti ad Sanctum Trudonem ditio-
nis Leodiensis Urbem, seditionis fatis
coeventum habuere; dūm interea,
post diutinas conclaves in Flandria, per
obscuros primum Casletane ditionis
pagos, Tempa violentur; inde, Augusto
vīense inēunte, in vicinum Balliolum,
furor transit, celebre ibi Monasterium,
colluvia hominum invadente, imaginis
bus, statuisse insultante, omniaque
evertente Juliano, & Jacobo Ministris.
Eadem Stigerii patrantur sceleris, &
Lyfi transgressa, per Insulensem agrum,
Seclinum usque excurritur. At tantum
facinus Seclinienses, Goudecuriani.
Vvourinianis, ceterique ejus regionis
rustici, minime ferendum putarunt;
ideoque, nullo imperante, sumptis, quae
sors obtulisset, armis, uno agmine in
obvios Iconoclastas irrunt, quorum
pars in paludes concitatur, vel flumine
mergitur, altera, paucis demptis, qui
delapsi sunt, ferro trucidatis. Eadem
fēre sacrilegia, (ut mox dicetur) Ipsi,
ejusque exemplo, Gandavi, & tota
occidua Flandria regione, in Urbibus,
& pagis commissa sunt, scelus fovente,
ac saltē dissimulante, Egmondano.
At quod Antwerpia patratum est, uti
omnibus præstat, omnibusque exemplo
sunt, sic non cursum, ac properatō reci-
tandum. Illud, præter inumeros alios,
ab Harzo habes his verbis.

Anpal. Eccl. Tom.22.

A Antwerpia jam inde à mensē
Majo uterū gestaraz; binc mensē Ju-
lio insignibus feci agrariis concionibus
intamuerat; ac efferrant Lutheranorum,
& Calvinistarum in uno utero concer-
tationes; necessariō itaq; prodire;
Flandrie exemplo, infauustum partum
oportebat. Solemnē annū, Febo Af-
fumptionis Beatae Mariae Virginis, Ur-
bice supplicationes de more perageban-
tur; Imago Beatae Mariae Virginis so-
lemni pompa per Urhem circumlata,
indē, pro more, medio templo collotatur.
Multi itaque verborum contumelias Je-
richonitum bune triumphum Areæ
novi Testamenti, (similis enim descri-
bitur Areæ veteris ad Jerico Iose 6.)
multū proscindunt, Deiparam (prob
scelus!) Mariolam fabri, d' Iosepho
fabro salutant; accidunt animos Mi-
nistri, fugiendo non animo modō, sed &
corpora idola clamant, eradicant, extir-
pari tantum summī Dei contumeliam
oportere vociferantur. Quinto itaque
die post, illo ipso tertio decimo Kalend.
idei, die Auguſti vigeſimo, post preces
vespertinas, nebulones nonnulli Sacram
ēdem primariam, D. Virgini Sacram
ingressi, in Janis clamoribus, vocibusque
toto Templo concertant, Imaginem Bea-
te Marie compellant; si Vivant Geusii,
elamet, pareituros se illi affirmant.
Editi inſultant, cum Catholiceſ rī-
zantur. Excitus ad eum rumorem Ma-
gistratus, initio apparitores, post è suo
Collegio certos in Templo, nullo fructu
ablegat. Subvesperam itaque hora sexta,
occlusi Templi foribus, p̄ceunte quo-
dam Centurione, qui turandarum con-
cionum munus tenebat, sublata voce, ad
numeris Genevensis Psalmum auspicio-
tar, coeventu, ut velut carmine motis
mensibus, in Imaginem Deipare, rete-
rasque furibundi infilrent; Cribrum
denique und cum cruce funibus detra-
culum in frusta comminuerent; latrones
tamē, (suis equidem suelaci) in actos
relinquerent; Sacrosanctū Sacramen-
tum, horrendis contumelias afficerent,
præstantissimorum pilorum monumen-
ta confringerent, religiosa, jure etiam
Gentium, mortuorum sepulchra viola-
rent, supelleſſidem Sacramēntū ab-
ferrent; atque ea ratione pauci nebulo-
nes, nemine repugnante in tam populoſa
Urbe, totos tres dies bacchantur, toriū
Urbis Tempa diripiunt, Monasteria,
Sacella, tibos, quos absumere non pos-
sunt,

Juni, profundunt, cerviciam reliquam jordan, Libros Bibliothecarum, nullo discrimine confundunt, pecuniam, vestem, supellebitilemque sibi omnem rapiunt.] Et infra (Jam vastatis, hunc in modum, Templis, mox primarium Beatae Mariae Hermannus StycKer Zuollanus, Calvinistarum Minister turbulentissimus invadit. D. Georgii adem Lutherani occupant. Lubet adiungere verba Metrii Calvinista, quod certius etiam ista posteris content. Maragravius, (inquit) postquam plebem difficile expelli, aut sedari posse vider, omnes januas, una excepta, claudit, & difedit, hic populus audentior factus, cum jam vesperi hora sexa esset audita, alter alterum insigat simulacrum Mariae turbabat, Sacellum effringunt, exclamant: Vive les Geus, Vivant Geusii. Hoc incepit, mox tam valido furore ulterius progressam, graffatum, pluribus que manibus laboratum, ut ante noctis medium, omnia sacella effracta, Altaria dejecta, Statua, simulaca, & imagines turbatae, fractaeque, claustra omnia referata fuerint, in hoc amplissimo Mariae Templo, Altaribus, plus minus septuaginta, decorato; & pretiosis picturis, regalique luxu tam splendido, ut simile vix inveniri queat. Hec omnia simul atque hic peracta, ingentes Adolescentium ceterve, viris nonnullis, nebulonibus simul, & meretricibus permixtis, circumcurrunt, idem alii etiam locis perpetraturi, Franciscanorum, Clarissarum, D. Jacobi, Andreae, Georgii, Michaelis Petri Potsi Burgi, Fakenerum Sororum, Albarum, Nigrorum, & Tertianarum, Nonarum Bogardorum, Dominicanorum, & ut semel, ac simul dicam, totius Antuerpiana Urbis Templa, Sacellaque omnia, infano, festinoque tumultu, vastant; ita ut, ante clarum orientis solis iubar, praincipia, quoque diruta, deturbataque fuerint.] Et nonnullis intercessis [Postridi mandatim atque portae patetane iconaeborum quidam extra Urbem currunt, E primò ad D. Bernardi Monasterium, sexquimilliaro ab Urbe, deinde circumscribent in pagis, Antwerpia vicinis, incredibili audacia, & strenuitate, omnia in Tempis confringunt, ac demoluntur. Intered alii, toto hoc die, & duobus sequentibus, in ipsa Urbe, Templa, & Monasteria iterum percurrent, & quidquid reliquum, vel integrum inve-

A niunt, confringunt, nemine contra, aus dicente, aut faciente.] Sic ille.

Falsa verò, ac commentum, ex his, ea reprehenduntur, quæ Thuanus, ad excusandum, ex more, horrendum haereticorum facinus, scripto mandavit: narrat siquidem, quòd, dum Christi Crucifixi simulacrum ingens, egregiè deauratum, (cujus supra Haras meminit, ut audistī,) impii funibus, cunctantè, tractimque dejicere conarentur, forte accidisse, ut in velleris aurei Equitum insignia, super exedras depicta, incideret, eaque confringeret; quamobrem, patientiè se jam in justam indignationem vertente, Magistratum, ac plerosque cives arma sumpsisse, & multitudinem, è plebis fece talia molientem, avertisse, ac propulsasse; quibusdam ex his comprehensis, & mox in foro partim suspensis, partim exilio, & alia poena, ad exemplum mulctatis, &c.

C At, quām fabulosa simūl, ac inepta sint hæc, aliaque ejusmodi, quæ addit, ut tanti sceleris consciens, ac authores haereticorum præcipuos minimè extitisse ostendat, ac ferale excidium in plebis tantummodo fecem rejeciat; ex ipsius oris testimonio facilè judicatur. Cum enim omnes penè Scriptores, quod prædiximus, venerandum Crucifixi Redemptoris simulacrum in majori Urbis Templo statuerint, idque primum à saevientibus latronibus legatur direptum; cum hoc prima die accidere, & biduo sequenti continuatas sacrarum ædium à sacrilegis direptiones, nemine contradicere, aut ire auso, Thuanus ipse diffiteri minimè potuerit; quomodo deinde, ex præfata imaginis confractione, Magistratus, ac ciuium patientia in justam indignationem versa, sacrilegia ista molienti multitudini, armis sumptis, se objecisse, ac poenis etiam impositis eam coeruisse afferuit, si non tantum (ut diximus) ea die, sed biduo etiam sequenti, nemine contradicente, eadem facinora plebs ipsa patravit?

Quòd verò impie commotionis, ac excrandi excidi, non tam plebis fecem, quām nobiles haereticorum, (quos Thuanus deinde, & alii, ut infra dicetur, se crimine illato purgare contendisse pluribus, ut innuimus, narrat) ac Magistratum gerentes, auctores

Re-

Respuerant enim Antuerpienses Magistratus ipsi, quod, ad coercendam plebem, qua jam ad seditionem versa agnoscerebatur, obtulerat Parmensis auxilium, ut cuncti ferè Scriptores, nec ipso Thuano dempto, testantur; eò ab heretica pravitate perduita iniquitate, ut proprium excidium, ac calamitatem diligenter, sibique ipsi minimè parcendum putaret. Quibus si addas, quòd biduo tantum, postquam ab ea Urbe Orangius discesserat, ejusdem horrendum excidium patratum fuerit; verum intelliges, quod Haragus his verbis scriptum reliquit: (*Certè nemo scè contra eos, (nempè nebulae conjuratores) toto triduo serì movebat. Causa ferebatur, quòd aperta machinatione nobilium fæderatorum, (qui, ut passim ubique suos, sic & Antwerpia Penitentiarium Vœsenbeekium, aliosque habebant) tñm & tacito favore Orangii, & siorum procerum ista fieri satis constaret, atque ita non temere cibis contra cives ad arma ruendum esse, plures ratiocinabantur.*) Sic ille: in d ab ipso Thuano eadem hæc Orangii perfidia his verbis proditur. (*Dùm beccagerentur, crebris literis à Magistratu Arausisionis rogarbatur, ut ad Urbem veniret, qui sua dissimulatione usus, becc per suam absentiam fieri mallet, sive necessitate eos adigere vellent, venire noluit, nisi ea conditione, ut sc̄, suaque, & omne Urbis administranda jus sua potestatis committerent. &c.)*

XVIII.

Ubi igitur tot, tantaque Antwerpia patrata crimina Parmensi innocuere, ipsa nuncio confernstra, cùm (ut scribit Bentivolius) Proceres, Provinciarumque Gubernatores, temerarios hos ausus non modò dissimulare, sed iisdem etiam fomitem ministrare meritò suspicaretur; propria incolumitati consulendum putavit, compositaque supellestile, Montes in Hannonia adire decrevit. Formidinem ejus ritè auferant, ac in sententia in tutiorem locum se recipiendi, confirmaverant fœderatorum communiones, quibus temerè de milite à se conscripto, de societatis suscepitis, multa satis palam jaçtabant; & quòd circa Bruxellam, per agros ita turbulenti quidam armati discurrerent, (& quidem studio, ut inde eam excedere compellerent,) ut Urbi ipsi, Regioque pariter palatio timori essent; eò magis, quòd Vilvordiam

Annal. Eccl. Tom. 22.

A Parmensi abducta, Geusios ei custodes apposituros, diceretur. Præcipui ferè omnes Belgii proceres Bruxellæ tunc commorabantur, qui, auditio Gubernatrixis consilio, à proficisciendi proposito eam retrahere studuerunt. Agamontius, & Orangius, præ aliis, hoc officio sunt functi, & non esse, quod Bruxellæ metueret, ac potius se propriæ vita jacturam, quam vim ullam ei inferri passuros edicunt. Sic ei consulere visi sunt, sed reverà (ut Bentivolius adnotavit) sibi potius consulere voluerunt; haud levis siquidem criminis rei existimati fuissent, si corām ipsis Gubernatrix aliò se recipere, vel potius se infugam tradere coacta fuisset. Sacrilegis nihilominus Antwerpianis nil magis in votis fuisse, quam ut Parmentem Bruxellæ exturbarent, quòd, ea absente, impium suum facinus Bruxellensē sectatores sperarent, mox dicetur.

B Proceribus igitur, quos memoravimus, suadentibus, à sententia Parmensi discessit; deinde cum fœderatis, certis legibus cœtera quoque composuit. Quapropter, Edicto, vigesima quinta Augusti edito, ipsamet, & suas cum fœderatis pactas inducias vulgavit, & populos de officio commoneficiens, brevi ad futurum Regem dixit. Gravissimas quoque poenas sacrilegis Templorum direptoribus interminata est, & contra Magistratus, & Urbes, quæ sceleri consenserint, privilegiorum jacturam decrevit. Bruxellæ militare imperium Mansfeldio, confirmavit, mille octingentis peditibus deletis, & tota ea Urbe, ipsiusque agro, hereticorum proscriptis conciones, ac novarum sectarum exercitia prohibuit.

C Verùm (ut scribit cum aliis Thuanus) pessimum Antwerpia exemplum, jam ad alias Urbes, & loca transierat; nam Mechlinie idem hæretici ausi sunt, licet à Magistratu impediti. Liræ autem, cùm alièr multitudinem Magistratus coercere nequiret, à Templis, sacris imaginibus, aliisque sublatis, quæ offendionis causam præbere videbentur, Iconoclastarum consilia elusit. Breda verò, Bergæ ad Somam, item ad Sylvam Ducis in Brabantia, in Flandria, (ut innuimus) Gandavi, Ipris, Teneramondæ, Alofti, Aldenarde, Tornaci, & Valencianis, plebs impunè sacra omnia evertit. Trajecti pariter ad

XIX.

XX.

Mm 2 Mo-

Mosam, Dordaci, Amsterodami, Delfis, A
Hagæ, Harlemii, Briela, ac Lugduni in
Batavis: in Zelandie denique, Insulis
Campoveræ, & Ulfissing; in Friesia
Graeningh, Leovardie, & alijs ejusdem
Provinciæ locis; Campis Suvola, &
Deventriæ Oppidis, Transfelanis,
Arnhemii, Venlonæ, Hardevici, Rure-
mundæ, ac Neomagi in Geldria; necnon
Middelburgi, eadem patrata scelera
fuere, cùm impiorum conatus, vel ad-
juvarent, vel avertere Magistratus mi-
nimè valerent.

XXI.

E contra verò maximarum virtu-
tum, fortitudinisque illustri specimi-
na (ut scribit cum aliis Harœus, & nos
paulò antè innuimus) alia Provinciæ,
in iisque constituta Urbes, ac Loca
dederunt; quorum merito, virtuti, ac
in veræ Religionis proposito, laudis
testimonium hic non est denegandum.
Ex eodem Harœo audi, quæ fuerint
[*Lutzenburgum* (inquit) *Artesia*,
Hannonia; *Urbes*, *Insulae*, *Duacum*, *Or-
chinium*, *Namurcum* nullam hujusmodi
in se contumeliam admirerunt.
Brabantia item, *magnam Ducatum por-
tionem*, quæ *Lovanio*, & *Bruxella* de-
scribitur, magna cum laude immunem
habuit. In *Flandria*, *Brugæ*, *Cortra-
cum*, *Grancilinga*, *Dunkerkka*, *Alo-
flum*, *Tenramonda*, *Geradimontium*
officium præstiterunt: adeoque *Caſen-
broſius*, unus licet è fæderatis, *Egmon-
dano* à consiliis, cùm *Iconomachos* circa
Geradimontium nonnullos offendisset,
colleba, [ut re subita poterat] perexi-
guæ *ruficorum* manu, cæſis duodecim,
viginis vulneratis; è captiuis quinqua-
ginta, uno è viginis suspensis, reliquis
virgis cæſis, ingentem factiosis homini-
bus merum incusſit. &c. *Neomagi* et alius
hunc temporibus fuit, uti Magistratus
præclarè imperanti fortiter cives pa-
rerent, concionatores Urbe profili-
gent, Societate *Sancti Nicolai* ibi cele-
bri, suppellos homines moverent, Comi-
tem *Megemum* in Urbem adducerent, E
consiliaque, Religioni, obedientiæque Re-
giæ retinendis opportuna, suscipserent.
Comiti Culenburgano, novam religio-
nem meditanti, forrissimè honorati plu-
res cives resisterunt; eruditoque libello
pericula ei, quæ post acciderunt, tanto
antè demonstrarunt. Ultrajectum, cele-
bris eo traxi Civitas, antequam è subi-
to, atque inopinato metu je collegisset,
quatuor Ecclesiæ Baptismalium,

duorum Monasteriorum, Dominicanorum,
& Franciscanorum contumeliam,
itd est perpeſsa, uti loca cetera, pruden-
te Canonicorum, ceterumque fortitudine,
ab injuria conservarentur. In Hollan-
dia, magna, iis temporibus, fuit Dor-
draci, Harlemi, Gouda, & Gorcomi;
gloria Per Zelandiam, Frijstamque,
quamvis inter Lutheranos, Calvinistas,
atque Anabaptistas variè resjactaretur;
Catholicorum tamen per ea loca mul-
tum constantia, atque virtus emicuit.]
Haſteniū ille.

Antuerpiæ autem conjurati, cùm
secum, (ut innuimus) in execranda,
quæ patraverant, delicta descensuros
quoque Bruxellenses, exturbata ex
Urbe Parmensi, sperassent; ubi hac spe
frustrati se agnoverunt, suaque nutare
molimina consiperent; sibi ipsis me-
tuentes, libellum Urbis Magistrati
obtulerunt, in quo præcipui, tū nobi-
les, tū heretica iniquitatis Ministri,
se ignaris, ac omnino insciis, in sacras
imagines, ac Templâ furentem, & in
consultam plebem irruisse ostendere
connixi sunt. Probasse quidem ultrò
fatebantur, pravos hujusmodi cultus
penitus ablegandos; non tamen mo-
dum, quo, abiecta Magistratum legi-
tima auctoritate, effectum id fuerat,
quemve idcirco, toto animo fuerant
detestati. Si juberentur, paratos se esse
fidei, ac obsequij iuriurandum repe-
tere; interim tantum sibi locus daretur,
in quo conventus suos cogere possent,
excusantque, quoddam jam Templis qui-
busdam, dum certa aedes ipsis assigna-
retur, ad conciones uterantur. Depre-
cantur demum, ut Edicto districte pro-
hibeatur, nè alius alium, religionis in-
tuitu, dicto, vel factò laderæ audeat.
Sic modò simulationibus, ubi vires sibi
non suppetere agnosceret, modò viri-
bus, ac impetu, ubi tutò posthaberi
poterat simulatio, hæretica iniquitas
usa est: simulata siquidem fuisse hac
eorum, aliorumque hæreticorum, si
quæ fuerunt, officia, ex his, quæ, sub
finem hujus anni, Joannes Strætmanus
Ordinis Prædicatorum Sodalis, ad Car-
dinalem Alexandrinum scripsit, impia
eorum molimina, ac ausus referens,
conjicere erit: dicit enim.

[*Insuper* scribunt compellor per-
fidissimorum hæreticorum, in nostris re-
gionibus, (quorum infinitus est num-
erus) in faniam, ac rabidam jactantiam,
qua

XXII.

XXIII.

Ex Archiv.
Card. Al-
exan. 10. 66.

qua passim gloriantur ipsi, pleni spiritibus malignis, superbissimo fasto, se elaboratores, ut tota iniciatur Italia, atque Hispania; jamque ferunt, se destinasse in dictas regiones confiniales bellatas, atque furias infernales, qui pestiferum ipsorum dogma, atque ziranian tritico superfermentent. Quapropter bummillime orare non desinam V. I. D., qua debo, servata observatione, ut prævia admonitione ad omnes Principes Italie, & quorum interest, ut diligentissima in bosce Fidei capitale inimicos fiat amadverso, rigorosissimaque punitio, ut temerarii ipsorum conatus reprimantur, atque ad petram allidantur, Fidesque Catholica slibata permaneat. Addam & aliam horum perfidorum audacissimam insolentiam, ajunt enim, ubi Regis nostri Catholici (cujus presentiam omnes boni, & Catholici, ut Angeli volunt expectant; malis verò, & ieiunis fari ne homines metuunt) qui se vire non definunt in Deum, in Dei Sacraamenta; in Sanctos, lingua ipsorum pestifera, & solium metu à facto simulantes, in clerus, & omnem statum Ecclesiasticum, quem etiam in universum fere trucidatuos jam iterum, ante Omnim Sanctorum Festum minabantur. Sed laus Deo adhuc subsistimus, (licet in nonnullis ex Oppidis Ecclesiastici, & Religiosi expulsi sint) dum nobis aderit in primo accessu, iram, & indignationem deserbuisse cognoverint; tantisper dissimulantes, ad eamdem malitiam se reversuros, nec definituros, quin ipsorum iniquissima falsitates superiores evadant, ac veram Fidem Catholica penitus extirpente.

Contigit præterea à paucis diebus, quod quidam cognomine Berchmontius, neque re, neque genere nobilis, sed ex Patre nobili, & illegitimo thoro, Breda, oppido Ducatus nostri Brabantie natus, Antuerpiæ [hoc est Anversa] resident, nescitur, an proprio, an alterius insinuè, postquam maximam rei domes tice, & uxoria partem dilapidasset, impium cum aliquibus sceleratissimis hominibus fædus injit, diripiendæ Civitatis Antuerpiensis, & facto tamen enormi facum addidit odium jam excandescent Calvinistarum, Confessionistarum, & Anabaptistarum (itâ enim vocantur hereses, jam per Belgum graffantes) contra Presbyteros, Monachos, & Catholicæ Ecclesie fautores, & eorum Templa, & Monasteria. Conduxerat

A non parvam manum perditissimorum juvenculorum, cum quibus intrepidè Templum Deiparæ Virginis occupat, & ostiis undequaque clausis, ea, qua à Catholicis restaurata erant, disrumpit, & fædissimè omnia contrectat, animo occupandi turrem Ecclesia, & sono Campanarum excitandi populi fecem, & seditione orta, spoliandi Canonorum, & aliorum Catholicorum divitum mercatorum ædes. Quæ cùm Comiti Hochstratano, qui Civitatis Antuerpiensis praefidio præfæt, donec Princeps Orangæ ex Comitatu Ollandie revertatur, denunciantur, statim comitatus cum aliquot satellitibus, ad Templum convolat, & Berchmontium cum sua cohorte adesse jubet, arreptoque satellitis baculo, primus se spoliantibus objicit, eos admonens temeritatem, & insaniam, & deprecatur, ut desistere velint, alioqui se vi contra ipsos experiturum: sed frustrâ admonet, & orat, jmd Comitem Templo includunt, qui rei novitate commotus, jubet à militibus, qui foris erant, Templi ostium vè recludi, & cohortem totam ad pugnam instruitam ingredi, & prædones, aut lapidari, aut capi. Capti Ducem, qui domum profugerat, produnt, qui noctu nibil mali suspicans, ex proprio lecto, & cædibus captiui in domum civicam ducitur, & die sequenti cum quinque ex suis patibulo affigitur laquo, & strangulatur. Quo peracto, multorum animi, qui præœ inbiabant, & Catholicorum eversionem desiderabant, defecere, populusque multum fuit sedatus; attamen interim non silvere hereticorum concionatores, neque cessavere struere & novorum Temporum, quæ maxima audacia, & ingenti sumptu, contra Imperatorum Regumque Edictum, in Civitate Antuerpiensi, & Gandavi, ex terra, juxta portam Civitatis extruxerunt. Calvinisti & duo Tempa Antuerpiæ rotunda forma, ingenti amplitudine, ex latericio lapide ad tebla usque evexere: in quibus Tempis, tertio hujus mensis Novembris, cum maximo omnium Civitatum concursu, suo more Cœnam Dominicam celebrarunt. Sed longè sit à me ipsorum pestiferum modum referre, quem observarunt; nam blasphemis omnia scerent. Confessionistarum etiam concionator apostata, Monachus quondam Carmelita, cum suo socio Dominiano nostri Conventus Bruxellensis, etiam apostata, cum maximo populi con-

concursu; quandoquidem ipsis Bruxella in nostra Civitate non licuit, Antuerpiæ nituntur suis blasphemis evertere Sanctam Ecclesiam Catholicam; sed spero tandem magno ipsorum malo. &c. Bruxella X. Novembri 1566.

xxiv.

Minori fortè Religionis incommodo Gandavi sedata turbæ, cùm neque intra Urbem, nec aliis, quam Calvinistis concionandi facultas sit facta; cùm è contra Antuerpiæ omnis novæ religionis conventus receptus fuerit. Amstelodami verò, re cum sex, & triginta festatoribus diù agitata coram Curia Ollandia Delegatis, tandem sic componitur, quod Religionem Catholicam si quis turbasset, mortis supplicio afficeret; ut concesiones, ceteraque novæ religionis ministeria, in Franciscanorum Templo, à quo Religiosi exturbati fuerant, exercerentur; ceteris Monasteriis primævo Catholicorum ritui remanentibus. Ut armatus nemo concionibus interesse præsumeret. Ut Ministri munus nemo exerceret, ni prius inter cives adscriptus esset. Ut ab injuriis, libellis famosis, similibusque contumeliis abstinerent. Liceret cadavera, quovis ritu in Minoritarum condere Coemeterio, si alio tumulo tradenda essent, vel nullis omnino cæmoniis funus celebraretur, vel hæ Catholici dumtaxat ritus existarent. Catholici verò suorum cadavera, vel in eo, quem prædiximus, Franciscanorum Coemeterio, vel alio quocunque libuisset loco sepelire possent. Si ea pæta Rex approbare renueret, cuique discedendi, suaque secum auferendi facultas esset. Harum Urbium exemplum, ut ab Isselt narrat, Urbes reliqua passim secutæ sunt, iisdem ferè conditionibus, præter Tornacum, & Valencenam, qua diu contra Regem, & Religionem sunt luctatæ; sed tamen vi, & armis à Parmensi compulsi; & cùm in eis tumultuantium plurimi scelerum pœnas dedissent, ceteris urbibus, ac locis exemplo fuerunt, ita ut, brevi, cuncta penè pristinæ tranquillitatæ redditæ videarentur. Tornacum nihilominus, non hoc anno, sed sequenti, à Parmensis militibus, sub Noicarmo occupatum, scribit Surius, at probabilius præsenti, Haræus afferit.

xxv.

Gubernatrix autem, quod, ad propulsandos rerum novarum cupidos, necessariò vim adhibendam agnovisset,

necessariòque etiam Urbes multas comuniti oportere intelligeret, quod sine metu difficulter eos in officio mansuros animadvertiset; hac de re, acceptis etiam mandatis à Rege, (cujus animum graviter exorti tumultus percusserant, unde eorum commilitores severè admodum plectere decreverat,) ab Hispania, ad hoc accepta pecunia, militem conscribere capít, quo temerarios eorum ausus comprimere valeret. Quod, cùm delictorum consciæ ægerrimè serrent, fœderatorum præcipi sibi serì consulendum existimarent, nè inermes, ac omni destituti subsilio, à superveniente Regis ira præoccuparentur. Exeunte itaque hoc anno, scù, ut alii tradunt, sequenti inchoante, Teneramondiam, Flandriæ Urbem Orangius, Egmondanus, Hornanus, Hoochstratanus, & Comes Ludovicus Nassovius convenerunt. Multa hic Orangius (ut Haræus refert) in eam dixit sententiam, ut, neque vi, de suscepta semel religione repellendos homines præfiteretur, & contra imminentem Regis iram serì cogitari debere affirmaret. Ludovicus fratri assentiebatur, multaque de Germanicis auxiliis in medium afferebat. Se Regi non esse repugnatum Egmondanus professus est. Hornanus, suo modo militariter multa jactavit. De Hoochstratano obscura fama est. At, cùm innumeris undeaque periculis consilium omne patere conspiceretur, dubiis, ancipitibusque animis, nil certi statuere potuerunt. Orangius verò in ea, quam conceperat, sententia obfirmatus, Ultrajecto, bellica tormenta Bredenrodio [quem facile conjuratorum principem fuisse ostendimus] Vianam misit, ut eam ipse novis munitionibus firmaret. Multa hic exigu illius Oppiduli privilegia, summi imperii potestatem ostentabat, & custodes, militesque pro arbitrio eidem imposuerat, ac infestos sibi vetere odio Ultrajectinos, privilegiorum quorundam prætextu, multis ad Leccæ fluminis ripam incommodis divexabat. Sculpta ejus imago Geusico habitu circumferebatur, & ex plurimorum sententia, ad Hollandiæ Comitatum, Frixiæque (ut dicit Haræus) vetus Imperium, jure gentilitio Breden rodius, brevi pervertitur credebatur. Verùm, ut Scriptura loquitur, ac Bentivolius scribit, subvertit grando spem menda.

ci,

cii ; nām prcipiente Parmensi, à Comitibus Arembergio, & Megemo, quibus etiam Norcherius sese addidit, inde deturbatus, ac in proximiorem Germania regionem se recipere cogitau, paulo post ibidem infelici fine vitam conclūlit.

xxvi. Philipus autem Hispaniarum Rex, Belgique Princeps, licet multa contra seditiones, ut diximus, ac severa, animo meditaretur, tamē ea ex sententia ut persicere posset ; compresa interius ira, Orangium, ceterosque Belgii proceres literis perhumaniis fuerat prosequutus, ac de vetere officio retinendo commonefecerat. Ad Provincias quoque, ac Urbes, jam pridē se in Belgium venturum scripserat, ubi corām de subditorum postulatis æquissima ratione agniturum confidebat. At inania hujusmodi officia reddiderant, que Franciscus Alava Hispanus, apud Galliarum Regem pro Hispano Legatus, Montigneo in Hispaniam proficisci dixerat; haud obscuris enim verbis, gravem Belgicis turbatoribus Regis iram impendere significaverat; quod idem confirmasse, quibusdam in literis, quas sub finem Decembris hujus anni ad Parmensem scriptas, & interceptas, ac ad Orangium dicitur fuisse delatas; quo eodem tempore ad Hornanum Fratrem Montigneus eas literas dederat, ut multa in illis de Regis gravi offencia commemoraret. Quare, de Regis ejusdem simulatione, tam multiplici in animos suspicione injecta, mirum non fuerit, rebellantes, blandis verbis, quibus à Rege deliniri videbantur, minime acquiesce-re voluisse, ac, ut sibi caverent, nova molimina excogitasse.

xxvii. Summō interim animi mōrōre, Religionis jacturam, Sacrorum directionem, Dei, & Regis contemptum, sacrilegorum detestanda flagitia audierat Pius, & serpentis heretis cancer comprimendo totis viribus incubuerat; imò, ac si prævidillet, quod deinde patrarent, impissima heretici scelerā, ut ea deturbaret, jam anteā (ut supra innuimus) Julianum Pavēsum, Archiepiscopum Surrentinum, Apostolicum suum, in Belgium, Nuncium miserat, datis ad Margaritam Austriacam, Parmae Ducissam, Belgique, pro Fratre Catholico Rege, Gubernatricem, sequentibus literis.

A [Dilecta in Christo Filie, Nobili Mulieri, Margarita de Austria, Flandriæ Gubernatrio.

PIUS PAPA V.

Dilecta in Christo Filia .
Salutem &c.

Cum, pro loco, in quo Dominus Nos, Ex Archiv. licet Immeritos, constituit, cupiam.

B [Didi s. sup.

Divine ejus Majestati obsequium nostrum fidelièr preflare, & Corboliæ Fidei in Provinciis, que heretica pravitatis pecc laborant, tuenda, animalium salutis simul, & ipsarum Provinciarum quieti, paci, tranquillitati que consulere; necessarium Nobis usum est, in istas partes, in quibus nimis iam ea peccati crevisse, & hodie largius serpere dictur, mittere aliquid virum, Del timore, Religionisque zelo prædictum, qui nostra vice dispietat quid age-

C re expedit, ad id malum reprimendum, & Catholicam Religionem conservandam. Quo verò Ven. Fratris, Iulii, Surrentini Episcopi fides, & integritas, & divini honoris zelus, multi experimentis explorata Nobis sunt, & cognita: Nostrum, eum, & Sedit Apostolicæ Nuncium istud misimus, ad ea, que ad ipsam Religionem pertinent, cognoscenda, & que compereris Nobis referenda, ut de salubri, & opportuno remedio, Deo juvante, cogitare possemus. Illud autem ei mandavimus, ut in primis te, tamquid eximiam Filiam nostram visat, & nostris verbis salutes; atque ad ea, que ei commisimus pro tua, Nobis nota, in Deum pietate, consilium, & favorem tuum fidenter requiras. Quod, ut Diviniti obsequii causa, & pro Sedit Apostolicæ reverentia illi praefles, Nobilitatem tuam vehementerhortamur in Domino, & rogamus. Ipsum autem Devotionis tue magnopere commendamus; & ut fidem ejus Orationis, super his, que tibi nostro nomine astulimus, habeat, petimus. Datum Romæ, apud S. Petrum, &c. Die XVIII. Martii MDLXVI. Pontifici. nostr. ann. pri-

E mo) Ubi à Surrentino has literas Margarita accepit, in hunc modum ad Pontificem scripsit -

xviii

1566.

(Sanctissimo Domino Nostro

A

(Beatissimo Patri, ac Domino,
Domino

PIO QUINTO.

Sacrosancte Romane, & Universalis
Ecclesie Pontifici Maximo,
Domino Observan-
dissimo,

Beatissime Pater.

*Ex prop.
Ex Archiv.
Card. Ar-
sund. 1566.* Post humillima Sanctitatis Vestrae
pedum oscula. Quæ Reverendissi-
mus Episcopus Surrentinus, Vestra
Sanctitatis nomine, mihi exposuit, ea,
cum omni reverentia percepī, gavis-
què plurimam, quod S.V. in tantis Rei-
publica Christiana occupationibus, oculi
clementer ad hanc Provinciam mihi
et Catholicæ Regia Majestate, Domino
meo clementissimo commissam, conver-
tere, ac ea, quæ ad Dei obsequium, &
bujus populi salutem, quietemque pro-
movendam pertinenter, suggestere dignata
fuit. Ad quæ melius exequenda, in
hac temporum iniquitate, & dilecta
Catholicæ Majestatis presentiam opta-
rem, & Dei opem implorare non desino.
In mea certe voluntate, & studio nihil
desiderari patet, prout S.V. ipse Surren-
tinus plenius declarare poterit, per
quem estiam V.S. intelligere dignabitur,
quonopere me sentiam erga eamdem
obligatam, pro summo, quo me, ac totam
domum Farnesiæ favore complectitur.
Pro cuius incoluntate, ac felici regi-
mine, Deum Optimum Maximum vici-
sum orabo, atque ad ejus obsequia me,
cum omni humilitate offero. Bruxellæ,
die VII. Junii ann. MDLXVI.

Sanctitatis Vestre.

Obsequentiissima
Margarita)

*Ex archiv.
Card. Ar-
sund. 1566.* Coeteri quoque Nobiles Belgæ,
acceptis, quas ad eos Pius dederat, à
Surrentino Nuncio Apostolicis literis,
nec ipso, ut vidimus, Orangio ex-
cepto, verè Catholicorum, piorumque
partes se impleturos polliciti sunt, ut
patet ex eorum responsis; ex quibus
Vigili Zuvichemi unum hic referre
sat suisse, visum est.

*B Ex prop.
Ex Archiv.
Card. Ar-
sund. 1566.* Non posui, non summo offici gaudio,
quod intelligerem eo testimonio
apud S.V. me fuisse ornatum, ut inde
mota fuerit per Reverendissimum Ar-
chiepiscopum Surrentinum, virum verè
probatussum, Literas ad me dare, ac
Sanctissimam sollicitudinem suam de Fi-
dei Catholice in hac Provincia conser-
vatione significare. De quo, Deo Omnipotenti,
ac V. Sanctitati maximas gra-
tias ago. Etsi autem studium meum
lubenter in hoc semper posuerim, ope-
ramque diligenter dederim, ut Ortho-
doxa Religio. Sed iisque Apostolica obedi-
entia, inviolata in his regionibus ser-
varetur, tamè bujus temporis iniquitas
faicit, ut huic meo affectui non omnino
effectus respondeas: quemadmodum id
plenius ipse Reverendissimus Surren-
tinus V.S. declarare poterit; cui bujus
Provincie, praesertim quantum ad Re-
ligionem pertinet, statum sincerè expo-
suit, & ex aliis quoque viris Catholicis
agnoscere potuit. Deus S.V. ad sue
Ecclesiæ utilitatem diu servet incolu-
mem. Datum Bruxellæ, oct. Id. Ju-
nii MDLXVI.

D

Sanctitatis Vestre.

Humilius, Obedienti-
simusque Famulus.
Vigili Zuvichemus.)

Nec minori pietate, ac zelo, suum
se munus impleturos Episcopi spon-
derunt, quos, tū per ipsum Surren-
tinum Archiepiscopum, tū per lite-
ras, ab ipso ad eos delatas, communue-
rat Pius, ut labanti in Belgio Catholi-
ce Religioni, adhibitis præcipue, quæ
Tridentini Concilii decreta parave-
rant, remedii, succurrerent; ac, pro
virili sua, hereticorum ausibus obviam
frent. Hujusmodihortationibus, quæ
nam responsa data fuerint, ex nonnullis,
quas hic inferendas duximus, illorum
epistolis, à proprio originali transcri-
ptis, colligere erit.

*Ex archiv.
Card. Ar-
sund. 1566.*

*Ex Archivo
Cord. Alex-
andri
Bihacius fap.*

Ecclesie Empollensis Decanus.

[Sanctissimo Patri,

PIO PAPÆ V.

Sanctissime Pater.

*R*ecepi, ea, qua decuit, reverentia, & Reverendissimo Archiepiscopo Surrentino Beatitudinis Vestre Breve, & ejus orationis fidem babens, prestiti, que S. V. à me fieri per eundem postulabat. Humillimè autem S. V. deprecor, ut, cum idem Reverendissimus ipsi referret, que ex me, aut verbo, aut scriptocepit, dignetur diligentius expendere pericula, in quibus versamur, & nobis paterno affectu succurrere. Porro, ut quotidie Deo Patri per Dilectum Filium suum Jesum Christum gratias agimus, quod, hoc tam calamitoso tempore dignatus sit Ecclesie sue, de tamen pio, ac vigilante Pastore providere, ita quoque cumdem precari non cessamus, ut multo tempore salvos, & incolamem, eidem Ecclesie sue Sanctitatem Vestram servet, eius pedes devotissimo animo excoeculoy. Bruxellis pridie non. Junii MDLXVI.

Sanctitatis Vestre.

Devotissimus Sacellanus Laurentius Mettius Ecclesie Empollensis Decanus indignus)

Episcopus Irenensis.

(Sanctissimo Domino Nostro,

PAPÆ PIO V.

Beatissime Pater.

*Ex Archivo
Cord. Alex-
andri
Bihacius fap.*

Apostolicum Breve S. T. unde cum p-
terno Benedictione, XXII. Jundi,
per Reverendissimum Archiepiscopum Surrentinum, qua decuit reverentia recepimus, & amplexi sumus, multumque gavisi de Sanctitatis Tua, erga gregem sibi commissum, provida soliditudine, per quam inter haec procelas, quibus miserè habatur Religio, in spem bonam erigimus, futurum, ut iterum, brevi, in desideratam tranquillitatem reducamur. Ut autem iustis pareamus, & quod nobis, ad Catholicæ Fidei defensionem, conservationemque, & ad obedientiam, Apostolica Sedis debitæ tute-

Annal. Eccl. Tom. 22.

A iam, opportunum esse videatur, breviter indicemus; nibil pro temporis qualitate commodius esse existimamus, quod, si totis viribus incumbamus, executioni reformationis Tridentinae, qua hisce rebus sic sat consulte, & medetur, ac sine magna invidia in usum mitti posse, si, amotis impedimentis, accedat justa diligentia. Primum, quia Clerum illa potissimum spectat, eaque prudenter Patrum facta est, ut etiam languenti Ecclesie sati clementer sit at-
temperata; & equissimum est, ut illinc Ecclesiastica disciplina primum resarcitur, unde dissolvi incepit. Deinde, cum auctoritas Romane Sedis, ipsique debita obedientia, sine qua non possit confidere Religio, in ipso Concilio Tridentino, tam clare agnoscatur, ut nusquam claris; non video quid, ad retinendam, restituendamque Religionem convenientius ordinari possit, quam, ut fideliter in usum deducantur, que ab eadem Sede, omnium Patrum consensu, sanctissime, & utilissime sunt decreta. In acceleranda autem executione, jam inchoata, successum feliciorem, & facilitorem reddiderit, si T. S. Clero nostri distractus eximias spem ulterioris dilationis, quam sibi faciunt, praetextu illo, quod nondum habitum sit, nec haberi possit Concilium Provinciale. Nam & Archiepiscopum nostrum Mechlinensem, Cardinalem Granuellanum, constat, justissimis de causis abesse: & in Concilio Tridentino pleraque, & pre-
cipua capita, ita clare diffinita sunt, ut nullam Provincialis Concilii declaracionem requirant. Princed poterit S. T. hanc vanam more occasionem abrumperet, si nobis mandare dignetur, ut, non obstante Concilii Provincialis dilatione, sine ulla dissimulatione, ad eorum executionem procedamus, que absolute definita sunt, in quibus sibi sat negotit, ut oportet esse non debeamus: maximè, si eadem S. T. nobis tempus statuat, quo rescribere debeamus, & de progressu rationem reddere. Hoc autem ad presentem causam multum faceret, & vetus coronidem adderet his, que Tridentini bend, & utiliter abha sunt, si Catechismum, illuc promissum, acciperemus; & Divinum Officium, ad uniformitatem, quod ejus fuerit posset T. S. auctoritate redditum, repurgatum, & confirmatum acciperemus. Diligentiam in custodiendu oculis nostris, quam Reverendissi-

N n fuit

*simus Dominus Surrentinus T.S. nomine A
requirit, utinam, Dei misericordia fre-
ti, vel ex parte prestatore posimus. Certe
quād necessaria sit, omnibus notum est.
Curabimus autem pro viribus, ut piis
simis desideriis V. S. nos ubique desuisse
videamus. Cui, & nos in omni humili-
tate enixi simē commendamus, & ut eam
benignissimus Deus Ius Ecclesia di-
servet incolorem, devotè precamur.*

Ypris XXVII. Junii ann. MDLXVI.

Tua Sanctissima Paternitatis

Humilis Servus.

Marthinus Rithovius,
Indignus Episcopus
Ipnensis.)

XXXL

Tam pia, egregiaque Ipnensis
hujus Episcopi, tūm vota, tūm studia,
mox in primis evertisse subortum ha-
reticorum furem, deinde Ecclesias-
ticorum, qui ipsi suberant, pervica-
ciam; ex alia ejusdem ad ipsum Ponti-
ficem epistola, colligitur; in ea siquidem
manu sua scribit (Cūm in tam hor-
ribili vīscitati Divinam ultionem aper-
tissimē juvet agnoscere, que, post multas
comminationes, tandem acerbius erupit
in vindictam; dūm sepius moniti, de vi-
ta, & moribus reformandis, non parui-
mus: tamen (quod multis lacrimis de-
plorandum est) adhuc tanta est in ple-
riūque locis Clerci surditas, ut ad tale to-
nitruum nondūm expurgiscantur, &c.)

*Ex ipso ori-
ginali ex Ar-
chivo. Card.
Alexand.*
Arnold Ha-
vens. de ere-
cion. Na-
var. Episcopii
Belgij lib. 1.
cap. 4. pa-
gin. 70.

Cūm autem ipse, usque ad finem (ut
narrat Havensis) Tridentino Concilio
interfuerit; mirum idem non est, quod
illius decretā prospexerint, aded per. D
spicue intellexisse, ac curandis Religio-
nis vulneribus, unicūm ea remedium,
dixisse, vulneribusque ipsis adhiberi
exoptasse. Quod tamen ea cumulate
in mores induci, absque Concilio Pro-
vinciali, non posse, tandem animadver-
tisset; idcirco, diu frustrā expectato
Cardinali Granuellano, Mechliniensi
Archiepiscopo, ad quem illud cogere
pertinebat, ipsum demūm convocare,
habereque ipse insituit. Qua de re

*Ibid. ut sup.
lib. 1. cap. 13.
pag. 60.*
præfatus Havensis; [Dūm autem, (in
quit) justū ex causa, ab Ecclesia Metro-
politana diutius, quād putabat, abesse
Archiepiscopū; Reverendissimus Domi-
nus Martinus Rithovius, Provinciae Me-
chliniensis Senior Episcopus, ex autho-
ritate Sacrosancti Concilii Tridentini,
primam Synodum Provincialē, Mi-
chlinie celebrandam indixit, eamque
XI. Junii incēpit, & XIV. Julii, an-

no 1570. absolvit. &c.) Imò bis Con-
cilium Provinciale coēgit, inferiū
ipsemē scribebit, quibus celebratis, Dioc-
cesanam Synodum, Ipnis 1577. ha-
bituit. *Ibid. cap. 14.
ibid. ut sup.
ibid. 10. 66.*

Cum Rithovio, Tridentina Sy-
nodo pariter interfuerat Antonius Ha-
vetius, ex Prædicatorum Ordine, Epi-
scopus Namurcensis, qui tamen ad Pii
literas, ipsi ab Archiepiscopo Surrenti-
no exhibitas, nonnisi ista respondere
sat habuit; licet Surrentino eidem unā
cum literis ad Pontificem mittendis,
scripta alia tradidisset, quæ reperi-
non potuimus.

(Beatissimo Patri, & Domino,
Domino Nostro
Papz.

Beatissime Pater.

*Aceptis Sanctitatis Vestræ Literis, Ex Archiv.
Card. Ale-
xander. 10. 66.*
que Reverendissimus Pater, Archiep-
scopus Surrentinus, ex parte Beati-
dinis Vestræ mibi proponeret; auditis
que ejus propositis, tradidi ei aliquot
capita brevia, in genere, & quædam
ore ad os, in specie, ex quibus utrisque
intelligi posse puto statum Religionis, in
hac inferiori Germania, & quibus in
periculis versetur, nisi, per Catholicos
Majestatis adventum, ei brevi succur-
ratur. Deus B. V. Ecclesia sue servet
incolorem; cui omnem obedientiam, &
obsequium, cum osculis pedum offero hu-
millimè. Namurci xxv. Maii MDLXVI.

V. Sanctitatis.

Obsequientissimus
Filius, Antonius Havetius
Episcopus Namurcensis]

Vel his, aliorumque literis com-
motum Pium; vel, qua prædictus erat,
eximia prudentia, à se ipso in eam de-
scendisse sententiam, ut tumultibus
Belgicis sedandas, unum esset reme-
diū, quod scilicet Catholicus Rex in
eam Provinciam se se ferret; vel ex
utroque, omnino incompertum. Illud
in dubium vocari minimè potest, aded
consilium ipsum Pii animo insedit, ut
ad illud executioni mandandum per-
petuō (& ut verbis Apostoli utamur)
opportū, & importunè eumidē Philippum Regem extimulare, urgereque
minimè destiterit. Qua de re Gabu-
tius

*P. P. Pius [Ad hæc denuntiabat, (inquit) nisi
lib. 2. cap. 10. pag. 75.]*

quædam tuam præsentiam. Si qui periculum illius Provincie extenuant, crede Nobis, charissime Fili, illi, vel in prudentia labuntur, vel M. T. decipiunt. Si hoc tempus, subveniendi saluti illius Provincia pretermiseris, vide nè, si possest volueris, subvenire in tempore non possis. Reddere Nos quidem rationem Deo debemus de animarum salute, que illuc (quod ab sit) tua negligenter ab hereticis, eis, & Ecclesiæ hostibus, repressa fuerit; præster tantum damnum tuum, præter infamiam sempiternam, tot animarum justitia rationem Deo reddere tu quoque debes. Hæc liberius ad M. T. scripsimus, quia non solum conscientiam nostram apud Deum, & homines exonerare volumus, sed tua quoque anime, & tua existimationi, tuisque rebus, pro paterno erga te amore, consultum cupimus. Dat. Romæ, apud S. Marcum 16. Junii 1566. Pontificis nostri anno primo.)

(Charissimo in Christo Filio Nostro,
Philippo, Hispaniarum Regi
Catholico.)

PIUS PAPA V.

Charissime in Christo Fili &c.

*Ex Archivo. Vasco-
ibid. et sup.*

Sepè cum Dilecto Filio nostro Cardinali Paceco, sepè etiam cum Ora-
tore tuo locuti fuimus de periculo rerum
Provincia tua Flandriæ, à quibus, quan-
ta sollicitudine, & timore, de ejus tam
nobilitate Provincia salute angremur,
certiorē M. T. credimus esse fæciam.
Id verò etiam ipsi ad te scriptissimus, si
celeritas addhiba fuisset, ut debuit, cre-
dimus occurri eis malo facilè potuisse.
Nunc audimus, & satis certis nunciis
compertum habemus, non sine magno
animi mærore, res illas pejore loco esse,
quam antea fuerint, nec malum id re-
medii dilationem longiorem pati posse.
Itaque commoti Religionis, & anima-
rum periculo, de quibus Nobis rationem
esse reddendam, scimus; commoti verò
etiam periculo tuo, nè tam nobilem Pro-
vinciam, avitum patrimonium tuum,
morando, differendo, & protelando,
amittas; M. T. bortandam, atque mo-
nendum duximus. Nibilominùs, pro au-
toritate, quam Nobis, licet indignis,
Deus dedit, paternè precipientes, atque
mandantes, ut, nulla amplius interposta
mora, illuc, ad reprimendum illud, in
dies crescentis, incendium, ipse te confe-
ras. Nullum enim aliud remedium, tanti,
ac tam corroborati mali esse constat,

Annal. Eccl. Tom. 22.

A quædam tuam præsentiam. Si qui periculum illius Provincie extenuant, crede Nobis, charissime Fili, illi, vel in prudentia labuntur, vel M. T. decipiunt. Si hoc tempus, subveniendi saluti illius Provincia pretermiseris, vide nè, si possest volueris, subvenire in tempore non possis. Reddere Nos quidem rationem Deo debemus de animarum salute, que illuc (quod ab sit) tua negligenter ab hereticis, eis, & Ecclesiæ hostibus, repressa fuerit; præster tantum damnum tuum, præter infamiam sempiternam, tot animarum justitia rationem Deo reddere tu quoque debes. Hæc liberius ad M. T. scripsimus, quia non solum conscientiam nostram apud Deum, & homines exonerare volumus, sed tua quoque anime, & tua existimationi, tuisque rebus, pro paterno erga te amore, consultum cupimus. Dat. Romæ, apud S. Marcum 16. Junii 1566. Pontificis nostri anno primo.)

Digna profectò hæc Pii epistola cognoscitur, quæ aureis literis aternitati consignetur; præter enim verè Apostolicam autoritatem simul, ac libertatem, qua exarata deprehenditur; ita scitè in ea de præsentibus differit, ac si oculis futura prospiciat; adeòt, his, quæ deinde acciderunt, & que in Epistola hac futura prævidentur, simul collatis, quod de Sanctissimo Samuele Scriptura loquitur, ritè usurpari posse videatur; quod videlicet

[Non cecidit ex omnibus verbis ejus in P. Reg. 3. v. 13.]

D Illud idcirco exprobrare deinde Pius Philippo potuit. (Si audisset me, Psal. 800. & in viis meis ambulasset, pro nibilo 14. forsitan inimicos ejus humiliasset, & super tribulantes eum misifsem manum meam.) Verùm ille, nec tanti Patris mandatis obediens, nec adeò salutari bus monitis acquiescens, à politicis suis excogitationibus, seu illusionibus se divelli passus est, perficitique insententia, (qua in specie faltem se aliquid abdicasse, quæ suprà sunt recitata declarant) Belgium non adeundi. Ubi igitur, recrudescente in dies hereticorum iniquitate, ed tandem pervenitum esset, ut, quæ retulimus, sclera Antuerpiæ patrassent, Pius, statim ac de illis certior reditus est, rursùm Philippum aggressus, & ad Apostolicum suum Nuncium, & ad Philippum ipsum sequentes literas dedit.

N. 2

(Ven.

xxxiv.

xxxv.

[Ven. Fratri, Joanni Baptista, Ar-
chiepiscopo Rossanensi, in Hi-
spaniarum Regni, apud Re-
gem Catholicum, Nostro,
& Sedis Apostolicae
Nuncio.]

PIUS PAPA V.

*Ex reg.
Vatic.* Non facili scribere possumus, quan-
to in mōrōre versemur, propter
tristissimos nuncios, quos de rebus Flan-
driæ accepimus; multorum enim literis
compertum habemus, Urbem totius illius
Provinciæ maximam, opulentissimam,
& munitissimam, aperte à charissimo
Filio Nostro Rege defecisse, atque esse
in hereticorum potestate, Catholicoque
omnes illius Provinciæ trepidare, & ad
fugam spectare, si modò se, ex impo-
rum, & scleratissimorum hominum ma-
nibus eripere possint; adèt talibus ho-
minibus ad eadē, ad incendia, rapina,
& omnia sclera, & sacrilegia para-
ratis, omnia redundare. Scribimus ad
Regem literas, quas abs te illi reddi
volamus, in quibus literis illius sue
Provinciæ calamitatem, & Catholicæ
Religionis instantem ruinam deplora-
mus. Sepè illum per literas nostras
hortati sumus, & vehementer insisti-
mus, ut ille iret; sepè cum de eadem
re monendum, nostro nomine, ab Ora-
tore suo, & Cardinali Paceco curavi-
mus; sed nihil profecimus. Jam vere-
mur, si illuc ire statuerit, nè ferus ejus
adventus sit, quod Deus, pro sua Mis-
ericordia, prohibeat. Datum Romæ,
apud Sanctum Marcum. Die &c. 1566.
Pontific. nostri anno primo.]

Ad Catholicum Regem.

(Charissimo in Christo Filio
nostro &c.

PIUS PAPA V.

Charissime, &c.

Quoniam præ necessarium judicaveri-
mus M. T. præsentiam, ad extin-
guendum incendium, quod in Provinciæ
tua Flandriæ, ab hereticis excitatum,
in dies augeri audiebamus; intelligere
potuisti ex literis nostris, & ex iis, que
ad te sepius scribenda curavimus, ab

Oratore tuo, & à Dilecto Filio nostro
Cardinali Paceco. Ex iis enim, que au-
diebamus, nullum aliud remedium sa-
pere esse videbamus, quo illius Provinciæ
saluti consuli posset. Nunc, quod sine
gemitu, & dolore referre non possumus,
multorum literis compertum habemus,
Urbem tuam, omnium Urbium illius
Provinciæ maximam, opulentissimam,
& munitissimam, Antwerpianam, scilicet
redactam esse in hereticorum, tuorum,
Deique rebellium potestatem, Catholi-
cosque homines illius Provinciæ perter-
ritos ad fugam spectare, si modò libere
aliò fugere possint; adèt plena esse om-
nia armis perditissimorum hominum,
ad omnia sclera, & sacrilegia para-
tissimorum. Itaque maximo in mōrōre
sumus, nec habentes jam quod M. T. sua-
deamus, illorum populorum calamita-
tes, & Catholicæ Religionis instantem
ruinam, ac toc animarum interitum lu-
gunt, nostrisque paternis hortationi-
bus, & consiliis, non sùisse, dum tempus
suit, obtemperatum, dolemus. Da-
tum Romæ, apud Sanctum Marcum,
die &c. 1566. Pontific. nostri anno pri-
mo.)

Prævaluit igitur apud Philippum
consilium, quo, à Belgico itinere ab-
stinendum, consultius visum est; sed
ioscelici admodum exitu, ut eventus
probavit, & nos innuimus; nam Par-
mensi in eaurum Provinciarum regimi-
ne Dux Albanus suffectus, nimis seve-
ritate adèt commotos animos exasper-
avit, ut solus eos, maximo Regis, &
Religionis detimento, ad perpetuam,
nulloque prorsù remedio reparandam
defectionem adegitissi visus fuerit. Bel-
gicam suam profectionem Pontifici pol-
licitum sùisse Philippum expresè tra-
dit Adrianus; sed à proposito revoca-
tum subdit, quod minime haberet, cui
Hispaniarum interim regimen commit-
teret, cùm ille, quem habebat, filius,
nec solus, nec etiam aliorum consilio
fultus, muneri serendo, ut pote mente
captus, sat esset. Verum, ex his, que
acciderunt, excusationem hanc Adri-
anum cruisse probabilius censendum de-
prehenditur. Eam liquidem Philippum
protulisse non invenimus, ac Pio, multò
plus, sanè quam Adrianus, intimorum
Philippi consiliorum instructo, nec in
mentem venire potuit, (ut superius
allatæ ejus Epistole ostendunt) ut
cam Philippus idem in medium proser-
pe

re posset. Quapropter adē longē pe-
titam excusationem ipsam, & à subfe-
quentibus elicita, magis Scriptoris
ingenio dandam, quām veritati conser-
taneā arbitramur.

Sicut autem officiis, à Pontifice
apud Regem factis, Belgij tranquillita-
ti Parmensis ritē consultum censere
debuit; sic ad turbarum compressionem,
subsidia à Pio præstata, aut concessa plu-
rimū conferre posse existimavit, id e-
que ab ipso eadem, hac Epistola depre-
cata est.

(Beatissime Pater.

Sanctissime Domine, post humillimam
Sanctitatis Vestrae observantiam,
usque ad pedum oscula
beatorum.

Serenissimus Rex Catholicus, Do-
minus mens Colaudissimus, De-
minis bac Germanie Inferioris, mee
Gubernationis commissa, que dudum C
in eam transfluit quondam inclita me-
moria Carolus V. Imperator, Gen-
itor ejus, ob diutinum, & difficile bel-
lum, ita incepit ere alieno gravare, ut
in bunc usque diem illa restaurare non
potuerim; sed & varia quotidie, ac no-
ta suboriantur occasiones sumptuum,
quibus corundem dominiorum proven-
tas sufficere nequeunt; præsertim, cū;
præter grava impendia, que Majestas
sua sustinet contra Turcas, sám in Me-
lita, quād Goleta, & Hungaria suenda; D
ego quoque, earumdem barum Provin-
ciarum nomine, ingentem pecunia sum-
mam, cum statibus Imperii, sacrasissimo
Cæsari concubue teneor; & deinde,
(ut arbitror Sanctitatem Vestram in-
tellexisse) id ab hereticis, & sectariis
bæ regions infestentur, turbenturque,
ut nisi aliud, quām ex ordinariis sub-
fidiis, suppetat atque auxilia ferantur,
ulterius dī subfidiere nequeant. Quan-
obrem non habemus Rex, & Ego, in hac
rerum necessitate constituti, ad quem,
præterquid ad Sanctitatem Vestram,
sanquine sacram anchoram, cui universali-
tate Ecclesiæ cura incumbit, recurra-
mus, auxilium, & opem petituri, ut pote
donativum, sed subfidiū medietatis
fructuum, & bonorum Ecclesiasticorum,
in istis Provinciis Inferioribus, con-
fidentium, cīcōrā magnum gravamen Or-
dinis Ecclesiastici, cūm de illius conser-

vacione nunc præsertim agatur, quique.
Principes Protectores suum in tam
gravi discrimine, juremerit, & secun-
dum Deum juvare tenetur; quemad-
modum lastū exponet Sanctitati Vestrae
Illustrissimus Dominus Commendator
Major Castellæ, Majestatis sue Orator,
quem, ut Beatitudo Vestra benigne au-
diat, fidemque illi, que referet, illi pre-
bere, atque bac rerum, & sectarili, &
hereticis calamitate altius perpensa,
justa Regia petitioni, ac mea, liberali-
tēr condescendere dignetur, omnissimē
rogo, & obsecror: factura rem, non mi-
nus sanctam, quād Religioni Orthodoxæ
maximē necessariam, ac sua dignitate,
& munere pastorali dignam, Deoque.
Opt. Max. gratam, qui eamdem Beatit-
udinem Vestram Christiano Orbi dī
servet incolument. Bruxellæ 14. Ju-
li 1566.

S. V.

Humillima, & Obsequentiissima
Filia,

Margarita, Ducissa Placentia, & Parmæ,
Serenissimi Regis Catholici, in Pro-
vinciis suis Germanie inferioris lo-
cum tueos.) Haec tenus Epistola.

Mense Novembri hujus anni, ut
Surius, Thuanus, Belcarius, aliqui
narrant, Antuerpiam, à Confessionistis
evocati, venerunt Lutherani Ministri,
Matthias Flacius Illiricus, Centuriarum
Ecclesiasticarum concionator, Dominicus
Spargenbergius, Joannes Vor-
tius, L. Hamelmanus; dum alii, ex
Geneva, & Anglia vicina, qui Helve-
ticam Confessionem sequebantur, acci-
vissent; quorum, post aliquot discepta-
tiones, annite Marco Persio, insti-
tore Hispano, ditissimo, qui illis fave-
bat, prævaluuisse authoritatem, scribit
Thuanus, & confirmat Surius, his ver-
bis. (Porro autem Lutberici buccina-
tores non admodum magnos videntur
Antuerpiæ successus habuisse, quod Cal-
vinianis primas fibi facile vindicarent;
& certè, cūm postea inde discessissent,
& Spargenbergius Coloniam venisset,
quodam ex illo percontante: quis rerum
status esset Antuerpiæ, aut aliquid ejus-
modi; ille respondit. Antuerpiæ Cbri-
stus pendet inter duos Latrones; Papis-
tas, & Calvinistas; significare volens,
ut arbitror, Lutheranus ibi non multum
esse loci, & auctoritatis, &c.) Sic Su-
rius,

XXXVIII.

rius. Edidisse verò paulò post, Illiricum, & Spargenbergium, latinè, & theutonicè, suam Confessionem, quam, *Confessionem Ministrorum Iesu Christi in Ecclesia Antuerpiensi, consentientem cum Augstantana Confessione*, appellarent, idem scribit, cum iam multò antè Calvinista Theuthonici suam quoque edidissent, hoc titulo: *Brevis Fidei confessio*. Utraque tamen à Catholicis, doctissimi, & gravissimis viris, confutata est. Inter utriusque secta Ministrorum habitas disputationes, de Corporis Christi præsentia in Cœna, scribit Belarius, qui addit, quod, cum inter se convenire non possent, haud diù ibi conmoriati, re infecta, domum reversi sunt. Ab Iffelt tamèn conventus is sectariorum in sequentem annum rejicitur.

XXXIX. Intèr commiserandas has, Religionis causa, in Belgio commotas tempestates, Catholicæ Fidei tamèn immobilitè adhærentes, finitima Urbes nonnullæ, & à naufragio tutæ, & jucundam tranquillitatem tenuerunt; nam Cameraci, ut præfatus ab Iffelt narrat, in tanta ciuium multitudine, unus repertus est Jo: Clericus, qui Germanæ exemplo, ab Archiepiscopo, Urbis Domini, & Magistratu, concedi Confessionem Augstantanam ciuibus postularet. Ad postulata verò id responsi accepit, ut intrà Curiam retentus, accepta capitis sententia, horis tribus post, caput palam in foro amitteret, tranquillissimaque, eo suo malo, Rempublicam efficeret. Prudentissimus quoque (ut Surius narrat) Sanctæ Ubiorum Coloniae Senatus, immortalique ad omnia posterritatem laude dignissimum, summa cura, & vigilancia, tumultus omnes intrà suos limites antevertere, & avertere studuit, Deoque adiuvante, illiusque optimos conatus mirabiliter fortunante, ejus amplissimæ Urbis celeberrima Respublica priscum illud suum, in asseruanda mordicùs semel recepta Religione, singularis constantiæ nomen sibi jure optimo vindicavit. Nec dispari zelo, tuendæ Religionis studio, Leodium se dedit, id in primis curante Gerardo Gœsbelqano, Leodiensi Episcopo, cuius pietatem, ac fidem sequuti sunt omnes ejus Urbis cives; nam in Provincia Comitiis, hoc anno habitis, uno omnes ore in Majorum Fide velle vivere, & mori conclamarunt, & palam-

A professi sunt; quæque, ad evertenda ex eorum finibus hæretis peste, necessaria existimarunt, decretis etiam firmarunt.

Sed ea potissimum Christiani Orbis Provincia, majorem in Religione tuenda laudem obtinuit, majoremq; idcirco pacem possedit, quæ sicut à tumultuantibus hæretibus remotior, sic etiam securior fuit; nempe Hispania, qua sub Philippo Rege, Catholicæ Fidei studiosissimo; nullam omnino, vel tranquillitatis, vel antiquæ Religionis jaeturam perpessa est. Summo siquidem obsequio Pii sanctitatem, ac dignitatem venerante Philippo, & optimum partem Regem, tamquam unicum Filium, diligente Pio, effectum est, ut felici federatione Regnum à Sacerdotio, & Sacerdotium vicissim fulciretur à Regno. Universis namque, ac singulis Ministris suis Rex præceperat, ut Pontificis mandata omnia, sine villa prorsus cunctatione, ut Campana tradit, executioni mandarentur; idcirco Pius in his, quæ ad Christianam spectabant pietatem, ac Religionem, nè quid in Regnis ejus induceretur, vel corruptela, vel erroris, absque ullo obice diligentè providere potuit. Ut res itaque Christiana, (inquit Gabutius) bonique mores in Hispania optimè conservarentur, atque ubi lapsi fuissent, sanctè restituerentur, non modò, ut in aliis regionibus, per Sacrosancti Tridentini Concilii decreta, jam ibi recepta, sed per Apostolicos Nuncios; sed multis etiam salutaribus, ac specialibus Editis, ibidemque evulgatis Legibus, studiosè procuravit. Sub anathematis siquidem, alisque gravissimi poenis, ludicra spectacula, in quibus Taurorum ferarumque congressiones, seù agitaciones, non sine aliquo hominum cæde, gravique animarum damno, fieri consueverant, prohibuit; &, instante Regie, potestate Sodalitatibus Sanctissimi Sacramenti, qua improvidè cibos, ab Ecclesia, statim diebus, interdictos versendi facultatem faciebant, omnino sustulit. Ludimagistros etiam omnes solemneni, ac legitimam Fidei edere professionem jussit; atque nè inscriptiones, sub imaginibus eorum, qui hærefoes damnati, poenas luissent, deinceps in Templis affigerentur, districte prohibuit; imò eorum domos, solo æquari, in medioque columnellam cum mar-

marmorea tabella, in qua illorum vita A
pariter, ac mors describeretur, desigi
imperavit. Capitali verò sententia
damnatis, pridie quam supplicium ob
irent, Sanctissimo Eucharistia Sacra
mento communiri concessit. Foenera
torum insuper iniquas negotiationes,
quamvis pecuniis difficultius mutuò ac
cipieadis, quas mox curatur erat in
Belgio, & alibi, certum indè Rex detri
mentum esset accepturus, severioribus
legibus profligare contendit.

ii. Magnam hanc verò sollicititudi
nem, de Hispania Regno tuendo, atque
in vera Religione, eique respondentibus
dignis moribus, custodiendo, quam
Pontifex gesit, illud præ ceteris ostend
it videtur, quod praefatus Gabutius
narrat, & miram verè pastoralem ejus
ad vigilantiam patefacit. (Sub idem
tempus, (inquit) arcas nonnullas, Cal
vinianis referatas Cathebeismis in Hispani
anicum idiomam conversis, ut mos est hæ
reticorum, per Hispaniam diffundanis,
Lugduni, Tolosæque in Gallia depre
benjas fuisse, Pio renunciatur: quo ille
eognito, graviter doluit, periculoque
occurrem, ea de re Catholicum Regem
admonuit, caveret diligenter, nè exteri
libri, ni prius bene cogniti, & a sacris
Quæstitoribus approbati, in Hispaniam
inducerentur, uti sedulò curatum est,
tanto sublatò periculo.) Sic ille.

iii. Cum autem, tūm morum resfor
mationem, tūm Fidei, ac Religionis
securitatem, ac incrementum, à probi
tate, & studio tam Episcoporum, quam D
totius Ecclesiastici Ordinis pendere
cognosceret; hos in primis, de impo
sito eis munere commonesfacere voluit,
literis ad eos, ejusdem (ut Gabutius
tradit) exempli scriptis, ac illa, quam
ad Palentinum Episcopum dedit, qua
Sacri Tridentini Concilii decreta in
usum induci, Clericorum disciplinam
restitui, eorumque ritè educandorum
Seminarium institui, ab hæreticis ca
veri, proborum virorum, quibus Ec
clesiastica munera mandari possent,
censu habito, certum ad se indicem
mitti jussit. Epistola ejusmodi est.

(Ven. Fratri, Christophoro, Epi
scopo Palentino.

PIUS PAPA V.

Ven. Frater, salutem, & Aposto
licam &c.

Prostequam, ita providente Deo,
Apostolica seruitutis Officium in
dignis humeris nostris impositum est, non
sine acerbissimo animi dolore, gemituque
misericordie, ac flebilem Christianæ
Reipublicæ statum attente consideran
tes, eos omnes excitare, commonere, &
extimulare cogimur, quos Deus in par
tem sollicitudinis, sub nostra vigilia, ad
Ecclesias sanctæ regimen convocabit;
ut nobis omnem ad hanc curam in
cubant, & ad tam grave hoc, magnum
que onus sustinendum adiuvent, atque
corroborent infirmitatem nostram; ut
dum caput membrorum, & membra
capitis mutuis succiunt auxiliis, Ec
clesia Dei, qua tam afflictæ, ac defor
mata reperitur, recreata tandem eri
gatur, & erecta ritè conformetur; atque
in toto, tantisque calamitatibus, non so
lum à Domestictis, sed ab externis etiam
inimicis defendere se, tutarique posit.
Non ignorat Fraternitas tua, quam
longè, latèque se se perniciose diffuderint
hereses; neque te fugit, quam certam,
& efficacem hujusmodi malo, ad perden
das Dominicæ oves, occasionem dederit
Pastorum negligentia, & quam magnam
vim, ad hunc morbum augendum, ba
beant corrupti, & depravati Ecclesiast
icorum hominum mores. Jam verò
perspicere potuisti, quam imminutus
inter laicos sit cultus pietatis, quam au
cta licentia simul, & impudencia. At
planè intelligis Frater, quantoper sint
nobis pertinacientia ira Divina flagel
la, ob nostra, populique Christiani pec
cata, nobis intenta. Ad has igitur, qui
bus afflictæ laborat Ecclesia, tot tantaf
que plagas utcumque sanandas, & ad
iram Dei aliquo modo avertendam,
atque placandam, unicum nobis reme
diu superest, diligens uidelicet Sacro
sancti Ecumenici Concilii decretorum
caelodiam, ac fidelis observatio. Itaque,
pro eo, quanti facit omnipotens Dei
cultum, Fraternitatem tuam admone
mus, ac rogamus, ut ejus, quam justines,
personæ memor, & offici, omnia, que in
ipsa Synodo, tam pio, prudenti, ac ma
turo

turo *Judicio*, Deo iudicante, constituta, ac
sancta iuns, deinde Sacrae Familiæ bujus
Apostolice Sediis autoritate, & decre-
to comprobata, & ut per universum
Christianum Orbem conservarentur, in
usumque inducerentur, promulgata, ac
mandata fuerunt; plenè prestare, &
exequi omnini procures. Et verò, quo-
niam Sacri Praefule subditis suis ad re-
tioνē vivendum exemplar eſſe debent, ſecu-
laresque homines mores fuos, ad Sacer-
dotum vitam, & exemplum instituere,
& conſirmare conſueverunt: da operam
Frater, atque effice diligenter, ut Eccle-
ſia tua Clericos populumque universum,
cum ſalutaribus montis, ac preceptis,
ſum etiam viri utrum exemplis, & chari-
tatis confiſtis, & officiis, ad colenda
pletaria studio excites, & impellas; ca-
veni in primis, nè in te quidquam offendatur,
quod animabus tibi commisit
peccandi occaſionem preberem posuit, aut
malum exemplum: curabilisque diligenter,
opportune, & importune, ut Cleri-
ci, qui minuti boneſte vivunt, admoniti
corrigantur: eos argue, obſcera, incre-
pa, ut probè vitam inſtituant; aet, ſi opus
fuerit, Ecclesiastice discipline severi-
tatem in eis exerceat. Clericorum vero
Collegium, quod proborum Sacerdotum
Seminarium, ac fundamentum eſſe de-
bet, ex ſalutari ejusdem Concilii decre-
to, ut quamprimum erigatur, entere,
erectumque omni ope, & officio proſe-
quere. Denique Christi oves, cura tua
commiffas, ab hereticorum fraudibus,
tamquam à lupis, aut à carnifibus, ac
latronibus segregandas, & arcendas,
ſummo studio contendit, dabisque operam
quād accuratissimè, ut, ſi forte quif-
plam in iſte gregi bac excreanda pefte
reperiatur infœctum, nè it pernicioſo con-
tagio alios commaculet. Conſidera, Fra-
ter mihi, diligenter, ac perpeſuō recogita,
poſt brevem fragilitatib; bujus, & mortalitatis
vitæ curſum; e grege tibi commiſſo,
Summo, & Eterno Pafchori, eidemque
tremendo, ac terribili *Judicio* rationem
te reddere oportere. Da igitur operam,
ut, cum in ejus Divino conſpetu fuerit
conſtitutus, fideliſ ſervi mercedem, non
autem pigri, & negligentiſ mercenarii
panam, conſequi merearit; ac ſeito,
quemadmodum, ac Pafchorale munus no-
ſtrum recte preſtantum, auxiliū tuum
imploramui, ita planū ad officium tuum
ſtrenuo obcundum, operam, ac studium
noſtrum tibi non defuturum. Illud verò

A te monitum volamus, ut omni officio, ac
diligentia de Civitatis iſtius, Diocesi que
tua Clerici indagando probè cognoscat,
qui Catholicæ pietatis laude, morum in-
tegritate, probitate vita: ac doctrina
præſtent, idoneaque ſint, ut buce Sancte,
& Apostolice Sedis fideliter, atque utili-
ter inſeruire poſſint, ac de iis omnibus,
censu habitu, indicem, proba fide con-
ſcriptum, & manu, ſigilloque tuo obji-
gnatum, cum uniuersuque nomine, ac
loco, ubi degat, ſingillatim adnotato, ad
B Nos cures perferendum. Nos enim, qui
omnium fidelium Patris personam, licet
indigni, ſufficiemus, ejusmodi virorum
opera, & industria, prout occafio te-
rit, ad eas ret, quibus ad honorem Dei,
& ad Sancte bujus Sedis Apostolice ob-
ſequia fuerit opus, uti, eoque boneſte
laboribus, ad communem Sancte Ecclesie
utilitatem applicare conſtitutus. Da-
tum Romz, apud Sanctum Petrum, sub
annulo Piletoris, Kal. Februario 1566.
Pontificis noſt. ann. primo.)

C Hispaniarum verò Episcopis fa-
cultatem ſubſtituit Pius, qua in calib; ſibi
iisdem referratis, gratiaque facien-
da utebantur; inde enim, quas, velut
Hispanica Cruciaz nomine, Regi pec-
unias penitabant, & ligere conſue-
verant. Oblatam autem econtra condi-
tionem, de Sacratorum hominum spolis
ea ratione accipiendis, ut ſpoliorum
eorumdem pars diuidia Regis eſſet,
accipere Pius recuſavit. Licet enim uti-
lius, ac commodius ſibi fore, ſi per Re-
gis Miniftros ea colligerentur, videtur;
quod ſibimet nihilominus cave-
dum eſſe conſideraret, nè in Clero ma-
gnam inde conſflare invidiam, vel in-
avaritia ſuſpicionem incurreret, legem
hanc respuendam censuit; imo, non mo-
do rejecit, ſed tot facultates, ac decreta
super tribus Militaribus Ordinibus,
& Cathedralium inſuper Ecclesiarum
nominationib; aliisque rebus dudum
Pontifices Summos concesſiſſe, ſe vehe-
menter dolere dixit; quod hi, videlicet,
olim tantu[m]d[em], ac fortat[er] plus, quam
Reges ipſi, in Hispaniis, humanis de
rebus disponere, & administrare, ma-
gno rerum spiritualium ſenore, potuſſent.

E Quz tamèn, Bartholomai Caran-
zæ, Archiepiscopi Toletani cauſa, inter
Pium, ac Philippum, hoc eodem anno
intercesserunt; & ferventem Pontificis
zelum, & ſummam verò Catholici Re-
gis

gis pietatem summopè commendarunt. Rem, ut potè memoratu dignissimam, cuncti, & rerum Hispanicarum, & gestorum Pii Scriptores monumentis diligentissimè mandarunt; utinam tamen sincerissimè, cùm partium studio plerique eorum deprehendantur ab. repti. Facile verò est ex cunctorum testimoniis agnoscere, qua Abrahamus Bzovius tradidit falsa esse; scribit enim antecessorem Pii V. Pium IV. Hugonem Cardinalem Boncompagnum in Hispaniam destinasse, ut de causa præfati Archiepiscopi agnosceret. Hunc verò à multitudine, & autoritate adversariorum Caranza, quemadmodum par erat, solum in ea causa inquirere minimè potuisse; postulantibus æmulis, ut duo à Regia manu, & ab Inquisitione Hispanice tribunali, Cardinali adjungerentur, qui omnia inspicerent, nihilque sine eis decerneretur. (Pontificis igitur (inquit Bzovius, qui, ut ex his, quæ addi, hoc nomine Pium V. significare voluisse cognoscitur,) ea dignitate commotus, Regem officii admonuit, & nè Cardinali impedimento in ejus cause cognitione esset, vel ipse, vel quivis alius, seruì edixit; ac, si porrò resisteret pergerent aliqui, ut, pretestatione interposta, in Italiā potius reverteretur, quād aliquid non ex dignitate Apostolica Sedis ageret, aut verò innocentem, æmulorum malevolentia, opprimi videret. Paulò post, Petrum Camojanum, Episcopum Asculanum, Nunciūm Apostolica Sedit, ad Regem Philiippum destinavit, qui causam Caranza ex Hispania Romam avebat denuntiaret. &c.) Sic ille, & gravi quidem lapsus errore; nam ex Campana, Cateena, & coeteris, nullatenus sub Pio V. apud Catholicum Regem de hac re Boncompagnum egisse habemus; sed, re potius infecta, cùm, ob mortem Pii Quarti, vacaret Sedes, Boncompagnum ipsum Roman rediisse, Catena ipse testatur. Protestationes idcirco, & alia, quæ Bzovius excogitavit, à Pio V. in mandatis Boncompagno eidem data esse non potuerunt, cùm, eo, inquam, sedente, jam Romæ, non in Hispania Boncompagnus esset. Distinctam rei seriem habes ex Gabutio, his verbis.

[Agitabatur per idem tempus in Hispania gravis illa causa Bartholomei Mirande, & Caranza, Archiepiscopū Annal. Eccl. Tom. 22.

Toletani, qui de hæresi postulatus, ex Apostolica Sedi autoritate ibidem in custodia tenebatur. In eum jam diu, cùm habita esset quæstio, neque Paulus, neque Pius, uterque ejus nominis IV. Romani Pontifices, ut, vel reus, vel causa ad se Roman ex sacrarum Legum prescripto deferetur, & coram ipsis tamquā summis Episcoporum omnium, Fideique causarum Judicibus ageretur, obtinere potuissent, quod apud Regem Catholicum ab illo sacra Inquisitionis Senatu id Judicii, ex autoritate Apostolica, sibi pro tempore sapientiæ delegata, ad se pertinente profidente, continentè daretur exceptio: Pius, ut & reus, & quæstio ad se deportaretur, quæ, sua apud Regem erat authoritas, & sanctitatis opinio proris effectus. Nam ob id, maximis cum mandatis, Petrum Camojanum in Hispaniam misit, dato diplomate, quo, si minus justa facerent, sacros illos violata fidei Judices omni autoritate privatas judicandi, & à priorum communione segregatos declarabat; quamquād id illis, quod necesse non esset, minimè fuit indictum.

Simil atque Rex Pii postulata cognovit, qua erat in Apostolicam Sedem, & praefertim in hunc Pontificem, pietate, licet nonnullis reclamantibus, constantè edixit, parendum omnino esse (ut ejus utamur penè verbis,) Patri Sanctissimo, ac quidquid ille decrevisset prompè praestandum: nihil enim, nisi sanctum, ac Deo gratum ab eo statu posse, quippè qui Divino nutu regeretur. Archiepiscopo igitur, cum sua descripta questione, ab arcta custodia Romanam perducit, & in S. Angelī Arcem inclusō, ad ejus causam & cognoscendam, & dijudicandam sapientissimis viris in consilium addibitis, tām assiduè Pius incubuit, ut quamplurimis, super hac questione, habitis Congregationibus, iis ferme omnibus frequentissimè ipsēmet interfuerit, vel praefuisse potius, remque, lata sententia, propè decidisse perhibetur; sed aliis gravissimis distractus negotiis, morteque praæcepti, rem Successori suo, Gregorio XIII. definiendam reliquit, qui dūm esset Cardinalis, à Pio Quarto, bac de causa in Hispaniam Legatus, nihil reportaverat; mox Pio V. in Pontificatu sufficitus, reum Archiepiscopum, super tali criminis valde suspectum judicavit, certisque pénis injunctis, ad voluntariam omnis hæreticæ pravatatis.

satis detestationem, ac legitimam Catholice Fidei confessionem admissum absolvit. Is porr̄ summa patientie, & modestie docimento, in adversarios suos tu hoc causa nibil unquam, ut ferunt, obloquitur, diuturnum carcerem obstricto, constauergue perpeccus, demum in Canobio Fratrum suorum Sancte Mariae supra Minervam, anno 1576. nonas Maij è vita defecit.]

VL

Ista Gabutius, que quidem confirmant, ac dilucidius explicit prolate à Gregorio XIII. in ipsum Caranum sententia verba, quam, Deo annuente, ex proprio originali, integrum suo loco dubimus, & ex qua interim, ad rem, de qua agimus, ista in medium proferenda existimavimus. Postquam enim Ferdinando, Hispalensi Archiepiscopo, Generali Inquisitori, à Paulo IV. facultatem datam contra quocumque inquidendi, per literas in forma Brevis expeditas, in ea narravit Gregorius; ista subnecit; (*Quorum quidem vigore, cum idem Ferdinandus, Archiepiscopus Bartholomeum Archiepiscopum Toletanum, tamquam de heresi suspicium, capi, & destitueri fecisset; record. Pius PP. IV. dñs Pauli successor, ejusdem Pauli IV. literas, Apostolica authoritate confirmavit, approbavit, & innovavit, atque ad aliud biennium duuertaxi prorogavit, cum facultate subdelegandi, per suas literas, prout in eis continetur. Cāmque per dictum Bartholomeum Archiepiscopum, idem sp̄c Ferdinandus Archiepiscopus, quād alii duo de supremo Tribunali iugationis, tamquam suspecti, revocati essent, & per arbitrios, sententiae recusationis, in favorem dñi Bartholomei Archiepiscopi Toletani late, & ab ea pro parte Procuratoris Fiscalis ipsius Inquisitionis, ad Sudem Apostolicam suisset appellatum; idem Pius, n̄ ob altercationes, & differentias, qua super iudicio praetoriarum suspcionem bujusmodi p̄rte erant, & vero similiter oriri poterant, causa predicti Bartholomei Archiepiscopi longius protraheretur, de preclara integritate, probitate, & prudentia charissimi in Christo ejus, nunc Filii nostri Philippi, Hispaniarum Regi Catholicorum plurimum in Domino confessus, eidem Philippo Regi Iudicet non suspectos, qui in causa dñi Bartholomei Archiepiscopi processum, auctoritate Apostolica conficeret, & formare,*

processumque bujusmodi sic formatum, integrum, & originalem, & in debita forma, quantociū ad ipsum, & Sudem Apostolicam transmittere deberent, nominandi auctoritatem, & facultatem, per ejus Literas concessit, prout in illis, & aliis, ejusdem sue voluntatis, & intentionis declaratoribz, etiam repetitis, plenius continetur.

Cām autem idem Philippus Rex, bujus facultatis vigore, bon. mem. Gasparem, sunc Archiepiscopum Compostelanum in causa ejusdem Bartholomei Archiepiscopi, ad formandum processum bujusmodi nominasset, & idem Gaspar Archiepiscopus ad nouissimos attus, pro dicti processus confectione, (ut exposuit,) processisset; sed propter causę magnitudinem, & multa, & varia impedimenta, illum totaliter confidere nequitisset; idem Pius dictum biennium prorogatum usque ad alium annum, & secundū eundem annum iam similiiter prorogatum, usque ad Kalen. Januarii proximè tunc futuras anni 1565., ad effellit, ut idem Gaspar Archiepiscopus dictum processum integraliter formare, & perfidere deberet, per diversas suas literas, eidem Gasparo Archiepiscopo directas, extendit, & propagauit; prout in eisdem literis latius continetur.

Successive vero, eodem Pio IV. viam universi carnis ingresso, cum san. mem. Pius PP. V. noster Predecessor ad summum Apostolatus apicem esset assumptus, pro munere sui Pastoralis officii providens, n̄ causa dñi Bartholomei Archiepiscopi diuersi differetur sed ut illa Apostolica Sedis (ut par erat,) iudicio terminaretur; ipsius personam, und cum tota processu, sub tuta custodia sibi transmitti voluit, atque mandavit. Cāmque predictus Bartholomeus Archiepiscopus, simul cum originali ejus causa processu, per fidem custodiā deductus esset ad Urbem, idem Pius illum in confinē in Arce Sancti Angelī securi, & fideliter custodiri precepit, prout in ea, usque ad presentem diem, similiētē eī custoditus.] Huc usque Gregorii verba,

Quod autem scribat Gabutius, missio à Pio in Hispaniam Camojano, in mandatis datum, quod si Hispanici Inquisidores jussi parere detrectassent, & processum simul, ac reum tradere recusassent; illos, uti violatz fidei Jūdices,

VII.

dices omni judicandi autoritate pri-
varet , atque à piorum communione
segregatos enunciaret: sciendum , à Pio
ipso , Archiepiscopo Rossanensi , suo ,
Apostoliczque Sedis , apud Catholicum
Regem , ut alibi diximus , Ordinario
Nuncio , jam ante id imperatum , ut
Epistola , in hunc modum ad ipsum
scripta , testatur .

(Archiepiscopo Rossanensi &c.

PIUS PAPA V.

Ven. Frater &c.

*Fr. Archiv.
Vatic.* Cum Ven. Frater Bartholomeus , Ar-
chiepiscopus Toletanus , & Hispanie
Primas , Iepitem jam circiter annos , sicut
noſti , in carcere retentus sit , & post tres
annos , non modò causa ejus nunquam de-
cisa fuerit , sed nè posuerimus quidem
ipsi unquam satis certò scire , quid illi
objiciatur , nedum quid aduersus eum
probatum sit : moleſſimè ferentes , tan-
tam causam , qua nulla major , nec gra-
vior incide potuit , tamdiu tractam
eſſe ; & Præclatum , tanta dignitate pre-
ditum , tam diuturna vexatione affligi .
Considerantes præterea , quantum ex ea
re scandalum ortum sit , quantaque ma-
teria præbita fuerit omnibus gentibus ,
non solidū de sacra Inquisitione hereti-
ce pravitatis officio obloquendi , sed
etiam bujus Sancte Sedis , ad quam
unam tantè cause cognito pertinebat ,
nimil lenititudinem accusandi : dolen-
tes denigae vicem Ecclesie Toletane ,
tam insigni , ac nobili , que per tot an-
nos Pastoris sui fo'atio deflita loget ,
non sine magno animarum salutis peri-
culo , & bonorum ipsius Ecclesie tempo-
rallum detrimento : statimuis , ac decre-
vimus , quandoquidem alitis quibusdam
officis pardum adhuc prosecutus , non
ferre nec dissimulare diutiū tantam ,
non solidū ipsius Archiepiscopi calamita-
tem , sed etiam nostram , & Apostolicæ
Sedis injuriam , cum magno tocius Chri-
ſtiane Rei publice scandalo . Quocirca
Fraternitas tua mandamus , ac districte
principimus , ut simul ac his Literas ac-
cepitis , eas ad notitiam Ven. Fratris , Ar-
chiepiscopi Hispalensis , Majoris Inqui-
ſitoris hereticæ pravitatis , ejusque Con-
ſilii , & aliorum , quorum hæc scire in-
teresset , peruenire facias ; ut sciant , quid
Nos , mosu proprio , & ex cœta scientia

A nostra , ac de potestatis Apostolice pleni-
tudine , ipſi Archiepiscopo Hispalensi ,
Prælatis , Doctribus , Confiliariis , ac
reliquis omnibus ejusdem Officii , quo-
cumque nomine vocentur , & quacumque
dignitate , etiamſi Episcopali , aut Ar-
chiepiscopali sint prediti , omnem au-
toritatem , facultatem , ac potestatem , a
Nobis , vel Prædecessoribus nostris , in
hac causa , quocumque verborum tenore ,
concessam , & quibuscumque cum clau-
ſulis , etiam derogatoriarum derogato-
riti , & quantumvis efficacibus , inſolitis ,
& inexcogitatis , etiam ſi de illis , & de
carum tenoribus , ad verbum specifica ,
& expreſſa mente facienda eſſet , non
autem per clausulas generales ; quibus
omnibus , & singulis , in hac parte dum-
taxdi derogamus , tenore praefientiam re-
vocamus , asque auferimus ; omnibus
autem ad quos spectat , ſive Ecclesiasticis ,
ſive laicis , in virtute Sancti Spiritus , ac
Sancta Obedientie , Apostolica auſthori-
tate , ſub pena excommunicationis late-
tentie , quam statim laici , & Eccle-
ſiasticis , Episcopali dignitate inferioris ,
contraſtacendo incurvant , & a qua d
nemine preterquam à Nobis , vel Succes-
ſoribus nostris , canonice intrantibus , ab-
ſolvi poſſint , niſi in mortis articulo .
Quod verò ad Archiepiscopos , & Episco-
pos , vel etiam maiores Princeps attinet ,
ſub pena ſuſpentionis à Divinis , preci-
piendo mandamus , ut ipsum Archiepi-
ſcopum Toletanum , cum primū barum
literarum notitiam babuerint , statim è
carcere dimittans , & in libertatem
ſuam reſtituant , emittique , & reſtitui-
curent , & faciant , fine illa mora , &
exceptione , abſque illa cauſione , & im-
pedimento . Ipsi verò Archiepifcopo To-
letoano in virtute Sancta Obedientie ,
aque etiam ſab pena ſimili ſuſpen-
ſionis à Divinis , mandamus atque pra-
cipimus , ut ſimal ac liberatus fuerit ,
conſtituto tamē primō per eum Ecclesie
Toletane idoneo in ſpiritualibus tem-
poralibusque Vicario , qui Ecclesiam Tole-
tanam , durante Archiepifcopi absentia ,
regat , atque gabernet : quiq[ue] etiam à
Gouvernatore , ſive Economo ejusdem
Ecclesie , noſtra , ſeu Prædecessorum no-
ſtrorum auſthoritate anted deputato ,
quem Noſ ex nunc , tenore praefientium
annoꝝ , computa , & ratione ſuę
admiſſionis exigere , & ad eā red-
dendas per Cenfuras Ecclesiasticas , &
per alia Juris , & ſati remedia compel-
lere

lere posse, & voleat; ad Sedem Apost. A
lisam veniat, & nostro se conspicatis
representet, qui, Deo auctore, id de ejus
causa, mediante iustitia, statuemus, quod
ipsius Dei Omnipotentis honori expedi-
re, effigioque nostro convenire videbimus.
Mandamus preterea omnibus, & singu-
lis Officibus Sacrae Inquisitionis, tam
dicto Arebepiscopo Hispalensi, quam
reliquis Ministeriis, Consiliariis, Advo-
catis, Procuratoribus, Notariis, & Ta-
bellionibus, vel etiam Serenariis dicti
Officii, babentibus professus, scripta, B
codices, cedulas, vel quacumque alia, ad
causam dicti Arebepiscopi pertinentia,
ut ea omnia, & singula, intra terminum
trium mensum, ab harum notitia in-
choandorum, per fidum nuncium, sigillo
suo, vel sigillis ob signata, & stampa, ad
Nos ipsi transmittant, vel, si magis pla-
cuerit, infra terminum unius mensis,
Fraternitati tua tradant atque conser-
vant: quorum alterum si non fecerint,
indignationem Dei Omnipotentis, ac
Beatis simorum Apostolorum ejus Petri,
& Pauli, & nostram se neverint incur-
suros, & etiam Excommunicationis late-
sententia vinculo innodatos fore. Quis-
quis autem ipsi Arebepiscopo Toletano,
quominus ad Nos veniat, impedimen-
tum, aut moram ob sisere quo modo
ausus fuerit, vel impedit, aut resar-
are, aut retardare volentibus, auxilium,
confidit, aut favorem praefiterit: qua-
cumque dignitate praeditus sit, siue lai-
ci, siue Ecclesiasticus fuerit, in eisdem,
fidei dictum sult, panas Excommunica-
tionis, & suspensiois se neverit intur-
surum. Non obstantibus privilegiis, &
indulitis cuiuscumque persona conseatis, ne
interdicti, suspendi, aut excommunicari
possit per literas Apostolicas, non facien-
tes plenam, ac de verbo ad verbum ex-
pressam de indulito hujusmodi mentio-
nem: quibus omnibus, corunt tenores pra-
sufficienter expressi habentes, has vite
diligenter, spesialiter, & expressè de-
rogamus. Volumus autem, ut transsum-
pta barum Literarum manuscripta, vel
impressa, & manus tuæ subscriptione,
sigilloque munixa, parent autoritatem,
ac vim habeant, ac si originali litera
offensa cuique essent, vel exhibebit. De
eo verò, quod dictum fuerit, continuè
Nos diligenter fatias certiores; & hoc
mandatum nostrum ita exequi erubitis,
ut diligentiam tuam in Domino laudare
debeamus, & ex hoc officio nostram ubi-

ridi gratiam merearis. Datum Romæ,
apud S. Marcum, sub annulo Piscatori-
ris, die XXX. Julii 1566. Pontif. nost.
ann. primo)

In Regpto Vaticano, statim post
Apostolicas has literas, verba hæc ad-
notata leguntur: [Pius Papa V. Ita
mandauit expediri.] Ex earum autem
tenore ritè ambigi non posse cognosci-
tur, Camojano, ut diximus, hac de
causa in Hispaniam, presenti anno,
misso, eadem à Pontifice data in man-
datis. At, ut ex Gabutio audisti, illa
nec quidem prodere necesse fuit, cum,
tergiversatione quavis submota, tam-
quam divini oraculi verbis, Ponti-
ficiis mandatis Rex pñissimus obediri
vulnerit.

Ut autem ex allatis Apostolicis
Pii literis, & Gregorii verbis, omnia
ambigendi, vel errandi auferatur occa-
sio; ex eo nimirum, quod à Gregorio
Caranza causa à Pio IV. Gaspari Com-
postellano Archiepiscopo delegata af-
seratur; in Pii verò literis ad Archiepiscopum Rossanensem, non Compo-
stellano, sed Hispalensi Archiepiscopo,
nè in ejusdem causâ inquisitione ulte-
riùs procederet, denunciari præcipiat-
tur: meminisse prudens lector debet,
demandatum in primis eidem Compo-
stellano à Pio IV. munus, usque ad Kal-
end. Januarii anni 1565. perseverasse:
quapropter, cum eo non fungeretur,
dum Pius prefatas ad Rossanensem li-
teras dedit; non fuit idcirco, quod ab
illo se abstine re ei præciparet.

Quod rursus in allata sententia,
Gregorius eundem Gasparem, uti jam
mortuum, bon. mem. elogio exornet;
id pariter zquè dictum scias; nam Ga-
spar idem, quarto nom. Februarii, an-
no 1571. Pio nimis adhuc in vivis
agente, extremum diem obiit: senten-
tiām verò prefatam, utroque, Pio, ni-
mirum, & Gaspare, defuneto, Grego-
rius protulit.

Dum hæc de Toletano Archiepi-
scopo acta sunt, Toletanum Provincia-
le Concilium absolutum est: sub Chris-
tophorō quippe Rogio de Sandoval,
Episcopo Cordubensi, ejusdem Präsi-
de, anno superiore, sext. Idus Septem-
bris, coptum fuerat: die tamen Do-
miuico, idibus Januarii, sessio ejusdem
secundi; & octavo Kal. Aprilis presen-
tis anni tercia, & ultima habita est.
Inter Episcopos, qui ei interfuerunt,
inf-

Nicol. An- insigni elogio, ex Nicolai Antonii Bi-
tonii Bibliot. bliotheca desumpto, D. Covarubiam,
Hisp.-to. Episcopum Segobiensem, Scriptorem
 præclarum, in maxima sua collectione
 Conciliorum Hispaniarum, clara mem. Jo-
 seph Cardinalis de Aguirre celebrat.
 Sub Gaspare quoque de Zunica, &
 Avellaneda, quem paulò ante memo-
 ravimus, Archiepiscopo Compostella-
 no, Salmanticae Compostellatum Con-
 cilium, sext. Idus Septembri, an. 1565.
 inchoatum, sessionem secundam octavo
 Kalend. Aprilis, & tertiam quart. Ka-
 lend. Maji hujus anni tantummodò ha-
 buit. Ipsius autem confirmatio, à Pio
 facta, ad annum 1569. pertinet. Con-
 cilium item Valentini, quod Marti-
 nus Ayala, Archiepiscopus Valentinus,
 tert. Id. Novembri præteriti anni ce-
 perat, sessionem quartam, undecimo
 Kalend. Februarii, & quintam sexto
 Kal. Martii hujus anni celebravit; &
 sequenti à Pio confirmationem obti-
 nuit. Post Provincialem hanc Syno-
 dum, Diocesanam alteram coegisse
 eumdem Archiepiscopum Martinum,
 asserit præfatus de Aguirre, qui ejus-
 dem etiam acta refert, & post caput vi-
 gesimum sextum actionis prima, quæ
 quinta die mensis Maji præsens anni
 celebrata est, eidem actioni subinserta
 hac verba ponit. (Dum hæc agerentur,
Aguirr. Con- Synodique collecta, iis statuendis,
ct. Hisp.-to. quæ Ecclesie nostræ utilia essent inten-
Synod. Dic- ti essent, literæ à Santissimo Domino
ces. Valent. nostro Pio V. nobis datae sunt: quas, san-
 ta animi alacritate perlegimus, quan-
 tam admirabilis in Deum tanti Ponti-
 ficii pietas, & singularis erga nos bene-
 volentia, & humanitas excitare in no-
 bis debuerunt; ut verè ad ea prosequen-
 da, quæ incœperamus, & ad alia etiam
 majora, in Ecclesiæ nostræ utilitatem,
 planè confirmatis. Utinam Deus Opti-
 mus Max., qui talem Christianæ Rei-
 publicæ indulxit Pontificem, illum nobis
 diutissimè seruet, faciatque, ut tam felici
 Pontificatus initio optimus, & ab om-
 nibus desideratus finis, quod futurum
 certò confidimus, respondeat. Nè verò
 ipse Summi Pontificis literæ apud nos
 suppressæ lateant, eas typis excudendas
 curavimus, ut ex communi bono com-
 munis etiam lectio posset ad omnes
 pervenire. &c.) Deinde adduntur Pii
 Epistolæ, sub die prima Februarii hu-
 jus anni; quæ, quoniam ejusdem exem-
 pli sunt, ac illæ ad Valentinium Episco-

A pum scriptæ, quas paulò ante retuli-
 mus, idèò hic denò minimè ponendas
 censiimus. Septimo autem Id. Maji,
 secunda Diocestanæ hujus Synodi actio
 peracta fuit, eique finis impositus.

Nec putandum, per celebres dum-
 taxat has Hispaniarum Ecclesiæ cele-
 brandis Synodis, hoc tempore, incu-
 buisse; nam coeteræ quoque, & in Ca-
 tholici Regis ditione, & Lusitania to-
 ta, vel à præterito anno id curaverant,
 vel tunc coepitis, præsenti finem impo-
 fuerunt, vel quæ nondum cooperant,
 cogere moliebantur; adeò ardentí stu-
 dio iis, quæ Religionis erant, fervent-
 tissimi illi Episcopi studuerunt. Has
 intèr, præfatus Cardinalis de Aguirre
 Concilium Granatense Provinciale re-
 censet, Petro Guerrero Archiepiscopo
 Præside. Concilium Bracarense, à Lu-
 sitania Episcopis celebratum. In eadem
 Lusitania, sub D. Jo: de Melo, Archie-
 piscopo Eborense, Cæsaraugustanum,
 C cui D. Alfonsus de Aragon Archiepi-
 scopus, & Ferdinandi Catholici Regis
 Nephos præfuit: adeò ut hæc ad Pium
 delata, immensa propemodùm latitia
 suffundere debuisse videantur; dūm
 sponte ab ipsis Hispaniarum Lusitanie-
 que Præfulibus exhibitum habuit,
 quod nec monitis, nec minis, à coete-
 rarum gentium Pastoribus, se obtinere
 posse comperit.

E At contrà accedit, fuitque in hoc
 ipso, quo risus dolore miseretur, in-
 gentemque meritò eidem sollicititudi-
 nem ingereret. Ea siquidem est humanæ
 infirmitatis conditio, ut sèpè de medi-
 camento venenum faciat, & ut qui benè
 currere coepit, deinde fascinatio sub-
 jaceat, ac ei, cui debet, obedientiam
 abiciat. Ex quorundam namque rela-
 tione didicit ipse, in Provincialibus hu-
 jusmodi Synodis multa haberit, quibus
 Ecclesiastica libertas, Sanctæ Apostoli-
 cae Sedis dignitas, & ipsiusmet Sac. Tri-
 dentini Concili decreta (ex cujus ta-
 men decreto Provincialia eadem Con-
 cilia coacta erant) posthaberentur.
 Hoc, igitur, nuncio consternatus Pius,
 statim malo occurrendum duxit, mo-
 nendisque offici sui Præfules, nè quo-
 vis prætextu, à recta, tritaque semita
 abripi se paternerent. En Epistola ad
 eum, quem memoravimus, Archiepi-
 scopum Cæsaraugustanum, ejusque
 Suffraganeos scripta, ex qua etiam, non
 a nro superiori, ut Cardinalis Aghirre
 puta-

xii.

In Collect. Max. Con-
cil. Hisp.-to. 4

xiii.

^{1566.}
putavit, sed præsenti, hoc præstatum
Cæsaugustanum Provinciale Concilium, vel cogendum, vel fuisse coactum, patet.

[Ven. Pratribus, Archiepiscopo Cæsaugustano, & Suffraganeis ejus, in Provinciali Synodo congregatis, vel congregandis.]

PIUS PAPA V.

Ven. Fratres &c.

Ex Archivio
Vaticano.

Cum laboriosissimum Apostolatus officium, nostræ quidem infirmitatis Nobis consciæ, sed divina voluntati humiliiter obedientes, suscepimus; id Nobis solatii proponemus, quod vos, & reliquæ fratres tuis nationis, in partem sollicitudinis nostræ vocatos, sperabamus vestra erga Sedevi Apostolicam devotione, ac fide, & diligentí obseruatione Sacri Concilii Tridentini decretorum, hoc Nobis onus levius effecturos. Hac spe impulsi, post assumptionem nostram, cùm primum, per innumerabiles occupationes nostras, Nobis licuit, vos literis nostris salutantes, ad ipsius Concilii decreta exequenda hortati sumus; magis ut quantoperè Deo, & Nobis gratum futurum esset officium vestrum, quād quod nostra hortatione, & monitis vos egere crederemus. Verū, non sine maxima admiracione, & animi perturbatione, nuper Nobis relatum fuit, non nullos aded officii sui, & debita Sedis Apostolica, ac Concilio Ecumenico reverentia oblitos esse, ut decreta tanti Concilii, quorum quidam forsan ipsimet authores, vel certè approbatores fuerunt, quæque Apostolica autoritate esse non ignorant confirmata, & ab omnibus iussa servari, quibusdam in rebus rostringere, in aliis ampliare, & contra sanctiionem felic. record. pii IV. predecessoris nostri temerè interpretari minime vereantur: quod denique eorum, & quatenus observandum, & exequendum sit, quod, & quatenus omittendum, ac negligendum, indicare, præscribere, & sententias suis decernere audeant, multaque ab iisdem tentantia, contra huius Sanctæ Sedi authoritatem, & contra Iuræ Ecclesiastice libertatis. Quæ, si vera sunt, (id quod tamè non facile credere possumus.) dolemus admodum,

A spem illos nostram fessellisse, nec satis eorum possumus arrogantiam admirari, qui violare non dubitent Ecclesiasticam libertatem, Sacrofæcile Synodi auctoritatem minuere, & hujus Sedi jus, ac dignitatem lèdere; pro quibus rebus, si opus esset, acerrimè certare, & sanguinem, ac vitam ipsam effundere deberent. An non vident, quantum operè Deum offendant, quantum scandalum infirmis prebeat; quanta labo charissimi in Christo filii nostri Regis Catholici existimationem, & nomen gloriosum maculent, atque polluant? Quamobrem Non Apostolatus nostri officia deesse nolement, ex parte Omnipotentis Dei monemus omnes illos, si qui talia ausi sunt, vel (quod absit) audebunt, ut à tali mente, ac tam nefanda temeritate defiant, resipiscantque, & ad cor redeant: quod si, sprevis monitis nostris, atque hujus Sedi auctoritate contempta, quidquam decernere, aut suadere ausi fuerint, quo Sacrofæcile Synodi Tridentina secretæ commutent, negligantur, aut temerè interpretentur, & non, si quid limitandum, ampliandum aut interpretandum visum fuerit ipsam Sedem consuluerint, quæ sibi talem, ut diximus, interpretationem, & potestatem reservavit; vel, si contra libertatem Ecclesiasticam quicquam statuerint; indignationem Dei Omnipotentis, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus, & nostram se noverint incurviori; & nibilominus ex nunc, si que attentata, vel acta fuerint, ut præfertur, contra Ecclesiasticam libertatem, vel Decreta Concilii Tridentini, vel auctoritatem hujus Sanctæ Sedis; ea omnia, & alia quacumque, in verba Synodo sancta, decretata jam fuerunt, sancientur vel, ac decernentur; irrita, & inania decernimus, ac declaramus. Nè quis vero illa excusatione uti possit, quod harum literarum notitiam non habuerit, tibi, Frater Archiepiscopo, in virtute Spiritus Sancti, & Sanctæ Obedientiae præcipimus, ac mandamus, ut eos coram tota Synodo congregata, aut congreganda, alta, & intelligibili voce recitari facias. Datum Roma, apud Sanctum Petrum. Die XII. Maii 1566. Pontif. nostr. ann. primo.)

Post Epistolam hanc, in Vaticano Regesto statim hæc subjuncta leguntur: (Eodem exemplo scriptum fuit Archiepiscopis, Tarragonensi, Compostellanensi, Hispanensi, Valentino, Granatenfi,

tens, & eorum Suffraganeis. Item Au-
riensi, Cauriensi, Tudenſi, Asturicensi,
Mindoniensi Episcopis, licet eorum Me-
tropolitani sint in Regno Portugallie.
Item ad Synodum Tolesanam, cui pre-
siedebat Episcopus Cordubensis.)

Ambigi non potest, haec Pii soler-
 tia effectum esse, ut Hispaniarum, Lu-
 sitanique Episcopi, (si qui fuerint,) A
 qui aliquid minus sequuntur, scilicet potius
 incautum commolirentur; ab eo pedem
 retrahent, cautumque fuisse, ne quis
 illud vel in medium proferre auderet;
 cum rei hujus minime dubia habeamus
 earundem Provincialium Synodorum
 testimonia, in quarum Actis nil pro-
 pemodum reperi est, quo, vel Sedis
 Apostolicæ dignitas, vel Ecclesiastica
 libertas, vel demum Sacri Concilii
 Tridentini decreta, laeti ritè valeant
 estimari. Imò alacritas ea, ac nunquam
 satis laudanda demissio, ac reverentia,
 qua, ut innuimus, inferiusque dicen-
 dum erit, earundem Provincialium
 Synodorum statuta, Sancte Apostolicæ
 Sedis magisterio nobilissimi illi Episco-
 pi subjecerunt, perspicue docet; eos,
 [scilicet ut dicit Ambrosius] ut homi-
 nes corruerint, natura magis fragili-
 tate, quidam peccandi libidine, acriores
 ad currendum resurrexisse, pudoribus
 mali majora reparantes certamine, ut
 non solidum uulsum attulisse estimetur
 Iaphus impedimentum, sed etiam veloc-
 itatis incitentis cumulasse.)

Apdg. Do-
villap.

Rei hujus, inter alios, locupletif-
 sum insuper testem habemus, quem
 paulò ante memoravimus, Martinum
 de Ayala, Valentinius Archiepiscopum.
 (cuius preclarum elogium ex Biblioth.
 Hispana V.D. Nicolai Antonii, tom. 2.
 pag. 87. i. Collect. max. Concil. Hispano-
 tom. 4. pag. 90. Cardinalis Aghirre tur-
 sùs edidit.) Qui nimírum, post absolu-
 tas, hoc anno, & Provincialem, &
 insuper Diocesanam, Synodos, pro
 Ecclesiastica libertate, aliisque, me-
 morandas ad Plium binas Epistolas de-
 dit, quarum priorem nancisci non po-
 tuimus, alteram ex proprio Originali
 hic ritè inferendam censuimus.

(Sanctissimo Domino Nostro,

PIQ QUINTO.

Pontifici Maximo,

Martinus Ayala, Archiepiscopus
 Valentinus, post hu-
 millima pedum
 oscula,

S. P. D.

Quemadmodum superioribus diebus; Ex Archiv.
Pater Beatisime, ad T. Sanctitatem detuli-
rum rerum, quae corrigenda videatur

in hoc Diocesi Valentino: Ita uue,

cum opprimi apud nos videam liberta-

tem Ecclesiasticam, nec id quidem clam,

sed per summam vim, ac furorem; illicid

T. Sanctitatis opem mihi censi implorar-

dam. Nam, cum, bilice mensibus su-

perioribus, quodam Beneficio Ecclesiasti-

ca, servata Juris equitate, & Sedis Apo-

stolicæ autoritate, quibusdam domes-

ticis, familiaribusque meis consuulsi-

sem, quorunquidem prebitatem ex af-

fida uocantibus per speciem habe-

bam; cumque jam ea Beneficia, per ali-

quos mensis, summa pace possidissent;

repente exaltatus est in eos quidam tu-

multus à Statibus [quos vocans] hujus

Civitatis Valentiae, eni præsum. Saunt

autem bi Statut, Oraines quidam ci-

viam, qui in certas classes distributi per

suos Tribunos, sed Procuratores, Rem-

publicam, uad cum Ministeri Regis gu-

beruant. Hi itaque nuper statutum

quoddam, sed, ut vocant, forum anti-

quum, produxerunt, quo caveretur, ue-

nius ad Beneficia ejus Regni Valen-

tini admitti, qui uuo esset in hoc ipso Re-

gno natu: quod quidem Regni statu-

tim, præterquamquid, & iniquum est,

& in libertatem Ecclesiasticam con-

tinellosum, adeo non est hoc euauit uisu, ex-

cutione confirmatum, ut, & à Pre-

decessoribus meis, & à me liberè sint

holleñi Beneficia, in quolibet Hispano-

colata. Sed nō ipsi quidem civi-

Valentinos serpari id statutum voluisse,

argumento illud est quid jij ipsi, qui

nisi magis causam urgente, cum multo-

rum Beneficiorum finis pastori, holle-

ni promiscue omni generis homines,

estiam extra Hispaniam natos, apud

Prælator, qui me præcesserunt, & apud

me etiam ipsum , ad ea Beneficia obtinenda præsentarunt : quales apud nos Beneficiatos , plures , quam sexaginta nominare possem: quodque gravissimi in hac causa ferendum videtur , illud est quod bi cives Valentini , non modò hos Præbysteros , familiares meos , in quos Beneficia contuleram , perceptione frumentorum prohibuerunt , sed omnem , ad se defendendum , viam , que illis iure naturæ debetur , per vim . & quasi eruptione facta , intercluserunt : nam eos Jurisperitos , & Procuratores , qui illorum patrocinium suscepserant , officiis omnibus Reipublicæ privatos , bonorumque sequestro vexatos , infames esse , & inhabiles ad Rempublicam imposterum gubernandam , Edicto publicè declararunt . Hec quidem tam aperièt in libertatem Ecclesiasticam commissa sunt , tantaque cum vi , & injurya gesta , ut non dubitemus , illos ea censura anatematis obstruxisse , quæ in Bulla felic. recordat . Iuli III. continetur . Sed eos tamèn , violata libertatis Ecclesiastica reos , & anarhamati subiectos , nondum ausus sum publicè declarare , tūm quod non sum fatus certus , an post mortem Sanctissimi Iulii Pontificis sit aliquid novi de ea re statutum : tūm etiam , quod sim veritut , nè illi , qua audacia , & impetu cuperunt , nos planè obruerent . Cætera autem , pro mea quidem virili præstare studeo , & libertatem Ecclesiasticam , tam Sedit Apostolicæ , quam hujus mœc dignitatis , contra illorum vim defendere . Tuum est , Pater Beatissime , horum inopum injuriam propulsare , vel motu aliquo proprio edito , vel declaratoriis , aut citatoris literis , adversus hos oppresores miseri . Nisi enim nunc primum hic impetus ab ipsis Sedit potentia , & autoritate audacter compescatur ; periculum est , nè ille mox , non modò in Prælatorum hujus Ecclesiæ damna , sed in Apostolicæ etiam libertatis injuriam evadat . Deus Sanctorum Tuam , ad Ecclesiæ sue præsidium diu servet in columem . Segura

XII. Kal. Julii 1566.

Sanctitatis Tue .

Filius Obsequentissimus
M. Archiepiscopus Valentinus)

xvii. At licet his literis commonitum , in libertate Ecclesiastica afferenda , munera suo defuisse Pium , vel suspicari nefas videatur ; tamen ob paulò post subsequtam , nimisrum nonis Augusti hu-

A jusmet anni (ut ex paulò ante memoria elogio apparet) optimi Archiepiscopi Martini mortem , interrupta de hac re consilia jure censimus . Quapropter , nemine deinceps de injuria , quo oportuit zelo , expostulante , perditissima , ac iniqua illa contra Ecclesiasticam libertatem audacia , aut prævaluit , aut debitas poenæ non dedit ; & quod deuterius est , pernicie sua pessimo exemplo in dies magis invalescente , contra fas omne , & Jus , adeò Catholici Orbis B ditiones quoque alias infecit , ut ludo hoc nostrò tempore , quod Sacerdotorum distributionem , jam non illud Apostoli de Ecclesia pronunciari posse videatur : (Ubi non est Gentilis , & Judæus , circumcisio , & præputium , Barbarus , & Scita , servus , & liber , sed omnia , & in omnibus Christus .) Näm fœcularium potestatum avaritia , & tyrannia , inter Gentilem , ac Ju-dæum , circumcisum , & præputium , Barbarum , & Scitam , liberum , ac servum ; & ut rem propriùs attingam , inter Gallos , & Hispanos , Germanos , & Italos ; imd uniusmet Provinciaz , & nationis accolas , res ita decrevit , ut jam ex aqua , & Spiritu Sancto renatum fuisse , nihil omnino prosit , si in hac vel illa terra parte ortum esse non profuerit . Adeòt , non modò omnia , sicut ab initio , non sint communia ; sed è contra , sublatum filiis , datumque canibus , quodcumque optimis viris jure tradendum esset , æstimetur . Hæreditate siquidem , profanae potestates sibi possident Sanctuarium Domini censem ; & sicuti temporalia administrant , & utinam rectè ; sic etiam super spiritualia , non quidem à Domino , sed sese ipsos ipsis constituunt ; novisque , nescio quibus , eruditionibus , ac juribus exco-gitatis , circumscribere fideli servi , & prudentis , quem constitui Dominus super familiam suam , ut det illis escam in tempore , auctoritatem , ac jura ; ple- E tenda temeritate presumunt .

Neque in hoc tantum , unà cum Regiis administris (incio certè , ut pius est credere , optimo Rege) laici in Hispania , Ecclesiastica , ac spiritualia impetrare ausi sunt , sed in coeteris quoque ; ita ut unum ipsis censendi essent impedimentum , ob quod absolutissimè sacrosancti Concilii decreta , ut Pontifex imperabat , ac vehementer Rex idem exoptabat , executioni non man-daren-

Cloffenf. 3.
v. 12.

xviii.

darentur. Luculentissimus rei hujus testis existit, quæ sequitur Epistola, à Pamplonenſi Episcopo ad ipsum Pium data, quamvè ex proprio originali transcriptam hic duximus exhibere.

(Beatissime Pater .

Ex archiv. Card. Alber- Cūm cognovissem, Apostolicam Sc- dem, suo Prefide, hoc est Vicario

Jesus Christi desitutum, (naturæ namque debitum) jam persolverat felic. record. Pius IV. pro cuius animo sacrificium, us par erat eoram Altissimo ob tutiimus, us qui fidelis seruos in ministerio talenti sibi commissi in terris fuerat, caeleste quoque præmium conseqveretur.) mos in hac Ecclesiæ Cathedrali, ac per totam meam Diocesim supplicationes, & preces fieri curavimus, quod à Deo bonorum omnium largitore, talem suæ Ecclesiæ Pastorem, qualiter tempora hæc calamitosa exigunt, (nostris baud quaquecula culpis intendens) pro sua in nos misericordia, largiri dignaretur; Deo nostras Orationes exaudiendo, B. V. Pastorem Ecclesiæ suæ Catholice, ac Jesus Christi Vicarum nobis præstít. Tanti beneficij accepti nō ingratii esse mus, in gratiarum actiones voces nostras convertimus; fieri namque non potest, quin, hoc duce, membra Ecclesiæ (cuius Domini benignitate Sanctitas Vestra caput est) munus suum exequantur. In Domino confido, cùm initio sui sancti officii, tot tantaque isti sancti, ac salubriter prospererit, Divinam Clementiam (qua adiutrice præ) viret, & gratiam B. T. daturam, ut ab Ecclesiæ sua abusus, cunctaque macule, & repurgentur, & tollantur; ita ut apud ipsam dicere valeat: Ecce Sponsa mea, macula non est in te. Sat abunde literæ Apostolice, ex intimo Sanctitatis Vestre pede, ad me emanatae, quæ munxit Episcopalis me admonet, [quamquid serd sat ad me pervenerint] quod prediximus præsagiant. Quod autem me, pro manere Pastorali, B. V. exhortata fuerit, ut decreta Sanctæ Synodi Tridentinae (quæ unicum remedium, ad tot, & tanta Ecclesiæ vulnera sananda, esse literæ Apostolice pronunciant) sine mora exequi studerem, tubens feci: quamquid, si Sanctitatis Vestre auxilium, atque Sanctæ Sedis Apostolice non suf-

A fragetur, ad executionem decretorum S. Synodi me debilem fore cerno. Non sine causa dictum hoc putet, B. V. nād super decretis de Visitacione Capitularum Ecclesiæ Cathedralium, ad petitionem Prioris, & Canonicorum hujus Ecclesiæ, hac occasione, quid Cathedralis simul, & Regulari sit, cordam Auditore Gropero calumniam patior. Humiliter supplico SV. dignetur istud intelligere, & quod factio opus sit, juxta Sanctiones Tridentinas, literis ad me missis, jubear; & ubi hoc absolutum fuerit, reliqua sat in pacata fore B. V. non dubitet. Nam (abst. a verbo inuidia) inter Hispanicas gentes, aliam fideliorem in Fide Christi, atque obedientiorem Sedi Apostolice bac non puto reperi, modò huic uni nodo occursum fuerit. Taceo, quid seculares Judicet, hic Ecclesiæ teama jurisditionem subripere, & impedire presumunt, quod ingenti dolore animi, refero. Quād magno impedimento bac sint, nō catena (quantumvis sancti sunt definita) obseruentur, literis explicari sat non potest. Discentium Seminarium, ret sancte, ut sancta, ita justa, (quamquid redditus barum Ecclesiærum ita tenues sint, ut vix Ministris earumdem sufficiant.) dabo operam quamprimum, juxta formam decreti erigatur; cujus rei Sanctitatem Vestram certiorem suo tempore reddam. Nomina Clericorum hujus Civitatis, & Diocesis B. V. morto, quorum Fides, eruditio, morum probitas, ut B. V. exigit, mibi nota sunt. Tandem auxilium, quod S. V. ad pascendum gregem, Dei bonitate mibi commissum, pollicetur, hoc istud vehementer peto, neque aliter, quād juxta Sanctiones Ecclesiasticas, hoc mibi præstitum volo. Faxit Deus Opt. Max. ut diu posse B. V. Claves Ecclesiæ incolunt tenere. Pamphil. Kal. Junii ann. 1566.

E

Sanctitatis Vestre pedes, ea, qua decet, humilitate oscular
D. Episcop. Pamplonensis.)

Mirandum sancte est, à Didaco Ramirez (id siquidem fuit Pamplonensi huic Episcopo nomen) alteram hanc, præcipuamque Regni Navarrae partem, adeò in Catholicæ Fidei observantia, & Sedis Apostolicae obedientia constantem, perseverantem, ferventemque dici, ut coeteris hispanicis

gentibus, in quibus hoc tempore in-
numera, (ut ita dicamus) & veræ Fi-
dei, & sanctitatis, præ Catholicis na-
tionibus aliis, effulsiſſe portenta, nemo
inficiari poterit, rite præponi merere-
tur; in eaque nil fuſſe, quod recipien-
dis, exequationique mandandis Sacri
Tridentini Concilii decretis, impedi-
mento esse poſſet. Sed multò magis mi-
randum agnoscitur, quod, cùm, hoc
ipſo tempore, Navarræ pars altera,
huicque contermina, obeamdem abje-
ctam Catholicam Religionem, & Sedis

Apostolicæ obediētiam, luctuoso eo,
quem ſupra retulimus, incendio con-
flagraret, quo non spiritualia modò,
ſed temporalia quoque Principum ab-
ſumebantur: Regios tamen admini-
ſtros, iis poſthabitis, quibus magis, non
dicam in Fide, ſed in Regis quoque
obedientia ſubditos firmare poterant;
ac firmare, luctuoso hoc tempore, ne-
ceſſe erat, (quod Sacri Tridentini Con-
ciliī Decreta, nimirū executioni man-
darentur) unum id pro virili ſua cu-
raffe viſi ſint, ut Ecclesiasticam jurisdictionem
furriperent, & impedirent,
qua & tantum bonum custodire, &
tantum viſiſſim malum unā avertere
poterat, ac propulſare. Coeterū, cùm
Pius eadem Concilii Decreta, ut dixi-
mus, neque in Provincialibus Synodis,
nec ab alio quovis, pro arbitrio inter-
pretari, diſtriſte, & quidem meritò
prohibuiſſet; & nihilominus experien-
tia doctus, ea ita aperta perſep̄e non
effe cognoceret, quin aliter, atque
aliter, pro cuiusque ingenio, ſano etiam
ſensu, bonoq̄e animo explicari poſſe
intelligeret; ac pro carumdem ſanctio-
num explicatione frequenter ab uni-
versi Orbis Ecclesiis ſe interpellatum
videret; nè ipſe muneri ſuo deeffet,
nè in ſibi creditam mellem alter qui-
vis manum mitteret, nec in exoticos
ſensus, sancta ea decreta transferret;
& tandem parvulis cunctis petaſtibus
ipſe idem panem frangeret; uti jam
pridem fecerat Pius IV. ipſe quoque
Cardinales quoddam delegi, apud
quos cuncta referri voluit, qua ad
eiusdem Concilii decreta, vel intelli-
genda, vel in mores adducenda per-
tinerent.

At Divino proſtrū afflante Nu-
mine, (quo futura prævideret) ſtati-
ac Apostolicæ Sedis culmen ascendit,
hoc videlicet anno, ſummo studio Se-

bastianum, Lufitanie Regem, adhac
adolescentem, ad nuptias Pius urge-
re coepit. Testantur hoc ab ipſo ad
eumdem Regem ſequentes missi li-
teræ.

(Charissimo in Christo Filio noſtro,
Sebastiano, Portugallie, &
Algarbiorum Regi
Illiſtri.

PIUS PAPA V.

Chariffime, &c.

Ex Archivio
Vaticano
Cum te, ut eximium Filium noſtrum
meritò diligamus, in maximis no-
ſrit curit, non ea modò cogitamus, que
in preſens, ſed illa etiam, que imposſe-
rū, ad honorem tuum, & Regni ſui
commodum pertinent. Ad eam jam etat-
em, Dei benignitate, pervenifſi, ut ma-
ſturm exiftimemus, cùm ſolus fit, &
tans Regni ſpes unica, de quaerenda tibi
conjuſe cogitare; ſed in hac cogitatione
nallo Nobis conditio occurrit, que cir-
cumſpicientibus omnia Nobis magis pla-
ceat, quād, ut matrimonium contrabas;
cum altera de Filialibus chariffimi in
Christo Filii, Maximiliani Imperatoris
eleſſi, ut quoniam major natu Hispania-
rum Principi destinata putatur, tu mi-
norem, cuius etas cum tua ſatii congruit,
ducas. Neque clariori genere ortam du-
cere potes, neque à Matre, in qua major
pletat reluceat, educaram. Tot verò
Principes affinitate tibi hic nuptiis ad-
junxeris, ut nemo ferè fit de majoribus
Christiani nomini Principibus, qui non
ſtbi affinit̄ futurus fit. Itaque optimè à
Nobis conſulturus videris Regno, & po-
teſtati tue, ſi eam potiſſimum duxeris.
Nec verò mindi placitaram te generum
puelle Parentib⁹ puramus, quād ſibi
Cesar Socer, & Imperatrix eleſſa ſe-
crus placere debeant. Quicquid bor-
tauer te, Fili chariffime, ut ad hos potiſſi-
mum nuptias animum tuum inclinet.
Nos hanc cogitationem minimè concepiſ-
ſemus, niſi te, ut diximus, eximè amo-
remus. Plura autem de hac re loqui
ſutius cum dilectio filio, nobilis viro, Fer-
dinando Menefio, Oratore tuo, quem, &
prudentem virum, & Majestatis tue
amantissimum, fideliſſimumque Mini-
ſtrum novimus: cui etiam mandavimus,

^{1666.}
ut uberioris de hac re sententiam nostram A
ad te perscribat, quo illum officio, pro
catera sua diligentia, in tuis, & Re-
gni tui negotiis procurandis, functurum
esse minimè dubitamus. Datum Romæ,
apud S. Marcum, die 25. Septem-
bris 1566. Pontificis nostri anno pri-
mo.]

II.
Ipso die ad Reginam quoque
Portugallie, Catherinam, Sebastiani
aviam, quaque ipsum educaverat,
sequentes literas dedit Pius, sperans,
eadem interveniente, quaque ipsa
apud Regem pollebat autoritate, il-
lum in sententiam facile suam addu-
cturum.

(Charissimæ in Christo Filiz,
Catherinæ, Reginæ Por-
tugallie.)

PIUS PAPA V.

Charissima, &c.

*Ex Archivio
Vaticano.* Non esse alienum officio nostro puta-
mus, ac potius maximè convenire
paterno amori, quo Serenissimum Regem,
Nepotum tuum prosequimur, cum is jam
ad puberem feret atatem, Dei benigni-
tate, pervoenerit, nec fratrem ullum ba-
beat, cogitare jam de alienus maximus
Principis filia, illi uxore destinanda;
qua de re cogitationem nostram cum
M. T. communicandam duximus. Tua
enim bac potissimum cura est, que illi
Avia es, que illum educasti, & tua
optima, piissimaque disciplina institui-
sti. Nostri autem pro tua prudensia,
quanti interfit Nepoti tuo, quanti Na-
tioni isti, banc, an illam potius uxori-
rem habitus sis. Cogitantibus igitur
Nobis de bac re, nibil Nobis videri solet
utilius, nec ipse, nec Regno ejus, affinis-
tate Serenissimi Romani Imperatoris
electi. Duæ sunt ei Filiae, quarum natu-
major, nuptura existimat Hispania-
rum Principi: minor, ut ei despondere-
tur, cuius etiam etas etati Regis satis
apta est, Nobis maximè placaret. Maj-
orem dignitatem ficerum si babere non po-
sit, quidam Cesarem, nec Socrum majori
pietate, Religione, probitate præditam,
quidam Imperatricem electam. Tali Matre
genita, & tali cura educata, quis dubi-
care possit, quin cum ceteris virtutibus,

Annal. Eccl. Tom. 22.

tam in primis pietate Matris simillima
evasura sit filia? Hæc ergo illa doce-
qua nullæ, bis quidem temporibus, po-
tior videri debet, maximè commendatur.
Tot verò Principes, Rex, Neos tuui, af-
fines bis nuptiis sibi adiunxerit; quot
ferè babet Principes (loquimur de Ma-
joribus) Christiana Republica. Quo-
cired M. T. hortamur, ut de hac re cogi-
tet, & ad hanc potissimum affinitatem
animus suum applicet. Hanc Nos cogi-
tationem nostram cum Oratore Regis
B communicavimus, scientes, cum tamen pru-
denti viro, tamquam fideli Regis iuri Mi-
nistro nibil non liberè communicare Nos
posse, d quo etiam petimus, ut pluribus
de hac re ad M. T. scribat.] Datum
Romæ, apud Sanctum Marcum. Die 25.
Septembribus 1566. Pontificis nostri an-
no primo.)

III.
At obfirmato adeò animo, à du-
cendz uxoris confilio, se Sebastianus
ab alienaverat, ut, vel à reverentia
aviz, vel à Pii monitis, ab abrepto
C semel proposito nullatenus se divelli
passus sit; ea, & sui ipsius, & totius Lu-
sitaniz pernicie, quam, quæ sunt sub-
secuta manifestè monstrarunt: quæ
sapè, ac si præsentia, & ob oculos Pon-
tis ex haberet, sui munera, acerba ea
incommoda avertere, esse censens, op-
portune, & importunè incautum Juve-
nem ad nuptias compellere nunquam
destitit, ut per singulos ferè annos, ab
eo scriptæ Epistolæ, aliaque, quæ ges-
tit, patenter ostendent.

L.
Apostolica verò sollicitudine to-
to orbe diffusas Ecclesias completestis
Pius; ubi illas Indiarum, tam Occiden-
tales, quam Orientales, de confesso
à se Apostolico throno certiores redi-
didit; cum eo simul nuncio, ad ipsas,
Sacri Tridentini Concilii decreta, qui-
bus, ad res Fidei, morumque compo-
nendas, uterentur, unâ cum his literis
misit.

E

[Ven. Fratri Archiepiscopo Sancti
Dominici, in partibus In-
diarum Maris
Oceani.]

PIUS PAPA V.

Ven. Frater, &c.

Ex Archivio **P**lacuit Omnipotenti Deo, qui infirma mundi eligere solet, ut fortia quæque confundat, fel. record. Pio Papæ IV. nuper mortuo, ad universalis Ecclesiæ regimen Nos vocare; quod onus, propter immensam ejus magnitudinem, & virium nostrarum infirmitatem, non sine timore, ac tremore, Dei misericordia fredi, suscepimus. Ad id verò facilis ferendum, & ad curæ, & sollicitudinis officium, fideliter, sicuti cupimus, implendum, necessarium Nobis est tuum, & cæterorum Fratrum, qui in sollicitudinibus nostris partem vocari estis, auxilium, & adiumentum: Proinde Fraternitatem tuam salutantes, bortamur, & fraterna charitate monemus, ut memor officii tui, & mercedis à summo illo, & eternoque Pastore propositæ, gregem tuæ fidei commissum, cùm saltularis doctrina pabulo, tûm vita, & morum laudabilium exemplo, pascas, atque intensissimè, qua potes, cura, custodias; eumque augere, & multiplicare coneris, quamplurimas poteris, oves, per te, ac per fidèles operarios, & ministros ad ovile Dominicum adducendo, & aggregando. Si quid autem ad rem, quæ ad ipsarum oriorum salutem pertineat, opus tibi auxilio Sedis Apostolica fuerit, id fideliter requirere debabis. Tuæ verò partes fuerint, de Ecclesiæ tuæ statu, & de iis, quæ in istis partibus aguntur, [quod quidem ad Fidem, & Religionem attinet] curare, ut ad hanc Sedem, omnium fideliū Matrem, ac Magistrum certi nuncit perseverantur, ut & te in debita erga se devotione, & fide manere cognoscat, & ex optatis Ecclesiæ tue incrementis gaudeat; ac, si cui rei providendum fuerit, auctoritate sua possit providere. Misimus autem ad te, una cum his literis, volumen authenticum decretorum Sacri Concilii Tridentini, quod nupèr, sub eodem Praedecessore nostro, Deo juvante, feliciter peractum fuit, quod abs te, &

A ceteris Fratribus suscipiendum erit, devotè, & fideliter observandum. Omnipotens Deus te, Fratrem orantem pro Nobis, & felici statu S.R.E. incolumentem custodiat, & tibi, & Clero, & populo tuo gratiam, & misericordiam suam augeat. Datum Roma, apud Sanctum Petrum, die 3. Februarii 1566. Pontificis nostri anno primo]

In Vaticano Regesto, statim post Epistolam hanc, eodem exemplo scriptum fuisse legitur Suffraganeis quoque Archiepiscopi Sancti Dominici, Episcopo Sanctæ Martha, seu Sanctæ Fidei, Episcopo Carthaginensi, Episcopo Sancti Jacobi de Cuba, Episcopo de Venezuela, Episcopo Portus divitis, Episcopo de Antequera in partibus Indiarum, in novo Regno Granatenſi. Suffraganeis etiam Archiepiscopi Civitatis Regum, nempè Episcopo de Chile, Episcopo de Panama, Episcopo del Cusco, Episcopo de Popayan, Episcopo delas Chiareas, Episcopo del Quinto. Suffraganeis Episcopi Mexicanæ, Episcopo de Guatimala, Episcopo de Chiappa Uvacan, & Cuzumelen. Episcopo de Compostella, Episcopo de Honduras, Episcopo de Mecuacam, Episcopo vera pacis, Episcopo de Texcalla, Episcopo de Nicaragna, Episcopo de Guazaca, &c.

III. Scriptum quoque dicitur ad Archiepiscopum Goanum in Indiae Orientalis partibus, in quibus, ut Natalis Comes, ab Iffelt, & alii referunt, [licet id à Bulengero in sequentem annum rejiciatur] hoc ipso tempore, in ea regione, quæ Japonia vocatur, Sacerdotum Societatis Jesu opera, eorum numero succrescente, qui ab inaniū Idolorum cultu abstracti, ad Christi Religionem confluebant, quamvis vario marte inter Christianos, ac Idololatras res acta sit; Religio tamè ac Fides incrementi multum accepisse visa est. Ad rem, ex sententia perficiendam, uberrisque fructum ex nova illa plantatione colligendum, multum contulerat Humiranda pietas, ac zelus. Erat is Azima Regis (ut Mombrinus Roseus refert) germanus frater, per adoptionem à Rege altero, ante aliquot annos Rex creatus, Juvenis pulcher aspectu, atque elegantissima formæ, qui, non minus corporis, quam animi dotibus instructus, jam pridem, donante Deo, veritatis lumena admiserat, & ejusdem Societ-

Societatis Patribus adnitentibus, cùm alios plures, tūm maximè procerum suorum præcipios, Christi doctrinam doceri fecisset, cum iisdem tandem sagro fonte expiatus, Bartholomæi nomen acceperat.

Cùm primùm igitur nova, Religione, novum nomen, novumque simul hominem Bartholomæus induit, mutatis, abieclisque veteris superstitionis ritibus, Sathanæ, ministrorumque ejus in se experiri fureorem novus Christi miles coactus fuit. Regi autem, qui Bartholomæum per adoptionem in Filium receptum, ut diximus, Regem dixerat, filius alter spurius, Gotundonus nomine fuerat: vir, ex vilissimo licet mācīcio natus, tamen spiritu ambitiosus, qui durissimè, se abjecto, Patrem in Bartholomæum Regni jura transtulisse tulerat, ipsumque idcirco hoc nomine implacabiliter oderat: ideoque ex eo, quòd veteri religionis cultu abdicato, Christi Fidei adhæsisse eumdem Bartholomæum vidit, optimam sibi oblatam opportunitatem creditit, illum perdendi, quo se in paterni Regni hæreditatem recuperet.

Gotundoni ambitioni, iræ, ac furore Bonzorum, (sic siquidem Sacerdotes superstitiosi illius gentis dicebantur) somitem ministarum; statim enim ac Bartholomæus Baptismum suscepit, ad integrum Regnum suum ab Idololatria sordibus purgandum, animum adjiciens, Idola substituerat, sacrificia aboleverat, verumque Dei Dæcultum in omnes Urbes invexerat; & id quidem, quoniam, absque ingenti Bonzorum jauctura, qui, ex pietatis ea specie immensos facere quæstus consueverant, perfici minime potuit; in Bartholomæum idcirco, ac veram Fidem, ipsorum odium incendit.

Illud verb, præ cæteris, eorum, animos in Regem exacerbase, simulque Gutundoni rebellioni somitem, ministras cognoscitur, quod à Natali Comite narratur: (Nam, cùm Bonzi consuevissent, (inquit) per quosdam exequiarum certos dicit, quotannis, opiparum uictum, & incrementum proveniūt accipere, à Principib[us] regionum; Bartholomæus, quia cognovisset, id nibil conferre illis, qui in cultu Idolorum sine baptisme decebissent; omnibus sumptibus illis parcendum esse statuit, atque ad sex millia pauperum Christianorum,

A pro Bonzis, ad epulas funebres convocavit, Bonzibus omnibus exclusis. Atque cùm ad Umbram, Urbem Regiam acceperisset, pro sacrificiis, que siebant nuper defuncti Regis statue, illam è templo convelli, & communii jubes, atque succendi. Idem incendium excitatum, aliamque est multorum aliorum Idolorum ejusdem Urbis, & ubique in universo Regno, que omnia proris successa, sunt everfa. Sed quoniam religius erat Gotundonus filius spurius defuncti Regis, pro quo in Regnum Bartholomæus per adoptionem successerat, isque agrè ferebas se fuisse Regno ita privatum; visus est opportunitas Bonzis Sacerdotibus, non negligenda, cum in Regem exitandi. &c.) Sic ille.

Bonzorum igitur furore actus, ac suasionibus illectus, Regni ei facta spe, cùm aliquot Urbes, in Regiis Comitiis sibi concessas, Gotundonus possideret, cum Principibus quibusdam earum finitimi Idololatria foedus inicit, illorumque suffultus auxiliis, Bartholomæi Regnum invadere, sibique subiecere coepit. Feribo Duce, summæ authoritatis viro, nonnullis Christianis occisis, Arrimæ conjuratio primum erupit, haud procul ab Icoxura, deinde Rex impugnat, ac propè in fugam vertitur; austaque idcirco conjuratorum audacia, Regia simul domus, ac Urbs incendio crematur, dum cum Urbis Prefecto, & Fratre in munitionem Urbi vicinam se Rex receperit. Interē amici illum hortari, ac commonefacere minimè desistunt, ut nupèr assumptam Christianam Fidem abjiciat, & ad pristinum Idolorum cultum revertatur; hac una ratione inimicorum facile impetus cohiberi, & in Regni pacificam possessionem regredi posse ostendentes. Sed frustrè Regis propositum tentatum est, qui temporale Cœlesti Regno postponendum agnoverat; nec temporale etiam subsidium sibi defuturum, qui pro Fide strenuè decertasset, speraverat; & quidem evenit: nam Deus afflicti Regis miseratus ærumnis, opem tulit, verso fortunæ statu, Rex ipse superior factus, omnia penè, quæ adempta erant recuperavit; Gotundonus ab Arrimæ Regis fratris viribus obfessus: Feribi Castella omnia concremata, ac devastata; ac Divina tandem ope Rex, ac fideles superiores viribus evaserunt. Alia, quæ in Orientalibus simul, ac Occi-

I.
Occidentalibus Indiis hoc anno accide-
runt, fūsē habes, ex Sacchino, &
aliis.

Pro hujus tandem anni coronide,
ut pluriēs innuimus, absolutissimus ille
Romanus Catechismus, Pio mandante,
prodidit, qui Prædecessoris Pontificis
Iussu, adnitente præcipue Carolo Car-
dinali Boromæo, à selectissimis doctri-
na, & pietate viris diù elaboratus, in
totius Christianæ gentis summum be-
neficium, atque utilitatem in lucem
editus, qua pariter facienda sunt, vel
crededenda amplissimè docens, tutò iter
signat, quod quisque fidelium in veræ

A viæ, æternæque vitæ pacem pedes di-
rigat. Traditum quoque fuisse hoc an-
no à Pontifice Societatis Jesu alumnis,
ut illud in varias, diversasque linguis
verterent, scribit Sacchinius; facileque
suadet, vel cuiusvis generis linguarum,
eorumdem Patrum, qua pollebant pe-
ritia, vel Pontificis zelus, qui pretio-
sum talentum, non in unius lingua ter-
ra propemodum abscondi passus est, sed
in communem totius Orbis usum, &
tunc quidem multis erroribus, ac cri-
minibus oppressum, nummulariis po-
tiùs cunctis tradi voluit, qui copiosum
inde lucrum referrent.

B

ANNALES ECCLESIASTICI.

JESU CHRISTI PII V. PAP. MAXIMILIANI II. IMP.

1567.

3.

3.

NNO , ab Orbe Redempto , millefimo quingentesimo sexagesimo septimo , Indictione decima , feliciter suscepitam Pastoralis regiminis sollicitudinem prosequitur Pius ; & Episcopos , ac Parochos , in primis , apud suum gregem residere , juxta legem ab eo , anno præterito latam , urgere non desistit , ut ex eorum deinde vigilantia , & exemplo , tūm Clericorum coeteri , tūm plebs eis tradita proprios componere mores ediscerent . Idcirco , cūm Cardinalium nonnulli , qui Episcopali etiam munere fungebantur , proxima hujus anni Quadragesima , vicinas suas Ecclesias adire , in eisque residere decrevissent , pium eorum propositum maxima Pontificem laetitia affectit , illudque ipse summis laudibus extulit ; è contrā verò , non sine stomacho , se intellexisse dixit , aliquos Episcopos adhuc contra suum mandatum in Urbe latitare , nec ad propria repedasse . Illis proinde interminatus est , nisi , & quidem è vestigio , discederent , non illos modò imposteriorū fructuum , sed etiam Episcopatum amissionē multeturum : quibus Episcopi illi perterriti minis , tandem è suis prodire latebris , in viam dare compulsi sunt .

Uti verò ipse Episcopos , sic Episcopos , (ut innuimus ,) Parochos sibi subjectos ad residentiam compellere voluit . Ad hoc verò , ut qui residere

A tenebantur , Dominico gregi utiliter præficentur , hoc anno eam Constitutionem edidit , in qua qualemcumque Parochialium Ecclesiarum collationem damnavit , quæ , non servata Concilii Tridentini forma , vel haec tenus facta fuisse , vel de coetero fieri contigisset . Ejus initium ejusmodi est : (In conferendis Beneficiis Ecclesiasticis , & perfertim Parochialibus Ecclesiæ , personis dignis , & habilitatibus , que in loco residence , & per se ipsas curam exercere valent , quamam diligentiam adhiberi oporteat , Alexandri III. Latoranensi , & Gregorii X. Lugdunensi , Generalibus Conciliis , & Innocentii familiari III. & aliorum Romanorum Pontificum Predecessorum nostrorum editis Constitutiones testantur . Quod , ut diligenter , ac recte perficiatur , statuit etiam Synodus Tridentina , ut occurrente vacatione Parochiali Ecclesiæ , etiam generaliter , vel specialiter , etiam vigore induiti in favorem Sancte Romane Ecclesiæ Cardinalium , aut aliis quomodo libet reservare , vel affectare , debet Episcopus , habita nositia vacationis Ecclesiæ , si opus fuerit , idoneum in ea Vicarium , cum congrua , ejus arbitrio , frumentum portionis assignatione , constitueret , qui onera ipsius Ecclesiæ sustineat , donec ei de Reclatore providetur : & deinde Episcopus , & qui iuspatronatus habet , intra decem dies , aut aliud tempus , ab Episcopo præscribendum , aliquos Clericos , ad regendum Ecclesiam idoneos , Examinatoribus , juxta formam ejus-

1567.

ejusdem Synodi deputatis nominet, & non nisi ab eisdem Examinatoribus per concursum aliorum Examinatorum, etiam tamquam magis idoneo ab Episcopo judicato, & electo de Ecclesia praeideatur, alias provisiones, sed institutiones omnes, præter formam prædictum facta, surreptiæ censentur. &c.] Subdit, non sine gravi animi sui meoro intellecte, nonnullos Archiepiscopos, ac Episcopos, Parochialium Ecclesiærum vacatione occurrente, eas nullo, aut minus ritè servato, examine, (eo præsertim, quod ex Tridentino Concilio, per concursum faciendum erat,) vel etiam examine ritè servato, nihilominus minus dignis personis, (confanguinitatis, aut alium humana passionis affectum, non rationis judicium sequentes,) Ecclesiastica ejusmodi Beneficia contulisse, & de eis providisse; idèque ex Pastoralis sui officiū munere, collationes sic factas, vel deinceps faciendas, nullas, irritas, ac nullius roboris fuisse, ac futuras fore, declarare se coactum esse. Et insuper, nè Parochiales Ecclesiæ, diu suo viduata Paſtore, in maximum animarum periculum manerent; si haec ex illis fuissent, quarum, dum pro tempore vacarent, ad Episcopos, Archiepiscopos, Primate, & Patriarchas, & quovis alios Ordinarios collatores, in mensibus, ordinariis collatoribus, etiam per Apostolicas regulas assignatis, provisio, & collatio spectaret, vel pertineret; vel etiam, ex aliis, quarum collatio sibi, & Apostolicæ Sedi generaliter, vel specialiter competenter; si juxta Concilii Tridentini formam approbatas, ac magis idoneas personas, intra certum tempus non elegissent, aut electas sibi, & successoribus suis, aut iis ad quos collatio spectaret, non significassent; collationem, provisionem, ac omnimodani talium Ecclesiærum dispositionem, sibi, aut successoribus suis se reservare edidit; quod etiam de Parochialibus statuit, quæ Jurispatronatus Ecclesiastici, vel aliorum, seu Clericorum, & Laicorum simul fuissent; nam si presentatus, intrâ tempus, eisdem Patronis à jure prefixum, prævio, juxta formam præfati Tridentini Concilii, examine approbatus petiisset institutionem, institutione ipsa per duos menses à die presentationis dilata fuisset; ipsarum Ecclesiærum collationem pariter sibi,

A & Apostolicæ Sedi reservavit. Si tamen Ordinariorum negligenter, aut incuria, ultra dictos duos menses institutio dilata fuisset, Patronis pro ejusmodi institutione obtinenda, ad Metropolitanum, vel vicinorem Ordinarium, vel demum ad Apostolicam Sedem recursum habendi dedit optionem.

Iisdem etiam Ordinariis, ac Patronis, nè ab eodem Tridentino Concilio dierum decem præfinitus, ad nonminandum idoneos Clericos coram deputatis Examinatoribus, tempus, ultra decem dies alios prorogare auderent, in hac ipsa Constitutione prohibuit; districtusque vetuit, nè quis, præter Romanos Pontifices, aut alios, inducta hujusmodi obtinentes, quacumque super hoc effet auctoritate munitus, de ejusmodi Beneficiis sic reservatis disponere, vel circa illa, etiam per viam permutationis, vel alias, quidquam innovare quoquo modo præsumeret; & ut non modo dignis, sed etiam dignioribus, magisque idoneis, juxta ejusdem Concilii decretum, Parochiales convertentur Ecclesiæ, voluit, ac decrevit. Quod si Episcopus minus habiles, idioribus, habilioribusque posthabitis, elegisset; eos qui rejecti fuissent, à malâ cuiusmodi electione ad Metropolitanum, vel si ipse eligens Metropolitanus fuisset, aut exemptus, ad vicinorem Ordinarium, uti Apostolicæ Sedis delegatum, vel ad ipsam Apostolicam Sedem appellare, ac ad novum examen præelectos, coram ipso appellationis Judge vocare, ac provocare posse concessit; ibique, cum irrationabile prioris eligentis judicium probaretur, per ipsum appellationis Judicem irritum reddi jussit, ac per eum magis idoneo Parochiale conserri voluit, vel conferendam ei remitti, ad quem collatio, vel instituto spectaret. Interposita, hac tamen appellatione, impediri minimè, ac suspendi electionem, primo loco ab Ordinario factam declaravit; & insuper à præfato etiam, si opus fuisset, appellationis Judge ad Apostolicam Sedem appellari posse indulxit.

Constitutionem hanc à Pio editam legimus decimo quinto Kalend Aprilis hujus anni; sed quia in hac eadem Beneficiarum collatione abusus alios plurimos irrepsisse cognovit, dum passim Beneficia per resignationem, seu per-

mutationem vacantia, in manibus quotumcumque Ordinariorum, vel etiam apud Apostolicam Sedem fieri consueverant; idē sexto Idus Augusti hujusmodi anni aliam edidit, qua in determinis prolapsam Ecclesiasticorum bonorum villicationem relevare contendit; estque ejusmodi.

PIUS PAPA V. &c.

*Etsi in Bulle parva Pii
pag. 45.*

Officium creditur Nobis administrationis exposcit, ut non solum corrigamus ea, que perperam ostentantur, verum etiam, nē in futurum illa, contra Ecclesiasticam puritatem ostentari possint, debita animadversione prohibeamus. Sancte, cum, sicut accepimus, in resignationibus, & permotionibus, quae, tam apud Sedem Apostolicam, quam in partibus, in Ordinariorum manibus sunt, quamplurimi abusus irrepresentant, Nos, volentes ejusmodi abusus de Ecclesia Dei tollere, & susurrit resignationum, & permotionum admissionibus eam normam prescribere, qua Sanctorum Dei, hominum positionibus tradi non possit; ac ut omnis simonia labet, & fraudis suspicio in Beneficiorum Ecclesiasticorum provisionibus absit; decernimus, supplicationes Beneficiorum quorumeunque, resignationem, seu permutationem continentem, donec per Nos illarum admittendarum modus prescriptus fuerit, ulterius, non per modernos, & pro tempore existentes, Cardinalem, & altos Signacula nostrae Gratiae Praefectos, (ac antea) sed per Nos tantum, manu nostra signari debere. Et nē dum premissis occurserit intendimus, & à Signacura nostra Praefectis ab illis abstinentem censuimus, Locorum Ordinarii, ceterique Beneficiorum Ecclesiasticorum inferiores collatores prefati, ut acedat a plerisque eorum factum esse audiatur, ita se fiducialiter cum illis, qui in eorum manibus Beneficia Ecclesiastica resignant, gerant, ut non nisi illis, quos ipsi nominaverint, aut pro quibus intercesserint, ea conferant, & de eis provideant, vel disponant; ac quos Ecclesia plus prodeesse posse cognoscunt, negligant, & contemnant; Apostolica authoritative, ac de Apostolica potestatis plenitudine, hanc nostram Constitutionem, omnibus, & singulis dilectis filiis nostris, & Sedit Apostolica Legatis, Nunciis, & Venerabilibus Fratribus, Patriarchis,

A Primisibus, Archiepiscopis, Episcopis, ac quorumvis Cachedralium, & Collegiarum Ecclesiarum Capiculis, Abbatibus, ceterisque aliis, quorumvis Ecclesiasticorum Beneficiorum, quomodo cumque qualificatorum inferioribus collatoribus, ad quos de jure, vel consuetudine eorumdem Beneficiorum designationes, seu permutationes admittendi facultas spectat, & pertinet, quacumque dignitatis prerogativa, etiam Cardinalatus honore fulgentibus, probibemus, nē possibit, donec debitus (ac presumitur) statuatur, ac decernatur, quorumvis Beneficiorum Ecclesiasticorum, tam secularium, quam quorumsvis Ordinum Regularium, qualitercumque qualificatorum, etiam si Jurispatronatus, & ad quorumvis presentationem, nominationem, electionem, & quamvis aliam dispositionem pertinent, resignationes, seu permotiones recipiant, vel admittant, neque Beneficia eadem, camquam per resignationem vacancia, quibusvis personis conferant, vel de eis provideant, aut quomodolibet disponant. Nos enim Beneficiorum praefacorum collationes, provisiones, aut quoquois alias dispensationes per eosdem factis, nullas, irritas,

B & inane, nullumque jus, aut titulum, etiam coloratum, tam in petitorio, quam in possessorio provisus tribuere, ac ipsos si provisos ad eadem Beneficia Ecclesiastica obtinenda perpetuā inbribiles fore, ac esse; ac omnes, & singulos collatores praefaciorum in collatione, provisione, & dispositione Beneficiorum, in eorum manibus sic resignatorum, quovis praecextu, etiam devolutionis, vacantium, se intro misteri nullatenus posse, Beneficiaque præfata, tamquidam verè vacantia, per Nos, & Sedem Apostolicam, & quoquois eorumdem collatorum, in quorum manibus, contra hujusmodi nostram probationem, resignationes, seu permutationes facte fuerint, superiores, nullo alio devolutionis ordine servato, sed quod locutus sit præventioni, conferrit, & de his

C providere, ac disponi liberet, & licet posse. Et sic per quoquamque Iudices, etiam Causarum Palatii Apostolicæ Auditores, sublata eis, & eorum cuiilibet quoquis alter judicandi, & interpretandi facultate judicari, & definiti debet, ac irritum, & inane, si fecit super illis, & quoquamque quovis autoritate, scienter, vel ignorantiter contigerit attestari, statuimus, atque decernimus.

Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Ap. &c. Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingeniesimo sexagesimo septimo, sexto Idus Augusti, Pontificatus nostri anno secundo.

v.

Quem verò præscriperit ipse mon-
dum, quo sanctè, ac iustè Ecclesiastico-
rum Beneficiorum ejusmodi permuta-
tiones, sèu resignationes facienda es-
sent, dicetur anno sequenti; quo etiam
quaquam Beneficiorum ejusmodi resi-
gnationes, Episcopi, aliisque Collato-
res admittere possent, declaravit. Hoc
tamen anno literas Apostolicas confi-
ciendi, atque expediendi, super gratis
carumdem resignationum formam edi-
xit; extatque in Constitutione trige-
sima secunda, tertia decima Martii hu-
jusmeti anni publicata: formam autem
hujusmodi resignationes in Curia, &
extra publicandi, Gregorius tertius
decimus præfinivit, ut suo loco dicen-
dum erit.

VI.

In his tamen Beneficiorum colla-
tionibus, cùm multa, tùm in Episcopis,
& collatoribus aliis, tùm in ipsa Ro-
mana Curia, corrígenda Pius compe-
risset; aliqua insuper sanctæ huic ad-
ministratioñi, ex amplissimis Cardina-
lium indultis imminere damna, ac pe-
picula sapientè animadverterit: idcir-
co privilegiorum eorumdem, in Bene-
ficiorum collatione, latam nimis facul-
tatem, moderandam esse pro suo mu-
nere censuit. Vulgata est igitur, hoc
anno, ultima die Aprilis, ejus iussu,
Constitutio illa, in qua legitur, quod
Pius, ex tamen multis S. R. E. Cardina-
lium, super Ecclesiasticorum Beneficio-
rum dispositione, indultis, & multipli-
catione aliarum, super aliis, facultatum,
quæ quotidiè præfatorum indultorum
literis diffusè inserbantur, sèpè nu-
mero impeditus esset, quominus solita-
m Apostolicæ Sedis benignitatem,
erga pauperes, & benemeritos libera-
litè exercere posset; occasionemque
idcirco capere volens, ut tanta dehinc
ejusmodi indultorum, & facultatum
largitione præcisa, dictis personis, com-
modius benefaciendi via sibi libera-
recluderet; omnia, & quacumque
indulta, concessiones, facultates, & alia
privilegia quæcumque, Beneficia Ec-
clesiastica conferendi, iisdem Cardina-
libus aufert, cum cura nempè, & sine

cura, secularia, & quorumvis Ordinum
regularia, qualitercumque qualificata,
ad collationem, provisionem, præsen-
tationem, electionem, & quamcumque
aliam dispositionem dictorum Cardi-
nalium, ratione Patriarchalium, Metro-
politanarum, & aliarum Ecclesiæ
Cathedralium, nec non Monasterio-
rum, Prioratum, dignitatum, & alio-
rum Beneficiorum Ecclesiasticorum,
qua quomodolibet obtinuerant, vel
in posterum obtinuissent, ac etiam quo-
rum collatio, provisio, & quævis alia
dispositio illis ex causa facta, per eos
cessionis, regiminis, & administratio-
nis, sèu commendæ, aut resignationis,
Ecclesiæ, Monasteriorum, & alio-
rum Beneficiorum hujusmodi, Aposto-
lica authoritate reservata extitisset, vel
impostorum reservanda esset; nec non
quorūcumque inferiorum collato-
rum, & collaticum, de Jure, privile-
gio, consuetudine &c. ac alijs quomo-
dolibet pertinentia; & etiam illa com-
mendandi, ac alijs de eis disponendi,
omnibus, & singulis Cardinalibus spe-
cialiter, & exprestè revocat; præcipit
que insuper, quod omnes deinceps
Apostolicæ literæ facultatum, & indul-
torum hujusmodi, pro singulis Cardinalibus
præsentibus, ac futuris, unam
tantum Cathedram, vel majorem
Ecclesiæ, sèu illius loco unum, vel
duo Monasteria, aut unum, vel duo
Beneficia, in præfatis literis exprimen-
da, quæ Cardinales ipsi, ultrâ illas sex
Episcopales, ac Presbyterales, & Dia-
conales Cardinalium Ecclesiæ, tunc
temporis obtinuissent, sèu quorum
collatio eis reservata fuisset, specta-
rent; omnino sublatæ intelligentur:
cum altera etiam hujusmodi indulto-
rum parte, super ipsorum Cardinalium
consensu, in Beneficiorum provisione,
apud Sedem prædictam, pro tempore
vacantium, requirendo, alijs sub dictis
indultis comprehenforum. De his
siquidem omnibus impostorum Pius
liberè se disponere velle edicit; & fa-
cultates quoque commendandi Mono-
steria, aliaque Beneficia Ecclesiastica
secularia, & regularia, necnon dispo-
nendi de Monasteriis, etiam curâ, &
Conventu parentibus, & de dignitatibus
conventualibus, & in Metropolitana,
aliisque Cathedralibus post Ponti-
ficiales majoribus, & in Collegiatis Ec-
clesiæ principalibus: ac pariter dispo-
nen-

vii.

nendi de Beneficiis Referendariorum Causarum Palatii Apostolici Auditorum, Protonotariorum, & aliorum officialium dictæ Sedis, nec non familiarium, coeterorumque omnium, qui Constitutionibus declaratoriis Pauli Papæ III. ad perpetuam rei memoriam editis, continebantur, vel cohiebat, vel penitus auferunt.

Familiarum denique eorumdem Cardinalium, per Apostolicæ Cancelariae regulas, indulta, & privilegia, ad eos solos familiares, eorumdem continuos commeniales restrinxit, qui vera, & actuali familiaritate, continua, que commensalitate hujusmodi durante, extrâ Romanam Curiam, vel Cardinalibus ipsis in dicta Curia existentibus, apud dictam Sedem deceperint; & ea sola Beneficia, qua ipsi familiares, continui commeniales viventes, ad prefatorum Cardinalium collationem pertinentia, obtinuerint, seu quæ ex collatione, sibi ab eisdem Cardinalibus facta, affectu suissim, complecti voluit, aliter vero, etiam motu, scientia, & potestate similibus, & etiam cum praesentis Constitutionis speciali, & expressa derogatione expeditas literas, nullius prorsus esse roboris, ac momenti jussit. Illa vero Beneficia, cujuscumque generis essent, quæ aliquis, hereticus criminis infectus prius habuisset; à nemine obtineri posse decrevit, nisi specialiter vacationis modus exprimeretur, sibi, ac Apostolicæ posteriæ Sedi ea dumtaxat distribuenda reservavit. En quæ super hoc lex ab ipso sancita fuit.

PIUS EPISCOPUS &c.

*Enstat. in
Bull. parvo
Pii V. p. 2.
Eg. n. 5.*

Cum ex Apostolatus officio, Nobis (meritis licet imparibus) credito, cura Dominici gregis immineat generalis, & exinde teneatur, more vigilis Pastoris, vigilare, & attentius provide-re, ut Ecclesiæ, Monasteriis, & quibusvis aliis Beneficiis Ecclesiasticis, nunc, & pro tempore, propter crimen heresii vacantibus, & vacaturis, tales virtutis proficiantur idonei, qui detestandas, ac nefarias heresies, diabolo disseminantes, contra veræ, & Orthodoxæ Fidei puritatem exortas, de agro Domini extirpare, & populos sibi commissos ad Catholicæ Ecclesiæ veritatem reducere, doctrinæ, verbo, & boni operis exemplo valeant.

Annal. Eccl. Tom. 22.

A Premissorum itaque consideratione induit, & ab aliis, ad id suadentibus, rationabilibus causis; nonnullis etiam Predecessorum nostrorum vestigia inherendo, motu proprio, non ad alicuius Nobis super hoc oblaçæ petitionis instansiam, sed de mera nostra voluntate, & deliberatione, omnia, & singula Beneficia Ecclesiastica, cum cura, & fine curia, secularia, & quorumvis Ordinum, etiam Sancti Joannis Hierosolymitani, & aliarum quarantavim Milliarum regularia, quacumque, & qualiacumque sint, etiam si secularia, dignitates, & prebende, personatus, administrationes, vel officia in Cathedralibus, etiam Metropolitanis, vel Collegiatis, & dignitatibus ipsis in Cathedralibus, etiam Metropolitani post pontificales majorés, seu Collegiatis hujusmodi principales; Regularia vero Beneficia hujusmodi Monasteria etiam Confraternalia, prioratus, prepositura, prepositatus, administrationes, vel officia etiam claustralia, ac hospitalia, & preceptoriae, & aliis quomodocumque qualificata fuerint, ordinations, & dispensationi nostræ, & Sedis Apostolica, hac perpetuò validura Constitutione, auctoritate Apostolica, tenore presentium reservamus. Declanantes, omnes, & quascumque impetraciones de Beneficiis, ut prefertur, quomodocumque qualificatis, certo modo in futurum faciendo, & obtinendas, Beneficia hujusmodi, propter heresim vacanta, & in futurum vacatura, non comprehendere, nisi specialiter, & disposito vacationis modus, propter crimen heresii, expressus fuerit, & illum nullo modo, sub quibusvis claustris, & decretis comprehendendi, quantumcumque generalibus, in quibusvis gratis, & concessionibus per Nos, & Romanos Pontifices successores nostros faciendis, etiam per fiat, signatis, & concessis; ac decernente, omnes, & quascumque impetraciones, de quibusvis Beneficiis, ut prefertur, qualificatis, habentes factas; & obtentas, nisi earum vigore in Iudicio, per impetrantes, crimen ejusmodi deducimus fuerit, & super eo sententiam favorabilem obtinuerint, vel dictorum Beneficiorum possessionem, asequuntur fuerint, ad vacationem hujusmodi, propter crimen heresii, se non extendere, & illum neminem comprehendere; siue per quoscumque Iudices, & Commissarios, quavis auctoritate fungentes, etiam

QQ 2. S.R.E.

S. R. E. Cardinales, judicari, & inter-
pretari debere; irritum quoque, &
inane, si seculi, per quoscumque, quavis
dignitate, & autoritate preditos, ju-
dicatum fuerit, decernimus. Volamus
autem quod presentiter litera, &c. inter
Constitutiones perpetuo validiorat deser-
bantur. &c. Datum Romæ, apud San-
ctum Petrum anno Incarnationis Do-
minice millesimo quingentesimo sex-
agesimo septimo, sexto Kal. Februarii,
Pontificatus nostri ann. secundo.]

VIII.

Licet verò quâmevidentissimè
apparet, huc omnia Pium constituisse,
ut animas, quas in præceptis avaritia
trahebat, ab iniuritatum funibus, qui-
bus sese obstrinxerant, providè solvere-
ret; ac fidei zelo, qua proposuimus
edixisse, nè videlicet Domini haec reditas
alienorum possesso fieret; quod tamen
ea præcepit nullius omnino cupiditi-
tatis actus instinctu, cœtera qua hoc
ipso anno decrevit, non minus eviden-
ter ostendunt. Cùm enim compliceret,
plurimos, Ecclesiastica Beneficia obti-
nentes, proprii honoris, ac salutis im-
memores, aliquando etiam prætextu
facultatis testandi, eis ab Apostolica
Sede factæ, in eorum ultimis volunta-
tibus, res sacras, ac vasa, ornamenta,
ac paramenta Ecclesiastica, aliaque di-
vino cultui dicta, quandoque ex fru-
ctibus Ecclesiasticis, per eos acquisita,
non Ecclesiis, & Monasteriis, ac Bene-
ficiis, quibus præfuerant, sè à quibus
proventus Ecclesiasticos, & stipendia
aceperant; sed aliis potius locis, etiam
aliquando non piis, & sèpè numero pro-
priis etiam, secundum carnem, affini-
bus, ac consanguineis relinquere con-
fueville: & infuper ipsiusmet Apostolica
Cameræ collectores, sub prætextu,
quod ea spoliorum nomine venirent,
tamquam ejusdem Cameræ spolia, in-
maximum Religionis dedecus, ac Ec-
clesiarum, Monasteriorum, & eorum-
dem Beneficiorum detrimentum, ac-
testantium animarum periculum, plu-
rimorumque scandalum, sèpè exigere,
ac percipere illa veritos non fuisse; id-
circò, ad hujusmodi evellendos abusus,
hoc anno, tertio Kal. Septembbris, hac
statuistis reperimus.

Ornamenta, & paramenta, ac res
sacras, & alia bona, ad usum, & cultum
Divinum spectantia, spoliorum nomine,
ad Cameram Apostolicam pertinen-
tium, minimè comprehendi; nec ipsa,

*Festas in
Bullar. Bul-
la. 41. Pa-
gina. 237.*

cujusvis facultatis, ab Apostolica Sede
factæ, prætextu, ulli relinquiri licere;
sed ad singulas Ecclesias, Monasteria,
etiam Conventu carentia, in quibus
Beneficiati resedissent, aut quibus præ-
fuerint, sèu que alias obtinuerint, om-
nino pertinere.

In iisdem Ecclesiis, sèu Beneficiis
Successoribus, propria autoritate li-
cere, eadem ornamenta &c. apprehen-
dere, ac ipsa Beneficiarum eorumdem
Ecclesiis, vel Sacrariis applicandi, &
incorporandi data eis facultate.

Donations, reliqua, ac legata,
testamenta, codicillos, aliasque ultimas
voluntates, quoad præmissa, nulla, &
invalida, nulliusque roboris, & momen-
ti existere, in cuiuscumque persona,
aut loci favorem factas declarat: quin-
imodo res sacras præfatas, quocumque
nomine, vel titulo detinentes, Eccle-
siis, quibus defuncti Beneficiati præ-
fuerint, statim restituere teneri, &
ad restituendum per centuras, & po-
nas, etiam furti, ac sacrilegii, ac alia
Juris, & facti remedia opportuna, cogi,
& compelli posse, ac deberi jubet.

Ad Collectorum, vel Subcollec-
torum spoliorum Cameræ Apostolicae
insolentiam coërcendam, domestica
Presbyterorum, sèu Clericorum supel-
lestria, etiam ex fructibus, & Bene-
ficiorum proventibus acquisita fuissent,
sub spoliorum nihilominus appellatio-
ne minimè venire, nec pro spoliis ullo
modo reputari posse, declarat.

Cavit insuper, nè à spoliorum Col-
lectoribus, vel Subcollectoribus exigi
quidquam posset, per obitum illius,
qui, dùm viveret, unum, vel plura
Beneficia Ecclesiastica obtinuerit, cu-
jus, vel quorum insimul fructus, redi-
citus, & proventus, triginta ducatorum
auri Cameræ, secundum communem
estimationem, valorem annum non
excessisset, aut qui annuas pensiones,
super quibusvis Ecclesiasticis fructibus
unque ad dictum valorem annuatim
percepissent; dummodò tamèn is se ab
omni illicita negotiacione, & à Sacris
Canonibus prohibita abstinuerit.

Sacra autem vasa, ac paramenta,
ac cœtera, divino cultui dicta, tam-
quam spolia ab iisdem Collectoribus
vel Subcollectoribus haberi, aut de-
scribi, districtius inhibet; sed ipsa,
cœteraque omnia, sacris ministeriis
mancipata, Ecclesiis Monasteriis Cap-
pel-

Pide in Bula
der.

pellis, aliisque Beneficiis, ipsorumque A summas redacte, & aucte respectivè censerentur; nisi tamen valor annuus, ipsius Parochialis unitè habita ratione, minor quinquaginta scutis existeret; quo casu assignata, vel Vicario perpetuo assignanda portio summam annualem valoris praefata Parochialis exceedere non deberet; sed omnes ejusdem fructus Vicario ipsi perpetuo dumtaxat attribuisse sat esset.

Cum accepisset pariter Pontifex, in deputandis Vicariis, ac in assignatione portionum, Vicariis ipsis perpetuis Parochialium, Ecclesiis, Beneficiis, Collegiis, aliisque locis piis perpetuò unitarum, ex Tridentino Concilio facienda, nonnullos ita modum excessisse, ut parum, aut nihil ex fructibus, redditibus, & proventibus Parochialium, iisdem Ecclesiis remaneret; eaque de causa, circa interpretationem decreti praefati Concilii, multas controversias obortas esse; ad eas tollendas animum intendens, ac considerans, id est uniones eius à Prædecessoribus Pontificibus fuisse factas, ut ex redditibus, & emolumenitatis Beneficiorum unitorum, Ecclesiis, Monasteriis, ac Collegiis, facilius onera iisdem incumbentia supportarentur, & promptius ab Ecclesiasticis Ministris in iisdem Divina celebrarentur officia, hospitalitas servaretur, alia que charitatis opera exercerentur; & nihilominus commissa parochialium, cura animarum laudabiliter etiam perageretur; statuit idcirco, ac decrevit, in assignatione portionis perpetuis Vicariis, ex predicto Concilio, Praetorum arbitrio, facienda, ita eos se continevere debere, ut non major centum, nec minor quinquaginta scutorum annuorum summa, omnibus etiam incertis emolumentis, aliisque obventionibus communiter percipi solitis, computatis, eis omnino constitueretur; dummodò tamen Vicariis, sive in quantitate, aut quota fructuum, pecuniaque numerata solitum non fuisset plus assignari, sive fundo, seu alia re stabili portio hujusmodi jam attributa illis E non fuisset, habita quoque reddituum, onerumque loci, cui Parochialis ipsa, unita fuisset, ratione; itaut portiones ultrà, vel infra praefatas summas scutorum centum, vel quinquaginta haec nūs assignatae, vel imposteriorum forsitan assignatae, quoad excessum, vel deficuum hujusmodi, nullius roboris, & momenti existentes, & ad praedictas

B summas contigisset, pro quantitatibus fructuum ipsis Vicariis perpetuis assignatorum, ad solutionem quindenniorum, quam Apostolica Cameræ solvere debuissent, ulterius non teneri voluit; sed eis ad ratam certorum, quæ de eamdem Parochiarum fructibus percepta fuissent, detractionem fieri imperavit; ita tamen quod Vicarii perpetui, qui pro eo tempore deputati fuissent, novam suæ deputationis provisionem ab Apostolica Sede accipere, & pro portione fructuum certorum sibi assignata, annam solvere, ac Apostolicas demum literas expedire tenerentur; nec aliæ ad praefatarum Viciarum perpetuarum possessionem, & eorumdem Parochialium servitium admitti possent.

Hos verò perpetuos Vicarios, non ad liberam Ordinariorum electionem, sed ad illorum nominationem, in quorum Ecclesiis unitis ponendi essent (prævio tamen eorumdem Ordinariorum, seu eorum Vicariorum examine, ac approbatione) deputari mandavit. Quod si Parochiales Monasteriis Regularium Mendicantium unita fuissent, ab eorumdem Monasteriorum Superioribus, ex ipsis Mendicantibus, Vicarios nominari jussit; qui, si ab Ordinariis, vel eorum Vicariis, prævio examine, ad animarum curam gerendam idonei reperti, ac probati fuissent, eos in Vicarios deputare debere voluit; hac tamen ratione, ut ad Superiorum suorum nutum amovibiles essent: quod etiam in Regularibus Monachis aliis servari præcepit, dummodò in ea Parochiali, in qua unus ex Monachis, prædicta forma servata, Vicarius deputatur, cum eo saltēm quatuor alii ejusdem Congregationis Monachi habent.

x.

Ista decrevit Pius Kalend. Novemb. hujus anni. Undecim autem Vicariias perpetuas, ut cœteris exemplo esset, in totidem Basilicis, & Ecclesiis Urbis, cum assignatione portionum, ipsum instituisse, dicitur inferius. Ea verò in parte, quæ ad Ecclesiarum Mendicantium Vicariatas spectat, ad Juris, & Tridentini Concilii terminos, à Gregorio XIII. qui proximè Pio in Pontificatu succedit, res redacta est, ut suo loco dicendum erit.

Bull. 139. in
magni Bull.
pag. 347.
ann. 1571.

Vide in ma-
gno Bullar.
Gregor. 13.
Conf. 90.

xi.

Verùm inter cœteras, hoc anno, à Pio editas Constitutiones, quibus fidelem unà, ac prudentem Ecclesiasticorum bonorum se dispensatorem exhibuit, celeberrima ea extitit, qua omnino alienandi, & infundandi Civitates, & loca S.R.E., vel de eorum alienatiōibus, & infundatiōibus, quovis prætextu, etiam evidētis utilitatib, trāctandi, sibimet ac Successoribus suis facultatem ademissi visus est. Ipsam siquidem, quem p̄diximus, Gregorius, non modò confirmavit, quin etiam extitit, & qui eidem suscepit sunt, Sixtus V. Innocentius IX. & Clemens Octavus ampliarunt. Quid autem ad eam edendam Pium impulerit, ex ipsammet Constitutione, quam necessariò hic ponendam duximus, utpote de qua in Annalib pluriē mentio occurret, accipies.

(PIUS EPISCOPUS,

Servus Servorum Dei, &c.

Exstat. in
Bull. Confli-
ctus. 3. pa-
gina. 220.

Amonet Nos suscepta cura regimi-
nis universalis Ecclesiæ, cui, auctore
Domino præsidemus, ut Civitates, Ter-
ra, oppida, & loca Nobis, & Sedi Apo-
stolice in temporalibus, mediatis, & im-
mediatis subiecta, perpetuo in jure, do-
minio, & proprietate, ac possessione di-
cta Sedi conserventur.

S. Sanè, licet nonnulli Romani
Pontifices prædecessores nostri, per co-
rum Constitutiones, rerum Ecclesiasticarum alienationes prohibuerint, &
jam factas revocaverint, & annullave-
rint; uibolumnū, cùm, retroactis tem-
poribus, nonnulli nimirū ambitiosi, &
dominandi cupidi, sub variis pretextibus,
coloribus, & causis, sèpè etiam falsis, (quod non sine maximo animi nostri mæ-
more referimus) aliquibus Romanis Pon-
tificibus, suggestionibus, & insinuationi-

A bus suis, conati sint ostendere, & per-
suadere magis utile, & expediens S. R.
E. & Sedi prefata fore, si aliqua Ci-
vitates, Terra, Oppida, Castra, Arces,
& loca ad Ius, & proprietatem ejus-
dem Sedis pertinentia, in feudum, gu-
bernium, Vicariatum, Ducatum, aut
quemvis alium titulum perpetuum, vel
ad tertiam generationem, sed ad vitam,
aut aliás ad longum tempus concederen-
tur; vel etiam ex eo, quod aliás in feu-
dum data, aut quovis alio titulo bujus-
modi alienata fuerint; & propterē
tamquam ad Sudem prædictam devolu-
ta, vel devolvenda, posse, & debere de-
Jure iterum infundari; & concessiones
è Sede Apostolica emanasse, ex quibus
illa non mediocrem diminutionem, non
solum patrimonii, sed etiam estimatio-
nis recepisse cognoscitur.

§. 2. Hinc est, quod Nos, confide-
rantes, omnium Civitatum, & Locorum
prædictorum singularem fidem, &
promptam devotionem, eidem Sedi exhi-
bitam, omni tempore, valde utilem, &
salutarem suiss, & esse; ac volentes,
non solum alienationes bujusmodi, (quas
tempore nostro omnino exculare intendi-
mus) de medio tollere, & quod Nobis li-
cere non patimur, nostris Successoribus
indicare, quos non immemores fore spe-
ramus, ante Domini nostri Iesu Christi,
in examine dicti magni aduentus, tribu-
nal, venerationis nostræ rationem redi-
dituros nos esse; sed, ut omnis alienatio-
num bujusmodi fiendarum occasio peni-
tūs aboleatur, quantum cum Deo possu-
mus, per amplius providere, Constitutione-

nibus Prædecessorum nostrorum bujus-
modi etiam inberendo, illasque inno-
vando, Motu proprio, & ex certa nostra
scientia, non ad alicuius super hoc Nobis
oblatæ petitionis instantiam, sed ex mera
animi nostri deliberatione, & de Apo-
stolica potestatis plenitude; habita
ciam super his cum Venerabilibus fra-
tribus nostris S.R.E. Cardinalibus, in
Consistorio nostro secreto, consultatione

E matura; de corum consilio, & unanimi
assensu, [qui etiam juraverunt præsentis
Constitutioni non contravenire, nec Pon-
tificibus alienationes contra tenorem
presentium attentantibus consentire,
& absolutions à juramento bujusmodi
non petere, nec accipere,] hac nostra
perpetuæ validitæ Constitutione decer-
nimus, & declaramus, Civitates, &
loca prædicta, etiam habentis in feudum,
aut

*aut quemvis alienationis titulum, dari solita, vel consueta, ad Nos, & Sedem prefatam devoluta, & pro tempore devolvenda, absque alia ulteriori declaratio-
ne, & illorum possessionis appreben-
sione, eo ipso Sedi, & Camere Apostolicae incorporeo, ac ad ius, & propri-
tatem, & dominium primitum, ac pos-
sessionem redilige censeri; perinde ac si per quadraginta annos, & ultra Civitatis, & loca prefata a Nobis, & Sede prefata immediata possessa, & num-
quam in feudum, aut titulum concessa fuissent.*

*§. 3. Statiuimusque, & decerni-
mus, quod omnes, & singule, tam Com-
munitates, & Universitates, qudm Ci-
ties, & Incole Civitatum, Terrarum, &
locorum predicatorum, alicue que-
cumque persona, tam Ecclesiastica,
qudm Seculare, cuiusvis dignitatis,
& ordinis, etiam Episcopalis, vel maio-
ritatis existentes S. R. E. Cardinales, tam
publice in Consiliis Civitatum, & loco-
rum prefotorum, qudm proximis aliis,
in quibusvis locis etiam Civitatum, &
Terrarum earamdem Gubernatores,
aut, & Sedit Apostolica Legaci, vel
Prolegati existentes, & relances, consulentes,
aut aliis verba facientes de insfu-
dationibus, aut alienationibus, de Ci-
vitatibus, & locis prefatis immediatis ad
Nos, & Sedem prefatam spectantibus,
& pertinentibus, etiam de voluntate, etiam
in feudum communide, & plurius dari
solitis, etiam ex causa permutationis, vel
sub anno censu, aut canone, aut aliis
quomodolibet, etiam contemplatione me-
ritorum erga Sedem prefatam, aut sub
prætextu necessitatis, vel evidenti utili-
tatis faciendis, sed de postulandis, a
Nobis, & Sede prefata quibusvis per-
sonis, cuiusvis dignitatis, statut, gradus,
etiam Nobis, & Successoribus nostris se-
cundum carnem conjunxit, etiam S. R.
E. Cardinalibus, aut quovis alio tempo-
rali, vel Ecclesiastica dignitate fungen-
tibus, in Duces, Vicarios, Gubernatores,
seu quemvis alium titulum, ad vitam,
vel in perpetuum, vel longum tempus,
aut etiam Sedit Apostolica benefac-
tum, Civitatum, & locorum prefato-
rum, ac propter ea de eligendis Oratori-
bus ad Nos, & Successores nostros, super
premissis, vel illorum occasione micen-
tis proponentes, tam ipsi, quam Orato-
res, munus bujusmodi recipientes, aut
aliis quicunque alienationes bujusmodi*

*A Romano Pontifici pro tempore existenti, per se, vel alium, seu alios insinuantur, vel suadentes, eo ipso sententiam excom-
municacionis incurvans, a qua, nisi ab
ipso Pontifice, preterquam in mortis
articulo, absolvi nequeant: & insuper
S. R. E. & Sedi Apostolicae prefatae re-
belle, etiam in primo capite lege Majes-
titatis, & proditoris Civitatum, & lo-
corum prefatorum, ac bono eorum Fisco,
& Camere nostrarum Apostolicae ipso jure
devoluta, & Incorporata sunt, & esse
cenfuntur, omnibusque Ecclesiis, Monas-
teriis, & aliis, per eos quomodolibet ob-
tenitis, Beneficiis Ecclesiasticis, eo ipso
privatis existant, neque ad Civitatis,
& loca prefata, ulli unquam tempore,
remitti possint; & si aliquando eos rein-
tegrari contigerit, nibilominus infames
remaneant, illisque honorum, & digni-
tatum portae perpetuam claudantur.*

*§. 4. Et quoniam intelleximus, ali-
quos etiam Cardinales, Civitates, Ter-
ras, Oppida, Castra, Arcei, & Loci ad
C vitam, seu tertiam, vel aliam generatio-
nem, aut alias a dicta Sede, etiam ex
causa onerosa, obtinere, habere, & pos-
siderem, cum facultate faciendi in illis me-
lloramenta, ita quod ab eis amoveri non
possint, nisi restitutis sibi prius pecu-
niis, in melioramentis bujusmodi expo-
sitis; omnes, & singulas facultates fa-
ciendi melioramente prefata, quibusvis
personis, etiam Cardinalibus, per eisdem
Prædecessores nostros, aut aliis ad id fa-
cultatem habente, quomodolibet conces-
sus, harum serie revocamus, & annul-
lamus, & nemini deinceps suffragari
posse, neque debere; ac cuicunque, fa-
cilitatem faciendi melioramenta bujus-
modi habenti, illa etiam pro munitione,
& tutione, nisi ex causa necessarie con-
servationis locorum eorumdem, facta
fuerint, post publicationem praesentium,
facere omnino interdicimus, ac prohibe-
mus, & si fecidi a quoquam factum at-
tentatum fuerit, melioramenta qua-
cumque, per eos contra tenorem praes-
entium facta, locis ipsis cedere, & Came-
ram ad illorum satisfactionem minimè
teneri, & obligatam esse volumus, & de-
claramus.*

*§. 5. Declarantes presentes liter-
ras, sub quibusvis revocationibus, cas-
tigationibus, derogationibus, & aliis ton-
trarum dispositionibus, sub quibusvis
tenoribus, & formis, ac cum quibusvis
clausulis, & decretis, pro tempore quo-*

modolibet factis, minimè comprehendendi; A sed semper ab illis exceptas, & quoties illae emanabunt, totis in pristinum statum restitutas, & de novo concessas esse, & censeri debere.

§. 6. Irritum quoque, & inane, si secūlū super his, d quoquam, quavis auctoritate, scienter, vel ignorantē contigerit attentari.

§. 7. Non obstantibus Constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, & Civitatum, ac locorum predicatorum, iuramento, confirmatione Apostolica, vel B quovis firmitate alia roborati statuti, & consuetudinibus, easterisque contrariis quibuscumque.

§. 8. Sic igitur devotionis, & fidei constans Civitatum, & locorum prefectorum erga Nos, & Successores nostros, & eamdem Romanam Ecclesiam perseveret, ut merito integratatis, virtus majora beneficia ab eadem Sede consequi creatur.

§. 9. Volumus autem, quod, sicut omnes, & singuli Cardinales presentes Constitutionem hujusmodi, quantum in eis erit, obseruare, illique non contravenire, nec Pontificibus contrafacentibus consentire, aut ab solutionem à jureamento prestito non petere, nec ablatam, aut concessam acceperare, in Confessorio nostro secreto promiserunt, & jurarunt; idem, per absentias Cardinales à Confessorio, in habitacione eorum, & à Romana Curia, ut quandocumque ad eamdem Curiam se contulerint, ac per futuros pro tempore Cardinales, in assumptione D pilei, promitti, & jurari debeat, ac promissionem, & juramentum hujusmodi, in forma jurementi, per eosdem Cardinales prestari soliti, adjungi, & inseri debet; ac contrafacentes panum perjurii, & perpetue infamie juris, & falsi eo ipso incurruere decernimus. Præterea quod ipsi Cardinales, oecurrente Apostolice Sedis vacatione, in Conclavi, quando de obseruandis literis Julii Papae Secundi, Praedecessoris nostri, super electione Romani Pontificis, & aliis E Constitutionibus jurementum prestatere solent, etiam de inviolabilitate obseruanda presenti Constitutione nostra, per quemlibet eorum, qui in Romanum Pontificem electus fuerit, & postmodum idem ad Summi Pontificeatus fastigium assumpsit, post ejus assumptionem, hoc ipsum promittere, ac jurare, & deinde post coronationem suam, promissionem,

C & juramentum hujusmodi per literas suas speciales, barum confirmatorias reiterare debeat. Quid si illud d Pontificis [quod credendum non est] recusabitur, aut difficeretur, tune dicti Cardinales, in primo Confessorio secreto, & principiis eorum Decanus, & Capita Ordinum, apud eum, omni cum instantia, & insistantissimè, pro praesentium observatione petere, & rogare, ac obtestari non cessent, idque, ut omnino efficiat, diligentissimè curare studeant, statuimus, & ordinamus.

§. 10. Quodque presentes littere in libellum redigantur, & post predicas Julii literas, que in dicto Conclavi legi solent, inter alias Constitutiones nostras adiungantur, et etiam in quinterno Cancellarie Apostolicae, cum aliis extravagantibus nostris, describantur, ac ad valvas Bafiliæ B. Petri, etc.

§. 11. Nulli ergo hominum licet banc paginam, &c.

Datum Rome, apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo sexagesimo septimo, quarto Kal. Aprilis, Pontificatus nostri anno secundo.

Ego Pius Catholice Ecclesiæ Episcopus; Utinam dirigantur viæ meæ ad euangelicas justifications tuas.

Ego Fr. Cardinalis Pisanius, Episcopus Ostien.

Ego Jo: Cardinalis Moronius, Episcopus Portuen.

Ego Christophorus Cardinalis Madruccius, Episcopus Praenest.

Ego A. Cardinalis Farnesius, Episcopus Tuscul. Vicecancell.

Ego Jo: M. Cardinalis Saracenus.

Ego Ful. Card. Perusinus.

Jo: Cardinalis Politianus.

Jo: Baptista Cicada, Cardinalis S. Clementis.

B. Cardinalis Tranen.

Scipio Cardinalis Pifarum.

Jo: Cardinalis Capiscuccus.

Ego Clemens, Cardinalis Araceli.

Ego Ja: Cardinalis Sabellus.

Ego Jo: Antonius Cardinalis Sancti Georgii.

Ego Aloysius, Cardinalis Cornelius.

Ber. Cardinalis Salviatus.

Ego

Ego Phil. Cardinalis à Burde-
fia .
Ego Ludovicus Cardinalis Simo-
netta .
Ego Antonius Cardinalis Gra-
nuellanus .
Ego F. Cardinalis Pacecco .
Ego Marcus Antonius Cardinalis
Amulius .
Ego Hieronymus Cardinalis de
Corrigio .
Ego Jo: Franciscus Cardinalis de
Gambra .
Ego Cardinalis de Sermoneta .
Ego Hipolitus Cardinalis Fer-
rarien .
Ego Innicus Avalos Card. Arag.
Ego Marcus Antonius Cardinalis
Columna .
Ego Jo: Franc. Card. Commen-
donus .
Ego Marcus Antonius Cardinalis
Bobba .
Ego Ugo Boncompagnus Cardin.
S. Xisti .
Ego Alexander Card. Sforzia .
Ego Alexander Cardinalis Cri-
bellus .
Ego Franciscus Abbundius Car-
dinalis Caftillion .
Ego Benedictus Cardinalis Lo-
mellinus .
Ego Gulielmus Cardinalis Sir-
letus .
Ego Fr. Michael Cardinalis Ale-
xandrinus .
Ego Hieronymus Cardinalis Si-
moncellus .
Ego Vitellotius Card. Vitellius
S.R.E. Camer.
Ego Franciscus Cardinalis Alcisa-
tus .]

xii.

Quām verò proficia fuerit Ro-
mane Ecclesie hæc Pii Constitutio,
facile educes, ex luctuosis certè præteri-
torum Pontificum exemplis , qui ad
eiusmodi infestationes, ac alienationes
se indui passi sunt, & carni, ac fanguini
plus justo deferentes, ei temporealem
Ecclesie jaætram infastè nimis post-
habuerunt: vel etiam ex maxima utilitate,
quæ hinc , ut Gabutius obseruat ,
ipsimet Ecclesie accessit. Ferrarensis
enim Ducatus paulò post , nempe sub
Clemente Octavo Ecclesiastice ditioni
hac ratione additus est ; & sub Urbano
item Octavo Urbinatum Ducatus alter

Annal. Eccl. Tom. 22.

A Apostolica Sedi devolvitur . In hac ta-
men Constitutione comprehensas haud
fuisse Terras , & loca , ob delicta Fisco
mancipata , in Constitutione sua sex-
agesima quinta, quæ incipit *Tanta*, Gre-
gorius decimus tertius; & in Constitu-
tione sua sexta , cui initium : *Hoc no-*
stris, Sixtus Quintus declararunt. Ut ,
nec etiam bona ea , quæ à Baronibus
Apostolica Camera comparasset, sicut
Clemens Octavus in Constitutione ,
quæ incipit *Suffitrix* , edixit .

B Hac , & quæ prædictissimus alia
in Sanctæ Apostolice Sedis iuribus vin-
dicandis, tuendis, reparandisque eis
Pium necesse fuit, ut operosiora aggredi-
posset, quæ moliebatur , perducere
que ad optatum finem minimè potuif-
set , nisi ab Ecclesiasticorum culmine
indecorum abusuum coepisset solvere
vetustatem; eâ siquidem solutâ , cùm
non esset quod meritò sibi objici pos-
set à laica potestate , eam quoque est
adorsus , & è manu , de qua non posse
surgere videbantur , libertatem , ac
Ecclesiæ jura infracta animo rede-
mit .

C Ut verum nihilominus fateamur ,
jam ab anno superiori operi manum
admovebat, cùm, videlicet, sub die 23.
Decembri ejusdem anni, contra Man-
tuuanum Ducem data sententia, nullum
ei jus in nominatione, ac presentatione,
ad ipsius Mantuae Ecclesiam competere ,
ut retulimus , pronunciaverat ; &
prætenso ejusdem Juri nil prodesse
Pii IV. prædecessoris sui privilegium
quoddam ei concessum, solemniter , &
juridicè edixerat. Cùm verò Pius ille ,
non uni tantum Mantuano Duci , sed
pluribus insuper aliis Principibus viris
huiusmodi diplomata , ac privilegia
concessisset ; æquum sanè non credit
Pius Quintus, neque rationi consentaneum
estimavit, ut uni tantum, ex pro-
lata in ipsum sententia, tribulatio; cœ-
teris verò remissio esset ; sed ex equa-
litate cunctos pariter iuribus non gau-
dere declaravit , quæ sibi ab ipso col-
lata , inquit pariter , & injustè fu-
issent. Ex Diario Alexandri Cardinalis
Farnesii , & ex intrâ ponendis ejusdem
Pii Epistolis, rem totam , ordine dige-
stam , habemus. Legitur ergo in præ-
dicto Diario .

E

xiii.

xiv.

R r

(Die

(Die septima Februarii 1567.

*Ex Diar.
Card. Far-
nese.*

SAntissimus Dominus noster, attemp-
dens, quod, licet, Sede Apostolica,
per obitum felic. record. Pauli Papa IV.
vacante, in Conclavi, in quo p[ro]m[is]e mem:
Pius Papa IV. ad summ[um] Apostolatus ap[er]t[ion]em
assumptus fuerat, nonnulla Capitu-
la pro bono, & felici futuri Pontificatus
regimini confecta, & per eundem Pium
Quartum, tunc tituli Sancti Stephani
in Cœlio monte Presbyterum Cardina-
lem, & alios S.R.E. Cardinales, matu-
ro consilio, & deliberatione, in plena
Congregatione præhabitis, subscripta
fuerint: inter qua idem Pius tunc Pre-
byter Cardinalis promiserat, & jura-
verat, se nemini facultatem, nec nomi-
nandi, nec præsentandi ad Ecclesiæ Ca-
thedrales, seu Monasteria, aliaque Be-
neficia Confistorialia unquam concessu-
rum, nisi de consensu duarum partium
dilectorum Cardinalium, & per modum
secretum: successivèque ipse Pius, Præ-
decessor, ut præseritur, assump[er]t illam,
& purè, & simpliciter, ac bona fide, ad
literam observare, & adimplere, so-
lemn[i] voto promiserit, & juraverit; ac
post coronationis sua susceptionem, per
suas, sub datis prid. Id. Februarii, Pon-
tificatus sui anno primo, super singulis
capitulis prefatis confessas literas, vo-
tum, præmissione, & juramentum bu-
jusmodi reiterasset, & innovasset, ac
specialiter, & expressè nominasset, vo-
vissetque, se nemini unquam præsentan-
di, & nominandi, aut consensum præ-
standi ad Ecclesiæ Cathedrales, seu Mo-
nasteria, aut alia Beneficia Confistoria-
lia, facultatem concessurum, nisi de con-
sensu duarum partium ex tribus ipso-
rum Cardinalium, per modum secretum
adhibendo; nibilominus idem Pius, à
nonnullis forsitan circumventus, nonnullas
facultates Jurispatronatus, seu præ-
sentandi, vel nominandi personas ad
Ecclesiæ Cathedrales, etiam forsitan Met-
ropolitanas, & Monasteria, & Bene-
ficia Confistorialia, pro tempore vacan-
tia, consensu duarum ex tribus parti-
bus Cardinalium bujusmodi, ut præser-
tur, minimè adhibito; aliquibus etiam
Regibus, Ducibus, Marchionibus, &
aliis Principibus, nec non Universitati-
bus, & Collegiis concessionat, & literas
de sapientia expediti fecerat, in dicta Sedi
authoritatis, nec non Ecclesiæ, Mo-
nasteriorum predicatorum prejudicium,

A scandalum plurimorum. Idem San-
ctissimus D. N. considerans, facultates
bujusmodi, adversus tot provisiones, vota,
& juramenta, non sine plurimorum
scandalo, & magno autoritatis dicta
Sedi, nec non Ecclesiæ, & Monasteri-
orum bujusmodi prejudicio, factas
fuisse, volensque, n[on]d Sedi Apostolicae au-
thoritas in dies minuatur, ac Ecclesiæ,
& Monasteria prædicta, ex supradictis
concessionibus aliquod detrimentum pa-
tiantur, sed ut solita gaudete liberta-
te, (debita) prout suo incumbit officio
providere: matura deliberatione, super
his, cum S.R.E. Cardinalibus præbabili-
ta, ex præmissis, & certis aliis sibi notis,
legitimis, & id suadentibus causis, om-
nes, & singulas concessiones, & faculta-
tes præsentandi, nominandi, & eligen-
di, seu consensum præstandi, ad quascunq[ue]
cumque Cathedrales, & Metropolitanas
Ecclesiæ, & Monasteria, cum con-
sensus duarum ex tribus partibus Car-
dinalium bujusmodi adhibendus foret,
& Capitulum prædictum servatum non
fuerit; quibusvis, etiam Regibus, Duci-
bus, Marchionibus, & aliis personis,
quacunque auctoritate, & excellentia
fulgentibus, necnon Civitatibus, Univer-
sitatibus, & Collegiis bujusmodi, etiam
motu proprio, & ex certa scientia, ac
ex quibuscumque causis, & de Apostoli-
ca potestatis plenitudine, etiam negotio
ipso cum quibusvis S.R.E. Cardinalibus,
ac per ipsum Pium forsan accisis com-
municato, & maturè discusso, ac de il-
lorum, non tamen duarum ex tribus par-
tibus Cardinalium bujusmodi, consilio,
& unanimi consensu, etiam si Capitulo-
rum, Ecclesiæ, ac Conventuum, &
Monasteriorum bujusmodi ad acce-
sisset assensus, ac etiam ob remuneratio-
nen laborum, & recompensationem pe-
cuniarum, cuiusvis qualitatis, & quan-
titatis forsan Camera Apostolica, &
Sedi, in ipsius necessitatibus subventio-
nem solutarum, & ex quibusvis condi-
tionibus, pacib[us], et reservationibus, et
aliis, etiam necessariò exprimendis, cau-
sis, ac aliis quomodolibet per dictum
Pium factas; etiam si conditiones aliquas
Reges, Reginæ, Dukes Marchioness, et
alii Personæ, nec non Civitates, et Uni-
versitates, Confraternitates, et Collegia
bujusmodi tenebantur, executioni de-
mandata forent: revocavit, cassavit, et
annullavit, ac pro nullis, cassi, excisi,
et infectis omnino haberi voluit: vo-
lens,

lens, et decernens, quod, Ecclesiarum, et Monasteriorum predicatorum occurrante vacatione, nulla expectata presentatione, sed nominatione personarum, vel cuiusvis presentatione; Ecclesias, et Monasterii prefatis, persone idoneae per eum, et pro tempore existentem Romanum Pontificem presentantur, ac inibibeatur. Irritum quoque, etc.]

xv. Ubi hoc pii decretum innotuit, graviter commotis Principes eos viros, coeterosque, qui, quæ diximus, pii Quarti diplomata obtinuerant, conclamatamque fuisse injuriam, divinare facile est: hinc clamoribus cuncta repleta, & ad Pontificem ipsum importunata delecte querelz. Verum Pius in sententia immobiliter perficit; nec minis, nec alia quavis re, ab arrepto consilio se abalienari est passus, ut potè qui, priusquam rem aggressus fuisset, ritè, ac prudenter secundum Deum, perpendat, agnoveratque, ita majorum, vel sequenda exempla, vel excusanda esse gesta; ut tamen ex his nil prossim, vel Dei obsequio, vel publicæ Ecclesiæ utilitatæ, vel Apostolicæ dignitati detraictum esset: ubi enim horum aliquid in periculum adductum foret, nullius gratiam querens, nullius odium permiscens, Deo tantum sibi proposito, nil aliud præterea quarendum curandumque censuit. Aperte id Epistole ab ipso scriptæ testantur, quas hic merito censuimus inferendas, ut potè quæ, & D verè Apostolicum pii robur, ac libertatem; & simul à cupiditate ac ambitione omni alienum animum; ac unum Christianam simplicitatem, ac sinceritatem perfectè exhibere videantur.

(Caroli Ducis Lotharingie.

PIUS PAPA V.

Dilecta Filia &c.

*Ex Archivo
Folio.*

EX literis, quas à te nuper accepimus, molestius, quidam putavissimus, te tulisse intelleximus, quod Indulcunt tibi à fel. record. Pio Quarto, Prædecessori nostro, concessum revocaverimus. Id tandem fecimus, non quod minore, te, ac Dominum tuam, benevolentia, quidam Prædecessor noster prosequutus fuerit, profanarum; neque quod mindus dignum te

Annal. Eccl. Tom. 22.

A patemus, quidam hec Sancta Sede benignitate sua complectatur; sed tamen revocaverimus alia non pauca, que Prædecessor noster inutiliter, nimis quadam facilitate conceperat, illud quoque tuum Indulcunt revocavimus. Debetis autem, tu, & alii Principes, que in hoc loco constituti agimus, in bonam partem accipere, nec ea in vestram contumeliam vertere. Cogitare debetis, Nos, sine debita circumspetione, & deliberatione matura nihil agere. Volumus quidem in illis, que rebæ, & honestæ sunt, & tibi, & ceteris Filiis gratificari: sed, si in illis quoque, que concedi, confirmari, nec vobis, nec Ecclesia expedire, negletis Sacri Concilii decretis, gratificaremur, nostro ipsorum officio nequam sati sacerdemus, neque Deo, cui rationem actionum nostrarum redditurus Nos assiduus cogitamus, excusare nos possemus, &c. Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, die 16. Octobris 1567. Pontificis nostri anno secundo)

Ad Christianam autem, Lotharingie Ducissim, ac prefati Caroli matrem, que confirmationem Indulti, à Pio IV. concessi, quodve, decreto suo, Pius (ut diximus) infirmaverat, petebat; sic respondit,

(Christina, &c.

PIUS PAPA V.

Dilecta Filia, &c.

EX literis tuis nuper acceptis, Nobis didicimus. Litatum tuum duo à nobis desiderare intelleximus, alterum, ut Christianus Simonetta obtineat Archidiaconatum Ecclesiæ Tullenſis, ad quem nominatus fuit, alterum, ut Nobilitatiue, & Dilecto Filio, nobili Viro, Duci, nato tuo Indultum à felice record. Pio Quarto Prædecessore nostro concessum confirmemus, &c. De revocatione ipsius Indulcūt Nobilitas tua justam querendi causam non habet. Nos enim, salvo officio, & conscientia nostra, prætermittere non possumus, quin ea, que inutiliter, & contra Sacrum Tridentinum Concilium, nimis nostri Prædecessoris facilitate, consensu fuerint, revocemus, quod in similibus rebus iam fecimus, non ut huic, vel illi Principi injuriam sacerdemus; omnes enim filiorum loco diligimus, & in illis, quæ rebæ, et honestæ, ipsiisque ut-

R 1 2 lia

lia fuerint, preces eorum exaudire patrati sumus; sed quia, non solum id officio nostro convenire existimavimus; verum etiam ipsis Principibus expedire, seculari sui potestate contentos, non appetere hujusmodi Patronatum, & nominationem Jura. Quapropter aquo debes animo, nostro de hac re judicio acquiescere, neque ita id accipere, quasi parvam rationem habeamus tuc, & Filii tui Ducis devotionis, ac fidei, erga Se- dem Apostolicam. Nos vero vos nomine paterna charitate prosequimur; sed Catholicis Principibus, & hujus Sanctae Sedis devotis filiis nibili dignius est, quam ea, que a Nobis sunt, in bonam partem accipere, nec de nostris judiciis judicare. Nos enim sine cupiditate ulla agimus ea, que ad obsequium Dei, & animarum salutem, & bonum Ecclesiae regimen pertinere, diligenter prius deliberatione, & consideratione addibita judicamus: illud assidue cogitantes, Nos actionum nostrarum rationem Deo esse reddituros. Confidimus autem, & Nobilitatem tuam, & ipsum Duxem, postquam haec secum diligentius perpende- rint, id quod egimus esse, ut vestra pie- tate, & moderatione dignum est, faciliter probaturos. Datum Romae, die 16. Octo- bris 1567. Pontificis nostri anno secun- do.)

XVII. Prae ceteris vero, quibus praefatum Pii decretum permolestem fuit, Sebastianum Lusitanum Regi grave admodum extitisse, intelligimus. Alia præterea nonnulla evenerant, ex quibus Regi ipsi Pius erga se animo abalienatus, nec esse, ut heri, & nudiū tertius visus fuerat. Alvaro idcirco de Castro, Oratori suo, apud Pontificem querelas, suspicionesque has suas deponere mandavit. En qua humilitate, comitateque Pius, apud Sebastianum se purgare, ipsiusque animum delinire studuit.

(Charissimo in Christo Filio nostro,
Sebastiano, &c.

[PIUS PAPA V.

Charissime, &c.

Ex Archivo Valis. Per Dilectum Filium, nobilem virum, Alvarum de Castro, Oratorem tuum, quatuor Majestas tua querelas ad Nos detulit, quibus singulis ita respondebi-

A mus, ut confidamus, M. T. sincera volun- tate nostra, erga se melius perspecta, satisfactionem nostram accepturam.

Quod usus primum, quod, cum huc venisset Orator Serenissimi Regis Polo- niæ, ad praestandum Nobis obedientiam, more, institutoque aliorum Christianorum Regum; cumque is controversiam movisset de dignitate, ac jure, ut, dici- tur, precedendi: Nos, perindè ac, si de Jure tuo ambigi posset, cum audiveri- mus: quæ res, quemadmodum acta fue- rit, si diligenter ad te, illo tempore per- scriptum fuisset, planè perspexisset, nullam te justam habuisse querendis causam. Tantum enim tibi tribuimus, ut potius gratias Nobis agere, quam expostulare debueris. Quid autem com- modius facere potuimus, quamvis illam controversiam, ablegato tunc ejus Regis Oratore, sine ulla Juris tui diminutio- ne sedaremus? Sed de hac re plura non dicemus, cum jam per ipsum Oratorem tuum, virum, non minore prudentia, quam fide erga te prædictum, tibi de hac re pleniū satisfactum fuisse pute- mus.

Quod vero, cum nonnulli ad Nos venissent, impedire conanter exactionem illius Ecclesiastici subsidit, quod a Pre- decessore nostro tibi concessum fuerat, contra paciones inter te, & Clerum initas, & ab ipso Prædecessore nostro, & Nobis etiam approbatas, illos audire- rimus, & supercederi ab ejus exactione iusserrimus; literis, de hac re ad Di- lectum Filium Cardinalem Patrum tuum, datis, debuisti ea in re rationem babere officii nostri. Nos enim, pro loco, in quo sumus, & persona, quam susline- mus, quin quoscumque, ad hanc Sanctam Sedem adeentes, admittamus, & que proponere voluerint audiamus, præte- rire non possumus, nec debemus; præser- tim Religiosas, Ecclesiasticas personas. Sed ut falli, aliquandò, atque etiam er- rare ipsi possumus, (homines enim sumus) ita cum errata nostra ipsi agnoscim- us, ea sine mora corrigere solemus, & si quid Nobis per obrepitionem impetra- tum fuerit, revocamus; sicuti tunc feci- mus, super subdarium, perpetuum ipsi Clero silentium imponentes.

Eodem autem modo respondemus alii querelæ tuc, de illo Religioso ex Conventu de Thomar vocato, à Nobis auditio, & illius negotiis executione su- spensa. In hac enim Sede constituti, omnes

omnes ad Nos venientes, & gravari se, opprimere a potentioribus querentes, audire debemus, præsertim tenues atque inopes. Nam qui magni, atque potentes sunt, si non ita nostro patrocinio indigent, sed sua illis dignitas, ac magnitudo satis respici ab omnibus cogit. Audiemus autem Oratorem tuum de ea re, & Pracuratores ejusdem Conventus; & iis, quæ utriusque proposuerint, consideratis, faciemus quod aquum esse, & licere, atque expedire censebimus.

Restat ut M.T. edoceatur à Nobis, qua de causa iuri patronatus Monasteriorum Consistorialium, quæ in Regno tuo sunt, quod tibi à Prædecessore nostro concessum fuerat, revocaverimus: ea verò res ita se habet. Post obitum felic. record. Pauli Papæ Quarti, Patrii secundum spiritum, & prædecessoris nostri, cùm Collegium Ven. S.R.E. Cardinalium, ex quorum numero tunc ipsi eramus, convenisset, ut mos est, ad creandum novum Pontificem, præter alia, quæ pertinere via sunt, ad bonum Sedis Apostolicae regimèn, conventum inter eos fuit, ut quicumque de illis in eo officio esset successurus, nemini ius patronatus Ecclesiæ, ac Monasteriorum Consistorialium concederet, præterquam in Consistorio secreto, & de consensu saltem duarum partium Collegii: quam passionem omnes servatores nos esse jucavimus. Creatus postea fuit felic. record. Pius Papa IV. qui aliquantò post tempore, id quod de concessionibus hujusmodi se, cùm esset Cardinalis, in Conclavi observaturum juraverat, iterum cùm esset Pontifex, juravit. Cùm igitur repressemus, ius patronatus in Ecclesia Mantuana, Dicibus Mantue, ab ipso Prædecessore nostro contra passionem illam, bis jure jurando firmatam, tributum fuisse; facere non potuimus, quin eam concessionem irritare esse declararemus. Qua occasione oblata, omnes hujusmodi concessiones, ejusdem Prædecessoris nostri, in quibus forma illa servata non fuerat, revocandas duximus; præsertim cum nonnullos Princeps, qui tale fuit impetraverant, illo abusos compertum haberemus. In iis autem ius quoque tibi ab eo concessionem revocavimus, non eo sanc animo, ut te offendiceremus, quippe quia id quidem fuit tibi concessionem fuisse sciebamus; sed legem nostram generalem esse oportuit. Ut Majestas autem tua

A sinceram voluntatem nostram, & paternum erga se animum cognitum habeat: eorum ipsorum Monasteriorum Consistorialium, quæ in ipsa revocatione nostra comprehensa fuerant, administrationem, quod melius imponerem regatur, sicut Majestatem tuam desiderare scimus, nemini post hac, quoad vixerit, concedendum, sed per triennium tantum, statuimus: cuius rei literas expediri jussimus. Hæc sunt, quæ tuis querelis respondenda esse duximus; ex quibus intelligere B poteris, minime justam expostulandi causam te habuisse. &c. Datum Romæ, apud S. Petrum, die 27. Octobris 1567. Pontificis nost. anno secundo.]

Sub ipsa die ad Henricum Cardinalem, Sebastiani Patruum, de rebus iisdem, has quoque literas scribendas duxit.

XVIII,

(Henrico, Card. Portugalliae, &c.

PIUS PAPA V.

Dilecte Fili &c.

C **E**x multo, accuratoque sermone nobilis viri, Alvari de Castro, Oratoris Regii, & ex tuis literis intelleximus, quād moleste feras, voluntatem nostram, sicut ex quibusdam literis nostris suspicatus es, immutatam fuisse. Non potuimus autem, nec ipsi quidam non dolere, quod in eam tibi suspicionem venerimus, quem inter Ven: Fratres nostros, vel pro tua amplissima dignitate, ac nobilitate, vel protius, ijs loco, & genere dignis virtutibus, ac præcipue excellenti Catholicæ Religionis zelo, vitaque, ac moribus probatissimis, & plurimi semper fecimus, & eximia quadam charitate prosequimur. Sed, cùm suspicionem tuam ex iisdem rebus ortam esse intelleximus, de quibus Charissimus in Christo filius noster Rex, ipse quoque per eundem Oratorem conqueritus est nobiscum; letis literis, per quas ei responderemus, minime dubitamus, sinceram mentem nostram in illis rebus, quæ tuum, & illius animum offendenterunt, plene perspectam, & probatam iri nihil enim eo certe animo fecimus, ut vel Regem, vel te offendiceremus. Quid aures autem nostre patuerint aliquibus, quæ se gravari putabant, os à Nobis auditos esse non mirum rarer debuit: in hac enim Sede à Domino constituti, neminem ad eam venientem excludi ratio patitur officii,

1567.

officii, ac munericis nostris. Omnia que
relas patienter, etiam de Nobis ipsi
querentium, audire debemus; suu-
tamen agnoscende veritatis locum semper
relinquimus. Et quia falli, atque errare,
ut homines possunt. Nos novimur; Deo gra-
tias agimus; quod errata nostra sine ulla
pertinacia semper corrigeremus parati sumus.
Sed de singulis rebus Nos, in literis
ad Regem, quas leges, & illi, & tibi
satisfacte confidimus. Te, omni iusti-
cione abjecta, plane per sua sum habere
volumus, nec de pristino voluntate erga-
te, nec de iudicio te quicquam remis-
sum, ac destruendum esse. Reliqua ex
Oratori Regii literis, viri Nobis, &
vobis merito probatissimi, cognosces.
Datum Romæ, apud S. Petrum, die 27.
Octobris 1567. Pontificis nostri anno
secundo.)

xix.

Eximia in his Pii epistolis elu-
cet, ut innuimus, & animi fortitu-
do, qua ab ea rectitudinis semita,
per quam ex officii sui munere ince-
dere fatigebat, nec latum unguem.
inflecti passus est: & una profundissima
ipsius animi demissio, qua falli
posse, in agibilibus hisce rebus, in-
genue fatetur; ac ipso tempore, ad
corrighenda, qua mala egisset, prom-
ptum semper paratumque se exhibet.
Ex ipsis insuper ritè elicere est, quod,
si conscientia, & Apostolicæ Sedis digni-
tate, ac demum universalis Ecclesiæ
utilitate cogente, prædecessoris Pii
errata quadammodo prodere compul-
sus fuit; (ut potè qui de iis, qua san-
civerat rationem reddere teneatur,) id
tamen sic fecisse, ut, & per disciplinam
Ecclesiam, & per humilitatem custo-
diret seipsum: exigitasque suæ me-
morem, (ut verbis utar magni Gregorij)
sibi in animo Pium Quartum
etiam præposuisse, quem correxit, me-
lioremque se judicasse, quem judica-
vit.

Rursus autem, cum vides Le-
ctor, Pium Quintum, prædecessoris
sui errata in medium proferentem: &
se insuper ipsum falli, atque errare, ut
hominem possit, ultrò ingenuèque fa-
tentem: agnoscere quod, quam imme-
rità Jansenistæ, aliique hereticæ hujus
temporis contra Pontificem infallibili-
tatem oblatrent. Coacervandis siquidem
undequaque Summorum Ponti-
ficium criminibus perpetuā insidunt;
innumeris propè editis voluminibus,

A erratorum eorum scientiam ingerere
doctis, ac indoctis student; non semel,
vel bis, sed millies nervosissime reje-
ctas ipsorum criminationes, ac si quid
novi essent, recantare, impudentissime
non verentur; ac ad magis excitandum
in Pontifices ipsos livorem, ac odium,
nos ed usque infallibilitatis eorum di-
latasse fimbrias, finesque volunt; ut
indiscriminatim nulla in re eos errare
posse, vel potuisse asseramus, calum-
niosè commentiuntur. Verum, ad quid
impudentissima, insidiosaque hæc stu-
dia, nisi ut imperitis nebulas ignoran-
tia ostendant? Non modò nos, Ponti-
fices summos errare posse concedimus,
sed ipsimet Pontifices, ubi opus fuit,
alter alterius errata detexit; tantum-
que absuit, ut se errare in rebus jam
prædictis non potuisse, arbitrii sint,
quin è contra, uti homines cœteros,
falli, decipi, errareque posse fassi fue-
rint, admissoisque delere errores, ubi
deprehenderint, paratos sese protule-
rint. At, quid hæc cum infallibilitate
in iis, qua sunt Fidei, & morum, ac in
factis iis, qua juri conjuncta sunt? Hanc
profetâ solam, non aliam obtinuit
Christus Petro, ejusque Successoribus,
dum Patrem oravit, nè illius deficeret
Fides, & ut eâ tūd posset confirmare
fratres suos. Sed hæc obitet dicta.

D Quodad jus præcedendi, de quo in
præfata Epistola Pius, iustè Sebastia-
num de se conquestum fuisse, scribit:
mota jampridem de hoc inter Poloniæ,
& Lusitanie Regum Oratores contro-
versia; ad illud tamen fortè spectat,
quod in suo Diario refert Firmanus.
Hoc siquidem anno, Pontificiæ Coro-
nationis recurrente solemnitate, in
qua cum Oratoribus aliis in Pontificio
Sacello, Sacro adstante Oratores etiam
præfati debebant; eorum quisque ea
occasione prætensum jus statuere de-
crevit; quapropter armato stipite
militi, se in Sacellum ipsum conferre
decrevit, vel ut vi priorem, quem oc-
cupasset, locum tueretur; vel, ut ab oc-
cupato ab altero deturbaret. At rei
admonitus Pius satius duxit in Sacellum
se non conferre, & Sacro ea die solemnii
non interesse: quo sapienter utriusque
auctor elusit.

E Ut autem ad Pii Quarti inducta
redeamus, sciendum est, nostro hoc
tempore rursus ea in medium profer-
re,

xx.

Firmanus.
*Dier. sub
der 15. Iu-
nior. hujus
 anni.*

xxii.

re, & quidem, Mantuanæ Ecclesiæ vaccinationis arrepta occasione, nonnullos connixos esse; jamque res èo perducta videbatur, ut laice potestati tribendum censeretur, quod à p̄fato Pontifice, diplomate exhibito, rite, ac jure ei concessum adstruebatur. Accidit autem, (Deo sic disponente,) ut de aliis acturus ad fel: mem: Pontificis Clementis XI. pedes me conferrem, à quo, nescio quare, de his interrogatus, verbis primū, deinde scripto abolita B Pii Quarti diplomata ostendi, ac dergatoria, quæ allata sunt, Pii V. decreta exhibui. Quapropter factum est, ut his munitus Pontifex p̄fisiis, sacerdalis potestatis prætenso rejecto jure, ipsa quemet potestate Sanctissimi Pontificis iudicio piissimè acquiescente, liberè quem libuit, Mantuanæ Ecclesiæ Episcopum p̄ficerere potuerit.

xxiii.

Verū & in his paritè, & in aliis suprà relatis, tali, tantoque studio, quo Pius, quæ Ecclesiastici Juris essent custodiare, ac redimere à quovis connixus est, sordis avaritiae nil omnino immiscuisse, illud profectò declarat, quod hoc ferè tempore dedisse responsum apud Caracciam legitur. Cùm enim nonnulli, qui in vinculis erant, oblata pecunia, ab eo veniam deprecarentur; respondit, si essent iudicio liberandi, se nihil prorsus velle ab eis accipere, sin iudicio damnarentur, justum essi justam poenam subirent; ideoque nihil esse, quod pecunia fiderent, sed conscientia, & veritati benè factorum. Quòd si D ex his verbis laudandus magis videotur, quòd potuerit facere oblata mala, & non fecerit, quām quòd egregio aliquo facinore, ab omni prorsus cupiditate liberum animum offendit; summa profectò ea liberalitas, quæ pauperes est prosecutus, ac severitas illa, quæ etiam proprio damno, quamlibet populorum concussionem, quavis ratione factam eveltere studuit; in rebus Ecclesiasticis vindicandis omni etiam prorsus avaritia fuisse expertem, ut in allatis paulò antè Epistolis ingenuè ipse met confitetur,) rationabilitè demonstrant. Monti liquidè Pietatis, unde pauperibus, abfque usura, vel jauctura aliqua mutuum datur, hoc anno decem millia coronatorum dono dedisse Pontificem, in eorumdem pauperum subsidium, in p̄fatis apud Caracciam literis, sub die decima octa-

A va Januarii hujus anni scriptis habetur; ex quibus etiam errorem Bzovii coargueret potes, qui perperam in sequentem annum id rejicit.

Vigesima insupèr nona die Maji hujusmet anni, Motu proprio quorumcumque Commissariorum, ad quæcumque onera Cameralia, vel alia, ad Cameram, aut Apostolicam Sedem spēstantia, exigenda deputatorum, facultates abolevit, ac revocavit; quòd sibi injuncta munera ji acerbius, quām par esset, exercuisse compererit, ac proprio commodo, & peculiari lucro, præter, & ultra modum inhibere dicerentur; multaque, ac gravia, variaque damna, injurias, vexationes, extortiones, & gravamina provincialibus, ac subditis quotidie inferrent. Pestilentes igitur, atque insaturabiles has Recipublicæ Hirudines, sive, ut vocant, fanguifugas omnino Pius ablegavit; lenitate, (ipsiusmet sunt verba) clementia, benignitas, & benevolentia subditos sibi tractari volens, nihilque ab eis, præter Juris, & æquitatis debitum exigi, vel extorqueri, ac sanctæ, piæque Matris Ecclesiæ jugum suave, & onus leve illos sentire desiderans. Additque, se ad nefarios eos homines eo munere turbando, ab eo quoque adductum, quòd, propter improbos Officiales, Princeps, quantumlibet bonus, & integer, malè audire consueverit. Communitatis igitur, ac Universitatibus, & illarum Rectoribus, & Praefectis, Cameralium iurium, atque aliorum onerum sibi persolvendorum exigendi munus dedit, quod, licet minus eis accommodatum, ac proprium censeretur; tamè subditorum concussioni propriam jaucturam, ac damnum præferendum existimat.

E Qua verò Principis justitia, liberalitate, ac in subditos misericordia, hujusmodi pestes è tota Ecclesiastica ditione exturbavit; Sacerdotali etiam severitate his similes, & deteriores alios, animo, omni cupiditate expertise, eliminare è tota Ecclesia hoc ipso ferè tempore contendit. Cùm enim plurium Indulgentiarum, & facultatum, per prædecessores Romanos Pontifices, ac etiam à se, Ecclesiis pluribus, Monasteriis, Hospitalibus, Militiis, Confraternitatibus, Societatibus, aliisque piis Locis concessarum vigore, quæstores multos intellexisset, ex iisdem Indul-

xxiv.

*Exstat. in
Bull. parvus
pag. 62.*

Indulgentiis tempore tantum lucrum quarentes, eorumdem Locorum piorum nomine, in diversis Civitatibus, ac Dioecesis quæstus facere, Confratres describere, Cappellas, & Orationa erigere; illisque erekitis Indulgencias bujusmodi communicare, & in diversis gradibus, à Jure prohibitis, dispensare, ac plura etiam concedere, quam eis, vigore facultatum praeditarum, licitum esset; ipsosque lucro intentos, pecuniasque potius, quam Christifideli salutem quarentes, variis, ac diversos Commissarios, Procuratores, Receptores, Factores, Nuncios, aliosque Ministros constituisse, qui, non solum supradicta, sed plura etiam alia, eis nunquam concessa facere, & concedere auderent: necnon eò audacia devenisse, ut Locorum Ordinarios, eorumque in spiritualibus Generales Vicarios, Officiales, ac Ministros, Ecclesiastique, ac Ordinum Prelatos, & Superiores, vel alios, quæstum hujusmodi impedientes, Censuris Ecclesiasticis innodare, aliaque in pluribus graviter excedentes, in Divinis Majestatis offendam, ac suarum, & Christifideli animarum perniciem, Ordinariorum perturbationem, & piarum mentium scandalum facere, præsumpisse; ad tam sacrilegam negotiationem ab Ecclesia Dei pellendam, mitioribus omnino remediis posthabitis, morbi penitus occasionem censuit radicem præscindendam; ideoque sexto Idus Februarii hujus anni, omnes, & singulas Indulgencias, quomodolibet concessas, pro quibus consequendis adjutrices manus porrigenda essent, & quæ questuandii facultatem quomodolibet continerent; perpetuo suo decreto revocavit, ac irritas reddidit. Et eadem etiam Constitutione decrevit insuper, ut imposterum, Indulgentiarum, ac facultatum per quo sumpcumque Romanos Pontifices obtentuarum praetextu, etiam in Fidei, aut S. Crucis favorem, nullus omnino, cuiuscumque gradus, & dignitatis, vel Ecclesiastice, vel temporalis exitisset, quæstus facere, aut Nuncios, Questores, Commissarios &c. pro illis recipiendis constituere, nisi ex speciali licentia, & ex certa scientia tunc existentis Romani Pontificis presumeret, vel auderet. Præter hanc verò Constitutionem, alteram insuper Pium edidisse, qua ad

A quæstum, Indulgencias, & Confessionalia publicari districte prohibuit, Exar. in dicetur alibi. Est autem inter hujus Magno-Bul. Constitutiones nonagesima ter pag. 302 nona, & incipit. *Quam plenum sit &c.*

Hoc eodem spiritu ductus, Ho- XXIV.
spitali S. Lazari Hierosolymitani privilegia de Hospitalibus, & piis lepro- Exar. in
forum locis revocavit; eo quod Magi- Bull. pars
ster Conventus, ac ejusdem Hospitalis frater, suorum privilegiorum obtenu- multa fecūs, quam par est, conati, præ studio habendi, quod ambeant; neque ullius pietatis, neque Apostolicæ benignitatis modum erga se ponderantes, coeteros alios à regimine, cura, & possessione Hospitalium, & Religiosorum locorum, quæ sub invocatione Sancti Lazari leproforum aliquando fundata, deinde aliis sacris, & religiosis locis ritè unita, aut in eorum commodum suppressa fuerant; dejicere, ac quodammodo perturbare variis artibus commotiebantur. Huic militari Ordini, qui Sancti Augustini regulam profitebatur, ut ex Constitutione prima Alexandri IV. habetur, quæ incipit: *Cum d nobis*, multa privilegia contulerat Clemens IV. in Constitutione secunda: *Cum dilecti*, & Constitutione quinta: *Venerabilibus*: imd alii plerique Pontifices, quorum novissimus omnium Pius IV. amplissimas facultates dede- runt, ut ex ipsis Pii IV. Constitutione: *Inter affidatas*, apparet. Verum, cum his abuterent, (ut diximus,) eas Pius V. revocandas, explicandas, ac refor- mandas censuit. Qui verò Pio suc- cessor Gregorius, militiam hanc alteri Militari Ordini S. Mauriti Martyris, ab Emanuele Philiberto, Sabaudia Duce, tunc recens instituto, univit, perpe- tuoque ejus regimini subjecit; ut in ipsis Gregorii Constitutione sexta: *Cibristiani*, & septima, *Pro commissa*, videatur est. Quam unionem, paucis additis, Clemens quoque VIII. in E Constitutione centesima secunda: *De- cets*, comprobavit.

Notandum est autem, duplices haberi super revocatione Privilegio- rum, ac facultatum præfati Ordinis Sancti Lazari, à Pio datas Apostolicas literas; quarum primæ quæ incipiunt: *Sicut bonus Agricola*, date leguntur hoc anno, septimo Kalend. Februarii, Pontificatus anno secundo, tūm ea, quæ huic militie privilegia adempta sunt,

Bull. paro.
pag. 66.

sunt, tūm ea, quā eidem licere, ac permanere declarantur, continent; extantque in magno Bullario, & in ordine Constitutionum Pii, vigesimum octavum locum obtinent. Alia verò, quā de revocatione privilegiorum dunitat agere videntur, in parvo Pii Bullario, seorsim impresso, leguntur, vulgaritāte habent, undecima die Mensis Augusti hujusmet anni, Pontificatus secundi; illarumque est initium: *Graves ad nos quotidie &c.* Ut autem eas gratias, facultates, ac privilegia Pius sustulit, quibus suffulti nonnulli, ex specie pietatis, terreno quæstui turpitè se dare poterant; sic amplificanda, & confirmanda ea duxit quā in Ecclesia tantum utilitatem cedere prospexit, nulla prorsus propriæ emolumenterum jactura habita ratione, ut patet in iis, que vigesima tercia Octobris hujus anni decrevit: spolia siquidem Monachorum Ordinis Cisterciensis ad M. nasteria, & Loca, in quibus Monasticam professionem emisissent spectare voluit, & Commendatariis, aut Apostolica Camera Commissariis nullum in eis sibi jus assume-re, districte prohibuit. Id autem ab eo decretum cognoscitur, occasione quod in Monasterio de Casamari, Verul. Diæ-
*Exstat. in
Bull. magn.
Confit. 46.
pag. 241.*

monitum, judicans terram, iustitiam diligenter, (ut appetat ex literis apud Caracciā, die quarta Januarii hujus anni scriptis) omnibus Gubernatoriis Pontificiæ ditionis, quos Pius IV. præfecerat, suos Magistratus abrogavit, novisque creatis, nè cujuquam personam, aut vultum in judicio resipicerent, vel revererentur, omnibus imperavit; ac nè Patrum quidem Cardinalium, quorum fortassis intercessione uti contigeret, si causa aliqua committeretur, ullam rationem haberi voluit, & Constitutionem quinqueagesimam secundam, *Et si cuncta*, ab eodem Pio IV. editam, de condemnatis & bannitis non audiendis, nisi in carceribus constitutis, & defuncti hereditibus citatis; & ut etiam, contra condemnatos in contumaciam, & in quacumque instantia, pro quacumque poena corporis afflictiva procederetur; vulgato, hoc anno, id duodecima Julii, motu proprio, ampliavit, & extendit.

*Exstat. in
Bull. Confit.
33. pag. 225*

Dum verò negotia, ac lucra, quā contra Divina, ac humana jura contractabantur, sic Pius destruere, ac evellere studuit; quā juxta leges, & iustitiam fieri poterant, eodem tempore promovere omni conatu haud destitut. Lanificium enim ipse in Urbem induci curavit, multis aureorūn milibus, (quos centum milia fuisse Catena scribit,) ad expensis, amplissimo Privilegio, artis ejusdem Consules, nonis Septembri hujus anni, cognoscendi, nimirum, caufas, ad artem ipsam spectantes, tradita iisdem Jurisdictione, insignivit: quam deinde Constitutione sua sexagesima prima, cui initium, Urbem, Gregorius XIII. approbavit; & sua altera 14. *Cum aliat.* Sixtus V. extendit.

*Exstat. in
Bull.*

xxx.

Cum autem Pius, juxta Sapientis monitum, judicans terram, iustitiam diligenter, (ut appetat ex literis apud Caracciā, die quarta Januarii hujus anni scriptis) omnibus Gubernatoriis Pontificiæ ditionis, quos Pius IV. præfecerat, suos Magistratus abrogavit, novisque creatis, nè cujuquam personam, aut vultum in judicio resipicerent, vel revererentur, omnibus imperavit; ac nè Patrum quidem Cardinalium, quorum fortassis intercessione uti contigeret, si causa aliqua committeretur, ullam rationem haberi voluit, & Constitutionem quinqueagesimam secundam, *Et si cuncta*, ab eodem Pio IV. editam, de condemnatis & bannitis non audiendis, nisi in carceribus constitutis, & defuncti hereditibus citatis; & ut etiam, contra condemnatos in contumaciam, & in quacumque instantia, pro quacumque poena corporis afflictiva procederetur; vulgato, hoc anno, id duodecima Julii, motu proprio, ampliavit, & extendit.

*Exstat. in
magn. Bull.
Confit. 40.
pag. 246.*

E Antiquam etiam in Urbe consuetudinem, ut cursu equorum, asinorum, bubalorum, & hominum, ad bravia, à Romano Senatu proposita, à Capitolio ad Vaticanum, Apostolorum Principis forum contendenteret, Pontifex abstulit; cursusque hujusmodi, inviam, ut prius fuerant, Flaminium ad Capitolum, hoc eodem tempore rejecit. Quinimò, Constitutione, Kal. Novembri hujus anni data, Taurorum, aliarumque ferarum bestiarum agitationem, toto Orbe districte prohibuit; votaque, & juramenta desuper adhibita, irrita declaravit; ac à

xxx.

*Exstat. in
magn. Bull.
Confit. 48.
pag. 243.*

xxviii.

Nec in modicum ejusdemmet Ur-
Annal. Eccl. Tom. 22.

Exstat. in
Magn. Bull.
Confit. 43.
pag. 238.

xxix.

Ss ca-

caritate & pietate Christiana, hujusmodi cruenta spectacula, aliena edicēns, dōemonumque, non hominum digna; quemlibet, qui iisdem cūm intereſſet, mortuus fuisset, Ecclesiastica carere sepultura, decrevit. Clericis verò, tām regularibus, quām secularibus, Beneficia Ecclesiastica obtinentibus, vel in sacris Ordinibus constitutis, sub excommunicationis pœna, nē ipsis ſpectaculis intereſſent, digna prorsū severitate prohibuit.

XXXII. Regularium autem singularem, Extat. in follicitudinem gerens, ſepimo Idus Bull. Conf. Februarii hujus anni, Congregationi 31 pag. 214 Clericorum Regularium Theatinorum privilegia, à Predecessoribus Pontificibus concessa, confirmavit, ac auxit.

Novis plurimorum indultorum conſeſſionibus Ordines Fratrum, ac Monialium mendicantium inſignivit, atque circa ea, Tridentinum Concilium, Conſtitutione edita decimo septimo Kal. Junii, declaravit, & extendit,

Extat. in ipsorumque Indultorum communicatione nō aliis regularibus Ordinibus impertitus eſt. Revocata tamen ab ipſo met Pontifice eſt indultorum hæc Conſtitutio, quo ad examen, & approbationem Confessoriorum, per Ordinarios facienda, altera edita anno 1571. Romani, & tandem Gregorius XIII. in Conſtitutione sua bona, cui initium, *In tanto*, omnia hujusmodi privilegia ad juris communis,

& Tridentini Concilii terminos reduxit; ita ut ea tantum Mendicantibus D indulta manferint, quibus ante hujusmodi Bullas, Mendicantes ipſi fruebantur, nec Tridentino Concilio adverſantur.

XXXIII. Sed quia nonnulli Locorum Ordinarii, juxta Tridentini Concilij Decreta, clericorum Seminarii conſtrēndis animū intendentes, Mendicantium Ordines, qui bona ſtabilia, ex Indulto, & dispensatione Apostolica, retinere poterant, & propterea verè ac propriè Mendicantes eſſe non videbantur, ad eorumdem Seminariorum ſubſidiā, aliaque hujusmodi ſubeunda onera compellere voluerunt; idēc Pontifex, tūm Ordines, qui verè inter Mendicantes recenſeri debuissent, tūm illos, de quibus loquimur, à p̄fatis omnīnō oneribus immuuae, Conſtitutione edita, tercia die Octobris hujusmodi 44 pag. 239 jus anni, declarandoſ censuit. In ea,

A Mendicantes Sancti Dominici, S. Francisci, S. Augustini, & Carmelitarum Ordines dixit, illisque etiam Servorum B. Mariae Ordinem addidit, eorumque omnium Domos, ac Monasteria, etiam in communī, propria bona, tam mobilia, quām immobilia, & ſtabilia, ac alia quācumque poſſedissent; Mendicantium tamen nomine, & omnibus, & ſingulis Mendicantium privilegiis, ac exemptionibus gaudere poſſe concesſit. Sed & aliis insuper Conſtitutionibus Mendicantium Ordines auxit; nām edita ea, qua incipit: *Ex ſuperne*, decimo ſeptimo Kalend. Septembriſ, Canonicos Regulares Ordinis S. Augustini Lateranen., & S. Salvatoris, & S. Crucis Olimbriæ, & Monachos S. Benedicti, Congregatiōnis, & Ordinis Caffinensis, Montis Oliveti, Valliſumbroſa, Cisterciennes, Chartuſianos, Camaldulenses, & S. Hieronymi Hispaniarum; & Fratres militiae Iefu Christi, reformatorum, nuncupatorum Regni Portugalliae, inter Mendicantes retulit. Alia data ſub die nona Novembriſ, Fratrum Minimorum S. Francisci de Paula Ordinem, inter Mendicantes pariter comprehendi, eorumque gratiis, & privilegiis perfrui declaravit: alteris demū Apoſtolicis literis, die decima octava Novembriſ datis, Congregationi Fratrum S. Hieronymi, Iefuatibus nuncupatis, idem indulſit.

Cæterū, cū pluriſ contigiffet, nonnullos fratres, tām Ordinis S. Francisci Capuccinorum, quām alterius S. Francisci de Paula Minimorum, de uno Ordine ad alium, etiam abſque ſuorum Praefectorum permitti, demigrare conſueviſſe; unde ex hoc perturbationes, ac scandalū, inter utriusque Ordinis ſodales, haud raro exorirentur; Conſtitutione, ſexta die Octobris hujus anni data, neminem imposterū ex fratribus Cappuccinis, ad Ordinem Minimorum; & ex Minimis ad Capuccinos, permittentibus etiam eorum Ordinum Superioribus, tranſire poſſe Pius mandauit. Hanc deinde Conſtitutionem Xiftus V. extendit, dum Capuccinis, Fratres de Observantia recipere omnīnō etiam prohibuit. Quā autem ad Ordinis Humiliatorum reformationem pertinet, inferiū ponentur, uti cætera, quā ad reformationem quorundam ſo-

Extat. in
Bull. pag. 232.

Extat. in
Bull. conf. 49 pag. 243

Extat. in
Bull. Conf. 45 pag. 240

Extat. in
Bull. Conf. 20. Xift. V.

E E

sodalium S. Francisci spectant. Cùm A edita à Pontifice de illa Constitutione sequenti anno apparent; immērit idcirco à nonnullis sub presenti adnotari agnoscuntur.

xxxv. Magnum verū fuit hoc anno, Pium inter, & Societatis Jesu Presbyteros negotium, ut Sacchinus in sua ejusdem Societatis historia narrat, his verbis. [Rome Pontifex, qui adhuc Societas opera peramittere usit, eximia voluntatis in eam sue documenta prebuerat, ingentem terrorem fecit, nō quid in ejus Institutis nonaret. Chorum in ea desiderabat, & quibus stiterat, simplicia vota subiniqua ajebat videri, quod nequaque parsē utramque par nexus adstringeret, sed Societas, sua libertate nibil immunita, obligates sibi alumnos teneret. Duobus bis capitibus baud dubiè nervi incidebantur bujus Ordinitis, totusque commutabatur. Inde Parres ipsius, iussu Pontificis, sedulò collectas, utraque pro re, scripto, ratione, Cardinalibus, Concilio Tridentino ad usum revocando prepositis tradidere, &c. Hec adeò manifesta, & valida rationum monumenta, cùm considerares Pontifex, respondit: quod pertinerent ad Vota, ea sibi probata; de choro autem, cùm ad eum Borgia, & Pollanctius, alia causa adiissent, ita est locutus: Vidisse se, quas Patres, per Cardinalem Pacccum proposuerant, causas, nulla earum omnino sibi perjuasum; Itaque etiam tunc existimare, ad excitandam invicem pietatem, psalmiodiam in commune habendam; ita tamen, ut Scholasticis nequaquam ea re distinxerentur; & quibus horis non interesset populus, satis fore diceret, si pauci, atque adeò duo interdum Chorum facerent; ac laudare se, nō tempus canendo tererent, sed ut pronunciarent intelligenter, breueque perfungerentur. E quoniam tamen esse ex occupationibus intervallo sumi, quibus vacarens sibi; nō caminos purgantium inflar, sordibus detergendi fordescerent. Ubi, cùm Pollanctius, quantum ad id cura, quotidiana meditatio, & gemina dici cujusque recognitione, ac retrahatione adhiberetur, dixisset: nibil (inquit) meditationem Chorus impediet. Inde rogavit Borgia, ut licet differre, quoad Sacerdotium precum Breviarium, quod ejus Sanctitatis iussu, à Concilio Tridentini

Sacchin.
Mill. Sc.
Ist. par. 1.
lib. 3. pag.
51.

Annal. Eccl. Tom.22.

decreto restituebatur, in lucem prodiret. Quod cùm facile impetrasset, nihil tam innovatum est.] Sic ille, qui cùm dicat, ex Borgia, hoc anno, Pium restitutioni Breviarii incubuisse; scias eam anno tantum sequenti absolutam, & Pii Constitutione vulgatam, ut suo loco dicendum erit. Prosequitur deinde Sacchinus. [Agebant jam propè securi, seque defunctos procella sperabant, cùm circa Natalitia Domini solemnia, in quibus Socii aliquot erant ad Sacerdotium evehendi, cognoscunt, Pontificem suo in Urbe Vicario imperasse, nō quem Religioforum, nō de Sectitate quidem, nisi solemnia vota professum, ad Ordines sacros recipiat, ea gratia, nō postea, si fertur dimissi essent, aut mendicandum Sacerdotibus, aut sordidus exercendus quaestus esset, cum dedecore Ordinis, quod Concilium Tridentinam vetas. Detulit P. Franciscus privilegia Societas ad Cardinales, rebus Concilii Tridentini cognoscendis prepositos. Hec ita probata sunt Cardinales, ut responderent, posse Societatem suum tenere institutam. Conditionem tamen quidam adiebant gravem, & perniciosem, ut si usū aliquando ventret, ut dimisso cuiquam abunde non suppeteres, ad vitandam facri gradus ignominiam; ipsa, quod satis foret, Societas subministraret. Quod & onus insolendum Societati in summa sua inopia erat, & contra omne Iuris videbatur, ut quis ex noxa, D penaque lucrum faceret, & deficitum erat illecebra, cùm ex extra discipline jugum, ex utraque omne negotium perverbis hominibus alimenta proponerentur, quibus intra canobia, sive religiose obedientie labore, frui non possent. Visus est initio Pius Pontifex, quod placuerat Cardinalibus comprobare. Illud deinde vitande mendicitatis consilium, per subfida, que Societas subministraret, parum equum, minimumque periculose ratut, iterum Cardinales eosdem rem jussit cognoscere. Qui, cùm convenienter priori sententiā pronunciassent, ut quos Societas arbitratu suo amandaret, si quando mendicitas urgeret, eis subfido ipsa ires, Pontifici demdm ei ficti sententia, ut existimaret consultus, Religiosos quoque Societatis, professione prius, quam sacris Ordinibus obligari; idque septimo Kal. Iunii anni 1567.

S 5 2

Al-

1567.
Alciatus Cardinalis, Pontificis nomine,
præcepit Borgie; & anno proximo,
Conciliis Tridentini decretum, nè sacer-
tales Sacerdotes, sine certis vite sub-
sidiis fierent, ad Religiosos quoque non
professos, edito diplomate voluit perti-
nere, &c.

Sed, cùm Pio V. illud visum esset
in votis nostris adhibendum tempera-
mentum, quamvis plura, & maxima
importaret incommoda; tamen P. Fran-
cis, divina plenus fiducia, maximè
que se optima jubentis mente, atque ob-
sequii virtute consolans, respondit: So-
ciatem, quæ cunctas nationes Eccle-
siæ Romanae, Vicarioque Christi vel
reddere, vel conservare obedientes con-
natur, multò ipsam magis in potesta-
tem ejus futuram; continuoque agitari
est cæptum, quemadmodum, minimo
cum boni publici detrimento, Sanctissi-
mi Patris fieri imperata possent. In om-
nia mentem versantibus, unum occur-
rebat levamentum, ut quibus suppedit-
ret facultas, non tamquam Religiosi, pau-
peratis voluntaria nomine, sed Eccle-
siastici redditus, vel patrimonii titulo
initiarentur. Verum, consultis, per li-
teras, Provinciarum Præpositis, sum-
ma cum P. Francis et approbatione, vi-
sum est omnibus, obediendum simplici-
ter. Id disciplina, id paupertati Reli-
giosos, idem voluntati Pontificis congruentius fore. Itaque levissimum in-
commodum habuere, ut paulò accura-
tiore delebitu fierent Sacerdotes, si que
trium saltē votorum professione ea
causa obstringerentur, ex quibus deim-
de legerentur idonei, suo tempore vota
quatuor à Societatis legibus edituri.]

xxxvi.
Haecenū ille; cuius testimonium
in his qua scripsit, licet merito recipiendū censeamus; majori tamen di-
lignantia temporis, quo hæc acciderunt
habuisse rationem, nos desiderasse fa-
teri cogimur. Cùm enim afferat, circa
Natalitiam Domini solemnia hujus anni,
Pontificem suo in Urbe Vicario impe-
rasse, nè Religiosorum quempiam ad
Sacros Ordines reciperet, nisi solemnia
professionis vota emisisset; ideoque
Patrem Franciscum privilegia ad Car-
diniales, rebus Concilii Tridentini co-
gnoscendis præpositos detulisse, &c. ac
Pontifici demùm eam stetisse senten-
tiā, ut consultius Religiosos quoque
Societatis professione prius, quam sa-
cris Ordinibus obligari existimaret;

A Idque septimo Kal. Junias anni 1567.
ab Alciato Cardinali, Pontificis nomi-
ne, præceptum Borgie: hac profecta
ratione controversiam hanc, ac litèm
priùs finem, quam principium habu-
se significare videtur; cùm nempe De-
cembri hujus anni incepérerit, & Junio,
ejusdem Pii præcepto, eidem finis im-
positus fuerit. Errorē insuper con-
firmat, cùm post id addit, anno pro-
ximo Concilii Tridentini decretum, nè
seculares Sacerdotes sine certis vite
subsidiis fierent, ad Religiosos quo-
que non professos, edito diplomate,
Pium pertinere voluisse; nam, cùm
certum sit, sequenti anno, ut suo loco
dicendum erit, Diploma hujusmodi
editum fuisse, ut ipse fatetur; & con-
troversiam cum Jesuitis agitatam, &
præcepto Pontificis absolutam hoc præ-
senti, magis ostendit.

B Arbitramur igitur esse potius di-
cendum, sub finem hujus anni Ponti-
ficem suo in Urbe Vicario mandasse,
nè Religiosorum quempiam ad Sacros
Ordines reciperet, nisi regularem
priùs professionem emisisset; quo Pii
præcepto Societatis Alumni percussi,
Privilegiorum suorum exhibitione ei
obedire protelasse, usque ad Kal. Junias
Exstat. in
Bull. parvo
pag. 207.
C sequentis anni, quo, pridie Idus Octo-
bris diploma Pius edidit, in quo, ut
diximus, Concilii Tridentini decretum,
Cencil-Trid.
Sess. 21.
Cùm non debeat, ad Regulares quoque
non professos extendit. Huic parere
Jesuita, superflite Pio, compulsi sunt;
at eo è vivis sublato, à Gregorio De-
cimo tertio pristina Privilegiorum
suum libertati sunt restituti,

D Quò demùm ad Clericos, vel Ro-
manum adventantes, vel in Urbe com-
morantes; Pii jussu denuò Edictum il-
lud vulgatum est à Jacobo Cardinali
Sabello, quod præcedenti anno editum
fuerat; & ut à laicis internoscerentur,
eidem hæc addita; (*Et quia usu, &*

E *experiencia compertum est, laicos, qui
Clericalibus vestibus uti consueverunt,*
Exstat. in
Bull. parvo
pag. 205.

*& utuntur, & Clericis non posse inter-
nosci, quia levū, & modica differentia
in bireti gestatione utuntur: eisdem, au-
thoritate, commissione, & mandato, &
vix vocis oraculo, novissim nobis facta
[nempe à Pio] monemas eosdem omnes
laicos, cisque propterā præcipimus, &
mandamus, ut infra decem dierum spa-
tium, & publicatione præsentium com-
putandum; biretum rotundum, cum
suis*

suis plicis, quo omnes laici utuntur, deferant. Et qui præmissa non adimplerint, vestrum omnium, & indumentorum amissione, necnon quinquaginta scutorum auri, & carceris, aliamve arbitrio nostro imponendam pœnam incurrent &c.) Datum Romæ, die 30. Octobris 1567.

XXXVIII. Inter Clericos autem, debitas scelerum tandem pœnas luit hoc eodem anno, Romæ, Clericus Fl. rentinus, & Apostolicus Protonotarius, quem alibi memoravimus, Petrus Carnesecbius, de quo hæc habet Thuanus, qui cum Scriptoribus coeteris, de ipso, anno superiori egit. [*Initio statim Pontificatus (inquit de Pio agens) magna severitatis exempla edidit, precipue in causa Religionis, conquistatis pessimæ per Italiam, criminis bujus suspecliti &c. Magistrum Palatii Florentiam misit, qui Petrum Carnesecbium, ardissima cum Medicis necessitudine coniunctum, & diu Margaritæ, Sabaudæ Ducis Uxorius familiarem, dedi postularet. Is verò, cùm Pontificis literas Cosmo porrexit, Petrum, Coimi ipsius mensæ assidentem inventit. Verum Cosmus, qui gratiam Pontificis, obvio obsequio, & quavis alia ratione demerteri in animum induxit, neglegit amici periculo, cum, sine ulla cunctatione tradidit, qui Romam perductus, accusante cum Achille Statio, Lusitano, homine non illiterato, sed preslitute fidei, qui Carnesecchio ab Epistolis fuerat; convictusque quod cum Sektaris in Germania, & in Italia cum Victoria Columna, Marchionis Piscarii vidua, & Julia Gonzaga, lebissimis aliquo feminis, de pravitate sekularia suspectis, amicitiam coluisse, tandem ad ignem damnatus est. Sic Thuanus, paucis mendacia multa complexus. Nos, quæ ab authenticis scripturis habuimus, in medium proferimus;*

XXXIX. Anno 1540. Petrus Carnesecchius, Neapoli, Joannis Valdes Hispani, Marci Antonii Flaminii, ac Fratris Bernardini Ochini Senensis discipulus fuit, & Petri-Martyris ac Galeazzii Caraccioli familiaritatem coluit.

XL. Viterbiæ, sequenti anno 1541. amicitiam ipse, ac consuetudinem cum præfato Flaminio habuit; & insuper cum Victore Soranzio, Bergomensi Episcopo, Apollonio Merenda, Aloysio Priolo, Petro Paulo Vergerio, Justi-

A nopolitano Episcopo, Laetantio Ragnone Senensi, Bernardini Ochini alumino, ac sequaci: Valdefianis, nimirum, Lutheranis, Zuinglianis, Calvinistis hæreticis; & insuper cum Balthassare Alterio, apostata, Lutherano, qui cum hæreticis, ac Protestantibus Germaniae Principibus commercium habebat, ac librorum hæreticorum monopolium exercebat. Ut prætereamus, quod Romæ educatus Carnesecbius, ac pluribus Beneficiis, honoribus, ac pensionibus Ecclesiasticis auctus, plures apostatas domi recipere, ac impensis fore; opera, & pecunia hæreticos, qui in Ultramontanas regiones, hæresis causa, summi meditabantur, auxilio esse, solum habuit.

C Per literas, quam diligenterissime Iulia Gonzaga apostatas hæreticos duos commendavit, tantoque ardore, ac efficacia, tantisque laudibus eos extulit, ac si Apostoli extitissent, qui ad prædicandum Æthnicis Evangelium mitterentur; & reverè Pseudoapostoli illi, ea mente in Principis illius ditio nem pergere commoliebantur; ut ibi, nimis, assimilata docendi literas specie, hæreticis catechismis, pravisque opinionibus sibi traditos pueros imbuerent.

D His omnibus, ad Paulum III. anno 1546. delatis, Romanum Carnesecchium accersiri jubet, & à Cardinali de Burgos, tunc Inquisitore, in eum inquire mandat. Illata sibi facinora, semper negando, Carnesecbius propulsavit, & hinc dolosè absolutionem obtinuit. Relicta hinc Italia, in Gallias secessit, ubi plurimorum hæreticorum consuetudine gaudens, eorumque liberos legens, hæreticorum etiam tunc præcipuo, Philippo Melanctone, familiariter usus est.

E Anno autem 1552, in Italiam reversus, & Patavii, ac Venetis comoratus, antiquam cum hæreticis necessitudinem minime prætermisit; vivissimque ab hæreticis aliquibus Genovensis, ac Italicorum hæreticorum in ipsa Civitate Ministris aliis, literis prosequutus est; & juxta ejusdem facinoris participum depositionem, aliosque testes, ac probations, Lutheranorum sectæ in pluribus articulis adhæsit.

Re comperta, Paulus Pp. IV., ac

XL.

XLII.

XLIII.

XLIV.

ac Cardinales, eo tempore Inquisitorum munere fungentes, sub die 25. Octobris anni 1557. decreto contra eum libello, ut vocant, poenali, ad comparendum, sexta die Novembris ejusdem anni personaliter in ius Venetiis vocarunt. Verum, cum venire, contempnisset, in censuram, poenaevae in praefato monitorio, ac libello, tam Romæ, quam Venetiis, vigesima quarta Martii, anno 1558. vulgato, comprehensas, ipsum incidisse declarunt.

XLV.

Contumax itaque, ac excommunicatus Carnefiechius cum anno, & amplius perseverasset, à Cardinalibus Inquisitoribus, sexto Aprilis 1559. in eum tandem, uti contumacem, ac hæreticum, prolatæ sententia fuit; quem etiam, si comprehendendi contigisset, seculari brachio tradendum, ut puniretur, edixerunt. Ipse vero, tantum absuit, ut hæretorum consuetudinem dimitteret, quin potius ipsis consilium, ac opem conferret, iisdemque frequens conviva assideret. Connixus preterea, ut false ac hæreticae opiniones quædam in nonnullis Provinciis vulgararentur, ac reciperentur; ut potè, qui Genevæ, majori puritate, quam in Catholicis regionibus, à Concionatoribus nostris Evangelium prædicari affereret.

XLVI.

Transfugas, Genevam, vel in alias Lutheranorum regiones, hæreticos quosdam summoperè commendavit, quod è demigrasset, ubi liberè, juxta propriæ conscientię instinctum, vivere possent; Sanctæ, Catholicae, & Apostolice doctrinæ, falsæ, ac superstitionis Religionis indito nomine. Tamquam superfluam, ac scandalosam Fidei quoque Catholicae professionem, quam procer quidam, in mortis constitutus articulo, emiserat, vituperavit, ac improbavit; ex eo præcipue, quod inter alia, Pontificem, qui tunc Ecclesiæ prærat, verum Christi Vicarium ac Petri Successorem esse confessus esset. E' contra verò, impiam, quæ sub viæ sua finem Valdesius dixerat, aut fecerat, majori prorsù laude dignam edidit.

XLVII.

Ægerrimè hæretorum punitiō nem ferebat, atque ad eos scribens, *Nostros, Innocentes, Fratres, Pios, Amicos, & Dei eleitos* vocabat. Et quia Henricus Secundus, Galliarum

A Rex Christianissimus, acerrimè in eos invehebatur; ideò infortunia nonnulla, imò mortem ei illatam, justæ Dei iræ, qui suorum iniurias ulcisceretur, attribuit; justoque pariter Dei judicio impium, ac sacrilegum Ædium Inquisitionis incendium, post mortem Pauli Quarti sequutum, nefariè adscriptis.

B Hoc autem Pontifice è vivis sublato, innumeris artibus, fictisque ex-

XLVIII.

cusationibus, licet diu ante, ut diximus, tamquam hæreticus damnatus fuisset, audiri nihilominùs à Pio IV. obtinuit; atque à summa ipsius Pontificis clementia, ea gratia imperata, nullis abiuratis, quibus publice adheserat, erroribus, ut denuò in Ecclesiæ gremium recipi mercretur, as si semper innocens extitisset, subdolè absolutoriam sententiam est consecutus. Quod facinus, utpotè omnibus deterritus, palam ipsem deinde confessus est; nam scripto, propria manu exarato, accusations, ac alia sibi illata crimina verissima esse, & è contra excusationes, & ea, quæ ad se purgandum in medium attulerat, facta omnino, ac simulata fuisse apertissimè declaravit. Hac tamen ratione præfatos duos, ut diximus, Romanos Pontifices, Paulum videlicet III. & Pium IV. sefellit, atque à Pio ipso, motu proprio, prioris absolutoriam sententiam confirmari impetravit.

C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

Hoc tamen beneficio nihilo melior effectus, nec ab hæretorum consuetudine Romæ, Neapoli, Florentie, Venetiis, Patavii, aliisque in Locis. tam Italia quæ extra abstinuit: nec eis pecuniæ subveniendi officium prætermisit: nam Petro Gelid, Sacramentario hæretico, & Petro Leoni Mario- nio, aliisque, qui se Genevæ receperant, pecuniæ multotè suppeditavit. Nec minus, post præfatum absolutoriam sententiam, hæretorum librorum lectione oblectatus est, & præcipue Martini Lutheri, Petri Martyris Calvinistæ, & Apologetici Marci Antonii Flaminii, pro pestilentि libro Valdesii, cui titulus erat, *Christi Beneficium*, contra Ambrosum Catherinum Archiepiscopum exarati.

Sed quia inter eos, quorum ipse amicitiam colebat, nonnullos hæreticos Sacramentarios, juxta Calvinis blasphemias, de admirabili Eucharistia Sacramento, & Sacrosancto Missæ Sacrificio

ficio impie differentes deprehendit; A eos Carneschius ab ea sententia abducere connexus est: non quidem ut illic Catholicae veritatem suaderet, sed ut Lutheri alteram, de ipsomet Sacramento, ac Sacrificio, hæresim amplecterentur.

L. Tantis sceleribus idcirco irretium hominem Divina lorganitas diutius sustinere noluit; quapropter, pessimis ejus moribus, ac opinionibus Pio V. delatis, Florentiae commorante, ut anno superiori narravimus, comprehendendi, ac Romanum adductum, Inquisitionis sibi iudicio mandavit; in quo, post varias tergiversationes, & excusationes, cuncta superius narrata, & proprio ore, & propria manu exaratis Epistolis, vera esse fateri tandem compulsus fuit; ac triginta quatuor hæreticarum, erronearum, temerariarum, ac scandalosarum opinionum, quas infra dabimus, impius sectator repertus est: cum literarum insuper suarum testimonio, Genevam contendere decrevisse, ut ei, que ibi impune debacchabatur, hæresi tutius adhaerere posset, convictus esset.

LII. Expectabatur idcirco, ut licet sero, tandem nihilominus Carneschiunum criminum poeniteret, quorum animadversionem haud jam effugere valebat: sed vir duri cordis, & incircumcisus auribus, nec tempori, nec dura, qua obstringebatur, necessitati cessit, ac admonitiones, ac pluries iteratas, datas ei ad deliberandum inducias irritas reddidi; ita ut nullo modo adduci unquam potuerit, ut errores abiiceret, ac in vera Religionis sinum rediret, ut Pius desiderabat: qui præterita crimina, mitius quam par esset, in eo plectere, si ea excretatus fuisset, decreverat.

LIII. Tamquam hæreticus igitur, impenitens, incorrigibilis, hæreticorum fautor, ac receptator, bis sicutè conversus, diminutus, ac veluti in utilis palmes, è vite præcisus, ab Ecclesiastico foro ejicitur, ac brachio sæculari puniendus traditur, quod, capite plexum Carneschiunum comburi jussit. Decima autem sexta Augusti hujus anni in eum legitur sententia lata, eique subscripti pariter leguntur Cardinales Inquisitores.

B. Cardinalis Tranen.

S. Cardinalis Pisarum

F. Cardinalis Paceco

J. Francis ut Cardinalis de Gambara.

In, aliás memorato, Cardinalis

Farnesii Diario, sub die decimanona

Septembrii hujus anni, ista habentur:

[Sanctissimus Dominus noster hortatus

est, & invitavit omnes Reverendissimos

Dominos, ut accederent ad videndum,

& audiendum abiurationem hæretico-

rum, que fieri debet de Dominico pro-

ximè futuro, in Ecclesia B. Mariae pro-

pè Minervan.] In Codice M.SS. verd

originali, in quo præfata sententia ha-

betur: (lata est hæc sententia die Sa-

batbi XVI. Augus. 1567. die verd Do-

minico XXI. Septembrii ejusdem anni,

in Ecclesia S. Mariae supra Minervam

publice recitata.) Qua autem in ea,

coram Sacro Cardinalium Collegio,

omnique populo, præcipue, impieque

recensite sunt Carneschihi opinione,

hujusmodi fuerunt.

(1. *Justificatio per solam fidem,*

C *absque ullis operibus nostris, juxta hæ-*

refarcam Lutherum in Epist. ad Galat.

obtinetur.

2. *Gratia, & salutis certitudo,*

secundum eundem Lutherum, habe-

tur.

3. *Opera nostra necessaria mini-*

mè sunt ad salutem, quæ jam per fidem

adepta est: necessariò tamen homo ju-

stificatus, quotiescumque occasio fert,

vel ei vacat, operatur.

4. *Hinc eliciebat, præfata bona*

D *opera, ad vitam æternam asequendam*

meritoria non esse; licet post universa-

lem resurrectionem, potiorem gloriae

gradum obtentura essent.

5. *Peccatum mortale non est je-*

juniorum transgressio, dummodo ex

contemptu non sit, eademque jejunia

ad mortificationem tantum utilia sunt.

6. *Liberum arbitrium, ex natu-*

ra, ad malum habemus; & ante gra-

siam, ad solum peccatum.

E 7. *Impossibilem esse Preceptorum*

Decalogi, ac præcipue duorum priorum

& ultimi: Non concupisces, ob-

servantiam, absque efficacissima Dei

gratia, & absque magna Fidei, & Spi-

ritus abundantia, quæ tamen in paucis

inveniuntur; & hujusmodi in mediocri

quoque Christiano non est, sed perfe-

ctorum dumtaxat est, cuiusmodi Sancti

Martyres, ac Ecclesiæ Doctores fue-

runt.

8. Nul-

LIV.

Diar. Card.
Farn. pag.
121. 2.

8. Nulli credendum, nisi Dei verbo in Sacris Scripturis tradito.

9. Non omnia Concilia Generalia in Spiritu Sancto congregata sunt; idemque non illorum omnium decretis, ac quiescendum est. (Notavit, quae in Spiritu Sancto congregata censeretur.) Ambigebatque in superius, ad quos ea cogere pertineret, an videlicet ad Imperatorem, ad Papam, vel alios.

10. Cum autem videret, ceteris rebus, Calvinum Sacraenta retinuisse duo tantum, Baptismum, videlicet, ac Cenam: (hoc enim nomine Sanctissimam Eucharistiam nominare aliquando conseruit.) Lutherum, etiam Ordinem admisit; circa Sacramentorum numerum anceps fuit, ut Ordinem, manuum impositionem vocare solitus fuit.

11. An a Christo, vel ab Ecclesia Confirmationis Sacramentum vere institutum fuerit, dubitavit; quod Confirmationem, non nisi promissionem in Baptismate fabularum ratificationem crediderit.

12 Confessionem Sacramentalem de Jure Divino non esse, neque a Christo institutam fuisse; idque, ex Scripturis probari non posse afferuit, eam tantummodo ecclesiarum edicens, que Deo fit: Idemque Christiano, in Sacramentali confessione, peccata, vel non operire liberum esse; licet confessionem huiusmodi, usquam, ac consolatorium ei, qui confiteretur, quodad solatium, quod ex absolutione sumit, & quodad consilia, & remedia, que inde accipit, ediceret.

13. Satisfactio, quae in operibus satisfactoriis confisit, a Sacerdotibus, parentibus injunctis, necessaria non est, posito quod Christi merita supplant, que sufficientissima ad satisfactum protius Mundi peccatis sunt. Hujusmodi tamen opera, ad edemandam carnem, purificandumque spiritum bona sunt.

14. Indulgenter nulli Sacrae Scriptura testimonio innituntur. Inventum Paparum est, neque, nisi solis viventibus prosumt, quo videlicet ad parentiam, ipsi, vel a Pontifice, vel a Sacerdotibus aliis impositam.

15. De Purgatorio vehementer dubitavit; imo post vita presentis carsum, nec in rerum natura esse, credit, & Christi sanguinem, peccatorum

A nostrorum purgatoriorum extitisse, per vicacissime putavit.

16. Secundum Macabaeorum librum, in quo disseritur de martiorum suffragiis agitur, a pocrlybhum censuit.

17. In Sanctissimo Eucharistiae Sacramento substanciali panis remanere creditur; ita tamen, ut ibi esset Corpus Christi praesentia, absque transubstantiatione existere; juxta, nimirum, Lutheri heresim; cui ab anno 1543. adhaeserat: licet aliquando ei quoque altera Calvini heresim arriserit, de qua cum pluribus, & coram, & per literas egit.

18. Satius esse duxit, quam si sub una, sub utraque specie laici communicarent.

19. Credidit, Sanctissimum Missus Sacrificium non esse vere propitiatorium, nisi ex eo, quod in nobis Passio Christi memoriam excitat; & per consequens Fidem, per quam peccatorum remissio impetratur.

20. Papam esse Episcoporum primum, non quidem auctoritate, sed ex quadam tantum praecellentia.

21. Papam, Romae Episcopum dumtaxde esse, & nullam super alias Ecclesiastis potestatem babere, nisi quantum mundus ei deferret, ex eo quod fuerit Petri Sedes. vel etiam ob dignitatem, & amplitudinem Urbis, & quod tot millium Martynum sanguine decorata fuerit.

D 22. Romanos Pontifices sibi majorem, quam a Deo accepissent, auctoritatem in aliquibus usurpare, & principiis in Indulgentiis clargiendis, & aliarum Ecclesiarum superioritate.

23. Per aliquod etiam temporis spatium dubitavit, an Romanorum Pontificum successio in S. Petri Apostolatu defecerit.

E 24. Religiosorum, ac Monachorum nonnullas institutiones, & Regulas, uti S. Benedicti, & alias improbarit, quod desidiosam vitam, ac inutiliter agerent, quasi fruges consumere natit. Ut etiam aliquos Mendicantium, & Sacerdotum regulas pariter excretae sunt; ex eo, nimirum, quod e pauperum manibus panem subtraherent; satisque fuisse edixit, si propriis manibus laborando, in sudore vultus sui vixissent.

25. Et licet Religiosorum illorum, qui in Vinea Domini laborabant, &

proximorum saluti incumbebant, zelum comprobaret; nihilominus zelum eumdem non esse secundum scientiam existimavit, quod nimis opera in coniunctionibus inculcarent.

26. *Quoad Cælibatum, magis, quam abstulisse, Presbyteris uxores restituere melius censuit.*

27. *Religiosos, castitatis voto se obstringere, nec debere, nec posse; id que absurdum esse, quia castitas, & continentia donum Dei est; idque nisi ab illis promitti posset, qui diuturna edocti experientia, hujusmodi donum se à Deo accepisse neverunt: ideoque auctor fuit, suastique S. Benedicti Monacho, (quod ut ille, heretico, qui egressum è Religione moliebatur,) ut egrederetur.*

28. *Eadem de Monialibus, ac Virginibus, quae se Deo dicant, sensit; idemque pariter de simplici quidem, sed perpetuo castitatis voto.*

29. *Dubitavit, an cujusvis generis personas, peregrinationes, Ecclesiastarum visitationes, que, vel voluntariè, vel ex voto suscipiuntur, decent. Imò banc peregrinationum susceptionem, generatim omnibus iniuntem esse dixit.*

30. *Absque ullo prorsus deleitu, omni cibo usci licere, juxta comedentis conscientiam; quod quidem fecit ipse.*

31. *Peccatum mortale non esse, transgressionem jejuniū, temporibus vetitis, iisdemque cibis prohibitis uti; sed plus, minusque, vel ob scandalum, vel secundum proprię conscientię, vel excusationem, vel accusationem peccatum esse.*

32. *Peccatum non esse, vel apud se retinere, vel libros veteris, sive hereticorum legere, sed opus indifferens; & secundum conscientiam eorum, qui eos habent; Ecclesie videlicet probazione non obstante.*

33. *Cum Christus inter Deum. & homines unicus mediator fuerit, tamquam quid superfluum, Sanctorum invocationem existimavit, ac per aliquod tempus non invocavit.*

34. *Tandem cunctas hereses, & errores in prefato libro, de Beneficio Christi, contentos secessatus est, falseque doctrinæ, ac institutioni, quan à Jo: Valdeſo, Preceptore suo didicerat, adhaeret.*

Alia plura, ne tædio essent, stu-
Annal. Eccl. Tom. 22.

dio prætermisimus. Ex his, quænam fidetis ei, quam proposuimus, Thuanus narrationi, aliorumque Hæreticorum commentis sit adhibenda; facile Lector agnosces. At, sicut Carnefæchii criminis omni studio imminuere connixi sunt, ut innocentem prorsus probarent; sic ultra modum, criminum, animadversionem studiosè auxerunt,

*Thuanus
Hay-leger
& ali.*

ut severum nimis, ac penè injustum Pontificem exhiberent; nam igni traditum Carnefæchium referunt, vaferim reticentes, viventi, an mortuo ignis admotus fuerit: cum nihilominus certum sit, ob hujusmodi causas Fidei, Romanam Ecclesiam nunquam statuisse, homines viventes comburi. Cum verò Cosmo Mediceo detrahatur, quod amici oblitus, illum Pontifici tradiderit; meminisse debuisset Thuanus, Scripturæ ac Evangelio creditibus, Deum, ac fidem ejus, non amicitia modò, sed euivis etiam carnis, & sanguinis necessitudini, imò animæ ipsi (eo nempè sensu, quo vivum corpus sub animæ vocabulo intelligendum est) præponendam: idèque omnia prorsus humanæ amicitia jura meriti Coſmum proculasse, ubi perversi hominis operâ, fidei periculum animadvertisit. Neque, ut ille excogitavit, ad captandam Pontificis tantummodo gratiam, ei Carnefæchium concessit, sed miro fidei prorsus actus ardore id effecit; ut enim Hadrianus narrat, cum Coſmus Carnefæchium, (uti ingenua familia natum, & qui ex stirpe Medicea Pontifici, nempè Clementi VII. servitio additus fuerat) alias adjuvisset, ut se delictis contra fidem, de quibus insimulatus fuerat, purgare posset; ubi in heresi tandem pervicaci animo obstinatum compertit, ut insanabilem derelinquendum duxit, ac, ut sua ulteriùs protectione indignum, ejecit; tanto fidei zelo, ac animi alacritate, (inquit Campana) ut ad Plium scribere, ut alibi diximus, veritus non fuerit, non Carnefæchium modò, ob Catholicæ fidei^{2. part. lib. 18. pag. 269.} incolumentem, sed Principem etiam filium, Pontifici vincitum, si res postulasset, libertissimè traditurum.

*Camp. vit. Philip.
E* Quæ tandem impudentissimè de Achille Statio profert Thuanus, (prætermisso, quæ insignis illius eruditio- nis præ omnium manibus verfantur, monumentis) ad ejus scientiam ac fi-

Tt dem

dem afferendam, testis, omni exceptione major accedat; isque sit S. Carolus Borromeus, qui, Pio IV. avunculo suo vivente, de Statio, has ad Cardinalem Lusitanum Infantem dedit epistolas; quas hic inferendas durimus, ne mendacis Scriptoris vito, viro, de Christiana, ac literaria Republica optimè merito, crimen injustè illatum permaneat. Eas ex insigni Ambrosiana Bibliotheca accepimus, precipua benignitate Francisci, & Jo: Antonii de Saxis, eruditione, ac literis toto Orbe celebrerrimorum, ipsique hujusmodi sunt.

Ex Biblioth. Ambrosiana. Regius F. n. 114.

[Achilleum Statium omni liberali doctrina expolitum faciemus antea plurimi; at hoc tempore, cum se nobis mirificè probaverit, dignum judicavi, quo, propter integratatem, & fidem non minus, quam propter ingenii facultatem, que in eo summa est, diligenter. Nam longo intervallo reditus Lusitaniam, cum Sanctissimus D. N. eum liberaliter invitaret, ut esset apud nos, banc unam causam astulis professionis sue, quod à Rege accidit, in cuius Imperio, ac distone sibi nasci consigerat, omnem vitæ sue rationem ad illius autoritatem, & arbitrium consultisset, & quasi voto adstriccat, id consilii cepisset, quo nibil haberet sanctius, aut antiquius. Quam Stati voluntatem, præstissim tam egregiam, tam gratam, tam plenam offici, & pietatis, Sanctissimus Dominus Noster, pro eo quanti Regem semper fecit, in D optima partem accepit. Ego autem tanto amore sum prosecutus, ut non minora prohibathi, quam doctrinæ ornamenta in eo prospexit videar. Itaque facendum putavi, ut doctissimo viro, nibil tale à me petenti, ac mè quidem suspicanti, hujus testimonii laudem tribuerem, non ut facillor, sed ut illustrior, vel ad ipsum Regem, vel ad te illi aditus daretur. Hominibus habes, qui in nobilissimis Italie Urbibus diuersatur, magna ingenii gloria, & doctrinæ varietate ita floruit, ut sapientissimo cuique in oculis, in amore, atque in honore esset, nunc præclaris artibus instractus, suis laudibus ornatus, gratius Pontificis, mibi probatus, jucundus bonis omnibus, operam, & studium suum Regis dicavit. Et quia in tuo patrocinio summum sibi præsidium, & dignitatem constituit; hoc te vebe-

menter rogo, ut eum in fidem tuam recipias, & quibuscumque rebus poteris, angeas, atque exornes: non enim mibi dubium est, quin je memorem & gratum prebeat, qui tantum virtute perfecit, ut d quibus est adjutus, & suum officium præclarè posuisse videantur. Deus florentem, & incolumente diu nobis conservet. Roma tertio Non. Aprilis 1565.

B Et ejusdem ferè tenoris alia, ad ipsum Cardinalem Infantem, in statii commendationem ac laudem, ab eodem Carolo Cardinali, paulò post, sunt scriptæ literæ, quæ sequuntur.

[Ex quo tempore S.S. D. N. summam Catholicæ Ecclesiæ dignitatem, & potestatem consecutus est, hoc unum spes habuit, ut benemererit de Religione ipsa, non solum posset, sed alios etiam ad similem virtutem invitaret. Itaque & Concilium habuit Tridentum, & que sanctissimi homines in Spiritu Sancto congregati sanxerunt, ea comprobavit; & divulgarunt, atque in Orbis Terrarum omnes Gentes distribui, disseminari, ad communem Christianæ Religionis utilitatem voluit. Nunc id consili cepit, ut, quæ olim à sanctissimis viris conscripta sunt, quæ temporum injuria, vel Librariorum Inscitia, multice in lecis depravavit, in suam præcisionem veritatem restituantur. Neque hanc curam, & cogitationem eripiunt illi allarum rerum occupationes, cum hujus industrie fructus sit praesens, & fore prospiciat, ut ad usum posteritatis etiam redundet. Sed literatorum copia hominum opus est, ad hanc rem, qui in veterum Librariorum translatione sunt multum, diuque versati, & ingenii, & judicij laude excellant, ut vera & falsa disjdicare, & feligere facile possint. Quo in genere emini Achilles Statius; quapropter egredi cum Ferdinandino Menesio, Oratore Regio, dilectus genter, ut si tam diu apud nos esset, diuinæ effigies fluere, cum præstissim ejus opera in Hieronymi libris inter se conferendis, & corrigendis, uti, S.S. D. N. vellet; & ut tenui ipse est valetudine, periculosa tam longi itineris ratio videtur, si hoc tempore se in viam daret. Quod de Menesio ad te scripsisse arbitror. Feitis tua, vel humanitas, vel in Pontificem Maximum pietas, ut Statium, quem jam in Lusitaniam reveras, tamen adhuc Romæ teneremus.

MSS. Col.
Antrof. ac
supra.

Te igitur rogo, atque oro, ut hoc in
eam partem accipias, quasi doctissimi
hominius ingenium, operam, industriam
Religionis commodes; quatenus utilita-
tes ipsius doctrina prebuerit, que cer-
te crunt maxime, liberalitatis tuae ac-
ceptas referemus. Et quoniam videtur
subverteri, ne contra sui Regis volunt-
atem, & præter opinionem suam ac-
ciderit, ut Roma diutius commorare-
tur; erit mihi vehementer gratum, si
vir modelissimus intelliger, quid, no-
stro consilio, proficienciam suam in men-
sem Septembrem rejecerit, illud, &
Regem, & te non modò probare, ve-
rū etiam in optimam partem accipere.
Te Deus salvum, & in eolumen
diu prefec. Rome prid. Kalend. Maii
1565.

En que de Statio, quem ad vi-
vum depinxisse (cum virum, videlicet,
non illiteratum dixit) Thuanus
sibi visus est, probatissimus S. Caro-
lus Borromaeus scriptis; quo unico
certe teste, & improbi scriptoris, &
omnium ei similius commenta abunde
rejecta, ritè quisque censere debet.
Sed, quod caput est, commentarium,
ac omnino falso ipse et cognovimus, quod de accusato Carnes-
chio ab Achille Statio Thuanus idem
confinxit; cum enim cuncta, contra
Carneschiū eundem, originalia acta
diligentissimè, nec semel revolveri-
mus, ac in illis, ad quadringtonos, &
triginta simil, vel complices, vel tes-
tes recenseremus; nec inter eorum
nomina, neque alibi, Statium, nec
nomine, nec alia quavis ratione, ad-
notatum offendere potuimus.

LIX. Ut hereticorum nequitiam, sic
etiam Hebraeorum perfidiam compri-
mere Pius studuit. Ad eludendam si-
quidem, posteriori anno, ab eo latam
Legem, qua stabilia bona possidere
prohibebantur, innumeros ipsi exco-
gitaverant dolos, quibus, & Chris-
tianos fallere, & fictis negotiationi-
bus, specie quidem, prohibita bona ab-
jecisse visi fuerant; sed revera iisdem
potiri haud destiterant. Huius igitur
fraudi Pium occurrisse colligitur, ex
diplomate quodam Joanni Michaeli
Cardinali Saraceno dato in quo inserta
est ejus Constitutio, quam ex suo origi-
nali exscriptam, hic duximus ponen-
dam, extatque in Archivo Domus Ca-
techumenorum, cui Pontifex eum-

A dem Cardinalem Protectorem prefe-
cerat. Dicit igitur.

*Cum nos nuper Constitutionem
felice record, Pauli Pape IV. Prædeces-
soris nostri, contrâ Hebraeos editam,
innovantes, inter cetera statuerimus,
& mandaverimus, quod Hebrei, sám
in Alma Urbe nostra, quād in quibus
Civitatibus, Terris, & Locis
S. R. E. temporali dominio subjectis,
bona immobilia per eos possessa, infra
tempus per Magistratus praefigendum,
non obstantibus induito, & concessione
eisdem Hebreis, per felicē record. Pium
IV. Prædecessorem nostrum, quod lice-
ret eis bona stabilita, usque ad summam
mille, & quingentorum dueatorum
auri de Camera, tenere, & possidere;
Christianis vendere tenerentur, ac
multa eisdem, ut eis facere licet,
probibuerimus, partim vero, ut iidem
facere, & observare tenerentur, pra-
ecepimus: & quod dicti Hebrei, si
cirea ea, ac premissa, in aliquo deficer-
rent, juxta qualitatem delicti, in di-
cta Urbe per Not, aut Vicarium no-
strum, seu alios, a Nobis deputandos,
ac in Civitatibus, Terris, & Locis
predicatis, per Magistratus, & tam-
quam rebelles, & criminis lese Ma-
jestatis rei, ac toto populo Christiano
diffidati, nostri, & ipsorum Vicarii,
ac Deputandorum, & Magistratum
arbitrio, puniri posse decreverimus,
prout latius in dicta Constitutione no-
stra dicitur. Et, sicut Nobis nuper inno-
tuimus, quidam Hebrei, obstinata aabu-
mentis duritie, bona stabilita, contrâ te-
norem dicta Constitutionis detinere, vel
illa, sub variis coloribus, & palliatis
contraictibus, in Christianos simulatè
transfere satagerunt, & quotidiè ja-
tagunt, interdumque, ut magis corum
versus tegatur, sub apparente solu-
tione pretii, vel fide de pretio habita,
aut ejus parte, imaginarias venditiones
infingere; aut alia etiam facere soliti
sunt, in fraudem, & contemptum di-
cta Constitutionis, ac mandatorum,
probibitionumque nostrarum, ac scandala-
rum plurimorum. Nos igitur, volen-
tes fraudibus hujusmodi, ut par est,
obviare, & quod ea, que constitui-
mus, suum impostorum fortiantur effe-
ctum, providere: motu simili, & certa
scientia, ac de Apostolice potestatis
plenitudine, omnia, & quecumque
bona stabilla, que ad dictos Hebraeos,*

In hac Alma Urbe, & ubique Locorum, excepta Civitate Bononiae, ac aliis Locis, ubi fuerunt jam Commissiones deputati, nostra Sedis Apostolicae editioni subjecti, commorantes, pertinere apparuerint; post diem emanatae dictae Constitutionis nostrae, lapso termino ad vendendum eis prejicio, vel quatenus opus sit praefigere, sed illa per semelipsos possit suavit, sive alio quovis modo ad eos pertinere dignoscantur; sive ex quovis titulo, & causa ad alias etiam Christianos translata fuerint, de quibus peccatis Hebrei veras, & certas vendiciones per indubitatam solutionem pretiis, non autem apparentem, vel de eo habitam, ex quecumque causa, fidem, factas esse legitime non docuerint, ab eisdem Hebreis, eorumque domini.

& actione penitus abdicamus, ipsoisque Hebreos illa privatos ipsojare fore, & esse decernimus, at tam bona sit abdicata, quidam omnes, & singulas panas, & multas, quas eisdem Hebreis, occasione transgressionis, & inobedientie, contra singula, in eadem Constitutione nostra contenta, sive etiam ex causa contumacie, aut aliis circa premissa impositas, & inflatas esse, seu etiam impossumus impuni, & infligi contigerit, Hospitali seu Domui Catechumenorum de Urbe, pro una; pro alia vera, dimidiis partibus, Monti Pietatis dictae Almae Urbis perpetuus applicamus, & appropriamus; ac pro facilitiori mandatorum nos-
trorum, ac presentis motus nostri proprii executione, omnes, & singulas Causas, tam in eadem Alma Urbe; quidam in quibusvis Civitatis, Terris, & Locis S.R. E. temporali dominio subiectis, eoram quibusvis Iudicibus, aut etiam nostro, in dicta Urbe Vicario, contra dictos Hebreos, occasione praemissorum motus, ac impossumus movendas, in terminis, & statu, in quibus reperuntur, ad Nos penitus avocamus, illasque, ac omnes alias, & similares, Ven. Fratri nostro Joanni Michaeli Episcopo Sabiniensi, Cardinali Saraceno nuncupato, dictae Domui Catechumenorum Protectori, ac Iudici ordinario committimus, & delegamus; mandantes eidem, ut in premisis omnibus, unde eum suis inciden. dependent. annexis, & connexis, usque ad integrum executionem procedat, summa-

A riè, simplicitate, & de plano, sola fidei veritate detecta, ac etiam, ubi opus sibi videbitur, manu Regia, ac aliis, juxta facultates, sibi in Jurisdictione sua ordinaria concessas, cum potestate citandi, inbibendi in Romana Curia, & extra eam, ac per Edictum, constituto summarisi, de non tuto accessu, & terminos, etiam peremptorios, in præmissis, arbitrio suo, prafigendi, & omnia alia, in præmissis necessaria, faciendi, & opportuna; Non obstantibus præmissis, ac nostro de non tollendo Tute quæsito, quatenus opus sit, & aliis Constitutionibus Apostolicis, & Ordinationibus, stylo Palatii, nec non quibusvis prærogatis, indultis, & literis Apostolicis, eisdem Hebreis, in contrarium quomodolibet, & motu, & scientia, & potestatis plenitudine similibus, concessis, quibus omnibus & ceteris vice dumtaxat specialisti, & expressi derogamus, ceterisque contrariis quibuscumque. Volamus autem presentis nostri motus proprii solam signaturam sufficere, & ubique etiam in iudicio, & extra, fidem facere, &c. Motu proprio. M. Datum Roma XIV. Kalend. Februarii anno 2.

Ne verb hac legi, qua penitus vaserrima Hebraeorum molimina revertere connixus est Pius, Domui Catechumenorum, (quam, ut diximus, ipse fecerit a fundamentis excitaverat,) consuluisse dumtaxat videretur; decem milia Coronatorum, hoc anno. Epist. apud etiam eidem attribuit, ut ex literis Caracci, sub die decima octava Januarii exaratis habetur; ex quibus error insuper Bzovii deprehenditur, qui hoc in sequente annum rejecit.

Et revera, quidam & quo iure Judai-
cam perfidiam, atque audaciam, qua-
vis posset ratione comprehendam., Pontifex censuerit; ex his facile educes, que Neapoli hoc eodem tempo-
re evenisse, in sua Clericorum Regu-
larium historia, scribit de Silos, his
verbis:

[Quedam præcepserat Iudeo-
rum scella N. apoli, ac sociis quadam Sti. Hilary.
Cleric. Re-
lue afficerat Neapolitanam Religionem gal. sub anno
accepteras: Romanam clementi Fidem, 1567. pag.
nomineque, Catholicos se proficiebant:
ceterum Hebraeorum flagitia, ritusque
exercere, clandestinas aperire erro-
rum scholas, procudere, atque expolire.

lx.

Epist. apud
Caracci. 1567.

lx.

1567. pag.
426. tomus.

in

in morum, pietatisque exitium, tula bæ-
resum insituerant. Odorati isthac
monstra sunt, majorum insituto, at-
que hereditaria quadam, in ejusmodi
flagitiis detegendis, solertia, Clericis
Regulares; nec mora: delatum ad Ma-
riam Caraffam, Neapolitanæ Ecclesiæ
Antistitem, pestilentissimum malum,
profligatumque maturè est, ejeratis
publicè erroribus, ac plaudente populo,
quod abrasum crimine cernerent, an-
tequam vicina in corpora profiliunt,
noceretque attacu latius. Porro in B
cognoscenda gravissima ea Fidei Cau-
sa, qui Archiepiscopo, consilio, & erudi-
tione inter paucos adfuit, is fuit ex
nostris, Hieronymus Ferrus, qui, ut
Alfonso Cardinali Caraffæ decessori
charissimus fuerat, eique prudentiam,
atque integratem insigniter proba-
verat suam; ita perspecta eadem Ju-
venis virtus, atque in rebus agendis
solertia, permagno apud illum in pre-
tio fuit, ut nullum frequens, cum
privatis, tum publicis in conventibus,
rerumque translatione gravissimarum
adhiberet, quād Hieronymum Ferrum,
delegeratque ab intimis consiliis, unde
cum Hieronymo Panormitano, è Pre-
dictorum familia, Alfonso Salme-
rone Societas Jesu, & Hieronymo
Spinola, laici ordinis Sacerdote, Viris do-
ctissimis perinde, & integrissimis &c.]

Sic ille, qui addit, Neapolita-
næ religionis hoc periculum, ad Pon-
tificem delatum, summo, ac ardentissimo
suo studio effecisse, non modò, ut exo-
riens iniquitas, parvula adhuc, alli-
deretur ad petram, [quod quidem
pro suo munere Archiepiscopus jam
optimè implaverat;] verū etiam, nè
quid tale unquam amplius contingere
posset, optimis mandatis, Fidei oc-
currisse discrimini.

Verū, tum in ea Urbe, tum in
tota Regni illius ditione, plus sanè
negotii fuit Pio, ob Regium exequa-
tur, [de quo plura præterito anno] cum Strongoliensem Episcopum, ab-
sque Regia hac ei facta facultate, mi-
nimè suo Visitatoris munere fungi
posse, Hispani Ministeri contenderent.
Illatam siquidem hac ratione Ecclesi-
astica jurisdictioni vim, iniquissimo
animo tulerat Pius; & licet ab eo
suppliciter Prorex impetrasset, ut su-
per hac re prescriberetur ad Regem,
ad quem, hac de causâ, Pontifex ipse

A Episcopum Asculanum misit, interim
que negotio supersederetur; tamen
quiescere minimè potuit Pius, ita, ut
intermedio eo tempore, de offensa
conqueri cessaret, & Ecclesiæ Jura
non proclamaret; quod patet ex se-
quenti ad Gasparem Quirogam, Re-
gium Consilia, hoc anno scripta
epistola, quæ sic se habet:

(Dilecto Filio, Gaspari Quirogæ,
Consiliario Regio.

PIUS PAPA V.

Dilecte Fili &c. Salutem, &
Apostolicam Benedictionem.

Q uia probitatem, & integritatem

Epist. P.P.V.
lib. 1. Epist.
6. pag. 16.

scimus ea, qua decet, devotione

S. Sedem banc prosequi; idcirco gavisi
sumus, te assumptionem fuisse in Consilium
Regium, & Charissimi Fili nostri
Regis iudicium magnoperè probavimus.
Nullum autem tam pio Regi praefatur à
te officium, vel te dignius, vel quod ei
gratius esse debeat, potest, quād si de
lis rebus certiore cum facere curave-
ris, quæ ad Dei obsequium, & ipsius
bonorem, atque exultationem perti-
nent. Cum, pro commissione Nobis officio,
missimus quendam, Nobis valde pro-
batum, Episcopum, qui in Cleris Ci-
vitatum quarundam Regni Neapoli-
tani, ea, quæ essent exploranda cognos-
ceret, Nosque edoceret, ut quæ corri-
genda essent, corrigere possemus; tam
pium, ac necessarium mandatum Apo-
stolicum exequi minimè potuit, nisi Re-
gium diploma, quod vocant, Exequatur,
quod hoc illi permitteret, acciperet.
Sand commissi fuimus, ubi hoc audivimus:
nimirum indignum Nobis viximus
est, immunit tantoperè, bac in re, jus,
atque autoritatem nostram, & Apo-
stolice Sedi dignitatem, in eo preser-
tim Regno, quod Juris ipsius est, nec
posse Nos Ecclesiasticas personas, per
eos, quos miserimus, visitare, nisi hoc
a Ministris Regis permittatur; quod
aliud non est, quād superbè velle ei Sedi
prescribere, cuius preceptis, & moni-
tis, si Christiani, & Catholicci sunt,
reverenter, & humiliter parere debent.
Cum igitur tantam hujus Sacro-
fæcie Sedis contumeliam, & injuriam
nec velimus, nec debeamus animo equo
ferre

ferre nec diffimilare : Charissimum Filium nostrum Regem , quo ignorantie sale committi perjuicium habemus , de hac re edocendum curavimus , & borsandum , ut consuls fame , atque existimatione sue , & bujus Sanc*t*is*c*tae dignitati , cuius auctoritatem & ius , censuris Ecclesiasticis tuerit , ac defendere cogemur , si ejus iniurias , quod credere non possumus , Rex negligere. De eadem autem re scripsimus ad dilectum Filium , Didacum Spinoram Regi consilii Presidem , cum quo loqui possemus . B Datum Rom*a* , apud S. Petrum , sub annulo Piscatoris , die XVII. Januarii 1567. Pontificatus nostri anno secundo .

LXIV. Dùm hæc autem justo commotus zelo Pius scriberet , Regii responsi expectatione angebatur ; verum , vel quia Rex , antequam ad Pontificem referberet , rem diu maturandam censeret , vel alia de causa ; responsum , eatenus dilatum est , ut more impatiens Pius , nullo pacto dignitati , atque auctoritati sue illata , iniuriam ferre , ulterius posse pronunciaverit . Posthabita igitur (ut Catena , & Gabutius referunt) disputatione de generali Regia ipsius facultatis vi , rem faciliori conditione transigendam putavit , illud edicens (Quid Pontifici , qui caput , & Princeps est Episcoporum , omnium Docet incolere multò magis licet , quād proprii Episcopi , qui aliqui Docet suos , ab iugis bujusmodi exequendi concessione , visitare consuevissent .) Itaque Strogoliensem Episcopo , ut visitationem prosequeretur , Pius imperavit .

LXV. Absque Regia ulla facultate Calabrenses , Hydruntinæ , Barienses , ac coetera adiacentes Ecclesiae ab Apostolico Visitatore perlustratae sunt ; imò in primis Neapolitana ipsa Civitas , in qua , non solum Ecclesiæ , ac sacros homines , Archiepiscopo subiectos ; sed etiam qui ipsi Proregi a facris erant , immunitatem licet obiciuentes , & recognoscendos , & reformandos Pontifex curavit . Quæ res , inquit Gabutius , magno , tūm publico , tūm privato bono fuerit ; atque inde , his in regionibus , quæ ante pluriū minima fnerat , Apostolica Sedis auctoritas , ac reverentia restituta est . (Et sanc*t*e mirum est , ejusdem Gabutii sunt verba , quæcumque pergeret

A Visitator , magnum popularum spectare concursum , omnibus omnium etatum , sexuum , atque ordinum hominibus , ad eum suscipiendum , ac venerandum certatim confluentibus ; coram eoque in genio procumbentibus , ut , vel una , illos , Pontificali benedictione dignaretur , ut pote missus à Pontifice , cuius Sanctitatis sue increbuerat fama , ut ab omnibus culta concelebraretur .) Sic ille .

Interim tamen Proregi , ab eodem Strongolianum Episcopo (ut Mombritus Roseus in Sua Neapolitana historia refert) in excommunications , coeteraque Ecclesiasticas Censuras , in Bulla Cœna Domini contentas , incurrisse denunciatur , quod Apostolicarum literarum executionem impedit contenterit . Cujus rei veritatem , cū perspectam habere vellet Prorex , suo , ut vocant , Cappellano majori , qui tunc Antonius Laurus erat , Vulturni Episcopus , jussit , Theologorum plurimorum coram se cogere cætum , eosque super hac re de sententia rogare ; hac tamen conditione adireta , nè inter eos Dominicani Ordinis aliquis existeret , qui nempe , cū eamdem cum Pontifice Religionem profiteretur , ejusdem defendendis sententis nimis addictus , meritò reputari posset . Selectis igitur , è diversis Religioforum Ordinum , Theologis decem , inter quos fuerunt Salmeronus Societas Jesu , ac Magister Filocalus Carmelita ; uno ore omnes , Proregem censuras incurrisse pronunciarunt , quod Apostolicis literis obstitisset : quapropter se à communione Fidelium sejungere , donec absolvetur , Prorex coactus fuit . Cū igitur omnia , ex sententia , Pio evenissem , cum absolvendi , potestatem fecit Episcopo Puteolano , qui ex eodem suo S. Dominici Ordine extiterat , eumque ut adiret Proregi , jussit ; ac si ludens ei ipsum subjeceret , ex cuius Ordine quemlibet audire contempserat . Quod ille statim præstabilit , ac Puteolos contendit , licet consulenda eo in loco propriæ corporis saluti , se illuc contulisse evulgaverit : sincerè autem , vel fieri facti penituerit , quæ subsecuta sunt monstrabunt ; verisimile tamen censendum est , hanc à Pio veniam minimè petuisse , nisi postquam diu expectata à Rege responsa receperit , quæ ejusmodi fuerint .

LXVI.

^{1567.}
*Ex M.S.S.
Ced. Valli
cellarum.*

(Rex . Illustris Dux Consobrino noster , Prorex , ac Locumtenens dcc. Episcopus Aſculani , qui būc Sanctitatis Sue Nuncius advenit , ejusdem nomine nobis exposuit , quād inter alia , que agenda animadvertisit , ad incolu- mes fervandas , non Provincias modō , ac Regiones , que abducit ab hæreditate contagione immanes sunt , sed etiam , que eadem labe , vel ipsius ſuſpiciole Inſe- He sunt , illud in primis curandum eſt , ut Ecclesiastica Jurifidictione in ſuo pri- mero robre ſublineatur , nec d quoqvis Principe præjudicium ei inſerri , ac uſurpari permittatur . Ad quod obſi- nendum , cūm non parū obſtent , que in iſto Regno circa eamdem Jurifidi- tionem agantur , noſtrumque ſit , (uti adē Catolici Principi , ſilique obe- dientis Apoſtolicæ) aptum malo adhibere remedium ; quām vult huic pe- titioni ſatisfacere volentes id ei reſpon- ſum dederimus , (cuius exemplum ab inſraſcrīptio noſtro à ſecretis ſubſcri- ſum cum his noſtriſ literis ad te mitti- mut) ut Sanctitatis Sue gratum an- num noſtrum , uti dectet , fore conſi- dum : nibilominut , ut ampliis opera- ſionis noſtrat apud eam purgare poſſi- mut , ed magis quād noſci , cuiusnam ſit illa ingeni , viſum eſt , ut tandem huic rei finit aliquād impenatur , & tranquillo animo eſſe poſſimut , nec ne- gligentia alicuius errore . Cenjuris in Buſla Cœne Domini contentis irretenti contingat , ad te hac ſcribere , ſummo- peré ſibi commandante , ut ſpeciali flu- dlo Ecclesiastica Jurifidictione auxilia ſuppeditare , neque ei impedimento , dummodi Regali preeminentie non ad- verſetur , eſſe velit . Et in ſupèr ad no- ſtram conſcienciam exonerandam , & ut plenū compertum ſit nobis quidquid in eo Regno obſervatur , præcipimur iſi , atque mandamus , ut undique , vi- rit , doctrina , experientia , ac prohi- bitate præclaris adjicit , ab iis edictat , & deinde ad nos juxta que pronuncia- verint , ſcribas , an verē contra preſa- tan jurifidictionem , vel in aliquibus ad ipſam ſpectantibus , juxta morem , vel antiquam Regni conſuetudinem , ali- quid offendatur , quod eidem Jurifidi- tionis repugnet . Que nemp̄ omnia à te ſtatim diſſimile noſcere volumus , unde cum tua de hoc ſententia audire cupien- tes , ut tandem ea ratione , que melior occurret , quæve rerum ſtatus uti per-

A miserit (id licet fuerit ſpeciali Indul- d Sanctitatem Sua poſtulando , cum aper- te nemp̄ agnoscatur , preſcritu tempo- re abuſus irrepellere) mala remedium aptetur . Marti 24. Martii 1567.

Licet verò erga res Ecclesiasti- cas tam pius eſſet Philippi animus ; ^{MSS. Val- li. pag. 31.} non idem tamē eisdem detrahere , quavis poſſent ratione , Hispani Mini- ſtri deſtiterunt , & licet , ab anno 1564. publico vulgato diplomatico , execu- tiōni mandari , & obſervari ubique loco- rum Hispanicæ ditionis , Tridecimūm Concilium Rex idem precepit , ſu ut omnes illius temporis Scriptores uno ore ſatentur ; & que de Belgicis tu- multibus ſupra diximus , abunde te- ſtantur) ; eō tamen quorūdam per- vicacia peruenit , (quod ſuis locis di- cendum erit) ut in Neapolitanō Re- gno , & alibi , Concilium idem , ju- bente Rege , reſeptum minimè fuſſe con- tenderint : ex quo , in Cauſis mixtis , nullum , eiam Episcopis , eas cognos- endi , jus competere , afferere auſi ſunt . Hinc eisdem , concubinarios de- bitis poenit afficer , non licere ; & hinc demum viſlatz Regie Jurifidi- tionis obtenu , contra Ecclesiasticam Jurifidictionem innumerā moliri præ- ſumpserunt . Datis autem à Rege præ- fatis literis Proregem , ac Collaterale , quod vorant , Consilium , in hunc mo- dum respondiſſe reperiimus , ſubultima Julii hujus anni .

[Ut paream , ut debeo , biſ que D mibi à Majestate Tua præcipiantur , quoad primum caput epistolæ tuae ad me miſſe , dicam , ſummo peré mibi cor- di ſuſſe , ut opitularer , d. fenderem , ac Ecclesiastica Jurifidictioni ſavorem in cunctis , que ad ipſam ſpectant ; mi- nimū tamen permifſi , aut permittam , ex hoc Juridictioni , aut Regie præ- eminentie tuae præjudicium aliquod in- ferri , ut Majestas Tua in prædicta epi- ſtola tua das mibi in mandatis .

Quo autem ad Bullam , de qua in ipſa mentio ſit , caput adeſt ſequentis tenorit , videlicet : [Item excommunicamus , & anathematizamus omnes illos , qui per ſe , vel per alium , seu alios quācunque personas Ecclesiasticas , vel ſeculares ad dictam Curiam , ſuper eo- rum cauſis , & negotiis revertentes , illa- que in eadem Curia proſequentes , aut procurantes , negotiorumque geſtoreſ . Advocatos , Procuratores ipſorum , ſeu eorum

^{1567.} eorum Auditores, Judices, super dictis A Causis, vel negotiis deputatos, occasione Causarum, vel negotiorum bujusmodi, verberant, mutilant, vel occidunt, seu bonis spoliant, ac illos, qui nè aliquas literas Apostolicas, etiam in forma Brevis, tam gratiam, quam justitiam concernentes, & etiam citationes, Monitoria, & exequitoriales, quæ à Sede Apostolica emanarunt, & pro tempore emanabunt, sine eorum beneficio, & examine, executioni demandari inibent, ac notorios executores, vel subexecutores Literarum Consistorialium, & citationum, ac exequitorialium bujusmodi cœperint, & incarcerauerant, & detinuerant, vel capi carcerari, & detinererant; necnon qui, nè Literis, & mandatis Sedi Apostolicae, & Legatorum, & Nunciorum, ac Judicium Legatorum ejusdem, similièr gratiam, & justitiam concernentibus, ceterisque super illis, & rebus judicatis, decretis, processibus, & exequitorialibus, non nisi habito eorum prids baneplacito, & consensu, per eorum literas exequitoriales, vel aliis nuncupatas, & certo pretio soluto paratur: nevè Tabelliones, & Notarii, super bujusmodi Literarum, & processuum exequitione, instrumenta, vel acta confidere, aut confessa, parti, cuius inter se, tradere debent; quivè, sub quibusvis pénis, quibuscumque personis in genere, vel in specie, nè pro quibusvis eorum negotiis prosequendis, seu gratiis impecrandis, ad Romanam Curiam accedant, aut recursum habeant, seu gratias ipsas, ab ipsa Sede imprentent, seu impecratis utantur, direcili, vel indirecili, sub aliquibus pénis, prohibere, statuere, seu mandare; quivè, in animarum eorumdem periculum, sed nostra, & Rom. Pontif. pro tempore existentium obedientia, pertinaciter subterabere, seu quomodolibet recidere presumunt). Quod etiam altero in capite, quod incipit, Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & singulos Cancellarios &c. revera disponitur.

At caput istud maximi est pondensis, quis in hoc Regno mos est, & ab immemorabili viguit consuetudo, nullum prorsus ab Urbe egressum mandatum, tam justitiae, quam gratiae, executioni mandari, absque eo quod prius a Collaterali Consilio videatur; quod

nempè Consilium, Apostolicis consideratis Literis, cum in iis nil contineri prospexerit, quod Regali Majestatis Tuæ preminentie prejudicium aliquod inferre possit, statim eas exequi permittit; si vero, circa eas, aliqua dubitatio occurrat, res ad Cappellanum maiorem referri mandatur; ut, ea inspecta, eidem deinde Consilio sententiam suam dicat, quam nempè, consulente quodam, qui semper ex numero Consiliariorum Majestatis Tuæ existit, promit; cumque nil in Apostolicis Literis offendit, quod Tuæ regali Jurisdictioni prejudicet, earum executionem permitti posse assertit. Consuetudo vero hæc necessario tuenda est, nè Majestatis Tuæ authoritas minuatur, nè vel Romanum in Judicium vocentur laici, in casibus ad Ecclesiastican Jurisdictionem minimè pertinentibus, nec Beneficia, vel Antifitum dignitatem, quarum, vel presentatio, vel collatio ad Majestatem tuam spectat; vel illi, quos Barones obtinent, Jurispatronatus, injusè conferantur, vel quavis alia ratione, auctoritat, Patrimonio, ac Majestatis Tuæ redditibus prejudicium fiat. Apostolicarum siquidem Literarum exequitio nunquam prohibita fuit, ubi in eis nil reprehendere contigit, quod Jurisdictionem, auctoritatem, ac Regalem tuam preminentiam laderet. At modò, si immemorabilis ista consuetudo servabitur, Ecclesiasticae censuris, & Majestatem Tuam, & Tui Ministros necesse est irretiri, vel cùd Bullæ ac censuris eandem consuetudinem penitus aboleri, undique cum ea Regalem tuam preminentiam; ex cuius iactura innumeræ pena damna orirentur. Experimento siquidem compertum est, Romæ venisse mandata, quibus in judicium in Causis, ad Ecclesiastican Jurisdictionem minimè pertinentibus, laici vocabantur, & alia insuper ad Beneficiorum, & Antifitum dignitatum collationem spectantia, qua Tuæ Majestatis juris erant. Et quia aliquandò contigit, ut nonnulli, bujusmodi Apostolicas Literas, absque Regio exequitur vulgarent, vel id subrepitiè impetrasset, deprehensi sunt, bujusmodi vel careeribus, vel pénis aliis afflitti, patrati facinoris pénas luere coacti sunt vel earumdem Literarum Apostolicarum revocationem curare, vi sunt compulsi. Hinc animadvertisat Majestas Tuæ tali-

taliibus remediis, ut prefati capitib[us] nullatenus deinceps uti licetum; quia videlicet ea quae addibendo, in censuraz incidunt, in prefata Bulla contentas. Quapropter summoperò necessarium videtur, ut ipsius Bulla caput reformetur, ac iustè in eo precipiatur, in prefatas censuras cum tantum iuicurrere, qui executionem Apostolicarum Literarum, Brevidū &c. impediret, ex quibus nullum proriū prejudicium Regali tuae jurisdictioni, & autoritatì addeueretur, nec ad Beneficia pertinerent, quorum presentatio, ac collatio, vel ad te, vel ad Baronum Jurispatronatus spectaret; Quid si huic malo non occuratur, vel revisio Apostolicorum mandatorum pretermittenda est, ac prohibitus, quo nullatenus, priusquam videantur; & non usi de Majestatis tuae, vel tuorum ministrorum licentia, exequi posse jubetur, revocando est (quod permiculum nimis Jurisdictioni, autoritatì, ac Regali tuae præminentie est), nec ullo modo permitti debet) vel certè de earamdem censuram validitate, quibus iustiæ auctoritatì, Jurisdictioni, & tua Majestatis præminentie juri suum detrabere contenditur, differendum erit. Alligare siquidem eas nullatenus posse dicendum est, ut post notoriū iusficiat, justum enim non est, nec rationi conveniens, censuris aliena rapere, ac Jurisdictionem, præminentiam, ac auctoritatem, quo iustiæ in tuo Regno poterit, decerpere velle.

Et quia in codem capite Bullæ in Cœsa Domini hæc leguntur: [non usi habito priu[ile]o eorum beneplacito, & consensu, per eorum literas exequatoriales, vel aliis nuncupatis, & certo pretio soluto] uiaj est mibi Majestas tua admonenda de solutione pretiis, quod pro prefata expeditione persolvatur, & bujusmodi est. Pro expeditione Memoriali in Cancelleria, regalia duo. Eorum autem, quæ ad maiorem Capellani remittuntur, pro qualibet relatione, Abluum Magistro Curie ejusdem Cappellani, carolini quinque persolvuntur, quorum quatuor ad ipsum Cappellanum, unus verò ad Magistrum Abluum pertinet. Cùm verò Cappellani Majoris, ejusque Consultoris relatio, quæ in scriptis sit, apponiturque ipsi Memoriali in Collaterale Confiliu[m] deducitur, afferiturque: Exequatur

concedi posse; tunc ab ipso Collaterali Confilio eidem relationi hæc verba apponuntur. Exequatur, iuxta formam retroscriptæ relationis; & pro codem decreto similiter, alii carolini duo persolvuntur. Quando autem, post relationem, executoria, in forma Cancelleria expediri debet, ut in Episcopatibus, codem, quo predictum est, modo, Carolini quinque persolvuntur, & ulterius prefato majori Cappellaue, cum primum executoria in forma Cancelleria expeditur, pro possessione prefatorum Episcopatum capienda, caroleum deueni & septem numerantur, idque ab antiquissimo tempore obseruatum afferuntur. Ex his Majestas tua cognoscet modum, ac formam, quæ ab humerabili servata est in literis, ac mandatis h[ab]it[us] Roma transmissis, de qua in libello Majestatis tua exhibito Aſculanus Episcopus, Sanctitatis sue nomine, conqueritus est.

Et quia maximè ponderis est id negotium, ut Majestas tua animadverte potest, optimum videtur omnem movere lapidem, ut ei finis amicabilis est imponatur; quod difficile uequaquam erit, si Sanctitas sua illad exequere voluerit & ratiōi aurei præbere, ut facturam esse confidimus, ut post eximia Sanctitatis Principem, Sanctissimam vitæ exemplo, & optime intencionis laude insignem. Ideoq[ue], si Majestatis tua placuerit, expedire videtur, ut hinc ad Sanctitatem suam mittatur aliquis ex Doctoribus Confiliu[m] Majestatis tuae, auctoritate, literis, prædicta, dexteritate prædictum, Pragmaticarum, Capitularium, ac observantiarum bujus Regni iuistructum, qui unā cum Illustri Oratore tuo, Rome commemorante, dist cum Sancititate sua agat, edocetque eam, prefatis omnibus necessariis remedii esse apponendum. Quid si Majestas tua id probaverit, interim ad Sanctitatem suam scribere poterit, te biuc missurum hominem, his negotiis iuistructum, qui de his, und cum Oratore suo cum ipso agat. Interim de his omnibus admonita Majestate tua, quemcumque uale imperet, quod regali tuo commode conveniat; & Deus &c. Neapoli, die ultima Julii 1567.

V. R. C.M.

Humillimus Subditus, ac Servus, qui Regales tuas manus deosculatur.

Don Parafra.
Franciscus Antonius Villanus.
Franciscus de Revertera.
Lobera Prosecretarius.)

In Codice pveretusto Vallicelliano, unde hæc excerptimus, additur hæc signatura (*In Curia Secretor. pri-mo fol. 216.*)

LXVIII. Potuisset quidem Philippus, summa, qua præditus erat, prudentia, affentatorio zelo, quo ipsius authoritati, ac dominandi cupiditatibz blandiri volebant, agnoscere hæc à Prorege, & Ministris ad se scripta fuisse; & debuisset quidem deprehendere, abusus, nunquam usus, ac consuetudines esse nuncupandas, sed erroris potius vestutatem, cui temporis diurna ratio idcirco minimè suffragatur; nec non, ad iuendum abusum eum, inepta plura, at columniosa fuisse prolata. Perspicere siquidem tenebatur, *Exequatur* illud, cuius necessitas tam multipli-citer commendabatur, Apostolicis mandatis, ac Literis, in quibus nil contra assertam Regiam Jurisdictionem reperire erat, superfluo apponi; ac superfluum etiam iis fuisse, in quibus laica jurisdictione aperte, ac indebet violaretur, cùm ab ipso Ecclesiastico jure nullius proscriptus valoris, ac irrite penitus redderentur. In dubiis vero ineptissimè, cùnta omnè jus, ac juris formam, super Pontificem, ac Regem, Majorem Cappellanum, Judicem constitutum ab ipsis asseri, qui hac ratione, & judicati, & Judicis sibi partes vindicabant. At columniosum sanc deinde erat, ipsius *Exequatur* necessitatem ex eo urgere, nè videlicet Beneficia Jurispatronatus, ac Ecclesiastice alie Dignitates, quarum collatio ad Regem pertinet, conferrentur, atque hac ratione redditibus, ac Regie authoritati præjudicium fieret; quasi sublatum hujusmodi *Exequatur* Pius voluisse, ut Regios redditus, ac Beneficia usurparet; vel, si ipsi Ecclesiasticis legibus id districte admodum (ut innuimus) prohibuit non esset, vel novam aliquam Pontiffex tulisset Legem, qua sibi aliena ratiō licere constituisse, ut evidenter in his, quæ addunt, innuere voluisse agnoscentur; cùm nullas nempè, ac notoriè injustas habendas esse Censuras esse dixerunt, quarum medio

A aliena rapi contenditur. Animadvertere si quidem eorum erat, Censuris hujusmodi, non alienis rapiendis Pium inhibasse; sed suis potius justè repetendis ab his, qui sacrilegè tapuerant, animum intendisse. Quām violenter autem, quām nefariè, quām impie, Apostolicæ Sedis jura, eo in Regno, à laicis direpta, ac sublata fuerint, quisquis cognoscere exoptat, præteriorum temporum monumenta revolvat, nām hic nostrum non est lectoris animū fatigare

B Poterat, & debebat insuper Rex, ex sordida mercatura, quæ, hujus *Exequatur* pretextu, exercebatur, quaque (ut ipsi fatebantur) non modica pecuniarum summa colligebatur, de eorum adeò affectato zelo meritò suspicari, ut non tam Regali sue præminentia, hac ratione, quām præprior utilitati, immodicèque cupiditati eos consulere, in animo haberent. Nihilominus, quæ dilatanda jurisdictionis, ac authoritatis consilia proposita fuerunt, inepta licet, apud Regem, alioqui piissimum ac religiosissimum, plus ex quo prævaluerunt, ut sequenti anno dicetur.

C **LXX.** Hoc vero anno, in quodam ipsius Neapolitanī Regni Oppido, Libonate nuncupato, quod ad Episcopum, Buxensem pertinet, pluissē sanguinem narrant Bulengerius, ac Natalis Comes; magnamque fuisse eam Solis ecclipsim, quæ à meridi, duarum horarum spatio, perseveravit, & ex duodecim ejusdem Solis partibus, decem contextit, scribit Monbrinus Ro-
seus; additque, nonnullas etiam in Calo Stellas vias fuisse. Cūm vero Calabriæ, Siciliæque littora à navigiiis predatoriis vexarentur, Hispani, qui Drepani morabantur in praesidiis, quibusdam civibus accitis, ampliora navigia & ipsi construxerunt, quibus hostes aggressi sunt, ac post diuturnam dimicationem, eorum pluribus cæsis, aliisque captis, coeteros in fugam egerunt.

LXXX. At Mediolani, hoc eodem tempore, certamen, præterito anno, inter Carolum Cardinalem Borromaeum, & Gubernatorem, Senatumque Mediolanensem, (ut illud Neapolis,) Ecclesiastice Jurisdictionis causa, captum, minime deseruit. Missus quidem fuerat Romanum, ut diximus,
ob

Natalis Comes.
Hiller. lib.
19-pag-464
Bulengerius.
lib. 1. pag.

Monbrinus.
Defensio.
Neapol. par.
3. lib. prima
pag. 44.

ob eam rem Senator, Jo; Paulus ab Ecclesia, vir spectatae virtutis, qui deinde inter S. R. E. Cardinales adscriptus fuit. Cum igitur is Romanus pervenisset, a Pontifice, causa cognitionem certis Cardinalibus, donecque viris mandari obtinuit. At, cum ibi interim possessionem suam tueri, Carolo jussum esse primum intellexisset; ac deinde eorum sententiam, qui de controversia consultabant, Ecclesia Mediolanensi favere conspexit; Roma discessit. Ad Gubernatorem autem Pius humanissimas literas dedit, quibus, ad Ecclesiasticum Jus tuendum, pro perspecta sua pietate, dum causa recte, maturèque Roma cognoscetur, admonuit. Epistolæ ejusmodi fuerunt.

(Dilecto Filio, Nobili viro, Gabrieli à Cueva, Duci Alburquerque, Status Mediolanensis Gubernatori .

PIUS PAPA V.

Dilecte Fili, nobilis Vir, Salutem, & Apostolicam &c.

*Apud Gou-
bu. Epis.
lib. i. Epis.
17.*

Ex literis tuis, die 21. Septembris datis, perspexit, quoniam nobilitas tua labore, ne quod prejudicium inferatur Charissimo in Christo Filio nostro Regi Catholico, in controversia, que est inter dilectorum filios Cardinalem Borromaeum & Senatum Mediolanensem. Ceterum, sicut nobilitati sue cura esse videmus, ut jus temporale ipsius Regis defendas; ita Nos, pro loco, quem, licet immergit, obtemperemus; curare convenient, & oportet, ut Regis Regum honorem pre oculis habenter, jura Ecclesiastica tueamur. In quo ipsis Principibus consulere non immergit. Nos putamus, cum, suo Ecclesiastarum Prelilibus jure reservato, etiam jus temporale Principum stabiliatur. Atque eam causam quidem, quod ad peccatorum attinet, cognoscendam, & quis Judicibus mandavimus, qui quemcumque Procurator Fisci Mediolanensis, super ea re proponenda duxerit, diligenter audiens, etiamque, prout justum fuerit judicabunt. Ipsum Cardinalem interim in possessione, a qua deturbatus fuit, redintegrari, & quoddam causa ipsa decisam sit, in ea permanere equum esse.

Annal. Eccl. Tom. 22.

A censemus. Datum Romæ, apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die 3. Octobris 1567. Pontificatus nostri anno secundo.)

Eiusdem tenoris videtur alia, quæ sequitur, eodem die scripta, quamque ad ipsum Gubernatorem deluisse videtur, Roma decedens, ac Mediolanum reversus, prefatus Jo; Paulus ab Ecclesia: dicit enim.

(Dilecto Filio &c.)

PIUS PAPA V.

Fidelis, ac diligentis opera Joannis Pauli ab Ecclesia, Senatoris, in agendo negotio, de quo eum ad Nos misisti, probè concit, faciendum Nobis duximus, ut ejus ad te redditum debito hoc laudis testimonio prosequnamur. Non potuit igitur is eam rem accuratius generere, nec melius: quæ quoniam conselta sit, cum ipsius rei vis suam praesertim difficultatem, nibil attinet causas exponere: quam tamen controv-

Ceriam, ubi primum poteris, perspeditis & explicatis omnibus, quæ utramque in partem uecessariâ allata fuerint, & cause veritate, dirimendam curabimus. Excellentiam quidem tuam, non quia necesse sit, in cuius animo, & actionibus cum prudentis Principi officio, pium cura Sacerdotalis officium libenter agnoscimus, & collaudamus, paternæ in te charitatis abundantia commoti, vobementiis hortamur in Domino, ut Pastores, resque Ecclesiasticas iustias Urbis, ac Provinciæ, singulare studio, ac defensione complectaris. Nam, praeter illam necessitatem, quam Principes à Deo impositam sustinent, ut iis honorem habeant, qui ad curam piorum regnum delecti sunt ab eo, cuius patrocinio, & munere dominantur; et præterea pietate confirmante Regna, populos in officio obedientes continent. Hanc autoritatem, que debetur Ecclesiasticae Juriſdictioni, si multi, quorum, pro communi Pastoris, ac Parentis officio, & temporarias calamitates, & eterna supplicia sepiissime lugemus, non admiscent, cum presenti rerum prosperitate, tum celestis beatitudinis expectatione florent. Quorum enim dexteræ Principum promptæ sunt ad tuenda, & amplificanda Jura Ecclesiastarum, corum imperia, ac Statuti, perpetua Dei dexteræ defenduntur; ac liberâ illi, & quiete sua ditione perfrui

V u 2 folent

*solent, qui libertatem, & quietem Ecclesiasticam, salvam, & retiam conservare student. Quorum preffidio fredi Episcopi, sui officii munus vigilantis exequenter, in gregis curam, quem Deus suo sanguine acquisivit, rebemen-
tis incumbunt. Proximitate orationem nostram longius, per specia Nobis religio, at pietas tua; cui salutem preconceret, sacrum Apostolicæ benedi-
ctionis manus impetratur. Datum Ro-
me, apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die 3. Octobris 1567. Pontifica-
tus nostri anno secundo.*

LXXXII.

Dum autem Romæ, ex Pii man-
dato, hæc Jurisdictionis causa cognoscitur, utraque contendentium pars
Mediolani, juris sui, quod obtende-
bat, possessionem tueri conatur; at
laicæ tamè acriùs, ideoque primarium Ecclesiastici fori lictorem, quod cum armis, regio Edicto prohibitis
deprehensus fuisset, tortum ad tri-
remes damnat. Carolus è contra, ad
vindicandam Ecclesiastico Juri illa-
tam injuriam, nonnullos è Regiis Mi-
nistris, qui facti autores extiterant,
anathematæ ferit, ejusque rei scriptum
publicè proponi voluit. Præsidem, C
omnemque Senatum, scriptis item in
judicium vocavit; deinde rem Ponti-
fici detulit, qui, prò illata Ecclesiæ in-
juria, Ducem satisfacere admonuit, ac
Præsidem, duosque Senatores, consili-
ac facti authores præcipios, trigan-
ta dierum spatio Romæ coram se adesse
præcepit, reliquos verò, jam anathe-
mate irretitos, Romam etiam vocari
jussit, ac Septembri mensis hujus anni initio, ad id, cursore cum literis
ad Ducem misit. Erga Pontificia hæc
decreta, magna Ducus, ac magni Can-
cellari reverentia, & obsequium; at
ex his varius rumor, pro suo quisque
ingenio, Mediolani, Romæ, in His-
pania cunctis obliquentibus. Regie
potestatis invasorem Carolum aliqui
dicebant, ideoque vi comprimentum,
& ex urbe, totaque ditione pellen-
dum; extollebant tamen alii Caroli
pietatem; inter has autem, vel deira-
hentium, vel laudantium linguarum
procellas, Caroli imperturbatus ani-
mus, ac mira prorsus tranquillitas ob-
servabatur.

Interea Serlavii Marchio ex His-
pania mittitur, qui Cardinalem pri-
mum Mediolani convenit, blanditiis

B simul ac minis, deinde Roman profec-
tus, ac Pontificem alloquutus, post
varias démù contentiones, negotio
finis, hac ratione impositus fuit: ut
Regii illi administrari, ad quos ea ma-
gis causa spectabat, Pio indulgente,
à Cardinali, statà cæmonia, in Ecclesiæ
gratiam reciperentur, uti effectum est,
meritis pasculis penitentias publicè
iisdem subeuntibus, spectaculo, pra-
toribus majoris Ecclesiæ, coram omni po-
pulo, exhibito. Archiepiscopalibus mi-
nistris erepta arma sunt restituta, & qui
abstulerant, nihil unquam tale se faci-
nus sunt polliciti patratus Nihilomi-
nus, qui ipsius participes fuerunt,
ferè omnes vario immaturæ mortis ge-
nere, (ut ejusdem temporis Scripto-
res tradunt,) consumpti sunt: reli-
cto (inquit Ripamontius) posteris
exemplo, nè quid audeant, in Ec-
clesiam temerè moliri; sed eam potius,
ut piòs homines decet, tueantur, ac
protegant. Ex epistola autem, à Ca-
rolo, precibus Serlavii Marchionis,
ad Pium scripta, Non. Kal. Februarii
anno 1568. quam apud Carolum à Ba-
silica Petri offendes, Serlavii Mar- C
chionem, non nisi eo anno Romam pe-
tiisse, & cum Pontifice, de his, que si-
prædimus, egisse cognositur; unde
in eundem annum cetera quoque, que
sunt subsecuta, reiciendi deprehen-
duntur, licet hic ea adnotare veritatem
minime fuerimus, ut narrationem,
longo ab aliis dictamine datam, brevi
compendio coarctaremus.

Dificiliorem verò, hoc anno, in E
Humiliatorum reformatione, provinci-
am Carolus suscepit, ut Giustianus, <sup>Carol. a.
Basil. Pe.</sup> Ripamontius, & à Basilica Petri tra-
duntur, contra Hadriani, ac Campanæ ^{Ripamont.}
sententiam, qui egregium hoc facinus, ^{a.}
preterito anno aggressum fuisse scri-
bunt. Illud autem, jubente Pio, Ca-
rolus idem adoritur, quod nimis à
veteribus institutis Ordo ille defecisset. ^{1.}
Prima eius fundamenta jecerant Me-
diolanenses cives nonnulli, quia, cum
Conradus Imperator eorum plurimos
coepisset, ac in Germaniam deportasset,
primarios eorum interimi iussit;
quorum commoti discrimine, qui su-
perstites relixi fuerunt, ubi primū,
Conrado è vivis sublato, ab Henrico,
qui ei suspectus est, Mediolanum re-
verti posse impetrarunt, monasticam
disciplinam, cum S. Benedicti institu-
tis,

LXXXIV.

*Corol. a.
Basil. Pe.
Vita.
S. Caro-
li. 1. pag.*

tis, album simul amictum, ac Humiliatorum nomen suscepserunt. In captivitatem autem hujusmodi ductos fuisse, non à Conrado, sed à Friderico Aenobarbo, à pluribus auctoriibus asserti, scribit Giussanus.

Erat Ordinis Carolus Patronus, ac Judex, jamque à temporibus Pii IV. auunculi sui, ut idem Giussanus, & à Basilica Petri tradunt, Ormanetum, illum reformare contendat. Eoigitur mortuo, Pium V. de necessitate hujus reformationis admonuit, & hinc, eo impellente, corruptelis innumeris, quæ irreperant, tollendis incombens, generali, ac præcipuis ejusdem Ordinis Præpositis adscitis, de divino cultu restituendo, de recipiendis, & educandis Ordinis alumnis, de morum emendatione, de obedientia, castitate, & paupertate, de vita communis, multa, unā cum eis, prudenter statuta edixerat.

Verū, cùm ii, propriæ salutis oblieti, contra regulam, ac instituta, magnam partem reddituum sibi vindicare, in amplissimis ædibus sumptuosè exornandis, in conviviis, in copioso famulito seculari, aliisque hujusmodi voluptatibus scandaloso disperdere, convexisse; hinc nullus, aut rarus fructus, ex constitutis à Borromæo consequutus est; quapropter Pius, de his edictis, eidem præscripsit, ut prefisiū, & attentiū reformationi insudaret; & hinc, sequenti edito Diplomate, ad recte, & religiose vivendum adigere voluit.

(PIUS EPISCOPUS,

Servus &c.

*Ex actis in 3
Bull. parvo
pag. 262.*

Quantum utilitatis Reipublicæ Christianæ afferunt bendæ institutæ, & institutis suis convenienter viventes, Religioforum Congregationes, tantum illæ detrimenti, & offensionis capere videtur ex his, cùm, quos alii in seculo viventibus honestate morum, & Sanctimonia extellere, salutisque eternæ viam præire oportebat, ipsimet ab optimis disciplinis desciscentes, in cupiditatibus, & vita prævolvuntur. Hoc considerantes, ex qua Nos Divina Majestas ad hujus præexcelsæ dignitatit fastigium evexit, omnia, quantum in Nobis est, superno auxilio freti, facere co-

namur, ut illæ quidem Sodalitates, que in observatione institutorum suorum religionis persistunt, magis quotidianè in illo sancto propofito confirmensur: illæ autem, quæ, relata veteri disciplina, in deteriori lapsæ sunt, opportuna animadversione adhibita, ad honestum vite genu felicitè revocentur. Cùm igitur inter eas Religiones, quas gravi cum nostra sollicitudine à veteribus institutis desciscere videmus, Fratrum Humiliatorum relaxata jampridem disciplina, non animo tantum, sed nostris etiam oculis obversetur; ratio postulat, ut ad illam quamprimum emendandam præcipua nostra studia conferamus. Horum etenim Regula, pluribus jam sculis, ab humilibus quidem, sed maximè pīs, & devotis profecta initiat, inde optima illius disciplina in immensu auge scense, sic sensim coaluisse feratur, ut radices suas longè, latèque feliciter propagari.

Sed humani generis hostis, qui bonis semper operibus adversatur, captato, inter affluentes opes, tempore, frugiferam hanc plantam, sevis adeò turbinibus agitavt, ut plerique Præpositi & alii dīcti Ordinis, quo par erat jejuniis & orationibus, sacra letiſionē in Claſtro sine intermissione incumbere, credito sibi gregi, docendo, monendo, & increpando invigilare; propriæ salutis oblieti, contra Regulam, & instituta prædicta, proprium sibi vendicantes, bonam, magnamque parem reddituum dīcti Religionis, quorum priuatus usus, ne ipsis quidem Præpositis, ex instituto permittitur, in amplissimis ædibus sumptuosè exornandis, in conviviis, in copioso famulito seculari, & aliis hujusmodi voluptatibus mundanis, temere disperdant; hinc Fidelibus scandalum obilitatur, hinc hereticis maledicendi, suppeditatur occasio; hinc multi infirmi, & incauti in Diaboli laqueos incident, dum, querum mores integros non vident, eorum nè doctrinam quidem integrum opinantur. Quibus malis dilectus Filius noster Carolus, Tit. S. Praebedis, Præbys. Cardinalis Borromeus nuncupatus, dīcti Ordinis Prostètor, & Apostolice Sedis Delegatus, nuper mederi cuspient, adhibebit Generali, & aliquot aliti Præpositis dīcti Ordinis, multa utilia, de ratione cultus Divini, de modo excipendorum & educandorum Religioforum, de correctione morum

rum, de obedientia, castitate, pauperitate & vita, ut ansea, communib, bend, & prouidenser condidit. Verumtamen, quia propter improbas multorum Prepositorum, & aliorum predicatorum cupiditates, nullus bucusque, vel certe rarus inde fructus consequitur, & sicut ex diversis Literis Apostolicis, ac etiam ipsiusme Ordinis Constitutionibus compertum habemus, predictus Ordo Regule D. Benedicti, proprium culpae expressè probentibus, adstringitur: ac illius Prepositi, sive Prelati nullus ex sua administratione proventus, cum nulli ibi, nisi communes sint, peripere possunt, sed in communi, quemadmodum ceteri fratres, vivere debent: Visitatores vero, inter cetera, fideli-
ser inquirentur, num Prepositi cum ceteris Fratribus comedant, num aliqui proprietarii in ulla domo reperiuntur, & an ratiocinia facultatum, atque expensarum domus inter Prepositos, & Officiales suos habeantur. Denique procurare, ut numerus Fratrum, in singulis Preposituris, pro ratione facultatum augeatur. Presteret, ex eisdem Constitutionibus etiam deprehendimus, quod Prepositi predicti, olim annales, interdum biennales, pro nutu Prepositi Generalis, & ad electionem suorum Conventuum assumi debeant. Nos, supradicta discrimina, ex perpetua rerum administrationarum facultate, quam dicti Prepositi habere noscentur, in primis provenire rati, predictis periculis, validiore manu, occurrere volentes, Motu proprio, & ex certa scientia nostra, deque Apostolicae potestatis plenitudine, omnes, & quascumque, tam Apostolicas, quod ordinarias collationes, prouisiones, commendas, & alias dispositiones, de Generalibus, Provincialibus, Conventionalibus, & aliis Preposituris, nec non Prioratibus, ceterisque Beneficiis Ecclesiasticis, cum cura, & sine cura dicti Ordinis, & etiam super illorum fructibus, quarumcumque pensionum annuarum, aut aliarum rerum, vel etiam iporum fructuum, vel partis eorum reservationes, fratribus supradictis perpetuo, sive ad certum, & quacumque tempus, necnon omnia, & quacumque regressus, accessus, & ingressus, & regrediendi, accedenti, & ingrediendi facultates, & indulta. Coadjutorum quoque deputationes ad illas, istos, & illa, etiam de consensu, ac ex resigna-

A tione, seu cessionis juris, ac etiam illis, & caute, aut concordie, Apostolicae auctoritate confirmata, aliave causa, quantumcumque onerosa, & considerabili, tam eidem Fratribus, quod qui- buscumque alii, etiam S. R. E. Cardinibus, per quoscumque Romanos Pontifices predecessores nostros, ac Nos, & Sedem predictam, etiam more, scientia, & potestatis plenitudine similibus, nec non consideratione, intuitu, contemplatione, vel ad iustitiam Imperatoris, Regum, Ducum, aliorumque Principum facta, & concessa, quibuscumque concepto formulata, ac etiam restituta, pre servatis &c. nullamur, ac volunt, illa omnia vires, & effectum de cetero non habere. Et nibilominus omnes, & singulos Prepositos, & ceteros fratres, illas, illor, & illa obtinentes, predictos etiam quantumcumque longissimo tempore possessores, eisdem omnibus ex nunc protinus, & ob illorum possessione amovemus, amotus que denunciamus. Mandante Universitate, & singulis ut, quamprimum presentes illis intimate fuerint, ab omnimoda administratione absqueant, ac possessionem hujusmodi vacuam realiter dimittant. Quod si horum quisquam secus quoquomodo contendere, illum talis excommunicationis sententia in nodamus, ac dignitatis, administrationibus, & Officiis d. Ordinis perpetuo indignum decernimus eo ipso; Ipsi tandem sic dimissentes titulum nomen, & insignia omnia Prepositi ita resileant, ut quoad vixerint, & in unitate Fidei, atque obedientia & observatione presentium persistenter, nec quicquam, quod eis merito reddat indigne, admiserint, vocem, & suffragium, actio, & passio, etiam quo ad electionem Prepositi Generalis habeant, & tam in proximo, quod ceteris deinceps capitulis generalibus, ad curam, & regimen aliarum Prepositurarum & Prioratuum, tertio quoque anno commutentur, & ad tempus dumtaxat eligi debeant. Firmiter autem pollicemur, Preposituras, Prioratus, & cetera Beneficia dicti Ordinis, que nunc alii extra illum collata, seu commendata reperuntur, cum vocabunt, ad cumdem statum reducitos: si interim eos, quos ex praesenti nostra reformatione futuros speramus fructus, verò noverimus provenisse. Ceterum ex his, que pro

pro salubri diffe Religionis statu, & felici direktione, alsoquā instituta, buetusque reperiuntur, queque, nec presentibus contraria sunt, nec effectum eorumdem impeditunt, nibil omnino detrahero, sed illa omnia immota custodiri. Rursus ea, quae ad perfectam regulam disciplinam, vel deesse, vel obesse possunt presenti pagina suppleri, vel emendare intendentem, Motu, scientia, & potestatis plenitudine predictis, statutimus, & ordinamus; quod, futuri temporibus in perpetuum, Praepositus Generalis dicti Ordinis, tertio quoque anno in Capitulo Generali, singulis trienniis celebrando, per suffragia secreta, juxta Concilii Tridentini dispositionem, & alio, secundum Regularia dicti Ordinis instituta, laudabilesque consuetudines eligatur; sed hoc Officio, lapso triennio, illi deinceps nequeat prorogari. Simili quoque modo predicti, certique omnes Praepositorum, domorum, & locorum omnium dicti Ordinis Praepositi, & Priors, quocumque nomine vocati, & ad triennium, & in ipso Capitulo generali dumtaxat inserviantur, qui debitam in suis Praepositoris, dominis, & locis residentiam faciant. Et, si horum quempiam, eo durante triennio, decedere, vel privari contigerit, predictus Praepositus Generalis Vicarium ex eadem illa idoneum, si autem ex alia, Praepositura, Domo, sive Conventu, in demortui, vel privati locum, pro reliquo triennii tempore, usque ad futurum generale Capitulum, subrogabit. Ceterū bujusmodi Praepositi, & Priors futuri, suo ritè defuncti Officio triennali, ruris poterunt in futuro Capitulo generali ibidem, ut antea, Praepositi, & Priors, in aliis Praepositoris, & dominis dicti Ordinis, si rursus idonei judicati fuerint, ad aliud triennium, & sic deinceps deputari. Ad hanc, nullus omnino Praepositorum, seu Priors curam aut administrationem bonorum, & aliarum rerum temporalium, dispensationemque reddituum sue Praepositoriae, seu domus, etiam nomine sui Conventus, habere, sive exercere, vel esse in iis interponere possit, sed universum id onus tribus Religiosis, in unoquoque Capitulo Generali, ita demandetur, ut primus rerum, & bonorum mensa, tam Praepositi, quam Praepositoriae, seu dominus inferendorum in eam reddituum, curam habeat. Alter, tamquam Depo-

A starius, pecunias, & cetera ab illo importata fideliter afferuet. Reliquis de pecuniis, & rebus à Depositario capitis, Praeposito, Priori, fratribus, & domui universae, de necessariis, veluti dispensator provideat, officiorum bujusmodi invicem confusione penitus interdicta. Sed hi tres, tam acceperit, quād impensi, singulis mensibus, Praeposito suo, abbibit etiam duobus, vel tribus fratribus eiusdem Praepositoriae, seu domus probatoribus, rerumque usu peritis; deinde ipsimet rursus, praesertim ipsis Praeposito, & peritis, Praeposito Generali, vel Visitatoribus, quotiescumque Visitationis officium fecerint; denique Generalis Praepositus, semper in proximè sequenti Capitulo Generali, & coram tribus Iudicibus, ab ipso Capitulo deputatis, sua administrationis rationem reddere teneantur. Omnes vero Praepositi, & Priors vitam cum suis Fratribus communem ducant; nec proprium quidquam habeant. Omnibus Divinis officiis, diurnis, & nocturnis, in Ecclesia, & choro semper adesse debeant. In refectorio semper comedant, ubi silentium perpetuum agatur, & lectura sacra, ab initio ad finem de more habeatur; & Edes separatas, namque in Claustris, neque alibi usquam habeant, sed unica Cella, aut, si necessitas postularerit, dumtaxat duabus, eidemque cum ceteris aliorum fratribus conjubilis, ac omnino sine ornatu, velis, aulcis, aut tapetis sed nudo pariete, ac lectulo, & mensa humilibus, sicuti Religiosos humiles decet, utque signum humilitatis non differat à signato, contenti esse debeant. Pari quoque ratione ceteri fratres, nihil sibi proprii vendicantes, necessarium vestitum, & vestitum à suo quicunque Conventu, sive domo, ac per ejus ministros, prout cuique opus erit, capiant, pecunie usu, veluti olim ad libitum abutebantur, deinceps omnibus penitus interdicto. Eam tamen diligenter Praepositus abbibere debet, ut singulorum, maximè infirmorum & senum necessitatibus, juxta cujusque exigentiam consulatur. Vestitus etiam omnis, omnino conformis, nulla exquisita arte elaboratus, sed purus, & honestus in universum habeatur; usum tamen bireti, ceterisque Praepositorum, & Prelatorum insignibus, & reliquis fratribus buce usque distinctis, minime propteret sublatiss. Nullus insuper, sive

Præpositus, siue simplex Religiosi, intra septa domus sue, neque omnino alibi, mulieres quantumcumque provelas, seu Matres, seu Sorores, seu alias propinquas, etiam infirmitatis tempore, admittat, neque famulos laicos, etiam tamquam communis, habeat; Sed Præpositum fratres affectentur. Fratres vero, etiam equitantes, unde bini semper incedant, ubi tamen communis Præpositura, seu domus necessitas usum eorum postulaverit, famulus laicus, honesto tamen habitu induitus, ad curationem illorum, nec non associationem Præpositi, & fratum equitantium, equique custodiad, dumtaxdt poteris adhiberi. Postrem, ut in Præposituris, & dominibus prædictis, justus ministrorum numerus perpetuus constet, nunquam pauciores, quam duodecim fratres, in singulis edentur, illæ vero, in quibus tot commode ali nequierint, aliis Præposituris, sive dominibus ejusdem Ordinis, per dictum Capitulum Generale, seu, si id commode tunc fieri nequierit, à dabo Carolo Cardinali, & Protetore, und cum Præposto Generali, & Promotoribus, seu Diffinitoribus perpetuū uniantur; seu de opulentiorum Præpositurarum, & locorum redditibus, ceteris angustioris proventus Præposituris, & locis, commodis rationibus propiciatur; ita tamen, quod Præpositi Præpositurarum, & locorum sic uniuendorum, deinceps earum Præpositurarum, quibus uniones hujusmodi fient Priors, seu Vicarii deputentur, ac decedentibus aliis Præpositis, antebæc perpetuis, si sint idonei, omnium primi post eos Præpositi in ejusdem Capitulo Generalibus, ordine prescripto servato, eligantur. Districtus inhabentes in virtute S. Obedientie, quibuscumque Collatoribus, & etiam iuri eligendi, aut presentandi habentibus, ne de Præposituris, Prioribus, & Beneficiis, sub ipsa revocatione nostra comprehensis, predictis, disponere, aut aliquem, vel aliquos ad illas presentare, vel eligere, seu instituere audeant quoquomodo, vel presumant. Ac decernentes nre, quasunque hujusmodi presentationes, electiones, collationes, provisiones, Commendas, & alias dispositiones &c. tamquam in lectionem, & detrimentum reformatæ Religionis, surreptas, & extortas, nullius prorsus momenti fore, nec per eas iuri aliquod

A cuiquam acquiri. Ruris nullum ex his, quorum collationes, provisiones, & Commenda Præpositurarum, Prioratum, & Beneficiorum prædictorum, pensionum, ceteraque reservationes, necnon regres-
sus, accessus, ingressus, & Coadiutorum deputationes ad illa, revocata sunt, ut præfetur, quocumque tempore, quavis causa, quantumlibet rationabili, refi-
tutionem in integrum, reductionem ad terminos Juris, aut aliud quodvis
gratia, aut justitie remedium impetrare, vel etiam ab alio, vel aliis impetrato, aut Motu simili concessio, uti, nec pre-
sentes literas, sub ullis revocationibus, suspensionibus, limitationibus, aut aliis contrariis dispositionibus, similium, vel dissimilium ordinationum, ab ipsa Sede, quandocumque, & quomodocumque emanandis, comprehendendi, sed semper ab illis exceptas, & quoties ille emanabunt, toties in pristinum, & validum statutum restitutas, & plenaria redin-
tegratas esse, & censi, siveque, per quoscumque Judices Ordinarios, & dele-
gatos, etiam Causarum Palatii Apo-
stolicj Auditores, ac S. R. E. Cardina-
les, in quavis causa, & instantia, sub-
lata est, & corum cuiilibet, quavis alteri interpretandi, & judicandi faculta-
te, & auctoritate, ubique interpre-
tari, judicari, & definiri debere; nec-
non irriuum, & inane, quidquid secundis, su-
per hit, a quoquam, quavis auctorita-
te, scienter, vel ignoranter, conti-
gerit attentari.
Insuper predicto Carolo, Cardina-
li Protectori præcipimus, ut ipse eadem
præsentes, & quidquid, eo præsiden-
te, in proximo generali Capitulo, ritu
ordinabitur, vel etiam pro premisso-
rum omnium, & singulorum obserua-
tione, ab eo, extra dictum Capitulum,
etiam sine interventu alicuius dicti Or-
dinis, statuetur, in omnibus Præpositu-
ris Conventibus, & Loci, ac ab omni-
bus, & singulis Præpositis, & fra-
tribus prædictis, inviolatè faciat, per
se, vel alium, seu alios observari. Con-
tradictores quoilibet, & rebelles, per
sententias, censuras, & penas Eccle-
siasticas, ac etiam Præpositurarum,
dignitatum, & administrationum pri-
vatoriarum, ceteraque Juris, & facti
remedii opportuna, appellatione pos-
posita, compescendo. Quin etiam con-
tendentes predictos incensuras, & penas
supradictas incidisse, declarando,

invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis. Et nibilominus usquequaque, quantum in Nobis est, praecavere volentes, ne quisquam ab instituto declinet, Ordinariti locorum distrittiis injungimus, ut quoscumque Praepostos, & Fratres vagantes, aut quidquam contra prescriptam regulam extra claustrum admittentez illos, rejectione quocumque exemptionis privilegio, adhibito etiam brachio predicto, sinecessitas id postulet, cobibeant, & pro gravitate delicti in carcерem coniiciant, aliasque in eos, juxta Canonicas sanctiones, & Regulas disciplinam, severè animadvertere procurent; si Divinam, dictaque Sedis ultionem voluerint evitare. Non obstantibus nostra &c. Datum Roma, apud S. Petrum, Anno Incarnationis Dominae Millefimo quingentesimo sexagesimo septimo, Kal. Maii. Pontificatus nostri anno secundo.)

Hæc à Pio recte, prudenterque fancita, à Carolo Cardinali Borromæo observanda proposita sunt Humiliatorum generali Capitulo, Cremonæ, ejusdem Caroli iussu, coacto, cui, & ipse praefuit. Cum autem haud pauci, disciplinam indignè repellentes, ut novarum legum jugum impositum excuterent, id per Viros Principes, à Pontifice obtinere connirentur; eorum artes compierens Pius, nec ullis precibus acqueuit, nec à reformationis, ob id, firmo proposito abstinuit, constitutisque rebus parendum esse omnino edixit, ac Ordini universo Aloysium a Basiliæ Petri, Praepositum Generalem praefecit.

His verò immorans Carolus, non idcirco ceterorum, quæ ad pastoralem ejus sollicitudinem spectabant, oblivi-
scit potuit; nam hoc eodem anno, sub Helveticorum dominio constitutas, sive
Dioecesis valles, Levantinam, Brenniam, & Ripariam visitans, earumdem corruptos Cleri mores reformavit, & populum sanctissimis suis monitis, ad recte vivendi formam revo-
cavit. In Befotio autem Castro, S. Ni-
ci Eremite corpus, quod ignobiliter tra-
ditum erat sepulchro, sub Ara maxima, in ejus honorem dicata Ecclesiæ, honorificientius condidit, & debita venerationi restituit.

Tollendis etiam, qui irrepserant, abusibus, nedum à Regularibus, sed à Militaribus etiam Ordinibus Pon-

... Annal. Eccl. Tom. 22.

A tifex incumbens, præter fancita in S. Lazari militiam, ut diximus; nonnulla quoque in Militia Hjerosolymitana corrigere statuit. Ad id autem eum impulit metus, nè rursus, sequenti anno [hoc enim, ut scribit Hadrianus, n̄l sunt commiliti] Melita ob-
sidionem Turcæ aggredenter, ut ipse met fatetur in Brevi, ad ipsos, die duodecima Decembribus hujus anni, scripto,

cujus sunt hujusmodi verba : (Calm. Hjst. lib. 19. multis, & mulorum hominum fide di- pag. 1346. Extat in Bull. parvo Nos quotididi affratur, immannissimum pag. 217.

B Turcarum tyrannum, validiorem, quād unquam anteā, ab ullo Christiani nomini hoste factum est, classem comparare, qua ille statu tempore genunam feritatem suam in perniciē Reipublicæ Christianæ exerceat, vestraque potissimum Insula, unde ab hinc ferd triennio clafsis alia Turcico, maxima cum ignominiā, gravissimaque jaſtura, Dei Omnipotentis in primis auxilio, vestraque virtute repulsa fuit, ferociissime ministari nonnulli affrarent: Idcirco cupientes securitati vestra, Insulaque vestra, quæ omnium prima, tamquam Christianorum propugnaculum, illius conatus obicitur, omnibus, quibus possumus, rationibus consulere &c.)

Cum igitur comperisset, Ordinis nonnullos Fratres, vel propriis dominibus otio torpentes, vel confictis aliis prætextibus, vel Apostolicorum etiam Indultorum vi, nil Melita periculum

D cordi habere; infra tres menses, cum armis, condignoque comitatu, ad Insula defensionem, sub excommunicationis late sententia, Commendarium privatione, necnon ipsius equestris habitus amissionis pœnis, sese omnino conferre præcepit. Eadem quoque interminatus iis, qui ipsiusinet Ordinis bona, fructus, vel ex illis pensiones percipientes, ad ejusdem Insula præsidium contribuere tenebantur; nam, tū istos, tū alios, communis ærarii debitores, infra prædictum temporis spatium, ut communi discrimini consuleretur, quod debebant persolvere jussit.

E Cū verò, tanto hosti repellendo, imparem viribus, his etiam adhibitis remediis, Ordinem ipsum agnoscet; eidem undique sibi subsidia comparandi amplissimam facultatem fecisse, quæ sequuntur, ab eo data Diplomata ostendunt.

PIUS PAPA V.

Ad futuram rei memoriam.

Ex Archivio
Vaticano
supra

Cum sicut exploratum sat, & compertum est, novus Turcarum Tyrannus Selymus, Christiani nominis hostis communis, & praecipue dilectus Fil. Ordinis S. Joannis Hierosolymitanj, in Melita Insula confitentium, infestus, infensusque, bellum, & Patre suo illi Ordini, atque Insulae illatum, continuare decreverit, ejusque bellum causa, ingentem, & multid majorem exercitum, ac majores aliarum rerum, bello necessariarum, copias, summa cura comparere, ut in sequenti anno illam Insulam invadat; cumque, tanto bello imminentem, dilecti Fili, Jo. de Vallesta, & Conventus ejus Ordinis, propter damna, priore illo bello, & atrocissima, & obstinatissima obfitione, accepta, exhausito jam arario, ut perficere, ante Turcarum adventum, cæptam novæ Urbis ædificationem posse, pecuniam usque ad summam quinquaginta millium scutorum auri, mutuo, vel alia ratione invenire cupiant, ac necesse habeant: Nos attentes, totius populi Christiani interesse, ut Ordo, ita de Christiana Republica meritus, in columnis maneat, & Insula, aded Sicilia, & Italia, imminens, ac propinquaque, quam propter ejus opportunitatem, hostis in potestate suam redigere vobementer cupit, defendatur: Dilectis Filiis Petro Justiniano, Messanæ, Petro de Monte, Capua, Prioratum ejus Ordinis Prioribus. Iosepho Cambiano, apud Nos ipsius Magistri, & Conventus Oratori, & Cæarii de Clericatis, Commandarum ejusdem Ordinis de Fossano, & Molsetta Commandataris, ipsis, & unicuique eorum, ad accipendam eam pecuniam, Procuratoribus, ab eodem Magistro, & Conventu constitutis, sicuti ex publicis instruementis super ea re confessis patet; Apostolica autoritate, tenore praesentium, iis, a quibus eam pecuniam mutuo, seu sub censu, vel pensione annua, vel alio pacto, licito tamen, accepterint, obligandi, hypotecandi, atque etiam vendendi, & alienandi, cum patto tamen, intra certum tempus reddendi, bona quæcumque stabilia, mobilia, seu removentia, Prioratum, Baillatum. Commandarum ejus Ordinis, & alia quæcumque, ad eum pertinencia,

A in Italia, Gallia seu Hispania posta, licentiam, & facultatem damus, atque concedimus. Non obstantibus Confutacionibus, & Ordinationibus Apostolicis, indulisque, & privilegiis ei Ordini concessis &c.

Datum Romæ, apud S. Petrum, X. Decembris 1567. Pontificatus nostri Anno 2.)

Ejusdem exempli, ac tenoris alia quoque diplomata in Vaticano Regesto offenduntur, ad Petrum, videlicet, de Gioveris, Ordinis Marecalcum, Jacobum de Aquenbroch, & Philiberto Suilice ejusdem Ordinis Milites, ac Praeceptores, sub die XVIII. Decembris. Ad Antonium de Toletto, Prioratus Legionis Priorem. Ad Petrum de Mendoza Praeceptoria de Geneves Praeceptorem. Ad Petrum Boni signum, ipsius Magistri, & Conventus apud Regem Catholicum Oratorem. Ad Ferdinandum de Zunica, ejusdem Ordinis Praeceptorem. Et hæc quidem, sub die 13. Decembris hujusmodi anni.

His vero, cum satis suo muneri non satisfecisse Pius censeret, præter ea, quæ munificentissime eidem suppeditavit, pro ipso ad Hispaniarum, & Gallicarum Reges, nec non ad Reipublicæ Venetae Ducem hujusmodi ab eo date literæ reperiuntur.

Ad Regem Hispaniarum

(Charissimo in Christo Filio.
Philippo Hispaniarum
Regi &c.

PIUS PAPA V.

Charissime in Christo Fili &c.

S At exploratum atque compertum, Apud Geub. Epist lib. 28. Turcarum tyrannum, ingentem classem, quantam nemo unquam Majorum suorum habuit, & navalem exercitum maximum, ac cæteras res necessarias intensissima cura comparare, eo consilio, ut proximo vere traiciat in Insulam Melitam, ad Ordinem Militum S. Joannis delendum, sibi maximè inviijum, & ad Insulam illam subiugandam, cuius potiundæ cupidissimus esse dicitur, tūm propter maximam ejus opportunitatem, tūm propter ignominiam superiori bello acceptam. Cujus viribus cum

cum Ordo ipse nequaquam resistere pos- A
sit, cogitur Dilectus Filius Joannes de
Valletta, ejus Ordinis Magister, Chri-
stianorum Principum, adversus commu-
nem Christiani nominis hostem, auxi-
lium implorare. Cujus rei causa ad Nos
Oratorem misit, itemque alterum pro-
priè ad Majestatem tuam mittit, Di-
lectum hunc Filium, strenuum virum,
Petrum de Mendoza ejus Ordinis Mil-
item, & Praeceptorem de Geneves. Quia
verd, & Ordo is, propter singularem B
virtutem suam, veteraque & recentia
in Christianam Rempublicam merita,
dignissimus est, quem opibus suis omnes
Christiani Principes, tanto imminente
bello, tueantur, & cum ejus periculo
totius Christiani populi periculum con-
junctum futurum est: propense Nos qui-
dem, & pecuniam illi, ad muniendam C
Insulam suppeditavimus, quantum po-
tuimus, & aliquantum etiam praefi-
dum peditum mittere in animo habe-
mus. Sed nequaquam ea nostra facul-
tates sunt, ut tanta ejus necessitatì soli
subvenire possimus. Proinde equum est,
cùm alios Principes, tūm in primis D
Majestatem tuam, cui Deus tot Regna
& tantas opes conceperit, ut ipsa potissi-
mum populum suum, ac Religionem
Christianam ab impio, & immanissimo
hoste defendat, enīc eum Ordinem,
sām necessario tempore juvare. Quod
quidem, etiam sine proprio rerum ju-
ratur periculo eam studio facturam esse,
pro sua virtute, ac pietate confidimus.
Ed autem propensis ei auxilium mis-
suram esse non dubitamus, quia ipsius ma-
xime interest, Insulam, adeò Sicilię,
Italięque finitimam, in potestatem ho- E
stium non venire. Quod verd Majestatē
tuam sponte facturam esse certum
habemus; ut, pro Sedi Apostolica re-
verentia etiam promptius, prolixius,
liberalius faciat ipsum Ordinem, quanto
possimus animi studio Majestati tuae
commendamus: consilii plane in Domino,
sibi te, prout opus est, adjutus fuerit,
fore ut pari, ac superiori bello fecit,
virtute, & gloria barbarorum impe-
tum sustineat, at repellat. Cujus lau-
dis, & meriti magna pars ad Majestatē
tuam pervenit. Datum Romę,
apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris,
die VIII. Decembbris 1567. Pontif.
nost. anno Secundo.)

Ad Regem Gallię.

[Charissimo in Christo Filio No-
stro, Carolo, Francorum
Regi &c.

PIUS PAPA V.

Charissime in Christo &c.

Dilectus Filius Joannes de Valletta, Epist. ^{ut suprad.} 29.
Militum Ordinis S. Joannis Hy-
erosolymitani Magister, cum sati com-
pertum & exploratum habeat, novum
Turcarum tyrannum ingentem classem,
quantam nemo Majorum suorum ad hoc
tempus habuit, & copias maximas sum-
ma diligentia comparare, ut vere pro-
ximo Melitam Insulam, priore bello
frustra tentatam, maiore vi aggreditur:
& quia afflictis superiori bello ejus Ordini
rebus, eas ipse non habet vires,
ut tam potenti hosti possit resistere;
idecirid adversus communem Christiani
nominis hostium implorandum sibi esse,
jure, ac merito duxit auxilium Chri-
stianorum Principum. Quod ad Nos at-
tinget, ei deesse nolumus; sicuti ad con-
dendam quoque novam urbem ei juv-
imus. Sedeas ipsis facultates nequaquam
habemus, ut soli subvenire possimus.
Cum igitur, sicut misit ad Nos, & ad
alios, ita miserit ad tuam quoque Majes-
tatem, auxiliū petendi causa, strenu-
um virum, Petrum de Giou, ejus Ordini
Marescallum; præterire non po-
tuimus, quin Ordinem, ita de Chri-
stiana Republica omni tempore meri-
tum, ac merentem, qui tantum pro
Christianā Religionē sanguinis fidis,
ac fundere paratus est, nisi à Christianis
Principibus destituatur, tam necessario
tempore, Majestati tuae, & aliis
Principibus commendaremus. Etsi enim
unius plusquam alterius, interesse vi-
detur illam Insulam defendi; tamen res
hanc dubiè agitur omnium Principum
Christianorum, & totius Christiani
populi salus. Nimirum diu, nimis au-
te fuerunt hostium nostrorum vires,
superiorum Principum negligentia: &
non est committendum, ut magis au-
geantur. Si [quod Deus avertat,]
Insula, tam opportuna, in hostium po-
testatem venerit, maximum Christianae
Reipublice praefidum amittetur: sed
postea sentiremus, quantum detrimen-
tum

1567.

sum esset. Sed damnum, non modis restituī, ac reparari non posset, sed alia ex aliis deinceps dama, & graviores imposuerū calamitates populo Christiano essent inferenda. Novimus etiam, Christianissime Fili, tuas quoque necessitates; sed quibus rebus juvari abste is Ordo possit, hoc tempore, ipse Orator Majestatis tuae exponet. Ex quo, ubi desideria Magistri, & Conventus Melitensis cognoveris, ut praclarissimi cognominis tuus memor, eis satisfacere velis, sicuti pro tua virtute, ac pieitate facturam esse confidunt, Majestatem tuam in Domino bortamur; & rogamus. Datum Romæ, apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die XII. Decembris 1567. Pontif. nost. anno secundo.

Ad Venetiarum Ducem.

[Dilecto Filio, nobili Viro,
Petro Lauredano, Duci
Venetiarum &c.

PIUS PAPA V.

Dilecte Fili &c.

Quantoperd res Militum Ordinis S. Joannis Hierosolymitan afflita, iuxtinga illo tempore, quo Turca in Insula Melita, terra, marique eos per multis mensis pertinacissime, summis viribus oppugnarunt, omnes novis certu habemus. Ad eos, vere proximo, iterum, & acris oppugnando, arque illam Insulam invadendam, multo major, quam antea, navium omnis generis multitudine, multoq; majores terrestres, navalesque copia, summa diligentia, a novo Turcarum tyranno comparari dicuntur. Itaque tam necessario tempore, ad opem, & auxilium omnium Christianorum Principum confugere coguntur, cum animis magis, quam facultatibus parati sint ad iam potenteris, & infesti hostis impetus excipientes, & sufficiendos. Nemo est autem, qui non intelligat, ac cernat, commune hoc esse omnium Christianorum periculum, cum illa Insula, adeo Sicilia imminens, Italique finitima, & adoccupandas inferi maris Insulas opportuna tamquam Arx quedam sit habendata ius populi Christiani, que, si (quod Deus avertat,) in hostium potestate, Christianis Principibus torpensibus,

A veniret, sed postea, nullo paritentio loco relitto, omnes sensuri essent, quantum Christiani nominis praesidium, ac propagnaculam amissum fuisset. Quia igitur omnium interest, Ordinem, adeo de Christiana Republica benemeritum defendi, & nè illa Insula in potestatem hostium redigatur, provideri: aquum est ac necessarium, ut Noi & omnes alii, quo quisque nostrum potest, cum Ordinem auxilio juvemus. Et sand Nos defens nolumus, licet multos alios sumptus B facere cogamus: Sed ejus necessitates solis sublevare non possumus; omnes oportet, qui hui Reipublica Christiana reliquias salvas volunt, communis salutis, ac Religionis periculum, communis auxilio propulsare. Ad quod, inter ceteros Principes, Nobilitatem quoque tuam bortandam duximus, ut Principem validum Catholicum, & ut Reipublica Principem, qua pro Religione Christiana multa praecellarissima gestit, ac de ea benemerenti consuevit. Novimus sand, se, C & Senatum istum, vestris rebus etiam injuriam timere, ac maximas cogi impensas facere: sed quid abs te hic Ordo desiderat, ex Dilecto filio, Petro Justino, Priore Prioratus Messanae, civi tuo, & ipsius Ordinis fortissimo militi cognoscens. Nos, nè longiores simus, ejus Ordinis, cum pro nostra erga eum benevolentia, tum Christianae Republicae causa, Nobilitati tue tanto studio commendamus, quantum, etiam scitibus Nobis, & virtus ac merita eorum Militum postulant, & magnitudo periculi, Christiano populo impendens, efflagitat. Datum Romæ, apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die XIX. Decembris 1567. Pontificatus nostri anno secundo.

E Quam efficaces fuerint haec Pii preces, & monita, qua subsequuntur sunt comprobarunt, ut suis locis dicendum erit, & illustris, qui de immanissimo hoste actus est triumphus, palam ostendit. Militum autem generalis Magister, non solum, missis ad Christianos Principes (ut ex Epiſtolis auidisti) Oratoribus, Melite securitati prospexit; sed universas quoque auri argenteique celaturas in pecuniam imprimenta tradidit, ut narrat Natalis Comes; qui etiam refert, Romagnum, Melitensis ejusdem Ordinis Equitem, ad Eplam Insulam duabus Triremibus, duos Turcicos dicrotos aggressum

LXXXIII.

Natal. Com.
Hist. lib. 18.
pag. 187.

gressum esse, commissoque prælio, utrinque permultis vulneratis, ac cœsis, inter alios ipso Romagasio in facie à sagitta vulnerato; post diuturnum nihilominus certamen, alterum hostium dicrotum, cum centum, & trigesita Turcis ab ipso fuisse captum, alterum verò quod ad Eplam impegerat, à Turcis illeidem relictum.

LXXXIV. Veneta verò Respublica, pii monitis, ac consiliis minimè in Turcas impelli egebat, cùm proprio sibi cavenendum esse periculo ritè intelligeret, dum illi, non tā Melita, quam Cypri expugnatione inhiare cognoscerentur, occasionemque querere, ut pacem infringenter. A Selymo siquidem, novo Turcarum tyranno, Venetas Legato misso, cùm multa is, de Ottomaniorum suorum Principum potentia, ac viribus, ex more jaſtasſet, adiecit, Selymum, Alphonsi, Ferrariæ Ducis injuriam haud inultè relieturum, & quod Maximiliano Imperatori, hosti suo, opem subministrasset, vi, & armis vindicare decrevisset. Finitimam idcirco eidem Duci Rempublicam, an ei auxilium contra se præfitura esset, scire velle edixit. His plures de Uschochis querelas addidit, & enixè ab eis damna ac clades illatas Turcis amplificavit, quas, nisi Respublica prohibere studuisset, meritis de prædonibus sumptis poenis, Selymum, propria immissa in Adriaticum classem, id effecturum. Hac siquidem ratione ostendere demum connexus est, pacis conditiones à Venetis violatas.

LXXXV. Obiectas criminationes de facili Senatus propulsat: & licet à Marino Caballo, Bizantii Legato suo, iisdem conditionibus, quibus pax statuta fuerat cum Solymano, firmatam ipsam quoque intellexisset à Selymo; nihilominus barbara fidei non credendum, æquiū censuit; quapropter Duces in Illyricum, Epirum, Cretam mittere statuit, eorumdemque loca communiri mandavit. Cùm verò accepisset, Selymum, inter coeteras Reipublicæ ditiones, Cipri Regni (ut innuimus) occupationi inhiare, nihilque, ad ipsum tuendum, ac ad quosvis hostium impletus repellentes opportunius videtur, quam Leucosiae, in medio ferè Insula sitæ, communio; illam Senatorus idem præcipit, eidemque incipientæ ac perficiendæ tanto studio Cyprii

A incubuerunt, ut brevi, sicut Maurocenus narrat, consumatum priùs, quām ceptum opus, visum sit. Ulteriorum piratas Respublica acerrime infestū jussit; & à Carolo, Archiduce Austriae, Cœsaris fratre, qui ad Stiriam, Carinthiam, Carniolam, ac alias suas Italia proximas ditiones invadendas venat, enixè petiit, ut efferam eam gentem, vel in alias terras amandaret, vel debitis suppliciis eorum flagitia coerceret.

B Haud modicum, hoc eodem tempore, damnum eadem Respublica, Verona, Vincentia, Patavii, ab irruentibus fluminibus perpeſsa est; adē si quidem hæc intumuere, ut magna pars agri, & urbes, eluvione omnia inundante, sub aquis latuerint. Et Athensis, (ut Maurocenus, & Bulengerius referunt) qui Alpibus Tridentinis ortus, Veronam medianam secat, & per agrum Atestinum, lataisque Eridani paludes ad Brundulum in mare se proiicit; immenso impetu, prorupto ponte, strage obstantis nolis refusus, duo milia hominum, greges complures, & armenta obruit, & meritus, prætoria, & Villas funditus evertit, annonam corruptit.

C Sed & alia Italiae Respublica Janua ab omni prorsus perturbatione minimè expersa fuit; nām, cùm Jo:

D Baptista Lercarius, qui Duci ejusdem munere perfunctus fuerat, obtinere haud potuisset, ut Procuratoris dignitate, (uti mos plerumque ferebat,) ad vitam ornaretur; Augustino Pinelli, & Luca Spinula Senatoribus, qui peracti officii ab eo rationem expetere jussi sunt, id factum invidia, Joannes Stephanus, Lercarii filius credidit; idēque Patris injuriam ulciscendam suum esse existimavit. Sub vesperum igitur, Palatio redeuntes, duos Senatores, per suos scarios aggreditur, quorum manu Pinellus interficitur, Spinula graviter vulneratur. Hoc facinore universa urbe commota, toti Reipublica gravem perniciem intulisset, ni detecto quam primū sceleris auctore, Joanne Stephano, debitā poenā (frustrā pro eo, Pontifice, ac Catholico Rege intercedentibus) fuisset affectus. Pater tamen, quo inscio, crimen commissum fuerat, liber abire permittitur, & sic Res-

LXXXVIII

Respubilca pristinæ tranquillitati re- A
restituitur.

Terminatum quoque , maximo ejusdem Reipublicæ bono, est, hoc anno, in Corsica bellum, quod per triennium jam eam Insulam divexaverat . Ejusdem auctor extiterat Sanpetrus quidam , vir strenuus , bellicarumque rerum non ignarus ; qui bello inter Burgundos , & Gallos , Gallia Regi inserviens Interfuerat , quo absoluto in patriam se eam Insulam receperat , ut potè qui quod reliquum sibi vita supererat , in tranquillitate , & pace ibidem degere decrevisset . Hic ingentis Palatii machinam , ad munitionis formam , evrehere ceperat , ita ut adversus omnium quorūcumque incursus , tutissimum jam esse praesidium conspiceretur . Quod iniquo animo ferens Genuensis Senatus , à fabrica abstinere jussit . At ille , qui ingenitum pecunia vin , ea in constructione , consumperat , parere se quidem patratum dixit ; verumtamen , quod serd id sibi imperatum fuisse , & penè edificio absoluto , impensam pecuniam sibi , ex publico ærario restituì postulavit ; quod cùm facere Respubilca recusat , exasperatus Sanpetrus , ad defctionem Insulanos alios concitat , & ex improviso Genuenses omnes trucidat .

LXXXIX.

Toto triennio , ut diximus , varia fortuna , deinde res armis acta est , ac tandem , Sanpetri morte , hoc anno , victores Genuenses evasere , pristinæque obedientię , ac subiectionē , rebellionis Duce coeso , Insula redditur . Sampetri Filium , qui auditio Patris obitu , se in fugam dederat , rursus in Insula res novas commoliri studuisse , & Cosmi , Etruria Ducis , praesidium implorasse , scribit Hadrianus ; at ex sententia nil ei successisse affirmit , quod nec ea inter Insulanos , & exterios auctoritate , nec ea virtute , qua Pater , polleret .

XC.

At Pius , non modò , ex sedata hac tempestate , ingentis latitiae , edidit signa , sed , nè quovis prætextu denud ex citari continget , sollicitus fuit ; omneque illud idcirco liberalissime præstítit , quo sincera , stabilisque tranquillitas firmari posset . Id ex Epistola ad Ducem , & Rempubilcam ipsam scripta , dilucide appetat : hujusmodi squidem fuit .

(Dilectis Filiis , nobilibus uiris , Duci , ac Gubernatoribus Reipublicæ Genuen .

PIUS PAPA V.

Dilecti Filii &c.

Ex Archiv.
 Pacific. ac
 Iugra .

Sicuti antea doleborum laboribus vestris , quibus , ob defctionem Corfum , per tot annos fatigati esisti ; ita res vestras in ea Insula prosperris , Deo favente , succedere cepisti , ex vestris literis , & ex Dilectis Filiis , Cardinalibus , civibus vestris libenter admittimus cognovimus . Clementiam vero , qua Praefecti vestri , erga eos , qui ad obedientiam redierunt , usi sunt , majorē in modum laudamus . Quod autem ad alios recipiendos non parum vobis profuturum esse speratis , si à preteritorum annorum decimis , que Episcopis illius Insulae debitis , ab ejus defctionis auctore extorte fuerunt , autoritate Apostolica ab solvuntur : Nos , cùm propter animalium lucrum , quantacunque rerum temporallium damna spernenda , ac pro nibilo habenda sint , ad sanitatem redire volentes , eo impedimentoo retardari nequaquam volumus . Itaque vestris precibus annuentes , omnes & singulos , qui ad vestra Respublica obedientiam reveri sunt , vel revertentur , à prediectorum annorum decimis , Episcopis , aut Clero debitis , autoritate Apostolica , tenore presentium absolvuntur , ac liberamus . Datum Rome , apud S. Petrum , die 14. Novembris 1567 . Pontificatus nostri anno secundo .

Cafalensium quoque seditiones , ex vi exortæ , hoc tempore finem accepérunt ; in Ducem liquidem Mantuanum , dominum suum ii conspiravérant , quod agre ferrent suorum quorūdam privilegiorum iacturam . Ea de re in judicium , ante Maximilianum Imperatorem , Ducem ipsum vocaverant ; at , cùm iste causam obtinuisset , & Marchio renunciatus esset , Mola , & Capellius Cafalenses , jurisconsulti , quod judicio asequi non potuerant , armis extorquere conati sunt , armatisque duobus militum millibus , noctu vim Duci inferre voluerunt . At is , infidiarum ab Episcopo Civitatis admotinus , se in arcem recipit ; & coacto deinde milite , rebellantes compresist . Cof-

xcii.

Cosmus autem, Etruria Dux, qui, ut mox diximus, Sanpetri promissis, & obtestationibus aures minime præbuerat, ut contra Genuenses sibi auxilio esse vellet; Marchionum tamen Malaspinarum, qui Luniacensi Valli dominabantur, patrocinium suscepit, eosque ab Hispanorum militum vexatione, ac transitu, hac ratione redemit. Quod, & Principum emulorum, (inquit Thuanus) & ipsius Philippi Hispaniarum Regis animum pupugit; quod sensim, nempe hac ratione, Cosmi augere Principatum ac auctoritatem agnosceret.

xciii.

Major tamen, inter Mediceos, ac Farnesios orta est disceptatio, ob mortem Francisci Ursini, Nicolai, & Orsi fratribus parentis, ac Pitiliani, & Sorani Comitis. Orlum siquidem, Franciscus Etruria Princeps tuebatur. Nicolai verò partes Farnesii fovebant, spe concepta, Pitiliani, si penes Nicolaum remanisset, potiundi; & jure quidem, ut Primogenito id ei deberi videbatur, & hinc Pater, morti proximus, injuriarum, à Nicolao filio acceptarum deposito sensu, suadente (ut scribit Hadrianus) Cardinali Farnesio, novo condito testamento, priorique abrogato, quo eum, ut ingratum exhæredaverat, atque Orlum ad hereditatem vocaverat, tamquam natu majorem, hæredem instituit. Pitilianenses tamen Nicolai Principatum constanter reiecerunt idem Hadrianus testatur, & quod ipsum crudelem experti fuissent, & quod non rectè de Religione sentientem animadvertisserunt; quapropter, eodem hoc anno, tūm Hadrianus ipse, tūm Natalis Comes, & alii, præcipiente Pio, Romanum vocatum, ac in carcere trulsum, eorum Cardinalibus Sacrae Inquisitionis, pravas, quibus imbutus fuerat, opiniones abjurare compulsum fuissent.

At, cū per Allobroges, hoc ipso tempore, Hispanorum exercitus, sub Alba Duce pertransiret, in Belgiam trajecturus; magnus idcirco metus, ac suspicio Helvetios, & Genuenses, (& hos præcipue ob insitum, causa Religionis, odium) nè quid contra eos moliretur, incensit. Ut igitur sibi consulerent, tūm ad Helvetios Sectarios, tūm ad Condzum, & Andelotum legationes decernunt, ip-

A sosque communis periculi admonitos, ad arma capessenda hortantur, openique eorum implorant. Interim ipsi intra mænia armati consistunt, omnibusque rebus ad defensionem necessariis, egregie se instruunt. Reliquos omnes Helvetios, jam sumptis ubique armis, palam professos fuisse, se velle Geneuam defendere, neque ullo pacto se ejus urbis expugnationem passuros edixisse, scribit Natalis Comes. At, cū Helvetios Catholicos in hanc sententiam defendendæ Geneva descendisse nefas sit credere; hinc probabilius apparet, quod Hadrianus refert, solam, nempe Berniam, ut eidem urbi auxilio esset, arma sumplisse.

Et quidem eam, omnium hæresum fœdissimam sentinam, Albanum aggredi, ac de medio tollere Pius exasperasset; verum festinato gressu ipsam pertransiit, ac in Belgium descendit: suscipere enim Philippus Rex bellum noluit, ex quo utilitatis parum, damni plurimum certè percipere potuisset.

Diù autem, ut Haræus aliquique scribunt, anxius fuerat Rex ipse, quamnam Belgicorum tumultum morbo commodam medicinam adhiberet; sed tandem, sub fine mensis Martii presentis anni, procerum Hispanie generali Concilio coacto, statuisse in Belgias rebellis, se dixit ex eorum numero, cum copiis unum imitare, qui eosdem cohiberet. Ad id aptos, Proceres duos nominavit, Ferdinandum, nempe Alvaresum Albæ Ducem, & Medinaceli Ducem, alterum; itaut, pro cuiusque ingenio, diu in Concilio disceptatum fuerit, quisnam eorum esset alteri præferendus. Major autem inter Regium Confessarium, ac Sacrae Inquisitionis Præfectum, vel, ut nonnulli contendunt, inter Albæ Ducem, cuius sententia, licet absens, favebat etiam Cardinalis Granvellanus, & Feria Duce & Ruigum Gomez, acta est disceptatio; contendente Confessario,

E Feria Duce, ac Gomez, benignitate, ac clementia Belgas in officio esse continentos: oppositam rigoris, ac severitatis sententiam acerrimè Inquisitionis Præfecto, ac Albano tuente; & in hanc demum major pars Procerum descendit, vel quod verè meliorem censeret, vel quod severiori Regis ingenio, qui eidem adhaesisse cognoscerebatur, hac ratione blandiri existimat;

ii.

iii.

ret; & hinc, Medinaceli Duce re-
iecto, apertissimus severitatis minister,
Dux Albanus eligitur, eique Belgii
Præfectura defertur.

IV.

Quonam verò modo munus sub-
ierit, ex Mendoza Hispano, hujus ex-
peditionis socio, exscriptis his penè
verbis Harcaus (*Albanus &c. ut vale-
dicas Regi, qui tunc Acanicuz erat,
die decimoquinto Aprilis, anni sex-
agesimi septimi supra sesquimillimum,
Madridio discedit, manitque cum Re-
ge, usque ad diem ejus mensis decimum
septimum, quo profectus est, uti Car-
thagine Hispanie classem condescenderet.*
*Prestolabatur eum Joannes Andreas
Doria, seu Auria cum triginta septem
trirebus, in quas, impensis septem-
decim Hispanorum peditum signis,
(erant ea recent conscripta, uti in Si-
cilia, Sardinia, Longobardia, Neapo-
li, unde veterani ad expeditionem Bel-
gicam erant assumenti, tantisper forent
in praeficii.) Albanus, dit decima Mai-
cam Classem Carthaginem solvit, septi-
moque post die Genuam in Italia appellat:
Inde delectu in dito, in Alpes Reticas, loco
a S. Ambrolio cognominato, censuit ve-
teranos pedites ad octo milia septen-
gentos, & ologinea: Equites, cum His-
panos, tum Itatos mille ducentos. Mo-
verunt se copie decimoquinto Junii, eo
semper per Alpes servato ordine, uti
quo loco prima acies bac nocte confitisset,
ibi nocte sequenti, secunda quietseret;
succederetque eadem ratione tertia. Al-
banus ipse primam ducebat aciem. Ejus si-
lius, Ferdinandus Toletanus, Magnus
S. Jo: Prior medianus, Chiappinus Vitellius,
Marchio Chetove, Dux veteranus,
& celebri postremam. Ubi in Burgundi-
am ventum est, juncti quadringentibus
equitibus, ibi conscripti, deinceps uni-
versus exercitus simul se movebat, fini-
tum omnibus, Franci, Genevensibus,
Suiseris, pro finibus suis, diligenter
in armis excubantibus. Duodecim die-
rum itineri Burgundiam emensus est,
duodecim alii Lotaringiam. Circa
Thevillam, Ducatus Lutzenburgi urbem,
discessit Albanus de milie ducentis
Equitibus Germanis, qui circa Berge-
liam (ubi, & dicit postea haferunt)
ejus Imperium expellabant: itemque de
duodecim Germanorum peditum signis,
Duce Alvarico Lodronio, similiiter Re-
gi Sacramento addidit &c. Hac ille,
qua nos hic idē recensere duximus;*

A ut appareat, quanto religionis zelo,
quot expensis, quot viribus, Rex ve-
rē Catholicus Catholicæ Fidei, & In-
quisitionis defensionem, ac omnimodo-
dam Tridentini Concilii acceptationem
apud Belgas suscepit; licet uno, eodem
tempore, Neapoli, ac Medi-
diolani, ut diximus, quibus in locis,
nec proceres, nec populi illud recipie-
re recusaverant, ipius Ministri contra
eiusdem Concilii decreta, tam aspe-
rum bellum movissent.

B

Armis autem, nondū ab Alba-
no in Belgium traducto exercitu, Reli-
gionis rem Parmensis etiam, & qui-
dem felici, prosperoque eventu, ege-
rat. Megemus enim cum milite Ultra-
jectum ingressus, ineunte hujus anni
Januario mense, non modò Novatorum
contubernia disturbaverat, verū, &
metu Bredenrodium Viana depulerat;
Qua de re ad Cardinalem Alexandri-
num memoratus aliis Joannis Stra-
etmanus ita scripsit. *Istius diebus ex
Antwerpia stipendiarii milites hereticis
confugerunt ad Oppidum quoddam Do-
mini Bredenredii (qui omnium mal-
gnantium cernitur esse Dux Capitanus
ac Aylas) dictum Viana, in Comitatu
Hollandie, ubi ipse Bredenrodus cum
suis hereticis absidetur, & cinctus est,
jussu illustrissimæ nostre Gubernatrix, a
Comite de Moga, vitro strenuo, &
fibi adjunctis. Det Dominus gratiam, ut
speratam victoriam obtinere valeamus;*
Nam ex ea bæreticorum effrenata te-
meritat plurimam confringeretur.] Ad-
ditique statim (*Hic Bredenrodus, clap-
so mense, misit libellum supplicem mi-
rabilem illustrissime Ducissæ, & quem,*
unū cum resonatione impressum V. J. D.
*transmitto, in lingua gallica, prout,
solammodò extat sperani: citissim ad ma-
num habitur quæcumplam, qui V. J. D.
interpretetur. Bruxellæ secunda Mar-
tii. 1567.)*

E

Bredenrodus tamen, paulo post,
Viana elapsus, contemptio Parmensis
præcepto, de militibus, nisi suo im-
perio, conferibendis, Antwerpiz, per
certos isthinc homines, milites legit: His
tamen navigio decadere ab ea urbe
coactis, plures se addiderunt in itine-
re, quo Hollandiam petere vulgarunt,
Zelandiam licet cogitarent. Novz hu-
jus militie Dux erat Thouloufius qui-
dam, qui ē loco repulsus, quō appu-
lerat, retrò, nūdē venerat, conseruo-

flue-

VI.

flumine, Antuerpiam contendit, ac propè illam se vallo communire decrevit. At rei admonita Parmensis, Benoïrio; Bruxellensi præsidio cum aliis cœlerrimè missa, tertio Idus Martii, ab his Thoulousius exditur, ejusque milites ferè cuncti, vel, in quas se receperant, ædibus igne consumpti, vel merisi flumine, vel pugnando enecati. Trecenti in captivitatem redacti, etiam omnes jugulati, Antuerpiensibus hæreticis, è Civitatis moenibus suorum excidium contemplantibus, atque ægerriam ferentibus, qui, si in Catholicos, ut dicebatur, insurgere voluissent, auxilio esse potuissent. Et quidem magna, ex his, Antuerpiæ exorta est seditio quindecim millium novatorum Calvinistarum, qui furentes, per Ecclesiæ, Monasteriaque discurrere cooperunt, & Præsbyteris, ac Monachis è suis ædibus profligatis, urbem totam conturbarunt. Verùm à majori Catholicorum simul, ac Sectariorum confessionis Augustanæ multitudine, invita licet, Calvinistarum audacia est compressa.

VII. Cœso autem Thoulousio, Valencias etiam, jamdiu obsessa, à Noircamio in Regis potestate redigitur; ac extremito suppicio, seditionum, ac heresis ministri afficiuntur, decim. Kal. Aprilis; & hinc nono Kalend. ejusdem mensis ab eodem Noircamio Cameracensem Civitas, proprio Episcopo rebellis, solo Noircamii nomine auditio, fugientibus Calvinistis, eidem Episcopo restituitur. Erat is Maximilianus à Bergis, qui Pii monitis excitatus, sacri Tridentini Concilii decreta in motrem induci totis nisibus voluisset. At Ecclesiasticorum reformationi, ab ipso inita, Capitulum, ac Canonici Cameracenses, exemptionis quoddam indulsum, ab ipsomet juratum obiecerant, quo illius zeli conatus irriti reddebarunt. Ea de re Maximilianus, pluribus literis commonendum Pontificem duxit, qui, habita locorum, temporumque ratione, hoc ei responsum dedit.

(Ven. Fratri, Maximiliano, Archiepiscopo Cameracensi.)

PIUS PAPA V.

Ven. Frater &c.

Ex pluribus Fraternitatis tue literis. Ex archiv. Varic. u. supra.

Sacri Concilii Tridentini decreta, magnis, ut debemus, in Domino laudibus prosequimur. Id ipsum Nos, pro commissione Nobis Ecclesiærum omnium sollicitudine, quantoper cupiamus, re ipsa ab omnibus iam cognitum fuisse putamus. Fraðra certè tot, & tam salubria decreta facta fuissent, nisi ea in usum, & consuetudinem per Nos, & te, atque alios Fratres nostros adducerentur. Sed postulatione tua, à Nobis undum cum Ven. Nostr. Fratribus, Cardinalibus Congregationis Sacri Concilii, maturè considerata, atque per pensa, existimavimus, Fraternitatem tuam eo contentam esse in præsenti debere, si non obstante indulso exemptionis dilecti.

Cœsili Cameracensi, & concordia cum Prædecessoribus tuis inita, & ab te jurata, vices nostrastib[us] in his, que ad correctionem morum pertinent, delegaremus. Non parvam sanæ, diligenter astendas, facultatem tibi impetratam esse cognoscet, expromendi pium zelum tuum. Latè patet correlio morum: ad eos corrigendos

D Fraternitas tua sedulò, & diligenter, undum cum sult Suffraganeis incumbat. Cleri corrupti, & depravati moret, sicuti barejum initium astulerunt; ita si correcți fuerint, primū id, & præcipuum remedium erit extirparendam heresim. Hac in re, ubi cum grege tibi commisso officium tuum præsisteris, ad ea, que restabunt perficienda viam tibi manet, ac patescet. Datum, Rome, apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die 29. Januarii 1567. Pontificis nostr. ann. secundo.

Hec Pius: At, sicuti, ut diximus, Non. Kalen. Aprilis Cameracum proprio Episcopo, Calvinianis fuga elapsis, restitutum est; sic pariter Kalendis ejusdem mensis, Trajetum, Regium militem in urbem admisit; id, quod tandem Antuerpiæ etiam, ac Busiducis facere compulsi sunt:

Y y

Bre-

Bredenodius verò multorum Geuliorum comitatu stipatus, Amsterdami morabatur, qua urbe excedere tamen adactus fuit; ideoque, nave consena, in Orientalem Frisiā profectus est, sociis, ut se sequerentur, commonitatis. At, cùm illis Megemus, Arembergiusque, qui se Noicarmio addiderant, imminerent, in fugam se congererunt; cùmque fugientes Megemus insequeretur centum in lictore deprehensos occidit. Alii, qui adhuc in urbe remanserant, nec Bredenodium secuti fuerant, navi considunt, sed à nauclero prodiit, Narlingam navi adducta, in carcерem coniccti, ac variis deinde locis, ad coeterorum exemplum, extremo suppicio sunt affecti; atque, hae ratione Amsterdami, präsidario Regis milite recepto, res compoſita sunt. Nec tantum ea urbs, sed tota etiam Hollandia, Zeelandique, immò Belgium universum, Religioni restituta, ac Regi, hæreticis ubique, vel profligatis, vel dilapsis, summā Parmenis vigilantiā, ac prudentiā, vīsa sunt. Inter eos verò, qui propriā incolumitati fugā consuluere, computari etiam posse Orangium, cognoscitur; is enim, circa Aprilis initium, Hellegatæ, cùm multis Proceros cogisset, ac cum eis egisset de modo, labantibus rebellium ceterorum rebus subveniendi; plurimosque eorum nutantes, ac vulgi ceteri incostantiam, solerti, quo pollebat, ingenio intellexisset; tertio Idus Aprilis Antuerpia Bredam se consultit, ac negotia sibi magna se præstolarū in Germania simulans, quia sibi metuebat à Duce Albano, qui illi à multis annis offensus erat, illuc paulò post, est profectus, omnibus sibi speciabilibus patria cedere suadens. Cum eo simul Belgio egressi sunt, frater ejus Ludovicus, ac Comes Hostratus: Agamontius verò, nulla prorsus ratione in sententiam, patriam deserendi trahi potuit ab Orangio; qui tandem discessum ei suadere nullatenus posse cognoscens, sic ei dixisse fertur: Aures mihi minimè adhibuisse te paenitebit, sed serò nimis: his verbis ei prædicens luctuosa infortunia illa, in qua paulò post incidisse dicetur.

*Newtvol.
lib. 3. pag.
77.*

x. Inter hæc autem, quæ usque adhuc retulimus, plura quādam afflē sevitæ patrare hæretici veriti non

A sunt; nam, ipsis Kalendis Januarii hujus anni, Trajecti, (quam urbem diximus, Regium deinde militem recipere coactam fuisse) Hermannus quidam, homo ad seditionem natus, & turbarum Antuerpiensium auctor præcipuus, tales ibi turbas concitat, ut ea die in Templo, Monasteriaque furibundi Calvinistæ debaccharentur. Sacrilegum exemplum Maseica & Hassaleatum, Leodiensis Episcopi Oppida, sequuta sunt, eodem Hermanno instigante; qui quidem, cùm apud Hassaleatum, unā cum aliis Iconoclastis, media nocte, Crucifixi imaginem impie deturbaret; ecce semel atque iterum, ut narrat Surius, quod, nullo vento flante, cerei, & facies omnes extinguntur. Miraculo tamè, nec perterritus, nec conversus Hermannus, sodales, facinoris participes, se se jurejurando obstringere voluit, priusquam loco cederent, nulli se hominum illud indicaturos. Hassaleatum tamen, admotis castris, moenibusque dejectis, deditione; Masseicam verò, obsidionis metu, in potestatem suam, paulò post, Episcopus recepit. Hermannus fuga elapsus, & in curru, ut scribit ab Isselt, sceno onusto latens, supplicium evanit.

C Ultima etiam Junii miraculum aliud, ad confundandam Calvinistarum perfidiam, patrare Deus voluit; nam, cùm ea die, apud Harlingen, Friesia castrum, in captivos eos, quos supra diximus, in navi una, a Comite Arembergio comprehensos, mortis lata sententia fuisset; patibulo septem addicti sunt, ex quorum numero unus ad Catholicam Fidem reversus, peccata sua cuidam, Franciscani Ordinis Sacerdoti confessus est, & in Missa. Sacra Eucharistia sumpta, cum aliis deinde suspensus. Verū, cùm spiritum exhalasse crederet, adhuc eum vivere Praefectus agnovit. Lictori id circò mandavit, ut uno adhuc saltu illi mortem acceleraret, quod cùm ille tentaret, funis abrumptur. Collapsus igitur in terram patiens, paulò post, tūm à Deo, tūm à Praefecto, ore titubante veniam petere auditur, qui, rei novitatem permotus, veniam concedit, & sanandum Chirurgo tradit. Miraculum Sanctissimæ Eucharistia, paulò ante, sumpta tribuitur, & eo plurimos incitatos, ad Catholicam veritatem reversos fuisse, narrat Surius,

rius, adduntque alii, non modò Judices, sed Parmensem ipsam, ut rem perspicuè agnosceret, funem confidere voluisse, qua cùm eadem esset, ac illa, qua alii suspensi fuerant, præter naturam factum admirata est.

Et, ut præcipua ferè omnia falſorum dogmatum capita, prodigiis etiam evertere Omnipotens Deus agnoscetur; ut idem Surius narrat, Gandavæ pridie solemnitas Petri, & Pauli, Romanæ Ecclesiæ Fundatorum, ac Patrum, cùm rumor sparsus fuisset, poſtridè hæreticam concionem futuram, & Magistratus eum, qui id vulgaverat in vincula conieciſſet; Ipſo Apostolorum die, non verbiſ, nec concione, ſed facto, & miraculo, orthodoxam veritatem prædicari Deus voluit; nám ad reliquias S. Livini in templum S. Bavoris delatas, clauda mulier de repente sanata est.

Vera igitur Religioni, ſic prodi-
giis è Cœlo, & armis adhibitis, Belga-
rum pluribus reſtitutis, accidit, quod
de Baptifmate infantibus ab hæreticis
collato, juxta Spondanus, dubium exo-
riretur, de quo, hac ipſe: [Quod verò
qui hæc deſcribunt, addunt etiam, in-
fantes ab Hæreticis baptizatos, rebap-
tizatos fuiffe à Catholicis, cùm certum
ſit, Ecclesiæ non reiſere Baptifmum
Liberanorum, & Calvinistarum,
quoniam veram formam Sacramenti
adhibent, dum baptizant, atque in-
ſuper, non ſolū à laicis Christianis
utriusque ſexu, verū etiam ab inſi-
delibus, formam ſervantibus, collatum
approbare; denique ſemper horruiffe
rebatizatiōnem infantium, ritè bapti-
zatorum: debuit id [ſi quidem factum
eft, & non in contumeliam Religionis
Catholicæ ab Hæreticis objecțum,] à
mulierculis peti, ſicuti etiam Natalis
tradit: ſcrupulo forte duibis, quod,
aut non forma adhibita fuiffet, vel pro
aqua pura, que materia eſt neceſſaria
Baptifmi, adhibita roſacea, quemad-
modum ſtimuſ uſu receptum fuiffe ali-
cubi, aut alio liquore mixta (ex do-
ctrina videlicet, tūm aliorum Hæreti-
corum, tūm diſertim Beze, qui ad
Thomam filium ſcribens, ſe, ſi deſſet
aqua, & tamē Baptifmum altius
diſſerre cum edificatione non poffet,
quovis alio liquore, non minùs ritè,
quam aqua, baptizaturum:) vel intel-
ligi de Cæremoniis, circa Baptifmuſ

Annal. Eccl. Tom. 22.

A ab Ecclesiæ ordinatis, que, uti non ne-
ceſſarie ſunt ad eſſentiam Baptifmi,
ita valde utiles exiſtunt & ſolent à
multis, qui ab heretiſ converſi ſunt ad
Fidem, peti, nō quid babeant minùs
ab aliis Catholicis. Quid, ſi fortè ve-
rè aliqui Sacerdotes ritè collatum, ite-
rū, abſque conditione dubii prioris
collationis, reiſoraverint, certum eſt,
illós graviter peccasse, & contra ſen-
ſum Ecclesiæ feciſſe.] Sic ille:

At, quorū hæc omnia? cùm

B Scriptores, qui rem magis perſpectam
habere potuerunt, non ob reiteratio-
nem Baptifmatis, ſed ob ſuppletio-
nem tantum ceremoniarum turbas
quodammodo fuiffe excitatas patentē
aſſerant? Audi hujius temporis auſto-
rem, Laurentium Surium) Insulenses

Sur. Comm.
pag. 906.

Matrone, die quadam in unum coeun-
tos, Infantes juoſ ab Hæreticis bapti-
zatos, vi ablatos in Templum apporta-
runt, ut qua omiſſa erant, ritu Ca-
tholicō ſupplerentur. Idem in infantes
rufitiorum fieri curavit Dominus Raſ-
ſemgielius.] Non negamus tamen, præ-
ter iſta ad baptifmi coeरemonias perti-
nentia, in Conventu Cameracensi, hoc
anno habitio, de aliis quoque ad Sacra-
mentum idem, & inſuper ad violatores
Templorum. Imaginum, & Reliquiarum,
& ad Matrimonii Sacramentum aliud
ſpectantibus, actum fuiffe; ſi tamen ſit
fides iis, qua inter opera Baii offen-
duntur, & Coloniz sub anno 1696.
edita, perhibentur.

C D Sed, ut ad ordinem redeamus;
ſic Belgicæ res fuerant compoſita;
(uti narrat Comes) quod Margarita
literas ad Regem daret, ſignificantes,
non opus eſſe novis auxiliis; & ad
Albanum, ut in Italia morarctur, do-
nec Rex literas recentiores miſiſſet.
At, cùm Rex in tanta rerum, quam
audierat, perturbatione, jam muliebri
ingenio diſſidiſſet, ac reſcripsiſſet,
res frigidis remedii minimè indi-
gere, ſe ſcire, ideoque yelle Alba-
num accedere; Albanus idcirco cum
exercitu, ut diximus, jam Bel-
gium trajecerat. Que post hac evene-
rant, habes ab Harzo, qui a fide dignis
monumentis iſta excepſiſſe testatur.

E [Cum Fines Lutzenburgicos] Dux Hara uian
Albanus) attigiffet, et ſi jam intelle-
xiſſet Parmensis ex Regiis literis, ex-
peditionem illam Albano eſſe concredi-
tam, miſit tamen ad eum ſalutandum

Y 2

illuc

illud usque obviis Bartalmontium, & Noircamium, simul quoque, uti Procerum omnium, totiusque Belgij nomine, de potestate à Rege commissa Albanus edocere vellet. Quam, cum iisdem Proceribus Aibann exhibuisset de suprema belli autoritate, (de reliqua postea) premisit Lodronium cum sua duodecim signorum legione, cum Imperio Antuerpiæ uti in praesidio esset. Ita sexdecim peditum signa, & praesidiarii Galli, qui eam habebant in officio continebant, exauthorati sunt, omnesque simul copia nove Belgicæ, retentis tantum ordinariis limitum praesidiariis. Nec multò post Albanus cum universis copiis Theonilla Bruxellam versis, [per Lutzenburgum Thenas, & Lovanium,] ubi Parmensis erat, eadem quapropter, militie disciplina, & celeritate contendit, venitque illud, die 22. Augus. Undecimo Kal. Septembbris Bruxellam ingressus, per urbem disponit decem signorum legionem Siculam. Gandauum mittit Neapolitanam legiōnem signorum novendicim. Angiam, non longè à Bruxella decem signa legio[nis] Sardinica. Decem Lombardica Liram, equitatusque majorem partem Dilectum. Et quia plures avebant scire, quanta Albano à Rege in Belgas esset data potestas, cum Parmensis adhuc Gubernatriis præsideret, pretèr patentes regias, quas Proceribus à Parmensi nuper missis ostenderat, alias præterea tradidit Parmensi, quibus significabat Rex, mittere se Albanum num sui Locum tenentem Generalem in Belgio, velleque, dictus Dux ad omnia ad vigilaret, tractaretque militaria omnia reliqua Parmensi rerum earum cura que gubernationem, seu gubernaculum, veluti Reipublicæ ordinem concernerent.

Pergit auctor Hispanus) de Mendoza, quem supra memoravit, loquitur), Et quia oriri in hoc difficultas possit, discernendi, que bellum essent, que Reipublicæ, seu Gubernaculi, declarare suam Majestatem, sua voluntatis, mentisque esse, quatenus ipse Albanus bujus rei Jūdex sit, pronuncietque, que ad bellum, que ad rationem gubernaculi pertineant, habebatque cum patentibus illis Locum-tenentis generalis Regii amplam potestatem omnium negotiorum, que Religionem concernerent, ab eaque dependenter, tam ad apprehendendas personas, cuiuscumque qua-

A lisatis, quam ad easdem castigandas, vel in gratiam recipiendas, cum facultate privandi officiis, & bonis, vel grasiā faciendi, uti de patrimonio Regio. Ad hoc Epistolam Parmensi Albanus tradit, propria Regis manu scriptam, qua declarabat Rex, jussisse Albano certa negotia, quæ loco & tempore Parmensi aperiret: Ubi, cum Parmensis interrogaret, quæ nām ea essent negotia, respondit Albanus, non sat; nūc se eorum recordari, postea, ubi plenids occurvissent, se ea Parmensi declaratur.

Albanus, copiis, quas adduxerat, ea ratione, qua ostendimus, distribuit, uti una nocte, si opus foret, in unum contrabi posset, differbat tamen adiūc [quod constitutum habebat] Egmondanum, & Hornanum appreendere. Etenim, & si Egmondanum sibi Thenas usque gratulatum occurrentem, sed mox Bruxellam reversum, similiusque Hornanum Lovaniū cum salutarem, atque inde domum suam Werteam abeucatem, seorsim capere potuisset; dissulit tamen, ne altero capto, alter forsitan claberetur; volebatque simul, ut Consiliarii eorum precipui, Casenbrotius, Backerseli Dominus, & Estrada, Hornani Secretarius, quid omnia manifestiora evaderent, eadem opera comprehendendi posset. Itaque, cum Hornanus Bruxellam paulò post venisset, diligenterque per exploratores de dictis Consiliariis, ubi consisterent, Albanus esset edictus, die nono mensis Septembbris, Comites Egmondanum, & Hornanum, ceterosque Consilii Status Senatores, & meridie ad se vocat, quibus Curiam ingressis, Sanchez Londognius, Comesque Lodronius, ad comprehendendum Estradam celeriter proficiuntur, quem inter Meclinianam, & Antuerpiam inueniunt; eodemque tempore Salazarium, & Spuchius, intrâ ipsam Bruxellensem urbem, Casenbrotio, Backerseli Domino, manus iniiciunt, ducenta tantisper Albano consiliorum tempus, dum de iis edoceretur. Tum dimittit Senatorum. Porro dederat negotium, uti Egmondanus, & Hornanus a domesticis suis nobilibus, diversi januis, per diversas aulas, honoris specie, educerentur. In una erat Sanchez Davila, qui Egmondanum; in altera Salines, qui Hornanum, captivos systerent: quod ea ratione est cofellum, uti sine tumultu, neu-

neutro de alterius captivitate edotto, uterque captivus maneret. Mox Barlai-montius, & Mansfeldius pater, ab Al-bano ad Parmensem missi sunt, bujus rei nuntii, hocque negotium, unum eorum esse, quæ Rex, supra commemo-ratis literis, indicare voluisse; fecisse autem se, ea inconsulta, nè plebs in-eam furaret.

Nobis proximajubet Albanus Eg-mon-dano, scribat Castellano suo Gan-davensi, symbolumque certum mittat, quatenus Castrum, Regis iussu, Al-phonso Vla tradat: quo illud ingre-diente, cum duabus Hispanorum coborti-bus, præsidarii veteres discedunt, & non multo post, eò dulci sunt ditti duo Comites captivi, servatique, donee de reis constitueretur. Ceterum, ad co-gnoscendam eorum causam, rebellionis que universa negotia judicanda, insti-tuit Albanus novum Consilium justicie, seu criminum, ultra Consilia conser-ta &c. ipseque Dux erat novi Consilii caput, eaque ratione idem, brevi, rem eò perduxit, uti jam de profecitione sua in Belgium, tamquam parum necessa-ria, Rex cogitationem deponeret; ma-xime cùm eam quoque retardaret capti-vitas Principis Curoli filii sui, secuta-que ejus mors, cum tripli simul junere Iosabellæ Francœ, dilectæ conjugis; ad hæc Maurorum in Regno Granade, seditiones, rebellionesque &c.) Hec Mendoza Hispanus, & si posteriora, non nisi anno sequenti acciderint, uti tunc dicemus. Alius sic narrat. (Albanus de rebus publicis, præsidiiisque disponendis praetextu, omnes Status Con-siliarios in Consilium vocat, quinto Idus Septembriis. Erat autem Curia, Palatium nempe Culemburgicum, (quod se Albanus continebat, relicto Parmensi, Palatio pri-mario.) Interea, dum Proceres con-sultant, militibus septum. Consilio di-misso, conselsum Comitem Egmunda-num, abire meditantem, gladium, armaque deponere, & in carcerem de-duci, regio nomine imperat: quod qui-dem agre difficileterque patitur Egmon-diis: Comes etiam Hornanus alio cœnu-lo exiens apprehenditur, uterque eu-stodiis Hispanici traditur, capti sunt quoque Dominus Backer sele, & Secre-tarius Hornani, plureque alii. Comes Carolus Mansfeldius, militum Gallo-rum, Antuerpiæ anteà præsidiorum Tribunus, in ipsa tunc Curia pre-sens,

A ocyùs, patre innuente, dicebat cum aliquot aliis. Comes etiam Hoochstra-tanus Egmondani, & senioris Mansfeldii [qui Hornanum eò illexerant] verbis inauditi, Bruxellam tendebat, verum vulnere fortuitò præpeditus, non veni. Cœra id quoque tempus Dominus Antonius Stralius, Consul Antuerpiensis cum aliis aliquot captur, quorum bona omnia statim sunt descripta. Lo-vanio item, quarto Idus Septem-bris, Albani iussu, in Hispaniam ab-ductus est Philippus Buranus, Orangii filius, quatuordecim annos natus. Hinc rursis tremor, terrorque permulcens, tam nobilibus, quam plebis; quorum magna pars fugam ineunte, itaut Oost-landia, Clivia, Emba, Germania uni-versa, Francia, Anglia, Belgis exu-libus abundet.

Statim post Albani ex Hispaniis discessum, undecimo Kalend. Junii, Marchio Bergensti, quem, cum Monti-gneo dudum ad Regem à Parmensi mis-sum diximus, in Hispaniis oblitus, me-rore, tædioque confectus. Montigneus quoque, in eunte Mense Octobri bujus ejusdem anni, quod liberius in Albani severitatem loqueretur, in Castro Se-gobiensi, adhibitis custodibus, seruat-us est, ac demum anno septuagesimo bujus Sæculi, item menje Octobri ex buc vita discessit, non sine suspicione mortis violentæ.

Interea Albanus ad urbem Antuer-piensem, vico kilio ad Scaldim, meridiem versus Areem metatur, nec mora, Sexto Kalend. Novembris, fundamen-tis jactis, urbem ex opposito Arcis perviam, apertamque, manibus dirutis, fossisque repletis, reddit, operique bis mille operariis adhibitis, bresi for-tissimum, maximum, lateribus costis, aliique lapidum generibus, Castrum con-struit, quinque propugnaculis, op-tissime munitum, biçce nominibus. El Duque Fernando, Toledo Alva, & quinto Paciotto à Machinario, operi-que Præfecto, Paciotto Sabaudo, sic co-gnouato. Ad Castrum construendum, Civitatem quadranginta florenorum mil-lia conferre oportuit, centesimi, & decimi nummi ratione, pro facultatibus capitatis coligenda: quæ quidem tunc non omnino illibenter, ob eam causam soluta sunt, quod bac ratione urbem præsidarii militibus liberam fore, ci-vibus persuaderetur, quamvis id tardius sit

sit consecutum. Arci aliquosque perfecta mox Hispani, ac Germani aliquot praesidiarii impositi sunt, quibus cives letios, & quae eò pertinent, suppedicare multo tempore cogebantur. Tormenta bellica oppidi eo illata. Arcipri-mò Garicem Cerbellionem, postea sanguinem Davillam, ex milite gregario, virtute bellica, ad summas dignitates pro-veditum, Albanus præfecit.

Poſted, decimo quarto Kalendas Januarii Boſſi, publici, Regique Acto-rit, seu Procuratoris postulatione, Prin-cipem Orangium, Comitem Ludovicum Nasovium ejus fratrem, Comitem No-ochbratanum, Burgensem, Culenburgium, Dominum Bredenrodiūm, plureſque alios, in ius vocari, & cordā ad-eſſe, intra ter quatuordecim dies Al-banus jubet. Horum nonnulli, inter quos præcipui, Orangius, & Noeſtratanus, apologiis scriptis, preloquio ex-eufiſi, cauſam suam tutantur, alle-gantque, se neque legitimi, neque co-rām Judice competente citato; debuiſſe enim, ut potè aurei velleris torquatos Proceres, à Sodalibus, fratribusque torquati Ordinis Equitibus judicari. Hæc, pluraque alia privilegia citant, & se judicia coram Imperatore, aut aliis Principib⁹ Judicibus, non preoccupa-tis, libenter adfuturos offerunt, ut lati⁹ in apologiis, Typographorum ope-ra editis, videre licet.

XVI. Verūm, quod Orangius, Nas-ſovi⁹, ac alii in ius vocati sunt; non hoc anno, sed sequentis dumta-xat initio, factum fuisse plures aſſerunt, noſque ſuo loco dicemus. Iſta autem ex Haræo merito hic fuisſus apponenda duximus, quod ex iis agnoscatur, jam penē, Parmentis dexteritate, ſedi-tionum Belgicarum extinctum ignem, turſus excitatum eſſe, quo immenso, ac inextinguibili incendio, universa, poſtea, non Religionis minūs, quam Regis detimento, ea regio conflagra-venit.

XVII. Et quidem vel unum, demandati Albano muneris, verbum, ad Belgas perlatum, confopitos ignes ſufciare viſum eſſe, diſerte ſcripſit ad Cardi-nalem Alexandrinum, ſub die 9. Junii hujus anni Straetmannus, & ea quidem mente, ut mutato consilio, ſuadente Pontifice, Rex ipſe Belgicū iter ſu-ſup. ciperet: En eius verba: *Cum, ob cer-ta negotia, hoc mense Maii claps⁹, pro-*

A ſeſtū effem in Flandriam, & pertranſiſſem Alodium, Gandavum, Brugas & alia Flandriæ loca, & veniſſem An-tuerpiam, Mechliniam, demūm Bru-zellas, que ſunt Civitatis Ducatus Barbanter; in itinere exiſtens, diverſis vicibus Catholicos audiō, non ſatis eſſe contentos, [taceo Hæreticos] quod Dux Albanus (quem patriæ noſtra exiſtiant non ſatis affectum, ſed po-tiūs adverſantem) magnocum exercitu properet in patriam noſtram, metuantque plurimū, nō quod noſtra illuſtriflīma Gubernatrix, maxima cum pruden-tia, in ratiō animo conſtruxit; ipſe Dux Albanus deſtruas, & quas ſuperatas, atque diſtillimas bujus patriæ tempeſta-tes noſtra Gubernatrix conſtantē pecto-re, non partens corpori, neque viſa, ſe-data eſt, ac mitigavit, nō per Ducis Albani adventum cum tanto exercitu, talique poreſtate, atque commiſſione in-terturbantur, fiaſque novissimus error pejor priore. Sed veniat (ajunt) Rex noſter, qui, ſi quid reſtas, perficiat; nōd pericula ſublata ſunt, ſueque Ma-jestati Cotholica pacificus cum toto ſuo Comitatu, five milites ſint, five nobi-lis, in Patriam patebit ingressus; ſed & multo plura Illuſtriflīme Domine, & diversis audiōt murmurari, ac dici, que, ob bonum patriæ noſtra, veleum ſecretd ſua Sanctitati referri, ut de remedio ſua Sanctitas provideat opportuno; ſli-mulando videlicet Regiam Majestatem, ut huc ociū in propria veniat per-ſona.

E Et certe melius fuſſet, ut exitus comprobavit, vel Albano eam provin-ciam non demandaſſe, vel Regem ipsum in Belgium ſe contuliffe; nam corām, re-rum ſtu perspecta, eam forte ſen-tientia mutaſſet; quod nimirum rebel-lionis præterita, jamque compreſſæ radices funditū, violenlerque eſſent eradicanda, jamque penē obductas ci-catrices, ferro, & igne refricare aqum minimē duxiſſet; vel, pro temporis demūm opportunity, plura diſſimila-landa agnoviſſet. Et hoc quidem pru-dens fuerat Pontificis conſilium, ut anno præterito non ſemel diximus, diuque idcirco, ante perlatas ad ſe-Belgarum preces, ac vota, Philip-po eidem propositum, ut præterea ex epiftolis patet ad eumdem Regem, ab ipſo Pio, ineunte anno etiam datis, qua hujusmodi ſunt,

XVIII.

(Charissimo In Christo Filio nostro,
Filippo, Hispaniarum Regi
Catholico,

PIUS PAPA V.

Charissime in Christo Fili
noster &c.

*App. Co.
lib. Epist. 5.*

Cogit Nos & commissum Nobis à Deo
affidimus, & paternus erga te amor,
ea de re cum Majestate tua agere, de
qua sepius jam egimus, & quod pejore
in dies loco res Flandria esse audimus,
et impensis bortari, monere, & in-
flare, ut sine longiore concitatione, ad
eos sedandos tumultus, se secessat. Pe-
tessetam nunc Majestas tua, si ille
jerit, aut saltem in Italem primo quo-
que tempore venerit, & eò firmum
exercitum premisit, salutis ejus Pro-
vincie providere; sed si signis egerit,
tum cupid illis rebus succurrere, cum
minime poterit. Crescit in dies studio-
sis novarum rerum hominibus animus, quod
nondum Majestatem tuam te
sibi conmovere audunt; è contrario
autem debilitantur, & franguntur
Catholicorum animi, quod nondum cer-
tum ullum nuncium accepunt, se ex
Hispania discessurum. Primum borta-
mnr te, & rogamus, ac per Redem-
ptorem nostrum obsecramus, Charissi-
me Filii, ut, cum primum venienti fa-
cultatem nocti suerit, omni mora omis-
sa, in Italem venias. Quod cum venerit,
de cuncto in Flandriam commodius deli-
berare poteris. Fama ipsa interim tui
in Italem adventus, si modò matrè, ac
cum magnis copiis venerit, non pa-
rum eorum, qui in fide, & devotione
mauent, animos confirmabit, & rebel-
les, ac seditiones deterrebit. Plurimum
autem Majestatis tuae expedire censemus,
favorum tibi in hoc bello addun gere
Christianissimi Francorum Regis, affi-
nis tui, quem tibi proprieat affuturum
esse confidere debet, sicut Nos quoque in
telligentem cupimus: properet quod ipsi
quoque non parum expedit, cum Re-
gnum plenum Hereticis, & seditionis
hominibus habeat, qui essent cum he-
reticis Flandria societatem inituri, in-
cendium illud abste extingui, nè latius
serpat, & ad ipsum quaque trahatur.
Utinam perspicere planè posset Majestas
tua curam, & angorem nostrum, cum,

A tamquam ea, que oculis aspiciuntur,
eternam ruinam, que imminet, nisi
tauto periculo per se obviandum eatur. Ita-
que non contenti bit literis, bac codem
de re cum Majestate tua, quid diligenter
agere volumus Venerabilem Fra-
trem nostrum, Archiepiscopum Rossan-
ensem, Nunciū nostrum, auidissimè
aliquem certum nuncium de te in Ita-
liam venturo expellentes. Datum Ro-
ma, apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris,
die 17. Januarii 1567. Pontificis
nostrī aā. Secundo.)

Et huic sanè prudentissimo Ponti-
fici consilio acquieturum tandem
Philippum censendum est, eti non in
Belgium, in Italiā saltem nunc trai-
ciendi, nisi domestica, qua hoc anno
jam adoleverant, curse prohibuerint.
Verum, cum his distractus, His-
paniam linquere nequit, ac per Albanum
Belgii morbo mederi existimat, per
illum amplius exacerbat; nam, cum
is, ut diximus, mitioribus omnino re-
mediis posthabitis, severiorisque inge-
nii sui consiliis, non modò ea se mode-
ratione, qua usque adhuc in officio
Belgios continuat Parmensis, sepe
non gerit, sed insuper omni levitati,
actyannidis genere, & què Catholicos,
ac hereticos, vexatque ipse, & ab
exercitu suo impune concuti, vel ju-
bet, vel permittit; noientes etiam,
Belgas propè ad defectionem compulit;
quod totum elicies ex Epistola ad Car-
dinalem Alexandrinum his verbis à
Stractmanno scripta.

[Supereft [inquit] ut me conse-
ram ad militē Hispanos, qui, dum
Patriam nostram ingressi fuissent, nullam
non in rusticis nostris, eorumque
uxori, & filiis exercerent crudelitas-
tem, & inhumanitatem, Hispano, ^{bis ad fin.}
violando, & nibil majorum scelerum
omittendo, tam in Catholicos, quam
hereticos, quorum numeri admodum
est diminutus, gato antea industria sue
E Celsitudinis, nostra Gubernatrix, Il-
lustrissime Duciſſe Parmensi, maxi-
ma Hereticorum pars patria exces-
serat. Idem milites Hispani nusquam,
non tam Catholicos, quam alios, publi-
cè, privatisque oblicitant, omnes no-
stra regionis iuculatori esse Hereticos,
tam Bruxellæ, quam aliibi, eorumque
mobilia, & Regia Majestate ipsi adscrip-
pos, antequam crederent ex Hispanis
& Italiā; immobilia vero ad Regiam
Ma-

Majestatem deuota esse. Quæ jactatio maxima est malorum apud Nos occasio, præfertim inter Hispanos, & Catholicos, & à paucis diebus obortus fuit Bruxella tumultus, in quo Hispani occiderant aliquos bonos, & honestos & Catholicos cives, nil tale optantibus; sed tandem res sedata fuit. Die vero nona mensis præsentis, iussu, ac mandato Illustissimi Duci Albani, fuere in ipsius palacio detentii captivi Comites de Egmond, & de Horne, & quidam alius Dominus, dicitur Casembrodus, Dominus de Beerekefelde, Comitis Egmondani præcipuus Secretarius, & in aliis Civitatis eodem tempore diversi, inter quos extra Antwerpianam captus fuit Dominus de Efrado, Reliquorum nomina needum audiri. Et hæc est mutatio dextera Exelsti; nam anno elapsi, hoc tempore erat sua Celsitudo, nostra Gubernatrix, Ecclesiastici etiam viri, ac omnes Catholicos in maximo morere, ac laclu, & angustiis plurimis. Ceteri vero, & nonnulli, (ut audio) qui nunc sunt captivi, in letitia, & exultatione. Sed justus Dominus, & iustitiam diligens, qui nullum bonum relinquit irremuneratum, & nullum malum inultum. Ut avertatur indignatio, & furor ejus, ob blasphemias, & consumelas ab hereticis, sive Divina Majestati, ac prelio corpore Salvatoris nostri Jesu Christi, Domini nostri, Sancti Sacris, ac Santissimi Dei, ac imaginibus, & quibusvis aliis, ad Divinum cultum pertinentibus, irrogatis, à patria nostra pluribus, & sanguinis lacrimis est deprecandum; ut, sedatis tumultibus, & explosis erroribus, Ecclesie Catholicæ sanctam pacem elargiri dignetur. Bruxellæ 14. Septembris 1567.) Sic Epistola.

Ducissa autem Parmensis, cdm post Albani adventum, à regimine se penitus amatam agnoscet, à Regge veniam petiti, è Belgio demum in Italianam se conferendi, nec difficultè impetravit; & licet tunc apud Regem caufaretur, non modicè rebellium auctoribus aditum præbuisse mitem ejus gubernandi rationem; tamè culpa tunc dissimulata, à futuris eventibus penitus deindè delenda: & honorarii, regalibusque muneribus, magna vide licet pecuniarum summa, & annuis aliquot redditibus decorata, in Italianam redit, magno sui, Belgis omnibus re-

A lieto desiderio, quos, priusquam abiret, iterum, atque iterum, ut ad Catholice Romanæ Eccleziæ, ac Regis obedientiam redire, vel in ea persistere vellent, enixè deprecata est,

Quæ ad Cardinalem Alexandrinum Stratmanus scripti, ista confirmant (-Ceterum, ejusdem supt verba) Illustissime Domine, quod in presentiarum scribam non occurrit, nisi quod, ex discessu sue Celsitudinis tota nostra inferior Patria, nobiles, ac ignobiles, à maximo usque ad minimum, omnes maxime confetti sunt mortore, venerantes Divinam in ipsa sapientiam, qua horridas nostræ patriæ, ac regionis tempestates pristine restituerat tranquillitat. Sed plurimum conflatitur suam Celsitudinem, quod post, sancto desiderio, impetratam a Catholicæ Majestate Ucentiam (quam justis de causa mota tam serventer, ac inflanter efflagitavit) relinquat nostram regionem, etiam per aliquot menses, ante Illustissimi Ducis Albani adventum, in pristine Religionis observantia, ac Catholicæ Majestatis obedientia. Rogo utrum Aktissimum, ut quæ, mediante sua Celsitudine, optimè, ac feliciter, in Dei laudem, ac fidelis favorem, erant consumata, in melius semper proficiant & ce Bruxellæ 25. Novembris 1567.

Interim haud prætermittendum, quod, cum Parmensis ipsi adhuc in Belgio subsisteret, ac armorum vi, nobiles, quos recensuimus, de Hæreticis triumphos reportasset; horum nuncium ad Pium delatum, ineffabili quadam ipsum latitia afficerat, idemque, ut habemus ex authenticò M.S. Codice celebri Christianæ Bibliothecæ, ad debitas Deo, pro insigni collato beneficio, gratias persolvendas, die decima quarta Januarii hujus anni (postridiè nempe post nuncium acceptum) senex licet, & viribus frætus, nil hyemis veritus intemperie, septem Ecclesiarum Urbis iter conficere voluit. Nec muneri suo defuit, quin undique exurgentibus in Belgio ne farias hæretes, cum armis temporibus decertabatur, spirituali quoque ac Apostolico munrone feriret; nam Kal. Octobris hujusmodi anni Constitutionem edidit; que hujusmodi est:

PIUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei, ad futuram
rei memoriam.

*Exter. inf.
eris in alia
Bolla Urb.
VIII. Conf.
284. In mem.
ueni.*

EX omnibus afflictionibus, quas, in hoc loco à Domino constituit, tamen tunc usque tempore justinemus, ille animum nostrum praecepit cruciatur dolor, quod Religio Christiana, tantis jam pridem turbibus agitata, novis, quotidie propositis opinionibus conflectetur, Christique populus, antiqui hostis suggestione dissecetur, in alios, atque alios errores passim, & promiscue deferaatur.

Quantum verò ad Nos attinet, totis viribus conanmur, ut illi, simulantes profligant, penitus opprimantur; Magno enim mærore afficiuntur, quod plerique, spestate aliquin probitatis, & doctrinae, in variis sententias, offendit, & periculi plenas, tūm verbo, tūm scriptis, prorumpunt, deque eis, etiam in Scholis invicem controvèrsiantur, cuiusmodi sunt sequentes. Nec Angeli, nec primi hominis abdūt integrum merita, recēdunt vocantur gratia. Si-
cū opus malum, ex natura sua est mortis eternæ meritorium, sic bonum opus, ex natura sua, est vita eterna meritorium. Et bonis Angelis, & primo homini, si in statu illo perseverasset usque ab ultimum vite, felicitas esset merces, & non gratia. Vita eterna homini integro & Angelo promissa fuit, D intuitu bonorum operum, & bona opera ex lege naturæ ad consequendam illam per se sufficiunt. In promissione facta Angelo, & primo homini continetur naturalis iustitia constitutio, quā pro bonis operibus, sine alio respetu, vita eterna iustus promittitur. Naturæ lege constitutum fuit homini, ut, si in obedientia perseveraret, ad eam vitam pertransiret, in qua mori non posset. Primi homini integri merita fuerunt prima creationis munera, sed iuxta modum loquendi Scriptura Sacra, non recēdunt vocantur gratia, quo sit, ut tantum merito, non etiam gratia debeant nuncupari. In redemptis per gratiam Christi nullum inveniri potest bonum meritum, quod non sit gratia indigne collatum. Dona concessa homini integro, & Angelo, forsitan non improbanda ratione possunt dicigratia;

Annal. Eccl. Tom. 22.

A sed quia secundum usum Sacre Scripturæ, nomine gracie, ea tantum munera intelliguntur, quæ per Jesum Christum male merentibus, & indignis conferuntur; id est neque merita, nec merces, que illis redditur, gratia dici debet. Solutio pœnae temporalis, que, peccato dimisso, sapè remanet, & corporis resurrectione propriæ non nisi meritis Christi adscribenda est. Quod pīd, & justi in hac vita mortali usque in finem conversati, vitam consequimur eternam; id non propriæ gratiae Dei, sed ordinationi naturali, statim initio creationis constituta, iusto Dei judicio deputandum est. Neque in hac retributione bonorum ad Christi meritum respicitur, sed tantum ad primam institutionem generis humani, in qua, lege naturali institutum est, ut justo Dei judicio obedientie mandatorum vita eterna reddatur. Pelagius sententia est opus bonum citrā gratiam adoptionis factum, non est Regni Cœlestis meritorium. Opera bona, a filiis adoptionis facta, non accipiunt rationem meriti ex eo, quod sunt per spiritum adoptionis inhabitantem corda filiorum Dei, sed tantum ex eo, quod sunt conformia, legi, quodque per ea præstatur obedientia legi. Opera bona iustorum non accipient, in die judicis extremi, ampliorem mercedem, quam justo Dei judicio mereantur accipere. Ratio meriti non consistit in eo, quod qui bene operatur, habeat gratiam, & inhabitantem Spiritum Sanctum; sed in eo solum, quod obedit Divine legi. Non est vera legis obedientia, quæ fit sine Charitate. Sentiant cum Pelagio, qui dicunt esse necessarium ad rationem meriti, ut homo per gratiam adoptionis sublimetur ad statum Deificum. Opera Catechumenorum, ut fides, & pénitentia, ante remissionem peccatorum facta, sunt vita eterna merita, quam vitam ipsi non consequentur, nisi prius præcedentium delictorum impedimento tollantur. Opera iustitia, & temperantia, que Christus fecit, ex dignitate personæ operantis, non traxerunt maiorem valorem. Nullum est peccatum ex natura suaveniente, sed omne peccatum meretur pœnam eternam. Humanæ naturæ sublimatio, & exaltatio in consortium Divina naturæ debita fuit integratæ primæ conditionis, & non proinde naturalis dicenda est, & non

supernaturalis. Cum Pelagio sensiunt, qui textum Apostoli ad Rom, 2. Gentes, que legem non habent, naturaliter quo legis sunt faciunt, intelligunt de gentibus, fidei gratiam non habentibus. Absurda est eorum sententia, qui dicunt, hominem ab initio, dono quodam supernaturali, & gratuito super conditorem nature sue fulsis exaltatum, ut Fide, Spe & Charitate Deum supernaturaliter coleret. Avant, & otiosis hominibus, secundum insipientiam Philosophorum, excoigitata est sententia, que ad Pelagianismum reicienda est, hominem ab initio sic constitutum, ut per dona, nature superaddita, fuerit, largitate Conditoris, sublimatus, & in Dei filium adoptatus. Omnia opera infidelium sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vitia. Integritas prima creationis non fuit indebita humana nature exaltatio, sed naturalis ejus conditio. Liberum arbitrium, sine gratia Dei adiutorio, non nisi ad peccandum valet. Pelagianus est error dicere quod liberum arbitrium valet ad ullum peccatum vitandum. Non solum fures sunt, & latrones, qui Christum, Viam, & Ostatum veritatis, & vita negant; sed etiam quicumque allundet, quam per ipsum in viam justitiae, (hoc est ad aliquam justitiam,) concendi posse docent. Aut tentationi ulli, sine gratia ipsius adiutorio, resistere hominem posse, sic, ut in eam non inducatur, aut ab ea non supereretur. Charitas perfecta, & sincera, que est ex corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, tam in Catechumenis, quam in penitentibus, potest esse sine remissione peccatorum. Charitas illa, que est plenitudo legis, non est semper conjuncta cum remissione peccatorum. Catechumenus iustus, recte, & sancte vivit, & mandata Dei observat, ac legem implet per Charitatem, ante obtentam remissionem peccatorum, que in Baptismi lavacro demum percipitur. Disfingit illa duplicitas amoris, naturalis videlicet, quo Deus amat, ut auctor naturae; & gratuita, quo Deus amatur, ut Beatisficator, vano est, & commentitia, & ad illudendum Sacris Literis, & plurimi veterum testimoniorum excoigitata. Omne quod agit peccator, vel servos peccati, peccatum est. Amor naturalis, qui ex virtutibus nature exortitur, ex sola philephola,

A per elacionem presumptionis humanae, cum iniuria Crucis Christi defenditur a nonnullis Doctoribus. Cum Pelagio sentit, quod boni aliquid naturalis, hoc est, quod ex natura soli viribus ortum dicit, agnoscit. Omnis amor creature rationalis, aut virtuosa est cupiditas, qua Mundus diligitur, que a Joanne prohibetur, aut laudabilis illa Charitas, qua per Spiritum Sanctum in corde diffusa Deus amat. Quod voluntarii sunt, etiam si necessarii sunt, libere tamen sunt. In omnibus suis actibus peccator servos dominante cupiditatibus libertatis modus, qui est a necessitate, sub libertate nomine, non reperitur in Scripturis, sed solum nomen libertatis a peccato. Injustitia, qua iustificatur per Fidem impius, confitit formaliter in obedientia mandatorum, que est operum iustitia, non autem in gratia aliqua, anima infusa, qua adoptatur homo in filium Dei, & secundum interiorum hominem renovatur, ac divine naturae consors efficitur, ut sicut spiritum Sanctum renovatus, deinceps bene vivere, & Dei mandatis obedire possit. In hominibus penitentibus, ante Sacramentum absolutionis, & Catechumenis ante Baptismum, est vera iustificatio, separata tamen a remissione peccatorum. Operibus plerisque, que a fidibus sunt, solum ut Dei mandatis pareant, cuiusmodi sunt obediens parvibus, depositum reddere, ab homicidio, a furto, a fornicatione abstineere, iustificantur quidem homines, quia sunt legis obedientes, & vera legis iustitia, non tamen illi obtinent incrementa virtutum. Sacrificium Missae, non alia ratione est Sacrificium, quam generalis illa, qua omne opus, quod fit, ut, Sancta societate Deo homo inbeat. Ad rationem, & diffinitionem peccati non pertinet voluntarium, nec diffinitionis questionis est, sed cause, & originis, utrum omne peccatum debet esse voluntarium. Unde peccatum originis vero habet rationem peccati, sive ulla relatione, ac respectu ad voluntatem, a qua originem habuit. Peccatum originis est habitualis parvulus voluntate voluntarium, & habitualiter dominatur parvulo, eo quod non gerit contrarium voluntatis arbitrium. Et ex habituali voluntate dominante sit, ut parvulus, discedens sine regeneratione Sacramento, quando usum rationis consuetus

erit, actualiter Deum odio habeat, A Deum blasphemet, & legi Dei repugnet. Prava desideria, quibus ratio non consentit, & qua homo invitus patitur, sunt prohibita precepto: Non concupisces. Concupiscentia, free lez membrorum, & prava ejus desideria, qua inviti sentiunt homines, sunt vera legi inobedientia. Omne scelus ejus est conditionis, ut suum authorem, & omnes posteros eo modo inficere possit, quo infecta prima transgredio. Quantum est ex vi trasgressionis, tantum meritorum malorum a generante contrahunt, qui cum minoribus nascuntur visibili, quod cum majoribus. Difinitio bæc sententia, Deum homini nihil impossibile præcepisse, falsè tribuitur Augustino, cum Pelagii sit. Deus non potuisse talis ab initio creare hominem, qualis nunc nascitur. In peccato duo sunt, a Elia, & reatus: transiente autem alia, nihil manet nisi reatus, sed obligatio ad panum. Unde in Sacramento Baptismi, aut Sacerdotis absolutione, propriè reatus peccati dumtaxat tollitur, & ministerium Sacerdotum solum liberat a reatu. Peccator penitens, non vñificatur ministerio Sacerdotis absolucionis, sed a solo Deo, qui penitentiam suggerit, & inspirans, vñficiat eum, & resuscitat; ministerio autem Sacerdotis solum reatus tollitur. Quandò per elemosinas, atque pietatis opera Deo satisfacimus, pro pénitentiis temporalibus, non dignum premium Deo pro peccatis nostris offerimus, sicut quidam errantes automanz; (nam aliqui esse mus, sed aliquid aliqua ex parte, redemptores,) sed aliquid facimus, cuius inculta, Christi satisfactio nobis applicatur, & communicatur. Per passiones Sanctorum, in Indulgencias communicatas, non propriè redimuntur nostra delicta, sed per communionem Charitatis, nobis corum passiones impersuntur, ut digni simus, qui prelio Sanguinis Christi a panis, pro peccatis debitis, liberemur. Illa Doctorum distinctione, Divina legis mandata bisariam impleri, altero modo, quantum ad præceptorum operum substantiam tantum, altero, quantum ad certum quemdam modum, videlicet secundum quem valente operantem perducere ad Regnum eternum, (hoc est ad modum meritorum,) commentaria est, & explodenda. Illa quoque distinctione, qua opus dicitur bisarium bonum; vel quis

ex obiecto, & omnibus circumstantiis re-
stum est, & bonum, (quod moraliter bonum appellari conuerit,) vel quia est meritorium Regni eterni, eo quod sit a vivo Christi membro, per spiritum Charitatis, reiicienda est. Sed illa distinc-
tio duplicit justitiae; alterius, qua sit per spiritum Charitatis inhabitantem; alterius, que sit ex inspiratione quidem Spiritus Sancti, cor ad penitentiam ex-
citant, sed nondum cor inhabitantis, & in eo charitatem diffundentes, qua Divina legit justificatio impleatur, si-
militer relictur. Item illa distinc-
tio duplicit vñficationis, alterius, qua vñficiatur peccator, dum ei penitentia, & vita novae propositionum, & in-
choatio per Dei gratiam inspiratur; alterius qua vñficiatur, qui verè justifi-
catur, & palmae vivus in Vice Christi efficitur, pariter commentitia, est, & Scripturis minime congruent. Non
nisi Pelagiano errore admitti potest usus aliqui liberis arbitrii bonus, sed non malus; & gracie Christi injuriam facit, qui ita sentit, & docet. Sola vio-
lentia repugnat libertati hominis natu-
rali. Homo peccat, etiam damnabiliter, in eo, quod necessario facit. Insiden-
tia purè negativa in his, quibus Christus non est praedicatus, peccatum est.
Justificatio impi sit formaliter per obe-
dientiam legis; non autem per occultam communicationem, & inspirationem gratis, que per eam justificatos faciat implevit legem. Homo existens in pecca-
to mortali, sed in reatu eternæ damnationis, potest habere veram Charita-
tem, & Charitas, etiam perfecta, po-
tentia confidere cum statu eternæ damnationis. Per contritionem, etiam cum Charitate perfida, & cum voto susci-
plendi Sacramentum conjunctam, non remittitur crimen extra casum necessita-
tis, aut Martyris, sine actuali suscep-
tione Sacramenti. Omnes omnino Ju-
storum afflictiones sunt ultiōes pecca-
torum ipsorum; unde Job, & Martyr-
es, que passi sunt, propter peccata sua passi sunt. Nemo, præter Christum, est ab origine peccato originali, bini B. Virgo mortua est propter peccatum ex Adam contractum, omnesque ejus affli-
ctiones in hac vita, sicut & aliorum ju-
storum, fuerunt ultiōes peccati actuali, vel originali. Concupiscentia in re-
natis, relapsis in peccatum mortale, in
quibus jam dominatur, peccatum est,
sicut

sicut & alii habitus pravi. Motus pravii concupiscentia, sunt pro statu hominum vitiati, prohibiti precepto: Non concupiscet, unde homo eos sentiens, & non consentiens, transgreditur preceptum, Non concupisces, quamvis transgressio in peccatum non deputetur. Quamdiu aliquid concupiscentia carnalis in diligente est, non facit preceptum. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Satisfactiones laboriosae justificatorum non valent expiare de condigno panam temporalem, restantem post culpam condonatam. Immortalitas primi hominis non erat gratia beneficium, sed naturalis conditio. Falsa est Doctorum sententia, primum hominem posuisse a Deo creari, & institui sine iustitia naturali.

Quos quidem Sententias, stricto cordam Nobis examine ponderata, quaque nonnulla c. aliquo pacto subsineri possent, in rigore, & proprio verborum sensu, ab assertoribus intento, hereticas, erroneas, suspectas, temerarias, scandalosas, & in pias aures offendentes immicentes, respectives, ac quaecumque super illi, verbo, scripcoque emissa, presentium auctoritate damnamus, circumscribimus, & abolemus: deque istud, & similibus postib[us]c, quoquo potest loquendi, scribendi & disputandi, facultatem quibuscumque interdicimus. Qui secundū fecerint, ipsos omnibus dignitatibus, gradibus, honoribus beneficiis, & officiis perpetuū privamus, ac etiam inhabiles ad quaecumque decernimus; vinculo quoque anathematis eo ipso innodamus, d quo nullus, Romano Pontifice inferior, valeat ipsi, excepto mortis articulo, liberare.

Ceterum, ut jam committi, his de rebus, tumultus, & contracta odio faciliter comprimi possint, simulque animarum salutis plenius consulatur, Dilectio Filio nostro, Antono, Tit, S. Bartolomei in Insula Presbytero Cardinali, Granvellano nuncupato, per Apostolica scripta mandamus, ut ipse quid, ad perpetuam dictiarum sententiarum, & scripturarum abolitionem, quid, ad arcendo hujusmodi proloquia, & disputationes, quid denique, ad unionem, & pacem, cum communī omnium, & Ecclesie Catholice satisfactione, componendam, factō opus sit, in primis diligenter expendat; deinde in his omnibus, quā, pro communī salute, tran-

quillitate, & honore optimum judicaverit, salvo semper Ecclesie predicta unitate, etiam per alium, siue alios, fide, doctrina, & religione prestanter, ocyd exequatur, faciatque quidquid decreverit inviolat ab omnibus observari. Contradictores quoque sibi, per censorias & penas predictas, certaque juris, & facti remedia opportuna, appellatione postposita, competescendo; Invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis. Non obstantibus, quod forsan aliquibus ab Apostolicis suis Sede indultum, quod interdicti, suspendi, vel excommunicari non possint, per literas Apostolicas, non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem, & quibuslibet aliis privilegiis, exemptionibus, indulgentiis, & Literis Apostolicis, specialibus, vel generalibus, quorumcumque tenorū existant, per quæ praesentibus non expressa, vel totaliter non inserita, effectus praesentium impeditur valeat quomodolibet, vel differri, & de quibus, eorumque totis tenoribus, de verbo ad verbum habenda sit in nostris literis mentio specialis.

Nulli ergo omnini hominum licet banc paginam nostrę damnacionis, circumscriptiōnis, abolitionis, interdicti, decreti, & mandati, privationis, & innovationis infringere, vel rei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumperit, indignantem Omnipotentem Deum, & BB. Petri, & Pauli Apostolorum ejus, se noverit incursum.

Datum Romæ, apud S. Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ 1567. Kal. Octobr. Pontif. nostri anno secundo.)

Toto orbe celeberrima hac Bulla est, quam usque adhuc, miris modis, impetrere, calumniari, ac deicere, Janifenistis constituntur, Minoritarumque, ac Jesuitarum fraudibus à Pio, non se satis à malevolentibus susurribus prævenire, extortam edicunt.

Ortum autem suum tantorum errorum mala soboles ista habuerat, in Universitate Lovaniensi, circa annum 1551. ex duobus potissimum infaelicibus Progenitoribus, Michaeli nimirum Bajo, & Joanne Hassellio, qui alias Joannes Lovanii dictus fuit, seu à Lovanio; viris sancte, ut concors est

est omnium Scriptorum assertio, & Bulla ipsa innuit, doctis, & saltem, in specie, apprime piis; quique in Sanctorum Patrum, & praecepit Augustini doctrinā ita se versatos jactarent; ut communem Scholasticorum sententiā & loquendi modum passim spernērent, ac pro nihilo ducerent. Porro ista, & alia, ad idem spectantia, ex verbis ipsius viri undequaquam eximiū, harumque rerum sui temporis peritissimi (ut pote qui in Universitate eadem Lovaniensi, iisdemque temporibus, diu fuerat commoratus) Doctoris Andreæ Fabritii, Protonotarii Apostolici, & Duciis Bavariae Romæ, apud Apostolicam Sedem Oratoris, plenius discere juvabit. Hic siquidem, de mente Januarii 1580. proximè ab Urbe discessurus, dum per sacram Romanam Inquisitionem, Gregorij XIII. iussu, Processus contra Bajum fabricaretur, coram Cardinali Sancto Severino, Generali Inquisitore, & Notario constitutus esset; tria folia, à se dictata, suaque propriâ manu subscripta, exhibuit, juramentoque delato testatus est in illis contenta vera esse, seque pro veritate dixisse, ex causa scientia, & publica in ea Universitate fama; qua hic proferimus.

Anno 1551. Michael Bajus, Theologus Magister, unde cum Joanne Hefeli; quo tempore praeceps Theologi Academie Lovaniensis ad secundam Congregationem Concilii Tridentini profecti erant, cuperunt in vulgus spargere nova Religionis Dogmata, & abstrusas quasdam opiniones, quibus Lutheranorum scela placitam adjuvari videtur. Unde, non tantum in Lovaniensi Academia, verum & aliis in locis grave scandala fuit commota. Qac ret Parisiensis Theologos, utpote Belgio viciniores, excitatavit, ut censoriam notam interponerent, & in multis capitibus illam innovationem condemnarent. Procedente vero tempore, cum flamma sequaces longi processerent, anno 1566. Salmanticensis, & Complutensis Academicis libris præfati Michaelis diligentius excusatis, plurima etiam annotarunt, que manifestam heresim sapienti. Neque multo post, Sanctissima memoria Pius V. abbatis doctrinorum virorum in Itilia judicis, aduersus eandem innovationem gravem Bullam edidit. Tantis auem judicis pereussut Michaelis

Bajus, non solum suos errores non correxerat, verum etiam longius progressus, in articulo *Justificationis*, Concilii Tridentini doctrinam arrodere, & convellere non dubitavit. Cujus eidem rei gravissimus testis est Reverendus vir, Iodocus Tiletanus, gai, usqæ ad existum vitæ, pro Catholica, & Concilii Tridentini doctrina, contra innovationem Michaelis Baii fortissime depugnavit, magnamque laudem, dum præsens Concilium Tridentino adfuit, ob insignem doctrinam, & pietatem consecutus est. Illius igitur vidi quasdam chartas, propria ejusdem manu descriptas, & inter se tera, que, de perverbia, & scandalo Michaelis Baii doctrina ibidem annotabantur, hec, que sequuntur, ad verbum descripta fuerunt.

Anno 1566. mensi Novembris nova alteratio orta est super Decreto VIII. sessi. 6. Concilii Tridentini, in quo decernitur, quod nihil eorum, que justificationem præcedunt, sed fides, & fidei opera, ipsam *Justificationis* gratiam promerentur. Dicere enim Michaelis non erubuit in publica disputatione, hoc Decretum esse inlitteret, & incircumspicitissimum, & Autores Decreti non facili animadvertisse doctrinam B. Augustini in Epistola 106. in quo diebat, Augustinum, dum tradit justificationem esse gratuitam, intellectisse totam justitiam; non autem partem aliquam justitie, utpote remissionem peccatorum; vel justitiam, que cum remissione peccatorum donatur, non dari propter aliquod precedent meritum. Nam dicit Augustinus, quod remissio peccati non est sine aliquo merito fidelis, vel orationis; sed non adserit bonus vir, potius Augustinum tam tenacem rationem meriti ibi agnoscere, ut diceret dicat, illi merito non respondeat aliquam mercedem. Et certè hoc meritum, quod agnoscit in fide, respectu remissionis peccatorum, mox Augustinus interpretatur esse impetrationem, cui nullum respondet propriæ dictum debitum, ut manifestum est. Eodem tempore illud quoque addidit, augmentum justitie non cadere sub meritum propriæ dictam, contra expressissimum eamem in eadem sessi. 32., & sententiam Jacobi: Abram ex operibus justificatus est; dicebat, non insinuare incrementum justitie ex operibus comparatum; sed dicebat, sensum Jacobi esse, Abra-

^{1667.} ^{2.}
Abraham esse à Deo habitum, declaratum, & pronuntiatum iustum, ex operibus; contra expressum doctrinam Decreti 10. in eadem fessi. hominei justificatores in justitia accepta, cooperante fide, bonis operibus, crescere, & magis justificari, secundum illud Jacobi, videlicet: Quoniam ex operibus justificatur homo, & non ex fide tantum. Et Jacobus palam dicit, suppletam esse Abraham priorum justitiam per opera ejus. Ex operibus, inquit, Fides consumata est, & impleta est Scriptura, que dicit: Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad justitiam.

Vide obsecro, quād sint hæc incircumscripē dicta, & consideretur, obsecro, quid scriptum sit proemio sextæ Sessionis: Distinctiūt inibemus, nè deinceps audeat quisquam aliter credere, aut docere, quām præsenti decreto statuit, ac declaratur. Et in can. 32. Anathema ei dicatur, qui de merito incrementi justitiae aliter jentit, quām Canon habet.

Vide quoque fessi. 25. cap. secundum, ubi præcipitur omnibus Universitatibus, ut Canonci, & Decreta Sanctæ Synodi integrè recipient, ad eorumque normam Magistri, Doctores, & alii, ea, quæ Catholice Fidei sunt docant. & interpretentur, & ad hoc solemnī jureamento se obstringant. Hoc tenuit D. Thelutani in suis illis chartis, de quibus supra.

Retulit prætera mibi Reverendus Episcopus Ruremundensis, Guilelmus Lin. Danus, quodd' hucusque progressa sit illa Michaelis innovatio, ut inter ejus complices, & discipulos, non sita pridem, in qua questionem experit revocari. Utrum Summus Pontifex sit Universitatis Ecclesiæ Pastor.

Qualis verò fructus ex hoc impietatis seminario, per totos viginti octo annos, succreverint, quilibet facile estimaverit. Multi certè pī, & graves viri, bac ne eam induerunt persuasōnem, ut affirmare non dubitant, hanc non esse postremam causam, ob quam Deus permisit, tot flagella in Provinciis Belgicis, Regi Catholico subiecti, inundare. Tantam verò Theologorum Lovaniensem Scholam, jampridem per universum Belgium obtinuerat autoritatem, ut ex hac propemodum sola, undique cooptarentur Ecclesiæ Pastores. Ibi igitur novo illo doctrina fer-

mento à suis Magistris imbuti, quid aliud efficere potuerunt, quām ut corrumperetnr totum?

Cum verò Pius V. bule rei remedium, Bulla quadam de super edita, constituisset, preclaram fandū novavit operam Illustrissimus Cardinalis Granvellanus, tamquam illitus Loci Ordinarius, cuius etiam studio factum est, ut Bulla illa Pii V. publice in Scholis legeretur, ipso Michaelo Baio præsente, primario sententiarum illarum Autore, sed mindi efficax fuit istud remedium, præsertim auctoritate docendi eidem relīcta. Ita enim ipso temporis progres-
^Bsu facilitiū se rursum insinuare, & sua inventa tegere potuit. Neque hic ignavos habuit discipulos, qui passim dilittarent, injuriam Magistro fuisse faciliū. Imperitos etiam fuisse Monachos, his enim Bullam Pontificiam ascribebant quād ut assequerentur mentem suū præceptoris. In summa, variis calumnias, non tantum aliquos Universitatum; ve-

rūmetiam Summi Pontificis, aded clusa est auctoritas, ut deficiensibus veteris doctrine propagatoribus, ille novorum dogmatum fabricator, solus propemodum triumpbare vedeatur. Hanc etiam mercedem sue opere consecutus, ut titulo Cancellerii exornetur, & primam dignitatem in ea Universitate obtineat. Ceterum, morbo ex indicis utcumque perspecto, Sedi Apostolica minùs difficile fuerit, de opportunis remedii delibera-
^Crationem suscipere.

Ego Andreas Fabritius, Proto-notarius Apostolicus manu propria subscripsi.

In eodem processu relatio alia non absimilis P. Roberti Bellarmini, Societatis Jesu Doctoris, Lovani, olim, tunc Roma in Collegio Societatis ejusdem Sac. Theol. professoris, deinde sub Clemente Octavo S. R. E. Cardinalis, legitur, cuius initium hujusmodi est: Ante annos circiter 30. capit Lo-

vani nova quedam doctrina, de Gra-
^E Codicis 47.
cia, Justificatione, Meritis operum, aliisque id genus argumentis. Author primus fuit Doctor Michael Baij, qui etiam hodie superest. Is adiunxit sibi Jo: à Lovanio, quā novam illam doctrinam mirabiliter auxit. Eos secuti sunt Thomas Gorzeus, alique nonnulli ex nouis Magistris; ex quibus unus tantum cum ipso Michaelo, quantum arbitror, vivit. Is appellatur Joannes Lensius Belle-

1567.

Belleolaus, *Theologiae professor in eadem Academia*. Opposuerunt se novis illis opinionibus D. Quuardus Tapper, Decanus, quem audio circa mortem valde doluisse, quod Joannem à Lovania ad Magisterium promovisser, Jodocus Tiletanus, Cunerus Petri, nunc Episcopus in Friesia, Frater Euthybius Leodium Franciscanus, & si qui sunt alii. Et quidem Tiletanus articulos illos collegit ex libris Michaelis, quos Pius V. Pontifex postea damnauit. Cunerus adversus eosdem articulos Librum conscripsit, quem ego legi, sed non edidit. Frater Euthybius articulos eosdem in Hispaniam primum, deinde etiam Romanum detulit, ni fallor. Parisienses quoque, articulos 15. vel 12. ejusdem Michaelis damnaverunt, ad quos ipse Apologia scripsit, quam ego legi.

Catera quæ in eodem originali subduntur, cùm ad annos sequentes pertineant, suis locis danda erunt. Minimè hic tamen pretermittenda, quæ propè finem ejusdem relationis adiiciuntur, quod Michaelis Baii qualitem, & indolem plenè exhibeant. *Vir est*, inquit, *prædictus Michael*, *magnō ingenio præditus*, & in D. Auguſtini lectione maximè versatus. *Ad hanc prudenteriam, pietatem, & humilitatem singularēm præfereſt.*) At de his inferiūs

Ex recentissis duobus proscriptarum opinionum Praeceptoribus, alter, nemp̄ Joannes Hasselius, jam vivere desierat, atqueā Pii Bulla ederetur; missus enim Tridentum, (non quidem anno 1551. in secunda convocatione Concilii, ut falso asserit Auber-tus Miraeus, in suo Auctario de Scriptoribus Ecclesiasticis pag. 49. à Carol. V. sed anno 1563. à Philippo 11. Hispaniarum Rege, in tertia, & ultima ejusdem Concilii Congregatione) ibi immatura morte præventus, Concilii finem videre non potuit. Ad unius proindè Michaelis Baii temeritatem coercendam directa Pii Bulla visa est. Porr̄ Bajum, ob percußam Apostolico hoc fulmine suam doctrinam, non statim ab ea recessisse, nec fuisset territum; quinimò in ea vindicanda persistisse, [ut innuim̄] manifeste ostendent, quæ annis sequentibus profere-mus, & ejus præfertim Epistola ad Pium ipsum, anno 1569., unā cum Apologia, transmissa, in qua, præter alia, suis locis adducenda, opinio-

A nes illas non satis fuisse discussas, antequam damnarentur, afferre audacissime non erubuit. Quod quidem impudens assertum, calumniosæ falsitatis manifeste redarguant, in primis ipsius summi Poncificis verba illa, in Bulla apposta, & à nobis supra recita, videlicet: *Quas quidem sententias strictè coram Nobis examine ponderatas*. Deinde Parisiensis, Complutensis, Salmanticensis Academicarum censuræ. Juridicum etiam, quod paulò ante protulimus, Fabritii testimonium, quo videlicet confirmatur, non nisi (*adhibitis doctissimorum Virorum in Italia judiciis*). à Pontifice sententias ipsas damnatas. Ac Cardinalis demum Granvellanus, Episcopus Mechliniensis, cui Bullæ executio a summo Pontifice, cum facultate subd'legandi, commissa fuit, ut in eadem Bulla legitur. In Epistola squidem ad Maximilianum Morillonum, sub die 13. Novembris hujusmet anni 1567. data, qua suam illi facultatem subdelegat, inter alia, ex idiomate gallico in latinum fideliter redditâ, hæc scribit. *Opera (Baii) examinata fuere à viris doctis multarum Nationum, qui unanimiter censuraurunt plures propositiones in illis repertas, eā formā, quam perspicies in ipsa Bulla Summi Pontificis, quam tibi mitto.*

Haud me latet, Gabrielem Gerberonum, celebrem, & prostitutum Jansenistam, adeoque Bajanum, novissimis his temporibus, videlicet anno 1696. Baii opera prædicta, jampridem sepulta, aliis additis haec tenus ineditis, è latebris, suo studio, & conatu, eruuisse, & sicutis typis. Colonienibus, in Hollandia, ubi è Gallia profugus & apostata delitescebat, Petri Codè Episcopi Sebasteñi, tunc illarum Missiōnum Vicarii Apostolici, eodemque furfure non leviter aspersi [ob id postea à Clemente XI. eo munere], adhuc vivens deturbatus, & demum in iniuriantem pertinaciter mortuus, Ecclesiæ suffragiis, Ecclesiastique sepultura declaratus indignus] charissimum contubernalem, publicæ luci iterum dedisse. Unā autem cum Operibus ipsis, Pontificum Bullas, aliaque, ad Baii ejusdem causam spectantia, pariter edidit, suaque in illis adnotationes & animadversiones, suo verè schismatico spiritu, ad naufragium usque refertas in-

inferuit. Inter eas autem, postquam pag. 62. secundæ partis, præfamat Cardinalis Granvellani Epistolam retulit, ad illa verba: *A virtù dotti multarum nationum*, pro adnotazione, insigni ac graviter plectenda temeritate, hæc ad marginem ponit: *Dotti, qui Scripturæ, ac Patrum sententias non noviverunt.* Quod sanè, si superis placet, retulisse solum, abunde confutasse est. Gerberonum enim, nec nomen quidem perspectum habere potuisse, vel unius ex illis plurium Nationum Doctoribus, quibus examinanda Bajana doctrina tradita est; quis ambigere vallet? Quia igitur ratione, Scripturam, ac Patres ignorasse asserrere audet, si adeò ignoravit quid scirent, ut etiam quinam essent, necsiret? Vocabat deinde doctos; at quomodo in re, de qua agebatur, docti, si Scripturam, Patresque nesciebant, quos maximè scire debuissent, & ex quorum dumtaxat scientia, inter doctos recenseri poterant? Novissè, è contra, & omnes, & singulos, quos doctos dixerunt, Pontificem Summum, Granvellanum, eosque demum omnes, quibus Bajana doctrina cibranda tradita est; Gerberonus certe diffiteri non poterit. Quia igitur ratione, posthabitis, omni exceptione majoribus, testibus illis, qui quæ viderunt, manibusque propemodum contractarunt, loquuti sunt: credendum Gerberoni uni erit, qui quemque ignoravit, blasphemavit? Et revera, quis ad indignationem non moveatur, tales audiens sycophantas, sic de se magnificè sentientes, ut quoque alias, impiis suis dogmatibus adversantes, velut ex tripode, indoctos, sacræ Scriptura & Patrum sententias ignorantes proclaimet? Contumeliaz siquidem illæ, non solos Theologos illos, qui Baii doctrinæ Censores fuere Pii V. tempore, impetrare dignoscuntur; sed alias quoque, qui anno 1564. sub Pio IV. illius Praedecessore, eandem doctrinam accurate examinaverant, quos inter, cum fuerit, ut alios studio prætereamus, Franciscus Toletus, celeberrimus Societatis Iesu Theologus, ad sacram purpuram à Clemente VIII. deinde evenitus, ut ipsemet aperte, dum esset Lovaniæ, anno 1580. coram tota illa Universitate. testatus est) audebit Gerberonus Scripturæ, ac Patrum penitus illum

dicere ignarum? Calunianam eandem, ab impudentissimo homine, non tam Italicos Sapientibus, quam præcipuis etiam, ut innuimus, Christiani Orbis Academiis & Universitatibus illatam, Parisiensi videlicet, Sorbonicæ, Salmanticensi, & Complutensi; quarum prima de anno 1560. reliqua duæ anno 1566. Baii doctrinam atro calamo; & quidem acriùs, quam deinde, hoc anno 1567. Pius V. eam damnaverit, fugillaverant, nemo non videt; adeò ut in illis neminem reperire fuerit, juxta Gerberonum, qui Patres, Scripturamque calluerit. Verùm, quis patienter feret tantam audaciam? Cui billem tam effrons, impudensque calunia non movebit, cùm præcipue præfatarum Academiarum censuræ, apud infandum ipsum Gerberonii opus, in quo per extensem simul exhibentur, videri possint?

Alia præterea necessariò, circa xxvi.

Bajum & Pianam, de qua agimus. Bullam, hic explananda noscuntur; ex quibus primum est illud, sententias in ea proscriptas, nec in prima ejusdem Bulla editione, tempore ipsius Pii, exarata, nec in secunda, cùm videlicet Gregorius XIII. eam confirmans, in alia sua inseruit; nec tandem in tertia, quandò Urbanus VIII. damnans Jansenii librum, eandem rursùs, ad verbum pariter in sua altera, quæ incipit: In eminentiæ [ex qua illa à nobis fideliter extracta fuit, quam superiùs possumus] insertam voluit. In omnibus (inquam) editiōnibus his, propositiones præfatas, nullis numeris certum est fuisse distinctas, vel notatas. Quid igitur passim, omnes & singula suis obligatae numeris offendantur, peculiare privatorum Doctorum inventum fuit, qui, nimirum, vel propriæ, vel aliorum commoditati consilentes, ea pro libitu diverserunt; unde effectum est, quid ab aliis vero septuaginta sex, ab aliis vero septuaginta novem, & quidem frequentiū, recenseantur.

Majoris autem ponderis est illa quæ Catholicos inter, ac Janenistæ, ob interpunctionem, post illam Bulle clausulam apponendam, videlicet. *Quamquam nonnullæ aliquo pacto suspireris possent, ante subsequentia illa verba, In rigore & proprio verborum sensu ab assertoribus intento, lis agitatur.* Cuncta siquidem verba hæc ita

ita conjungi debere , ut nullum prorsus interponendum sit comma , Bajani contendunt ; ita siquidem primum , & originale Bullæ exemplar , ab initio exaratum , Lovanium missum se habere : ibidemque religiosè adhuc servatum , asserunt . Quibus positis , omnium prorsus propositionum in Bulla contentarum proscriptionem , ac damnationem cludere , eos connixos esse , quis non videt ? Dato enim , quod ex eis nonnullæ defendi possint , *in rigore & proprio verborum sensu ab assertoribus intento* , nonnæ sequitur , eas nulla omnino notari posse censura ? Quis enim tam audax erit , ut censurâ aliquâ dignam estimet sententiam illam , quæ ab ipso Summo Pontifice , in rigore & proprio verborum sensu ab assertoribus intento defendi posse declaratur ? Admisso autem , quod eatum nonnullæ , censuræ cujuslibet sint expertes , & haec quidem , nullo à coeteris internoscantur , ac indicentur signo , ut revera nonn indicatori ; quis , has & illas à coeteris segregatas , nulli censuræ subiacere ; alias verò damnationis sententia ritè percussas , pronunciare audebit ? In tanta igitur rerum caligin , quæ innocentes simul , ac criminosas sententias involvit , ne forte injusta innocentibus inauratur poena : nonnè tutius erit à criminalium damnatione abstinere ? vel saltē omnes ab omni censura immunes , in rigore , & proprio verborum sensu , ab assertoribus intento , esse judicare ; & ad summum esse aliquæ censura dignas , *in sensu dumtaxat , non rigoroso , nec proprio , ac nullatenus ab assertoribus intento* ? Quæ quām insulsa sint , ne dicam fatua , nemo , nisi Bajanus , & impudentissimus Janfensiista , in similibus naniis , iudicrisque , nedum Pontificiarum Bullarum , sed Sacra quoque Scripturæ , Conciliorum , & Patrum expositionibus jam affuetus , non videt . Quemvis , ut verum fateamur , nec ipsis , qui sic loquuntur , & scribunt , sic etiam sentire putamus ; tūm quia non adeò stolidos credimus , quos quām maximè callidos , & ad fallendum vafermos experimur ; tūm etiam quia , si ita revera sentiret , ut sentiret ; se simulant , quæ , quādo causa foret , ut totis niterentur viribus suadere , Pium , in Bulla efformanda , fuisse à Baii adversariis circumventum ,

A eamque, omnino præter suam intentionem, & voluntatem, edidisse? Qui verò malis adeò artibus Pium circumvenire, ut Bullam ederer, potuerunt, & quidem, ut Bajanam doctrinam dejicerent; qua ratione hebetes adeò, ignavique fuerunt, ut à Pii sententia intactam ipsam, nullo modo percussam non intelligerent? At non intellexerint; & Bajani tantum, & Jan-senistæ, quod revera est, à Pii Bulla, nimis propter percussam Baji opiniones intelligent. Si ita sece res habet; cur quæso igitur, Bullæ ipsi sic irascuntur, ex eoque irascuntur, quod Baji sententias damnaverit, si sententias ipsas minime lexit?

Dicant præterea, in unica periodo, nullo prorsus interjecto commate, quomodo valeant hæc verba. (Quamquædam aliquo pacto) cum verbis illis (In rigore, & propria verborum sensu, ab assertoribus intento) coherere? Norunt profectò Grammatici, prima periodi verba adversativa esse; habere debent igitur, cui adversentur. Quid verò in ea periodo, extat, cui adversari valeant, nisi, que immediate subduntur verba? Consequens ergo est, ut id, quod assertur, posse aliquo pacto defendi, in rigore & proprio verborum sensu ab assertoribus intento defendi nequeat: nè dicere cogantur, penitus ineptam esse periodum illam, nullumque rectum reddere posse sensum.

Quò verò ad Bullæ originale, sine
controverso commate, in Lovaniensis
Universitatis Archivo servatum; af-
ferre ea sufficiet, quæ subtiliter, &
intime à Belgis ipsius explorata, habet
Ripalda, quæque totidem ejusdem
verbis hic duximus apponenda. Ait
ergo: *Quoniam de interpunktione no-*
bis his est cum Bajanis, a qua sensus
verborum horum totus dependet: quam-
vis & Bullæ Gregorianæ autoritate,
cujus extant etiamnum exemplaria;
& ipso tenore, verbisque Bullæ jam
satis sint convicti: opera precium tamen
visum fuit, huius commatis historiam,
ut è Belgio eam accepi, hic ab ovo re-
censere. Exemplar Bullæ, quod Roma
primum missum fuit ad Michaelm Ba-
jum, manuscriptum erat, nullaque
ut mos est Curia Romana, cum aliquid
manu describitur, habebat interpunk-
tionum notas. Unde occasionem sumptus
Ripalda, 1631. fol. 22.
n. 11.

Bajus in suum commodum sic verba Bullæ interpretandi, ut sententia damnata aliqua, in rigore & proprio verborum sensu dicerentur vere: quem Magistri sui sensum, ut clarissimi expriment ejus discipuli, à quibus Lovaniit tunc passim Bulla ista describatur, sic eam, verbit transpositi, aut addita parentesis, torruperunt, ut chartæ illæ antique, ad quas à Bajanis provocarunt, ostendant. Cùm verò, non ex illo manuscripto, sed ex altero, Romæ, auctoritate Pontificia, excuso exemplari, eandem Bullam legissent Suarez, Vasquez, Possevius, aliique Scriptores, in quo manifestum erat comma, post verba illa, sustineri possent; cum coetano Bullam in suis commentariis transfluerant. Quod indignè ferens Jacobus Jansenius, Doctor Lovaniensis, Bullæ primum discipulus, deinde Collega, anno 1618. in scholis publicis, cum rebemus querelam exclamavit, adulteratum esse Bullam Pontificis ab illi, qui comma illud adiecerint, eo quod in originali Bulla, quam tenebat manus, [tenebat autem illam ipsam manuscriptam, missam ad Bajum, in qua nulla erat distinctionis nota] nullum ejus vestigium teneretur. Quod, quæ sive factum sit, non disscito; nam, si tota Bulla nullum babebat interpunktio- ncm; cui arguendi erant, qui inter ceterat, etiam bant, quam sensus manu scilicet requirebat, apposulissent? Hæc est illa originalis Bulla, quam proferunt contra nos Bajani, & ex qua comma D istud subreptitum esse clamant. Sed iam ipso, desinet id jactare, cùm rei veritatem Apostolicæ Sedis auctoritas declaravit. Cùm enim Bullam hanc Pii & Gregorii confirmare Urbanus VIII. eamque sua Constitutione totam infere- ret, factum est tamen, ut comma illud tantum momenti à Typographo omittetur: quod, cùm in exemplaribus in Bel- gio, deinde & Colonia excusis, fuisset restitutum, hinc orta contentione, Bullæ fautores totam Urbanum VIII. Bullam in controversiam vocaverunt, Remamque, nomine Academia Lovaniensis, ea de re, Commissarios ad Sanctam Sedem misserunt; qui cùm quererentur, Constitucionem sua Sanctissimis fuisse visitatam, ejusdem Pontificis Urbani & Officij S. Inquisitionis iussa, ex Archivo Centri Officij, & ex Matrice Adolorum, quæ in eodem Archivio conservantur,

A exemplar prefata Bulla Pii V. Gregorii XIII. & Urbani VIII. transcriptum, diligentissime collatum, atque ita im- pressum, Commissariis Lovaniensibus in manus consignatum fuit, cum man- data Apostolico, ut eidem exemplari fit consignato fides adhiberetur, in quo comma illud adeò disputatam, suo loco est restitutum, adeò ut dubitari, hoc in re, de mente Pontifici jam amplius non posset. Quid si ad originalem Bal- lam libet resplicere, testatus est Eminentissimus Cardinalis de Lugo z. Octobris 1644. vidisse primum autographum ori- ginale Bullæ Pii V. non in Regeslo, in quo à scriptoribus Apostolicis Bullæ de- scribuntur, in quo nulla solent inter- punctiones apponi, sed in ipsius auto- grapho illius Cardinalis, qui iussu ejusdem Pii Bullam concepit & extendit, secundum mentem Pontificis; & inspe- xisse diligenter, quomodo se haberent interpunctioe in contextu ipsius censu- ra; ac deprehendisse, quod, post illa verba: Quamquam nonnullæ carum aliquo pacto sustineri possent; ante illa, quæ immediatè sequuntur; in rigore & proprio verborum sensu, interpositum erat comma, seu virgula disjunctiva eorumdem verborum. Hucunque Ri- palda.

Gerberonus in septuaginta male sa- no Causa Bajanæ opere, parte 2. pag. 236. prefatum Cardinalis de Lugo te- stimonium unâ refert, reliquaque contendit; Jansenistico verò more, in relatione mendacem, ac infidelem, in responso auiem temerarium, ac impudentem se prodit. Scribit siquidem, Cardinalem de Lugo, in ipso Francisci Toleti autographo, comma, post verbum, possent, se vidisse testatum es- se, cùm tamen de Lugo, in authogra- pho Cardinalis illius, qui Pii V. iussu Bullam concepì, & extendit, se vi- disse tantum testatus fuerit. Et quidem, cui, nili stolido, ac inertii suadere Gerberonus poterit, Cardinalem eum, cui exarandi Bullam sub anno 1567. à Pio editani, provincia demandata est, Franciscum Toletum esse potuisse, qui post annos tantum viginti sex, à Cle- mente VIII. sub anno 1593. inter Car- dinales adscriptus fuit? His inconditis, ac falsa alia plura Gerberonus addit, quæ cùm nostrum non sit hic singillatim reliquere, allis idcirco refutanda relin- quimus.

Præterire tamen , nec possumus . A nec debemus , non omnes reverā in Pii Bulla relatas , damnataisque sententias in Operibus Baii *editis* reperiri , sed eorum aliquas ipsiis Operibus ab illo insertas ; aliquas solū ab eo in scholis suis dictatas ; aliquas demū fortē ore dumtaxat prolatas ; quod quidem , non ut alii usque adhuc , conjectura tantum , eruimus , sed expressis verbis notatum reperimus in ipso Originali Processu , contra eundem Michaelem Bajum , Gregorii XIII. jussu , sub anno 1580. ut diximus , confessio , cui hujusmodi titulus est . *Processus contra Michaelem Baii , Decanum Lovaniensem , & ejus Sc̄ttatores , super quibusdam novis opinionibus , per ipsum Machaerem , tam in publicis disputationibus , quam suis libris , & scriptis editis , assertis.*

Quod ad ipsos Bajanos attinet , ex quibus nostri temporis Jansenistæ , ab ipso propemodum ortu suo , ed , ut diximus , summa illorum impudentia peryenit ; ut referente Ruremundensi Lindano , & Fabricio teste , Baii Discipuli , in questionem vocare contendent : *An summus Pontifex Universalis Ecclesiæ sit Pastor ? ex quo deinde elicitum illud , ut primi tantum Episcopi nomine , ac prærogativa prædictum ornatumque eundem Romanum Pontificem velint ; ita ut primus tantum inter pares , ac aquales , jus in cœterarum Ecclesiæ regimine nullum obtineat , ac in messem alienam manum extendere propemodum judicandus sit , si , vel in scio , vel invito , Docebis alicuius Episcopo , pastoris munus aliquod obire voluerit . Quæ , quantum à Catholicæ veritate sint aliena , etiam si cœtera decessent , & dicta , & Catholicorum scripta ; imo ipsorum , hoc ferme tempore , tam in Anglia , quam in Belgio , pro ea afferenda , effusus sanguis , abunde demonstrant ; ut ex nostris , ac prædecessorum nostrorum Annalibus manifestissime patet . Quis enim ad eò vecors , insanusque erit , ut existimet , innumeros eos Martyres , qui , novissimis hisce temporibus , pro vero dogmate Primatus S. Petri occisi sunt , sc̄ti sunt , in occisione gladii mortui sunt [etiam si oris confessione palam id professi non fuissent] innumera ea pertulisse tormenta , vitamque dedisse , ut primum tantum inter pares Pontificem Summum afferent ; Primatusque (inquam) isto ceremoniali tantum*

honestarent ? Ut verum tamen fateamur , cùm Bajani ista effutre cooperunt , licet multò deteriores in Apostolicam Sedem blasphemias Lutherani , Calvinistæ , Zuiglianique evomuissent ; inter ipsas nihilominus , *hoc quoque* erat ; ut ex paulò ante relatis Carneschi erroribus manifestum evadit ; qua forte utebantur , qui inter impudentissimos hujusmodi Hæreticos minus internosci , modestioresque videri affectarent ; cùm tamen reverā , præter nomen , (si tamen , vero primatu ablegato , *primum* nomen aliquid censerī valeat) Romano Pontifici nihil relinquentes , horrendo scelere , eversa Ecclesiastica Hierarchia , detraictoque vere Monarchico , à Christo Domino instituto , Ecclesiæ regime (de quo in Definitione Dogmatica Concilii Florentini) aliud ei , nescio quid , neque Aristocraticum , nec Democraticum substituere , temerè præsumerent : ac Ecclesiæ corpus , quo nomine sapè sa- C piùs eam Apostolus nuncupare consuevit , sine unico veri nominis Capite constituere vellet .

Nec tamen , ob id , hujus inventi , blasphemique vocabuli , quo , *primum inter pares Episcopum* , Pontificem Romanum nuncupandum censent , universæque Ecclesiæ regimen ab eo auferunt , præfatos hæreticos Lutheranos , Calvinistas , Zuvingianos , primos edixerim conditores . Constat enim , à Gracis id mutuatum Schismaticis , qui

D diu ante , sed post Photium præcipue , à Romana Ecclesia sejuncti , nil intentatum reliquerunt , quo ejusdem dignitati ac Jurisdictioni detrahere possent . Qui proximè tamen , præfatorum Hæreticorum temporibus , nefariam eam loquendi rationem , vel inventit , vel à majoribus Schismaticis jam inventata , acceptamque usurpavit , usurpandique ansam Hæreticis ipsiis dedit , nonnisi Nilum Archiepiscopum Sub. anno. Tessalonicensem fuisse putamus : *Qui 1335. pag. 740.*
E (inquit Spondanus) scripsisse reperi- tur duos tractatus contra Primatum Romanum Pontificis , quos Hæretici exsculantur : quasi verò aliud à Gracis , ex quo ab Ecclesia Catholica receperunt , quād fedifragia , mendacia , sc̄ibis- ma , & hæres expectare liceat . In præmemorato Florentino Concilio , Nili huius Opuscula , tum hæc , tum alia , in quibus de Spiritu Sancti pro- cessione agitur , damnata fuisse , his ver-

bis testatur Spondanus ipse : *Ejusdem Nili blasphemias, de processione Spiritus Sancti, aliasque, explosit postea Synodus Oecumenica Florentina.* Et præter hæc, contra Romani Pontificis primatum ab eo prolatis errores

De Rom. Font. lib. 2. Cap. 1.7.

refutat Bellarminus, qui etiam animadvertisit, ab impiissimo hæretico Flavio Illyrico, de eodem Primatu Papæ, græcè conscripta, præfata Nili Opuscula, in Latinum translata, mire fuisse corrupta. Peculiariter etiam Opere Parisiis anno 1626. edito, à Joanne Caryophyllo, Archiepiscopo Iconiensi rejecta sunt. Sed quod plane, hæretico, & schismatico Nilo, præter Lutheranos, Calvinistas, Zuinglianos, multò deteriores hodiernos Jansenistas, & Bajanos ostendit, qui statim, ac eruperunt (ut innuimus) adhæsse blasphemias Nili sententia visi sunt, illud profectò est, quod ritè Spondanus, cùm de ipso Nilo loquitur, observat.

Ibid. ut sa. p. 4. Et tamen talis ille, inquit quid de hoc senserit (nimurum de universali Romani Pontificis primatu) tandem in fine posterioris tractatus declarans, ita breviter concludit -- *Quamdiu Papa ordinem servaverit, & veritati adhaerent, & primario, & summō principatu non esse removendum; sed, ut caput Ecclesiæ, & Summum Pontificem, ac Petri successorem agnoscendum, omnisque ei obedire debere.*] Post quæ Spondanus : *An bis (inquit) subscrībent nostrī Hæretici? dicamus nos, Noſtri Bajanistæ, & Jansenistæ? Numquid cùm primum inter parés dicunt, amplissimam, quam verè habet, ei tribuunt potestatem? An fruſtrā proprio blandientis errori, satis superque Apostolicæ Sedi, se tribuerū arbitrantur, cùm primum tantum, Pontificem Summum inter Episcopos dicunt?* An verò, pro hujusmodi tantum inter æquales primatu, tot Martyres sanguinem profudisse, glorioseque occubuisse, ut diximus, stolido aliqui suadere volunt? At hac obiter.

XXXIV. Cœterum, in ipsa Constitutione, pravarum sententiarum Auctorum, seu Auctoris nomen reticetur. quòd in eum; (ut dicebamus) remissius, quam posset, Pontifex agere voluerit; nè infamia ea videlicet notatus, exasperaretur, & pro eo quòd errores abjecerit, iisdem sustinendis, ac defendendis, uti usū passum evenisse compertum fuerat, pertinaciūs incumberet. Quia

A etiam de causa, uni Carpinali Gravellano, vel alii, quem ipse idoneum existimasset, ejusdem executionem demandavit. In hanc tamen, adeò mitem agendi rationem sponte sua Pium descendisse, minimè credimus, sed Hispanis præcipue confulentibus, atque adnitentibus, [qui jam exortis propter Religionem in Belgio diffidiis, ista quoque superaddere pertinuerunt.]

in ipsam, Pontificem se trahi passum, vel invitum censēmus; nàm quod hic egit, nullatenus rationi ei cohærere cognoscitur, qua cum Hæreticis allis se gerere consuevit; cùm, videlicet, vel latitantes in latebris, in quas se receperant, diligentissimè ubique inquisivit, & ab ipsis prodire coegerit; vel publica, severaque justitia, vulgatis ubique eorum erroribus, ac nominibus, in ipsos animadvertisit; ut pote qui compertum haberet, monstra hujusmodi, vel raro, vel nunquam lenitate mansuetere consuevit, & ideo

C vi omnino coercenda esse, & dure increpanda; & hæresim, cancrum esse, cui, nisi ferro, & igne (omnino lenioribus remediis alius posthabitus) occurrit, latius semper magis, inquit Anselmus) & magis occupat, & devorat, ac maculat mentes, in quibus radicare ceperit, sicut morbus, qui dicitur cancer, latius semper occupat, confusat, ac illam partem, in qua nascitur, devorat; vel, sicut pisces, qui dicitur Cancer, qui non in unte, sed retrò tendit. Quod quidem, si unquam aliás, modò accidisse satendum est, cùm hujusmodi lenitate, qua æquè ac Pius, qui ei successit, Gregorius usi sunt; nil aliud profectò esse-ctum fuerit (præter ipsorum utique voluntatem, & contra spem) nisi ut latius perditissimorum errorum virus dilatetur, in malitia magis, magisque eorum auctoribus obfirmatis. innumerisque ab iisdem præterea ipsorum pernicie corruptis: adeò in immensus succrescente flamma, tota penè Catholica Ecclesia conflagrare vifa sit; unde usurpari iure posse Jacobi illud censeatur: *Ecce quantum ignis, quod magnam Sylam in-s*

cendit.

Eò magis idcirco, quod è vivis sublato, ut diximus, Joanne Hasselio, altero errorum inventore, unus dumtaxat Bajus damnatarum sententiarum, uti auctor, sic assertor remanserat; minus ab eo (ut pote quem, quandocumque

que vellent, in sua potestate haberent) Hispani sibi metuere potuerant : & Pius, consueto zelo acris cohibere potuisset ; ea cum illo comitate se gefisse, minime probandum videtur. Excusationem aliquam nihilominus promerentur, quod res eis fuerit cum homine omnium vaferimo, qui pietatis semper, ac Religionis obducta specie, dum intus impietatem, ac hareses pervicacissimè fovi, foris Pontifici Maximo verbis obedientiam semper exhibuit : & ut supra, ex authenticâ relatione retulimus, Prudentiam, pietatem, & humilitatem singularēm præstulit ; licet intus omnimalitia, & dolo sic plenus esset, ut eam potestatem negaret, cui feso subiciebat mentebatur. Quia quidem arte & affecte illius impunè inter Catholicos sincerè Apostolicâ Sedi adharentes, collusione ea primatis in primi, ita versantur; ut ubi alii, ob negatum hoc dogma, ab Ecclesiâ suu projecti sunt ; hi, quamvis eo crimine obnoxii, verbi ludicantis beneficio, pestilenter in ea permaneant.

xxxvi. Mirandum idem non est, si Pius, ut potè ea charitate flagrans, quæ omnia sperat, omnia sustinet, facile credidit fallacibus Baii verbis, putavique, ad cor verè rediui, vel redditum speravit; ferendumque tandem existimavit, quoniam verè correctum, conversumque censuit; ut pote qui ipse etiam peccatoris mortem nollet, sed magis ut converteretur, & viveat. Multò autem magis mirandum esse, non immerito censabit Lector, alios, post Pium Pontifices Summos, ubi ab eodem Pio lenitatis medicinam morbo adhibitat nil prorsus proscississe, tot experimentis didicissent, alteram, priorique oppositam adhibere non constasse ; quamvis in deteriora semper ægrotum prolapsum cognoscerent, & eò usque prolapsum, ut juxta Prophetam, infanabilis evaderet fractura ejus, pessimâ plaga ejus fieret.

xxxvii. Verum (ut innuimus) cum improbam hanc hæreditatem [hypocritas, videlicet, mendacii, ac falsita, t. à Bajo, & post Bajum à Jansenio, qui illos fecuti sunt, plenissimè accepterint, ac præ cunctis Hæreticis, qui unquam fuerunt, dolis concinnandis, tergiversationibus, simulationibus incubuerint; ita ut haud facile à Catho-

A licis internosci possent; hinc prudentem Summorum Patrum familias cautelam perspè processisse putandum est, nè dum zizania colligerentur, unà cum eis eradicaretur & triticum. Nostra tamè atque, superbia eorum, tamen numero, tūm viribus sic crevit, ut messem præstolari necesse non fuerit, ad ea in fasciculos aliganda, ut comburerentur igni; cui ipsimet, (cum nempe adeò insolenter se extulere, ac prodidere) jure se se tradendos exhibuerunt ; uti re ipsa à Pontificibus Summis reiteratis vicibus, factum vidiimus. Et nihilominus, hoe ipso tempore, ex eadem Sexta innumeris penè sunt, qui, in vestibus ovium incidentes, intrinsecus sunt lupi rapaces ; & haud raro, simulata specie, veras Christi oves diripiunt : a quibus sanè insidiatoribus occultis, majus periculum, quam ab apertis hostibus Ecclesiæ Dei immovere, experimento docti dolemus; ut propterea, ex corde, & humilierte, Summi Dominici Gregis Pastores exorandi censeantur, ut à talibus caveant ; & eò magis, quod hi ad tantam demum dolosam pervererunt perfidiam, ut eos etiam acerbissimè impetrare haud raro simulant, cum quibus eo ipso tempore impissima necessitudine juncti esse apprehenduntur : *Cotigata est (inquit Oseas) iniquitas Ephraim, absconditum peccatum ejus.*

D Coeterum Bullæ contra Bajum editæ execuio, à Pio, ut diximus, Cardinali Granvellano demandata est ; is autem eam ad Maximilianum Morillonum, Ecclesiæ Divi Petri Ariensis Praepositum, suumque in Ecclesia Mechlinensi Generalem Vicarium transmisit : qui illam, tūm omni Academiz Lovaniensi, tūm ipū Michaeli Bajo, sub die vigesima nona mensis Decembris hujusmet anni denuncivit. Summa animi, in speciem, ut innuimus, demissione, Apostolicz se se censuræ Bajus subjecit; at quo animo se se verè subjecerit, quæ sunt subsecuta patenter ostendunt. Majori alacritate, ac reverentia Summi Pontificis mandata, toto Christiano Orbe præclara, Academia Lovaniensis suscepit, ut propteræ meritò censendum videtur, abdicatis undeque multitibus, quæ inconditis illis sententijs excitazz fuerant, pacem, ac tranquillitatem

ofæ xiii.

xxxviii.

12.

litatem deinceps in ea futuram . Sed A
quia in ipsa contumax , ac perycax a-
nathema perficit Bajus; id est abscondi-
tus potius est ignis , quam extinxetus ;
imò illum perpetuò foventibus , tūm .
Bajo eodem , tūm Sectatoribus ejus,in
illud tandem incendium erupit , quod
suis locis nobis dicendum erit .

XXXIX. Enim verò Pontificem minimè la-
tuissime Morillonum , cui diximus , Con-
stitutionis executionem , à Cardinali
Gravellano fuisse demandatam ; imò
eximiā ipfius virtutem , ac Catholi-
cæ Religionis zelum , optimè perspe-
ctum habuisse ; (unde rite quoque pu-
tandum sit , nonnisi Pio authore , id
ei munus communissimum fuisse) ex eo in-
telligi posse cognoscitur , quod cùm
Pius in Belgium Surrentinum Archie-
piscopum (ut toties diximus) suum
Nuncium misit , ab ipso Apostolicas
quoque literas ad Morillonum deser-
ti voluit .

XL. Magis verò , quām Bajo , ac Ba-
janis . Pii lenitatem , ac clementiam ,
Hæreticis aliis , qui in Belgio mora-
bantur , hoc ipso tempore censendum
est profuisse . Qua autem ratione , ex
Epistolis a Joanne Straetmano , alijs
memorato , hoc anno , ad Cardinalem ,
Alexandrinum datis , intelliges ; Eas ,
ex proprio originali exscriptas , hīc in-
tegras danus , utpote quod in ipsis non
nulla etiam habeantur , quæ superius
à nobis relata confirmant : suntque
hujusmodi .

Illustrissime Domine , & Reve-
rendissime in Christo Pater .

N ibil serium , aut particulare , quod
tuæ Illustrissimæ Dominationi
scribam , in præsentiarum adest , præ-
ter quod , diligentia , sapientia atque
animi constantia Illustrissimæ nostræ
Gubernatricis , Duciſſe Parmensis , &
post devictos inimicos Crucis Christi ,
non procul à Civitate Tornacensi , Fi-
dei , ac Christianæ Religioni , in no-
stris regionibus , Dei , qui irascitur ,
& propitius est , & peccata hominum
in tribulatione dimittit , inexauſta Cle-
mentia , meliorem habitura existim spe-
rantur . Velut enim mare , ex turbido
serenum , Cælum , ex nubilo bilari af-
pelū refumitur , & in signum principi-
patus clementia , Regem apum natura
privavit aculeo ; sic multò amplius ipse

formator rerum omnium , humana mi-
seric sponte subivit aculeos , ut divinos ,
& justos humanitas evitaret , cum qui-
bus si quandoque eam pro demeritis per-
cutit , non utique ambitiosa velut ultione ,
mortificat , sed mortificat & vivificat ;
vulnerat , & medetur . Et quoniam qui-
dem tosi (prob dolor) jam constat mun-
do notorium , qualiter , peccatis nostris de-
merentibus , aquifissimè à Deo derelicta

B nostra Patria (præsertim à tempore quo
insidiantes urſi , & tortuosū serpentes pe-
ſſera rabiei ſuæ venena ſpargere ce-
perunt) ab infectione lepræ hæreticos ,
& in ſeipſa quam incuratè marcescentes ,
in odium ſui ipfius infecta ceciderit ; ac
quomodo populus , & commune , ſemper
amans rerum novarum vulgus , ab hæ-
reticis quam miserè illujus fit . Quia

C tamē (laus Deo in æternum) certa
experiencia cognoscere incipimus , quam-
plurimos eſſe , qui ultr̄ ſatentur , ſe-
infeliciſimè illujos , ab hæreticis falſo
persuasos , atque ob id defiderare ex cor-
de , omni hærefi abjecta , velle reconciliari
Ecclefia , Fidemque amplebit̄ ve-
ram , & Christianam : Ideo , ut miſe-
rè decepit ab hæreticis , viri , ac mulie-
res , Senes , ac Juvenes , qua decet re-
verentia , atque ſanctitate , ad Dei glo-
riam , ipſorumque ſalutem , omnium
peccatorum ac censurarum abſolutione
percepta , proximum mercantur , ac
valeant celebrare Paſcha Resurrectionis
Dominicæ ; humillimè deprecor , ac ſu-
plex oro , nomine R. P. Provincialis no-
ſtri , Provincie Germanie inferioris ,

D ut veſtra Illustrissima Dominatio impe-
trare dignetur à Santissimo Domino ,
pro communi ſalute animarum , quate-
nus ſua Sanctitas , cuius vices gerit in
terrī , clementiam imitando , viro vo-
cis oraculo eidem noſtro Provinciali , &
illis Fratribus ſuæ Provincie , quos ad hoc
idoneos iudicaverit , [è quorum nu-
mero ego unus cupio haberi , ſi ad hoc
quoguamod aptus iudicatus fuerō]
concedat ſacilitatem abſolvendi , in foro
conscientiae dumtaxat , reſipientes quoſ
cumque hæreticos , & erimus obligati
omnes , orare pro incolumentate V. Illuſtris-
simæ Dominationis , ac felici ſucceffo
Sue Sanctitatis , cuius humillimè San-
tissimos exofscular pedes . Bruxellæ 6.
Februario 1567.

Vestræ Illustrissimæ Dominationis Rmæ
Fr. Joannes Straetmanus
humilis Servus .

Nil erat, quod magis optaret A
Pius, quam ut prævaricatores ad cor
reditent, & ab heretis deperditæ oves
ad Ecclesiæ ovile reverterentur: Ni
hilominus sic clementia temperanda
officia existimavit, ut tamen discipli
nae vigorem omnino non ablegaret.
Quapropter prefatis Dominicanorum
Provinciali, ac Joanni Straetmano,
quam petebant, hereticos in foro con
scientiae absolvendi facultatem conce
dit; ea tamen apposita conditione, ut
qui absolutionis beneficium obtinere
voluissent, heres complices fieri,
aperireque tenerentur. Verum eti
tunc in Belgio Religionis res perdu
ctas fuisse, ut ex exhibito à Pontifice
optimo remedio, nil propè utilitatis
sperandum esset, (quod salubre
temperamentum æger quisque, nec
quidem summis labiis gustaturus esset)
Epistolam ad eundem Cardinalem
Alexandrinum, ab ipso Joanne Stra
etmano scripta declarat, estque hujus
modi.

[Illustrissime Domine, & Reveren
dissime in Christo Pater.

Debito manuum osculo premiso,
cum humillima semper mei com
mendatione nequeo V. Illustrissima Do
minationi sufficienter referre gratias,
quod nostro Reverendo Patri Provinciali
et mihi misericet licentiam a Sanctissi
mo Domino Nostro reconciliandi S. Ma
tri Ecclesiæ Catholice respicientes pec
catores, ac eosdem in foro conscientiae
ab solvendi, et tamen lege, ut consciens,
ac complices suos indicent: Que quidem
conditionalis, (sit queſo dictum venia
V. Illustrissima Dominationis) si intel
ligitur, quod indicent Iudici secula
ri, aut nobis extra confessionem, ut
nos aut Iudici seculari, aut In
quisitori hereticae provitari indicem
mus, videsur factu difficultissimo, quia
neminem, aut rarissimum, sicut certò,
qui ad hoc (ea est temporum calamitas)
induc poterit. Nec etiam quilibet Ci
vitatis presentem habent Inquisitorem,
imò nec ipsa Bruxella, ubi Aula est Re
gia, sed paucissimi Inquisitores multis
ac diversi presunt Civitatibus, & Op
pidis. Adam & aliud verbum, confi
sus de benignitate Vestre Illustrissime
Dominationis. Existentibus rebus, ut
nunc sunt, in nostris regionibus, bæc
conditionalis non videsur, modo supra
dicto, observata necessaria; nam in om
nibus Civitatibus, Oppidis, ac Locis

per totam nostram Patriam [prob fac
tus indignum! ab audaciam atque pre
sumptionem inauditam, ac detestabilē]
qui veram, atque Catholicam oderunt
Fidem, omni timore sublato, (etiam in
nostra Civitate Bruxellenſi, ubi non
modicus hereticorum fuit, & est nu
merus) non pudeat eos fateri se esse ba
jus farinae homines; imò ulterius minus,
ac injurias, quibus Ecclesiasticos pro
sequi sunt, se tales gloriati sunt. Non
itaque opus esse videtur, complices
indicare, qui ſeipſos roti Mundo palam
fecerunt. Verum, fi ſua Sanctitati
placaret, ac consultum videretur, con
cedere nobis licentiam absolvendi hereti
cos respicientes in foro conscientiae
tantum, ea lege ut nobis, quibus confite
buntur, aut Paſtoribus propriis ſecretis
indicent suos complices, quatenus per
nos, aut per Paſtores poſſent reduci ad
veram Catholicam Fidem; non dubita
rem, quin ea conditio faciliter, &
cum animarum fructu poſſet obſervari.
Supplex itaque rogo V. Illustrissimam
Dominationem, ut bæc cum aliis, que
modi reſeram, compellente me ad hoc
propria conscientia, in bonum (ut effi
mo) Reipublicæ noſtre, ſue Sanctitati
in animarum ſalutem reſerre, atque
proponere dignetur. Bruxellæ 6. Ju
nij &c.]

Cum vero, vel multiplicibus aliis
D (ut accidere iis solet, qui publicis
muneribus defunguntur) distractusque
negotiis, Cardinalis Alexandrinus,
his Straetmani literis respondere di
ſtitueret; vel Pontifex rem magis ma
turandam censeret, eam novis idcirco
literis urgere Straetmanus idem de
crevit; qua ejusmodi fuere.

[Illustrissime Domine, & Reveren
dissime in Christo Pater.

E Debito Sacrarum manus osculo pra
misso. Quamquidem, Illustrissime
Domine, pro comperto habeam V.I.D.
magis arduis, ac prægnantioribus oc
cupatam negotiis, quam ut meis scriptis
attendere poſſit; attamen moveat me
animarum natus, urgetque ſecundum ſer
monem facere. Elapsis itaque diebus,
per literas V. J. D. maximas egi gra
tias, eò quod miſiſſet preciobus meis Re
verendo Patri Provinciali, eisq[ue],
quos idoneos judicaret, ac mihi licen
tiam

Original.

tiam, à Sanctissimo Domino Nostro, A reconciliandi S. Matri Ecclesie resipiscientes hæreticos, ac eisdem in foro conscientia absolvendi, ea lege, ut confessos, & complices suos indicent. Sed quā pauci adhuc sint hæreticæ pravitatis Inquisitores, quandoquidem etiam hæretici nostræ Patriæ, omni timore sublato, non fuere veriti profiteri, se esse hujus farinae homines; qui verò se tales esse gloriati fuere, se ipsos toti Mondo palam facientes; idēc supplex rogabam, ut modò rogo V. J. D. ut in animarum salutem, sue Sanctitati proponere dignetur, utrumq[ue] sufficeret secretè indicare nobis, quibus confitebuntur, suos complices, quatenus per nos possent reduci ad veram Catholicam Fidem, aut si forent obstinati, tunc denunciare oportet istis quibus ex officio incumbit, nè satentes hirci gregem Dominicum inficiant, quam humillimè deprecor V. J. D. ut, in consolationem omnium, hæc sue Sanctitati propone re dignetur, nè communis populus, qui misér ab iis pessimi hæreticis est seductus, pro quo Clementissimus Dominus noster Jesus Christus suum pretiosissimum sanguinem fudit, tanto beneficio sacramentalis absolutionis hæreticis suspensus. Bruxellæ 14. Septembbris

1567.

B Ubi ista plenè cognovit, ea statim, quam apposuerat, conditione submota, amplissimam, quam petierant, absolvendi hæreticos facultatem, Pium Strætmano ac Sodalibus aliis Dominicanis concessisse, ac optimam præterea normam præscriptissime, qua cum hæreticis se se gerere debuissent, ejusdem Strætmani, quæ sequuntur, literæ ostendunt.

(Reverendissime atque Illusterrime Domine.

*Ex origi-
nali.* **D**ebito &c. Qugntum in dies magis, magisque, ob innumera beneficia, & divina bonitate suscepta, sim obligatus, Deoque debitor; infelix effem, nisi, ipso dante, cognoscere, ac conaver, pro viribus, bonis operibus, ipsius sancto auxilio, coram sua divina Majestate gratus inveniri; quod ut faciam, continuo, cum efficacia supplex oro Deum nostrum, cuyus largissima beatitudini placuit, inter varia, & infinita beneficia, ut, natio Illusterrima

C Vestrae Dominationis, legerentur meæ literæ coram Sanctissimo Domino nostro, à cuius Sanctitate, tamquam è Christi Vicario, dimanavit verbum veritatis, modusque, quem observare debemus, in abolvendis hæreticis, quorum (prob dolor!) magnus apud nos reperitur numerus: prout clarissimè patet ex literis V. Illusterrime Dominationis, quas summo cum gaudio, & cum debita reverentia recepi 22. Novembris. Etenim verissima, atque sanctissima hæc sua Sanctitatis declaratio, & me plurimum, & omnes timoratas conscientias consolabitur; Qugm gratiam nobis à Sanctissimo Nostro, eo modo nobis gratiosè concessam, ut dignè, ad Dei gloriam, animarumque salutem, valeam exequi, atque meæ orationes, pro hoc statu turbulentio, coram Deo sint acceptæ, supplex genibus pro voluntus, ex intimo corde, & cum magna reverentia, ac devotione cupio, Sanctissimi Domini nostri suscipere sanctam Benedicionem; confessus, quid, ista mediante, mihi Dominus Deus gratiam praestabit faciendi que ei placita sunt semper. Bruxellæ 25. Novembris.

1567.

XLV. **A**equali autem, vel Fidei, vel animatum zelo, ac Strætmanus, in Belgio plerosque Religiosos, atque Ecclesiasticos alios viros se non cessasse, ut potè qui, disciplina penè omni abjecta, deliciis, ac hujus saeculi voluptatibus, hoc tempore se tantum dicasse videbantur; undè, justo Dei Judicio, factum sit, ut sine ullo prosuls delectu, ab hæreticis in ipsis, pra alii, servitum fuerit; qua inferius suis locis dicenda erunt, manifestè monstrabunt.

Dùm hæc in Belgio agebantur; hæresumque, vel fautores, vel autores, temporalibus, ac spiritualibus armis, Hispaniarum Rex, ac Pontifex insequebantur; eorum periculo proximè adjacentes Galliarum Sectarii commoniti, sibi ipsis metuentes, non tam Christianissimi Regis iram avertire, vel abs se propulsare, quam ipsum etiam ultrò lacestere, ac primi impetrare, temerario conatu ausi sunt. Sententia siquidem illa, in quam uterque Rex, ut præterito anno diximus, descendebat, vires se invicem ministrandi, ut communes hostes attarent; sic latere eos minimè potuit, ut malum, aliquid in se meditari, saltem

II.

tem non suspicarentur; quapropter simulata, & occulta forte in se construeta damna, publico, & aperto facinore deturbanda censuere.

Mense Septembri hujus anni Rex, ac Regina, Moncelli, haud longe à Meldis Bononia Urbe, morabantur, ubi Solemnitatem S. Michaelis Archangeli, cum ejus Ordinis Militibus, ex more coeterorum Francorum Regum celebrare statuerant. Optimam hanc occasionem Sectarii, tum Catholicorum præcipios, tum universam Regalem domini perdendi nauctam existimarent: idèque qui inter eos primas obtinebant, Condeus & Admiralius, Rozeum, parvum ejusdem Provincie oppidum convenire præceperant suorum equites; cùm interi-n peditum copia pœstè esset tota fere Gallia juberentur. Ex improviso, quingentorum equitum numero, aut Regem capere, aut interclusum obsidere statuerant, & ex sententia evenisset, ni conspirationis pluriè admonita Regina, tandem fuga, Regi, sibi, ac reliquis filiis consuluisset, primò Meldas, deinde Lutetiam usque noctu progressa.

III.

Nullatenus autem hostium manus evasissent, si sex millia Helvetiorum, qui recens (tuendi, ab Albani Ducis exercitu in Belgium traiciente, Regni confines, prætextu) conscripti, eadē ferè horā ad locum, ubi Regia Domus morabatur, pervenerant, auxilio non adfuissent. Hi enim è vestigio fugientem Meldas Regem subsequentes, cùm Condæus, manu factio, iplius fugam cognovisset, eumque aggredi contendebat; acie instructa, passisque vexillis procedentes, omnes illius conatus irritos reddidere; ita ut, vel eorum generositate perterritus, eos lacefere ausus non fuerit; vel, quod eò, expectata Sectariorum suppetie non pervenissent, se illis, viribus imparem agnoscent, nisi per summam temeritatem, eos tandem impetere posse intellexerit.

IV.

Sic dilapsum Regem, ac Lutetiae se receptum nullatenus insequi tamen rebelles desliterunt; idcirco eamdem Urbem obsidere statuentes, cunctis circa eam locis occupatis, commeatisbusque præclusis¹, ad Sandionisium, duabus tantum gallicis leucis è Lutetia distans Oppidum, castrametati sunt. Ad eos tamè, suadente Regina, (quæ

Annal. Eccl. Tom. 22.

donec majores copias contraherent, Sectariorum injuriam dissimulandam duxit,) Rex milit, qui ad pacem horarentur. Sed, cùm à rebellibus, acerbioribus, ac elatis responsis, nil aliud, quam majorem retulisset injuriam; indignatus, faciale, liliato paludamento armatum, ipsos adire jussit, suoque regio nomine obtestari voluit, ut arma deponerent, ac coram legitimo suo judicio se sisterent. Verum, A ut nec benignitate illestiti, ita etiam nec minis perrerriti, ulla unquam ratione, ad defectionem cunctis ipsorum studiis conversis, ad ea quæ pacis erant adduci potuerunt.

Armis igitur, ac vi rebelles Rex plectere decrevit, ac eorum pervicaciam infringere; idèque Comestabilem Memorantium, Dux exercitus (quem tribus millibus equitum, & sexdecim peditum constitisse dicunt,) aciem contra Condæum, & Admiraliū admovere imperavit. Non amplius, quam mille quingentos equites, & mille ducentos pedites, apud Sandionisium ipsi habuisse dicuntur. In

v.

pervigilo igitur S. Martini, præcipui Galliarum Regni Patroni, regis copiis Hæreticorum exercitum aggreditibus, magnum commissum est prælium, in quo, licet plurimi ex utraque parte corruerint, & inter Catholicos totius exercitus Dux Comestabilis, qui, licet octogenarius, strenue decertavit, ac postridie est defunctus; nihilominus hi uictores evasere. Magnis, ju-

re, meritòque libris Scriptores eundem Comestabilem celebrating, quod pro Religionis Catholicæ, & avita, cuius semper oſervantissimum se præbuerat, defensosem; pro Regis sui, ac patriæ, quorum nominis, & salutis nunquam non studiosissimus fuerat, tutiōne; adversus affines, & consanguineos suos, religionis desertores, Regi rebelles, patriæ hostes, in oculis Regis ac patriæ, vixor clarissimus, mortem appetierit. Sed illud inter haec in primis memorandum nihilominus videtur, quod refert De Avila: [Mortuus est (inquietus) absque ulla prorsus mentis perturbatione, eximiamque animi constantiam, ac firmitatem exhibens; ita ut, cùm ei, in quo jacebat, cubili, Religiojui quidam accessisset, ut eum portaretur ad mortem, pīz, libenterque suscipiendam; al ipsum sereno,

B b b

tran-

^{1555.} ^{1.}
tranquilloque vultu conversus , vebe-
menter deprecatus fuerit , nè sibi mole-
stus existaret : [Nimiris enim (inquit)
pudendum esset , oclöginta annorum spa-
tio laudabilem vitam vivere didicisse ,
ac diuidit unius horæ quadranti mori
ignorasse .]

VL Post Comestabilis mortem , Regii exercitus Dux , frater Regis , sexdecim tantummodo annos natus , & Andegavensium Dux renunciatur , totoque Regno Legatus creatur . Aumalius verò ad fines Germanie mittitur , ut hinc tria millia equitum , à Joanne Guilelmo , Saxonie Duce , & Carolo Marchione Badensi , Regis nomine , Lansaci sollicitatione , conscriptorum adduceret , ac , si valeret , adversario-rum copias , ex eadem regione , sub Duce Joanne Casimiro , Friderici Electo-ris Palatini filio , venientes prohibe-ret : quod ut fieret , summoperè cura-vit etiam Pontifex , qui hac de causa , & Nuncium , & literas ad Lotharingiæ Ducem , ut ex epistolis inferius ponen-dis constat , catholicæ Religionis zelo plenas , dedit . Verum , cùm , post Sandionysianum certamè , à quotidiè confluentibus ad Regium exercitum novis auxiliis , Hæretici non leve fibi oblidionis periculum imminentे an-
advertisserent ; vel saltem , nè cum præ-
fatis copiis Palatini conjungi impedi-
rentur : relicto loco , in quo eisque conserterant , obviam Germanis in Lo-
tharingiam processerunt . Hac tamè ratione , nec eis se jungere potuissent , nec pericula in hostium manus inciden-
di evasissent , ni ea quorundam Consiliariorum Ducis Andegavensis consilia avertissent ; hujus enim exercitu cùm accessisset , missus ex Belgio ab Albano Duce , Joannes Lignius Barbansonius , Arebergii Comes , præcipui nominis Dux cum mille quingentis equitibus , optimè instrutis , & delecto comitatu , ac duobus tribubvè peditum millibus ; tot viribus , & insequi , ac penitus fere deleri posse Admiralius , ac Condæus videbantur . Et quidem hæc erat An-
degavensis mens , qui quamcelerrimè inequivut est eos , ut debiles , & ex longo itinere desatigatos , aggredere-
tur ; verum dum scrupulose nimis acies ad pugnam instruuntur , ac callidè cer-
tamen discurrunt ; hostes fuga arrepta , in tutiora loca se recepere . Per ejus-
dem Condæi scorum , ab Aula Regia

A missam , autem cum eo fuisse de pace ineunda , ferè eodem tempore , scribit De Avila ; tamen ex industria factum id ipsemet afferit , ut facilius à super-
venienti Andegavensis exercitu Con-
dæus ipse deprehenderetur ; neque enim hoc anno inter rebelles , ac Re-
gem res composite fuerunt , ut pluri-
ni , alioquin sive digni , Scriptores , existimarent , sed sequenti .

Quæ autem , & quanta fuerint sceleris , ab Hæreticis , hujus belli oc-
casione , cunctis in Loci , Oppidis , ac præcipuis etiam Urbibus , quas armis , vel dolo subegerunt , hoc anno patra-
ta ; psuicis complexi sunt Natalis Co-

Ab Roffa
pag. 122.
Natalis Co-
mæ. ujet

soldum in Turonibus , sed , & Lugduni ,

Aurelia , & per omne Pictonum re-
gionem :

fuerunt enim eversa , brevi tempore , soloque aquata , plura sexcen-

tis Cenobitis , succensa non pauca :

In Jolentia , impletasque , qua usi sunt in

Sacratissimam Eucharistiam , nullo est

unquam auditæ seculo . Non modò au-

rea præiosaque sapientiæ Templo-

rum direpta , sed totæ urbes , ferro ,

ignique vastate . Multa millia num-

muam seditionis à populis extorta , Urbes

Castellaque manibus nudata , aut , im-

positis diuturnis praefidis , vexata , ci-

tes expulsi , aut in conspicuo uxorum ,

filiorumque misere jugulati , agri boosi-

liter devastati , coloni per ludibrium

necati ; ad quinque millia Sacerdotum ,

Ecclesiasticorumque hominum , varis lo-

cis interfecto .] Sic ille : Et hæc qui-

dem talia , ac tanta Hæreticorum im-

piissima sceleris , pravam eorumdem

mentem abundè satis manifestarunt :

neque enim illa rationabilis causa præ-

tendi valet , qua hujusmodi , contra

Deum , Regem , Religionem , ac uni-

versum Regnum , diabolica , ac heresi-

conjuratio excusari potuerit , ut non-

nulllos contendere non puduit .

E] Regina interea , de insidiis sibi , VIII.
ac Regi instrutis , Romam missò An-
nibale Auricellario , Pontificem admo-
nuerat , enixè eum deprecans , ut in
tali , ac tanta necessitate , tūm Regie Majestatis , tūm Catholicæ Religionis periculo occurreret . Verbis promi-
non potest , quām eo Nuncio conser-
natus , quām anxiò Pius fuerit timore
correptus ; illud , in primis , dolens ,
ex

Gesler.
Hist. Calvi-
niana. Lib. 2.
pag. 85.

ex nimia, quam toties redarguerat eum Hæreticis comitate, extrema hæc mala derivasse. Zelo succensus manu sua igitur ad eos Reges scripsit, haud diutiùs cum Hæreticis dissimulandum; sed potius tam immane scelus armis vindicandum, seque ob id pecunias, & milites suppeditaturum; moxque ad Ludovicum Gonzagam Niverni Ducem, qui in Italiæ finibus morabatur, ut auxilio Regi esset quamprimum, has literas dedit.

[Dilecto Filio, nobili Viro.
Ludovico Gonzagæ,
Duci Nivernenæ.

Dilecte Fili, nobilis vir, salutem, & Apostolicam Benedictionem. Evasisse Christianissimum Regem impias hæreticorum manus maximoperè latamur, & Deo, qui in tanto eum periculo protexit, gratias agimus. Te verò, quod ad ferendum ei auxilium adjungaris, maxima laude prosequimur, & ut quantum maximam potes celeritatem adhibeas, bortamur. Quod portatus es Nos, ad eum, tam necessario tempore, pecunia juvandum, sciso venisse ad Nos, ab ipso Rege nuncium, cui eadem de re nobiscum agenti polliciti sumus, Nos Regi minimè defuturos, dummodò Religionis causa seriò agacur, non, ut ante hoc tempus, acta fuit. Sed cum pecunie facultatem in præsentia non habeamus, qui quidquid habuimus absumimus, juvando Imperatores Elecūm, illo gravissimo bello Turcarum, & Scotia Reginam, & S. Joannis Milites, ad Insulam Melitam munieram, multisque aliis prætered necessariis sumptibus: cogimur aliquod onus populis nostris, & S. R. E. ditionis imponere, omnino contra voluntatem, & institutum nostrum. Sed, quod ob nosras ipsorum, & domus nostræ necessitates, ut faceremus, in animum inducere non potuimus; statuimus id Majestatis sue causa facere. Sed ut nostra pecunia hac via non ita citè expedi poterit, tamen rationem inibimus, ejus quameccerrimè fieri poterit exigenda, & necessitatí Regis, vel pecunie, vel militum auxilio, prout magis expedire vi sum fuerit, etiam supra vires nostras subveniemus. Superiores litteræ tuae, quas dilectus filius Adrianus Ballonus Nobis reddiderat, significa-

A tione magnam habuerunt tuc erga Nos, & hanc sanctam Sedem obseruantie. Libenter ea quoque, quæ tuo ipse nomine exposuit audivimus. Gratum Nobis tale officium tuum fuit, perinde ac debuit: Planè ostendis te, in hac Sancta Sede colenda, imitatorē esse majorum tuorum, sicut semper de te sensimus. Nos quoque ea erga te voluntate sumus, qua, ut simus, & virtus, pietas, & nobilitas tua meretur: ipsum quoque Adrianum, tua causa, libentius vidimus.

B Datum Romæ, apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die 16. Octobris 1567. Pontificatus nostri ann. 2.]

Ideò verò ad Gonzagam scripsit

Pius, se Regi optulaturum, dummodò causa Religionis seriò ageretur, & non ut anted dictum fuerat: quod Reginæ studia, (quibus confusa, Regi, ac Regno optimè se posse consulere existimabat; cum simulationibus videlicet, lenitate, ut plurimæ diximus, ac clementia potius, quam armis Hæreticos ad debitum Regi obedientiam redigendos, censebat) minimè approbaret. Perfecto siquidem odio, (ut habetur ex aliis memorato Chisiano codice) oderat ipse Statistarum industrias; eo vocabulo eos indicans, qui humanæ tantum, ac propria in rebus agendis prudentia innixi, juxta ejusdem regulas qualibet sibi facienda proponerent, neque in Deo, uti debuissent, idcirco sperantes, quæ juxta Deum ritè erant agenda, debitæ executioni demandabant; ac si ad Deum nulla humanarum rerum cura pertineret, & ad illum, qui dixit [Per me Reges regnant] nulla pars regiminis prorsus spectaret.

C Proverb. VIII. v. 15.

Et idcirco artium hujusmodi infelicem, infastumque exitum prævidens, eà dumtaxat conditione, quantum posset maximam pecuniariarum vim, ubi Rex, ac Reginæ seriùs, quam anteà, rem curare voluissent, se præstirum proficit.

E Ad ipsum autem Niverni Ducem viginti millia nummorum aureorum in Italicos milites, è Subalpina regione collectos, impendenda, mox milisse, tradit cum aliis Gabatiis; eamdemque summam in singulos menses, gallico bello gerendo, statuisse scribunt; & insuper redeunti in Galliam Caroli Cardinalis à Lotharingia nuncio, hoc tempore ad se missò, pe-

cunis summam alteram tradidisse; ex inseriis ponendis ejusdem Pil Epistolis apparet. Ut autem hos, & alios, de quibus infra, supra vires sumptus perferre posset, undequaque pecuniā cogere studuit, imponuitque, non (ut Catenā, & Comes narrant) 100. sed plus 200. m. nummum S.R.E. subditis omnibus tributum, quod charitativum appellavit: ubique, qui illud exigenter, Collectoribus institutis, ad quos hæc, quæ sequuntur, mandata dedisse reperimus.

[Dilecto filio Magistro Monti Valenti,
Sedis Apostolicae Notario, & Pro-
vincie nostra Romāndiæ
Prefidi.]

Dilecte Fili &c.

*prefabris.
Ydicio.*

ET si statueramus ab initio Pontificatus, nullis extraor dinariis oneribus gravare populos, Nobis, & S. R. E. subiectis: solum coacti fuimus, non sine magna certe animi molestia, ac multis, & necessariorum causis, ab Institutio nostro, hoc tempore recedere. Cūm igitur de Ven. Fratrum nostrorum S. R. E. Card. consilio, & assensu, & ex certa scientia, ac de potestate Apostolica plenitudine imposuerimus subiectū quartæ partis unius ducatis de Camera, in singulos centum ducatos, ab ipsis, quorum bona stabilita patrimonialium unum valorem quingentorum ducatorum simillimū non excedant; dimidii vero ducatis, in singulos centum ducatos, ab illis, quorum bona patrimonialia eam sumnam excedant, Nobis, & Sedis Apostolicae immediatè, mediatorē subiectis, eam Baronibus, Domicellis, & Dominis, quidam aliis utriusque sexus personis, quo cumque illi situ talia bona possideant, exigendum: cuius impositiōnis modum idcirco postissimum eligimus, quia non plus eo onerantur pauperes, quam diximus. Nos fidem, indistram, & diligentiam tuam spectatam habentes: Te in Civitatibus, Oppidis, Castris & Locis Provinciae nostrae Romāndiæ, cui præci, ipsius subiectū, juxta formam, quam diximus, exigendi, auctoritate Apostolica, tenore præsentium, Collectorum, exactiorum, ac receptore generalem constitutus, & deputatos; mandantes, ut in singulis iussiis Provinciae Civitatibus, Oppidis,

A& Locis, certam, prede tibi vijum fuerit, diem, certumque locum, omnibus talium bonorum possessoribus, per te, vel per deputatos ab te, constitutas; intrè quam diem, & quo loco profiteri, ut denunciaris tibi, vel ipsis ab te deputatis singula sua bona stabilita patrimonialia, & verum eorum valorem exprimerem debantis tibi, per te, vel alias deputatos, ipsius subiectū petendi, colligendi, recipiendi, & exigendi, in loco, & terminis ab te, vel ab ipsis, quos ipse deputaveris, statuendis, ac de receptis, & exactis, quietantibz absolvendi, & liberandi: Nec non contradictores, & rebelles, & subdidum solvere recusantur, aut ultra statutam diem differentes, ad id solvendum, per Excommunicationis latæ sententiae, & alias Ecclesiasticas Cenjuras, & penas, etiam pecuniarias, arbitrio tuo moderandas, etiam per sequestrationem fructuum, & alia opportuna iuris, & facti remedia, etiam manu regia compescendi, cogendi, & compulendi; itaut, si intra diem sibi præstutum, bona sua integrè denunciare neglexerint, ipso Iure, ea quæ occulaverint ad Cameram Apostolicam devoluta esse censeantur. Sin autem verum eorum valorem in denunciando non expresserint, tunc liberum sit Camera Apostolica tantam pecuniam ipsiis possessoribus, solidum pro bonis, quorum verus valor non expressus fuerit, quanta ipsi possesserent ea bona in denunciando extimaverint; & præter valorem expressum, ducentis etiam ducatis solutiis tibi, ipso bona, quandocumque volueris, applicare. Atque ad præmissa omnia, & singula brachibz secularis auxiliis invocandi, nec non eos, qui donec id subdidum exigere, ad reverteris, de illis que tinebantur debitis satisficerint, à Cenjuras, & penis, in quas præterea incurserint, absolvendi. Quoscumque præterea personas, quas tibi vijum fuerit, ad præmissa omnia, & singula, in toto, vel in parte peragenda, loco tui deputandas, & cum equali, vel limitata potestate, sublietuendis, & quotiescumque expedire cognoveris, eas amovendi, & alias in eorum locum subrogandi, aliaque omnia in præmissis, & circa eis, necessaria, vel quomodolibet opportuna faciendi, & exequendi, plenam, & liberam auctoritatem dant, & concedentes. Non obstantibus constitutionibus, & ordi-

Bnaturis, statuendis, ac de receptis, & exactis, quietantibz absolvendi, & liberandi: Nec non contradictores, & rebelles, & subdidum solvere recusantur, aut ultra statutam diem differentes, ad id solvendum, per Excommunicationis latæ sententiae, & alias Ecclesiasticas Cenjuras, & penas, etiam pecuniarias, arbitrio tuo moderandas, etiam per sequestrationem fructuum, & alia opportuna iuris, & facti remedia, etiam manu regia compescendi, cogendi, & compulendi; itaut, si intra diem sibi præstutum, bona sua integrè denunciare neglexerint, ipso Iure, ea quæ occulaverint ad Cameram Apostolicam devoluta esse censeantur. Sin autem verum eorum valorem in denunciando non expresserint, tunc liberum sit Camera Apostolica tantam pecuniam ipsiis possessoribus, solidum pro bonis, quorum verus valor non expressus fuerit, quanta ipsi possesserent ea bona in denunciando extimaverint; & præter valorem expressum, ducentis etiam ducatis solutiis tibi, ipso bona, quandocumque volueris, applicare. Atque ad præmissa omnia, & singula brachibz secularis auxiliis invocandi, nec non eos, qui donec id subdidum exigere, ad reverteris, de illis que tinebantur debitis satisficerint, à Cenjuras, & penis, in quas præterea incurserint, absolvendi. Quoscumque præterea personas, quas tibi vijum fuerit, ad præmissa omnia, & singula, in toto, vel in parte peragenda, loco tui deputandas, & cum equali, vel limitata potestate, sublietuendis, & quotiescumque expedire cognoveris, eas amovendi, & alias in eorum locum subrogandi, aliaque omnia in præmissis, & circa eis, necessaria, vel quomodolibet opportuna faciendi, & exequendi, plenam, & liberam auctoritatem dant, & concedentes. Non obstantibus constitutionibus, & ordi-

^{1567.} nationibus Apostolicis , privilegiis quo- A

[Ven. Fratri , Petro Donato,
Episcopo Narniensi .

Datum Romæ , apud S. Petrum ,
sub annulo Piscatoris , 28. Novembris
1567. Pontificis nostr. ann. 2.]

P I U S PP. V.

XI. In Vaticano Regesto ad eundem Valentem , ejusdem argumentum extat quoque alia Epistola ; & insuper eodem modo scriptum habetur , ad Joannem Baptistam Bracellum , pro Campania maritima , Latio , & Sabina . Ad Vincentium Porticum , pro Civitatibus Ancona , Fano , Firmo , Asculo , & Camerini Ducatu . Ad Alexandrum Pallenterium , pro Marchia Anconitana . Ad Carolum , Montisfalisci Episcopum , pro Patrimonii & Umbriæ Provinciis , ac pro Civitate Perusina , & Spoletanu Ducatu . Hos siquidem omnes , ac singulos praefati subsidii à se impositi , in regionibus illis , Apostolicos suos Pius constituit Collectores .

Hac occasione summis laudibus à Pio ipso pietas Senatus , Populique Romanorum meruit commendari , qui , ut Catena , ac Natalis Comes referunt , centum millia nummum aureorum , ad belli subsidium , prompto alacrique animo promiserunt . Verum , inquit Comes ,] ut exigentur , quæ promis- sa fuerant Pontifici , singulis vasis vi- ni Romani tributum imponunt aureum nummum . Illud , ubi cognovisset Pontifex , in solo pauperes redundare : (nam vinum Romanum soli pauperes bi- bunt) non passus est , ut parum lauda- bili : cum diceret , Principem oportere pauperum curam præcipue suscipere , ut debitoris partis Urbis , maximèque au- xilio communis Patris indigentis .] Hec Comes .

XII. Romanorum tamen exemplo usus est Pius , ut , quos forte impositi præ- fati subsidii onus ægrè , privilegiorum obtenu , subituros Bononienses puta- vit , ad ipsum cum Subditis aliis per- solvendum , facilius illos incitaret ; quod quidem ex epistola , ab eodem Pio , ad Petrum Donatum Cæsium Narnensem Episcopum , quem illuc misit , su- umque in ea Civitate , ipsius tributi constituit Collectorem , manifestè in- telligitur ; nam hujusmodi fuit .

Ven. Frater &c.

Cum , propter maximas , & gravissimas Apostolicae Sedis , & Christianæ Republicæ necessitates , coabit fuerimus , contra voluntatem , & Pontificatus nostri institutum , de Ven. Fratrum Nostrorum S. R. E. Cardina- lium consilio , & assensu , indicere no- stris , & S. R. E. Subjectis subsidium quartæ partis , & dimidia unius du- cati de Camera , in singulos , centum du- tatos bujusmodi , juxta estimationem honorum stabilium patrimonialium , exi- gendum ; fecit Dilectus Filius noster Po- pulus Romanus rem , sancit præclaram , & se , & sua erga Nos , & Sanctam Se- dem Apostolicam , fide , pietate , & de- votione valde dignam . Etenim simul ac desiderium nostrum cognovit , Nobis centum millionum aureorum subsidium sponte sua obtulit , cuius exemplum , reliquias ditionis nostræ , & S. R. E. Civitates , ut imitari velint , sicuti sperare posse videmur , benevolè hor- tandas esse duximus . Itaque Fraterni- tatis tuae compertam habentes fidem , integratatem , & in rebus gerendis dex- teritatem : in Civitate nostra Bononia , ejusque distrittu , ipsius subsidii exigen- di causa , nostrum , & Apostolicae Se- dis Commissarium , & Collectorem ge- neraliter constituimus , & deputavimus . Mandamus autem , ut Dilectis Filis XXXX Viris , & Communitatibus ejus Civitatis , tam laudabile exemplum imi- tandum proponem , si paratos eos , uti speramus , ad subveniendum Nobis re- perveris , prout necessitates nostra re- quirunt , ac postulant , quam illam Ci- vitatem , cum Populo Romano propor- tione , & rata sua solvere convenit ; nihil , nisi benevolè , & benignè agas . At , si qui , quod non putamus , diffi- ciliores , & contumaciores fuerint , quos , negre tam grave Sedis Apostoli- cae , & Christianæ Republicæ tempus , nec paterno nostra erga Subditos nostros voluntas , nec Populi Romani exemplum moveat : his illico eis abs te volumus al- teras litteras nostras , sub annulo Pi- scatoris , super ipsius exactione subsidii sub- tibi datas , & juxta carum formam , sub- sidium

fidium exigī ; sublata , postquād id A
exigere cōperis , transfigēndi , & pa-
cificandi , sine expressō consensu nostro ,
facultate quacumque .

Datum Romæ apud S. Petrum ,
sub annulo Piscatoris , die 3. Novem-
bris 1567. Pont. anno 2.]

XIV. Quas in his Pius memorat Epistles alteras , in Vaticano Regesto , ex quo hæc , ut diximus , accepimus , mi-
nimè reperire potuimus . At nec eas
Senatui Bononiensi Narniensem Epi-
scopum exhibere fuisse coactum , sua-
ferat in primis summa præclaræ illius
Civitatis , erga Apostolicam Sedem , &
Pium ipsum , veneratio , ac obsequium ;
at in hac sententia omnino confirmavit ,
reperisse deinde , statim Pontificis
monitis , ac hortationibus ultrò ac-
quievisse , ac ad sexaginta millia num-
mūm in gallicanum bellum submini-
strasse .

XV. Ut autem , cùm onera gravia hæc
super humores Laicorum hominum .
Pius alligabat , Religiōsī viri , quam
potuissent , ipsi quoque sarcina partem
ferrent ; edito , haud multò post , diplo-
mate Apostolico , eos omnes , tām vi-
delicet Monachos , quām Mendicantes ,
ad solutionem subsidii ejusdem
adegit . Illud sic se habuisse reperi-
mus .

[P I U S PP. V.

Ad futuram Rei memoriam .

STATUTUM quidem Nobis ac de-
cretum jam inde ab initio Pon-
tificatus fuerat , nullum , si fieri posset
in Pontificatus nostro onus , nec nostris ,
& S. R. E. Subditis secularibus , ne-
que Ecclesiasticis personis imponere ,
naliisque eos extraordinariis executioni-
bus gravare . Verum eas necessitates
extitisse dolemus , tantaque pericula
imminere , ut , nisi aliquo subdito ju-
vemur , officio nostro minimè satisfacere
possimus ; nām humani generis hostis ,
sicut ubique vulgatum esse jam credimus ,
tot repente , tantisque tumultus in no-
biliſſimo Francorum Regno , per mini-
ſtos , & satellites suos , Hereticos , ex-
citavit , ut non sine gemitu , & borro-
re referri possint crudelias , nefanda ,
impla , ac detestanda facinora , que in
omnibus ferè partibus illis , in quibus
plus ipsi Hæretici , quām Catholici pos-

sunt , perpetrata fuerunt , & assidue
perpetrantur ; tanta illos invasit ra-
bies diripiendi Ecclesiasticorum bona ,
profanandi , ac diruendi Sanctissimas
Ecclesiás , & Monasteria , effundendā
Ecclesiasticarum personarum sanguinem , per inaudita suppliciorum genera-
Ex hoc autem , tām propinquo incen-
dio , nemo est qui non cernat , quan-
sum Italia quoque periculum immineat :
in quibus tantis illius Regni incliti , &
de Religione Christiana , sanctaque Se-
de optimè meriti , calamitatibus , tan-
toque , & tām manifesto Catholicæ
Religionis discrimine , Charissimo in
Christo Filio nostro , Francorum Regi
Christianissimo , auxilium nostrum implo-
ranti , & Religioni simul cum eo Ca-
tholice , pro qua sanguinem etiam pro-
fundere parati essemus , decesse nequa-
quam possumus , nec debemus . Auxilio
verò , & defensione nostra etiam maxi-
mè indigere res nostras , & S. R. E.
peculiares , Avenionis Civitas , & Co-
mitatus Venassinus , Apostolicæ Sedis
maximè fideles , in boe universo Gallie
tumultu in maximo versantes discrimi-
ne , ad eam Civitatem , & Comitatum
occupandi , maximè in habitantibus Hæ-
reticis . Nam verò auditum esse credimus ,
quantum periculū à novo Turcarum Ty-
ranno , Christiani nominis hosti immi-
nissimo impendeat ; quem constat mul-
tò majorem , quām quisquam unquam
majorum suorum habuerit , classem , &
ceteras res ad bellum maritimum ne-
cessarias , summa diligentia , ac studio
comparare , et consilio , ut in sequenti an-
no Italianam , sicuti crebro minari dici-
tur , invadat ; ad cuius tām potensis
hostis impetus propulsandos , munire nō
cesset , & validis firmare praefidisi ,
Oppida nostra maritima , non sine ma-
ximis sumptibus . His tot , & tām gra-
vibus necessariisque de causis , cùm de
Ven. Fratrum , nostrorum S. R. E. Car-
dinalium consilio , & assensu , substa-
tium secularibus hominibus , Nobis , &
E Apostolica Sedi immediate , mediata-
vè subiectis , pro modo bonorum stabili-
cum patrimonialium , tām in hac alma
Urbe , quām in reliquis omnibus Civi-
tatibus , Oppidis , Vicis , & Locis S.
R. E. ditionis , nuper imposuerimus :
a quicquidem esse censuimus , & Religiōsī
quoque personis aliquod subdium exigū-
ut tot , & tām necessarias impensas fa-
cere possimus . Quocircū proprio motu ,
& ex

1567.

C ex certa scientia nostra , ac de Apostolice potestatis plenitudine , universis , ac singulis Monasteriis , intra Italianam constitutis , Ordinum , & Congregationum , Cassinenis , Carthusiensis , Lateranensis , Montis Oliveti , S. Georgii in Alga Maris , Celestini- rum , Cliscerensis in Longobardia , S. Hieronymi , Cruciferorum , & Silvestrinorum , alterum tantum , quantum subfidi nomine , quotannis , Camera Apostolicae solvere consueverunt , pro hac dumtaxat vice solvendum ; & si qua dictarum Congregationum solvere tale subfidi non consueverit ; ipsa quoque , exemplo aliarum , taxetur . Conventibus autem singuli cunctorum Ordinum Mendicantium , intrataliam consistentibus , unam fructum , proveni- sum , & reddituum suorum decimam , juxta taxam antiquam , tenore praesentium imponimus ; & impositam esse decernimus . Ipsarum autem Congrega- tionum , quas diximus , subfidi , & Mendicantium decimam , a nostro dilecto filio Vitellotto , S. Marie in Vialata Diacono Cardinali , & dilecto filio Bartholomeo Buffo , Thesaurario no- stro Generali , seu qui pro tempore The- saurarius Generalis fuerit , quem cum dicto Camerario , & utroque eorum in solidum , earum pecuniarum collectarem , receptorem , & exactorem generalem , praesentium tenore , constituiimus , & deputamus , intra tempus , quod ipsi , vel eorum alter constituerit , solvi , vel per personas ab eis deputandas exigiri , & colligi volumur : dantes eidem Camerario , praeter ordinariam sui Camerariatus offici authoritatem , ac ipso The- saurario Generali , & illis , quos ipsi , eorumque alter deputaverit , subfidi , ac decimam , quam diximus , respellere a dictis Congregationibus , & Ordinibus Mendicantium , petendi , colligen- di , recipendi , & exigendi ; & de re- ceptis liberandi , quietandi , & abfol- vendi ; & si qua dictarum Congrega- tionum taxata non fuerit , eam , prout aliæ taxata fuerunt , taxandi liberam potestatem . Contradicentes qualibet , ac rebello , subfidi , & decimam hu- jusmodi solvere recusantes , ac differen- tes , ad ea solvenda , per excommunicationem late sententias , & alias senten- tias , censuras , & penas Ecclesiasticas , ac etiam pecuniarias , ipsorum , vel ab eis deputandorum arbitrio , moderan-

A das , aliquae opportuna remedia , etiam per sequestrationem fructuum , ac privationem officiorum , aliquae omnia , & sin- gula in praemissis , & circa ea necessaria , vel quomodolibet opportuna facien- di , & execundi . Necnon eis , qui ad cor reveri , de his , ad que teneban- tur , debite satisficerint , & sententias , & censuras , & penas , in quas propte- red incurserint , absolvendi , & reba- bilitandi : Necnon cum iis , qui senten- tias hujusmodi irretiti , Missas , & alia Divina Officia , non tam in contemp- sum Clavium , celebrando , aut aliis se in illis commisendo , irregularitatem contrarerint , dispensando . Non obstan- tibus &c.

B Datum Romæ , apud S. Petrum , sub annulo Piscatoris 3. Novembris 1567. Pontificat. nostri ann. 2.]

C Optandum profectò esset , ut haec & alia , quæ supræ propoluimus , vel obiter , qui in Principum , vel Regum Aulis morantur , ac eorum , & Reipu- blicæ studiobissimi videri affectant , inspicere dignarentur ; non enim tam fre- quenter , si ista perpendent , missi- tare , imò infremere auderent contra Romanæ Ecclesiæ avaritiam , ipsiusque cupiditatem coercendam clama- rent , qua undique , ex Principum eo- rumdem ditionibus , (ut eos dicere non puder) vim pecuniarum , & auri corrodit , & exprimit . Studio præter- mittamus , præter Apostolicum moni- tum , nil præterea ab ea fieri , Divino-

D que simul , ac humano iure ei deberi , quod à Christifidelibus , filiis suis , to- to Orbe constitutis , ipsi impenditur . Sed quid tandem est illud , quod mer- itò cum immensa ea thesaurorum pro- fusione , conserfi valeat , quam quoti- die facit , vel , ut communes Christianæ fidei hostes repellat , vel , ut Fidei praecones , in Hæreticorum , & Infide- lium regiones immittat ? Quid , cum ingentibus sumptibus , quibus , labanti- bus Regnis subvenit , calamitatibus E oppresas Regiones adjuvit , Principes exteriores , ac exiles , una charitatis ulnis complexa est , & exceptit ? Quenam tam dista Regio , quæ in oppor- tunitatibus , ac tribulatione præfens auxilium illius experta non sit ? En Pius , pro Regni Gallici defensione , pro Regis Christianissimi salute , se suaque propè omnia abundè profundit , ac su- perimpedit . Hoc ipso tempore Sco- torum

torum Reginae pecuniam etiam subannulstrat. Melitensis Equitibus pecuniam suppeditat. Maximiliano Imperatori pecunia opem fert. Et haec quidem, ob publicum bonum, publicè impensa; singulis verò, vel, ut è cœno hæresum emergerent, vel, ut in illud non laberentur, innumerosque prætererant, ob Fidei, & charitatis studia alia, à Pio in commodum cuiusvis nationis, ac lingua, imd hominis cuiuslibet factos quotidie sumptus, quis recenseat? Quod quidem, si Ecclesiasticos, revoluas Annales, ubi de Catholicorum Regnorum, Regionum, ac Principum incolumitate, imd de singulorum Christianorum salute astum est, Romanos Pontifices semper præstissime reperies; ut propterea fateri compellaris, quod, si aliquid ab ipsis Principibus ac Regionibus, ipsis, iustis tot aliis nominibus, accipiunt; illud nihilominus Pontifices ipsos, nonnius ut de positum custodiunt, ut reficiunt, imd aucto scōnore necessarii tempore reddant, ac ut guttatum traditam sibi pecuniam, in summam plenissimam, multiplicatam, & auctam, suis propemodum scōnatoribus repnauant.

XVII. Ceterum Pius, nec his, quæ egisse usque adhuc retulimus, satis suo muneri satisfecisse sibi visus est. Quapropter, quem memoravimus Narnensem Episcopum, Ferrarie, etiam Ducem adire voluit, & haec ei, (prout in Vaticano Archivo acceptum) in mandatis dedit.

*[Invenitio
Anna Revo-
rendi. D.
Petrus Da-
matus Epif.
cupo Nar-
nensem Du-
cem Fer-
rariae de-
finitio. Ex
Archivio Pa-
triciae.]*

Ubi ad Illustrium Ducem Ferrariorum perveneris, elque, Sanctis. D. N. verbis, salutem, & benedictionem Apostolicum nunciaris, ac literas de fine orationis tue habendas reddideris, Sanctitatis sus desiderium ei diligenter in banc sententiam exponere debebis.

Primum dices, scire in quanto discrimine versetur salut Christianissimi Francorum Regis, consanguinei sui, & illius inclysi Regni, propter tumultus, qui à seditionis hominibus, Divine finali ac Regie Majestatis hostibus, & rebellibus excitati fuerunt. Audisse Excellentiam suam ea, quæ sine borore animi referri non possunt, de cædis, incendis, rapinis, sacrilegiis, & aliis nefarili faci toribus, quæ in omnibus ferè Regale ejus partibus, incredibili quodam Hereticorum furore, & rabie admisuntur. Ex quibus, il-

A lius tam nobilis, & tam florētis olim Regni, cladibus, & ex tanto periculo Chartissimi Filii sui, & Sedis Apostolice in primis devoti Regis, ac Religionis simul Catholicæ Santiissimum Domnum nostrum incredibili quodam dolore, & sollicitudine affici, diesque, ac noctes cogitare, quemadmodum subvenire Regi simul, ac Catholicæ Religioni, & tot populorum salutis consilere possit. Et quia duobus rebus præcipiū Rex eget, pecunia, & equitatu; tametsi jam inde ab initio Pontificatus sub statuerat, & decreverat, nullis extraordinariis oneribus, & exactiōibus gravare suos, & S. R. E. Subditos; tamen, propter fisci Apololici inopiam, ne in tanta necessitudine Regi defit, quantum possit pecuniarum colligere, ut ea Regem juvare possit, statuisse, etiam eos, quos, Custodie sue causa, habeat equites, & plures, si poterit, ad Regem mittere. Verum illud dolere, quod non satis magnum equitum numerum possit mittere. Itaque cogi petere, ac requirere auxilium bonorum, ac devotorum suorum filiorum Italiae Principum, & licet alia allorum causa sit, tamen considerare, neminem eorum sibi defuturum, cum Dei, & Redemptoris costri causa agatur, & Religionis Catholicæ, pro qua boni, & Catholicæ Principes, etiam sanguinem, & vitam ipsam, siopus sit, parati esse debent profundere: sed ed fidem huiuslorum auxilium requirerare, qui præter officium, quod omnium Christianorum Principum commune est, peculiares sunt S. R. E. filii, & ut vocantur, Vassalli, & Feudatarii. Ex quibus, cum ipse Dux sit, considerare Sanctitatem suam, minime illum animi studio cefurum esse, ad satisfacendum desiderio suo, tam pio, & justo, præsertim cum subveniendum sit Regi, qui, & propinquus ejus sit; quin etiam, propter tantam necessitudinem, que inter ipsos intercedit, arbitrii Sanctitatem suam & certum habere, banc bortationem suam fore minime necessariam; sed tamen quod sua sponte cum facturum putet, faciet, etiam pro Sedi Apostolice reverentia promptus, ac studio fiduci utque sciat, uno, eodemque officio obligatarum cum sibi, non minus Sanctitatem suam, quam ipsius Regem. Hicci ed hoc auxilium sibi non mindis, quam ipsi Regi ab eo petere statuisse. Nullum

E

lum ab eo gratiosi inditium, & testis. A monium fidei, & devotionis, & obser vantia ipsius Ducti erga banc S. Sedem habere posset, quād si suo bui defidio satisfecerit. Illud verò etiam ipsum cogitare secum, & considerare debere, præterquam quād agatur, ut dictum est, honor Dei, & causa Religionis Catholicæ, salus Regis consanguinei, & Regni, omnium nobilissimi; agi etiam, sicut pro sua prudentia intelliget, rem ejus ipsius, & reliquorum Italiæ Principi, ac totius Italiæ. Eos enim, qui tam nefarior Regi suo rebellarentur, Hereticos esse, hoc est communis omnium Catholicorum Principium hostes. Si tamen illi Heretici nominandi sunt, quorum nefanda, & inaudita scelerata implaque facinora declarant, omni penitus esse, & Religionis, & humanitatis expertes. Quis Ecclesiæ spoliavit, qui Sacra Altaria demolivit, qui Monasteria diruunt, qui Dei Sacerdoter non modò occidunt, sed inauditis etiam suppliciorum generibus afficiunt, non modò Religionem Catholicam, & Sanctissima Sacramento abolere, sed jura, & leges, & iudicia, & legitimam Principum potestatem, & Magistratus omnes abrogare conantur; ut impunita auaritia suam explore, nefanda libidine satiare, atrocissimamque sceleram, sine metu admistere possint. Cùm tantum incendum adeo Italiæ propinquum sit, necesse est omnies, qui sibi cavere, & rebus suis prospicere cupiunt, communis auxilio, communis periculum propulsare quād celerrimè fieri possit, tantam flammatum, antequād latidi serpat, & diffundatur, extinguiere: quod non difficile erit, si unusquisque Italorum Principum Regem juvet, antequād ejus hostibus ex Germania submissari, auxilia possint. Dat. .... Novembri 1567 ann. 2.)

Qui serid hæc Pii mandata perpendit, fatigatur necesse erit, nil prorsus argumentorum præteriisse, quibus ad suppetias Galliarum Regi suppeditanas Ferraria Ducis animum movere posset: nullam enim, vel Divinarum vel, humanarum rationum prætermittit, qibusc in suam illuminatentiam perducat; & tandem ut ipsius Regis rem efficacius agat, suam facit, atque in se collatum quidquid in eum contulerit, proficitur.

Annal. Eccl. Tom. 22.

Nec putandum, cum uno Ferraria Duce, hoc, Pium, officio perfundum esse, nām ad alios quoque Italiz Principes, eadem de causa, & Nunios, & literas missæ, ex inferius dandis ipsius Epistolis appetat, & Scriptores tradunt. En Epistola, quas statim ab accepto insidiarum contra Regem Gallie ab Hæreticis strūtarum nuncio, ad Rempublicam Venetam dedit.

(Dilecto Filio, Nobili Viro, Hieronymo Priolo, Duci Venetiarum.

PIUS PAPA V.

Dilecte Fili &c.

Postquam cognovimus, quanto ^{apud Gab.} in discrimine versetur Iulius Epil. 24. Cbristiianissimi in Christo Filii nostri ^{pag. 51.} Caroli, Francorum Regis, & illius inclitissimi Regni, statuimus, pro officio nostro, ei ferre auxilium, quamcelerrimè posterius, etiam super vires nostras, adverus ejus rebelles, Divine simul, & Regia Majestatis hostes sceleratissimos. Quia verò cum ejus periculo coniunctum quoque est Italiæ periculum, (etenim si, quod Deus avertat, hostes ejus superiores essent, incendum illud in Italiæ quoque traeclarum esset) Nobilitatem suam bortandam duximus, ut depellendi communis periculi causa, Regem illum, tam necessario tempore, enixit juvet. Non latet nos quidem, quantoperè de rebus suis ipsa sollicitas in hoc tempore: sed adeo præsent, & ante oculos possumus est hoc periculum, ut omnes, qui Religionem Catholicam salvam volant, & communis utilitatì consultum cupiunt, communis auxilio communib[us] hostib[us] sine mora ultra obsistere debeant. Id cùm Deo gratissimum erit, tam isti inelyte Reti publice, que vere glorie semper appetem suit, amplius & gloriosum, tanto Regi, & Religioni Catholicæ simul, tali tempore, subvenisse. Datum Romæ, apud S. Petrum, sub anno Piscatoris, Die 18. Octobris 1567. Pontificis nostr. ann. 2.)

Cum idcirco Margarita Sabaudia Ducissa, Caroli Regis Nepotis sui periculo perterrita, enixè pro eo Pontificis auxilium deprecata esset; Pius eiusdem Epistolam dedit, qua se

^{1567.}
calcaribus, in hoc negotio, non indige-
re, quippe qui totis nisibus ei curando
jampridem incubuisse, manifeste de-
clarat.

(Dilecta in Christo Filia, Nobili Mu-
lieri, Margarita de Francia,
Sabaudia Ducissa,

PIUS PAPA V.

Dilecta &c,

Non dubitamus, Nobilitatem
tuam, pro sua, erga Christianissimum Regem Nepotem suum, pietate,
maxime de eo sollicitam fuisse, atque
anxiarum hoc tempore. Sed hortamur, ut
bonam spem habeas; confidere enim debes,
Divinum auxilium illi Regno mini-
mè defuturum, sicut aliis quoque tempo-
ribus non defuit; præsentim; cum qui
hostes Regis sunt, idem Dei quoque
inimici, ac rebellerint, & ipsi insi-
delibus pejores, & detestabiliores. Sed
ne humana quidem auxilia illi deerunt.
Nos quidem supra vires nostras cum ju-
vare decrevimus, & ceteros Principes,
ad mittenda ei auxilia, hortari non de-
sistimus, tunc Religionis Catholicae cau-
sa, tunc ipsius, quem, bis jam, max-
imo cum periculo, expertum perfidiam,
& audaciam Hæretorum, in defendenda
acriter adversus eos ipsa Religione
Catholica, Majorum suorum Christianissimorum Regum similem fore con-
fidimus. Nec vero quemquam esse pu-
tamus, qui Hæretici ipsos, jam ex eoru-
rum operibus non cognoscat. Datum Roma
apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris,
die 16. Novembris 1567.
Pont. nostr. anno 2.]

Et reverâ, licet nemo Principum
esset, qui ex proximo Galliarum incen-
dio sibi magis metuere, quam Sabau-
dia Dux, deberet; nihilominus Pius,
ipsius studia, summo, quo seruebat,
zelo, & literis, & misso, qui coram
cum eo ageret, præivit. Cum enim
Annibal Auricellarius, quem à Catha-
rina Regina ad Pontificem missum di-
ximus, per Sabaudiam ad Catholicum
Regem in Hispaniam migraturus esset;
huic Pius in mandatis ea dedit, de qui-
bus, tunc cum ipso Sabaudia Duce, tunc
cum Hispania Rege, suo etiam nomine,
differere vellet, ut labanti Galliarum
Regi, ac Regno, quomodo subveniri

A posset, cum iis rationem iniret, ad pra-
fatum Regem his datis literis.

(Charissimo in Christo Filio Nostro,
Philippo, Hispaniarum Regi
Catholico,

PIUS PAPA V.

Charissime &c.

Ad Majestatem tuam, minimè
dubitamus allatum fuisse, de
tumultu, qui in Regno Francie nuper
excitatus fuit, Religionis Catholicae cau-
sa, ac seditione potius rebellium Chris-
tianissimi Francorum Regis, affinis tuus.
Non dubitamus autem, quin, etiam sine
hortatione nostra, omni studio M. T. illi
Regi subventura sit, vel propter com-
mune periculum, vel Religionis, &
vestre necessitudinis causa. Quare Nos,
cum magna fiducia Ven. Fratribus no-
stris S. R. E. Cardinalibus, & ceteris
omnibus id jam facturam esse confirma-
vimus, sicuti Nos quoque, etiam supra
vires nostras, ei opitulari decrevimus.
Ut tamen, quod de M. T. voluntate, &
Nos expectamus, & aliis polliciti fu-
imus, cumulate, & sine mora ultra pre-
stare velit; etiam, quanto maximo pos-
sumus animi studio, hortandum, rogan-
dam, & obtestandam duximus. Qua-
de re cum M. T. pluribus verbis aget di-
lectus hic filius Annibal Auricellarius,
qui Christianissimi Regis mandato, &
nostro quoque advenit. Datum Roma
apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris,
die 13. Octobris 1567. Pontificis, nostr.
ann. 2.)

Ad Ducem verò Sabaudia sic scri-
psit.

(Dilecto Filio, Nobili Viro, Emanueli
Philiberto, Sabaudia Duci &c.

PIUS PAPA V.

Dilecta Filii &c.

Quanto in discrimine verisetur Apud Geog.
Charissimus Francorum Rex Epist. lib. 1.
affinis tuus, & cum eo si-
mul Catholica Religio, propter seclus,
& audaciam impiorum hominum, Dei,
& Regis sui rebellium, nobilitas tua
et certius novit, quod proprior est tanto
incendio. Omnipotens te hortatione cujus-
quam

quam non egere scimus, cùm tot, & tām graves cauſas habeat, que te ad eum, tām necessario tempore, enīc juvandum excitant, vel affinitatis vestrę, vel Religionis Catholicae, vel Tui, & verum tuarum periculi. Quia tamen, quod tua sponte facturū es, certum habemus, pro tua in Nostre pietate, & erga Sedem Apostolicam reverentia, bortantu noſtro, te facturum esse etiam studioſius, & libenter: Nobilitatem Tuam bortamur & rogamus, ut in tantis illius Regni tenebris, lumen ostendas animi, virtutis, ac pietati tua: qua ex re maximam d' Deo gratiam, & summatam ab hominibus laudem consequeris; Nobis verò, qui ipſi quoque Regem juvare, etiam supra vires nostras, statuimus, adeo gratum facies, ut non mindis Nos tibi, quād Regem ipsum tali officio obligaturus sis. Hac autem de re dilectus hic filius Annibal Aucellarius pluribus verbis, nostro nomine, tecum aget. (Datum Romæ, apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die 18. Octobris 1567. Pontificis nostr. ann. 2.]

xxiii.

Inter Sabaudiz Ducem, & Aucellarium, Pii nomine, hac consilia agitata fuisse videntur, ut Pontifex ad Carolum Cardinalem à Lotharingia aliquam pecuniarum summam mitteret. Summe etiam aliqua, ab ipso Pontifice ad eundem Ducem Sabaudiz mitteretur. Quod Pontifex ipse cum Lotharingia Duce ageret, ut auxiliis Hæreticorum, qua ex Germania rebelles praefolabantur, seſe opponeret: atque ad fabiūs subministranda, ceteros quoque Principes hortaretur, ac propemodū hortationibus suis Pius compelleret. Quæ quidem consilia, & avidissimè Pius arripuit, vel (ut ex mox dicendis & jam dictis apparet) studioſissime executioni mandaverat. En quæ ad præfatum Ducem scriptit.

Dilecto Filio, nobili Viro, Emanueli Philiberto Sabaudiz Duci &c. E

PIUS PAPA V.

Dilecte &c.

Ex Arch.
Varia.

PLacuerunt Nobis ea, que Secretarius tuus, mandato tuo diligenter Nobis exposuit: Cardinali Lotharingio aliquantam pecuniam, sicut annal. Eccl. Tom. 22.

A bortant es, misimus. Ad tuam quoque nobilitatem decem millia aureorum in- preſentia mittimus, ut ea adjutui pecunia, commodis ferre auxilium pos- fit Regi Christianissimo, tām gravi ejus, & Catholica Religionis tempore. Ad Lotharingia Ducem misimus Jheros nupr., & Nuncium, bortantes cum, ut ſeſe opponat, si qua ex Germania Hæreticorum auxilio, in Galliam tranſire conabuntur; Italia verò Principes, per literas, & Nuncios bortari, & exitare statuimus, ad mittenda Regi, quam maxima quis corum poterit, auxilia. Nullum plānū officium, tām ne- cessario tempore, Christianissimo Regi & Nobis deerit, multò plura preſtituris, si majores opes, & facultates habere- mus, cùm pro paterna erga eum chari- tate nostra, tām Divini obsequi causa. Te quoque bortatione non egere vide- mus, ut, & Deo, & Regi affini, & consanguineo, officium preſtes. Tan- tū bortamur, ut celeritatem quam- maximam potes, addibeat. Quod atti- net ad Oppida, & Loca, qua à Bernen- fibus nupr tibi reddita fuerunt; ex Se- cretario tuo cognoscet ea, que nobilli- tati tue referenda mandavimus. { Da- tum Romæ, apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die 16. Novembris 1567. Pontificis nostr. ann. 2.]

Priusquam vero hac ab Emanueli Philiberto, Sabaudia Duce intelle- xisset Pius, cum accepisset, Ducem eundem, ut equitum (quorum maximè Galliarum Regem eguisse, quæ suprà retulimus declarant) ſuppetias eidem Regi subministraret, aliquem equitum numerum in Mediolanensi ditione, conſcribere desiderasse; ut id ei lice- ret, à Gubernatore Mediolanensi ob- tinere Pontifex, his ad ipsum datis li- teris, studuerat.

(Dilecto Filio, nobili Viro, Gabrieli, Duci de Albuquerque, [Status Mediolan Gibernatori.]

PIUS PAPA V.

Dilecte &c.

IN tanto periculo, ut ſeſi, ver- fatur in Regno Francie Catho- licis Religio, propter nefarium bellum, quod Hæretici, non mindis Dei, quād Regi ſui boſtes, ac rebelles, excitarent;

Ccc 2

xxiv.

ut quicunque Dei honorem diligunt, & salvam Catholicam Religionem volunt, quidquid possunt opit & auxiliū studiū ferre debeant, ad tantum incendium refinguendum, cui, nisi celeriter occurratur, magnoper verendum est, nō crescas. Audiuit, Dilectum Filium nobilem Virum, Ducem Sabaudie, pro maxima necessitudine, qua illi cum Chariſſimo Filiu nostro, Francorum Rege Chriſtianissimo intercedit, parare auxilium Equitum, quod tam necessario tempore Regi mittat; eamque ob causam cupere, aliquid eorum partem in Ducatu Iſo concibere. Id ei, ut abs te permittatur, Divini obsequii & Fidei Catholicae causa, ab te ita petimus, ut studiosius petere non possumus. Quod Chariſſimum quoque Regem Catholicum, pro suo in Catholicam Fidem studio, vobementer probatorum esse, minimè dubitamus. Id autem te facilius concessurum esse confidimus, quod, præter objequium Dei, expedire, pro tua prudentia, vides, omnibus Principibus Catholicis, communī consilio, Hereticorum, & seditionesorum hominum pernicioſissimis conatus communī auxilio resistere. Datum Rome, apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris VIII. Novembris 1567. Pontific. nostr. an. 2.]

XXV. De pecunia etiam ad Cardinalem à Lotharingia missa, & alia insuper Regi eidem subministrata, testes habemus ad eundem Cardinalem scriptas à Pontifice literas, qua hujusmodi fuerunt.

(Dilecto Filio nostro, Carolo, Tit. S. Apollinaris Presbyt. Cardinali à Lotharingia vocato.

PIUS PAPA V.

Dilecte &c.

*E*T si certum babeamus, tali tempore, fore ut extaret studium tuum insigne, erga Chriſtianissimam Regem, & Religionem Catholicam, simul cum eo in extremum discrimen addulcam; tamen, postquam ex nuncio tuo cognovimus, quanto studio incumbas, ad auxilia ei paranda, quibus Regem juvet, virtutem tuam egregiam, atque præstantem recognovimus, istumque præclarum conatum tuum vobementer laudavimus. Quod pecuniā te

A nobis juvari desiderat; seito, ante nuncius sui adventum, venisse, eadem de causa, ad Nos Regis nuncium, cui spopondimus, paratoe Noſt̄e, Regem, supra vires noſtrās etiam, juvare. Maque, & ſi jam inde d'Pontificatus initio flatueramus, nullis extraordinariis exactiōibus gravare noſtrou, & S.R.E. subditos, quippe quos ſcibemus, propter superiorum annorum onera, levatione potius indigere, tamē in tanta necessitate, nec illi, nec Curia noſtrā Officialibus pepercimus, ut promiſum auxilium Regi præſtare poſſimus. Cui, quoniam quidquid colligere potuimus pecunia, per mercatorum literas, ut moſt̄ eſt, Lugdini; & Lutetia ſubveniū curavimus; vix quidem potuimus desiderio tuo Noſt̄ ſatisfacere. Sed tamē, pro paternoerga te amore, pati non potuimus, ut nucleus tuus inanis redires. Itaque, ſi non quantam & ipſe expetias, & Noſt̄ vellemus; pecuniam tibi quoque ſolvendam curavimus, ac miſimus, quantam potuimus, ſicut nuncius tuus tibi reſerſet. Omnipotē currentem, ut dicitur, non egere ſcimus cobortatione cuiusquam, ſed tamē, pro officio noſtro, & paterna erga te ebaritate, præterire non poſſimus, quia bortzmur, ut quod tamē laudabiliſt̄ aggreſſus es, forti animo, ut te, & tuo genere dignum eſt, agere perverſeſt, cùm ob alias gravifimis cauſat, ſum Divini bonori, & Religionis Catholicae cauſa, pro qua parasos noſt̄ eſſe doportet, ſanguinem noſtrum indubitans effundere. Datum Rome, apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die 7. Novembris 1567. Pontific. nostr. ann. 2.

Quem demū ad Carolum Lotharingiæ Ducem Pius ſuum Nuncium miliſt, ſuit Petrus Sanctus J. V. D. ſuſque Familiaris, cui (uti ex Archivo Vaticano accepimus) iſta mandata dedit.

(Cum ad dilectum Filium, nobilem Virum, Ducem Lotharingie, Deo juvante, peruenieris, ipsum, & dilectas in Chriſto filias, nobiles Mulieres, Duchias, Matrem ejus, & Uxorē, nobilēm quoque virum, Comitem de Valdeſmonte, Duct Patruum, noſtris verbis diligenter ſalutabis, ac benedictionem eis noſtrām paternam nunciabis, iteſtas, qua ad eos ſcribimus, reddeſ; deinde cum ipſo Duce in hanc ſententiam loqueris.

XXVI.

Inſtructio
D. Petri S.
S.P.D. & S.
D.N. Pictor
pa F. ad Il
loſtrifrom
Principem
Carolanum
com Laſ
ringia de
ſtituta.
Ex Arch.
Pacis.
Sub. ann.
1567. pag
740.

Nec

Nos in tanto *Charissimi filii nostri*.
Christianissimi Francorum Regis, affi-
-nis ejus, & *Catholicæ Religionis per-*
cuso, pro pastorali officio nostro, & pa-
-terna erga illum Regem charitate, at-
-que ipsius Religionis zelo, omnes curas,
& cogitationes nostras in eo defixas ha-
-bevere, ut Regi, aded *Sanctæ Sedi Apo-*
stolice deovo, cuius majorum merita
erga ipsam *S. Sedem*, & Religionem
Catholicam singulariter fuerunt, subven-
-niamus, omnibus viribus nostris, ut Re-
-ligionem *Catholicam*, in tantum differen-
-tiem adductam, ab hominibus perditissi-
-mis, *Divina similitudine*, & *Regia Majestati*
hostibus, ac *rebellibus tueamur*, ac
defendamus. Itaque, sicut juvare illum
Instituimus, etiam super vires nostras,
camque ob raujam iubatatem nostris, licet
proper superiorum annorum onera, le-
-vatione indigentibus, contra *Institutum*
nostrum, gravare non pavimus, ita pre-
-terire nec posse nec debere, quin reli-
-giosos *Principes Christianos*, ad eum isti-
-dem juvandum, & suscipiendum Reli-
-gionis *Catholicæ defensionem*, paternis
nostris *bortationibus exclememus*.

Sed preter alios *Principes*, ma-
-gnam in ipso Duce spem Nos habere.
Majores ejus, *generissimos Principes*,
cum quidam *Heremita*, qui Terram
Sanctam, religionis causa, visitaverat,
reversus inde *retulisset*, quidm gravi
servitutis jugo, *Christianiani* in illis par-
-tibus, ab infidelibus oppressi teneruntur,
cosque ad liberandum ipsos *Christianos*,
& Terram *Sanctam* recuperandam hor-
-tatus esset; aded illius unius *Heremita*
abortionibus fuisse commotus, atque
inflammator, ut tres fratres, illius *San-*
ctissime expeditonis, quo nibil un-
quid gloriosum fuit, *Duces*, *Principes*
Auctores exiverint, & suscepto *vitiose*
erucit signo, *religiosis rebus suis*, & ulti-
-mis Occidentis partibus, ad Orientem
proscili, bellum in Asia cum *Infidelibus*
gesserint; non, tam longinquique itineris
laboribus, non, periculorum magnitu-
-dine deterriti, quomodo *Christianis* op-
pressis auxillium ferrent, & Terram *San-*
ctam ex *infidelium manibus* eriperent,
sicut, Deo juvante, cum immortali sua
laude, & gloria eripuerunt. Non esse
illis transfundum mare, non domo disce-
-dendum, non tot subeundos labores, at-
que pericula, ut cum *infidelibus* bellum,
pro Catholicæ Religione, *Redemptoris*
nostri honore, obsequioque suscipiat.

A *Hocles* esse *Ecclesie*, *Dei*, *Religionisque*
Orthodoxæ Hereticos, multo infideliors,
& odio majore dignos, quidm ipsos infi-
-deles. *Infideles enim nunguam Catholicæ*
Fidei veritatem ugnoverunt; illi *Fidem*,
quam Juscerunt, quamque in *Bapteismo*
professi sunt, *ejecerunt*, atque irritant se-
-cessunt. *Infideles*, *Christianæ Religionis*
Catholicæ usum non interdicunt,
nec Sanctissimis Sacramentis illudunt,
sed dominandi cupiditate Christianos
imperio suo *sufficere* student, non *Cæ-*
lam nobis, sed *Terram eripere* solent:
Heretici *Catholicam Religionem* *decere*,
Sancta, & *salutaria Ecclesiæ Sacra-*
menta, *Sanctorum* *venerationem* tollere
conantur, *impio quodam furore*, &
rabie *aberrant*, *Divina omnia*, & *hu-*
mana iura *violant*, *non extermi*, *non cruci-*
bis *sunt*, *non laicis*, *non Sacerdotibus*
parcunt, *non profanis rebus*, *non sacris*
abstinent. *Raptis*, *sacrilegii*, *incepsis*,
caedibus, *incendiis* *aluntur*; *tunc exul-*
tant, *tunc triumphant* *Filli Belial*, *cum*
C *Ecclesiæ diripiunt*, *cum Aras demollun-*
tur, *cum Monasteria incendunt*, *cum*
Deo dicatis Virginibus vim afferunt,
cum in Clericos *seviunt*, *quos per inau-*
dita suppliciorum genera trucidant.
Nec vero illi minus Principum, *quidm*
Catholicorum *privoatorum* *hostes* *junt*.
Libertatis enim Evangelie, *quam ja-*
llant, *obstant*, & *proper magnitudinem*
seculorum suorum, *Legi*, & *Judi-*
cia, & *Principum*, & *Magistratum* *po-*
testatorem *metuentes*, *rebui novis* *student*,
D *seditionibus*, & *discordiis* *gaudent*, *con-*
jurationes *inter se* *nefarias* *faciunt*, *ad*
tumultus, *ad turbas*, *ad concitationes*
semper *parati* *sunt*. *Quid propior est*
Illustrissimus *Dux Regno Francie*, *me-*
lior hæc esse vera novis. *Qui* *igitur* *ma-*
gis *infideles*? *qui* *seiores*? *qui* *acer-*
biores *hostes*, *quidm* *isti*, *qui* *vocantur*
Heretici, *cum revera omnis sint Fidei*,
& *Religionis expertes*, *nec male cre-*
dant, *sed nibil penitus credant*? *Pul-*
ebrum, *igitur*, *erit*, & *gloriosum*,
E *& dignum* *Principi*, *ac illis Majoribus*,
ita de Fide *Christianæ* *meritis*, *contra*
istos *pia arma* *inducere*; *non eam* *mare*
tradicere *necessæ erit*, *ut Christianæ* *Re-*
ligionis *hostibus* *bellum* *inferat*; *per si-*
nes *eius*, *aut certè non long ab eis*,
Heretici, & *Germania* *in Galliam* *tran-*
fire *baud duble* *conabuntur*, *ut* *Chris-*
tianissimum *Regem* *affinem* *suum*, *He-*
reticis *Gallia* *conjuncti* *oppugnent*; *eis*
se

^{1567.} A
jeje opponere debebit, nè conjuncti cuius alii Hereticis, eorum animis, & viret augeant. Non minorum ex hac re lundem, & gloriam meritorum, quoniam Majores ejus ex Terra Sancta recuperatione adepti sunt; exigua enim illa Terra fuit, pra magnitudine Regni Francie; Christiani vero, qui illam incolebant, pauci erant, si cum populi, & gentibus Gallie comparentur. Nec vero difficile admodum fuerit, eos, quoniam non pervenire in Galliam possint, prohibere, paratus modò habeat equitum, & pedum copias, quantas cogere poterit, ut opportuno aliquo, atque idoneo loco consisterent, ex Castris, & Oppidis, que munita non extant, commeatut omnes in oppida munita transportari jubeat.

Admonebit præterea, ut diligenter cogite, periculum Christianissimi Regis cum ipsius periculo esse coniunctum: hostes isti esse communes: it (quod Deus avertat) Regem Christianissimum opprimere possent, illum esse finitimum, rem agi juam: tantum in cuncti communi esse auxilio extinguendum. Nihil perniciens illi esse posse, quoniam si hostium Reges viret, adiuncti Germanorum auxiliis, crescent.

Quod illi in primis glorijs futurum est, quodque Deo gratissimum, cuius honor, cultus, Religioque defenditur, hoc non minùs esse ci utile, atque adeo necessarium.

Hortari Non quoque Italia Princeps, & excitare, ad mittenda Christianissimo Regi auxilia; sed, vel pro affinitate, que ipsi cum Rege intercedit, vel pro periculi societate, a nemine cum studio suis, promptius, acris adjuvarit, quoniam ab ipso Duce convenire, sicuti cum facturum esse confidimus.

Hæc autem eadem expones Domine Ducisse Matri Duci, Principesse, sicuti novimus, magna virtute, & prudentia, nec minori pietate, & Catholica Religionis zelo predice; tui dices, quoniam per confidamus, Ducem ejus filium, ea hortante facturum esse quod E desideramus. Magnam quoque spem habemus in Domino de Vaudemento, Ducis Patrio, de cuius virtute, prudentia, & probitate præclaræ admodum testimonia babuimus. Itaque desiderium hoc nostrum illi quoque te exponere volumus; multum enim, ipsius quoque autoritatem apud Nepotem suum valueram esse, certum habemus.

B Datum Romæ, apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die 8. Novembbris 1567. Pontificat. nostr. ann. 2.]

Ad hanc, abs re non esse censimus unam, & alteram inferre Epistolam ex his, quas fidei vocant, à prefato Petro Sancto, Principibus Lotharingiis traditam, ut potè quibus allata magis confirmetur.

[Dilecta Filio, Nobili Viro,
Co: de Vaudement.

P I U S P P. V.

Dilecta &c.

C **M** Isimus Pesrum Sanctum Familiarem nostram I. V. D. dominem Nobis validè probatum, qui has nobilitatis tua literas reddet, ad Dilecti. Filium, Nobilem Virum, Ducem, Ne- potem tuum, aucturum de re, ad obsequium Del, & ipsius Ducis laudem, & rerum ejus securitatem magnopè pertinente, sicuti agnosces. Namquid, ut te salutet, & paternam benedictionem nostram impetrabis, ac tecum eadem de re loquatur, mandavimus. Quia vero scimus quantum auctoritas tua apud ipsum Ducem habitura sit ponderis: pesimus ab te, & magnopè in Domino requirimus, ut hortatione tua cum incites, ad satisfacendum desiderio nostro: quod cum facies, effigie fungeris, tua virtute, prudentia, & pietate digno. Idque, & Deo, & Nobis erit gratissimum. Datum Romæ, apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, Die IX. Novembbris 1567. Pontificat. nostri anno 2.]

Ad Lotharingia Ducissam.

(Dilecta in Christo Filia nobili Mul. Claudiæ, Duciss Lo- tharingia.

P I U S P P. V.

Dilecta &c.

E **M** Andavimus dilecto buit filio, Petro Sancto, familiari no- stro, quem ad Nobilem Virum, Du- cem, Conjugem tuum missimus, ut no- bilitatem tuam visitet, & nosrī uer- bi salutet. Cujus rei causa missus fue- rit, ex eo cognosces. Et quia, sicut vide-

^{1567.} videbit, laboramus pro charissimo Filio nostro, Fratre tuo, Rege Christianissimo, nō cum hostibus, Deinde iisdem, & Catholicæ Religionis inimicis, auxilia Hereticorum, ex Germania conjungi possint, quod non minùs rebus conjugi tuis, quam ipsi Regi periculum foret; tuas quoque partes erunt, borsari cum, ad satisfaciendum desiderio nostro, ficas, protuta pietate, prudenter, & Catholicæ Religionis zelo, facturam esse confidimus. Datum Romæ, apud S. Petrum, sub annulo Pictoris, die IX. Novembri 1567. Pontificatus nostri anno 2.]

xxviii.

In ipsis contra Hæreticos bellum commodum, dimidiam partem frumentum Ecclesiasticorum, & Ecclesiarum Galliz, Pontificem quoque transferre voluisse, tradit Hadrianus, & Lutetie Parisiorum Clerum, ducentorum scutorum millium munus Regi obtulisse scribit Tarcagnotta, additum que Clerum ipsum, pecuniâ minimè se ei defuturum pollicitum esse; dummodò tamen in sententia, vi, & armis Hæreticos coercendi Rex idem persistet. Verumtum illorum, tamen præcipue Pli optimam mentem, affuetu, & Regina Catharina, & Aula Gallicæ vafrities (qua multa centena millia, ut Gabutius, & Hadrianus scribunt, tanto incommode, ac labore compara- rata, & Pontificis manibus eripuerunt, & præterea subsidiorum conatus, un- adequaque, tanto studio, ut vidimus, à Pio ipso eis quæsitorum, pariter elu- sit. Præter equitum enim copias, ad sex, vel septem millia peditum, ut narrat Hadrianus, Pius idem Regi ac Reginæ obtulit; sed illi oblatum qui- dem pecuniam avidissimè arripueret; cohortes vero, licet stipendio affectas, resperuerunt; id suadentibus iis, (in p. 2. Cap. 6. quid Gabutius) qui, neque Regem, neque Catholicam Fidem, ac Religio- nem salvam esse cupiebant; sed omnia vota sua ad privata commoda, & ad insanas cupiditates impotentè ex- plendas, (ut in Civilibus bellis fieri consuevit) furentes conferebant. Ex- terorum militum auxilia accipere ab- nuisse putat Hadrianus, quid Rex idem ac Reginæ, bellis, & pacis fa- ciendis ius omne apud se manere vel- lant. Quidquid fuerit, certum est pre- ter spem, haud multò post, ut suo lo- co dicetur, indignam protus pacem

A perduellibus, & inquis quidem con- ditionibus, datam fuisse; bonis omni- bus condolentibus, ac judicantibus Regem, Pontificis suffultum auxiliis, facile, & honorifice, & bellum pro- sequi, & rebelles compescere, & pe- stiferam hæresum illarum radicem, protrsus convellere, & Catholicæ ve- ritatis cultum, in Regno lapsum, restituere potuisse. Dedit Rex inquam pa- cem, & quid deterius, pecunia ab- usus est, quam à Pio factis artibus extorserat; eo tamen infasto fine, quem exitus comprobavit. Et hinc etiam accidit, ut Hadrianus scribit, quid Christianissimo Regno optulari cupi- entes, Pii suos, Principes alii, con- ceptum animo optimum propositum ferè dimiserint. Cùm enim multoties vidissent, ex bene gesto bello, ac ferè tuto triumpho, Regem, ac Regi- nam stolidis iis suis artibus innixos, nonnisi indecoras inducias elicuisse: quod alias fecerant, iterum, ac sem- per facturos meritò judicarunt; qua- propèr, spe omni felicis eventus penè abjecta, nil præterea curandum cen- suere; licet Gallici Regni causam, ut communem habere coacti, illam omni- nō posthabere nequierint.

C XXIX. Sed quod planè dictu horrendum, tantum Gallica Aula lucem confilii pietatis deferuit, & in profunda versutia demersa est, ut per summam, impro- bamque calumniam, Orbe toto Ca- tholicœ reclamante, impudemtiamque stupente, ac mirante, dicere ausa sit, se cum Hæreticis pacem inire compul- sum, quid remissius, quam debuisset, ad eorum propulsandos ausus, Pius ei auxilia suppeditaverit. Diabolicam propè hanc procacitatem, ac turpis- simam ingritudinem, cùm abunde re- jectam, ex suprà (& quidem studio) relatis, censeamus; eam hic ulterius explodere superfluum judicamus. Quid enim ultrà facere potuit Pius, & non fecit? At pessimas artes, quibus est excogitata ista impostura, Deus è ve- stigio dejecisse visus est, humiliato vi- eelicit calumniatore, qui in artas, haud multò post, injectus angustias, per-secutionemque ab ipsis suis factis passus, perfugium aliud non habuit, nisi ut ad eum, vel invitū, con fugeret verè Pium Patrem, quem improbe adeò of- fenderat.

Dùm tamen acri studio contra Gal- liz

xxx-

Hæret. 400
M. 1. 2. pag.
400

^{1567.} licet Hæreticos, commune bellum Pius urget; singulos, qui sibi innotuerint, ejusdem farina perfidos homines insequi non prætermittit. Hinc cùm audisset inter Burgundia, ac Lotharingia fines, Dioecesis Bisuntina, versari Calvinistam quendam Ministrum, qui feralis doctrina venena impune spargebat; eum statim à Bisuntini Archiepiscopi Ministris comprehendi jussit, & ut eis ad rem, ex sententia perficiendam, auxilio esse vellent, ad Lotharingia Ducem, & ad Senatum Dolanum has literas dedit:

[Nobili Viro, Dilecto filio, Carolo,
Duci Lotharingia.

PIUS P.P. V.

Dilecte Fili &c.

<sup>Ex Arch.
Vatic.</sup> **N**unciatum est Nobis, versali
ri in Locis quibusdam Du-
catus tui Lotharingia, Bisuntina Diœ-
cesis, in confinio Burgundia. Hæreticum
quendam, nomine Muret, Sectæ
Calviniane, cumque palam, & publicè
prædicare, ac docere, ubicumque pos-
sit, perfiditer ejus hæresim dogmata. Ad
eum apprehendimus, velementer abs-
te petimus, ut Archiepiscopi Bisuntini
ministris brachii tui secularis auxili-
um, simul ac petitum fuerit, præstes;
& à Magistratibus tuis statim præstari
jubes, quo cumque in loco Ducatus Tu
comprehendi potuerit. Quod Tuc Nobis
possit officium. Nobis erit admodum
gratum, ac tuo Catholice Fidei studio,
& devotione erga S. Sedem Aposto-
licam magnopere dignum. Datum Ro-
mae, apud S. Petrum, sub annulo Piscato-
ris, die XV. Decembris 1567. Pontificis
nostris anno 2.]

Ad Senatum Dolanum.

[Dilectis Filiis Senati Dolano &c.

PIUS P.P. V.

Dilect. &c.

<sup>Ex Arch.
Vatic.</sup> **I**nnotiam nostram perlatum
est, versari in confinio Ducatus
Lotharingia, & Comitatus Burgun-
dia, in Locis Bisuntina Diœcesis, Hæ-
reticum quendam, nomine Muret,

A **s**ectæ Calviniane, qui non defluit ve-
nenum suorum pestiferorum dogmatum
spargere, & multos, præsertim simpli-
ces, corrumpere. Eum comprehendendi ve-
lementer cupimus: qua de re diligenter
scriptimus ad Dilectum Filium, No-
bilem virum, Ducem Lotharingie.
Vos autem ipsos quoque, ut viros Ca-
tholicos, hortandos duximus, ut undam
Ministris Archiepiscopi Bisuntini,
operam detis, quam diligenter poten-
tis, ut inveniatur, & capiatur hic
Hæreticus, nè Patriam, ac Provinciam
vestram, que, Dei beneficio, ab hac
labe, ad hoc usque tempus integra man-
xit, veneno suarum hæresum possit cor-
rumpere. Quod officium vestrum vobis
dignum erit; Nobis vero ita gratum, ut
nihil in hoc tempore à vobis accidere
Nobis possit gratius. Datum Romæ, apud
S. Petrum, sub annulo Piscatoris,
die XVIII. Decembris 1567. Pontificis
nostris anno 2.]

^{XXXL} In Epistolis his, non Archiepi-
scopum Bisuntinum, Claudium, sed
ipsius dumtaxat ministros Pium me-
morasse, ex eo forte processit, quod
C Archiepiscopus idem à Diœcesi, &
Ecclesia sua adhuc abesset. Ægri si-
quidem cùm tulisset Pius, uti anno
præterito vidi-nus, eum nondum Sacri
Tridentini Concilii decreta receperisse,
& alia præterea multa, in pastoralis
régiminis cura omisisse; eum literis
primum monuerat, deinde, ut se ad
reddam sibi traditæ villicationis
rationem, Romanam conferret, præ-
perat: quod quidem, sub hujus anni
initium fecisse, ex Epistola, ab ipso
Pontifice ad Capitulum, & Canonicos
Ecclesiae Bisuntina scripta cognoscitur;
dicit enim.

[Dilectis Filiis Cap. & Canonicis
Ecclesiae Bisuntina.

PIUS P.P. V.

Dilect. &c.

<sup>Ex Arch.
Vatic.</sup> **C**um Ven. Fratrem, Archiepi-
scopum vestrum ad Nos, qua-
dam ob causas vocaverimus, provide-
re cupentes, nè propter ejus absentiam,
Ecclesia ipsa interim detrimenti ali-
quid patiatur; hortamur vos, & man-
damus, ut dum is abest, literis ejus,
ipsiusque Officialibus, super iis, que
ad ipsius Ecclesiæ regimèn pertinebunt,
per-

1567.

perinde ac si adesset, sicut vestrum officium postulat, pareatis. Illud quoque vos admonemus, ut ea, quia debetis, diligentia, Jurisdictionem Ecclesiasticam inviolatam tueri euretis, in Civitate ipsa, ac Diocesi. Dabimus autem Nos quoque operam, ne in diutius absit, quam Ecclesia sue expedita. Datum Romæ, apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die 3. Januarii 1567. Pontific. nostr. ann. 2.)

xxxii.

At licet Pontifex, quamcuius Archiepiscopum Bisuntinum Roma discidere, ac ad propriam Ecclesiam redire curasse censendum sit; cum tamen, ut diximus, in allatis ejusdem Pii literis, ho anno dilabente scriptis, non Archiepiscopus ipse, sed tantum ejusdem Officiales, quos, ut antea, ac si Archiepiscopus idem adesset, munere suo perfungi, præceperat, memorantur; hinc patet, nondum hoc tempore, illum ad Ecclesiam suam redire permisum.

xxxiii.

Præceperat etiam Pius Carolo Cardinali Borbonio, Avenionensi Legato, ut Sabaterium quemdam, à Venafyni Comitatus regimine; & alterum, Corfesonum nuncupatum, à Capitanatus Palatii officio amoveret. Hi siquidem, tamquam de hæresi suspecti ad Pium ipsum delati fuerant. At parere cum Cardinalis distulisset; mora impatiens Pius, cum præsertim Gallia tota immenso eo, quod descripsimus, incendio conflagraret, ac perdidit labis, vel levis suspicio merito timenda esset: Venasini Comitatus regimen, aliás à nobis memorato, Paolo Sanfedonio, Carpentratensi Episcopo detulit, & Capitanatus munus, alteri, quem ipse Cardinalis voluisse, dummodò verè Catholicus esset, demandari, his ad eum scriptis literis, imperavit.

(Dilecto Filio nostro, Carolo, Tit.
S. Gryfogoni Præbit. Card.
Borbonio, Legato
Avenionensi.

PIUS P.P. V.

Dilecte Fili &c.

EX literis tibi, mandato nostro scriptis, voluntatem nostram satis cognoscere posuerat, de Sabaterio, Ecclesiast. Tom. 22.

& de Corfesono, ut illum à regimine Comitatus nostri Venafyni, bune autem à Capitanatus Palatii Officio removere, cdm uerque Nobis suspectus esset, ex hominum gravum, & fide dignorum testimonio, præsertim cum bis miserrimis temporibus, vel levis suspicio debeat formidari. In quibus removendis, quia, scuti expellavimus, voluntati nostra satisfactum, abs te non fuit; idcirco Venerabilem Fratrem, Paulum Episcopum Carpentratensem ipsi Comitatu, quoad de alio Rectore provideamus, præfecimus, prout etiam Predecessores nostri prouidere conueverant; Capitanum autem, in Corfesoni locum, ab te surrogari volumus, dummodò quamprimum cum subrogem, & virum eligas idoneum, omni hæresi suspitione carentem, atque adeò Catholicum, ut hæreticos, nè salutari quidem sustineat. Datum Romæ, apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die XXII. Decembri 1567. Pontific. nostr. ann. 2.)

At iniquè tulisse Borbonium hoc

Pii factum, sequenti anno dicetur.

Eodem autem tempore, quo hæresis in Gallia perspicaciores humanæ prudentia labores fecerit. luctuosis, nimis, insidiis, nimiam in Scotia, Reginæ Marie simplicitatem penitus deject. Ex Epistolis, ab ea ad Pium, præterito anno, datis, in quibus ipsum de filio nuper sibi nato certiore fecerat, summam ejus pietatem, egregiumque in Catholica Religione constantiam cognoverat, atque vehementer admirata Pontifex fuerat; idèque laudis, ac amoris plenas, sequentes, sub istius anni initium ei literas reddidit.

[Charissime in Christo Filie nostra,
Marie, Scotorum Reginæ &c.

Charissima &c.

E X literis tuis, & a Nuncio tuo, de tua incolumente opatissimum, & jucundissimum nuncium accepimus. Grata Serenitat! Tua suis se officia nonnulla erga te nostram gaudeamus. Non tam ex meritis tuis metiri animum nostrum debes; illa enim minora voluntate nostra fuerunt. Tibi vero pro virtute tua, pro constancia, pro pietate, & devotione erga hanc sanctam Se-

D d dem,

dem, eximia, ac singulari, multò ma-jora debentur. Quid Nuncii nostri, opportunum jam tempore, à Gallia ad te accersisti, aduentum tibi gratum fore significas, & studium, atque auxi-lium tuum ei non defuturum esse polli-eris, ad ea, qua ad Dei honorem, & Regni tui tranquillitatem confi-tuendam pertinebunt; libenter admodum id cognovimus, optamusque, ut quād-mopportunitissima tibi, Regnoque tuo sit ejus præsentia. De Filio tibi nato in-gentem laetitiam capimus, & cùm Se-renitati Tuæ, de tanto Dei munere de-nud gratulamur, tum ex hoc initio re-liqua, que ad salutem istius Regni per-tinent, Nobis expectare posse videmur. Quid eum baptizandum publicè cura-tura eras, laudamus in Domino pium studium tuum, reducendi in usum, & consuetudinem sanctorum Ecclesiæ Cat-holicæ ritus, in tanto Sacramento admi-strando. Faxis Misericors Dominus, ut isto exemplo ii, qui decepti, misera-dum in modum ab Hereticis fuerant, in vero, & salutari bujus, & aliorum Sacramentorum usu, ad ea reflécte, ri-tèque, & salubriter suscipienda com-moveantur, & reiectis eorum tenebris, Catholica veritatis lumen recipient; Filio. verò ipsi Tuo Ducus gratiam, in sacro Fonte suscipiendam, perpetuò conservet, tibique laetitiam ex eo con-cepnam, in dñi magis augeat, atque aliis multis donis, & gratis munus suum cumuleat. Reliqua cognoscet ex Nuncio Tuо, quem desideria tua Nobis exponentem, ea, qua decuit, beni-gnitate auditivimus, & ad te cum nostra benedictione remisimus. Datum Ro-ma, apud S. Petrum, sub annulo Piscatori, die vigesima secunda Januarii

1567. Pontific. nost. ann. 2.]

Athæc Pontificis vota, tum eximia Reginæ desideria, priusquam illa iphus has Epistolas acciperet, in-a-nia reddidit immannissimo scelere Hæ-reticorum perfidia, cuius, & Aucto-res, & modum, tam multiplicitate diver-sitate Scriptores referunt, ut quibus credendum sit, haud facilè deprehen-di possit. Fuit autem Darlæo Regi atrocissima illata mors, & quidem, si fides adhibenda esset corruptissimis Calvinianis Scriptoribus, Buchananó, hujusque generis aliis, necnon etiam Thuano, & insuper Triphonio, Na-tali Comiti, & Catholicis aliis, Re-

A gina Mariæ opera; quid illa insano amore erga Bothvvellium succensa, ut eum in lecti ac Regni societatem, li-berè adscire posset, legitimum Mari-tum, ac Regem, detestanda vœsanía, è medio tollere fategerit. Si verò Ca-tholicis, & veritatis amatoribus Scrip-toribus, vel etiam Hæretico Camde-no credendum sit, procerum plurimo-rum, sed Moravi principiæ, Regi-nae fratris Nothi, insidiis, quid ejus potentiam apud Reginam, tam ægris oculis Rex intuitus esset, ut de ipso de medio tollendo cogitasset; ipsum-que consilium, præ impatientia cum aliis quoque imprudenter agitasset. Quod ubi Moravio innotuit, occulto-res incauto juveni infidias opposuit, qui iisdem deprehensus, crudeli, ut mox dicetur, morte necatus fuit.

Quia verò, impio, ac scelerato Notho, vel Regis morte, ejusdem in se constructa consilia evertere sat non erat, nisi hac eadem occasione Regina exultationem, apud proce-res, & plebem etiam labefactaret; ac si posset, non Regnum modò, sed & vitam ei eriperet, & denique ad se summam rerum attraheret; idcirco viuum est illi, (id consulente Morto-nio, tunc licet, ob Rizzii mortem, absente) in sceleris societatem adscen-dendum esse, quem diximus, Bothvvel-lium, Virum nequam, & ambitiosum. Nec difficile fuit eum seducere, spe illectum divortii ab uxore, ac nup-tiarum cum Regina, simul ac esset vi-dua; quinimò ultrò se ad scelus patran-dum obtulit, ac itapiissimè perpetra-vit. Quod quidem pravis Nothi consiliis opportunitissimum accidit; nam, cum Bothvvellius magna apud Reginam, gratia polleret; hinc fuit, quid Regi-cidium, ipsa non authore, vel saltem nesciente, ab eo patratumuisse, nemo sibi facile suaserit: suspicionem de-indè confirmantibus, inter eumdem Bothvvelium, ac ipsam Reginam sub-sequutus mox nuptiis.

Ut autem facilius Regis cædem, Reginæ incontinentiam tribuendam esse suaderent, à præterito anno, ut audi-sti, nefarii Scriptores, amoto à Regi-na Rège, omnia per unum Bothvvel-lium agi tradiderunt; nec à veritate alienum censendum est, ab impia com-molitionis authoribus, hos quoque fuisse in plebe disseminatos sermones,

ut facilius etiam vitio daretur Regina commissum flagitium, quod sic peratum fuisse tradit Conœus, rem à principiis succinctè tamen exorsus.

v.
Conœus.
Nar. Siu
ard. pag. 80

[Nobis, cum nihil se apud Reginam contra Darleum proficere cerneret, timeretque, nō ita, iam nati Principis tutela validior, acerbitus quidquam in se moliretur, cogitationes omnes ad scelus maturandum convertit. Sunt qui propinatum initio Darleo venenum asserant, nullo, præterquam ex insequenti morbo perito indicio, quem gravem valde, & supra consuetudinem violentum, consfans Medicorum fatebatur asfensus. Decumbentem Reginam sèpius, non sine lacrymis, repugnante Notbo, invisi, eaque omnia, que piam decebant conjugem, ægrotu adhibuit solatia, cuius rara cura, & diligentia, cuncta, que excogitari potuerunt, medicamina, quoquaque pretio subministrantis, noxia vi morbi depulsa, redire sanitas cœpit. Tum Nobis, ad pristinas conservsus fraudes, Darleum in Hamilitaniorum Palatio, quo ægrum Regem deduci curaverat, reficiendis viribus studenter, maxima comitate accedit, deque valetudine recuperata, non secùs, quād si intimus aliquis amicorum esset, facta, fataque mendacis oratione, ei gratulatur: suadet præterea nil mali subesse autemanti, ut ad Kirkofoldii cuiusdam, cœvis privati cœdes salubrioris habitacionis diverteret. Darlaus comitate pari, sed meliori fide, omnia, quād dicentur, accepit, & in tecta brevi sibi existim allatura, vis morsa interposta, migravit. Cognita profecitionis causa, authoreque, Regina Mariti benignitatem, & pietatem Notbi vebementer laudare, rationeque æternæ inter eos amicitia stabilienda inire. Sed nihil ad efferatum Apostata animum molliendum valuit, tanto à vera charitate remotiore, quād ad omnia fingenda promptior erat: die siquidem, que coniurationem præcessit, Aula relicta, migrationem ex urbe simulans, in Suburbanam Villam profectus, ad Solis usque occasum delituit. Ingruentibus tenebris, Bothvuelium, dicta hora, locoque convenit, & nihil recusantem, ad facinus, cui ipsum quoque interfuisse, non nulli ferunt, maturè exequendum accedit; timere enim se, nō Regina Maritum, valetudini, utcumque restitutum in Regiam accersat; ibi si cœdes fiat,

A] majorem offensioni, minorem securitari locum futurum; nec exasperandum tam crebris, coram, funeribus, Principis animum, nondum mitigata necis, Rizzius nuper illata, invidia. Bothvuelius itaque, assumptis parviciis sociis, ad Kirkofoldii domum, nocte intempesta, progrereditur; ac ubi, singula lustrando, armatos, opportunis locis, ad omnem introitum, fugamque prohibendam, dispositus, Darleo ex compagno numerarii jussit, esse in horto quosdam ex nobilitate, ipsum conveneriendi, ob gravissima negotia, percupidos, quique non paenitenda ferrent: hos orare, ut præsumta die claresceret, sui copiam facere dignaretur, idque sine arbitris, cum à nullo, nisi ipsomet agnoscere cuperent, qui venerant. Prorupit ex lecto juvenili temeritate, nil ultrâ percunctatus Darlaus, nec sumpta, ad vestes ritè aptandas, mora, in hortum descendit. Venienti obvia progressus Bothvuelius, salutem precatur, cui ille, redditâ vice: Solusq[ue], inquit, mi Comes, huc venis? moxque secretò missantes obambulant. Bothvuelius inter im dictis suis intentum Darleum, nec simile quidquam metuente, collo apprehendit, ac ingesta gutturi fascia serica, quam miser humero gerebat, ex vicino arboris ramo suspensum enecavit. Cadaver, ut erat, in locum referri curat, & quod scelus factiis lateret, totam domum, suppositis tormentario pulveri, qui eum in finem erat dispositus, carentibus prunis, funditus exerit. Hec ex ipsis Bothvuelius confessione, dum in carcere postea, apud Danic Regem detineretur, & mortem expectaret, innouere.] Sic Congus; alii vero rem aliter referunt accidisse, nam Rænundus, non quidem strangulatum Regem à Bothvuello; sed edibus, in quibus ipse morabatur, à supposito, & incenso pulvere, convulsis, misero Principi sic illatam mortem refert. Natalis Comes vero, auditis, prima nocte, à Rege, armatis, etiam in palatio, diffugisse dicit è thalamo, per viam occultio em, se servaturum cum puer, in Cellam Viniarum; ex qua cum deinde eumdem puerum emisisset, exploratum, an iniusti discessissent, captum ab iisdem refert, ac tormentis coactum indicare Regem, cum eo simul fuisse suffocatum, puer pro pulvino eidem subiecto. Idem refert Campana. Tritonius vero

D d. 2 stran-

strangulatum, unà cum famulo narrat, A cùm, auditio armorum strepitu, in hortum proximum confugeret, moxque tormentario pulvere ædes fuisse dejetas; quòd exangue Regis corpus in horto repertum fuerit, nullo affectum vulnere, nigramque tantum circa collum maculum habens. Quod etiam confirmat Camdenus, qui Regem strangulatum, & in hortum projectum, ædibus pulvere sulphureo subratis, dicit. Quidquid fuerit, immanissimo feculere, altero, & vigesimo etatis anno, quod boni omnes detestati sunt, die decima Februarii infelix Princeps consumptus est.

VII. Percussit hæc nefandi criminis in dilectum Conjugem atrocitas, ut Conatus refert, tanto dolore, sèpiùs jam petitanæ Reginæ constantiam, ut ad eam eodem efferendam: funere, nisi Dei nutu ad majora fuisset reservata, mortoris vehementia suffocisset. Corpus idcirco Mariti ruderibus erutum, celebratis, ab unico Sacerdote Catholicò, quem non sine multorum indignatione retinebat, exequiis) Regio Majorum Sarcophago inferri jussit. Proxima ei cura fuit de poena, secundum leges, conjuratis irroganda. Verum, licet rumor facinoris patrati latè per Britanniam sparsus, illud in Mortonium, Moravium, & confederatos contulisset: illi tamen (inquit Camdenus) imbelli sexui insultantes, in Reginam transtulerunt. Ut illius expers haberetur Moravius, Aula relicta, ut diximus, migrationem ex urbe simulaverat; verum, non ante patratum facinus; quām vix quindecim horas, subliteratque in loco, ex quo, conjuratis, si opus fuisset, subvenire posset, ut suspicio tota in Reginam caderet. Statim autem adfuit, ubi rem, ex sententia accidisse intellexit, & specie quidem, ut in tanta rerum perturbatione Reginam subveniret, revera tamen, ut ipsam penitus perderet. Rei seriem accipe ex Candeno, qui innocentí Reginæ structas insidias detegit, eamque à calumniis, illi, non tantum ab Hæreticorum malevolentia, verum, etiam à Catholicorum incuria; in rei veritate expiscanda, multipliciter constatis, cùm de Moravio sermonem habet, sic vindicat.

VIII. [Simul, ac in Aulam redierat
Camden. Pur. Hi. (Moravius) & Conjurati Botbuuelli,

A ex Familia splendore, opera contra An^{for. Angl.} glos fortiter navata, fide p^{re}stata, ut 1567. ejus (Regina nemp^e) amore dignissimum, in Maritum commendarunt. Suggesterunt, illam solam, & solitariam non posse tumultus excitatus compescere, insidias antevenire, molemque Regni subfinire; in societatem igitur leti, periculi, consilii illum adsumere, quæ possit, velit, & audeat se opponere. Eoque adegerunt, ut mulier trepida, duabus, tām tragicis, crudibus perculsa, & Botbuelli erga se, & Matrem suam, fidet, & constantie memor, quæ quod confugeret, quām ad Fratris fidem non habuit, assensum præbuerit. His tamen legibus, ut tenelli Fili saluti, ante omnia, consuleretur, deinde ut Botbuellius, tām à Regis cæde, quām à prioris conjugi vinculo legitimè liberaeretur.

C Quid de hac re statim publicè protestati sunt Georgius Comes Huntlejus & Comes Argashelius, inter Scotiæ Proceres facile principes, libet hic ex authographo ad Elisabetham, quod videlicet, subnoscere: [Quandoquidem Moravius, & alii, ad obvelandam rebellionem contra Reginam, cuius autoritatem sibi arrogant, illam tamquam cedidit matiti consciaciam, aperte calumniantur: Non hec publicè protestamus, & attestamur. Mense Decembri MDLXVII. cum Regina Cragmillaria ageret, Moravius, & Linditonius coram nobis agnoverunt, Mortonium, Lindserum, & Revenum, non alio consilio Davidem Rizium trucidasse, quām ut Moravius saluti conjurerent, qui, eodem ipso tempore, erat proscriptus. Idec, nō male grati viderentur, sibi in votis esse, ut Mortonius, & reliqui, ob Davidis cædem exultantes, reducerentur. Hoc autem fieri non posse innuerunt, nisi Reginæ à Marito, divorce separetur, quod se effecturos sponderunt, modò nos assensum præberemus. Postea Moravius mihi Huntlejo promisit, avitum patrimonium restituendum, & eternum gloriam apud exiles incundam, si divorce faverem. Itum deinde ad Botbuellium, ut ille und consentiret. Posse ad Reginam accessimus, & Linditonius, omnium nomine, majorem in modum oravit, ut exilium Mortonio Lindsejo, & Reveno remitteretur: Regis errata, & offensiones in Reginam, & Regnum, verborum atrocita-

te exageravit, monstravitque; & Reginae, & Republicae omnino interesse, ut divertitum quanprimum fieret; quandoquidem Rex, & Regina non possent simul cum securitate in Scotia verjari. Illa respondit, se malle ad tempus in Galliam secedere, donec Maritus etatis errata agnoscet; nolle enim quidquam fieri, quod fraudi sit filio, aut sibi deboneflamento. Ad hanc Lindigtonius: Nos, qui tibi à consilio sumus, hac cœvemus. At impero, (Inquit illa) ne quid facias, quod vel honori meo, vel conscientia maculam inuratur. Res sit in integrō, donec Deus de super medeat, quod Vos mihi bonum futurum existimatis, nē in malum cedat. Cui Lindigtonius: Rem nobis committas, & nihil videbis, nisi quod bonum, & Parliamentaria autoritate comprobandum. Hinc, cūm post paucios dies, Rex nefaria cede fuerit extinctus, nos ex interno conscientie testimonio pro certissimo habemus, Moravium, & Lindigtonium fuisse autores machinatores, & suasores hujus Regicidii, quicunque fuerint Regicidae.] Hac ille; sequitur Camdenus:

[Confederati jam toti in hoc erant, ut Bothwellius Regicidii absolveretur. Prorinus igitur Parliamentaria Comitia, nulla alia de causa, indicantur, & Edicta prodeunt, ut Regicidii suspecti apprehenderentur. Cūmque Lenoxius, Regis cari Pater, Bothwellium, ut Regicidam accusaret, vehementiusque instaret, ut, priusquam Ordinum Conventus haberetur, ille judicio sistetur; hoc etiam concessum est; jussusque Lenoxius, ut intra vigeſimum item se contra fileret. Quo die, cūm nihil ab Anglia Regina intelligeret, & in urbe, boſtum plena, adesse, sine vita periculo non posset; Bothwellius pro tribunali fitur, & Mortonio causam eius sustinente, Judicium sententias absolvit.

Hoc negocio confecto, Conjurati es fecerunt, ut plurimi e nobilitate nuptiis assentirent, chirographis scripto appositis, nē ille promissis nuptiis exclusus, eos ut totius sceleris architectos insinuaret. Ex his nuptiis cum Bothwellio (qui Orcadum Dux creatus) suspicio, Reginam cœdis fuisse conciam, apud omnes invulnus; quam conjurati, missis literis, passim auxerunt, & occultis coitionibus Dunkeldie in Regine abdicationem, & Bothwellii existium statim conspirarunt.] Hucusque Camdenus.

A At, licet hoc nuptiarum Reginæ cum Bothwellio consilium, tantorum votis exoptatum, ab ipsa ultrò queritum non fuisse, ad explendam incontinentis cupiditatem, (uti, non modò Hetherodoxi, sed etiam Natalis Comes, Tritonius, aliquique inter Catholicos Scriptores somniarunt, inconsultas corrupti vulgi opiniones, ac vociferationes fecuti) quæ huc usque dicta sunt facile ostendant; libuit tamen hic addere, quæ Conœus, de codem agens, monumentis tradidit, his verbis:

[Dum anxie rei exitum praestolatur Regina, veniunt à Senatu, qui eam, ut finem merori ponat, bortantur, suamque in Bothwelli causa cognoscenda, fidem ostendunt, innocentissimum communī judicio inventum affirmantes. Tān Procerum nomine rogare, ut aliquem ex nobilitate in Regni administrandi subfidium, sueque viduitatis levamen assunat, id omnibus probari.

Quare tolleret ocidi rebus novis occasiones, omnemque de extero Principe (cujus imperium egerimè latrui essent Scotti) adsciendo pellcret cogitationem. Eſſe Bothwellium Comitem, tūm bellica laude, tūm animi, corporisque dotibus, apud cunctos insignem. Hujus vel nomini, ad subditos in officio contiendendo, momenti plurimum inesse. Excanduit his auditis Regina, petiitque, num adulterinas nuptias approbarent? Sed illi divertitum inter Comitem, & Uxorem factum asseverant. Qua lege, inquit Regina, ipsa viva Coniuge, licet Uxorem ducere? Hæc nē deformati vestri Evangelii dogmata? Sic infecta redimissi, paucos post dies redeunt, mortuam Comitis Uxorem nunciantes: tūm illa, importunitate vitta, deliberandi tempus rogarunt.

Sterlinum interdū ad Principem Jacobum inviendum contendens, cum eodem, brevi spatio, morata est; ex quo nescires, dolorem majorem, an letitiam bauiret. Letabatur quidem ex filii appetitu, quem unice diligebat, ut parerat; sed dum viduitatem suam, puellæ etatem, ac miserum Regni statum considerat, se, infantemque in magnis constitutam periculis videt. Verum hoc certum, plus optimam matrem de filii incomitatem, quād de propriâ fuisse sollicitam. Sterlino redeunti Bothwellius cum armata militum manu fit obviam, tabulasque de suis cum ea nuptiis, Procerum

cerum sigillis munitas offert; has rogat, ut Princeps a sensu proprio stabilire dignetur, nec differentium ajebat, cùm non non sine utriusque ingenti discrimine nesci mora poscent. Maria hoc statu deprehendit quo, neque arma, neque artes, quibus resisteret, haberet ad manum, noscere que impotentem Butbrelli, ad quiduis audendum, si expectatione frustaretur, animum, a sensu: prius tamenum, solemnī Sacramento, in Catholicorum verba, & fidei apud Scotos influstrante, societatem adegit: Mox fidelitatis justi randum erga Reginam, & Filium Principe, nec rogatus, juravit. [Sic Conatus; ex quo, ut innuimus, facile coniicies, quām falsò Tritonius Regina simulationi tribuerit, vel quid Bothvelli armata manus eam circumvenierit, & ad nuptias compulerit, quid ipsum perditè diligenter; & quām improbè, neutiquam diutinas, ac faustas easdem nuptias extitisse pronunciaverit, quas, non Matrimonii dignitas, sed indigni facinoris societas effecisset. Et quām inconsultè Natalis Comes quoque, eisdem mendacis fidem adhibuisse, in his, quæ scriptis, meritò comprehendatur. Cūm verò hæc, & his similia, præfati, aliqui Scriptores hausisse agnoscantur à calumniosis Buchanani, Thuani, & his similiū Hæticorum commentis, eaque, ut omnino falsa, Hæretici ipsi rejecerint, uti alias diximus, & damnaverint, hinc in eis refellendis diutius immorandum non esse, meritò censimus.]

Qua insuper scriptis, de iisdem nuptiis differens, ab Isselt; nullatenus veritati colerentur possunt videntur. Bothvelli (inquit) ad Almeonis pontem, cum sexcentis equitibus profectus, Reginam operitur: venientem virapit, & secum Dumbarum dicit; blanditiis, & variis officiis animum Juvenilem expugnat, in sui amorem pertrahit; per tristam, Edemburgum cum ea proficisciatur, libertati eam restituit, nè, si captiva nuberet, pro viatibus haberi possent nuptiæ. Hic ea, in confessu Iudicium, se liberam, & sui Juris esse satetur, & in matrimonium consenserit. Funt in Templis denunciationses, premittuntur solita cæmonia, celebrantur nuptiæ, (si verum fateri velimus) nan satis honestæ, Reginaque indignæ, quibus, nec propinquui, nec Amici, nec

A ipse Crocus Legatus Gallicus, nè sua præsentia nuptias illas probare, & dignitatem Legionis juc imminuere videretur, interesse voluerunt. Reges quoque Galliæ, & Angliæ, per Legatos eas nuptias averjabantur, quæ, & Guisios omnes offendebant.]

Ista ab Isselt; at quis non videt, nullam ferè veritatis speciem in his deprehendi? Quis enim crediderit, si tot procrastinationibus dilata fuissent nuptiæ, (quas tanto furore, non conjurati modò, qui eas commoliti fuerant, ut Reginam hinc abiiciendi occasionem sumerent, sed Scotti quoque omnes, ac exteris execrati sunt) à Bothvelli ad exitum perduci illas potuisse; & interim periculi, ac proditionis, ab aliquo Reginam, in libertate constitutam, non fuisse commonitatam, ut iisdem abstinueret? Deinde, unde somniavit ipse, factas denunciations in Templis, solitas Cæmonias Ecclesiæ premissas, iisdemque nuptias hujusmodi celebratas, ac li Catholicos ritus publicè exercere licuisset, & Concilii Tridentini decreta in usum recepta extitissent; cùm è contra certum sit, ab Hæticis & Templa cuncta, vel diruta, vel sectariis superstitionibus coinquinata, & Reginæ vix unum Sacerdotem, qui claram rem sacram faceret, peransum? Verior igitur eorum sententia habenda est, qui Reginam à Bothvelli, ex improvviso circumventam, cùm neque arma, neque vires, quibus ei resistiret, ad manum haberet; à cunctis se derelictam agnoscent, & peracta matriti crudeli nece perterritam, id est nuptiis, quas Proceres, ad totius Regni commodum opportunas esse, scripto comprobaverant, assensum præbuisse, referunt. Quod confirmari videtur ab his, quæ ipse ab Isselt subdit; postquam enim narravit, Reges Galliæ, & Angliæ, per Legatos eas nuptias averstatos fuisse, & Guisios offendisse, statim addit. [At ille prolixis literis, & in Bothvelli, & in Proceres, à quibus se Bothvelli proditam querebatur, eam rei dignitatem transluit.]

Cùm verò, ex Conæ narratione appareat, Reginam ad Principe Jacobum filium suum in visendum, Sterlinum contendisse; non prætereundum, quod tunc ipsi accedit, & à præfato etiam ab Isselt dicitur: [Regina (inquit) de puerō filio sollicita, nè, aut ab ambi-

*ambitiosis , aut regnandi cupidis inter-
ficeretur , aut in pernicioſiſtima hereti
educaretur , Regnoque , & Religioni
exitio aliquandò eſſet , Sterlinum profe-
ſia , d Marria Comite repetit ; ille qui-
dem puerum Reginę offendit , reddere
tamen recuſavit , omnia eſſe in ſua po-
teſtate affirmanſi . Reginā , cùm ad vim
par non eſſet , retro , undē venerat ,
fruſtrata , reverſa eſt .) Sic ille : Alii
verd , ut Natalis Comes refert , quod
cùm Reginā ad viſendū puerū ,
eum quadraginta equitibus acceſſifet ,
ut illum ſecum impoſterū haberet ;
reſponſum tulit , Proceres velle iſpum
ſervare , quem , ſi vellet inviſere ,
ſibi facultatem confeſſum iri , ſi cum
duabus tantū ancillis iſtud faceret .
Quo indignata Reginā reſpoſo , ne-
que viſo quidem puer , reſeffiſſe ſcri-
bit ; idemque Tarcagnotta conſiſmat .*

xii.

Moravius autem , cui ex ſen-
tentia ſucciferat Regicidium , cujusque
ſceleris , ut expers videretur , ab aula ,
ut diximus , reſefferat ; iſdem artibus
commolitur Reginę perniciē , & cri-
minis uſpicionem devitare contendit .
Eandem idcirco exoravit Reginam ,
lentiam in Galliam proficiſcendi , ut
que omnem diſſidentiam tolleret , res
ſuas universas in Scotia , Reginę , & Bo-
thvelliū fidei commendavit . At vix
ille ex Anglia tranſierat , ut narrat
Camdenus ; ecce , qui Bothvelliū à
reatu cedis abſoluerant , & chirogrā-
phis in nuptias conſerferant , in eum
arma ſumperunt , quaſi aprehensuri ;
reverā ſubmonuerunt , ut ſibi fuga-
conſuleret , non alio confilio , ut mox
dicetur , quaſi , nè aprehensus totam
machinationem renudaret , utque iſpū ſugam
in argumentum , ad Reginam
Regicidii accusandam arriperent . Pre-
ter eſſrānem livorem , quo agitata Eli-
ſabeta Angla , fatale Reginę Marie
exitium hac ratione paraverat ; ac in-
ſatiabilē dominandi libidinem , quæ
Moravii (cuius illa fraudibus uteba-
tur) diſſimilē , ac perpetuā animum
vexabat ; ſerales in Mariam turbas ,
ſanctum iſpū in Catholica Religione
propositum excitasse , teſtatur ab Iſſel ,
hi verbis :] Proceres , qui Hæretico-
rum faſtiōnē ſtudebant , poſtulant , ut ,
quod Reginā in cauſa Religionis pro-
miſſerat ; (ut ſeſilicet Religionem Ca-
tholicaſ aboleret , & novis legibus , ſac-
Eccleſia authoritatē ſtabiliſſet) jam

A tandem preſtaret . Negat Reginā , ſe
id promiſſe , quod si que in ſpecie
promiſſa fuit , ea , & vi extorta , & me-
tu promiſſa , que cum impio fuit , &
ſincere Fidei , pietatique contraria , ad
ea preſtanda ſe minimè teneri . Hec
Regina reſpoſo , Scotorum animos ma-
jori in eam odio accendit , ut jam nihil
magis , quaſi quomodo ab ejus imperio
ſe jolitus eſſe optarent :) Hac ille :

xiii.

Ubi igitur intellexere Sectarii , ea
lege Bothvelliū Reginam duxiſſe
uxorem , ut Catholicam Fidei ample-
xeretur , & ab ipſa Reginā in ejuſdem
Fidei , apud Scotos inſtaurandę ſocie-
tatem adactum ; conceptam rabiem ul-
teriū diſſimulandam minimè censue-
re , plebemque (inquit Conzus) ad
conciones , & arma vocarunt . Bothv-
elliū , qui , dum Puritanum ſimu-
labat , mortalium innocentissimum , cun-
ctorum fuſſragiis , declaratus fuit ; ad
Apoſtolicam veritatem converſum ,
apoftatam , rebellem , ac Regię egiſis
authore proclamant . Hinc exerci-
tum Dumhatum verſū , Ducibus Mor-
tono , & Ruveno moyent , Reginam ,
ac Bothvelliū unā impediti . Inopinato
furio repellendō hi impares , con-
greſſum ad præſens diſſerunt ; at ubi ,
confluēntibus Catholicis copiæ Regię
augeri coepérunt , propè Caberillum ,
ad ſe potiū defendendos , quaſi re-
belles offendendos , caſtra poſuere .
Cūm autem cognovissent Sectarii Re-
ginae exercitū , numero , ac viribus
ſuo ampliorem , quod vi minimè poſſe
agnoverunt , affuetis fraudibus obtine-
re conſtituntur . Mittunt idcirco , qui
Regina nunciēt , non aliam ob cauſam
ſe arma ſumpliſſe , quaſi , ut illam Both-
velliū Regicida , aliorumque Majes-
tatis criminum reorū , tyrannde li-
berarent . Iniquorum verbis illa aures
præbuit , quod mitiſſimi animi Princeps
eſſet , & ſubditorum ſuorum ſanguini
parcere optaret ; idēque Bothvelliū
E ſibi ſuga conſulere juſſit , donec rurſus
iſpū cauſa in judicium revocaretur .
Quantum potuit , mandato obtempe-
rate , precibus , ac rationibus ille re-
nuit , petiūque , ut ſibi innocentiam
ſuam , vel ſingulari certamine , proba-
re concederetur . Sed fruſtrā Reginā
à tentia revocare contendit , eūm id illa expedire exiſtimaret , ut
publice ſe quietis amantem præberet .
Ipſe igitur ſugam arriperi compulſus .

ab-

abique diligentiori inquisitione aliquantiū in Scotia permanere permisus est ; quidquid enim in eum inclinaretur , (ut diximus) nec sād immitterit , ut obseruat Spondanus , obtentus tamen causa erat , non vera causa . Hęc siquidem in solam Reginam p̄cipue collimabat , idēque cum apprehendere noluerunt , à quo eorum fraudes detegi potuissent ; nām , cū ille suas cum Regina nuptias , publice autoritatis specie , honestari voluisset , ac ignari adhuc voluntatis Reginę , rebelles Proceres subscrīpſiſſent libello , quo nuptias illas cum Bothvellio approbare , ac expetere significabant ; postridē facti poenitentes , scriptum repeſtient , nē Reginam (inquit ab Iſſelt) prodidisse , & ad nuptias ab ipsiſmet , (ut conſtituerant) poſtē improbandas , compulſe , aliquandō convinci poſſent . At illud minime reprobare valuerant à Bothuellio , qui ipſo uſus Chir'grapho , ad optatas tandem , (ut diximus) cum Regina nuptias pervernit . Justo igitur timore perciti , nē hac ratione nefanda eorum in innocentem Reginam commollitiones proderentur , ipſum liberum abire permittunt .

xiv. Verū , cū paulò poſt , ut dicētur , à Moravio , nonnullos ex suis famulis comprehensos , ac ob Regicidium ultimō affeſtos ſupplicio intellexiſſet ; conſcientia aculeis percultus , periculum animadvertens , ad Orcadas primū , indeq; fugatus , in Daniam ſe recepit ; At ibi agnitus , ac in carcere rem coniectus , decimo ab hinc die moriens , coram Episcopo , ac Proceribus , qui interfuerunt , reum ſe ſceleris faſsus eſt , & proditionis auctoribus nominatis , Reginam culpa penitus immunitam denunciavit . Hoc teſtimonio delecta Sectariorum calumnia , Reginę innocentia maniſtatur , ipſorumque impiissima machinationes , (uti jam metuerant) perpetuum eis dedecus , ac infumiam pepererunt . Ut eam igitur devitarent , emendatio mendacio altero veritatem repellere connixi ſunt , & Bothvelliū in amentiam incidiſſe , cū hac protulerat , impudenteriſſime vulgarunt . At hoc perfugium (ut ex ipſa Hæretici Camdeni narratio-ne , inferius danda apparet) Danię Regis authoritas , & teſtimonium eluſit ; nām , cū intellectiſſet , hęc perperam à Marię adverſarii ipſarsa ; ex men-

te fana processiſſe , quę Bothuellus confeſſus fuerat , ſcriptis ad plures Principes , tūm ad ipſam Elisabetham , Epistolis teſtatus eſt ; ſicque penitus falſitatis artibus dejectis , veritas , ac innocence libera evaſit . Cū aliās tamen Bothuellius vir strenuus eſſet , ac in præſenti diſcrimine unus ferè omnium , rebellium ausus deturbare valeret ; ad id quoque eos proſpexiſſe , cūm à Regina dimitti curarunt , cendendum eſt , ut ejus nempe deſtituta præſidio , illam ſibi facilius ſubigere poſſent .

At jam illa , ut diximus , bona ſide , ac sincero corde , à blandis hostiū ſuasionibus decepta , nē pacem cum ſubditis ſuis abnuere videretur , vel illis diffidere , ultrò ſeipſis tradere ſtaterat . Et quidem in Sectariorum caſtra transiens , magnis clamoribus , ac plauſibus primū excepta , deinde tamquam in triumphum , Edimburgum deducta eſt . Verū , quod ante illam protulerunt vexillum , in quo Darlai mortui depictū erat cadaver , ac poene Iuſtis Jacobi vindictam à Deo exponſentis imago , jam tacite Reginam cædis in maritum patratæ inſimulabant . Ubi autem Edimburgum peruentum eſt , & non in Regiam de more , ſed in privatā ædes , quas eufodia munivere , comitati ſunt ; patenter ſermonibus tamquam ſceleris ream laeſiſſire non deſlinunt , & ad luendas deinde delicti poenas contumeliosiſſimè , indigniſ modis , exagitatam , ac vili palla indutam , abreptis ipſi , dum veſtibatur , injurioliſſimè cunctis Regalibus induventis , ex quoque impolitam , in Carcerem ad Lacum Levinum nitunt , ubi contruſa ſub custodia Matris Moravii , pellicis Jacobi quinti Scotorum Regis , à nefaria ea ſcenina , quę calamitatēm incarcerated Reginę petulantissime infectata eſt , (utpote , quę ſe legitimam uifuisse Jacobi V. Uxorē , ac Moravium filium legitimam ex ea prolem , meretricia jaſtantia gloriaretur .) mira prorsus , ac inaudita perpeſſa eſt .

XV. Quid autem de illa ageretur , Conjurati neutiquam inter ſe convenire poterant . Linditonius , & pauculi alii (inquit Camdenus) in auſtritatem reſtituendam cenuerunt , his legibus , ut Regicida ex lege puniretur , Principis ſaluti proſpiceretur , Bothuellius diuortio ſepararetur , &

heretica secta (quod potissimum omnibus cordi erat) constabiliretur. Alii, ut in Galliam, aut Angliam, perpetuo relegaretur exilio, modò Rex Galliz, aut Regina Anglie fidejuberent, quod illa omnem Regiam autoritatem in filiolum, & quosdam è proceribus, Regno ejurato, transferret. Alii, ut iudicio susteretur, damnaretur, in perpetuo carcere conderetur, & filius in Regem inaugureretur. Alii denique, ut Regia autoritate, & vita, extremo nimirum damnata supplicio, spoliaretur. Et hoc Knoxus, & aliquot (inquit Camdenus, scelus tantum fateri, & unà immuinuere connexus) unà cum eo Calviniani verbi Ministri è suggestis intonarunt. Addit tamen, Nicolaum Throcmortonom, ab Anglia, ad sedandas Scotie turbas, missum, Sacrarum Scripturarum autoritate, temerarias istas, contra Reginam, sententias revincere studuisse, ac multa pro illa, de obsequio supereminentioribus potestatis, gladium gestantibus, proposuisse; acriterque differuisse, Reginam ostendens, nullius, preterquam Cœlestis Judicis iudicio subjacere; nullius Tribunali in terris posse fisti, nullam esse Magistratus autoritatem, quæ à Reginæ autoritate, non esset delegata, & ab ipsa revocabilis. Quibus quidem rationibus eos opposuisse, dicit, & peculia apud Scotos jus Regni, & in extraordinariis causis, extra ordinem esse decernendum; argumenta, nimirum, à Buchananaco accepta, qui tunc temporis, Moravia suo fore, dannatum illum Dialogum de Jure Regni apud Scotos, scripsierat, quo, populo jus esse Reges creandi, & abdicandi, contra Scoticæ historiz fidem astruxerat; subditus Camdenus, eundem Throcmortonom, præter hæc, pro Regina restituenda, & accessu ad illam, importunè, blanditiis simul, ac monitis, unqñam interpellare, frustra licet, non destituisse.

Verum his, ac hujusmodi aliis, E fidem præbeat, qui vult. Nos enim, neque Elisabetham, neque ipsius Oratorem Throcmortonom, ab eorum sententia discessisse, quorum, circa Fidem, doctrinam, potissimum sequebantur, quamque solam stabilire constituerant, ulla prorsus ratione censere possumus; & eò minus commentis hujusmodi fidem ullatenus adhibendam cognoscimus.

Annal. Eccles. Tom. 22.

A mus, quod tam sanis, ac æquis rationibus, quæ subsecuta sunt minime venerint. Nam Regina, quam Throcmortonus dixit, nullius iudicio, præterquam Cœlestis Judicis subjacere; nullius Tribunali in terris posse fisti; in Anglia tamè, ut suo locodicendum erit horrenda Elisabethæ tyrannde, & judicata, & crudeli morte affecta visa est. Idcirco, quæ ad eam restituendam Throcmortonum ipsum fecisse dicitur, omnino etiam commentationem habendum est; cum nil magis exceptasse Elisabetham, quam omnimodam Mariæ perniciem, ex suprà allatis, & his, quæ postmodum fecit, evidentissime cognoscatur. Quod si nihilominus pro ea egisse, ac interpellasse fatendum sit, hoc certè in specim tantum, ad eludendos, nempè, assuetis artibus incautos, ac simplices fecisse putandum est. Quo etiam ingenio idè Throcmortonus ad Mariam accedere prohibetur, nè Gallie nimirum Regis Orator idipsum petere audeat, ut ei serio opituletur, nec de singulari conqueri possit injuria, quam alteri quoque illatam intelligit. Neque enim Anglo concedere æquum erat, nec decorum, quod Gallo fuerat denegatum, nimisque, hac ratione, è suis latebris simulatio emersifet.

C At id nil ad negotium Throcmortoni pro Elisabetha, quod totum cum rebellibus peragendum erat. Inter hos autem, ut audisti, maxima disceptatio. Moravius, cui nihil, aut facere, aut dicere, nisi quod Elisabetha voluisse, mos erat, & ad devitandam rerum, quarum ipse auctor etat, infamiam, in Gallias, ut diximus, se recepiterat; licet ibi magnum de Reginæ captivitate, ac civilibus bellis, Guifis Principibus monstraret dolorem; tamen Knox sententia facile accedens, se nullatenus in Scotiam, uti rogabantur, redire velle significavit, nisi Reginæ è medio tolleretur. In quam sententiam Hæreticorum colluviem ultrò descendisse, testatur Conzus. Ut autem nec viventi nec morienti, imò nec mortui nomini, & famæ parcerent, ea ratione horrendum facinus patrare statuerunt, ut laqueo gulam ejus frangentes, vulgare possent, ultimæ traditam desperationem, ubi ipsi Mariam manus violentas intulisse. Rem dilatam (inquit Spondanus) voluit Domi-

nus, diuturnoribus eruminis, ad meritum ejus augendum, & nobiliori martyrio eam reservans; nam licet equè, ac illi, ac præ aliis omnibus Mariæ mortem Elisabetha quereret, & optaret; tamen, quia, quidquid deinde vulgatum esset, in dubium vocari merito poterat, nec sceleris autores omnino, vel ab hujusmodi suspicione eximi possent; ideo mitoris consilio, suo, eorumdemque nominis consulere suavit, ut scilicet Mariam se Regno abdicare, ac omne dominii jus in Jacobum Principem, filium suum transferre cogeret, quod sic longè securius, absque ulla violata Majestatis noxa, in privatam actus, quam si Regni titulum, & dignitatem retinueret. Et si enim, que Camdenus, Throcmortono, pro Regia dignitate, ac officio protulit, mentitur, minimè vera fuerint, nec vera, vel ab ipso, & Elisabetha fuerint existimata, tuitaque Buchananii, aliorumque videtur sententia; tamen eam aperte sectari, ipsis sectatoribus turpe apparebat. At, cum Regina Regali se autoritate abdicasset, effraniōri conatu, omni prorsus difficultate sublata, ipsam conjuratos securius absque ullius invidia, posse perdere, Elisabetha admonuit. Et hoc quidem Angle inventum cum placuisse, rejetas sententiis ceteris, eidem perficiendo, animo adhacerunt,

XVIII. Quod deinceps actum fuerit, accipe ex eodem Camdeno. [Reginam (inquit) in dies aridiori custodia concluserunt, et lacrymis oppleta, demissimis precibus obsecraretur, ut misericordia cum ea diceretur, si non ut Regina, tamen ut Regis filia, & Principis matrem, ut semel inviseret, sepius frustrè supplicavit. Sed nè singillatim injurias in illam persequar, tandem blandè aggressi sunt, ut Regno sponzè cederet, excusatione quæsita, vel ex adversa valentia, vel regnandi molestiæ, vel, quod alii subsiliudi monacrum, ut cessione facta, illa negligenter tuſlodita faciliter evaderet. Cdm hæc non succederent, minitati sunt illam publico Iudicio ream peragere vita incontinentiæ atque, Regicidi, & Tyrannidit, hoc nomine, quod legi, & patria-jura violasset, nominatum, qua Raudanus & D. Oiselius, Regis Galliarum, & ipsius nomine, confirmarant. Tandem mortis terrore injecto, cum inauditem-

A compulerunt, tribus diplomaticis cbirographis apponere, quorum primo Regnum cessit Filiolo, vix tredecim mensis nato; altero, Moravium Proregem constituit, dum Filius in minori esset etate. Tertio, si Moravias onus recusaret, hos Rectores Filio nominavit: Jacobum Caſtri, Heraldi Ducem, Mattheum Lemoſie, Gileſpicum Argatellie, Joannem Atbolie, Jacobum Mortonii, Alexandrum Glencarnie, & Joannem Marris Comites. Nec moro: illa Regine Anglie per Throcmortoniam significauit, se coactam cesseret, & cesso- ni instrumento invitam subscriptissimæ, ex consilio Throcmortoni, qui perfuerat cessionem in carcere, qui iustas est metus, extortam plane irritam esse.]

B Ita Camdenus, qui licet innuerit tergiversationibus Elisabethæ ac Oratoris illius contegere dolos contendat; tamen invitus eos prodere cogitur, nil ideo veritus, inter se pugnantia conscribere. Cum enim, suadente Throcmortono, Regno cessisse Mariam, ex ipsis Maria verbis afferat; non igitur æquè uti Gallis Oratoribus, acceſus ei ad illam in carcere prohibitus est. Quod si respondeat, primò quidem æquè Gallis ac Anglo prohibitus, sed deinde, post omnium procerum congressum, novissimo huic concessum: ex his equissimè educi posse cognoscitur, ideo suisse permisum. Anglo, ut eam alloqueretur, ac cum cægeret, quod unâ cum illis ipsis perficiem, ab Elisabetha missus, comulgatus venisset. Gallis è contra Oratōrius id vetitum, quod verè Reginæ opem ferre desiderarent, ac res, ipsa salva, componere. Cur igitur Camdenus, cum res ita sepe habuerint, prius scriptis, detestatam ab Elisabetha, ex diuino hanc effrenam in Principem Soreorem subditorum insolentiam, quos perfidos, ingratos, rebelles, & crudelēs appellasse dicit: missis Throcmortonum in Scotiam afferit, ut apud confoederatos, de hac in Reginam insolentia expostularet, & rationem imiret, quomodo illa in pristinam libertatem, & autoritatem restituueretur: si non modò libertati restituere minime fecit, sed Regia, è contra autoritate, ut spoliaretur, Minister, & anchora fuit? Si enim respondevet, id Throcmortonum fecisse, quod res aliter conponere non valeret; inepit-

simam excusationem facile illud repellet, quod, non modò nullum prorsus commodum, ex conventione ab eo inita, in Reginam derivavit; quin è contrà, ex ea processerit, quòd penitus miseriis, ac ærumnis conficeretur, mortis namque ei inferenda sententiam, non tantùm hac ratione, tūm ipse, tūm Elisabetha, tūm Conjurati sublatam voluere, quam, ut Regia subtrahita dignitate, facilius exequi possent, cogitarunt. Uti verò zelotypia dominandi, Elisabetha Matrem oppresit, sic Filium quoque obtruere unà voluisse, omnique idèo, (ut ex eodem Camdeno habemus) conatu instituit, ut non in Galliam Princeps tenellus deportaretur, vel in Scotia, tot turbis agitata, remaneret, sed in Angliam, quòd ejus saluti securius consuleretur, deferrì postulavit. Verùm irritas reddidit vaserrimæ mulieris fraudes Scotorum solertia, qua puerum sævissimæ illius Leæna fauibus devorandum tradere semper constantissimè recusarunt.

xx.

Per viam igitur abdicato à Maria Regno, quinto post die, & ab ipsis captivitate quadragesimo quinto, quarto Kalend. Augusti, Sterlingi Jacobum, Henrici, & Mariæ filium, in Regem rebellis inaugurarunt, ejus nominis Sextum; cæromaniam, ex præscripta formula, operante (excepta tamen Missæ celebratione) Adamo Boudalo, Orcadum Episcopo, à rerum Scoticarum Scriptoribus, ut narrat Ræmundus, necromantus, & veneficii infamia asperso; eique Abbates nonnulli astiterunt, Moravio cognatione juncti, moribus, ac consiliis conformes. Id muneric Archiepiscopi Santandreami, Regni Primatis, fuisset; at nec ille, nec Episcoporum alter, præter præsum Orcadum pseudoepiscopum, id exequi voluit. Loco Missæ, sacrilegam Knoxus concionem habuit, qua in Catholicam Religionem acerrimè inventus, generosè hæc protestantium sectariorun facinora mirum in modum extulit. Humanus, ac Mortonius, pro Rege juramentum presisterunt, se nimis in timore Dei Regnum, & pro viribus, introductam recens colendi Dei formam servatrum, & papistica Ecclesia ritus, ac doctrinam, pro viribus evulsum, ac hostes habituros eos omnes, qui eamdem posthac professi fuissent. In

A hac inauguratione protestationem ab Hamiltoniis interpositam fuisse, nè videlicet præjudicio esset Duci Castræ; Heraldi in jure successionis contra Familiam Lenoxiam, scribit Camdenus. Verùm, non id tantum, cùm generosè Archiepiscopus S. Andrea, Joannes Hamiltonius, præfati Duci Castræ; Heraldi germanus frater, & Dux ipse, nec non Comites Huntelius, Argathelius, aliqui, cum præcipua nobilitatis parte, legitima intercessione protestati fuerint, Conventiculum illud nullius esse virtutis, ut potè, ex seditionis, & rebellibus, nulla legitima autoritate convocatis, conflatum.

B Addit imprudentissimus Auctor, Elisabetham, Throcmortonum cærenomia interesse prohibuisse, nè illa tam injustam Reginæ abdicationem, Legati sui præsentia, approbare existimatatur; at hæc minime necessariò scribenda, cum id ad facinoris illius narrationem propè nihil spectare videatur, & è contrario, quod silentio præteriri impunè poterat, novum dolositas, ac proditiois Elisabethæ crimen ostendat: nil enim erat, per Legatum approbare perfidiam, quam per legatum ipsa patraverat; horrendum verò est improbare monstrasse, quod verità non fuerat perpetrare.

C At de Moravio sinceriorem ab eodem Scriptore narrationem audiamus: [Die vigesima à cessione, Moravius, ipse in Scotiam à Gallia redit: tertiâ

D post die, cum nonnullis è conjuratis, Reginam accessit, crimina plurima objicit, & tamquam confessor Religiosus, pluribus egit, ut vera paenitentia ad Deum se converteret, & illius misericordiam imploraret. Illa de anteactæ vita peccatis doluit, ex objectis alia agnoscit, alia extenuavit, alia ex humana fragilitate excusavit, & plura prorsus denegavit. Illum obsecravit, ut gubernacula rerum pro Filio suscepit, utque sue axislationi, & vita parceret, iterum obsecrata est. Ille hoc sibi integrum esse negavit, sed à Regni Ordinibus esse efflagitandum; si tamen illa vita, & honori consultum vellet, hec observanda præscripsit: nè Regni, & Regis tranquillitatem inturbaret, nec è carcere se subducerebat, nè Regina Anglie, aut Regem Gallie excitaret ad Scotiam, externo, vel interno bello infestandam, nè amplius Boshv-

xxi.

xxii.

^{1567.}
ellum adamaret ; aut ulciscendis Bo-

thuellii adverjaris cogitaret .

Jam Prorex , sive Regens declaratus , se , ob signatis tabulis , obligat , nil acturum , quod ad bellum , aut pacem , Regis personam , & matrimonium , aut Regine libertatem spectet , sine Conjuratorum assensu . Thronem mortonum (en rursus pudentia Angli simul Legati , & infamis Nothi artes , & incauti Scriptoris , ultrò , non quæsite , contra eum , ad excusandam Elisabetham , quærela) per Lindigtonum mones , nō amplius pro Regina interpellat , se ceteros male omnia perpeti , quām pati , ut illa liberata Bothuellum retineat , Filium in pericula , patriam in turbas conciat , & ipsos proscriptabat . Novimus (inquit) quantum Vos Angli bello posfatis , nostris limites vastetis , & nos vestros ; certèque scimus , Gallos , pro antiquis inter nos fūdere , nos minimè derelicturos . Lingerio tamè Gallico Legato aditum ad Reginam denegat , donec Bothuellus apprehendetur ; miseramque Reginam asperitis , quām promeritis erga eum , in dies tristat , contra quām Regi Gallorum promisebat] Hec hastenus , inquit Camdenus , ex Thronem mortoni literis . Et quidem , pro Elisabetha , ad summa coarcevanda commenta , illud etiam debeat , ut Gallos contra eam Scotis rebellibus opitulaturos ostenderet , si Thronem mortonius pro Maria amplius interpellaret ; & deinde Gallorum Legato (licet certò Conjurati scirent , Gallos pro se statre) acceſsum ad Reginam prohibuisse ; ac demùm , contra fidem datam Gallorum Regi , rebellium Protectori , cum eadem Regina Nothum durius egisse . Mirum est (inquam) pro illa mitiùs habenda , exorasse Gallos , qui (ut ipse afferit) certè eos fovebant , qui eam malè habebant ; & contra sustinentes , & interpellantes pro illa Anglos , certissimè defensuri erant .

Mox Moravius (ipsem Scriptor prosequitur) supplicium sumit de Joanne Hepburno , Paride Gallo , Daglisbo , & aliis Bothuellii famulis , qui Regis cœd intererant . Sed illi (quod minimè expectauit) ad patibulum coram Deo , & Angelis protestati sunt , se ex Bothuellio intellecti , Moravium & Mortonium Regicidii autores fuisse : Reginam ab omnijustitione exemerunt . Et , ut ipse Bothuellius captivus in Dania , & vi-

A vens , & moriens , Reginam minimè conscientiam fuisse , religiosa affeversatione sapènúmerò contestatus est . Et decimo quarto post anno , cùm Morthonius extreum supplicium jubitus est , fas- sus est , Bothuellum secum egisse , ut in Regicidium consentiret : quod , cùm omnino abnoveret , nisi Regina suo Chirograpbo mandarebatur : Bothuellum respondisse , hoc neutiquam fieri posse , ac facinus , ipsa inconsulta , perpetrandum esse .] Sic ille , de rebus Scoticis , B hoc anno .

Verùm plura retinet , hic necessariò apponenda , illudque in primis , conatu suo frustratum fuisse Moravium , quod ipse , non Regina modò , sed Filio etiā è medio sublati , Rex inaugura- ri ambet ; cui ambitioso objectum desiderio esse cognoscitur , ut tertio chirograpbo rebelles Mariam subscriri compellerent , quo , si Proregis , Moravius onus recusasset , alii tenello Regi statuerant Rectores . Infati- bilem , & efrænem enim dominandi libidinem Conjurati animadvertes in Notho , Proregis dignitate minimè expleri posse veriti , ejusdemque è converso tyrannidi se se subiucere no- lentes , hac ratione sibi consulendum existimarunt . Ut autem ipsius fau- tor à puer Rege pararent , eundem impissimo , ac nefandissimo Buchananum educandum tradunt , ipsiusque teneram ætatem à Catholicorum aspectu , ut Co- naeus narrat , non mindis , quām lathali peste , tutati , cuncta ejus nomine , in Religionis odium gessere , atque illud inter coetera , stabilitum , ut nulla Catholicis in Scotia , ultrà vivendi , lin- queretur facultas , quorum bonis in Fiscum relatis , ipsi quoque exulare coacti sunt : & sic , (ut idem optimè observat) qui paulò priùs , Fidei cau- fa , nullius conscientie vim faciendam , sed liberam Christianis , pro arbitrio , credendi veniam , supplicibus libellis , expetierunt ; viribus , numeroque superiores , tollendam libertatem , solam hæresis professionem toleran- dam , armis in Orthodoxos , adeò que in Reginam ipsam agendum , sta- tuerunt : ut hinc videant Politici , quām benè Regibus , & Rebus publicis con- sulant , dum tolerandam hæreticorum societatem , ferendamque , ac pro tempore dissimulandam potius , quām castigandam , eorumdem pravitatem .

con-

contendunt : quorum sanè consilii, si non paruissest Maria , omnium , in quas incidit , molestiarum expers , vitam ad extremam senectutem , non minùs feliciter , quam pacificè produxisset . Prae cunctis verò , qui Catholico nomini , ac Religioni impensisimè insultarunt , fuisse Nothum , postquam regiminis habendas suscepit , quòd alia ratione dominandi cupiditatem plenè explore non posse cognoverit , testantur Auctores , qui , omni fætvia , perfidum apostamat , fideles infectatum esse , carceribus , spoliis , exiliis , narrant .

I. Interini , dūm flagitiisissimis suis fraudibus Mariam Elisabetham opprimit , Maximiliano etiam Imperatori illudit ; Comitem siquidem Stolbergensem is in Angliam misit , ut de nuptiis Caroli Fratris , Archiducis , cum ipsa Elisabetha ageret ; hæc verò , licet nuptias detestare , tur , Svezia nihilominus Comitem , antè , ad Imperatorem miserat , eamdem rem , specie tamen dumtaxit , curaturum . Leincestria Comitis , qui Regalibus hisce nuptiis inhibabat , id animum pupigit ; quamvis eas obtainendi spem penitus non abjecerit , quòd multa , ultrò , citròque , inter Maximilianum , & Anglam , super hoc negotio , agitata , plures licet compositi sint difficultates ; ubi ad rem Religionis nihilominus ventum est , (ob intemeratam semper Austriorum Principum in Catholica Fide constantiam) rationi iri non potuit , qua nuptias perficerentur . Hoc siquidem prætextu usi est Anglia , ut Maximilianum eluderet . Cum aliis verò , quibus Religionem obiticere non potuit , quin maritum minimè duceret ; artes alteras excogitavit , quibus eos , quos matrimonii spe allegerat , deinde illeatos repellere . Necèstè tamen existimavit , ut Anglos suos quoque , ad nuptias eam impellentes , deciperet ; idque , qua potuit , arte præstiti , efficitque , Religionis specie , qua Deum ipsum , licet irrideri non possit , velle fallere visa est ; cùm homines , perpetuo agitatis , modò cum hoc , modò cum illo , rejectisque connubii tractatibus , semper eluerit . Toto septennio (id de quo loquimur Maximiliani negotium) honorificis internunciis adoleverat , deinde ipsum illamet , ut Camdenus refert , extenuavit , ubi jam vige re ulterius , sibi minime conducere , censuit . Addit tamen , quòd nihil-

A minùs necessitudinis , & tanta mutua benevolentia inter Principes hos charitas permanferit , ut Imperator Pontificis Romani in Elisabetham molitiones semper impediens . Quod quidem certè Maximilianum , palam , nunquam , vel præstis , vel præstare auctum reperimus , licet à politico Maximiliani ingenio non videatur satis alienum . At simplici Camdeni testimonio standum non esse cognoscitur . Si tamen id verum sit , uti à Deo poenam , sic ex his artibus nullum propè fructum ab Elisabetha (praे illo , dolos , ac fraudes struedi gnara) certum est Maximilianum assequuntur esse .

Et ipsi quidem , hoc ipso tempore , quo in faciem ei blandiebatur , infidias , eandem Elisabetham struxisse colligitur , ex Thuanio , qui rem nihilominus , ut commentitiam afferat , in credibilius exornatam circumstantiis narrat , cùm alterius nimirum Heretici innita commotiones refert , his veris (Thuan. Hist. Hier. lib. q. 1)

C. *ninium maximè memorabile fuit bellum Gothanum , quod , hoc anno in Germania , Imperii decreto , gestum fuit , ac confectum est , cuius origo hæc fuit . Gulelmus Grombaebius , collectis Albertine proscriptoris reliquiis , cùm , post octiūm immant perfida , Episcopam Viburgensem , & Heribolim ipsam pari audacia captam , & direptam , sollicitata insuper ad defecctionem , contra Imperii leges , nobilitate , quo res suas magis firmaret , & acep sum fibi , ac sociis , à Cesare proscriptis , parates Joannem Fridericam , & Joannem Gulelmu Saxones , Joannis Frideriei olim VII. Filios , clām obtestatur , urget , increpat , nobilitatem respicerent , que Episcoporum , & aliorum tyrannie oppressa , in ipsis , tamquam unicti patris libertatis vindictibus , omnem spem reponant : quòd si mindū , commiseratione aliorum sanguantur , saltēm privato periculo admonentur . Id enim agi , ut oppressa nobilitate , ipsi , omni auxilio desituti opprimantur ; nam in spoliatione Patris , minimè seculis , diu ante cogitatum , sletiſe , sed gradu , ad majora contra eos audienda factum velint ; non enim defuturos , qui eorum auspicio tegerent ; id iuxta honorificum , & fructuofum Saxonie Domui fore , ut & eadem opera nobilitatis libertas afferat , & qua contra Ius , & aquum amiserint , jutis*

sunt armis recuperent, ac pristinæ dignitati restituantur. Prenstantem, ac spem minis miscentem Grombachium aversatus est Jo. Guillelmus, seque in Imperio fidè fore tenuatus, cum ad Jesuitam repulit. Verum Jo. Fridericus lengd aliter his vocibus affectus est, que in peccato hominis, crudeli, & vana ambitione effluantur, alitè descendunt, stimulante cum semper paterna injuria morsu: quo factum est, ut ille occasione multionis oblatam minimè sibi praeterminandam censuerit, nec penititiale red gerenda rationibus, aut satis perpenja Grombachil voluntate, & consilio, se totum perditæ Siearii nutui, & arbitrio circumagendam manciparet.

Ille verò tanto Patrem fratre fretus , cui
fuit ingenium tanasse infatuatum , ad
res , quas moliebatur , opportunum v-
debat , quod magis inflammatorem , ini-
miciis inter eum , & fratrem , ab
eius consilio dissidentem , ferre capiit ,
ipsoque invicem committere . Ad hæc ,
odia inter eum , & Augustum Septem-
virum exacerbare , & ut sceleris ma-
gnitudine eum obligaret , in perniciem
Augusti conjurare , & Sicarios subor-
nare .

Dùm huc agerentur, ignaro adhuc Augusto infidilarum, quæ sibi parentur, ante triennium in Comitiis Vormatiensibus, que ultimo iub Ferdinandus Cesare fuere, ad pacem publicam suendam, decretum fuerat in 1500. Equites alendos stipendum, quorum Augusto Septembro, Wilhelmo Clarensi, Judicenium Duci attributi sunt; graffante dein Conjuratorum audacia, Augustus per literas, ac Legatos orat patrem, factionis seditione Duecum cum fidelissimo universo & de dimisit et. Narrat deinde renovatam fuisse proscriptionis in Conjuratos sententiam, in Comitiis, præterito anno, Auguste coactis, & pauld post patuisse infidias, à Grombachio in Augustum, Septembrium stratas refert, quatenus dicit dissimulasse, donec ad bellum necessaria pararet: quo eodem tempore, cùm Julam, ac Zighetum in suam potestatem Turca redigessent, idèque Imperii res eo casu turbatas vidiissent: insolito quadam gaudio rebellerus exultasse narrat, atque apertius perniciosa consilia renudasse; sollicitata ad defectionem, contra Imperium,

A nobilitate, & auxiliis à Cæsare contra Turcas decretis, prohibitis, ac impeditis.

Quod autem tenderent impia hæc
istorum, Deo simul, ac hominibus re-
bellium, confilia, ab ipso habes [Pro-
positum (inquit) illis erat, sicut etiam
conatus responderet, sub initio Verbi
VIIICIO. Equitum conjecturam, &
quatuor Legiones, quarum duo in Vest-
phalia ad Rhenum usque, & duo in Van-
dalicis regionibus excubarent, Vestphali-
cis dato negotio, ut per Episcoporum
ditiones Franconiam, ac deinceps Tu-
ningiam latè gravarentur; Molbusum
Mortuasum, & Eusordiam, Saxonis
Septemviri Urbes, grandi pecunia
multarent. Vandalicis item, ut idem
sacerent, & Saxonis Septemviri totam
ditionem, & ac rapinis depopularen-
tur, mandatum. Quo factio, Jo. Friede-
ricus ad Vitembergam Septemviro crea-
retur, & ubi exercitus duo coissent,
idem salutaretur, more inter Romanos
omnium recepto, ab universo milite Imper-
ator. Princeps ceteri in ordinem co-
gerentur: qui recensarent è medio col-
lerentur. Equestris Ordo, Imperio
Principum substrato, in libertatem asse-
veretur, sibi subseceretur Imperatori, no-
to, ad extremum, Imperii forma in situ
revertur: que omnia evulgata postea, par-
tim ex captivorum confessionibus, par-
tim ex chartis, in Arce Gotthana repertis,
sotprobata sunt, in quibus & hoc pre-
scriptum erat, Maximilianum Cesa-
rem, publicatione renovata prescrip-
tionis fiduci, ac jussuandi religionem
violasse, hocque tam insigne periurio,
semet Cesarea Majestate exuisse, &
de imperiali fastigio dejectisse. Reper-
ta inter Commentarios Jo. Friderici
denuntiatio belli, ad Imperii Ordines di-
recta, ipsius Jo. Friderici manu plifig-
que locis notata, & correcta. Ipse ve-
rò, ut ex eisdem Commentariis cogni-
tum est, stipendio Ducibus de suo de-
creverat, & præmia amplissima vobis
militi, ex preda, & Terris occupatis
proposerat, inita & cum externis Prin-
cipibus occulto federa, & præcipue
cum Henrico, Succie Rege, cuius tur-
bidum ingenium, ad turbandom Ger-
mania quietem peropportunitum vñsum
est, misse, & ad Regem licea, grá-
vissimis, adversus Cesarem, & Im-
periis Ordines, querimoniis plena, qui-
bus auxilia precabantur, facta postre-
m

^{1167.} *m̄d spes a Grombachio amicis; & opum Anglicarum, ab Elisabetba. Et quamquam Jo. Fridericus Agnetem. Ieſi filiam, & Mauritiū, qui ipſius Patrem ſpoliaverat, viuam, in Matrimonio haberet; tamen perſuafum ei tam facili uxorem repudiari poſſe, ut Elisabetbam ipſam duceret; quam ſtolidē fand Soceri, de adventu funefo totiē vaticinantis, monita repudiaverat. In eam rem confitē à Conjuratis, quā ſi ab Elisabetba litera, notis arcans exarate, quibus illa mirificum, ſe la virtutis, & paterna, & ſue fama cognitum, amore deperire conſtabatur.] Sie ille, qui, relatis de hac re plu- tibus aliis ineptissimis fabellis, ad illudendum vanifimo Joannis Friderici ingenio, à Grumbachio, ma- gicis etiam artibus excogitatis, tam- quam Elisabetba immerit attributis, eas refellere cognoscitur.*

Verū Grumbachius ipſe, qui Joannem Fridericum ejusmodi ineptiis fallere noverat, ut ſuę rebellioni fa- veret, ac ſibi auxilio eſſet; ac cum Svecia Rege ſedus inire curaverat, nullatenus credendus eſt, Elisabetham ſollicitare prætermiſſe, ut rebel- lionem foveret, ſibique opitularetur. Cū enim illa adjutricem ſemper manum praefriterit Hereticorum conati- bus, vel in Scotia, vel in Gallia, vel in Belgio, ut jani vidimus, & oppor- tunis locis dicendum erit; (ut ea- nemp̄ ratione, non m̄d imp̄ ſuo- rum Religioni conuleret; ſed qud̄ etiam proprie ſecuritatī ſic cautum cen- ſeret, dum Catholicos Principes, pro- priis in ditionibus, ac Regnis, ſedan- dis turbis occupatos, à tententia ſibi moleſtiam inferendi retrahendos exi- ſtitaverit;) non eſt certe, unde illa, hæreticorum preces in Germania repulſe, cedatur; aut qud̄ ab ea opem, vel deprecarī, vel obtinere poſſe Grumbachius immerit exiſtimaverit. Nec ab Elisabetba ingenio, nuptiarum ea affiſſumatio abeſſis etiam potuit, cū, carum ſpe, uno, eodemque tempore plures, tam exteros Principes, quam ſui Regni Proceres, illectos habere conſidererit; ut ſic ho- ftes non pateretur, qui aliquandō mari- toſe fore conſidebant; & obedientes, ac deviñtos ſemper haberet ſubditos, quoſ aliquandō regnandi ſecum expe- ctaſio delinifſet.

Plēbem etiam, ut Grumbachius eisdem conſurationis laqueis irreti- tam teneret, concione ad Gothanum populum habita, bellum, Religionis abolendæ cauſa, conſpiratione inter Caſarem, Septemvirum Saxoneq; & Germaniæ Episcopos inita, ſuceptum fuſſe ſparſit.

At, tum Grumbachii, & Conju- ratorum, tum Jo: Friderici, Suecia Regis, & Anglia commotiones ever- tit Gothanus populus, in cuius urbe rebelles ſe receperant. Accepto ſiquidem ab Auguſto Septemviro, Ma- ximiliani mandato, quo, ut executio- nem decreti Imperialis, quanta poſſet celeritate maturaret, juſſus fuerat; rem arcano, & ſeffinato conſilio aggrefſus, repugnante licet hyemis asperitate, admotis, ad Gotham, ſuis, & Caſariis copiis, eam obſidione cinixerat. Eā pertat Gothani Cives, ac Conju- ratorum tyrannide exacerbat, inter ſe ſecretò coēunt, ac rebelles eis trade- re ſtatuum, dummodo ſibi vita, for- tunæ, & immunitates integræ rema- nerent. Placuit Auguſto Septemvi- ro conſilium, & ſic urbem ſimul, ac rebelles obtinuit; in quo quidem fa- cto minimè prætereundum eſt illud Di- vina ultionis miraculum, quo Principes præcipuē admonentur, Deum injurias Sacerdotibus ſuis illatas, minimè inultas eſſe, pati conſueville, quod ipſum reice- re Thuanus ipſe nequiverit.

Id alſum (dici igitur de Urbis- Deditio ne, ac Rebellenbus traditis agens) Id. Aprilis, quo eodem die, Melebior Zoobelius Episcopus Viſburgenſis, imma- nit ſcclere, & perfidiis Stearlis, à Grom- bachiſ ſubmiſſis, occiſus fuerat; utque Episcopo vitam, eadem, admirando Di- vine uſtioni exemplo, ipſi Grumbachio, in poteſtatem Ceſaris reducto, oculo poſt annos, vita ſpem eriperet; anno tam- bane diem, in Dominea, que in Kalendario Ecclesiastico à Psalmo, Miſericordias Domini, denominatur, ineldiſſe. Quo eadem die, & penè hora, ante XX. annos, licet illa tunc in Oſt. Kal. Maii in- curreret, Jo. Fridericus, Princeps parenti, apud Mulbergam d'Caro, V. aet. viiſſus, & captus eſſ. Itaque, & ipſe bane diem, tamquam fatalem deplorabat, ſubinde diſlitan, ſibi malignitate affrorum, coemunam cum Patria fortunam fuſſe; & quaſin poſtū vanitate, & crudelitate juſa, ac ſceleratibus perdiatorum homi- num

1547

num consiliis, & vanis ariolium respon-
sus decepserit, se in bas inextricabiles la-
byrinthos calamitatum induxit;] Debitis autem à Cesare rebellum p̄-
nis sumptis, toti Imperio pax redi-
ditur, ac proterva turbatur Hæ-
reticorum vñfania, inter quos Grumbachius,
totius conjurationis Princeps,
decimo quarto Kal. Maii in quatuor
partes sectus, immanum scelerum p̄-
nas luit. Jo: autem Fridericus, igno-
miniosa pompa Viennam deductus,
Neapolim deinde in custodiam traditus
est.

VI. Nec modò, Hæretorum pervica-
cia compresa, Catholice Religionis fel-
ix, faustusque hic annus in Germania,
vñs est; sed etiam, quod precipu quidam
inter Hæreticos, erroribus ejera-
tis, ad veram Ecclesiam redierint.
Inter hos, ut narrat Surius, fuit Illu-
stris, inter Germanos Principes, Co-
mes ab Helsenstein Ulricus, qui Lu-
theranissimò, ac Augustana confessio-
ne abdicatis, Catholicus factus est.
Inter alia plura, quæ illum ad Fidem
révocarunt, illud in primis extitisse
perhibetur, (sicut ipsem fassus
est,) quod nullum, neque in doctri-
na, neque in coremoniis Augustanae
confessionis, fundamentum, vel
concordiam repererit. Illius exem-
plum sectatus est Comes alter, ip-
sius frater, qui unà cum eo Cardinalem
Augustanum adiit, atque apud illum
ultrà tres hebdomadas manit, profi-
gatique è tota sua ditione Hæreticos,
Catholicos Concionatores, ac Sacer-
dotes accivit.

VII. Facti novitatem viuinrarum Cív-
itatum plerique admirati sunt, eximio-
que admoniti exemplo, pravas opinio-
nes execrati, orthodoxi fest addire-
re, ac præcipuis inter illos recensetur
D. Venerandus Gablerus, Medicinae
arte præstantissimus. Petro Paulo Ver-
gerio, infami Apostata, morienti is ad-
fuerat, ac infelicissimo ejus è corpore
exitu, mira quædsm, ac horrenda
prosursus animadverterat; tetterimos
nempè exhalasse suctores, ac bovis in-
flar, horribiles emisisse mugitus; idè-
que terrore percussus, eam vivens abi-
sciendam sectam duxit, quæ morienti-
bus periculò, ac damnationi esse vide-
batur. Tali verò tantoque fervore Ca-
tholicam Fidem amplexus est, ut non
tantum dogmatibus Orthodoxis, men-

A te, & animo; sed etiam manu, & ope-
re verè adhesisse comprobaretur.

Hoc ipso fermè tempore, accidit
etiam, ut in Catholice Religionis gre-
mulum, doctrinâ, ac scientiâ præclarus,
Gaspar Francus reverteretur, tanto
Fidei, ac pietatis ardore concepto, ut
ad suz, aliorumque utilitatem, ad
sacros Ordines promoveri vehementer
cuperet; quod ut assequeretur, im-
pedimentis illis, quibus ex Sacris Ca-
nonibus, qui hæretica pravitate fucere
imbuti, à suscipiendo Sacris Ordini-
bus arcentur, exsolvi desiderans, apud
Pontificem, Albertum Bavariæ Ducem,
præclarum Catholice veritatis asserto-
rem, adhibuerat. Verùm Pius, sa-
crarum legum strenuus emulator, Al-
berti precibus haud facilè acquiescen-
dum putavit; quod hujusmodi homi-
nes, Catholica Religione potius sup-
vestiri, quam transactis erroribus
plenè expoliari, haud raro contingat.
Quod ubi intellexit Albertus, qui ple-
nè hominem noverat, Pontificem his
literis urgere suum duxit.

[Beatissime in Christo Pater, Do-
mine, Domine Clementis.

H Unillima sui commendatione, ^{Ex orig.}
pedunque beatissimorum of-
ficiis premisis. Etiā me summa illa
benignitas, qua resipiscēt Ecclesie
membra colligit, & amplectitur S. V.
In spem erigit minimè dubiam, Magi-
strus Gasparem Francum, id quod san-
soperet, torque suspiris, sibi desiderat,
& exoptat, absolutionem videlicet ab
irregularitate, & restituta Ecclesiasti-
ca pacis testimonium impetrare posse;
ramen, quia ex literis Doctissimi viri,
dilecti mibi, fideli, Doctoris Joannis Pau-
li Castellini, Agentis mei in Urbe jam
intellexi, S. V. non tam facile ad tre-
menda ista iugis Sacrifici mysteria ad-
missuram esse, quæ Ecclesiam, ejuisque
sacra diu fulgeset persequuntur, nisi prius
majores videret in Catholica pietate
progressus, ac necessariam in suscepto
Religione constantiam; idēc hoc, quæ
ad Beatissimam aurei, meo nomine, per-
ferantur, subjungere volui.

Et sicut, non levè aliquo animi mo-
tu Catholicam Religionem in ingressus
est, sed cum, credo iudicio, & in-
genio non vulgaris, bæresum, scelerum-
que pugnantissima delitamenta refutis
per-

1567.

penderet; camque ad rem, Magistro uteretur commodissimo, Martino Eysengrenio meo, de firma aliqua, Divinaque rerum scientia acquirenda totus cogitare cœpit. Quam, cum alibi nuspian, quam in Catholicō consensu, & perpetua Ecclesiæ concordia pedem fixisse persiceret, iisdem se adjunxit, per quos verus Scripturarum sensus, Orbi communicatus, ex veteribus Ecclesiæ Patribus, & Doctoribus. Vedit tūn demūn fraudes Hereticorum, qui Patribus quoque, ad sua omnia confirmando, impudentissim abutuntur. Vedit, quam mutilatas præferant Seclarii Patrum sententias, ut imperito vulgo, ad omnem novitatem facile parato, imponant: atque ita, per Gratiam Dei, non tamē absque ingenti Eysengreniæ mei labore, totum se ē hæresibus eripuit. At nō transitus quidem ille suus, ex tenebris in lucem, ex morte non incerta ad salutem, levius, ac clandestinus fuit. Convocatis namque, Inglostadtii, celebritoribus, Academie nostræ Professoribus, Theologis præsertim; & Notario jurato, testibique necessariis præsentibus, longa & diserta oratione, (uti valde excellit eloquentia) hæresum vanitates, fraudes, imposturas, & mendacia detestatus, publicè professus est, si non aliam, quam Catholicam, & antiquam Ecclesiæ doctrinam agnoscere, in qua & summum ejus caput, S. V. venerari, & colere: nec admisserum se quoque, ut impudicō animarum myriades abripiant Heretici, sed ore, calamoque elaboraturum, ut, apertis tandem oculis, omnes prospiciant, veram æternæ salutis viam, omnibus Satanae instrumentis, ubique præclusam, solo Romanae, & Universali Fidei beneficio appetiri posse. His plura subjunxit alia, & ipso instrumenti præstiti Sacramento, constantiam suam promisit. Quæ quidem omnia jam reddit illistriora, Fidei, ac Religionis Catholicæ professione, quam typis excusam toti mundo proponit, in qua non hoc solum agit, ut quid ipse sentiat, alii quoque videant; sed ut publicè constet, quam errant tota Cœlo, qui fanaticorum hominum placita, & somnia, magis, quam perpetuum illum Ecclesiæ confessum amplebluntur.

Possunt hæc S. V. causam, & occasiunem subministrare, nō suspicimus

Annal. Eccles. Tom. 22.

A amplius maneat, mutata in melius sententia judicium: nevè S. V. paternos amplexus, diutius, aut durius differat, quam Evangelicus ille prodigi Filiī Pater, qui ad omnem impiis Filii malitia, cum de resipiscencia. & peccati dolore certus jam esset, nihil non pietatis, favoris, ac benevolentie exercuit. At profectò dignus est Magister Gasparus, qui, post summum illud Dei beneficium, quo mortem, & perdicionem animæ evasit, Benignissimi Pontificis pietate, quamprimum confirmetur planè, & Ecclesiæ Catholicæ usib[us] adhibeatur; pollet enim ingenio, valeat memoria, eloquens claret, & judicium habet, multarum rerum probè excultum.

Ceterum, si forsitan diurniorem de amissione peccato condolentiam requirat S. V. antequā rediuvum illum filium divinis isti sacris adhibeat: hoc viceissim prudentissimè cogitabit, eadem pluret alios, non indolentes homines, ad frugem perterriti posse, si tam promptum

& paratum sibi videant plenissimæ Matri gremium, atque favorem. Illud insuper pro certo habeat, omnem horam, omnemque diem hujus hominis usum sibi efflagitare: qui, nisi sacris initierit, nisi publico, ad Altare Dei, exemplo confirmet, quod scriptis, vi-

vaque voce asserit, tam magnus esse nunguam poterit. Faciat igitur Sanctitas Vestra, ut quem erexitum sibi Heretici vehementer odiunt, firmorem statim habeant adversarium, & is ad subsequendos continuos pugnandi,

& resistendi labores, characterit virtute, citoissimè muniatur. Quid si per mens adhuc unum, & alterum, differre volueris negotium Sanctitas Vestra, id saltē impetratum maximoperè cu-

pie, ut Minores quoq[ue]dam Ordines jam statim suscipere, & concionari valeat Magister Gasparus, nō vel remissor in eis fiat ardor animi, vel Heretici importunius insultent ei, quem non ne-

sciunt tota mente ad Sacerdotii dignita-

E tem, & functionem aspirare. Ac spes est summa, omnem Comitatus mei Hageniæ populum, sub Comite quondam Ladislao, Hereticorum clamoribus, è vero tramite seductum, bujus viri opera, reduci ad Ecclesiæ posse; cum illum omnes vehementer obseruent, & hunc salutis Magistrum unice sibi expetant, quem ante errorum præconem habuerunt. Non itaque deesse velit Benignis-

*sivis Patris p̄ ipsas, rām populi, hoc me-
dico sanabilis studiō, quām ipsius Ma-
gistrivōtis, Opus operabitur Sanctitatis
Vetra, & sua piētate dignum, &
Ecclesiā utilissimum, mībi quoque, quā
ex talibus verā Religionis incrementis,
summam semper voluptatem capio, ad-
modūm jucundum. Bēnē ac fēlicitē va-
leat S. V. cui me reverēt̄ commendo
iterum, atque iterum. Date in Civi-
tate mec̄ Monachio XXVII. Novem-
bris 1566,*

S. Vestre,
Observantissimus Filius.
Albertus Dux Bavariae)

ix. Quām prompto, hilarique ani-
mo, piissimi Principis, adēd eximiā
exhibitioni, ac præclarissimi testis in-
tercessiōni Pius acquieverit; ex ejus-
dem Epistolis, tūm ad ipsum Albertum
Ducem, tūm ad aliās memoratum
Martinum Eysengrenium, Frisingen-
sem Canonicum, (cujus potissimum ope-
ra (ut audisti) ejeratis erroribus, Ga-
spar, ad Ecclesiā gremium redierat)
sub die 27. Januarii sequentis anni datis,
ac à Nobis suo loco dandis, manifeste
intelligitur: non modō enim ea sustu-
lit impedimenta, quibus, Ordinibus
omnīnō initiari prohibebatur, sed, ut
ad Sacrum quoque Præbyteratus Or-
dinem promoveri posset, indulgentiā
concessit.

Et reverā nil magis cordi Pium
habuisse, quām, ut operarios, qui
ejusmodi studiis (quibus Francum di-
ligentissimē, post Sacros Ordines su-
ceptos, se addicturum sperabatur) se
dedissent, ut peccatores, nimirūm,
ab errore via sua converterent, ubi-
cumque essent, protegeret, ac fo-
ret; ea comprobant quām hoc ipso anno
ad N. Leonfortium, in Diocesi Mis-
neni commorantem, scripsit. Cūm
enim ab Apostoliō suo Nuncio, in
Aula Casarea commorante, intelle-
xit, virum hunc in Vineas Domini
strenue laborantem; ad ipsum has,
amoris sensu confertas, literas dedit,
quibus, & ad tolerantiam passionum,
quā sibi ex Hæreticorum insidiis acci-
dissent, roborat, & ad perseverantiam
hortatur; ac deīnū, ut ab inconsul-
tis quibusdam petitionibus nonnullos
avertat, qua ratione sese gerere de-
beat, paternē docet, &, ut de his, quā
sibi contigerint, certiorem reddat, ei
imperat.

A C Dilecto Filio Nostro, Leonfortio,
in Misneni Diocesi
commoranti,

PIUS PAPA V.

Dilecte Fili &c.

E X literis Nunciis nostris, qui
apud Serenissimam Imperato-
rem Electūm residet, intelleximus,
quāto cum studiō, ac diligentia inde-
sinenter labores, ut Catholicorum re-
liquā, quā in ista Diocesi adhuc, Deī
benignitate, supersunt, in Ecclesiā gre-
mio permaneant. Grata admodūm ista
tua officia Nobis sunt, perinde ac de-
bent, pietatemque ac sedulitatem tuā
valde in Domino laudamus. Hortamur
autem, ut, quād magis Satanae ministri,
pium tuum propositum, scūlū iudici-
mus, impedita conantur, ed suā constan-
tiā, & ferventiā Deī honori, &
animarum saluti in servire, nullius pe-
riculi metu deterritus, perseveres, cūm
scias, non incipientibus, sed usq̄e in
finem, perseverantibus, legitimèque
certantibus, salutem, & gloriā aeterno-
na coronam esse propositam illud non si-
ne admiratione, ex ejusdem Nunciū literis
cognovimus, à nonnullis, qui Catholicī
habentur, desiderari, ac peti, ut in Sa-
crificio Missae, que, ex instituto Ec-
clesie Romane, recitari secretū à Sa-
cerdotibus solent, alta voce, & vulgari
sermone recitentur. Eos, quād tu, &
guidam alii Religiosi Viri, ab ea men-
te, & postulatione deducere conamini,
p̄d, & prudenter admodūm facitis;
non enim temerē mutanda sunt ea, quā
Sancta hac Ecclesia, Mater omnium fi-
delium, ac Magistra, tot per secula
servavit, & servat. Qui talia petunt,
diligenter monendi sunt, nō se ab Hæ-
reticis, hac in re, decipi finant, qui, quād
plus ipsi, quām tot Sancti Patrēs vide-
rint, videre, ac sapere videantur; ali-
quid semper immutare de sanctissimis
Ecclesiā ritibus tentant, aditum sibi,
quacumque occasione, patefacere mo-
lientes, ad homines simplices seducen-
dos, ut eos in errores impellant deīnē
graviores. De omnibus verō, quād istis
aguntur, si Nos per tuas, vel Nunciū
nostrī literas curaveris certiores face-
re, tale officium tuum Nobis magnopē-
rē gratum erit. Datum Roma, apud
S. Pe-

S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die 19. Novembris 1567. Pontific. nostr. ann. 2.)

L. Pestifer interim praeco ille Diabolus, & Filius Belial, Hermannus, ex mox apponenda siquidem Epistola, non alium, quam ipsum fuisse, haud obscurè deprehenditur] turbarum Antuerpiensem Auctorem, quemque diximus, Kal. Januarii hujus anni, Trajecti, turbas excitasse, ita ut, eo impellente, Tempa plurima, ac Cœnobia, eadem in Urbe Calvinista impiè vastaverint, ac diripuerint; & Massaice, a Hesseleti eadem sceleris patrati curaverat; postquam in curru, sceno onusto, fuga, è Leodiensis Episcopi manibus elapsus esset, Coloniz se receperat, ipsam et ibi, quæ in aliis locis, commoliturus. Verum rei admonitus Coloniensis Senatus, Catholicæ Religionis studiosissimus, vernostrum cum columbem loco considerare minime tulerat; sed eo statim facessere jusio, hac ratione à venenatis ipsius infidiis urbem eam exemerat. Ut factum audivit, summis laudibus proscutus est incomparabilis Vir Stanislaus Cardinalis Hosius, data ad eundem Senatum Epistola, quam, utpote dignissimam, & ejus, qui scripsit, & eorum, ad quos scripta fuit, hic inferre duximus: dicit igitur.

Inter Spiss. Card. Q. Epist. 104. pag. 155.

[Reversus ad nos istibzne Ecclesie nostræ Canonicus Jacobus Zimmermanus multa nobis narravit de singulari vestra cura, & vigilansia, qua prijsam Fidem, & Religionem in Civitate vestra tueri, & conservare studetis, tdm, quales vos gerisstis, cum ingressum in eam, qui redibas Antwerpia, quemdam Hæreticum cognovissetis, & quo merito vobis metuendum existimatibus, nè quod, cum Antwerpia, tdm alibi fallum audimus, & ingemiscimus, apud vos quoque novi motus aliquatenus tarentur. Credibile non est, quantam ex illius hoc sermone voluptatem accepterimus. Etenim, quod majorem animo nostro perturbationem attulit, horrenda calamitas illa, qua pridem Superiorum, nuper autem admodum Inferiorum quoque Germaniam graviter afflictam esse renunciabatur; hoc magis recreatis fuisse, & exhilarari, posteaquidem, Dei primùm benignitate, vestra deinde prudens, diligens, vigilansia perfectum esse cognovimus, ut is adhuc esset Civl-

Annal. Eccl. Tom. 22.

tatis vestre status, ut recte de illa dici possit. Sieut lillum inter spinas, sic Amica mea inter filias. *Vere amica Del Civitas, que non temerè sanctam se vocari nuper adeò demonstravistis nám, cum spinis, & verribus Hereticorum undique sit circumsepta, nibil tamen earum aculeis offenditur, nec de statu suo dimicetur, & quamlibet oppugnetur, non expugnatur tamen, quin fortior in dies, & robuster sit, ae quo semel est imbusa recens odore Sancti Evangelii, quod d D. Materno, D. Petri discipulo, qui primus vobis odorem nostrum Christi manifestauit, sibi per manus traditum accepit, mille jam quadrigenit, & amplius annis resinet; & cum vicinis ex omni parte vestris Evangelium Christi, haud aliter, quidm florentium Vinearum odor, serpentibus fallum sit odor mortis in mortem, vobis nibilominus, quoniam, quale fuit ab initio traditum, tale nunc etiam illud conservatis, nec in aliud cuiusvolte periodi, quidm Christi Evangelium transferimini; sicut ab origine semper fuit, sit & nunc est, odor vite in vitam. Sed nec Virginem temerè se vestra Civitas esse gloriatur, quandoquidem, non illorum tantum, qui sub aspectum cadunt, bofum armis oppressa nunquam fuisse dicitur; sed nec eorum est infidiis expugnata, qui quanto sunt hostes occultiiores, mindi patentes obtrubibus hominum; tandem majoris ab illis periculum impendere videtur, cum pressum contra Christum, Christi Signum portent, & contra Evangelium de ipso Evangelio, quod non intelligunt, gloriantur. Revera Vos estis illa Virgo casta, quam, posteaquidem uni viro depondit exhibere Christo, cuius paulo ante meminimus, Apostolus ille vester, Petri Discipulus, Maternus, virginitatem vestram integrum, & incorruptam semper servatis; nec ab eo, cui semel spirituali conjugio per eum estis copulati, vos unquam divelli sufficiuntis, quod ab initio didicistis, in eo constanter adhuc permaneatis: in qua Fide vos ille Christo Virginem castam depondit, tdm integrum in hunc usque diem, & inviolatum conservatis, ac summa cura providisti habendi, nè sicut Euan, & sieut hoc nostro seculo, multa infelices Eve filios, astutia sua seduxit Serpens, ita corrumperentur vestri quoque sensus, & exciderent à simplicitate, quæ est in*

Fff 2

Christi-

Christo Iesu : quæ simplicitas fuit in Sancis majoribus vestris, qui non manducarunt de sensu Scriptura elato, quoram cor non fuit exaltatum, nec elati sunt oculi eorum, nec ambulaverunt in magnis, & mirabilibus super se ; verum Paulum dicentes audierunt : non plus sapere, quam oporet, sed sapere, ad sobrietatem : eam simplicitatem vos habetis retinuistis, nec, ut exciderent ab ea sensus vestri, deque ligno vetito scientia, quæ inflat, gustaretis, unquam adduci, qualibet callidi serpentis astutia petuistis. Nunquam doctiores, & sapientiores, quædam Ecclesia sit universa, videri voluistis, verum illius iudicio, quam in symbolo credere nos profitemur, quotquot Christianorum appellatione gaudemus, quæ Mater est, & Magistra fidelium omnium, iudicium vestrum summa cum animorum vestrorum submissione semper subiecisti, & eam, quæ pax erat, pietate venerati, illi voi permisisti, illam audiisti, illam, secundum Deum ipsum reveriti : quandoquidem firmamentum, & columna est veritatis, quæ de Divinis rebus credenda, quæ de humanis prescriberet, facienda, quæ probiberet, fugienda est, sine ulla dubitatione, sumquam obedientes illius filii, semper censuisti. Et cum sciretis, quod Regnum Dei non est in contentione sermonis, sed in simplicitate Fidei, de occultis Fidei mysteriis, non disputandum, non ea discutienda, nec esse querendum quomodo, judicatis : verum ejus memores, quod scriptum est : Iustus ex fide vivit, non ex argumentis, aut rationibus, celestibus mysteriis, quam sanctissima nostra Parente Ecclesia docuit, Fidem addibendo, nec ea curiosius perscrutanda : quandoquidem : Scrutator Majestatis opprimetur à gloria ; non alta sapientes, verum humilibus consentientes, ad Fidei premia pervenisti, & eam eis in Orbe toto Christiano laudem, & gloriam consecuti, ut quod Philippensis dixit olim Apostolus, id nunc, non minus verè vobis queat, quod in medio nationis pravae, & perverse lucentis sicut Luminaria in Mondo, verbum vita continentis. Quanto magis terea sunt illæ tenebre, quibus estis undequeaque circumfusi, quibus finitimas vobis, ex omni parte nationes graviter oppressas, non sine magno dolore nostro cernimus ; tantid clarior lucis vestrae splendor efful-

Aget, ac sicut Stella, quantid fuerit non obscurior, tantid splendidiores emicant ; ac tantum abesi, ut earum splendoris noctis caligo quicquam detrabat, magis etiam, ut illustres per eam reddantur ; sic, & vestra Fidei, lux, quæ nunc annunciatur in universo mundo, tantid clarior fit, & illustrior, quantid lumen illius in his nationibus, quibus estis undequeaque cincti, magis est obscuratum, ut si minus lux mundi totius, certè lux, & Superioris, & Inferioris Germanie verè dici possitis. At, si quid abdile supereft lumini in Rheni Provincia, si plu& abdile in ea, quædam septem millia virorum à Deo religata videre licet, quæ non curvarunt genua ante Baal, vel Islebensem, vel Tigurinum, vobis id acceptum ferri merito debet. In vos enim oculos multi conjectores habent, ad vos, tamquam ad Cygnosuram respiciunt, & quod magis hoc Luminare vestram, quo lucetis in medio nationis pravae, & perverse, conspicuum esse cernunt, hoc ab istis, tamquam Cymeriis tenebris, quibus vicinas nationes immersas esse vident, magis abhorrent. & eas hoc amplius detestantur. Quam est autem insignis, per Deum immortalis, quæ vobis gloria lux haec ? Quamlibet eam exosam habeant Heretici, nec fulgorem ejus, lippientes eorum oculi ferre queant ; quidam tamen ex ipsis, non postremi nominis, ingenti quadam admiratione stupefacti, tenebre se non potuit, quin eam in Cœlum laudibus efferret. Nihil est necesse nomen illius adere. Tenetis proculdubio memoriam, quis illa fuerit, qui, cum Antuerpia, non ita pridem, Religionis ergo, motu est factos accepisset, occasionem sibi datam esse ratus, qua Lutheranismum, sive Sabbathismum suum in ea Civitate propagare posset, eò profectus est, ubi, cum aliquandiu comoratus, nullum opera pretium fecisset ; nam neque cum Collega suo Iohannes ei conveniebat, ad juos rediens, in Civitatem vestram divertit, ac ad Magistratum venire jussus, & per eum, quid haberet in Civitate negotii, rogatus, & qua de causa in eam se contulisset : cum hospitem, & peregrinum se esse, respondisset, nec aliud, quam ad juos redditum cogitare ; admonitus est, ut meminisset, eam esse Civitatem banc, quam, cum semel despondisset, uni viro Virginem castam exhibere Christa D.

Maternus, D. Petri Discipulus, nunc quād se fornicationibus ullis poluerit, sed semel datam sponso suo Christo fidem, in hunc usque diem integrum semper, & illibatam conservaverit. Quamobrem caveret sibi diligenter, nē quarum in ea Civitate fornicationum esset. Author, hoc est, nē quem, doctrinis variis, & peregrinis, à Sponso suo Christo abduceret, & in aliud cuiusvis portu, quam Christi Evangelium traduceret, sed ex urbe, primo quoque tempore fassaret. Quid si, quid secūs ab eo factum Senatus compriisset, certò sciret, id impune se non esse latum. Cui dubium esse potest, quin hic illi sermo parum gratus accidenterit? Intered tamen ille (anta fuit bujus vestrae virtutis admiratio) facere non potuit, quin bona vestram, in præsca Fide Religionemque tuenda, & conservanda, curam, & vigiliam, pleno, quod ajunt, ore laudaret. Inter alia prorupisse dicitur in hanc vocem: Atque utinam (inquit) par studium in eadem causa cæteræ quoque Germanicæ Civitatis adhibuissent, plurimum nobis malorum effugere licuisset, nec unquam patriam nostram, tot, & tantis procellis, ac tempestibus jactantibus, & agitatam, tamque gravibus iustis calamitatibus, miserandum in modum, affectam vidissimus. Deum immortalem! quanta est veritatis vis, ut etiam per hostium veritatis, jugula nonnquam, vel invitus illis, erumpat? Quid enim dici potuit verius, quād, quod ab hoc dictum est hoste veritatis? Cerè, si par cura, & sollicitudo fuisset aliarum Germanicæ Civitatum in tuenda præsca Religionem, quam à Christo, & Apostolis ejus, per longam successionem Episcoporum, & Sacerdotum, per manus nobis traditam accepimus, nec rusticus, contra suos Dominos, incredibili, non magis corporum, quām animarum suarum jactura, seditionem excitantes, nec Principes, contra suum legitimū Imperatorem, Verbiq[ue] Dei fortissimum propaginatorem, parricidialia arma sumentes, nec Egyptios, contra Egyptios concurrentes, ipsosque Principes mutuis vulneribus se concidentes, mutuis cedibus invicem conscientes, nec virum contra fratrem, & contra amicum suum pugnantem, nec tota fortunata mactatam Germaniam vidissimus, ut si quamlibet potens, at truculentus hostis, eam

A grandi cum exercitu pervasisset, maiorem ei cladem afferre non potuisset. Me verò factum hoc homini bujus Hereticis sic affectit, ut quamvis a vobis longo locorum intervallo sim disjunctus, nulla tamen ratione tenere me possem, quin & ipse, tantum hoc studium vestrum conservandæ Religionis, tantumque zelum, & ardorem, quandoquidem coram non licet, saltem absens per literas, vobis gratularer. Macti igitur estote bac virtute vestra, Viri clarissimi, confirmet hoc Deus, quod operatus est in vobis. Fortem bunc, & constantem animum vestrum, tantam curam, & providentiam, ac zelum, verò Christiani viris dignum, sera posteritas, magna cum laude vestra perpetuæ celebribit; nec unquam est intermoritura vestri nominis gloria memoria; nec erit iniustus Deus, ut oblioscatur bujus operis vestri, tam boni, qui, cum in hoc saeculo vos omni felicitatis genere cumulabitis, tūm in futuro ea vobis premia largietur, que nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor homini ascenderunt. Hortarer autem vos ad perseverantiam, ut quemadmodum cœpistis, ita deinceps, etiam pergatis, & mores illius, quod scriptum est; Non qui cœperit, sed qui perseveraverit usque in finem salvus erit, extrema, cum primis contexere studeatis; nisi reverer, nē quis in eam partem id acciperet, quasi virtus vestra diffidetrem. Currentibus, quod ajunt, calcar addere nihil est necesse, à quibus, & quām levibus exordiis, quorsum progressa res, & cum error, quo nihil est fecundius, alias alium gigneret, ad quas horrendas abominationes ventum sit ad extremum, obscurum vobis procul dubio non est. Quod, suo saculo, quidam à SS. Patribus evenisse queritur, ut quisque lingua esset ad maledicendum, & blasphemandum procacissimus, ita præ ceteris idoneum esse judicatum, qui Verbi ministerio funderetur: hoc nunc usu venisse, magno cum animorum nostrorum cruciatu, cernimus. An est ullum Religionis nostre dogma, quod à nostrâ temporis Hereticis convulsum, & labefactatum non sit? Sacramenta sublata, Sacerdotium, & Sacrificium abrogatum, & ita Deum in ordine coactum quodammodo esse videmus, dum nullus ei cultus peculiaris tribuitur, qui non sit cum eo communis, quem hominibus, aliqua di-

gnitate praecellentibus praestare solemus. Jam in his etiam locis, quorum ego sine lacrymis meminisse nequeo, Sanctissima Trinitas, non solum impunit, verum etiam, ingenti cum applausu, blasphematur; jam Christus Deus esse, Deique Filius aperie negatur; jam eò nonnullorum processit effrenata quedam audacia, atque amentia, ut dicat insipiens in corde suo: non est Deus: Nam & libellos editos vidimus, in quibus, num sit Deus, & num ei res mortaliū curae sint, per summum sacram legium, in dubium revocatur. Adèd autem non obscurè ferunt impietatem suam homines audace, sibique placentes, ut non vereantur etiam gloriari, qui postremo loco sunt à nobis recensiti milites glorioſi, Lutherum teclum Papatus tantum diruisse: Zwinglium, parietes, & viciniora fundamento membra dissectiſſe; se verd, pro sua singulari animi magnitudine, ad ipsum fundamentum, quod intactum illi reliquerant, sabruendum aggressos esse. Fundamentum autem Papatus, hos est Ecclesia Dei, vocant summum salutis nostræ dogma, quo Deum, Trinum in Personis, Unum in essentia, colendum, & adorandum esse profitemur. Quod fundamentum esse nostrum, libenter agnoscimus. Quis autem unquam extimasset, quæ tam fuit initio modica scintilla, quid tam celeriter in tantam efficit flammam erupta? Quamobrem laudo Vos, quod per omnia Materni vestri, qui fuit Petri discipulus, memorē eis, & sicut illi tradidit vobis ejus precepta, teneatis, nec ea, vel in minimo, violari permittatis. Verum quæ Petrus per Maternum, & per Successores ejus legitimos, in hunc usque diem credenda, & retinenda tradidit, omnia, sarta testa, quod ajunt, summo studio conservare studeatis, ac non solum ab illis, qui parteret discipulos, aut fundamentum subrurum cupiunt, verum, & ab his, qui teclum Ecclesie Dei, quam ipsis Papatum vocare visum est, demoliri conantur, vobis diligentius carceris, at nō tegulam quidem unam, loco suo dimoveri, aut, quamlibet exiguum, in tecllo foramen fieri permittatis. Quamdiu lapides bene compacti sunt, nec vacuum inter se locam habent ullum, firmum, & inconvulsu perstat edificium; sin autem, velforamen-

A acus dumtaxat, quod utrinque penetreret, vel seſſuram, quæ capilli locum habeat, fieri contigerit; dissolvitur, non ita multè post, & corruit. Idem etiam de Domo Dei sit, quam isti Papatum vocant. Quamdiu bene compacti sunt Ecclesia lapides, nihil est à Sathanā periculi: simul ut verd, saltem in tecllo, vel minimum foramen efficerit, haud aliter atque torrens aliquis toto impetu infunditur; ex quo sit, ut opinione citidi domus tota corrut. B Itaque recte quidam ex Patribus admouit, quod initii tantum opus est Diabolo; simul ut ille dissectionis initium opera sua factum esse cognoveris, jam non dimidium habet facti, verum rem totam consecuisse videtur: nec enim conquisciscit, nisi compaginem lapidum dissolutam viderit universam. Oculis id nostris evenisse cernimus, hoc infestis faculo nostro; non enim a tecllo demoliendo, sicut isti dicunt, exorsus est Sathanas, per Ministrum suum Lutherum, sed ut foramen tantum in eō faceret, initio laboravit; cuius voti sui simul ut compos facti est, non solum teclum, verum et magnum parietum partem diruit, & quod reliquæ fuit, per Zwinglium, & Calvinum dissecit. Per hos verd glorioſi milites Triadoclastas, Fidei nostræ fundamentis radicibus extirpari, cum pulvisculo, (quod ajunt) quibusdam in locit, omnia suffulsi, ut nō vestigium quidem ullam doctrinæ, de adoranda Tri-nitate, superesse vellet. Non est quod quisquam existimet, facturum Sathanam, ut se statim, qualis est, producat, ut cornua sua proferat, ut quid collimat, id in ipso statim ostendat initio. Nihil est hoc serpente callidor, qui non aliund, quām ex fraude, dolis, & fullacis constare totus videtur. Itaque nunquam is aperto Marte congregatur: verum quibus eum illi res est, eos ex insidiis adoritur. Plerumque se transfigurat in Angelum lucis, nihil mindis præferens, quām quod animo clausum gerit. Quare nunquam ab his ordinatur, que scit esse magis absurdia, quām ut Fidelium animis, non satis abundat preparatis, facile persuaderi possint: verbi gratia Sacerdotium & Sacrificium, quæ propriè Deo debita servitus est; ut abrogetur: quod à Veritate dictum est; Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus, ut verum esse negetur;

getur; adoranda Trinitas ut blasphemetur: Christus, ut non esse Deus credatur; & num sit Deus, cui cura sunt res mortalium, in dubium revoetur. Ab his callidissima bestia nunquam orditur, sed paulatim in animos hominum irrepens, principio non aliud magis laborat, quam ut saltem in his, que natura sua media, vel (ut Graeci vocant) Adiaphora sunt; postquam autem Ecclesia preceptum accessit, esse media desierunt, à communij sensu, & consensu, receptaque conjectudine totius Ecclesia dissensionis initium aliquod fuit. Quod, simul ut perfecit, & foramen aliquod nactus est, vel rimam saltem, per quam influere posset: jam & in testo dirundo, & in partibus discentiis, & in ipso fundamento subvertendo, nullum est ei, vel peregrinum negotium. Quamobrem iterum atque iterum laudo vos, quod ab his astuti serpentis fraudibus, vobis tamen diligenter caveris, nec ei quamvis vestimentis ovium induo, ac speciem Dei Verbi praetexenti, nec semel illud ingeminanti. Scriptum est enim, fidei quidquam habebit, quin, quoties novationem aliquam, & ut deorsum vos mittatis, hoc est, ut ex illius Civitatis, que supra montem posita est, doctrina, & traditione vos deiici patiamini, persuadere conatur, nec aures illi, nec animum adhiberis; quin ipsis principiis statim obstatis, nec ejus oblixi, quod scriptum est; Qui modica spernit, paulatim decidit, vel in minimo vos ab institutis Ecclesie, Matris nostrae, dimoveri patimini. Paradoxon id alii videtur potest, sed affirmare tamen, quidam insignis Ecclesia Doctor minimè dubitavit, non tanto studio sibi fugienda videri graviora peccata, quanto, que leviora censerique ant, quod ab illis abborret ipsa natura sponte sua; hec verò, dum contemnuntur, ex parvis maxima sunt, nosstræ desidia. Nam gradatim semper ascenditur ad magis enormia, donec eveniat illud; Impius, cum in profundum venerit, contemnet: Quod (prob dolor!) multis in locis jam evenisse videtur. Idem in Causa Religionis obserpat, nec magis vobis ab illis caendum existimate, qui parietes disjacent, vel ab ipsis fundamentis domum evertere conantur, quam ab his, qui vel exiguum aliquod foramen in testo facere

A moliantur. Hec est optima, tutissima que ratio, qua Fidem vestram, sicut habendis, magna cum nominis vestri gloria, fecisti, inviolatam Sponso vestro Christo conservare, & ei perpetuam Vos, Virginem castam exhibere possitis. Quamobrem, ut vobis gratiam suam impertias, Christum precor, & ut vos omni felicitatis genere cumulet. Datum ex Castro nostro Heilspergensi, quinto Idus Junii anno 1567.

XLII.

Ad hanc Hosii Epistolam, haud impari pietatis, ac fidei zelo, Coloniensis Senatus responsum remisit: [Se nempe diligentissimè curatores, ne conceptam de Je, in tuenda religione honorum opinionem, ullo modo fefellerent, cuiusdam videri possit. Omnia se pridi, & facere, & pati paratos, quam eam sibi Fidem eripere finant, quam à suis Proavis, jam inde à D. Materno repentes, inviolatam receperant; & cooperante, & præveniente Divina gratia provisuros, ne, [quod Cardinalis gratulationem, laudem, & consilium spectare intellexerant] non solùm parietes ædificii, domum a fundamentis everti, sed ne omnino rimulam in testo fieri paterentur. Quam quidem præscriptam conservanda Religionis rationem, quam sibi, majorum vestigis insistentibus, præfixam habuerant, magis inde, adeo tunc, accedente Hosii autoritate, confirmati, sibi non mediocriter gratulabantur; quod & eorum & Patrum suorum iudicium cum eo tamen magni Antijesuitis optimè congrueret. [Data autem hec Epistola recensetur Kal. Aprilis sequentis anni dumtaxat, quod nempe, propter mittendi opportunitetum, eam scribere ad illud usque tempus distulerint, & inter alias Hosii Epistolas centesima nona numeratur,

In tam felici agro nihilominus, in quo Cœlestis Pater semen bonum seminaverat, inimicus homo dissidiorum zizania superseminare connexus est; eorum autem originem ab ovo, ut dicitur, nonnulli sibi visi sunt descripsi, dum videlicet retulere, quod constituta Colonie cum esset nobilissima Academia, jam ab Urbano VI, iisdem, ac Parisiensis, decorata privilegiis, inter privilegia ipsa illud recensebatur, ne quis jus Cathedrae obtinere posset, qui per gradus Philosophicos, Theologicos, ac aliarum scienti-

XIII.

1567.   2.
scientiarum, quibus sedulò vacasset, A
ad eam pervenire valeret, ac per
multa experimenta, doctrinam, ac
probitatem suam, designatis ab ea-
dem Academia Censoribus, minimè
probasset; et docendi demùn munus
fuscipere prohiberetur, si priùs testi-
monium Catholicæ Religionis, ejus-
que professionem, ex præscripta for-
mula non emisset. Hac ratione,
(addunt) tamquam secundum Ma-
trem plures semper enixam fuisse fi-
lios, religionis zelo, ac doctrina il-
lustres, qui nempè, cùm orthodoxa
semper ex docuissent, qua à Majori-
bus didicerant, felici propagine, re-
ligiosum sempè, und cùm iis proten-
disse videbantur Catholicum semen.
Tantam igitur (inquiunt) religionis
integritatem, validumque, contra
pravas opiniones, propugnaculum, su-
stinerre haud valens antiquus hostis,
quod aperta vi aggredi non est ausus,
ejus occulta fraude potiri studuit;
cùm, ambitiofo, nimirum, in ea Aca-
demia docendi, desiderio exteros plu-
res incendit, qui ab Academias legi-
bus pariter arecebantur. Hi igitur,
cùm nullatenus ab ipsa consequi posse
agnovissent, quod nemini illa conce-
debat, Principum, ac Maximiliani
principiè ope, ac authoritate spera-
runt, quod propriis obtinere viribus
non valebant; & ut facilis eum sibi
favorabilem, ac propitiū redderent,
authoritatis, ac Cæsarei sui Juris esse
id Academias præcipere, ac repugnan-
tem etiam, quos ipse elegisset, Ma-
gistros, ut reciperet, posse compellere,
suggesserunt. Apostolicis, innixam
suis privilegiis, Maximiliani mandatis
Academiam vicissim parere renuisse,
deinde narrant, Pliumque admonusso
de vi sibi illata, apud ipsum, de Cæsare
conquestam referunt. Pontificem
veti, utriusque partis perpensis ratio-
nibus, summa tandem æquitate, ac
prudentia, nè quid Cæsari ac Imperi-
ali dignitati, si quid juris esset de-
traheretur, curasse: & vicissim, nè
quis in Academia Cathedras, ac do-
cendi munus obire valeret, si priùs
Fidei professione, ejusdem omnibus
patens, ac evidens testimonium non
protulisset, sanxisse referunt.

Hæc illi, qui certè nec acu qui-
dem rem tetigere; jus siquidem, quod
Maximilianus in medium protulit,

nec prava alicujus fugitione promo-
tum, nec ex astu usurpandi, quæ
Academie fuissent, derivatum, mul-
tòque minùs eâ mente productum, ut
corrupta doctrina Msgr. Lipsius ei impo-
neret, nec ullis demùn tex caulis,
quæ ipsi excoxitarunt, processisse, evi-
dentissimè patet; cùm tantum illud
sibi competere Maximilianus idem
existimaverit, quod ex Apostolico in-
dulso traditum contendat. Indulso
eidem, usus, Primarum precum nomen
B didit, quo Pontifices summi Impera-
torem Electum, statim, ac compro-
barunt, confirmaruntque, exornare,
pro Apostolica benignitate consueve-
runt; quo videlicet, facultas ei tri-
buitur, ut prima, post prefatam con-
firmationem, vacantia in Germania,
Ecclesiastica Beneficia, ac Officia con-
ferre valeat. Qua de re, haud præ-
tereundum, quod proximis nostris
hunc temporibus, inter Apostolicam
Sedem, & Cæsaream autam questio-
ne commota, de ea utrinque diu,
acriterque certatum fuisse; sed de-
mùn, non modo Catholicos, sed
etiam Heterodoxos, qui plura, &
verbo, & scripto oblatraverant, ju-
stitiz, & veritatis vi cedere compul-
sos. Patuit siquidem, re diligenter
examinata, atque perpensi, tūm ex
Canonico jure, tūm ex inclita Natio-
nis Germanica concordatis, tūm ex
Pontificis Diplomatibus, tūm exem-
plis, ab Ecclesiastica historia petitis,
innumerisque præterea monumentis
aliis, & perpetua consuetudine, pre-
ces illas, sine speciali, quod diximus,
Summi Pontificis privilegio dirigi à
Cæsarea Majestate non posse. Quare
cum Josephus I. Electus Romanorum
Imperator, preter vetutissimum Pra-
decessorum morem, Apostolica Sede
inconsulto, neque anteobstante, quod
prædictimus, diplomate, ad quædam
Germaniae Capitula, nominationes suas
direxisset, illaque obstitissent; ubi tan-
dem admonitus fuit, & quod res erat,
Intellexit; summa, qua pollebat, pie-
tate, Apostolicum ipsum indulsum,
enix petiit, & obtinuit, & deinde
Beneficia, quæ intra tempus, ab eodem
diplomate præstitutum, vacantia fue-
runt; nemine Ecclesiasticorum, Eccle-
siarumque Germanarum reluctante,
more Majorum, conferre liberrimè
potuit.

In-

Inter plura alia verba, quas Summo. A rum Pontificum habentur diplomata, illud etiam offenditur, quod Pius IV. Maximiliano II. statim ac in Romanorum Regem fuit electus, atque ab Apostolica Sede confirmatus, concessit, datumque legitur, apud S. Marcum, Anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentissimo sexagesimo quarto, quarto Idus Julii, Pontificatus anno quinto. Et quidem ex hoc, quod impertitum sibi fuerat, indulto, Maximilianus in Academia Coloniensi, quod prefati sumus, jus sibi ipsi competere contendisse, ex illis, quas idem scripsit, epistolis, quasvè nos originales habemus, ad Pium V. manifeste colligitur; hujusmodi liquidem fuerunt.

[Beatissimo Patri, Domino
Reverendissimo.

Ex origin. Post officiosissimam commendationem, filialis obseruantia continuum incrementum. Cum preter expeditissimum nostrum, iudicium & contra omnem rationem, & equitatem occiderit, quod Reclor, & Proviniores, sed Defensores Universitatis, sed Studii generalis Coloniensis, accedente etiam, ut non obscurè apparet, consilio, favore, auxilio Clolum, & Confulum Imperialis nostra Civitatis Coloniensis, praesu[m]tu[m] cuiusdam Apostolici Indulsi, nobis se[re]nè opposuerint, impedimentum inferre conati sint, in presentatione, & executione precum nostrarum primariarum, seu regalium, quas personis quibusdam, gratis, & benemeritis, pro antiquissimo jure, a Divis Praedecessoribus nostris, Romanorum Imperatoribus, ac Regibus devoluto, atque etiam post nostram Romanam electionem, per Praedecessorem S. Pium IV. felicis recordacionis approbato, & confirmato, h[ab]uimus ita pridem constulimus ac dedimus; item Reclor, & Proviniores, ut colore aliquem haberent, quo facili[er] inobedientiam suam excusarent, declarationem, & confirmationem ejusmodi presenti indulti, ac privilegii sicut, a S. V. requirere, atque ut jus nostrum istib[us] in dubium, & controversiam vocetur, operam dare perbibeatur. Id autem, cum vergas in vilipendium autoritatis, & dignitatis no[n]re Cæsareæ, non immerito singu-

Annal. Ecclesiast. Tom. 22.

larem nobis molestiam attulerit, nullo modo a nobis tolerari queat: sicut nec S. V. mentem esse credimus, quod quisquam, suis, & Apostolice Sedis iudicibus, ad labefactandam nostram, & sacri imperii autoritatem abutatur; prætermisere non potuimus, quin S. V. de hoc universo negotio, per Consilium, & Oratorem nostrum, magnificum, fidem nobis, dilectum, Prosperrum Comitem Archib[iscop]i officio edoceremus. Quocred' nunc S. V. summo studio regamus, ut non solùm Oratori ipsi benignæ aures prebeat, verum etiam applicationem Recloris, & Gymnasii Coloniensis, si quid tale petierint, rejicit, nullamque illis declarationem concedat, que nobis, & Serenissimis nostris in Imperio Successoribus, quidquam præjudicium afferat; sed potius induxit ipsum, quo tantoperè nisi videtur, prorsus revocet, & abroget: addeque cùm sue proprie, & Sedis Apostolice, & Sacri Imperii dignitati, & autoritati, (Siquidem ultra que hoc loco concurrevit) paternè confulere studat, sicut ipsam, pro sua pietate, integritate, ac paterno in nos amore, libenter fideliam esse minime ambigimus. Quod sānd alii plurimi S. V. in nos optime, & propensissime voluntatis studiis anaumerabimus, mutuaque filiali nostra obseruantia promerit contendemus. Datum in Civitate nostra Vienna 24. Decembri anno 1567. Regnorum nostrorum, Romani sexto, Hungarici quinto, Boemie decimo nono.

S. V.

Obsequens Filius
Maximilianus J.

Ista Maximilianus: ex quibus licet quidam apparat, non studiosè, aut arte aliqua longè qualitum jus illud in Academia Coloniensi, ipsum obtinuisse; sed ex Pontificio potissimum induito sibi afferendum putasse. Suspicari forte liceret, idèo præstatum Academiam eidem parere detrectasse, quod suas Cathedras, ac munia alia, minime nomine Beneficiarum, aut cuiusvis alterius Ecclesiastici Officii, cuius dispositio Imperatori, ex Apostolico Indulso tradita erat, comprehensa contenderet. Verum id cogitare, ille ipse, quas attulimus, Maximiliani Epistola vetant; nam in his dissentiunt legitur, ex Apostolico Diplome

G g

mate altero, exemptionem suam contra Imperatorem Colonenses afferuisse.

Ex hoc tamen multò minùs eliceret fas est, Maximiliaum, contra ejusdem Academiaz leges, aliquos intrudere voluisse, qui ab iisdem legibus arcabantur; vel (quod deterius) eos, qui mente, ac doctrina forte corrupti essent, vel Catholicæ Religionis, ex prescripta formula, professionem emittere recusassen. Sicùt enim Pium, audita Maximiliani de Apostolico Indulso, à Prædecessore ei concessio, exhibitione, petitioni illius Academiam Colonensem acquiescere præcepisse, forsàn censeri potest; ita, si in negotio eo, vel à Colonensisibus ipsis, vel aliundè, aliquid subodorasset, quo Catholicæ Religio, vel in minimo iudei posset simulare, vel præterire potuisse, quis crederet? Certe, cùm in allata Epistola, de hujusmodi, ut apud Pontificem se purgaret, Maximilianus opus esse non duxit; de hoc allatam certe ad Pium de se querelam non censuisse putandum est. Näm, si quid simile Pius, vel suscipitus esset; quis ritè (inquam) censere poterit, ut Maximiliano assentiretur (quovis Indulto munitus esset,) rem dissimulasse? Vel, si eorum aliquis, qui à Maximiliano eadem, ad præfatas Cathedras promoti fuerant, professionem Fidei prescripta formula, emittere abnusisset; putas nè id Pium præterisse, eodem illo tempore, quo in Civitate eadem, ut mox dicetur, ob non emissa eisdem Fidei professionem, Archiepiscopum se se Pastorali munere abdicare coegit? Maximilianum quoque, cui, & Pii ingenium, & cuncta hac optimè competta erant, vel id tentare cogitasse, quis crederet? Longè sanè nimis ab hoc fuere, qua pietatis, ergi Apostolicam Sedem, ac Catholicam Fidem reverentia, hoc ipso anno, Maximilianus idem specimina dedit, quibus nos debitum laudis testimoniū libentissimè promimus; nám sicut ejus, aliorumque virtutis minimè dissimulare intendimus, sic aqua lance, virtutes commendare, ac explicare curamus, ut unicuique jus fiat, ac sincerissima rerum relatione, æquitati simul ac veritati consulamus. Unum tamen in præsens referre sufficiat, quod ad res ipsas Germanicas spectet, coeteris reservatis, ubi de Hungaricis agetur,

A Illud accipe, ex ipius Imperatoris scripta, in hunc modum, ad Pontificem Maximum Epistolam.

[Beatisime in Christo Pater,
Domine Reverendissime.

Post officiosissimam commen-
dationem, filialis obser-
vantiæ continuum io-
cumentum.

xvi.
Exordi.

Cum Divus quondam Imperator, Ferdinandus, Augustæ me-
morie, Dominus, ac Genitor noster ob-
servandissimus, superioribus annis, pro
suo summo in Deum Opt. Max. cultu,
ac conservande, & propagande Cathe-
licæ Religionis studio, in hac quoque
Civitate nostra, & alibi Collegium Fra-
trum Societatis Iesu, instituisse; affi-
gnaverat etiam eidem Collegio bona
quædam, & prouentus annuot, quæ
olim ad desertum Monasterium Carmeli-
tarum, quod hic fuit, persinuerunt.
Quam quidem assignationem, & Col-
legii erectionem, arque adeo universam
prælibati Divi Domini Parentis nostri
dispositionem, & fundationem, unde
cum privilegiis corum, & præscriptis
dicti Monasterii in Collegium transla-
tione, postea nos quoque, ut Princeps
Patriæ, considerata eisdem Societatis
extima pietate, ac bonitate, nec non
inculpata, & exemplari, quam ducent,
vita, benignè confirmavimus, atque
torroboravimus. Quoniam autem dilecta
Societas Fratres, qua ipsorum est er-
ga Sanctitatem Vestram, Sanctamque
Sedem Apostolicam, summa obseruantia,
existimans, sibi omnino incumbere, in
pland necessarium esse, ut super hac Di-
vi Domini Genitoris nostri fundatione,
ac præfati Carmelitarum Monasterii,
ad Societatem antedictam applicatione,
ac Instituti commutatione, babeant be-
nignum S. V. consensum, atque confir-
mationem, ne quid hoc, posthabita
E Sanctitatis Vestrae autoritate, factum
videatur, & properet nos magnopere
rogaverint, ut Sanctitatem Vestram hoc
confirmationi negotium commendata
redderemus: non potuimus equidem,
hunc pio, & benigno ipsorum desiderio
deesse. Itaque Sanctitatem Vestram enixa-
rogavimus, ut dignetur eis, non solum pe-
titam confirmationem clementer conce-
dere, quo reliqui, commodiisque possint,
estam

etiam in posterum instituto suo vacare, cui guidem tam in scholis, quodmin Ecclesiastis, indecessò doctrina studio, jugiter ac vigilanter incumbunt; sed eodem etiam, alii in rebus omnibus benignè commendatos habere, sicuti Sanctitatem Vestram, pro sua in eos propensa voluntate, ac ipsorum meritis, ultrò quoque, sed ad hanc nostram officiosissimam intercessionem maled libertutis facturam esse non diffidimus. Id quod erga Sanctitatem Vestram, mutuis filialis nostrae obseruantie officiis, sedulè promereri contendemus. Quam ut Deus misericors, pro beneficio sue Ecclesie salvam, spirituque conservet, etiam, atque etiam optamus. Datum in Civitate nostra, Vienna, die V. Decembris, anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo septimo, Regorum nostrorum; Romani Sexto, Hungarici quinto, Bohemio vero decimonono.

S. V.

Obsequens filius
Maximilianus &c.]

Sic Epistola. Coloniensia reliqua, prosequamur. In majoris ponderis etiam negotio, nempè Archiepiscopi, de quo nonnulla paulò ante, & præterito anno inauimus, fidelis Colonensis Urbi minimè defuit Omnipotens Deus, qui eam peculiari sua protezione tutaretur; nam hoc anno tandem Fredericus Comes à Veda (id erat electi Archiepiscopi nomen) Archiepiscopatu*m*hius sponte se se abdicavit. Ut autem hujus abdicationis causa potissimum agnoscatur, sciendum est primum, inter inumeros, qui in Germania, in Ecclesiasticis inoleverant abusus, non minimum illum fuisse, quod, qui ad Ecclesiasticas dignitates promovebantur, postquam in Episcopos eligi obtinuerint, ac à Romano Pontifice eorum electionem ratam haberet affecuti essent; nil deinceps sollicitos esse confuevit, ut consecratio*n*is munus acciperent; ita ut non raro contra Sacrorum Canonum statuta, non dies modò, vel menses, sed anni etiam elaberentur, quibus electione contenti, Cathedras occuparent, ac vere Episcopi, nec quidem charactere, esse vellent.

Principui inter hos, hoc tempore recensibantur Archiepiscopus, ac Elec*t*or Trevirensis, Episcopus Osnabur*g*ensis.

Annal. Ecclesiast. Tom. 22.

A B gensis, ac Archiepiscopus, & una Elec*t*or Coloniensis. At cum isto, præalii plus negotii fuit, quod non tantum consecrationem distulisset, verum, etiam, quod ipsius electio, à Capitulo, & Canonicis Coloniensis Ecclesie de more facta, Apostolica authoritate probata minime esset, neque eam ratam habere velle Pius significasset, nisi Electus, ex Sacrosancti Concilii Tridentini præscripto, Fidei professionem prius emitteret; quam ipse facere abnuens, Episcopatu*m*i tandem potius cedere, ut diximus, maluit.

Quod autem in re Episcoporum, ac præcipue Trevirensis, ac Osnaburgensis actum fuit, Pio præcipiente, minime prætermittendum duximus; illud verò accipe ex Cardinalis Compendio Epistolis ad Cardinalem Alexandrinum, Kal. Aprilis, præterito anno, Augusto datis, quas in hunc locum rejecimus, ut simul totam negotii Episcoporum seriem, quam impudentissime calaminiare aliquis ausus est, daremus.

Ait ergo :

[In mandatis, per Præfatum Libr. Cart. BIBLIOT. CAR.
cellarium d' te ad me missis, inter certa-
div. Sped.
ra imperasti, ut diligenter hunc incum-
berem, ut Electi consecrationis munus
obirent. Inter hos præcipiuit, Trevi-
rensis Elec*t*or recentetur, qui, ut ac-
cep*t*, priusquam huc Augustam perveniret,
Romam scripsit, & a Summo
Pontifice officiæ facultatem petit, su-
scriptiendi consecrationis munus, cum ab-
solutione &c. quam, ut à Cardinali
Augustiano intellexi, nondum obtinere
posuit. Quapropter hæc animo, incertus,
qua ratione cum eo me gerere de-
beam: nam, si de hac re ipsum non al-
loquar, sed cum aliis prædis ego, cer-
tiori ferè reddere videor, quod postula-
tas, nequaquam eum consequi posse.
Si verò alloquar, respondebit statim,
id in votis habere, & per se non stare;
& forsè mirabitur, mi ipsum ad illud
hortari, quod istuc minimè impetrare
valet. Gravem faccio, esse culpam,
consecrationem, tot annis distulisse, ac
pro ea non levem esse injungendam pa-
nitentiam, & insuper ab solutionum
bujusmodi facilis nimis clargitio, re-
stitutione, ac Ecclesiastica discipline
conservationi, illi prorsus utilitatis acce-
dere; nihilominus, talit, ac tanta
est præsentis infirmitas, ac imbecillitas
in religione hominum, quod multos i-

M. S. 8. n.
81-pag-180.

remeditis, morbo levioribus uel necesse videtur, ac compatis infirmitatibus fratribus, ut medicamenta vobis ipsa modicum illud virtutis, quod in aliquibus superest, penitus non extinguat. Trevirensi iste, ut in aliis ad te missis scripsisse memini, summe prudentia, ac robori vir ab omnibus habebet. Inter Ecclesiasticos Principes primas, & dempta una haec consecrationis dilatatione, in reliquo optimi jemper zeli specimen dedit. Horum autem temporum infirmitas talis, tantaque est, ut in hoc ipso, quod postulat, optimi ejusdem zeli specimen etiam praebere existimabilis. Quid si id, quod petie, minime impetrabit, infaustissima quidem vereri nolo, sed temen minimum, quod hinc exceptari posset incommodum, illud erit, quod Episcopatus sese abdicet; quam abdicationem jam meditatum fuisse, illud ostendit, quod plurius, inter loquendum, se consecrationem distulisse mihi asseruerit, quod muneri cedere vellet. Id autem, si accederet maximum, at summum damnum inferret; nam, propter Praefulsum hujus auctoritatem, reliqua illius operationes in discrimen evaderent, vel multos saltus sectatores habebitis, qui libensissimum ipsius inhabebunt vestigia. Quid autem Electorum, qui consecrari renuant, augebitur numerus; ed se utrissimum tuebuntur, eoque magis pertinaciter adhucrebunt, quod remedia hanc facili consequebantur posse existimabant. Ad hoc vero ut leges in suo robo, ac observantia rugeant, nil magis forsitan perpendendum est, ac devitandum, quidam, ne que prius erant pavorum singularia delicta, plurimorum communia evadant; tunc enim in ea animadverte, impossibile, illud quecentare in nimium legum pariter auctoritatrum contemptum vertitur, ac inexcusabile potius Ecclesie incommodum affere.

Grave insuper, at molestem negotium nobis nunc est, de confirmatione alterius Electoris, quod, si prefato Trevirensi addatur, utruisque exitus difficultior erit; nam licet auctofo ex capite eorum quiescere procedat, nibilominus causam communem unde se habere existimabunt; & quamvis res confirmationis Colonensis Electoris optatum extat obtineret; incertum tamen est, an Trevirensi hanc consecratu, consecrationem ipse iuscipere vellet. Olim,

A cum per Treviros transire contigit, didicimusque haec de re cum ipso Trevirensi Electore disserui, & quamvis multas excusationes obtenderit, nullarum tamen his me factor satisfactum fuisse. At, cum modis pollicetur, ac statuisse tandem ostendar, in his Comitiis consecrationem suscipere; factor, me censere, facultatem, eam suscipiendo ipsi concedi posse; apposita tamen conditione credentia ad Cardinalem Augustinum, vel ad eum, B ad me simul directam, ut und ipsum ad monentes, ageremus, ut culpam agnoscet, pariterque cum ea, summam Pontificis benignitatem, qui ei indulget; & sic tandem aliquando consecraretur, nam si id efficeretur, priusquam Comitiis finis imponeretur, magnum terro ex hoc commodum, in hoc praecepit loco, atque hoc tempore, & in tali, tantaque persona, quemam est ista, Electoris.

C De hoc ipso ferd consecrationis causa, supplicem ad te libellum misi, pro Electo Osnabrugensi, fratre consanguineo Socie Regis; praesertim tam responsum desideratur, & in eo, facultas, ut, afferentibus duabus Abbatibus Insulatis, consecrari possit; idque, tum ob paupertatem Episcoporum, tum ob nimiam, eos unde eogendi, difficultatem. Praeful hic, unde cum Trevirensi in tulpe est, consecrationem protolasse. Multosq; admonuit, ac impuli, tum verbis, Osnabrigi, tum letteris, ut consecrationem susciperet, idemque cum eo egit P. Canifus, qui pariter mecum censem, utrique, Trevirensi, nempe, ac bule Osnabrugensi, potestatem concedi posse, quam petunt.] Sic Epistola Cardinalis Commentoni.

E At, cum appareat ex literis à Joanne Andrea Caligario, Româ ad eundem Commendonum, Augustam scriptis, sub die decima octava Maii ejusdem præteriti anni, Pontificem, facultatem suscipiendo consecrationis concedere distulisse, itaut ea nequam uti possent, ut in praefatis Comitiis consecrarentur, idem postea dum taxat fuisse impertitum dicendum est; & quidem probabilitè, hoc tantum anno, quo potissimum Ecclesiastica hujusmodi negotia, abdicata à Coloniensi Archiepiscopali dignitate, composita fuere.

Quanto

Quanto autem studio, ac labore connixus fuerit Pius, per Legatum suum, ut ad emitendam Fidei professio nem, juxta Tridentini Concili Decretum, Coloniensem perduceret; evidentissimè appare ex prefati Cardinalis Compendiis literis, ad eundem Pontificem Kal. Maii præteriti anni, exaratis, que hujusmodi fuere.

[Proximis superioribus diebus Coloniensem Septembryum invisi, et que obtuli Sanctitatis Tuae Epistolas, quas scorsim cum Confiliarib[us] iulis, ex Germanorū more, examinandas accepit, posisque multa urbanitas, ac obsequiū verba, erga Sanctitatem Tuam, ac Apostolicam Sēdem, tandem de propria confirmatione verba facere capīt, succinctè tamen, quod, oblaſo scripto, quod corā me legi juſiſt, de re fūſiſt differeretur. Humilius sām verbi ego respondi, cīque tantum innuere ſluſt, hanc profiſſionis Fidei petitionem, non ab eo tantum depoſti, nec ex eo, quod aliquid malū de ipso ſuſpicaretur; sed ab omnibus exquirendam deinceps forē, quorum electio rato habenda eſſet, uti jom actum fuerat, cum univerſi Polonie Eleſtis, qui una omnes, nullo proris contradicente, eam emberſerant.

Alteri libelli parti respondere tunc diſtuli, tūm nē negotium ſlatim & conſpectu exacerbare, tūm ut libellum ipſum obtinerem, facultatemque bac ratione aſſequeret, ſcīt, ac commōdū de eo cum Confiliarib[us] agendī; idēquā cum exoravi, ut libellum concederet, quod singulis, qua in ipſo continebantur, respondere poſſem; eo tamen animo, ut quovis valerem modo, ipſi obſeruare. Concepſi libenter ille quod peti, ac inter nos conveniuit, ut beri Confiliarib[us] ejus me accerſerent, uifcerunt, et ego ſingulis, in libello comprehenſis articulis, ſic respondi, ut facerit tandem compulſi fuerint, Eleſtorem mutare debere ſententiam, ac parere; idque efficiuntur ſperare in dicarunt. Et quia inter loquendum in nuerunt, Eleſtorem ipſum in ſuſcipio nem veniſſe, do ea male Sanctitatem Tuam cogitare, canique ab ipſo hanc Fidei profiſſionem expetere, tamquam errorum abſurationem, ex quo perpe tuam dedecus nomini, ac fama ejus inuenditum fit; quod jure erat ipſos edocere ſtudui, eiſque me obtuli, poſſ-

A quād paruiffet, ejusque eleſtiam Sanctitatis Tuā ratam habuiffet, te ſpecia le aliquod, ac publicum beneficentia, ac uā benevolētiā munia in eum con ferre, me curaturum, ſpeciali etiā con ceſſione Indulti. Ob quod ſummas mibi gratias egerunt.

Hodi ad me reverſi ſunt, & ut agnoſere potui, iniquo animaſerunt, Eleſtorem conſilium mutare noloſſe; ejusdem Idcirco vomine Sanctitatem tuam exorarunt, ut januālīm affuctum jurejurandum recipere; cum ipſe anno 1562. electus fuerit, quo nimis tempore, Tridentinū Concilium nondam fuerat abſolutum, quod niſi abſtene poſſit, cum nibil dī ipſo ſtatueret valeat, cum Sanctitatis Tuae petitio nem in Concilii reſolutorum dixerunt, ut ibi, quid agendum eſſet, decernetur. Sereno vultu, & abſque ullo perturbationis animi in die, huc audiū, deinde ruris ipſis ostendere connixus ſum neceſſitatem, ac utilitatem bujus pro fefiſſionis; tūm Eleſtorem facilē ipſam evictere poſſe, tūm rei ad Fidem per tinens ſit, qua ab ipſo tantum, non auctem ab aliis pendeat; nec tempora lia, aut mixta, ſed Spiritualia dum taxat comprehendat, in quibus de ſen tencia, p̄ter ſummu[m] Pontificem, ac Universale Concilium, nullus rogan dys eſt; deplorandum enim nō ſore edixi, tot Seclarum Germanie Princi ples impunē misteri confueviſſe, vel Genevam, vel alibi, ut Catechismos, ac improbat fidei profiſſiones, pro eorum libitu, ſtandandas ſoligere poſſent; illam verò dumtaxat, quād Apoſtoliſca Sēde, ac Universale Concilium probaſſet, laicorum iudicio eſſe ſubſiendam; qui, uēt Catholici ſint, nil tamen in hac re immixtū ſe debent. Hinc multa pro loquuntur, tūm de his, qua Sanctitas tua, ex imposito ſibi onere expetere tenebatur, tūm de his, que Eleſtor preſtare debebat; Confiliarios menens, ut ſerid E perpendere Eleſtorem ipſum fraudarent, quid aget, & ex his, qua nam mala obviri poſſent, eos dimiſi.)

Sic Epiftola Cardinalis Compendi oni. At hæc, ut dictum eſt, anno p̄terito, poſt quā nequaquam defi tit Pius, ut hominem oportuē, ac impo rūtū conmonefaceret, ut Fidei eam profiſſionem emitteret. Verū inanes fuere cuncti hi Pontificis conatus cum Viro duri cordis, qui rem ip

in dies semper distulit, quam unquam opere complere pervicacissime statuerat: ita ut Pius detrectantem, per ipsum Maximilianum, haud semel compellere coactus fuerit, licet frustra. In ultum igitur crimen diutius pati nequivit, idēque, vel parere jussit, vel Ecclesiam dimittere. In arcto autem positus homo pervicax, potius Coloniensem Cathedram abijcere, quam præscripta forma Fidei profiteri, maluit; eternoque dedecore notatus apparuit qui in Fidei confessione se dedecordandum pertinuit. Ut autem ex Apostolica benignitate mitiūs, quam posset, cum eo ageretur, factum est, ut ultrò dignitati cedere videretur, qua invitus etiam spoliari debuisset; & ita Colonensis Ecclesia à mente, nè dicamus suspecto Pastore libera evasit.

XXXV. Quanto autem gaudio Pontifex affectus est, quidam Ecclesiam hanc tanto periculo eruerit, tantam postmodum sollicitudinem gesit, cum statim de sufficiendo in Friderici locum digno, ac Catholico Pastore, agendum fuit, ut liquidū apparet ex iplius Epistolis, & ad Maximilianum Imperatorem, & ad Decanum, & Capitulum Colonense datis, quæ ejusmodi fuere.

[Dilectis Filii Decano, & Capitulo Ecclesiae Colonensis .

Dilecti Filii salutem & Apostolicam Benedictionem ,

Apud Gieb.
1567. 27. Non parva animi molestia, ac solicitudine liberati fuimus, postquam ex literis Nuncii nostri, apud Majestatem Cesaream residentis, cognovimus, cum, qui a vobis electus Archiepiscopus fuerat, suo tandem iure cessisse. Gaudemus admodum, & Deo gratias agimus, quod jam de integrō potestas ad vos delata sit, novum Archiepiscopum eligendi. Hortamur autem in Domino, & omni studio vos admonemus; ut officii vestri memores, natura deliberatione adhibita, & eo, quo decet confessu, ejusmodi personam eligatis, ut electionis vestra, & Deo, & hominibus rationem reddere possitis. Agitur, ut videtis, honor Dei, agitur animarum salas, agitur officium, & exsiliatio vestra. Cogit-

A tate, quam hac turbulentia fint tempora: memento, quanto in periculo aliis ista Ecclesia versata fit; quanta damna, & detrimenta accepit quorundam Praefulrum calpa. Si unquam Capitulum istud, in eligendo Archiepiscopo, curam, & diligentiam adhibuit, nunc multo maiorem, quam anteā, adhibeat necesse est. Proinde Dei tantum obsequium, & animarum salutem, atque utilitatem Ecclesie, propositam ante oculos habete, & eligit, seu postulate virum, cuius exploratum, & pland compertum habeatis Catholice Fidei zelum; qui præterea vita, & moribus, & rerum usu, atque prudenter, ad tantæ Ecclesie regimen, non solum in spiritualibus, sed etiam in temporalibus maximè aptus, atque idoneus sit. Talem, si, ut speramus, vestra fide, probitate prudentiaque confisi, elegeritis, Electio vestra Deo grata, Ecclesie salutaris erit. Vox autem judicis vestri, non solidum à Nobis, & ab omnibus aliis magnam laudem, sed à Deo etiam præmium consequemini. Datum Romæ, apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die 29. Novembris 1567. Pontificatus nostri anno secundo.

AD MAXIMILIANUM .

(Charissimo in Christo Filio nostro, Maximiliano, Ungaria, & Bohemia Regi Illustri, in Romanorum Imperatorum Electo .

PIUS PP. V.

Charissime &c.

E Gravi admodum cura levatis facti sumus, Electum à Capitulo Colonensi, electionis sue iuri cessisse. Quæ in re, sicut M. T. persuasum habemus funatum esse officio, quod ipsius sapientia, ac pietate dignumerat, ita considerimus curæ ei quoque futurum esse, ut ad Ecclesie tantæ regimen, ejusmodi persona a Capitulo eligatur, cuius integritas Fidei, ac Religionis Orthodoxæ zelus, cum vita, & morum honestate conjunctus sit, quæque præterea estate, ac rerum usu apta sit, ad tantum onus subcendum. Etenim, si unquam

unquam adhibita, in eligendo, cura fuit, hoc maximè tempore curandum, & providendum est, ut quād optimo Preſuli, ac Paſtore ea Ecclesia committatur, ad quod Nos quidem diligenter, pro eo ac debuimus, ipſum Capitulum bortati sumus: sed speramus, ut diximus, M. T. quoque ſtadiorē curataram, ut in hac re, Dei Omnipotenti honorē, & animarum salutē, quād optimē consulatur. Quod cūm faciet, gratissimum Dei obsequium præbebit, & maximam ab hominibus laudem merebitur. Datum Rome, apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die VI Decembri 1567. Pontificatus nostri ann. 2.]

xxvi.

Aures obſequentiſſimas falutari- bus moniti, præbuere Capitulum, ac Colonienſes Canonici, ſumma q.ūnium gratulatione in Archiepifcopum eli- gentes Salentiniū, Comitem Iſenburgi- cūm, doctrina, morum probitate, & pietate inſignem, neconon prudētia, aliisque virtutibus præditum, quarum prædiſijs ſuffluit, Colonienſem Eccle- ſiam, unā, ac ditionem itā moderatus eſt, ut temporalia, ac ſpiritualia ſimul, ſub eo, non ſecuritatem modō, ſed no- vum etiam incrementum acceperint.

xxvii.

Cūm autem Pius ab hiſ, qui in- Epifcopes eligendi erant, non modō Fidei teſtimonioum expeſeret; verū etiam confeſcationis munus, ut conſueverant, eos effugere pati impoſte- riū noller; hinc eſt quod eum fruſtrā Halberstadensis Canonici deprecati ſunt, ut Julium Henricum, Henrici Brunsuviſicis Ducis infantem bimū, in Epifcopum ab illis electū, Apoſtoli- ca authoritate confeſmaret, & incallum hoc iſum ab eo obtinere idem Dux Brusuvicensis contendit. Sano qui- dem conſilio Eccleſia iſi consuſiſſe, hac electione iſidem Canonici exiſti- verant; nām, cūm præteriti temporib- ad Majorum retinendam Fidem, ac defendandam à violentiſ Hæretico- rum incurſibus Eccleſiam ipſam, ſe- are alieno, à prioribus Epifcopsis con- tracto, gravassent; optimum censuerunt, ut eo ſe levarent, præfatum puerum eligere, qui mille tantū Joa- chimiſ, quotannis contentus, reliquos Eccleſię redditus, ad aſ alienum diſ- folvendum, dimitteret. Cautum quo- que hac ratione Fidei incolomitati ar- bitrati ſunt, dum Catholice domus germeſ elegerant, quod ſanè à piissi-

A mo Majorum instituto minimē unquam declinatur.

At Rō, Eccleſiasticę discipline xxviii.

acerrimo defenſore, quiq[ue] huma- non ſpectans, Dei honorem, ac Ca- nonum ſcita p[re] oculis dumtaxat habe- bat, res aliter viſa eſt: nām præpo- ſterę prudentię, ac domeſtice pa- riſonie commentum, nullatenū ad- mittendum censuit, ubi ſpiritualia per- ricitarentur. Incerti ſiquidem adhuc ingenii puerum, in Epifcopum confir- mare ſe nullatenū poſſe palam con- fefſuſt; cūm Eccleſia eos dumtaxat recipiendos ſtatut, quorum Fidem, vi- tam, ac doſtrinam multis teſtimoniis comprobaverit, ac diuturno ex- perimendo diſicerit; pueri autem cūm ancepſ eſſet, vel in ſcientiis profeſus, vel prohiſas morum, vel in Fide con- ſtantia; ipsius idcirco electionem ra- tam habere, nullatenū poſſe dixit;

cūm à majorum probitate, ac Religio- ne incautam ſobolem non raro aberraſ- fe contigerit. Et quidem Propheticō afflatum ſpiritu h[ab]et pronunciāſſe, ea procul dubio ſuadere videntur, quā poſteā ſunt ſubſecuta; nām, cūm tan- dem (ut alibi innuiuimus) enixis, im- portunisque precibus Halberstad- ſenſe Canonici ab Apoſtolicā ſede, elec- tio- niſ ab iſis facta conprobationem ob- tinuiffent, & Henricus Julius Epifco- patum adeptus eſſet; degeneri mox ſcelere, cūm adoleviſſet, in Prote- ſtantum doctriṇam delapsus, Epifco- patum deinde graviori ære oneravit.

His omnibus, qua ab eo conſirmando Pii animum avertebant, illud quoque, ut innuiuimus, addebat, electos ul- terius diu confeſcationem minimē diſ- ferre ſtuſſe, quam tamen hic, ob puerilitatem, protelandam neceſſari fo- re, ſi eujus electionem ratam habuiffet, agnovit. Ad excuſandum igitur juſtum hoc ſui animi propositum, tūm ad Hal- berstadense Capitulum, tūm ad Hen- ricum Brunsuviſenſium Ducem, ſequen- tes dediſſe epiftolas reperiuit.

[Dilectis Filiis, Præposito, & Decano,
& reliquo Capitulo Ecclesiæ
Halberstadiensis .

Dilecti filii salutem, & Aposto-
licam Benedictionem .

Postquam, letitiae vestris, &
postulatione vestra cognita,
nobiscum de ea re cegitare capimus, non
potuimus non admirari, his tam
calamiosis temporibus, ad ejusmodi vos
consilium descendisse. Attendimus qui-
dem, quæ vos rationes impulerint; sed ea
in re vidimus, vos pliis necessitatem Ec-
clesiæ, quoad temporalia attinet, quam
quoad Spiritualia respexisse. Brunsuvi-
censem Ducem amamus Nos, ut Princi-
pem Catholicæ Religionis studiosum,
& erga S. Sedem Apostolicam observan-
tia excellentem; omni à Nobis cum ho-
nore dignum esse scimus, favemus ejus
Neptori; eumque, tali Avo dignum eva-
dere cupimus. Sed ita eos diligimus, ut
conscientiam nostram, & exultationem
bujus S. Sedis minimè lecedam: es-
se putemus. Namis absurdum, nimis
alienum ab instituto Pontificatus nostri
fore, nimis, non Catholicos modò, sed
etiam Ecclesiæ adversarios, & bujus
Santæ Sodis inimicos offensurum, si
puero, illa crata, Ecclesia ista, Nobis
approbatibus, committeretur. Quam
Deo ratlam, in tremendo Judicii
die, fælli nostri reddere possemus? Qui!,
non modò Catholici, sed etiam, qui
ab Ecclesiâ recesserunt, distuli essent,
si potestate, Nobis, ad edificationem da-
ta à Deo, abuteremur? Requisivimus, hac
in re sane, prudentiam vestram: illud
tamen probavimus, quod, vestri offici
memores, postulationem uestram, post-
quam ejus rationem addidisti; arbitrio
nostro permisisti. Sed vellimus, vos
oculos potius ad spiritualia, quam ad
temporalia intendisse. Cum dilectus Fil-
lius, nobilis puer, Henricus Julius, Deo
dante, adoleverit, tum quos illi hono-
res Apostolica Sedes, pro dignitate illius
familie, & pro avi sui meritis,
habere poterit, habebit. Nunquam
bujus Sedes benignitatem suam, & gra-
tam voluntatem, erga benemeritos Prin-
cipes desiderari passa est: hoc autem
tempore consulendum est summae istius
Ecclesiæ necessitati. Proinde bortamur
Vos, & pro nostro officio, autoritate

A. Apostolica monemus, ut nibil, nisi Dei
bonorem, & Ecclesiæ utilitatem respi-
cientes, maturo judicio eligatis, in de-
mortui Episcopi locum, tales virum,
qualem tam calamitosa tempora effla-
gitant; qui Catholicus sit, qui, & vi-
te honestate, & literarum scientia,
tanto munere aptus sit, atque idoneus.
Agitur conscientia vestra. Agitur ip-
sius Ecclesiæ salus. Quid prodest con-
sulere temporalibus, si spiritualia ne-
gligantur? At verò, si Ecclesiæ in spi-
ritualibus præcipue previum fuerit, si
vir ad ea tuenda idonus deligetur, Deo
favente, it temporalia quoque conser-
vabit, atque tuebitur. Sed cum à
vobis deligit oportet, qui morum, ut
diximus, honestate commendetur, cuius
vita sit ad imitandum omnibus, quibus
præsit, proposita: cuius ad mores,
tamquam ad normam quamdam, Clerus
mores iros corrigat, ac reformat. Quam
Nos certissimam rationem esse repre-
mendimus hæc judicamus; scit enim
excitandis, & augendis, & bonis Ec-
clesiarum temporalibus amittendis,
Prælatorum, & aliorum Ecclesiastico-
rum pravos mores, præcipuum causam
dedicatis constat. Datum Rome, apud
S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die
31. Martii 1567. Pontificatus nostri
ann. 2.

Ad Ducem verò Brunsuvicensem.

(Dilecto Filio, nobili viro, Henrico
Seniori, -Duci Brunsuvicensi .

Dilecte Fili, nobilis Vir, salu-
tem, & Apostolicam
Benedictionem.

Aceptis literis tuis, super ne-
gotio Halberstadiensis Ecclesiæ, Epist. 15.
recordati continuè sumus, quanta, &
quam insignis, & quam multis rebus
testata fuerit tua in Catholicâ Fide con-
stantia, & erga Apostolicam Sedem
pietas, atque observantia. Quo nomi-
ne te, & antea Pontificatum, singulari-
studi prosecuti fuimus, & postquam
bujus servitutis onus, Deo ita disponen-
ter, suscepimus, omnigeno honore, qua-
tenus nostra, & bujus Santæ Sedis di-
gnitas pateretur, dignum judicamus.
Ceterum, quod pluris te facimus, &
quod propensiore erga te voluntate sumus,
et molestius serimus, non esse hanc rem
bujus.

^{1561.} *hujusmodi, in qua desiderio tuo, ac nostro erga te studio, satisfacere possumus. Quia in re nobilitatem tuam rogamus, ut secum diligentius considereret, quid officium nostrum requirat, quid hec tempora postulens, quid Halberstadensis Ecclesie necessitas poscat, quanto, & quam gravis scandalo, non Catholicis modo, sed etiam Ecclesie inimicos offensuri essemus, si puer illius etatis, auctoritate nostra, Ecclesia committeretur. Ceteri non sine pudore, & rubore possemus, de hac re, verba cum fratribus nostris facere. Cogitamus, dilecte Fili, utrumque nostrum Deo rationem reddere debere, quamquam est tu multo senior, etiam, quam Nos. Nam que sumus in tremendo illo iudicio rationem reddere possemus promotionis adest immaturae, adest contra sacros omnes Canones facta? Cum in Nepote tuo, preter generis nobilitatem, nulla prioris carum rerum inesse per etatem possit, que ab ipsis Canonibus requireuntur? Speramus quidem de eo illa, que sunt speranda de pueri; tali genere nato; sed expectanda est maturitas etatis, aut si dispensatione aliqua super etate opus fuerit, expellendum saltem est tempus, dum adolescentia suscipienda oneris magnitudinem, & quid profersur, quibusque se legibus obstricturur sit intelligere possit. Cum ad tales etatem, Deo dante, pervenerit, tum, si appearbit, cum Majorum suorum, tunc in primis Aui sui, tam Catholici Principis imitatore fore, considerare potes, sanctam hanc Sedem, quo scumque poterit honorcs, pro vestre familie dignitate, ac pro tuis, erga Catholicam Religionem, meritis, illi habitu ram esse. Quo circé bortamur, & per timus, ut hac secum diligenter perpendam, de filiis id à Nobis petere, quod nec Nos, sine gravissima Dei, & hominum offensione, concedere, nec tu sine anima tua periculis impetrare posse, quodque, non modo Ecclesie illi, sed ne ipsis quidem Nepoti tuo expedit. Illud multo magis pietate erga Deum tua dignum est, ut dilectis Capitulo Halberstadensis Ecclesie gratias attis, pro studio, quod erga te, & Nepotum suum declinarunt, eos borteris, ut Ecclesie sua necessitatibus consulant, aliquo Catholicivo, & vita honestate, ac literarum scientia predito, que à sacris Canonis-*

A bus requiritur, ad Ecclesie sue regim, in demortui Episcopi locum sufficiendo. Ad quod Nos quoque, pro officio nostro, diligenter eos bortamur. Datum Romæ, apud S. Petrum, sub anno Piscatoris, die 21. Martii 1567. Pontificatus nostri anno secundo.]

Nihilominus, tum Capitulum, Halberstadense, tum Brunsvicensem Ducem in sententia electi in Episcopum pueri persistisse, nec Pii monitis, ac consilii cedere voluisse; ex his, quæ sequenti anno dicenda erunt, perspicue

xxix.

B apparet. Quod verò ad ipsum Pium spectat, quid videlicet prefatum Brunsvicensem puerum tandem repellere non potuerit, nè Sacerdotio fungentur; ex eo potissimum processum arbitramur, quod alterius Catholicæ Principis, Alberti, nempè, Bavariae Ducis filio Ernesto, Frisingensis Ecclesie in temporalibus administrationem,

*Pid. de ho
Epist. 1. L. 1
apud Serib*

zgrec licet, hoc ipso fermè tempore commiserit. Erat liquident tunc, (& utinam non modò) ea temporis conditio, ut, non pro personarum, meritorumque diversitate, Apostolicas gratias, vel munia, uti bonos decet dispensatores, Pontifices Summi dividere possent; sed indiscriminatim, ea propemodum conferre compellebantur, quod illatam sibi injuriam. Principes censerent, collatum alteri beneficium, si libi quoque illud non impertiri contigisset; amoreque partium abstractum, illusumque Pontificem dolerent, si quod uni dederet, alteri quoque, imò ceteris omnibus non concessisset: nil propemodum considerantes, nec omnia omnibus convenire posse, ac fidelem Ecclesie dispensatorem, etiam prudentem esse debere, qui idcirco quid, quibus, quovè tempore, Ecclesiastica munia distribuere debeat, ritè cogitare debet; vel quod nec aequalia omnium sint merita, ac pro cuiusque tantum virtute, pro Ecclesie bono distribuenda sint, quibus superlucetur talenta; nè forte contingat,

(uti in Bransvicensi prefato) accepto talento aliquem abire, fodere in terram, & abscondere pecuniam Domini sui.

E De committenda verò Frisingensis Ecclesie temporali administratio ne, Ernesto Filio, ut anno præterito diximus, Romanam miserat Albertus [Bavariae Dux, Oratores suos, Ma-

xxx.

Magistros Joannem Pisterium, Frisingensem Canonicum, & Martinum Eissenbrein, ut cum Pontifice agerent. Negotio autem eo feliciter absoluto, Pistorius Pontifici exposuit, nondum, uti oportueret, executioni demandata fuisset, que præcipue de construendo Frisingenii Seminario ipse imperaverat; quod Apostolica auctoritate operi attributi redditus, sat non sufficere, ut ei optatus finis imponeretur. Pistorii petitioni accessisse quoque piissimi Principis Alberti studia, ambigi non potest; nam qui novi Seminarii ferendo oneri in primis se subjecere jubentur (justis aded precibus Pio annuente) Monachense Capitulum, ac Canonicos extitisse, ex eo, quod hic damus ejusdem Diplomate, manifestè colligitur.

[Dilectis Filii Capitulo, & Canonice Ecclesie Collegiatis
B. Marie Virginis, Monachien. Diocesis
Frisingen.

P I U S P P. V.

Dilecti Filii &c.

*Ex Arch. V. 6. C*um Sacrum Tridentinum Concilium prouide admodum flatuerit, ut in unaquaque Ecclesia Caſebraui inſtituantur Collegium, tamquid Seminaria Clericorum futurum, in quo alatur, promodo facultatum, & Diocesis magnitudine, certus puerorum, & adolescentium numerus, qui spem afferant, se uiles Ecclesie evoros, ac benis moribus, ac disciplinis Ecclesiasticis, ad pietatem, & Religionem diligenter informentur, & inserviantur. Nos, qui talia Seminaria, cum altarum nationum Ecclesias, sùm præcipue Germanie utilia admodum, ac postul neceſſaria esse novimus, propter bonorum & idoneorum Sacerdotum penuriam, Ecclesia Frisingensis bono regimini consulere cupientes, mandavimus nuper dilectis Filii, Capitulo, & Canonice ipsius Ecclesie, ut, ad erigendum bujusmodi Seminarium in Civitate sua, unum Canonicatum & Præbendam ex illis, quee vacant in illa Ecclesia, authoritate nostra supprimant, ejusque fructus, & redditus ipsi Seminario attribuant, atque applicent. Sed, quia uult Præbenda fru-

A Elus, ad id Seminarium erigendum, occidentum minimò sufficiuros esse scimus, de Præbendis, & Canoniceatibus altiarum Ecclesiarum Collegiatarum, Diocesis Frisingensis, in quibus Canonici non sint pauciores duodecim, connumeratis dignitatibus, idem faciendum esse decrevimus, ut in singulis Ecclesiis unius Canoniceatus, & præbenda fructus, ipsius Seminarii institutioni assignentur. Ut igitur tam plium, tamque utili opus perfici possit, presentium vobis tenore permittimus, ut unam de Præbendis Canonicalibus Ecclesia vestre, siue jam vacantem, seu quamprimum quoniodcumque vacare contigerit, auctoritate Apostolica suppressiatis, & extinguatis, fructusque, & redditus ejus omnes Seminario, in Civitate Frisingensi erigendo, assignecis, & applicetis; idque, ut omnino faciatis, mandamus, atque præcipimus. Non obstantibus Constitutionibus Capitularibus, iuramento confirmatis, Apostolica, vel C

quasi firmitate alia roboratis, Privilegiis quoque, Indultis, & Literis Apostolicis, in ipsorum Canonicatum erectione, vel aliis quoniodcumque, & sub quacunq; verborum forma quoniodlibet cancellis, confirmatis, approbatis, & innovatis: Quibus omnibus, estiam si de illis, eorumque totis tenoribus, specialis, specifica, & expressa mentio babendo esset, tenores eorum, perinde ac si de verbo, ad verbum praesentibus inseriti essent, pro sufficienter expressis, babentes, illis aliis in suo labore permanentibus, hoc vice dumtaxat, specialiter, & expressè derogamus. Contrariis quibuscumque &c. Datum Romæ, apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die IX. Februarii 1567. Pontificis nostri anno secundo.

At diplomate simili Frisingensis Seminarii constructioni, Collegiatas ejusdem Diocesis Ecclesias omnes adiutrices manus porrigit, deinde Pontificem coegerit, unius ferè Pistorii, & merito, & precibus motum; ipsem Pius dissertè assertuit, cum, videlicet, ab Alberto Duce, in Pistorii ejusdem commendationem, acceptis literis, iisdem respondit. Que ab Alberto ad Plium scriptæ sunt, hujusmodi fuerunt.

(Bea-

(Beatissime Pater , ac Domine ,
Domine Clementissime : Humil-
limam Beatissimorum pedum
exosculacionem , ac sui
devotissimam com-
mendationem .

Ex Origine.

Qua sit Orator meus , Doctor
Iohannes Pisterius , qui jam ,
post Friburgensis negotiis expeditionem ,
ex Urbe discessum parat pietate , ac in-
tegritate , quoiv judicio , rerumque
iusti præfet ; non dubito S. V. ex his ,
que meo nomine in Urbe proponuit , at-
que egit , intelligere . Ego janè , cùm
candorem ejus ingenii non ignorem , ac
fidem , & industria , pluribus rebus
perspectoram mibi teneam , non solum mo-
do , optimè illi cupio ipse , sed Sancti-
tati quoque Vefrae commendatissimum
esse excepto : dignus enim sanè est , tūm
ob ea , que commemorata sunt , tūm
ob insignem erga Sedem Apostolicam , C
Sacrajantamque , nostramque Catholica-
cam Religionem , pietatem ejus , atque
devotionem , quem S. V. singulari fa-
vore , & benignitate complectatur .
Quod , usi , pro sua in omnes bonos , &
Catholicos paterna clementia , sat-
rurum non ambigo ; ita affirmare bēn-
ausim , S. V. quamecumque etiam libe-
ralitatem , ac paterni animi contesta-
tionem , in illum ipsum Oratorem
meum , optimè collaturum . Qui certè ,
si plurimos haberent Germanica Colle-
gia , & Ecclesie similes Canonicos ,
melius ageretur , & cum Republ. &
Religionis afflictissimis negotiis . Qamo-
brem , si apud S. V. commendationi mea
locus est , si ipsa integerimi , & op-
timi viri pietatem , atque devotionem ,
& Beatisima Sedi , & Religioni de-
vinctissimam cupid ; obnoxie , & humili-
tate oro , ut in eum paterna sua beni-
gnitatis , atque clementie , argumen-
tum aliquod , & mea expectatione , &
ejus virtutibus dignum edat . Ita certè
fiet , ut ego , qui me totum anted S. V. de-
beo , magna aliqua gratia ornatum me
putem , & Orator meus , pro ea , qua
est , integritate , atque fide , S. V. istam-
que beatissimam Sedem perpetuò vene-
retur humillimus , & devotissimus . Mo-
nachii , ipso die D. Antonio Sacra , sub
initium anni 1567.

S. V.

Obsequientissimus Filius Al-
bertus Dux Bavariae)
Annal. Eccles. Tom. 22.

His literis respondens Pius , qua
in laudem Pisterii Albertus scrip-
serat , ipse quoque confirmat , ejusdem
que etiam intuitu , (ut innuimus) se
potissimum libentissime præstissee ,
qua pro Friburgensis Ecclesie utilitate ,
petierat , dixerit è assertit . Cœterum ,
cùm præcipuum , quod Alberti ejus-
dem nomine Pisterius cum Pontifice
negotium egerat , ac feliciter absolu-
verat , illud , ut diximus , Friburgensis
Ecclesie administrationis , ejusdem
Alberti Filio Ernesto demandata , ex-
tislet , eamque agro propemodum
animo Pius concessisset ; hinc quod
magis urgendum , apud ipsum Alber-
tum duxit , præfati Ernesti educatio
fuit , dum nihil utilius Ecclesie Fri-
burgensi accidere posse existimatet ,
quām , si qui ei præfuturus esset , vi-
ta , ac moribus tanto munere dignus
evaderet . En Pii Literæ :

(Dilecto Filio , Nobili Viro , Alberto
Duci Bavariae .

PIUS PAPA V.

Dilecte Fili &c.

Magistrum Iohannem Piste- Ex Archiv.
rium , qui Friburgense ne-
gotium apud Nobis tractavit , dignum
testimonio tuo cognovimus . Non parva
cau Nobis signa dedit egregie pro-
bitatis , integritatis , ac religionis sue .
Itaque , cùm tuo nomine , cùm etiam
suo , gratus admodum , & acceptus fuit
Nobis . In eo , cùm alia multa amavi-
mus , tūm insigne studium , quo nobil-
itatem tuam , & inclitam Domum
tuam totam prosequitur , quod , in ipso
negotio Friburgensi procurando , facile
perspeximus . Cujus rei testimonium illi
apud Nobilitatem tuam impariendum
duximus , ut quem sponte sua ante-
dilexit , cum posthac , propriè nostrum
de eo iudicium , aliquantò habeat char-
tiorem . Quia is , Friburgensis Ecclesie
causa , à Nobis postulavit , in eis con-
cedendis propensi , ac benignè admo-
dum , pro ejus studio , satisfecimus .
Sed nulla re melius ipsi Ecclesie consuli
posse putamus , quām ut dilectus Filius ,
nobis Vir , Ernestus , diligenter tua ,
& probatissimorum Virorum opera ,
ita instituatur , ut cùm Ecclesie regi-
men ei per statum committi poterit ,

Hh 2

ad

ad id iuscriptendum, ac substitendum. A
iis, & moribus, & disciplinis institu-
tus sit, quæ tantum munus requirit,
ac postulat. Respuenda sunt ab iis,
qui Ecclesiæ præfecturi sunt, Mandi
illecebræ, ac pompa, ac vanitates:
Quæ in re, si superioribus temporibus,
Germania. Prælati diligentius officio
suo consuliissent, non tam facilè tan-
ta heresem pessim orta, nec tam vobe-
menter aucta, & corroborata fuisset.
Sed certum habemus, Nobilitatem
tuom, nullum esse officium intermissu-
ram, quo natum ipsum, talen Nobis
praestet, qualem evadere cum optamus,
arque etiam speramus. Reliqua, quæ
scribere omissimus, ex ipso Oratore
tuo cognoscet, quem cum benedictione no-
stra dimisimus. (Datū Romæ apud S. Pe-
trum, sub annulo Piscatoris XV. Febr.
1567. Pontific. nostri ann. secundo.)

XXXIII. Pridie autem, quam ista ad Du-
cem Albertum Pius scriberet, Episto-
lam alteram dedisse ad Simonem Ta-
deum Echium, ipsius Alberti Cancel- C

Cularium, ac Catholice Religionis stu-
diolissimum reperimus. Habetur, in-
ter editas à Francisco Gaubau Aposto-
licas Pii Epistolas, pag. 24. n. x; ac in-
ea, inter alia: (Relatum (scribit)
Nobis fuit . nullo te loco Catholice Re-
ligioni deceſſe : sed quocumque studi,
& officiū genere posſit , eam adverſiū
Hæreticos tueri , atque defendere . La-
tamur admodum , & Deo gratias agi-
mus , quod superiunt adhuc viri , ve-
tere Germania digni , quos nulla Ec- D
clesiæ procella , nulla Hæreticorum
fraudes potuerunt ab Ecclesiæ corpore
abducere , ac segregare &c. (Et post
nonnulla.) Quia verò Catholicorum
reliquas in ista nobili natione , quanta
maxima possumus diligentia , pro com-
messo Nobis officio , tueri , & conservari
cupientes , plurimum expedire duxi-
mus , in Ecclesiæ Frisingensi , cuius ,
ut scis , administrationem in tempora-
libus commisimus dilecto Filio Ernacho ,
ipsius Ducis filio , Seminarium , juxta E
Sacri Concilii Tridentini saluberri-
num Decretum , erigere : devotionem
tuam hortandam in Domino duximus ,
ut , ad eam rem perficiendam , & ad omnia ,
quæ in illa Ecclesiæ , atque Di-
œcensi reformanda fuerint , quidquid poteris
studii , & auxiliis , propensè im-
periias. Quod , & si te , pro tuo Divini
honoris studio , etiam sine horatione

B nostra facturum esse confidebamus ; ta-
men, te ex literis intelligere volumus ,
alia tua officia Nobis quoque grata
esse futura , sicut ex dilecti Filii Mag-
istri Pisterii , Canonici Frisingensis , &
Sedis Apostolicae Protonotarii relatione
cognoscet , quem officio sibi commisso
prudenter , & diligenter admodum fun-
ctum , ad ipsum Ducem cum nostra be-
nedictione remisimus. Datum Romæ,
apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris,
die 14. Februarii 1567. Pontific. no-
stri anno secundo)

Eidem etiam Pisterio , haud XXXIV.
multò post , epistolas alias deferendas
Pius tradidit , quod ei spes facta
fuisset , ut quamprimum Dioceſana Ec-
clesiæ Frisingensis Synodus cogenda ef-
fet: quibus Abbates , Capitula , Canoni-
cos , ac Clerum Universum , ad suscipien-
da Sacri Concilii Tridentini , pro mo-
rum reformatione , Decreta , hortatur ,
& ad Seminarii institutionem subsidia
subministrari imperat . Eiusmodi sunt.

(Dilectis Filiis , Abbatibus , Capi-
tulis , Præpositis , Canonicis ,
& Clero Universo , in Fri-
singensi Dioceſana
Synodo con-
gregandis .

Dilecti Filii Salutem , & Apostolicam
Benedictionem .

P Reter alia , quæ in Sacro OEcumenico Tridentino Concilio , lib. I. Epis. XIV.
ad tollendos abusus , & reformatam
Ecclesiasticam Disciplinam , utiliter
admodum , & providè statuta , ac sancti-
ta fuerunt , nemo est , qui non intelligat ,
quanto perè decretum ejus , de Dioceſanis
Synodis babendis , salubre , & hoc
tam calamitoso Ecclesiæ tempore neceſſarium fuerit . Itaque vos omnes , &
singulos , in Domino hortandos duximus ,
ut ipsius Ecclesiæ necessitatem , vobis-
cum reputantes , in vestra Synodo ce-
lebranda , fideliter , & diligenter offi-
cium vestrum Deo , ipsique Ecclesiæ
præstetis ; & que juxta Canones Sa-
cros , ipsiusque Tridentini Concilii de-
cretum , in tali Synodo agenda , con-
stituenda , corrigendæ fuerint , ita
agatis , constitutatis , & corrigatis , ut ip-
sa Ecclesia fructum , quem optamus ,
ex bujusmodi Synodi celebratione per-
cipiat , Nosque religiosum , & pium
flu-

*Rudium vestrum collaudare in Domino A
debeamus. Quia vero Seminarium,
sicut idem Concilium decrevit, in ea-
dem Ecclesia instituere in primis expe-
dit, atque adeo necessarium est, in quo,
pro Diocesi Frisingensi magnitudine
cerut puerorum, & adolescentium
numeris, bona ad virtutem, & pie-
tatem indole preditorum, qui spem
afferant, si Ecclesie, ipsique Diocesi
esse utiles evasuros, sub virorum, Fidei,
vitaeque probatissima cura, atque re-
gimine alatur, & bonis moribus, ac
disciplinis Ecclesiasticis instruantur: ad
eos autem ostendit, quia non parvus
sumptibus opus est; vestrum officium est,
ut pro rata vestrorum Ecclesiasticorum
redditum portione, subsidium aliquod
annuum, in tam pium, & nile opus
proprieti conseratis. Quid, ut faciat, i.
vobis in virtute Sancte obediens
mandamus, atque praecepimus. Quia
eadem de te vobis, mandato nostro
corda aget dilectus filius, Magister
Joannes Piscerus, Canonicus Frisi-
genis, qui has vobis literas reddet:
eius Orationi fidem habeat. Datum
Rome, apud S. Petrum, sub annulo
Piscatoris, die ultima Februarii 1567.
Pontificatus nostri anno secundo.)*

xxxv.

Tertiam demum Epistolam ad
quorūcumque Ordinum Abbates,
ac Praepositos scripsisse Pontifex agno-
scitur, ut ad melioris vita frugem eos
revocaret; qui namque, abjecta regu-
lari observantia, ad seculi pompas,
vanitates, & voluptates dilapsi vide-
rentur; & licet, ut alibi diximus,
ea illius mens fuerit, ut Regulares in
Seminariorum, vel constructionem,
vel conservationem, nil conferre ten-
erentur; cum tamē in Frisingensi
Diocesi constituti, bonis, non modō
necessariis, sed etiam superfluis abund-
arent, iisque malē uterentur; ideo
æquum duxit, ut ipsi, in opus illud,
aliquid conserrent; & quidem, non
compellendo, vel imperando, sed
tantum hortando, hac ad eos scripsisse
reperimus.

(Dilectis Filiis Abbatibus quorum-
cumque Ordinum, & Praepositis,
in Frisingensi Diocesi
constitutis.

Dilecti Filii Salutem, & Apostolicam
Benedictionem.

Cum nobissem ipsi cogitamus, ^{Eccles. xii.}
qua res materiam prebuerit
tot, tantisque pestiferis heresibus, que
in Germania ortae, per universas po-
stulæ fidei Christiani nominis Provincias
populæ fuerunt; tanti mali canam
principiæ fuisse judicamus, corruptos
Praelatorum mores, qui Officii sui im-
memores, ac salutis oblitæ, Ecclesiasticorum
honorum fructus, & redditus,
non in piis, & honestis, ut de-
buerant, usui conversentes, sed ad
voluptates suas, ad luxum, ad pompas,
& vanitates seculi abutentes, can-
demque vivendi licentiam, it, quibus
praerant, permisentes, & exempto
eos suo corrumptentes, maximam apud
laicos odium, contemptuæ, & in-
vidiam non immerito contraxerunt. Ita
enim factum est, ut populos, eorum vita
nequitibz vobementer offendos, Heretici
facile heretum juarum venenit infec-
rint, iisque quidquid voluerint, quam-
vis impium, & Catholicæ veritati aper-
tè repugnant, persuaserint. Quid calm-
ita sit, huic malo nullum conflat ap-
petit, nec magis necessarium adhiberi
posse remedium, quidam, at ii, qui licen-
ter, & inboneſtè ad hoc tempus vive-
rant, de salute sua, & de commissio
sibi officio diligentiis cogitantes respi-
cent; & Iesu, & vitam suam corri-
gant, recordantes, se actionum saarum
in tremendo Judicii die rationem esse
eterno illi Judicii reddituros. Itaque
de vestra, & eorum simul, quibus
præfici, salute jollitatem, in Domino
vobortamur, & paternè admonemus,
ut unusquisque vestrum in vitam, &
mores suos diligenter inquireat, in se
ipso corrigat quidquid corrigendum
esse, sua cum conscientia monerit; &
dum potest, dum tempus habet, pre-
teritas culpas, & negligentias, pan-
tentia, ac morum mutatione redimere
properet, & cum vita beneffioris
exemplo, tūm etiam hortando, monen-
do, arguendo & increpando eos, quibus
præfici, corrigeret, & ad bonam,
ut

ut dicitur, frugem reducere studeat, quidquid in eis emandandum, & reformatum noverit, secundum sacros Canones, & Ordinis sui regularia instituta emendans, atque reformans. Et si autem communiter aliis literis omnes, qui Diocesanæ Frisingensi Synodo interfuturi sunt, bortati sumus, ut ad Seminarium in Civitate Frisingensi, ex decreto Sacri Concilii Tridentini instituendum, de redditibus Beneficiorum Ecclesiasticorum conferant; tamen his quoque literis vos propriè bortamur, ut prompto animo in opus tam pium, quantum equum fuerit, pro modo reddituum vestrorum, conferatis, cum nullam in rem, vel Deo gratorem, vel Ecclesiam, ac toti Diocesis salubritatem, eam pecuniam erogare possitis. Datum Romæ, apud S. Petrum, sub anulo Piscatoris, die ultima Februarii 1567. Pontificatus nostri anno secundo.)

xxxvi. At licet Pisterius Seminarii constructioni, quo pollebat zelo, totis viribus incubuerit, & insuper Synodi coactionem urgere haud desiterit; tamen penè insuperabiles offendisse difficultates, diuque rem utramque dilatam fuisse, quæ sequentibus annis dicenda erunt, ostendent.

xxxvii. Non modò in Pontifice, circa Germanicas res, sed etiam in Imperatore, Catholic religionis zelus (ut suprà innuimus) hoc anno enituit; nam, cùm Possonium in Pannonia Vienna venisset, Hungari ab eo petiere, ut per Delegatos, tām Hungaros, quām Germanos, qui ad utramque Danubii ripam mitterentur, de bonis iniustè antiquis possessoribus adenipotis, agnosceret; in grassatores, ac peculatoros animadverteret; vestigalia, ac portoria nova amoveret, & hujusmodi alia. Sed præcoeteris illud potissimum ab eo obtinere connixi sunt, ut Augustana Confessione iis qui vellent, uti, liberum esset; quod item, [ut narrat Thuanus] & aliis Comitiis, & E priore, & hoc anno coactis, petitum fuit. Sed neutiqā pīissimum Principem assensum præbuisse, refert; quod fortè intelligeret, hac ratione turbamento illius gentis ingenio, turbas excitandi, ut alibi contigerat, majorem fomitem ministari. Addit Tarcagnotta, summo, eximi oque studio inventum fuisse iu illos, qui hæresim, vel

A clām, vel palam profitebantur, ac inter alios puniri severè admodū mandasse Ludi quemdam Magistrum, quod de Pontifice obloquitus esset; ac dignitatibus exturbasse Ministros nonnullos, qui inter loquendum, nonnulla pronunciaverant, quæ à Romanæ Ecclesiæ Fide erant aliena. Episcopo etiam cuidam imperavit, ut cui praverat Urbis Senatum, publicæ supplicationi interesse compelleret, quæ quotannis in solemnitate Corporis Christi fieri consueverat; quod proximè præterito anno id facere detrectasset: & demùm taliter se se Maximilianus gesit, ut verè Catholicum Principem, ac vera Religionis eximium defensorem se se præbuerit; nam Ecclesiasticas Praefecturas, non modò Hungaros tantum, sed etiam dumtaxat idoneis conferri voluisse, refert ab Iffelt; & Senatum Possonii in præfata solemnitate Corporis Christi, se suosque Proceres sequi imperasse, idem tradit.

B Coegerat autem Maximilianus in xxxviii. ea urbe Hungarorum Comitia, quia adhuc de induciis cum Turcis incertus, imparatus ab hoste aggredi verbatur. Hac ipsa de causa, Ratisponæ, Erfordia, & Praga non contemnda auxilia ei fuere decreta, dummodò exercitus contra communem hostem esset educendus. Et hic quoque Possonii ipsi Cæsari non minora sublida promissa sunt. At Svendius, post discessum exercitus barbarorum, & Transylvani, auctis copiis in apertum exierat, medioque hyeme Zatarium obsederat. Id ad Georgium Berbecium, hominem nefarium pertinebat, qui penè primus, turbarum auctor fuerat, & inter Cæsarem, & Transylvanum inimicitias forvebat, & conscientie tunc punctus aculeo, nè, castro expugnato, in Maximiliani manus veniret, contempto uxoris, familiisque periculo, quam in ipso Castro reliquit, fugâ, propriæ saluti consuluerat. Aliquandiu, in obfisione toleranda, quos ipse posuerat, præsidarii nihilominus persisterere, sed tandem, ad extremam redacti desperationem, Uxori, ac Familia Berbecii, sibique salute pacta, Svendio Castrum, medio mense Januarii hujus anni tradiderunt. Proximè verò sequenti Februario, Moncazium Svendius idem oppugnat, & hinc Hunstianam obsi-

oblidione cinxit: quod graviter ferens, A. non Transylvanus modò, sed & Purpuratus Budensis, datis ad Maximilianum frequentibus literis, hortari non destitit, ut à copta obsidione Svendium revocaret, nè inchoatum pacis componendæ negotium interruperet; cùm tamen uno, eodemque tempore rationem exquireret, qua vi, & armis obcessis subveniret. Itaque sive Cæsar is jussu, sive rei difficultate permotus, tandem Svendius obsidionem solvit, & Cassovit se recepit.

B. At licet Budensis multoties fidem obligasset, se jussurum palis transfigi eos omnes, qui per Cæsar is fines excurrendo, damnum aliquod intulissent; tamen, vix Svendio digresso, Transylvanus, ut spem pacis pertubaret, impressione inopinata, Dedensem Arcem Risuarum, & Thermas, quas Rivulos Dominorum appellant, occupavit. Verùm, ubi factum innocentius Rubero, Svendii Legato, mox cum justis equitum, peditumque copiis accurrit, & hostibus, inexpectato suo territis, adventu, in fugam actis, Risuarum, ac Rivulos statim recuperavit.

C. XL. Ipse autem Budensis, ad compedium Svendum, non tantum copias contraxerat, sed de iis etiam, quæ idem gesserat, ad Sultanum Selynum retulerat, qui indignatus, Pertavum Bassam, exercitum suum, cum Romania Beglerbegi copiis conjunctum, in Hungarum traiecte præceperat. Utrumque tamen ab instituta expeditione mox revocavit, cùm intellexit, Antonium Verantium, Agrensem Episcopum, & Christophorum Tiefenbachium Baronem, Vienna Constantinopolim Legatos ad se contendere. Eduardus siquidem Carnovichius, ut narrat Thuanus, vel, ut Natalis Comes censem, Georgius Hossetutus, sèu, ut alii, Odoardus quidam, nobilis Mantuanus, ad eam Urbem, ad pacis rationes ineundas, à Maximiliano jam pridem missus, cùm rediisset, ac pro certo asseruisse, Selynum novas copias parare, quibus rursus Pannonianum aggredieretur, atque in ea Canniliæ expugnationem decrevisse; commouerat tamèn, quòd, si qui Legati, de pace acturi, illud properè mitte-rentur, futurum, ut Turcæ a sententia discederent: quibus permotus Maximilianus, quos diximus, Legatos

B. Bizantium miserat, quòd, Undecuno Kal. Septembri, incolumes pervernerant. Benigne, pro gentis barbaræ consuetudine, recepti, negotium tamèn pacis usque in annum sequentem protractum fuisse narrat Thuanus. Quæ verò ad ea, quæ pacis erant, querenda, Selymi animum inflexerint, fuisse dicunt, ipsius ad voluntates potius, quād ad arma propensum ingenium; vel quòd ad Melites respiceret, cùm iniquissimè, tūm ipse, tūm proceres illius ferrent parvam Insulam, summo eorum dedecore, potissimum Classem, torque tormentorum vires, tantos insignium copiarum impetus, torque præstansissimorum Ducum ingenia eluīsse. Neugebavarus tamèn scribit, ad eam ineundam, Tyrannum fuisse compulsum, quòd omnis ferè Arabia ab eo deficere cum finitimis populis cœpisset.

D. Cùm verò in Pannonia pacis rationes cum Christianis Barbari inirent, cunctis barbaris deteriores Hæretici, Deo, ac Unigenito filio ejus bellum, jam indictum, acriùs prosequabantur;

ita ut ritè ipsi aptari potuisse cognosceretur Ambrolianum illud [*Mare habet osa sua, tu nunquam tua.*] Näm Transylvanicí Trideista Ministri, qui ab anno superiori Divinitatem Christi sacrilego ausu impetrere cœperant; hoc anno, ut refert Rescius, librum contra ejusdem Incarnationem ediderunt. Inter horrendas alias blasphemias, in eo contentas, cùm ea verba Joannis primo (*In principio erat Verbum*) explicarent, hac protulerunt lib. Rescius in libro de Symb. cap. pag. 39. p. cap. 11. Non significari videlicet per pag. ea initium creationis terum, sed tantum innovationis per Christum facta; quapropter legendum, ac intelligendum dixerunt. *In principio renovatio-nis Ecclesiæ, Verbum, hoc est, Christus homo, eras quidem in Mondo, quia jam erat natus ex Maria, sed erat apud Deum, quia erat occultus hominibus, & soli Deo notus, dancē à Joanne manifestatus est.*], Et capite tertio. [*Christum propter eum vocari à Joanne Verbum dixerunt, quod verba Dei prædicaverit.* Utrasque hujusmodi blasphemias Possevinus etiam recenset.

E. In fine verò præfati libri, triginta, Idem Rescius. Cap. 3. pag. & sex argumenta coacervarunt, qui 4° bus-

bus pueros baptizandos minime esse comprobarent; in iisque, baptismum parvulus collatum, sive, nefario ore vocant suillum balneum, lutulentam lotionem, etenim foetidum, & Monachorum imposturas: & dum ad suscipiendum baptismum, actualem Fidem necessariam esse ostendere contendunt, horrendis blasphemis Iudei fundamenta prorsus evertisse agnoscantur.

XLIIL Interim in Livonia Poloni à Successo Duce, Nicolao Horsilio, oppressione Polonici praesidii, in Oppido Lensal, iritati, cum Svecis congressi, in finibus Wichiæ, insignem victoriam, ad duo milia hostium cœsis, reportarunt. Mensē autem Martio, Maximilianus pacificationem inter Svecum, & Danum tentaverat; sed frustra, cum Svecum ad conventum, in quo de pacis negotio agendum erat, neminem posse mittere respondisset: hinc mense Aprili in Norvegiam crumpens, Arcem Aggershusen oppugnaverat; sed missis Hafnia copis, Sueci repulsi, atque Arx conservata. Post quæ, quid Sveco ipsi Regi acciderit, accipe ex Rzmando, ex quo rem alius repetendam duximus, his verbis.

(Henricus Rex Svecæ, mortuo Gustavo Patre, religionem eodem in flatu reliquit, quo eam invenerat. Joannes vero ejus frater, Finlandie Dux, non vulgare Catholicæ Religionis studium semper ostendit. Erat quidem Henricus multis animi, & corporis doribus, ac tanta fortuna digni, virtutibus ornatus; qua tamen Astrologie Judicaria, ac Necromantica studium voldè deformauit. Cùm enim malis illi artibus intellexisset, se ab uno ex Magnatibus Regno expulsum iri; Joannem Ducem Finlandie flatim suspectum habere capiti, ac tanto magis, quod it, duæ in matrimonium Sigismundi Augusti, Polonia Regi Sorore, famina Catolica religionis studiosissima, novilla affinitate res suas voldè munivisset. Hæc prima odiis inter fratres feminæ, quod, non nisi cum vita ipso-rum extinxerit.

Joannem enim à Polonia cum Coniuge vix reversum, Henricus in Arce Wiburgensi obfedit, ac tandem ad dictationem cogit, inter alia bis centies millium aureorum jullarum passum.

A Joannicuſtodia incluso, Orbeja in Fin-landia, laudatissima Uxor, spreta, quam Henricus ei offerebat, libertate, perpetua comes esse voluit, in eaque captiuitate filium, & duas filias perperit; ad eas, Georgii Personi potissimum malitia, utergue redacti angustias, ut vix necessaria suspenderent, quibus vitam sustentarent. Hac Remundus, quæ quidem superioribus annis evenerunt; at quæ sequuntur ex Thusano, ab Iselt, & aliis, hoc anno, post frustra à Svecis tentatum, ut diximus, Aggershusen, accide-re; sequitur enim Remundus, di-cens.

B Henrici erga Fratrem inhumanitas, multorum Procerum animos ab ipsa alienavit, & plurimarum suspectiorum, ac perfidie diffidencie causa fuit. Deseribantur ferd quotidiis nomina eorum, qui contra Regem machinari aliquid dicebantur, & falsò accusati, aut per formam iustitiae, aut per Sacerdios tollebantur. Quosdam etiam Rex ipse manu sua occidis, & inter alios, pueritiae sue formacorem, hominem sexagenarium, d quo admonitus, ut manuscipti ageret, nec se, Regnumque suum perditum iret; tyrannus, ipso Nerone crudelior, homini, optimè de se merito, paginam in petras adegit. Ab eo tempore nūquidem mentis illum compotem fuisse ferant, manibus Preceptoris ab ipso panas exigentibus, & velut alterum Orestem in furorem agentibus, qui illi persuas ad mortem usque fuit comes. Ajunt, in ipso, oculos ita scintillantes scđp visori, ut eorum aspercum nemo ferre posset, nec proprii quisquam accedere auderet.

C Inter hec, animo variis curis distraicto, preter omnium opinionem, Henricus, ex alto septennio, quod periculorum sibi fore, ex fastidio cognoverat, veluti omni periculo defunctus, Fratrem Joannem in carcere accedit, cumque amantissimè, non sine lacrimis complectens, rogat, ut ignoroscere sibi velit, eductumque, & libertati restitutum, Regni Gubernatorem pronunciat. Joannes, aëlis quambum illius Regi gratiar, oblatum manus recusat. Rex nibilominus Stockholmiam reversus, in Conventu Procerum, Joannem, Regni Gubernatorem iterum designat; cui tamen illi, quibus Regi ingenium perspectum erat, aperte con-tradi-

Romanus.
Histor. Ha-
bit. id. 40.
cap. 16. pag.
350.

^{1567.} tradicunt, ac nullius, præterquam ipsius Regis imperium ferre se posse, aut velle dicunt. Rex tamen in sententia persistens, Joannem Gubernatorem Regni iterum pronunciat, & ad se vocatum magno honore excipit, omnibus parere ei iussis.) Hæc Remundus.

XLIV. At Natalis Comes rem aliter narrat, nám Svecorum Regem repentinum quadam casu exagitatum, mentis exanimatum delirio, atque insaniam resert; ideoque publicis tractandis negotiis inepto, & in vincula necessariò conpresso, fratrem vinculis absolutum suscepit. Verum, quæ ex Remundo proposuimus probabiliora coeteri Scriptores testantur, inter quos Thuanus hæc eadem ferè habet:) Henrieus

Thuan. II. mense inseguienti (nempe Aprilis) in Norvegia, Ad Alstojam, cum exercitu eratis, Arcomque Aggersansenam irrito conatu oppugnavit; nám, cùm Prefectus Loci, us obessoribus incommodaret, Alstojam Oppidum incendiisset, misfis interim Hafnia a Dano copiis, Sveci repulsi sunt, solutaque obsidione, Ark servata est. Inde Sveci, quasi satis non esse foris hostem habere, etiam intus sibi fecit, aut inventit; nám mox, quasi furor adactus, præcipios Consiliarios, ex levè suspicione, in crimen vocatos, Svanonem Sturam Comitem, cum duobus filiis, Nicolao, & Henrico; Abrahamum Gustavi filium, Juanum Juari filium, & us seeliter impietatem admiseret, Dionysium Burgium, præceptorum suum, instigante Petro ab episcopis, accerrimo turbulentis Regis ingenti incentive, quasi conspirationis contra se initæ reos, inauditos Upaliæ à scutellis interfecti mandavit. Qua cæde perpetrata, pudore, ac conscientia intus exagitatus, ut aliquo fasto contrario crimen dilucret. Joannem Fratrem, quem cum conjugé captivum, jam aliquot annis custodierat, carcere emisit, ut esset, qui tot innocentem immantè occisorum ultor, ipsum de Regni culmine deturbatum viciissim in carcere conticeret.) Sic ille, & alii passim. Ita effectum est, ut Svecorum Regno, præter omnia expectationem, Rex Catholicus rursùm præficeretur, crudeli Tyranno deturbato. Pontificem, ubi intellexerat Joannis Finlandiz Ducem, & Uxor's captivitatem, ut eos in libertatem, & cum ipsis in Svecia profligatam Catholicam Religionem resili-

A tueret, literis, & nunciis Sigisimundo Augusto inculcasse, atque auxilia obtulisse, ut bellum in Henricum, tam justum, quam necessarium susciperet; scribit Bzovius: verum, cùm diu, ante adeptum à Pio Pontificatum, Joannis, & Uxor's captivitas accidisset, ex sequuta eadem captivitate motum Pium ipsum, ad ea peragenda, que Bzovius refert, nemo facile credet; ed magis, quod longè probabilius apparet, peractum inter Polonus ac Svecos bellum, à Svecis potius in Polonus quam à Polonis in Svecos fuisse suscepit, cum patenter Thuanus, aliquique asservare videantur, illos ab Henrici temeritate primùm irritatos. Minus etiam veritati consonum agnoscitur, quod de Basilio, Magno Moscovia Duce, qui unà cum Svecis Poloniæ Regno infulatabat, Scriptor idem affirmit; nám idem narrat, Polonus Basilium aggredi decrevisse, quod Sigismundus Augustus Rex, Joannem Finlandiz Ducem, tradita ipsi in Uxorem Sorore, subi prætulisset, cùm illam ipse ducere cogitasset; nám, cùm diu ante, inter Finlandiz Ducem, ac Sigismundi sororem, nuptias has (ex quibus plures filii, ut diximus, nati sunt, dum captivi simil tenerentur) celebratas fuisse constet; veritati idecirò consentaneum minimè estimatur, hac de causa præsens hoc bellum Polonis à Moscovita fuisse illatum; cùm præterea tradant Auctores, controversiam, de finibus Lithuaniae, potissimum fuisse illam, que inter utrosque hujusmodi concertationibus somitem ministravit, ac perpicue intelligatur, exorto primùm inter Danos, & Svecos bello, his Moscovitas, illis Polonos se dumtaxat postmodum addidisse; ita ut invicem isti, ab illorum potius discordia, quam à singulorum propria provocati, inter se pugnasse, merito censendi essent.

E Interē Daniel Zanzovita, Militia Danica Praefectus, mense Octobri hujus anni, per lances angustas, vulgo Caveas dictas, Sveciam ingrefsus, & aliquot menes impunè incendiis ac direptionibus latè grassatus, ad Vastenam usque pervenit, ingentique præda parta, & sui latè terrore sparsa, ad suos incolumis reversus est. Quo eodem tempore inter Polonus quoque, & Moscos, ad Sitinum lacum commissum est prælium; ex quo Poloni vi-

stores evasere , multis hostium interfictis , & optimis ipsorum spoliis potiti . Nec multò post , ut vult Thuanus , nempè prid . Id Decembbris , juxta Ar- cem Vielissam cum iisdem feliciter , faustè etiam congressi , & ipsorum plurimos ceciderunt , & alios ad fugam adegerunt , quorum partem Duina Flumen absorbit ; ex primaria quoque nobilitate multis comprehensis . Verùm hæc , & à Thuano , & à ceteris Scriptoribus in sequentem annum reji- ciuntur . At antequam hæc evenirent , vel quòd Moscovitarum potentiam Poloniæ Regno exitialem pertimesceret Pontifex , sive quòd ad deterrendum a proposito , Pannoniam , vel alias Christianorum regiones Turcarum tyrannum in vadendi , opportunum agnosce- ret , si in eum insurgeret , milit , ut narrat Gabutius , qui de Magni Mosco- rum ejusdem Ducis consilis congnos- cerent , agerentque cum eo , ut se se Christianum cum Principibus communi- ni fædere confociaret , seque potius ad bellum adversus Turcam , hostem suum pro viribus compararet ; quin etiam , ea de causa , cum Polono pacem con- ficeret , ob quam ineundam , si opus fuisset , Pius ad ipsum Moscum Orato- rem missurus esset .

XLVI. Et forte Pontificis industria , ac la- bori non immerit tribuendum , quod hoc ipso anno , ut Campana , Traca- gnotta , aliquie referunt , Magnus idem Moscorum Dux , pro pace legationem ad Poloniæ Regem decreverit , de qua hæc labet Natalis Comes . [*Lithuanis magnopè infierenter Polono Regi , ut intercesset quibusdam Comitiis , que habebantur Petricovii , qui cum Poloniis Proceribus re consulta , pollicetur se interfuturum . Præmissit oīo equi- tum millia interim , nè Lithuanii , repentina boſtum adventu opprimeren- tur , quia intellectuſſet , ipsum Moschum , cum magnis viribus , ac multis milli- bus armatorum eō contendere . Verum- tamen , ut ipse audiret legationes boſtis de pace , Lithuanian proficiſſitur , nè videri posset bellum , vel honestæ paci præculiſſe , vel parum gratam habuisse populorum salutem , & tranquili- tatem ; cum tamen facilē cognosci posset , ex apparatum magnitudine , rem , non ad pacem , sed ad molestissimum bellum spectare . Accedunt Legationes Ducis Moscovitarum ad Polonum , cum duobus millibus equitum , ac multa Co-*

*Gabut. Vit.
Pii cap. 10.*

*Natal. Com.
Lib. 9. Hi-
stor. 1. 405.*

A mitum magnificentia , & vestium or- natu . His procedunt obviā tria mil- lia equitum Polonorum , qui , ubi con- venient , neutra legatio prior ad salu- tationem suis ex equo descendere , nè altera alteri cedere videbatur . Conve- niunt denique , ut ambo , uno tempore decenderent . Factis ibi mutuis salu- tationibus , dein ad Polonorum Regem pervenient . Proponunt Legationes , suum Magnum Ducem , tor popularum cladibus utrinque cæſorum commotum , B facile pacem eſſe amplexurum , si anti- quum suum patrimonium Tauroscytba- rum , Prutenorumque regio ſibi dede- retur , ac redderetur ; ſic enim accep- tatarum injuriarum ſempiternam obli- vionem poſſe fieri , omnemque illarum memoriam penitus ex animo oblitterari . Hic respouſum eſt , Polonum Regem pacem amare , ſi honesta quidem fit ; ſed tamen bellum quoque non asperna- ri , ad quod eſſet , ſi iniqui feratur , jam paratus . Se velle Ploxum tantum reſiſtire in finibus Lithuaniae , de ceteris Locis fruſtrâ sermonem haberi . Quis , dum tractantur , ad pacem ſpe- ciantur , Praefitus Ploſciū cum tribus millibus equitum , finitimum quoddam Oppidum tenet : Sed a Polonis circum- ventus , multis eis suis amissis , vix ipſe in tutum ſe recipit . Miffa ſunt , & ſex equitum , & duo peditum mil- lia in Regione Thaurocytbarum , ad reprimendas Scytarum incuſiones , quorū circuiter quadraginta militia in unum convenerant , ad prædam , uti di- cebatur . Scytaræ , ubi audiuerint , miſſae eſſe Legationes , de pace a Moscovitis , & ipſi mittunt Legationes , proſtituentur que ſe Polono Regi adversus Moscovitas militaturos . Hortantur Polonum ; ut ē Livonia , ceterisque Locis occupatis boſtem eiiciat , ad quod tam honestum facinus , pollicentur ultrō ſe open ferre . At Polonus , quia ſuſpecta eſſent vires Scytarum , cum propter magni- tudinem ipſam copiarum , tūm propter multos Scybas Moscovitis militan- tes , rejecit potius humaniter cor- rum auxilia , quād accepit . Illis ig- nitor immortales gratias egit , pro ſām propenso , ſāmque liberali in ſe animo , ſeque perpetuam memoriam tanti bene- ficii habiturum , inquit , & ſervatur , quod , vel ultrō obtuliffent ; ſed tamen eorum auxilia in magis opportu- num , magisque neceſſarium tempus re- ſervare ; cum tantas nunc haberet vi- res ,

1567.

ter, ut posset esse hostie multo superior. At in finibus Lithuaniae, quia Moscovites populabundi, & palantes vagabantur, Palatinus Romanus, collectis vigintiquinque equitum milibus; tanto impetu, tantiisque viribus illos invadit, ut, cæsis non paucioribus septem milibus hominum, & duobus amplius milibus captis, in proxima palude suffocatis sex milibus, reliquis in fugam versis, gloriosam, maximèque venerabilem victoriā reportaverit.

Post cladem illam acceptam, Legationes, qua prius pacem, per graves propositas conditiones, distrahabant, nunc apparent placidores; at contra Lithuaniae instant Polono Regi, ut legationes dimittarat. Hortantur, nō tantam opportunitatem rei præclarę gerendæ, prætermittat, quam Deus, & fortuna benignitas concessisset; non esse humanae facultatis, cum prætermissa sit, aliam consimilem revocare &c.)

Hactenū ille.

Verū, ut scribit Tarcagnotta, Rex minimè ulteriū bellum prosequendum existimavit, quod cum hoste potius congressus fuisset, ut eum ē propriis finibus pelleret, non ut repulsum, domo etiam sua deturbaret. Ab eo quoque bello cum, longe antē revocare contendebat Stanislaus Cardinalis Hosius, qui, cùm Regem videbat, remissus, quād opus erat, agere, in Hæreticos Elbingenses, eorumque punitionem in dies protelare, à consilio contra Moschum incendi abstinere admonuerat, nisi prius iram Dei, hæresibus extirpatis, placasset, litteris pluribus, sed præcipue, tanto Sacerdote digna, præclara hac Epistola.

[Quod Majestas vestra facturam se promittit, simul, ut ab iis tantis occupationibus liberior fuerit, se causam, quæ mibi est cum bēdis meis Elbingensibus cognituram; non parvam, ex his literis Majestatis vestrae, consolationem acceperit. Sū cupebam tamē ad rem aliquando verba conferri, cūm non videam, cur alii causa cognoscendis vacare magis debeat Majestas vestra, quād iis, quibus illius brachium contra violatores Divinorum iurium imploratur. Primum quærere Regnum Dei, dicit Scriptura, & cetera adiiciuntur vobis. Nunc nos, & cetera tantum quærimus, de Regno Dei, vel nullam, vel certe per exiguum sollicitudinem gerere vide-

mur. Vehementer metuo, nō definat ipse quoque Deus pro nobis esse sollicitus. Verū me bona spē sum, facturam tandem aliquando Majestatem Vestram, ut re præfet, quod verbis mibi totis promisi, neque commissuram, ut in ea opinione homines veniant, quidquid fiat de causa Christi, deque Religione, nihil ad se pertinere putet: quam si prorsus everti passa fuerit, sicut jam ex magna parte factum videmus, non est quæ existimet, everso Christi Regno, suum

B Regnum stare posse diutius. Nam, si Deus pro nobis, dixit ille, quis contra nos? Si verd erit Deus contra nos, quis erit pro nobis? Ego verd metuo, nō flagellum iræ Dei, si illi ipse, contra quem bellum suscipere nunc Majestas Vestra dicitur, & erit Majestati vestra valde durum contra simulacrum calcitrare. Mitto Majestati Vestra, que mibi scripta sunt ex Lithuania, de nunciis illius Tyranni, quales erga quendam Lutberismam, vel Calvinismum se gesserint.

C Quamvis autem non dubitem, quin prius hæc sint ad Majestatem Vestram perlata; tamen in hoc eadem illi novamittenda putauī, ut videret, etiam barbaros homines istorum blasphemias ferre non posse, quos apud nos augeri cernimus, & honestari. Quid autem putas Majestas Vestra, non istos facile contempturos omnem illius bellum apparatus, cūm graviter peccatis nostris Deum offensum, & prorūs à nobis aversus videamus? in quo, cūm illi spem suam collocatam habeant, etiam scismatici sint; ministramen à Christi Fide aberrantes, quād ex nostris multi, valde metuo, nō de nobis dictum sit: Gens absque consilio est, & sine prudentia. Utinam saperent, & intelligerent & nonnima providerent. Quomodo persequebatur unus mille, & duo fugabant decem millia? Nonne idē, quia Deus suus vendidit eos, & Dominus conclusit illos? nevè, quod in Levitico scriptum est, scilicet in scheda Majestas Vestra videntur, de nobis impleatur. Audio, quod in illi Comitiis Majestas Vestra majora, quād proximis superioribus temporibus, pietatis erga Deum suæ, Religionisque documenta dederit, & exempla; quæ res non mediocrem animo meo consolationem attulit. Sed hec Sigismundo quidem satis essent; verū à Rege Sigismundo plus aliquid requiritur;

E enim, non juam tantum salutem, sed Annal. Eccles. Tom. 22.

XLVII.

Eps. 80.
Inter Off. Epst. pag.
228.

1567.

& eorum, quos imperio suo jubicet habet, Fidem, & Religionem, exemplo Sancti sui Patris, Majorumque suorum, integrum, & inviolatum Deo prestatore dignetur. Cum non solum pro se, verum & pro illis rationem se redditum certe scire debet. Si vero tales erunt praefecturis etiam & dignitatis autem, & honestati, quid responsuris est, cum ab ea ratio villicationis sua exigitur? Ego vero Majestates Verstram bortor, ac moneo, supplex etiam ore, si se, Regnumque suum & adjutias illi terrarum salutem esse vult, ut ab hoc bello fibi temperet, quin illud pace commutet, quali quali. Aliiquid retinere satius fuerit, quod, & suam, & Regni salutem in summum discrimen, irato nobis Deo, adducere: quem ego supplex precari non intermitto, ut misereatur nostri, illuminet vultum suum super nos, convertat, nos, & auerterat iram suam a nobis. Vebementer enim terrent me communiones illae, que sunt in Levitico, quae mibi quasi proprietas contra nos facta videntur: Iterum atque iterum Deum precor, ut misereatur nostri. 5. Julii Heilspurg 1567.] Sic Epistola.

XLVIII. Quenam vero fuerit causa, quam cum Elbigenibus habuit Hosius, apparet ex ipso Hosio, qui ejusdem Acta conscripti; nam ex ipsis colligitur, ab anno 1553. vel paulo ante, Elbigenes hereticis opinionibus adhaesisse, ac Catholicam Religionem abiicere, meditatos fuisse; sic enim incipit: [Cum venissim Elbingam, absolutis Terrarum barum negotiis, de quibus, alii Consiliarii consultatari venerantur; congregandum curavi Senatum & populum Elbingensem, qui, cum in Praetorium convenissent, in hanc sententiam ad eos verba feci. Cùm in his Terris praesens adfuissest Majestas Regia, me praesente, & audiente, pessum ab illa fuisse, purum ut Evangelium predicari permiceret. Ex ea re magnum animo meo me dolorem accepisse, quid, cum Pastor & Episcopus essent Civitatis bujus, non modò nibil à me postulatum fuerit, ejus generis, ab oibus meis; verum etiam pro Turca aliquo, & infidelibus habitus essent, ut qui cursum Evangelii impediire conarer. Hac me suspicione perstrigili, non posui, non graviter, & molestè ferre &c.]

XLIX. Sub anno autem 1565. inter cunctos

A dem Hosium, ac praestatos Elbingenses, nova rursus exorta est contentio; nam, cum ipse gravibus, magnisque sumptibus Academiam in Civitate Braunsperg instaurasset, quæ, non tantum Prussiæ terris futura erat ornamento, sed & cum Regno Polonia utilitatem conjunctam, communemque habituram;

*Ex adi.
anno 1565.
Iher Opus
Hosii Tr. 2.
pag. 100.*

B tanti vero ad eam sustentandam sumptus requirentur, ut Cardinalis, neque per se solum, neque etiam cum Capitulo Varmiensi ipsos ferre, & sustinere valeret; cum Rex cognovisset in Civitate Elbingensi plurima, caue non exigua Beneficia, & Ecclesiasticos proventos existere, atque illos omnes, ex legitimo usu, cui initio destinati fuerant, in peregrinum, longèque alium, quam debitum usum, sufficere translatos; jussit omnino ea ipsis Ecclesiastica bona cum proventibus suis, ad utilitatem Schola Braunspergensis tradi: quod quidem, ut fieret, nuncius Cardinalis, tum à Regulis Commisariis, tum à Senatu Elbingensi statim postulavit. Senatus autem, communicato, ex more, cum delectis quibusdam civibus consilio, de eorum sententia hoc modo respondit: ut spem haud dubiam faceret Regis Majestatis voluntati satisfactum fuisse, atque Cardinalem in eo esse acquieturum. Accidit autem, ut præter omnium expectationem, medio eo tempore, severum mandatum Regis, per ejusdem Cubicularium Senatui exhiberetur, quo secundum Rex mandabat, ut Senatus Civitatis Elbingensis, de bonis ipsis Ecclesiasticis, aut intra unum mensem, multa denum millium florenorum Ungaricalium, amicè cum Hosio decideret, aut decimoquinto mensis Martii, apud Majestatem Regiam, causam diceret. Hoc mandato, Senatus, ac primores Civitatis non leviter sunt conturbati; idèque viuum est illis, ex suis duos diligere, qui Cardinalem, ejus nomine accererent, & primùm quidem Civium omnium debita officia, ac voluntatem obsequientem deferrent; deinde quām officiosissimè peterent, dignaretur Cardinalis gratiosè apud animum suum exigere, & cogitare, quid, quantum quidem ad vacantia Ecclesiastica bona pertinebat, earum jus, & dispensationem, omni semper tempore, post hominum memoriam, etiam cum adhuc penes Crucigeros potestas rerum

*Estant in
ter Opus
Hosii Tr. 2.
anno 1565.
Te 1. pag.
70.*

E D E E

[Cum venissim Elbingam, absolutis Terrarum barum negotiis, de quibus, alii Consiliarii consultatari venerantur; congregandum curavi Senatum & populum Elbingensem, qui, cum in Praetorium convenissent, in hanc sententiam ad eos verba feci. Cùm in his Terris praesens adfuissest Majestas Regia, me praesente, & audiente, pessum ab illa fuisse, purum ut Evangelium predicari permiceret. Ex ea re magnum animo meo me dolorem accepisse, quid, cum Pastor & Episcopus essent Civitatis bujus, non modò nibil à me postulatum fuerit, ejus generis, ab oibus meis; verum etiam pro Turca aliquo, & infidelibus habitus essent, ut qui cursum Evangelii impediire conarer. Hac me suspicione perstrigili, non posui, non graviter, & molestè ferre &c.]

1567.
rerum esset, semper ad Senatum, pri-
moresque suos spectasse; idque jus,
Majorum etate, semper hoc pacto usur-
patum, & ad extremum, privilegio
Casimiri Regis Poloniz confirmatum,
& renovatum fuisse. Deinde illam etiam
semper fuisse illorum proventuum Ec-
clesiasticorum conditionem, ut bona
pars ex ipsis ad Fraternitates esset in-
stituta; nam, cum pecunia hæc à civi-
bus tantum esset collata, ea jam obser-
vabatur ratio, ut, si ciuium aliquis ad
egestatem recidisset, ex ipsa pecunia
iterum sublevaretur, cùm aliorum,
quā in illum tantum usum proventus
isti reservarentur, neque in illum usque
tempus, à Senatu, & primoribus quid-
quam ex redditibus illis in privatum
enolumentum fuisse aversum, sed
omnis ea pecunia in mercedem Minis-
trorum Ecclesie, & stipem pauperum
collocatam; cuius rei quotannis ratio
referebatur. Proinde se, Senatus, &
primorum suorum nomine, quanto po-
terant studio, & diligentia petere à
Cardinali hæc informatione esse con-
tentum, saque privilegia, libertates,
& jura sarta, tefta conservare, ac
tueri; ei vicissim officia, studium, &
observantium suam offerentes.

Ad hæc Cardinalis respondit:
nihil se magis cupere, quām, ut salva-
euique essent sua jura, ac privilegia,
ac tantum ab eo se remotum esse, ut
eg. vellet Elbingensibus labefactata, ut
quidquid à se præstari posset, ad ea-
tuenda, & conservanda, nihil esset D
unquam curz, diligētia, laboris præ-
termittuntur. Coeterū, quod sibi
Elbingenses fieri nolebant, id alteri
quoque non facerent; quin, sicut sua
sibi, sic Episcopo quoque sua Jura,
salva ut essent, velle deberent; ut potè
qui, non de Civitatis juribus violandis,
à qua cogitatione, quālongissime
aberat, sed de suis tuendis, & conser-
vandis sollicitus esset; quia, quod sibi
Magistratus Elbingensis crepta vole-
bat, ea demum causa existeret, ob
quam ad Regiam Majestatem pro ju-
rium suorum defensione sibi confu-
giendum esse putaverat. Certum esse
bonorum Ecclesiasticorum dispensatio-
nem, non ad profanum, sed ad Eccle-
siasticum pertinere Magistratum, nec
fuisse, vel Imperatores, vel Reges,
vel Principes ullos seculares, qui qui-
dem Catholici esse videri voluissent,

A qui sibi in ea, juris quicquam vindica-
rent, sed omnem eorum liberam dispen-
sationem Episcopis permisisse. Quo
magis se mirari dixit, auctor eos dice-
re fuisse, quod bonorum Ecclesiasti-
corum dispositio semper ad Senatum
pertinuisse, præcipue cùm hoc docere
nunquam possent. Nec minus temere
ab iis dictum ostendit, à Rege Casimi-
ro privilegium hujusmodi confirmatum,
ac renovatum fuisse; nam, cùm
in omnibus Ecclesiis, tūm Regni, tūm
omnium Terrarum, qua illi essent
adjunctæ, nunquam sibi Rex ullus Po-
loniz, potestatis hac in parte quicquam
usquam usurpat, sed liberam bonorum
Ecclesiasticorum dispositionem,
Episcopis, ad quos semp̄ spectaverat,
permisisset, & tunc quoque permette-
ret; non erat certè unde, quod ipse
sibi Rex licere non voluerat, id eis
permisisse, probarent, cùm nullam
omnino ejus rei potestatem unquam
sibi vindicasset.

C Sicut autem fuerat à Diabolo
Scriptura contra Christum allegata; sic
ab eis dixit allegatum Casimiri privi-
legium, quod partem ejus protulisse
partem verò, que Regis senti-
entiam explicabat, omisissent; nam
ubi scriptum fuerat Juspatronus, ibi
ipso scripsisse allodia, monstravit;
quorum nulla prorsus in eorum privi-
legio erat mentio. Sibi enim Rex Jus-
patronatus Ecclesiarum Parochialium
in veteri, & nova Civitate reser-
verat; coeterorum Sacerdotiorum Jus-
patronatus illis concederat. Ut au-
tem ipse, cùm esset Patronus utriusque
Parochialis, non sibi permitte-
bat, ut de Parochialium illorum bo-
nis, & proventibus disponeret; sic
& illis, qui Regis Majestatis benefi-
cio, aliorum Sacerdotiorum Patroni
erant, minimè permisisse, ait, ut in
eorum proventus, quicquam sibi ju-
ris vindicassent, cùm hoc tantum eorum
esset (uti & Regis Officium) ut E
Sacerdotes nemp̄, aliquos, Episcopo,
ad vacantia Sacerdotia præsentarent,
à quibus, que ad cultum divinum per-
tinuissent (in quem usum proventus
collati fuerant) peragerentur.

Exprobaverat deinde illis, &
Sacerdotium, & Sacrificium, per im-
pios quosdam Satanz Ministros, apud
eos fuisse eversum; imò ipsum Christum
in ordinem coactum, & quod
suerat

LIII. fuerat à piis hominibus , ad Sacerdotes , qui precibus , & Sacrificiis Deum placarent , collatum ; id in Satanæ Ministros fovendos , & in Satanismum propagandum fuisse translatum : quod idcirco , non in pium , sed in impium potius usum dicendum erat conversum . Ecclesiæ , quam OEcumenicum Tridentinum Concilium representaverat , hinc autoritate compulsum se dixerat , ut de bonis , ac proventibus Ecclesiasticis , ad Seminarium instituendum disponeret ; quod quidem Concilium in Conventu Parcoviensi , infrequentí Senatu , ab Apostolico Nuncio oblatum , Regia Majestas reverenter receperat : & demum validissimis argumentis , cùm singulas Elbingensis cavillationes Hosius rejecisset , eorum legatos dimiserat .

Ab eo tempore , res ad Regium judicium delata est , à Rege dirimenda . Verùm Sigismundus sententiam in Elbingenses dicere distulit , quòd fortè hac ratione novos , in , aliàs turbulentio Regno , tumultus excitare pertimesceret ; quas humana prudenter artes , quibus Divinis humanae preponi videbantur , & grè serens Hosii zelus , quam propofuinus , ad illum scripti Epistolam , qua , juxta Divinum Oraculum : (*Anathema in medio Iudaï est Israel : non poteris stare coram hostibus tuis*) nisi Deo placato , ac Elbingensibus in officium redactis , à bello contra Moscum abstinere monuit .

LIV. Interé Elbingenses , vel , quòd , pro Hæreticorum consuetudine , novis facinoribus causam suam , ac præprum jus tueri optimum censeruerint ; vel , quòd ad seditionem nati , hæresum Ministri , eos , ad nefaria illa ex more incitaverint , non Divino modò , sed regali etiam spredo iudicio , ipsa veneranda Deo dicata Tempa , quorum bona jam sibi usurpaverant , nefandis sceleribus contaminare veriti non sunt , uti jam in Gallia , ac in Belgio fecisse narravimus : à Rege insuper potestatem in comitiis sibi factam , Augustanam Confessionem sequendi , assertere sunt ausi ; cùmque hoc tempore Hosius , unà cùm Parocho Catholicó , à Rege , ad quem spectabat , missio , Francicum Sunerium , & Joannem Astensem , Concionatores Jesuítas destinasset : Elbingensis Senatus ,

A missum à Rege Pastorem suscepit , concionatores item ab Episcopo missos recepturum spopondit ; si tamen , consentanea Augustanæ Confessioni loquerentur ; & claves Sacrae , nè Sacrum Catholico ritu fieret , tradere recusavit . Jesuitæ tamen , qui necessarium apparatus secum detulerant , Sacrum publicè , quod longo intervallo omisum erat , ambo fecerunt ; & quoniam erat dies , Apostolo Bartholomeo sacra , concionati quoque sunt .

B Verùm , rursus cùm Astensem verba Dei ministraret populo ; is , sua sponte , heretica jam pravitate imbutus , tūm Sebastiano quodam , errorum præcone , instigante , primùm tumultuari , & pedibus , manibus , crepitaculis strepitum cire , ac infelix clamoribus terrere ; deinde ponis , ac axis impetere cooperunt , miranda constantia omnia hæc Dei Sacerdote perferente , atque pro Fide , temporalem mortem non refugiente . Quæ , nempe facinora , ut Hosii dolori dolorem addidere , ita congeminatis literis Regem de iis , quæ antea , & tunc acciderant , commonere impulerunt ; à quibus tandem Rex exercefactus , ferè licet , & ad ipsum datum , quinta die Julii , & ad posteriores Epistolas , unico hoc responso satisfecisse reperimus .

C [Quæ proximè acta sunt Elbingæ Eßens Iusti
Hosii Epiph.
in Tempis illius Civitatis , partim ex
literis P. Vestræ , partim ex sermone pag. 138-
Rvereendis Vicecancellarii Regis no- 1481.
D stri intelleximus , remque ipsam , pro
eo , ac debulmat , graviter Jane suli-
mus . Non dubitamus enim bac tanta ,
¶ edm impia temeritate , non solidm
Divinam Majestatem , quod tamen omnium
maximi facimus , offensam esse ;
nec solidm contemptam Reverend. P. Ve-
stræ autoritatem ; verùm etiam no-
stram ipsam dignitatem regiam esse
violatam . Cui quidem , quod magis ne-
cessitatem Divinituti impositam esse vi-
demus , tūm divina ipsius Majestatis at-
que glorie conservande , tūm omnis ,
tām sacri , qudm politici ordinis in
Regno nostro tuendī , atque defenden-
di ; hoc magis dolemus , hec omnia uno
eodemque tempore in illa Civitate tan-
topterè labefactata esse . Sit enim judi-
camus , offensa Divina Majestate , &
qua profluxit dignitas ipsa nostra Re-
gia , spreta etiam , & neglecta P. Ve-
stræ iurisdictione , quæ cùm ex nostra
pri-

E

primum nominatione premanasset, fuit postea auctoritate S. Sedis & apostolica, cui nos studium, & obsequium nostrum libenter dicavimus, confirmata, ipsam quoque dignitatem nostram effensam, & spretam, ac neglestatam esse. Atque etiam hoc magis, quod ei ipsi temeritatis praetexti iste scribit P. Vefra, auctoritatē quarundam literarum nostrarum Warschoviens., quas nos, cum omnia nobiscum illorum Comitiorum Acta in memoriam revocavimus, non possumus meninisse, velentibus, aut etiam scientibus nobis, umquam emanasse. Quamobrem, & si non ignoramus, qua animadversione res ipsa tanta, & ad tantam rerum violationem instituta, dignissima esse videatur; tamen hoc tempore, pro bonitate ac moderatione naturae, ingenioque nostri, simulque pro singulari spe, & opinione nostra, quam de illius Civitatis Magistratu concepatam in animo nostro habemus; fore ut in eo, in quo P. Vefram offenduerunt, abunde illi deinceps satisfaciant, commisimus generoso Joanni Koscha Castellano Gedanen totius negotii procurationem, nonnullaque addidimus, que interior occupationes nostrae permittere videbantur, ut ex illius literis, quas Paternitati Vefra mittimus, cognosci poterit. Confidimus profecto, illos imperata, praesertim tam aqua, & salutaria facturos esse. In quo, si nos forte, quod non arbitramur, spes nostra fecellerit, alia remedia ex communijure, & legibus desumpta, adhibere profecto non prætermittimus, in coequo ne dubitet Paternitas Vefra: & Deo Opt. Max. & Paternitati Vefra, & officio etiam nostro satisfacimus. Atque hæc quidem Paternitati Vefra, ex itinere jam nostro ad bellum profecturi, scribebamus, à quo nos bello sepius per literus Paternitatis Vefra avocatos, & retratatos fuimus minimus. Et profecto proco, uti nunquid fundendi Christiani sanguinis euipidi fuimus, sed omnia confisa nostra ad pacem, quoad maximè licuisset, direximus: ista ab hoc quoque bello, si nobis per hostium iniuriam, atque insolentiam, & per nostram præterea dignitatem licitum fuisset, facilè abstinuissimus. Verum tanta fuit carum conditionum, quæ nobis ab hostium legatis, ad pacem proponebantur, iniungi-

A ras, atque indignitas, ut non auctero nobis indicio essent, nullam eos pacem ex animo velle, studium modò ejus simulare, reverā sanguinem nostrum, & dominationem, atque tyrannidem in plurimas ditiones nostras appetere; quod quidem vix vito à victore tolerandum videretur. Itaque, cum à bello abstinere, propter & dignitatem nostram, & populorum nostrorum salutem, atque libertatem, non possemus, necessitate magis, quam ulla voluntate nostra, ad consilium bujus belli deducili sumus, quod consilium in Dei nomine, quem justitia, & moderationi nostræ non esse defutrum planè confidimus, exequi cupientes, iter hoc suscepimus, & ad bellum proficiemus. Postulamus autem à Paternitate Vefra, ut institutum hoc nostrum approbet, & precibus suis, suorumque omnium: Domino Deo, qui omnium bellorum æquus & summus est arbiter, etiam, atque etiam commendet, & benè valeat. Datum Trabis 26. Septembris 1567. Regni nostri 38.

LV.

Ista ad Hosium, quæ quidem scripta agnoscuntur, priùquam Latinus Romanus ingentem eam Moscovitarum cædem patrasset: postquam, ut diximus, ad componendam pacem, ipsorum legati æquiores, ac mitiores conditions proposuerunt. Quò vero ad Elbingenses, à prefato Joanne Koscha, Regis nomine, eis centum milium Hungaricorum dicta est multa, ni delegatos, tūm ab ipso Rege, tūm ab Hoto, Divini Verbi, & facrorum Mysteriorum dispensatores exceperint; quapropter quietius postmodum illi audit. Verum, cum rem inquisitissimo animo Senatus ferret, legatos ad Regem instituisse, dicetur anno sequenti, ubi etiam spem Cardinali faciam, quod facilè illos ad Catholicam Religionem revocare posset, narrabitur.

E Quanto autem studio, non in Varmensi dumtaxat Diœcesi, verum, & toto Polonia Regno Catholice Religionis res ageret Hosius; ex ipsius aliis epistolis educi valet, ex quibus Apostolicum illud monitum, (argut obsecra, increpa, in omni patientia, & doctrina) apprimè implevisse deprehenditur; & ex his facile intelliges, quæ ad Ioannem Demetrium Solikovulskii Regium Secretarium scriptæ. (Offen-

*(Ostenderat mihi Dominatio ve-
stra spem, se festa Pentecostes nobiscum
celebraturum potius, quidam in terra
aliena, in qua non bene cantatur Can-
ticum Domini. Ceterum, quid in cau-
sa fuerit, nescio, quid mutaveris sen-
tentiam. Suspiceretur aliquis, quid
Dominacionem Vestram non ita bene
noſſet, ut ego, quid in duas partes
claudices: sed abſit, ut mihi anquid
bona de illa cogitare in mentem veniat.
Sed solet Aula, sic Deum colere, ne
Diabolum offendas, apud quam Adia-
phoros est, intrat, an extrad Catholi-
cam Ecclesiam Dei colatur, sicut
etiam nunc apud multos Lutheristas,
credere, vel non credere, sit verum,
nec nō, quod Christus dixit: Hoc est
corpus meum, Adiaphorus est. Nam
qui nunc sedem illam obtinet Philippus
Melancthon, in qua fuit aliquando Sa-
xonius Papatus, a Sabina fundatus,
quem nunc eversum esse Sacramentarii
gloriantur, negat, condemnandos, &
ejiciendos ex Ecclesia sue societate Sa-
cramentalior, etiam si mendacii Chri-
ſtum, qui veritas est, arguant. Et vi-
dentur hoc jure facere. Prior enim il-
lum arguit falſitatis primus ille, si
Dicit placet, Papa Saxonius Lutherus,
cum non dicit, sicut Christus loquitur:
Hoc est corpus meum, sed hic panis
est corpus meum; undū ſumpferunt ar-
gumentum Sacramentali: si panis, er-
go non corpus. Itaque prima fuit Fi-
lio dei Christiana dogmata, si neget unut,
ajat alius, nunc adiaphorus censetur;
se licet fortasse reperire non nemini-
nam, qui censeat, & hoc adiaphorū
credere. Naturā nō sit Christus, an
adoptione, Deus, & Dei Filius; sic
multid maximam partem mortalium,
inter Adiaphoristas numerari videmus.
Sed vellem tamen, quorum errores non
probant, ut eorum communionem, fa-
crit praefertim in rebus, defugere, &
aperte se Christianum, hoc est Pap-
fam esse profiteretur. Neque enim hoc
ignominiosum putari debet, si quis le-
gitime potestati, que à Deo est, se
subiectum agnoscat. Ego verendum pri-
mis me glorioſum esse puto, si quis me
Papistam vocet, & Registram. Vide-
tur enim laudare me, quod eam Fidem,
quam debo, potestati sublimiori pra-
fio; sed neque Duciflam, neque Con-
fusiflam appellari quemquam pudere
debet, qui vel Duci, vel Civilli Magi-*

A *ſtratus subditus est. Nullum autem tur-
pe magis & ignominiosum nomen homini
Christianis tribui potest, quād si voca-
tur, & sit, vel Lutherista, vel Cal-
vinista: vel Blandraſta, vel Gentiliſta.
Quamobrem titulo Papista gloriari
Dominacionem vestram cupio, &
eorum, qui Saxonico, vel Illebinio,
potius, quād Romano Pope credere, &
obedire malunt, communionem, In re-
bus praefertim Sacris, defugere Helis:
perg. 18. Maii 1567.)*

B *Sat insuper zelo Hosii minime
exitissiſe, Catholicos in Fide, ejus
que professe confirmare; ni etiam
ad veram Ecclesiam erroribus irre-
tos revocare contendere, Epiftolę
teſtantur, & à Joanne kotkienſeſ
Samogitiz Capitaneo ad Hosium ſcrip-
ta, & viceſiſ ab Hoſio ad eundem
Joannem miffis, in quibus ſumma fi-
cientia, doctrina, ac lenitate ſimil
ipſum erudire ſtuduit, ac tenebras,
quibus inſipiens illius cor obſcuratum
erat, veritatis lumine pellere
curavit.*

C *Eandem verò ſollicitudinem,
que de Polonie Regno erat in Hosio,
etiam in corde Pii exitiſſe, & illa-
qua paulo antè propofauimus, ſigni-
ficant, & ex Epiftola, quam ad
Regem Sigismundum hoc tempore
ſcripſit, intelligitur. Praefitum enim,
per Oratorem ejus, Petrum Barzaum,
obedientia officium, poftquam ſe-
grato animo accepit, dicit; ac ejus
commendationis intuīt, Petro Mi-
covio, Coadiutori Placensi, Regni
Vicecancellario, ut Cracoviensem De-
canatum retinere poſſet, ſicut roga-
verat, induſiſſe professus eſt; ut Her-
eticis amotis, probis, ac Catholicis
Adminiſtris uti vellet, Sigismundum
ipſum ſequenti epiftola hortatus eſt.*

D *(Charifimo in Christo Filio nostro,
Sigismundo, Regi Polonie
Illustri.*

E *Charifime in Christo Filo noster,
ſalutem, & Apoftolicam
Benedictionem.*

F *X obedientia, quam, per di-
Apof. Oct. 18.
lellum filium, nobilem Vi-
prum, Petrum Barzaum, Oratorem
Nobis, & Apoftolicę Sedi, mo-
re, inſtitutoque omnium Carboſicorum
Regum*

LVI.

*Hosii
Epiftola ſe-
no. 1. pag.
141-154.*

LVII.

Regum, reverenter admodum preſbi-
tarii, libentissime agnoverimus devotio-
nem, ac pietatem, qua Majorum tuo-
rum, pie memoria Regum exemplo,
Sanctam hanc Sedem prosequeris, at
tale officium, grato, perinde ac de-
buimus animo accepimus. De dilecto Fi-
lio, Petro Missionario, Coadutori Plo-
tenii, Regni tui Vicecamellario, Ma-
jestatis tuae desiderio, & tuae commen-
dationis causa, & propter ejus virtu-
tes, ac merita, libenter satificeimus.
Indulſimus enim, ut Decanatum Cra-
coviensem retinere posſit, fidei rogaſit;
ad Sedit tamen Apollonicae beneplaciti-
tum, quoniam confidere debet, non revo-
caturam gratiam suam, illisdem ma-
nentibus causis. Libens̄ ex literis
suis intelligimus, quād grata tibi,
& opportuna sit ejus opera in illo mune-
re obēundo. Taliū Ministrorum ve-
lementer cuperemus habere te copiam
magnum; multò enim meliore loco res
iſſius Regni effent. Eſt autem pruden-
tia tua, viros tali fide, & probitate
preditos, & cùm honoris tui, tūm
Catholicæ Religionis studiosos diligenter
conquirere, atque probebare; eis
que potissimum, officia, Praefecturas,
& Magistratus committere, atque
mandare. Id ad contineendas in Reli-
gione Catholicæ, & fide, & devotione
erga Majestatem tuam populos, reme-
diūm omnium utilissimum experienti;
fides ē contra nihil potest inutilius ēſſe,
neq; pernicioſius, quād corum opera in
Magistratibus uti, qui hereticae pravi-
tatis labo polluti sunt; tales enim Mi-
nistrū potestate ſibi commiſſa, ad de-
pravandos populos, & diſseminanda
hereticae pravitatis uaria, abutun-
tur. Non honorem, non famam Regiam
diligunt; ſuī ſimilibus, hoc eſt Heretici-
ci faveant; bonos, & Catholicos in-
ſectantur, & opprimunt; Ecclesiastici
verū personis in primis inimici,
atque infiſti ſunt. Queired hor-
tamur, ut in hac re, quammaximam
potest, ſemper diligenter am, ac circum-
ſpectionem adhibeas; & ſi quos mindū
tibi, quales effent, cognitos, ullis officiis
nimia quadam facilitate præpoſuſiſi,
eos quamprimum poteris, removere, ali-
is in eorum locum, qui Catholici ſint,
ſufficiſi, & omnibus aliis remediat,
quibuscumque potes, ſicut ceteros quo-
que Reges, & Princeps bortari non
defiſtimus, eniter, ut hereticae pra-.

A vitatis peſtem in Regno tuo reprimas.
Illiud enim, Chariſſime Fili, ſemper
cogitare debet, quod admonere quoque
alios Reges conſuevit, ita potefia-
tem Regiam tibi, & ceteris Regibus
ab illo Rege Regum datam ſuſſe, ut
aſſionum, & operum ueritorum ratio-
nem reddituri ſitis. Hęc brevi Ma-
jestatem Tuam admonendam duximus,
quia Noſ quoque de officio noſtro, &
de te, & de ceteris Principib⁹ ra-
tionem reddendam fore meminimus.

B Que paterno animo à Nobis dīla.
Majestatem Tuam non dubitamus ip-
ſam quoque eſſe pio animo accepturam,
Datum Rome, apud S. Petrum, ſub an-
nulo Pifatoris, die 13. Januarii 1567.
Pontificatus noſtri anno ſecundo. Sic
Epiftola.

LIX.

Nè tamen hac tantummodo ra-
tione Polonici Regni utilitati conſu-
leret Pontifex, Iulium Rogerium, ut
ſcribit Gabutius, Protonotarium
Apoloſicum, eruditum, ac pruden-
tem virum, jam à ſuperiore Pontifi-
ce destinatum, Internuncium Apostoli-
cum, optimis consiliis, ac mandatis
inſtructum, ad eundem Sigismundum
decreverat; & in primis Regem
ipſum in officio continere uiferat, ei-
que denunciare, quicunque Religionem
contempſiſſent, eos (quod per-
petuò res ipſa docuſiſſet) Divino judi-
cio graves in hac vita poenas dediſſe,
præter æternā, qua post mortem eis
manferant, atrocissima ſupplicia; at-

D que ex immutacione Religionis, Re-
gnorum excidia ſequi conſuevit. -
Tridentinum Concilium, ab ipso Re-
ge jam receptum, in uſum induci,
ſacram Jurisdictionem ſalvam, & in-
tegram conservari, Templa, Coeno-
bia, aliaque ſacra loca, vel ab Ha-
reticis diruta, vel hominum neglig-
entia collapſi, renovari, ſed etaque
teſta praefari, Christianæ disciplinæ
leges priſtinum in ſtatutum revocari, in-
ter Sacrorum Antiftites controverſias

E componi, ac dirimi curaret; ſe Ca-
tholicorum Patronum, vindicemque
præberet, ac propteretur; ſuasque
Sorores, Principibus nuptias Viris,
per homines piōs Catholicæ veritatis,
in officio retineri ſtuderet; & Trans-
ylvanic⁹ Princepem, ejuſdem Sigis-
mundi Regis Sororis filium, à mori-
bus, & conſuetudine Haſetiocorum,
eum ſeducere conantum, atque ad

1567.   2.
3.
- Ecclesiasticam omnem ibi delendam A *Illi conversis, & quotannis novorum filiorum acceſſione crescere. Benedictus Deus, qui tot, & tantas, ac tam diſtinctas Nationes, in tenebris ambulantibus, respicere, & illuminare dignatus eſt. Sicut lugemus, & affluit deploramus Eccleſie damna, quo in Europa propter Lutheranam, & alias hæretum peſtes fecit; tantum ejusdem incrementis, in iſis Orbis terrarum partibus gaudemus, atque letamur. Illud optandum eſſet, pro magnitudine messis, operariorū copiam ſuppetere. Quid dilectum filium noſtrum, Henricum, Portugalliae Cardinalem laudas, cuius diligentia ſcribit, Officium Inquisitionis hæreticæ pravitatis, apud vos vigeat, ejusque vigilantia multum, & ſep̄ profectum fuiffet; ubenter agnoscimus ejus insignem, ac preſtantem Catholice Fidei, ac Religionis zelum: nec dubium habemus, quin is, pro tua pietate, tibi, & reliquo iſtarum partium Epifcopis, quidquid potuit opis, & auxiliis ad coledam, & augendam Vineæ Domini partem ſtudioſe, & anteā tulerit, & ſemper latus fit. Ad quod eum, quamquam currentem, ut dicitur, noſtra ipſi quoque hortatione incitabimus. Ceterum, quid, commemoratis laboribus, & molitissimis liberari te ab onere Archiepifcopatus, ſuppliciter admodum poſtulas, deſiderio tuo ſatisfieri minimè expedire putamus. Pro fraterna quidem charitate, dolemus, te, iſla cōtate, tot laboribus fatigari, tot periculis obnoxium eſſe; sed memento Frater, per multas tribulationes nereſſe eſſe in Celestem nos Patriam pervenire. Non eſt deferenda ſatio, in qua Domino Nos conſtituere placut. An non putas in tot, tantisque occupationibus, curis, & moleſtis, quibus, proſuſcepto hoc munere indeſinenter fatigamur, Nos quoque interdum tædere vita, & optabilem Nobis videri illum priſlinum ſtatuum noſtrum? Sed jugum, quod Duminus ferre Nos voluit, non excutiendam Nobis, ſed ferendum fortis animo eſſe ſtatuimus, quoad ei plauerit, his Nos vinculis corporis exſolvere, ac liberare. Depone tu quoque cogitationem iſlam, & ad quod officium invitus, ut ſcribis, vocatus fuisti; in eo obsequium, & fidem tuam Domino probare persevera, pro iſis brevibus laboribus eternum tibi præmium reddituro. Quid Nos hortatus*
- Apud Go. ub. Hriss. in Epif. I. rum Sacri Concilii Tridentini, libenter ex tuis literis cognovimus. De injuncto Nobis officio, quod Nobis, aliorum more, gauntularis, Fraternitas tua vicem noſtram potius dolere debet: ſufficiemus enim onus, & meritis, & viribus noſtris longè impar; ſed non deficiimus animo, in tot, tantisque laboribus, de Domini misericordia confisi, qui eos, qui laborant, & onerati ſunt conſugientes ad ſe non deferrit. Gratianum Nobis fuit, quod de ſtatu iſtius Provinciae Nos breviter certiores feciſſi. Non sine maxima conſolatione intelleximus, auclam eſſe Eccleſian Catholican tot Gentilium milibus, ad Fidem Chri-*

es, ad concedendum istarum partium Episcopis facultatem dispensandi eum his, qui macrionio inter se in gradibus à jure prohibitis contraxerunt, vel in posterum contrahere contigerit: Nos, saluti animarum consuleret volentes, & considerantes, quād difficile sit, ac longum, ex tām remotis Orbis Terrarum partibus, ab Apostolica Sede bujusmodi absolutiones, & dispensationes potere, facultatem eam duximus esse concedendam, sicut ex alīis nostris literis intelliges. Potestatem etiam libbi, & Episcopis tuū, ac successoribus vestris clargiendi Christifidelib⁹, quotannis, festis diebus, quibusdam maximè solemnibus, Indulgencias quādā dedimus; cuius concessionis quoque literas ad te, unde cum hīs literis mitti justificus. Antidotum illud, quod ad Nos te misisse scribis, nondū accepimus. Id gratum futurum est Nobis, non quia epus eo Nobis futurum esse patemus, sed quia tale tua erga Nos charitatis indicium, non potest Nobis non esse vehementer gratum. Datum Romæ, apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die VII. Octobris 1567. Pontificatus nostri ann. 2.)

LXI.

Ut paucitati igitur Operariorum, qui tante colligenda messe sedulò incumberent, suppleret Pontifex, paucis ab hinc diebus, pūissimis Sebastiani Lusitaniz Regis obsecundans votis, ejisdem, Patruo Henrico tit. Ss. Quatuor Coronatorum, Cardinali Infantii, & aliis nonnullis amplissimam facultatem attribuit, qua suffulti, Monasteria quādam Ordinum, qui à primāva Regulari observantia aberrassent, ad Ordinum Mendicantium Fratres, & Societatis Iesu alumnos, ea lege transferre possent, ut singulis annis, quique ex tradito sibi Monasterio, idoneos aliquot ministros suppeditare teneretur; qui, prout Regi plus expedire visum fuisset, vel in Indiam, vel in regiones alias, que in Gentilitatis tenebris versarentur, traicerent, ista ad Sebastianum ipsum scribens: *Quia verò tibi admodum gratum, & optatum fuisset intelleximus, si aliquot Seminaria in Regno tuo instituerentur, ut idoneorum Ministrorum copia suppetret, ad Gentiles à Simulachrorum cultu, ad salutarem, & Sanctam Religionem nostram convertendos; Nos, bujusmodi Seminariorum instituendis, Divino bo-*

nori simul, ac animarum salutē multūm consultum iri videntes, supplicante Oratore suo, decrevimus, ut Monasteria quādam Ordinum, qui alīi nostris literis nominabuntur, in quibus regularē obseruantiam desecūtis cognovimus, ad Fratres Ordinum Mendicantium, veluti S. Dominici Regularis observentia, & aliorum, ac Societatis Iesu, dato hoc negotio Cardinali Patruo tuo, & alīi quibusdam, autoritate Apostolica transferantur, ea conditione, ut debeant quotannis subministrare aliquot idoneas personas, de suo cuiusque Conventu, mittendas in Indiam, & in alias Religiones, que à Gentilib⁹ incolantur, prout Regi plūs expedire visum fuerit, ad curandam ipsorum Gentilium conversionem. Intelligimus enim ex ipso Oratore, & aliorum etiam gravissimo testimoniō, multam in illi partibus mēsem esse; Operarios autem sānū quād paucos. Laudamus cutem bujus rei piamenteam

C *tuum, & us ei quām in tenuissime studias, Majorum tuorum inclite memoria Regum vestigia insistens, bortamur, Ad bujusmodi opera, nostra tibi semper autoritat, nostrumque auxiliū paratum erit. Tuā vero res, tua dignitas, tua Tūra, & commoda itd Nobis commendata erunt; ut, sicut in obseruantia, devotione, & pietate tua acquiescamus, id Ipse cognitorus sit, nem̄rum esse bodie in Terris, Regam, ac Principum, ad quem ornandum, & altius Majestatem augendam, propenſores, quād ad tuām sumus. Datum Romæ, apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die 27. Octobris 1567. Pontificeat. nostri ann. 2.]*

D *Hoc autem anno, ex Tridentini Concilii decreto, (cujus volumen, jam, ut audisti, anno superiori illuc Pius miserat) Goz, à prefato Gasparo Archiepiscopo, primum Provinciale Concilium celebratum fuisse, scribit Sacchinus, ac in eo, de tribus praecepūt capitulo actum esse refert, primò de adducendis ad Christianam Religionem Ethniciis, 2. de Ecclesiasticis rebus; postremò de moribus corrīgendis. Inter alia verò, visum fuisse Synodos, asserit, ubi præsidia Lusitanorū exigua essent, ex Religiosis hominibus, unius Ordinis, satis fore, unum; quod ita commodius, per varia loca, ad mēsem multam colligen-*

LXII.

dam, operarii pauci dividì possent. A pè soleat, in Regionibus, & Locis, quæ à Gentilibus incoluntur, ut multi Neophiti, consanguinitate, vel affinitate conjuncti, in gradibus à Jure prohibitis, propter pristinam conjectudinem suam, inter se matrimonia contrahant, dispensatione non petita; sed quis in eis Locis Episcopi nondum fuerint constituti, à quibus ipsam petere possint, sed, si sint, commode eos adire non possint, qui sine gravi scandalo separari non possent. Nos bujusmodi Neophitis, aliquid de Canonum rigore remitti aequum esse censentes: **Vestrae Societatis Provincialibus, & aliis Presbyteris, qui de vestra Societate à Generali, vel Provincialibus, vel eorum Vicariis fuerint deputati, in Æthiopie Arabiae, Persidis, Indiae, Regione Synarum, in Japonia, Brasilia, & aliis Orientis Regionibus, aut Oceanis Insulis quibuscumque, à Gentilibus habitatis, ad quas eos pervenire contigerit; cum Neophitis, in quocumque, non tam à Jure Divino prohibito, consanguinitatis, & affinitatis gradu, ut matrimonia inter se contrahere, vel in contradicte permanere, aut ea solemniter, in faciem Ecclesie, de integro contrahere, liberè, & licite possint, dispensandi, absolvendique eos in utroque foro, à sententiis, censuris, & penit. in quas propterea inciderint, & prolem suscepserint jam, ac suscipiendam, legitimam declarandi: ita demum tam, si aut proprium Episcopum nondum habeant, aut si habeant, commode eum adire non possint, quod inde non minus ducentis milliaribus Italicis distet, facultatem, Apostolica autoritate, tenore presentem, damus, atque concedimus. Admonentes eos tamèn, ut hac facultate non utantur, nisi ubi expedire viderint, in quo eorum conscientiam oneramus: mandantesque, ut Neophitos ipsi diligenter admonent, ut ab bujusmodi matrimonii, Canonica lege prohibitis se abstineant. Non obstantibus præmissis, & quibusvis Apostolicis, ac in Provincialibus, & Synodalibus Conciliis editis, generalibus, vel specialibus Constitutionibus, & Ordinationibus, ceterisque contrariis quibuscumque. Volumus autem, ut transiunt barum literarum, manu alicuius publici Notarii, si adsit, vel alicuius Provincialis, Praepositus Collegit, subscriptis, & sigillis alicuius Personæ, in dignitate Ecclesiæ**

LXIII.

Nec tantum, hoc anno, (ut ex ipsam Epistola habetur) Episcopis, qui in Indianarum illis partibus morabantur, dispensandi cum iis, qui matrimonio inter se, in gradibus à Jure prohibitis contraxissent, vel imposterum contrahere voluissent, potestatem Pontifex fecit; sed eam insuper Societatis Iesu sodalibus, qui Infidelium conversioni, eximio zelo insudabant, benignè, sequenti dato Diplomate, elargitus est.

[Generali Societatis Iesu aliquaque Prapositis.]

PIUS PAPA V.

Cum gratiarum omnium largitor Altissimus, vestris coribus tantum honoris sui amorem, tamque salutis animarum studii imprefserit, ut ex Societate vestra plurimi propaganda Religionis Christianæ, & homines Gentiles, Idolorumque cultores, ad sui Creatoris, ac Salvatoris cognitionem adducendi cupiditate flagrantes, non iterum, non navigationum laboribus, aut periculis territi, ex his Europa partibus, in Æthiopiam, Persidem, Indiam, usque ad Moncas, & Japoniam, alias Orientis Insulas, & Regiones alias, à nobis remotissimas, & in extremo Orbe Terrarum positas, adire non dubitant: desideriis vestris libenter annuinimus, in iis, per quæ scandala tollantur, & infirmi, ac recens in Ecclesia adscripti, tamquam parvuli, nondum bables solidiori alimonia, latte atendi, molliusque trahendi sunt. Cùm igitur, sicut Nobis exponi curas sit, accidere se-

BEx Archiv. Vatican. D

dibus tantum honoris sui amorem, tamque salutis animarum studii imprefserit, ut ex Societate vestra plurimi propaganda Religionis Christianæ, & homines Gentiles, Idolorumque cultores, ad sui Creatoris, ac Salvatoris cognitionem adducendi cupiditate flagrantes, non iterum, non navigationum laboribus, aut periculis territi, ex his Europa partibus, in Æthiopiam, Persidem, Indiam, usque ad Moncas, & Japoniam, alias Orientis Insulas, & Regiones alias, à nobis remotissimas, & in extremo Orbe Terrarum positas, adire non dubitant: desideriis vestris libenter annuinimus, in iis, per quæ scandala tollantur, & infirmi, ac recens in Ecclesia adscripti, tamquam parvuli, nondum bables solidiori alimonia, latte atendi, molliusque trahendi sunt. Cùm igitur, sicut Nobis exponi curas sit, accidere se-

legitimum declarandi: ita demum tam, si aut proprium Episcopum nondum habeant, aut si habeant, commode eum adire non possint, quod inde non minus ducentis milliaribus Italicis distet, facultatem, Apostolica autoritate, tenore presentem, damus, atque concedimus. Admonentes eos tamèn, ut hac facultate non utantur, nisi ubi expedire viderint, in quo eorum conscientiam oneramus: mandantesque, ut Neophitos ipsi diligenter admonent, ut ab bujusmodi matrimonii, Canonica lege prohibitis se abstineant. Non obstantibus præmissis, & quibusvis Apostolicis, ac in Provincialibus, & Synodalibus Conciliis editis, generalibus, vel specialibus Constitutionibus, & Ordinationibus, ceterisque contrariis quibuscumque. Volumus autem, ut transiunt barum literarum, manu alicuius publici Notarii, si adsit, vel alicuius Provincialis, Praepositus Collegit, subscriptis, & sigillis alicuius Personæ, in dignitate Ecclesiæ

fir-

^{1567.}
ſiaſtia confiſtuta munitione, fides babeatur in Iudicio, & extra Iudicium, perinde, ac si praesentes exhibita forent, & offenſe; quas poſt quinquecentum ab hoc die computandum, minime valere, nulliusque roboris, & momenti eſſe decernimus. Datum Roma, apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die XX. Decembris 1567. Pontificat, nostri ann. 2.]

LXIV.
Prater etiam facultatem, quam Archiepiscopo Goano, ac Successoribus ejus, Pium dedisse scriptissimus, ut nimur, Solemnioribus quibusdam diebus, Indulgencias quafdam elargiri poſſent: Indulgenciarum etiam, hoc anno, munera proposuisse invenimus iis omnibus Christifidelibus, qui in Indianis partibus, ad Catechumenorum adiſicandas, vel alendas, Domos, aliiquid, vel ex testamento, vel aliaſ ſuppeditarent, vel in iisdem, Catechumenis inſerviſſent. Et, ad fovendam, augendamque fidelium eorumdem, erga Deo dicata loca, venerationem, iis, qui Ecclesiæ Societatis Iefu, cura, & opera in India, Aethiopia, aliisque locis, ſeu erectas, ſeu erigendas devo- tè viſitarent, alias inſuper Indulgencias clementer concesſit. De utraque re, quas Pius expediri, Apostolicas litteras, mandavit, hic damus,

PIUS PAPA V.

Ad perpetuam rei memoriam.

^{Ex Arch. Casini.}
Sancta Romana, & Apoſtoli- ea Sedes ſpiritualium dono- rum, & gratiarum premiis, pro di- ſpenſatione ſibi credita, Chriftiſdeles ad ea opera incitare libenter conſuevit, per qua Eccleſia Catolica augetur, & ſalutis conſulit animarum. Cāmita- que Chariſſimus in Chriſto Filius noſter Sebaſtianus, Portuagliæ, & Algarbi- rung Rez, more Majorum ſuorum in- elyce memorie Regum, de Chriſtiana Religione optimè meritorum conversioni Genitium intentus, ut qui corum ſa- lutari baptiſmate ablui voluerit, ba- beant undē alantur, donec Orthodoxæ Fidei mysteria perceperint, cupiat, ſicut ex ejus Oratore cognovimus, in Civitatibus, Oppidi, & Locis celebri- ritatibus, ad ejus Regnum in India perti- nentibus, Domos adiſicare, in quibus Catechumeni alantur, Ex inſtruantur;

A Nos tam pium ejus deſiderium, Apoſtolico favore proſequi, & tam saluto- re opus, ad Dei Omnipotentis laudem perfici cupiente, de Omnipotenti Dei misericordia confisi, omnibus, & ſingulis Chriſtifidelibus, in partibus Indianis confiſtuti, qui ad Catechumenorum Domos edificandas, manus porreverint adiſtrices, vel in alimēta eorum ali- quid de ſubſtantia ſue fuerint elargiti, in teſtamenſo legaverint, Conſtrixiſ, & Confeſſi decem annos. Illi verò, qui Catechumeni, in ejusmodi domibus de- ſerviſſent, quos leſcumquā Contriſti, & Confeſſi ſacram Communionem percep- rint, ſeptem annos; de pani, quo- cumque modo debiſti, relaxamus, pra- ſentibus in perpetuum valituriſ, Vo- lamus autem, ut horum tranſumpti, manu alieni Notarii publici ſcripsiſ, ſubscriptiſſe, ac ſigillo, & ſubſcriptione munitis per ſone in Dignitate Ec- cleſiaſtica confiſtuta, fides babeatur, perinde ac ſi praefentes forent exhibita. vel offenſe. Datum Roma, apud S. Pe- trum, sub annulo Piscatoris, die XIV. Octobris 1567. Pontific. nostr. an. 2.)

Diploma aliud ſic ſe habet.

PIUS P. V.

Ad futuram rei memoriam.

^{Ex Arch.}
Cupientes, pro diſpenſatione, Nobis à Deo Omnipotente cre- pati- dita, licet ſupravires, & merita no- ſtra, Eccleſias, & Cappella; in hono- rem Dei, & Sanctorum ejus creſtos, & alta pia Loca, à Chriſtifidelibus, honore, & devo- tione congruo viſitari: ac frequen- tari: corum devo- tione, ejusmodi premiis, veteri bujus S. Sedi inſtituto, excitare, & invi- ſtare conſuevimus, que ipſorum ſint animabas profutura. Quocircum omnibus, & ſingulis Chriſtifidelibus, in partibus Aethiopia, Indie, & Monlucis, Jap- ponie, & aliis quibuscumque Oceanī Inſulis, aut Synorum regione, aut Bra- filia conſtitutis, preſentibus, & fu- turis, qui contriti, & confeſſi quam- libet Eccleſiam, & Cappellam, ſed quodlibet Xenodochium, in eis parti- bus, Dilectorum filiorum Praebytero- rum, & Ministrorum Societatis Iefu cura, & opera creſtum, aut in poſte- rum erigendum, devo- tè viſitaverint,

et pias ad Deum precet, pro conversione
Infidelium, & pace, & tranquillitate Ecclesie fuderint: quicquidcumque ea ita visitaverint, quadraginta dies, & Jueni quilibet anno, alio die festo, quem Minister Provinciae ejusdem Societatis, qui pro tempore fuerit constituerit: septem annos, & totidem quadragesimas de vera Indulgentia, Apostolica, autoritate, in perpetuum misericorditer in Domino elargimur, atque concedimus. Volumus autem, ut barum transiumpis, manu alicuius Notarii publici, vel alicuius ejus Ordinis Provincialis, aut Collegii Prepositi subscripti, & sigillo alicuius Personae in Dignitate Ecclesiastica constituta manitis, fides perinde habeatur, ac si presentes exhibite forent, & ostense. Datum Rome, apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die XV. Decembris 1567. Pontificatus nostri anno secundo.

LXV. Veterum tamen Christianorum vi-
te exemplum, ac erga eos, qui vel jam conuersi fuissent, vel quorum ad Christi Fidem conversio curabatur, verò Christianam benignitatem, ac charitatem, præ omnibus sere, vel ad eos firmundos, constabilendos, vel ad alios illuminandos, qui in Gentilitatis teuebris adhuc foderent, valere Pius exi-
stimat. Quapropter, ut Gabutius scripsit, serio admonebat [Quod si ve-
terant, Tyroibusque Christiani unum essemus domicileum, caverent illi, nè nos pravis suis perderent maribus, & exempli: quinimò ita fatigarent, ut coram perpetua vita sanctitate, infideles impietas pudenter sue, & ad Christi Fidem suscipiendam, magis, ac magis incitarentur. Si verò Christiani jam adulsi publicè vitam degenerent iniquam, præstare eos publicè penas dare, quām illi diu tolerari offendorem, peccandis occasionem, Neophyti, Esbni, & que præberet. Crapulam, intem: peccatoaque convivia, & ulta, quibus illi Populi dediti erant, vita, sceleraque nefaria, quibus humana societas omnis corrumpebatur, prorsus abolenda, Infideliisque, ad custodiendum natura leges, adiungendos esse, nè qua Mulier plures haberet maritos, sed Christiani matrimonii legem, in mores inducent. Nec Regii Ministrorum, mancipiorum loco, servito ute-
rentur Indorum, sed corum, qui ser-

A vire sua sponsi voluisserent, h[oc]que pa-
Etiam mercedem tribuandam esse, neque eos immoderasti eccligalibus onerandos esse. Sed qua per effet equitate omnem habebant. Ita Gabutius, cui Catena, aliquique concordant; absolutissimeque comprobant, à Pontifice ipso scriptæ, hoc anno sequentes Epistole:

[Dilecto Filio Nostro Henrico, Ti-
SS. Quatuor Coronatorum Presb[iter],
Cardinali Infanti Portugal:
Apostolicae Sedis, de
latere Legato.

PIUS PAPA V.

Dilecte &c.

Questa Portugallia Regibus, Ex Ante.
conanguineit tuit laus de-
beauur, quorum studio, cura, &
animi magnitudine, Deo, p[ro]los eorum
C conatus juxante, Christiana Fides, us-
que ad ultimos Indiæ fines propagata
est; & ipsi prædicare solemus, &
cuncte Christianæ Gentei, Nationeque
nostrarunt. De quibus Ecclesia Catholi-
ca incrementis, gratias Deo agere non
desistimus, Ita maximis, & variis eu-
ris nostris, ex conversione tot infideli-
um, maximo animum nostrum solatio
fidentes. Sed quia in tam sanctum
opus, omni diligentia incumbendum est,
& quidquid illud impedire potest re-
movendum: idecir[co]d vehementer opta-
mus, Charissimum in Christo Filium No-
strum Sebastianum Regem, Nepotem tu-
um, te horante, Proregi Indiæ &
Consilio Regio, aliisque, quibus opus
fuerit, mandare, ac precipere, ut
Gentiles ad Christi Fidem converto-
ntur, etiam ceteris in rebus benignè tractent,
tum diligenter d[omi]natum injuriis tucan-
tur, & protegant, & seundata omnia
tollenda, atque removenda eurent,
quibus Gentilium animus, & suscipien-
da Christi Fidei deterreri possit, atque ut
ad eorum conversionem, Prelati, &
ali Religiosi Viri auxillium, & favo-
rem suum studioissimum impertient, ad
quos, petimus quoque, ut circumspe-
cio tua diligentissimè scribas: quod
officium non dubitamus opportunitati ad-
modum fore, & plurimum profuturum.
Eritis autem Deo, & Nobis vehementer
gratiam, teque, & ipso Rege dignum.
Cum quatenus messum multam ibi esset
acc.

accepterimus , operarios autem , pro immensa camporum magnitudine , nimis paucos , dolendum est , eorum inopia fieri , ut minus multi ad Orthodoxam Fidem convertantur . Nos autem non habemus , quos bine mittamus . Circumspetio Tua faciliter ipsa rationem inventare poterit , qua tanto in commodo medecatur . Qym curam , ut suscipiat , vehementer ab ea petimus , & requirimas . Nos , præter quamquid Dei honori , & animarum saluti inservire , atque consilere debemus , & tamen iis , qui longè , quam iis , qui propè sunt , Nos esse intelligimus debitores ; ipsius quoque Regis laudem , ac meritam , ac tua simul apud Deum , & homines , crescere cupimus . Datum Romæ , apud S. Petrum , sub annulo Piscatoris , die IX. Octobris 1567. Pontificatus nostri anno secundo .

LXVL

Quamvis verò Pius , pro Indis , apud Proregem , ejusque Consilium , quod auditi , officio , Henricum Cardinalem perfungi curaverit ; non idem tamen apud eisdem ipsem illud pertrahere prætermisit : quod quidem , biduo post , ad ipsos scripta , que sequuntur , literæ ostendunt .

I. Dilecti Filii salutem , & Apostolicam Benedictionem .

Misericordiarum Patri Deo totius consolacionis gratias agere non desistimus , qui in maximis . & multiplicibus curis , quas pro suocepto officio assidue sustinemus , reficere Nos , & consolari dignatur jucundissimis nuncius , qui ex ijs Indic partibus afferuntur . Audimus enim , quanto per iste jam Ecclesia Catholica creverit , quantaque Christianus numerus quotannis , ab Idolorum cultu ad Christi Fidem converti soleat : ex quibus Ecclesiæ incrementis , & tot animarum salute , tanta eorū letitia exultat , ut eam non facile explicare possimus . Quantu vero hoc nomine laus Sorenissimi Portugallie Regibus debeat , cuncti Christiani populi , Nationesque neverunt , eorum enim cura , studio , & admirabilis animi magnitudo perfeccum est , (Deo pios illorum conatus , & cœpta juvante) ut usque in ultimos Orbis Terra fines , Sacrum Evangelium pervenerit , & iis , qui in senectbris ambulabant , lucem vera Reli-

A gionis aspicere , ac Creatorem , & Salvatorem suum agnoscere caperint . Quia verò tam illi , qui longè , quam illi , qui propè sunt , debitores sumus : ardentissimè capientes negotiam conversionis Gentilium quammoximè argeri , & tot animas , que peritura essent , aageri , ac diligenter servari , deuotio vestra tam sanctum , & pium opus duximus esse commendandum . Si sola Domini nostri Iesu Christi gloria ageretur , deceret , tam Catholicos Viros , pro ejus honore , etiam janguinem , sine ulla habitatione profundere , qui suum ipse pro nostra salute , in ora Crucis effudit ; scutis vestre nationis plurimi , summa sua cum gloria profuderunt , qui nunc meritorum juorum fructum percipiunt . Sed præter Dei honorem , præter animarum salutem , agitur quoque Christiani Filii nostri , Regis vestre gloris , agitur vestrum , & vestre inclite Nationis decus . Quod plures enim Gentiles Christi Fidem suscepint , eò Regis nomen gloriosum , gloriofius reddetur , imperium ejus in ijs partibus firmius stabilitur , maiores acquirentur vires , ad barbaras nationes , Divino auxilio , subigenadas , & Regno Portugallie adiungendas ; vestra porrè , & vestre Nationis laus , & in Religionem Christianam merita crescent . Quæ vos diligenter attendentes , oportet , quidquid potestis auxili , quidquid potestis studijs favoris , operariis , in Vineâ Dominica laborantisbus , Prælastis nimis rur , & religiosis quorumcumque Ordinum Religiosis viris , prouipissimo animo præstare . Illud verò in primis necessarium esse , pro vestra prudentia , intelligenti , ipsi Gentiles à militum injuriis diligenter defendi , ac protegi , impedimentaque , ac scandala omnia removendi , ac tolli , quibus eorum conversione quocumque modo impediti , aut retardari possit . Quod , et si vos facere , & facturos esse confidimus ; tamen , ut id acridi & diligentius faciatis , vos coram Deo Salvatore nostro , obtestamur , atque in remissionem peccatorum vestrorum vobis Injungimus . Datum Romæ , apud S. Petrum , sub annulo Piscatoris , die XI. Octobris 1567. Pontificatus nostri anno secundo .

E At , cum haud multò post , amo- to eo , qui Proregis munere fungebatur ,

1567.
A

tur in ipsius locum, Ludovicum de Athaide, à Sebastiano Rege subrogatum fuisse intellexisset, statim ad eum, quo farvebat Fidei zelo, & animarum salutis ardentissimo desiderio, salutaribus monitis confertam Epistolam dedit invenimus, in qua, post nonnulla, hæc habet.

Magnopèr gavisi sumus, post quod audivimus, Te, d'Charissimo in Christo Filio Rege, Viceregem in Indianum destinatum fuisse. Dilectus, enim filius, nobilis Vir, Alvarus a Castro, Regius Orator, multa Nobis de tuis virtutibus, restulit, ipsius Regis iudicium de te magnopere commendans; eus tamen luculentu testimonio, non parvam in spem venimus, presentiam, & operari uiam in illis partibus opportunam admodum fore, cùm ad alias res, que ad Dei obsequium pertinebunt, tamen in primis ad ipsos Gentiles convertendos: eis rei tamen pie, tamen gloriose, & tamen Deo gratae, ut quād intentissima euro studeas, Nobilitatem Tuam paternam charitate nostrâ duxiimus exsandom: simul enim, & Regis gloriam augebis, & Regis Regum honori inservies, tantique meritis mercedeas a Deo, non in altero modò seculo, sed in hoc etiam recipies. Illud quoque te, pro tua prudenter, intelligere scimus, quod plures, pro tua sedulitate, Christianam Fidem, ac Religionem suscepint, fore, ut, Deo favente, imperium Regis in illis partibus, & firmi stabilis facias, & longius propageras. Quaeirend quidquid poteris studii, atque auxiliis, Prelatis, & quorumvis Ordinum Religiosis viris, prestatore debet;

qui, quod plus proficer in conversione Gentilium possint, erunt Gentiles diligenter a militiis Injuriis tuendi, ac protegendi, & scandala omnia, quibus offendendi possint, & a Religione Christiana deterri, tuo, & dilectorum filiorum Consilii Regii cura, removenda, atque tollenda. Ipsi vero Neophyti benigni admodum, & liberaliter tractandi erunt, honoribus officiendi, & ad munera civilia, atque officia publica assumendi. Quae omnia quantopere profutura sint ad lauerandas animas, sicuti se optimè nosse certum habemus; ita studiose quoque creditimus, hæc, & quidquid aliud Gentilium conversioni, propagationi vera religionis, usile & opporsunum esse intelligi, pro tua picta-

B te, sedulè esse facturum. Ut alaerio autem animo, falleujus preli periculum pro Dei honore subeundum erit, id subeat; nobilitati tue, & omnibus, qui tecum und, pro Sancta Religione nostra, in aliquam adversitatem Infideles expeditionem ibunt; quos contigerit in ejusmodi bello decidere, Constrisit, atque Confisisti, omnium peccatorum indulgentiam, & remissionem, & veniam, de Omnipotenti Dei misericordia confisi, Apostolica autoritate, tenore presentinam misericordiam clargimur, atque concedimus. Datum Romæ, apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die 25. Decembris 1567. Pontif. nostri anno 2.

C Quia vero plenariam peccatorum absolutionem, omnibus, qui contra Infideles decertando occubuerint, hic à Pontifice impetratam audivimus; haud abs re, vel incongruum esse videtur, addere, ipsum, hoc eodem anno, absolutionem ab Apostolia, & plenariam item concessisse Indulgenciam, Christianis, qui à fide defecissent, atque in Infidelium potestate constituti essent, si in Ecclesiæ gremium quamprimum potuerint, sese recipere in yoto haberent, ac aliquo demum praeclaro beneficio, ac facinore, Republicam Christianam assenserint, quod non minus ei cordi esset, ut novas Christianas oves ovili aggregaret, quam ut desperatas revocaret. Diploma super hoc ab ipso confectum, bujusmodi fuit.

P I U S P P. V.

Ad perpetuam rei memoriam.

N Overint omnes, & singuli, Franch. Facit. ad quorum notitiam presen-
tes nostre pervenerint, quod Nos
equum esse censemus, ut qui aliquo be-
neficio Republicam Christianam affi-
ciunt, ipsi quoque bujus S. Sedis ergo se
benignitatem, & gratiam experian-
tur. Idecirè quicunque corum, qui ab
Infidelibus capti, seu quoquam mo-
do in eorum potestate positi, Christianam
Fidem abnegarunt, penitentia
duelli, cupiunt, statuuntque ad Ecclæ-
siæ gremium, cum primidū potuerint,
reverti: illi, si quo insigni factio, de Re-
publica Christiana bene meriti fuerint,
pro tali suo merito, auctoritate Apo-

^{1567.} *stolica, tenore præsentium, misericorditer in Domino remittitimus peccatum suum Apofasie, & aliorum peccatorum omnium plenariam absolutionem elargimur. Quid si eos decadere ex hac vita contigerit, antequam ex Infidelium manibus evadere possint, sciant sibi sufficere votum suum, & Nos absolutionem eis, ac plenariam peccatorum suorum Indulgentiam, eadem auctoritate elargiri, atque concedere, perinde, ac si more, & rito Ecclesie, communioni fidelium reconciliati, ac restituti fuissent. Datum Roma, apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, X. Noyembris 1567. Pontificis nostri ann. 2.]*

LXX. Apostolica hac benignitate præcipue Pontificem eos prosequi voluisse, qui apud Turcas Christianam Fidem ejurassent, ut hoc eis proposito præmio, ad aliquod Reipublica Christiana præstandum communodum alliceret; verosimiliter putandum cognoscitur. Nihilominus, cum Turcas eosdem speciatim ipse non memoret, & generatim, quotquot ad Infidelium errores transfuga demigrassent, expressè notet: eos etiam idcirco, qui huiusmodi in Indianarum partibus extitissent, comprehensos voluisse, haud immerrit putandum. At videamus, an Pontificis studiis, votisque, que in Orientali hac India, hoc anno, acciderunt, responderint. Ea accipe ex Sacchino his verbis:

[*Idola, (inquit) und cum eorum delubris, Franciscanorum Patrum opera, in Bardisii terris, Sociorum, in Sacc. Hi. Socie-
tate, lib. 3. Salsettiis, eversa. Ad id, quod indi- gnum erat, in Catholici ditione Regis, regnare palam, colique Diabulos, ve- bementer Etnicorum superstitionem firmabant publica illa munimenta, & officia impietatis, nec leviter, obver- santis quotidie ante oculos pristini cultus argumenta, Neophytorum qua- tibant animos. Itaque, quod sepè ante, ex occasione captum erat, hoc demum anno expressum ab Antonio Noronha Prorege, us funditus Idola, & Fana omnia aboliri juberet. Debetur egregii operis sua non exigua portio, Jacobo Fernandio, Salsetane Arcis Praefecto; quippe, & literis satagit Prorege, & simul salsa ab copotestate, strenue, adversus infera monstra, suscepit bellum; fuitque Deus, ut res tanta, quonia, superioribus annis, vix conci-*

A pi voti poterat, quamquam summo cum gentis, ac Brachmanarum, ante omnes, dolore, tamen pacare, ac sine ullo prorsu tumultu, transfigeretur.

Initium factum Nonis Martii, ubi omnium prænceipe fano, Meretrice impurissimæ dedicato, Mardor id nominabant. Publicæ illic impensâ, gregem femininarum cuiusvis libidini gratis præstitarum, alebant. Structura erat Fasti magnifica. Itaque quærenti materiam Proregi, ad Bombardarum sale- ra, fuggeresse Parres, ex eo fano auferri optimam esse. Inde Sacrarium insfa- mium illud impudicitia, Jacobo Fernan- dio demolendi negotium datur. Illicid is, & Pater Ludovicus Gots, cum idonea manu profelli, scorti simulacro, (magnæ erat mole) in fruula communi- nato; Fano in præsens, testo dumta- xat, materie causa, sublati, parcunt. At paulò post, cognito, Brachmanas cum Lusitano quodam id agere, ut reli- quias à Prorege, illas, ac situm emeret, ipsis postea, ad novi Proregis adventum, quem faciliorem sibi sperabant, quo pretio vellet recondituras; funditus eversum est. In area media, ubi tumu- lus aliquot gradibus a surgebat, proce- ra Cruz, impudicitie trophaeum, om- nisque vexillum Sanctitatis locata.

Firmissimo hoc propugnaculorum Demonis solo æquato, aliis paulatin omnibus vestitas infertur. Præter ext- gua pend innumerabilia, justæ magnitudinis ducenta ologinta, in quibus quædam sanctæ magnifica, vel igne, vel manu corrupta fana: intra quæ Idolum, angusta cella, & tamquam specu tene- bricosa, graveolenti, spurco, spureissimum ipsum condebatur; planè ut con- grueret habitatori domus. Nec Idola solidum, stabulaque eorum deleta, sed & Mahometica due ædes diruta, in quibus à Mediterraneis profelli impii, Pseudoprophesam suum colebant, sen- finque venenam impura seculæ sparge- bant, ut, nisi exérriter occurreretur, haud eque facilè, olim vitiate ea peste indigenarum mentes, purissimis Christi Domini Sacris imbuerentur.

Hoc Idolorum strage deposita est in India clades Diabolo, quam hoc anno ipse in Gallia, & superiore in Belgio, Imaginibus sacris, & Tempis Catholici, per Hæreticorum furorum insultis.] Sic Sacchinus, qui intrâ narrat, sublatis Damonum postribulis, ac extenuenda

verò Deo Templo, studia fuisse conserua, multis indigenarum, in Salsetis commorantibus, ad Evangelii lumen traductis. In Goana quoque Insula, non magno negotio multum fuisse profectum. Alexandrum Vallam cum aliis, ad Arcem Pangim, per anni curriculum, his mille circiter, & octingentos Idololatras, sacro fonte expiasse. Centum, Franciscum Petrium, è Sinis revocatum, in Travancoridis ora. Quadringentos quadraginta in Commoresi; aliosque in aliis illatum partium regionibus, Christo nomen dedit, scribit.

Multis verò prodigiis, ac signis tenellam hanc Indianarum fidem, ex more coalescere, Dominum voluisse, idem tradit, inter quæ hac recensere sufficiat. Ex Sanctarum numero Virginum, S. Ursulæ sodalium, unius craniū Româ detulit Joannes Baptista Ribera, è Societate Jesu, eo animo, ut Malacam locupletaret. Idem ipso verò, cum à Goa illuc petit, horribili noctis tempore, tempestate exorta, scapha, à puppi ad proram, trajecta, gravissime, undarum impulsu, ad navim alludi cepit; cui malo, dùn natum ars, in procella, ac tetra caligine tenebrarum, occurtere haud valeret, r'gatur Ribera, ut, si quid Reliquiarum haberet, in mare dimitteret. Mirum diu! Statim ac incerti nominis nonnullis, quas deferebat reliquis, maris undas tetigit, continuò tum illæ, tum ventus stetit, & facta est tranquillitas magnitudine ut commodissimè abjungi scapha potuerit, ac noctis reliquum, tamquam in tranquillo portu, traduci. Sic Sacratum Reliquiarum virtutem, quam impie Harelici infectabantur, ab insensibilibus creaturis experiri, ac quodammodo fateri Deus voluit.

In Insulis. verò Gothi, ea fuit in priscis illis fidelibus in Deum Fides, & amor, ut ex morbis penè incurabili bus, nulla Medici, nulla medicamenti ope, fide dumtaxat, in Christi E Jesu benignitate s'a, multi convalescerent. Quin & illud memorabile accidisse narrant, ut, cùm alibi per Japoniam, & præcipue in hac Gothi regione, belluarum magna vis circum, serarumque morbis interiret; quidam Christianorum suis bobus, vel cruciculam è collo, vel Candalam, die Purificationis Deipare, consecrataq

A appendenter: alii sua ipsi manu supra eorum capita, lignum crucis formarent: quorum virtute, stupentibus vicinis & Ethniciis, belluz servabantur illese.

Quia tamen Ecclesiam Dei, oportet humilitate crescere, ac pressuris, & tribulationibus augeri; ideo, ut Romana Mater Ecclesia jam creverat, necesse fuit, hanc filiam ejus persecutoribus; ac curis incrementa sumere, ut deinde gloriosum Martyrum frumentum gigneret. (Tonus, (inquit Sachinus) qui, ad hanc uigile dicem, non alienum se Christianis prebuerat, à Bonzio quendam infatuatus, uebemester dixerat eos, atque ad deferendam

B Fidem, minis urgere ceperit. Regulus Bartholomeus, re cognita, reueare hominem ab diroceptu conatur; sed nequalequam: Tonus quippe respondit, omnia se, ejus causa, facturum; de Christianis flare sibi sententiam, vel è viro universo auferre, vel ad vetustu sacra retrahere. Hæc ubi comparerunt fidia pellora, Christi milites; domos; patriam, fortunasque omnes deserere, quæ in defensione Imperii necessitatem, adduci maluerant. Itaque cum uxoris, but, liberisque, parthim maritimo, partim pedestri itinere Coeinocum, ubi P. Coimius (Torres) habebat, migrarunt. Ximabaranus Tonus fugitivorum domos publicari iussit, intensaque custodia vias obfideri, nè residuis fluge locut patet; è quibus tamen non pauci, magno cum vita disertimine, ad tutiora animis loca evaserunt. Porro Coeinonenses, in excepientibus profugis, hospitaliterque habendi, egregia praebueru doementa ejus misericordia eharitatis, que in primæve Ecclesiæ servore alumno solebant.) Sic ille.

C Bartholomæum autem, quem, LXXXIV. ob Christi Fidem suscepit, à dira persecutionis procella, præterito anno, jaustum vidimus; Fidei hostes, hoc tempore, vel ejus constantiam admirati, vel ipsius fortitudine ac robore, perterriti, quiescere passi sunt. Ipse verò hac pace usus est, ut majus cum Inferno bellum committeret, ac Diaboli laquois irretitas animas, ejus fauibus abriperet; nec spes defuit, quod ipse Aximarus Jacata, ejus frater, quem ante aeti belli formido deterret, Christianam Fidem susciperet. Suscepere verò, ex ipsius proceribus non-

nonnulli, qui Coccinum petentes, ibidem facio fonte expiari meruerunt.

LXXV. Quod vero ad Occidentales Indias, in eamdem etiam praecipue incubuit curam Pontifex, ne pauperes incole, vel adhuc in Gentilitatis tenebris degentes, vel jam ad fidei lumen conversi, opprimerentur; quod, eo scelere, in Coelum exclamante, (ut Divina testantur oracula) ira Coelestis maximè provocari confuevit, dum miserabilibus pauperum clamoribus, ac gemitibus permotus Deus, in Reges ipsos animadvertere soleat. Nè igitur tanto facinore, à Christianis patrato, Ethnici perculsi, Christianos unà, ac eorum fidem execrarentur; eos ad Christianam suscipiendam religionem, non barbara vi compelli, sed benignè potius, sacra doctrina, & quod plus valet, piis exemplis attrahi mandavit. Hoc ipsis testantur Epistolæ, ad Mexicanum Archiepiscopum & novâ Hispaniæ Proregem datæ; & ad Archiepiscopum quidem, ab anno superiori, Sacri Tridentini Concilii decreta sollicitum misisse, appareat, ex sequenti ad eum scripta.

[Ven. Fratri nostro, Alfonso,
Archiepiscopo Mexicano.

Venerabilis Frater, salutem, &
Apostolicam Benedi-
ctionem.

Epist.XIX.
ut supra. C Redimus, allatas esse ad te li-
teras nostras, quibus te, si-
cūt reliquos quoque iſlarum partium
Fratres, anno proximè præterito, de
nostra, ad Apostolicæ Sedi regimen
assumptione, fecimus certiores; & ad
te, & ad illos officio fungentes, quod
fraternæ charitati, & fusceto mu-
neri, tali tempore conveniebat, misi-
mus singulis singula Sacri OEcumenici
Concilii Tridentini, felicitè, sub
nostro Predecessore felic. Record. Pio IV.
peracti, volumina. Nuper autem lite-
ras abs te accepimus, duodecima Mar-
tii datas, gratulantes Nobis de offi-
cio, ad quod vocasti sumus: cuius Nos
onoris magnitudinem sensientes, confor-
mati, & auxiliu piaorum
precum à Fratribus nostris expoçimus
potius, quām gratulationem expecta-
mus. Illud cuperemus, Nobis, de sta-
Annal. Ecclef. Tom. 22.

A tu Provincie, & an Sedi bujus auxi-
lio, & auctoritate opus tibi, & Suffraganeis tuis esset, significasset. Nos
enī, & tibi, & illis, in iis, que ad
bonum vestrarum Ecclesiæ regimen,
& ad propagationem Divini cultus, ac
Christianæ Fidei pertinebunt, desse
nolumus, nec debemus. Illud fraterni-
tatem tuam coram Deo, & Domino no-
stro Iesu Christo obtestamur, ut Gen-
tiles ad Fidem Christianam convertos,
& militum injuriis quādiligentissime
defendas, ac protegas, & Suffraga-
neos tuos, nostro etiam nomine, ut idem
faciant, sedulè admonescas, &horteris.
Verendum est enim, nè, propter talia
scandala, nomen Dei in gentibus blas-
phemetur, & minds multi Christianam
Fidem suscipiant, Christianorum pec-
catis offensi, injurisque deterriti. Da-
tum Romæ, apud S. Petrum, sub annulo
Piscatoris, die 7. Ottobris 1567. Pon-
ticatus nostri ann. 2.)

C

Ad Proregem verò,

(Dilecto Filio, Nobili Viro, Mar-
chioni de Falces, Nova Hispaniæ
Proregi,

Dilecte Fili, nobilis Vir, salutem,
& Apostolicam Benedi-
ctionem.

Epist. XX.
ut supra. D E und cum dilecta in Christo
filii nobili muliere, Mar-
chionissa, Conjugę tua, prospera ad-
modum navigatione, in commissam tibi
Provinciam, novam Hispaniam perven-
isse, libenter admodum ex tuis literis
cognovimus. Deum autem precamur, ut
qui te iſtu ad eō felicitè perduxis, ad
iſlos populos regendos, nobilitati tua
semper adiis, derque, & concedat,
ut S. Ecclesia in iſis partibus, sub suo
felici regimine, ad Divini sui nominis
gloriam, & animarum salutem propa-
getur, & crescat. Cui rei non dubi-
tamus, nobilitatem tuam toto animo
inteniam fore. Nullum certè, tam Ca-
tholico Regi obsequium gratius presta-
re, nihil se ipſa dignius facere, nulla
re divina gratia auxilium certius pro-
mereri poterit. Nihil autem quād ne-
cessarium esse, pro sua prudentia, in-
telligit, ac Christianos novos diligenter,
& militum, & aliorum Christiano-
rum injurias tueri, atque defendere, &

L 112

Gen.

^{1567.}
Gentiles ita trahare, ut nō a su-
A
scienda Christi Fide deterreantur;
scd potius modis omnibus allicitur.
Quia verò quam grata tibi, & aliis
fuerint superiora spiritualia munera
significati, mittenda ad te duximus
alta, inter eos, quos tibi visum fuerit,
disperienda, quibus debita devotione
gestatis, adversus pericula muniamini.
Omnipotens Deus te, & nobilcm
mulierem, uxorem, Marchionissam,
incolumes custodias; Datum Roma,
apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, B
die VIII. Otoberis 1567. Pontific. no-
stri ann. 2.

LXXVI. Et quidem si Hispani mitiùs se in
iis regionibus gerere, ut par erat, ac
Christianos decebat, didicissent; gra-
ve admodum minimè pertulissent da-
mnum, quod hoc anno eis primùm
commoliti cœpit, & sequenti tandem
intulit, Gourgesius Aquitanus, vir no-
bilis, acer ingenio, & manu promi-
peus, qui in Italico bello, ab iisdem Hi-
spanis captus, vel contra fidem datam,
ut aliquis scripsit, vel saltē certè
contra bellū inter Fideles leges, indi-
gnè ad remū addictus fuerat. Nām
ab aliās memorato Romagatio, Hie-
rosolymitano Equite, libertati resti-
tutus, tanta erga Hispanos, ex accep-
ta injuria, odium concepit, ut nihil
magis animo, quam hostibus injuriam
rependere agitaverit. Cū verò ad
privatam accessisset injuriam, publica
illa de Ribaldo, Gallo quodam, in-
juriosè, biennio ante ab Hispanis ca-
so: sumptibus propriis, tribus navibus
instructis, expeditionem in Floridam,
cum ducentis selectis militibus, præ-
ter nautas, suscepit; dissimulato tamen
consilio, & in Brasiliam ire, quād aliās
navigaverat, singens. Undecimo igitur
Kal. Septembri hujus anni, è
porto Bordigalensi solvit, ac prospera
navigatione in Floridam appulit, ubi,
tūm à barbaris Regibus, qui olim cum
Gallis amicitiam contraxerant, & ab
Hispanis sedirissimè habitos quereban-
tur; tūm præcipue è Saturonie Regu-
lo, qui acceptas ab iisdem injurias, vi-
ta sua commutare cupiebat, à quibus,
servilibus contumeliis respersus fue-
rat, benignissimè exceptus, renovato
cum iis, adversus Hispanos, fodere,
eosdem insequi cœpit.

LXXVII. Tres Arces, in Ripis Maii, qua-
dringentis militibus munita, hi con-

struxerant, ac obtinebant; è quibus
tamen, anno proximo sequenti, de-
cima quinta die Aprilis, deturbati
sunt, ad unum omnibus, præter non-
nullos, occisi Hispanis, qui servati
sunt ad supplicium; & post exprobra-
tam iis à Gourgesio inumanitatem, ac
perfidiam, qua in Gallos, ante trien-
nium usi fuerant, ad easdem arbores
suspensti sunt, ad quas ipsi Gallos su-
spenderant, hac Ephigraphi (Pendent,
non quia Hispani, sed quia lutores,
& homicidae.) Tormentis verò bel-
licis, ac preda navibus imposta, Ru-
pellam appulit, una tamen derperdit
navi, cum viris octo, & nobilibus ali-
quot, qui in Arcium expugnatione oce-
cubuerant. Reversus tamen in Gal-
liam diū latere compulsus est, iniquè
admodum tantum facinus Philippo Hi-
spaniarum Rege ferente, & pretium
in ejus caput, tamquam in grassato-
rem, fruſtrā licet, pronunciante. Quæ
autem egregia patraverint, ad Fidem
Christi disseminandam, tūm in hac
Florida Insula, tūm in Canariis, tūm
in Regno Peruano, aliisque novæ Hi-
spanie partibus, Patres Societatis Je-
su, illū à Pontifice, & S. Francisco
Borgia, tunc Societatis Jesu Genera-
li Præposito, missis: cū sublissimè præ-
fatus Sacchinius narret, & ad privatam
potius ejus Ordinis historiam, quām
ad universalem totius Ecclesia perti-
nere videantur, idcirco tu eum consule.

LXXVIII. Ad præsentem verò annum, ex
eodem Sacchino spectare cognoscitur,
quod, in Vita Pii, Gabutius, his verbis
refert, & longe latèque toto Orbe dif-
fusam Pontificiam sollicitudinem ostendit. (Erat per id tempus in Æthiopia
Andreas Oviedus, Castellanus, ex So-
cietas Jesu, summus Sacrorum An-
tistes, Sedis Apostolica missus, Patri-
archali dignitate, singularique vite
sanctitate, ac doctrina præditus. Is,
cū maximis laboribus, periculisque
perfunditus, in illis gentibus, ad Chri-
stianam Fidem perducendis, dīl, mul-
tumque insudasset, cūmque, aut votis
eventus, aut laboribus fructus parum
responderet, bellis inibi cum Turca
continenti ardenter, Regeque illo,
pro sue barbarie, veram detestante
Religionem, atque adeo Patriarcham,
ac Socios ejus infectante; ad eum Pius
Diploma dedit, omnibus prudentiæ,
& paternæ charitatis plenum officiis,
qui-

quibus Dei Ministram, gravissimis erumnis, & cladibus affectum, benignè consolatus, ad munusque suum strenue præstandum cōbortatus est; ei, præter cetera, præcepit, ut si operam suam inanem ibi esse perspiceret, relata æthiopis, quod tamen commode suo, sordidus fieri posset, in Japonem, Synasque transenderet; ibique pastoralibus numeribus, Catholicis ritu obeundis, ad eternam illarum gentium salutem inumberet. Ad eum Sacri Concilii Tridentini Decreta, Apostolico munita suffragio, misit, ut ea potissimum, que ad Fidei doctrinam pertinerent, exequenda, usque retinenda, in illis oris studiis procuraret.

Andreas verò, Pontificis se literis ad discessum non urgeri, certumque in via fisi, si discederet, ab hostibus viis dīcimen immīnere prospiciens, spe quādam etiam allellus, fore, ut sūm fīe, tūm etiam facienda, Evangelie sementis fructus metere ubiores in æthiopia, si se contineret, satus esse duxit, ubi, nec ita multo post, variis molestiis, & calamitatibus affectus, ad eterna laborum suorum præmia tandem emigravit.) Sic Gabutius. Sacchinus verò Apostolicam vivendi rationem Oviedi speciatim describens, narrat, eum, ac Socios ab Iomachus Isacco Barnagazio (Hoc reguli cuiusdam in æthiopico Regno peculiare est nomen, compositum, ut Franciscus Alvarez in suo æthiopia itinere docet, ex æthiopicis dictionibus, Hagaz, quæ Regem signinat, & Bar, quæ mare indicat; ita ut Barnagazus, Rex maris intelligatur) in ora Tigrai maritima, soli aliquid, ubi sedem figerent impetrasse, ita ut, confluentibus eò Lulitanis, alisque Catholicis, duo pagi confanti fuerint; quorum is, cui Tremona nomen, felicis adoleverat.

In his, tunc quidem (nam paulatim aucta frequentia) circiter trecentos fuisse versatis resert, quibus Patriarcha, ac Socii, fideliū, atque prudentium Pastorum officiis præstid erant, victimū ipsi manu quærentes; adeò ut Oviedus, nec grave fisi, nec indignum Patriarche persona duceret, inter eas angustias, agrestia ferramenta tractare, & rusticum opus facere, sed præcipua cura, assiduitate, & charitate in agri laboribus verfabatur.

Pontificis autem consiliis potius, quam mandatis, quibus æthiopianū deferere hortabatur, Oviedi fūlū responsa refrens, dicit: primū, per magni momenti esse, rescripsisse, non solum propter tot animarum salutem, quæ in Abbassia essent; sed etiam, ad vires Turcarum infringendas, atque tutandam Indiam, expeditionem. æthiopicam ab Lulitano Rege non amitti. Infinitam ex æthiopia adolescentium vim abduci ad Turcas, & institui bellicis artibus, firmissimum inde contra Christianos robur. Ad hec, esse multas in æthiopia Ethnorum Provincias, qui simplices præse animos ferant, tractabilesque, nec magno negotio Religionis semina susceptri sint. Abassinis præterea ipsi, magna jam ex parte, cum disputatioribus Patrum, tūm libris, gentis lingua vulgatis, cognitas esse Catholicas, res: non abhortere à veritate eos si sit, qui ab injuriis adversantium tueruntur. Isaacum verò Barnagazium, præpollentem opibus, haud obscurè profiteri, se Catholicum fore, si bellici motus confidant. Id verò facile fieri posse, si vel modice Lulitanorum clas- sis auxilio ventas, sexcentos, aut plures desiderari, qui arma ferant. Id se maximo, quanto posset, studio precari ab ejus sanctitate, ut cum Rege Sebastiano transigeret. Deinde, quod se jubeat Pontifex ex æthiopia demigrare, id sine certo vix discrimine, cum per illa maria Turcarum volitarent navigia, latèque maritimos occuparent aditus, fieri nullo modo posse; neque verò suum animum pati, ut illius commodi sui respectu, quas habebat oviculas, in luporum fauibus destitueret, quamvis etiam numero pauciores haberet; (quia Bonus ille, inquit, & Sanctissimus Pastor, qui Animam suam posuit pro oviibus suis, Christus Dominus noster, si unam solam vidisset perditam, non utique eam deseruisse, sed imposuisse in bumeros suos; & hoc idem vult, ut nos faciamus omnes, tūm sua causa, tūm proximorum. Quid enim, si noi decesserimus, ac vel unum religieremus, dicturum censemus eum, qui mortuus est pro omnibus, atque, ut unum confirmaret Thomam, ostendit ei fixuris clavorum, seque astrellandum præbuit? Quod quidem ad me ut-

Franciscus Alvarez. In libro. Epist. apb. cap. 4. apud. Epist. Bonaventurae pag. 113.

sinet, Pater Sanctissime, paratus, per Dei gratiam, sum, vestram sequi voluntatem; sive manero in Aethiopia, sive tre in Japaniam jubeatis, sive missatis ad Tarcos, sive deponatis a Dignitate Patriarchalis, ut Patribus meis de Societate, vel vobis in Coquina, aut in quocumque volueritis ministerio serviam.) Sic ille, Apostolicorum viorum, atque laborum fidelis sectator.

xxxx. Ejusdem autoritatis, & argumenti, quibus prefatas ad Oviedum, B Apostolicas quoque literas dedisse, pius ad Melchiorem Carnerium Lusitanum, ex eadem Societate, elegerum Nicenum Episcopum, idem Gabutius tradit. Hunc, ex decreto Iulii III. Romani item Pontificis, unde cum ipso Oviedo, atque aliis sociis, in Aethiopiam dimisssum, illi in ea missione successisse scribit: deinde addit, Pii literis acceptis, ejus iusta factum, ad Amacanum, Lusitanorum Emporium, haud longe à Sinis, qua C patet ad Japonem aditus, transmealle, ibique Japonicos, Sinosque Christianos, ad se confluentes, sacris initiaisse Sacramentis, ac Pontificie potestatis officia ritè per aliquot annos praefasile, ac demum, dum in Japonem iter adoriretur, summis laboribus, curisque defunctum, de re Christiana optimè meritum, Sanctitatis, coeterarumque virtutum gloria clarum, excessisse. Verum, si Oviedus se in Aethiopia continere satius duxit, nec D Pio, discessum suadenti, assentiri voluit, & è contra Carnerius, ejusdem argumenti literis statim obtemperavit, ut ipse dicit, confirmatque Sacchinus, qui hoc eodem anno Malacam pervenisse Carnerium scribit; qua ratione Gabutius in Aethiopica milione eundem Carnerium Oviedum successisse asserit? Dicendum igitur melius videatur, non quidem Oviedi loco Carnerium sufficere, sed ea lege missum in Aethiopiam Oviedum cum Carnerio à Julio Pontifice, ut si forte unquam contigisset, quod è vivis subtraheretur, vel alio forte infortunio, missionis oneri ferendo impos Oviedus evalisset, ejus locum statim Carnerius obtineret.

LXXXI. In Hispania Valentini Conci- liuni, quod Martinus de Ayala, Ar- chiepiscopus coegerat, atque tandem

A absoluverat, anno praetervito, correctum, atque emendatum Pontifex confirmavit, datis, ad Ferdinandum Antiochenum Patriarcham, novum Archiepiscopum Valentini, loco Ayala, qui eodem anno è vivis descesserat, Apostolicis hisce literis.

[Ven. Fratri, Ferdinando, Patriarche Antiocheno, Archiepiscopo Valentino.]

P I U S P P. V.

Ven. Frater, Salutem, & Apolo- licam Benedictionem.

Provinciale Concilium Valen- tinum, superioribus annis celebratum, quod, correctioni nostra subiiciens, misit ad Nos bo. mem. Predecessor tuus, vidimus, & à Venerabilibus Fratribus nostris, quos ad interpretationem Sacri Tridentini Concilii assumpsum in consilium, quod ejus in praesentia fieri potuit, emendandum curavimus. Quae autem corrienda, de ipsorum etiam Vene- rabilium Fratrum sententia, nunc visa sunt, ea hic infrascribi jussimus. Porro Fraternitati tue, tuorumque Coepiscoporum officium erit, illa diligenter animadvertere, & ut adea ipsa Concilium istud omnino accomo- detur, & conformetur, sedulè curare. In his verò etiam, que deinceps iste, Deo approbante, Provinciales Concilia habebuntur, earundem infra scriptarum correctionum nostra- rum semper meminisse; ita ut illarum ratione, atque intentio nullo unquam tempore discessisse videamini. Datum Rome, apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die quarta No- vembri 1567. Pontificis nostri anni 2.)

Hoc anno, inter Ecclesias Do- E stores Pius merito retulit nitidissi- lxxxii. mum illud Catholicorum Orbis lumen, S. Thomam Aquinatem, ex suo ip- sius Ordine Predicatorum, ejusque Festum, ut illud quatuor alio- rum Ecclesie Doctorum, de coetero celebrari mandavit; Tertio Idus Aprilis hujus anni, edita Constitutio- ne, in qua se id statuisse asserit, quod Omnipotens Dei providentia fa- ciat esse, ut Angelici ejusdem Do-CTORIS VI, & veritate doctrina, ex eo

eo tempore , quo Cœlestibus civibus adscriptus fuerat , multæ , quæ deinceps exortæ erant , heræses , confusæ , & convictæ ac dissipata extitissent ; quod & antea sepe , & liquidid nupèr , in Sacri Tridentini Concilii decretis apparuerat . Idque officium , præter beneficia , ex illius salutari disciplina , in diem magis profecta , in Sacrosanctæ Ecclesiæ filios , ad quorum Pastoralem , paternamque curam , Dei benignitate , humilitatem suam evocare placuerat , aliqua etiam ex parte postularet ejusdem Prædicatorum Ordinis societas , & communio ; unde , imparibus licet meritis , ipse quoque , tamquam ex fonte , profluxerat . Primum itaque , in Civitate & Regno Neapolitano , quod in eam Provinciam , quæ ad salutarem omnium gentium institutionem , ex nobilissima Familia Aquinate , clarissimum hoc edidit Ecclesia Deilumen , tantum inde laudis , decorisque Divina Bonitas redundare voluerat . die Nonarum Martii , qua præstantissimus Doctor in Cœlum migraverat , posthac universi utriusque sexus Christifidelibus , ab omnibus vetitis , ac servilibus operibus , laboribusque abstinere jussi , ac festum D. Thomæ solemniter sub duplice majori officio , sicut coeteras ejus generis solemnitates , quæ de ipsius Ecclesiæ præcepto servabantur , celebrari voluit . In aliis verò Orbis Terræ partibus , quemadmodum Sanctorum quatuor Ecclesiæ Doctorum festivitates , Bonificii Papæ VIII. præcepto , celebrabantur , sic D. Thomæ Festum imposteriorum , venerari , Apostolica autoritate decretiv.

LXXXI. Ut verò etiam S. Doctoris memorie , majoris cultus pietate , ac studio , & debita adhiberetur veneratio , omnibus utriusque sexus Christifidelibus , verè poenitentibus , & confessis , qui in ipso S. Thomæ festivitatibus die Sacellum , vel Altare , in Ecclesia S. Dominici , Neapolitani situm , in quo Angelici Scriptoris doctrina , (sicuti pia testabatur historia) Salvatoris Crucifixi ore mirabiliter fuerat probata ; à primis ejus diei Vesperis , usque ad occasum Solis , sequentis , devotè viliassenit , ex injunctis sibi poenitentiis septem annos , & totidem quadragesimas , Apostolica benignitate relaxavit .

A In coeteris autem Orbis terra partibus , iis , qui eundem festum dicim solemniter celebrassent , & ad Ecclesiam , Sacellum , aut Altare , sub ipsius S. Thome invocatione , piè ac devote accessissent ; quoties id fecissent , toties centum dies , de injunctis iisdem poenitentiis misericorditer in Domino indulxit .

Hoc demum anno , & eo ipso ferme tempore , quo Sceléstissimi Iconoclastæ , in Gallia , & Belgio , sacras imagines infringere , incendere , penitusque delere connixi sunt , sacrarum earundem imaginum venerationem , ac cultum firmatum magis Divina bonitas voluit , præclaro prædigio , quod , sub die secunda Augusti , Faventia in Aemilia patratum fuisse , publicæ ejusdem Ecclesiæ tabulæ testantur . Erat ibi , extatque adhuc , modica tunc , magnifica modò , Deo , in honorem S. Coecilie Virginis , & Martyris dicata Ecclesia , ac Monialium Ordinis Sancti Dominici Cœnobiorum , ad quas , finitima exigua quædam ædes , exterorum usui addicte , spectabant . In earum igitur altera , ad summum teuti culmen , in quo ligna plura servabantur , noctu parva candela adhibita , puer , Carolus nomine , ascensit , ibique somno correptus est . Ensic dormiente , dilapsa (ut creditur) in subiectas quædam paleas candela , iis que incensis , haud multò post , lignorum struem ignis invadit , & donus teatum , & muros , & coetera adoritur . Jam undequaque diffusa flamma erat ; cùm tandem expurgatus puer , non sine protegentis Dei peculiari beneficio , ex incendio profilire visus est , sed in columnis , ut ignis eum omnino non tegerit , neque contristaverit , nec quidquam molestia intulerit ; licet in locum , in quo ipse obdormierat , (eratque tabularium inferius siti cubiculi) flammæ irruissent , ipsumque , & cubiculum , haud multò post , voracissime absumperint . Habitaculum id erat pauperculæ , ac simplicis viduz , nomine Paulz , quæ ad cubile suum , Dei Gehriticis , bilium gestantis , iconem ligneam (quam vili sex denariorum pretio , à muliere altera , quæ ab extero quodam Heremita , pretio eodem , se illam emisse affirmabat) clavo muro affixa , ac serico rubei , & viridis coloris funiculo pendente , de votè servabat . Furentibus

B imagines infringere , incendere , penitusque delere connixi sunt , sacrarum earundem imaginum venerationem , ac cultum firmatum magis Divina bonitas voluit , præclaro prædigio , quod , sub die secunda Augusti , Faventia in Aemilia patratum fuisse , publicæ ejusdem Ecclesiæ tabulæ testantur . Erat ibi , extatque adhuc , modica tunc , magnifica modò , Deo , in honorem S. Coecilie Virginis , & Martyris dicata Ecclesia , ac Monialium Ordinis Sancti Dominici Cœnobiorum , ad quas , finitima exigua quædam ædes , exterorum usui addicte , spectabant . In earum igitur altera , ad summum teuti culmen , in quo ligna plura servabantur , noctu parva candela adhibita , puer , Carolus nomine , ascensit , ibique somno correptus est . Ensic dormiente , dilapsa (ut creditur) in subiectas quædam paleas candela , iis que incensis , haud multò post , lignorum struem ignis invadit , & donus teatum , & muros , & coetera adoritur . Jam undequaque diffusa flamma erat ; cùm tandem expurgatus puer , non sine protegentis Dei peculiari beneficio , ex incendio profilire visus est , sed in columnis , ut ignis eum omnino non tegerit , neque contristaverit , nec quidquam molestia intulerit ; licet in locum , in quo ipse obdormierat , (eratque tabularium inferius siti cubiculi) flammæ irruissent , ipsumque , & cubiculum , haud multò post , voracissime absumperint . Habitaculum id erat pauperculæ , ac simplicis viduz , nomine Paulz , quæ ad cubile suum , Dei Gehriticis , bilium gestantis , iconem ligneam (quam vili sex denariorum pretio , à muliere altera , quæ ab extero quodam Heremita , pretio eodem , se illam emisse affirmabat) clavo muro affixa , ac serico rubei , & viridis coloris funiculo pendente , de votè servabat . Furentibus

^{167.}
tius idcirco circumaque flammis, ac longè, latèque omnia vastantibus, muri, laqueare, trabes, & multò magis quidquid suppelletilis obvium habuit, vorax ignis consumpsit. Una fuit nihilominus, quæ in medio ignis non est astuta; sacra, nimirum, quam prædictimus, imago, nám, licet à flammarum impetu hinc inde agitaretur, licet clavus, quo à muro pendebat, candens adèd evasisset, ut postridie conceptum adhuc ardorem servaret: licet serico, ut diximus, funculo suspensa esset: licet demùn colliquefacta imago quedam stannea, ignito superimposta clavo: tamen, cum proximè eidein adhærente, filoq. alligata, stannea item Cruce, illæsa, intacta que adèd permanxit, ut, nec sumi densimus vapor, aut odor ignis in ea fuerit.

LXXXV. Quæ, ad incendium restinguendum, frequens accurrerat turba, factum primùm animadvertere, deinde mirari, postremò, uti miraculum, prædicare oceperit. Aderat, cum Nobilibus plurimis etiam Praeful Corradus, Urbis Gubernator, qui, cùm, ex injuncto sibi munere, locum omnem, quem vastabat incendium, studiosè lustraret, inter furentes eos flammarum globos, nescio quid libi videre visus est, quod flammis ipsis nitidiorem splendorem emitteret, suspicatusque, muliebre fuisse speculum: En tandem (inquit) harum mulierum speculum ignis consumet. Verùm, haud multò post, subtilius re indagata, sacrae iconæ inter flamas illæsa perspecta, ab ipsa quoque infuetam eam, nitidioremque lucem, quæ nil communè cum ignis lumine habere videbatur, emissam deprehendens; prodigium & ipse miratur, ac fatetur.

LXXXVI. Ad cohibendum interea incendium, nè latius serperet, unum superesse tantum videbatur remedium; ut dejectis, videlicet, incensarum ædium muris, ipsarum ruinis opprimeretur, ac injecta deinde aqua, extingueretur. Verùm circumpositi putei, aqua prorsus expertes deprehensi sunt. Faciliore negotio muri diruti omnes: nihilominus, cùm ad illum ventum est, à quo saeram Iconem suspensam pendere dimisus, quamvis, is præ aliis, ab igne, non tantum consumptus, sed ferè in

cinerem redactus; atque, a summo ad imum, magnis hiaticibus pateret, totisque niūbus ipsi deiiciendo incumbetur; frustra tamen semel, & iterum, ac demùn semper impetratur; &, ac si murus ille æreus existeret, quem memoret Jeremias, impetus omnes, & conatus impellentium elutus; adeo ut, obtinendi quod vellent, spe frustati impulsores, animum desponderint, à cœptis destiterint, reaque infectam prætermiserint.

LXXXVII.

B Ubi tot signis divinitus decorata, sacram Imaginem, cuiusvis conditionis homines tandem deprehendissent: æquum erat, ut restinguetur incendium, quod ad eam honestam permisum excitatumque visum fuerat. Et id etiam novo miraculo, quo ante aëtorum fides adstrueretur, coelitus effectum. Proximarum siquidem ædium putei omnes, quos arentes, exsiccatosque repertos, paulò antè diximus. post ea, quæ retulimus, vii denuò recognoscitque, repente affluenti adèd, ac inexhausta aquarum copia referti inventi sunt, ut ex eis abundè extrahiri potuerit, quo tandem incendium omnè suffocaretur.

Æmilia Praes tunc erat aliàs à LXXXVIII.

nobis memoratus Mons Valentis, aderatque præterea hoc ipso tempore, Faventia, à quo cum ejusdem urbis Episcopo, Joanne Baptista Segicello, iuris ordine servato, res tota, prout retulimus, cognoscitur, ritèque comprobatur, & inde præcipui, peculiareque sacrae Imagini decernuntur honores; quibus clementissime Deipara respondens, fideles innumeris propè gratiis prosequuta est: autenticis namque tabulis consignatum habemus, claudos gressum, cœcos lumen, ægrotos salutem, ac vexatos demùn à spiritibus immundis liberationem esse consecutos. Nostrum non est, hac omnia per singula recensere: uti nostrum fuit, quæ hucusque dimisimus, commemorasse, tūm quod hoc anno acciderint; tūm grati ergo animi, erga hanc Dei Matris, omni veneratione dignissimam Imaginem, quam a puero sedulò venerari, ac de votè inviserè didicimus, & consuevimus.

INDEX RERUM.

A

- A** Bbas Commendatarius Casamarii, Fulvius Philionardus, pag. 321. n. 27.
 Abbatibus duobus infilatis assentibus, conferari posse petit electus Episcopus Ofenburgensis pag. 420. n. 22.
Absolvendi in foro conscientia Hæreticos resipescentes in Belgio; facultatem à Pio petunt, & obtinere Dominicani, pag. 374. n. 40. & seq.
Abstinentia Pii, & jejuniorum observantia, pag. 8. n. 21.
 Abstinentiam ad servandam callitatem necessariam, docet Plus V. pag. 8. n. 22.
 Abstinentia Fii commotus, interrupta jejunia S. Franciscus Borgia reaфumit, pag. 8. n. 21.
 Achilles Statius. Vid. Statius Achilles.
 Adiaphorista maxima mortalium pars in his, quæ ad fidem spectant, credendis, vel non, pag. 440. n. 56.
 Adiaphoro. on est Aulæ, vel intra, vel extra Ecclesiam. Deum colere, pag. 440. n. 56.
 Adolescentes nobiles, qui Genevæ, sive in Germania pravis se opinionibus imbuuntur, primi tu multum Bellicorum Autores, pag. 268. n. 7.
 Äthiopio Patriarcha Andreas Oviedo. Vid. Oviedo.
 Ätna montis terribilis irruptio in Sicilia, pag. 93. n. 189.
 Affinitatis impedimentum, quale ex Pii Constitutione, pag. 39. n. 89.
 Affinitates, & in gradibus à jure prohibitis dispensandi facultatem, Indiarum Episcopis tribuit Pius, pag. 443. num. 60. Eadem concessit etiam Iesu, Missiones ibidem exercentibus, pag. 444. n. 62.
 Agricultura artis jurisdictionem Pius amplificat, pag. 74. num. 149.
 Albanus Dux *Ferdinandus* Belgii Gubernator élicitur, pag. 351. n. 3. Cum exercitu in Belgium fecerit. Ibid. n. 4.
 Albani Ducus in Belgium, cum exercitu ingressus, primum facinora, pag. 355. n. 15. & seq. Eius iussu Comites Hornanus, & Egmondanus, alii que, in carcere trusi, pag. 356. n. 15. Arcem Antwerpia construit, pag. 357. n. eod.
 Albiani Ducus unum nomen, Belgicos tumultus rursum accedit, pag. 358. n. 16. 17.
 Albiani Ducus. ac ejus exercitus in Belgas aquæ Catholicos, ac Hæreticos saevities, pag. 359. n. 19.
 Albertus *Albertinus* Ducus Florentia: Orator, ob insignem foletiam, à Solymano ejus, pag. 165. n. 67.
 Albertus Bavaria Dux intereste vult, cùm purpureum galerum à Cardinali Truxio, Cardinalis Commendonius accepit, pag. 107. n. 5. Præclaræ ejus a vita pietas, & Catholica religiosus zelus, pag. 108 n. 6. Cardinalem Commendonum hospitio excepit. Ibid. Item Maximilianum Casarem. Ibid. Arcana inter ipsos colloquiis. Ibid.
 Albertus Bavaria Dux, omnium primus ad Augustanis comitiis se confert, p. 116. n. 11.
 Albertus Bavaria Dux, Maximiliani nomine capita in Augustanis comitiis tractanda proponit, pag. 117. num. 12.
 Albertum Bavaria Ducem hortatur Pius, ut auxilio Episcopis, Ecclesiasticorum reformationi incunabulis esse velit, pag. 145. n. 40.
 Albertus Bavaria Dux, pro filio Ernesto Frisingensis Ecclesia administrationem petit à Pio, pag. 150. n. 50. ægrè fert Pius Alberti petitionem. Ibid.

- Omnium Principum nemini se debere ac Alberto, Plus profitetur. Ibid. Alberti Oratores Ioannes Pfefferus, & Martinus Eisemberg, pag. 151. benignè à Pio excepti, Ibid. De Frisingensi negotio agunt.
 Alberti Bavaria Ducus ad Plium Epistola, qua nescio quid, ab ipso obtinere desiderat, pag. 152. n. 52. Pii erga ipsum comitas, Ibid.
 Alberti Bavaria Ducus Epistola ad Plium, de præclaris Othonis Cardinalis Truxensis gestis, ac virtutibus, pae. 157. n. 59. & seq.
 Alberti Bavaria Ducus Orator apud Apostolicam Sedem Andreas Fabritius, de vita, & doctrina Michaelis Baii relationem Cardinali S. Severina Inquisitoribus exhibet, pag. 365. n. 22.
 Alberti Bavaria Ducus ad Plium Epistola pro Gasparo Franco, ab hæresi converto, & Sacris Ordinibus iniciari cupiente, pag. 408. n. 8.
 Alberti Bavaria Ducus Epistola ad Plium, pro Ioan. ne Pisterio Canonico Frisingensi, Oratore suo pag. 427. n. 31.
 Albertus Brandenburgicus, abolio Theutonicorum Ordinum Borussia occupat, pag. 210. n. 27. quifnam fuerit. Ibid. Ob atatem bis puer, impiorum fraudibus circumventus. Ibid. Testamentum factum, & Regis Poloniae auctoritate firmatum, refecit. Ibid. A Polonia Rege missi Communiarii novum testamentum delent; perfidio Confiliarios morti adjudicant, pag. 211. n. 27.
 Albertum Brandenburgicum inter, ac Borussiae Ordines transfactio facta, in qua de instructione Episcopatus Sambianensis, & Pomeannensis, pag. 211. n. 29. Quanam fuerit, Ibid. Hæretici dogmati Mihiſtri praeficiuntur. Ibid. Confiliarii Principis, simul ac ei, iuris dictio Ecclesiastica tota tributa. Ibid. Synodos congregandi ius eius datum: & alia pseudohierarchia Ecclesiastica capita, Ibid.
 Albert *Ludovicus* Episcopus Lascurenſis. Vid. Episcopus Lascurenſis.
 Alburquerque Ducem, Mediolanensem Gubernatorem Plu hortatur, Epistola ad ipsum data, usq. S. Baudiu Duci Equites conscribere finat, ut suppetias Galliarum Regi contra Hæreticos ferre possit, pag. 387. n. 24.
 Alexander Cardinalis Farnesius Fili V. in Pontificem creationem curat, pag. 1. n. 1.
 Alphonſus Ferraria Dux à Pio monetur, ut in vitis ext' xpandis Episcopos adiuvet, pag. 36. n. 84.
 Alphonſum Ferraria Ducem, nullo ad eum cum natus Narrienſi Episcopo, ad suppetias Galliarum Regi suppeditandas, Pius sollicitat, pag. 384. n. 17.
 Alphonſus Salmeronus. Vid. Salmeronus.
 Altamira Comes Turcarum Navem capit, p. 70. n. 144.
 Altaria in Anglia everſa, ac dejecta, pag. 233. n. 7.
 Altaria Alaria à S. Io: Cluryfoltone commemorata, pag. 233. n. 7.
 Alterius *Baldassar* Apolata, & Hæreticus Lutheranus, cum Hæretici Germanie Principibus commercium habet; librorumque monopolium exercet, pag. 325. n. 40. Petrus Carnesecchius Hæretici ei familiaris, Ibid.
 Amstelodami, & in aliis Olandiæ Urbibus, qua ratione, quibusve articulis turbae composta, pag. 218. n. 24.
 Anabaptisti, & Ariani, contra Catholicos se jun gere curant in Polonia Calviuſte, & Lutherani, pag. 192. n. 2. Disputationem cum illis insituant, Ibid.
 Anabaptisti, inter Hæreticos Belgium inficiunt, pag. 277. n. 23.

- Anconae defensionem suscipiunt Briseccius Comes, Philippus Strotius, aliquis. Hjerosolymitani Equites Pii de vincili liberalitate. pag. 80. n. 167.
- S. Andreae in Sio tunc Archiepiscopus. Vid. Archiepiscopus Sancti Andreae.
- Andreas Fabricius. Vid. Fabricius Andreas.
- Andronicus Imperator, Iustinianæ familiae Chium Insulam tradid. pag. 78. n. 158.
- Andegavensis Dux. Vid. Henricus Dux Andegavensis.
- Anglia crititum Cometem, & alia horribilia videt, cum Pius V. Pontifex est creatus. pag. 4. n. 10.
- Anglia Regina. Vid. Elisabetha Anglia Regina.
- Anglia Altaria commemorata à S. Io: Chrysostomo. Ab Hæreticis everita pag. 233. n. 7.
- Anglicanum Rituale primum quando compositum. pag. 231. n. 2. à Zuinglianis exaratum. Ibid. Quiam huic operi destinat. Ibid.
- Anglicanum Rituale primum, uti Spiritus Sancti opus Parlamentario Decreto approbatum; tamquam superstitionibus, fabulisque refutatum, ab eodem damnatum. pag. 232. n. 5.
- Anglicanum secundum Rituale, duo tantum Sacra menta agnoscit, Baptismum, & Cœnam pag. 232. n. 6.
- Anglicanum secundum Rituale, à Petro Martyre, Bueero, Cromero, ac etiam Calvinio exaratum. pag. 233. n. 6.
- Anglia, Episcopi, & Presbyteri, nomine tantum, post abolitum à Zuinglianis, & Calvinistis Ordinis Sacramentum. pag. 233. n. 8. Quanam eos ordinandi forma. Ibid.
- Anglicani Parliamenti, & Presbyteri ordinationum siuaram insufficien tem formam agnoscentes, juxta Rituale à Zuinglianis exaratum, illud corrigerre student. pag. 234. n. 8. Quidnam ei addiderint. Ibid. Nullam ex ea additione utilitatem aliequum tur. Ibid.
- Anglicani Parliamenti de Ordinationibus ineptum, decreatum. pag. 235. n. 10. Exhibetur. Ibid.
- Annibal Altaempius quinquaginta millia aureis à Pio donatur. pag. 7. n. XIX.
- Annibal Auricularius. Vid. Auricularius Annibal. S. Antonii Abbatis die festo Pius V. natus, eodem Pontificiam thiarum accipere voluit. pag. 3. n. 7.
- Antuerpiæ excitatus ab Hæreticis tumultus. pag. 273. n. 15. in Primario Templo Deiparam horrendis blasphemis impetu, ejus Imaginem confingunt. Ibid. Crucifixi altera communiquunt, ceteras alias, delect. Fucharistiæ horrendis contumelias afficiunt, & tota triduo cuncta Vrbis Tempa, Monasteria, facili diripiunt. Ibid. Tempa etiam, ac Monasteria, extra Urbem posita vastant. pag. 274. n. 15.
- Antuerpiensis Magistratus tumultuum, direptionumque futurorum concilius. pag. 274. n. 16. & seq.
- Antuerpiensis tumultuum Orangius Auctior, & concilius. pag. 275. n. 17.
- Antuerpiensi tumultu perterrita Margarita Parmentis, Montes in Hannonia adire statuit, pag. 275. n. 18.
- Antuerpiensi peisimum exemplum, plures Urbes aliae in lacrorum direptione imitantur. pag. 275. n. 20.
- Antuerpienses Hæretici, tumultuum Auctores, ubi ex sententia rem non eveniente neverunt libellum Magistrati supplicem offerunt, quo obedi entiam profentur. pag. 275. n. 22. Quam simulatè egerint. Ibid.
- Antuerpiæ novas turbas excitatæ studer Berchimontius quidam. pag. 277. n. 23. antea direptum dein restitutum Templum Delpare occupat. Ibid. Capitur, & cum focis poena sceleris luit. Ibid.
- Antuerpiæ Hæreticos omnes recepit. pag. 278. n. 24.
- Antuerpiæ habituum conveaticulum Lutheranos, inter, ac Calvinistas. pag. 285. n. 28. Prævalent Calvinisti. Ibid. Disputatio de Domini corpore in Coena. pag. 286. n. 28. Re infecta dissolutum. Ibid.
- Antuerpiæ Regium præsidium admittit. pag. 353. n. 7.
- Antuerpiæ à Duce Albano Arx constructa. pag. 357. n. 15.
- Apamia Episcopus. Vid. Episcopus Apamia.
- Apamia tumultus Regina Navarra jure adseriti. pag. 248. n. 20. Thuani de ilia silentum. Ibid.
- Apamenis Catholicorum cedes, quanam ad Regem Galliarumque Reginam Pium scribere compulerint. pag. 255. n. 33.
- Apologeticus M. Antonii Flaminii Hæretici. Vid. Flaminius. Vid. Liber Apologeticus.
- Apostolatas fovet Petrus Carnelechius. pag. 325. n. 39. & seq.
- Apostolatas Religiosorum Ordinum, quanam improbi; pag. 263. n. 38. Ex his ferè Hæretarchæ omnes. Ibid.
- Apostolatas à fide & aliquo facinore de Republica Christiana benemeritis, Apostolatas, & omnium peccatorum indulgentiam concedit Pius. pag. 448. n. 68.
- Apulia oras Palii depopulat. pag. 80. n. 165.
- Aqua Virginis eruptio lacunas conficit, ex quibus aer corrumptur. pag. 73. n. 147.
- Aquaductus Aquæ Virginis sarciri Pius jubet. pag. 73. n. 147.
- Aquensis Archiepiscopus. Vid. Archiepiscopus Aquensis.
- Aragon Alfonsus. Vid. Archiepiscopus Cæsaraugustanus.
- Arauxonensis Princeps. Vide Orangius.
- Arceum in Româo Portu Pius construere facit. pag. 68. n. 141.
- Archis Comes Prosper, apud Pium, Maximiliani imperatoris Orator, ejusdem nomine, subidia à Pontifice, contra Turcas petit. pag. 106. n. 12. Ea Pius praefare recusat; & cur? Ibid.
- Archiepiscopus Santandrenus, Ioannes Hamilicopius, Scotia Primas, inauguratione Iacobi, Filii Reginæ Mariae interelle recusat. pag. 402. n. 20.
- Archiepiscopus Aquensis, Joannes de Claramont, Hæreticus, pag. 258. n. 34. Declinat ad Hugonotum Lugduni. Ibid. Hæreticos, & Apostolatas concionari facit. Ibid. Negat Purgatorium. Ibid.
- Archiepiscopus Biluntinum Claudius, Episcola ad ipsum data monet Pius, ut Tridentini Concilii Decreta suscipiat, ac executioni mandet. pag. 264. n. 44. Episcola alia ad ipsum, qua redarguit, quod nondum Concilium Tridentinum suscepit: improbe vivat, hæretesque serpere finat; milioque Julio Surrentino Archiepiscopo, qui in eum inquirat, ei parere jubet. pag. 265. n. 45.
- Archiepiscopo Bisuntino, munere suo negligenter perfuncto Pius Romanæ se conferre præcipit. pag. 392. n. 31. Ea de re Capitulum, & Canonicos Biluntine Ecclesiæ monet, Episcola ad ipsum data. Ibid. Quamdiu Roma manerit. pag. 393. n. 32.
- Archiepiscopus Cæsaraugustanus Alfonsus de Aragon, Concilium Provinciale habet. pag. 293. n. 12.
- Archiepiscopus Cameracensis Maximilianus à Bergiis Concilii Tridentini decretâ in mores induc ex optat. pag. 353. n. 7. Capitulum Cameracense indultum ei quoddam oblicit. Ibid. Ea de re Archiepiscopus commonet Pium. Ibid. Illi responsiva ad ipsum Episcola.
- Archiepiscopi Cantuariensis [sic perperam dicit] Matthei Parker tunc Ordinatio, quanam Ordinatores Calvinistæ extiterint. pag. 234. n. 8. Quanam fuerint, nempe iam ante inter Catholicos tractant Presbyteri, & deinde Puritani. Ibid. Ex ista

INDEX RERUM

459

- illa insula, & scilicet Parker pseudordinatione, Anglicana cetera derivarunt. Ibid.*
- Archiepiscopus cum Coloniensi Electo, Friderico Contra à Veda, quanta cum comitate se Pius gessit.** pag. 152. n. 54.
- Archiepiscopus electus Coloniensis, Fridericus, à Sede Apostolica, ob duo capita confirmationem non obtinet.** pag. 153. n. 54. De ipso Pii Epistola ad Maximilianum Imperatorem. Ibid. respondet Epistolam in Antequiliis censitis, per Commendationem Legatum, a Pio ad se missis. pag. 154. Alia Epistola eum Pius ad emitendam fidei professio nem horatam. pag. 155. Referbit ad Plium, & obediens renuit. pag. 156. n. 56. Commendatio Legati officii minime requiebat. Ibid. Alia amoris respectu sensibus Pilad eum Epistola, ut recipi fest. Ibid. juxta sommam à Sacro Tridentino Concilio prefinitam, fidei professio nem emittere recusat. pag. 149. n. 20. Acta cum eo à Cardinali Commendando, ut ipsum emittaret, sed frustra. pag. 421. n. 23. Archiepiscopatu sese abdicare compellitur. pag. 422. n. 24.
- Archiepiscopus Coloniensis eligitur Salentinus Comes Ibernius grecus.** pag. 422. n. 26.
- Archiepiscopus Compostellanus Gaspar de Zamica, & Avellanensis Salmanticensis Concilium Provinciale habet.** pag. 203. n. 11.
- Archiepiscopus Eborenensis Joannes de Melo Concilium Provinciale coxit.** pag. 203. n. 12.
- Archiepiscopu s Gnievensem Jacobus Ukanium hortatur Pius, ut in Petricovibus comitiis contra Hæreticos se strenue agat.** pag. 194. n. 5.
- Archiepiscopus Gheneensis Jacobus Vranckis.** pag. 204. n. 20. Eius ingenium. Ibid. Romani Pontificis autoritate ablecta, se summum, scilicet Principem confidit, ut cogitat. Ibid. Cum Compendionis religionis velum simulat. Ibid. Concilium Nationale solitus, in quo, Hæreticorum praefidio, fata institutiones ad exitum perdurat. Ibid. Prisum quandam Hæreticum consilium habet cum eoque, quæ meditabatur conuenienter. Ibid. Commonodum votis suis accedit Tridentini Concilii, de cogenda Provincialibus Concilii Decretum. pag. 105. n. 20. Petricovie indicit. Ibid. Ad illud Hæreticos invitat. Ibid. Commendatio rursum in Polonia Inter nuncii Apostolici solertia, machinatione, Usknelli delecta, ac jubente Rege, Synodi coactio in tempus aliud rejecta. Ibid.
- Archiepiscopus Gnievensis prævisi habuit opinionibus Regem Polonie.** pag. 205. n. 20.
- Archiepiscopus Gnievensis affectus apud Plium eximium religionis zelum; quo fini pag. 206. n. 21.** Pli ad ipsum Epistolam. Ibid. fraudibus suis Plium circuivit, mandatque libi à Pontifice evrat, ut Concilium Provinciale coxit. Ibid. Pius Concilium cogere ei mandat, ea tamen iuste, ut ipsi, & Nuncius, & Cardinalis Hofius interfuerint. Ibid. Epistola Pli ad illum. Ibid.
- Archiepiscopus Gosnium, Ecclesiam dimissore concamerat, ab eo mente revocare suud Pius, Epistolam ad ipsum scripta.** pag. 442. n. 60.
- Archiepiscopus Gosnus Gaspar Provinciale Concilium coxit.** pag. 203. n. 12.
- Archiepiscopus Gramentius Petrus Gatterus, Concilium Provinciale habet.** pag. 203. n. 12.
- Archiepiscopus Hibernus in vinculis in Anelia confititus, novis ab Elisabetha nominatis ad Episcopatum Pseudo episcopis, eonflantier manus impone re recusat.** pag. 217. n. 13.
- Archiepiscopu s Iconiensis Joannes Ceryphyllus Opusculum Nili Tellianicen sis Schismatici recilevit.** pag. 272. n. 57.
- Archiepiscopus Magdeburgensis Joachimus Frideri-**
- cus Brandenburgicus Lutheranistum amplectitur.* pag. 146. n. 43.
- Archiepiscopus Mechliniensis.** Vid. Cardinalis Granvelinus.
- Archiepiscopi Moguntini Danielis Epistola ad Plium,** qua beni acta in Augustinis conciliis Commendandi Legati recitat. pag. 137. n. 29.
- Archiepiscopus Narbonensis Simon Figeroux, contra Hæreticos di spusu, in disputatione Parisiensi à Duce Monpensiero habita.** pag. 238. n. 3.
- Archiepiscopus Neapolitanus Maria Carafa** maturè occurrerit, & supprimi novam Hebraeorum sectam Neapoli exortam. pag. 332. n. 61; & seq.
- Archiepiscopus Panormitanus Ottaviano L' sine Comes Epillolis ad Plium data, ad reformatas, concordandas Ecclesie sue res, ejus auxiliu implorat.** pag. 92. n. 188.
- Archiepiscopus Rolanensis.** Vid. Castagni.
- Archiepiscopus Salernitanus,** de non celebrito Provinciali Concilio apud Plium se excusat, Epistolam ad ipsum scripsit. pag. 39. n. 181. Pli Epistola ad ipsum, qui Concilium celebrare jubet. Ibid. Concilium celebrat. pag. 90. n. 183.
- Archiepiscopus Surrentinus Julius Pavels ad Margheritanum Austraciam Belgii Gobernarium, Pli Apolliticus Nuncius.** pag. 21. n. 26. Pli eiusdem nouisse cum Antisco Princeps agit, de Hæreticis Auriaci se recipientibus. Ibid.
- Archiepiscopum Surrentinum Julianum mittit Pios ad inquirendum contra Archiepiscopum Bisuntinum.** pag. 265. n. 45.
- Archiepiscopus Surrentinus Julianus Apolliticus Nunciulus in Belgium,** à Fllo missus. pag. 279. n. 27.
- Archiepiscopi Tellianicen sis Nili Opusculum de Primatu Papæ.** pag. 371. n. 33. In Florentino Concilio damantum, & à Bellarmino, & Archiepiscopo Iconensi rejectum. Ibid. à Flaccio Illico narrè corruptum. pag. 372. n. 33.
- Archiepiscopu s Tolentinus, Bartolomaeus Carezza** Harrela insulatus. pag. 288. n. 5. Abrahami Brovi. falsa narratio reicitur. pag. 259. n. 6. Fidelior multò Gabotii relatio. Ibid. Gabotii relatio, ex ipsi fententia in Caranzam à Pli Quinti successore Gregorio XIII. Ita promiscuataque confirmatur. pag. 290. n. 6. Petrus Camolanus hac de causa à Pio Quinto hoc anno, in Hispaniam missus. Ibid. n. 7. Cum quibus mandatis. Ibid. Eadem mandata Archiepiscopo Roffianensi, Epistola ad ipsum datum. pag. 291. n. 7. Tamquam Divino oraculo Rex Hispaniarum Pli obedit, & Caranzam tradit. pag. 292. Alia quadam in Gregorii fententia expounderunt.
- Archiepiscopu s Trevirensi Jacobus,** data ad eum Epistola, ad Cleri reformationem Plus incitat. pag. 144. n. 39.
- Archiepiscopus Elector Trevirensis,** in longum nimis consecrationem Episcopalem protraxerat. pag. 419. n. 20. Petiti à Fllo facultatem, ut in Augustinis conciliis consecrari posset. Ibid. Ea deinde Cardinalis Commendandi votum. Ibid.
- Archiepiscopus Valentini Martinus Ayala, Valentia Provinciale Concilium coxit.** pag. 203. n. 11. Item Synodus Diocesanam. Ibid. Io eo Pli laudes recenserunt. Ibid.
- Archiepiscopi Valentini Martini Ayala Epistola ad Plium,** qua Ecclesiastici libertati vini illatus, præciput in Beneficiorum distributione, dolet. pag. 295. n. 16. Ejusdem Archiepiscopi mors. 296. n. 17.
- Archiepiscopu s, & Episcopos Panoniae hortatur Pius,** ut Concilii Tridentini Decreta sive plant. pag. 165. n. 70.
- Archiepiscoporum, & Episcoporum Angliae ordinationes,** io Comitatu s Londoniis, anno 1566. coa-

- coactis, lecitim declarantur. pag. 220. n. 1. Unde ipsi ritè detrahebant Catholicos. Ibid. n. 2. Ceremonie in Sacrorum Ordinum collatione non servatae, quid efficiant. Ibid. Invalida Ordinatio, quenam sit. Ibid. & pag. sequent. f. 31.
- Archiepiscopi, & Episcopi Universi Hispaniae, & Lusitanie, ad Plum delati, quod in Provinciisibus Conciliis, contra A postolicam Sedem, Tridentinum Concilium, Ecclesiasticam libertatem, aliquia statuerint. pag. 293. n. 13. Ad eos Epistolam comonitoriam Pius feribit. pag. 294. n. 13. Ipforum fama religio. pag. 295. n. 15.
- Arianus Jo: Valentinus Gentilis. pag. 100. n. 203. Vld. Gentilis.
- Ariani eum Calvinistis, & Lutheranis, Varadini disputationem habent. pag. 167. n. 69. h. Joz Transylvanie Princeps praecepit. Ibid. Calvinistar nonnulli, in ipsis Principi gratiam Ariensis adhaerent. Ibid. Miros de Calvinistis, & Lutheranis Ariani triumphus agunt. Ibid. Neftandi colloquio Acta conferunt. Ibid. Juvenes mittunt, qui à Iudeis Christum proficiendi modum edificant. Ibid. Jacobo Paleologo Bibliam corrigendam prefatam faciunt. Ad hoc, ex Polonia Matthias quemdam, & ex Germania quemdam Homerum auctorunt. Gregorius Pauli pictas tabellas profert. Ibid. Vld. Varie in his disputatione.
- Ariani Ministri Georgius Elandrata, & Franciscus Davidis. pag. 167. n. 69.
- Arianus, ex Calvinista fit Joannes Transylvanie Princeps. pag. 167. n. 69.
- Arianus Hæreticus Gregorius Pauli, primus in Poloniam ex seculo invexit. pag. 168. n. 69.
- Ariano, & Anabaptistarum, & Polonia Regno Calvinista, & Lutherani elicere student. pag. 192. n. 1. Forum de defensione Cardinalis Hofius suscepit & cur. Ibid.
- Arianorum, & Anabaptistarum cum Calvinistis, & Lutheranis in Polonia disputatione. pag. 192. n. 3.
- Arianis, & Anabaptistarum contra Catholicos Calvinistos, & Lutherani in Polonia se jungere student. pag. 192. n. 2. Disputationem eam illis instituum. Ibid.
- Ariani in comitiis Petricoyensisibus proponere audent: An Christus fit Deus? pag. 199. n. 11. Cum tantæ blasphemie panas expetere neminem videat Hofius, comitia deserit. pag. 199. n. 11.
- Ariani contra Calvinistos, aliosque Hæreticos se impugnantes eodem argumento uti posse, quo Calvinista contra Lutheranos, Zuvingianos, aliosque Hæreticos usus est. pag. 200. n. 12.
- Ariani Lutheranorum discipuli. pag. 200. n. 12.
- Ariani Transylvani contra Christi Inscriptiorem Librum edunt. pag. 431. n. 41. Forum blasphemia. Ibid. In ipso libro tristola & sex argumenta conservant, quibus pueros minime baptizatos offendit mirisque, horrendisque vocabuli Baptismi Sacramentum proficiunt. pag. 432. n. 41.
- Arius universi Orbis iudicio reprobatus: pag. 193. n. 3.
- Afculanus, ad debellandos scelestos homines, Torquatum Comitem Pius mitit. pag. 61. n. 127.
- Afculanus Episcopus. Vid. Episcopus Afculanus.
- Affidem Joannem Jesuitum, Elbinge concionantem Hæretici laxis, & pomis impetuunt. pag. 438. n. 54.
- Avancos Franciscus, Episcopus Gratianopolitanus. Vid. Episcopus Gratianopolitanus.
- Avaritia, vel supfisionem declinat Fins. pag. 30. n. 72.
- Avaritia speciem omnem Pius devitat. pag. 74. n. 149.
- Precularum ejus dictum. Ibid.
- Audientiarum Pli prolixitas. pag. 9. n. 22.
- Audientiam pauperibus stolis diebus Pius dare conuevit. pag. 55. n. 15.
- Avenionem Hæretici occupare contendunt. pag. 250. n. 24. Eos detegit, meritisque suppliciis afficit Cardinalis Amiguiacus. Ibid. Regi Galliarum Multri subfidiis mitunt. Ibid.
- Avenionem in ditione, Hæretici suspecti duobus, amotis, in eorum locum Episcopum Carpentrensem, & alium subrogari Pius mandat, Episcopum ad Cardinalium Borbonium Legatum data. pag. 393. n. 33.
- Augustus Episcopus. Vid. Cardinalis Truxius.
- Augustus Comitis in longum pretracta, ob Danie, Sverie, fratreque Saxonum diffidit. pag. 6. n. 3.
- Augustum militum, qui comitiis interfit, Maximiliani Oratoribus repondit Pius. pag. 6. n. 3.
- Augustus Viodelicorum comitis à Maximiliano Imperatore iudicata. pag. 305. n. t.
- Augustus Viodelicorum in comitiis, de rebus ad religionem pertinentibus agi, Hæretici studeat. pag. 106. n. 2.
- Augustanus ad Conventum Pii Epistola. pag. 115. n. 10. non fuit tradita, & cur? pag. 116. Ibid.
- Augustana ad Comitis quasam se contulerint. pag. 116. n. 11.
- Augustus, Carnisprivi tempore, comitorum tempore quid actum fuerit. pag. 117. n. 11.
- Augustana in comitiis Capita proposita. pag. 117. n. 12.
- Augustanus in Comitis Maximiliani Imperatoris oratione. pag. 117. n. 12.
- Augustana comitia, quo tempore coeparent. pag. 117. n. 12.
- Augustanus in comitiis decreta auxilla, Maximiliano contra Turcas praefands. pag. 119. n. 12.
- Augustanus in comitiis quasam, iuxta Thessalum, Proteftationis facienda Pius dederit Commendando Legato mandata. pag. 118. n. 14.
- Augustanus in comitiis, caput de religione, & alia, inter tempus aliud reiecta. pag. 118. n. 13.
- Augustanus in comitiis glorium à Commendando Legato, fidelis, sinceraque relatio. pag. 119. n. 15. Unde, & quomodo accepta. Ibid.
- Augustanus in comitiis Catholici Principes confirmationem pacis, qua anno, 1555. inita fuerat, petunt. pag. 120. n. 15.
- Augustanus in comitiis Proteftationem nullatenus facienda Theologi censuerunt. pag. 120. n. 15.
- Augustanus in comitiis confirmatione Facis anni 1555. Tridentino Concilio præjudicium non afferre. Theologi censent. pag. 120. n. 15.
- Augustanorum comitorum occasione quæstiones plures propositæ, & Theologorum sententiae; videlicet Scipionis Lanecollori, Hieronymi Nastii, Petri Canisii. pag. 123. n. 17.
- Augustanorum comitorum res ad religionem spectantes, Commendandi Legari demum prudentia committuntur. pag. 134. n. 21.
- Augustanus in comitiis Commendandi Legari solertia. Hæreticorum molinaria exvertit. pag. 135. n. 23.
- Augustanus in Comitiis, quam præclarè Commendonus Legatus se gesserit, Petrus Canisius in Epistola ad S. Franciscum Borgianum refert. pag. 135. n. 24.
- Augustanus in comitiis, quam præclarè se gesserit Commendonus Legatus, Archiepiscopus Moguntinus in Epistola ad Plum refert. pag. 137. n. 19.
- Augustanus in comitiis, plura dicta, & facta à Cardinali Commendando Legato commentatur Thessalus. pag. 138. n. 30. Refelluntur. pag. 139. & seq. n. 31. & seq.
- Augustanus in comitiis, quanam contra Turcas subdia Maximiliano Imperatori data. pag. 160. n. 60.
- Augustanam Confessionem, quibus legibus Germanis Ferdin-

- Ferdinandus Imperator permisit . pag. 127. n. 16.
 Augustianam confessionem Hæretici Austriae , à Maximiliano frustra obtinere contendunt . pag. 189. n. 102.
- Augustianam Confessionem frustre à Maximiliano Imperatore Hungari obtinere student . pag. 430. n. 37.
- Augustianam Confessionem sequendi sibi facultatem factam , Hæretici Elbingenses jactant . pag. 438. n. 54.
- Aucta fole fit Deum colere , ut Diabolus non offendat . pag. 440. n. 56.
- Auricelius Princeps , *Godehardus de Nevers* , Pli literis respondens in vita religione suenda , Auriceli , se elaboratè , elaboraturumque pollicetur . pag. 91. n. 36.
- Auriacum Hæreticorum asylus . pag. 250. n. 25.
- Auricellarius *Anselmus* , à Galliarum Regina missus ad Plium , ut subdita contra rebelles Hæreticos ab eo inquireret . pag. 378. n. 8.
- Auricellarius , Pli nomine , cum Hispaniarum Rege , & Sabaudiz Duce , agit de auxiliis Galliarum Regi contra Hæreticos suppeditandis . pag. 386. n. 42.
- Austria comitiss. Vienna : à Carolo Austria Archiducē habita . pag. 164. n. 66.
- Austria in comitiss. Augustianam confessionem frustre à Maximiliano Hæretici pertinet . pag. 189. n. 102.
- Azima Rex in Isponia . pag. 300. n. 3.
- Ayala *Martinas* Vid. *Archiepiscopus* . Valentinus .
- B**
- Bajanensis Episcops . Vid. *Episcopus Bajanensis*.
- Bajus *Michael* cum *Josene Hasselio* Auctores errorum à Pio , Bullâ damnatorum . pag. 364. n. 12. Quinam fuerint , nempe diocli , & in specie , pili . pag. 265. n. 22. In lectione SS. Patrum verius . Ibid. Scolasticorum , quo ad loquendū modum , contemporanei . Ibid. De ipsi iuridice *Andreas Fabritii* relatio Ibid. Quo tempore errores suos spargere experient . Ibid.
- Bajus *Michael* , & *Jonnes Hasselius* eo tempore errores suos spargunt . quo Lovaniensis Universitatis præcipui Magistri abertam . pag. 26 c. n. 22. *Graves* ob id , in ea scandali . Ibid. Ab Universitatibus Parisiens . Salmasiens . , & Complutensi , adnotantur . Ibid. Bullâ edita à Pio V. damnantur . Ibid. Bajus non modò ens non corrigit , sed in pejus proficiens , circa Articulum iustificationis , Concilii Tridentini Decretum arrredit . Ibid. *Jodoci Tiletanii* de Bajo tellimoniun . Ibid. Aliud *Guillelmi Lindani* Episcopi Reremondensis . Ibid. In dubium vocatur , an Summissus Pontifex sit Universitas Ecclesiæ Pastor . Ibid. Bajus blasphemis pili , ac graves Viri calamitatis Belgii tribuerunt . pag. 366. num. 22. Bullâ Pli tanto modo remedium ineficax . Ibid. A *Bajanis* , imperiis Monachis tributar . Ibid. Varii calamitatis , & Universitatis aliquae , & ipsius Pontificis . Maximum impetrare audem . Ibid. Cancelaria statutus monere Bajus honestatus .
- Bail *Michaelis* scilicet , ac discipuli . 10. *Hasselius* , *Thommas Goseus* , aliquique , ex novis Magistris : *Iohannes Lenfantus Belleolius* . pag. 366. n. 22. Ejusdem impugnatores , quinam ? pag. 367. n. 22.
- Bail *Michaelis* vera effigies . pag. 367. n. 22. Ejus in errore pedis . Ibid. n. 24.
- Bajanæ propositiones à Pio Quinto damnatae à quisbus , quanto studio examinatae , ac perspicte . pag. 367. n. 24. *Gabrielis Gerberoni* Iansenitæ , impostura refutantur , ac refelluntur . Ibid. pag. ead. n. 25. Bajanæ propositiones , in Fostificium Bu-
- lis , nullo numero distinctæ . pag. 368. n. 26. De commate à Iansenitæ obiecio , ut earundem propositionum damnationem relificant . Ibid. n. 27. Ipsorum Iansenitarum calumniosæ arguments refelluntur . pag. 369. & seq. n. 27. 28. 29.
- Bajanæ propositiones , jani ab anno 1564. sub Pio Quarto examinatae . pag. 368. n. 25.
- Bajanæ propositiones , non omnes in ejusdem Libris contenta . pag. 371. n. 31.
- Bali processus , sub quo anno , quovè Pontifice confessi . pag. 371. num. 31. *Quinam* ei titulus . Ibid.
- Bali *Michælis Hypocrisis* . pag. 373. n. 35. Bullâ Pli se subiictere simulat . Ibid. n. 38.
- Bajanæ Vid. Iansenitæ .
- Balnei Comes à Pio præjudicium aliquid non accipit . pag. 65. n. 123. Erga illum optima Pli mens . Ibid.
- Balnei Comes Pio commendat , à Maximiliano Imperatore . pag. 66. n. 136.
- Balnei Comiti Oppida refilita , ea lege , à Pio , ut poterioribus Principibis non vendat . p. 67. n. 138.
- Banditi . Vid. Latrones .
- Baptismi , & Ordini Sacramenta ceremonias habent , quia non ad validitatem , sed ad solemnitatem spectant . pag. 320. n. 2.
- Baptismi Sacramentum , blasphemis pluribus ab Hæreticis in Disputatione Parisiensi impeditum . pag. 240. n. 5. & seq.
- Baptismi in collatione materiam necessariam Hæretici nonnulli non adhibent . pag. 355. n. 13. Ea de re Theodori Beza error . Ibid.
- Baptismum ab Hæreticis collatum , an reiterandum , juxta Spondanum , in Belgio dubitatur . pag. 355. n. 13.
- Baptismi ceremonias , ab Hæreticis prætermittas , suppleri volunt Insulæ Matronæ . pag. 355. n. 14.
- Baptismum , numquam iterandum Ecclesia tener . pag. 355. n. 13. Collatum ab Hæreticis , ratum habet . Ibid. Dubitatum , an materia necessaria in Belgio collatum fuerit ab Hæreticis ipsis . Ibid. Quid de ipsa materia tenet Beza . Ibid. Belgium dubium circa solas Baptismi Ceremonias se habuit . Ibid. n. 14.
- Baptismum parvorum , horrendis blasphemis Ariatal Transylvani , Libro edito , impetrare audent . pag. 431. n. 42.
- Baptismum iterandum ab Hæreticis collatum , Belgæ , an dubtaverint ? pag. 355. n. 13. Solas Baptismi ceremonias , ab Hæreticis prætermittas suppleri volunt esse ostenduntur . Ibid. n. 14.
- Baptismi ceremonias in Rusticorum Infantibus , ab Hæreticis prætermittas suppleri volunt Rafengenus . pag. 355. n. 14.
- Baptandi modum & orans Calvinisticum . Io: Monilius Episcopus Valentinus introducit . pag. 357. n. 34.
- Barbarius *Carols* , Hæreticus , Apostata Carmeliteanus ad disputationem à Duce Monceniero Luteræ habitan , invitatus . pag. 238. n. 3.
- Bartholomaeus *Ceranz* , Archiepiscopus Toletanus . Vid. *Archiepiscopos Tolerantius* .
- Bartholomaeus *Naufranda* Regis Arma frater , Iesuarum opera , Christianam fidem iuscepit . pag. 301. n. 3. Idols tota Regno evertit . Ibid. Gutundous cum Idolorum cultoribus à Bonzis inflatus in eum insurgit , & ferè Regnum eripit . Ibid. Mirs ejus in fide constans . Ibid. Divino frenis auxilio rebelles superat , & amissum Regnum recuperat . Ibid.
- Barzarus *Petrus Polonis* Regis , ad Plium , Oratoe missus . pag. 440. n. 58.
- Barzarus *Stanislav* Cracoviensis Palatinus , Hosii Cardinalis defensionem suscipit . pag. 167. n. 8.

- Baroenes Catholici contra Navarras Regiosm infungunt, Hæretici propagare conantem. pag.246. n.13,14. & seq.
- Bearne jus, in Hispanos transference Pius communis, ni à proposito Catholicos Infectandi Navarra Regia defulsa. pag.247. n.16.
- Betus, Episcopus Curiensis. Vid. Episcopus Curiensis
- Belgii Farochis, Consecularis, Didascalis quid mandatum. pag.267. & seq. n.t.
- Belgii Gubernatrix, Margarita, Duciella Parmentis Hispaniarum Rege mandante, Edictum vulgariter, quo priors contra Hæreticos Edicta renovatur, & Tridentini Concilii acceptatio præcipitur. pag.267. n.1.
- Belgii Inquisitoribus somme præscribitur, quam adhibeant, ut ab Hæreticis lie regiones illas sine oculum servent. pag.267. n.t.
- Belgici tumultus intium, occasione, Hispanies Inquisitionis timor. pag.268. n.2
- Belgicæ conjuratiois initio, & Auctores, qui, vel Geneva, vel in Germania adolescentes se hæreticas imbuuerant. pag.268. n.3.
- Belgæ nobiles conjurati, apud Auriacum, five Orangium conveniunt. pag.269. n.5. Bruxellas interduuntur. Ibid. In Senatu à Parmenti coacto Henricus Brendenodius, dico liberello, pro canibus orat. Ibid. Ferit, ut Legatio ad Regem mitti posuit, & interim Inquisitionis, & receatis Edicti executio suspendatur. Ibid. n.6.
- Belgæ Nobiles Conjurati ab initio septem. pag.269. illis, & aliis se adduno. Ibid. Sibi Urbes pertinuerunt, in quibus turbas concident. Ibid.
- Belgæ rebels, Unde Geulorum sibi nomen assumperint. pag.270. n.8.
- Belgarum nobilium conjuratorum in Hispaniam missi Legati, Marchio Bergensis, & Montaignus. pag.270. n.10.
- Belgæ mitius Edictum, pro religione proponi à Provinciarum Praefectis, Parmentis mandat. pag.271. n.10. Quodnam responsum dederint, Ibid. n.11. Nulla ex hoc Edicto utilitas, immo damnum. pag.272. n.12.
- Belgæ Nobiles, sedis iustum ad S. Trudonem convenientem habent. pag.273. n.14. Ad Hæreticos Gallos, Anglos, Germanos Levitatione infunduntur. Ibid.
- Belgæ Nobiles. Antwerpianum tumultuum oonfusile Auctores, frustra contendit Thysius. pag.274. n.16. 17.
- Belgij plures Urbes, & loca, in Sacrorum direptione, Antwerpense exemplum fecerint. pag.275. n.20.
- Belgij Provincia, Urbes, & loca, que in tuendis a vita religione, ascendoque Hæreticorum tumultu, excelluerunt. pag.276. n.21.
- Belgium à tribus Hæreticorum Sectis infectum. Calvinistarum, Coconfessionistarum, Anabaptistarum. pag.277. n.22.
- Belgij turba, quibus articulis, plerique in Urbibus, complicit. pag.278. n.24.
- Belgæ Nobiles federati, sibi meruentes Teneramus coguntur, variisque agitatis consiliis, nihil statuunt. pag.278. n.25.
- Belgicos tumultus, ut comprimat Margarita Parmentis, militem conferbit. pag.278. n.26.
- Belgit A postolicus Nunciis, Archiepiscopum Surrentious. pag.279. n.27.
- Belgium le quinque primis petiturum Philippus Hispaniarum Rex pollicetur. pag.279. n.28.
- Belgæ Nobiles, simulata ira, humanis iteris prosequitur Hispaniarum Rex. pag.279. n.28. sed quaeprimum in Belgium vecturum pollicetur. Ibid.
- Belgicum Philippi Hispaniarum Roris protectionem, quanto studio Pius curavit. pag.282. n.33. & seq. Et es non suscepta, que subsequunt sunt mala.
- predicit in Epistolis ad ipsum scriptis. Ibid. , & leg.
- Belgium cum exercitu petit Ferdinandus Albae Dux. pag.352. o.3.
- Belgium totum, ubique Hæreticis depulit, Ducisse Parmentis opera, præliaque traquillitati restitutum. pag.354. n.9.
- Belgarum dubitatio circa Baptismum ab Hæreticis collatum, in quo fuerit. pag.355. n.13. Fuisse tantum circa ceremonias ab Ecclesiis adhibitas, atque ab Hæreticis prætermittas, ostenditur. Ibid. o.14.
- Belgium ingreditur Dux Albanus, primeque ejus facinora. pag.355. n.15. & seq. Ejus iussu Comites Hornians, & Egmondianus, aliique in carcere trahi, pag.356. num.15. Arcem Antwerpia construit. pag.357. n. eodem.
- Belgi Nobiles, à Duce Albano in carcere trahi. pag.356. n.15. Evidenter seritate pertinet, tam nobilitas, quam piebei sagam arripuerat. & in Gallia, Anglia, aliquique se recipiuit. pag.357. n.15.
- Belgici tumultus confositi à Parmenti Ducilli, vel à solo Albani nomine denuo acecessi. pag.358. o.16. 17.
- Belgicorum tumultum unum remedium, ut Res se in Beigium conferret. pag.358. n.16. 17. 18.
- Belgæ indiscriminatio, tam Catholicis, quam Hæretici, omni levitate ab Albano Due, ejusque exercitu concutuntur: pag.359. n.19. De his Stradmann ad Cardinali Alexio. Epistola. Ibid.
- Belgarum maior de Ducilli Parmentis è Belgio distillu. pag.360. n.20. Eos ipsa ad fidem Catholicam servandum hostras. Ibid.
- Belgarum hæreticorum intermissionem ab exercitibus Ducilli Parmentis factum, ubi Pius nuncium accepit: I Septem Ecclesiarum Urbis, pro gratiarum actione iter suscepit. pag.360. n.21.
- Belgii Episcopi, Bajans doctrina imbuti, quid efficeret potuerint. pag.366. n.22.
- Belgii calamistes Bajans blasphemis adscripta. pag. 366. n.22.
- Bellantibus contra Infideles, et in prælio occubentibus Pius pleiarum delictorum indulgentiam elargitur. pag.448. n.67.
- Bellarmino Robertus Opusculum de Primitu Papæ Nil Telzonicensis, Archiepiscopi Schismatici rejecit. pag.372. n.33.
- Bellarmino Roberti Soc. IESU Theologie professoris, de Michaele Bajo iuridice relatio. pag.366. n.23.
- S. Benedicti, aliquorunque instituta improbat Caressechius, & cur pag.328. o.54.
- Beneficia plura, quam jure possent, Domesticos suos habere Pius noluit. pag.9. n.25.
- Beneficiorum collationes in titulis Cardinalium cooperantur, Pius fieri vetat. pag.11. n.29.
- Beneficium insignis. Ab Hispaniarum Rege pro Cardinali Alexandri oblatum, Pius recusat. pag.22. o.23.
- Beneficia obtinentes cum animarum cura, residere. Pius iussit. pag.18. n.47.
- Beneficia Ecclesiasticis probis, ut conferat, ab Episcopis, ubiqui locorum, eorum indicem ad se mitti jubet. pag.22. n.57.
- Beneficia, nisi ex Tridentini præscripto, conferit Pius vetat. pag.24. n.59.
- Beneficiorum regnati oces Pius non admittit. pag.24. n.59.
- Beneficiorum collationes, & de ipsis, Pii Constitutiones pag.25. n.59.
- Beneficiis Ecclesiasticis, simoniace obtinentes, Pius Constitutione percutit. pag.30. n.72.

- Beneficiorum Ecclesiasticorum distributio, à Laica potestate impie circumscripta. pag. 256. n. 17.
- Beneficiorum permutationis. seu resignationis dama & abusus auctor. Pius. pag. 305. n. 4.
- Beneficiorum in collatione, Cardinalium privilegia Pius abrogat. pag. 306. n. 67.
- Beneficiorum permutationes, seu resignations in Apollonius literis, qua ratione exprimendae Constitutione edita docet Pius. pag. 306. n. 5.
- Beneficiorum collationem, qua Hæretici obtinuerint, Constitutione edita Pius sibi reservat. pag. 307. n. 7.
- Beneficium Indemnitat, Constitutione edita confulit Pius, vel ab iis, qui ea obtinuerint, vel ab Apostolica Camera collectoribus. pag. 308. n. 8.
- Berchoniunt quidam novas excitare Antwerpianas turbas molitus. pag. 277. n. 23. Templum Deiparæ, ante directum, deinde Catholicis restitutum, occupat. Ibidem. Capitur, & seceleris, cum aliquot socii, poemata luit. Ibid.
- Bergius Maxmilianus Archiepiscopus Cameracensis. Vid. Archiepiscopus Cameracensis.
- Bergensis Marchia, à conjuris Belgis in Hispaniam missis. pag. 270. n. 10.
- S. Bernardi Libro de Consideratione in mensa Pius legi vult. pag. 8. n. 22.
- Bernardus Ræsueli. Vid. Episcopus Monaerstensis.
- Bezanis Psalmos Hæretici canunt. pag. 273. n. 14.
- Beza Theodore. Librum Hofii Cardinalis De iudicio, & censura Heidelbergensem, & Tigurinorum, ægerim fert. pag. 201. n. 14. Libris editis, & Syntagmatis missis, eum relivere studet. Ibid.
- Beza Theodore. Vid. Hæreticus Theodore Beza.
- Bibliopolis, quanam servanda quod ad Libros Pius prescriperit. pag. 45. n. 100.
- Bibliothecari Libros, nullo discrimine concludunt, liberantque Antwerpia Hæretici. pag. 274. n. 15.
- Biblia ab Ariani corrigenda traditur Iacobus Palestologo, Homero cuidam, & Mathia. pag. 168. n. 69.
- Binarius Alfonsus Ecclesiastarum Urbis visitator à Pio factus. pag. 26. n. 62.
- Biragus Renatus, Hæreticorum conjurationem Lugduni detegit, ac comprimit. pag. 250. n. 23.
- Bisuntius Ecclesiæ Capitulo. & Canonici significat Pius, eorum Archiepiscopo, at se Ronam conferret præcepisse. pag. 392. n. 31.
- Bisuntius Archiepiscopus. Vid. Archiepiscopus Bisuntinus.
- Blandrata Georgius Hæreticus Arianus. pag. 167. n. 69.
- Blasphemia criminis, quæ nam impositæ à Pio poena. pag. 35. n. 82.
- Boschi oppido, Pii. V. patriæ divinitus ejusdem in Pontificem electio renunciat. pag. 3. n. 9.
- Boschi oppidum, & alia pro consanguineis oblatæ, constanter Pius recusat. pag. 12. n. 34.
- Bona Ecclesiastica ne distrahentur, severè admodum vetat Pius. pag. 14. n. 38.
- Boncompagnus Hugo. Vid. Cardinalis Boncompagnus,
- Bononiad ad solutionem charitativi subsidii, pro Gallicarum Rege Pius hortatur. pag. 381. n. 13.
- Ad Bononienses hac de causa Episcopum Narniense mittit. Ibid. Bononia ad sexaginta milia nummum in Gallicanum bellum confert. pag. 382. n. 14.
- Bonzii Idololatriæ in Iaponia Sacerdotes. pag. 301. n. 5. in Chirillianum Regem insurgunt. Ibid.
- Bothuelli Vir impius, in Darlei Regis cædem, supernupclarum cum Regina Scotia consentit. pag. 392. n. 2. & seq.
- Bothuelli à Scotia Regina separare contendunt Hæretici; quæ arte. pag. 399. n. 13.
- Bothuelli libegum abire, cur Hæretici conjurati permiserint. pag. 400. n. 13. Ex comprehensis morte affectis fanulis suis, periculum sibi timens, in Orcadas primum, deinde se in Dianam recipit. Ibid. Morti proximus, Regina innocentiam fateatur. Ibid. Eiudem tellinionum Regis Diana auctoritate confirmatur. Ibid.
- Bothuelli fanuli ad supplicium perduci, Maria Regina Scotia innocentiam produnt. pag. 404. n. 20.
- Bourusian, Theutonici Ordinis ditionem, Albertus Brandenburgicus occupat. pag. 210. n. 27.
- Bracarense Concilium, Vld. Concilium Bracarense.
- Brandenburgicus Joachimus Fridericus, Lutheranismo Ecclesie Magdeburgensem tradat. pag. 146. n. 43.
- Branspergense Seminarium, à Cardinali Hofio fundatum. pag. 426. n. 48. Ibid. ortum cum Elbingensis bus dissidiuum. Ibid. & seq.
- Brenderodus Henricus conjugatorum Belgarum nomine in Senatu orat, petique, ut Edicti à Parmensi vulgari, & Inquisitions executo suspendatur. pag. 269. n. 6.
- Brenderodus Nobilius Belgrum sederatorum Princeps, sua ditionis Oppidulum, Viana munip. pag. 278. n. 25. Orangius ei tormenta bellica submittit. Ibid. Ultrajectinos vexat. Ibid. Imago eius Geusio habitu. Ibid. Olanda Conjuratum ambit. Ibid. Exturbatur, & in Germaniam profugus infelicitate obit. Ibid. pag. 279. n. 25.
- Brenderodus, à Comite Megemo, in Viana oppido obsidetur. pag. 352. n. 5. Viana elabitur. Ibid. n. 6. Amfelodamo discedere competitur. pag. 353. n. 9.
- Breviarium Ronanum. Vid. Ronnum Breviarium.
- Briacci Comes, Pii vietus liberalitate, ad tuendam Anconam se consert. pag. 60. n. 167.
- Brunsvicensis Dux. Vid. Henricus Lulus.
- Bubali Pauli Domus pauperibus infirmis refecta; ejusdemque eximia in eos charitas. pag. 73. n. 147.
- Buchananus Georgius quiniam fuerit, Scriptorum Catholicorum tellinio pag. 216. n. 4. Quisnam Hæretici Gulielmi Camdeni. Ibid. Eius Libri, ad Ordinibus Regni Scotia damnati. Ibid. & iterum, ob illata damnatione tota Britannia, Academia Oxoniensis decreto proscripti. Ibid. n. 4. Scriptis in gratiam Moravii, Regina Maria fratre Nothi. Ibid.
- Buchananus ponitet Marian Scotia Regina maledictis lacefusile, coram Iacobo Rege, ejus filio. pag. 216. n. 4.
- Buchananus Georgius librum edit de jure Regni apud Scotos. pag. 401. n. 16.
- Buchanano educandus traditur Iacobus Marie Scotie Regina filius. pag. 404. n. 23.
- Bulla in Cora Domini excommunicationem incurrit, quod literis Apollonius obseruit, Pii nomine à Strongulenium Episcopo, Neapoitan Proregi denunciat. pag. 334. n. 66. Absolutionem ipse petit à Pio, et imperat. Ibid.
- Bulla Pii, qua Michaelis Baii sententia damnantur. pag. 361. et seq.
- Bulla, qua Michaelis Baii errores damnantur. Jesuvarum, et Minoritarum fraudibus extortam, Ianenfiliæ contendunt. pag. 364. n. 22. Errorum in ea damnatorum Auctor, unâ cum Bajo Ioannes Hassilius, fivè à Lovanio. pag. 364. n. ut supra.
- Bulla Pii inefficax remedium Bajano, seu Ianenfiliico morbo. pag. 366. n. 20.
- Bulla Pii, contra Bajum, quanto studio, ac diligentia exarata. pag. 367. n. 24.
- Bulla Pii contra Bajum, propositiones eiusdem nullo numero distinguunt. pag. 368. n. 26. sed, nec ullo comate. Ibid. n. 27. Quid ex his Ianenfiliæ elicieant resertur, & refellitur. pag. 369. & seq. n. 27. & seq.
- Bulla Pii contra Bajum Originale, ubi servatum. pag. 369. n. 29.

- n.29. Ejusdem Bulla: primum Autographum ubi & quomodo, à Cardinali de Lugo vissum. pag.370.
 n.29. Gerberoni mendacia deteguntur. Ibid. n.30.
 Bulla dampnans Baii errores, cur ipsius nomen retinat. pag.372. n.34.
 Bulla Pii contra Baium executo Cardinali Granvellano, & ab hoc Maximiliano Morillonio, Generali suo Vicario, demandatur. pag.373. n.38. Bajus ei se subiucere simulat. Ibid. Lovoniensis Academia alacriter. ac reverenter eam suscipit. Ibid. Errorum ignis ab ipsa magis sospitus, quam extinximus. pag.374. n.38.
 Bisudicis Regium praesidium admittere compellitur. pag.353. n.7.

C

- S. Cæcilia Virg. & Martyr. Ecclesia & Monasterium Faventia. pag.455.n.84. & seq.
 Calibus Hæretici holles & Thuanus. pag.37. n.86. & seq.
 Calibus Presbyterorum abstulisse, melius censuit Hæreticus Carnefiechius. pag.329. n.54.
 Corremonti Baptifini. Vid. Baptifinus.
 Ceremonia in Sacramentorum collatione, alia apud Graecos, alia apud Latinos. pag.220. n.2. Qui eas prætermiserit, à Tridentini Concilii Canone percurretur. Ibid.
 Cæsaragustanum Concilium. Vid. Concilium Cæsaragustanum.
 Cæsaragustanum Archiepiscopus. Vid. Archiepiscopus Cæsaragustanus.
 Cæsius Petrus Donatus. Vid. Episcopus Narniensis.
 Caligarij Jo: Andreas cum legationis insignibus, ad Cardinalem Commendonum missus. pag.107. n.5.
 Caligarij Jo: Andrea patria, & munia. pag.119. n.15. & seq.
 Caligarij Jo: Andrea Epistola ad Commendonum, qua certiore de his, qua cum Pio egerat, reddit. pag.120. n.15.
 Calvinistarum, & Lutheranorum disputatio cum Arianis Varadini habitæ: pag.168. n.69. Calvinista nonnulli, in Principiis gratiam, Arianismo adherant. Ibid.
 Calvinistum, ad Arianistum, & Mahometistum gradum exstere, Calvinista Arianis accedentes satent. pag.168. n.69.
 Calvinistas contra, & Lutheranos, Cardinalis Stevulai Hofii consilium, de non pellendi, è Polonia Regno Arianis, & Anabaptistis. pag.192. n.1. Illud sequuntur sunt alii. Ibid. Arianistum potius, quam Calvinistum, & Lutheranistum retinendum cenfer. Ibid.
 Calvinista, & Lutherani, è Polonia Regno Trideistas, & Anabaptistas ejici curant. pag.192. n.1. Forum consilia Cardinalis Hosius evertit. Ibid.
 Calvinista, & Lutherani Percovicensium conciutorum decreto perculsi, cum Arianis, & Anabaptistis rationem aliquam concordia contra Catholicos inventire student. pag.192. n.2. Disputationem cum illis instituunt. Ibid.
 Calvinista, & Lutherani, non aliis, quam Catholica Ecclesia. videlicet Patrum auctoritate, Conciliorum decretis, Trideistas five Arianos reiicere potuerunt. pag.194. n.3.
 Calvinista, & Lutherani, mendaces à fennet, veraces contra se pag.194. n.4.
 Calvinista, & Lutherani, in disputatione Polonica, contra Arianos, Nicenam Concilium non adveniente, sed tantum Trinitatis fidem confirmans, astrinxerunt. pag.193. n.3. Eandem, ex Sacris Scripturis comprobant. Ibid. Item ex SS. Patrum testimoniis. Ibid. Item, ex Ecclesiastica historia. Ibid. Magis animis, ab Arianis divisus, ex disputatione cum eis habita, discedunt. pag.194. n.3.
 Calvinista, cum Sacrificium sustulerunt, DEUM negeaverunt. pag.199. n.12.
 Calvinista, & Lutherani contra Principes in Germania, & Gallia tumultus excitarunt. pag.200. n.12.
 Calvinista, & Lutherani pellendos è Polonia Arianos contendunt, quod unus ex illis non nisi unum Regem habere dixerit, & hunc Crucifixum. pag.200. n.12.
 Calvinista cuiusdam, in Lutheranos, & alios Hæreticos argumentum in Colloquio Maulbroni habito. pag.200. n.12. Eodem utitur, contra Calvinistas Hosius Cardinalis. Ibid.
 Calvinistarum, ac Lutheranarum Pseudo - Ecclesiasticorum Pseudo - Episcopi, novis Pseudo - Episcopis Anglis manus imponere recusat. pag.237. n.13.
 Calvinista Antwerpia primarium B. MARIE Templo occupant. pag.274. n.15.
 Calvinista Belgium iue sua insciunt. pag.277. Tempia duo Antwerpia: adificant. Ibid. Coeteris Hæreticis rejeclis, Gandava soli recipiuntur. pag.278. n.24.
 Calvinista, in Conventiculo cum Lutheranis, Antwerpia habito, prevalent. pag.285. n.38.
 Calvinista Theutonici suam Confessionem edunt; quo titulo. pag.286. n.38.
 Calvinistas inter, ac Arianos disputatio Varadini habita. Vid. Varadinensis Disput. & Ariani.
 Calvinista. Vid. Hæretici Calvinista.
 Cambianum Melitenium apud Pium Orator. pag.83. n.172.
 Cameracensis Urbis in religione servanda præclarum studium. pag.286. n.39.
 Cameracense Capitulum, reformationi, quam Archiepiscopus ejusdem inire volebat, Indultum quoddam obiicit. pag.353. n.7.
 Cameracum, proprio Episcopo restitutum. pag.353. n.7.
 Cameracensis Conventus, quidvè in eo, circa Baptisma, aliaque Sacraenta, nec non Tempora, Imagines, Reliquias, actum fuerit. pag.355. n.14.
 Candelarum Purificationis Deiparae Fæsto benedictrum, miracula. pag.450. n.71.
 Canisii Petri Comendono Legato, à Pio conies datum. pag.109. n.7.
 Canisii Petri votum in Augustanis comitiis. pag.128. n.18. Aliud ejusd. pag.129. & seq.
 Canisii Petri Episcola ad S. Franciscum Borgiam degredi à Comendono Legato in Augustanis comitiis. pag.135. n.24.
 Canonorum Regularium S. Salvatoris Generalem, magistrum abrogat Pius, ob petitam scapularis dimissionem. pag.33. n.76.
 Capitulum Lafuricense Hæreticum Episcopum numeris sui admonet. pag.28. n.34.
 Cappucini Fratres, ad Minimorum transfire, Constitutio ne à Pio edita prohibentur. pag.322. n.34.
 Caprarie Comitatum, quod juris Apostolicae Sedis esset, tradere Polidoro Castello Pius recusat. pag.66. n.137.
 Captivos Christianos benignè excipit Pius. pag.70. n.144.
 Carafa Jo: Petrus Cardinalis Pium. V. S. Officii Comilliarium eligi curat. pag.6. n.15. creatus Pontifex, Neptene, & Suri Episcopum, ac demum S.R.E. Cardinalem creat. Ibid.
 Catafarum causam cognosci Pius imperat. pag.64. n.30.
 Carafa Antonius, ob præclaram virtutem, à Pio Cardinalis

INDEX RERUM.

465

- Dinalis crēatur . pag. 64. num. 32.
- Carafas erga gratum se exhibet Pius . pag. 64. n. 32.
- Carafas, ut se gratum Pius ostenderet, iūlitiae fines minime excedit, pag. 67. n. 139. & seq.
- Carafa *Marius*. Vid. Archiepiscopus Neapolitanus.
- Caracciolum *Galeatus* Hæreticus confuetudinem cum Petro Carnificio Hæretico Neapoli habet. pag. 325. n. 39.
- Caraciolum Antonius Hæreticus. Vid. Episcopus Trecentis.
- Cardinalis Alexandrinus, Pii. Ex Sorore nepos creatur. pag. 12. n. 30. Coactus Pius ipsum promovit. Ibid. n. 22. familiam ejus Pontifex designat. Ibid. n. 33. paucos redditus ei tribuit. Ibid.
- Cardinali Alexandreino titulum S. M. supra Minervam Pius tribuit. pag. 14. n. 37.
- Cardinalis Alexandrinus à Melitenibus religionis Protector eligitur. pag. 87. n. 179. & seq.
- Cardinalis Alexandrini, Pii nomine scripta Epistola ad Cosmum Florentiam Duxem, pro tradito Hæretico Carnefeca. pag. 98. n. 195.
- Cardinalis Alexandrinus, per Epistolam, à Fr. Jo: Stratmano Dominicano, de Belgicorum tumultibus, Hæreticorumque sceleribus certior redditur. pag. 276. n. 23.
- Cardinalem Alexandrinum, Epistola ad ipsum datum monet Stratmanus, Belgicorum tumultuum unicum effi remedium, Regis in Belgium adventum. pag. 358. n. 17.
- Cardinalis Alexandrinus docetur à Jo: Stratmano de saevite in Belgis indiscriminatis, Catholicos & Hæreticos, Albani Ducis, & exercitus ejus. pag. 359. n. 19.
- Cardinalem Alexandrinum monet Star Elmanus de Duciâ Parmensis è Belgio discelli. pag. 360. n. 30.
- Cardinalis Alexandrinum, quatuor ad ipsum datis Epistolis urget Fr. Joannes Stratmanus, praefacultate ab solvendo Hæreticos respicientes in Belgio, in foro conscientie. pag. 374. n. 40. & seq.
- Cardinali ab Altamps *Marcus* juber Pius, ut Helueticos per eos in sui Seminario recipiat. pag. 102. n. 208.
- Cardinalis Arminiacus, in legatione Avenionensi Caroli Cardinalis Borbonii collega. pag. 250. n. 24. Hæreticos Avenionem occupare tentantes, detegit, & punit. Ibid. Scipionem Vimercatum ad Gallicarum Regem mittit, ut perlicitant Urbi subdida mittat; & obtinet. Ibid. Hæreticorum, qui in ditione Auriaci se recipiebant, molinina timer. Ibid. n. 25. Apud Plum accusatur. pag. 252. n. 26.
- Calumnias ei illatas delero studet Paulus Episcopus Carpentrensis. pag. 251. & seq. n. 27. Calumnias alias, Pise Epifolia ad eum data delet. pag. 253. n. 29. Legationis munus Pius ei confirmat. pag. 253. n. 30.
- Cardinalis Robertus Bellarminus. Vid. Bellarminus *Robertus*.
- Cardinalis Hugo Boncompagnus, pro Causa Caranza, à Pio Quarto in Hispaniam Legatus missus. pag. 289. Postea Pontifex, in ipsum sententiam protulit. pag. 289. n. 5.
- Cardinalis Hugoni Boncompagno, nulla mandata à Pio Quinto, in causa Caranza, Archiepiscopi Toletani data. pag. 289. n. 5.
- Cardinalis *Carolus* Borbonius Avenionensis Legatus. pag. 250. n. 24.
- Cardinalis *Carolo* Borbonio, Avenionensi Legato, Plus mandat, ut duobus Hæretis suspiciti amotis, in eorum locum alii subrogentur. pag. 393. n. 33.
- Cardinalis Borromaeus *Carolus* auctor creationis Pii V. in Suannum Pontificem. pag. 1. n. 1.
- Cardinalis Borromai ad Henricum Lusitanum Cardinalem, de Pi IV. creatione, Epistola. pag. 4. n. 11.
- Cardinalis Borromeus ad suam residentialiam statim revertitur. pag. 18. n. 51.
- Cardinalis Borromeo juber Pius, ut Helueticos pueros in suis Seminaris admittat. pag. 101. n. 205. Helueticum Seminarium Mediolani Borromeus influit. Ibid.
- Cardinalis Borromeus Concilii Provincialis Mediolanensis Apostolicam approbationem obtinet. pag. 103. n. 209. Mediolanum revertitur, & exemplo Pii, familiam componit, ac reformationem operari dat. Ibid. n. 210. Difficultates in reformatione offendit. Ibid., & seq.
- Cardinalis Borromeus Litanias minores, triduo ante Ascensionem, Mediolani restituit. pag. 105. n. 214.
- Cardinalis Borromei Epistola ad Hosium Cardinalem, qua ejusdem, & Commendoni Cardinalis judicio cogendum, vel non, in Polonia, Provinciale Concilium, committit. pag. 205. n. 20.
- Cardinalis Borromei de Achille Statio, ad Cardinalem Portugallia Infante Epistola. pag. 320. n. 56. Ejusdem r. de eodem Statio, ad ipsum Cardinalem Epistola ali. Ibid. n. 57.
- Cardinalem Borromaeum inter, ac Gubernatorem, & Senatum Mediolanensem, de jurisdictione controversia. pag. 339. Jo: Paulus ab Ecclesia Romanam missus, ubi Pontificem, ac Cardinales Borromeo favere intelligit, Roma discedit. Ibid. Borromeus idem anathemate ferit nonnullos Regios Ministrorum, Fratidemque, ac Senatum Mediolanensem in ius vocat. pag. 340. n. 73. Convenit à Serlavio Marchione, ab Hispania mitto, blanditiis, a minis. Ibid. n. 74.
- Cardinalis Borromeus. Humiliatorum Ordinis reformationi manuu admovit. pag. 340. n. 74. Ejusdem Ordinis protector. pag. 341. n. 74. Per Ornamentum frustrâ reformare contendit. Ibid. Adiunxit Plum de hujusmodi reformationis necessitate. Ibid. Pii Constitutio, qua reformatio statuitur, ac mandatur. Ibid.
- Cardinalis Borromeus Helvetiorum sua Diocesis Valles visitat. pag. 345. n. 79. Corpus S. Nici Eremitæ decennio collocat. Ibid.
- Cardinalis Odetus Caillillonius, Hæreticus, à Pio Quartu Carpinatru, alli sive Beneficiis, Officibusque privatis pag. 258. n. 35. Pio V. instanti, à Regio Consilio, excluditur. pag. 262. n. 40. Cardinalium, quem resumpliter habuit, gelare prohibetur. Vid. Caillillonius *Odetus*. Ibid.
- Cardinalis Gaspar Cervantes de Gaete, olim Archiepiscopus Salernitanus. pag. 80. n. 183.
- Cardinalis Commendonum ad Comitia Augustana. Pius Legatum suum creat. pag. 107. n. 4. A. Io: Andrea Caligario legationis insignia Commendonus accipit. pag. 107. n. 5. A Truxio Cardinali purpureum Galerum, Ibid. Ejus, ex Polonia iter. Ibid. n. 6. Maximiliano Augustam petenti studio occurrit. Ibid. Ab Alberto Bavaria Duce, una cum Maximiliano hospitio excipitur. pag. ead. & seq. 108. Una cum eodem Alberto & cum ipso Maximiliano, de rebus Religionis agit. Ibid. Nuncium de novi Pontifici creatione accipit. Ibid. Pluribus Plum apud Maximilianum commendat. Ibid.
- Cardinali Commendono, Roma, Legationis Theologos mittit Pius. pag. 109. n. 7.
- Cardinali Commendono, Legato, quanam protestationis facienda in Augustanis comitiis mandata. Pius dederit, juxta Thuanum. pag. 118. n. 14.
- Cardinalis Commendonum ad Plum, Andréam Caligarium Augustam mittit, pag. 119. n. 15,
- Cardinalis Commendono gelorum in Augustanis comitiis, fidelis, sinceraque relatio. pag. 119. n. 15.

Car-

Ooo

- Cardinalis Commendonus acepit, an approbatio recessus anni 1555. Concilio Tridentino praejudicaret, ad Plurimorum relicit. pag. 121. n. 15.
- Cardinalis Commendonus in Augustinis comitis Legatus, non nisi unum conditione protestationis facienda, mandatum à Pio accepit. pag. 122. & seq. n. 16.
- Cardinali Commendono Legato proposita à Theologia vota, quo ad confirmationem recessus anni 1555. & protestationem in Augustinis comitis faciendam. pag. 123. n. 17. & seq.
- Cardinali Commendono in Augustinis Comitis Legato, religiosa res omnes demum Pius committit. pag. 134. n. 22.
- Cardinalis Commendoni gesta in Augustinis comitis refert Petrus Canisius in Epistola ad S. Franciscum Borgiam. pag. 135. n. 24. Protestationis mentu Germanos in officio continet. pag. 136. n. 25.
- Cardinalis Commendoni in Augustinis comitis placata solertia. pag. 135. n. 23. Omnes Hareticorum status, & molimina evertit. Ibid. & seq. Professionem Tridentini Concilii fieri curat. Ibid.
- Cardinalis Commendonus in Augustinis comitis, domi sua Catholicorum Principium eternum cogit. pag. 136. n. 26. Oratio ad eos habita. Ibid. Ad Concilium Tridentinum suscipiens hortatur. Ibid. n. 27. Ejus hortatio, quod dogmata suscipiantur. pag. 137. n. 28.
- Cardinalis Commendoni Legati in Augustinis comitis gesta in Epistola ad Plum recitat Archiepiscopum Moguntiensem. pag. 137. n. 29.
- Cardinali Commendono, perperam à Thuano in Augustinis comitis tributa. pag. 140. n. 30. Refelluntur. pag. 139. n. 31. & seq.
- Cardinali Commendoni, pro Germanorum Ecclesiasticorum reformatione conatus hanud Ireni. pag. 146. n. 43.
- Cardinalis Commendoni acta de Electo Colonensi, mandato Pii; perperam à Thuano relata. pag. 152. n. 44.
- Cardinalis Commendonus Legatus Maximiliano Imp. comitis Augustanis explicitis, pecuniam à Pio contra Turcas miliam, tradit. pag. 162. n. 63.
- Cardinali Commendono Legato, an in Augustinis comitis, de scdere contra Turcas agere Pius imperaverit. pag. 188. n. 100.
- Cardinali Commendoni constans in comitis Percovensibus, nil aliud efficer poterant, nisi ut eiusvis lecta Haretici externali Ministris, Polonia pellerentur. pag. 192. n. t.
- Cardinalis Commendonus, dum Nuncii Apostoli munere in Polonia fungitur mira solertia cum Archiepiscopo Gneisenau agit. pag. 204. n. 20. Ejus eum Hareticis machinatione disensuunt. Ibid. Ab ipso, Petricovici Synodus iudicii patitur. pag. 205. n. 20. Ejus studia omnis, per Nicolaum Volkolum Episcopum Chiovientensem evertit. pag. endem.
- Cardinalis Commendoni studium, in evellendis pravis opinionebus ex animo Polonae Regis. pag. 205. n. 20.
- Cardinalis Commendoni iudicio comitis Provincialis Synodi in Polonia coctio. pag. 205. n. 20. Ejus Opera à Rege prohibetur. Ibid.
- Cardinalis Commendoni Epistola ad Cardinalem Alexandrum de Germanie Episcopum, consecrationem suscipientibus. pag. 419. n. 21.
- Cardinalis Gambara, existit morbo siveiente, Infirmorum cura à Pio practicatur. pag. 73. n. 147.
- Cardinali Granvellano Archiepiscopo Mechliniense, cum facultate subdelegandi demandat Pius executionem Bulle contra Bajum. pag. 173. n. 28. Granvallianum Vicarium suum Generalem ad id causum eligit, nempè Maximilianum Morillonum. Ibid.
- Cardinalis Hofii gratulatoria ad Pium, de sua creatione. pag. 20. n. 54.
- Cardinalis Hofius palam Polonia Regem reprehendit, quod sibi dicari Hareticorum Libros permittat. pag. 103. n. 19. Obid Hiapanes Legationis minus deferat. Ibid. & seq.
- Cardinalis Hofii dictum, de Ecclesiasticorum resorcepit. matrone. pag. 145. n. 41.
- Cardinalis Hofius coactus Cardinalitatem dignitatem ac pag. 197. n. 8.
- Cardinalis Hofius ad Petricoviensis consilia se confert. pag. 196. n. 7. Hareticorum in ipsum infidus, ut vel Cardinalatu exuerent, vel in Regno pellerent. Ibid. n. 8. Ab ipis insequendu Hofius, non desilit. pag. 197. Forum comments, & accusatores relicit. Ibid. Stanislav Barzios Cracoviensis Palatinus ipsius defensionem suscipit Ibid. Haretici Ariani, & Sacramentarii inter die difficultates, ipsius feotentia, judicioque se fustint. Ibid. Contra omnes pronuntiat quod omnes Christum negant. Ibid. Regi aliquam inter Catholicos, & Hareticos pacis, & reconciliacionis rationes inire cupienti valide fere opponit. Ibid. Hareticos, non pacem sed diffidit querere ostendit. Ibid. Unam eadem viam pacis, eaque ut ad S. Catholicam Romanam Ecclesiam revertantur pag. 198. Sententiam eorum improbat, contendentium, ut Concilii Tridentini Decrets in consilio examinarentur. Ibid. Reis minus non esse, vel Lectorum, de rebus Ecclesiasticis agere dicit. Ibid. Rex, & Senatus loquenter mirantur. Arianiorum perculsi blasphemis, Consilia deserit. pag. 199. n. 11. Literis Regem numeris sui commonet, absens. Ibid. Eius ad Archiepiscopum Gneisenau Epistola. pag. 199. n. 12.
- Cardinalis Hofius Calvinistarum, & Lutheranorum fraudes detegit. pag. 199. n. 12. Maris laborandum de prodigianis Calvinistis, & Lutheranis, quam Ariani center. & cur? Ibid. De his Librum componit magna erasurentione à Catholicis, ab Hareticis vero summa indignatione exceptius. pag. 201. n. 14. Procinat Calvinistis factam injuriam Theodorus Beza, suuilliam ab Hofio notantem repellere fluidet. pag. 102. Domi sua, religionis aelo Nobilium filiorum educandos suscipit. pag. 102. n. 15. Calvinistarum, & Lutheranorum conatus tandem eludit. Ibid. n. 16.
- Cardinali Hofii Liber. De iudicio, & censura Heidelbergium, Tigurinorumque Ministrorum. pag. 201. n. 14. In libro hoc conferendo, ad Orationis praefidium configit. Ibid. Mira eius a sensibus alienatione. Ibid. Se animis, non suribus scribere proficitur, & ornatus, & defectatlonis poftremus ducere rationem. Ibid.
- Cardinali Hofii iudicio comitis coctio Provincialia Synodi in Polonia. pag. 205. n. 20.
- Cardinali Hofio, Epistola ad ipsum data, praecepit Pius, ut ad Concilium ab Archiepiscopo Gneisenau coendum se conferat. pag. 205. n. 23. Endem in ipso Concilio, Epistola altera, suum, & Sedi Apostolice Legatum creat. pag. 209. n. 23. Epistola autem alteram uns cum Czechiis mitit, ut in Polonicam Linguan transferri curet. pag. 209. n. 24.
- Cardinali Hofii Epistola, in qua de Sambianensi, & Pomeiranensi Episcopatus, Hareticis traditis, queritur, pag. 212. n. 30. Novos pleudo episcopos de seribit. Ibid.
- Cardinali Hofii, ad Senatum Colonensem Epistola, qua gratulator Hareticum est, in Urbe confilere possum non esse, & in religioso studio confundit. pag. 410. n. 11.
- Cardinalem Hofium certiore reddit Senatus Coloniensis, se in religione tuenda oxime studium colaturus. pag. 415. n. 12.

INDEX RERUM.

467

- Cardinalis Hosius Polonia Regem, à bello cum Mo scovitis revocare studet, quod initius, quam par ester cum Hæreticis se agens, rite DEUM timere deberet fratum. pag. 435. n.37.
- Cardinalis Hosii sum Elbingenibus quanam causu fuerit. pag. 436. n.48. & seq. Seminarium nempe Branpergenle. Ibid.
- Cardinalium Holum certiori reddit Sigismundus Augustus Polonia Rex, de misso à se, ad redi gendos in ordinem Elbigenenses, Ioanne Kofckā; Epistola ad ipsum scripta. pag. 438. n.54.
- Cardinalis Hosii ad Ioannem Demetrium Soli Kouulf kii Reginū Secretarinn, ut palam se Cathol ium profiteatur. pag. 439. & seq. n.55.
- Cardinalis Hosius ad Catholicum fidem Hæreticos re vocare studet. pag. 440. n.57.
- Cardinalium Infanteum Portugalie, Epistola ad ipsum data, Pius monet, ne abalenati se à animi, sus picionem admittat; rationeque reddit cur ad te confugientes pro officio benignè aures pra ebuerit. pag. 317. n.18. Vid. Sebalianus Port galie Rex.
- Cardinalium Purtugallie Infantem, Epistola ad ipsum data, de preclara Achillis Stati eruditione, ac virtutibus, monet S. Carolus Borromeus. pag. 330. n.56. Alia de eodem Statio ad ipsum, Borromaei Epistola. Ibid. n.57.
- Cardinalium Portugallie Infantum facultatem tribuit Pius Monasteria quadam in Seminaria eorum qui in Indias mittendi essent, convertendi. pag. 443. n.61.
- Cardinali Carolo à Lotharingia, Epistola ad ipsum scri pta, significat Pius, pecuniam Galliarum Regi, & subsidia alla misse ac paralle. pag. 388. n.25.
- Cardinalis de Lugo primum autographum Bullæ PII Quinti contra Bajum vidit. pag. 370. n.29. Gerberoni mendax relatio reicitur. Ibid. n.30.
- Cardinalis Saracenus Proctector Domus Catechumenorum à Pio creatus. pag. 50. & seq. n.110.
- Cardinali S. Severina primario Inquisitori, exhibet Doctor Andreas Fabritius relationem de Michaë le Bajo, à se conspicuta. pag. 365. n.32.
- Cardinalis Truxius Augustana Episcopus, galerum purpureum Cardinali Commendono tradit. pag. 107. num. 5.
- Cardinalis Othonis Truxi præclaræ merita, ac gesta recitat, in Epistola ad Pium scripta, Albertus Bavariae Dux. pag. 137. n.49. & seq.
- Cardinalis à Turno Procellum in Gallia contra Va lentinum Episcopum confectum Romani mittit. pag. 257. num. 34.
- Cardinalis creator Pius V. à Paulo IV. pag. 6. n.XV.
- Cardinalis creator à Pio, Antonius Carafa. pag. 64. num. 32.
- Cardinales tenuioris census effusæ succurrunt Pius. pag. 6. n.XVII.
- Cardinalium Conclavitas copiosè remunerat Pius. pag. 7. n.XVII.
- Cardinalium in tirlus reservationes collationum Be neficiorum fieri. Pius prohibet. pag. 11. n.29.
- Cardinalium franchitias, Pius auferit. pag. 11. n.29.
- Cardinales se semper auditurum Pius, pollicetur, pag. 11. n.28.
- Cardinalibus facta à Pio in primo Consistorio concio; pag. 11. n.XXVIII.
- Cardinales, de futuro Pontifice agentes, severè ad modum Pius increpat. pag. 14. n.39.
- Cardinalium titulos Pius auger. pag. 14. n.40.
- Cardinales Roma commorantes, licet Consistorio absentes, titulos optare posse Pius decernit. pag. 15 num. 41.
- Cardinalium Collegii gratias, nisi per fabas fieri Pius decrevit. pag. 15. & seq. n.41.
- Cardinales alieno aere gravatos, ad solutionem com pelli, Pius vult. pag. 16. n.42.
- Cardinales Episcopos in suis residere Ecclesiis, Pius jubet. pag. 17. n.46. & seq.
- Cardinalium Titulos, Pius visitari mandat. pag. 26. num. 63.
- Cardinales nonnulli, Septem Ecclesiarum iter, Pii motu exemplo pedibus conficiunt. pag. 30. n.7.
- Cardinalium, & Prælatorum vita suuclorum familiares Pius cohibet. pag. 56. n.117.
- Cardinales Inquisitores, parvi etiam numero judicare posse. Pius decernit. pag. 45. n.101.
- Cardinalium post mortem inlurgentes lites, dirimit Pius. pag. 56. n.19.
- Cardinalium creditores, post illorum mortem, qui aliis præferendi. pag. 57. n.119.
- Cardinales, sub anno 1566. mortui. pag. 57. n.120.
- Cardinalibus temporalia tractanda dimittit Pius. pag. 71. n.157.
- Cardinales à Pio, electi ad Causam Romanae Sapientia cognoscendam. pag. 77. n.157.
- Cardinalibus caufam, nominationis ad Mantuanam Eccl esianam examinandam, Pius commitit. pag. 98. num. 197.
- Cardinales duo, qui ad Augustana comitia se contulerunt. pag. 116. n.11.
- Cardinalium Congregatio à Pio instituta, ad res exami nandas qua Augustanis in Comitiis agitantur. pag. 134. n.21. Ea auditæ decernit Pius, protestationem nullatenus faciendam. Ibid.
- Cardinalibus dictum [Eris similis Regibus] perperam ab Hæreticis explicatum. pag. 196. n.VII.
- Cardinalium privatus Odetus Caſtilionæus, hæresis convictus, ex Procellu Inquisitionis Romanae contra eum concocto, à Pio Quarto. pag. 258. n.35.
- Cardinalitia dignitate Gallorum noviue ornatum Pius Quintus prosliteratur, si Cardinalium, quem resumpsicerat habitum, Odetus Caſtilionæus Hæreticus non deponat. pag. 262. n.40.
- Cardinales deligit Pius, Decreterorum Tridentini Con cilii interpres. pag. 298. n.19.
- Cardinalibus Inquisitoribus coram, Nicolaus Ursinus Pitiglianus Coines, pravæ opiniones abiurat. pag. 351. n.92.
- Cardinalium in Beneficiorum collatione privilegia. Pius abrogat. pag. 306. n.6. 7.
- Caryophyllus Joannes. Vid. Archiepiscopus Ico niensis.
- Carmine famoso incessit Pius; Ejus in Autorem com itas. pag. 7. n.XX.
- Carmelitarum Monasterium Viennæ Jesuitis traditum. De quo Epistola ad Pium Maximiliani Imperatoris. pag. 418. n.17.
- Carnefæchain Petrum Hæreticum, Pius à Cosmo Flo rentia Duce, petit, & obtinet. pag. 97. n.195.
- Carnefæchius Petrus Hæreticus. pag. 325. n.38. De eo mendax Thuani narratio. Ibid. Hereticorum consierudinem coluit; sub anno 1540. & 1541. numpe.
- Joannis Valdes Hispani.
  - Marcii Antonii Flaminii.
  - Bernardini Ochini.
  - Petri Martyris.
  - Galeatii Caraccioli.
  - Victorii Soranzii Bergomensis Episcopi.
  - Apollonii Merenda.
  - Aloysii Prioli.
  - Petri Pauli Vergerii Justinopolitanus Episcopi.
  - Lactantii Ragnoni.
  - Baldafarris Alterii. pag. 325. n.40. & 41.
  - Apolastas sovet. Ibid. n.41. In eum Romanus inquiritur, & illata sibi crimina negat, & sub Paulo III. abolutionem impetrat. Ibid. n.42. In Gallias se confert. Ibid. Cum Philippo Melanctonio Familiaritatem init, Ibid. In Italiæ redit, & Patavii,

- vit, & Venetis Hereticorum confuetudinem collit. Ibid. n.43. Pzulus IV. In eum inquiri jubet. pag.326. n.43. Cistatus non parer. Ibid. oom.45. Sentence damnationis io eum profertur. Ibid. Hæretes in nonnullis Provinciis vulgariter curat. Ibid. Alia ejusdem feelera. Ibid. unum.46. Paulus IV. defuncto, à Pio IV. subdolè, minimè 2bnegatis ei oribus, zudiri, & absolucionem sententiam impetrat. pag.326. n.48. In sceleribus perficit, & ita Hæretici pecunia subvenit. Hæreticorum Librorum lectione oblectatur, & Apologeticæ Marci Antonii Flaminii, pro pestilentib. Libro Valdesi. Ibid. n.49. Alia ejus criminis. Ibid. n.50. Filii Quinti iudicii Florentini comprehenduntur, & Romani perduciuntur. pag.327. num.5. Nullo pacio adduci poreli, ut errores abjicitur. Ibid. n.52. Brachio fasculari irridetur, quod capite plexum igni comburit. Ibid. n.53. Publicè in Ecclesiæ S. MARIAE supra Minervam recitatur ejus hæretes. Ibid. n.54.
- Carniorum ditiones ad propulsandos Turcas, Veneti nivisim. pag.105. n.1.
- Carnisprivil tempore, comitiorum tempore, qua Avgultus ad ea fuit. pag.117. n.11.
- Carnotensis Episcopus. Vid. Episcopus Carnotensis.
- Carolus Aulicus Arcidux horstutus Pius, ut Hæreticum ludimagistrum exturbet, Epistola ad ipsum data. pag.146. n.44. Reponsum Caroli ad Pium. pag.147. n.45.
- Carolus Aulicus Arcidux, Hungaria Comitis Pofcoli haberet. pag.164. n.66. quanam subtilia ab Hungariis Maximilliano promissa. Ibid. Aulicis etiam Vienna habet. Ibid.
- Carolus Arcidux Aulicus superiorum Myssam à Turcise gregie defendit, multis Turcarum milibus certis. pag.180. n.9.
- Carolus Galliarum Regem IX. ad sedus contra Turcas in eundum, Pius hortatur. pag.182. n.96.
- Carolus Nonus Galliarum Rex Molinæ Bojorum. Comitus rousi cogit. pag.228. n.1. In ipsi disidence Galifinorum, ac Colaiorum familiæ conciliare studet. Ibid.
- Carolum Galliarum Regem, à libello Torelli Hæretici excitatus Simon Majus, occidere statuit. pag.239. n.3. An, à Gasparo Colino submisus, Thuanii narratio expeditur. Ibid.
- Carolus Galliarum Rex periclitanti Avenionis subvenit. pag.250. n.24. Ab Armeniaco Cardinali superetas ab aula Gallicana peritissimo probat Pius; & cur? pag.252. n.28.
- Carolus Gallorum Rex Hæreticorum Principum legationem, Germaniam missam, male accipit. pag.253. n.31. Magis quam Hæretici indulgere, tamquam fuos, Deique hostes eos habere statuit. pag.254. n.32.
- Carolus Galliarum Regem Pius monet, ut Hæreticos acriter infestetur, Epistola ad ipsum data. pag.255. n.33.
- Carolus Galliarum Regem, per Internuncium suum Pius admonet, ut in Hæreticos præcipue Gratiopolis infurget. pag.262. n.39.
- Caroli Galliarum Regis, in infectisdis Hæreticis cunctationem Pius redarguit, Epistola ad ipsum data, quia iuxta, Concilii Tridentini Decreta, Ecclesiastico reformationem urget; nec Concilii ejusdem mentio iniicienda non sit. pag.263. n.41. & seq. Caroli Regis Epistola, quia, apud eas Ecclesiæ Episcopi residere iubetur. pag.264. n.42.
- Carolus Galliarum Regem, una cum Maire, & fratribus Hæretici rebates capere tentant. pag.277. n.2. Furam arripit, & Loteria se recipit. Ibid. n.3. Nec blanditur, nec minus leuiter valer. Ibid. Arsis aggredi jubet, victorque evadit. Ibid. Indemnori Comitabilis Memorantii, cui exer-
- citus Ducis, locum, Ducem Andegiensem fratre substituit. pag.378. n.6.
- Carolus Lotharingia Ducem, Epistola ad ipsum data, mons Pius de Episcopatum, & Monasteriorum nominationibus, & presentationibus, inconsolabili Pio Quarto concessis, & à se revocatis. pag.315. n.15.
- Carolus Lotharingia, Ducem Epistola 2d ipsum data, hortatur Pius, ut Hæreticum Muretum comprehendendi cureret. pag.392. n.30.
- Caroli Petri, & Petrus Milius Calvinistæ. pag.167. num.69.
- Carpentranensis Episcopus. Vid. Episcopus Carpentranensis.
- Carthulianorum Ecclesie, ac Coxenobium in Thermis Diocletianis. Forum constructionem Pius urget. pag.28. & seq. n.69. & 70.
- Carthuliani Hispani, pro contricione Ecclesie S. Mariae Angelorum in Thermis, solvere, ut ali, recusat. pag.29. o.10. Ad solutionem, per Apostolicum Nuncium Plus compellit. Ibid.
- Carthulianorum Coxenobia mulieres ingredi, Pius vetat. pag.32. n.76.
- Catalenes contra Ducem Mansusum rebellantes, conprivuntur. pag.35. n.91.
- Catalini Monasterium. Vid. Philonardus Fulvius.
- Calagna 76. Baptria Archiepiscopus Rollanensis in Hispania Nuncios. pag.29. n.70.
- Castellus Comte Palidorus. Ego commendatur à Maximiliano Imperatore. pag.65. n.135.
- Castiliensis abbas servari non posse, docet Pius V. pag.8 n.XXII.
- Castilius Vito Reliosus, tam Viros, quam Mulieres se oblittere, nec debere, nec posse; allegerat Carneferchius Hæreticus. pag.329. n.54.
- Castillonum Odatus leniter à Catharina Regina habuit. agre' fuit Pius, atque eam in hæretis fulpicionem traducit. pag.266. n.46.
- Castillonum Odetus. Vid. Cardinalis Odetus Castillonius.
- Catechismus Romanus Pius edit. pag.202. num.1. In variis linguis transferri jubet. Ibid.
- Catechismus Romanus absolutus. pag.206. n.21. Missus à Pio ad Cardinalem Holium, ut in Polonicam linguam transcribi cureret. pag.209. num.24. In eo edendo incuria. Ibid. Cur usi Manucio ipsius editio demandata. Ibid.
- Catechismus Romanus per à Pio, Episcopus Irenensis Rithovius. pag.281. n.31.
- Catechismos Hæreticorum à Seculariis in Hispaniam, Jamiliis, interclpi curat Pius. pag.287. o.2.
- Catechumenorum Domum Ius instaurat. pag.50. oom.109. & seq. Ecclasiæ S. Basili ei attribuit. Ibid. Cardinalem Saracenum illius Protectorem erat. Ibid. Diploma edit. pag.50. & seq.
- Catechumenorum Domui Ius 2tribuit, quecumque stabili Bonis habere deprehensi sufficiunt. Hebrei. pag.331. n.60. Ejusdem Domui Decem millia.4 Coronatorum donat. pag.332. n.60.
- Catechumenorum Domibus in partibus Indianarum. adiutoriae manus porrigitibus, quidam Pius indulgentias elargitur. pag.445. n.64.
- Catharinam Galliarum Reginam, ad curandum contra Turcas sedus, Pius hortatur. pag.186. n.95.
- Catharinam Galliarum Reginam, mortuus libello Torelli Hæretici, Simon Mysius occidere statuit. pag.239. n.3. An iuerit à Gasparo Colino submersus. Thuanii narratio expeditur. pag.239. n.3. Epistola, qui es mors ab Hæreticis interminatur. Ibid.
- Catharina Galliarum Regina Hæreticorum Germanie Principum Oratores, à Rege male acceperos, diligenter studet. pag.254. n.23. simulatione secundum cum Hæreticis cenfet. Ibid. In suspicioem Fidei veoit, ne ipmis addictis sit. Ibid. Ca-

INDEX RERUM.

469

- Catharina Galliarum Regina Pius, data ad eam Epistola, improbatrationem cum Hæreticis molliter agendi, & infelicemque ejusdem acto exiture aper-te prædicit. pag. 255., & seq. n. 33.
- Catharinae Galliarum Reginar ratio cum Hæreticis le-niter agendi, eam ipsi addidam in suspicione, apud Plium traducit. pag. 266. n. 46. Cum Odeo Castillionæ, quo pacto le gellerit. Ibid. Episcopis Catholicis aulam deferere compulsi, Hæretici in ea remanent concedit. Ibid. Societatem cum Turcis inire velle vulgat. Ibid. Ejusdem Regi-na ob id follicitudo. Ibid. Equitem de Seura ad Plium, & Venetam Rempublicam mittit, ut his se suspicione apud eos purget. Ibid. n. 46.
- Catharinam Reginam Portugallie, Epistola ad ipsam scripta, monet Pius, ut ad ducendam uxorem, Re-gem Nepotum suum, hortetur. pag. 299. n. 2.
- Catholicæ religionis propagatori, accerimus Henr-icu Iulius Dux Brunsivicensis, pag. 152. n. 52.
- Catholicos inter ac Hæreticos pax conciliatur, si Hæ-retici nomina amplectantur eo fenù, quem ve-rum ipsi putaverint. pag. 232. n. 9.
- Catholicos inter ac Hæreticos Disputatio Londini habita. pag. 237. n. 14.
- Catholicæ religionis zelus populi Parisiensis. pag. 238. num. 1.
- Catholicæ in Bearnesi ditione Regine Novarra, hæ-re-siu propagare volenti, se validè opponunt. pag. 246. n. 13. 14. & seq.
- Catholici Doctores, tam Lutheranani, quam Calvinisti, & Anglicani Confessionem relictum. pag. 286. n. 38.
- Couponia adire, Pius prohibet. pag. 39. n. 90.
- Cenetensis Episcopus. Vid. Episcopus Cenetenensis.
- Charitativi subfidi nonime honestatur tributum, pro Galliarum Rege succurrendo à Pio impositum pag. 280. n. 10.
- Chios Insula, aitu à Turcis occupata. pag. 78. n. 159.
- Tempia eius diruunt. Ibid. Iustinianam familiam, Infulæ dominam, capivim faciunt. Ibid. n. ibi.
- Chium occupandi causa, Turcis, infecta Melite op-pugnatio. pag. 81. n. 169.
- Chlarmont Joannes. Vid. Archiepiscopus Aqüensis.
- Christians inter, ac Turcas, vario marte in Pannonia decertatur. pag. 160. n. 72.
- Christiæ lauorū inter se diffida, probabilior causa belli contra Turcas, infalste gesti. pag. 179. n. 91.
- Christianæ fides, Jesuitarum opera, in Iaponia propa-gata. pag. 300. n. 3. Humiranda Regis Azima: tra-ter, per adoptionem, à Rege altero Rex creatus, Eam suscepit, & Bartholomei nomen affluit. pag. 301. n. 3. Idola toto Regno deuicit. Ibid. n. 4. Rebellois in eum insurgit Guitudonus, qui ferè ei Regnum eripit. Ibid. n. 5. 6. 7. Ut Christianam si-dem abiliat, frustrâ tentitur. n. 7. Divino fretus auxilio, rebellois deprimit, & annulsum Regnum recuperat. Ibid.
- Christi fidelium in Indiis, in persecutionibus mira con-stantia, egregiaque virtus. pag. 40. n. 73.
- Christianæ Lotharingia Ducilam, Epistola ad ipsam data, monet Pius Quintus de Episcopariam, & Monasteriorum nominationibus, & præsentatio-nibus, inconfutabili Pio Quarto concessis, & à se abrogatis. pag. 315. n. 16.
- Christophorus Episcopus Palentinus. Vid. Episcopus Palentinus.
- Cibo omni velci, licitum temporibus prohibitis, Car-nefeciis affreberat. pag. 329. n. 54.
- Cimmerii populi Turcice tyrannidis jugum excutiunt, Turcarumque plura millia interficiunt. pag. 180. n. 92.
- Cyprio Regno inhat Selymum Turcarum Tyrannus, pag. 349. n. 84., & seq. Leucosiam in eo communi-ci facit Veneta Republica. pag. ead. n. 85.
- Gitteriensium Monachorum Spolia, ad ea tantum.
- Monasteria pertinere, in quibus professionem emisissent, Constitutione edita, decernit Pius. pag. 321. n. 26.
- Civilis administratio Pli, frustrâ Thuano impedita. pag. 72. n. 146.
- Classis contra Pialim instruit Pius. pag. 80. n. 136.
- Classes ab Hispaniarum Rege, & Veneta Republica, horante Pio, ad repellendum non modò, sed aggredendum Pialum instructa. pag. 91. n. 198.
- Classis Turcica dicesius, cui verè adscribendus. pag. 81. n. 168.
- Claudius Archiepiscopus Bisuntinus. Vid. Archiepil-copus Bisuntinus.
- Clementia Pii commendatur. pag. 63. n. 29. Contra ip-sam perperam à Thuano prolati, rei ciuntur. Ibid.
- Clericus Joannes Lutheranus Hæreticus, petita ab Archiepiscopo, Senatus Cameracensi facultate, Auguflanam Confessionem profundi! pro responso capite plebitur. pag. 286. n. 39.
- Codde Petri Vid. Episcopus Sebastianus.
- Cœca Disputatio, habita Antwerpia, inter Calvinistas, & Lutheranos. pag. 286. n. 38.
- Cognatio Spirituali in Baptismo. De ea Pii Constitu-tio. pag. 39. n. 89.
- Coliniorum, & Guiorum familias frustrâ conciliare studet Carolus IX. Rex Galliarum. pag. 238. n. 1.
- Colinius Gafpar Admiralius, an, ad occidentis Re-gem, Reginamque Galliarum, Simonem Majum submisserit. pag. 23. n. 30. Cum Condax, Regem Regianique Domum capere constituit. pag. 377. n. 4. & seq. & seq. Vid. Hæretici Galli.
- Colloquium inter Calvinistas, Lutheranos, & Ari-anos in Polonia. pag. 193. n. 3. Magis aversis animis disolubutum. pag. 194. n. 4. Vid. Disputatio.
- Colloquium inter Hæreticos Mulbruni in Germania. pag. 200. n. 12. Quinam Theologi ei præfuerint. Ibid. Invicem seddas hæreses sibi obiciunt. Ibid. De Coelo disputationem instituunt. Ibid. Calvini-ffa: cuiusdam argumentum.
- Colloquium. Vid. Disputatio.
- Colonia Agrippina; in servanda Catholicæ Religionem præclarum studium. pag. 286. n. 39.
- Colonia Agrippina se recipiens Hermannus Hæreti-cus, statim ab Urbe faciliere jubetur. pag. 411. n. 11. Ea de re, gratulatoria ad Senatum Coloniensem Cardinalis Hosii Epistola. Ibid.
- Coloniensis Senatus Epistola ad Cardinalem Hosium; qua in religione tuenda suum studium pollicetur. pag. 415. n. 12.
- Coloniensem Ecclesiæ renunciat, nè fidei professio-nem, iuxta Concilii Tridentini formam, emitat, Fridericus Comes à Veda. pag. 422. n. 24.
- Coloniense Capitulum hortatur Pius post abrenuncia-tionem Friderici à Veda, ut optimum Pastorem ad illius Ecclesie regimen eligant. pag. 422. n. 25.
- Coloniense Capitulum, in Archiepiscopum Salentinum Comitem Iseburgicum eligit. pag. 423. n. 26.
- Coloniensi in Accademia, cum Maximiliano Impera-tore exorta diffida. pag. 415. n. 13. Scriptorum de illis narrationes referuntur, & exploduntur. Ibid. Quenam illorum vera origo. pag. 416. n. 14.
- Comes. Vid. Torquatius.
- Cometes in Anglia visa, ubi Pius V. Pontifex est creatus. pag. 4. n. X.
- Comitia Anglicana Londinenzia Pseudo: Archiepisco-porum, & Episcoporum ordinationes, legitimas de-clarat. pag. 230. n. 2.
- Comitia Anglicana sub Eduardo, juxta Pseudo: cri-ticos, novas Ordinationum formas condere po-tuerunt. pag. 235. n. 9.
- Comitia totius Regni Galliarum Carolus IX. Moliniis Bojorum cogit. pag. 238. n. 1.

Ppp

Co-

- Comitia Scotica , in quibus de Regina , ac Catholicis omnibus , è medio tollendis decernitur . pag. 219 .
n. 13 .
- Comitis Scotica duabus petitionibus Reginae Mariae annunti ; quarum alteram obtinet , ut Catholicus nempè ritu filius baptizaretur , alteram , ut Apostolicus Nuncius recuperetur , Hereticis executioni mandari nolunt . pag. 228 . n. 24 .
- Comuna , in Bullâ Pii contra Bajum , desideratum , quæ concertationis materiam Ianissenistis præbuerit . pag. 269 . n. 27 .
- Cammillaris Apostolicæ Camerae , facultates abrogat Pius , nè pauperes concutiantur . pag. 319 . n. 24 .
- Communicandum sub utrque specie , docet Io: Mon-
lucius Episcopus Valentinus Hereticus . pag. 257 .
n. 34 .
- Communicat sub utrque specie , modo laicali . Episco-
pus Uticensis Hereticus . pag. 257 . n. 24 .
- Complutensis Universitas , in Michaelis Baii errores , censura . pag. 365 . n. 22 .
- Compostellanus Archiepiscopus . Vid. Archiepiscopus Compostellanus .
- Compostellanus Concilium . Vid. Concilium Com-
postellanum .
- Concilium Provincialia in Belgio coacta . pag. 268 . n. 1 .
- Concilia Provincialia in Belgio bis cogit Rithovius
Episcopus Namurensis , ut Senior Provinciae
Episcopus . pag. 282 . n. 31 .
- Concilium Provincialia Hispania plura decrevisse con-
tra Apostolicam Sedem , Tridentinum Conciliu-
m , & Ecclesiasticam libertatem , ad Plenum re-
fertur . pag. 293 . n. 13 . Epistola Pii ad Hispanie
Episcopos . pag. 294 . n. 13 . Episcoporum Hispanie
summa religio . pag. 295 . n. 15 .
- Concilium Arianaum Sirmii . pag. 193 . n. 3 .
- Concilium Provinciale Bracarense , à Lusitania : Epis-
copis celebratum . pag. 293 . n. 12 .
- Concilium Caſtarauitanum Provinciale , sub Alphon-
so de Aragon Archiepiscopo habitum . pag. 293 .
n. 11 .
- Concilium Cameracense , à Maximiliano à Bergis
Archiepiscopo coactum . pag. 268 . n. 2 .
- Concilium Provinciale Compostellanum . sub Archie-
episcopo Gasparo de Zunica , & Avellaneda coa-
ctum . pag. 293 . n. 11 .
- Concilium Provinciale Eborense , sub Io. de Melo
Archiepiscopo . pag. 293 . n. 12 .
- Concilium Florentinum , Opuficula damnat Nili Tessaloni-
censis Archiepiscopi Schismatis . p. 372 . n. 33 .
- Concilium Provinciale Goanum , sub Gaspare Ar-
chiepiscopo . pag. 443 . n. 62 .
- Concilium Provinciale Granatense , ab Archiepiscopo
Petro Guerero coactum . pag. 293 . n. 12 .
- Concilium Mediolanensis Provincialis Acta , confirmata .
pag. 18 . n. 51 .
- Concilium Nicænum , Trinitatis fidem non adinvenisse , sed tantum confirmando , contra Arianos Calvinos & Lutheranos , in disputatione Polonica astruunt . pag. 193 . n. 3 .
- Concilium in Nicano , qua ratione cum Episcopis Con-
stantinus Magnus se gesserit . pag. 198 . n. 9 .
- Concilium Provinciale Salernitanum . pag. 90 . n. 189 .
& seq .
- Concilium Toletanum Provinciale absolutum , sub
Episcopo Cordubensi . pag. 292 . n. XI .
- Concilii Tridentini decretum , in primo Consistorio , execu-
tioni mandari se velle Pius significat . pag. 11 .
n. 28 .
- Concilii Tridentini decretum in nores indui ubique
Pius mandat . pag. 18 . n. 52 . & seq .
- Concilii Tridentini decretum Pius exacte servat . pag. 24 .
n. 9 .
- Concilii Tridentini decretorum obtentu , Provinciale
Concilium cogere uult Archiepiscopus Gneuen-
- sis , ut auctoritati , & subjectioni Romanæ Ec-
clesie se subdueat . pag. 104 . n. 20 .
- Concilii Tridentini Decreta , ut exequantur , Germania
Episcoposhortatim Pius . pag. 110 . & seq .
- Concilii Tridentini nol officere , Pacis factam confor-
mationem anni . 1555 in Auguflanis comitiis .
Theologi censem . pag. 120 . n. 15 .
- Concilii Tridentino nullum praæjudicium in Auguflanis
comitiis inferri , Pius vult . pag. 120 . n. 15 .
- Concilii Tridentini publican acceptationem in Au-
guflanis comitiis à Catholicis fieri , Legatus Com-
mendonus curat , pag. 235 . n. 24 .
- Concilium Tridentinum in Auguflanis comitiis Ger-
mani Principes , hortatu Commendoni Legati re-
cipiunt . pag. 137 . n. 28 .
- Concilii Tridentini Decreta , infringere Pius veretur .
pag. 150 . & seq .
- Concilii Tridentini , Idei professionem , dogmata conti-
nent , Electus Colonensis emittere , obseruat ,
animo recusat . pag. 153 . & seq .
- Concilium Tridentinum , millo in Pannoniam Antonio
de Grosupo , scriptisque Epistolis , recipi curat
Pius . pag. 168 . n. 70 .
- Concilium Tridentinum recipiendum , si religionis
pax optetur . pag. 197 . n. 9 .
- Concilii Tridentini Decreta in comitiis Petricoviens-
ibus proponi , improbat Cardinalis Hosius .
pag. 198 . n. 9 .
- Concilii Tridentini , Canon de approbatis , receptif-
que in Sacramentorum administratione , ritibus .
pag. 230 . n. 2 .
- Concilii Tridentini dogmaticis definitionibus plera-
que omnia statuta , ad Disciplinam tantum perti-
nere , Eruditini Novatores statuere volunt . pag.
225 . n. 0 .
- Concilii Tridentini executionem , cum Pius , Catho-
licique Principes undique missis Nunciis urge-
rent ; Hereticis quoque Germania Principes , ad
hæresim tuendam , propagandamque , legationes
decernunt . pag. 254 . n. 325 .
- Concilii Tridentini Decreta , dummodo executioni
mandentur , de Concilio eodem mentionem non
fieri , ad Carolum Galliarum Regem scribens ,
indulget Pius . pag. 254 . n. 41 . Palam verò diftri-
ctèque Galliarum Episcopis mandat , ut iisdem
Decretis pareant . Ibid . n. 43 .
- Concilium Tridentinum , ut recipiat , Bisantino Ar-
chiepiscopo districte Pius mandat , dat ad eum
Epistola . pag. 264 . n. 44 . Aliud eundem Episto-
la severè redarguit , quod idem Concilium non
didicepit ; admonetque de Surrentino ,
quem mittit Archiepiscopo , ut in ipsum inquirat
pag. 265 . n. 45 .
- Concilium Tridentinum , fideimque Catholicam , &
Apostolicam Sedem , virulento calamo exagit
Carolus Molinaus . pag. 266 . n. 47 . Iuliu Pii , ejus
calumnias reliqui Petrus Fontidonus , & Ve-
ea Minorita . Ibid .
- Concilii Tridentini acceptatio , à Rege Hispaniarum
in Belgio , proposito edicto , jubetur . pag. 267 .
num. 1 .
- Concilium Tridentino , cum Havetio Episcopo Namur-
censi , interfuit Martinus Rithovius Episcopus
Irenensis . pag. 282 . n. 31 . & seq . Concilii ejusdem
Decreta , fine Concilio Provinciali , ut recipian-
tur , executioneque mandentur , à Pontifice Maxi-
mo , sibi , aliisque præcipi , Rithovius depreca-
tur . Ibid .
- Concilii Tridentini Decretorum executionem Regi
Hispani Ministris impediunt . pag. 298 . n. 13 . Id
quā inprobè factum . pag. 298 . n. 19 .
- Concilii Tridentini Sancionini Interpretes , Cardina-
les quosdam Pius deligit . pag. 298 . n. 19 .
- Concilii Tridentini Decreta ad cunctas Indiarum Oc-
ciden-

- cidentalium, & Orientalium Ecclesiarum à Pio missa. pag. 299. num. 1.
- Concilii Tridentini de iustificatione Decretum, Michael Bajus temere arrodit. pag. 265. n. 22.
- Concilium Provinciale Valentini, ubi Martino Ayala Archiepiscopo coactus. pag. 293. n. 11.
- Concilium Valentini correctum, confirmat Pius, Epistola ad Ferdinandum Archiepiscopum dat. pag. 454. n. 8.
- Concilium Nationale ab Haretiis Germanis exco-
tatum. pag. 121. n. 15. pag. 122. n. 16.
- Concilium Nationale, ab Archiepiscopo Ungario ex-
cogitatum, in quo Haretiorum praefatio à Romanis Pontificis auctoritate se habuducere cum universo Polonia Regno meditatur. pag. 204.
n. 20. Arrepta occasione Decreti Tridentini Con-
cilio, quo Concilia Provincialia cogi jubebantur,
illud Petricovit Indicit. Ibid. Ad illud Hareti-
cos invitavit. Ibid. Commendoni solentia, machi-
namenta illius delicit. Ibid.
- Councilium Provinciale, an sit in Polonia cogendum
vel non, ambigit Cardinalis Borromeus, remque
totum Card. Hosii, & Commendoni iudicio
commisit. pag. 205. n. 20.
- Concilium Provinciale in Polonia ab Archiepiscopo
Gnesenii indicatur. pag. 205. num. 20. Cardinals
Commendoni opera, à Rege prohibetur. Ibid.
- Concilii Provincialis cogendi, fraudibus suis, mandatum
extorquet à Pio Archiepiscopos Gnesenii. pag.
207. n. 23. Epistola Pli ad ilium Ibid. Interesse ei
tamen habet Apollonius Nancium, & Cardinals
Hosium. Ibid. Eundem Hosium ad hoc Legis-
ti à Literae numerare ornat. pag. 208. n. 23.
- Concilium Provinciale, quibus legibus cogi ab Ar-
chiepiscopo Gnesenii Pius permisit. pag. 207.
n. 23. Res prescribit, de quibus tantum in eo
agendum est. pag. 208. n. 23. & seq.
- Conciliorum Decretis, que, contra Catholicos agen-
tes Lutherani, & Calvinistae, spernit; contra Ari-
anos uti coadi sunt. pag. 194. n. 7. & seq.
- Conciliorum decretis parete, lati legibus, Constanti-
nus, Theodosius, Valentinianus insodestrunt pag.
195. n. 9.
- Conciliabula, & collationes Haretiicorum in Gallia,
quot mala efficerit p. 198. n. 9.
- Concha predium Romana: Inquisitionis Pius at-
tribuit. pag. 41. n. 9.
- Concio prima facta Cardinalibus à Pio in Consillio. pag.
11. n. 28.
- Concilia Cardinallium à Pio copiosè remunerati.
pag. 7. n. XVII.
- Concubinarum Ecclesiasticorum institutu, in Episco-
pum Monasteriensem commota editio. pag. 145.
num. 42.
- Concubinarios Laicos, & Clericos gravibus penis
Pius infectatur. pag. 35. n. 53.
- Condatus Principis, & Admirarius Colonus Regem,
totanque Regiam domum capere student. pag.
377. n. 4. & seq. Vid. Hareti Galli.
- Confessionis, Belgium lucis vestimenta. pag. 297.
n. 2. Eorum Concionatores Antwerpia duo Apo-
stoli, Carmelita, & Dominicanus. Ibid.
- Confessiones, tā à Spargenbergio, & Illirico Luthe-
ranis, quā à Theonoticis Calvinis editas, Ca-
tholici Doctores reliquunt. pag. 286. n. 38.
- Confessio haretica à Calvinis Theonoticis edita.
pag. 286. n. 32.
- Confessio haretica, à Spargenbergio, & Illirico vul-
gata. pag. 286. n. 38.
- Confessionem Auguflanam petens ab Urbi Camer-
cenii Archiepiscopo, & Senatu Ilo: Clericus; pro
responsu capite plecitur. pag. 286. n. 39.
- Confessionis: Vid. Hareti Lutherani. Vid. Hare-
ticis Confessionis Auguflanæ.
- Confessiones excipere, nisi ex Tridentini Concilio
præscripto. Plus vetat. pag. 24. n. 59.
- Confessarii Belgii, editio Regio, quid mandatum.
pag. 267. n. 1. & seq.
- Confessionem Sacramentalem, de jure Divino non
esse, neque à Chirillo institutam, censet Carne-
fecchius. pag. 328. n. 54.
- Confessione in Sacramenti impositam futilfactionem,
necessariam non esse; afferit Carnefecchius.
pag. 328. n. 54.
- Continguius Pius, quomodo habuerit. pag. 13. n. 34.
& leg.
- Consiliarii Neapolitani contra Pium, Exequatur Re-
gium tuentes, terrifico morte sublati. pag. 93.
num. 187.
- Consilium, avaritiam redolens, relict Pius. pag. 30.
num. 72.
- Consistorium primum Pli, in eoque facta Cardinali-
bus concilio. pag. 11. n. 28.
- Consistoriū tempore, haberi solitos Musicos concentus,
Pius prohibet. pag. 11. & seq. n. 30.
- Consistorio absentes, Romaeque commorantes Car-
dinale, Titulos optare posse Pius decernit. p. 15.
num. 41.
- Constantinopolis signa vīa, quid indicaverint. pag. 79.
num. 164.
- Constantium, & Sireni Fæudo-Concillum, Ariani Po-
loni approbat. pag. 193. n. 3.
- Constantinum Magnum, vi, & armis, Trinitatis fidem
inexilis, commentantur Ariani. pag. 193. n. 3.
- Constantinus Magnus in Niceno Concilio, quonoddū
cum Episcopis se gesserit. pag. 198. n. 9.
- Constitutio Pli de reverentia Ecclesiis exhibenda.
pag. 27. n. 67.
- Constitutio Pli, de Monialium clausura. pag. 33. n. 77.
Eiusdem explanatio. pag. 34. n. 8.
- Constitutio Pli, de Matrimonialibus dispensationi-
bus. pag. 20. n. 88.
- Constitutio Pli, de cognatione spirituall. pag. 39. n. 89.
- Constitutio Pli, de impedimento affinitatis. pag. 39.
n. 89.
- Constitutio Pli, qui in favorem Haretiicorum, vel
ferendis, vel latas, sententias, nullas declarat.
pag. 41. num. 95.
- Constitutio Pli, qui in favorem Haretiicorum latas
sententias abrogavit, quam ex quis fuerit. pag. 43.
num. 96. & seq.
- Constitutio, qui irritantur sententia vel latas, vel fe-
renda contra Haretiicos, quodnam lenitatis ha-
beat tempersinentum. pag. 44. n. 99.
- Constitutio Pli, de numero Cardinalium Inquisitorum
in causis judicandis. pag. 45. n. 101.
- Constitutio Pli, contra Hebreos. pag. 47. n. 106.
- Constitutio in familiars, & Domesticos Cardinallium,
& Prelatorum mortuorum. pag. 56. n. 118.
- Constitutiones Pli, quibus prædecessorum in fontes
severitatem mitigat. pag. 61. & seq. num. 128.
& seq.
- Constitutio Pli, de Nsufragis, eorumque bonis.
pag. 69. n. 143.
- Constitutio Pli, de mancipiis, que Christianam si-
dem suscepissent. pag. 71. n. 145. & seq.
- Constitutiones Pli, ad Agriculturem artem pertinen-
tes. pag. 74. n. 170. & seq.
- Constitutio Pli, de Parochialium Ecclesiarum colla-
tione. pag. 307. n. 2.
- Constitutio Pli, de Beneficiorum resignatione, seu per-
mutazione. pag. 205. n. 4.
- Constitutio Pli, qui formam edixit super gratias re-
signationis Beneficiorum literas Apostolicas
conficiendi. pag. 306. n. 5.
- Constitutio Pli, qui in Beneficiorum collatione,
Cardinalium privilegia abrogat. pag. 306.
n. 6. 7.

- Constitutio Pii, qui sibi soli reservat Beneficiorum collationem, qua Hæretici obtinuerint. pag. 307. num. 7.
- Constitutio Pii, qua indemnitat consuli Beneficiorum, vel ab iis, qui ipsa obtinuerint, vel ab Apostolica Camera Collectoribus. pag. 308. n. 8.
- Constitutio Pii, de Vicariis perpetuis, congruoque eis anno redditu tribuendo. pag. 309. n. 9.
- Constitutio Pii, de non infundandis Urbibus, alii que S. Romana Ecclesiæ locis. pag. 310. n. 11.
- Constitutio de non infundando à Pio edita, ab aliis Pontificibus confirmatur, ejusque utilitas. pag. 313. n. 12.
- Constitutio Pii, qua revocantur Indulgentia omnes, pro quibus consequendis, admittentes manus porrigitæ, & quæstuali facultatem continerent. pag. 320. n. 24.
- Constitutio Pii, qua decernit spolia Monachorum Ordinis Cisterciensium ad ea tantum Monasteria, & loca pertinere, in quibus professionem emisissent. pag. 321. n. 26.
- Constitutio Pii, qui plura Lanificium exercentibus confert privilegia; Artem ipsam in Urbem inducit, eidemque 100. milia aureorum subsidium ministrat. pag. 321. n. 28.
- Constitutio, qua Pius dotibus, muniberis, & ornamenti Mulierum in Urbe, modum imponit. pag. 321. n. 29.
- Constitutio, qua Pius agitationes Taurorum toto Orbe prohibet. pag. 321. n. 31.
- Constitutio, qua Piu Mendicantes Ordines novis indultis exornat; ipsaque induita ad alios Ordines Regulares etiam extendit. pag. 322. n. 32. Eam deinde moderatur. Ibid.
- Constitutio, qua Pius à Superioribus Pontificibus concecta Theatinis privilegia, confirmat. pag. 322. num. 32.
- Constitutio, qua Pius, decernit, nec vere Mendicantes, nec eos, qui ex induito Apostolico bona stabilita possiderent, ad praeflata Seminariis constructi subidia cogi posse. pag. 322. n. 33.
- Constitutio Pii, qui Jesuitos, inter Mendicantes recenset. pag. 322. n. 33.
- Constitutio, qua Pius Regularium Mendicantium Ordinibus addidit
- Canonicos Regulares Ordinis S. Augustini Lateranenses, & S. Salvatoris, & S. Crucis Olimbri.
  - Monachos S. Benedicti, Congregationis, & Ordinis Cassinen.
- Montis Oliveti. Vallisumbrosæ. Cistercienses Chartularianos. Camaldulenses. S. Hieronymi Hispaniarum; & Frarres Militia IHSU Christi Reformatos in Regno Portugallia. pag. 322. num. 33.
- Constitutio, qua Pius Fratres Minimos S. Francisci de Paula, Inter Mendicantes recenset. pag. 322. num. 33.
- Constitutio, qua Pius, ex Ordine Cappuccinorum ad Minimos, & à Minimis ad Cappuccinos quemlibet transire prohibuit. pag. 322. n. 34.
- Constitutio Pii, qui bona stabilia Hebraeorum Domini Catechumenorum Urbis adjudicat. pag. 321. n. 59.
- Constitutio Pii, de reformatione Ordinis Humiliorum. pag. 341. n. 71.
- Constitutio Pii, qui Melitenses Milites, se ad Melite præsidium conferre juber. pag. 345. n. 81.
- Constitutio Pii, quo cuiusvis Ordinis Regulares, in favorem Galliarum Regis, ad solutionem tributii dicti Charitativum subsidium, cogit. pag. 382. num. 15.
- Constitutio Pii, quo Michaeli Baji sententia damnatur. Vid. Bulla.
- Constitutio Pii, qua Apostatis à fide, aliquo f. c. nore de Republica Christiana benemeritis, & Apostolæ, & omnium delictorum indulgentias largitur. pag. 448. n. 68.
- Constitutio Pii, qua S. Thomam Aquinatem, iuxta Santos Ecclesiæ Doctores reserat. pag. 454. n. 82.
- Conventiculum Hæreticorum Antwerpia. Vid. Antwerpia.
- Conventiculum Calvinistæ inter, ac Lutheranos Antwerpia coactum. pag. 285. n. 38. Calvinistæ in eo prevalent. Ibid. Disputatum in eo, de Domini Corpore in Cœna. pag. 286. Re infecta dissolutum. Ibid.
- Conventus Cameracensis, quidvæ in eo, circa Baptisma, alias Sacramenta, Tempora, Imagines, & Reliquias. actum fuerit. pag. 355. n. 14.
- Conversio ab Hæreti ad Catholicam veritatem Gasparis Franchi. pag. 408. n. 8. Vid. Francus.
- Conversio, à Lutheranismo ad Catholicam fidem Ulrichi Comiti ab Helsenstein, ejusque fratre, alias convertere facit. pag. 408. n. 6.
- Conversio ab Hæreti ad veram Catholicam Ecclesiam Venerandi Gableri insignis Medici, ex horrenda morte Petri Pauli Vergeri Apollata, & Hæretici. pag. 408. n. 7.
- Convivia Cardinalibus, Regumque Legatis in Pontificum coronatione fieri solita, aboleri Pius Quintus. pag. 3. n. VII.
- Cordubensis Episcopus. Vid. Episcopus Cordubensis. Corporis Christi supplicatione, quanta pietate. Pius celebraverit. pag. 29. n. 71.
- Corporis Christi supplicatio, à Pio peracta, Hæretici convertit. pa. 47. num. 104.
- Corsici bellū excitato Sanpetrus. pag. 350. n. 88. Eo post triennium mortuo. ad prælitiam Ianuensem obedientiam Insula revertitur. Ibid. n. 89. Fructu Sanpetri filius novas turbas excitare studet. Ibid. Pius, ut faciliter le rebelles subiulant, data Epiflora, à solutione eos Decimaruus absolvit. pag. 350. n. 90.
- Coftinus Etruria Dux, Marchionum Malaspinarum in Luniacensi valle patrociniū fulcitur. pag. 351. n. 92.
- Coftinus Medicaco improbè Thunus imponit, quod gratificaturus Pio Pontifici, ei Carte seccum Hæreticum tradidit. pag. 329. n. 55. Ejus laudes. Ibid.
- Covarivus. Vid. Episcopus Segobiensis.
- Crucis signo patrata in Indiis, à novis Christianis miracula. pag. 450. n. 72.
- Crudelitas inaudita Tartarorum in Transylvania. pag. 181. n. 95.
- A Cueva Gabriel Dux de Alburque Gubernator Mediolanensis. Ad eum duas, de controvertiis Ecclesiasticis jurisdictionis Epistolæ, scribit Pius pag. 339. n. 17. 72. summa ejusdem erga Pontifica decreta reverentia. pag. 340. n. 73.
- Curus equorum, Asinorum, & hominum, Pius ad Viā Flaminiam relicit. pag. 321. n. 31:

D

- Dæmones Mulleres obseßas vexantes, signo Crucis Pius elicit. pag. 173. n. 79.
- Dæminiana Laoduni, Sanctissima Eucharestia miraculo liberata. 245. n. 12.
- Dæmoniacum quoniodò habuerit Momejanus Hæreticus. pag. 246. n. 11.
- Damnatis ad mortem Eucharistum ministriari in Hispania, Pius mandat. pag. 286. n. 1.
- Danicæ Clavis horrendum nanfragium. pag. 194. n. 96.
- Danibæ Rex testimoniūm innocentia Maria Scotie Regime ubique vulgari curat. pag. 400. n. 13.
- Dari-

- Davidis Franciscus Hereticus Arianus . pag. 167. n.69.
 Declinarum solutione eximit Pius Corios rebellis , qui ad Reipublicam Genueas obedientiam revertuntur . pag. 350. n.90.
 Dei majestatem negligere , & suam Reges terræ tacti facere , periculosis ell . pag. 200. n.12.
 Dei omnipotentiam in Disputatione Parisiensi negant Heretici , ut Eucharistiam negent . pag. 240. n.4. & pag. 294. n.9.
 Dei omnipotentiam incertum Hereticus Sambucus audet , Libro edito . pag. 344. n.8. Procas sceleris dat . Ibid . n.9.
 Deorum in quoque simulacra , à Vaticano Psalmus Plus afferit . pag. 12. n.XVII. Romano populo donat . pag. 13. n.eod.
 Deum , & Christum , quæ non convellunt , ad Disciplinam tantum pertinere , hodierni Novatores contendunt . pag. 235. n.9.
 Diuersus Palatinus Columbiensis . Ad eum Pii Epistola . pag. 210. n.25.
 Didascalis Belgii Edictio Regio , quid mandatum . pag. 267. n.1. & seq.
 Discipulorum esse non Dogmæ recentiores eruditæ esse , contendunt , quidquid expressa dogmata non deicitur . pag. 235. n.9.
 Discipulorum esse alii sunt hodierni eruditæ , pleraque , sicut omnis , quæ inter Anglos , aliasque Hereticos , & Catholicos controvèrtuntur , Dogmata , licet , Tridentini Concilii definitionibus firmata . pag. 235. n.9.
 Disputatio inter Arianos , & Ansbaptistas ex uns . & Calvinianos & Lutheranos ex altera parte in Polonia . pag. 194. n.2. Disputationes ejusdem testes , & scribi . Ibid . Arianaorum blasphemie . Ibid . Scriptura testimoniis utriusque certus . Ibid . Patrona deinde testimoniis . Ibid . Fatrum testimonia dum Ariani relictum . Ibid . Historiae profunderunt , easque pariter Ariani refellunt . Ibid . Trinitatis fidem primum in Niceno Concilio fabricantes abstrusum . Ibid . Oppositum Calvinistarum , & Lutherorum tenuerunt . Ibid . Magis quam ante , divisus animis separantur . pag. 194. n.2.
 Disputatio Parisiensis , à Duke Monpensiero instituta , inter Simonem Vigorem Archiepiscopum Narbonensem , & Claudiom Sanctum polles Episcopum Ebroensem , ex una ; & Iohannem Spissam , & Carolum Barbastum ; & vice eius , Hugonem Torelium Rozerium Hereticos , ex altera . pag. 238. n.30.
 Disputationis Parisiensis nondum habita Acta , Iohannes Spina Hereticus vulgar . pag. 240. n.4.
 Disputatione in Parisiensi de Sacramentis blasphemie , ab Hereticis prodit . pag. 240. n.5. & seq.
 Disputatio Parisiensis , absque ullo proflus profectu habitu enrum , quorum causa coacta fuit . pag. 244. o.7. Utilitate Catholicis , perniciem Hereticis attulit . Ibid .
 Disputatio Catholicos inter , ad Hereticos Londini habita . pag. 237. n.14.
 Dolz Senatus Epistola ad ipsum datu hoestatur Plus , ut Hereticum Muretum comprehendendi curet . pag. 392. n.30.
 Domellicos suos lancei tantum uti vestibus , Plus mandat . pag. 10. n.XXV.
 Domellici suis implicatum flipendum Pius tribuit , ne pro eo , & alius Ecclesiasticis inhabet bonis . pag. pag. 10. n.XXVI.
 Domellici suis Pius diffidit prohibet , ne Iudicibus caufas commendent . pag. 54. n.113.
 Domellicorum , & familiarium Cardinalium , & Praetoriorum mortuorum avaritiam cohibet . pag. 56. n.113. Hac de re eius Constitutio . Ibid .
 Dominicus Spargenbergius . Vid. Spargenbergius .
 Domus Hereticorum solo aquari in Hispania , Plus mandat . pag. 286. n.16.
 Domus , Domellicorumque suorum pecularem Plus curam habet . pag. 9. n.XXV.

E

Eboensis Archiepiscopus . Vid. Archiepiscopus Eborense .

Eborense Concilium . Vid. Concilium Eborense .

Ecclesia S. Andreæ à Phrygia . pag. 73. n.147.

Ecclesia S. Basili Ordinis S. Io. Hierosolimitani , à Pio Catechumenorum Domini attributa . pag. 40. n.9. & seq.

Ecclesia S. Dominici in Insula Chio , Turcicis superstitionibus dellinatis . pag. 78. n.160.

Ecclesia S. Euclachii ab ea Auditorum Rotæ disputations Plus afferit . pag. 27. n.66.

Ecclesia S. MARIE Angelorum in Diocletianis Thermis . pag. 48. n.69. Ejus constructionem Plus Quirinus urget . Ibid . Scribit ad Apolloniuem in Hispania Nuncium , ut Carthusianos solvere compellat , quod pro eadem constructione debent . pag. 49. n.70.

Ecclesia S. MARIE ad Martyres , Pantheon dicato , in peregrinio Felli Omnia Sanctorum occlusum esse Plus iubet . pag. 27. n.65.

Ecclesia S. MARIE Transportine Tiberis inundatione veteres muri dejecti . pag. 73. n.148.

Ecclesia Oliu . Tibertina visitat Plus t . & ex gravi multa imposita , ipsa necessariis instruitur . pag. 16. n.64.

Ecclesia Augustana quām preciarē coosuluerit Cardinals Truxenensis . pag. 158. n.59. & seq.

Ecclesia Halberstdensis . Heinricum Iulium , Duels Brusiventris , Nepotem , malo suo in Episcopum . sibi eligit . pag. 152.

Ecclesia Magdeburgensem Joschimus Fridericus Brandenburgicus Lutheranismo sedat . pag. 146. n.43.

Ecclesia Mantuana nominationem à Pio Quarto Duci Mantuæ concessiam , invalidam , ac nullius rationis nulli , & eis Pius Quintus declarat . pag. 99. n.199.

Ecclesia Mantuana vacationis arrepta occasione , recente prodicta Pii Quarti induita , Pii Quinti tentis denuo rejecta . pag. 219. n.22.

Ecclesia Pataviensis Canonicum Christophorus Illiger Hereticum , dignitate privari , Pataviensi Episcopo mandat Plus . pag. 149. n.49.

Ecclesia Racemburgensem Lutheranismo sedat . Christophorus Magispolitanus . pag. 146. o.43.

Ecclesia magis Viris bonis , quām auro indiget . pag. 74. o.49.

Ecclesia Romana in Sacramento Ordinalis , Efeudo-presbyteris , & Episcopio Anglis , ab hereticis conversis , collato , fabulis adhesisse : impissimus Psendo-eruditus , perperam assertere non dubitavir , apud Couvayer . pag. 142. & Haraldum in Confut . ejusdem Courtauld part . pag. 34. & pag. 234. o.9. & seq. Vid. Romana Ecclesia .

Ab Ecclesia 7o Pauli Romam à Gubernatore , Se-natusque Mediolanensi nullus ob controversias jurisdictionis Ecclesiastice . pag. 339. n.71. Mediolanum revertitur . Ibid .

Ecclesiastarum Patriarchalium Urbis visitationem influit Plus . pag. 16. o.62.

Ecclesiastis , de necellaris rebus instructis esse , Plus iubet . pag. 26. n.63.

Ecclesiastarum cultum , & reverentiam , Bulla edita Plus relevare contendit . pag. 27. n.67.

Ecclesia si habuerint sepultra super terram posita , ea amoveri iubet Plus . pag. 28. n.68.

- Ecclesiis, habitationes superadmodum, Pius vetat pag. 28. n. 68. Fenestrarum etiam ipsas Ecclesiis introposcientes, obturari mandat. Ibid.
- Ecclesiis seipsum Urbis devotissimum Pius visitat. pag. 30. n. 7. Vid. Septem Urbs Ecclesiæ.
- Ecclesiis Monasteriorum, allorumque plorum locorum indemnitat, Pius conulit. pag. 31. n. 73.
- Ecclesiis Insula Chio, Turca solo aquant. pag. 76. num. t. 59.
- Ecclesiæ & Templo ab Hæreticis in Gallia direpta, serroque ac igne vastata. pag. 378. n. 7.
- Ecclesiis, seu Oratoris Societatis JESU in partibus Indianarum, Indulgencias tribuit Pius. pag. 445. num. 64.
- Ecclesiis, & Ecclesiislicorum Gallie dimidiam fructuum partem, in commodity belli contra Hæreticos, Pius transferre v. l. pag. 391. n. 28.
- Ecclesiis plures Germaniæ dñi Paſtoralibus viduate, quod ad Episcopatus electos, hæreticum labo infestos Pontifices Romani depræhendebant, ac reiecerint. pag. 53. n. 55.
- Ecclesiisrum pacem futuram hodierni erudit contendunt, si pleraque ab ineruditis (ut sinn) Theologis, additamentis suis in Dogma ercta, dilucidatur. pag. 235. n. 9.
- Ecclesiis Neapolitanæ, Pii Iussu visitata. pag. 334. n. 65.
- Ecclesiis superioritatem sibi usurpare Romanos Pontifices, aliter Carnesecchius. pag. 328. n. 54.
- Ecclesiis Cathedralium nominationes in Hispania à prædeceloribus Pontificibus concessas, Pius dolet. pag. 258. n. 4.
- Ecclesiis, & Monasteriorum præsentationes, ac nominationes à Fio Quarto concessas, revocat, ac irritat, segmenta lata Pius Quintus. pag. 313. n. 14.
- Ecclesiis Portugalie, contra Regios exatiores, ad Plim confingunt p. 316. n. 19. Belgia.
- Ecclesiis omnes, ad unum usq. intra prædictum tempus, delecturos, Hæretici condonantur. p. 277. n. 23.
- Ecclesiislicorum Belgiorum incorregibilitas. pag. 282. n. 21.
- Ecclesiislicorum Germanorum reformatio, Pius ioficit. pag. 142. n. 37.
- Ecclesiislicorum Germanorum reformatio, quam difficultas. pag. 145. n. 41.
- Ecclesiislicorum reformatio, haud facilius quam Hæreticorum convercio. pag. 145. o. 41.
- Ecclesiislicorum reformatio manum ad novem Bernardus Monasteriensis Episcopus, tot premittit eternum, ut Episcopatu cedere maluerit. pag. 145. n. 42.
- Ecclesiislicorum reformatio, coram Principibus seculari bus tractanda non est. p. 198. n. 9.
- Ecclesiislicorum reformatio, in Synodis tractanda est. pag. 198. n. 9.
- Ecclesiislicorum mali mores, Hæretici cunctarum radix, & origo. pag. 263. n. 41; & seq.
- Ecclesiislicorum proborum indicem ubiq. gentium, ab Episcopis sibi mitti Pius imperat: & cur. pag. 21. 22. n. 57.
- Ecclesiislicorum habitum, novis mandatis praescribit Pius. pag. 324. n. 57.
- Ecclesiis tam Secularibus, quam Regularibus, sub Excommunicationis pena, Taurorum agitationibus intercede Pius vetat. pag. 323. n. 31.
- Ecclesiislicum Venetos Pius reformat. pag. 95. n. 192.
- Ecclesiislicum pœnæ-dohierarchia in Episcopatibus Sandjanens, & Posmanensi ab Hæreticis instituta. pag. 311. n. 29.
- Ecclesiislicum jurisdictionem violantes, immatura morte perempti. pag. 340. n. 74.
- Ecclesiislicum jurisdictionem, & libertatem, surripere, & impedire Hispani Regii Ministri comitupatur pag. 297. n. 18.
- Ecclesiastice jurisdictioni in Neapolitano Regno Hispani Ministeri multipliciter detrahero illudent. pag. 335. n. 67.
- Ecclesiastice jurisdictione Præsulibus servata, temporali Principiū jus libabilitur. pag. 339. n. 71. - Ecclesiastice jurisdictionis controveria Mediolani. pag. 338. n. 71. Io: Paulus ab Ecclesiis à Gubernatore, & Senatu Mediolanensi Romani milles, ubi Plim Cardinales, Cardinali Borromio favere intelligit. Roma dilectedit. pag. 339. n. 71. Epistola Pli ad Mediolanensem Gubernatorem. Ibid. Altera ejusdem ad eundem. Ibid. n. 72.
- Ecclesiastice libertati, præcipue in Beneficiorum distributione vim illatanu, apud Plim dolet Archiepiscopus Valentinus. pag. 295. n. 16. Læsae eadem regiones alias, imò fere omnes invasit. Ibid. pag. 296. n. 17.
- Ecclesiastice spolia in Hispania colligendi initianationi quandam, Pius reficit. pag. 258. n. 4.
- Ecclesiastice temporalem ditionem, à Pialis Classe Pius tuetur. pag. 80. n. 266.
- Echius (Simon Thadæus) Dux Bavariae Cancellarius Catholicæ religiosi studiosus. pag. 428. n. 33.
- Echylus Ingens Solis. pag. 338. n. 70.
- Edictum in Belgia à Margarita Parvens vulgatum, mandante Rege, quo contra Hæreticos iam data Edicta revocantur, & Tridentini Concilii acceptatio jubetur. pag. 267. n. 1.
- Egmundanus Comes Gandavi, & tota oecodus Flandrie regione Hæreticorum sceleris, vel disiliuntur, vel sover. pag. 273. n. 14.
- Eginodamus Comes, à Duke Albaño, in vincula coniicitur. pag. 356. n. 15.
- Elsenbrein (Martinus) Bavariae Dux ad Plim Orat. Vid. Albertus Bavariae Dux.
- Elbingenius Hæreticorum, cum Cardinali Holio dissidium p. 456. n. 48. & seq.
- Elbingenius Hæretici, præter Ecclesiastice bona Tempis diripiunt. pag. 428. A Rege factum sibi porcetiam Augustanam Confessionem sequenti, jactant Ibid. Franciscum Sunensem, & Ioannem Allensem Iefvit, à Cardinali Holio milles, male excipiunt Ibid. Milles ad eos concordos Jonnes Koska, à quo centum milium Hungariorum dicta eis est multa. p. 439. n. 55.
- Eleemosyna Inconfitam largitionem in coronatione Postulam feri solitam Pius suscitabo, & vere eigenibus assignat. pag. 3. a VII.
- Eleemosyna pauperes sublevat Pius. pag. 6. n. XVII.
- Eleemosynam in Ecclesiis petere, Pius prohibet. pag. 28. n. 67.
- Elizabetha Anglia Regina, Mariam Scotie Reginam, ut legitimam Anglia hæredem inviam habet. pag. 212. n. 1. Artifex confiliorum, & conjurationum omnium contra Marlam. pag. 217. n. 7. Egredit. Illus cum Darlaco cupias. Ibid. Vbi factas intelligit, eiudeam; Darlai uastrem Constitutam Lenoxam in arcem Londinense conicit Ibid. Curat, ut in Scotiam Hæretici contra illam armam capiant, & apud plebem traducant. Ibid.
- Elizabetha Anglia Regina, Mariam Scotie Reginam una cum filio perdere illudet. pag. 218. n. 10. Jacobum; Noithum iterum in Scotiam reverti curat, ut Scoticas res turbet. 219. n. 12.
- Elizabetha specie suscipiendo in baptizante Reginae Marie filium, Bedfordii Comitem in Scotiam mittit, ut perduelles in ipsam excitet. pag. 222. n. 16. & pag. 239. n. 27.
- Londini comitia cogit. In quibus pseudordinationes Archiepiscopum, Episcoporumque Anglia, legitime declarantur. pag. 220. n. 1.
- Elizabetha Anglia Reginam Catholicos, inter ac Hæretico disputationem Londini instituit pag. 217. n. 14. Vel ei manitum imponeundum, vel successorem

- rem vel invita, Parlamentaria autoritate dannata, contenditur. Ibid. Ipsa Parlamenti astus omnes eludit. pag. 228. n. 15.
- Elisabetha Regina Anglia, ad perdendam Scotiam Regnam impia calliditas explicatur, & ostenditur. pag. 402. n. 19; & fig. Toto septenio illudit Maximilianum Imperatorem, sive nuptiarum cum Arciduce Carolo. pag. 405. n. 1. Anglos item decipit. Ibid. Bellum Gothianum foveat. pag. 497. n. 4.
- Emanuele Philibertum Sabaudie Ducem Epistolis ad ipsum scriptis, & Auriellario millo hortatur Pius, ut Galliarum Regi contra Hæreticos auxilium præbeat. pag. 326. n. 22., & 327. n. 23.
- Epidaurum fructu tentat Pialis pag. 80. n. 165.
- Episcopus Agrensis *Antonius Verarius*, cum Christophoro Barone Tiefembachio Oratores missi à Maximiliiano Imperatore Conflantiopolini, ad ineundam cum Selymo pacem. pag. 431. n. 40.
- Episcopus Albae *Marcus Hieronymus Vida*, moritur. pag. 105. n. 215. Ejus laudes. Ibid.
- Episcopus Apamiae *Roberto Pelleus*, contra Hæreticos Regias literas obtinet. pag. 248. n. 20.
- Episcopus Aculanensis, à Pio ad Philippum Hispaniarum Regem milibus, ob Regium Exequatur, in Neapolitanio Regno, ab Hispanis expeditum. pag. 333. n. 63.
- Episcopus Avelinensis Antonius Florebellus, Pii à secreta Brevium. pag. 83. n. 173.
- Episcopus Augustae *Cardinalis Truxensis*, quām bene Ecclesia sua confulerit. pag. 158. n. 59.
- Episcopo Bajontensis iurisdictioni, detrahit Pius Vipufoam, & cur. pag. 248. n. 17.
- Episcopi Bergomensis *Vittoris Soranzii Hæretici*, coniunctinem colit Petrus Carnesecchius Hæreticus. pag. 325. n. 40.
- Episcopus Carnotensis *Carolus Guillart Hæreticus*. pag. 257. n. 34. Fateri recusat realitatem Corporis Christi in Eucharistia. Ibid. Formulan fideli à facultate Parisiensi editam recipere non vult, ob in ea, de autoritate, & dignitate Romani Pontificis, insertum articulum. pag. 258. n. 34. à Pio jure indicatus, & damnatus. pag. 259. n. 35.
- Episcopus Carpentrensis Paulus Sadoletus, pro Cardinali Arminiaco Epistola ad Pium, dat. pag. 251. n. 27. Quisnam fuerit. pag. 252. n. 28.
- Episcopus Carpentrensem, Venafino Comitus regarem Pius creat. pag. 393. n. 33.
- Episcopus Cenetenensis *Michaelsm Thuriannus Pius* in Gallias Apoliticum Nuncium mittit. pag. 254. n. 33. Quenam ei in mandatis dederit. Ibid.
- Episcopus Chiovensis *Nicolaus Volsicus*, apud Poloniae Regem, prava Gnesiensis Archiepiscopij confusa revertit. pag. 205. n. 20.
- Episcopus Cordubensis *Rogius de Sandoval* præst Consilio Provinciali Toletano. pag. 291. n. XI.
- Episcopum Cracoviensem *Philippum* hortatur Pius, ut in Petricovientibus comitiis, contra Hæreticos, se strenue gerat. pag. 195. n. 5.
- Episcopus Cuneras Petri. Vid. Petri Cuneras.
- Episcopus Curienensis *Beatus*, ab Helvetiis Pio Quarto commendatur. pag. 148. n. 48. Ipsemer ad Pium Quintum confugit, data ad ipsum Epistola pag. 149. n. 49.
- Episcopus Dublaciensis *Guilielmus*, Mariae Scotiae Reginae ad Pium Orator. pag. 223. n. 17. Verba Pii ad ipsum, de subsidiis ad ipsam mittendis. pag. 224. n. 18. & seq.
- Episcopus Ebrouensis *Claudius Sanctius*, contra Hæreticos disserit, in Parisiensi disputatione, à Duce Monpensiero habita. pag. 238. n. 30.
- Episcopus Frisingensis *Mauritius*, à Pio pastorali onere levari petit. pag. 150. n. 50. Pii ad ipsum Epistola responsiva. Ibid.
- Episcopus Gratianopolitanus *Franciscus de Avancos*, à
- Pio redarguitur, quod Apostatas, & hæretes prædicari permittat, Epistola ad ipsum scripta. pag. 263. n. 38. Cur lenius, quam par effet redargutus. Ibid. n. 39.
- Episcopus Halberstradensis eligitur *Henticus Julius Brunniuicensis*. pag. 423. n. 27., & seq.
- Episcopi Illiridenis gratulatoria Epistola ad Pium, de sua creatione. pag. 21. n. 56.
- Episcopi Iprensis *Martini Rithovitis* Epistola ad Pium, quia Tridentini Concilii Decreta, ab illo quo Concilium Provinciale cogatur, in mores induci, enixe petit, ut sibi, aliisque, ab ipso Pontifice præcipiat. pag. 281. n. 30. Officium Divinum reformatum, & Catechismum Romanum petit. Ibid. Quisnam is fuerit. pag. 282. n. 31. à turbis concitatis everfa ejus studia. Ibid. Bis demum Provinciale Concilium cogit Ibid.
- Episcopus Julianopolitanus *Petrus Paalus Vergerius Hæreticus*, Petri Carnesecchii Hæretici familiaris. pag. 255. n. 40.
- Episcopus Laforensis *Ludovicus Albrecht Hæreticus*. p. 258. n. 34. Hæreticos Concionatores in sua Diocesi Parochi præficit, eo consilio, ut à veritate Catholicae scibi committas oves avertat. Ibid. Dominicanum Apostolatum Hæreticum, & adulterium in Cathedrali Ecclesia fe praestente, hæretes docere iubet. Ibid. Nuncius Apostolicus, cunctis Apostolarum predicationi interest. Ibid. à Pio jure indicatur, & damnatur. pag. 259. n. 35.
- Episcopus Leodiumensis *Giosuēlonaus* insignis Catholicae fidei allator. pag. 286. n. 39. Ejus exemplum cuiusq; eius Vrbis Cives seellantur. Ibid.
- Episcopus Monasteriensis *Bernardus Revelt*, ob Ecclesiastico in teatutam reformationem, Episcopatu cedere cogitare. pag. 145. n. 42.
- Episcopus Monasteriensis *Iohannes ab Hoja*, ex Ecclesiastico Monasteriolum contagiosa societate, corruptus. pag. 146. n. 42.
- Episcopus Montis regalis *Vincenzius Laurens*, Apostolius ad Reginam Scotie Nuncius. pag. 227. n. 22. Nunquam Scotiam ingressus. Ibid. Ex Comitatem Scoticorum decreto, ut recipere flattum, & deinde ei accessus prohibitus. pag. 228. n. 24. In Scotiam mittit Edmundum Hajum, qui subidia, & litteras Pii ad Reginam defert. pag. 228. & seq. n. 23. & 24. & seq.
- Episcopi Namuricensis *Antonius Havetii* ad Pium Epistola, de Surrentino Archiepiscopo in Belgiam missu pag. 282. n. 32. Concilio Tridentino interfuerat. Ibid.
- Episcopus Narrienensis *Petrus Drnatus Csisius* Bononiæ ad exigendum tributum subfidi Charitativi à Pio mittitur, Epistola, ad ipsum data pag. 381. n. 13. Item ad Ferrarae Ducem cum iisdem mandatis p. 384. n. 17.
- Episcopum Oloronensis *Claudius Reginus*, notoriè Hæreticus; pag. 258. n. 34. Nec tonfuram, nec habitum Episcopalem defert. Ibid.
- Episcopus Orcadum, Negromantia, ac beneficij fama alperius, Jacobi filii Reginae Mariae Scotie inaugurator. pag. 402. n. 20.
- Episcopus Osnabrugensis, consecrationem suscipere differt. pag. 419. facultatem petit, ut assistentibus duobus Abbatibus insulatis consecrari possit. pag. 420. n. 20.
- Episcopum Palentinum Christophorum monet Pius, ut Tridentini Concilii Decreta in mores inducat pag. 19. n. 53.
- Episcopis Palentinus *Christophorus*, Epistola, ad ipsum data à Pio monetur, ut Tridentini Concilii Decreta in usum indicat, & Clericorum Seminarium institutum pag. 287. n. 3.
- Episcopus Pamplonensis *Didacus Ramirez*, Epistola ad Pium scribit, qua significat, lice ejus subfido ad eccle-

- exequenda Concilij Tridentini Derecta sibi vires non susperpet. pag. 297 n. 12.
- Episcopo Parviensi mandat Pius, ut Canonicatu exturber Christophorum Illingher, ob haeresis crimen: pag. 148. n. 46.
- Episcopi Ploencni Conditorem Petrum Misericordum hortatus Pius, ut in Petricovensibus comitidis, contra Haereticos se strenue gerat. pag. 195. n. 2.
- Episcopo Pureolanu data à Flô facultas, ut Proregerem Neapolitanum, ob obiectum Regium Exequatur excommunicatione Bullæ Cœne Domini irretitum, absolvat. pag. 334. n. 66.
- Episcopi Ruremundensis Gallicum Liedau, de Michaelle Bajo, tellimonium: pag. 366. n. 22.
- Episcopus Sebalenus Petrus Codde in Hollandia Apostolicus Vicarius, pag. 367. n. 25. Gabrielem Gerberonum Ianenfisiam recipit. Ibid. Obfirmitus in Ianenfisino moritur, damnatur, excommunicatus, & Ecclesiasticis sepultura indensus. Ibid.
- Episcopus Segobiensis Cœrcularis interfuit Concilio Provinciali Toletano. pag. 293. n. XI.
- Episcopu Strongolensis Thomas Urfinus, in Neapolitano Regno à Pio visitator elegitur. pag. 97. n. 184.
- Episcopu Strongolensis, Fil in Neapolitano Regno Vilianor, Visitacionem, Regis Hispaniarum, reffioso non expectato, Neapolitanarum Ecclesiastarum subit. pag. 334. n. 64. Plausus, quod à populi quoquemque te contulit exceptus fuit. Ibid. Prorege denunciat, ob obiectum Regium exequatur in Excommunicationes Bullæ Cœne Domini incidisse. Ibid. n. 66.
- Episcopu Sutri, & Nepete erat Fr: Michael Ghislarius, postea Pius V. pat. 6. n. XV.
- Episcopu Trecensis Antonius Carraciola, Haereticus, pag. 26. n. 14. Fidem Catholickam abnegat, & à Ministro Calvinianum manum impositionem accipit. Ibid. Abbas factus S. Victoriae Parisiensis Crocibatis haereticis labi inficeret studet. Ibid. pag. 257. Aliis ejus sceleris. Ibid.
- Episcopu Trecensis Antonius Carraciola, eur cum alii in Haereticis Praefulibus à Pio Quinto non damnatus, pag. 260. n. 28. Omni jure, & potestate, spoliatus, infelicitatem moratur. Ibid.
- Episcopu Valentinus in Gallia Joannes Moniacus Haereticus, pag. 257. n. 34. Imaginamur neeat venerationem. Ibid. De Eucharistia plures haereses profetent. Ibid. Psalms Gallicè recitari fecit. Ibid. Juxta Calvinianos baptissimum, & orationem interfuit. Ibid. Inter haereticos Doematis. Ibid. A Pio jure judicatus, & damnatus. pag. 259. n. 35.
- Episcopu Valentinius Moniacus, frustra haeresis labi purgere studente Sammarthani. pag. 260. Reuiciuntur. Ibid. n. 37.
- Episcopu Vaisonensis Clément Arminiacus apud Pium accu sat. pag. 253. n. 29.
- Episcopu Vilburgensis Zoobela, à Grombacio immuni scelere occisus, pag. 245. n. 2. Divinitus punitus eius mors. pag. 408. n. 6.
- Episcopu Uticensis Joannes de S. Gelafis, Haereticus, pag. 257. n. 34. Abiuit confiteri resistenter Corporis IHSU Chrilli in Eucharistia. Ibid. Laicall modo sub ultraque specie communicaat. Ibid. à Pio jure judicatus, & damnatus. pag. 259. n. 35.
- Episcopu Vulturni Antonius Laurus, pag. 334. n. 66.
- Episcopu dumaxa Romæ, nec ullam super alias Ecclesiæ potestente habet. Romanum Pontificem, afflerebat Petrus Carnefiechius Haereticus. pag. 328. n. 54.
- Episcopu primus tantum, inter pares, à Ianenfis Rominus Pomifex dictus. pag. 271. n. 32. An, pro chimerico primatu huiusmodi, hoc tempore tot martyres in Belgio, & Anglia passi sunt? Ibid. in Vocabulo hujusmodi, qui modestiores inter Calvinistas, Zuvigilianos, Lutheranos videri volerunt, uli sunt. Ibid. Monachicum Ecclesiæ regimes sic dilectum. Ibid. Vocabulum illud prius, à Gracis Schismatice, & Hereticis, & precipue à Nilo Tellionensi Archiepiscopo mutatum, in scripto ab ipso Opusculo, quod una cum aliis in Florentino Concilio damnatum fuit. pag. 372. n. 33. Idem à Cardinali Bellarmino, & Ioanne Caryophillo Iconiensi Archiepiscopo rejectum. Ibid.
- Episcopo coidam mandat Maximillanus Imperator, ut sua Urbis Senatus, solemniter supplicatione Corporis Christi interest compellat. pag. 432. n. 37.
- Episcopi Angli Schismatice, cur spiritum fortitudinis non habuerint, quo Haereticus refutatur. pag. 431. n. 3. Delitas poena criminis dedere. Ibid.
- Episcopu vere, ut esset, sufficie defensionem, ab Apostolicis Cromero, & Episcopo Menevelli in Anglia decernitur. pag. 232. n. 6.
- Episcopi, & Presbyteri Angli nomine tanum, post abditure, à Zwinglianis, & Calvinis, Ordinis Sacramentum, pag. 233. Forum manus, ad simplex officium annuncandi verbum De regadum. Ibid. Quanam eorum Ordinationis forma. Ibid.
- Episcoporum, & Presbyterorum nomina, ad plebem fallendum, ab solito Ordinis Sacramento, in Anglia retinentur. pag. 233. n. 8. Quanam Ordinationis forma. Ibid.
- Episcopi, & Presbyteri Angli suarum Ordinationum formam insufficientem agnoscentes, eam corrige ferunt post 100., & amplius annos. pag. 233. & seq. n. 8. Quidnam ei addiderit. Ibid. Ante dies Ordinationes sanxer non potuit, licet ipsa extitit. pag. 234. n. 8.
- Episcoporum omnium, Anerorum ordinaciones, ab ordinatione Mathæi Parker derivant. pag. 434. n. 8.
- Episcopi Parliamentarii in Anglia, quinam. pag. 434. n. 13.
- Episcopi Haereticorum, ad Ecclesiæ Angliae ab Elisabetha promoti, nec ab Episcopis Catholicis, nec etiam à Lutheranis, & Calvinis manum impositionem obtinere valent. pag. 237. In arcto politi, ad Parliamentum consurgunt. Ibid. Absque ulla conseruatione Episcopali, Episcopalis munia obire, jubentur. Ibidem. Dicti idcirco Episcopi Parliamentarii Ibid.
- Episcopi Catholicæ & Schismatice Angli, novis Pleudo-episcopis manus imponeare refutant. pag. 237. n. 12.
- Episcopi Belzii, Bajana doctrina imbuti, quid effire potuerint. pag. 366. n. 22.
- Episcopos etiam Cardinales residere, Pius jubet. pag. 17. n. 46: & seq.
- Episcoporum Gallorum Haereticorum Relatio, ex processibus ab officio Inquisitionis confectis ad Pium V. in Consistorio. pag. 256. n. 34. Pii Sententia. pag. 259. n. 34.
- Episcopi Septem Gallicani citati, & jure à Pio damnati, videlicet.
- Antonius Carraciola Episcopus Trecensis.
  - Episcopus Valentinus.
  - Episcopus Uticensis.
  - Episcopus Carnorensis.
  - Episcopus La feuriensis.
  - Episcopus Olorensis.
  - Archiepiscopus Aquensis. pag. 256. n. 34.
- Episcopos septem Gallicanos, processu in Romanæ Inquisitionis officio juridice facio Haereticos, convictos, editatos, & non comparentes damnos. Pius Quirinus, licet sententiam tulerit, & non promulgarerit. pag. 258. n. 35. Ipsam prouulgat Pius Quirinus. Ibid. Epi-

- Episcopi Heretici plures in Gallia, prater illos à Pio V. damnatos. pag. 260. n.38.
- Episcoporum, allorumque Ecclesiasticorum Gallia reformationem, propositis Tridentini Concilii decretis, apud Carolum Galliarum Regem, Epistola ad ipsius donum, Pius urget. pag. 263. n.41.
- Episcoporum Galliarum, monente Pio, ad suam quenque Ecclesiam redire, à Rego Carolo jubentur. pag. 264. n.42.
- Episcoporum Galliarum executionem Decretorum Tridentini Concilii, aperi Pius præcipit. pag. 264. n.43.
- Episcoporum Valentini, & Uticensim, Catholicae Aula abire jussi, retinet Catharina Regina. pag. 266. n.46.
- Episcoporum Germania, ad Tridentini Concilii Decreta exequenda horatior Pius. pag. 210. & seq.
- Episcoporum Germanie ad Augsburga consilia contulere. pag. 216. n.11.
- Edicoporum Germania, data ad eos Epistola, ad reformationem Cleri Pius incitat. pag. 143. n.38.
- Episcoporum in Germania diu vidutae Ecclesie, quod ad ipsa promoti herefum labi Inscripti à Pontificibus Summis deprehensi fuerint. pag. 152. n.55.
- Episcoporum Germanie nemo religiosi adeo proficit, ut Cardinalis Truxensis. pag. 157. n.59.
- Episcoporum Germanie, ubi id monus adespiciens, confirmationemque Apollolicam obtinuisse, confirmationem dili protelare conseruerat. pag. 419. n.19.
- Episcoporum Hispaniarum munera sui admonet Pius. pag. 287. n.3. Iisdem facultatem admittit, qua incausa libi referatis, ad colligendam pecuniam utebantur. pag. 288. n.40.
- Episcoporum Indiarum facultatem tribuit Pius dispensandi in gradibus à iure prohibitis. pag. 443. n.60. Item Indulgencias solemniioribus quibuidam diebus elargiendi. Ibid.
- Episcoporum Ravennatis & Mediolanensis Provinciarum iubet Pius ut, in suis Seminaris Helveticos pueros recipient pag. 101. n.25.
- Episcoporum Polonia, pro restituitione Episcopatum Sambianensem, & Pomesnianensem, ad Poloniae Regem preces, iritate. pag. 110. n.26.
- Episcoporum Saleritanae provincie, Concilium Provinciale declinans, & cur. pag. 89. n.189. & seq.
- Episcoporum primam tantum, non auctoritate, sed ex quadam dumissione excellentia, Pontificem Romanum esse, dicebat Carnefeciatis. pag. 328. n.54.
- Episcoporum Princeps, Romanus Pontifex. pag. 334. n.64. Vid. Romanus Pontifex.
- Episcoporum Iuuenes coiuiri, in Hæreticorum officiis cautele. pag. 197. n.9.
- Episcopos ut auxilio eile velit, in viliis extirpandis Alphonso Ferraria Ducem, Pius exorat. pag. 36. n.84.
- Episcoporum accusationes in Niceno Concilio, Constantinus Magnus recipere noluit. pag. 198. n.9.
- Episcopi, absque aliqua laica concessione Directores proprias si visitare possunt; nautio magi Pontifici et Summo pectorum Principi id licet. pag. 334. n.64.
- Episcopos in suis celestis residere, districte Pius mandat. pag. 17. n.46. & seq.
- Episcopos, ubique Pius ad residentiam compellit. pag. 18. n.49.
- Episcoporum residentiam, Pius urget. pag. 303. n.1. Item Parochorum. Ibid.
- Episcopos, ad constructionem Seminariorum subdia exigeat Regularibus qui bona posiderent, volentes; edita Constitutione Pius coercet. pag. 22. n.33.
- Episcopos multos, terrenis tantum intentos, zelum
- Deo non habere, Pius dolet. pag. 174. n.80.
- Episcopatus Frisingensis adiutoriis agere fert Pius, ab Alberto Bavaria Duce, pro Ernesto filio pueri peti. pag. 150. n.50.
- Episcopatum Heripolitanum, dicitur Grumbachius. pag. 159. n.60.
- Episcopatus Sambianensis, & Pomesnianensis in Bourgab ab Hæretici discepit, & Ecclesiastico iuri abrogati pag. 110. n.26. Episcoporum Poloniae pro illorum restituitione ad Regem irratae preces. Ibid.
- Episcopatum Sambianensem, & Pomesnianensem sacrilega inflacione, pag. 211. n.29. Hæretici dogmatis Ministri iisdem preponuntur. pag. 211. n.29. Conciliaris Principis, & Pleudo-episcopis quam Ecclesiastica jurisdictione tradita. Ibid.
- Episcopatum, ac Monasteriorum nominaciones, & presentationes, à Pio Quarto Regibus, & Principibus inconsulto concilias, Pius Quintus, iura sententia, abolit, & irritat. pag. 314. n.14.
- Episcopatum ambiens vir nobilitate praecularis, à Pio relictus. pag. 16. n.43.
- Episcopalem dignitatem, ut dignitatem conservet, quanto studio curaret Pius. pag. 16. n.43.
- Epistola Alberti Bavariae Ducis ad Pium. pag. 152. n.52.
- Epistola Alberti Bavariae Ducis ad Pium, de praecularis meritis, ac virtutibus Othonio Cardinali Trentensi Augusto Episcopi. pag. 157. n.59. & seq.
- Epistola Alberti Bavariae Ducis ad Pium, pro Gaspero Franco, ab heresi converso, sacra Ordinibus iniiciari cupiente. pag. 408. n.8.
- Epistola Cardinalis Alexandrin i ad Cosmum Florentium Ducem, ob traditum Carnetecham Hæreticum. pag. 98. n.195.
- Epistola Cardinalis Armeniaci ad Pium, quis admonet de Hæreticis Auriaci se recipientibus. pag. 250. n.55.
- Epistola alla Cardinallis Armeniaci ad Pium. pag. 253. n.26.
- Epistola Caroli Arciduci Austriae ad Pium, de Hæretico Lundigenistro. pag. 147. n.45.
- Epistola Episcoporum Ecclesiæ Neocomique Belgii ad Pium, de Archiepiscopo Surrentino Apollolico Nuncio in Belgium misslo. pag. 280. n.30.
- Laurentii Merli Ecclesia Empolimia De- cani. pag. 281. n.30.
- Episcopi Irenensis. pag. 281. n.30.
- Episcopi Namurensis. pag. 282. n.32.
- Epistola Caroli Cardinalis Borromai, de Pli V. creatione, ad Cardinalem Lusitaniam. pag. 4. n.XI.
- Epistola Caroli Cardinalis Borromai ad Cardinalem Hosium, de Synodo Provinciali cogendo, vel non in Polonia. pag. 205.
- Epistola Caroli Card. Borromei ad Cardinalem Portugallie Infante, de Achille Statio. pag. 330. n.56. Alia ejusdem ad ipsius Cardinalem, de eodem Statio. pag. 336. n.9.
- Epistola Andreae Caligarii, Roma ad Cardinalem Commendonum militi, qua de iis que cum Pio egerat, certiorum reddit. pag. 120. n.15.
- Epistola Petri Canisi ad S. Franciscum Borgiam, de gessis à Commendono Legato in Aquitanis constitutis. pag. 135. n.24.
- Epistola Episcopi Carpientensis Pauli Sandonii ad Pium, pro Cardinali Arminiano. pag. 251. n.27.
- Epistola Senatus Colonensis ad Cardinalem Hosium, qua in religione tuenda eximum studium le habuisse confirmat. pag. 415. n.12.
- Epistola Frederici Electi Coloniensis ad Pium, quae fidei professionem examinare recusat. pag. 153. n.54.
- Epistola Cardinals Commendonii ad Cardinalem Alexandrinum, de Germania. Episcopis consecrationem suscipere de relectis. pag. 419. n.21.

- Epistola Episcopi Curleensis ad Plium Quintum, qua contra invasorem quendam ejus praesidium implorat. pag. 149. n.49.
- Epistola Caroli Galliarum Regis, ad Regni sui Episcopos, qui eas iubet, ad suas Ecclesias redire. pag. 264. n.42.
- Epistola ad Galliarum Reginam ab Hereticis, quam morte interminatur, nisi profundi hereticias daretur. pag. 239. n.3.
- Epistola Helvetiorum ad Plium IV. pro Episcopo Curieni. pag. 148. n.48.
- Epistola Hispaniarum Regis ad Neapolitanum Proregerem, super Regem Exequatur, aliasque jurisdictionis controversias in codem Regno motas. pag. 335. n.66.
- Epistola gratulatoria Hosii Cardinallis ad Plium, de sua creatione. pag. 20. n.55.
- Epistola Cardinalis Hosii ad Episcopum Cusiensem, in qua de Pseudo episcopis Ecclesiis Sambieni, & Pomeianensi datis queritur. pag. 212. n.30.
- Epistola Carpinalis Hosii ad Senatum Colonensem, cui gratulatur, quod statim Hereticum ab Urbe suis ejercent; ejusque in vita religione fervanda studiis commendant. pag. 411. n.11.
- Epistola Cardinalis Hosii ad Poloniae Regem, quem monet, ut a bello cum Moscovitis abstineat, quod DEUM iratum timere debererit, ob Hereticos ab ipso leniter habitos. pag. 435. n.37.
- Epistola Cardinialis Hosii, ad Regium Secretarium, qua hortatur, ut se Catholicum palam demonstret. pag. 439. n.56.
- Epistola Episcopi Illiridenensis ad Plium, de sua creatio- ne. pag. 21. n.6.
- Epistola Irenensis Episcopi, de Belgraru Ecclesiastico, quorundam incorrigibiliitate. pag. 284. n.31.
- Epistola Maximiliani Imperatoris ad Plium, pro Comite Polidoro Cattello. pag. 65. n.135.
- Epistola Maximiliani Imperatoris, pro Comite Balnei, ad Plium. pag. 66. n.136.
- Epistola Maximiliani ad Plium, qua contra Turcas subsidia posuit. pag. 160. n.60.
- Epistola Maximiliani ad Plium, qua rursus majora ab eo subvidia obtinere conatur. pag. 162. n.63.
- Epistola Maximiliani Imperatoris Sororum ad Plium, egregie lensibus referata. pag. 190. n.104.
- Epistola Maximiliani Imperatoris ad Plium contra Colonenses, impedientes executionem apostolici, cui nonne *Prima preces*. pag. 417. n.15.
- Epistola Maximiliani Imperadoris ad Plium, de traditio- te Iesuitis Carmelitarum Monasterio. pag. 418. n.17.
- Epistola Archiepiscopi Moguntini ad Plium, qua be- nè gesta in Augustanis Comitiis à Legato Comendono referat. pag. 137. n.29.
- Epistola Gulielmi de Natis Principis Aurisensis ad Plium, qui in tua re felicitate, se omnem operam collaturum pollicetur. pag. 251. n.26.
- Epistola Proregis Neapolitan, ejusque Collaterais ad Regem Philippum, de Regio Exequatur, aliasque jurisdictionis Controversias. pag. 335. n.67.
- Epistola eiusdem abseditas. pag. 338. n.68.
- Epistola Pamphilionensis Episcopi ad Plium, qua signi- ficat fine ejus subidia, ad exequenda Concilii Tridentini decreta sibi vites non sufficerent. pag. 297. n.18.
- Epistola Archiepiscopi Panormitan ad Plium, quem de Ecclesia suz arumnis admonet. pag. 93. n.188.
- Epistola Margarita Parmensis ad Plium, de Archiepiscopo Surrentino in Belgium missio. pag. 280. n.28.
- Epistola Margarita Parmensis ad Plium, qua contra Hereticos subidia petit. pag. 285. n.36.
- Epistola Pii ad Albertum Bavaria Ducem, de sube- gando in Frisingensi Episcopatu ejus filio. pag. 151. n.50. Alia ad eundem, de eadem re. pag. 152. n.51.
- Epistola Pii ad Albertum Bavaria Ducem, de Ioanne Pisterio Frisingensi Canonico ad se missu, quare urgent super educatione Ernesti ejusdem Fili, cui Frisingensis Ecclesie administrationem tradidderat. pag. 427. n.32.
- Epistola Pii ad Altatem, ut in Seminario suum Helveticorum pueros recipiat. pag. 102. n.208.
- Epistola Pii, de Cardinals Commandoni Legatione. Ad Archiepiscopum Moguntinum. pag. 110. n.7.
- Ad Episcopum Heribolensem. pag. 111. n.8.
- Ad coeteros Germanie Archiepiscopos, & Episcopos Ibid.
- Epistola Pii ad cunctas Ecclesiarum Occidentalium, & Orientalium Ecclesiarum Archiepiscopos, & Episcopos, una cum Concilio Tridentini Decre- tis missis, nempe ad. Archiepiscopum S. Dominici. Episcopum S. Martha, seu Sanctæ Fidei.
- Episcopum Cartagenensem.
- Episcopum S. Iacobi de Cuba.
- Episcopum de Venezuela.
- Episcopum Portis Divitii.
- Episcopum de Antequerra.
- Episcopum de Chile.
- Episcopum de Panama.
- Episcopum de Cusco.
- Episcopum de Popayan.
- Episcopum del Chaireas.
- Episcopum del Quineo.
- Episcopum de Guatimala.
- Episcopum de Chiappa Uvacan, & Cuz- melin.
- Episcopum de Compostella.
- Episcopum de Honduras.
- Episcopum de Meucacani.
- Episcopum Verpa pacis.
- Episcopum de Texcalla.
- Episcopum de Nicara.
- Episcopum de Guazaca.
- Archiepiscopum Goanum. pag. 300. n.r., & 20.
- Epistola Pii ad Ludovicum de Athalde Indiarum. Proregerem, ut noviter conversos ad fidem bene tractet. pag. 448. n.67.
- Epistola Pii, ad Auguianum Conventum. pag. 115. n.10. Non sicut tradita. pag. 116. n. eodem.
- Epistola Pii ad Carolum Auditore Archiducem, de ex- turbando Heretico Ludimiglio. pag. 146. n.45.
- Epistola Pii ad Archiepiscopum Bisuntinum, qua ut Tridentini Concilii decreta suscipiat, dicticte mandat. pag. 264. n.44. Alia ad eundem, quae ob nondum executioni mandata Concilii Tridentini Decreta redarguit. monetq. ac parere iubet Archiepiscopo Surrentino, quem ad inquirendum in eum mittit. pag. 265. n.45.
- Epistola Pii ad Capitulum, & Canonicos Bisuntinum Ecclesie, quibus significat de Archiepiscopo Bi- suntini se Romanum venire iulio. pag. 292. n.31.
- Epistola Pii ad Cardinalem Borbonium, qua significat Venafini Comitatus regimen Episcopo Carpen- tratense se contulisse, & Capitanum alteri cui volueret conferre mandat. pag. 393. n.33.
- Epistola Pii ad Henricum seniorem Duceum Brunfuri- cen-

INDEX RERUM.

476

- censem, de electione Nepotis Henrici Julii in Ecclesie Halberstradensis Episcopum. pag. 424. n. 28.
- Epistola Pii ad Casaraugustanum, & alios Hispanie Episcopos, qua monerit, ne quid contra Apostolicam Sedem, Tridentinum Concilium, Ecclesiasticam libertatem in Provincialibus Conciliis decernant. pag. 294. n. 13.
- Epistola Pii ad Archiepiscopum Cameracensem, de induito quadam à Capitulo Cameracensi ei obiecto. pag. 353. n. 7.
- Epistola Pii de Carthusianis ad Nuncium suum in Hispania, ut eos solvere cogat pro constructione Ecclesiae Sanctae Mariæ Angelorum in Thermis Dieticien. pag. 29. n. 70.
- Epistola Pii ad Coloniense Capitulum, qua post abrennunciationem Friderici à Veda hortatur, ut ad ejus Ecclesie regimen idoneum eligant Pastorem. pag. 422. n. 25. Epistola alia ejusdem pro eadem re, ad Maximilianum Imperatorem. Ibid.
- Epistola Pii ad Fridericum Electum Colonensem, qua ad fidei professionem emitteandam hortatur. pag. 155. n. 56. Alia ejusdem Pii ad eundem, de eadem re, pag. 156. n. 57.
- Epistola Pii, de Cardinaliis Commendoni legatione ad Catholicos Germania: Principes Ad Carolum Austria: Arciducem. pag. 112. n. 9.
- Ad Ferdinandum Austria: Arciducem. pag. 113. n. 9.
- Ad Albertum Bavaria: Ducem. pag. 113. n. 9.
- Ad Gulielmum Clivensum Ducem. pag. 114. n. 9.
- Epistola Pii ad Cosinum Florentia: Ducem, qua traditum Petrum Carnefecchium Hæreticum petit. pag. 97. n. 195.
- Epistola Pii ad Dialinum Palatinum Columiensem, qua in fide Catholicae roboret, & confirmat. pag. 210. n. 25.
- Epistola Pii ad Senatum Dolanum, ut Hæreticum Mureter comprehendendi curerit. pag. 392. n. 30.
- Epistola Pii ad Episcopum Frisingensem, de Episcopatus ejusdem abdicatione, ac Bavaria: Duci filio subrogando. pag. 150. n. 50.
- Epistola Pii ad Collegiatam S. MARIAE Monachensem, pro Seminario Frisinge construendo. pag. 426. n. 30.
- Epistola Pii pro construendo Frisinge Seminario ad Universum Frisingensem Clerum in Synodo congregandum. pag. 428. n. 34. Alia ad Simonem Tadæum Echium Ducis Bavaria: Cancellarium. Ibid. n. 34. Alia ad Abbates, & Prepositos cuiusvis Ordinis, in Frisingensi Diocesi constitutis. pag. 429. n. 35.
- Epistola Pii ad Carolum Gallorum Regem, ubi de cæde Apamensi, & quod acriter in Hæreticos agendum sit. pag. 255. n. 33.
- Epistola Pii ad Galliarum Reginam, qua ut aciter in Hæreticos agat, hortatur; predictiq. artium quibus illi ipsos delinire studebat, insaustum exitum pag. 255. n. 53.
- Epistola Pii ad Galliarum Regem, qua cunctationem, & segnitatem in Hæreticis infelicitandi reprehendit; Ecclesiasticorum reformationem urget; & supradicto Concilii Tridentini Concilii nomine, ejus Decretorum executionem iubet. pag. 263. seqq. n. 4.
- Epistola ad Pio, ad Galliarum Regem, pro Melitensis bus scripta. pag. 347. n. 82.
- Epistola Pii ad Ducem, & Reipublicam Genuensem, qua à solutione decimalium Coros ad ejusdem obedientiam revertentes, absolvit. pag. 350. n. 90.
- Epistola Pii, ad Archiepiscopum Genuenensem, de comitis Petricoviensisibus. pag. 194. n. 5. Alia de iisdem ad Episcopum Cracoviensem. pag. 195. Ad Petrum Misovicium. Ibid. Ad Stanilium Cardina-
- lem Hosium. pag. 196. n. 5.
- Epistola Pii ad Archiepiscopum Gnesnensem, qua hortatur ad muneris suis partes implendas. pag. 206. n. 20. Altera ad eundem, qua Concilium provinciale cogere mandat. pag. 207. n. 23.
- Epistola Pii ad Archiepiscopum Goanum, quem à cogitatione onere pastorali se levandi, revocare studet. pag. 442. n. 60.
- Epistola Pii ad Gratianopolitanum Episcopum, quem redarguit, quod hærefes, & Apostatas prædicare permittar. pag. 263. n. 398.
- Epistola Pii ad Capitulum Halberstradense, super electione Henrici Julii Brusuvicensis in Episcopum ejusdem Ecclesie. pag. 424. n. 28.
- Epistola Pii ad Helvetios, qua Seminaria designat, ad quæ ipsorum pueri mittendi essent. pag. 102. n. 206.
- Epistola Pii ad Episcopos, qui Helvetios pueros in suis Seminaris recipere jubebantur. pag. 102. n. 207.
- Epistola Pii, ad Philippum Hispaniarum Regem, pro Melitentibus. pag. 85. n. 176.
- Epistola Pii ad Hispaniarum Regem, qna Reginam Scotia: commendat. pag. 225. n. 20.
- Epistola alia à Pio ad Hispaniarum Regem, pro Melitentibus scripta. pag. 346. n. 82.
- Epistola Pii ad Hispaniarum Regem, qua paternè mandat, ut Belgicum iter suscipiat, & ni suscepitur, parverit, quæ ventura sint mala propheticæ prænuntiat. pag. 283. n. 33.
- Epistola alia Pii ad Apolliticum apud Regem Hispaniarum Nuncium, post Antuerpienses turbas, de eadem re. pag. 284. n. 35.
- Epistola Pii ad Hispaniarum Regem, qna rursus, ut se in Belgium conferat hortatur, pag. 359. n. 18.
- Epistola Pii ad Hispaniarum Regem, de auxiliis Galliarum Regi contra Hæreticos præstandis. p. 386. n. 22.
- Epistola Pii ad Nova: Hispania: Prorogem, quem hortatur, n̄ incolas opprimi sint. pag. 451. n. 75.
- Epistola Pii ad Cardinalem Hosium, qua, ut ad Concilium Provinciale Petricoviam se conferat, præcipit. pag. 206. n. 29. Altera Legatum à Latere eum creat, iisdem mandatis. pag. 209. n. 23. 24. Alteram mittit cum Catechismo, ut in Polonicam linguam transferri curet. pag. 209. n. 24.
- Epistola Pii ad Leonfortium in Diocesi Mifensi in vicina Domini Irenaei laborantem. pag. 410. n. 10.
- Epistola Pii V. ad Carolum Lotharingia: Ducem, qua rationem reddit, de Episcopatum, & Monasteriorum nominationibus, ac presentationibus à Pio Quarto concessis, à se revocatis, & abolitis. pag. 315. n. 15.
- Epistola Pii ad Christinam Lotharingia: Duciissim, de Nominationibus, & presentationibus Episcopatum, & Monasteriorum, a Pio Quarto inconsultè concessis, & a se abrogatis. pag. 315. n. 16.
- Epistola Pii ad Cardinalem à Lotharingia, qua ei significas de pecunia, & auxiliis Galliarum Regi à se missis, mittendisque. pag. 388. n. 25.
- Epistola Pii ad Claudiam Lotharingia: Duciissim, de missis ad Lotharingia: Ducem Petro Sancto. pag. 390. n. 27.
- Epistola Pii ad Lotharingia: Ducem, ut Hæreticum Mureter comprehendendi curerit. pag. 392. n. 30.
- Epistola, seu Diploma Pii, quo Ecclesiis, seu Oratoriis Jesuitarum in partibus Indiarum à Indulgencias quædam tribuit. pag. 445. n. 64.
- Epistola, seu Diploma Pii ad Societas JESU Generalem, alioſq. quo facultatem tribuit in Indiarum partibus, dispensandi in gradibus, à jure prohibitis. pag. 444. n. 62.
- Epistola, seu diploma Pii, quo Indulgencias quædam concessit manus adiutrices porrigitibus Catachumenorum donibus in Indiarum partibus. pag.

I N D E X R E U M .

481

- num de Duciſſe Parmentis, è Belgio disceſſu. pag.390. n.20.
- Epiſtola I:** Ioannis Straetmanni Dominicani, ad Cardinalem Alexandrinum, qua iſipsum de tumultibus Belgicis, & Hæreticorum ſceleribus certiorum reddit, pag.276. n.23.
- Epiſtola II:** Straetmanni ad Cardinalem Alexandrinum, qua monet Belgicorum tummoltuum uuum remedium eſſe, Regis Hispaniarum in Belgiuſ adventum. pag.358. n.17.
- Epiſtola III:** Straetmanni ad Cardinalem Alexandrinum de Duci Albani, exercitūque illius indiferminatim in Belgis, tam Catholicoſ, quam Hæreticoſ levita. pag.359. n.19.
- Epiſtola IV:** Ioannis Straetmanni ad Cardinalem Alexandrinum, de facultate Hæreticoſ Belgis in foro conſientiaſ absolvenſi. pag.374. n.40. Item de eadem re.
- Epiſtola alia. pag.375. n.41.
- Epiſtola alia. Ibid. n.42.
- Epiſtola alia. pag.376. n.43.
- Epiſtola V:** Archiepifcopi Valentini ad Pium, qua vim Eccleſiaſtice libertati illiſtam præcipue in Beneficioſ distributione dolet. pag.195. n.16.
- Epiſtola VI:** gratulatoria Veneta Reipublica ex Pium. pag.265. n.191.
- Epiſtola VII:** Venera Reipublica ad Pium, qua eidem Guidum Zoanetum Hæreticum tradit. pag.96. n.193.
- Epiſtola VIII:** Zoachemi ad Pium, de Archiepifcopo Surrentino in Belgiuſ miſſo. pag.280. n.29.
- Etruria cum Duce conuento Pii, ad ſceletos homines coercendos. pag.59. n.126. & seq.
- Euchariftiam ſummo zelo, à Turca impietate, tuetur Chienſis Epifcopus. pag.78. n.160.
- Euchariftiam ſub utraque ſpecie cuilibet impertiſti in Anglia iuberit. pag.233. n.4.
- Euchariftia: Sacramentum octoginta novem blaſphemis in Disputatione Parifici, ab Hæreticoſ impertiſti. pag.241. n.6. & seq.
- Euchariftia uifum, ſub una ſpecie tantum improbantiſ Lutheri grunitus; quid effecerit. pag.244. n.6.
- Euchariftiam uigent Hæretici, Omnipotenter Dei in Parifici diſputatione negauit. pag.240. n.4. & pag. 244. n.7.
- Euchariftia celebrium miraculum Loaduni. pag.245. n.12.
- Euchariftia realitateſ fateri recuſat Epifcopus Caroſenſis Hæreticus. pag.257. n.34.
- Euchariftia veritatem, & fidem fateri recuſat Epifcopus Uticensis. pag.267. n.34.
- Euchariftiam non eile viſi Sacrificium laudis aſſerit Ioh: Monlucius Epifcopus Valentinus Hæreticus. pag.257. n.34. Sacramenti veritatem eſſe tantum in uſu, idem docuit. Ibid.
- Euchariftiam Antuerpienes Hæretici, innumeris contumelias afficiunt. pag.273. n.15.
- Euchariftiam Damatis ad mortem ministari in Hispania. Pius imperat. pag.286. n.1.
- Euchariftia, ſive Sanctissimi Sacramenti Sodalitatum privilegium quoddam, abrogat in Hispania Pius. pag.286. n.1.
- Euchariftia de Sacramento, quandoque cum Luthero, aliquando cum Calvinio Carnefecchius fenſit. pag.328. n.54. Idem ſatius duxit, ſi ſub utraque ſpecie Laici communiceantur. Ibid.
- Euchariftia miraculum apud Harlinghen Frisiae Caſtrum. pag.254. n.1.
- Euchariftia Sacramento improbis modis ab Hæreticoſ Galli illata: iniurijs. pag.378. n.7.
- Euchariftian colens Maximilianus Imperator, euſdam Epifcopo mandat, ut ſua Urbis Senatum ſolemni ſupplicationi in die Corporis Christi interelle faciat; et ipſe Poſſonii, cum ſuis proceri-
- bus eidem interfuſit, quoſ ſenatum Poſſonienſem ſequi juſſit. pag.430. n.37.
- Eutychius Leodium Francifcanus, iu Universitate Lovaniensi Michaeli Bajo ſe opponit. pag.367. n.23. Ejusdem articulos in Hispaniam mittit, & Romanuſ defert. Ibid.
- Excommunicationis pena à Pio indicitur Eccleſiſticoſ cunctis, tam Seclariibus, quam Regularibus qui Taurorum agitationibus interuerint. pag.322. n.31.
- Exemplio Pii commoti Cardinales, pedibus Septem Eccleſiarum iter conficiunt. pag.30. n.71.
- Exemplio Pii commoti Hæretici plures, ad Catholicaſ fidem reudeunt. pag.46. n.103.
- Exemptiones Religioſis Mendicantibus à Pio confeſſe. pag.31. n.74.
- Exemptiones, ac inuinitates à vſtigialibus, cur Pius abſulerit. pag.76. n.154.
- Esequatur Regi postulatione** Neapoli, indignè fert Pius. pag.333. n.63. De ea queritur cum Gafparo Qui roga Regio Consiliario, Epifcpola ad iſipum data. Ibid. Regis reſponſo minime expeſtato, Viſitationem Eccleſiarum Neapolitanarum Pius imperat, abſque prafato Regio exequatur. pag.334. n.65.
- Esequatur Regii origo**, uſuſ, & abuſuſ expenduntur. pag.91: n.185., & seq.
- Esequatur Regium** Pii Viſitator Strongolensis Epifcopus recipere recuſat. pag.91. n.185.
- Esequatur Regium**, contra Pium tuenteſ Consiliarii duo, tercīa morte ſublati. pag.93. n.187.
- Esequatur Regii cauſam ad Regem Hispaniarum deferri**, à Pio obtineat Neapolitano Proreſe. pag.93. n.187.
- Esequatur Regium**, executioni Apofolicalrum literarum Neapolitanum Proreſem obieciſſe; à Theologis, de ſententiis rogatis, Proreſem ipſiū in excommunicationis in Bulla Cœna contentas inſidiile declararunt. pag.334. n.66.
- Expeditiones, qua ratione fieri Pius mandaverit. pag. 16. n.41.

F

- Fabritius Andreas Doctor, Protonotarius Apofolicus, & Bavaria Duciſ, ad Apofolicanam ſedēm Orator. pag.365. n.22. Cardinali Sancte Severina Inquisitori primario, de Michaeli Bajo, à ſe conſcriptiſ relationem exhibet. Ibid.
- Fachinetto Io. Antoniuſ Nicsifrenſis Epifcopus, apud Veneſetan Rempublicam Nunciū. pag.18. n.50. & pag.95. n.192.
- Familia in ampla, & preclarā boni, & mali reperiuntur. pag.64. n.31.
- Fana Idolorum in Iudiſ dirruta, & everta. pag.449. n.70.
- Farnelio inter, ac Medicos, ob Pitigliani Comitem diſidia. pag.351. n.93.
- Faventia: preclarum miraculum Imaginis Beatissime Virginis. pag.455. n.84., & seq.
- Ferdinandus Imperator concedit Hæreticoſ, ob Turcicuſ bellī metum, ut Auguſtana confeſſione uti poſſent. pag.122. n.16.
- Ferdinandus Archidux Austriae, ſuperiorem Faſoniam à Turcarum incurſibus ſervat. pag.180. n.33.
- Ferraria: Dux. Vid. Alphonſus Ferraria: Dux.
- Festa ſolemnia quanta pietate, ac devotione Pius celebrauerit. pag.29. n.71.
- Festos dies cultorū, Pius diſtriictō mandat. pag.35. n.83.
- Festis diebus, quas ob cauſas, ſervilibus vacari poſlit. pag.56. n.177.
- Festis diebus Melitensisbus conſtructioni Arcis vacare

- polle, Pins concedit. pag. 86. n. 177.
 Ferraria Ducem inter, ac Venetos, dissidia compo-
 sit Pius. pag. 95. n. 194.
 Feltum Corporis Christi. Vid. Supplicatio Corporis
 Christi.
 Fidei selus Pii V. pag. 6. o. XVI.
 Fidem Christianam Pueri Iusticiam ejurare constan-
 ter renunt. pag. 75. n. 161. Pro ea mortem oppre-
 tiere. Ibid. Fueri Iustiniani in fide tuenda coo-
 flanti, à Pio commendatur. pag. 79. n. 162.
 Fidem Catholicam proprio sanguine tueri, se paratum
 edict. Pius. pag. 121. n. 16.
 Fidem Catholicam qualiter Majores nostri professi
 sunt, ac profiteri debent, docet Pius. pag. 121.
 n. 16.
 Fidei professonem, iuxta Tridentini formulam emit-
 terre obfirmato animo recusat Fridericus Electus
 Coloniensis. pag. 153. & seq. Se portius Colonien-
 si Ecclesiae abdicat. pag. 422. n. 44.
 Fides Lutherana, juxta Cardinalem Hosium, quid
 sit. pag. 200. n. 12.
 Fidei formulam in Tetricovicensibus Comitiis proponere
 audent Hæretici. pag. 200. n. 12.
 Fidens iniamno Deo uniti Hæretici in Disputatio-
 ne Parisiensi alienor. pag. 40. n. 9.
 Fidei professoem emittere Ludinagistros Hispanos,
 Pius iubet. pag. 486. n. 1.
 Fidei professionem Catholicam in mortis articulo à
 procedere emissam, quod ibi Pontifex Summus
 Christi Vicarius diceretur, Improbatus Petrus
 Carnefiechius: eique hereticam, à Valdefoio sa-
 cram professonem, anteponit. pag. 326. n. 46.
 Finalenses contra Dominum suum arma capiunt.
 pag. 100. n. 101. Obuident. Ibid. E manibus eorum
 segrè elabuntur. Ibid.
 Finalium quiuam nisi, ad componentes, inter loci
 Dominum, ac subditos lites. pag. 17. n. 13.
 Finlandia Dux Joannes Vid. Joannes Finlandia Dux.
 Flaccius Illyricus. Vid. Hæreticus Facetus Illyricus.
 Flaminius M. Antonius Hæreticus. pag. 325. n. 39. Plus
 Discipulus Neapolit. primum sub anno 1640. Fe-
 trus Carnefiechius Hæreticus. Ibid. Deinde sub
 anno 1741. Viterbi. Ibid. n. 40. Apologeticum
 scribit pro pestilenti Libro Io. Valdes, cui titu-
 lis *Coffi Beneficium*. pag. 326. n. 49. Ejusdem le-
 ctione, post obtentam à Pio Quinto criminaum
 absolutionem. maximè oblectatum esse Carnefie-
 chium sub Pio Quinto evincitur. Ibid.
 Florebellus Antonius, Avelinensis Episcopus, à se-
 cretis Brevium Pii Quinti. pag. 83. o. 173.
 Florentia Ducem Cosmum inter, ac Ferraria, &
 Lucentes, exorta dissidia, Pius dirimit. pag. 95.
 o. 194.
 Florentia Ducem Cosmum. A postulico Nuncio hone-
 flandum, Pius censet. pag. 97. n. 194.
 Florentia Dux Cosmus. Pio tradit. Petrum Carnefie-
 chiam Hæreticum. pag. 97. n. 195. Epistola à Pio ad
 ipsum scripta. Ibid. Praecularum Cosmii dictum.
 Ibid. Pii nomine à Cardinali Alexandrion scripta
 ad illum Epistola. pag. 98. n. 196.
 Freeororum iniquas negotiations in Hispania, Pius
 prohibet. pag. 486. n. 6.
 Fœudi titulo, nec Urbes, nec alia quacumque S. Ro-
 manae Ecclesiarum loca cuiquam tradi, Constitutione
 edita decrevit Pius. pag. 310. n. 11., & seq. Ejus
 Constitutione utilitas, & ab aliis Pontificibus
 confirmatio. pag. 313. n. 12.
 Fontidouli Petrus. Pii junii Caroli Molinoe Scripta.
 reicit. pag. 486. n. 47.
 Fontium cura. Vid. Viarum.
 Franchitias domorum Cardinalium, & Principium
 Oranum, Pius auferit. pag. 11. n. 49.
 S. Franciscus Borgia, incrimina Iesuina, exemplo Pii
 motus resuunt. pag. 8. oum. XVI.
- S. Franciscus Borgia, Societatis Iesu alumnus, per-
 petuum iofirmorum eura dicat. pag. 73. n. 147.
 S. Franciscus Borgia cum Pio agit de his, quae
 Augstantiis comitiis agitabantur. pag. 120. n. 15.
 S. Franciscus Borgia, Vota Theologorum Societatis in
 Augstantiis comitiis exarata Pio exhibet p. 1340. 21.
 S. Franciscus Borgia, de rebus Augstantiorum comicis
 diuissim cum Pio agit. pag. 134. n. 21.
 S. Franciscus Borgia, compulsus à Pio, ut Chorus
 in Societate introduceret, rem in aliud tempus
 relicit. pag. 1323. n. 35. Iussus, ut ab alumnis fo-
 lemne professum emittere faceret prius-
 quam Ordinibus iniariarentur: promptè ac simpli-
 citate parendum censet. pag. 134. n. 36.
 Francis Gaspar, hæreti erector, ad Catholicam fidem
 convertitur. pag. 408. n. 8. Sacris Ordinibus ini-
 tiari eiupit. Ibid. Pro eo Alberti Bavariae Duela-
 ad Plum Epispolis. Ibid. Tandem, obtinet, quod
 concupierat. pag. 410. n. 9.
 Frisingensis Episcopatus administrationem regit Pius
 ab Alberto Bavariae Duce pro Ernesto filio fert
 pei. pag. 150. n. 50. rem maturandam scribit.
 Ibid. In longum perstrahit, doceo aliquam ratio-
 nem ineat, qua salva conscientia, Alberti votis
 fatisfacere posuit. pag. 151. n. 51.
 Erisingensis Ecclesie administratio Ernesto Duce Bara-
 ria filio tradita. pag. 446. n. 30.
 Frisingenae Seminarium curst apud Plum Iom-
 nes Pilierius. pag. 426. n. 30. Pröipso, Pii Epis-
 pola ad Capitulum, & Canonicos Monachieles.
 Ibid. Item alia ad Abbates, Capitula, Præpoli-
 tos, & Clerum Universum in Synodo Frisingensi
 congregandos. pag. 428. n. 34. Item alia ad Abba-
 tes, & cuiuscumque Ordinis Præpositos. pag. 429. n. 35.
 Falsus Hæreticus intimus, familiaris Archiepiscopi
 Gnefneaus. pag. 104. n. 20. Plures Improbatae do-
 ctrinae Libros edid. Ibid.
 Futurorum eventuum praescius, Michael Nonstrada-
 mus, quis fuerit. pag. 267. n. 48.

G

Gabrieli Venerandi Medici præstantissimi, ab hæ-
 ri, ad Catholicam fidem converso, ex horronda
 morte Petri Pauli Vergeri, Apostolæ, & Hæreti-
 ci pag. 408. n. 7.

Gabriel Gerberonius Janifenista. Vid. Gerberonius.
 Galliarum Rex. Vid. Carolus IX. Galliarum Rex.
 Gallicani Hæreticorum cum Catholicis collationes,
 nullum fructum producerunt. pag. 198. n. 9.
 Gallicanæ Aulae improba artes. pag. 201. n. 18. Pecuniam
 Pio surripit, & ab eo oblatos Milites, teicit. Ibid:
 Post innumeris ab ipso accepta beneficia, & submis-
 sia, per summam calumniam, vitio ejus tribuit,
 quod Hæretici se velant dare fuisse coactam.
 Ibid. ut supra n. 29.

Gambra. Vid. Cardinalis Gambra.
 Gandavi soli Caivinillæ admisit. pag. 278. n. 24.
 Gandsi, Miraculum ad S. Livi reliquias. pag. 355. n. 12.
 Gerasi Hispanica Clavis Imperator. pag. 51. n. 168.
 Gaspar Quirroga. Vid. Quirroga.
 De S. Gclasio Joannes Vid. Episcopus Uticensis.
 Genevæ, ab Hæreticis damnatus, Joannes Valentius
 Genilius, Arlanus. pag. 106. n. 203.
 Geovera, vel ad alias Hæreticorum regiones consugi-
 entes Apostatas, Petrus Carnefiechius commen-
 dabat, quod ibi majori puritate Evangelium pra-
 dicaretur. pag. 326. n. 45. 46.
 Geneva suscipio, ob transitum Hispanorum, sub Alboio
 Du ce in Belgiam. pag. 351. o. 1. Ejus desensionem
 Hel-

- Helvetii fuscipere statuant. Ibid. Eam è medio tolli, Pius exoptat. Ibid. n. 2.
- Genuenis Reipublica magno bono, Corsico bello fuis impositus, pag. 350. n. 88. Ut facilius ad ejus obediemtiant rebellis redeant; eos à solutione Decimaru[m] Pius absolvit, scripta ad Ducem, & prefatam Rempublican Epistola. Ibid. n. 90.
- Gentilis Io[achim] *Valentinus* Geneva damnatos ob sparsas contra SS. Trinitatem sententias, pag. 100. n. 203.
- Gentilis ipse[rit] Hæretiarca Arianus, Regi Poloniae Librum nuncupat, horrendis in eandem Sanctissimam Trinitatem blasphemis resertum, pag. 103. n. 16. & seq. E Polonia eiicuitur n. 104. n. 19.
- Bernae extremo supplicio afficitur Ibid.
- Gentilis Joannes præcipius Arianismi suscitator, pag. 450. n. 70.
- Gentilium conversioni studet. Pius. pag. 443. n. 61. & bene tractari curst. Ibid. & seq.
- Gentilium in Indiis copiosa conversio ad fidem, pag. 167. n. 69.
- Gerbererus *Gabriel* proflitus Iansenista, Fictis typis Colonienibus, Opera Baii in lucem edit pag. 367. n. 25. A postata in Hollandia apud Petrum Codde, Episcopum Sebastenum Iansenistam se recipit. Ibid. Adnotacionibus Schismatis, ac mendacibus, eadem Baii Opera ornat. Ibid. Deteguntur, pag. 368. n. 25. & pag. 370. n. 30.
- Georgius Venetus Pseudo-episcopus Pomeianensis. Ex Pomerania ubi exilabat, vocatur, pag. 212. n. 29.
- Germani Episcopi. Vid. Episcopi Germani.
- Germanie periculum, tūm à Turciis, tūm ab Hæreticis imminentis, pag. 105. n. 1.
- Germaniae proceres, qui le ad Augustana comitia contuler, pag. 116. n. 11.
- Germani Catholici confirmationem pacis, quæ anno 1555. inita fuerat, in Augustanis cōnituis petunt, pag. 120. n. 15.
- Germani Catholici Principes, à Commendono Legato, ad sacerdotiū Concilium Tridentinum Augustanis in comitiis, hortantur, pag. 136. n. 26. Ejus hortatu[m] moti, sacerdipiunt, pag. 137. n. 18.
- Germanorum Ecclesiasticorum reformatio, Pius insitit, pag. 142. n. 37.
- Germanorum Ecclesiasticorum reformatio, quām difficili, pag. 145. n. 41.
- Germanorum Ecclesiasticorum reformatio, à Commendono Legato cōpta, ad optatum finem perducta, pag. 146. n. 43.
- Geufiorum nomen, unde Belga nobiles conjurati sibi sumperferint, pag. 270. n. 8.
- Giosvelanus. Vid. Episcopus Leodiensis.
- Gonzaga Cardinalis, prænominis Pii V. in Pontificem electiōnem, pag. 30. n. VIII.
- Gonzaga Iulia, de hæreti insimulata pag. 223. n. 38. Ejus amicitiam colit Petrus Carnefeciuss. Ibid. Carnefeciuss ipse eidēnī quām diligentissimum A postatas duos commendat, quorū opera uti voluit ad hæretes propagandas, pag. 325. n. 41.
- Gothanum bellum, ejusq. origo, pag. 405. n. 2. ab Elisabetha Regina Angliae factum, pag. 407. n. 4.
- Gozaus Thomas Michaelis Baii, ac Io[achim] Hallélli discipulus, pag. 266. n. 23.
- Gourgueius Aquitani vindicta, de Hispanis sumpta, pag. 452. n. 76.
- Graci schismatici, & Hæretici, Romanum Pontificem Primum inter Episcopos nuncupare didicerunt, pag. 372. n. 33.
- Granatenis. Archiepiscopus. Vid. Archiepiscopus Granatenis.
- Granateni Concilium. Vid. Concilium Granatenense.
- Gratitudo Pii erga Carafas, pag. 64. n. 32.
- Gratianopolitani Catholici, ab Episcopo, Catholicos concionatores obtinere non valent, pag. 264. n. 39.
- Gratianopolitanus Episcopus. Vid. Episcopus Gratianopolitanus.
- Gratia à Collegio Cardinalium, nisi per fabas fieri, Pius facavit, pag. 15. & seq. n. 41.
- Grofupto Antoniu[m] mittu in Pannoniā Pius, ut eo in Regno in mores inducantes sacri Tridentini Concilii decreta, pag. 168. n. 70.
- Grumbachius *Vulichus* Gothani belli Aucto[r]. Episcopum Uisburghensem immati perfidi occidit, pag. 405. n. 2. In ipsa die, qua facinus commisit, captus, pag. 407. n. 5. In quatuor partes sectus scelerum prenas luit, pag. 408. n. 6.
- Guerrerus Petrus. Vid. Archiepiscopus Granatenis.
- Gulielmus Lindanus. Vid. Episcopus Ruremundenis.
- Gulielmus Mantua [Dux] Calabrenses rebellis comprimit, pag. 350. n. 91.
- Gula[er] illecebris deditum, castum esse non posse, docet Pius V. pag. 8. XXII.
- Guillart Carolus Episcopus Carnotensis. Vid. Episcopus Carnotensis
- Guiforū, & Coliniorū familias conciliare, frustra contendit Carolus IX. Galliarum Reet. p. 238. n. 1.
- Gutundornus spurius Regis Ispania filius, in Bartholomau[m] Chrishianum Regem insurgit, pag. 301. n. 4. Ipsius Regiam, ac loca alia incendit. Ibid. Depellitur tandem, & obsidetur. Ibid.
- H**æretiarcha Gentilis oloquia excedere compulsius pag. 102. n. 16. Sigismundo Augusto Regi librum nuncupat horrendis, in Sanctissimam Trinitatem, Filiiusque Dei blasphemii confertum. Vid. Gentilis
- Hæretiarcha Bernardinus Ochinus, Polonia excedere compulsius p. 102. n. 16.
- Hæretiarcha Philippus Melancton. Vid. Melancton.
- Hæretiarcha fere cuncti, ex Religioforum Ordinum A postatis, pag. 263. n. 41. & seq.
- Hærelim propagare volenti Regina Navaria in Bearniensi ditione, Catholici sumptis armis opponunt, pag. 246. n. 13. 14. & seq.
- Hæretibus, qui se imbuuerant Geneva, & in Germania Belgia Nobiles adolescentes, primi Belgicorum tumultuum Auditores, pag. 268. n. 3.
- Hæretica iniquitas, quæ ratione se gerere consueverit, pag. 372. Simulationem, humilitatemque praefert, ubi vires non sufficiunt. Ibid.
- Hæretis proprium, pag. 372. n. 34.
- Hæretis cancer, cui nisi ferro, & igne medetur, pag. 372. n. 34.
- Hæretis suspectis amotis, in Avenionensi ditione, si os subrogat, subrogarique Pius mandat, pag. 393. n. 33.
- Hæretis tollerata, quid tandem efficiat, pag. 404. n. 23.
- Hæretum labo infecti, ad Episcopatus in Germania, haud raro promoti. pag. 153. n. 55.
- Hæretoricorum commenta, de affectata a Pio V. generis nobilitate, refelluntur, pag. 5. n. XIII., & seq.
- Hæreticorum favore latas, vel ferendas sententias, Pius abroga, pag. 41. n. 95.
- Hæreticorum damnationis Decreta, Pius renovat, pag. 45. n. 100.
- Hæretici plures, Pii sanctitate commoti, ad Catholicam fidem redeant, pag. 46. n. 103.
- Hæretici Zwingiani, primum Rituale Anglicanum compont, pag. 231. n. 2.
- Hæretici Zwingiani, & Calvinisti, in secundo Anglicano Rituale statuant, non esse sacrificium præter cruentum, à Christo oblatum, nec Sacerdotem nisi Christum ipsum pag. 232. n. 7.
- Hæretici Calvinisti & Zwingiani, cohaerenter ad Hæresim suam, abolito Ordinis Sacramento, nominantum Episcoporum, & Presbyterorum in Anglia retineri permittunt, pag. 233. n. 8. Quamnam praescripserint ordiandi formam, Ibid.
- Hæreticos inter, ac Catholicos disputatio Londini in Anglia

- Anglia habita . pag. 237. n. 14.
 Hæretici Amanesces , Catholicos , dum supplicatores habent , trucidant , Monasteria explicant .
 Imagines evertunt . pag. 249. n. 20.
 Hæretici Avenionem occupare contendunt . pag. 250. n. 24. Detrecti , à Cardinali Arminiano , meritis penitus afficiuntur . Ibid.
 Hæretici tremunt , quod lo Augustanus comitis , in primis de Religione actum non sit . pag. 220. n. 15.
 Religionis euilium caput , lo tempus aliud reiectum . Ibid.
 Hæreticorum in Augustanis comitis motimina . pag. 220. n. 15.
 Hæretici , qui lege Augustanis confessionem profliteri in Germania permitti sunt . pag. 222. n. 16.
 Hæreticorum stylus , Auriculum . pag. 250. n. 25.
 Hæretici Austria frustri à Maximiliano Augustanam confessionem peccant . pag. 189. n. 102.
 Hæreticorum Baptismumuratum habet Ecclesia , dummodo materiam necessariam adhibuerint , pag. 355. n. 13.
 Hæreticorum , qui Beneficia obtinuerint , vacantes , eadē beneficia conferendi facultatem sibi soli , edita Constitutione . Plus reservat . pag. 307. n. 7.
 Hæretici Belgæ ubi de nitore Edicto Parmae agere coepit . omnino sublatum primum severorem subdolè vulgant . pag. 272. n. 12. Hinc ubique Hæretici eruuntur , publicosque cœtus ubique cogit . Ibid. n. 13.
 Hæreticos novo Edicto in Belgio proposito , Hispaniarum Rex insequitur . pag. 268. n. 1.
 Hæretici , Hæreticorum que fautoribus proposita parva in secundo à Parmenti vulgato Edicto . pag. 271. n. 10. Ex eo , nullus fructus . pag. 272. n. 12. Imò incommoda plura . Ibid.
 Hæretici publici in Flandria , Brabantia , Gheldria & Frisia cœtus cogunt . pag. 272. n. 13. Ad eos prohibebudos severiores Edicta Parmae edit : Ibid. n. 14. Quid illi effectum Ibid. Hæretici Ministri , ad loca Urbis viacione conventus suos transfrerunt . pag. 273. n. 14. Forum in Papam , in Imagines , in Sacerdotes blasphemia . Ibid. Tempia violant , diripiuntque . Ibid. Rustici in Econoclastas insurgunt , partim in plaudibus , partim in flumine , partim verò ferro trucidant . Ibid.
 Hæreticorum sceleris Actuaria patrata . pag. 273. n. 15.
 Imaginem Delparia primum horrendis blasphemias insultant , deinde scelerat communiant . Ibid. Iisdem Crucifixi aliasque Sacras Imagines iniurias afficiunt . Ibid. Sanctissimum Eucharistiam horrendis contumelias offendunt . Ibid. Toto triduo concia Urbis Tempia , Monasteria , Sacella diripiunt . Ibid. & seq.
 Hæretici audientiores facti , ex tumultibus Antuerpiensibus , pluribus aliis in Vrbibus , & locis eadē sceleris patratis . pag. 275. n. 20.
 Hæretici Antuerpienses libellum Magistratus offerunt quo obedientiam pollicentur . pag. 275. n. 22. Quam similes fraudolenterque agere consueverint . Ibid.
 Hæretici Belgæ Italiam totam , ac Hispaniam labe- fusa se infectos jactant . pag. 277. n. 23. Ecclesiasticos omnes è medio ablaturos , minitantur . Ibid.
 Hæretici toto Belgio graffiantur , Calvinista , Confessionis , Anabaptista . pag. 277. n. 32.
 Hæreticorum tumultus , ut vi comprimitur in Belgio , Margaritis Parmensis , militem conficitur . pag. 278. n. 24.
 Hæretici Calvinisti , Antwerpia commorantes , fuorum cardes intuentur . pag. 253. n. 61. Seditiones in Urbe commovent , sed à Catholicis , & Confessioñis comprimitur . Ibid. n. 7.
 Hæreticorum copiae , sub Duce Thousillo , sub oculis Calvinistarum , à Catholicis deleta . pag. 253. n. 67.
 Hæretici toto Belgio depulsi , Ducisse Parmae opera , priliis pax restituuntur . pag. 254. n. 90.
 Hæreticorum Belgarum codicis ouencio accepto , Pius pro gratiarum actione , Septem Urbis Ecclesiarum necnit . pag. 360. n. 21.
 Hæreticos resipientes , absolvendi in Belgio facultatem à Pio petunt Dominicani . pag. 374. n. 240. & seq. De hoc quatuor Ioannis Straetmanni ad Cardinalem Alexandrinum Epistola . Ibid. Vid. Straetmannus .
 Hæretici Calvinisti , Petrus Caroli , & Petrus Millius . pag. 196. n. 69.
 Hæretici , inter Calvinistas , Zuvigilians , Lutheranos , modellores , Primi Episcopi inter pars vocabulatio , Pontificem Romanum vocare non effugerunt . pag. 371. n. 32.
 Hæreticos inter se Catholicos Disputatio Parisiensis ; his utilitatem , illis danno sunt . pag. 244. n. 27. Decernunt nullis , in posterum cum Catholicis disputationes habere . pag. 245. n. 10.
 Hæreticorum Cathechismos , & Libros , à Sectariis in Hispaniam immullos , intercipi Pius imperat . pag. 267. n. 2.
 Hæretici improbi in Carnefecchii positione , Pio , & Romana Inquisitione levitati notam inurete student . pag. 329.
 Hæreticos in conversione , non minus difficultis Ecclesiasticorum reformatio . pag. 145. n. 32.
 Hæreticorum documentum , quo licere cuique afferunt Magistratum , Principemque occidere , qui propriis hæreticis adverteret . pag. 239. n. 30.
 Hæreticorum blasphemia , de Sacramentis & praeci- piū Encharistia , in Disputatione Parisiensi prola- tare . pag. 240. & seq.
 Hæretici , poios quis Eucharistie Sacramentum fate- antur , in Disputatione Parisiensi Omnipotenti Dei necant . pag. 240. n. 4. & pag. 244. n. 7.
 Hæreticorum octinginta novem blasphemias , in Disputatione Patilensi Sacramentum Eucharistie impetrant . pag. 241. n. 6. Christum mendacii arguit , & falsitatis . pag. 243. n. 6.
 Hæreticos , ut scriber iniquantur , Regem , Gallis- rumque Reginam , hortatur Pius , prædictaque insuistum artium earum exitum , quibus eos deli- nire studebant . pag. 255. n. 33.
 Hæretici cuiusmodi sint , à Carolo Molino Gallo , in libello Parisiensi Sensu oblati , describuntur . pag. 266. n. 37. & seq.
 Hæretici Galli , ex his quæ in Belgio agebantur com- moti , sperto facinore sibi conculere statuunt . pag. 267. n. 1. Reginam , Regem , ac totam Regiam domum capere fatigunt . pag. 277. n. 2. Ad Sant- dionysium estraneantur , Lutetiam oblidione cingunt . Ibid. n. 4. Regis comitatus , aquæ ac minas contument . Ibid. A Regis exercitu profligantur . Ibid. in Lotharingia profugi se recipiunt . pag. 278. n. 6. Iuandita ab Iisdem admilia- sceleris . Ibid. n. 7.
 Hæreticorum latrinx Genevam , è medio tollere Pius cogitat . pag. 200. n. 22.
 Hæreticorum Principum Germania legatio ad Caro- linum Gallorum Regem , pro Hæreticis in Gallia commorantibus , pag. 273. n. 31. Malè à Carolos ceptis . Ibid. à Regina Catholica simulatione deliniuntur ex fungentes Oratores . pag. 254. n. 13. Pli , Catholicumque Principum , exemplo mis- Ibid. n. 32.
 Hæretici Maximiliani Imperatoris animam sibi proponunt putant . pag. 266. Pontificis inter egi tempore , contra religionem plura commoulin- tur . Ibid. n. 3.

- Hæretici Maximilianum sollicitant, ut in partes eorum palam transeat. pag. 121. n. 16. Hæreticum Ministrum domi Maximilianus alit. Ibid. Eos ipse in Hungaria detestatur. pag. 430. n. 37.
- Hæretici Germani Nationale Concilium excogitant. pag. 121. n. 15. pag. 122. n. 16.
- Hæretici quaque factam profiteri velit, liberum esse sequi, à Maximiliano obtinere student. pag. 122. n. 16.
- Hæretorum consilia, & fraudes, Commandoni Legati in Augustanis comitiis solertia evertit. pag. 135. n. 23.
- Hæretorum impietatem Maximilianus detestatur; eorumque societates sibi damno futuram, ritè pertimescit. pag. 170. n. 75.
- Hæretici Maulbruni colloquium habent, cui præfunt Palatinus Rheni, & Dux Vitembergensis, pag. 200. n. 12. Invicem fodus sibi hæreses obiciunt. Ibid. De Cœlo disputationem instituunt. Ibid. Calvinistæ cujusdam argumentum. Ibid.
- Hæretici Graci, simulque Schismatice, Pontificem Romanum, primum inter pares Episcopum, vocare docuerunt Iansenistas, ac Hæreticos alios. pag. 372. n. 33.
- Hæretorum Helvetiorum pueros, in Seminaris recipi Pius jubet. pag. 102. n. 206.
- Hæretorum Libros, Pius quemquam apud se retinere vētāt. pag. 45. n. 100.
- Hæretorum Libros, veritos legere, non esse peccatum, sed opus indifferens, dicebat Carnefiechius Hæreticus. pag. 329. n. 54.
- Hæretici Lugdunum occupare tentant. pag. 250. n. 23. A Renato Birago compressi. Ibid. Ad facinus patrandum, ex aliis regionibus illuc confluunt. Ibid.
- Hæretici Narbonam occupare tentant; sed frustra. pag. 253. n. 31.
- Hæretici cujusque Sectæ Externi Ministri, ex S. C. è Polonia eliciuntur. pag. 102. n. 16. Et pag. 192. n. 1.
- Hæretici Polonia Regi, nefandissimos suos Libros nuncupant. pag. 102. n. 19. Id palam Cardinalis Hosius improbat. Ibid.
- Hæretici Calvinistæ, & Lutherani Percovensem comitiorum decretum iniquo annimo seruit, quod eodem loco, ac Ariani, & Anabaptistæ à Catholicis haberentur. pag. 192. n. 2. Illud antiquare student. Ibid. Contra Catholicos, se conciliare cum Ariani, & Anabaptistis student. Ibid. Disputationem cum illis inserviunt. Ibid.
- Hæretici Calvinistæ, & Lutherani, è Polonia Regno Tridecim, & Anabaptistæ elici curant. pag. 192. num. 1.
- Hæretici Arlanam magis, quam Clavinismum, & Lutheranismum in Polonia retinendam, Cardinalis Hosius contendit; & cur, pag. 192. num. 1.
- Hæretici omnes, vel è Polonia simili eiiciendos, vel omnes retinendos, Cardinalis Hosius censuit; vel ut invicem se destruerent; vel ne eorum qui remansissent Hæretes comprobaret, censeri possent. pag. 192. n. 1.
- Hæretorum moliniam in futuri Comitiis Petricovensisibus in Polonia timens Pius, muneris sui Episcopos, qui interfuturi iisdem fuissent, admonet. pag. 164. n. 5. & seq.
- Hæretici in Polonia perperam dictum Cardinalibus interpretantur; Eris similis Regibus. pag. 169. num. 7.
- Hæreticos omnes, vel Calvinistas, vel Lutheranos, vel Arianos eodem loco habendos, licet eorum aliqui de Trinitate recte sentire videnter, Cardinalis Hosius pronunciat. pag. 197. n. 8.
- Hæretici Calvinistæ, & Lutherani, cum Ariani disserentes, Cardinalis Hosii sententia se acquiescere velle dicunt; & idem Ariani, pag. 196. num. 8.
- Hæretici, in Romana Ecclesia gremium reverendum, si religionis pacem velint. pag. 187. num. 9.
- Hæretici in comitiis Petricovensisibus fidei formulam proponere audent. pag. 200. n. 12.
- Hæreticum iner se diffidit in Polonia, efficerunt. ut ad Ecclesiæ gremium multi redierint. pag. 290. n. 12. Inter Hæreticos nunquam bellum conquefecit. Ibid.
- Hæretici pravis imbuunt opinionibus Regis Poloniz animum. pag. 205. n. 20.
- Hæreticos, quoniam mitius quam debuisset, Polonia Rex haberet, ritè sibi Deum iratum timere dcebat. pag. 435. n. 37.
- Hæretici Pomeianensem, & Sambianensem Episcopatus in Borussia diripiunt, & occupant. pag. 110. n. 26.
- Hæretici Episcopatibus Sambianensi, & Pomeanianen propositi. pag. 211. n. 26. Pseudo-hierarchiam in ipsis constituta. Ibid. Georgius Uenetus, Pomeianensis Ioachimus Merlinus, seu Merle, Hæretici, Sambianensi Ecclesiæ præficiuntur. pag. 212. n. 29.
- Hæretici Sacerdotali potestate spreta, Secularem etiam pessundant. pag. 239. n. 3.
- Hæreticos Sacramentarios, ab eis, quam profitebantur hæresi, ad Lutheranorum hæresim, de admirabili Eucharistia Sacramento, Carnefiechius perrahere nititur. pag. 326. n. 50.
- Hæretorum declamationes in Mariam Scotiæ Reginam, ob Catholicae fidelis professionem ab eisdam. pag. 216. n. 5. Darlaum infinitum Regem à Maria Reginam declaratum, quod eorum Sectis adversetur, pag. 217. n. 7.
- Hæretorum Scotia Comitia, in quibus de Regina, ac Catholicis omnibus delendis, statuitur. pag. 219. n. 13.
- Hæretici in Mariam Scotiæ Reginam insurgunt, ac à Bosnuellio separare connituntur. pag. 399. n. 13.
- Hæretorum odia in Scotia Reginam inflammat, Catholicae ejusdem religionis studium. pag. 399. n. 12. 13. & seq.
- Hæretorum Scriptorum de Maria Scotiæ Regina, improba, mendacique narrationes. pag. 212. n. 1.
- Hæretici Scriptores Pii V. dictum in sua in Pontificem creatione prolatum, perperam interpretantur. pag. 2. n. VI. Ejusdem verus sensus. Ibid.
- Hæretici, non omnes Sacra Scriptura libros recipient. pag. 240. n. 4. Interpretationem ejus, in quo continentur. Ibid.
- Hæretorum superbia, qua plus quam SS. Patres vident, videre se jaclant. pag. 410. n. 10.
- Hæretici, Turci deteriores. pag. 78. n. 60.
- Hæreticos Valdesianos, Lutheranos, Zwinglianos, Calvinistæ, colit Petrus Carnefiechius. pag. 325. n. 8.
- Hæretici lupi sub ovina pelle, quam exitiosi. pag. 43. n. 69.
- Hæretorum mos, perversa cordis consilia tegere. pag. 168. n. 69.
- Hæretorum inter se belum, pax Ecclesiæ est. pag. 192. n. 1.
- Hæretorum obslitata caritas, Episcoporum conatus irritos reddit. pag. 197. n. 1.
- Hæreticos, inter ac Catholicos pax inita, si adduci Hæretici possint, ut nomina recipiente eo sensu, quem verum ipsi putant. pag. 235. n. 9.
- Hæreticos inter, ac Catholicos controversi, licet Dogmaticis Tridentini Concilii definitionibus

- stabilita, ad Disciplinam tantum pertinere, Eru-
diti hodierni contendunt. pag. 235. n.9.
- Hæretorum imagines in Hispania inscriptionibus ho-
nestari, Plus vere; imo ipsorum domos, solo
aquare imperat. pag. 286. n.1.
- Hæreticus Baldus d' Alterius. Vid. Alterius.
- Hæreticus Archiepiscopus Aquensis. pag. 258. n.34.
- Hæreticus Carolus Barbinius electus ad Disputa-
tionem Lutetiae à Duce Monpenseio habitans. pag.
239. n.3.
- Hæretici Théodorei Bezae, de materia Baptismi error.
pag. 255. n.13.
- Hæreticus Arianus, Georgius Blundata. pag. 167.
n.69.
- Hæreticus Episcopus Carnotensis. pag. 257. n.34.
- Hæreticus Petrus Carnesecius. Vid. Carnesecius.
- Hæreticus Antonius Carsciolus Episcopus Trecensis.
pag. 256. n.34.
- Hæreticus Galeatus Caracciolus. Vid. Carracio-
lus.
- Hæreticus Odetus Caſtilionatus, Excardinalis. pag.
258. n.34.
- Hæreticus Iosannes Clericus. Vid. Clericus.
- Hæreticus Arianus, Franciscus Davidis. pag. 167.
n.69.
- Hæreticus Matthijs Flaccius Illiricus. Vid. Illiricus
Matthijs Flaccius.
- Hæreticus M. Antonius Flaminius. Vid. Flaminius.
- Hæreticus Frilius, Archiepiscopi Gnesensis domesti-
cus. pag. 104. n.20.
- Hæretici Hermanni impissimae sceleri. pag. 254. n.10.
Musculo, nec territur, nec moverur. Ibid. Illud
tegere cunctitum, & supplicium evadit.
Ibid.
- Hæreticus Hermannus. Vid. Hermannus.
- Hæreticus Lutheranus Hamelmannus. Vid. Hamelma-
nnus.
- Hæreticus Episcopus Lasciviensis. pag. 258. n.34.
- Hæreticus Knoxius Calviniſta. Vid. Knoxius.
- Hæreticus Apollonius Merenda. Vid. Merenda.
- Hæreticus Ioschimus Merle, seu Merlinus Pseudo-
episcopus Sambianensis. Vid. Merle.
- Hæreticus Monmejanus, quomodo Daemon iacum ha-
buerit. pag. 246. n.11.
- Hæreticus Muretus Calvinista, comprehendendi à Pio jube-
tur. pag. 392. n.30.
- Hæreticus Bernardinus Ochinus. Vid. Ochinus.
- Hæreticus Episcopus Olorensis. pag. 258. n.34.
- Hæretici Andrei Olindri pellitserum dogmas. pag.
211. n.30. Ipse Albertus Brandenburgicus charus.
Ibid.
- Hæreticus Arianus, Gregorius Pauli, primus in Polo-
niā eam sedam invexit. pag. 165. n.69.
- Hæreticus Petrovitius. pag. 167. n.69.
- Hæreticus Aloysius Prulus. Vid. Prulus.
- Hæreticus Lachantius Ragnonus. Vid. Ragnonus.
- Hæreticus Sambucus, contra Dei Omnipotentem Il-
lum condit. pag. 244. n.8. Sceleris peccas luit.
Ibid. n.9.
- Hæreticus Iohannes Spina, interfuit disputationi à Du-
ce Monpenseio habita. pag. 234. n.3.
- Hæreticus Victor Soranus Episcopus Bergomensis.
Vid. Episcopus Bergomensis.
- Hæreticus Lutheranus Spagenergius. Vid. Spagen-
bergius.
- Hæreticus Hugo Torellus Rozerius, disputationi
interfuit, Lutetiae à Duce Monpenseio habita.
pag. 230. n.3.
- Hæreticus Torellus post Parisinensem disputationem.
animō ingletus, sit Catholicus, & contra Cal-
vinistis Librum edit. pag. 245. n.10. Nec Catho-
licus, nec Calvinista infelicitate obit. Ibid.
- Hæreticus Episcopus Valentinus. pag. 257. n.34.
- Hæreticus Iosannes Valdes, Hispanus. Vid. Valdes.
- Hæreticus Petrus Paulus Vergerius Iustinopolitanus
Episcopus. Vid. Episcopus Iustinopolitanus.
- Hæreticus Petrus Martyr Vermilius. Vid. Vermilius.
- Hæreticus Lutheranus Iohannes Vorilius. Vid. Vor-
ilius.
- Hæreticus Episcopus Uticensis. pag. 257. n.34.
- Hæreticum Iudinagilium, Plus ex Diceci Polesi
exurbet curat. pag. 147. n.47.
- Hæreticum convertit supplicatio Corporis Christi à
Pio peracta. pag. 47. n.104.
- Hajus Edmundus Societas Iesu, ad Scotie Regiam
cum Pli literis, & subidiis missus. pag. 228.
n.21. & seq.
- Halberlaendic Capitulum Henricum Iulium Bruns-
vicensem infante binum Episcopum eligit. pag.
303. n.27. Quo consilio. Ibidem. Pontifex eum
confirmare reculat. Epilogs ad ipsum data.
pag. 424. n.44.
- Halberlaendic Ecclesiæ, malo suo Duci Brunsvi-
censis nepotem Episcopum eligit. pag. 152.
n.52.
- Hamelmannus Lutheranus, ad Conventiculum Amue-
piense, se confert. pag. 285. n.38.
- Hamiltonius Iohannes, Archiepiscopus S. Andreae.
Vid. Archiepiscopus S. Andreae.
- Hartlinghen prope, Eucharistie miraculum. pag. 354.
n.11.
- Halleleti in Belgio, Imaginis Crucifixi miraculum.
pag. 354. n.10.
- Hallilius Iohannes, sive à Lovanio, Author cum Bajo
errorum, à Flo in Bulls contra Beatum, damnato-
rum. pag. 366. n.12. Quinam ipse, & Bajus fuer-
int, nempe docti, & in specie pii. pag. 365.
n.22. In lectione SS. Pstrum verati. Ibid. Scol-
ariorum, quod ad loquendi modum, contempto-
res. Ibid. De ipsi jurisdictione Andreae Fabritii relis-
tit. & Roberti Bellarmini. pag. 367. Ibid.
- Hallelinus Iohannes, quo tempore mortuus. pag. 367.
n.24.
- Havetius Antonius Episcopus Namucensis. Vid. Epis-
copus Namucensis.
- Hebdomadis Majorem, quanta pietate Pius perege-
rit. pag. 30. n.91.
- Hebreoum insolentiam certet Pius, edita Coniliu-
tione. pag. 47. n.106.
- Hebraos plures Pius ad fidem convertit. pag. 48. n.108.
& seq.
- Hebreoum Eliam Sinagogæ Prepositum, ad fidem
Christianam Pius convertit. pag. 48. n.108. Quis-
nam ea fuerit. pag. 39. n.108.
- Hebraorum ad fidem converlorum à Pio, multitudi-
nem. pag. 53. n.11.
- Hebrai Roma in regione ad Theatrum Marcelli con-
clusi. pag. 54. n.11.
- Hebraorum bona istibilia, Cathecumenum Donum
Pius applicet. pag. 32. n.59. De eadem re Apo-
stolicum ejusdem Diploma. Ibid. n.59.
- Hebreorum nova Secta Neapolitana detecta. pag. 322.
n.7. Theatini Clerici Regulares ipsi extirpandi
incubunt. pag. 333. Marius Carafa Archiep-
iscopus Neapolitanus, maturè morbo occurreret.
Ibid. Adhibet in eo curando, è Theatini He-
zouimum Ferrum, è Predicatorum Ordine, Al-
phonsum Salmeronem Societatis Jesu, & Hieronymum
Spinulam laici Ordinis Sacerdotem. Ibid. Fi-
res delata, optimis mandatis, fidei periculo oc-
currit. Ibid. n.62.
- Helfenstein Comes Ulrichus una cum fratre Luthera-
nismo, ac Confessione Auguſtana ejerit, ad Ca-
tholicam Ecclesiam redirent. pag. 408. n.6. Exemplio
exemplo, ad veram fidem plures redirent. Ibid.
- Helvetii militibus concionem haberi Pius jubet. pag.
10. n.XXVI.

- Helvetii Catholici petunt, & à Pio obtinent, ut eorum pueri in Seminariorum in Italia institutis, seu instituendis recipiantur. pag. 101. n. 204. Pli ad illos responsum, pag. 202. n. 206. Exemplar litterarum pro ipsius ad Episcopos. Ibid. n. 206.
- Helveticum Seminarium, à Carolo Cardinali Borromeo institutum. pag. 151. n. 205. Sacerdotium de Mirafole ei à Card. ab Altamps attributum, pag. 103. n. 208.
- Helvetios pueros, etiam ex Hæreticis natos in Seminariis recipi. Pius mandat. pag. 102. n. 208.
- Helveticorum Epistola ad Fium. IV. pro Curiensi Episcopo. pag. 149. n. 49.
- Helvetiorum Valles, sive Dicceci, subiectas, visitat Cardinalis Borromeus. pag. 345. n. 79.
- Helvetiorum suspiciones in transitu Hispanorum, sub Duce Albano, in Belgum migrantium, ne contra Genevaem aliquid molirentur. pag. 351. n. 1.
- Henricus Dux Andegavensem, ad curandum contra Turcas fodus, Flus horratur pag. 188. n. 99.
- Henricus Dux Andegavensis, à Fratre Carolo IX. totius exercitus Regii Dux creator. pag. 378. n. 6.
- Henricus Iulius Dux Brunsvicensis acceritimus Catholicæ religionis propagator. pag. 152. n. 52.
- Henricus Julianus Brunsvicensis Electum Halberstadsensem Episcopum, Pius confirmare recusat. pag. 24. n. 28.
- Henrico Darlaeo Scotia Regis nimbit pag. 217. n. 7. Iurgia inter eos conjurati disseminant. Ibid. contra Davidem Rizium inflammat. Ibid. Agunt, ut ipse cum conjuratis, ejusdem Rizii coedi interficiat. Ibid. Arma in illum capiunt Hæretici quod Protestantum Seclis adversaretur. pag. ead.
- Henrico Darlaeo Scotia Regi illata mors, cui tribuenda. Varia Scriptorum sententia. pag. 394. n. 2.
- Henrico Darlaeo mors, quomodo illata pag. 395. n. 4.
- Henrici Secundi, piissimi Galliarum Regis immaturam mortem, julio Del judicio, ob infectatos Hæreticos, quos Sanctos, & piis vocabat, temere, & impiissime tribuebat Petrus Carnefiehius. pag. 326. n. 47.
- Henricus Svecie Rex, necromantia deditus. Ioannem Finlandie Duceum Fratrem, in carcere coniectum tenet. pag. 432. n. 42. Eius Scætis. Ibid. Effectus mentis expers. Ibid. Post septenarium, Fratrem, è carcere educit, Regniq. gubernatorem reluctanter eligit. Ibid. n. 43.
- Heribopolitanus Episcopus director Grumbachius, proficitur. pag. 159. n. 60.
- Hermannus Hæreticus se Colonie recipiens, à Senatu Urbe facessere statim jubetur. pag. 411. n. 11. Reim Senatus Coloniorum gratulatur, præclaras Epistolas Cardinalis Hosius. Ibid.
- S. Hieronymi operibus edendis, summa eruditio. Vir mandante Pio Quarzo, & Cardinali Borromeo, incumbit Achilles Statius. pag. 330. n. 57.
- Hierosolymitanus Equites Pii liberalitate devicti, Anconam defendandam suscipiunt. pag. 80. n. 167.
- Hierosolymitanus Equites. Vid. Melitenses.
- Hispani Administris, promulgationi Iubilai pro Melitensis libet. pag. 247. n. 16.
- Hispanias, non lues hæretica, quae in Gallia gravabatur inficiat, Pius à Bajonensis Episcopi jurisdictione Vipuicom detrahit. pag. 247. n. 16.
- Hispanianum omnem hæreticam lue se infectatos, Belgæ Hæretici comminantur. pag. 277. n. 23.
- Hispania Taurorum spectacula, veteri Pius. pag. 286. n. 1.
- Hispanianu hæretica lue inficeri Sectari student, in eam Libelis, & Catachismis innusus. pag. 287. n. 2. Eos intercipi Pius curat. Ibid.
- Hispani Laici, una cum Regis Administris, Ecclesiastican libertatem usurpant. pag. 296. n. 12.
- Hispaniarum Regii Ministri, una cum Laicis aliis, Ecclesiasticam libertatem lardunt. pag. 296. n. 18.
- Hispanianum Regii Ministri, Ecclesiasticum iurisdictiolum surripere, & impetrare connittuntur. pag. 297. n. 18.
- Hispanorum exercitus in Belgum pergens sub Duce Albano, de Genevae expugnatione suspicione in Helvetiis ingredit. pag. 351. n. 1.
- Hispanici Concilii Regii disceptatio, de eo eligendo, cui Belgii gubernatio committenda esset; ac de ratione, vel benignitatis, vel rigoris tenenda. pag. 351. n. 3.
- Hispani Ministri, contra piam Philippi Regis intentem, Ecclesiastica jurisdictione detrahere multipliciter in Neapolitanum Regno fluident. pag. 335. n. 67.
- Hispani, qui in Indianum partibus, incolas, alioquin male habuerant. à Gourgesio Gallo ignominiose occiduntur. pag. 452. n. 76.
- Hispaniarum Episcopi. Vid. Episcopi Hispaniarum.
- Homicide. Vid. Latrones.
- Hocelitratus Comes, pro Orangio Antuerpiensis Gubernator, Brachmontium quandam novas turbas excitare studentem, capit, & cum sociis aliquot suspendit necari jubar. pag. 277. n. 23.
- Hornanus Comes à Duce Albano, in carcere trusus pag. 356. n. 15.
- Hofruntonus Maximiliani Legatus, à Selymo rejectus. pag. 181. n. 95.
- Hosii Cardinalis gratulatoria ad Plium, de sua creatione. pag. 20. n. 54. Vid. Card. Hosius.
- Humiliati Vid. Religiosi Humiliati.
- Humirandi Regis Arrimæ frater. Vid. Bartholomæus Hungarica comitis à Carolo Arciduca Austriae habita. pag. 164. n. 66.
- Hungarica, lues quemam fuerit. pag. 189. n. 102.
- Hypocrisini, à Bajo, & Ianfenio, uti absoluuntissimam hæreditatem, Ianfenista accepterunt. pag. 373. n. 37.

I

- Iacobus Archiepiscopus Gneffenensis. Vid. Archiepiscopum Gneffenensem.
- Iacobus Moravia Comes, Frater Nothus Maria Scotia Regine. pag. 216. n. 4. In gratiam illius Buchanani calumniis, & maleficis Mariam ipsam lacescit Ibid. Antea Prior S. Andreae & Religiosus, deinde Apollata. Ibid. n. 6. Scotia Regnum occupare fluidens, Maria, è Galliis in Scoram transitum impedito constituit Ibid. Illius nuptias cum exterrinis Principibus, pro viribus prohibet. Ibid. Comitem Darlaeum in maritum Maria commendat; quo fine pag. 217. n. 6. Nuptias initis, consilii pœnitent. & Elisabetham monet, ut quacunque ratione nuptias impedit Ibid. Nuptias confectis, contra Reginam, & Regem armis sumit. Ibid. In Anglia fugit, ibique per litteras cum Mortonio agit, ut juria integrata Reginam, & Maritum serat. Ibid. Secundus inde Davidis Rizii cedes.
- Iacobus Nothus, qua diè judicandus in Scoram redierit pag. 219. n. 12. simulacrum de cade Rizii dolorem, & cur. pag. 220. n. 14. Cum marito Reginam Mariam conciliare studeat. Ibid. Favoribus illius Regina prosequitur, quibus offensus Darlaeus, è medio eum tollere cogitat. pag. 221. u. 15. Nothus vicinus in Darlaeum impia commolitiones pag. 222. n. 15.
- Iacobus primus Britannia Rex, ex Regina Scotia Maria nascitur. pag. 222. n. 16. Eo nuncio perculsi Elisabetha, ad eum in baptismate suscipiendum Bedfordia Comitem in Scoram mitti. Ibid. & pag. 230. n. 27. Præceptor datus pueru Principi Euchananus. Ibid.

Iac.

- Iacobus Scotie Regis filius, ipsa Regno cedere compulsa, Rex inaugurator, pag. 403. n. 30. Orendum Episcopos ne: romantac, ac venefici firma asperfus. ejus inaugurator. Contra hujusmodi inaugurationsem Catholiceorum Protestatione. Ibid.
- Iansenitis, à Iesuitis, & Minoritis, fraudibus extortam Bullam à Pio, quae Ball errorea damnantur, commentarij, pag. 364. n. 22.
- Iansenitis, in dubium vocant, an Romanus Pontifex, universalis Ecclesia sit Pastor, pag. 366. n. 22.
- Vatilis calumnias impetrare eum audent. Ibid.
- Iansenitis, seu Baianis blasphemias, Belgij calamitatis adscriptio, pag. 366. n. 22.
- Iansenitis, quo certamina comparaverint, ex commitate in Bulla Pi, Baiani damnante, pag. 469. n. 27.
- Iansenitis, quām stolidi Romani Pontificis infallibilatem impetrare studeant, pag. 318. n. 20.
- Iansenitis, ex dubio moto: An Summus Pontifex, universalis Ecclesia sit Pastor, Primus tantum inter partes Episcopos dixerunt, pag. 371. n. 22. Au pro chimerico primatu būtimodī, tot in Anglia, & Belgio Martyris pīsū sint. Ibid. Vocabulum hujusmodi, qui modellores Inter Calvinistas, Zuviiglianos, Lutheranos videri voluerunt, etiam usurparunt. Ibid. Monachicum Ecclesie regimētum, hic decire, Iansenitis studeant. Ibid. Vocabuli præstati, Græcorum Hæreticorum, Scismaticumque, ac præcipue Nisi Testimonii censis Archiepiscopi inventum. Ibid. Ejusdem Opuscula in Concilio Florentino damnata & a Cardinali Bellarmino Et Ioanne Caryophilo Iconensi Archiepiscopo rejecta, pag. 372. n. 33.
- Iansenitis initius, quām opportūset, a Romanis Pontificibus habiti pag. 372. n. 34-35. Summa ipsorum vaſrities, hypocriti adiuncta pag. 373. n. 36. Haec facile, ob illorum dolositatem, & Catholicis interfoscentur. Ibid. n. 37. Inter eos impune ventur. Ibid.
- Iansenitis, seu Baiana doctrinā imbuti Belgarum Episcopi, quid efficeri potuerint, pag. 366. n. 22.
- Ianuenis Republica, in magnum differimen adducta, pag. 314. n. 66.
- Iaponia in Regno, Societas IESU sodales, Christiana Religionem propagant, pag. 300. n. 3.
- Iavarinus pene incendio consumptus pag. 189. n. 102.
- Iconensis Archiepiscopus. Vid. Archiepiscopus Iconensis.
- Idostris pena, nefandum peccatum pag. 28. n. 86.
- Idolorum clade in Indiis facta, Sacramū imaginum erviso ab Hæreticis facta reposita est. pag. 449. n. 70.
- Lejunus Pil, ad Jejunia resumenda S. Franciscum Bor-giam inducent, pag. 8. n. XXI.
- Lejuniorum transgressionem non esse peccatum, sensit Hæreticus Carnefechinus, pag. 247. n. 54.
- IESU Christi coniunctiōnem Patri, Ariani nonfuisse, ex Scripturis probare contendant pag. 193. n. 3.
- IESU Christi, mendacis, ac falsitatis, in disputatione Parisiensi arguunt Calvinisti & Hæretici, pag. 243. n. 6.
- IESU Christi divinitatem in quaestione vocant in comitatu Petricoviensi, Ariani pag. 199. n. 1. Blasphemiam ferre non valens inulantem Cardinalis Hōtius, comitia deferit. Ibid.
- IESU Christi Incarnationem, Libro Edito Ariani Trans-sylvani, impetrant, pag. 431. n. 41.
- IESU nomine tet inclematio, Nicolaus Comes Serulus, in Turcas intrepedit Irriū pag. 179. n. 85.
- IESU Christi simulacrum, sacrilegè ab Hæreticis habitum, communimutumque, pag. 273. Quæ de Ipsi à Thuno fabulosè narrantur, relictumur, pag. 274. n. 16.
- Iesuitos, inter Mendicantes, edita Constitutione Pius recenset, pag. 322. n. 33.
- Iesuitas in Choro Divina officia persagere, Pius excep-tat, pag. 323. n. 35. Rem in aliud tempore S. Fransciscus Borgia recit. Ibid. Professio eis sollemitate prius emittere, quādā Sacris Ordinibus iniiciuntur, Ponselex mandat, pag. 324. n. 35. Promulgat obediens Ibid. Privilegia sua à Gregorio XIII. recuperat pag. 324. n. 36.
- Iesuitas, cum Minoritis, fraudibus Bullam emendat, quæ Ball errores damnantur, Iansenitis contra-tinguntur, pag. 364. n. 22.
- Iesuitarū Opera in Iaponia, fides Christiana propagatur, pag. 300. n. 3.
- Iesuitis dispensandi in Gradibus à jure prohibiti facilius, tributus Pius in Indiis, pag. 444. n. 62.
- Iesuita Vienne traditum Carmelitarum Monasterium pag. 418. n. 17.
- Ignoratus Sanctorum Reliquiarum, misericordia, pag. 450. n. 71.
- Illingher Cyllophorum, ob Hæreti crimen, Canonica-tu Pataviniis privari, iubet Pius, pag. 148. n. 46.
- Illiridenis Episcopus. Vid. Episcopus Illirid.
- Illiricus Matthias Flaccius Centuriorum Ecclesiastica-rum Author, pag. 285. n. 38. Auturpius cum Lutheranis alii confert, ut cuu Calvinis diiferat. Ibid. Cum alii Lutherana Confessio-nem edit, pag. 286. n. 38.
- Illiricus Hæreticus Flaccius, usq; corrupit Opusculum, de Primitu Papæ, à Niño Telesdenicen Archiepiscopo Schismatico & Hæretico exaratum, pag. 372. n. 33.
- Imagines Sacrae, tota Anglia delecti jubentur, pag. 233. n. 4.
- Imagines, Sacras abrudi Ioanna Navarra Regis iubet pag. 246. n. 12. A pamis ab Hæreti ita evertuntur pag. 249. n. 20. à Tololano Senatu puniti. Ibid.
- Imaginum venerationem negat. Io: Monilcius Episco-pus Valentinus Hæreticus, pag. 257. n. 34.
- Imagines Sacrae, ut Idola evertunt deicuntur, in Bel-gio Hæretici pag. 273. n. 14. A Rusticus in paludes flumenq; acti, vel ferro encantati sunt Ibid. Anter-pie Crucifixi, B. Virginis, coeteraq; imagines, deliciunt, Ibid. n. 16.
- Imaginis Crucificalis miraculum. Haffelei, pag. 354. n. 10.
- Imaginum Sacrum clades ab Hæreticis facta; reproba-ta est in India I dolorum eversione, pag. 449. n. 70.
- Imaginis Beatisimæ Virginis pæclarium miraculum Faventia, pag. 455. n. 84. & seq.
- Imagines Hæreticorum, inscripribus honestari in Hispania. Pius vetat, pag. 286. n. t.
- Imperatores Eiecti, ubi à Summis Pontificibus sunt comprobati, indutum quoddam accipere solent, eoi nomen, prime preci, pag. 416. n. 14. & seq.
- Indorum Novæ Hispanæ sollicitudinem gerent Pius, ne ipi opprimerebunt, injuriisq; afficerentur, Ar-ablepiscopum Mexicanum & Prorege, Episoliis datia vehementer bortatur, pag. 451. n. 71.
- Indulgentiarum concessio à Pio facta, Philippo Hispa-niarum Regi, absque illa avaritia: nota: pag. 30. n. 72.
- Indulgentias omnes revocat Pius, pro qib; conseq-uidia adiutrices manus porrigitæ, & quæ zili-undi priuatis hominibus facultatem continent, pag. 320. n. 84.
- Indulgencias, nulli Sacramū Scripturarum Testimo-nio, inixas, & inventum Paparum, Carnefechius dicebat, pag. 328. n. 54.
- Indulgencias eiægrediendi qibofidam adsermioribus diebus Indiarum Episcopis facultemt tribuit Pius pag. 443. n. 60. Item illi concessit, quæ statim adiutrices porexistent adficationibus Domorum Ca-techumenorum in Indiis, pag. 445. n. 64. Item vi-sitabiliis Ecclesiæ, seu Oratoria Societatis IESU in illis Indiarum partibus Ibid.
- Indulgencias pienariam peccatorum in bello contra Infideles occumbentibus, Pius chargit pag. 448. n. 67.

- Indulgentiam delictorum, & etiam Apostolice concedit Pius ii, qui facinore aliquo, de Christiana Re-publica meriti sufficiat, pag. 448. n. 68.
- Infallibilitatem Romanoi Pontificis, quam folidè hodieci Iosephini impetrare studeant pag. a 18. n. 20.
- Iustitiae veribus transfixos, Tartari ad ignem torrent, pag. 181. n. 95.
- Infernorum curam, Pius suscepit, pag. 73. o. 147.
- Injuriarum oblitivicius Pius, & beneficis inimicos prosequitur, pag. 7. n. XIX.
- Inquisitionis Officii Commissarius, Pius V. eligitur, pag. 6. o. XV.
- Inquisitionis tribunal Venetii, Pontificis est, pag. 96. o. 193.
- Inquisitoris Romane processus, contra Oderum Caſſilionum; ex quo tentatio Pli Quarti, quo Caſſinalatu, ceteris, Officis, & Begeſicis privatur pag. 258. n. 35.
- Inquisitionis Romana processus, contra Hæreticos Galliarum Episcopos confectus; ex quo sententiae in ipsos, Pli Quarti, & Pli Quinti, pag. 259. n. 35.
- Inquisitoribus Belgii forma prescribitur, quæ ad servandas ab hæresi regiones illas utrantur, pag. 267. n. 1.
- Inquisitores in Belgo, quinam, pag. 268. n. 2. & dura quadam in Edicto circa delationes propria. Ibid.
- Inquisitionis Hispanica horror, Belgici tumultus occasio, pag. 268. n. 2. Quenam in Edicto circa delationes Inquisitoribus facienda, Ibid.
- Inquisitio in Belgio, à Conjuratis sparbis libellis impetratur, pag. 269. n. 4. Seditione vulgata Brusuvencum Duce, magna militi misso, auxilio et futurum, Ibid.
- Loquitionis, & Edicti pro religione Catholicis retinenda vulgati à Parmensi, Beig & oobiles petunt, ut executo supercedunt, pag. 269. n. 6.
- Inquisitoris Romane ædium incendium, iusto DEI iudicio adsebitur Caroſeſchius, ob Hæreticos punitus pag. 226. n. 47.
- Inquirere jubet Pius Archiepiscopo Surrentino, in Bifuntinum Archiepiscopum pag. 266. o. 45.
- Inſtructio à Pio dato Peiro Sancho, à fe ad Lotharingia Duce millo, ut ad ferendam contra Hæreticos Galliarum Regi opem, inducat, pag. 288. n. 26.
- Iofulenes Matrona in Belgio, suppleri volunt caremota, in Baptismo, ab Hæretici collatio prætermittat, pag. 155. n. 14.
- Interim Germania, quoniam mala efficerit, pag. 197. n. 9.
- Ioanna Regna Navarra, Gallica aula relicta, in Bearnianam se recipit, & cur, pag. 238. n. 1.
- Ioanna Navarra Regna, in Besseniſti ditione, editio proposito, Catholicam religionem eliminat, pag. 246. o. 14. Nulli filii, filiique periculo deterrit, ab Hæreti propaganda debilit, pag. 247. n. 15.
- Ioanna Regna Navarra in proposita hæreti per vitaciam, datis ad Galliarum Regnam litteris, Pius comprimeret, coerceret, fluet, pag. 247. n. 16. Bearnia Ju, io Hispania Regem transierre Pontificis communiat, Ibid. Ioanna Pli diploma exacerbata, contra Catholicos editum Edictum coöfirmat, pag. 248. n. 18.
- S. Ioannis Apolloni, omne conſortium cum Cherioto habere effugientis exemplo, abutitur Hæreticus Merlinus, ut omnem cum Catholicis coöfuetudinem interdicat, pag. 212. o. 30.
- Ioannes Basilius Magnus Moscovitarum Dux, ad Polonia Regem legationem decernit, pag. 434. n. 46.
- S. Io: Chrysſolomus, Angliae Altaria commemorat, pag. 232. n. 7.
- Ioannes Clericus. Vid. Clericus.
- Ioannes Finlandia Dux, Henrici Svecie Regis germanus Frater, Catholicus religiosus studiis familius, uxorem ducit Polonia Regis Sororem Chrilliannam Lewinianam, pag. 432. n. 42. Toto septenario
- à Fraire in carcere tentus. Ibid. n. 43. Ab ipso Fra-re Rege, è carcere educitur, & Regni gubernator insitulatur. Ibid.
- Ioannes Albertus Megalopolitanus, Albertus Borruſia Duce, ad satiquandum quod conſezera reſlametum inducit, pag. 211. n. 227.
- Ioaoes ab Hoja. Vid. Episcopus Monasteriensis.
- Ioaoes Straethmanus. Vid. Straethmanus.
- Io: Transylvani comitis, & eosilia everit Lazarus Suven-dius, pag. 169. o. 71.
- Ioannes Transylvani Princeps., quis fuerit, pag. 166. o. 18. ad Pannioniam aggrediebant Solymanum impellit. Ibid. Literis datis, comitia iocidit. Ibid. Fructu ad fautora consilia & mentem vocatur, pag. 167. n. 69. Ex Calviniano, fit Arianus. Ibid. Varsdinis disputationem, inter Arianos, ac Calvinianos & Lutheranos instituit, cui ipse, ut Index præfuit. Ibid. pag. 168. n. 69.
- Ioannes Transylvani Princeps. Tokajum obſedit, pag. 181. n. 95. Obsidiolem folvere cogint, ob Tar tarorum, ſubdidio ei à Selymo relictorum, ſevi tian, torum Dacliam poplantibus. Ibid. Eos per Legatos delinire fludent, sed fruſtra. Ibid. Palantes ad septem millia eorum trucidat. Ibid. Ipsa Varadini cum obſident, unde ægre elabitur. Ibid. De nino illos adſreditur, & à ſimbris suis utre dicogit. Ibid. Ren vario macte cum Sueedio Maxi miliani Lepto azit Ibid.
- Ioannes Vorlius. Vid. Vorlius.
- Iodocus Tiletanus. Vid. Tiletanus.
- Ippenſis Episcopus Rithovius. Vid. Episcopus Ippenſis Italia littoris. Pius turbatus, contra Piratas inuict. p. 68. o. 141.
- Italia oras Pialis Turcarum Dux depopulatur, pag. 80. o. 16c.
- Isbellanum Hilpaniū Reginam, ad curandum contra Turcas ſedens, Pius hortetur, pag. 186. n. 97.
- Iſenburgicus Comes Salentinus. Vid. Archiepiscopus Coloniensis.
- Jubilatum concedit Pius VII. in Melitibus Melitenses, pag. 82. n. 110. Eius promulgationem Acherniſti Hil paui impideſe conſuntur. Ibid.
- Iubilatum, & publicas praeces, ad implorandum Melit milianum Imperatoris armis contra Turcas ſubdi ciuiu Diviuem, Fins indecit, pag. 172. n. 78.
- Iubilatum pro Melitensis datum Feri Sexta in Paraſceve, & Sabato Sancto uulnari tantum Pius im perat, pag. 83. o. 172. Ex eo Melitensis ſubmi niſtratum inregis ſubſidium, pag. 83. n. 172.
- Judices, qui Melitensis defuncti ellent, peracil officit ratione reddere, Pius imperat, pag. 54. o. 14.
- Judicis manus, qui pecunia adeptus ellit, gravibus à Pio porci perfringitur, pag. 54. n. 113.
- Judices probatim ſunt, Pius eligit, pag. 54. n. 114.
- Judices nil contra ius, & iuſtiam ſub Pio, qui cognoscere cuncta confuevit, agere audebant, pag. 55. n. 115.
- Judices incorruptos elicit Pius, ad cauſam Carafarum denud cognoscendam, pag. 64. n. 30.
- Iulam, ad Pannionia, & Dacia finis Turca obſiden t, pag. 177. n. 86. Ladislau Keretschenius Iule Praefectus, eam Turcis tradit. Ibid.
- Iulia Gonzaga. Vid. Gonzaga.
- Iulus Pavetus. Vid. Archiepiscopus Surrentinus.
- Iulus II. S. Officii Commissarius Pium V. creat. pag. 6. n. XV.
- Iulta Romanæ Ecclesiæ ſe diſtinctare non posse, Pius proſtitut. pag. 65. o. 137.
- Iuridicis Ecclesiastis. Vid. Ecclesiastis Iuridicis.
- Iuſificationem, per ſolam fidem obtineri, abq. operibus, juxta Lutherum censuit Carnesecchius, pag. 227. n. 54.
- Iuſificationis articulum, io Tridentino Concilio propositum, Michael Baius temere arrodi, pag. 365. n. 22.
- V u
- Iuſi-

490 I N D E X R E R U M.

- Iustiniana familiis ab Andronico Paleologo Imperatore Chium obtinet. pag. 78. n. 160. Capta Chio, capta Theodosiam ducitur. Ibid. Ex ea viagenti, & unus pueri decenes Constantiopolim inter Ephæbos nutriendi mittuntur. Ibid. Forum nemo fidem ejuravit. Ibid. Decem, & octo tormentorum vi enecati; Tres incantæ decepti, ad Fidem deinde reversi sunt. Nonnullorum nomina recententur. p. 79. n. 161. Pueri Iustiniani in fide constantia à Pio commendatur. Ibid. n. 162. Pio intercedente, patriæ Iustiniani restitutuntur. Ibid. n. 165. Signa Conflantinopoli visa. Ibid. n. 164.
- Iustitia fevereitatem in fontes, Pius mitigat. pag. 61. n. 128. & seq.
- Iustitiam nullius gratia umquam Pius reddidit. pag. 55. n. 115.
- Iustitiam pauperibus reddi, Pio præcipue cordi suit. pag. 55. n. 115.
- Iustitiam solis rescriptis reddere, Pius sat non habuit. pag. 55. n. 115.
- Iustitiam citò reddi pauperibus, Pius mandat. pag. 55. n. 116.
- Iustitia limites in cognoscenda Carafarum causa, servari vult Pius. pag. 63. & seq. n. 130.
- Iustitia iudicis, minime excessit Pius in Carafis gratificandis. pag. 67. n. 239. & seq.
- Iustitia Pii in Latrones, Homicidas, Sicarios, Graffatores. pag. 58. n. 122. & seq.
- Iustitiam cuique reddere mandat Pius Novis Gubernatoribus, quos antiquis abrogatis, instituit. pag. 321. n. 30.
- K
- K**retischenus *Ladislauus* Jule pæfetus, eam Turcis tradit. pag. 177. n. 86. Conta datam fidem, à Turcis comprehenditur. Ibid. Bizantium mittitur, ibique horrenda morte interficitur. Ibid. Filius paternæ exercitacionis expers non fuit.
- Keveniller *Ioannem* ab Aichilbrug Baronem in Landraco, Maximilianus Caesar ad Plium mitit, Pontificiam dignitatem gratulaturus, & subsidia contra Turcas, ut ab eo petetur. pag. 106. n. 2.
- Knofius Calvinista, *Reginam Scotie Mariam*, e medio tollendam prædicat. pag. 402. In *Jacobi* ejusdem filii inauguratione, loco Milie, sacrificagm concionabat. pag. 403. n. 20.
- Koska *Ioannes*, Caffellanus Gedanensis. à Rege Poloniae, ad in ordinem redigendos Elbingenses Hæreticos missus. pag. 436. Eis centum milium Hungaricorum multitudinem indicit. Ibid. n. 55.

L

- L**aic Hispani, Ecclesiasticae libertatem, una cum Regis administris laudent. pag. 268. n. 18.
- Lancellottus *Scipio*, Commendono Legato focius additus pag. 209. n. 7.
- Lancellotti *Scipionis* votum in Augustanis comitiis. pag. 123., ad 126. n. 17.
- Lanifictum in Urbem inducit Pius, eidemque Arti Centum millia aureorum subfidium subministrat, & Constitutione edita, eam, ipsiusque Consules privilegiis exornat. pag. 321. n. 28.
- Laoduni celebrimum Sanctissima Euchæstie miraculum. pag. 245. n. 12. Eo viso Senator Burdigalensis Flo, in mundus Roemundus ad fidem Catholicae redit. Ibid.
- Lafcuriensis Episcopus. Vid. Episcopus Lafcuriensis.
- Latrones, Homicidas, Sicarios, aliosque ejusdem farinae homines, Pius persequitur. pag. 58. & seq. n. 122.

- Laurentiani *Ioannis* Thalassiarum Danici inopportum officiositas, Danicam Clalem perire facit. pag. 192 n. 69.
- Laurus *Antonius* Vulturnini Episcopus. Vid. Episcopus Vulturni,
- S. Lazarus Hyerolymitanus Militiae privilegia revocat. Pius. pag. 320. n. 25. De his Apoliticæ duo litteræ. pag. 321. n. 26.
- Lectionem Sacram in Apostolico Palatio, Pius habet vult. pag. 10. n. XXVI.
- Leedesma *lacobs* à Pio Commendono Legato Theologus datus. pag. 109. n. 7.
- Leedesma *lacobs* votum in Augustanis comitiis. pag. 128. n. 18. Aliud ejusdem. pag. 129. & seq.
- Legatio Hæreticorum Germania Principum. Comitis Palatini Rheni.
- Ducis Vtineber gen.
- Ducis Bipontini.
- Vnius, ex Saxonia Ducibus.
- Ducis Pomerania.
- Marchionis Badensis, ad Galliarum Regem, pro Hæreticis in Gallia commorantibus. pag. 253. n. 31. Item, pro eadem re Comitis Palatini Rheni, ad Sabaudia Dicem. Ibid. pag. 254. n. 32.
- Legati à conjuratis Belgis ad Regem Hispaniarum missi, Marchio Bergensis, & Montigneus. pag. 270. n. 10.
- Legati à federatis Belgis ad suppetias petendas, ad Hæreticos Anglos, Germanos, Gallos mittuntur. pag. 273. n. 14.
- Legatus, quo tempore à Pio Cardinalis Commendonus dictus fuerit. pag. 105. n. 4.
- Legationis Theologi, à Pio ad Cardinalem Commendonus missi. pag. 107. n. 7.
- Legibus latis, Imperatores Conciliorum decretis parere imperatur. pag. 198. n. 9.
- Lenfeus Belliolus *Ioannes*, in Academia Lovaniensi, Michaelis Baii discipulus. pag. 366. n. 23.
- Leodiensis Episcopus. Vid. Episcopus Leodiensis.
- Leodiensis Urbi Civium iu Catholicâ religione fervanda præclarum studijm. pag. 286. n. 39. In Provincia comitis egregiam fidei professionem faciunt. Ibid.
- Leonderius quendam in Misensi Diocesi, in vinta Domini strenue laborantem, Epistola ad ipsum scripta Pius confirmat, ac ei salutaria documenta tradit. pag. 410. n. 10.
- Lesina Comes *Ottavianus*, de Ecclesiæ fure arumnis, Epitoia ad ipsum data, Plium admonet. pag. 93. n. 188.
- Leucopus à Venetiis in Cyprio Regno, contra Turcas communita. pag. 349. n. 85. & seq.
- Liberalitas Pii erga tenuioris censu Cardinales. pag. 6. XVII.
- Liberalitas Pi, iu Altampium, & Sorbellonum. pag. 7. n. XVII., & seq.
- Liberon arbitrium, ex natura sua ad malum haberi. & ante gratiam ad solum peccatum, sensit Carnesiehus. pag. 327. n. 54.
- Libonate Regni Neapolitanii Oppido, Sanguinis pluvia. pag. 338. n. 70.
- Librum Operum Baii edit Gabriel Gerberonus Ianseñita, mendacibusque annotationibus ornat. pag. 367. n. 25.
- Liber, cui titulus *Christi Beneficium*, à Joanne Valdes Hæretico, contra Ambrosum Cathearinum exaratus. pag. 326. n. 49. Aologia pro eo scripta, ab Hæretico M. Antonio Flaminio. pag. 326. n. 49.
- Librum conscribit Cardinalis Hosius, cui titulus De iudicio, & censura Heildebergensium, & Tigurinorum Ministriorum. pag. 201. n. 14. In eo conscribendo, ad Orationis præsidium speciali modo confugit. Ibid. Miris ejus à sensibus, dum scriberet, absienatio. Ibid. Se animis, non auribus scribi-

- scribere profitetur; & ornatus, & delectionis poltemam rationem ducit. Ibid. Plures hic Liber revocat à sententia, è Polonia eiendi tangent Arianos. Ibid. Illum aegerim ferunt Calvinistæ, eorumque præcipius Theodorus Beza. Librum de jure Regni apud Scotos edit Buchananus. pag. 401. n. 16.
- Liber Nili Archiepiscopi Tessalonicensis Schismatis, de Primitu Papæ, à Concilio Florentino damnatus, & à Bellarmino, & Archiepiscopo Iconiensi rejectus. pag. 372. n. 33.
- Librum edit Hugo Torellus Rozerius Hæreticus: De potestate Magistratum, seu melius contra Magistratum potestam. pag. 239. n. 3. In eo cuiuslibet occidere licet Principem sua contrarium religioni, afferit. Ibid. Nonnulli ab eo excitati ad scelus patrandum impellantur. Ibid. Inter eos Simon Majus, qui propterea rotas supplicio est affactus. Ibid. Alia ab ipso libro mala exorta. Ibid.
- Libro Gallicè scripto Sambucus Hæreticus Dei Omnipotentiam impetrare audet. pag. 244. n. 9. Blasphemiarum penas luit. Ibid. n. 9.
- Libri Caroli Molinaci contra Concilium Tridentinum Catholicam fidem & Apostolicam Sedem, Pii iussu reiiciuntur à Vega Minorita, & Petro Fontidonio. pag. 266. n. 47.
- Liber Apologeticus M. Antonii Flaminii Hæretici, pro pestilenti Libro, cui titulus Christi beneficium à Jo: Veldes Hæretico conscripsit. pag. 236. n. 46.
- Librum virulentum conserbit Iosachimus Merlinus Pseudo-episcopus Sambianensis, quo, exemplo S. Ioanni Apostolicum Cherinto nîl communehabere consentienti, omnem Catholicorum confutitudinem devitandam docet. pag. 212. n. 30.
- Liber Jo: Archiepiscopi Iconiensis, contra Nilum Archiepiscopum Tessalonensem Schismatincm. De primatu Papæ. pag. 372. n. 33.
- Librum contra Christi incarnationem Ariani Transylvani edunt. pag. 431. n. 41. Baptismum paucorum horrendis in eo dicterioris lacerant. pag. 432. n. 41.
- Librum, in Sanctissimam Trinitatem horrendi blasphemii confertum, Polonia Regi nuncupat Hæresiarcha Gentilis. pag. 102. n. 16. Ejusdem capit., & Acepholos. Ibid. & pag. 203. n. 17.
- Libellus Caroli Molinaci ad Parisensem Senatum, quo peit, ut in Sectarios legibus agatur. pag. 266. n. 47.
- Libris Pii iussu editis Petrus Fontidonus, & Vega Minorita, Caroli Molinaci scripta refellunt. pag. 266. n. 47.
- Libris editis, & Synagogistis missis Theodorus Beza, Hofii Cardinalis Librum- De judicio, & censura Heilderbergenium, & Tigurinorum Ministrorum, relicre studet. pag. 291. n. 14.
- Libros Hæretorum quenquam apud le retinere, Pius vetat. pag. 45. n. 100.
- Libros de Consideratione S. Bernardi in mensa legi vult. Pius. pag. 8. n. XXII.
- Librorum Hæretorum monopolium exercet, Hæreticus Lutheranus Baldafas Alterius. pag. 325. n. 40.
- Libros improbatæ doctrinæ Sectarii in Hispaniam mitunt. ut suis eam erroribus inficiant. Illos intercipi curat. Pius. pag. 287. n. 2.
- Libros veritos, & Hæretorum legere, peccatum non esse, sed opus indifferens, dicebat Carnefæccchius Hæreticus. pag. 329. n. 54.
- Libros improbatæ doctrinæ edit Frilius Hæreticus. pag. 104. n. 20.
- Libros sibi ab Hæreticis dicari Sigismundus Augustus Polonus Rex permittens, palam à Cardinali Hosio improbatatur. pag. 103. n. 19.
- Libri Sacrae Scripturae quotnam sint, ab Hæreticis,
- Catholici petunt. pag. 240. n. 4. Lutherus, Buccinius, Calvinus, non omnes recipiunt. Ibid.
- Libi Pleudo-criticorum quorundam, quibus pseudo-ordinationes Anglicants tueri temere committuntur. pag. 235. n. 9.
- Libros Bibliothecarum, nullo discrimine Hæretici Antuerpiæ confidunt. pag. 274. n. 15.
- Lindanus Gulelmus. Vid. Episcopus Ruremindiensis. Lites in longum trahi in pauperum damnum, Pius non permittit. pag. 55. n. 116.
- Lites post Cardinalem mortem insurgere solitas, Pius dirimirer studet. pag. 56. n. 119.
- Liturgia Nova in Anglia composta. pag. 232. n. 5.
- S. Livini reliquiarum, Gandavi miraculum. pag. 355. n. 12.
- Lovanensis in Universitate exorti infelices errorum Magistri, in Bulla contra Bajum daunatorum. pag. 364. n. 22.
- Lovanensis in Universitate præcipuis Doctoribus absentibus, Michael Bajus, & Io: errores Hasselius suos spargunt. pag. 365. n. 22. Grave, ob id in ea scandalum. Ibid.
- Lovanensis Universitatis Cancellerius, Michael Bajus. pag. 366. n. 22.
- Lovanensis Universitas, debita reverentia, Pii, contra Bajum Bullam suscipit. pag. 373. n. 38. In ea turba consopita potius quam extincta. pag. 374. n. 39.
- A Lovanio Iohannes. Vid. Hasselius Iohannes.
- Lucania oras Pialis depopulatur. pag. 80. n. 165.
- Lucenses inter, ac Ferraria, & Florentia Duces exorta disidia, Pius dirimit. pag. 95. n. 194.
- Ludi à Pio prohibiti. pag. 39. n. 91.
- Ludinigistros in Hispania fidei professionem ejmittere, nuntiad. Pius. pag. 286. n. 1.
- Ludovicum Nivernensem Dicem, Epistola ad ipsum scripta certiora Pius reddit, de subsidis ad Galliarum Regem quamprimum mittendis. pag. 379. n. 8. Ad ipsum viginti unilia nummum aureorum mittit. Ibid. n. 10.
- Lues plures occidit in Pannonia; & exinde morbus Hungaricus dicta. pag. n. 102.
- Lugdunum occupare tentant Hæretici. pag. 250. n. 23.
- à Renato Birago compressi. Ibid.
- Lutherani Poloni, cum Calvinistis, Arianos confutant in Polonia. pag. 193. n. 3. Vid. Disputatio.
- Lutheranismo adiicit Ecclesiam Magdeburgensem Iosachimus Fridericus Brandenburgicus. pag. 146. n. 43. Et Ecclesiam Racemburgensem Christophorus Magapolitanus. Ibid.
- Lutherani, & Calvinistæ, è Polonia regno Trideistas, & Anabaptistis ejici curant. pag. 192. n. 1.
- Forum consilia Cardinalis Hosius exvertit. Ibid.
- Lutherani, & Calvinistæ, Precovienium comitorum decreto perculsi, cum Arianis, & Anabaptistis rationem aliquam concordia contra Catholicos invenire curant. pag. 192. n. 2. Disputationem cum illis instituunt. Ibid.
- Lutherani, & Calvinistæ, contra Principes tumultus in Germania, & Gallia excitarunt. pag. 200. n. 12.
- Lutherana fides quid sit, juxta Cardinalem Hosium. pag. 200. n. 12.
- Lutheri Martini luculentissimi porci grunitus contra Eucharistiæ usum, quid efficerit. pag. 244. n. 6.
- Lutherani Antuerpiæ. D. Georgii Templum occupant. pag. 274. n. 15.
- Lutherani in Conventiculo Antuerpiæ habito, à Calvinistis superantur. pag. 286. n. 38. Latinæ, & Theotonie suam Confessionem eduat; quo titulo. Ibid.
- Lutheranis, in pluribus adhæsit Petrus Catnesechius. pag. 325. n. 43.

M

- M**achabeorum Librum secundum, apochryphum Carnefiechius censuit. pag. 328. n. 54.
 Magapothianus *Chrysophorus* Racemburgensem Ecclesiam Lutheranismo foedat. pag. 146. n. 43.
 Magdalena, Maresita, Helens Maximiliani Imp. Sotiores, egregium suum in Epistola ad Fium fidei Catholicae, & erga Apollolicam Sedem fidium ostendunt. pag. 190. n. 104.
 Magdeburgensem Ecclesiam Lutheranismo foedat. Joachimus Fridericus Braudeburgicus. pag. 146. n. 43.
 Magistrorum in Romana Sapientia Pius numerum auger, & stipendum. pag. 77. n. 157.
 Magistrorum occidere, ac e medio tollere licere, ubi propria haeresis adversentur: Hæreticorum sententia. pag. 239. n. 30.
 Magistris, & Gubernatoribus omnibus abrogatis, novis suffici. Pius, quibus exactam reddere cuique iustitiam mandat. pag. 221. n. 3.
 Maius Simon à Torelli Hæretici libello, de Potestate Magistratus, alisque exaltatus, Regem, Regionem Galliarum occidere statuit. pag. 239. n. 3.
 Rotæ supplicio afficitur. Ibid. Colinum sceleris fialorum dicit. Ibid.
 Malaspini arum Marchionum, Cosmus Etruria Dux patrocinio suscepit. pag. 321. n. 92.
 Malli, familiæ amplitudini, nimis nocent. pag. 64. n. 21.
 Mancipia, quæ fidem suscepimus, præclaro privilegio, à Fio exornantur. pag. 71. n. 145. & seq.
 Mantuanum Ducem *Gagijetum* inter, ac Pium de nominatione Ecclesie Mantuanæ motu controversia. pag. 98. n. 197. Eam Pius cognoscendam Cardinalibus tradit. Ibid. Contra Ducem lata sententia. pag. 99. n. 198. Post Pium à Gregorio XIII. eisdem nominationem frustra Dux ipse obtinere nititur. pag. 99. n. 199.
 Mantua Ducem post latum de nominatione Mantuanæ Ecclesie sententiam, benevolentie significatio-nibus prosequitur Pius. pag. 101. n. 200.
 Mantuanæ Ecclesia. Vid. Ecclesia Mantuanæ.
 Marcus Hieronimus Vida. Vid. Episcopus Albae.
 Marcus Sciticus Cardenalius Altingius anchor creatus Pii V. in Summum Pontificem. pag. t. n.
 Margarita Duellis Farmensis, Belgique Gubernatrix, Hispaniarum Rege mandante, Edictum proponit, quo priors contra Hæreticos renovantur Edicta, & Tridentini Concilii acceptatio-jubetur. pag. 267. n. 1.
 Margarita Farmensis Belgii Gubernatrix, coniuratos Belgas timer. pag. 270. n. 8. Provinciarum Praefectis, in conventibus ab ipsiis contendit. Capita quadam, vulgato jam Edicto mitiora, ad religio-nem pertinientia proponi mandat. pag. 271. n. 10. Quodnam provincie responsum dederit. pag. 272. n. 11. Thusni narratio explosior.
 Margarita Farmensis Antuerpiensi tumultu perturrita, Montes in Hamonia adire statuit. pag. 275. n. 18. Hæreticorum artes, ut Bruxella dilectas, Ibidem à nobilibus Belgia, à proposito revocatur. Ibid. Edictum edit, quo insas cum federatis inducias vulcat, ac brevi venturum Regem ad-monet. Ibid.
 Margarita Farmensis, ad comprimendos Hæretico-rem tumultus, militem conscribit. pag. 278. n. 25.
 Margarita Farmensis Epistola ad Pium, qui, contra Hæreticos subfida perit. pag. 285. n. 26.
 Margarita Duciss Farmensis, ante Albani Discis ad-ventum, præclarè res armis egit. pag. 352. n. 5.

- Margarita Parma Duciss è Belgio discessit, quia agèr à Belgis seceputus. pag. 360. n. 20. De eden-re, Stratmanni ad Cardinalem Alexandrum Epistola. Ibid.
 Margaritam Sabaudia Ducissam, de auxiliis Galli-um Regi, à se suppeditandis, Pius certiorum facit. pag. 326. n. 21.
 Mariam Imperatricem, ad curandum contra Turcas fordus, Pius hortatur. pag. 188. n. 98.
 Maris Scotorum Regina subvenire vult Pius. pag. 162. n. 64. Quia ratione Germani subfida, & Pio Scotorum Regina suppeditata, improbat. pag. 164. n. 65.
 Maria Scotia Regina, Antliae legitima haeres. pag. 212. n. 1. Hæreticorum scriptis impie lacer-ata. pag. 212. n. 1. Thusni de illa mendax narratio. pag. 212. n. 2; & seq.
 Maria Scotia Regina: perperam ab Hæreticis, & Thusnu incontinentia crimen illatum. pag. 213. n. 2. & seq. Singulas contra illum mendacia refelluntur. pag. 217. n. 8. In Davidis Rizli caede eorum ipsa-patens, & prolem quam in utero gerezat, & ipsam quoque occidere Elisabetha cum Hæretice voluit. pag. 218. n. 10. & seq. Improbè reprehendi-tur, quod vallis generis homine uteretur, cum multo viiliores Elisabetha adhibuit. pag. 218. n. 16.
 Maria Scotia Regina, publicam Catholice fidei profesionem emitit. pag. 216. n. 5. Ob id Hæreticorum odium, & Prædicantium invictivis laceritus Ibid. Jacobus frater Nothus, ejus, è Gallia, in Scotiam advenit, impeditre conatur, quod Regnum ipse occupare meditaretur. Ibid. Anxie sollicitus, ne de nuptiis cum externis Principibus coegeret. Ibid. Nubit Comiti Darleto. pag. 217. n. 6. Nuptiis lequata, contra illam irrito comes Nothus Iacobus annas sumit. Ibid. Ex Antlia, per litteris iuris inter ipsum, & Maritum bre-re studet. Ibid. Sequuta inde Davidis Rizli caedes Ibid.
 Maria Scotia Regina, à conjuratis malè habita. pag. 219. n. 13. Marito reconciliatur. pag. 220. Illus custodia eidem traditur. pag. ead. n. 14. Similis cum eo fugam atripi pag. 221. n. 15. Thusni de-hæ fugia mendacia. Ibid. In comitis in Scotia habitis, de ipsa, & Catholice omnibus è medio tollendis statutur. pag. 219. n. 13. Niño favore, Nothus prosequitur, ex quo Darleto, ipsum de medio tollere cogitat. pag. 222. n. 15. Nothus ipsum antevenerit moliriens. Ibid. Maria Regina filium Darleto part. Ibid. n. 16. Eo nuncio perculta Elisabetha, quo fide ad eumis baptisimè suscipiens Bedfordiam Comitem in Scotiam mis-serit. pag. 222. n. 16. Guglielmu Episcopum Di-blascensem ad Pontificem Max. Mariam Reginam mittit. Eius Epistola ad Fium. pag. 223. n. 17. Eam adiuvare Pius decretiv. pag. 224. n. 10.
 Mariam Scotia, Reginam et rām Cardinalibus Pios commendat, ejusque in fide confidantiam, ei plurimorum aliorum Principium prædicti pag. 224. n. 18. Montis recallis Episcopum Laurentum A pol'olicum a deam Nuncium delegans. Ibid. n. 19. Epistola pro ea à Fio scripta. Ad Philippum Hispani-rua Re-gem. pag. 225. n. 20. Ad Galliarum Regem Ibid. Ad Catharinam Galliarum Reginam. pag. 226. n. 21. Pii Epistola ad ipsam Reginam Mariam Laureo Apostolico Nuncio tradenda. pag. 227. n. 22. Alii Maria ad Fium. pag. 229. n. 25.
 Maria Scotia Regina in comitis Scotticis duo pe-tit. Primum, ut filius Catholico ritu baptizetur. Alterum, ut Apollolicus Nuncius recipereetur. Primum obtinet; secundum, licet prouimium, ei denegatur. pag. 224. n. 24.
 Maria Reginæ Scotia filius in Baptismate levigata Eli-

INDEX RERUM.

493

- Elisabetha nomine, Bedfordio, pag. 230. Malo omnia, ut temporii serviat, id illa permitit. Ibid.
- Maria Scotorum Regina pietatem, & fidem commendat Pius Epistola ad ipsam scripta, pag. 393. n. 1.
- Maria Scotia Regina Darlae marito illata mors, qua arte tributa pag. 394. n. 2. Ad nuptias cum Bothwello impellitur, pag. 346. & seq.
- Mariam Reginam Scotiae à Bothwello separare studebat Hæretici, pag. 399. Septam, Edinburgum perducunt, & contumeliosissime exagitant. Ad Latum Levinum perducitur, & in carcere truditur Ibid. pag. 400. n. 15. Infectatur à pellice Matre Iacobi Nothi. Ibid. Agunt inter se, quid de ipsa decernendum, pag. 401. n. 16. Knoxus, Calvinita. Et alii nedum Regno, sed vita quoque privandam suggerunt. Ibid. Librum de Jure Regni apud Scotos edit Bucanantis. Ibid.
- Maria Scotia Regina ca le tandem in Boshuveli nuptias consentit, ut Catholicis religio in Scotia relatuatur pag. 399. In Catholicis religione ejus constat, Hæreticorum odia in ipsam commoveret. pag. cad.
- Maria Regina Scotia innocentiam prodiit morti proximus Bothwelius, pag. 402. n. 13. Rex Danie, de ipsi testimoniis ubique spargi, vulgariter maneat. Ibid. Idem Bothwelius famuli pag. 404. n. 33.
- Maria Scotia Regina in carcere clausa, Regno cedere compellitur, pag. 402. n. 12.
- MARIAN Semper Virginem Deiparam, horrendis blasphemis Antwerpia Hæretici petunt, pag. 273. n. 15. Sacram eius Imaginem deficiunt. Ibid. Primarium ei dicatum Templum, Calvinista occupant pag. 274.
- Marnixio Philippus Dominus S. Aldegunda, tumultum Belicorum primus Artifex pag. 268. n. 3.
- Martyrium puerorum Iustinianorum Constantinopoli, pag. 78. & seq. n. 161., & seq. Signa ibideu uisa, pag. 79. n. 164.
- Martyres in Belgio, & Anglia, an pro mero vocabulo primi inter partes, Summo Pontifici afferendo, fas passi pag. 371. n. 22.
- Martyres omnes pro Filii eminenti passos; eorum neminem pro illa Patris, allavit Gentilis Hæretiarca, pag. 103. n. 17.
- Martyrum multa milia, Rome passa, pag. 328. n. 54.
- Matrimoniales dispensationes, qua ratione danda, ex Pii Constitutione, pag. 39. n. 88.
- Maulbruni colloquium in Germania habitum, inter Hæreticos, pag. 200. n. 12.
- Mauritius Episcopus Frisingensis. Vid. Archiepiscopus Frisingensis.
- Maximilianus à Bergis Archiepiscopus Cameracensis. Vid. Archiepiscopus Cameracensis.
- Maximilianus Imperatoris Epistola pro Comite Polidoro Castello ad Pium, pag. 65. n. 135.
- Maximilianus Imperator ad Pium, pro Comite Balnei scribit, pag. 66. n. 136.
- Maximilianus Imperator undique contra Turcas subsidia efflagitat, pag. 105. Venetos ad sociale bellum frustra invitat. Ibid. Augusta Vindelicorum coniuncta indicit. Ibid. Ad Pontificem mittit, auxilium, deprecatur, pag. 106. n. 2.
- Maximilianus Imperator quodnam ingenium fuerit, pag. 107. n. 6. Ejusdem cum Commendono, & Bavaria Duce Alberto arcana colloquia, pag. 108. n. 6. Tristitia, Pii creatione audit. Ibid.
- Maximilianus Imperator Sororum, præclarus ad Pium Epistola, pag. 190. n. 104.
- Maximilianus Imperator in Augustanis comitiis Oratio, pag. 117. n. 12.
- Maximilianus Imperator quænam in Augustanis comitiis promisit contra Turcas auxilia, pag. 117. n. 13.
- Maximilianus Imperatoris ingenii descriptio, à Gratiano facta pag. 121. n. 16. Ab Hereticis sollicitatur, ut in partes eorum transeat. Ibid. Hæreticum Ministrum domi alit Ibid.
- Maximilianus, dum Catholicis, & Hæretici spem sui fecit, neutrorum gratiam tenuit, pag. 122. n. 16.
- Maximilianus Imperator, ut reformationem Ecclesiæ asticorum adjuvet, data ad eum Epistola, monet Pius, pag. 142. n. 37. Eadem Maximiliano, resolutio eadem cordi est. Ibid.
- Maximilianus validiora ab Hereticis subsidia obtinere non potuisse, sc obtinuit, si iniquis eorum votis annulset, pag. 160. n. 60.
- Maximiliano Imperatori, quænam in Augustanis conflictis contra Turcas subsidia praefixa, n. 160.
- Maximilianus contra Turcas à Pio subsidia petit, pag. 160. n. 6c.
- Maximilianus pluribus litteris, ad suppeditanda contra Turcas subsidia, Pontifice sollicitat, pag. 162. & seq. n. 163. & seq.
- Maximiliani bellicus contra Turcas apparatus, pag. 165. n. 67.
- Maximilianus Imperator precibus à DEO contra Turcas præsidium implorat, pag. 170. n. 75. Piè Hæreticorum impictatem detestatur, riteq. eorum societatem sibi damno futuram pertinefecit. Ibid.
- Maximiliani contra Turcas exercitus, quinam fuerit, pag. 174. n. 81. Ex Italia, Gallia, alijsq. provinciis ei auxilia subministrantur. Ibid.
- Maximilianus Imperatorem in bello contra Turcas administrando Scriptores reprehendunt, pag. 179. n. 90. Excusat alii, pag. eadem n. 91. Belli infelicitate gelli, probabilior ratio in medium profertur. Ibid.
- Maximiliani Legatus, Horsutonus, à Selymo reiectus, pag. 181. n. 95.
- Maximilianus, nec graviter bellum admin'istrat & parum decorata paci studet, pag. 182. n. 96.
- Maximilianus Imp., ad sociale contra Turcas bellum Pius hortatur, pag. 189. n. 100.
- Maximilianus Imp. Studia Pii contra Turcas irrita redidit, pag. 180. num. 100. Incendio abfumitur Iavarini Civitas, magno Maximiliani damno Ibid. n. 101. Pestifera lues in Hungaria plures occidit Ibid. n. 102. Intelligit Maximilianus in religionis et regni se gefisse quād debuisset. Ibid. n. 203. In Austraciis comitiis, Augustana Confessio nis uifum, verè Catholico zelo Hæreticis negat, pag. 189. n. 103.
- Maximilianus Imperatorem spe nupriarum, cum Carolo Arciducte, Elisabetha Anglia Regina decipit, pag. 45. n. 1.
- Maximiliani Imperatoris cum Academia Coloniensi disceptatio, pag. 415. n. 13. Scriptorum de illa narrationes referuntur, & reificiuntur. Ibid. Quænam illius vera origo, & causa, pag. 416. n. 14. Ext induto, cui nomen Prima preces de quo lis era Maximilianus contendebat. Ibid. Ejusdem ad Pium Epistola, pag. 417. n. 15. Ejusdem Maximiliani seruens religionis studium hoc anno offensum, pag. 418. n. 17. Epistola ejusdem altera ad Pium, de Carmelitarum Cœnobio Iesuitis tradito. Ibid.
- Maximilianus Imperatorem hortatur Pius, ut loco Frederici à Veda, in Coloniensi Ecclesia idoneus Praeful eligatur, pag. 422. n. 25.
- Maximiliani Imperatoris Catholicæ religionis zelus in Panonia, pag. 430. n. 37. Augustanam Confessionem frusta ab eo obtinere Hungari contendunt. Ibid. Hæresim detestatur. Ibid. In Ludimagistrum severè animadverti jubet, quod de Romano Pontifice obloquu' effet. Ibid. Supplicationibus in Solemnitate Corporis Christi Senatori Vrbis intercessio mandat; & ipse Cum Aula Cesarea interest. Ibid. Polonij comititia congregat, ubi, ut Ratipona, & Prague, haud contemnenda contra Tur-

- cas auxiliis promissa sunt. Ibid. n. 38. Ad ineundam cum Turci pacem. Agreffein Episcopum, & Christopherum Tisenbachium Constantiopolim mittit. pag. 431. n. 42.
- Maximilianus Morillonus. Vid. Morillonus.
- Mecmetis purpuratorum Solymani Principis, in occultanda ejusdem mortem, astus. pag. 178. n. 83.
- Quantum ex hoc Turcicis rebus utilitatis accescerit. Ibid. & seq.
- Mediceos inter, ac Farnesios, ob Pitigliani Comitem diffidia. pag. 361. n. 93.
- Medici, quid observandum Pius proposuerit. pag. 40. n. 92.
- Mediolanensis Clives, Humiliatorum Ordinis primi Fundatores. pag. 340. n. 74.
- Melanctonii Philippi Haeretarche faniliaris, Petrus Carnefiechius Haereticus. pag. 325. n. 42.
- Melita insula, frustra à Turci tentata. pag. 81. n. 169.
- Melitenses subfidiis Militum, & pecuniarum adjuvavat Pius. pag. 82. n. 170. Indictio, ut eos adjuvaret Jubilao. Ibid. Aere ipsius ab Hispanis, & aliis suppeditata auxilia. Ibid.
- Melitentium Orator ad Plum, Cambianus. pag. 83. n. 172.
- Melitentium Orator ad Plum, Petrus de Monte. pag. 82. n. 173. Excipitur in Confessorio à Pio. Ibid. Achilles Statius pro eo Orationem ad Plum habet. Ibid.
- Melitenses majora subfidiis Pius pollicetur. pag. 84. n. 175. ad plures Princeps scripta: pro ipsi à Pio Epistola. pag. 85. & seq.
- Melitenses Milites Sebastianus Lusitanus Rex, missis subfidiis adjuvavit. pag. 87. n. 179.
- Melitentes grati animo ergo, Cardinalem Alexandrum sibi protectorem eligunt. pag. 87. n. 179.
- Melitentium Pius Quaefloris pcam attribuit. pag. 88 n. 180. Tres decimae Nespolitanii Cleri concedit. Ibid. Oppigorandi Religionis bona, potestatem facit. Ibid.
- Melitentes Militia, ad Melita praefidium se conferre, dato Diplomate Pius iubet. pag. 345. n. 81.
- Melitenses Milites scriptis ad Principes pro illis Epistolis. Pius iuvat. pag. 246. n. 82., seq.
- Melitensis Militis Romagini facinora. pag. 344. n. 83.
- Melitentium Magni Magistri contra Turcas apparatus pag. 348. n. 83.
- Melo Joannes Vid. Archiepiscopus Eborense.
- Memorantes Dux, & Consuetabilis, Caroli Galliarum Regis Dux exercitus. pag. 277. n. 5. Haereticorum exercitum aggreditur, & pluribus eorum cœsis, vicit. Ibid. Prædictæ illius virtutes, præcipuumque Catholicis religionis studium. Ibid. Certando occupabit. In mortis articulo constituti, memorandum efficiat. pag. 376. n. 5.
- Mendicantes Regulares Vid. Regulares. Mendicantes Merenda Appolloni Haereticæ, Viterbiæ amicitiam colit. Haereticus Petrus Carnefiechius. pag. 325. n. 40.
- Meretrices unde dictæ. pag. 36. n. 85.
- Meretrices, vulgo edicto, Pius, ab Urbe pellit pag. 36. n. 85.
- Meretricum expellendarum edictum, ad Urben tantum non pertinet. pag. 38. n. 87.
- Meretrices quod expulerit Pius, in causa non fuit, quod in alia Romani crimina caderent. pag. 38. n. 87.
- Merle, seu Merlinus Iacchinius Pseudo Episcopus Sanbianensis. pag. 212. n. 30. Quis fuerit. Ibid. Librini virulentum scribit, quo, exemplo S. Joannis Apostoli cum Cheritonii non communem habere lenti, ne qua eum Catholicis conuentudo habeatur, districte interdictr. Ibid. Illiricianæ Sexæ, turbarumq. suscitator. Ibid.
- Merlius Laurentius Empolensis Ecclesiæ Decanus, ad Plum de Archiepiscopo Surrentino in Belgium milio, Epissolam scribit. pag. 281. n. 30.
- Michael Bonellus. Vid. Cardinals Alexanderius.
- Michael Ghiscrius, Cardinals Alexanderius numeratus, Pontifex creatur. pag. 1. n. 1.
- S. Michaelis Ordo Militum in Gallia. pag. 377. n. 2. In ejusdem solemnitate Regem capere, & Regina sumul donum totam Haeretici molliscentur. Ibid. Milites quatuor milia, ad thendas Piceni aliasq. eas, Plus nitit. pag. 80. n. 166.
- Minimi Fratres, ad Cappuccinos transiæ, à Pio edita Constitutione prohibentur. pag. 322. n. 34.
- Minutus Fratres S. Francisci de Paula, inter Mendicantes Pius edita Constitutione recenset. pag. 322. n. 33.
- Minoritas, cum Jesuitis extorsione à Pio fraudibus Baliam, qua Baii errores damnantur, Janellenæ commentantur. pag. 364. n. 22.
- Miraculum imaginis Crucifixi. Hassleleti. pag. 354. n. 10.
- Miraculum celeberrimum SS. Eucharistia Laodami. pag. 245. n. 12.
- Miraculum Eucharistia apud Harlinghen Fisic astrum. pag. 354. n. 11.
- Miracula Candelarum benedictarum Die Purificationis Dei para. pag. 450. n. 72.
- Miraculum reliquiarum Sanctorum incerti nominis. pag. 450. n. 71.
- Miracula Signo Crucis patens. pag. 450. n. 72.
- Miraculum ad S. Livini reliquias, Gandavi. pag. 355. n. 12.
- Misericordia quotidie, vel celebrant, vel ascultat Pius. pag. 9. n. XXIII.
- Misericordia vespertinis horis, in Solemnitatibus quibusdam celebrari, Pius vetat. pag. 25. n. 6.
- Misericordia Latinis Greco ritu, vel à Gracis Latina celebrari, Pius prohibet. pag. 25. n. 61.
- Misericordia dum celebrantur, desambulationes in Ecclesiæ fieri Pius vetat. pag. 27. n. 67.
- Misericordia sacrificium in Anglia abrogatum. pag. 233. n. 4. Item Missæ Canon. Ibid.
- Misericordia non esse propitiatorium, Carnefiechius scribit. pag. 328. n. 54.
- Misericordia secreta alta voce, & vulgari Sermone recitari in Germania Catholicæ nonnulli optant. pag. 410. Ab ea cogitatione Pius monit eos avertendos, quod ab Haereticorum fusione procedat. Ibid.
- Mocenigus Andreas, Episcopus Lymensis. pag. 18. n. 50.
- Molinis Boiorum comitis totius Regni Galliarum, Carolus IX. Rex cogit. pag. 238. n. 1.
- Molinensis Carolus virulentum calamo Fidem Catholicam & Tridentinum Concilium impedit. pag. 266. n. 47. Ipsius calumnias, Filii Iusti, relictionis Vega Minoritæ, et Petrus Fontidonus Ibid. Libella deinde supplici, à Parisiensi Seuatu petiti, ut in Haereticos legibus, ac jure sagitur Ibid. Resipicit. pag. 269. n. 67. Thuanus de eo narratio, expeditus Ibid.
- Momejanus Haereticus, quæ ratione cum Demonio se gessit. pag. 246. n. 17.
- Monachi Cistercienses. Vid. Cistercienses.
- Monachus Capitulum, ad Seminarium Frisingæ confluendum hortatur à Pio, Epistola ad ipsius data pag. 426. n. 30.
- Monachicum Ecclesiæ Regimen Janenista eversum est, cum Pontificem Summum prius tamquam inter Episcopos pares dicunt. pag. 371. n. 28.
- Monasterienses Clerici, concubinatum insidiu, Episcopum eorum reformationi insudante, vexat. pag. 145. n. 42.
- Monasteriis inopia laborantibus, subvenit Pius. pag. 6. n. XVII.
- Monasteria Cunctæ, Virorum Mulieres ingredi Fisus prohibet. pag. 32. n. 76. & seq.
- Monasteria Apamia ab Haereticis expilita. pag. 145. n. 20.

INDEX RERUM. 495

- M**onasteria plus Sexcenta, ab Hæreticis in Gallia succensia, & solo aquata. pag. 378. n. 7.
Monasterium quorundam Ordinum, qui à primæva religione excidit, in Seminariorum eorum, qui in Indias mittendi essent, convertendi, Seballiano Portugallie Regi facultatem Plus concedit. pag. 443. n. 61.
Monasterium celebre in Belgio Hæretici diripiunt. pag. 273. n. 14.
Monasterium Carmelitarum Vienna, Jesuitis traditum pag. 418. n. 37.
Monasteries clausuram custodire Plus præcipit. pag. 33. n. 17.
Monasteries Mediolanenses reformationem detrectant. pag. 104. n. 212.
Monasterium Iosephus Vid. Episcopus Valentinus.
Monspensieris Dux, Catholice religionis studiosissimus pag. 238. n. 3. Ut filiam Franciscam una cum Marito Henrico Roberto Bullionis Duece hæreti fæcitos, ad veram fidem retraheret, Lutetia disputationem iniicit. pag. 238. n. 3.
De Monte Petri, Melitensis ad Pium Orator. pag. 83. n. 173. à Pio in Consistorio exceptus. Ibid. Cum eo de nova Arcis confractione agit. pag. 84. n. 75.
Montigneus à conjuratis Belgis in Hispaniam missus. pag. 270. n. 60.
Monti plenatis collatum à Pio pecuniarum subsidium. pag. 319. n. 23.
Montifregali Episcopius Piu. V. à Pio V. creatus, quod modo se eo in munere gesicerit. pag. VI. n. XV. Piu. V. fidei zetus. pag. 6. n. 16.
Monta Regalis Episcopatuni, Vincentio Laureo Pius tradit. pag. 14. n. 37.
Moravia Nochi Scotia Regine fratris scelerata molimina. pag. 394. n. 2. & seq. Vid. Jacob.
Morbo exiliis Roma laborat. pag. 73. n. 147. Unde proceruerit. Ibid.
Morillonis *Maximiliani*, Ecclesiæ D. Petri Arienfis Propositus, & Ecclesiæ Mechlinensis Vicarius. Generalis, eligitur à Cardinali Granulano Archiepiscopo, ut Bulia, Pii contra Bajum executioni mandetur. pag. 373. n. 38. Erat iam pridem Pontifici notus. pag. 374. n. 39.
Mors horrenda Petri Pauli Vergerii Apollinaris, & Hæretici. pag. 508. n. 7.
Mortis in articulo constituti Duxia Memorantii, præclarum effatum. pag. 378. n. 5.
Mortuorum corpora ubi non sepelliuntur debent, Plus defigant. pag. 28. n. 68.
Mofcos inter, ac Polonos bellii, allata à Bzovio causa, salsa offendit. pag. 433. n. 44.
Malicres ingressu Conobiorum Carthusianorum Plus prohibet. pag. 32. n. 76.
Mulieribus in Virorum Monasteriis cuncta ingressum, Plus vetat. pag. 32. n. 76. & seq.
Mulieres à Diomone obfessas, Plus liberat. pag. 173. n. 79.
Mulierem capitis dolore laborantem, Plus sanat. pag. 134. n. 79.
Mulierum mamillos Tartari levissime vescuntur. pag. 181. n. 95.
Mulierum Dotibus, Muneribus, & ornimentis, edita Confutatione, in Urbe Piu modum ponit. pag. 324. n. 29.
Musicos concensus Consistorii tempore haberi solitos, Plus auferit. pag. 41. & seq. n. 30.
- N**
- N**amurensis Episcopus Antonius Havetius. Vid. Episcopus Namurensis.
Narbonam occupate Hæretici tentant, sed frustig. pag. 253. n. 31.
Narniensis Episcopus. Vid. Episcopus Narniensis.
Nauis Gulielmus. Vid. Auricenius Princeps.
Natalis Hieronymus, à Pio Commendoano Legato comes additus. pag. 109. n. 7.
Natalis Hieronymi vocum in Augustanis comitilis. pag. 168. n. 15. Aliud ejusfd. pag. 129. & seq.
Nationes sive diu post Romanam, ob. Idolatriam, nefandis criminiibus obnoxia. pag. 38. n. 86.
Navarra Regina. Vid. Ioanna Regina Navarra.
Naufragis consulit Pius, per ampla edita Constitutione pag. 69. n. 148. & seq.
Neapoli cum Prorege conventio Pii, ad secessos homines cercendos pag. 59. n. 126. & seq.
Neapolis, & Sicilia Proreges, ad supperias Melitensis serendas extimulit Plus. pag. 86. n. 177.
Nespolitanus Clericus, in Melitensiensi subdicio tres decimas Pius imponit. pag. 88. n. 180.
Nespolitanus Regni Visitator Thomas Vravious Episcopus Strongoliensis à Pio deligitur. pag. 91. n. 184.
Nespoli Prorex Regium Exequatur à Strongoliensi Episcopo Apostolico Visitatore accipi contendit. pag. 91. n. 184.
Nespolitanus Confiliari duo, contra Pium Exequatur Regiam tuentes, terrifica morte sublati. pag. 93. n. 187.
Nespoli Prorex, ut de Exequatur Regio, ad Regem prescribat, à Pio obtinet. pag. 93. n. 187.
Nespoli in Regno minus aqua Exequatur Regii petitio, quod Apollonica Sedis lit. iuri. pag. 233. n. 63. Acere eam fert Pius. Ibid. Epistola ad Galparum Quirocam ab ipso scripta. pag. 333. n. 63. Regis Hispania responsa nona expectato, Visitatio Ecclesiæ Pius jubet. pag. 334. 64. 65. Proegl, Ili nomine à Strangulevulum Episcopo denuntiatrice, in Excommunicationis in Bulla Cœlesti Domini incidit, quod Exequatur Regi obediens. Apostolicis literis obliterit. pag. 324. n. 66. A. Vulturnensis Episcopo Prorex rem examinari jubet Ibid. Incidit Theologorum sententia statuatur. Ibid. Se mihi coenammalatum gerit. Ibid. A Puteano Episcopo. Fili illius tandem absolvitur. Ibid.
Nespolitanus Proregis, ejusdem. Collateralis Epistola re sponsibus ad Regis Philippi literas de Regi Exequatur, Aliisq. Iurisdictionis controversiis. pag. pag. 335. n. 67.
Nespolitanus in Regno Hispani Ministeri, Ecclesiastica jurisdictioni detrahere multipliciter studet. pag. 335. n. 67.
Nespolitanus in Regno Valdenes ad fidem conversi pag. 92. n. 157.
Nespoli Discipulus Iohannes Valdes, M. Antonii Flaminii, aliorumq. Hæreticorum Petrus Carnefecchius. pag. 325. n. 39.
Nespoli nova Hebraeorum fecta. pag. 232. n. 61. Marii Carasi Archi episcopi studio nature suppedita. pag. 333. n. 61. Plus optimis mandatis eidem puto occurrit. Ibid. n. 62.
Nespolitanus in Regno, prodigia visa. pag. 338. n. 70.
Nespolitanus Regni in Oppido Libonate, languinis pluvia. pag. 338. n. 70.
Negotiationis iniquas Fraterorum, in Hispania Plus vetat. pag. 286. n. 1.
Nepete, & Sutri Episcopus creatur Pius V. pag. VI. n. XV.
Nicænum Concilium. Vid. Concilium.
Si Nici Heremis Sacrum Corpus, decentius collocat Cardinalis Borromaeus. pag. 346. n. 79.
Nilus Tessalonicensis. Vid. Archiepiscopus Tessalonicensis.
Nivernensis Dux Ludovicus. Vid. Ludovicus Dux Nivernensis.
Nominatione in Mantuanæ Ecclesiæ, à Pio Quarto Manu Duci conciliam, invalidam, & nullius roboris esse, siveque Pius Quintus declarat. pag. 99. n. 199.
Nomi-

Nominaciones Cathederalium in Hispania à prædecessoribus Pontificibus concessas, Pius dolet. pag. 288. n. 4. Nominatum ac presentationum ad Ecclesiæ, & Monasterium, diplomata, ac induita, à Pio Quartu concessa; data sententia, Pius Quintus abrogat, & delet. pag. 313. n. 14. & seq. Nonstradamus Michael, quis fuerit. pag. 267. n. 48. De eo varie sumentia. Ibid. Novatores hodierni Eruditi, quidquid DEUM, & Christum non convellit, Disciplinam esse astrictu. pag. 235. n. 9. Novatores hodierni eruditæ optatam Ecclesiærum pacem firmari posse contendunt, si tot condita, & ab ineruditis (ut ajunt.) Theologis, erecta additamenta in Dogma, deliciantur. pag. 235. n. 9. Nuncium Adostolicum apud Florentiæ Ducem habere Pius voluit. pag. 97. n. 194. Nuptia inter Jacobum Sabaudum, & Franciscam Roanam, dissolutæ. pag. 238. n. 2. Notariorum instrumenta, ad Romanæ Curiae tabularium deferenda. pag. 57. n. 121.

O

O Chinus Bernardinus Hæresiarcha, Polonia excedere compulsa. pag. 102. n. 16. Ochinus Bernardinus Hæresiarcha, Neapol. Discipulus habuit Petrum Carnesecchium, pag. 325. n. 39. Officio Inquisitionis Romanae, Concha prædium. Pius attribuit. pag. 41. n. 49. Constitutio pro eo edita. pag. 41. n. 94. Officium Inquisitionis non conformes dispositionibus, latas, vel ferendas sententias, Pius irritat. pag. 41. n. 95. Officium Inquisitionis, quodnam innocentibus testimoniū reddat. pag. 44. n. 97. Officio Inquisitionis fungentes pauci etiam numero Cardinales, judicare posse Pius decernit. pag. 45. n. 101. Officium Inquisitionis spectantia alia Pii Decreta. pag. 46. n. 102. Officium Divini vulgaris lingua recitari, in Anglia præcipitur: pag. 243. n. 4. Olicæ Princeps, Pii sanctitate commotus, ejerata Hæresi, ad Catholicam fidem revertitur. pag. 46. n. 103. Oloronensis Episcopus. Vid. Episcopus Oloronensis. Opeta bona non esse necessaria ad salutem, qua jam per fidem adepta est, sensit Caenesecchius. pag. 317. n. 54. Orangius tumultuum Antuerpiensem Auctoꝝ, & conſcium. pag. 275. n. 17. Orangius sententia in federatorum congressu Teneram undæ coacto. p. 278. n. 25, Bellica tormenta Brederodio conjuratorum Principi subinflatur, Ibid. Orangius, cum fratre Belgio discedit. pag. 354. n. 9. Orangius, Vid. Arauxonensis. Oratione diu vacat Pius. pag. 9. n. XXIV. Oratio, Pontificum praeficiunt. pag. 2. n. XXIV. Orationis praefatio scriptori Libri De iudicio, & censura Heildebergensem, & Tigurinorum Ministerorum, Cardinalis Hosius se dat. pag. 201. n. 14. Ordinum Episcoporum. Vid. Episcopus Orcadum. Ordinationes Archiepiscoporum, & Episcoporum Angliae, in Londinib[us] comitiis, legitime declarantur. pag. 230. n. 1. Unde rite illis Catholicæ detrahebant. Ibid. n. 2. Ceremonia sacra in Sacrorum Ordinum collatione non servata, quid efficiant. Ibid. Invalida ordinatio, quænam sit. Ibid; & pag. seq. 231. Ordinis, & Baptismi Sacramenta multas ceremonias habent, quæ ad solemnitatem non ad validitatem

eorum spectant. pag. 230. n. 2. Ordinandi nova forma, à novo Rituali Anglicano prescripta, Angli uti jubentur. pag. 32. n. 4. Ordinationis Pseudo-Episcoporum, & Presbyterorum forma, juxta Rituale Anglicanum. pag. 233. n. 8. Ordinis abolito Sacramenta ad plebem nullæ, non in tantum Episcoporum, & Presbyterorum in Anglia retinentur. pag. 233. n. 8. Ordinationum suarum formam insufficieniem Pseudo Episcopi, & Presbyteri Anglicani agnoscentes, eam corrigeret, post centum, & amplius annos aggrediuntur. pag. 233. 234. n. 8. Quidnam ei addiderint. Ibid. Licer additio inepita non esset, anteactas ordinatiōnes fanare nequivit, neque eos qui successivè usque ad illud tempus Episcopi, ac Presbyteri solo nomine fuerant, veros Episcopos, & Presbyteros, à quibus veri Episcopi, & Presbyteri iniunguntur, confitire. Ibid. Ordinatio Matthæi Parkeri in Archiepiscopum Cantuarientem. pag. 234. n. 8. Ubi peracta. Ibid. A quibus Ordinatoribus. Ibid. Quo rituali. Ordinationes omnes Pseudo-episcoporum Anglia, ab iuvalida, & sacrilega Matthæi Parkeri Ordinatione derivant. pag. 234. n. 8. Ordinationes Pseudo-Ecclesiæ Anglicanæ idem nulla ac invalidas Romanam Ecclesiæ habuimus, quod Diversorū fabulam ubi Parkerus ordinatus dicitur, crediderit; perperam temerè alectit apud Harduvinum in confutat dissipatur at Courayer par. 1. pag. 34. imp̄iſſimus Pseudo-criticus pag. 234. n. 9. Ordinationes Anglicanas, Romana Ecclesia semper nullas, & invalidas judicavit, & habuit. pag. 234. n. 9. Ordinationum novas formas secundum Rituale Anglicanum prescribere potuisse, Pseudo-critici contentant. pag. 235. n. 9. Ordinationes Anglicanas legitimas Palamentum Anglicanum decernit. pag. 235. n. 10. Eiusdem Decretum. Ibid. Impium una, ac rediculum ostendit. pag. 236. n. 11. Quid revera iis obiectiverint Catholici. Ibid. Ordinationes Pseudo-Episcoporum, & Presbyterorum Anglia, temere tueri nonnulli Pseudocritici aggressi sunt. pag. 235. n. 9. Ordinationem ad Episcopale munus suscipiendum, nec à Catholicis Episcopis, nec etiam à Calvinistis, & Lutheranis, ab Elisabetha promoto consequi possunt. pag. 237. n. 13. Ad Parlamentum configuiunt. Ibid. Abique illa consecratio, Episcopalia gerere jubentur. Ibid. Dicti Episcopi Pauluentari. Ibid. Ordinatione, consecrationeque Episcopalem in longum protrahere Episcopi Germania confuerant, post adeptum ab Apostolica Sede electionis confirmationem. pag. 419. n. 19. Ordines Sacros, vel dantes, vel Simoniæc suscipientes, quibus penitus à Pio subiecti fuerint. pag. 30. n. 72. Ordinis Sacramentum, manuum impositionem vocare Carnesecchius confuerit. pag. 328. n. 54. Ordinibus Militaribus in Hispania tot privilegia concessa à prædecessoribus Pontificibus, Pius dolet. pag. 288. n. 4. Ormanetus Nicolaus Ecclesiæ Urbis Visitator, à Pio factus. pag. 26. n. 62. Ormanetus Nicolaus Caroli Cardinalis Borromæi iussio, frustra reformationi Humiliatorum incumbit. pag. 341. n. 71. Osiander Andreas, Alberto Brandenburgico carus. pag. 212. n. 30. Eius Hæresis. Ibid. Osiandrii dogmatis Hæretici in Borusianum revocati, & curs. pag. 212. Alberto Duci carissimum Andreas Osiander. Ibid. In ejusdem gratiam Osiandriæ

dricam hæresim Funicius amplectitur. Ibid.
Osnaburgensis Episcopus. Vid. Episcopus Osnabur-
gensis.
Ostia Tiberina: Ecclesiam visitat Eius. pag. 26. n. 64.
Ostia Tiberina petit Pius, aliaque loca maritima.
pag. 68. n. 141.
Oviedo Andre Ethiopia: Patriarchæ facultatem facit
Pius, ex ea regione discedunt. pag. 452. n. 72.
Ipse tamen in ea, ad animarum salutem curan-
dam, perseverandum censet. pag. 453. Singula-
ris ejus vita Sanctiss. Ibid.

P

Pacis anni 1555. confirmationem, in Augustanis
Comitiis, nil Tridentino Concilio officeru.,
Theologi censem. pag. 120. n. 15.
Pacis ineundis cum Hæreticis nulla alia ratio est, nisi,
ut ad Romanam Ecclesiam revertantur. pag. 198.
n. 9.
Palatinus Rheni Electoris depositionem Pium per Com-
mendonum Legatum in Augustanis Comitiis cu-
ratis, commentatu Thuanus. pag. 139. n. 31.
& 140.
Palatinus Rheni, & Dux Vuveimbergensis, uti Theo-
logia Magistri præsum colloquio Maulbruni,
inter Hæreticos habito. pag. 200. n. 12.
Palentinus Episcopus. Vid. Episcopus Palentinus.
Pallium gratis tradi, gravissime Pius. ecernit.
pag. 16. n. 44.
Paleologo Jacobo, homini Graeco, Ariani Biblia in cor-
rigendam tradunt. pag. 168. n. 60.
Pampilonensis populus, præ alii Hispaniarum, Sed i
Apolitica addictus. pag. 297. n. 18.
Pampilonensis Episcopus. Vid. Episcopus Pampi-
lonensis.
Pannonian invadere Solymanus Turcarum Imperator
meditatur. pag. 105. n. 1.
Pannonian invadet; & quænam fuesit. pag. 189.
n. 102.
Pantheon. Vid. Ecclesia S. Maria ad Martyres.
Papa. Vid. Romanus Pontifex.
Papilæ nomine gloriatur Cardinalis Hosius. pag. 440.
n. 56.
Parkeri. Mathæi. Vid. Archiæpiscopus Cantuariensis.
Parlementarii Episcopi, quinam dicti in Anglia. pag.
237. n. 13.
Parisensis Populi, Catholica religionis zelus. pag. 238.
n. 2.

Parisensis disputatio à Duce Mompenserio instituta,
inter Simoneum Vigoreum Archiepiscopum Nar-
bonensem, & Caudium Sandium, postea Epis-
copum Ebroensem, ex un.; & Joannem Spi-
rum, & Carolum Barbaftum & vice ejus, Hugon-
ium Totellum Rozerium, Hæreticos, ex al-
tera. pag. 238. n. 30.

Parisensis Disputationis nondum habitæ Acta, Joannes
Spins Hæreticus vulgi. pag. 240. n. 4.

Parisensis in disputatione, Hæreticorum de Sacramen-
tis blasphemia. pag. 240. n. 5. & seq.

Parisensis disputatio, absque ullo eorum profectu
habita, quorum causa coacta fuit. pag. 244. n. 7.
Magni Catholiceorum utilitate, Hæreticorum
pernicie. Ibid.

Parisensis Facultas formularum Catholicæ fidei edit.
pag. 257. n. 34. Eam recipere Episcopus Carno-
tensis recusat, ob Romani Ponitiss articulum
pag. 258. n. 34.

Parisensis Senatus Libellum supplicem offert, Carolus
Molinæus, quo orat eum in Hæreticos jure agatur
pag. 266. n. 47.

Parisensis Universitatis, in Michaelis Baii errores, cen-
sura. pag. 365. n. 22.

Parisiensis Clerus Galliarum Regi magnam pecunia
vim offert in bello contra Hæreticos, dummodo
serio ageretur. pag. 391. n. 22.
Parochi in suis Parochiis residere, à Pio compelluntur.
pag. 18. o. 37. & seq.
Parochorium residentiam Piu urget. pag. 303. n. 1.
Parochos Hæreticos ut hæresdeocant in Iudeoceesis.
Parochiis, donit Episcopus Laciensis. p. 258. n. 34.
Parochis Belgii Edicto Regio, quid mandatum. pag.
267. n. 1. & seq.
Parochialium Ecclesiarium collationem, juxta Tri-
dentini Concilii formam fieri, edita Constitu-
tione iubet Pius. pag. 303. n. 2.
Pataviensis Episcopus. Vid. Episcopus Pataviensis.
Patris Dei enim tantum, nullos adhuc Martyres ha-
buisse, afferit Hæretarcha Gentilis. pag. 103. n. 4.
Patrum auctoritate, dum contra Catholicos agen-
tes, Calvinista, & Lutherani spernunt; contra
Arianos uti coacti sunt. pag. 194. n. 3. & seq.
Paulus III. Petrum Carnefeciū Hæreticum, ab
eo deceptus, absolvit. pag. 325. n. 42.
Paulus IV. Carls Episcopus Nepete, & Sutrii, ac
subinde S. R. E. Cardinalem, Plium V. creat.
pag. 6. n. XV.
Paulus Quartus in Petrum Caneſecchium Hæreticum
inquiri mandat, & damnationis in eum senten-
tiā dicit. pag. 326. n. 44. & seq.
Paulus Ghislierius pronopos. à Pio à piratis redimitur.
pag. 14. n. 36. Qua ratione. Ibid. Quoniam minne-
re eum Pontifex decoraverit. Ibid. Ob lapsu
quendam tota, Ecclesiastica dictio expedit.
Pauli Gregorii. Arianismus in Poloniā invenit. pag.
168. n. 69. Fictas tabellas edidisse refertur. Ibid.
Paulus Sadoletus. Vid. Episcopus Carpentratensis.
Pauperum singulorum rationem Pius habere vult. pag.
6. n. XVII.
Paupertate colere. consanguineos, Pius docet. pag.
13. n. 24. & seq.
Pauperes in Ecclesiis elemosynam petere, Pius pro-
hibet. pag. 28. n. 67.
Pauperum cauſas audire statim sexiis, Pius voluit.
pag. 55. n. 15.
Pauperum cauſas cognoscere, Pius confuevit. pag. 55.
n. 15.
Pauperibus, ne Causarum protelatione defatigentur,
Pius providerit. pag. 55. n. 116.
Pauperum infirmorum eximia cura, Pauli Bubali.
pag. 73. n. 147.
Pauperum infirmorum curam, Pius habet. pag. 73.
n. 147.
Pauperes, præ Divitibus ad se confugientes se susci-
re debere, testatur Pius. pag. 116. n. 17. & 117.
n. 18.
Pauperes, ut juvet Pius, veſtigialium exemptiones
auferat. pag. 75. n. 154. Isdem veſtigialium solu-
tionem condonat. pag. 93. n. 155.
Pauperum subſidio, Pius Monti Pietatis pecuniarum
summarum attribuit. pag. 319. n. 23.
Pauperum omnimodam concessionem, ut ableget
Pius. Motu proprio edito, Communiſſariorum Apo-
stolicæ Camera facultates delet, & abrogat. pag.
319. n. 24.
Pauperibus subtraetum oblatrabat Carnefeciū Ha-
reticus, quod Mendicantibus Religiosis tribue-
batur. pag. 328. n. 54.
Pauperes, ne graventur in ſolutione charitativi ſubi-
ſidi pro Galliarum Regno impositi, veſtigal ſuper
vinum imponi vejet. pag. 381. n. 12.
Pauperes de Lugduno. Vid. Vvaldenſes.
Peccata Christyanorum, non Turcarum vires fe time-
re. Pius edicit. pag. 174. n. 84.
Pecunias ad opus plium colligere minus recta ratione,
improbat Pius. pag. 163. n. 64.
Percovia anno 1565. habita Polonia comitia. pag. 192
Y y n. 1

- n.1. In lis Hæretorum molimina . Ibid. Externorum cuiuscumque Sectæ Hæretorum Ministerorum , è Regno eliminatio in , eis decreta . Ibid.
- Peregrinationes sacrae , ab Hæretico Carne seccchio improbatæ . pag.329. n.54.
- Petri Cuneras , in Universitate Lovaniensi Bali se erroribus opponit . pag.367. n.23. Librum contra eos scribit . Ibid.
- SS. Petri , & Pauli Apostolorum Principum solemnitate , patrum Gandavi miraculum . pag. 355. n.12.
- Petricovienibus in Polonia comitiis , Hæretorum molimina deicere Pius curat . pag.191. n.5.
- Petrovitus Hæreticus Transylvaniae Principem , à fatis consilii retrahit . pag.167. n.69.
- Fetrus Miscovis. Vid. Episcopi Ploicensis Coadiutorem.
- Fialis Turcarum Diix , Chiium Insulam sibi occupat . pag.78. n.59. & seq.
- Fialis Epidaurum , ac Tenum frustra occupare tentat . pag. 80. n.165. Apulia , Lucapia , ac Samnitum oras depopularunt . Ibid.
- Philippus Episcopus Cracoviensis . Vid. Episcopum Cracoviensem.
- Philippus Hispaniarum Rex , pro Cardinali Alexandrino Pio præpingue beneficium offert ; illudque Pius recusat . pag.12. n.33.
- Philippus Hispaniarum Rex , Boschi oppidum & alia Pio pro consanguincis incestum offert . pag.12. n.34.
- Philippo Hispaniarum Regi , absque ulla avaritia nota , Indulgentias Pius concedit . pag.30. n.72.
- Philippus Hispaniarum Rex motas contra Cardinalem Borromaeum controversias , ad Pium relict . pag.105. n.213.
- Philippus Hispaniarum Rex , ob controversias jurisdictionis Medioiani exortas , Serlavi Marchionem mittit . Ibid.
- Philippum Hispaniarum Regem , ad sedus contra Turcas Pius hortatur . pag.185. n.97.
- Philippus Hispania Rex , à Basjonis Episcopi jurisdictione Vipufoam subtrahit à Pio obtiner , ne haeresis lues Hispanias inficiat . pag.247. n.16.
- Philippus Hispaniarum Rex , Belgique Princeps à Margarita Belgij Gubernatrice Edictum vulgari mandat , quo priora contra Hæreticos Edicta renovantur , & Tridentini Concilli acceptio præcipitur . pag.267. n.1.
- Philippus Hispaniarum Rex conceptam erga Belgas iram simulat . pag.276. n.26. Quamprimum se in Belgium venturum , ad res componentas pollicetur . Ibid.
- Philippi Hispaniarum Regis in Belgium prosecutionem totis nifibus Pius urget . pag.283. n.35. Epistola ad eum scripta , paterni mandat , ut in Belgium se conferat , & ni obediat , que sunt subsecuta mala propheticè denunciar . Ibid. Philippus , à politicis suis rationibus illufus , Belgium iter detrectat . Ibid. n.35. Aliis literis ad Apostolicum Nunciū , & ad ipsum Regem præstatum iter Pius sollicitat . pag.284. n.35. Frustra ; & cur . Ibid. n.36.
- Philippi Hispaniarum Regis , erga Pium amor , & veneratio . pag.286. n.1. Pio parere Administris suis iubet . Ibid.
- Philippus Hispaniarum Rex , nonnullis licet reclamantibus , cauam Carranza , & ipsum ad Plumbum mittit , statim ac ejus postulata audit . pag.289. n.5. & 290. n. 6.
- Philippi Hispaniarum Regis Epistola ad Prorege Neapolitanum super Regiam exequatur , aliaque jurisdictionis controversias , in eodem Regno motas . pag.335. n.66.
- Philippi Hispaniarum Regis eximia pietas , ac erga Ecclesiasticani jurisdictionem observantia . pag. 335. n.67.
- Philippi Hispaniarum Regis insignis pietas commendatur . pag.352. n.4.
- Philippus Hispaniarum Rex in sententi perlitit , mitendi in Belgium Albanum Ducem . pag.355. n.15.
- Philippi Hispaniarum Regis in Belgium adventus , unicum tumultuum remedium . pag. 358. n. 18. Ad iter illud suscipiendum denuo ad ipsum scripta Epistola hortatur Pius . pag.356. n.18.
- Philippum Hispaniarum Regem hortatur Pius , Epistola ad ipsum data , ut Galliarum Regi , n.22. contra Hæreticos auxilium præbeat . pag.486.
- S. Philippus Neri , electionem in Pontificem Pii V. divinitus prædict . pag.2. n.VIII.
- Philonardus Fulvius Abbas , Cafamaris Commandarius , Defuncti Prioris spolia usurpare contenden , à Pio prohibetur . pag.321. n.28.
- Factura Gregorii Pauli Ariani , quid exhibuerint . pag.168. n.69.
- Piratarum flagitia averttere Pius fatagit . pag.68. & seq.
- Pisterius Joannes Canonicus Frisingensis , Alberto Duci Bavariae ad Pium Orator . pag.426. n.30. Epistola , in ejus laudem ab ipso Alberto ad Pium scripta . pag.427. n.31. Epistola responsiva Pii ad Albertum . Ibid. n.32.
- Pitiglianensis Comes Nicolaus , à Pio Romam vocatur . pag.95. n.194. Vid. Vrinius .
- Pii IV. mors , qua die acciderit . pag.1. n.1.
- Pius Quartus Diocletiani Thermas , primitus in Ecclesiam convertit . pag.28. n.69.
- Pii IV. privilegium nominationis ad Ecclesiam Mantuanam Duci Mantua datum , Pius Quintus invaditum , ac nullius roboris fuisse , & cœle declarat . pag.99. n.199.
- Pius Quartus Odetum Castillioneum Hæreticum , Cardinalatu , ceterisque officiis , & beneficiis privat . pag.258. n.35.
- Pius Quartus iterum absolvit Petrum Carne seccium Hæreticum . pag.326. n.48.
- Pii V. creatio , quibus Cardinalibus auctoribus facta sit . pag.1. n.1. divinitus facta . pag.1. n.2. Dubius ipse hæret , an electione sui alienum præbere debeat . pag.1. & seq. n.30. Quot suffragiorum numero Pontifex sit creatus . pag.2. n. IV. Mira animi eius moderatio in sua hac ad Pontificatum electione . pag.2. n.8. Dictum illius de sua in Pontificem electione , ab Hæreticis perperam interpretatum . pag.2. n.VI. Inconsultam electionem largitionem in coronatione Pontificum fieri solitam , auferit . pag.3. n.VII. Convivia in coronatione Pontificam fieri solita , abolet . pag.3. n.VII. Die S. Antonio Abbi dicata , qui natus fuerat , Pontifex coronari voluit . pag. 3. n. VII. Electio eius in Pontificem divinitus præcognita à S. Philippo Neri , Franciso Cardinali Gonzaga , & Ginesio Luceensi . pag.3. n.VIII. Divinitus facta , signis ostenditur . pag.3. n.IX. & seq. Ante Pontificatus vita eius . S. Romane Rota Auditorum ad Vrbanum VIII. , relatio . pag.4. n.XII. Nobilitatem generis ipsum affectale , perperam à Thuano , aliquique alteratur . pag.5. n. XIII. , & seq. A quibus Pontificis paulatim ad Ecclesiastica munia fit electus . pag. VI. n.VX. Sancti Officii Communiarius . pag.6. n.XV. A Paulo IV. Neptete , & Sutrii primiū Episcopus , deinde S. R. E. Cardinalis creatus . pag.6. n.XV. Montisregalis Episcopus , quomodo se eo in numero gesserit . pag.6. n.XV. Severioris ingenii habitus . pag.9. n.XV. Praelarum eius dumquin , quo leniora de se concipere Romanus populus

pulus posset. pag. 6. n. XVI. Monssteris inopis laborantibus succurrit. pag. 6. n. XVII. Illius in pauperes munificens. pag. 6. n. XVII. Virginibus perielatibus subvenit. pag. 6. n. XVII. Liberalitas, erga tenorius census Cardinales. pag. 6. n. XVII. Cardinalem Conclavem copiose remunerat. pag. 7. n. XVII. Rotarum Auditoribus ducentos aureostradit. pag. 7. n. XVII. In Annibalem Altarempium liberalitas pag. XVIII. XIX. Eos qui se probris affligerent, beneficia proequitur. pag. 7. n. XIX. Comitis illius in eos qui fecerint. pag. 7. n. XIX. In eum, qui famulo carmine eum incellerat. Ibid. n. XX. Mira ejus abstinentia, ac jejuniorum obseruantia. pag. 8. n. XXI. In mensa lectionem adhibet Librorum, praecipue de Consideratione S. Bernardi. pag. 8. n. XXII. In mensa sicutoribus servat. pag. 8. n. XXII. Ejus in potu suctoriis. pag. 8. n. XXII. Aperiuntur in vestibus. pag. 8. n. XXIII. Docet, ad fervidam Caecitatem, sibilantism necessarium. pag. 8. n. XXIII. Omibus audientiam praebet. pag. 9. n. XXIII. Io illis praebebit patientia, praeclarumque dictum Ibid. Sonni illius parvitas. pag. 9. n. XXIII. Oratione diu vacat. pag. 9. n. XXIV. Milia quotidie, vel celebrat, vel audit. pag. 9. n. XXIV. Quotidie, pro defunctis preces persolvit. pag. 9. n. XXIV. Rosarium Beatisim Virginis quotidie recitat. pag. 9. n. XXIV. Domesticos suos plura quam jure possident beneficia obtinere noluit. pag. 9. n. XXV. Dominus, Domellicorum, suorum, pecuniam curam gerit. pag. 9. n. XXV. Vellibus laneti tantum uti Domellicos suos iubet. pag. 10. n. XXV. Sacram lectionem à domellicis suis haberi vult. pag. 10. n. XXVI. Domellicis suis duplicatum stipendum tribuit, nè pro se, vel alii Ecclesiasticis aspirerent bonis. pag. 10. n. XXVI. Helvetiorum militibus concioneat, haberi iubet. pag. 10. n. XXVI. Nicolaum Ormanetum domum sua praeferit. pag. 10. n. XXVI. Munus illius quid fuerit. Ibid. Romano Populo inianum Deorum simulacra, è Vaticano Palatio rbara, donat. pag. 11. n. 28. Concilio illius ad Cardinales in primo post. creationem Conciliorum. pag. 11. n. XVIII. Cardinalibus se semper aures praebitum, pollicetur. pag. 11. n. 28. Frauchias domorum Cardinalium, & Principum Oratorum afferit. pag. 11. n. 29. Referuntur collationis beneficiorum, & dominum in Cardinalem Titulum fieri prohibet. pag. 11. n. 29. Musicos concenatus Conciliorum tempore, haberi solitos, vetat. pag. 11. & seq. n. 30. Michaelum Bonellum, ex foro Nepotem, Cardinalem crest. pag. 12. n. 31. Invitus eum promovit. Ibid. n. 32. Fandinalis eius designat. Ibid. Fauci redditibus eum honestat. Ibid. Cardinalem Alexandrium, pauperem esse velle significat. pag. 12. n. 33. Recusat prepungere beneficium, à Catholico Rege, pro Cardinali Alessandro oblatum. pag. 12. n. 33. Cum Coendagineis, quonodo se habuerit. pag. 13. n. 34. & seq. Montisregalis Episcopatum Vincentio Lauro tradit. pag. 13. n. 37. Paulum Ghislérium Pronopotem, a captivitate rediuit. pag. 14. n. 36. Qus ratione. Ibidem. Quoam eum mox decoraverit. Ibid. Ob lapium quemadmodum, tota Ecclesiastica ditione eum expulsi Cardinali Alessandro suum cognomentum, & S. Marci supra Miceram Titulum dedit. pag. 14. n. 37. Severè admodum vetat, ut Ecclesiastica bona diffundantur. pag. 14. n. 38. Cardinales de futuro Pontifice aentes, severè increpat. pag. 15. n. 39. Cardinalem Titulos auget. pag. 15. n. 40. Decernit, oe gratie à Collegio Car-

dinalium, nisi per fabas fieroet. pag. 15. seq. n. 41. Decernit Cardinales, licet à Concilio abentes, Rome concurantes, ac infirmitate detentos, Titulos optate poite. pag. 15. n. 41. Qua ratione expeditiones fieri mandaverit. pag. 16. n. 41. In judicio, personarum acceptiōne fieri, dilectricē vesti. pag. 16. n. 42. Cardinales alieno aere gravatos, ad solutionem compelli vult. pag. 16. n. 42. Non nisi probatissimis, dignissimis Episcopalem coniurit. pag. 16. o. 43. Nobilis Episcopatum absentem, relicit. pag. 16. n. 43. Principibus se gratiūsturum edicit; sed ubi honesta petant. pag. 16. n. 43. Gravissime decernit, ut Pallium gratis tradatur. pag. 16. n. 44. Episcopos residere in suis Ecclesiis compellit. pag. 17. n. 46. & seq. Eiusdem Mot. proprium Alexandro Riaro. Ibid. n. 47. Beneficiis obtinet, quibus animarum cura sonora effet, ad residendum cogit. pag. 18. n. 47. Conciliū Tridentini decreta, ubiq. in mores induc iubet. pag. 18. n. 52. & seq. Palenitum Episcopum aliquo monet, ut Conciliū Tridentini decreta exequantur. pag. 19. n. 53. Eius Epistola ad Palentinum Episcopum, de Tridentini Conciliū decretis exequandis. pag. 19. n. 53. Gratulatissimis Cardinalis Hosii, de sua cretione literas accipit. pag. 20. n. 54. Item Episcopi Illiridenis. pag. 21. n. 56. Pro reformatione Romani Cleri, plura constituit. pag. 22. n. 58. & seq. Tridentini Conciliū decretorum, exactius obseruator. pag. 24. cum 59. Non admittit. Beneficiorum resignationes pag. 24. n. 59. Beneficia conferri, oīi, ex Tridentini prescripicio, vetat. pag. 24. n. 59. Confessiones excepti, nī ex Tridentini prescripicio, prohibet. pag. 24. n. 59. Constitutiones de Beneficiorum collatione edit. pag. 25. n. 59. Millia vespertini horis in quibusdā loquuntur, celebrari vetat. pag. 25. n. 60. Millia à Latinis, ereco, & à Grecis Latino ritu celebrari prohibet. pag. 25. n. 61. Ecclesiastis Urbis Patriarchalis visitationem inslituit. pag. 26. n. 62. Vilnitoribus Filii quid Viciniane Basilica Canonici obiecierint. pag. 26. n. 62. Titulos Cardinalium, Pius vii mandat. pag. 26. o. 63. Ecclesiastis neccellatis rebus esse intricatas iubet. pag. 26. o. 63. Ipse met visitatoris munus gerit. pag. 26. n. 64. Ecclesiastis S. Maria ad Martyres in peregrinio Feffii Oiumum Sanctorum, ocululam esse iubet. pag. 27. n. 65. Ab Ecclesia S. Eustachii, disputaciones Auditorum Rota, Pius auferat. pag. 27. n. 66. Ecclesiastum reverentissimi & cultissimi, Bulla edita praecepit. pag. 27. n. 67. Item Edictum aliud pag. 28. n. 68. Pauperes in Ecclesiastica elemosynam petre, vetat. pag. 28. n. 67. Sepulchra in Ecclesiis posita, removeri praecepit. pag. 28. n. 67. & seq. Urgit constructionem Ecclesia S. Mariae Angelorum in Thermis Diocletianis. pag. 28. n. 69. Scribit ad finum in Hispania Numicium, ut Cartaginianos Hispasos solvere compelledat. pag. 28. n. 70. Eximia eis paetus, in Sacris celebrandis. pag. 29. n. 71. Conta Simoniacos Constitutionem edit. pag. 30. n. 72. Septem Urbis Ecclesiis, devotissime visitat. pag. 30. n. 71. Hebdonadim maiorem humanam devotione peragit. pag. 30. n. 71. Consilium svariatis redolens, in Indulcentiarum concessione, relicit. pag. 30. o. 72. Ecclesiastum, Monasteriorum, aliorumq. priorum locorum indemnitati consultit. pag. 31. n. 73. Religiosis Mendicantibus, tan Viris, quam mulieribus bus exemptiones concedit. pag. 31. n. 74. Religiosos Apositas, revocare fluunt. pag. 32. n. 75. Interedi Mulieres, Cartulianorum Careobis, vetat. pag. 32. n. 76. In - Mosa-

Monasteria omnia riorum, Muliheribus ingrefsum interdict, pag. 32. n. 76: & seq. Canonorum Regularium S. Salvatoris Generalatu, Generalem Abbatem, privat, ob petitam religiosum Ordinis scapularis dissimilacionem, pag. 33. n. 76. Moniales clausuram custodice mandat, pag. 33. n. 77. Contra blasphemias, debitas penas decernit, pag. 35. o. 84. Feitos dies custodii, districte iubet, pag. 35. n. 82. Contra Sodomitas, & Concubinarios plura statuit, pag. 35. pag. 35. n. 83. Vulgato editio, Meretrices ab Urbe pelli, pag. 36. n. 85. Alphonso Ferraria Duce monestio ex extirpandis vitiliis, auxilio Episcopis effe velit, pag. 36. n. 84. De Matrimonialibus dispensationibus, decernit, pag. 39. n. 88. Constitutionem edit, de impedimento affinitatis, pag. 39. n. 89. Item de Cognitione spirituali allam, Ibid. Cauponas frequentari vetat, pag. 39. n. 90. Ludos prohibet, pag. 39. n. 91. Medicis quedam obseruanda proponit, pag. 40. n. 92. Ejusdem fidei aetas, pag. 40. n. 94. Pradium Conchæ, Officio Roosinae Inquisitionis attribuit, pag. 41. n. 94. Constitutionem in ejus favorem edit, Ibid. Abrogat in favorem Hereticorum iuras, vel ferendas sententias, pag. 41. n. 95. Quam aquæ legem hanc tulerit, pag. 43. n. 96. & seq. Hereticorum lupos, ovinas pelli conectors, detegente iudex, pag. 43. n. 96. Constitutio, qua abrogat, absolucionis Inquisitionis sententias, lenitatis habet temperamentum, pag. 44. n. 99. Hereticorum libros quenquam apud se retinete prohibet, pag. 45. n. 100. Prædictorius Pauli IV. io Hereticos, & Schismaticos Decreta repovat, pag. 45. n. 100. Ejusdem Decretis, ad officium Inquisitionis pertinentia, pag. 46. n. 12. Exemplo eius commoti Heretici plures, ad Catholicam fidem redempti, pag. 46. n. 103. Supplicatio ab eo peracta in Fello Corporis Christi, Hereticum convertit, pag. 46. n. 104. Hebreorum insolentiam, edita Constitutione coercet, pag. 47. n. 106. Hebreos plures ad fidem convertit, pag. 48. n. 108. Inter eos Synagogæ Præpositum Eliam, Ibid. & Manu sua baptizat, Ibidem. Catechumenorum Domum initaurat, pag. 49. & seq. Ecclesiastis S. Basilii ei attribuit, pag. 50. Cardinalem Saracenum eius protectorem laicit, Ibid. Diploma in illius favorem edit, pag. 50. o. 10. Hebreos in regione ad Theatrum Marcelli concludit, pag. 54. n. 12. Ad judices, & Magistratus præciaria ejus Oratio, pro fervenda iustitia, pag. 54. n. 113. Iunovar penas in eos, qui pecunia juridicionem iudicatur, manus habentem, adepi eleant, pag. 54. n. 153. Iudices persici offici rationem tenebore, præcipit pag. 54. n. 114. Elegit probatissimos iudices, pag. 54. n. 114. In iusta dicta reddenda, solis rescriptis eam reddidile, fat non habuit, pag. 55. n. 115. In iustitia facienda ullius gratia nullus non est se moveri, pag. 55. n. 115. Pauperibus præcipue iustitiam reddit curat, pag. 55. n. 115. Causis ipse cognoſcere vult, Ibid. Pauperes in litibus satigari non permittit, pag. 55. n. 116. Cohibet avaritiam, familiarium Cardinalium, & Praelatorum vita defunditorum, pag. 56. n. 117. De illis Constitutiones edit, Ibid. n. 18. Dicitur mitis lites, post Cardinalium mortem insurgetes, pag. 56. n. 119. Ejus Constitutionis, Ibid. Ad Romanæ Curia tabularium, à Notariis iustitium deferti mandat, pag. 57. n. 121. Latrones, Homicidas, Sicarios perlequitur, pag. 58. n. 122. & seq. Contra illos Constitutiones edit, pag. 58. & 59. n. 122. 123. Cum Neapolis Prorete, & Florentia Duce, contra ipsos manus confert, n. 126. Ad debellandos leoleitos homines,

nes, Torquatum Comitem Aſculum mittit, pag. 61. n. 127. Severiora I. fontes predecessorum Decreta, clementer mitigat, pag. 61. n. 128. & seq. Inſtitutæ limites, in cognoscenda Carthaginæ causa servari vult, pag. 63. o. 130. & pag. 47. n. 139. Ejus Ergo Carafas gratitudo, pag. 64. n. 122. Apoſtolica: Sedis iura fe diſfrahere non posse, ad Maximilianum Imp. ſcribit, pag. 65. n. 137. Epifilo illius ad Maximilianum Imperatorem de Comite Balaei, & Polidoco Callelo pag. 65. n. 137. Carafas gratitudo, ſine Comiti Balaei prejudicio, pag. 65. n. 133. Comiti Balaei ea legel Oppidz relituit, ut ea potentiocibus non vendat, pag. 67. n. 138. Piratarum flagitia comprimerne fatigat, pag. 68. & seq. Fortun Romanum adit, in eog. Arcem conſtruite facit pag. 68. n. 141. Item Ostia Tiberina, & alia ejusdem itoris loca perlustrat, Ibid. Quoniam comitatu Ibid. Turres & ſpeculas per cuncta litora Italica conſtruire fecit, & ab aliis Principibus, ut conſtruantur, efficit, pag. ead. Naupacti, eorumq. bonis conſulit, pag. 69. n. 142. Constitutionem edit, Ibid. n. 143. & seq. Captivos Christianos benignè excipit, pag. 70. n. 144. Perclaro privilegio Urbis Conſervatores ornat, quo ad nomine quæ fidem ſuscepſent, pag. 71. n. 145. Corruptum ejus ſeculum, acrioribus temerariis egredit, pag. 72. n. 146. Severitas illius, aquæ in fuos, ac alienos, & exterios, pag. 72. n. 146. Creatio ipius in Ponſificem, imprimitus Urbe excedere fecit, pag. 72. n. 146. Civilibus illius ad ministratio, ſtruſta a Thuano, & alii improbata, pag. 72. n. 146 & seq. Infirmi pauperibus, largè lubvenit, pag. 73. n. 147. Gambaram Cardinalem, & alios infirmorum pauperum curæ præficit, Ibid. Ejus diligenter, lethalis moribus exhibitus, Ibid. Aquæductus Aque Virgini uitium facientes, facit jubet, pag. 73. n. 147. Ab omni avaritia ſpecie, quam alienis, pag. 74. n. 149. Praecularum ipius dictum Ibid. Agricultura: Artis juridicionem amplificat, pag. 74. n. 150. Ejus de illa Conſtitutiones, Ibid. & seq. Ejus folletitudine ſequuntur, ut Tiberis inundatio Urbi nil mall attulerit, pag. 74. n. 148. Vecligal viari, perpetua lege fulſilit, pag. 74. n. 149. Exemptiones, & immunitates a vecligalibus ſoffert, & curs, pag. 76. n. 154. Vecligalum ſolutionem, pauperibus condonat, pag. 76. n. 155. Viarum, Pontium, Fontium Curatores aufer, & cur pag. 76. n. 156. Aliis Pontium, Viarum, Pontium curaua denunciatur, pag. 76. n. 156. Spiritualia cuncta per se gerit; temporalia Cardinalibus tractanda dimittit, pag. 77. n. 157. Ut Verè Princeps ſeſe gefit, pag. 77. n. 157. Sapientia Romana ablatos proventus reſlituit, pag. 77. n. 157. Puer cuiusdam Iulianiana familiæ, in hæde coſtantiam commendat, pag. 79. n. 162. Obtinet, ut Iulianiana eadem familiæ patriæ ſuæ reſlitutur Ibid. Vigilantia Fii in tuendis Italia oris admonitus Piaſis, ad ſus revertit pag. 80. n. 166. Effusa Pii liberalitas erga Ducentum Brileſium, Philippum Stroton, alioſq. Hierofolymitanos Equites, quid efficerit pag. 80. n. 167. Clafes Venetorum, & Hispanorum, ad repellendum, & aggrediendum Piaſum Plus cogit, pag. 81. n. 168. Ecclesiasticum diſionem, a Piaſis Clafes defendit, pag. 80. Clafes inſtituit, Ibid. Paulum Iordanem Vrſinum ejus ducentum creſtit, Ibid. Maritimæ alias Christianas oras muniſiſtudex Ibid. Finiſimi Principes, in tuendis littoribus, ejus dicto obediunt, pag. 80. n. 168. Arcem novam Melita conſtruit approbat, pag. 81. n. 170. In eam rem valida ſubdita pecunia mitit, Ibid. Eam pecunia iuvantibus, faciunt libe-

INDEX RERUM.

501

laum concedit. Ibid. n.171. Timens, ne Melitensim Hirofolymitani Milites deserant, majora subfida proinmit. pag.84.n.175. Ad Melitenium Magistrum Epistolam mittit. pag.84. n.175. Pro ipsis Melitenibus, ad alios quoque Principes scribit. pag.85. & seq. Feltis etiam diebus, ut vacare possint nove Arci construenda, Melitenibus concedit. pag.86. n.177. Epistola ejus ad Sebastianum Lusitanum Regem, pro subsidii Melitenibus subministratis. pag.87. n.178. Neapolitanis Clericis, in Melitenium subfidiu, tres decimas imponit. pag.88. n.180. Quætoris pœnam. iijdem attribuit. Ibid. Oppignerandi bona Religionis, facultatem concedit. Ibid. Saleritanum Archiepiscopum redarguit, quod Provinciale Concilium non coegerit. pag. 89. num. 182. In Neapolitanio Regno Thomam Ursinum Strongolensem Episcopum suum Vicitorem instituit: pag. 91. num. 184. Abiit. *Regio exequatur* Apolitica Diplomatia, executione mandata contendit. pag. 91. n. 185. Ea de re, cum Neapolitanio Prorege differit. pag.91. n.185. Neapolitanio Prorege, *de exequatur* diffidio ad Hispaniarum Regentis præscribi concedit. pag.93. n.87. Pontani Nicolai legationem Venetiam recusat. pag.94. n.290. Ejus erga Venetiam Remplacat, benevolentia. pag. 96. n. 192. Venetum Clerum reformat. pag.95. n.192. A Veneta Republica Guidum Zonanettum Fanensem Hæreticum peti, & obtinet. pag.96. n.193. Consilia reliquit hortansum, ut Apoliticum Nuncium, Florentia amoveret. pag.97. n.194. Dissidit, inter Venetos, ac Ferraria Ducecum componit. pag. 97. n. 194. Alia insuper, inter ipsum Ferraria Duceum, Florentia Duceum, ac Lucenses, dirimit. Ibid. Nicolaum Comitem Pitiglianensem Romam vocat. Ibid. Petrum Carnefeccham Hæreticum, à Cosmo Florentiae Duce petit, & obtinet. pag.97. n.195. Ea de re, scripta ad ipsum Epistolam. Ibid. Florentiam ad hoc mittit Sacri Palati Apostolicu Magistrum. Ibid. De tradito sibi Carnefecchio, & Cosmi pietate latitatur Pius, & grati animi ergo ad ipsum à Cardinali Alexandrino scribi mandaat. pag. 98. num. 196. Pium inter ac Mantuanum Duceum, ob Mantuanu Ecclesiæ significationes edit. pag.100. n.200. Genevam, Hæreticorum latrinam, e medio tollere cogitat. pag.100. n.202. Helvetiis concedit, ut ins Seminariis, vel institutis, vel in Italia instituendis eorum pueri recipiantur. pag.101. n. 204. De hoc ipsis Epistola ad Cardinalem Borromæum. Ibid. Ad alios Episcopos. pag.102. n. 209. Ad Cardinalem Altamempium. Ibid. n.208. Cardinalis Borromæi zefum commendat, & tuerit. pag.104. n.212. Maximiliano subfida praestare contra Turcas Pannonian invadentes recusat, & cur. pag.106. n.2. Maximiliano contra Turcas subfida negat, quod in Augustanis Comitiis, de rebus ad religionem spectantibus tractandum, Hæreticorum dolo pœsererit. pag. 106. n.2. Maximiliani Oratoribus, se mislurum Augustam respondit, qui suo nomine Comitiis interficit. pag.106. n.3. Commendonum Cardinalem, ad ipsa Comitia Legatum suum creat. pag. 105., 107. n.3. 4. Cum legationis insignibus Jo: Andream Caligarium ad Commendonum mittit. pag.107. n.5. Ad Maximilianum Imperatorem,

ejus Epistola, de Cardinalis Commendoni legatione. pag.109. n.7. Roma Cardinali Commendoni Legato Theologos socios legationis mittit. pag.109. n.7. Epistola illius ad Archiepiscopum Muguntinum, de Cardinalis Commendoni legatione. pag.110. n.7. Item ad Archiepiscopum Trevirensim. pag.111. n.8. Ad Electum Colonensem. pag.112. n.9. Ad Episcopum Heribolensem. pag.111. Ad ceteros Germania Episcopos. pag.111. n.8. Ad exequenda Tridentini Concilii decreta, Germania Episcopos hortatur. pag.110. & seq. Epistolam ad Augustanum Conventum scribit. pag.115. n. 10. Non fuit tradita, & cur. pag.116. n.eod. Qualia dederit, juxta Thuanum, Commendonum Legato Protelationis facienda in Augustanis comitiis mandata. pag.118. n.14. Perperam, quo ad Protelationem faciendam, à Thuano impeditus. pag.118. n. 14. A Joanne Andrea Caligario, à Cardinali Commendono, ad se missa, de his, quæ in Augustanis Comitiis agebantur, edocetur. pag.120. n.15. Conditionale mandatum Comendonum Legato protestandi in Augustanis comitiis, ab eo factum. pag. 120. n.15. In Augustanis Comitiis præjudicium ullum Tridentino Concilio inferri non vult. pag.120. n. 15. Pro fide Catholica mortem oppetrere, paratus. pag.121. n.15. Docet, qua ratione Catholicæ fides profiteri debet. pag.121. n. 15. Auditus ex Caligario, qua: Commendonus Legatus à se flatuere noluerat: priusquam aliquid decernat, rem maturandam statuit. pag.121. n.15. Non nisi conditionale mandatum facienda Protelationis dedit. Ibid. & seq. Commendona, & quidem requisitus, conditionale tantum Protelationis facienda unum mandatum dedit. pag.122. n.16. Proposita Pio, exhibataque Theologorum vota, quo ad confirmationem receffit anni 1555., & Protelationem in Augustanis Comitiis faciendam. pag.123. n.17. & pag.122. 134. n.20. 21. A. S. Franciso Borgia vota Theologorum in Augustanis comitiis exarata accipit. pag. 134. Cum eodem de receffu anni 1555., & Protelatione libidem facienda diutissima agit Ibid. Anceps, quid decernere non audet Ibid. Ad orationem configurare velle dicit. Ibid. De re ipso, cum S. Officii Cardinalibus agit. Ibid. Congregationem, ad ipsum examinandam instituit. Ibid. Cuncta deinceps, Commendoni Legari prudenter commitit. Ibid. Eo impellente, per Commendonum Legatum in Augustanis Comitiis, actum contra Palatini Elecionei, commentitur Thuanus. pag. 139., & seq. n.32. Hortante Commendono Legato, Ecclesiæcorum Germanorum reformatiōni insitū. pag.142. Ejusdem Epistola ad Maximilianum Imperatorem. Ibid. n.37. Circularis ad omnes Germanie Episcopos. pag.143. n.38. Ad Archiepiscopum Trevirensim. pag.144. n.39. Ad Albertum Bavaria Duceum. pag.145. n.40. Conatus illius pro reformatione Ecclesiæcorum Germanorum, haud irriti. pag. 146. n.43. Hæreticorum Ludidimagiſtrum in Folensi Diœcesi commorantem, capi curat. pag.146. n.44. De illo Epistolam ad Carolum Austria Archiducem dat. pag.146. , & seq. Responsiva ad ipsum, Archiducis eiusdem Epistola. pag. 147. n.47. De Frisingensis Episcopatus, administratione pro Ernesto Alberti Bavaria Ducis filio, negotium, cum Cardinalibus consultaturum scribit. pag.150. n.40. Hac de causa, se valde angit tellatur. pag.151. n.50. Rem in longum protrahit, & cur. pag.151. n.50. Ultra sa-

voribus Albertum eundem prosequitur. Ibid. **A**egrer Frisingensis Episcopatus administratio-
nem, ab Alberto Bavaria Duce, pro Ernesto filio
pet. pag. 150. n. 50. De hac re ejusdem Epistola ad
Mauritium Frisingensem Episcopum. Ibid. Alio ad
Ipsam Bavaria Duce m. pag. 151. Item alia ad eun-
dem Ibid. Concilii Tridentini Decreta, adere ve-
retur. pag. 150. Erga Albertum Bavaria Du-
cem comites. pag. 152. n. 53. & seq. & erga Ele-
clem Coloniensem. Thuanus de his mendacibus
refelluntur. Ibid. Epistola illius ad Maximili-
anum Imperatorem, de Electo Coloniensi.
p. 153. n. 54. Quam rit, ab ipso Electo Coloniensi
fidei professionem electi voverit. Ibid. n. 55. Epis-
tola ejusdem Electi ad Plum, quia obediens
detrectat. pag. 154. Responsum Pli ad easdem
literas. pag. 155. n. 56. Alio rursus ipsius Electi
ad Plum Epistola qua ipsum expugnare frustra
contendit. pag. 156. n. 57. & seq. Ad Maximili-
anum scribens majora quam praefatis subdia-
contra Turcas, mittere non posse significat.
pag. 161. n. 62. Ejusdem iussu Commendonus Le-
gatus quinqueaginta milia nummorum aureorum,
Maximiliano tribuit. pag. 162. n. 63. Ab ipso
Maximilliano, ad ampliorem pecuniam vim sup-
peditandam, sollicitans Epistola ad ipsius da-
ta. pag. 162. n. 63. Negat Pius prestatum posse,
seniaturque corripit. pag. 163. n. 64. Sibi subdi-
tos onerare novis vestigibus negat, ut Maxi-
miliana subveniat. pag. 162. n. 63. Maria Sco-
torum Regina subvenire, fuisse esse dicit:
pag. 163. num. 64. Minus recta ratione pecu-
niā colligere, reprobat. pag. 163. n. 64. & seq.
Fr. Antonius de Grolousti Ordinis Predica-
torum in Paoniam mittit, ut Concilii Tri-
dentini decreta, in mores induci curerit. pag.
168. n. 70. Scribit ad ejusdem Regni Episcopos
Ibid. Eius, ad Strigoniensem Archiepiscopum
Epistola. Ibid. Publices preces, ad impiorandum
armis Maximiliani Imperatoris Divinum con-
tra Turcas auxilium, indicit. pag. 170. n. 76.
Jubileum universale publicat. pag. 171. n. 77. Pu-
blicis supplicationibus adest. pag. 172. n. 78. A
Dremone vexatas mulieres, ad supplicationibus
ipsis, signo Crucis liberat. pag. 173. n. 79. Capi-
tis dolore Mulierem alteram laborantem, fa-
nat. pag. 174. n. 79. Non tam Turcas vires,
quam hominum peccata timere edicit. pag. 174.
n. 80. Dolet Principes, & Episcopos mulros
Dei zelum non habere, & temporalibus tan-
tum intentos esse. pag. 174. n. 80. Dum Maxi-
milianus bellum contra Turcas non bene gerit,
& parum decora paci illudet, stedere ei jun-
gere Christianos alios Principes illudet. pag.
182. n. 92. Eius Epistola ad Galliarum Regem.
Ibid. Epistole huius quantum ponderis init,
pag. 185. n. 97. Magis Pli preces pestinemferre
quam Christianorum vires, Solymanus profite-
batur. pag. 178. n. 86. Ex Zigheti expugnatione,
quam gravi morte Pius idem affectus fuerit.
pag. 188. n. 92. Eius Epistola ad Hispaniarum
Regem, de sedere cum Maximiliano Impera-
tore contra Turcas incendo. pag. 185. n. 97. Altera,
ad Hispaniarum Reginam. pag. 186. n. 97.
Alio ad Galliarum Reginam. Ibid. Ad ipsius
Maximiliani. pag. 187. n. 98. Ad Mariam Im-
peratricem. pag. 188. Et ad Ducem Andegavien-
sem. Ibid. n. 99. Quo tempore, de hoc inter
Christianos Principes sedere, Pius cogitaverit.
pag. 188. & seq. n. 100. Maximiliani culpa-
dandum, quod nihil efficerit hoc Pli studium.
pag. 189. n. 100. Virtutes, Pli in Epistola ad
eum scripsit, Maximiliani Imperatoris scortes,

recentent. pag. 190. n. 104. Hæreticorum mol-
lina, in Petricobus Polonia Comitis ever-
tere curat. pag. 194. n. 105. Ejusdem Epitoli. Ad
Archiepiscopum Gnesnensem. Ibid. Ad Epis-
copum Cracoviensem. pag. 195. Ad Petrum
Miscovium. Ibid. Ad Cardinalem Hofum.
pag. 196. n. 6. Simulato religionis Zelo, eum deci-
dere studet Archiepiscopus Gnesnensis 206. n. 21.
Pli ad eum Epitola. Ibid. Altera, qua Conci-
lium cogere juber, qua tamen lege, pag. 197.
n. 22. 23. De eodem Concilio Pli Epitola ad
Julium Rogerium. pag. 208. n. 23. Altera ad
Cardinalem Hofum. Ibid. Fraudem suscipiens,
eundem Hofum ad Concilium mittit, & suum
à latere Legatum creat. pag. 202. n. 23. Epitola
la ad ipsum. Ibid. Epitola ejus ad Distinum
Palatinum Columensem, qui in fide Catholica
roboret, & confirmaret. pag. 210. n. 29. Pontificis
ciam dignitatem ei exaltatur Scotia Regina,
Epistola ad ipsum data. pag. 223. n. 17. Besigne
ejusdem Oratorem Episcopum Dumbacensem
excipit. Ibid. Ejusdem arumnus deflet. pag. 224.
n. 18. In Cardinalium Concilio, illius in fide
Catholica constantiam commendat Ibid. Dome-
stica familia numerum immittit, ut habeat
unde ei subveniat. Ibid. n. 19. Pro ea ad Re-
ges Hispaniarum, & Galliarum scribit. pag. 225.
n. 20. Epitola ad ipsam post discessum Episcopi
Dumbacenensem. pag. 226. Cum pecunia subdia-
mittit ad eam Episcopum Montis regalis, scrip-
ta ad eam Epitola. pag. 227. n. 22. Missus est
Nuncius, numquam Scottiam iugressus. pag. 227.
n. 23. Ex Decreto Comitiorum Scotie Apolli-
ni Nuncius accepit permissus, deinde ad Hæ-
reticorum perfidia prohibitus: pag. 228. n. 24.
Pli litteras ad Reginam Scotie deferrit Edmu-
ndus Huius, cum pecunia ab eodem Pio missa,
de quibus ejusdem Regina Epitola ad Pium
pag. 228. & seq. n. 23. & seq. Ex occultis, pro-
batumque tellibus jure agens Pius, Anglicas
Ordinationes invalidas, nullasque compen-
tas habuit. pag. 234. n. 6. Navarra Regina, in-
hæreti propaganda Pius seculis opposuit.
pag. 247. n. 16. De eam amarulentas ad Gallicum
Reginam litteras dat. Ibid. Ministrum Beamie
jus in Hispaniorum Regem translatur. Ibid.
Viposcom, à Bajonensis Episcopi jurisdictione
eximit. Ibid. Thuaui iniulta querela, refelli-
rur. pag. 248. n. 17. Vigilantia Pli, Cardinali Ar-
meniaci consilia preventio quo ad Hæreticos,
qui Aurunci se recipiebant. pag. 250. n. 25. Apolli-
co Nuocio suo insidat, in de hoc cum Au-
triaceis Principe agit. Ibid. Ab ipso Principe
Epitola ad Pium data. pag. 251. n. 26. Graves
ad ipsam, de Cardinali Armeniaco accusacio-
nes delatae. pag. 251. n. 27. Pro eodem Cardinali,
à Paolo Sadoleto Epitola ad Pium scripta.
Ibid. Alio ab ipso Cardinali, ad eundem Pon-
tificem. pag. 253. n. 29. Munnus Legatiouis prae-
fato Armeniaco confirmatione. pag. 253. num. 30.
In Galliam Episcopum Cenetenum Apolli-
cum Nuncium mittit. pag. 254. n. 43. Quanam
in mandatis ei dederit Ibid. Arrepta occasio-
ne, ex Catholicorum strage Apamie, Hæ-
reticos, ut acriter infestetur, Galliarum Re-
gem, scripta ad eum Epistola monet. pag. 255.
n. 33. Item aliam ad Galliarum Reginam, mittit,
qua exutum infelicem artium suarum ei pra-
dictit. Ibid. Ex processu judicialiter à Romana
Inquisitione consecuto, contra Odetum Castil-
lionensem Cardinalem & Septem Galliarum Epis-
copos Hæreticos. Pius Quartus damnationis
feotentiam proferit, sed non promulgat. pag.

INDEX RERUM.

503

258. n.35. Latam, sed non promulgat à Pio Quarto, ex eodem Romane Inquisitionis procedu sententiam, contra Galliarum Episcopos Hereticos, Pius V. promulgat . pag.58., & 259. num. 35. Eadem sententia. Ibid. Cur in ea lex tantum Episcopi nominetur, ac Trecentis, & Caſſilioneus Cardinalia prætermittantur. pag. 260. n. 38. & 262. num. 40. Odetum Caſſilioneum, Cardinalatu, alli que beneficis à prædecessore ipſo latuit, ne in Regium Conſitutum admittatur, Pius V. curat . pag. 262. n.40. Cardinalito habitu incedere vetat & ni prohibeatur, Gallorum neminem Cardinatis dimittat se deinceps oraturum , edicit. Ibid. Epiftola ad Gratianopolitanum Episcopum, ipſum redarguit, quod heretici, & Apollinis prædicare permittat. pag.263. n.39. Cur lenius, quam par est, cum eo egit. Ibid. n. 39. Ea de re per Nuncium suum, data ad eum. Epiftola, admonitionem quoque Regem voluit. Ibid. & seq. Concilii Tridentini decretorum executione in Gallia, precipit quo ad Ecclesiasticas, uret . pag. 263. n.41. De illa re ad Carolum Galliarum Regem Epiftolam scribit. Ibid. Etſi Conciliū elukem, per temporum acerbitate, mentis facienda non sit: tamen ut flusta eiusdem exequi curet, hortatur . pag. 264. n. 41. Pli monitis Rex commotus, Epifcōpos ad suis Ecclesiās credere iubet. Ibid. Epiftola ad Bifuntum Archiepiscopum dat eum monet, ut Tridentinum Concilium recipiat . pag.264. n. 44. Epiftola altera redarguit, quod idem Concilium non sufficerit, manetque de Archiepiscopo Surrentino ad eum milo, ut in Ipfum inquirat. pag. 265. n.45. Hereti addictam Galliarum Regiam fulpicatur, quod leniter cum Hæreticia agit. pag.266. n.46. Cum Ode-to nem̄p Ex Cardinali, & Hæretici Epifcōps. Ibid. Et Societas iste cum Turcis velit. Ibid. Eques de Seura sibi cum interficitur, qui ipſam his ſuspicionibus apud eum purget. pag. 266. n.46. Carni Molinai improba scripta, à Vega Minoris, & Petro Fontidonia reliqui mandat. pag.266. n. 47. Iullum Pavēfum Archiepifcopum Surrentinum Apoliticum Nuncium in Belgium mittit. pag.270. n.47. Ejus Epiftola ad Mærharitam Parmentem Belgi Gubernatricem. Ibid. Margarita ad Plium Epiftola. pag.280. n.48. Ad Nobiles Belgas ſcribit iufi- per Pius. Ibid. Vithii Zuvichem ad Plium Epiftola. Ibid. n.49. Hispaniarum Rees, in Belgium protectionem, totis ſibis Pius uret. pag.282. n.33. Epiftola ad eum scripta, paternē mandat, ut in Belzium fe conferat; & ni pareat, que ſunt ſubfecta mala, proprieſe denunciari. Ibid. Rex Belgicum iter detrectat. Ibid. n. 35. Epiftola alia, tūm ad ipsum Regem, tūm ad Apoliticum Nuncium, praſatum iter ſollicitat, fed fructu, & cur. pag.284. n.35. 36. Ab eo ſubdita peti Margarita Parmentis. pag.285. n.36. Inter Plium, ac Philip-pum Hispaniarum Regem mutuus amor. ac obsequium. pag.286. n. 1. Pli parere Rex Ad-ministris suis iubet. Ibid. Tauroriorum ſpectacula veta. Pli Ibid. Sodalitorum Sanctissimi Sacra-menti, privilegium abegnat. Ibid. Ludmagi-fros profefionem fidei edere, iubet. Ibid. In Hæreticos poenas flatuit. Ibid. Dammati ad mortem, Sacram Eucharistie communionem con-cedi mandat. pag.287. n. 1. Feneratorum iiquas negotiationes prohibet. Ibid. Hæretico-rum Libros in Hispaniam mislos, intercipi cura Ibid. Epifcōps Hispanie officii ſui monet. Ibid. Illius ad Palentinum Epifcopum Epiftola. Ibid.

Epifcōps Hispaniarum facultatem abſolvendi, pecunia accepta, à ſibi reservatis, abſolut. pag.288. n.4. De Ecclesiasticorum ſpoliis obla-tam conditionem, respuit. Ibid. Dolet tot Pri-vilegia Lalcis ſuper Ecclesiasticos, à ſuperioribus Pontificibus concilia. Ibid. Pro Canfa Ar-chiepifcopi Tolentani Bartholomaei Caranze, Petrum Camojanum in Hispaniam mittit. pag. 289. n. Quam ei mandata dederit. Ibid. Edam ab ipſo mandata Archiepifcopo Rollenfant Apaſtolico Nuncio, ſcripta ad ipſum Epiftola. pag.291. n.7. Statim ab Hispaniarum Rege, & Cauſam, & reum obtinet, quem in Arce. S. Angeli ſecurū, & fideliter euſodit p̄cipit. pag.290. n.6. Electionis Pli in Sumnum Pon-tificis gratulatio, in Diocesana Synoda Valen-tina. pag.293. n.11. Defertur Pio in Provinci-ibus Hispanie Concilii plura decerni, quibus Apolitica Sedes, Concilium Tridentinum, & libertas Ecclesiastica offendit. pag.293. n.13. Ejus ad universos Hispanie Epifcōpos commo-nitaria Epiftola. pag.294. n. 14. Eundem Epifcōporum ſumma religio. pag.295. n. 15. Portu-galia Regem, Epiftola ad ipſam ſcripta vehe-menter hortatur Pius, ut ducat uxorem. pag. 295. n.1. Catharinam Portugallie Reginam mo-net Epiftola ad ipſam data, ut ad ducendam uxorem Regem Nepotem ſuum hortetur. pag. 299. n.2. Concilii Tridentini Decretorum In-terpretes, quondam deputaſ Cardinali. pag.298. n.19. Ad eundas Ecclesiās Indiarum Occiden-talium, & Orientalium ſcribit, unque Concilii Tridentini Decreta de ea mitit. pag.299. n.1. Catechismus Ramanum edit. pag.302. n.1. In varijs lntus transferri iubet. Ibid. Epifcōporum residentiam uret. pag.303. n.1. Item Parochorum. Ibid. Constitutio illius de Paro-chialium Ecclesiārum, juxta Concilii Tridentini formam, collatione. pag.303. n.1. Alia ejusdem Constitutio de Beneficiis, per resignationem, ſeu permutationem caſſit. pag.305. n.4. Constitutio alia, de Beneficiorum resignatione, ſeu permutatione. pag.305. n.4. Item alia, de farina literas Apoliticis, de iſdem raf-fectionibus, ſeu permutationibus, coſciendi. pag.316. n.5. In Beneficiorum collatione, Cardi-naliū abrogat privilegia. pag.306. n.6. 7. Col-lationem Beneficiorum, qna Hæretici obtinuiſtent, ſibi refervat. pag. 307. n.7. Ab omni ari-ritia ſacie, alienus. pag.308. n.8. Constitutio nem edit, qua indemnati consult Beneficiorum que Heretici obtinuerant, ab Apoliticis Cameris Collectoribus. pag.308. n.8. Constitutio ab eo edita, de Vicariis perpetuis. pag.309. n.9. Constitutio altera, de non infreudandis Ur-bibus, alligata S. Romana Ecclesiæ locis, pag. 310.n.11. Omnes, in universam, à Pio IV. præ-decello quibuscumque Principiū conciliaſ Ecclesiastis, Monasteriorumque nominationea ac prefationes, data ſententia irritat, ac delet Pli V. pag.313. n.14. & seq. Ex de Principiū querelle. pag.315. n.15. His iſtis facit Pli Ideni. Epiftola, ad Carolum Lotharingie Du-cem. Ibid. Ad Chelliarnam Lotharingie Du-ciliam Ibid. Ad Portugallie Regem. pag.316. n.17. Ad Cardinalem Portugallie Infanteū da-tar. pag.317. n. 18. Succepit Portugallie Ecclesiasticos, eam̄ Regis exēctores, ad ſe con-fugientes. pag.316.n.17. Epiftola ad Regem Portu-galiae dñs, debito honore ejus de recepſe Oratore demonstrat. Exactiōne ſubdiī Ec-clesiastici cuiſumdam, cur ſuſpenderit, ingenuè ſatur. Se quoſibet ad ſe conſiguerens, pro Officio excipere coactum eſſe, Ecclesiasticos pra-

præfertim, profitetur. Si errasset, errata corrigeret se paratum dicit. Pauperes præcipue, pro divitibus, à se suscipiendo ollendit; & de munis demonstrat, eum Indulta nominationum, & præsentationum Ecclesiærum. Monasteriorumque à Pio Quarto inconsultè concessis, revocaverit. pag. 316. n. 17. Fortitudo, ejus se in rebus optime constituta, constans. pag. 318. n. 19. Ejusdem animi demissio. Ibid. Errare ipse & filii posse, fatur. Ibid. n. 20. Recens proditum Pli Quarti, de nominatione ad Ecclesiam Manzanam Indulm, ex alata jam Ph V. sententia explodium est. pag. 319. n. 22. Monti Petatis pecuniarum subfundit. Pium tribuit. pag. 319. n. 23. Criminum reos, pecunia debitas redimere penas, minimè admittit. pag. 319. n. 23. Ne pauperes, & sibi subiecti populi conœtiones parlantur, Communiæ Apollonicae Cameræ facultates abrogat. pag. 319. n. 24. Constitutione edita. Indulcentias omnes revocat, pro quibus consequendis adiutorices minus rigorosa, & questuandi facultatem continerent. pag. 320. n. 24. Revocat Privilégia Militie S. Lazarri Hierolymitanæ. pag. 320. n. 25. Binas de his Apostolicæ eius literæ. pag. 321. n. 26. Constitutione edita decemit, ut Monachorum Clericorum spolia, non nisi ad Monasteria pertinente, in quibus professionem emisissent. pag. 321. n. 26. Lanificium in Utberm inducit, eidemque Arti 100. m. aurorum subfundit inbulastris; & Constitutione edita, eam, ipsiusq. Confusiles privilegiis exornat. pag. 321. n. 28. Editæ Constitutione, Mulierum dotibus, numeribus, & ornamentis, modum imponit. pag. 321. n. 29. Magistratibus, & Gubernatoribus omnibus abrogat, novos sufficit, quibus exactam reddere cuicunque justitiam mandat. pag. 321. n. 30. Agitationes, & spectacula Taurorum, Constitutione edita, toto Orbe prohibet. pag. 321. n. 31. Cursus equorum, Asinorum, & hominum, ad Vian Flaminium reliquit. pag. 321. n. 31. Editæ Constitutione, novis indulvis Mendicantes Ordines exornat. pag. 322. Eam deinde ad alios Ordines extendit, & mitigat. Ibid. Editæ Constitutione, Theatinorum, & superioribus Pontificibus concessa prærogativa confirmat. pag. 322. n. 32. Constitutione ejus, qua Regularium Mendicantium numerum asixi. pag. 322. n. 33. Fratres Minimi S. Francisci de Paula, inter Mendicantes, edita Constitutione recentet. pag. 322. n. 32. Constitutione edita Regulares, tam verè Mendicantes, quam eos erant, qui ex induito Apostolico bona stabilita possiderent, ad præstantia construendis Clericorum Seminariis subfida, e cogi non posse decernit. pag. 322. n. 33. Iesuitos, edita Constitutione, inter Mendicantes recentet. pag. 322. n. 33. Editæ Constitutione quilibet, ex Cappuciniis ad Minimos, & a Minimis ad Cappucinos transire verat pag. 322. n. 34. Inter Pium ac Iesuitas controversia. pag. 322. n. 35. Chorum, in quo Divina peragerentur Officia, in Societate desiderant. Ibid. S. Franciscus Borgius, in aliud tempus rem relicit. Ibid. Professio solemni, fe prius deviciolari, quam sacra Ordinibus Societatis alumni initiantur, jubet. Ibid. Fil mandato promptè obediunt. pag. 324. n. 35. De votitu Clericorum nova mandata vulgari jubet. pag. 324. n. 37. Florentie comprehensum Petrum Carnefichinum Hæreticum, Romane adductum, capite plexum comburi mandat. pag. 327. n. 51. 52. 53. Improbè ei Thuanio, & Hæretici, in Carnefichii punitione sevitiote nota inuista. pag. 329. n. 55. Ad deiciendas Hæbraorum fraudes, quo ad podilexionem bonorum habiliū, eadem habiliū bona, qua habere

deprehensi fuerint. Catæchumenorum Domus intrabunt. p. 331. n. 59. Eiusdem de hac re Apoloticum diploma. Ibid. n. 60. Optimis mandatis, ex ore Neapolitana nova Hebraorum Sectæ, occurrit, pag. 333. n. 62. A sculanum Episcopum, ad Hispaniarum Regens mitrit, ut de æquator Rij, ab Hispanis Ministris Neapolitani experto, exposuerit. pag. 333. n. 63. Dolet interim illaten jurisdictioni Ecclesiastice iniuriam, Episcopi ad Gasparum Quirogam Regium Consilarium misit. Ibid. Ratione in it, qua sine agere exquerat Neapolitanarum Ecclesiæ virtutem haec pag. 334. num. 64. Eius iudici plures, Neapolitanæ Ecclesiæ visitat. Ibid. n. 65. Proretri Strongoliensis Episcopus, Pli noniæ denunciat, in excommunicationem incidit. Ibid. n. 66. A Pio abolutionem obtinet. Ibid. Causinga jurisdictionis, inter Cardinelem Borromaeum, & Gubernatorem, Seutonumque Mediolanensem certi Cardinalib[us] cognoscendam committit. pag. 339. n. 71. Epilola ejus ad Gubernatorem Mediolanensem. pag. 339. n. 71. Alia ejusdem ad ipsum. Ibid. n. 72. Pro illata Ecclesiastica jurisdictioni iniuria, Gubernatorem satisfacere monet, duosque Seustores, ejusdem Auctores, in ius Romanum vocat. pag. 340. n. 73. Erga Pli Decreta, summe Gubernariis, Seutonique Mediolanensis observantia. Ibid. De necessitate reformacionis Ordinis Humiliatorum, à Cardinale Borromeo admonetur. pag. 340. n. 71. Eiusdem de hac reformatione Constitutio. pag. 341. num. 71. Edita Constitutione Melitenses Milites, sed Melita praesidium conferre jubet. pag. 345. n. 81. Melita à Turcicis periculum metuit. Ibid. Dicto Diplomate, subfida sibi comparandi, Melitensis facultatem impetravit. pag. 346. n. 81. Pro illis plures Epilolas scribit, Ad Hispaniarum Regem. pag. 346. num. 81. Ad Regem Galliarum. pag. 347. Ad Venetorum Ducem. pag. 348. num. ut supra. Ut facilius Corsi, Genuesium rebellies, ad ejusdem Reipublica obedientiam revocet, eos a decimaria solutioне absolvit. pag. 350. n. 90. Nicolaus Vrissimus Puglian Comitem Romanum vocat, & in carcere trudi mandat; & coram Sacra Inquisitionis Cardinalibus, errores, quibus fuerat imburus, ejective compellit. pag. 351. n. 93. Ad inducendum in mores Concilii Tridentini decreta; Archiepiscopum Cameracensem hortatur. pag. 353. n. 97. Archiepiscopum moget Plium, indulvum quoddam à Capitulo Cameracensi sibi obiectum. Ibid. Pli ad Lysum responsiva Epilola. Ibid. Philippum Hispaniarum Regem, data ad ipsum Epilola rursum hortatur, ut se in Belga conferat. pag. 359. n. 18. Vel saltem in Italiæ adveniatur. Ibid. Accepto nuncio victoria Belgici Hæreticis relata, pro gratiarum actione, Septem Verbi Ecclesiærum iter, vocationemque suscipit. pag. 360. n. 21. Bulla edita, Michaelis Bail errores damat. pag. 391. n. 21. & seq. Iesuitarum, ac Minoritarum fraudibus extortam à Pio, Iansensiste contendunt. pag. 364. n. 22. Errorum in ea damnatorum Auctor cum Baio. Ioannes Hasselius, fivè à Lorinno. Ibid. Quinam fuerint. Ibidem. In Bellâ, quæ Michaelis Bail errores damat. pag. 391. n. 21. & seq. Iesuitarum, ac Minoritarum fraudibus extortam à Pio, Iansensiste contendunt. pag. 364. n. 22. Errorum in ea damnatorum Auctor cum Baio. Ioannes Hasselius, fivè à Lorinno. Ibid. Quinam fuerint. Ibidem. In Bellâ, quæ Michaelis Bail errores damat, cur eius nomen Pius retineat. pag. 394. n. 34. Hispania consulentes, mitius egisse videtur, quam contra fuerat. Ibid. Executionem Bullæ, à se contra Bajum editar. Cardinali Granvellano, eum facultate subdelegandi, demandat. pag. 373. n. 38. Religiosis Dominicani absolvendi in foro consicie tis in hæreticis laplos in Belgio facultatem tribuit, modiusque prescribit, quo cum illis le-

gerant. pag. 374. n. 40. & seq. Summo animi dolore, ab Amabile Auricellario, à Galliarum Regia ad se misso, de paras at Hereticis ei Infidis edocetur. pag. 378. num. 8. Epistola Pil ad Nivernensem Ducem. pag. 379. n. 8. Statiflum summae ducetflatur. Ibid. n. 9. Pecuniam ad ipsam Nivernensem, & Cardinalem à Lotharingia in Regis subdium mitti. Ibid. n. 10. Chasitativi subdii nomine, tributum subdilis imponit. pag. 380. num. 10. Ea de re Epistola ad Montem Valentem ab eo scripta. pag. 380. n. 10. Item ad alios. pag. 381. n. 11. Et ad Episcopum Narneensem. Ibid. Romani Populi laudat, in solvendo et tributo ascrimat. Ibid. Vetus, ne pauperes, eo onere graventur, ne supra vinum vecligal imponatur. Ibid. Bononiam, ad ejusdem tributi solutionem cogit. pag. 382. n. 14. Religiosos omnes solutionis onere gravat, dato Diplomate. Ibid. Pro eadem re, ad Alphonsum Ferrariorum Ducem, Namensem Episcopum, cum mandatis mittit. pag. 384. num. 17. Republicanum Venetum hortatur, ut Galliarum Regi, contra Hereticos, auxilio esse velit. pag. 385. num. 20. Margharitam Sabaudie Ducilam, Epistola ad ipsam scripta, de auxiliis Galliarum Regi & suppeditatis certiorum reddit. pag. 386. n. 21. Hispaniarum Regem hortatur, Epistola ad ipsum data, ut contra Hereticos Galliarum Regi subdia prielet. pag. 386. n. 22. Sabaudie Duceum, misso Auricellario, & Epistolis ad ipsum scriptis, ad suppeditatis contra Hereticos Galliarum Regi auxilia hortatur. pag. 386. n. 22. Et pag. 387. n. 23. Alburgerque Duncem, Mediolanem Garnetoratem hortatur. In Sabaudie Duc Equites conferbire finat, ut suppetitas Galliarum Regi contra Hereticos ferre possit, Epistola ad ipsam scripta. pag. 387. n. 24. Petrum Sanctum, ad Duce Lotharingie misit, ut ad opem serendam Galliarum Regi contra Hereticos incitet. pag. 388. n. 26. De misso ille ad Duncem Lotharingie. Ductro Sancto, docet Lotharingie Ducilam, Epistola ad ipsam data. pag. 390. n. 27. Item altera Epistola, Conitem de Vsudemont. Ibid. Dimidiam partem fructuum Ecclesiastorum, & Ecclesiastarum Gallia, in communum bellis contra Hereticos transferre vult. pag. 391. n. 28. Prater summa pecuniarum vini milites Pius exhibet. Ibid. Muretum Hereticum Calvinum, inter Bureundie, & Lotharingie fines verantem comprehendit iubet. pag. 392. num. 30. De hoc eius Epistola ad Lotharingie. Duceum, & Senatum Dolanum. Ibid. Archiepiscopo Bilunino, in palmarum officio se negligenter agenti, frustra monito Romanum conferre precipit. pag. 392. n. 31. De ea re ad Capitalium, & Canonicos Biluntinos Epistola scribit. Ibid. Quamdiu Roma manerit. pag. 393. n. 32. Epistola ad Scotorum Regianam scripta, gratulatur ei filii nativitatem, eiique fidem, ac pie tatem commendans. pag. 393. n. 32. Leoderitum in Misneni Diocesis in Evangelio strenui laborarem, Epistola ad ipsum data confirmat. pag. 410. n. 10. Monet, ut Catholicos ab ea cogitatione, avertat, qua cuperent Missa secreta, & alta voce, & vernaculo sermone recitari. Ibid. Post ab renunciationem Friderici à Veda, Capitulum Colonicense, Epistola ad ipsum data, hortatur, ut ad eam Ecclesiam regimen bonum Pastorem eligan. pag. 422. n. 35. Maximilianum Imperalorem hortatur, ut idoneum Pastorem, in Colonensi Ecclesia, loco Friderici à Veda eligi curer. pag. 422. n. 35. Henricum Iulium Brun suicidentem instantem, in Halberstradensem Episcopum confinare recusat, insufflumque electionis hujus existum praeannuntiat. pag. 424. n. 35. Cur tandem Hal-

berstradensem Henrici filii Brunsivicensis, in Episcopum electione restam, habuerit. pag. 425. n. 29. Fidelium Dispensatorum munere, fungi non permittuntur Pontifices Summi. Ibid. Pro Seminario Frisinga constitudo Epillolas scribit, ad Simonem Echium Alberti Bavaria Ducis Cancelarium. pag. 428. n. 32. Ad Abbates, Capitula, Prepositos, Clericumque universum, in Frisingensi Synodo congregandum. Ibid. Ad Abbates, & cuiusvis Ordinis Prepositos. pag. 429. num. 35. Ad Capitulum & Canonicos S. Mariae Monachie eius, pag. 426. n. 30. Quis mente Polonus iuter, ac Molocovitas pacem iniit euraverit. pag. 434. n. 45. De Regno Poloniae, ejus sollicitudo. pag. 440. n. 52. Ejusdem ad Regem Sigismundum Epillolas, in psa de Petro Barzeo Oratore ad se misso agit. Ibid. Ad curandas Ecclesiasticas Poloniae res, Julianum Rogerium Internunciun suum in Polonia mittit. pag. 441. n. 59. Epistola ad Archiepiscopum Goasum scripta, eum à cogitatione linquendi pastorale omnis revocare fluget. pag. 442. n. 60. Facultatam tribui convertendi Monasteria quadam in Portugallia Regno, in Seminaria eorum, qui in Indias mittendi essent. pag. 443. n. 61. Facultatem Indianum Episcopis, Sole maioribus quibusdam diebus Indulgentias elargiendi tribuit. p. 443. Item concessit illi Indulgentiam, qui manus adiutoriis porrexissent adificationibus Domini Catechumenorum. Ibid. Item visitantibus Ecclesiis, seu Oratoriis in partibus Iisdem, Societatis IESU. pag. 445. n. 64. Episcopis Indianum, ne non' Jenitinita ibidem miliones exercitibus facultatem tribuit dispensandi in gradibus, à juro prohibitis. pag. 443. n. 60. & 444. n. 62. Noviter à gentiliter conversos in Indis bene halter curat, Epistola ad Cardinalem Portualliz Instantem data. pag. 446. n. 65. Item alia, ad Proregem, & Coëliarios Indianum, pag. 447. n. 66. Item alia ad Ludovicum de Athaise alium Proregem. pag. 448. n. 69. In bello, contra infideles o' cumbentibus, pleuarum peccatorum indulgentiam largitur. pag. 448. n. 67. Apolitatis à fide, de Republica Chirilliana aliquo scinore benemeritis, Apolitiae, & delictorum omnium Indulgentiam largitur. pag. 448. n. 68. Epistola ad Archiepiscopum Mexicanum data, monet. ut incolas non cocuti eurer. pag. 451. n. 75. Idem Epistola altera, ad Proregem Nova Hispanie, inculet. Ibid. Facultate in facie Andrea Oviedo, Patriarche, Patriarchæ, aliis se conferendi. pag. 453. n. 76. Valentinium Concilium in Hispania, confirmans, Epistola ad Ferdinandum Antiochenum Patriarchem, Valentinium Archiepiscopum data. pag. 454. num. 81. S. Thomam Aquinatem, inter Santos Ecclesie, Doctores refert. pag. 454. n. 82. Pluvia Sanguinis Libonate, Regni Neapolitani Oppido. pag. 338. n. 70. Poeticam, post Sanazarium, ad res Sacras transfert Hieronymus Vida, Albæ Episcopus. pag. 105. n. 214. Poloniæ Regno cuiuscumque Secta exteri Ministri, expelluntur. pag. 012. n. 19. Poloniæ Comitis, sub anno 1565. Percoviz habita. pag. 192. In eis decretum, ut cuiuscumque Secta exteri Hereticorum ministri, Regno pellerentur. Ibid. n. 1. Poloniæ inter, ac Portugallia Oratores, de præcedentia dissidium. pag. 319. n. 17. & pag. 312. n. 21. Polonus inter ac Suecos belli, allata à Baovio causa, falsa ostenditur. pag. 433. n. 44. Item alia belli inter Polonus, ac Molcos. Ibid. Pomeřanensis Episcopatus. Vid. Episcopatus Pomeřanensis. Fontanijuris legationem Venetam Plus recusat. A 231 pag. 94.

- pag. 94. n. 190. De ea Thuanii , alliorumque narrationes reliquiuntur. Ibid. n. eod. & seq.
- Pontifices**, qui Pium V. ad Ecclesiasticis munia exercent , quinam fuerint pag. 6. n. XV.
- Pontificum praefidium**, Oratioem esse , dicebat Pⁱ. pag. 9. n. XXIV.
- Pontium cura**. Vid. Vlarium.
- Porta Flaminia**, nunc Populi incolae proximiores, exiliati morbo laborant. pag. 73. n. 147.
- Portugalii inter se Poloniae Oratores**, de præcedentia dissidiū. pag. 316. n. 17. , & pag. 318. n. 21.
- Portus Romanus**. Vid. Romanus Portus.
- Polonii Comitis habet Hungarorum Maximilianus, ad paranda contra Turcas subdidit. pag. 420. n. 38.
- Potus Sobrietas** à Pio V. servata. pag. 8. n. XXII.
- Præceptorum Decalogi** obseruantiam impossibilem esse sensis Carnefecchii. p. 327. n. 54.
- Primi preces** dicta, Apolloniu quoddam indulximus Imperatoribus electis , ac confirmatis concedi solitum. pag. 416. n. 14.
- Primus** tantum Episcopus, à Carnefecchio dicitur Romanus Pontifex , non auctoritate , sed excellentiā , nec aliquam super alias Ecclesiastis auctoritatē habere pag. 328. o. 54.
- Primus** Episcopus , seu inter Episcopos . Vid. Episcopus primus . Vid. Romanus Pontifex . Vid. Ianuenitiae.
- Principes**, magis conscientia , quam valetudini consilere debet. pag. 9. o. XXIII.
- Principum Oratorum franchitiss**, Pius auferit. pag. 11. n. 29.
- Principis boni** est , que DEI sunt primam querere . pag. 77. n. 157.
- Principem** vero se gesuisse Pium , contra Thuaoum ostenditur. pag. 77. n. 157.
- Principes** Pio finitimi , ipso hortante , maritimas oras communiant. pag. 60. n. 168.
- Principum omnium nemini**, ac Alberto Bavariae Ducis se debere . Pius proiectus. pag. 150. n. 50.
- Principes** , terrenis tantum intentis , zetum DEI non habere . Pius dolet. pag. 174. n. 80.
- Principes** , de Ecclesiasticis rebus diligenter , oon convernit. pag. 198. n. 9.
- Principes** , in Ecclesiasticorum reformatione se nullatenus intimicere debent. pag. 198. n. 9.
- Principem faculatim posse quos uult Episcopos , & presbyteros iustitare**, ab Hæreticis statuitur pag. 23. n. 6.
- Principes** , ac Reges occidere licetum , ubi propriis hæretibus aduersentur , Hæreticorum Sententia. pag. 239. n. 3.
- Principum potestatem quoque excutunt Hæretici**, ubi Sacerdotalem excuterunt pag. 239. 3.
- Principes** frustra expolulant Episcopatum , & Montefloriorum dominaciones , & præfationes, inconfulte sibi à Pio Quarto concessas , fusile à Pio Quinto abrogatas. pag. 315. n. 15.
- Principum temporale** ius habilitat , cum suum Ecclesiastarum Præfulib[us] ius reservatur. pag. 339. n. 77.
- Principis est**, pauperum peculiarem curam habere. pag. 331. n. 12.
- Principum Aduiniliorum**, de avaritia Romana Ecclesiæ , in corredendis uodequaque pecuniis , impia ac false obtestrationes, retunduntur pag. 383. n. 16.
- Principibus** fat non est proprius , sed subditorum debet quoque saluti consilere. pag. 435. n. 47.
- Privilegia** confert Pius Lanifici Arti. pag. 321. n. 28.
- Privilegia**. Militia S. Lazari Hierosolymitan revocar Pius. pag. 320. n. 25. De his binis Pli Apostolicæ literæ. pag. 321. o. 26.
- Priulus** Alayius Hæreticus, Petri Carnefecchii Hæretici , familiarius. pag. 325. n. 40.
- Procelius** contra Valeotum Episcopum , 1° Cardinali Tumone Romanu nullius , intercepitus pag. 257. n. 34.
- Procelius** judicialis, sub Pio IV. à Romanu inquisitione confectus , contra septem Gallia Episcopos Hæreticos, & Odetum Caſſilioneum Cardinalem. pag. 258. n. 35. Ex eo , ab eodem Procelice in ipsos Cardinalem , & Episcopos sententia lata, sed non promulgata. Ibid.
- Procelius** Baii , sub quo anno , quove Procelice confectus pag. 371. n. 31. Quinam ejusdem titulus , se inscriptio. Ibid.
- Prorex** Nespolitanus convenit cum Plo de scelisis hominibus extirpandis. pag. 59. o. 126. , & seq.
- Proteftationis modista** quenam Legato Commendono Plus dederit in Auguſtanis Comitiis, juxta Thessalum. pag. 118. n. 14.
- Proteftationem** nullo modo in Auguſtanis Comitiis faciendam , Theologi censuerunt. pag. 120. n. 15.
- Proteftationis mandatum** unum tantum , & quidem conditionale in Auguſtanis Comitiis , Cardinali Commendono Plus dedit. pag. 123. n. 16.
- Proteftationis metu**, ad Germanos Catholicos in officio continuendos , usus Legatus Commendonus pag. 136. n. 25.
- Pſalmos** vulgaris lingua canere facit Io: Molinarius Hæreticus . Episcopus Valentianus. pag. 257. n. 34.
- Pſalmos** ad numeros Meronianos , Bezaniosq. Hæretici canant. pag. 273. n. 14.
- Furgatori animis**, precibus quotidianis, Pius succurrit. pag. 9. o. XXIV.
- Purgatori** negoti Ioannes de Claramont Archiepiscopus Aquensis, Hæreticus. pag. 258. n. 34.
- Purgatorium** , post vita praefensis cursum , in rerum natura oonesse , dicebat Carnefecchius. pag. 328. n. 54.
- Puteolanus** Episcopus . Vid. Episcopus Puteolanus.

Q

Q uiroga Gasper , Regius Neapolitano Coofiliarius: ad eum Pius Epistolam dedit super Regiam exequas pag. 333. n. 63.

R

R emundus Floremundus , Sandissima Eucharistie miraculo conversus. pag. 245. n. 12. , & seq.

Racemburgensis Ecclesia . Vid. Ecclesia Racemburgensis.

Ragnorus Latianus, Hæretici Petri Carnefecchii familiaris pag. 325. n. 40.

Ramires Didacus . Vid. Episcopus Pamplonensis.

Recellus anni 1555. ne videretur comprobasse , quid Roma actum. pag. 135. n. 22.

Regem non nisi unum esse dixit , qui Sacerdotem nisi unum ad misit , Lutherus. pag. 200. o. 12.

Reges terra tam sacre Majestatem hiam , & DEI Misericordiam negligere , periculum est. pag. 800. n. 12.

Reges profatos , Romana Ecclesia benignè excipit. pag. 383. n. 16. Labantes sublevat. Ibid.

Regibus , ac Principibus detrahit Pius Quintus privilegia , & indulta Nominationum , ac præfationum Ecclesiastarum , & Monasteriorum , malè illa à Pio Quarto concessa , data juridice sententia. pag. 313. n. 14 & seq.

Loraringia Ducus , & Catharina eius Matri de hac re querela. pag. 315. o. 15. Eis satisfaci Pius , Epistolam ad ipsos dat. Ibid.

Item Sebastiani Regis Portugallia , & Cardinallis Insul-

INDEX RERUM.

507

- Infans: Ibid. Iulis pariter satisfacit Pius, Epilo-
lis ad eos datis, pag. 316. n. 17., & 319. n. 18.
- Regis Majestati, & auctoritati Arianos contrarios,
Calvinistis, & Lutherani ostendere conmittuntur.
pag. 200. n. 12. Lutheri doctrinam eandem siue
offenditur. Ibid.
- Regis terreni nulla est Majestas, ubi Dei Majestas con-
temnitur. pag. 200. n. 12.
- Regimus *Claudius* Episcopus Oloronensis. Vid. Episcop.
Oloronensis.
- Regulares Mendicantes dicti à Pio, Ordines S. Domini-
ni, S. Francisci, Carmelita, & Servorum B.
Virginis, pag. 322. n. 33.
- Regularium Mendicantium Ordines novis induitibus ex-
omni Pius, edita Constitutione, & ea induitibus ad
alios quoque Regulares Ordines extendit. pag.
322. n. 32. Ejusmodi moderatio
- Regularis, tam vero Mendicantes, quam eos etham,
qui ex induito Apostolico bona tabilla posside-
rent, à subemblistrando Clericorum Seminaris
subsidii exemptos, edita Constitutione Pius de-
clarat. pag. 322. n. 39.
- Relatio gellorum in Augustinianis Comitiis, à Cardinale
Commeodiano Legato, pag. 119. Unde accepta
Ibid. Qua ratione excripta. Ibid. n. 1c.
- Relatio, de vita, & doctrina Michaelis Baili, Cardi-
nali S. Severina à Doctore Andrea Fabritio, Ba-
varia Ducis Oratori, exhibita. pag. 365. n. 22.
- Religionis rem, Ecclesia Romana proponere, declarare,
re, constitutere debet. pag. 106. n. 2.
- Religione caput, omnium priorem non propositum,
In Augustinianis comitiis, Hæretici dolent, pag. 120.
n. 15. Illud, in tempus aliud reiectum. Ibid.
- Religionis pax inter nos potest, nisi Hæretici in Rome-
na Ecclæsiæ gremium redant, pag. 197. n. 98.
- Religiousos Mendicantes tam Viros, quam mulieres, Pi-
us exemptionibus ornat. pag. 31. n. 74.
- Religiousos Apôlitas revocare thuder Pius pag. 32.
n. 75.
- Religiousor, ac Monachorum, Institutiones monasti-
cas, improbat Carnefecihius & cur. pag. 328.
n. 54.
- Religiousor Mendiantium instituta, Carnefecihius
exercatur; & cur pag. 328. n. 54.
- Religious, Casiliaris votu obligari, nec debe-
re, nec posse, Carnefecihius aliterat. pag. 329. n. 54.
- Religiousorum Humiliatorum reformationis, Carolus Car-
dinali Borromeus incumbit, pag. 240. n. 74. Quis-
quam eius Ordines Fundatores. Ibid. Fructu ipsius
reformationem per Ornatorem Borromeum cu-
rat. pag. 141. De his Pontificem admonet. Ibid. De
hoc Constitutio. Ibid.
- Religious cuiusvis Ordinis, ad subsidium Charitatum
solvidendum pro Rege Galliagum, dato Diplomate,
Pius cogit. pag. 322. n. 15.
- Religious Dominicani in Belgio, facultatem à Pio pe-
tunt absolvito in foro conscientiae, iò hæretim lapso-
sus. pag. 374. De hoc quatuor Episcopatolac à Cardina-
lem Alexandrinum, l. Fr. Ioanne Strachmanno scrip-
ta. Ibid. & seq.
- Religiousorum Ordinum Apostolæ, quam improbi. pag.
263. n. 38. Ex his ferè Hæretarchæ omnes. Ibid.
- Religiousorum vestes, quanti facienda. pag. 32. n. 76.
- Reliquiarum S. Liviani, Gandavi miraculum, pag. 355.
n. 12.
- Reliquiarum Inseri nominis Sanctorum, præclarum
miraculum, pag. 450. n. 71.
- Resocrimini, debitis pecunias evadere prenas, Pius
non patitur. pag. 319. n. 23.
- Reservations donuum, collationeq. Beneficiorum lo-
tutius à Cardinalibus cooptandis, Pius prohibet.
pag. 11. n. 29.
- Residentium Episcoporum Pius jubet. pag. 17. n. 46.,
& seq.
- Residentium Episcoporum Pius ubique urget. pag. 12.
n. 5c.
- Residentiam Episcoporum Pius iterum magis urget.
pag. 303. n. 1. Item Parochorum. Ibid.
- Riaro *Alexandro* ius precedendi contra Episcopos non
residentes, Pius tribuit. pag. 17. n. 46. & seq.
- Rihera *Parafraus* Vid. Prorex Neapolitanus.
- Rithovius *Martini* Vid. Episcopus Iprendis.
- Ritus Romanum, quando in Anglia rejectum. pag.
23. n. 2.
- Rituale Anglicanum primum, sub. Eduardo Rege, à
Zwingliaco Hæreticis procuratum. pag. 231. n. 2.
Quinam huic operi deputati. Ibid.
- Rituale Agogicanum, novam formam ordinandi pra-
scribit, pag. 232. n. 4.
- Rituale primum Anglicanum, tamquam opus Spiritus
Sæculi, approbatum, postannum circiter Parlame-
ntario decreto, Zwinglianorum opera, uti su-
perflitionibus, fabulisque refertum, suppressum.
- pag. 232. n. 5.
- Rituale secundum Anglicanum, duo tantum Sacra-
menta agnoscit, Baptismum, & Coxam pag.
232. n. 6.
- Rituale secundum Agogicanum declarat, Sacrificium
nullum, prater cruentem esse, nec Sacerdotem
esse, prater Christum. pag. 232. n. 7.
- Rituale secundum Anglicanum à Petro Martyre, Marti-
no Bucero, Cromero, aliisq. Zwinglianis, &
Calvinis ex aratum. pag. 233. n. 6. Manum quo-
que ei elaborando Calvinus admovit. Ibid.
- Rituale secundo Anglicanum Episcopi, & presbyteri An-
glici, in ordinationis forma aliud adducit, quod
priorum insufficientiam agnoverint. pag. 234. n. 8.
Nullo fructu. Ibid.
- Rituale secundum Anglicanum, novas ordinationum
formas procudere potuisse, Pseudocritici cooten-
dunt, pag. 235. n. 9.
- Ritus ab Ecclesiæ Romana instituti, temerè mutandi
non sunt, pag. 410. n. 1c.
- Ritus *Osmundæ qualiteratæ*, ex Thuanio. pag. 213. n. 2., &
seq. Quisnam, ex probatis Scriptoribus, ejusque
munia apud Reginam Scottie Mariam. pag. 217. n.
8. Singula de illo conficta à Thuanio mendacia di-
lucuntur. pag. 212. n. 8. & seq.
- Roma Cœlestis, à validitate cuiusdam cum Iacobó
Sabado constidit. pag. 238. n. 2. Hæreticorum
erroribus addicta. Ibid.
- Rogerius *Iulius*, à pollicie in Polonia Nuncius. pag.
208. n. 23., & 441. n. 59.
- Roma excedunt improbi, ubi Plium Pontificem crea-
tum vident. pag. 72. n. 146.
- Romanus Catechismus. Vid. Catechismus Romanus
- Romanoi Civis efficiuntur municipia, si fide suscepta, ad
Romanos Conservatores configuntur. pag. 71. n.
145. & seq.
- Romanæ Curia tabularium, ad quod Notarios iuſtru-
menta deferri Pius mandat. pag. 57. n. 121.
- Romanam Catholicam fidem servare, p̄e omnibus
Maximilian Imp. Sororibus cordi eff. pag. 191.
n. 104.
- Romanos Conservatores præclaro privilegio, quo ad
municipia, quæ Christo nomen dedilunt, ornari
Pius pte. 71. n. 145., & seq.
- Romanum Breviarium reformatum pettit, à Pio Episco-
pus Iprendis Rithovius. pag. 281. n. 37.
- Romanos tantum Ecclesia eff., religiosis res propone-
re, declarare, constitutere. pag. 106. n. 2.
- Romanæ Ecclæsiæ gremium, repete debent Hæretici
si religionis pacem cupiunt pag. 197. n. 9.
- Romanæ Ecclesiæ Ordinationes Anglicanæ, jure io-
validas, ac nullas judicavit. pag. 234. n. 9.
- Romanæ Ecclesiæ ablinuſse à reordinandis Anglis
si decepta non fuerit, à fabulis à Puritano vulga-
tis; temerè ineptissimum, simulque impissimum
Pſeu-

- Pseudocensor afferuit. pag. 234. n. 9. + pud Couayer. pag. 142. & Harduvium in confusa Camraye part. prima. pag. 34.
- Romanæ Ecclesiæ obrectatores, & detractores, ob pecuniam undeqaque ad eam milian, redunduntur, ac refelluntur. pag. 283. n. 16. In quem eam usum ipsa convertat. Ibid. Reges, Regnæ, in discriminibus tuerit, & protegit. Ibid.
- Romanæ Ecclesiæ qui instituit, temerè ab aliquo in ritibus mutandum non est. pag. 410. n. 10.
- Romanæ Ecclesiæ Urbes, & alia quæcumque loca, in scindere tradi, Constitutione edita prohibet. Ibid. pag. 310. n. 11.
- Romanæ Ecclesiæ obedientiam, Belgio discedeo, Belgis Ducili Parvensis inculcat. pag. 360. n. 20.
- Romanæ Inquisitioni levitatem nota, improbe, à Thuano, & Hæreticis insulta. pag. 329. n. 55.
- Romanæ Inquisiti. Vid. Inquisiti Romanæ.
- Romanæ Matronæ, præclaro exemplo, infirmis pauperibus ministrant. pag. 147.
- Romanæ Pontifici, Ecclesiærum omnium commissi sollicitudo. pag. 93. n. 158. Pater Patrum. Ibid.
- Romanæ Pontifices, plures in Germania ad Episcopatus promotorum, quod hæresis libe infectos apprehendit, rejecerunt. pag. 153. n. 55.
- Romanæ Pontificis obrectatio, immunitudine religiosis argumentum. pag. 96. n. 192.
- Romanæ Pontifices, superiusorum Pontificum cœta, ad trutinam vocare conlivererunt. pag. 100. n. 200.
- Romanæ Pontificis obedientia subducere se studet. Archiepiscopus Goronensis, sub specie parendi Tridentini Concilii decreto, de Synodi Provincialibus. pag. 204. n. 20.
- Romanæ Pontificis auctoritatis, dignitatissime, informata fidei, à Facultate Parisense edita insertam confessionem, omnino reiciendam contendit Episcopus Carnotensis Hæreticus. pag. 255. n. 34.
- Romanæ Pontificis tot Privilégiorum tribus Militarisibus Hispaniarum Ordinibus, & Ecclesiærum noniustationes concessiæ in Hispania, vehementer Pius dolet. pag. 288. n. 4.
- Romanæ Pontificis Paulus Quartus, & Plus Quartus, à Philippo Hispaniarum Rege frustra obtinere contendant, ut ex Sacraurum Legum præscripto, Archiepiscopus Caranza, ejusque causa, Romanum perducatur. pag. 289. n. 5. Id obtinet Pius Quintus. Ibid.
- Romanæ Apostolicæ Sedis est, neminem ad se confidientem repellere. pag. 216. n. 17. & pag. 317. n. 20.
- Romanum Pontificem, Christi Vicarium dicatum, improbat Carnefæchius. pag. 326. n. 46.
- Romisorum Pontificum ioventum, Indulgentias, dicebat Carnefæchius pag. 228. n. 54.
- Romanum Pontificem Episcoporum primam, non auctoritate, sed ex quadam tantum excellentia, dicebat Carnefæchius. pag. 228. n. 54. Item, Romanum tantum esse Episcopum, nullamq. super alias Ecclesiæ potestatem habere, nisi quantum ei mundus desleret, vel proper Petri Sedem, vel proper Urbis amplitudinem, vel proper tot milia Martyrum, qui in ea passi essent. Ibid. Romanos Pontifices, uniorem quam accepissent, auctoritatem usurpari, in aliarum Ecclesiærum superioritate, & Indulgentiarum elargitione. Ibid. Vid. Episcop.
- Romanæ Pontifici, Episcoporum Principi multò magis absque ulla laica permissione, visitare loca quæcumque liberum; si, absq. illa Episcopis proprias Dioceses visitare licet. pag. 274. n. 64.
- Romanus Pontifex, an in Universitas Pastor. Bili complices, ac discipuli in dubium vocent. pag. 266. n. 22. Variis eum calumnias impetrare audent. Ibid.
- Romanæ Pontifici, universitas Ecclesiæ dempto regmine, à Lancolitis; illidem illum primam tantum
- inter pares vocare placuit. pag. 371. n. 32. An pro chimericum primatum huiusmodi. Ibid. Martyres anglia, Belgio, alibiisque hoc tempore passi fu. Ibid. Inter Zuvigilianos, Calvinistas, Lutheranos, qui videri voluerunt modeliores, ut modo Lancolitis, eo usi sunt. Ibid. Monarchicum Ecclesiæ regimen, sic dejectum. Ibid. Vocabulum, ipsam à Græcis Schismatis ac Hæreticis acceptum, & pacipue à Nilo Tefalocicensi Archiepiscopo, in Opusculo ab eodem scripto. cum aliis eius scriptis in Concilio Florentino damnato. Ibid. Ejusdem Nili Opusculo à Belarmino Cardinale, & Iosepho Caryopillo Archiepiscopo Iconensi rejectum. pag. 372. n. 33.
- Romanorum Pontificum ratio, qua cum Lancoliti se secesserunt, omnino probanda non videtur. pag. 372. n. 34. 35. Forum executive. pag. 373. n. 35. 36. 37.
- Romani Pontifici obloquorentur Ludovicus gilfum, Maximiliana severè punt. pag. 430. n. 37.
- Romani Pontifices Imperatore electum, abs se comprobatum, Apollonio induito honestare conlivererunt, cui nomeo Prima preces. pag. 416. n. 14. & seq.
- Romani Pontifices, fidelis dispensatio munere rite ne perfungantur; à Priorib[us] prohibentur. pag. 425. n. 29.
- Romanæ plebem, oe Halæ eos ledit, Pius prohibet. pag. 48. n. 107.
- Romanus Populus creationem Pii V. ægræ excepta. pag. 6. n. XVI.
- Romanæ Populo, & Senatu, omnium Deorum Similares Pius donat, pag. 10. n. XXVII. Romanæ Populi era Pium, grati azimis inoumentum. pag. 11. n. XXVII.
- Romanæ Populi Legem, de moderatione Dotium, numerum, & ornamenti orum Mulierum, edita Constitutione Pius approbat. pag. 321. n. 29.
- Romanæ Populi, in solvendo charitable pro Galliarum Regno contra Hæreticos subtilio alacritatem, ac animi promptitudinem Pius laudat. pag. 381. n. 12. Ejusdem exemplo istitur, ut ad ejusdem subtili solutionem, Bononiensis inducit. Ibid. n. 13.
- Romanum Portum Pius edit, Arcemq. io eo conditū facit. pag. 68. n. 141.
- Romanum Rituale, quando in Anglia rejectum. pag. 231. n. 2.
- Romanæ Ritualis odio, cuius nonnulla in primo Rituall reliqui fuerat, post annum Zuvigiani quin Anglicanum ipsum exarstaverunt, reiciunt. pag. 223. n. 5.
- Romanæ Sapientia Magistrorum numerum, Plusus, & filpendum. pag. 77. n. 157.
- Romanæ Sapientia ablatos redditus, Pius restituit. pag. 77. n. 157. Eadem Cardinalem præficit. Ibid.
- Romanæ Sapientia negotio cognoscendo, Cardinalem deputat Pius. pag. 77. n. 157.
- Romanum Senatum, pro Meretricibus intercessisse, perperam Thuanus scribit. pag. 28. n. 57.
- Romanos, Thuanus impudentissime calumniantur. pag. 37. n. 86. Apostoli sententiam ad ipsos scripta, perperam interprætatur. Ibid. Quis verus ejusdem sensus. Ibid. & seq.
- Rosarium Beatissime Virginis, quotidie recitat Pius. pat. 9. n. XXIV.
- Rota Romanæ Auditorum, de Pii V. vita ante Pontificatum, ad Urbanum VIII. relatio. pag. 4. n. XII.
- Rota Auditores, ducentorum aureorum dono prosequitur Pius. pat. 7. n. XVII.
- Rota Auditorum disputations, ab Ecclesia. Sancti Euclachii à Pius ablegata. pag. 27. n. 66.
- Rozierius. Vid. Torellius.
- Ruremundensis Episcopus. Vid. Episcopus Ruremundensis.

S

- S**Ab audius Jacobus eum Franciscus Rosas, de nuptiis item agitat. pag. 238. n.2. Iata in Romam sententia, Annam Atelliam uxorem ducit. Ibid. **Sabaudia Ducem**, missi Legato, pro Hæreticis deprecatur, Comes Palatinus Rheni. pag. 254. n.2. **Sabaudia Dux**. Vid. Emanuel Philibertus. **Sabaudia Duchess**. Vid. Margarita Sabaudie Duchess. **Sabellii Jacobus Cardinalis**, Pii Vicaril de Cleri Romani reformatio Edicium. pag. 22. n.58. **Sacerdotum honorum penuria**, malorum causi. pag. 22. n.57. **Sacerdotes Latini, Graeci, & Græci Latino ritu celebrare** à Pio prohibentur. pag. 45. n.61. **Sacerdotes paucos & bonos**, quā mūlos & mīlos hībera p̄fālant. pag. 66. n.194. **Sacerdotem qui non nisi unum dixit Lutherus**; nec Regem nisi unum admisit. pag. 200. n.12. **Sacerdotem unum esse Christum**, Calvinistæ, & Zuvigiliiani. In 2. Anglico Rituall declarant. pag. 232. num. 7. **Sacerdotes quinque milia**, ab Hæreticis in Gallia sacrilegū trucidati. pag. 378. n.7. **Sacerdotali potestate spreta**, Sacularis quoque jugum Hæretic excentunt. pag. 339. n.30. **Sacramenta qui non administrat**, Juxta receptos Ecclesiæ Catholice tuis, à Concilio Tridentino damnatur. pag. 320. n.2. **Sacramenta Baptismi**, & Ordinis ceremonias habent, quā non ad validitatem, sed ad solemnitatem spectant. pag. 250. n.2. **Sacramenta in Anglia primum servata**, Baptismus, & Eucharistia. & Penitentia, polle; ad duo tantum redacta, nempe Baptismum, & Cœnam. pag. 322. n.5. **Sacramenta administrandi, novus ritus in Anglia prescriptus**. pag. 233. n.4. **Sacramentum Ordinis absolute contulit** Romana Ecclesia Pseudo Episcopis Presbyterisque Anel is, quod præjudicium non depoſierit nati, à fabilli diverſorū, in quo ordinatus Parkerus dicitur, quas uti veras amplexi fuerint Romani; temere, perperāmque alterare imp̄missum Pseudo censor apud Courayer pag. 142. & Hardulcum in confitit. ejusdem Courayer parte i. pag. 74. non dubitavit. pag. 234. n.9. **Sacramentorum materiam**, & formam, uti Angli, sive Galli Ha-relici impetrunt. pag. 240. n.5. **Sacramenta**, juxta Hæreticos in Disputatione Parisiensi, nos Deo non uniant. pag. 240. n.5. Nullam conferunt gratiam. Ibid. **Sacramenta in vulgari lingua ministranda**, alias non esse Sacramenta, in Disputatione Parisiensi, Hæretici astruunt. pag. 240. n.5. **Sacramentorum forme**, alias sunt instructiva, & nullum habent effectum, nisi ut auditetur. pag. 240. n.5. Sunt inutiles, juxta Hæreticos in Disputatione Parisiensi. **Sacramenta per signa**, & elementa data, nullam virtutem spiritualiē impetrari, in Disputatione Parisiensi, Hæretici astruunt. pag. 240. n.5. Alias plures de Sacramentorum materia, & forma blasphemis. Vide Ibid., & seq. **Sacramentum Eucharistiae octoginta novem blasphemis**, ab Hæreticis impetratum, in Disputatione Parisiensi. pag. 241. n.6. & seq. **Sacramenta quod numero sint**, dubitat Carnesecchius. pag. 328. n.54. **Sacramentum Hæretici**. Vid. Hæretici Sacramentarii.

- Sacrificium qui suffulerunt Calvinistæ, DEUM negaverunt. pag. 199. n.12. **Sacrificium ullum esse in Lege gratia**, prater cruentum; Calvinistæ, ac Zuvigiliiani in secundo Anglico Rituall declarant. pag. 232. n.7. **Sæculum**, in quo Pius fedit, corruptum, acriora remedii postulavit. pag. 72. n.146. **Sæcularis Potestas**, quam ultimæ Ecclesiasticae libertati, in Beneficiorum collatione inferat. pag. 296. n.17. **Salmanticensis Compotellianum Provinciale Concilium habitum**, sub Gaspare de Zunica, & Avellaneda. pag. 292. n.1. **Salmanticensis Universitatis**, in Michaelis Bali errores, censura. pag. 365. n.2. **Salmeronus Alphonse Societatis IESU**. pag. 333. n.61. Et 34. n.66. **Samblanensis Episcopatus**. Vid. Episcopatus Samblanensis. **Samblanensis Hæreticus**, Libro edito, Dei Omnipotenziam circumscriberet audet. pag. 244. n.8. **Poxas feceris** luit. Ibid. n.9. **Samnitum oras**, Palias depopulatur. pag. 80. n.165. **Sanctorum Invocationem superfluum** Carnesecchius Hæreticus dicebat, quod Christus, inter DEUM, & homines, unicus mediator fuerit. pag. 329. n.54. **Sanctorum incerti nominis reliquiarum, praefarum macrulin**. pag. 450. n.7. **Saoctus Petrus**, à Pio ad Carolum Lotharingia Ducem misus, ut Galliarum Regi contra Hæreticos operi serst. pag. 388. n.26. Instruccióne eidem data. pag. eadem. & seq. **Sanderi Nicolaus**, Commendando Legato Theologus à Pio datum. pag. 109. n.7. **Sanderi Nicolai votum** in Augusto Comitiis. pag. 126. & seq. n.18. **Sandoval Roigius**, Episcopus Cordubensis. Vid. Episcopus Cordubensis. **Sanguinis pluvia** Libonate, Neapolitani Regni Oppido. pag. 338. n.70. **Sanpetrus Coricelli bellū excitator**. Vid. Corsicum bellum. **Sapientia Romana**, ablatos prōventus, reflituit Pius, pag. 27. n.157. **Sarcenæs**. Vid. Cardinalis Saracenus. **Savorianus** Reipublicæ Iauensi eripere, Galli conantur pag. 100. n.202. **Shardellatus Eudocius** Apollonius; ad eum Theodosius Beza prefationem in Martialis Epigrammarum libellum scribit. pag. 201. n.14. **Scolasticorum quo ad loquendi modum, contemptores**, Michael Eisius & Ioannes Halléllus. pag. 365. n.22. **Scotia Regno Catholicō omnes pellendi decernuntur**. pag. 404. n.23. Bona equum Fisco addidit. Ibid. **Scriptorum Hæreticorum**, de Maria Scotia Regina mendacis narrationes. pag. 212. Catholicorum item nonnullae, oon omnino approbanda. Ibid. sum. t. **Scriptura Sacra Libros, non omnes Hæretici recipiunt**. pag. 240. n.4. **Sacra Scriptura interpretationem, in revelatione interiori privata verbū Del constituant**. Ibid. **Scripturis Sacris tradito verbo dumtaxat credendum**, Carnesecchius censuit. pag. 328. n.54. **Sebastinus Episcopus**. Vid. Episcopus Seballeanus. **Sebastinus Portugalie Rex** subidia Melitensis libministrat. pag. 87. n.178. **Sebastianum Portugalie Regem**, ut uxorem ducere vehementer hortatur Pius, Epistola ad ipsius data pag. 298. n.1. **Sebastiani Portugalie Regis ab uxore ducenda alienus animus**. pag. 299. n.30. Quot mala ipsi, totique ipsius Regno attenderit. Ibid. **Sebastianus Portugalie Rex**, de Plo queritur, quod Oratorem suum, ac debuillet, minime habuerit. **B b b b**

I N D E X R E R U M.

- buferit. Quod superfederi iussit ab exactione Ecclesiastici cuiusdam subsidii. Quidam prae-
bueri Religioso eisdem, ex Convento de The-
omar. Et quod demum induit nominationem, &
præsentationem Ecclesiarum, & Monasteriorum
a prædecessore Pio Quarto concessa, revocave-
rit. De quibus omnibus Epistola ad ipsum data,
se Pius purgat. pag. 316. n. 17.
- Secreta Millæ**, sita voce, & vulgariter sermone, vul-
lantem recitanda Pius mouet. pag. 410. n. 10.
- Sezobiensis Episcopus**. Vid. Episcopus Segobienensis.
- Selymus**, Solymano in Turcico imperio sufficitur.
pag. 180. n. 94. Quisnam furit. pag. 180. n. 95. Ad
exercitum se confert, deinde Bismum. Ibid.
Fertav purpuro. Ioann Transylvanicus Principi
auxiliis præbere juber. pag. 181. n. 95.
- Selymus** reicit Horutonum, Maximiliani Legatum.
pag. 181. n. 95.
- Selynum Turcarum Imperatorem**, quenam ad ineun-
dam cum Maximiliano pacem adduxerint. pag.
431. n. 40.
- Seminarium Branspergense**. Vid. Branspergense,
Seminarium Helvetiensem. Cardinale Barromeo institu-
tum. pag. 101. n. 205.
- Seminarium**, à Cardinali Truxensi fundatum, quanta
bona stulerit. pag. 158. n. 59.
- Seminariis suis** juber Pius, ut Episcopi, tam Me-
diolanensis, quam Ravennatensis Provincia,
Helvetios pueros recipient. pag. 101. num. 205.
& seq.
- Seminariorum constructionibus** subidia ministrare, nec
Medicantes, nec Regularis etiam, qui bona
posidenter, non debere, Plus declarat. pag. 322.
n. 33.
- Semi di Baron Fr. Petrus**, Apostoli Dominicanus, in
Ecclesia Cathedræ Lacuriensi, præcipiente
Episcopo, hære docer. pag. 258. n. 35.
- Septem Urbis Ecclesiæ devotissimè**, Pius visitat. pag.
30. n. 71.
- Septem Urbis Ecclesiæ, pro gratissimum actione Hæ-
reticorum in Belgio interneclionis**, visitat Plus. pag.
360. n. 81.
- Sepulchris super terram positis in Ecclesiæ**, Plus smo-
veri juget. pag. 48. n. 67. & seq.
- Sepulchra mortuorum**, Antwerpia Hæretici violant.
pag. 277. n. 15.
- Serini Nicolai Comitis Zigheti Praefecti**, in ejusdem
obligatione mursanda strenuita. pag. 175. & seq. Glo-
riosa mors. pag. 176. & seq. Ter in clausario JESU
nomine, in holles irruit. pag. 177. Animæ constan-
tin., & virtute, ad triginta milia Turcarum, &
ipsum Solymaenum deject. pag. 177. num. 89.
& seq.
- Serlius Marchio**, ab Hispanis missus, ad compone-
endas Mediolanæ Ecclesiastica Jurisdictionis causa-
ex ortas controversias. pag. 340. n. 74.
- Severitas nimis** Pio V. attributa. pag. 6. n. XVI. Ut
leuiora de se conciperent, præclarum cjujus affi-
stum. Ibid.
- Severitas Filii**, aquæ in fuos, ac exterios. pag. 72. n. 146.
& seq.
- Seurs Eque**, à Galliarum Regina missus ad Plium, &
Rempubliam Venetam. pag. 466. n. 46.
- Sicarii**. Vid. Latrones.
- Sicilia Aetna Montis**, ignibus, & terremotibus horren-
dè conculta. pag. 93. n. 189. & seq.
- Sigismundus Angulus Polonia Rex**, Hæretiarcha.
Gentilis, Polonia excedens Librum auctorupat in
Sanctissimam Trinitatem horrendis blasphemis
refertum. pag. 102. n. 16.
- Sigismundus Angulus Polonia Rex**, discordis, &
erroribus Hæreticorum in Petricovibus Co-
mitiis modum imponere desiderat. pag. 197. n. 9.
- Ea de re**, Cardinalis Hoi sententia. Ibid. Au-
- diens Rex Sigismundus Hosium, illi chryses, ad
Cardinalis pedes procumbit, eisque ad illam
verba. pag. 199. n. 10. Ipsilon, per literas moner
Hosius idem. pag. 196. n. 12. Omnes Hæreticorum
exteros minillros, Regno elicit. pag. 102. n. 15.
- Gentilis Hæretiarcha, blasphemis in Trinitatem
confutum Librum el occupat. Ibid. o. 16. Pa-
lam Regem Hollis Cardinatis, ob id reper-
dit; & Hispanica Legationis oblatum ab ipso
mutus esculit. pag. 202. n. 19. Publicam contra
Hæreticos significationem, ab ipso derivat.
pag. 202. & seq. n. eod.
- Sigismundus Augustus Polonia Rex**, convivens sa-
erga Hæreticos, male de se sentire fact. pag. 200.
n. 12.
- Sigismundus Augustum Polonia Regem**, ad elicien-
dum in Polonia Arianos adducere Catinus &
Lutherani contendunt; quod quis eorum dixerit
non habere nisi unum Regem, & hunc Crucifixum
pag. 200. n. 12. Peiora, contra Regem Majestati-
tem dixile Lutherum, Cardinalem Hosius occi-
dit. Ibid. Lutherorum, & Calvinistarum fau-
rora turbat in Germania, Gallia, alibi contra
Principes exaltata. Ibid.
- Sigismundi Anguli animo multæ incommodæ opini-
ones**, ab Hæreticis, & Archiepiscopo Geleni
inculcatæ. pag. 205. n. 20. Illis evellendis ma-
gnus Cardinatus Commendoni negotium. Ibid.
- Sigismundus Augustus Polonia Rege**, vel præcipiente,
vel contentiente, quenam de Sambianensi, &
Ponefaniensi Episcopatus in Bourus Ducali
decreta fuerint. pag. 210. n. 26.
- Sigismundus Augustum Polonia Regem**, à bello cum
Moscoviti revocare studet Cardinalis Hosius,
quod contras Hæreticos segnus quārum debuit,
se gesuillet. Epistola ad ipsum data. pag. 4. 37. n. 37.
- Sigismundus Augustus Polonia Rex**, Cardinalem
Hosium Epillola ad ipsum data certiori reddit,
de millo à se Joanne Kosch ad Elbingenses in
ordinem redigendos. pag. 428. n. 54.
- Signi**, divinitus facta. Pii V. electione Pontificis,
ostenditur. pag. 3. n. IX.
- Signa in Anglia visa**, ubi PlusPontifex renunciatus est.
pag. 4. n. X.
- Signa in Martyrii puerorum Iustinianorum tempore**,
Constantinopolii visa. pag. 79. n. 164.
- Signa in aere**, in Solymani obitu visa. pag. 178.
n. 80.
- Silentium in mensa**, servari vult Plus. pag. 8. n. XXIII.
- Simoniscam pellem**, Plus Constitutione & edita prolixit
pag. 30. n. 72.
- Sinodus Lucea**, Ordinis Prædicatorum, Pii V. elec-
tionem in Pontificem prænoscit. pag. 3. n. VIII.
- Synodi cogendi**, ut in illis de Ecclesiasticorum refor-
matiōne agatur. pag. 198. n. 9.
- Synodos congregandi**, quibus data facultas ab Hæreti-
cis, in Episcopatus Sambianensi, & Ponefani-
ensi. pag. 21. n. 29.
- Synodus Diocesana Valentina**. pag. 293. n. 11.
- Societas IEBU alumnorum insignis in Catholicam**
religionem meritis. Maximiliani Imperator So-
rores. la Epistola ad Plium scripta recensent. pag.
194. n. 104.
- Sodalitatem Sanctissimi Sacramenti privilegium quod-
dam**, in Hispania Plus abrogat. pag. 286. n. 1.
- Sodomitus** Plus infectatur. pag. 35. n. 83.
- Sodomia**, Idolatriæ pena. pag. 38. n. 86.
- Solymanus Turcarum Imperator**, Pannoniam intrare
meditatur. pag. 103. n. 1.
- Solymanus** Pannoniam invaseri, bellicus apparatus. pag.
165. n. 67.
- Solymanus** ad Pannoniam aggrediens, à Ioanne
Transylvanicus Princeps incitatus. pag. 163. n. 69.
- Solymansi in Pannoniam adventus**. pag. 175. num. 3.

INDEX RERUM.

511

- Zigheti obdictionem decernit. Ibid.
Solymani mors. pag. 177. n. 87. Quisnam fuerit describitur. pag. 179. n. 86. Triduo ante adeptum Zighetum, e vivis excusat. Ibid. Magis quam Chirillorum viri, Pii Pontificis naciones pertinere fecerit dictabat. pag. 178. n. 86. Mecmetis allus in illius morte occultanda. Ibid. Solymani mortis in aere nicta figura. pag. 178. n. 89. In Calixtis ad Zighetum post Solymani obitum, lava tempestas Taurorum tentoria evertit. pag. 179. n. 89.
- Sinis ingens Eclipsis. pag. 338. n. 70.
- Somni percussi Pli. pag. 9. num. XXIII.
- Spargenbergius *Dominicus Lutheranus*, Antuerpiam ad Conventiculum se conserit. pag. 285. n. 58. Fuis dickerum de Urbe Antuerpiis quo Catholici, & Calvinistae praverent. Ibid. pag. 286. n. eod.
- Ubi cum Illico Confessionem edit. Ibid.
- Specacula Taurorum in Hispania, Fuis prohibet. pag. 286. n. 1.
- Specacula, & agitations Taurorum, Constitutione edita, toto Orbe Plus prohibet. pag. 241. n. 31.
- Spina Joannes Hæreticus, Apostata Dominicatus, in Disputationi Lutetiae habita, à Duce Monspesie interfuit: pag. 232. n. 52.
- Spina Joannes Hæreticus, Parisiensis disputationis nondum habita Acta vulgar. pag. 240. n. 4.
- Spiritualia per se gerit Pius, temporalia Cardinalibus agenda tradit. pag. 77. n. 15.
- Stanislaus Cardinalis Hosius. Vid. Cardinalis Hosius.
- S. Stanislaus Episcopo, & M. Cracoviensi, filius Stanislaus Cardinalis Hosius videtur. pag. 77. num. 57.
- Statii Achillis eritionem singularem, inepti Thuanus, delicer fluder. pag. 229. n. 56., & seq. Ejus laudes, virtutibusque recitat S. Carolus Borromaeus, duabus ad Cardinalem Infusorem Portugalliae scriptis Epistolis. pag. 330. n. 56., & 57. Nec nomine quidem adnotatus in Procello contra Carneseccham confedit. reperitur. pag. 331. n. 58.
- Statius Achillis, Orationem pro Melitentibus, ad Pium habet. pag. 83. n. 173.
- Statii Achillis opera, in corrugandi, edendique S. Hieronymi Operibus, à Pio Quarto, & Cardinali Borromeo adhibita. pag. 330. n. 57. Inter litteratas annales ejus xvi, eminet Achilles Statius Ibid.
- Statistarum studium, Pius detestatur. pag. 379. n. 9.
- Statistarum Gallicanae aulae pessima studia, infraclusaque exitus pag. 391. n. 28. 29.
- Stellae in Cœlo visa Eclipsis solaris tempore. pag. 338. n. 70.
- Strachmanni Fr. Joannis Epistola ad Cardinalem Alexandrinum, qua illum de Belgii tumultibus, Hæreticorumque sceleribus certiori reddit. pag. 276. n. 23.
- Strachmanni Epistola ad Cardinalem Alexandrinum, qua ostendit tumultuum Belgiorum unum renewendum esse, Regis in Belgiam adventum. pag. 358. n. 17.
- Strachmannus Joannes, à Pin, per Cardinalem Alexandrinum facultatem pro suis Dominicani petit Hæreticos resipescentes absolvit in foro conscientiarum, Epistola ad ipsum Cardinalem scripta. pag. 374. n. 40. Obinet; ea tamen conditione, apposta, ut complices revelentur. pag. 374. n. 41. Strachmanni Epistola alia, qua esse conditionem submoveri deprecatur. pag. 375. n. 40. Item alia., quis eandem rem urget. Ibid. Facultatem obnuisse, & insuper Pium normam praescripsisse, qua cum hæreticis convertis agendum est, ex alia ejusdem Epistola colligitur. pag. 376. n. 42.
- Stroemus Philippus Pli liberalitate devicius, ad Ancoran tuendam se conserit. pag. 80. n. 167.
- Subditos novis velegibus onerare recusat Pius, ut Germanis subveniat. pag. 403. n. 64.
- Succos inter, & Polonos bellum allata à Bzovio causa, falso ostenditur. pag. 413. n. 44.
- Sunerum *Franciscus* & Altenseim Iesuitas, à Cardinali Hofm mihiis, Elbingenenses male excipiunt. pag. 248. n. 20.
- Supplicationem Corporis Christi, quoniam Pius celebaverit. pag. 28. n. 71.
- Supplicatione Corporis Christi à Pio peracta, Hæreticum convertit. pag. 47. n. 104.
- Supplications, five Litanijs Minores, triduo ante AAscensionem Domini, Mediaini Cardinalis Borromaeus rellit. pag. 105. n. 214.
- Supplicationibus, ad implorandum Maximiliani Iunioris armis contra Turcas Divimum auxilium, Pius interfuit. pag. 172. n. 78.
- Supplications dum habent Catholici Apamia, ab Hæretici trucidantur. pag. 248. n. 20.
- Supplicatione Corporis Christi, interesse faciat fidei Urbis Senatum, Episcopu Maximiliani mandat pag. 47. P. n. 37. Polossi eidem supplicatione Maximiliani ipse cum Cesarea aula intercessit, Semitumque Poloniensem le, funisque sequi imperat.
- Surrennius Archiepiscopus. Vid. Archiepiscopus Surrennius.
- Suuarius *Lector*, Principia Transylvani, confillis, mira vigilans evertit. pag. 166. n. 71.
- Suvendi eximia contra Turcas facinora. pag. 430. n. 71.

T

- T**apper *Quardus*, Universitatis Lovaniensis Doctor, Bzali erroribus se opponit. pag. 367. n. 23. In mortis articulo dolet, se Ioannem Hallitum ad Magisterium promovit. pag. ead.
- Tatarorum scivitia inaudita in Transylvania. pag. 181. n. 95.
- Tartarorum cedea in Transylvania, & Polonia. pag. 181. n. 95.
- Taurorum spectacula. Vid. Spectacula.
- Tempestas levia ad Zighetum post nubium Solymanni, Taurorum evertit tentoris. pag. 179. n. 89.
- Templorum direptores Hæretici Apamensis, à Thohofano Senatu puniuntur. pag. 247. n. 21.
- Tempia ab Hæreticis in Belgia direpta. pag. 273. n. 14.
- Tempia cuncta Auterpxi Hæretici depopulantur, & diripiunt. pag. 273. n. 15.
- Tempia duo à Calvinis Antwerpia exicata. pag. 177. n. 28. In eis, more suo Coram celebrantur. Ibid.
- Tempia diripiunt, præter occupata Ecclesiastica bona, Hæretici Elbingenenses. pag. 438. n. 54.
- Templorum, & Sacrarum Imaginum clades ab Hæretici facta; repotis eis everiose Delubrorum, Idolorumque & Catholicis in Indiis. pag. 448. n. 70.
- Tempia alla Cardinalibus tractanda dimittit Pius. pag. 77. n. 157.
- Tener annule Belgæ federati Nobiles sibi à Rege, mutuantes coatl, variis agitatis consilis, nihil statuant. pag. 278. n. 25.
- Tâllonicensis Archiepiscopus. Vid. Archiepiscopus Tâllonicensis.
- Theatinorum Clericorum Regularium, à prioribus Pontificibus cancelli privilegia, edita Constitutione Pius confirmat. pag. 322. n. 32.
- Theatini Clerici Regulares, Neapoli novam Hæbreum sedam exmatam detegunt, ipsique evellendæ incumbunt. pag. 333. n. 61.. & seq.
- Thenologi in Augustanis Comitiis, Cardinali Commandone, à Pio dati. pag. 109. n. 7.
- Theo-

INDEX RERUM.

- 512 Theologi nil officere Concilio Tridentino confirmatione pacis anni. 1555. In Augustanis Comitis censem. pag. 120. n. 15.
- Theologi, In Augustanis Comitiis nullatenus Protestationem faciendam censerunt. pag. 120. n. 15.
- Theologorum vota , quo ad recessum anno 1555. , & Protestationem faciendam in Augustanis Comitis. pag. 123. n. 17.
- Theologi , quos inerudit dicunt hodierni Eruditii additamentis suis plura in Dogmatis exeruerunt, qua si deiiciantur (inquit), unio & pax Ecclesiarum, siue cum Hæreticis erit. pag. 235. n. 9.
- Thenui insulam , fructu occupate Pialis tentat. pag. 80. n. 165.
- Theodosii leges, quibus eorum quae. in Synodis fanciata fuerant executionem imperavit . pag. 198. n. 9.
- Thermæ Diocletiani , In Ecclesiam conversæ. pag. 28. n. 69. & seq.
- Theutonici Ordinis ditionem Bourviam, Albertus Bandeburgicus occupat. pag. 210. n. 27.
- Tholofanus Senatus , In Apanemis Hereticos , Tempolorum, Sacramentum. Imaginum everfores, animadvertis. pag. 249. n. 21.
- S. Thomas Aquinas , inter Ecclesia Doctores , edita Constitutione , à Flo refertur. pag. 454. n. 82.
- Thorda comitia , à Transtylvano indicta. pag. 166. , & 68. & seq.
- Thoultius , cum Hæreticorum coplis caesiis , Antwerpensisibus Calvinis insufficientibus. pag. 353. n. 6. 7.
- Thuanus Incoli , Augustini Hæreticorum , commenta ; de affectata à Pio V. generis nobilitate, refelluntur. pag. V. pag. XIII. De Meretricibus à Pio ejectis, eius virulenta narratio. pag. 37. n. 85. Reputatur Ibid. n. 87. Romanos perperam calumniatur. Ibid. Apostoli sententia abitur, ac falso interpretatur. Ibid. Narrationum ejus levitas , & inconstatia. pag. 38. n. 87. Virulenta , de operibus Pii narratione. pag. 54. n. 113. Refelluntur. Ibid. Perperam, contra Pii clementiam prolatas, reliciuntur. pag. 63. n. 129. Narratio , de controversia inter Caralas , & Balnei Comitem , exploditur. pag. 65. n. 133. Mendacia, de imprudenti Civili Pii administratione , refelluntur. pag. 72. n. 146. Perperam Pium carpit , quod uti Principem se non geslerit. Ve. 77. n. 157. Ejus & Bzovii , de Nicolai Poutani Veneta legatione narrationes, reliciuntur. pag. 94. 95. n. 191. & seq. Improba illius, falsaque narratio , de Protestatione in Augustanis Comitiis facienda à Legato Commendono , Pii julli , reicitur , & ex ipione exploditur. pag. 118. n. 14. Ejus aliorumque mendacia , de repetitis Pii mandatis facienda in Augustanis Comitiis Protestationis. pag. 122. n. 16. Commentari Pium , per Commendonum , Palatini Electoris in Augustanis Comitiis depositionem curata. pag. 139. n. 32. , & seq. De rebus getis in Augustanis Comitiis coacervata, ipsius mendacia referuntur. pag. 138. n. 30. Refelluntur. pag. 139. & seq. n. 31. , & seq. Mendacia, illius , de actis cum Electo Coloniensi à Pio , per Commendonum Legatum , deteguntur pag. 152. n. 54. De Maria Scottia Regina, falsa narratio pag. 212. n. 2. Spurcissimus coruus , putida , & scetida studiosè quasivit , ut suis enarrationibus inferret. pag. 216. n. 4. Quæ de Maria Scottia Regina scripti , non nisi à perditissimo Georgio Buccahano accepit. Ibid. Reiciuntur pag. 218. n. 9. In julla illius querela , de subtrcta à Pio Bajonensis Episcopi jurisdictione , Vipuscoa pag. 248. n. 17. Ejus narratio , de Simone Maio , Regno Regionum. Galliarum occidere cogitante , ex more. Hæreticus faverit. pag. 239. n. 3. De turbis Apaneensibus, inepta narratio. pag. 249. n. 29. De Carolo Molinaeo, narratio refellitur. pag. 267. n. 47. Narratio, ipsius de coactis in Belgio Conventibus Provinciarum , reicitur. pag. 272. n. 11. Ante priorem tumultum, in solam plebem relicientis narratio ejusdem, exploditur. pag. 274. n. 16. Alia ejusdem commenta reiciuntur. Ibid. Narratio illius de Petro Carnesecchio , refellitur. pag. 329. n. 55. Fallo refert illum vivum igni traditum. Ibid. Fructu Confite Meditatio detrahit, quod Carnesecchium dereliquerit. Ibid. Impudentissima, ejusdem in Achilleum Statuum calumnia exploditur, dubius S. Caroli Borromæi in Statii laudem Epistolæ , & ex eodem, contra Carnesecchium exarato Proces- su. pag. 330. n. 56. 57. & pag. 331. 58.
- Tiberis inundatio. S. Gregorii avo , quid efficerit. pag. 73. n. 148.
- Tiesenbachius Christophorus Baro , una cum Agensi Episcopo, Constantinopolim, à Maximiliano Imperiis filius, ad ineundam cum Turcis pacem. pag. 431. n. 40.
- Tiletanus Jodoc , de Michaeli Bajo , testimonium . pag. 365. n. 22. Bajo se opponit. pag. 367. n. 23. pag. 367. n. 23. Ejus articulos colligit. Ibid.
- Tituli Cardinalium cooptari , sine reservatione colationum Beneficiorum , Pius iubet. pag. 11. n. 29.
- Titulos Cardinalium, Pius visitari iubet. pag. 26. n. 63.
- Titulum S. Mariae supra Minervam, Cardinali Alexandro Piu tribuit. pag. 14. n. 37.
- Titulos Cardinalium, Pius auget. pag. 15. n. 40.
- Titulos optare posse , licet Concistorio non interfici Cardinales Roma commorantes , ac infirmitate detentos. Pius decernit. pag. 15. n. 41.
- Toletanus Archiepiscopus Bartholomaeus Caranza. Vid. Archiepiscopus Toletanus.
- Toletanum Concilium. Vid. Concilium Toletanum.
- Toletanus Franciscus Societas IESU Theologus , jam sub Pio Quarto , anno 1564. Bajanis propositones examinat. pag. 364. n. 25.
- Torellus Rozerius Hugo Hæreticus, Disputationi interfuit Lutetiae , à Ducc Monpensierio habita. pag. 238. n. 3. Ob id , è carcere eductus , in qnam ob libellum editum coniectus fuerat . pag. 239. n. 30. Ejusdem Libelli titulus. [De potestate Magistratum] Verè contra Magistratum potestatem . Ibid. Ejus pernicies, quanta, ex eaq. produci effectus. Ibid. Vid. Librum.
- Torellus Rozerius , post Parisensem Disputationem inquietus. pag. 245. n. 10. Hæresim ejerat , & fit Catholicus. Ibidem. Librum Calvinis exitiolum vulgat. Ibid. Nec Catholicus , nec Calvinista infelicissime obit . Ibid.
- Torquatum Comitem , ad debellandos scelestos homines. Aculum mitit. Pius. pag. 61. n. 127.
- Trajanus Portus Vid. Romanus Portus.
- Trajectum , pulsis Hæreticis , Regium præsidium adiunxit. pag. 353. n. 7.
- Transtylvani Ariani. Vid. Ariani Transylvani.
- Trecensis Episcopus. Vid. Episcopus Trecensis.
- Trevirensis Archiepiscopus. Vid. Archiepiscopus Trevirensis.
- Trideifla. Vid. Ariani.
- Tridentini Concilii decreta executioni mandari, in primo Concistorio Pius editit. pag. 11. n. 28.
- Trinitatem nefari impetrant, duobus editis Libris, Georgius Blandrata , & Franciscus Davidis Ariani. pag. 168. n. 69.
- Trinitatem impugnat Jo. Valentinus Gentilis , Gener. dauntur ab Hæreticis. pag. 100. n. 203.

INDEX RERUM.

513

- Trinitatis Mysterium, horrendi blasphemias in Libro Sigismundo Augusto Poloniae Regi nuncupato, lacessit Genitilis ipse, pag. 102. n. 16., & seq.
- Trinitatis fidem, vi, & armis invexiles Constantium Magnum, Arianii commentantur, pag. 193. n. 3. Arianorum in Trinitatem blasphemia, Ibid.
- Trinitatis fidem, non adinventam, sed in Niceno Concilio approbatam, contra Arianos, Calvinistae, & Lutherani Poloni altrunt, pag. 193. n. 3.
- Turcas, & Saracenos, ut repellere posse, Indulgentias Hispaniarum Regi Pius concedit, pag. 30. n. 72.
- Turca alter Chium Insulam occupant, pag. 78. nnn. 159.
- Turca, ob frustra tentata Melita expugnationem, Chium occupant, pag. 81. n. 169.
- Turcas Pannoniam invadentes timentes Veneti, Vtinum muniant, pag. 105. n. 1.
- Turcici bellii preluis angustiis, Ferdinandus Imperator. Augustanam Confessionem permitit, pag. 122. n. 16.
- Turcas, inter, ac Christianos vario marte in Pannonia decertatur, pag. 166. n. 72.
- Turcarum conatus se non timere, sed Christianorum peccata Pius dicit, pag. 174. n. 80.
- Turcarum exercitus, quinam extiterit, pag. 175. n. 83.
- Turca Zighetum obtinet, pag. 177. n. 84.
- Turcarum triginta millia, in Zighetii obsidione interficiunt, pag. 177. n. 85.
- Turca Iulam, per aeditionem Praefecti, in suam potestatem redigunt, pag. 177. n. 86.
- Turcarum incurvus, strenue certet in Pannonia superiori, Ferdinandus Austriae Archidux, pag. 280. n. 93.
- Turcarum pluribus milibus oecisis, superiore Myfianum, Carolus Archidux Austriae egregie defendit, pag. 180. n. 93.
- Turcis Cimmerii populi rebellantur, eorumq. plura nullia interficiunt pag. 180. n. 93.
- Turcas repellere, & aggredi socii Christianorum Principum bello, fudet Pius, pag. 182. & seq. n. 95.
- Turcis se conjugere seddere velle Gallorum Reginam, vulgatur, pag. 266. n. 46.
- Turca, de Melita obsidione cogitare dicuntur, pag. 245. n. 81. Pii, obid sollicitudo, Ibid. & seq. Pro Melitensis scripta ab eo Epistola, pag. 346. n. 82. & seq.
- Turcarum Legatus Venetas mittitur, doletq. à Venetis pacis conditionis violatas, quod Cyprio Regno inharent, pag. 349. n. 84.
- Turcas inter, ac Christianos varia in Hungaria certamina, pag. 420. n. 39.
- Turres per littora adificat Pius, quo à Piratis incola cultodiantur, pag. 68. n. 141. Eadem per cuncta Italiae litora adificari curat, Ibid.
- Turrianus Michael. Vid. Episcopus Cenetenis
- V**
- V Alde Ioannes Hispanus Hereticus, ejus discipulus Neapolitani Petrus Carnefecchius, pag. 325. n. 39. Pellitentem Librum, cui titulus Christi beneficium edit, pag. 326. n. 49. Pro eo, Hereticus alter M. Antonius Flaminius Apologeticum edit, pag. 326. n. 49.
- Valencenas, à Catholicis recuperata, pag. 353. n. 7.
- Valentiniani Imperatoris Leges, quibus Conciliorum statutis parere imperavit, pag. 198. n. 9.
- Valentinius Mons Romandiæ Praefectus Collector Charitati subisdii, à Pio, ob Gallorum Regem impositi, eligitur, Epistola ad ipsum, pag. 380. n. 10.
- Valentinius Archiepiscopus. Vid. Archiepiscopus Valentinius.
- Valentinum Concilium. Vid. Concilium Valentiniun.
- Valette Ioannes Hierosolymitanus Ordinis Magister, Arcem novam construere incipit, pag. 82. n. 170. Qua usus est arte, ut majora à Pio subisdia exprimit, pag. 84. num. 175. Arcem novam construit, et que suum nomen tribuit. Ibid. Ad eum scripta à Pio Epistola. Ibid. Plus concedit, ut Felis diebus Arci novæ construere operare posset, Epistola ad ipsum scripta, pag. 86. n. 177.
- Valette nova Melita Arx, a conditore suo sic dicta, pag. 84. n. 175. Quando coepit, Ibid.
- Varadinensis di scutatio, inter Arianos, & Calvinistas ac Luteranos, 94. n. 69. Ei praef. Io: Princeps Tranylvanus, Ibid. In gratiam Principis, Calvinistæ Arianis adherent, Ibid. Arianis, miros de Calvinistis triumphos agunt, pag. 168. Nefarii colloqui Acta conscribunt, Ibid. Duos, contra Sanctissimam Trinitatem Libros conscribunt, Ibid. Mitunt, qui à Iudeis rationem Christum proscindendi edificant, Ibid.
- Vaticana Basilica Canonici, quid Visitatoribus à Pio electi obiecieren, pag. 26. n. 62.
- Vecligatum solutionem, pauperibus condonat Pius, pag. 76. n. 155.
- Vecligatum immunitates, & exemptiones, Pius aufer, pag. 76. n. 154.
- Vecligalis exigentium Commissariorum facultates abrogat Pius, ne pauperes concutiantur, pag. 319. n. 24.
- Vecligali impositum a Pio, ut Galliarum Regi subveniret, Charitatium subisdium vocatum est, p. 380. n. 15.
- Vecligali imponi vetat Pius super Vinum, ne pauperes tantum graventur, pag. 381. n. 12.
- Veda Fridericus electus Coloniensis. Vid. Archiepiscopus Coloniensis.
- Vega Minorita iussu Pii virulenta Caroli Molinai scripta veleit, pag. 266. n. 47.
- Venetorum ad Pium Epistola gratulatoria, pag. 95. n. 191.
- Vinetam Rempublicam, præcipua benevolentia prosequitur Pius, pag. 95. n. 192.
- Veneti, monente Pio, Ecclesiasticorum resorationi insitunt, pag. 95. n. 192.
- Venetus Clerus, à Pio in ordinem redactus, pag. 95. n. 192.
- Veneta Republica, Pio Guidunn Zosnetum Fanensem Hæreticum tradit, pag. 96. n. 193. Ejusdem de eadem re, ad Fium Epistola, Ibid.
- Venetos inter, ac Ferraria Duce dissidia, à Pio composta, pag. 97. n. 194.
- Veneti contra Turcas Pannioniam invadentes se muniant, pag. 105. n. 1. Utinum muniant, Ibid.
- Veneta Republica suscipitur Galliarum Reginam, cum Turci societatem inire velle pag. 266. n. 46. Miſio Equite de Seura, Regina, suspicione hac se purgat, Ibid.
- Veneta Republica ritè sibi à Turcarum tyranno metuens, ditionis sua loca communiri mandat, præcipueq. in Cyprio Regno Levcofiam, pag. 349. n. 86.
- Veneta ditio, ab irruentibus fluminibus magna damna perpetua, pag. 349. n. 86.
- Venetos hortatur Pius, ut Galliarum Regi, contra Hæreticos, auxilio esse velint, pag. 385. n. 20.
- Verantius Antonius. Vid. Episcopus Agrensis.
- Vergeri Petri Pauli Apostata & Hæretici, horrenda mors, pag. 408. n. 7.
- Vermilius Petrus Martyr Hæreticus, familiarem habet Petrum Carnefecchium Hæreticum, pag. 325. n. 39.
- Vestium Pii epis, pag. 8. n. XXIII.
- Velles tantum ateras, à Domesticis suis deserri, Pius uult, pag. 10. n. XXV.
- Vestes Religioforum, quid indicent, pag. 33. n. 76.
- Viarum, Pontium, Fontium Curatores, Pius auctor pag. 76. n. 156.

- Viarum, Fontium, Fontium, à Pio quibus de mandata cura. pag. 76. n. 56.
- Vicarii perpetui congruum annum redditum affiguntur, Constitutione edita, praecepit Pius. pag. 309. n. 9. Alio plura de iisdem decernit. Ibid.
- Vimercate Scipio, & Cardinali Arminio ad Galliarum Regem missus, subidia ab ipso, contra Hareti- cos petiturus, pag. 250. n. 24.
- Vini vecipisi, Pius auferit, pag. 74. n. 149.
- Vipseniam Bajonensis Episcopi iurisdictionis Fius detrahit, ne hæretistus Hispanias inficiat. pag. 247. n. 16. & seq.
- Virginibus periclitantibus subvenit, Pius pag. 6. n. XVII.
- Vishurgensis Episcopus. Ibid. Episcopus Vishurgensis.
- Visitatores Ecclesiarum Urbis Pius instituit. pag. 26. n. 62.
- Visitatoris munus erit Pius. pag. 26. n. 64.
- Visitatio Ecclesiarum Neapolitan Regni, Pii iussu facie pag. 334. n. 65. Item Virorum, qui à sacris ejusdem Procesis erant. Ibid.
- Viterbiensi confuetudinem M. Antonii Flaminii, aliorumque Hareticorum, habet Petrus Carnesecchius pag. 325. n. 39.
- Universitas Complutensis. Vid. Complutensis.
- Universitas Lovaniensis. Vid. Lovaniensis.
- Universitas Parisiensis. Vid. Parisiensis.
- Universitas Salmanticensis. Vid. Salmanticensis.
- Volscius Nicolaus. Vid. Episcopus Chinviensis.
- Vorlius Joannes Hareticus Lurheranus, ad Conventiculum Antuerpiense se confert. pag. 285. n. 18.
- Vota Cœlestia Religiosas, tam Viros quam Mulieres le obstringere, nec posse, nec debere, affererat Hareticus Catene fecchius. pag. 329. n. 54. Idem de simplici vota censuit. Ibid.
- Vrsinus Paulus Iordanus, Clavis à se instructa Dux à Pio decernitur. pag. 80. n. 166.
- Vrsinus Thomas Sternholensis Episcopus, Visitator in Neapolitano Regno, à Pio eligitur. pag. 91. n. 184. Exequatur Regiam, accipere recusat. Ibid.
- Franciscus Fitigliani Comes, Nicolsi, & Orsi pates pag. 331. n. 93. Nicolau exheredat: mox, novo condito tellamento, hæredem instituit. Ibid.
- Vrsinus Nicolau à Patre Pitilliani Comite exhaeredat pag. 351. n. 93. Max ab eodem morti proximo, ha- redem restituitur. Ibid. Pitillianensis ejusdem principatus reliqui, uti crudeliter, ac non redile de Religione sententem. Ibid. A Pin Romam vocatur, & in carcere traditur. Ibid. Coram Sa- cre Inquisitione Cardinalibus errores eierare compellitur. Ibid.
- S. Ursula Sodalis caput, Malaccam, Roma dolatum. pag. 350. n. 71.
- Vschochi debitum penitus affecti. pag. 349. n. 84. 85.
- Vticensis Episcopus. Vid. Episcopus Uticensis.
- Vtinum ad Turcas propulsandos Veneti munie- cogitant. pag. 105. n. t.
- Vulgari lingua ministrandi Sacra menta afferuntur in Di- putatione Pariseni Hæretici, alias Sacra menta non esse decernunt pag. 240. n. 5.
- Vulgari linguis Psalmos canere facit Int. Molochus Episcopus Valentius Hæreticus. pag. 257. n. 34.
- Vvaldenses in Neapolitano Regno, ad fidem Catholicam conseruari pag. 93. n. 155.
- Vultum Episcopos. Vid. Episcopus Vultum.

X

X Imirabans Tonu Christi fidem persecutor in Iudicio. pag. 450. n. 73.

Z

- Zanius Hieronymus, Veneta Clavis Imperiorum. pag. 81. n. 168.
- Zelum DEI plures Principes, & Episcopos non habe- re, Pius dolet. pag. 174. n. 80.
- Zelus Catholicæ religionis Populi, Parisiensis. pag. 218. n. 1.
- Zelli species, optimas quoque Viros persepe filler- confavit. pag. 249. n. 20.
- Zigheti secundo obidianem decernit Solymanus pag. 175. n. 83. Obsidet pag. 176. Zigheti praefectus Co- mes Nicolaus Serinus Ibid., & seq. A. Tureci ca- pitur. pag. 177. n. 85.
- Zoanerus Guido Faneni Hæreticus, à Venetiis Pio ut- ditur pag. 96. n. 193.
- Znamerius Guido filio igni damnatus à Pio, Thuanu scripsi. pag. 97. n. 193.
- Zoobetus Episcopus Vishurgensis.
- Zuvingiani, primum Anglicanum Rituale compo- ssum. pag. 231. n. 2.
- Zuvingiani primum Rituale Anglicanum à se proponi- tum, post annum, uti fabulis, ac superfluous resertum, relicunt. pag. 232. n. 5.
- Zuvingiani, & Calvinista, secundum Rituale Angli- canum conditum pag. 233. n. 6.
- Zunica, & Avellaneda Gaspar. Vid. Archiepiscopos Compostellani.
- Zuvichemi Vigili Epistola ad Plium, de Archiepiscopo Surrentino in Belgiam missio. pag. 280. n. 29.

F I N I S.

Addenda ad Annalium Tom.XXI. sub anno 1560. num. 104.

PIUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI AD PERPETUAM
REI MEMORIAM.

Aeroſancta Romana Ecclesia Chriftianæ Religionis puritatem ſuper omnia deſiderant, quemadmodū vigiliū nltitū continuū, ne prodigioſa impiorum ſigmenta in ea ad Gregis Dominici perniciem aſpiam irruſpante, ita maximē invigilat, ut eorum quæ Redemptor Noſter pro ſua erga Humanū Genus miſericordia interdū operari dignatur, pia, & devota memoria inter Chriftiſideles ad illius laudem, & gloriam, & Catholicā Fidei exaltationem propagetur in eum. Itaque cum ſuperioribus menſib⁹ ad Nonbrum pervenijſſet auditum ex cauſali conſlagratione Eccleſie Domus Sancti Franciſci Oppidi Murri Vallum Ordinis Fratrum Minorum de Obſeruantia Firmane Diocesis Provincie Noſtre Marchie Anconitane, que quintodecimo Kalendas Maii proximē præteriti noctu ingruerat, Sanctissimum Corporis Chrifti Sacramentum, quod ſuper Altare Major diſtis Eccleſie recondebatur, Divina virtute illatum remanijſſe, ac Chriftiſideles ad illud, qnq; Miraculum in dies magis, magisque concurrere. Nos eti⁹ omnibus in rebus potiſſimum tamen in cauſa Fidei non temerē credendum fore existimantes, Venerabili Fratri noſtro Ludovico Epifcopo Britinorienſi Viro integro, & prudenti dedimus in mandati, ut ad diſtum Oppidum ſe conſerret, facilique veritatem inquiret diligenter, ac quecumq; bac in recomperiſſet, ad Noſ fidelliter referenda curaret: qui accepto mandato Noſtro, ad Oppidum ipſum accedent, rem omnem ſubtili Indagine perquifeſt, indeq; formatum legitime processum Nobis reſultet, Noſque negatū bujuſmodi Venerabili Fratri noſtro Rudolpho Epifcopo Portuſi, Carpeſi & dilectis Filii Noſtris Joanni Michaeli Sancti Anafias Saraceno, & Jacobo Sancti Marci in Via Puteo, ac Ioanni Baptiſte S. Clementis Cicade nuncupatis, & Clementi B. Maria de Araceli Titularum Praebytis Cardinalibus ſumme integratatis, & doctrina Viris, cognoscendū, & Nobis referendū commiſſimus. Quis diſcio proceſſu diligenter volo, & examinato, ac habita alias plena informaſione de premijs, Nobis retulerunt, Sacramentum ipſum tempore ipſius deſtagrationis, ab ea conſumpto ligno Tabernaculo, ac liquefacta Vafe argenteo, in quo feruabatur, nibilominus verè ſatuum, & ille ſum remanijſſe; quodq; quinto Kalendas ejusdem mensis Maii cum Guar- diañus diſtis Monasterii dilectum filium Baptiſtan de Aſculo Fratrem diſtis Ordinis, ac in eadem Domo degentem Virum (ut etiam aliorum fide dignorum teſtimoniis accepimus) bonum, & ſimplicem, ac optimæ vite, integratit, & fame, qui in die Sabbati Sancti tunc proximē præteriti ad idem Altare celebrando eandem Sacra ſanctam Eucariftiam conſecraverat, & in diſtis Tabernaculo, & Vafe reponuerat, quig; dudum ante cū de Parenibus Hebreis natus eſſet, adbuē puer, Divina præveniente gratia, à Judaica cætitate, & perfidia ad veram Chribiſi fidem converſi, & ſtatiu ordinem prædictum profeffus fuerat, ac ejus exemplo, do- Etrina, & ſanis fuſionibus virginis duos Hebreos ad eandem Catholicam Fidem reduxerat, ad Altare prædictum ruderibus purgandis und cum alio ejusdem domus Fratre deputaſſet, & di- Elia Baptiſta operi bujuſmodi accinctus conſenſo Altari ingens fragmentum tabule marmorea illius, quæ violentia ignis diſiecta erat, inde amovere tentans, deflexis oculis Sacram Eucariftiam in covo muri, qui prius ipſi tabule ſuberat, vidit, ac magno ſupore perterritus, & Dei miſericordiam proſuſi lacrymjs implorans, Miraculum exclamavit, ac his auditis re- pentē ejus Socius prædictus, moxq; reliqui Fratres diſtis Domus, ac deniq; Oppidanis omnes eō concurrentes, Sacram Noſtrum Super Corporali, & fragmento panni linei combuſi jacentem modico cincere conſpersam, aliquin ille ſam pariter viderant, & adoraverunt, magnag; animi devotione, & religione Omnipotenti Deo gratas egerunt. Nos conſideratis premijs, & aliis, que à prefatis Cardinalibus, & Ludovico Epifcopo de hac re audiōniuit, & perceperimus, rem ipſam ab omni dolo, & fraude alienam, ac præter omnem naturalem rationem contigisse, ac propter eā tam pro indubitate miraculo de corundem Fratrum Noſtrorum voto, & affiſsu cen- ſimur, & judicavimus, & ne tantum miraculum Dei benignitate Noſtris temporibus quibus Humani generis boſe inſigilante hoc tantum Sacramentum ab Hereticis potiſſimum impugnatur, & laceratur, non ſine miſericordia ad firmamentum Fidelis, & credulitatis noſtre Nobis patefa- blam debito careat preconio, illud ſic per universos Chriftiſideles amplectendum, ac toto corde, & animi affectu celebrandum nunciamat, & ut Chriftiſideles ad illud colendum per ampliis

invitentur, etdem omnibus, & singulis utriusq; sexus VERE POENITENTIBUS, ET CONFFESSIS, SEU STATUTIS à JURE TEMPORIBUS CONFITENDI PROPOSITUM HABENTIBUS, QUI DICTAM ECCLESIAM S. FRANCISCI predicantis diebus conflagratis, & manifestati miraculi, quibus in ea officium Corporis Christi ab Ecclesia institutum solemniter perpetuè celebrari mandamus, a primis Vesperis usque ad occasum Solis ipsorum dierum devote visitaverint, necnon Domino nostro Iesu Christo, qui pro ejus immena pietate tandem nobis Miraculum ostendere dignatus extitit, devotas preces effuderint, singulis diebus praedictis, quibus id fecerim, plenissimam omnium peccatorum suorum Indulgentiam, & remissionem perpetuis futuris temporibus duraturam misericorditer in Domino elargimur. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque. Nulli ergò omnino hominum licet hanc paginam nostræ nuntiationis, mandati, & elargitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumperit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se伏verit incursum. Datum Roma apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominiæ M.D.LX. Tertiodecimo Kalendas Octobris. Pontificatus Nostri Auno Primo.

Cæ. Glorierius :

Fed. Cardinalis Cæsius.

Barengus.

